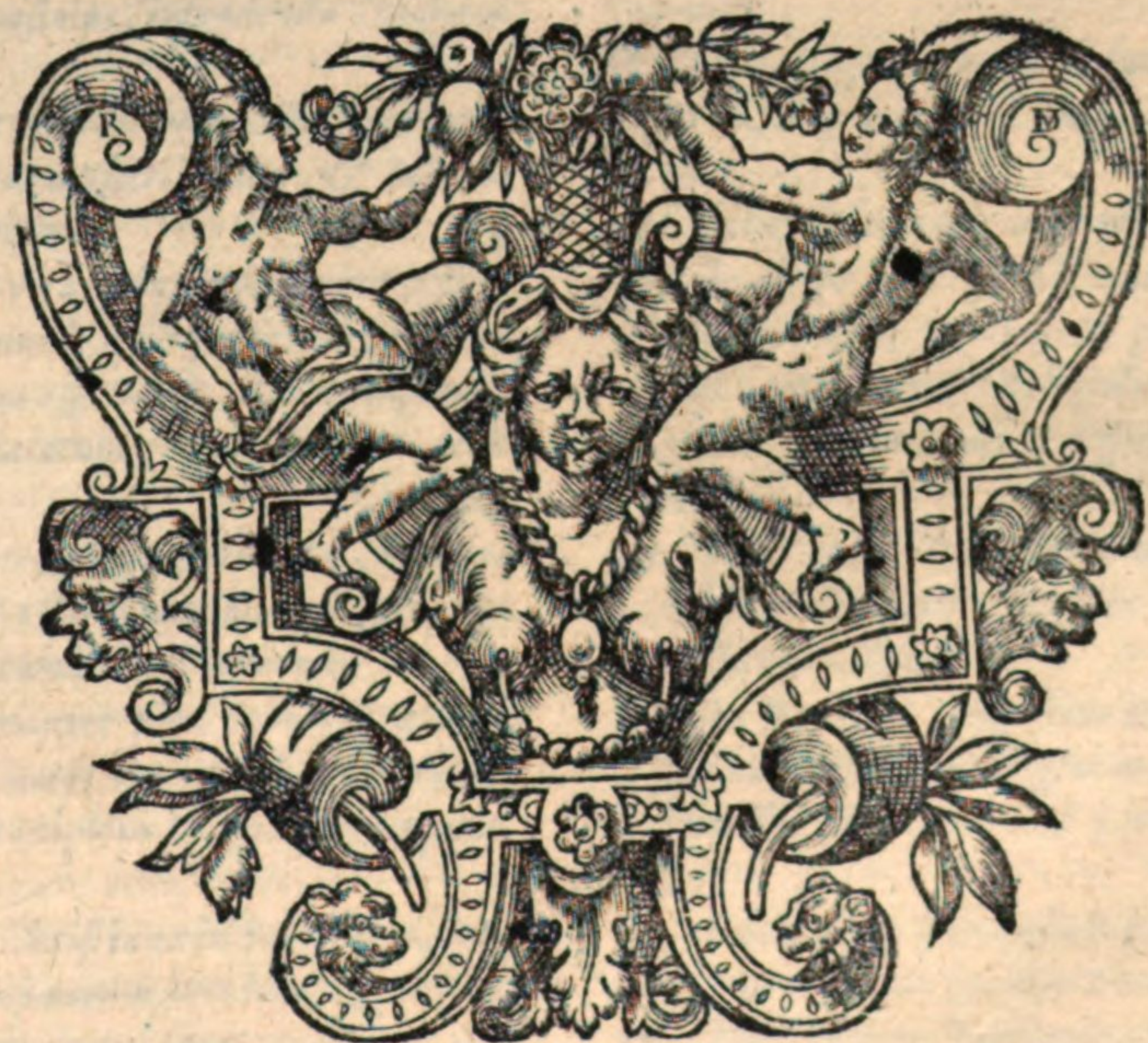

CORNELII
IANSENI
EPISCOPI
IPRENSIS
AVGVSTINVS
SEV DOCTRINA
S. AVGVSTINI
DE

Humanæ naturæ sanitate, ægritudine, medicinâ
aduersus Pelagianos & Massilienses.

TOMVS SECVNDVS.
IN QVO

*Genuina sententia S. AVGVSTINI de humana naturæ stantis, lapsæ,
puræ statu & viribus eruitur & explicatur.*

ROTHOMAGI:

M. DC. XLIII.

CORNELL

JANSEN

EPISCOPUS

IPRINSE

AVGVSTINVS

SEV DOCTRINA

S. AVGVSTINI

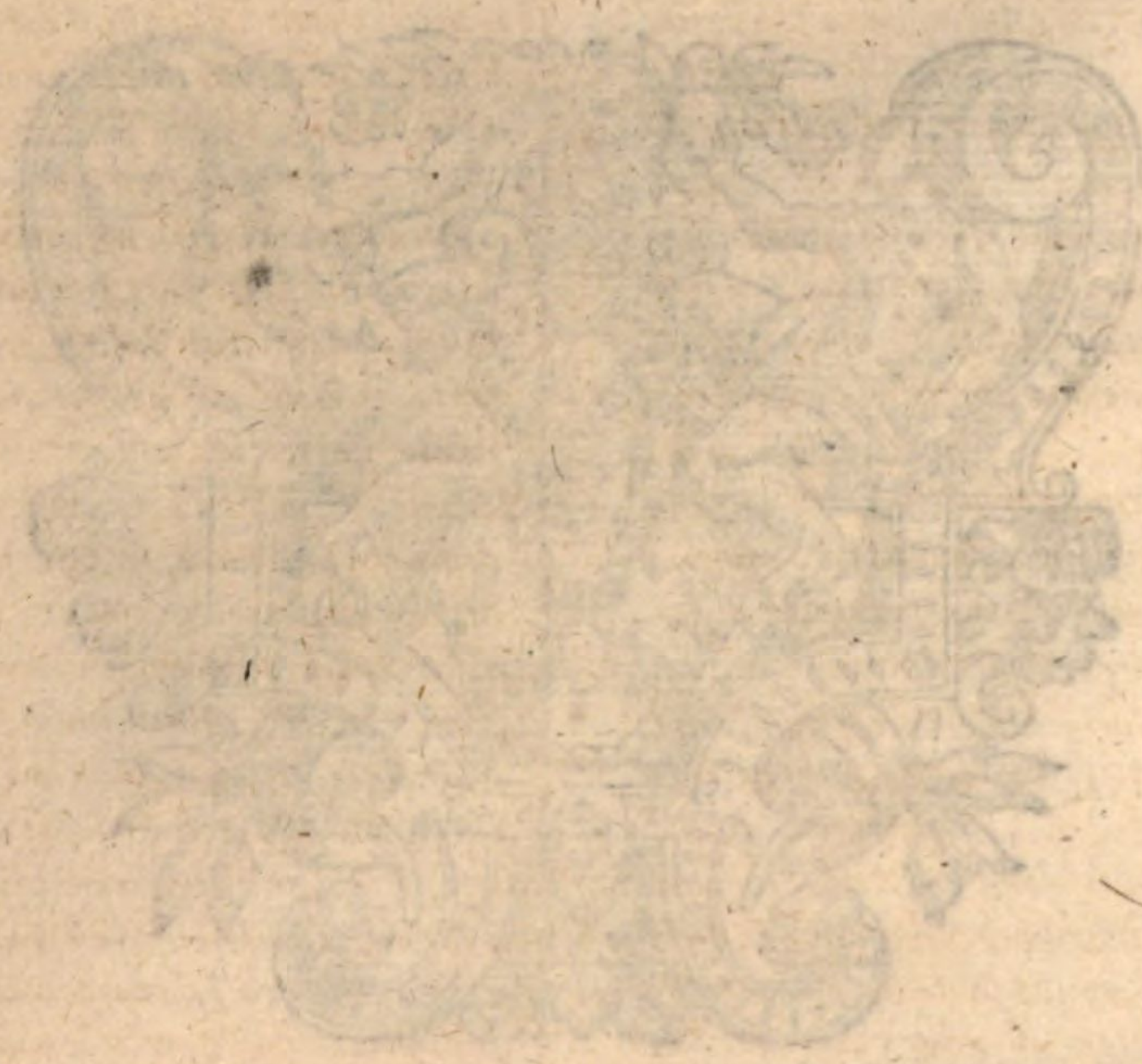
D. E.

Humanæ naturæ sanitas, ægrotatio, medicinas
adfectus Pelagianos & Mahomedanos

TOMVS SECVNDVS

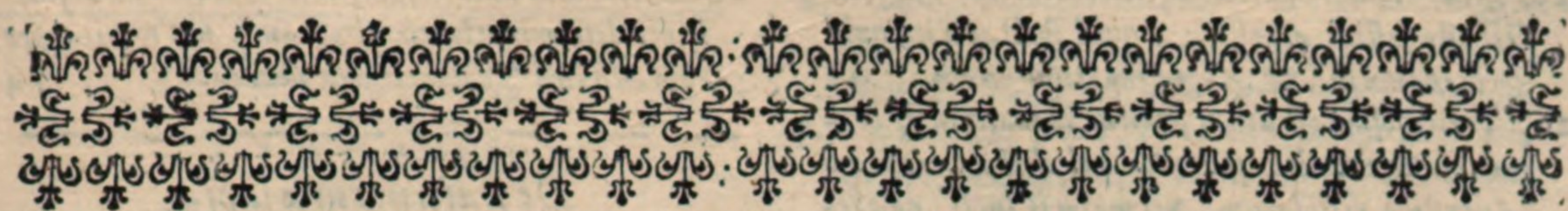
IN QVO

Continetur 2. AVGVSTINI de humanæ naturæ sanitate, ægrotatione
pneumatismo & morbo spirituum

ROTHOMAGI

MDCXIII

TOMI SECUNDI. ELENCHVS LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PROOEMIALIS.

In quo limites humanæ rationis in rebus Theologicis indagantur; & authoritas sancti Augustini in tradendo mysterio prædestinationis & gratiæ declaratur.

- A. P. I. Gratiæ Christi veritas omnibus Christianis, ut vita & salutis cordi esse debet. 1
2. Ratio descriptionis huius labyrinthus questionum, quæ de gratia agitantur. 2
3. Inuentio veritatis de diuina gratia & concordia dissidentium Scholasticorum difficilis, propter Philosophiam. Mala inde pullulantia. 3
4. Discrimen inter Philosophiam ac Theologiam. Illi seruit ratio, huic memoria: principium eius traditio non scripta, per accidens etiam scripta. Quid Christus & Apostolus, intradenda Theologia spectarint. ibid.
5. Antiqui Patres eos imitati sunt Discrimen inter disputationes eorum de mysteriis fidei, & Scholasticorum. Lapsus Origenis. 5
6. Quis limes in hac vita indagandi diuina mysteria. Questionem quomodo quidque verum sit, fere semper obscuram Deus esse voluit: Duplex quomodo articulorum reuelatorum, essenziale, & accidentale. ibid.
7. Duplex modus penetrandi mysteria Dei, humana ratione & charitate: ille periculosus est, proprius Philosophorum; iste tutus Christianorum. 7
8. Questiones & veritates pure Scholasticæ nihil cum cognitione charitatis commune habent propter diuersas causas. Præcipitia in quæ prorumpunt. 8
9. Cancelli Theologiæ Christianæ in Scripturis, Conciliis & Patribus primorum sæculorum, per quos Deus Ecclesiam docuit, positi sunt. 9
10. Quid mouerit auctorem ad indagandam veritatem de gratia & prædest. ex Conciliis & August. 10
11. Deus non minus mirabilis in innumerabili varietate mundi incorporei, quam corporei, hoc est iustorum, quam rerum naturalium: quarum ultimæ

- differentiarum & perfectionum fibra, ideoque & Augustini, latent. 11
12. Augustinus quatuor capitales Christianismi veritates contra quatuor potentissimos errores fundauit; unitatem capitis Ecclesiæ, unitatem Corporis, unitatem Sacramenti incorporationis, unitatem gratiæ; ostenditur de tribus primis. 12
13. Item de quarto. Primus Augustinus intelligentiam diuinæ gratiæ & noui Testamenti fide crediti aperuit fidelibus & Ecclesiæ. 13
14. Augustini doctrina de gratia Dei, Euangelica, Apostolica, Catholica, & irrefragabilis auctoritatis; totius Ecclesiæ nomine scripta, silentibus scriptoribus vniuersis. ibid.
15. A Romanis Pontificibus Innocentio, Zozimo, Celestino, Leone, Hormisdæ, Felice secundo, & Ioanne secundo magnificentissime approbata & consecrata. 14
16. Quanta libertas & procacia quorundam recentiorum in censenda damnandaque Augustini doctrina, quam tantopere Romana Ecclesia admirata est. 15
17. Naturalis & gratuiti luminis abundantia August. omnes Scriptores Græcos & Latinos superauit. 16
18. Miris elogiis Augustini facunda eruditio, sapienter à Scriptoribus sui temporis & posteris celebrata est. 17
19. Vis gratiæ magis vitæ praxi in Augustino quam stylo ab eo expressa est conuersione mirabili, qua Magdalena, Petro, & præcipue Paulo similis fuit, institutione Religiosorum, qui in quinquaginta quatuor ordines diffusi sunt aliisque multis. ibid.
20. Similitudo Pauli & Augustini mira iniudiciis diuinæ electionis; quæ in vita utriusque etiam dissoluta micuerunt. 18
21. In Paulo & Augustino profundus gratiæ Christianæ sensus, intelligentia, & prædicatio: quorum fons fuit amor Dei, primus gratiæ effectus. 19
22. Gratiam ac Theologiam posterius ab Augustino didicerunt, etiam sanctus Thomas. 20
23. Notitiæ veræ Theologiæ limites in se fixit Augustinus. ibid.
24. Augustinus Pater Patrum, Doctor Doctorum; primus post Scriptores Canonicos; inter omnes vere solidus, subtilis, irrefragabilis, Angelicus, Seraphicus, excellentissimus & ineffabiliter mirabilis. 21

TOMI SECVNDI:

25. Quo animo auctor ad lectionem operum sancti Augustini accesserit; quid spectauerit; quid spectandum sit; & Augustino tribuendum. 22
26. Periculosum est novas semitas in materia de gratia inuenire velle, pretextu vel difficultatum ab Augustino relictarum, vel maioris lucis, quæ recentioribus accesserit. 23
27. Paulus & Augustinus matrix & fons omnium conclusionum, quæ de gratia educi possunt. ibid.
28. Qualis esse debeat Lector sancti Augustini. Quantum ab Augustini doctrina recentior Theologia dislet, tum rebus ipsis tum docendi modo. 24
29. Scopus auctoris mentem Augustini de natura humana statu de gratia, de prædestinatione sincerè patefacere. Quid spectandum sit iis qui aliud forte senserint. 25
30. Vtrum vetustas opinionem Scholasticorum, vel multitudo sectatorum Ecclesiam ab earum examine vel censura detertere debeat, si antiquiori doctrinæ sancti Augustini aduersentur. 26

LIBER SINGULARIS.

De statu naturæ innocentis, seu de gratia primi hominis & Angelorum.

- C**AP. I. De creatione Adami in gratia & sanctitate. 30
2. Quis status inferioris partis respectu superioris. 32
 3. Vtrum fuerint in homine primo innati & intensi appetitus excellentiæ & laudis & superbia tentationes, ut quidam volunt. 33
 4. Vtrum Adam corpore esset meritorius, si non peccasset. Duplex mortalitas & immortalitas. 36
 5. De cæteris miseriis mortalitatis affeclis, & de quiete omnium sensuum. 38
 6. Adamus liberum habuit arbitrium, quid liberum sibi vellet. 39
 7. An Adam per vires liberi arbitrij in creatione datas, potuerit iuste viuere. 42
 8. Vtrum per vires liberi arbitrij in iustitia creationis potuerit perseverare. 46
 9. Afferuntur rationes, cur tanta fuerint vires liberi arbitrij in statu innocentia. 48
 10. An indiguerint Adam & Angeli adiutorio gratia ad iustè viuendum & perseverandum in iustitia. 50
 11. Vtrum ad singulos actus bonos gratia necessaria fuerit: Et quæ radix tanta necessitatis. 52
 12. Proponitur & differtur difficultas, de concilianda tanta liberi arbitrij potestate, cum tanta gratia necessitate. Quale fuerit illud Adæ & Angelorum adiutorium, quantum ad iustitiam, an gratia habitualis, concursus communis, &c. 54
 13. Idem ostenditur vberius ex Augustino. 57
 14. Quale fuerit istud adiutorium quantum ad operandi modum. 59
 15. Soluitur difficultas cap. 12. proposita & fusius declaratur adiutorium quo, & sine quo non. 62
 16. Perseuerantia, & merita in statu innocentia humana & Angelica non fuerunt species Dei dona. 65
 17. Soluitur locus Aug. ex lib. de Cor. & grat. 67
 18. Soluitur alius Augustini locus ex libro duodecimo de Civitate Dei. 69
 19. Soluitur locus Scripturæ; & difficultas ex Bulla sanctissimorum Pontificum Pij quinti, & Gregorij decimi tertij mota: ubi ostenditur, non minus merita status innocentia esse gratiam & dona Dei, quam merita lapsorum iuxta recentiores. 70

20. Declaratur adiutorium status innocentia non fuisse prædeterminationem physicam: nec merita per eam Adamo & Angelis esse donata. 74

De statu naturæ lapsæ.

LIBER PRIMVS.

Qui est de peccato originali.

- C**AP. I. Peccatum originale ex mente Augustini concupiscentia. Quid reatus eius, virum culpæ, an pænæ sit? agnoscit in eo iniquitatem, mortem animæ, immunditiam, auersionem, &c. 76
2. Soluitur locus difficilis Augustini ex libro sexto contra Iulianum. 79
 3. Quo pacto reatus sit ex concupiscentia, late ex Augustino. Cur ea phrasi tam libenter utantur. 80
 4. Ratio voluntarij in originali peccato ex voluntate primi hominis fluit. 84
 5. Proponitur difficultas de principio traducente peccatum primi hominis in posteros eius. 85
 6. Carnalis concupiscentia, causa translationis peccati originalis. Ostenditur hoc reuera sensisse Augustinum, contra quam recentiores putant. Primo ex prima radice translationis magnitudine scilicet peccati totam naturam vitiantis. 86
 7. Ostenditur secundo ex locis quæ speciatim omne concupiscentiam velut propinquam causam propagationis exprimunt. 87
 8. Declaratur tertio ex modo quo Aug. tradit peccatum ex parentibus iustis propagari in prole. 88
 9. Demonstratur quarto ex causa cur Christi conceptio sine peccato fuerit. 89
 10. Probaturn quinto ex eo, quod istam Aug. mentem agnouerunt, & acerrimè oppugnarunt Pelag. 90
 11. Astringitur sexto ex eo quod tredecim libri Augustini alioquin funditus euerterantur. 91
 12. Ecclesia de Pelag. victoria esset vana, imo fallax, & falsa nisi ista Aug. sententia fuerit vera. 92
 13. Omnium antiquorum idem sensus usque ad ætatem Scholasticorum. 93
 14. Tanquam veritatem Catholicam, & sententiam Ecclesiæ docuit hoc Augustinus. 95
 15. Opponitur tantæ certitudini fluctuatio Aug. usque ad mortem, & ex ipso August. soluitur. 97
 16. Difficultas debet tertere Theologos Catholicos ad tuenda Augustini sententia. Declaratur translationem peccati fieri iuxta mentem eius non ex pacto, sed ex natura rei. 99
 17. Idem ostenditur vberius & à radicibus. 101
 18. Aliquid positivum esse concupiscentiam videtur sentire Augustinus. 102
 19. Explicatur modus primus, quo intelligi posset peccatum originis libidine propagari. 104
 20. Declaratur secundus modus propagationis peccati Originalis per libidinem. 105
 21. Excitantur quatuor difficultates; quid qualitatem illam produxerit in Adamo; quid illo in semine; quid semen in carne prolis, quid caro in spiritu eius: & soluitur prima. 106
 22. Secunda ac tertia difficultas soluitur. 108
 23. Soluitur quarta difficultas supra proposita. Modus iniquationis animæ ex carne peccati. ibid.

ELENCHVS LIB. ET CAP.

De statu naturæ lapsæ.

LIBER II.

Qui est de pœnis peccati Originalis.

- CAP. I.** Pœna peccati originalis generatim per-
textæ. 113
2. De Ignorantia. Ignorantia etiam quæ necessita-
tis est, non voluntatis, hoc est, inuincibilis non
caret peccato: ut dogma fidei ab antiquis tradi-
tum. 117
 3. Idem ostendunt varia Augustini loca. 119
 4. Difficultas de libertate & voluntario ad omne
peccatum necessariis ex Augustino soluitur. 122
 5. Ignorantia inuincibilis iuris diuini, naturalis,
facti. Quanam peccatum non excuset. 124
 6. Indagatur radix arcana illius doctrinæ. 127
 7. De concupiscentia. Nomina concupiscentiæ?
qui motus eius & eorum objecta. 129
 8. Concupiscentiæ diuisio in concupiscentiam car-
nis, oculorum, & superbiam vitæ: ex quibus om-
nia flagitia fluunt, & facinora. 132
 9. Nulli concupiscentiæ licet consentire. 134
 10. Voluptatis causa misceri coniungi peccatum est, &
quare. Doctrina Scholasticorum quorundam con-
traria ex Pelagianis manauit. 137
 11. Proponuntur argumenta aduersus doctrinam de
coercendo consensu in concupiscentiam. 141
 12. Affectus amoris non potest sine peccato hæere in
creatura. 142
 13. Ratio petitur ex natura cupiditatis, & peccati,
sue mortalis, sue venialis. 144
 14. Ipsum amare creaturarum hærendo in creatura
est peccare, etiamsi nullis aliis prauis vestiatur cir-
cumstantiis. Declaratur inductione. 146
 15. Vtrum creaturæ, & voluptates earum appeti, &
amari possint moderatè. 148
 16. Secundus affectus animæ est fructio. Quid sit.
Creatura rationalis nullâ re creatâ frui potest se-
cundum doctrinam Catholicam. 149
 17. Iusti in peccatis venialibus fruuntur, non vtuntur
creaturâ. 152
 18. Reliqui affectus animæ circa creaturam cuius-
modi sint, & esse debeant. 155
 19. Ratio à priori cur illicitus sit amor cuiusvis crea-
turæ propter ipsam. 156
 20. Ratione à posteriori seu ex effectibus idem de-
claratur. Septem effectus amoris rerum creatu-
rum adferuntur. 159
 21. Proximus qui creatura est quomodo diligendus.
163
 22. Doctrina præcedentium capitum applicatur ad
motus concupiscentiæ. 164
 23. Soluuntur Argumenta capite 11. proposita. 165
 24. Nullum peccatum nunc committitur nisi concu-
piscentiæ consentiatur. 167
 25. Indagatur & profertur huius doctrinæ ratio tri-
partita. 171

De statu naturæ lapsæ.

LIBER III.

Qui est de viribus liberi arbitrij post
peccatum.

- CAP. I.** Liberum arbitrium etiam post lapsum
supereff in humana naturâ. 176

2. Amissio indifferentiæ ad bonum & malum fuit
causa calumniarum, quibus Pelagiani Catholicos
Manichæismi, & euerse libertatis arguerunt. 177
3. Ostenditur primo, ex captiuitate & seruitute,
quibus August. docet arbitrium esse obstrictum.
179
4. Idem declaratur ex dominatu concupiscentiæ,
& tyrannide diaboli in lib. arb. Quanta illa sit.
ibid.
5. Tertio ex amissione illius libertatis, quam Au-
gustinus, Apostolus, & Christus tradunt. 181
6. Quarto ostenditur ex quatuor statibus populi Dei,
ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace quos
Augustinus tradit. 182
7. Quinto ex natura gratiæ liberatrici, ipsaque de-
finitione liberi. 185
8. Sexto ex conflictu Iuliani cum Augustino de hac
ipsa difficultate. Declaratur doctrinam traditam
esse Catholicæ fidei. 187
9. Perit non solum libertas ad agendum bonum,
sed etiam abstinendi à peccato. 191
10. Idem demonstratur ex aliis Aug. scriptis. 194
11. Loco libertatis abstinendi à peccato inducta est
peccandi necessitas. ibid.
12. Idem sensus Augustini asseritur ex aliis eius
scriptis, tam contra Manichæos, quam contra Pe-
lagianos exaratis. 196
13. Non discrepat hæc Augustini doctrina à fide Ca-
tholica, iuxta quam ipsemet profuerit, hominem
habere liberum arbit. ad malum & bonum. 198
14. Proponitur ac declaratur, quomodo illa de amissa
boni faciendi & à peccato abstinendi libertate,
peccandique necessitate intelligi debeant. 201
15. Ostenditur non posse vnum opus bonum legis fieri
ante gratiam ex tribus capitibus, ex vi legis, con-
flictus cum concupiscentia, & victoriæ contra ten-
tationem. 203
16. Ostenditur idem quarto ex motu quo bonum opus
fieri debet, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ.
206
17. Quanto ex dilectione Dei velut vltimi finis, qui
in omni opere moraliter bono dominari debet. 208
18. Sexto ex eo quod omnis amor creaturæ, & mundi,
& cupiditatis vitiosus sit; qui in omnibus operibus
infidelium principatum tenet. 210
19. Non datur medium inter charitatem & culpabi-
lem cupiditatem. 211
20. Detegitur radix trium primarum probationum:
& cur nullum peccatum sine peccato vincatur ante
fidem. 213
21. Nulla tentatio aut cupiditas sine peccato oppu-
gnatur seu vincitur nisi amore Dei. 215
22. Explicatur doctrina S. Augustini, qua dicimur
nihil à nobis habere nisi peccatum. 216
23. Vindicatur à corruptelis doctrina Canonis Conci-
lij Arausiacani qua dicitur: Nemo habet de suo,
nisi mendacium & peccatum. 217

De statu naturæ lapsæ.

LIBER IV.

Prosequitur argumentum de viribus liberi
arbitrij post peccatum.

- CAP. I.** Septimo Augustinus ex professo docuit,
omne quod non est ex fide esse peccatum. 221
2. Primum effugium occluditur, quo dicunt Aug.
loqui de peccato latè & improprie sumpto. 223
 3. Secundum effugium clauditur, ostendendo solam
a 3

TOMI SECUNDI

- absentiam fidei sufficere, ut omnia opera infidelium vera peccata sint. 226
4. Augustini rationes ostenduntur iuxta eius principia esse valida. 228
5. S. Augustini loca explicantur, quibus asserere videtur opera moraliter bona in infidelibus. 230
6. Aliam nonnulla loca Augustini explicantur. 232
7. Eundem doctrinam sic intellectam tradiderunt discipuli sancti Augustini Prosper & Fulgentius, & ipsi Pelagiani in Augustino agnouerunt. 236
8. Vtrum virtutes Philosophorum vere virtutes, an vitia sint, & quare. 237
9. Idem omnino docuerunt sanctus Prosper, Hieronymus, Ambrosius. 241
10. Ratio precedentis doctrinae ex natura virtutis, & eius fine petitur. 243
11. Epicurorum & Stoicorum virtutes improbantur ex defectu finis, late de virtutibus Rom. 245
12. Vberius declaratur superbia radix, quae in virtutibus Philosophicis ac Romanis latuit. 249
13. Declaratur amplius, officium virtutis ut bonum sit non posse esse finem virtutis, nonnullae obiectiunculae solvuntur. 251
14. Finis boni, & omnis officij boni, & virtutis est solus Deus iuxta sanctum Augustinum. 252
15. Ex principiis supra traditis inferuntur septem magni momenti corollaria, quibus doctrina S. Augustini de virtutibus & operibus bonis, & gratia & merito magnopere illustratur. 253
16. Semina virtutum verum insint naturaliter. 255
17. Nugae, delirium, insania, error, impietas contraria Christianorum sensui, Scripturis & fidei, quod infidelium sit vlla vera virtus vel opera sine peccato iuxta Augustinum, & Consilium Arausicanum. 257
18. Declaratur ex ante dictis à capite decimo quinto huc usque quo sensu doctrina sancti Augustini de amissa boni faciendi & mali cauendi libertate, inducitur peccandi necessitate intelligi debeat. 258
19. Soluitur argumentum primum ex Augustino, & ostenditur quomodo iuxta mentem etiam Scholasticorum libertas arbitrij in peccando, cum peccandi necessitate consistat. 259
20. Declaratur quomodo nunc sit liberum à peccato abstinere iuxta mentem Scholasticorum, etsi hoc negare videatur Augustinus. 260
21. Eadem Augustini loca exponuntur aliter iuxta genuinam eius sententiam. 261
22. Soluitur obiectio de potestate vitandi peccata. Fused quae peccata & qua libertate vitari possunt, quae non: quanam ex imbecillitate vitandi peccata esse desinant, quae non. 264
23. Quomodo secundum Augustinum omnia omnino peccata etiam poenalia vitari possint sine praedudicio precedentis doctrinae de necessitate peccandi, & sublata libertate benefaciendi. 268
24. Ratio praeccepti, cohortationis, obiurgationis, vituperationis, &c. non obstat peccandi necessitati iuxta Scholasticorum sensum, minus iuxta doctrinam Augustini. 269
25. Non repugnat Augustini doctrina propositioni damnatae per duos Pontifices; homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit. 272
26. De aliis propositionibus in Bulla Pij quinti damnatis, quae supra traditam doctrinam sancti Augustini complecti videntur. 273
27. Proferuntur aliae ex illa Bulla propositiones de operibus infidelium, de potestate arbitrij non nisi ad peccandum, de amore duplici creaturae rationalis & difficultas ex illis nata soluitur. 274

De statu purae naturae.

LIBER I.

- CAP. I. Quid sit status purae naturae iuxta recentiores. Differentia sententiae eorum ab opinione Pelagianorum. 278
2. Pondus naturale creaturae rationalis in beatitudinem suam poscit ut beati possit. Quatuor status seu modi beandi adferuntur ex Augustino qui omnes repugnant purae naturae. 280
3. Primum argumentum contra statum purae naturae ex ordine creaturae rationalis ad Deum ut principium & finem, sine cuius amore condi non potest. 282
4. Ostenditur amorem illum sine quo creatura rationalis condi nequit per veram gratiam inspirari debere: idque primo ex amore veritatis. 284
5. Secundo ex amore iustitiae. 286
6. Amor iustitiae ab Augustino praedicatus non est amor virtutis cuiuscumque moralis propter se, ut quidam recentior absurde arbitratur. 291
7. Quid sit illa iustitia quae diligitur & in corde scribitur: cuius amor tantopere ab Augustino laudatur, & sine quo creatura rationalis recta esse & condi nequit. 293
8. Iustitia illa Deus est; sicut veritas & bonitas, & lex aeterna. 294
9. Ostenditur consonantia doctrinae Augustini in hac materia de iustitia & boni operis dilectione, & gratia necessitate ad hoc praestandum. 297
10. Refellitur responsio qua putari posset iustitiam, &c. diligi posse dilectione naturali: & concluditur secundum argumentum. 299
11. Tertio ex amore quo Deus amatur gratis. 300
12. Quarta ex sententia Pelagianorum, amorem aliquem Dei esse homini naturalem asserentium. 302
13. Quinto ex amore Dei quem Philosophi Gentiles praedicant. 303
14. Sexto ex diuisione amoris creaturae rationalis in charitatem & cupiditatem. 305
15. Prima difficultas explicatur. Vtrum sit amor iste naturalis, & quo sensu. 306
16. Ostenditur septem indiciis doctrinam istam sancti Augustini principiis esse consonam; longeque ab eis recedere, qui Deum naturalibus viribus diligi posse arbitrantur. 309
17. Secunda difficultas, an amor ille gratiae sit debitus creaturae rationali innocenti & quomodo. Aliqua de debito gratiae sufficientis iuxta Recentiores. 312
18. Gratiam dilectionis Dei non posse sine culpa subtrahi creaturae rationali innocenti & aliquo modo debitam esse quinque argumentis aliis ex Augustino probatur. 313
19. Causae deducuntur latius, cur creatura rationalis condi non posset sine bona voluntate & sapientia, vel certe sine diligendi Dei & sapienter viuendi potestate. 316
20. Quomodo bona voluntas in qua condi debet creatura rationalis esset gratia. 320

De statu purae naturae.

LIBER II.

- CAP. I. Secundum argumentum contra statum purae naturae petitur ex fruitione quacumque beatifica summi boni quae omnes creatas vires superat. Ostenditur primo ex dilectione Dei quam includit. 325
2. Idem probatur ex beatitudine quam Philosophi natura lumine in Dei contemplatione posuerunt. 326
3. Tertium Argumentum quia regnum caelorum quod supernaturalis

ELENCHVS LIB. ET CAP.

- supernaturalis ordinis est non potest à pura natura separari sine iniustitia. 329
4. Causa istius iustitiae declaratur ex August. 331
5. Quartum Argumentum ex tribus necessariis ad beatitudinem naturalem non falli, non offendi, non mori; quæ pura natura non potest assequi. De gravissimis erroribus puræ naturæ. 334
6. De offensionibus ac perturbationibus puræ naturæ quæ naturalem beatitudinem interimunt. 335
7. De moriendi necessitate in pura natura, quæ capitaliter beatitudini naturali est contraria. 336
8. Ostenditur insania Philosophorum naturalem beatitudinem sibi machinantium in ea quam putabant esse puram naturam. Superbia singularis tantum naturæ etiam puræ viribus tribuere. 338
9. Pura natura non potest mereri, ut resoluta & resumpto corpore beatitudo naturalis ei, ut merces detur. 339
10. Quintum & sextum argumentum aduersus statum puræ naturæ, ex ratione liberi arbitrij quo caveret ad bonum, & necessitatis peccandi in singulis operibus. 340
11. Transitus ad argumentum contra statum puræ naturæ ex parte concupiscentiæ: declaratur Iulianum id sensisse de concupiscentia quod Philosophi Gentiles, & Scholastici de illa docent in statu puræ naturæ. 341
12. Iulianus sentit concupiscentiam esse naturaliter bonam, & à Deo creante datam quo sensu. 343
13. Iuliani sententia virimque falsa. Hinc primum argumentum contra statum puræ naturæ textitur ex parte concupiscentiæ, quæ nec bona est, nec à Deo inferi potest. 346
14. Secundum argumentum ex parte motuum concupiscentiæ; qui non sunt aliud nisi peccandi desideria. Soluitur objectio de bonitate eorum in brutis. 348
15. Tertium argumentum, licitum est omnibus concupiscentiæ motibus consentire si Deus naturam rationalem cum eis creet. 351
16. Argumentum quartum ex concupiscentia contra Matrimonium in pura natura. 353
17. Quintum argumentum ex parte pudoris, qui libidinis indiuulsus comes est. Vnde nascatur: quanti mali testis. 354
18. Inferuntur aliqua corollaria ex prædictis de Concupiscentia. Certitudo illius doctrinæ. 356
19. Idem pudor in omnibus libidinibus etiam animi, tametsi remissior locum habet. 357
20. Afferuntur duæ rationes à priori cur concupiscentia cum pura natura dari nequeat. Sextum, & septimum argumentum ex parte concupiscentiæ. Objectio soluitur quod rebellio carnis videatur esse naturalis. ibid.
21. Conflictus Iuliani & Augustini de translatione peccati Originalis, inuicte probat concupiscentiam non posse esse puræ naturæ naturalem. Octauum argumentum ex concupiscentia. 359
22. Ignorantia illa profunda rerum agendarum non potest esse in pura natura. 361

De statu puræ naturæ.

LIBER III.

Transitus ad miseras corporis.

CAP. I. Quid de illis & quibusuis etiam eterna damnationis malis innocentie irrogandis sentiant quidam. 364

2. Peccatum non potest non puniri à Deo. 365
3. Declaratur quænam sint illæ pænæ, quæ tam arte cum peccato coherent. 367
4. Peccator in peccato manens non potest beatus fieri. 369
5. Horrenda sententia quorundam, qui putant omnes beatos pro sola Dei voluntate citra iniustitiam damnari posse ad æternas pœnas, Augustino est contraria tam ratione pœnæ damni, quam sensus. 370
6. Sententia Pelagianorum & Manichæorum de miseriis puræ naturæ. Ostenditur ex vi legis æternæ iniustum fore Deum si eas innocenti creaturæ imponeret. 372
7. Idem probatur ex vi diuinæ providentiæ cuius omnipotentia, vel scientia, vel iustitia necessario læditur. 374
8. Iustitia Dei funditus evertitur iuxta Augustinum per statum puræ naturæ. 377
9. Non procedunt Augustini argumenta ac testimonia ex Hypothesi status gratiæ & supernaturalis. 378
10. Non loquitur Augustinus de pœnis formaliter ut sunt correlatiuum culpæ, sed materialiter de quibusuis malis prout affligunt creaturam rationalem. 380
11. Nullum qualecunque malum inferri à Deo potest creaturæ rationali sine culpa. Luculenta Augustini testimonia. 382
12. Deus miseras puræ naturæ non permittit tantum inferret creaturæ rationali sed positive. Et vitio modo iniustus. 383
13. Deo per statum puræ naturæ ascribitur crudelitas improbata in Manichæis & Pelagianis. 386
14. Catholici, Pagani, Heretici tam Pelagiani quam Manichæi, Martionitæ, Materiarij, &c. videntur non posse sine iniustitia tribui Deo miseras creaturæ innocentis. Hinc in diuersos errores itum, ne Deum læderent. 387
15. Eodem argumento palpabilius malorum, si puræ naturæ sint, cogimur ad diuersas impietates, ad Blasphemiam in Deum, ad Manichæismum; cur & quomodo. Epilogus omnium argumentorum. 389
16. Soluitur difficultas ex Augustini commentario in Psalmum septuagesimum. 392
17. Proponitur grauis difficultas ex libro 3. de libero arbitrio, quo ignorantia & difficultas ponuntur esse primordia naturalia: & ostenditur Hypothesin illam longe differre à statu puræ naturæ. 394
18. Hypothesis ista non conuincit pudorem, ignorantiam, & concupiscentiam esse posse primordia hominis naturalis. 396
19. Non conuincit etiam afflictiones & miseras sine peccato hominibus imponi posse in statu puræ naturæ, neque maioribus, neque parualis. 397
20. Ostenditur quomodo Deus non esset culpandus si ignorantia & difficultas essent primordia naturalia, & soluitur difficultas proposita capite decimo septimo. 399
21. Diruitur fundamentum Scholasticorum ex absoluto Dei dominio super creaturam petiitum. 400
22. Soluitur difficultas ex Bulla duorum Pontificum. 402

DE RATIONE ET AVCTORITATE
IN REBVS THEOLOGICIS
LIBER PROOEMIALIS.

In quo limites humanæ rationis in rebus Theolo-
gicis indagantur; & auctoritas S. Augustini in
tradendo mysterio Prædestinationis
& gratiæ declaratur.

CAPVT PRIMVM.

Gratiæ Christi veritas omnibus Christianis, vt vita
& salus, cordi esse debet.

INTER diuinæ mirabilia sa-
pientiæ, quibus theatrum hoc
magnum pulcherrimumque
huius orbis instruxit, non il-
lud infirmâ admiratione di-
gnum, quodd cum cuncta ani-
mantium genera diuerso in-
stinctu atque indole dotauerit, hoc mansuetissi-
mo, illud ferocissimo; vnum promptissimo ad in-
uadendum, alterum acerrimo ad defendendum;
omnibus tamen medullitè insertum sit, vt quan-
documque in discrimine versatur eorum vita & sa-
lus, quibuscumque possunt modis, siue cursu per
saxa, per ignes; siue vnguibus, rostro, calcibus;
siue denique oppressa maiore vi, voce saltem sei-
psa ac lamentatione tueantur. Non hic catellus
leoni parcat; non ceruus aut lepusculus coram fe-
rocibus canibus vitæ periclitantis obliuiscitur.
Quod si istæ degeneres animulæ tanto impetu fe-
runtur ac dimicant, ne qua vis extrinsecus irruens
hoc vinculum abrumpat, quo mortalibus mem-
bris consertæ colligantur; quâ tandem curâ, im-
petu, animi neruorumque contentione, quâ gemitum,
quâ querelarum, lachrymarumque profu-
sione satagendum erit homini germanitè Chris-
tiano, quando non illa vita periclitatur, quâ cum
cæteris animantibus in hoc fœculento carcere mi-
serè ac mortaliter viuit, sed illa per quam ab om-
nibus miserijs huius vitæ, ipsâque morte liberan-
dus est, ac postmodum feliciter in beatissima
æternitate victurus? Hanc vitam nouit quisquis

Tom. 2.

A Catholicam doctrinam nouit, qua saluberrimè
nobis traditur, quemadmodum vita corporis ani-
ma est, ita, vitam animæ esse Deum, istumque
Deum, vt huius vitæ suæ per gratiam Testamenti
noui in æternum nos participes efficeret, nomine
& reipsâ Iesum, hoc est, Saluatorem in hunc mun-
dum venisse, & pro peccatoribus esse crucifixum.
Ex qua fide Apostolus exsertè pro se ipso dicit:
Gratia Dei sum id quod sum: & pro alijs: *Gratiâ*
estis saluati per fidem: & pro omnibus *Gratia Dei*
vita æterna in Christo IESU Domino nostro. Hæc
ergo vita quâ Christus IESUS Dominus noster
per magnam gratiam suam *factus est nobis sapien-*
tia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio;
quâque viuit in animis nostris, & in æterna beati-
tudine victurus est, quando periclitatur ne à fide
credentium, per quam in hoc mundo salui sunt,
auferatur; quid institutioni naturali rerum om-
nium, sanctique amoris legibus congruentius,
quàm vt quicquid animi ac virium hominibus in
huius gratuita vitæ participationem redemptis
Christiana pietas dedit, id vniuersum, tanquam
contra præsentissimi interitus impendentis mi-
nas, periculo ipso segnitiem excutiente, & infir-
mitatem roborante, conspiret?

Hanc porrò vitam jam olim pro suo quisque
marte à Christianis tollere & extinguere conati
sunt, quotquot eis pro Redemptore, vel phan-
tasma, vel purum hominem, vel confusam quan-
dam hominis ac Dei temperaturam obtrudere
voluerunt: per cuius opem natura hominum per-

A

Aug. diuers.
locus Ser. 28.
de verb. Ap.
c. 7. in Psal.
70. conc. 2.

1. Cor. 15.
Ephes. 2.
Rom. 6.

1. Cor. 15.

data salute ex morte, & redemptione ex damnatione potiretur. Sed nulli vnquam acerbis in eius perniciem conjurarunt, quàm qui tantas homini perditio damnatoque vires tribuerunt, vt liberi arbitrij sui viribus vel Deo credere posset, vel declinare à malo ac facere bonum, non Deo per gratiam vt velit & faciat operante. Causam enim ipsam propter quam Filius Dei de cœlo descendit, ex Christianorum fide & corde eradicare, ipsumque nomen I E S V, hoc est, Saluatoris abrogare; atque ita diuinæ gratiæ, per quam æternitati viuimus & viuimus, vltimas fibras radicibus excidere studuerunt. Sublatâ quippe cœlestis adiutorij necessitate aut veritate, per illas magnas naturæ humanæ vires, quibus ad volendum operandumque bonum sibi sufficiat, Deo non operante vt possit & velit, profectò gratis Christus mortuus est, gratis I E S V & Saluator vocatur; gratis auxilium suum nobis gratiamque vendit; euerfoque fidei Christianæ fundamento, frustra in hunc mundum venit peccatores saluos facere aut mortuis vitam dare: nec vlla profectò causa est, cur ipsius nomini subdendi simus, aut Christianos nos esse debere gloriemur. Pelagiani sunt, & quotquot eorum dogmatibus vel nunc vel olim implicati fuerunt, qui dum nimium libertatis viribus fauent, ad huiusmodi acerba in Christianam fidem sensa aut prudentes delabuntur, aut imprudentes adiguntur. *In superbiam sacrilegam extollendo liberum arbitrium* (Carthaginensium Patrum verba sunt) nullum relinquunt locum gratiæ Dei, quâ Christiani sumus. Et paulò post. *Hæc mala vocant, quibus fundamenta Christianæ fidei conantur euertere.* Et Patres Consilij Mileuitani simili phrasi dicunt, quod omnino totum quod Christiani sumus, nituntur euertere. Et Augustinus: *Quod totius fidei Christianæ fundamenta euertere moliantur.* Nam fides Christiana à Christo I E S V dicta est qui si sublatâ gratiæ necessitate, per quam nobis Christus & I E S V factus est, non est hominibus necessarius, superfluo ipse venit, superfluo fiunt homines Christiani, iuxta illud Augustini de similibus dogmatum auctoribus: *Qui naturam humanam ideo dicunt liberam, ne quærant liberatorem; ideo saluam, vt superfluum iudicent saluatorem.* Quam ob causam huiusmodi homines solo nomine Christianos vocat. Quæ sanè quantò atrociora sunt, & vitæ quæ in Christo est, diuinæque gratiæ jugulum capitalius petunt, tantò fidelius atque animosius omnibus verè Christianis pro istius eiusdem viuificantis ac saluantis gratiæ veritate certandum est: ne dum solâ nominis I E S V appellatione contenti, per naturalium virium prædicationem, saluantis gratiæ, atque adeo Saluatoris ipsius I E S V necessitatem extinguere taciti sinimus, minoris sollicitudine æternæ vitæ nostræ discrimina feramus, quam pro tuenda illa fluxa & caduca; rationis expertes belluæ ac bestiolarum præliantur.

Patres Eccl.
Carthag. ad
Innoc. Pap.

Patres Eccl.
Mileuit. ad
Innoc.

Epist. 95.

CAPVT II.

RATIO SCRIPTIONIS huius labyrinthus questionum, quæ de gratia agitantur.

Quæ quidem eo consilio à nobis dicta sunt, ne quis miretur, aut etiam vitio vertat mihi, quod ego post tot tantorumque virorum tam diuturnas ac pertinaces de gratia medicinali Saluatoris nostri altercationes; vterius hac de re sa-

tagendum, aut aliquid etiam scribendum duxerim. Nimirum duplex me ratio in hunc laborem, veritatis videlicet, publicæque charitatis compulit. Cum enim hoc ipso quo Christiano nomini subditus, & Saluatoris I E S V mysterijs initiatus, gratiæ saluatricis nomen atque necessitatem in fide mea & Ecclesiæ precibus agnoscerem, & medullitus cordi insculptum gererem, in tot controuersijs capitaliter inter se repugnantibus, nihil mihi charius esse debere iudicaui, quam gratiæ illius, quâ ex fide viuimus, sincerissimam veritatem, si fieri posset, etiam intelligendo penetrare; & quod, Deo illuminante, cœpissim, etiam animo, stylo, voce propalare; ne fortè opinionibus non satis fidei nostræ congruentibus abrepti, perperam sentiendo ac differendo, vitam illam interficiamus, quam videmur credendo profiteri. Quod qui, Deo iuuante assequi potuerit, nemo non videt, quantum Christianæ Reipublicæ fructum contulerit eius labor: qui non potuerit, quàm excusabilis sit conatus eius, de vita gratiæ, de humilitatis fundamento, de salutis principio, de Christiani hominis veritate, de nominis Christi ac I E S V medullâ, de vera Crucifixi gloria satagentis.

Nec verò ab indaganda diuinæ gratiæ sinceritate me deterruit illa inextricabilis doctissimorum virorum pugna dimicantium; sed acriores mihi stimulos, auctore eiusdem gratiæ, spero, incitante subiecit. Nam inde quoque animaduertere cœpi, quanti momenti esset illa controuersia, quæ vniuersas orbis Christiani scholas tantâ animositate committeret, ipsumque supremum Ecclesiæ Catholicæ tribunal sollicitum detineret: quanti emolumenti veritatis illius inuentio, quæ tot tantarumque controuersiarum tenebras suâ luce dispelleret, & contentiones animorum studijs acerbioribus distractorum optatissimæ conciliationis pace sopiret.

Sed, vnum erat, quod me iam inde, cum adolescentulus Louanij in Collegio Adriani Sexti Pontificis Maximi, studijs Theologicis operam dabam, & cum postea studiorum causâ Gallias peritissimis antiquitatum viris locupletes peragrabam, non mediocriter suspensum perplexumque detinebat. Mirabar enim vehementissimè, quæ fieri posset, vt mysteria illa gratiæ, quæ olim à sancto Augustino & discipulis eius, ipsâque Ecclesiâ Romanâ omnium matre & magistrâ tantâ certitudine & securitate tradebantur, tantâque luce illorum calamo propalata esse, doctorum virorum iudicio, censebantur; nunc tantis tenebris immersa & obruta delitescerent, vt innumera bilium piorum, & studiosissimorum, & acutissimorum virorum aciem inter se summâ contentione de veritate certantium, fugerent. Alterutrum profectò necessarium esse mihi persuasum fuit, aut rem istam inuentu impossibilem, aut in modo inuestigandi esse peccatum. Impossibilem esse, difficile creditu omnino iudicabam, eò quod perinsulsum mihi videretur, vt vel illi antiquæ Ecclesiæ proceres, tantâ doctrinâ gloria celebrati, rebus impossibilibus indagandis ingenia sua macerassent, vel inuentam semel veritatem, tanta profunditate in Democriti puteum iterum sepelissent, vt inde nullâ vi erui, & in lucem proferri posset. Neutrum, fateor, non sine insigni temeritate & absurditate, de tantis viris mihi dici aut cogitari posse videbatur: atque ita reliquum esse, vt fortè recentiores non illum tenerent inquirendæ veritatis istius modum, quo ad eius latentis cubile ducerentur.

CAPVT III.

INVENTIO VERITATIS
de diuina gratia, & concordia dissidentium
Scholasticorum difficilis, propter Philoso-
phiam. Mala inde pullulantia.

QUocirca diligentius animo attendere
cœpi, quâ via plerique ad istarum diffi-
ciliū controuersiarum decisionem asse-
quendam, tradendamque niterentur. B
Deprehendi verò, nisi fallor, plerosque qui scho-
larum pulpitis ad enodandas Scholasticæ, hoc
est, methodicæ Theologiæ difficultates admo-
uentur, multos annos prius in Philosophiæ palæ-
stra versatos esse, nec ferè idoneos isti Theolo-
giæ contentiosæ profitendæ iudicari, nisi antè
non exiguam ætatis partem in Dialecticis Me-
taphysicisque speculationibus triuerint. Quod
quamuis vsum salubrem sanè habere possit, vt
exerceantur istis difficultatibus & limentur inge-
nia: hinc tamen etiam, experienciâ teste, nasci-
tur, vt cum in huiusmodi tricis junior eorum ætas
valentiorque consumpta est, vix tempus eis ido-
neum reliquum esse possit, quod genuinis princi-
pijs veræ Theologiæ peruoluendis penetrandis-
que tribuatur. Itaque quotiescumque latet eos,
quid in grauioribus aut arcanioribus nodis vel
sentiendum vel dicendum sit, non eis cura est, quæ
esse deberet, quid vel Scripturarum sacrarum
auctoritas, vel veneranda Patrum canities con-
consulta respondeat: sed statim ad Philosophiæ
præsidium, velut ad omnium solutionum arma-
mentarium, sese conferunt, atque eius regulis
tanquam sacrosanctis mysteriorum altissimorum
momenta metiuntur. Quid enim aliud obsecrò
sententias illas peperit, quæ diuinam gratiam im-
perioso nutui humanæ libertatis aptauit, nisi Phi-
losophia? Quid eas tantâ animositate defendit, D
nisi Philosophia, quæ non videtur aliud liberta-
tis genus admittere, nisi quod omnibus in volun-
tatem admissis aut irruentibus plênâ atque indif-
ferenti potestate dominetur? Quid opera bona
cum solis habitualibus donis elicienda fabricauit,
nisi Philosophia, secundum quam potentia vo-
luntatis habitu virtutis instructa sufficiens princi-
pium perfectæ operationis existimatur? Quid sta-
tum puræ naturæ formauit, ornauit, instruxit nisi
Aristotelica Philosophia, quam etiam Gentiles
quidam majori sentiendi sanitate damnarunt?
Quid virtutes Gentilium ac damnatorum homi-
num veras protulit, vnde opera etiam bona pul-
lularent, nisi Gentium Philosophia? Quid fidem,
spem, dilectionem Dei super omnia naturalem, in E
summo sacrarum litterarum, scriptorumque silen-
tio, adinuenit, nisi pura puta Philosophia? Quid
gratiæ diuisiones ab antiquitatis mente alienissi-
mas attulit; quid prædefinitiones Dei, verasque
gratuitas prædestinationes actionum creaturarum
abstulit, nisi Philosophia? Nempè de rebus istis
Theologicis, plerisque valde arcanis, homines
Aristotelicis disciplinis instructissimi, securè &
magistraliter disputant; & quia quidlibet in scho-
lis aduersus quolibet Dialecticæ præsidio sine
magnâ difficultate defendunt, nonnunquam fit, vt
quod initio vel timide sibi tuendum susceperint
(nisi expressè definitum sit) audacia victoriam,
victoria fiduciam tribuente, mox etiam vel ipsi
Tom. 2.

A verum putent, vel tanquam compertam verita-
tem discipulis tradant. Longè videlicet huiusmo-
di ab illa sancta regula solidissimi Doctoris re-
moti sunt: Nunc autem seruata semper moderatione
piæ grauitatis, nihil credere de re obscura temerè de-
bemus, ne fortè quod postea veritas patefecerit, pro-
pter amorem nostri amoris oderimus. Lib. 2. de
gen. c. vii.

Nam alia quoque non minùs perniciofa mori-
bus labes, nisi mens magnoperè piâ humilitate
fundata sit, ijs qui in isto contentiosæ Philoso-
phiæ puluere diu versati sunt, solet adhærescere;
vt in disputandi calore, victoriæ cupidores non-
nunquam, quàm veritatis esse videantur. Ex quo
contingit, vt semel examinatam, assertamque no-
uam sententiam, quia iam sua facta est, mox
etiam, tanquam à se inuentam ac traditam, alio-
rum esse velint. Quod vitium tunc imprimis nasci-
tur, cum amantur propatula & fami-gerula in
disputando certamina: quæ non cum desertis
Philosophiæ classibus mori, sed vnâ cum innume-
rabili philosophicarum quæstionum farragine, ad
sacratioris Theologiæ pluteos transferri, & ad
enodanda Dei mysteria in tractatus Theologicos,
quasi Philosophicæ acuminis commendata, trans-
fundi solent. Cuius ineptiæ monstrosa penè
exempla in quibusdam Scholasticorum antiquo-
rum scriptis videre licet: vt eos nihil magis
formidasse putes, quam ne Theologi, facti,
C Isagogen Porphyrianam, aut Aristotelis Cate-
gorias, & Analytica de manibus deposuisse viderentur.

Hæc & similia cum ego paulò attentiore con-
sideratione ponderassem, mirari desij, cur scholæ
de diuinæ gratiæ auxilijs, tantâ contentione ac
dissensione feruerent. Non amplius opus mihi fuit
causas querere, aut suspicari, propter quas alijs
inuentio veritatis, alijs dissentientium concordia
desperata videretur. Nam illis principijs inhæren-
do, quæ iam vtrique partium tanquam indubita-
ta fundauit, difficilè, aut nunquam veritas inue-
niri, aut concordia conciliari potest. Res enim illæ
non Philosophicorum principiorum præsidio de-
cidendæ sunt, quæ vel de concursu Dei, vel de li-
beræ voluntatis naturâ, vel de habituum cum vo-
luntate confluxu, vel de libertatis indifferentiâ,
vel de robustissimâ potestate libertatis aduersus
omnes passionis ac tentationes, quamdiu viget
usus rationis, vel de similibus innumerabilibus,
quisque iuxta disciplinas Aristotelis aut Zeno-
nis, amplexus est: sed Ecclesiasticæ auctoritatis
ductu inuestigandæ, & pondere asserendæ vide-
bantur. Semper enim Philosophia, quemadmo-
dum mater hæreticorum fuit, ita rerum diuina-
rum arcanis definiendis adhibita, mater erro-
rum est.

CAPVT IV.

DISCRIMEN INTER PHILO-
sophiam ac Theologiam. Illi seruit ratio, huic
memoria: principium eius traditio non scri-
pta, per accidens etiam scripta. Quid Chri-
stus & Apostolus, in tradenda Theologia
spectarint.

QUOD enim apud omnes veros Theolo-
gos receptum ac certum est, princi-
pijs reuelatis Christianæ Theologiæ
moles nititur. Illæ igitur viæ necessa-
riò querendæ, diligenterque terendæ sunt, per
A ij

DE RATIONE ET AVCTORITATE

quas vel reuelatio illa primigenia, vel ipsa principia reuelata ad posteros dimanarunt. Quis autem nesciat vtrumuis istorum vel calamo scribentium, vel lingua prædicantium, tanquam Ecclesiasticæ traditionis organis ad auditores delatum esse? Qui rursus acceptum doctrinæ depositum simili modo discipulis ac successoribus suis fideliter commendarunt. Sic igitur, quemadmodum intellectus Philosophiæ suscipienda propria facultas est, ita memoria Theologiæ. Ille quippe intellecta principia penetrando Philosophum facit; hæc ea, quæ sibi scripto aut prædicatione tradita sunt, recordando, Theologum Christianum. Nec enim cuiquam absurdum aut mirum videri debet, quod ex traditarum reuelationum ac diuinorum verborum memoriâ, Christiana nascatur sapientia, nisi qui nesciat, æternam illam sapientiam, quæ est Verbum Patris, ex quo tanquam fonte & exemplari omnis nostra propagatur sapientia, ex fecunda Patris memoria prodijisse.

Hinc igitur etiam proficiscitur, quod auditus, quo prædicata traditaque recipiuntur, quamuis ea nullo pacto intellectus penetret, magis proprius Ecclesiasticæ disciplinæ, quam Philosophiæ sensus est. Non enim Philosophus est, qui multa sensibus commendata meminit, sed qui tacitis cogitationibus ruminata percipit & intelligit. Itaque Sanctus Paulus, & Apostoli cæteri non inculcant in suis prædicationibus demonstrationes, quibus vel ipsi diuina penetrauerint, vel penetranda committant auditoribus suis; sed quod ea quæ audiuerint ipsi, similiter discipulis audienda annuncient, & credenda: *Andiui, inquit, arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Et: *Formam habet sanorum verborum, quæ à me audisti in fide.* Et rursus: *Quæ audisti à me per multos testes; hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Et Co-Apostolus Pauli Sanctus Ioannes: *Hæc est annuntiatio, quam audiuius ab eo, & annuntiamus vobis.* Quæ sanè causa fuit, vt non tantum Apostoli, sed & successores eorum Sancti Patres, non modò ea quæ audiuerant & acceperant, eadem secundum veritatem rerum ipsarum immutata, sed etiam secundum ipsissima verba, quibus sibi commendata fuerant, libentissimè discipulis suis traderent. Ne me ineptum putes, inquit Augustinus Honorato, quem de rebus Theologicis instructiorem reddere nitebatur, *Gracis nominibus vtentem. Primum, quia sic accepi, nec tibi hoc aliter audeo tradere, quam accepi.* Et in alio opere de quantitate animæ: *Diuinè ac singulariter in Ecclesia Catholica traditur, nullam creaturam colendam esse animæ: libentius enim loquor his verbis, quibus mihi hæc insinuata sunt.* Quod idèd dicit, quia (creaturæ) vocabulum non ita latinum esse videbatur. Nempe hoc vnum Sancti Patres magnâ religione spectabant, vt quemadmodum Filius Patris quæ audiuit ab eo, hæc loquebatur in mundo; eâque de causâ dicebat Iudæis: *sicut audio:* Et quemadmodum Apostolis dicebat: *Omnia quaecumque audiui à Patre meo, nota feci vobis:* deque ipso suo Spiritu sancto pollicebatur: *Non loquetur à semetipso, sed quaecumque audiet loquetur.* Et quemadmodum Apostoli ea quæ ex ore Christi prædicantis acceperant, tanquam depositum inalterabile fideliter successoribus commendauerant: ita etiam ipsi doctrinam à maioribus transmissam, non ex Philosophorum principijs deductam, vel subtilitatis acuminibus adulteratam, etiam verbotenùs suis auditoribus transfunderent. Non enim curæ vel Christo Domino, vel Apostolis,

vel maioribus nostris fuit, diuina mysteria ex receptis Philosophorum placitis deriuare, vel ad eorum principia reducere: sed nudè accepta tradere, & argumenta perduellium traditæ veritatis probabili aliquâ veritate dissoluere.

Cum igitur tota doctrina Christiana cœlitus, hoc est, ex diuina reuelatione per auditum accepta & creditâ deriuetur; hinc etiam factum est, vt neque Christus Dominus quicquam ipse scripserit, neque scribendum quicquam Apostolis vnâ cum ipso in hac vita conuersantibus imperauerit: sed nudâ mysteriorum suorum prædicatione contentus, cordibus potiùs ea ruminanda, quam intellectu penetranda dereliquerit. Quod & Apostoli ad amissim imitati sunt. Nec enim & ipsi hoc tanquâ officij sui scopum intuiti sunt, vt Euangelium aliquod tanquam corpus doctrinæ scriberent: sed è contrario, vt breui symbolo rerum credendarum compilato, siue scripto cœlestis doctrina per auditum, nihil addendo vel detrahendo in discipulorum corda funderetur. Sed cum & ipsi tanquam homines cum hominibus versantes, & humanis casibus obnoxij, diuersis occasionibus rerum seruire, & incommodis, quibus humana consilia etiam prudentissima turbari solent, occurrere cogerentur; diuersis ex capitibus præcipua doctrinæ capita scripto committere compulsi sunt, non tanquam totius Christianæ eruditionis adipiscendæ methodum tradituri sed vt vel absentes ad opera fidei exhortationum stimulis percellerent, vel doctrinæ traditæ aduersarios hæreticos, tanquam nouatores Christianæ fidei reuincerent, aut iterum ad normam desertæ veritatis adducerent. Hinc enim factum est, vt Sanctus Ioannes mysterium generationis Filij Dei, Cherinto traditam doctrinam perturbante, propalauerit; productionis verò Spiritus Sancti, quia nullâ necessitate cogeatur, suppresserit, opertumque præterierit. Hinc Sanctus Paulus, quia Iudaicus error Dei gratiam & beniuolentiam ad humanas voluntates reuocabat, magnum illud arcanum diuinæ prædestinationis aperuit, quod Euangelistæ nullo urgente adhuc errore, vix quasi per transennam delibauerunt. Hinc Sanctus Iacobus, erroneis quibusdam opera bona respuentibus, quasdam sententias Pauli, quæ magnificentius fidem prædicant, bonorum operum adiectione & commendatione patefecit.

Et verò ratio, cur istum ordinem doctrinæ cœlestis propagandæ Christus Dominus & Apostoli obseruauerint, factoque suo posteris obseruandum commendauerint, valde perspicua est. Lex enim noua de se naturæque suæ non postulat, vt in chartis, membranis, & lapidibus, sed tantummodò vt in tabulis cordis carnalibus conscribatur. Hæc est enim medulla totius discriminis, quod inter veterem nouamque legem intercedit; quod in illa in lapidibus exarata forinsecus terreat, hæc iuxta Prophetam, *in corde scripta* delectet intrinsecus. Ex quo fit, vt cum Scriptura exterior veteri Testamento sit quasi essentialis ac propria, quæ propterea etiam proprio nomine lex scripta nuncupata est, non possis nouo ex primaria ipsius consideratione conuenire; sed solummodò ex quadam attemperatione ad subnascentes errores, aut infirmitates hominum: propter quas non solum humana prudentia, sed etiam diuina Prouidentia altiora perfectioraque consilia sua demittere, & mutare solet. Sic enim cum Deus populo Iudaico breue tantum compendium, Decalogo paucisque legibus comprehensum,

2. Cor. 12.

2. Timoth. 1.

Ibid. c. 2.

2. Ioan. 1.

Lib. ad Honorat. c. 3.

Lib. de quant. animæ c. 34.

Joan. c. 8.

Ibid. c. 5.

Ibid. c. 15.

Joan. 16.

Jerem. c. 31.

tradere decreuisset, simul atque pudenda illa vituli adoratione deseruissent Creatorem suum, ingenti illo ceremoniarum cumulo durissimam eorum ceruicem fregit, & ad cultum qualemcumque suum seuerissimis nimis, suppliciisque religauit. Hanc enim ingentis illius apparatus, legum, ceremoniarum poenarum, pramiorumque carnalium causam fuisse præter intentionem Dei, non ignobiles Patres docent: vt sanè absque temeritate dici queat, hunc morem allegandi veritates illas altissimas, quas lex gratia veneratur, conscriptis characteribus, ex humano agendi modo desumptum esse, quo rebus omnibus conficiendis firmandisque Scriptura adhibetur.

CAPVT V.

ANTIQUI PATRES EOS
imitati sunt. Discrimen inter disputationes eorum de mysterijs fidei, & Scolaſticorum. Lapsus Origenis.

HOc igitur Christi Domini & Apostolorum eius consilium antiquiores Patres nascentis Ecclesiae ad amissim imitati sunt. Omnes enim vel in exhortationibus ad opera bona, vel in Scripturis Sacris elucidandis, ubi nudus mysteriorum sacrorum sensus eruitur, versati sunt; vel, si quid de ipsis mysterijs altius exarauerint, hoc eis puræ violentia necessitatis extorsit, vt arcanorum diuinorum integritas illibata contra suborientes hæreses seruetur. Quæ cum nouæ per singulas ætates ebullirent, & aduersus eas novos Antagonistas gratiâ illustrandæ veritatis præditos diuina Prouidentia suscitaret; hinc effectum est, vt maior quædam scientia rerum diuinarum ad posterorum sæcula deriuata sit.

Veruntamen in illâ ipsâ scribendi ratione, quæ ab antiquis Patribus contra errores mysterijs reuelatis aduersarios obseruata est, duo magnoperè consideranda sunt, per quæ ab illa Philosophica disputandi libertate, quæ passim viget, lato limite discernuntur. Primum, quod ex principijs verbi Dei, præcipueque sacrarum litterarum, sensus suos, & ferè verba promerent. Ex capitalibus enim scripturis, in quibus veritas oppugnata fundabatur, tanquam veris principijs elucidationes suas deductionesque deriuabant; quibus in subsidium Scripturas alias minoris quidem ponderis, omnes tamen expressione diuersorum sensuum capitalibus concinentes adhibebant, vt illæ primariæ, quibus mysterium contineri putabant, inexpugnabili auctoritate & munitione consisterent. Quod in omnibus penè ratiocinationibus, quibus Patres antiqui per trecentos annos in defendenda diuinitate Filij Dei aduersus Arianos vsi sunt, accuratiùs videre licet. Secundum est, quod religiosè intra terminos oppugnatae ab errore veritatis, sine vlla superfluarum, multò minùs curiosarum, frivolarum, atque inutitium quæstionum intermixtione remanerent. Quod vsque adeò verum est, vt cum subinde ad inuadendas alias quæstiones non controuersas vrgerentur, perspicuè declinauerint, donec ad loquendum eâ de re alio iuborto errore cogerentur. Quo sanè manifestè declaratum est, eos de arcanis illis reuelatisque mysterijs non disserere, nec tantoperè progredi, nisi inuitabili necessitate per-

Tom. 2.

A tractos. Nimirum deterrebat multos illud magnū & euidens, quod in Origene præcesserat, humanæ temeritatis ac diuinæ castigationis exemplum. Hic enim cum de mysterijs à Deo Ecclesiae suæ reuelatis, nullâ necessitate, solâ differendi cupiditate per Platonica & Aristotelica Philosophiae principia, quibus elimatus erat, in libris illis *περί ἀρχῶν* latiùs disputare voluisset, omnes penè errores, quibus Ecclesia per trecentos & amplius annos afflicta fuit, Arianos, Macedonianos, Photinianos, Pelagianos, Deo audaciam persequente, accuratè præformauerat: quemadmodum in illis libris, jam toties interpolatis & expurgatis, in hunc vsque diem perspicuè patet, & nos alicubi quâdam ex parte demonstrauimus.

In lib. 6. de
heresi Pelag.
c. 13. & se-
quentibus
Tomo 1.

CAPVT VI.

QVIS LIMES IN HAC
vita indagandi diuina mysteria. Quæstionem quomodo quidque verum sit, ferè semper obscuram Deus esse voluit. Duplex quomodo articulorum reuelatorum, essentialis, & accidentale.

LAtuisse quippe Origenem videtur, quod etiam nunc nonnullos eorum, qui ad pertractandas reuelatas veritates accinguntur, profundè latet, quis earum cognoscendarum, assequendæ salutis causâ, in hac vitâ sit limes ac modus, quodque in noua lege hominibus impartienda consilium Christi fuerit. Cognitionem enim illam nobis intimè commendatam esse voluit, quæ ex humili firmâque obedientiâ & Charitate pendet, voluntatemque nostram soli ac nudæ diuinæ auctoritati, per quam nobis dictata cœli arcana & propalata sunt, subiicit & affigit. Cum enim sapientiam huius mundi fide crucis prostrauisset, iuxta illud Isaia ab Apostolo quoque sanctificatum: *Perdam sapientiam sapientium, Isaia c. 29.* & prudentiam prudentium reprobabo: & illud ipsius Apostoli: *Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?* 1. Cor. 1. Nimia illa sciendi desideria, quibus Ecclesiae filij agitantur, ignorantiae cuiusdam sanctæ cancellis circumsepsit; vt humilitatem stultitiamque crucis animis nostris persuaderet. Quicquid in rebus fidei limitem illum excedit, curiosum ac vanum est, scopoque ac fructui, in quem collimat Euangelium Saluatoris, importunum. Qui fructus magis in efficacia sanctorum operum, quam in sublimi penetratione diuinarum veritatum situs est. Puritas enim charitatis, felicitas huius vitæ est: contemplatio veritatis, alterius.

E Quod si scopum, quem Christus in afferenda nobis noua lege propositum habuit, diligentius trutinemus; perspicuè deprehendemus, nequaquam eum spectasse, vt nos eruditos redderet, sed vt simplicem nobis dumtaxat cognitionem certarum veritatum diuinarum traderet, quarum radices, seu rationes profundiores ab humana acie procul abstrusæ tegerentur. Ex quo profectum est, vt exempli gratiâ non dubitemus vnum esse Deum, personis trinum, essentiâ immensum, contingentium futurorum præscium, omnipotentem, & huiusmodi: quò verò singula quæque modo ei conueniant, tanquam spissâ caligine inuolutum ignoramus, & latet. Et tamen in istis ipsis quæstionibus enodandis, quomodo videlicet singula quæque reuelata vera sint, quas Deus nobis in hac

A iij

Lib. 2. de
gen. ad lit.
c. 9.

vita abstrusas esse voluit, quia ad bene viuendum nullo pacto erant necessariae, plerique recentiores magna ex parte torquent ingenium suum, atque otium auditorum terunt. Ad quae sanè S. Augustinus respexisse videtur, quando dicit: *Multi multum disputant de ijs rebus, quas maiore prudentia nostri auctores omiserunt, ad beatam vitam non profuturas discuntibus, & occupantes quod peius est, multum pretiosa, & rebus salubribus impendenda temporum spatia.* Nam hinc illae densae quaestiones, quomodo Deus immensus sit; quomodo futura praeuideat; quomodo trinus in personis; quomodo in spatiis imaginariis; quomodo generet Filium; quomodo hoc vel illud per absolutam potentiam possit; quomodo peccatum originale seminando traducatur; & similes in singulis materijs reuelatis sine fine multiplicatae. Nam etiam in hac materia diuinæ gratiae, quam tractamus, quid praecipuas lites in Scholas intulit, nisi ista ipsa curiositas istius pernoscendae quaestionis, quomodo gratia in voluntate operetur? Cum enim ex diuina reuelatione constaret, cœlitus nobis misericorditer Dei adiutorium dari, quo efficaciter velle & perficere in voluntatibus nostris operetur, quod meritò sobrietati nostrae sufficere debuisset, sicut saeculis multis maioribus nostris satis fuerat; quomodo hoc ipsum fieret, non tantum curiosè noscere, sed etiam audaciter ex propinatis Philosophiae quisque suae principijs definire voluerunt. Vbi multò satiùs esset Augustinum audire, aduersus huiusmodi quaestiones ad sobriam & Ecclesiasticam simplicitatem homines reuocantem: *Quid à me quaeris, quo sit factum modo, cum videas factum esse quocumque modo, si Apostolo credis aliquo modo, qui mentiri potuit nullo modo?* Quibus verbis cum aliquid in Scripturis definitum est, acquiescendum esse statuit neque superflue curioseque de modo esse satagendum. Non enim animaduertit, istud quomodo in diuinis Scripturis ferè semper modulum humanum superare; & vel rerum ipsarum profunditate, vel virium infirmitate vetitam esse perscrutationem eius. Hæreticis enim proprium est, simplici reuelationis veritate nunquam esse contentum: quorum audacia quemadmodum erroribus à Deo plectitur; ita Catholicorum quoque temeritas immodicè cuncta rimantium & asserentium, plerumque suam poenā non caret. Quid enim aliud existimari potest in tam obnixa dissensione certantium, nisi alterutros in non exiguo errore versari? Errare autem in tantis rebus, quemadmodum fractus est inuoluntariae cœcitat; ita poena voluntariae temeritatis. Quanquam & ipse, vt Augustinus, per seipsum error, aut magnum in re magna, aut paruum in re parua semper est malum.

2a Enchirid
c. 18.

Quodd si quis dixerit, etiam quomodo aliquid factum sit, subinde à sacris Concilijs definitum esse, vt quomodo facta sit vnio in Christo duarum naturarum? Attendat ille in rebus fidem attinentibus, duplicem esse modum: quorum vnus essentiam rei reuelatæ respicit alter accidentalem conditionem eius. Illum subinde Ecclesia, ab hæreticis articuli reuelati substantiam conuellentibus quassata definiuit; alterum intactum tacita præterijt. Sic enim Nestorio & Eutychete Filij Dei incarnationem vellicante sanxit, vnionem inter duas naturas in persona factam esse: nam vtrumque ipsa reuelatio, quæ Dei Filium verè hominem factum esse docet, manifestè complectitur. Sed quomodo illa vnio vtrumque suum extremum attingat, nec reuelatio docuit. nec Ecclesia sanxit, nec spinosissimas Recentiorum disputationes effugere potuit. Quisquis enim articulos fidei à

A Scriptura aut Concilijs determinatos percurrere volet, manifestè deprehendet, quicquid tandem quocumque modo, vel à Scripturis, Vel ab Ecclesiæ Pastoribus definitum fuit, plerosque Recentiores nunquam sobriam istam sapientiā nudæ cognitionis ab Ecclesia traditæ contentos fuisse: sed semper in omni argumento, Philosophiā duce, nouas excitasse, curiosasque quaestiones, quibus definiendis non rarò magis Aristotelis commentatio, quam Sancti Spiritus reuelatio præsidet. Quod vt vno exemplo cunctis obuio ad oculum patefiat, quid magis absconditum Deus nobis esse voluit, quàm naturas Angelorum? Nec enim vlla via sensibus nostris patet, quibus eorum essentias, intelligentiasque penetremus. Per pauca & perquam exilia sunt quæ de ipsis Sacra Scriptura propalauit. Et quantam interim, Deus bone, quantam struem curiosissimarum quaestionum noua Theologia peperit nobis, quibus ad viuum & verum refecandis, vniuersa totius mundi ingenia non sufficerent, de ipsorum principijs specificantibus, indiuiduantibus de intelligendi speciebus, modo, duratione, de loco eorum, motu, operationibus, instantibus, locutionibus; de gratia inæqualitate, magnitudine, de meriti statu, continuatione, intensione, tempore, & similibus infinitis, in quibus nihil plerumque nisi omnia incerta esse, certum est. Nam si Ecclesia in Concilium cogeretur, vt veram, & Christianam, & Ecclesiasticam ex reuelatione cognitionem filijs suis de spiritibus Angelicis traderet, nec vnum quidem ex omnibus articulis istis forsan definire posset, quos tantā nonnulli animorum viriumque concertatione disputat, ac determinant.

Ex quo etiam perspicuum est, quàm parum huiusmodi ratiocinationes Philosopho-Scholasticæ ad inueniendas diuinas veritates faciant. Nam in illis ipsis Concilijs quæ ad illustrandas eas congregantur, postquam Theologorum dissertationibus super ambiguâ contestatâque veritate datus fuerit locus, non eam Ecclesia per modum conclusionis in humana ratiocinatione & consecutione fundatæ elicit ac determinat: sed per modum sententiæ, quam ipsa tanquam iudex, auditis Theologis tanquam causidicis, diuinâ inspiratione gubernata, ex alijs primitus reuelatis, hoc est, ex Scripturis, aut traditionibus iam antè creditis, trahit. Ad quem sanè scientiæ vberioris hauriendæ tradendæque modum, Philosophia humana perparum facit.

Hoc est igitur, quod suprâ diximus, non hoc Christum Dominum, in conferendo nouæ legis beneficio spectasse, vt scientijs expoliret nos: sed potiùs, vt principijs quibusdam altissimarum rerum reuelatis, & rationibus earum tectis, humilitate fundatos, & charitate feruidos redderet. Nimirum ad locum, vnde per protoplasti iniquitatem in hoc exilium relegati sumus, contrariâ nos prorsus viâ studuit reuocare. Ille scientiæ magnitudinem præcelluit, maioremque intemperanter appetendo periit. Medicus igitur attentâ ista ruinæ nostræ causâ, sanaturus ægrotum, luminosæ scientiæ cuncta rimanti & penetranti substituit in Ecclesia sua fidem; cuius obscuritate diuina mysteria ita tegerentur, vt nos eorum cognitio sine cognitione saluaret. Ex eadem quippe medicinæ methodo, pro primæua abundantia nostra paupertatem; pro delicijs quibus abusi sumus, difficultates ac labores, veluti spinas ac tribulos præparando, seminavit. Nā quia noluit homo, inquit Augustinus, *inter delicias Paradisi seruare iustitiam, statuit Deus, vt post eius peccatum propagata caro peccati ad recipiē-*

Lib. 2. de
inter delicias Paradisi seruare iustitiam, statuit Deus, vt post eius peccatum propagata caro peccati ad recipiē-

nam instituta laboribus & molestiis niteretur. Quā ob causam ipse Medicus Christus, ut aegroto suo semetipsum, quantum fieri posset, attemperaret, quemadmodum cum pauperibus & afflictis, *pauper fuit, & in laboribus & inuentute sua;* ita & secularium scientiarum imperitus videri voluit. Non enim in illis earumque lumine presentis vitæ felicitas posita est, sed in lumine purificatæ charitatis; quā etiam voluit filios discipulosque suos peritos effici: ut ita veluti *docibiles Dei*, seu docti à Deo, participes fierent mysteriorum eius: & istā luminosā faciem in cordibus eorum accensā, celestium principiorum quæ reuelauerat, arcana penetrarent.

CAPVT VII.

DUPLEX MODVS PENETRANDI
mysteria Dei, humanā ratione, & charitate ille periculosus est, proprius Philosophorum; iste tutus Christianorum.

EX quo profectò aliud non parui momenti arcanum sese aperit, quod à plerisque qui de rebus diuinis tam subtiliter, & logicè arguantur, abstrusum est. Duplex enim est modus penetrandi diuina mysteria, quæ Dei reuelatione credenda proponuntur: vnus per humanas ratiocinationes, quem etiam Philosophi sectati sunt. Modus ille periculis multorum errorum obnoxius est; quemadmodum exemplis magnorum quorundam, siue Recentiorum, siue ætatis mediæ Scriptorum, siue etiam antiquorum Patrum, luculentè demonstratum est: qui intemperantiùs maiestatem diuinorum scrutantes mysteriorum, ab eorum gloriā oppressi sunt. In huiusmodi enim inquisitione & assertionem maximè oportet sapere ad sobrietatem, quæ non finit animum veraciter humilem atque Christianum, in nouas, quales dixi, prurire de reuelatis mysterijs quæstiones, nisi errorum grassantium necessitas aliquid dicere cogat; multoque minùs eos ex humanæ Philosophiæ, sed tantum ex reuelatæ sapientiæ principiis definire. His enim ex causis Apostolus Paulus, & primi Patres tantoperè aduersus humanam Philosophiam stomachati sunt.

Alter modus ex incensa charitate proficiscitur, quā cor hominis purgatur, & illuminatur, ut secreta Dei penetret, quæ in sacrarum litterarum corticibus, ipsisque reuelatis principiis continentur. Hic intelligendi modus veris Christianis maximè familiaris est: per quem in spiritualibus siue viris siue fœminis, magis magisque crescente charitate, crescit sapientia, donec perueniat ad perfectum diem. Nam quemadmodum ex semine arbor nascitur, & vicissim ex arbore semen, atque ita reciproca vtrumque productione in infinitum multiplicatur: ita quoque Christianæ fidei cognitio charitatis amorem suscitatur; & per illam operatur: quæ charitas continuò lucem cognitionis excitat nouam, lux flammam amoris, & iterum flamma lucem, atque ita identidem reciprocando vices animum Christianum ad feruoris, ac lucis, hoc est, ad charitatis, & veritatis seu sapientiæ plenitudinem ducunt. Sed quemadmodum isti duo adipiscendæ cogitationis modi valde discrepant: ita quoque veritates, quæ per alterutrum innotescunt, valde diuersæ sunt. Illæ plerumque spinosæ atque aridæ sunt, in sola hærentes speculatione, atque idèò ferè friuolæ & inutiles: hæ verò siue ad Deum, siue ad homi-

nes, siue ad rerum agendarum regulas pertineant, sapidæ sunt, & medullitùs in affectum refluunt, vnde prodierunt. Doctrina ista tanquam certissima solidissimaque sæpiùs ab Augustino traditur, & omnibus de rerum diuinarum intelligentia sagagentibus vnice commendanda est. Nam hinc illud in tractatibus in Ioannem: *Non diligitur quod penitus ignoratur, sed cum diligit quod ex quantula- cumque parte cognoscitur; ipsa efficitur dilectione, ut melius & plenius cognoscatur.* Itaque statim adiicit, modum in scientia rerum diuinarum proficiendi: *Si ergò in charitate proficiatis, quam diffundit in cordibus Spiritus Sanctus, docebit vos omnem veritatem.* Et inferius omnem profectum scientiæ inde sperandum esse profitetur: *Totum, quod vsque ad illam perfectionem (quæ post hanc vitam dabitur) futurum est, nobis promisit Dominus per charitatem Spiritus dicens: Docebit vos omnem veritatem.* In cuius veritatis assertionem etiam Apostolum citat, qui ad Ephesios dicit: *Ut in charitate radicati, & fundati, possitis comprehendere videlicet sciendo, cum omnibus Sanctis, quæ sit longitudo &c.* Et concludit id quod supra diximus **ISTO ENIM MODO** vos docebit Spiritus Sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem. Quod ne quis ex Aristotelis regulis de veritatibus morum, formandorum dumtaxat intelligendum esse contenderet, Augustinus ipse ad veritates maximè theoricæ, quæ de Deo creduntur, etsi non intelligantur, extendit: Sic per charitatem videlicet fiet ut à Doctoribus exterioribus illa discatis, quæ noluit Dominus tunc dicere; sed sitis omnes docibiles Deo: **VT EA IPSA, QUÆ PERLECTIONES ATQUE SERMONES EXTRINSECVS ADHIBITOS DIDICISTIS, ET CREDITISTIS DE NATVRA DEI NON CORPOREA, NEC LOCO ALIQUO INCLVSA, NEC PER FINITA SPATIA LOCORVM QVASI MOLE DISTINCTA, SED VBIQUE TOTA ET PERFECTA ET INFINITA, SINE NOTORIBVS COLORVM, SINE FIGVRIS LINEAMENTORVM, SINE NOTIS LITTERARVM, SINE SERIE SYLLABARVM, IPSA MENTE CONSPICERE AC PERCIPERE VALEATIS.** Quod alijs in locis ad alia quoque altissima mysteria, ipsumque arcanum Sanctissimæ Trinitatis extendit. Charitas, enim hoc ipso quo Christiani animum à creaturis reuocat, & attollit in Deum, oculum cordis à terrenarum cupiditatum fumis ac tenebris purgat, quibus cor hominis obscuratur & obbrutescit, ne reuelata mysteria possit intelligere. *Quandò magis magisque cor dirigitur (nempe retorquendo illud per charitatem in Deum) tandò magis videt quod non videbat, & valet quod non valebat.* Et in sermonibus de diuersis: *Videre vis? Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt.* Prius ergò cogita de corde mundando. Hoc habet negotium, ad hoc te aduoca, insta huic operi. *Quod vis videre mundum est; immundum est vnde vis videre.* Quis autem dubitet charitatem veritatis, hoc est, Dei, esse quæ mundat cor? Nam ut idem Sanctus ait: *Veritas mundat, vanitas inquinat.* Et rursum: *Secundum præceptum est dilectio veritatis, cui contraria est dilectio vanitatis.* Nam quia omnes cupiditates terrenæ tenebræ sunt, charitas quæ cupiditati capitaliter contraria est, tenebras istas pellit, ut in eius lumine lumen æternum, quo cuncta collustrantur, cernere possit: *Fugatis, inquit, tenebris fumosarum cupiditatum videbitis lumen.* Et in libro secundo de sermone Domini in monte, clariùs modum, quo hoc efficitur, explanans, obtenebrationem cordis, & illustrationem cordis præclarissimè tangit, pri-

Lib. 2. de
Serm. Dom.
in montec. 3.
mumque dicit, Deum semper paratum esse dare
sua lucem nobis non visibilem sed intelligibilem &
spiritalem: sed nos non semper paratos esse acci-
pere, cum inclinamur in alia, & rerum temporalium
cupidine tenebramur. Hinc docet ex opposito te-
nebras illas fugari ipsa conuersione mentis in
Deum; Quia sit, inquit, purgatio interioris oculi,
cum excluduntur ea, quae temporaliter cupiebantur, ut
acies cordis simplicis ferre possit simplicem lucem diui-
nitatis sine ullo occasu aut immutatione fulgentem; nec
solum ferre, sed etiam manere in illa; non tantum sine
molestia, sed etiam cum ineffabili gaudio. Itaque ma-
gnopere praeposterum est, quod homines, qui
adhuc terrenis cupiditatibus tenebrofi, oculos
ad mysteria diuina caecos afferunt, scrutari, in-
telligere penetrare, definire conantur, antequam
illa lux arcana, quam vitae sanctitas parit, in eo-
rum cordibus oriatur; non minore profecto su-
perbiae praesumptionis, quam temeritatis exemplo.
Nonne iniquitas, inquit Augustinus, ne istam lucem
videre posses, premebat? Quid ergo? Cor saucium le-
uabis ad Dominum? Nonne prius sanandum est, ut
videas? Nonne superbus inueniris, cum dicis: primo
videam, & sic credam? Sub (credere) autem in eo-
dem loco vitae bonae seu charitatis praeccepta com-
prehendit, quia iustus ex fide uiuit. Vnde alibi de-
finit generaliter, quod tempus fidei (hoc est huius
vitae) cum aequitate vitae actum, impetrat intellectum
stabilis sapientiae, ut non solum credendo, sed etiam
intelligendo disciplina firmetur. Nulla verò aequi-
tas vitae habetur, aut haberi à quoquam potest
iuxta solidissimam praepetoris huius doctrinam,
nisi eam charitas impetrauerit ac donauerit. Ideo-
que nihil etiam in scriptis eius familiarius & per-
uagatius, quam intellectum earum rerum, quae
per fidem credendae proponuntur, etiam in hac
vita esse praemium fidei; iuxta id quod ex Isaia,
iuxta Septuaginta Interpretes allegare solet: a
Nisi credideritis, non intelligetis. Sub qua fide sem-
per vitae sanctitatem complectitur, quae ex chari-
tate profisciscitur, & cordis tenebras fugat.
Ex istius igitur immobilis doctrinae funda-
mentis, expressae sunt illae sententiae, quibus iden-
tidem charitatis vim, ad mysteria quae fides credit
intelligenda & penetranda, consignat. Ut quando
dicit Spiritum sanctum hominibus dari, ut ad
diuina & aeterna contuenda quodam amoris & chari-
tatis spiramento & incendio rapiantur: Ut quando ad
haereticos Manichaeos reuelata fidei principia
cum tanta cordis immunditia penetrare conan-
tes dicit: Per charitatem peruenitur ad plenitudinem
scientiae: Et ad Faustem eorum Episcopum: Non
intratur in veritatem, nisi per charitatem: Ut quan-
do ad quoslibet Catholicos dicit: Mores perducunt
ad intelligentiam. Mores verò ex amoribus fluunt.
Nec enim faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel
mali amores; bonus autem amor, nemine dubitan-
te Christiano, charitas est: Ut quando in libris
de Trinitate dicit, fide flagrantiorum excitari cha-
ritatem: ut quanto flagrantius diligimus Deum, tanto
certius sereniusque videamus. Quam ob causam
subinde illustrationem pie charitatis, subinde lu-
minosissimam charitatem appellare solet.

CAPVT VIII.

QUESTIONES ET VERI-
tates purè Scholasticae nihil cum cognitione
charitatis commune habent, propter diuersas
causas. Praecipua in quae prorumpunt.

A Iam ex Scholasticis quaero, vtrum veritates
illae purè Scholasticae, seu quaestiones illae
strigosa, quibus vniuersa Scholastica nunc
ab omni parte plena est, primi generis earum
quas antè diximus, an secundi sint? Et sanè eas
esse cogitationis prorsus humanae foetus, euiden-
tissimo argumento est; quod nulla quaestio purè
Scholastica tam stabiliter firmata sit, quin per
aduersarios nouis opinionibus discrepantes labe-
factetur. Cur enim plerumque dissentiant, & à
magistris discipuli, & inter se condiscipuli, nisi
quia ut homines humanis sensibus & humanis ra-
tiationibus, ex Philosophorum principijs,
ista quaerunt? vbi non rarò adest & studium glo-
riandi, quo quisque alio sapientior & acutior vi-
deri cupit; nec sententiae quodammodò addictus
alienae, sed sui dogmatis & opinionis inuentor.
Ut sanè tot altercationibus atque dissensionibus,
Philosophorum antiquorum saeculum, quorum
principia sibi à teneris propinata imbiberunt, &
vestigia terunt, reuixisse videatur. Scholas enim
habebant Philosophi penè innumerabilibus opi-
nionibus dissentientes, ut Augustinus ait, & tem-
pla communia. Quae fluctuatio atque incertitudo
inuenta veritatis manifestè testatur, nihil huius-
modi speculationes commune habere cum illa di-
rectrice charitatis Euangelica cognitione; quae
quamuis aliquid obscuritatis adjunctum habere
possit, animos tamen suae infaillibili certitudine
tranquillos facit.

Enim verò quis sano iudicio dubitare possit,
plerasque notitias genuinè Scholasticas, non nisi
puras abstractiones esse, depuratasque Aristoteli-
cae Metaphysicae eliquationes, quandoquidem de
rebus supernaturalibus agatur? Nam in huiusmo-
di rebus neque ingenium sui ipsius dux suo opte lu-
mine esse potest, si verè supernaturales sunt; ne-
que etiam Deum ductorem habet, si sola mentis
imaginatione huiusmodi sint, atque humana cogi-
tatione sat agente cudatur. Quid vero incongruen-
tius, quam res humanam dum taxat opinione su-
pernaturales ex principijs Aristotelis purè natu-
ralibus suspendere ac declarare velle, à quibus
veritates fidei nostrae, quae verè supernaturales
sunt, vel notorias exceptiones, vel certè nouas
inauditasque explicationes protulerunt? Nam
ista principia naturalia: Quae sunt eadem vni ter-
tio, sunt etiam eadem inter se: &: Vna subsisten-
tia non potest duas perfectas naturas terminare: &:
Sine voluntate non potest esse peccatum, Trinitatis &
Incarnationis, & peccati originalis mysteria, vel
falsa esse, vel prorsus incognito Philosophis mo-
do explicanda, monstrarunt. Quae profecto ratio
est, ut huiusmodi cognitiones abstractivae, quas
iste Philosophicus conatus parit ferè sursum ha-
reant ad inflandum; nec in cor hominis Christi-
ani ad exstruendū charitatis aedificium delabatur.

Hoc enim veritatibus illis proprium & perpe-
tuum est, quae per secundum, quem supra diximus
modum intelligendi mysteria accipiuntur. Prin-
cipium quippe suae cognitionis non tam in cere-
bri subtilitate, quam cordis puritate defixum ha-
bent; ideoque non nisi in Sanctis atque simplici-
bus animabus inueniuntur. Vnde omnes verè do-
cti atque religiosi sciunt plurimas huiusmodi ar-
canas mysteriorum caelestium veritates à famel-
lis idiotisque penetrari, ad quas nullā se Theolo-
giae suae subtilitate attingere posse, cum admira-
tione profitentur. Nempe quia diuinae illius ac lu-
minosae charitatis foetus sunt; quae excessus, ex-
tases, liquefactiones, heroicis impetus parit.
Hac est illa scientia Theologica, quam nobis

Lib. de vera
Relig. c. 1.
& lib. 13.
de ciuit.
c. 41.

1. Cor. 1. Apostolus commendat ad Corinthios: *In omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia.* Et iterum: *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei.* Et ad Ephesios: *In charitate radicati & fundati, quo fructu? Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatē Christi.* Et ad Romanos huiusmodi scientiam indicat ex dilectione velut fonte scaturire: *Et ipsi pleni estis dilectione; repleti omni scientiā:* Et beatus Petrus ex gratia: *Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris IESU Christi.* Gratiam nempe statuit istius fontem cognitionis.

Consideret jam quisquis volet, vtrum illæ purè Scholasticæ speculationes, quibus recentior multorum Theologia plena est, dilectionis istius heroicæ & ecstasticæ effectus aut causa sint. Arbitror enim difficile quemquam eorum, qui in ea versati fuerint, si sciant quid loquantur, aut de quibus affirmant, aliud sentire aut dicere posse, nisi sub illa scientia, de qua dicit Apostolus, *Scientia inflat*, hanc disciplinam, prout à multis tractatur, comprehensam esse, in qua eis quidlibet, quod non sit expresse definitum, sustinere fas est, & multa iam olim definita, per ignorantiam antiquitatis, disputandique nimiam libertatem sustinentur, in qua quotidie aliquod nouæ quæstionis & opinionis monstrum nascitur, tantæque animositate defenditur, vt in calore disputationis, ad qualibet potius absurda, quàm ad ignorantiam aliquam, vel solutionis aliqujus dandæ imperitiā confitendam adigantur, in qua vnus alterum eiusdem sodalitij socium in eodem Gymnasio vellicat, censet, ac damnat. Quæ omnia disciplinæ charitatis & Christianæ, quæ suauis ac modesta est, aduersantur.

Quod verò ex immoderata cupiditate mysteria diuina penetrandi, & sine vlllo limite perscrutandi, ista nascantur, manifestò indicio est, quod quotidie sine fine, non minus in praxi, quàm theoriâ, quæstiones Theologicæ, & opinionum dissensiones crescant. Vnde factum est, vt quemadmodum in theoricis, limites rerum verè diuinarum transeundo, non semel in chimæricas abstractiones inciderunt; ita impracticis, morales regulas agendorum simplices relinquendo, quas simplex & genuina ratio & antiqui Patres præscripserunt, tam laxas effecere conscientias, sub prætextu accommodandi sese infirmitatibus hominum, vt nihil opus sit nisi sceleratior fieri homines, vt noua aliqua & licentiosa regula fabricetur. Nam in sæculo corruptissimo quamuis nonnulla peccata vniuersa hominum commercia fœdauerint, ad eas tamen angustias disputandi libidine redacta sunt, vt non nisi in Metaphysica quadam abstractione salua esse videantur. Quis enim hoc tempore sit vsurarius, si omnes abstractiones, & tentationes à Scholasticis aliquibus excogitatas nouerit, & adhibere voluerit? Foropulsa, vix in palestris disputantium adhuc viuit. Dies me deficeret, si luculentissimos campos aperirem, quos contractibus, matrimonijs, libidinibus, ambitioni, singularibus certaminibus, alijsq; nō paucis flagitijs & facinoribus quidam aperuerunt. In quæ præcipitia non abripiat mentes terrenarum rerum cupiditate stimulas illa cuiusdam Recentioris regula, quæ decernit, quod si cui ratio erronea dicet aliquid esse peccatum, ex alia tamen parte vellet facere, licet deponit istam conscientiam absque vlla alia ratione, etiamsi ex

A impetu vel libito fiat? Iam pœnè quidlibet fecit litium regula de opinione minùs probabili sequenda etiam contra propriam opinionem, quam veram putes? Iam enim in tanta opinionum varietate, vix aliquid in moribus tam absurdum est, nisi decalogum apertè feriat, imò etsi feriat, quod non factum sit probabile. Vt reuerà plerisque Christianis scientia recentioris Theologiæ ad nihil perferuiat, nisi vt sensa diuersa diuersorum suis apta cupiditatibus noscendo & sequendo, deposita Christianâ simplicitate versutiores, & probitate nequiores fiant. Nam & eò impudenti ex illa eadem norma quidam profilierunt, vt cum religione quidam doctus, non auderet aliquid in alterius gratiam facere, quod sciebat in principia morum impingere, & à nullis auctoribus tanquam probabile assertum esse, responderit ei magister recenti Theologia expolitus: Aude tantum, nos efficiemus probabile. Ecce excessus, in quos illo licentia indulgendi ratiocinationibus humanis, & Philosophiæ suæ prorumpit, quando diuinissima mysteria imbecillium opinionum libidine & proprii sensus aleâ ventilantur. Quæ quidem non eò à me animo dicuntur, quasi propter quorundam abusum Theologiam Scholasticam fugillatam velim, quam ad pellendam tyronum ignorantiam methodi suæ luce & breuitate saluberrimè tradi scio. Non propter bonarum rerum abusum vsui legitimo calumniandum est: nec industria humana in tradendis vtiliter scientijs suffocanda est, quia limitem subinde prætergreditur; sed intra cancellos à veritate præscriptos potius reuocanda.

CAPVT IX.

CANCELLI THEOLOGICÆ
Christianæ in Scripturis, Concilijs, &
Patribus primorum seculorum, per quos
Deus Ecclesiam docuit, positi sunt.

D V is igitur limes, inquires, in Theologia Christiana, seu in rebus diuinis more Scholastico pertractandis obseruandus est? Difficile terminum figi, non diffiteor. Et primò quidem non eò vecordiæ veniendum, vt cum hæreticis blateronibus Scholasticam doctrinam, vt iam dixi, vniuersam respuamus. Ignorant nempe tenebriones illi, non aliud Scholasticam nisi methodicam diuinarum rerum tractandarum vitam esse: quam nemo nisi vel impiissimus vel erroribus excæcatus culpet. Ferrum est, quo impietas & error quiuis diuinæ veritati aduersarius præsentissimè iuguletur. Si quid rubiginis humani ingenij inquietudo ei affricuerit, nemo Scholasticæ, sed ingeniorum petulantia vitio verterit. Cancelli igitur non alij, meo iudicio, Theologiæ Christiano Scholasticæ ponendi sunt, nisi quos ipsum Deum ei fixisse, quisquis Christi fidelem se esse meminit, & perturbationum præiudicijs vacat, arbitrabitur. Nam ex omnium Theologorum sensu Deus ipse principia scientiæ rerum diuinarum, quæ antè in abditiſsimos recessus ab hominum cognitione abstrusæ erant, nobis reuelauit. Quicquid certi & infaillibilis ex illis principijs, in modum primæ, secundæ, tertiæque conclusionis, deriuatum est, non nisi eodem auctore Deo Ecclesiæ patefactum est, qui hæreticorum errores, in eius emolumentum vertit; vt eam paulatim efficeret ex errantium

Lib. 16. de civit. c. 2. *impugnacione doctiorem: Multa quippe, inquit A* Magister orbis Augustinus, *ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callidâ inquietudine agitantur, ut aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab abuersario mota quæstio, discendi existit occasio.* Itaque certissimus ille fuerit, se diuinam tenere veritatem, qui animo recondiderit quicquid per idem oraculum Dei Catholicæ Ecclesiæ manifestatum fuit, ut capitalia principia diuinitus reuelata, & ab hæreticis præteritorum sæculorum impugnata tueretur. Vbi quidem consideratione dignum est, Deum in mysterijs suis declarandis non aliter affuisse Ecclesiæ suæ, nec ea diffudisse in multiplices conclusiones, nisi necessitate hoc ipsum postulante: idque magis, ut articuli illi capitales, in quibus velut semine continebantur, ab hæreticorum petulantia defendi possent, quàm ut hominibus, quibus magnoperè expedit, ex pura solaque fide viuere, clarior vberiorque cognitio afferretur.

Ex quo etiam per transfennam discrimen magnum aperitur, inter modum quo spiritus sanctus diuinarum rerum notitiam per os Ecclesiæ suæ diffundit vberiore, & eum, quo Scholastici multi eandem illam cognitionem, per quæstiones suas sine termino multiplicatas, extendunt. Spiritus enim Dei per os Ecclesiæ, vix, nisi cogente, ut dixi, hæreticorum petulantia hoc facit, quorum insultatio non aliter compesci potest: Scholastici verò illi nullâ necessitate compulsi, sed solâ plerumque quidlibet indagandi & resoluendi cupiditate. Deinde Ecclesia non hoc præcipuè spectat, ut præcipuos fidei suæ cardines nouis definitionibus magis extendat, atque intelligentiæ fidelium suorum exponat: sed potiùs ut eos nouis istis definitionibus, ex quibus dilucidiores ac diffusiores fiunt, magis magisque muniat, ac defendat: illi è contrario hoc vnicum plerumque in plena Ecclesiæ pace spectant, ut veritatum diuinarum termini proferantur. Nullam enim necessitatem prætexere possunt cogentium hæreticorum, quibus potius pleraque difficiliora argumenta contra fidem nostram, curiositas quorundam Catholicorum in quærendo ac disputando suppeditauit. Et quamuis in ei similes Ecclesiæ videri velint, quòd nihil afferant nisi quod immediatè vel mediatè ex principijs reuelatæ cognitionis deriuetur, immensa tamen seges conclusionum ab ijs tam procul dissita est, ut impossibile esset Angelis, qui, ut aiunt, omnes conclusiones in principijs intueri solent, coniunctionem earum cum ijsdem principijs reuelatis ingenij viuacitate consequi: & facile esset hominibus, qui per conclusiones ad principia ascendere conantur, ad principium aliquod naturale, à quo dependeant, & in quo recumbant, ascendendo pertingere, antequam ad cacumen reuelati principij, quod quærent, peruenerint.

Itaque ut vagæ disputantium libertati, & infinitis quæstionibus atque conclusionibus, quas phantasiæ & intelligentiæ vicinitas aut similitudo parit, statuatur aliquis modus, certique limites cognitioni rerum diuinarum, quam Deus habere nos cupit in hac vita, collocentur; non alios, nec alibi cancellos quærendos aut figendos esse puto, quam qui libris illis comprehensi sunt, in quibus principia reuelatæ cognitionis immediata, & mediata, primaria & secundaria, itemque tota conclusionum hætenus inde per Spiritum sanctum deriuatarum, hoc est, definitionum nouarum series continetur. Quod ut apertius breuiusque di-

cam, arbitror sacra Scripturæ libris, Consilijs, & primorum sæculorum Patribus nos contentos esse debere, in quibus tantam diuinarum veritatum copiam offendemus, ut sine magna intelligentiæ fatigatione, sola pænè memoriâ satagente, totius vitæ cursus capiendis omnibus vix sufficiat. Quas quia non minus certi & securi erimus, à Dei spiritu aut instinctu profluxisse, quàm cæteras à tanta prærogatiua esse remouendas, solida inde occasio dabitur nobis admirandi atque amandi Dei, qui nobis tam vberes diuinæ cognitionis fontes aperuerit. Ex quibus quidem tanto auidius nobis, constantiusque bibendum est, quòd nemo inficias iuerit, riuulos præ fontibus esse spernendos. & propriâ Scholasticorum confessione constet, neminem in Scholastica Theologia consummatum esse posse, nisi ei terendæ vitam impenderit vniuersam. Et quid supererit, quod diuinissimis istis libris voluendis temporis aut otij tribuatur? Cùm ergò alterutrum eligendum sit, quis non perspicuè videt, quonam salubrius labor maiorique cum fructu conuertendus sit? Nam & hoc apud Scholasticos plerosque in confesso est, difficillimè, aut nullo pacto fieri, ut qui in Scholastica Theologia præcelluerit, in positua, quàm vocant, simul primas ferat; atque hoc in sancto Thoma & Caietano demonstratum esse. Quod quidem ab ijs non sine magna ratione dicitur. Nam in altera earum perpetuis Metaphysicæ abstractionibus uti oportet; in altera iudicio tantum sano, animoque docili, ut diuinas institutiones, quæ non nisi verbo Dei, & instructioni diuinitus datæ tanquam principijs nituntur, fideliter capiat, ac debita cum submissione veneretur.

CAPUT X.

QVID MOVERIT AVCTOREM, ad indagandam veritatem de gratia & prædestinatione, ex Concilijs & Augustino.

QUAPROPTER, ut ad intermissum capite quarto orationis meæ filium, ex illa longa quidem, sed huic argumento non importunâ digressionem redeam, cùm ego jam olim paulò attentius considerassem, in ista controuersia de gratia Dei, qua totius pænè orbis Christiani Doctores tanto disceptandi feruore configunt, non aliud quæri, quàm quid sacra oracula de diuinæ gratiæ adiutorijs reuelauerint, quid Concilia de talium oraculorum sensu definiuerint, atque imprimis quid celeberrimi gratiæ expositores ac defensores, ex quorum ipsissimis verbis oraculorum Dei atque Ecclesiæ sensum complectentibus ipsa Concilia suas definitiones formauerunt, in operibus suis de eadem illa Dei gratia scripserint, prædicauerint, inculcauerint: valdè præposterum mihi visum est, ex Aristotelis vel Commentatorum eius principijs, quæ de concursu primæ causæ, de indifferentia voluntatis liberæ, & eius in actum secundum extractionem ac determinationem, de habituum naturis, de potestate voluntatis in affectus animorum, & similibus, vel insinuarunt vel tradiderunt, ad istam litem dirimendam tantâ pugnatate contendere. Nam arcanus ille concursus diuinæ gratiæ, & à concursu naturali, & à

connaturali operandi modo humanæ voluntatis à Philosophis agnito, multum discrepat; & violenti impetus concupiscentialis rixæ diuersarum passionum longè potentiùs imperium exercent in liberum voluntatis arbitrium, quàm gentium Philosophi putent. Nam ex puris Philosophiæ Aristotelicæ principijs, tota hæresis Pelagiana & Semi-Pelagiana fabricata est, prout etiam tunc subodoratus fuëram. Quibus non mediocri animaduersione & sollicitudine trutinatis, & quantoperè Scholastici plerique limites Christianæ Theologiæ fixos, prætextu subtilitatis excederent, omninò iudicauim in modo inquirendæ veritatis istius difficilis & arcanæ esse peccatum.

Cum igitur desperarem ad liquidam istius questionis difficillimæ intelligentiam istam me viâ pertingere posse, in quâ non minimam atatis partem triueram, multaque Scolasticorum scripta lustrando pererraueram, ipsos Ecclesiasticæ veræque Theologiæ fontes adeundos mihi, consulendosque censui, Scripturam, Concilia, sanctos Patres, quos hac de re totius Ecclesiæ testimonio castè sensisse & scripsisse retinebam. Inter quos Augustinus longè primas in hoc argumento ferre, non semel in illa Academia intellexeram, quæ ab incunabulis suis eruditissimum sanctissimumque Doctorem istum sibi præcipuè sarcæ Theologiæ ducem non immeritò delegisse sibi videtur. Quod quamuis tunc potius Magistrorum meorum auctoritate ductus crederem, quàm experientiâ comperissem, fides tamen illa & reuerentia, quâ Doctorem istum venerabar, apud me satis erat, vt ad laboriosissimam istam provinciam subeundam me accingerem. Itaque venerabilem stylum eius arripui, nullisque tædijs aut laboribus territum, volutationi & lectioni assidue vniuersorum librorum eius, iterum iterumque sæpius repetitæ, per viginti duorum annorum spatium immersus fui, hoc vnicum spectans, vt vltima primis diligentissimè conferendo, dispersasque sententias; quas hîc illic in Scholasticorum scriptis legeram, corpori vnde auulsa erant restituendo, genuinam doctrinam eius, quâ tum luminis mihi Deus daret, radicitus intelligerem, & medullitus imbererem. Subinde expaui, fateor, plus quàm dici potest, cum liquidissimè cernerem, quanta absurditate grauissima doctrinæ capita in sensus alienissimos à Recentioribus quibuldam obtorto collo traherentur; quanta cæcitate nonnunquam disputationes eius pro assertionibus, errores quidam Pelagianorum ab illo plus quàm decies proscripti, pro Augustiniana veritate; imò objectiones hallucinantium pro solutionibus respondentis acciperentur: quas tamen velut imas, & primas, & immobiles bases doctrinæ suæ de gratia Dei discipulis propinatæ collocarunt, vt nemini dubium esse possit, quàm enormium conclusionum exorbitatio ex istiusmodi principijs nasci deberet. Incredibile hoc modestus quisque lector arbitrabitur, sicut & ego ipse primo obtutu olim arbitrabar: sed res ipsas inferius diuersis locis de se loquentes patienter expectet. Ego interim prodigiosi istius ingenij sublimitatem, eruditionis altitudinem, doctrinæ castitatem nunquam satis mirari poteram. Quo fiebat, vt pondus auctoritatis eius in animo meo multum cresceret, & non sine causa in Ecclesia Catholica, maximum grauissimumque semper fuisse, atque esse debere iudicaret. Et quia causæ eius nō omnibus perspectæ sunt, & ad causæ momentum, quam suscepimus, non mediocriter faciunt veniam spero mihi pius Lector dabit, si aliquid

A paulò latius de sanctissimi atque eruditissimi Doctoris huius laudibus balbutiendo desieruero.

CAPVT XI.

DEVS NON MINVS MIRABILIS in innumerabili varietate mundi incorporei, quam corporei, hoc est iustorum, quam rerum naturalium: quarum vltimæ differentiarum & perfectionum fibræ, ideoque & Augustini, latent.

QUISQVE attentiori animo diuinæ potestatis mirabilia contemplari volent, suspensus hæere cogitur, vtrum celestis illa mens in huius mundi corporei an incorporei molitione mirabilior; an quando hunc mundum conspicabilem in nihilo, an verò quando Ecclesiam suam, in hoc ipso fundauit mundo, magnificentior apparuerit. Nam quemadmodum cæli terræque machinam innumerabili multitudine specierum impleuit, ac varietate distinxit; ita Ecclesiam suam spiritualium creaturarum incredibili numero atque ineffabili diuersitate locupletauit. Ipse est enim populus ille nouus, ac lumen cui benedixit Dominus: cuius tanta multitudo est, vt instar montis magni impleuerit vniuersam terram; atque instar vineæ ad dexteram laeuamque penetrâtes palmites suos: non vsque ad mare tantum vt Propheta cecinit, sed longè latèque vltra mare diffuderit: tanta verò varietas, vt & florum, & stirpium, & animalium diuersorum, quæ terrâ marique vigent numerum, adeoque creaturarum species omnium longè superet. sed eò magis miranda est ista iustorum hominum varietas ac differentia, ex quibus Christi Ecclesia constituitur, quod gratia Dei, quæ spiritualis istius mundi quasi essentialis forma est, naturamque humanam & Angelicam velut propriam suam materiam ornando poliendoque perficit, vnica dumtaxat in specie sua, & vniiformis esse videatur. Veruntamen qui paulò accuratiùs rerum creaturarum penetralia perscrutantur, hanc sublimium naturarum indolem esse putant, vt quò quæque magis à materiæ feculentia recesserit, diuinæque simplicitati tanquam spiritualium rerum apici proprijs accesserit, eò longius quoque ab isto esse contracto, terminato, singularique separetur: quod ex materia, vt volunt, natum, vnitatem in multitudinem, naturasque specierum in singularia sine fine dispescuit. Quamobrem cum illa iustarum creaturarum forma gratia Dei sit quædam viuæ effigies diuinitatis vnitatem suam fecundissima formantis omnia, quantumuis essentijs viribusque diuersissima esse videantur: quid mirum, si quilibet istius gratiæ gradus cum omnium creaturarum formas naturæ sublimitate & agendi facultate præcellat, vnumquemque iustum tanquam vnicum, Angelorum instar, in sua specie constituat: vt ita quot sunt iusti in Ecclesia, tot veluti solès ac sidera in cælo splendeant, quæ suo quæque lumine, magnitudine, viribus, influentijs discernantur? Hoc enim Scriptura sacra insinuaré nobis videtur, quando toties *Regni cælorum* nomine Ecclesiam nuncupat; hoc quando canit: *Asiit Regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circumdata varietate.* hoc quando Propheta vaticinatur: *Fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* hoc deniq; vniuersum ipsius Ecclesiæ corpus clamat,

Matth. 13.

Psal. 44.

Dan. 12.

in quo suis quique hierarchijs ordinati, tot Vi-
duæ, Virgines, Anachoretæ, Monachi, Confes-
sores, Doctores, Pontifices, Martyres, Prophe-
tæ, Apostoli numerantur: quorum singulis, cùm
singularem quandam in se tanquam specie diffe-
rentem diuinæ gratiæ prærogatiuam quisque
præferat, & ostendebat, licebit illud sapientis
Ecclesi. 44. accinere: *Non est inuentus similis illi, qui conserua-*
ret legem excelsi.

Sed quia in naturalium rerum ordine, nihil inter omnes difficultatum anfractus magis caliginosum ac difficile est, quam ad extremas differentiarum fibras, quibus res à re discernitur, intelligendo penetrare; quis tandem in hoc ordine multiformis gratiæ Dei, dotes ultimas atque indiuiduas unicuique iusto proprias indagauerit? Sin autem hoc nimis operosum est, humanoque ingenio, quamdiu *corpus quod corrumpitur aggrauat animam*, impenetrabile; quis aliquando sancti illius ornamenta, dotes, prærogatiuas accuratè differuerit, qui primum sibi ordinem in vnâ ex primis hierarchia Ecclesiastica, quæ Doctõribus attributa est, totius Ecclesiæ iudicio vendicauit?

Quapropter satius fortassis esset, quod in di-
uino cultu probari solet, hunc sanctum religioso
quodam admirationis silentio, quàm impolito ac
sterili eloquio celebrare, cùm inter omnes Eccle-
siæ Patres ac Doctores vnus ille sit, cui æquiore
Matth. 5. jure istud encomium tribueris: *Qui fecerit & do-
cuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Et-
enim si naturâ ita comparatum est, vt causarum
suarum vires affecta testentur, profectò sanctita-
tis eius magnitudo, ac dotum excellentia ex præ-
stantis doctrinæ raritate, & ex agendi viuendique
disciplina ponderanda est.

C A P V T X I I .

AUGVSTINVS QVATVOR

Capitales Christianismi veritates contra
quatuor potentissimos errores fondavit; uni-
tatem Capitis Ecclesiae, unitatem corporis,
unitatem Sacramenti incorporationis, uni-
tatem gratiae; ostenditur de tribus primis.

Hic est enim ille, qui quatuor præcipua veritatis dogmata, tanquam quatuor generalia Christianæ doctrinæ capita & principia, totidemque fluuios paradisi fundauit ac stabiliuit. Quæ cum ante ipsum humili potius fidei simplicitate, quàm intelligendi perspicaciâ tenerentur, quatuor potentissimis erroribus occasionem obscuritatis suæ præbuerunt, vt quadruplex Religionis nostræ fundamentum ingenti ausu & molimine concuterent; vnitatem Capitis, Filij Dei; vnitatem corporis eius, Ecclesiæ; vnitatem Sacramenti incorporationis, quod est baptisumus; vnitatem ac veritatem vitæ, hoc est, gratiæ per Christi crucem datæ, qua corpus ab illo capite vegetatur, & sine qua lex noua nihil veteri antecelleret.

Hic mihi latissimus aperitur campus, quo fre-
 nis liberioribus in huiusce Doctoris prædicatio-
 nem vagari posset oratio. Sed vt eam cancellis ar-
 ctioribus circumscribam, de primo, videlicet vni-
 tate Capitis, ita habendum censeo; Augustinum
 esse, qui primus Patrum, saluo iudicio saniore,
 diuinitatem Filij Dei aduersus Arij machinas ita
 stabiliiuit, vt primus mirabili quodam ratiocina-
 tionis acumine primarium subuerterit fundamen-

A tum, quo totus Arianismus natus creuerat, adul-
tusque nitebatur. Quamuis enim Nicænæ Syno-
di auctoritate prostratus, multorumque Patrum
vulneribus confossus, Augustini ætate semimor-
tuus palpitaret; nemo tamen radicem erroris ex-
ciderat, nec sentinam illius exhauserat obiectio-
nis, quæ totius istius hæreseos virus exhalabat.
Nihil enim perinde hæresiarcham Arium, do-
ctissimosque qui eum sectabantur Antistites fe-
fellit, quàm quodd in Ecclesiæ nascentis exordijs
Patres trium sæculorum antegressi *a* Iustinus, *b*
Irenæus, *c* Clemens Alexandrinus, *d* Tertullia-
nus, *e* Cyprianus, & postea passim alij, *f* Athana-
sius, *g* Eusebius, *h* Hilarius, *i* Basilus, *k* Chryso-
stomus, *l* Epiphanius, *m* Ambrosius, *n* Theodo-
retus, vnanimiter docerent, apparitiones illas
Dei crebras, quæ in veteri narrantur Testamen-
to, non de Patre, quod esset inuisibilis, sed de Dei
Filio intelligendas esse. Itaque Concilium quod-
dam Orientalium Episcoporum Sirmienſe, quod
aduersus Photini errores congregatum fuit ana-
thema dixit ijs qui dicerent, *o* Non Filium Abraham
visum, vel cum Iacob luctatum esse, sed Deum innas-
cibilem, siue Patrem: quemadmodum apud san-
ctum Hilarium videre licet. Hinc ergo continuo
sectarij inferebant, ex istorum Patrum auctori-
tate, Filium Patre minorem esse, quod visibilis
factus, internuncij vice ad homines pro Patre per
tot sæcula functus esset. Hæc, inquit sanctus Am-
brosius, est causa erroris, hæc origo hæresis Ariana.
Quod & Athanasio, & Gregorio Nazianzeno,
vel ijs certè, qui librorum ad Theophilum & ora-
tionis quadragesimæ nonæ apud Nazianzenum
auctores sunt, tantoperè placuit, vt hæc eadem
verba vel Ambrosio præformauerint, vel ex Am-
brosio in sua scripta transfulerint. Cum igitur
istud ex Ambrosio præceptore suo didicisset Au-
gustinus, aduersus constantem præcedentium
sententiam, magno ausu, maiore constantia sub-
nixus, scripturarum pondere, & rationum gra-
uissimarum acumine ac texturâ, primus panſis ve-
lis in libris de Trinitate demonstraui, omnes
apparitiones illas veteris Testamenti non Deo,
sed Angelo esse tribuendas. Quæ causa fortassis
fuit, cur libros illos tot annis suppresserit, ne for-
tè nimis præcipiti audacia illam tot Patrum anti-
quorum sententiam, atque vnâ præcipuum Aria-
norum præsidium subuertisse videretur.

Quod ad secundum attinet, vnum illud breuitatis causâ suffecerit; Augustinum esse, qui veritatem de Ecclesia Catholica, qui notas eius, quibus tanquam viuis coloribus insignita dignoscitur, qui officia, potestatem, prærogatiuas, omnesque dotes eius tantâ vbertate diduxit, tantâ luce declarauit, tot Scripturarum rationumque vinculis, veluti Dei tabernaculum contra omnium tempestatum impetus muniuit, vt & præcedentes

E Optatum ac Cyprianum tanto interuallo post se reliquerit, quanto prima embrionis lineamenta, iam editus in lucem factus: & posterorum nemo, siue Patrum, siue Doctorum, quicquam alicuius ponderis protulerit, quod non eis Augustinus præformauerit. Ille quippe nunc omnium in Ecclesia tuenda solertissimus est, qui Augustini nervos intendere, & Augustini arma tanquam Herculis, Christiani clauam, in aduersarios intorquere didicerit.

De tertio, videlicet baptismo, quo incorporamur Ecclesiæ, hoc vnum aio; Augustinum esse, qui primus inter omnes Patres veritatem, unitatem, necessitatem, & energiam baptismatis viâ omnibus antegressis inusitatâ & ignotâ stabilivit.

biliuit, non ista omnia pondere Scripturarum a-
struendo, quod ante ipsum Optatus Mileuitanus
infeliciter tentauerat; sed solâ Ecclesiæ auctori-
tate, atque traditione. Quod ita luculentè præ-
stitit, ut quicumque eum tempore subsecuti sunt,
nihil magni contra sui temporis hæreses oppone-
re potuerint, quod non ex Augustino compilas-
sent. Neque mirum sanè, cum illi, qui doctrinam
eius medullitus imbibierint, profundius hoc Sa-
cramentum penetrasse videantur.

CAPVT XIII.

ITEM DE QVARTO. PRIMVS B
*Augustinus intelligentiam diuinæ gratiæ
& noui Testamenti fide crediti aperuit fide-
libus, & Ecclesiæ.*

DE quarto diuinâ gratiâ, quid dixerò?
Imò verò quid non dixerò? Augustinum
esse, qui Christi gratiam fundamentum
Religionis Christianæ, quemadmodum eam ipse
non semel vocat, sine quâ vita, passio, mors, & re-
surrectio Saluatoris euanesceret, primus in Chri-
stianorum intelligentia fundauit. Cuius veritas
ante ipsum tantis tenebris inuoluta, tot sinuosis
anfractibus latebrosa, tot inexplicabilibus la-
queis impedita fuit, ut illi vni debeamus, si quid
recti de isto ligno vitæ, de isto manna abscondi-
to, de ista vita nostra ex mortuis, de secretis vitæ
æternæ, quam gratiam Apostolus dixit, intelli-
gendo assequimur. Ut non immeritò dici queat,
id in explicatæ diuinæ gratiæ publicatione præ-
stitisse sanctum Augustinum, quod in propalatio-
ne diuinitatis verbi Dei Ioanni Euangelistæ tri-
bui solet. Ut enim iste in scriptis suis, inter A-
postolos & Euangelistas primus, clarâ præ-
dicatione diuinitatem Verbi Dei intonuit: *In
principio erat Verbum*, quantumuis alijs Apostolis
ante ipsum ea fuisset reuelata: ita licet Patribus
antiquioribus diuinâ gratia in fide, & oratione, &
actione, agnita fuerit, primus tamen Augustinus
id, quod in eorum fide ac disciplina latebat, ape-
ruit, thesaurosque gratiæ ac charitatis abscondi-
tos fidelium intelligentiæ patefecit.

Iam verò cum gratia Christi ipsum nouum
Testamentum sit: *Hoc est enim, inquit Propheta,
pactum, seu ut Augustinus legit, Testamentum quod
feriam cum domo Israël, dabo legem meam in visceribus
eorum, & in corde eorum scribam eam. Et: Lex per
Moysen data est; gratia & veritas per IESVM Chri-
stum facta est:* nonne jure merito dixerimus, pri-
mum esse inter sanctos Patres Augustinum, qui
nouum Testamentum Christianorum intelligen-
tiæ diuulgauerit? primum qui Dei benignitatem
erga peccatores ineffabilem, qui gratiæ effica-
ciam in solatium amoris, & in exitum erroris, toti
mundo insinuauerit? Nec verò nudis tantum ac
simplicibus enuntiatis vsus, quemadmodum au-
toritate suâ Apostolus fecit, ut fidei de Christi
gratia fundamenta collocaret: sed innumeris dis-
cursibus, quicquid clausum tegebatur, ingenio
certè non humano, sed per illud: *Tolle, lege*, diui-
nitus illustrato, posteritati tantâ vbertate reclusit,
ut sicut Augustini documentis de Ecclesia nihil
omnino lucis posterorum labor adjicere potuit;
ita tota latitudo veritatis de gratia & quicquid
ex Scripturis per humanam industriam diuinitus
in terris accensam educi potuit, huiusce profundi
Doctoris monumentis comprehensum sit. Nihil

Tom. 2.

A enim tanta posterorum conflictatio tam vberi
fonti hætenus adiecit, nisi multarum repugnan-
tium opinionum farraginem, ex quibus non nisi
vnam, vel fortasse nullam veritas probet.

Quæ quidem si ita sese habeant, quemadmo-
dum se habere veritas clamat, duo profectò con-
sectanea sunt, quæ magnitudinem sancti Augu-
stini pænè supra fidem efferunt. Vnum est, quod
cum Ecclesiæ sit, articulos fidei ab hæreticis im-
petitos, vel per hominum negligentiam obscura-
tos, Christianis proponere & exponere, hoc ip-
sum vice versâ (Deo vas illud electionis in hoc
opus à matris vtero segregante) in difficultatibus
Dei gratiam attinentibus toti Ecclesiæ præstitit
Augustinus. Alterum ex priore nascitur; quòd
cum in omnibus Capitibus Christianæ Religio-
nis, dum ab hostibus impugnantur, omnes Docto-
res quaqua versum diffusi scientiam suam, vlti-
mumque veritatis decretum ab Ecclesia deriuare
consueuerint; hic è contrario Ecclesia non eam
ex omnibus Patribus ac Doctoribus, quos in de-
finiendis controuersis consulere solet, sed ex vno
solo hauserit Augustino. Quod profectò vereretur
dicere, nisi inter peritos constaret, omnia Syno-
dorum decreta, quibus & olim veteres Tenebrio-
nes hostes gratiæ in Carthaginensi & Arausicanâ,
& hoc sæculo nouos in Tridantina prostrauit, ver-
botenus ex Augustini sententijs esse formata:
quas dogmaticas & canonicas habendas esse, tota
Ecclesia iudicauit. Quæ quidem eadem auctori-
tate suâ reliqua ferè vniuersæ doctrinæ capita,
quæ de Dei gratia tot voluminibus tradidit, si
fuisset opus, definire potuisset. Nam ex illis quæ
definiuit, cætera tam arcto nexu religata sunt, ut
vna sine alteris salua esse nequeant, quemadmo-
dum suo nos loco dicturi sumus, atque ostensuri
plerasque controuersias, de quibus hoc sæculo
animosissimè contenditur, ab Augustino & Ec-
clesia tanquam fidem Catholicam fuisse definitas.
Nec enim Augustinus doctrinam de gratia Dei,
tanquam ab alijs aut à se inuentam opinionem
tradidit, ut hoc tempore in præcipuis quæ de
illa ventilantur difficultatibus putant; sed tan-
quam doctrinam Ecclesiasticam & Apostolicam,
cui nemo posset sine fidei Catholicæ læsione re-
fragari.

CAPVT XIV.

AUGUSTINI DOCTRINA DE
gratia Dei, Evangelica, Apostolica, Catho-
lica, & irrefragabilis auctoritatis; totius Ec-
clesiæ nomine scripta, silentibus Scriptoribus
vniuersis.

HÆc igitur causa est, cur Prosper do-
ctrinâ non minùs quam sanctitate cele-
berrimus, doctrinam Augustini, de
gratia Dei tanquam Euangelium, Apostolicam,
Catholicâ, cœlestis & irrefragabilis auctoritatis
passim prædicet. Nam in Epistola ad Rufinum,
vocat Augustinum *summum illo tempore in Eccle-* *Prosper. Epist.*
sia virum; excellentissimæ auctoritatis virum; præ- *ad Rufinum*
stantissimum ministrum gratiæ. Ad cuius librorum *in fine.*
lectionem hortatur Rufinum, *ut in consuetudina*
Dei gratia desecatisimum ac saluberrimam Euan-
gelicæ, Apostolicæque doctrinæ intelligentiam conse-
quatur. Et ad ipsum Augustinum de gratia sciri- *Epist. Prosper.*
bens, dicit sectatores Augustini, *sanctâ atq; Aposto-* *ad Aug.*

B

Epist. ad
Rufin.

licam doctrinam ipsius auctoritatem sequi. Et alibi tanquam rem vulgò notam profitetur: Romanam, Africanamque Ecclesiam, & per omnes mundi partes vniuersos promissionis filios cum DOCTRINA HVIVS VIRI, sicut in tota fide, ita in GRATIÆ CONFES- SIONE CONGRVERE.

Hæc etiam causa est, cur ante mille annos do-
Arinam Augustini de gratia Dei, tanquam verè
cœlestem sancti doctissimi Pontificis, miris
encomijs, & quæ nunquam de cuiusquam scriptis
hominis post scriptores Canonicos audita sunt,
laudibus extulerint. Nam in primis tota prouin-
cia scribendi de gratia Dei à duobus ei Concilijs
Africa Carthagenensi & Mileuitano imposita
fuit, prout ipse testatur ad populum Hipponen-
sem differens: *Curam Scripturarum mihi, fratres &
patres mei Co-Episcopi, duobus Concilijs Numidia &
Carthagenis, imponere dignati sunt. Quod ab otbe
Christiano vniuerso rebus ipsis magis quam ver-
bis approbatum fuit. Nam ipso scribente contra
Pelagianos, vsque ad mortem siluerunt vniuersi.
Ipse sanctus Hieronymus cum primum dialogos
aduersus Pelagium emergentem texere cœpisset,
simul atque profunda & sublimia Augustini scri-
pta vidit, vsque ad mortem silentio se damnavit,
hæc vsus modesta sanè & verà excusatione: Super
sedendum esse huic labori, quia si noua, inquit, volue-
rimus dicere, à clarissimo ingenio occupata sūt meliora.
Quod omnibus illa ætate in illa materia scripto-
ribus vsque ad Augustini mortem accidit. Vnde &
ipse summus Pontifex Bonifacius, hanc impositā
Augustino prouinciam suam calculo comproba-
uit, quando ipsemet, Augustino teste, Pelagianor-
um scripta ad se delata Romā in Africam ipsi re-
fellenda transmisit. Sanctæ memoriæ Papa Bonifa-
cius, inquit Prosper, cum esset doctissimus, aduersus
libros tamen Pelagianorum beati Augustini Episcopi
cont. Collat. responsa poscebat.*

Testatur
Aug. lib. 1.
ad Bon. c. 1.
Prosper. lib.
cont. Collat.
sine.

CAPVT XV.

A ROMANIS PONTIFICIBVS

Innocentio, Zozyimo, Celestino, Leone,
Hormisdâ, Felice secundo, & Ioanne secun-
do magnificentissimè approbata, & conse-
crata.

Hæc etiam causa est, cur cæteri quoque
summi Præsules Catholicæ Ecclesiæ,
Romani, inquam, Pontifices sublimem
doctrinam eius de gratia Dei arctissimè amplexi
sint, & mirificè commendarint. Nam sanctus In-
nocentius primus vtramque Synodum Carthagi-
nensem atque Mileuitanam, & synodicas vtrius-
que litteras, & prolixam epistolam nonagesimam
quintam, quarum omnium Augustinus auctor,
& duarum scriptor fuit, & librum eius de natura
& gratia, in quibus omnia, aut pœnè omnia Ca-
pita doctrinæ ipsius de gratia Dei, aut breuiter
perstringuntur, aut latiùs pertractantur, peculia-
ribus ad omnes respondens litteris, & approbavit,
& Catholicæ fidei plena censuit, & magnoperè
celebrauit. Vnde sæpius dicit se à scribendo tem-
perare, ed quodd constat eos cuncta dixisse: nihil ab eis
esse prætermisum, nihil suppressum: Eorum relatio-
nem Scripturarum & testimoniis esse plenam, & satis
constare, vt doctissimos Sacerdotes cuncta dixisse. Nec
debet, inquit, credere, vos aliquid, quod ad causam
possit proficere, præterisse. Et peculiaribus Augusti-
ni respondens litteris, quibus librum de natura &

Innocent. ad
Synod. Car-
thag.

A gratia adjunxerat, vt à Romano Pontifice proba-
retur, vtrum, inquit, etiam noster fons ex eodem quo
tuus abundans emanet capite fluentorum, magnificè
laudat litteras à Concilijs missas, & ab Augustino
scriptas, tanquam lineas plenas fidei, totoque religio-
nis Catholicæ vigore firmatas: earumque contexionem
esse in consideratione quotidiana gratiæ Dei, & in eo-
rum correctione, qui contra sentiunt, INTEGRÀ RA-
TIONE CONSISTERE, ita vt integrum possint præ-
bere Doctorem.

Epist. 96.
apud Aug.

Hæc etiam causa est, cur Zozymus Papa Car-
thaginensem Synodum ipsius tempore celebra-
tam, omnesque doctrinales Canones eius, quos ex
Augustini libris Antistites Afri ad Pelagianam
hæresin jugulandam prompserant, suo calculo
probauerit, & auctoritate roborauerit. Africanor-
um, ait Prosper, Conciliorum decretis beatæ recorda-
tionis Papa Zozymus sententiæ suæ robur annexuit, &
ad impiorum detruncationem gladio Petri dextera om-
nium armavit Antistitem. Quod & sanctus Leo fe-
cit, dum seruari præcepit omnia decreta Sinodalia,
quæ ad excisionem huius hæreseos Pelagianæ, Apo-
stolicæ Sedis confirmavit auctoritas.

Lib. contra
Coll. in fin.Leo Ep. 86.
ad Nicetam
aquil. Episc.

Hæc etiam causa est, cur Celestinus Pontifex,
omnes præcedentium Synodorum Canones ex
Augustini scriptis excerptos, & auctoritate con-
ditos approbauerit: Africanorum Conciliorum quas-
dam sententias vtiq; suas fecerunt Apostolici Anti-
stites, dum illas comprobauerunt, inquit ipse Celesti-
nus: & de decretis contra Pelagianos exaratis
Prosper: Prædecessorum suorum statuta & decreta
Synodalia inuolubiliter seruanda censebat. Sed & vni-
uersa sancti Augustini scripta de gratia Dei ma-
gnificentissimo laudauit encomio, grauissimæque
auctoritate comprobauit, vt nūquam vel rumore
sinistræ suspicionis alicuius, quasi vel errasset, vel
excessisset in tuenda Dei gratia vel deprimenda
volūtatis libertate modū, aspersum esse declaret.

Celestin. in
Epist. ad
Episc. Gall.Prosper. lib.
cont. Collat.
in fine.Celest. Papa
in Epist. ad
Episc. Gall.

Augustinum sanctæ recordationis virum, pro vita sua
atque meritis in nostra cōmunionem semper habuimus, nec
vnquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit:
quem tantæ scientiæ olim fuisse semper meminimus, vt
inter magistros optimos, etiam à meis decessoribus habe-
retur. Benè ergo de eo omnes in commune sencerunt, vt-
pote qui vbiq; cunctis & amoris fuerit & honori. Quod
elogium sanctus Prosper in sanctum Augustinum
à Celestino collatum tradit, ed quodd quidam ca-
lumniatores, vt nouas doctrinas suas ab Augusti-
ni auctoritate ac censurâ subtraherent, scripta
eius reprehenderent. Itaque librorum, inquit, qui
errantibus displicebant, pietate laudatâ, quid oporteret
de eorū auctoritate sentiri, sancto manifestauit eloquio;
multumq; miratur, quodd contra istâ clarissimæ lau-
dationis tubâ, contra istam sacratissimi testimoniij digni-
tatē, quo scripta sancti Augustini contra Pelagia-
nos omnia ab Apostolica Sede probata sūt, audeat
quisquam malignæ interpretationis murmur emittere.

Prosper. lib.
cont. Gall.
in fine.

Hæc etiam causa est, cur Hormisdâ Pontifex,
cum Possessorem Episcopum Africanum docere
vellet, quid Catholica Ecclesia de Dei gratia &
arbitrij libertate sentiret, remittat ipsum ad Au-
gustini monumenta contra Pelagianos exarata,
tanquam ad Catholicæ fidei armamentarium: De
arbitrio tamen libero, inquit, & gratia Dei, quid
Romana, hoc est, Catholica sequatur & asseneret Eccle-
sia, licet in varijs libris B. Augustini, & maxime ad
Hilarium & Prosperum possit cognosci; tamen in scri-
nijs Ecclesiasticis expressa capitula continentur. Quæ
capitula non sunt etiam alia, quam quæ ex libris
Augustini excepta fuerunt, & Synodorum Africa-
narum & Apostolicæ Sedis auctoritate stabilita.

Hormisdâ
Epist. 70.
ad Posses-
sorem Episc.

Hæc etiam causa est, cur Felix Secundus Pon-

Felix I. I. vel alius Papa ad Synodum Araus-
tifex ut quibusdam placet, cum Episcopos Gallia de Catholica fide instructiores, & aduersus Pelagianam hæresin munitos reddere niteretur, ad secundam Arausicanam Synodum, ipsissimas sententias, ex Augustini libris à sancto Prospero jam olim excerptas, eodem ordine & verbis Augustini, quibus exceptæ fuerant, destinauerit, easque tanquam fidei Catholica regulam sanxerit. Continent autem medullam totius doctrinæ, quam sanctus Augustinus contra Pelagianam hæresin scripsit, quemadmodum semen totius arboris molem, quæ ex ipso prodit virtute mirabili completitur.

Ioannes II. in Epist. 3. ad quosdam Senatores,
Hæc etiam causa est, cur Ioannes Secundus Romanus Pontifex sancti Augustini auctoritatem inusitato elogio posteris consecrans, & à præcedentibus Pontificibus jam sæpius consecratam esse fideliter testans: *Sanctus, inquit, Augustinus, cuius doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta, ROMANA SEQUITUR, ET SERVAT ECCLESIA.* Quis unquam auctoris ullius scripta tot laudibus à summis Ecclesiæ Præsulibus cumulari vidit, tantæque auctoritate toties confirmari? Ut sanè post Canonicos scriptores nihil sanctius, nihil redivus, nihil Catholica fidei congruentius esse in Ecclesia ab ullo scriptore exaratum, quàm ea quæ contra Pelagianos ab Augustino scripta sunt, jure merito asseruare possimus; summusque Pontifex Clemens Octauus, non sine magna causa, doctrinam Augustini Ecclesiæ quasi dotem relictam esse asseruerit.

CAPUT XVI.

QUANTA LIBERTAS ET procacia quorundam recentiorum, in censenda damnandaque Augustini doctrina, quam tantoperè Romana Ecclesia admirata est.

Id. Epist. Celestin. ad Epist. Gall.
QUÆ quidem paulò latius huc adduximus, ut illa immoderatio quorundam recentiorum reprimeretur, qui cum fortè animaduertent, non pauca doctrinæ capita, quæ magis ex ingenij sublimitate, quàm ex antiquorum auctoritate pepererunt, Augustino capitaliter aduersari, non solum cum priscis Augustini contradictoribus à Celestino compressis, *Id. Epist. Celestin. ad Epist. Gall.* pijsimo disputatori obuiare præsumunt; & tanquam necessarium modum exceßerit in his ipsis materijs contra Pelagianos ventilatis obloqui non verètur, sed etiam ausi sunt nonnunquam inter suos dicere, multis erroribus inuolutum iri, qui Theologiam sancti Augustini vellet sequi, & scripto quoque subinde hanc immodestiam in grauissimis capitibus, quæ sanctus Augustinus contra Pelagianos asseruit, effuderunt. Aliquando enim doctrinam eius de gratia sufficiente, quæ est vna ex potissimis contra Pelagianos disputatis, philosophicâ libertate audacter abijciunt: *Vasquez 1. 2. disp. 193. c. 4.* *Id. 1. parte Disp. 97. c. 3.* *Id.* non probatur doctrina beati Augustini: sed existimò aliter philosophandum. Aliquando temeritatem ascribunt ijs, qui Augustinum in hac eadem doctrina sequerentur: *Vnde temerè affirmabimus illud auxilium aliquibus negari.* Et ibidem confidenter: *Ab Augustino, inquit, & alijs (Patribus) qui id docuerunt, petere possumus, vnde nam huius voluntatis Dei certiores fuerunt effecti? Loca enim Scripturæ non facile declarabimus.* Quasi verò non & hæretici, aduersus quos istud asseruit Augustinus, Scripturas eadem facilitate declarent. Itaque satis ibidem indicat Concilium Tridentinum ex modestia istâ

Tom. 2.

Vasquez 1. 2. Disp. 132. c. 3. Catharinus.
Ozorius de Rubic. & alij apud Vasq. 1. p. disp. 91. c. 3. Molina in concord. ad quest. 23. art. 4. & 5. disp. 1. memb. 6.
Id. ibid. membro 7. ult.
Hilar. in Epist. ad August.
Augustini sententiam non damnaſſe. Aliquando ipsam Pelagianam hæresin quam damnauit Augustinus ex eius doctrina de peccato originali ſequi, & ad eam cogi ſeſtatores Augustini profitentur: *Ex ea opinione Augustini cogimur incidere in ſententias Pelagij.* Aliquando ſententiam eius de prædeſtinatione arguunt crudelitatis ac truculentia, ideoque tanquam deſperationis occaſionem & incentiuum deſpuunt. Aliquando aperte clamant ſe in eo Augustino aduerſari, eius ſententiam eſſe ſeueram, & difficilem, & ſe conſentire ſententiæ Græcorum, Gallo- rum, & Maſſilienſium. Aliquando Augustinum ſub caligine quaſi cõſtitutum non aduertiffe veritatem à recentioribus adinuentam (quam tamen ipſe multis in locis, ut videbitur, fortiffimè refutauit) ideoque tam duras dediffe ſcripturarum expoſitiones. Aliquando nouæ doctrinæ ſpiritu pleni, audent ac dicunt de ſuis ſententijs diuo Augustino in grauiffimo dogmate capitaliter repugnantibus: *Quæ ſi data explanataque ſemper fuiſſent, fortè neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrij noſtri libertatem fuiſſent auſi negare, obtendentes cum diuina gratia, præſcientia, & prædeſtinatione cohæreere non poſſe; neque ex Augustini opinione, concertationibusque cum Pelagianis, tot fideles fuiſſent turbati, ad Pelagianosque defeciſſent; facileq; reliqua illa Pelagianorum in Gallia, quarum in episto- lis Proſperi & Hilarij fit mentio, fuiſſent extinctæ.* Hæc eſt libertas ſpiritus recentiorum quorundâ Scholaſticorum, quidquid in Augustini doctrina contra Pelagianos exarata eorum palato non ſapit, liberrimè reſpuentium; hæc modeſtia cenſorū ſublimiſſimi Doctõris: quem ut omnis antiquitas admirata eſt; ita ipſi tantâ facilitate poterunt aut contemnunt; ut ſi ratiuncula ſuffragari videatur, faciliùs Augustinum euerterent, quam ſua ſenſa deſererent; quamuis in alijs omnibus eum ſe reuereri fateantur. Sic & olim illi, de quibus dicebat Hilarius ad Augustinum: *Plane illud tacere non debeo, quòd ſe dicant tuam Sanctitatem, hoc excepto, in factis & dictis omnibus admirari.* Sed quàm belle concinat iſta cenſurarum atrimonia, quâ potiffima doctrinæ capita, quæ aduerſus Pelagianos aſſeruit, de peccato originali, de gratia ſufficiẽte, de tota natura prædeſtinationis, erroris arguuntur, cum tot elogijs antiquorum, quibus doctrinam eius de gratia tanquam Euangelicam & Apoſtolicam celebrarunt; cum illis oraculis Pontificum Romanorum, quibus aſſerunt, quòd eius doctrinâ de gratia & libero arbitrio ſuam fecerint; quòd eam Romana ſequitur & ſeruat Eccleſia; quòd ex eius libris cognosci poſſit, quid Catholica ſequatur & aſſeueret Eccleſia; quòd inter magiſtros optimos ſemper à Pontificibus Romanis habitus ſit, propter ſcientiæ magnitudinem ac puritatem: quòd eum nunquam ſiniſtræ ſuſpicionis vel ſaltem rumor aſperſerit. Non enim animaduertunt recentiores iſti, quia Augustini principiâ non ſatis penetrarunt, ſe in illis ipsis capitibus quæ impugnant, non opiniones Augustini, ſed Catholica doctrinæ fundamenta, quæ Romani Pontifices ex Augustini libris hauſta conſecraverunt, vellicare atque concutere. Quod ſuo loco vberiùs demonſtrandum eſt. Ut non injuriâ dicere poſſimus, eos verè grauiffimam Apoſtolicæ Sedi injuriâ facere, qui vllum articulum doctrinæ ab eo contra Pelagianos tradita erroris inſimulant, vel ab antiquorum Romanorum Pontificum ſucceſſoribus, Pio V. aut Gregorio XIII. etiam damnatum putant. Quafi verò veritas eſſe poſſet aduerſa veritati; vel propter ſubintroduc-tas opiniones nouas Augustino capitaliter diſſonantes, id quòd verè

B ij

Augustinus docuit, ab eius auctoritate remoueri deberet, vel Augustinus Romanæ Sedi semper probatissimus, cum Romana Sede committi.

CAPVT XVII.

*NATURALIS ET GRATIVITI
luminis abundantia Augustinus omnes Scri-
ptores Græcos & Latinos superauit.*

QUAPROPTER si quis pro dignitate diuinum istud ingenium Augustini celebrare vellet, meritò mihi duo dicere posse videtur; quorum alterum naturam, alterum Dei gratiam spectat. Et primum quidem verissimè meo iudicio statueret, nemini mortalium, qui ab Apostolorum, addo ab omnium Scriptorum Græcorum aut Latinorum temporibus, huc usque scriptis claruerunt, tam sublime, acutum, vastum, prodigiosumque ingenium diuinitus obtigisse, quàm sancto Augustino datum fuit. Non hoc incertis coniecturis, non ex laudibus amantium fauori eius decantatis, sed ex propria viri modestissimi & humillimi confessione coram Deo teste veritatis fusâ deprehendimus. Quis enim nostrum vidit vnquam aut expertus est, quis legit, quis famâ audiuit huiusmodi naturalis ingenij portentum, quo viginti ferme annorum adolescentulus Categorias Aristotelis, quibus eruditi etiam nunc, tanquam in nescio quid magnum ac diuinum suspensi inhiantes, Commentarijs diuersis obscuritates earum ac difficultates auditoribus discutiunt, legit solus & intellexit; & ita intellexit, vt ei apertè loqui viderentur, & ij, qui eas magistris eruditissimis multa in puluere depingentibus penetrauerant, nihil aliud ei dicere potuerint, quàm ipse solus apud seipsum legens affecutus erat? Quo libros omnes artium, quas liberales vocant, per seipsum legit & intellexit, quoscumque legere potuit. Quo quicquid de arte loquendi & disserendi, quicquid de dimensionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate, nullo hominum tradente, penetrauit. Et mirabatur istas disciplinas tam tardè ab alijs capi, quarum tot nodosissimos libros nullo adminiculo humani magisterij agilitate enodauerat. Non enim sentiebam, inquit, illas artes etiam à studiosis & ingeniosis difficillimè intelligi, nisi cum eis easdem conabar exponere. **ET ERAT ILLE EXCELLENTISSIMVS IN EIS, QUI ME EXPONENTEM NON TARDIVS SEQUERETVR.** Intret hîc quisquis ingeniosissimorum & acutissimorum volet, in secretarium conscientiæ suæ, & propriâ experientia, quam ex laboriosa disciplinarum liberalium exercitatione cepit, luculentè deprehendet nisi fallor, quanto intervallo sua ab illa Augustini celeritate tarditas distet. Intret etiam in recessus absconditos memoriæ suæ, & videat, vtrum quisquam antiquorum aut nouorum, qui se scriptis posteritati commendarunt, sine omni humano magisterio liberales artes omnes tantâ celeritate, tantâ facilitate, tantâ sublimitate se didicisse, veraciter gloriatur. Sed crepundia ista puerilia censueris, si cum illa prodigiosa celeritate capiendæ sacræ Theologiæ, & profunditate penetrandæ conferantur. Nam quemadmodum nemo mortalium Augustino in Dialecticis, Phisicis, Arithmeticis, Musicis, Geometricis, artibusque cæteris liberalibus percipiendis dux & magister fuit; ita nemo ei profundissimam illam sacræ Theologiæ

A scientiam tradidit: sed vsque ad conuersionem omnis Doctoris Catholici inexpertus, à baptismo repentè profundissimos illos liberos exarauit de libero arbitrio, de vera religione, & similes, in quibus pleraque veræ Theologiæ profunda principia, quibus per totam vitam postea vsus est, continentur, quibusque penetrandis eruditissimi sudant. Sed quod omnem admirationem superat, ita statim à baptismo, ab omni humano magisterio separatus, Theologiam explicuit, vt si errorem illum Semi-Pelagianum excipias, quem ipse vti Deo illustrante depofuit, ita post tot eius disputationes, quidam Catholicorum, qui doctissimi censetur, in hunc vsque diem deponere vix aut nullo modo possunt, nihil ad mortem vsque alicujus momenti quod veram Theologiam spectet, retractauerit. Nam illi duo libri Retractionum magnâ ex parte potiùs in explicanda doctrina eius, & in præcauendis alienis erroribus, quàm in corrigendis proprijs versantur.

Alterum itaque quod ad gratiam spectat, verissimum de Augustino dici potest, nemini antiquorum Patrum tantam vim cœlestis lucis diuinitus illapsam esse ad abstrusa quæque Christianæ fidei sacramenta penetranda. Cum enim diuinâ gratia sit huius terræ gloria, quâ solâ nouum Testamentum ab antiquo distinguitur, quemadmodum ab hoc nouæ legis fœdere, connubium, quod in cœlo nobiscum inibit Deus, torrente voluptatis & gloriæ tanquam gratiæ plenitudine discernitur: necessarium profectò fuit, vt quodam radio luminis gloriæ peritricus fuerit, quo ista mysteria in hac ignorantia caligine & scandalorum multitudine tam liquidò penetrauit. Fieri enim nullo pacto potest, vt tam implexum & caliginosum argumentum, tantoperè à sensibus & intelligentiâ naturali Spirituum Angelicorum remotum, quod nemo, nemo, inquam, vnus Patrum præcedentium vel tantillum explicare tentauerat, nec nisi imperfectis phrasibus, quas ipsa fides & preces fidelium secum afferunt, expresserat; quod vnicum est Theologiæ nostræ compendium; quod omnium Christianarum actionum & passionum & contemplationum est scaturigo, tantâ luce soliditateque dispescuerit, vt ab Ecclesia nihil ei detractum sit; tantâ simul ybertate diduxerit ac diffuderit, vt ei postea nihil adiectum sit, sed ipsissima tanti Doctoris verba in decreta fidei transiuerint, nisi lumine tantò excellentiore in gratiarum ordine cæteris præstitisset, quantò acies naturalis eius ingenij vim intelligentiæ cæterorum subtilitate superauit. Non enim per fidem tantum, sed per hdei intellectum abstruuarumque rationum pōdera de rebus hisce disseruit: ad quod duorum luminum, quibus Theologiæ conlectiones extrahuntur, naturæ, inquam, & gratiæ conjunctio, singularique prærogatiua necessaria est. Quo factum est, (si de me ipso ingenuè loqui licet) vt non sine sacra quadam admiratione & pauore non semel libros quosdam profundiores legerim, animoque recoluerim: in quibus tanta soliditate & profunditate, arcanissima totius gratiæ fundamenta primus inter omnes Patres, (in quorum scriptis nec vestigium eorum videre licet) eruit, tantaque luce & securitate de secretissimis mysterijs disputat, quasi de rebus in Ecclesia tritissimis, ac de ipsis Christianæ fidei rudimentis loqueretur.

Sed ad efferendam diuini luminis magnitudinem, quo iste Doctor antecelluit, nihil enidentius afferri posse videtur, quàm quod inter peritos Ecclesiasticæ antiquitatis constat, nullam hæresin à Christo passo tot rationū naturalium præsidij

*Ibid. 5.
Confess. c.
71.*

Ibid.

munitam fuisse; nullam plausibilis atque animo-
sius aduersus Catholicorum arma restitisse; nul-
lam tot effugijs eluisse conatus oppugnantium;
nullam toties contracto concisoque toto corpore,
instar serpentium, in vna corporis particula to-
tum virus viresque reseruasse; nullam toties pro-
fligatam & protritam, integerrimam aciem tan-
tò maiore, quantò occultiore periculo vsque in
nostra sæcula restaurasse, quàm eam hæresin di-
uinæ gratiæ perduellem, quæ ab Augustini inge-
nio & calamo profligata est. Promptum esset hæc
omnia luculentius demonstrare, nisi in hac pro-
oemiali dissertatione potius rerum capita quo-
dam quasi saltu tangendo transilire cogerer, quam
vberiori sermone dilatare.

Vnum tamen obseruatione magnopere dignum
est, quod quemadmodum diuinæ sapientiæ pro-
funditas in eo eluxit mirabilior, quòd ex contra-
rijs elementis mundi spectabilis compaginem
coalescere fecit: ita non mediocriter prodigio-
sum illud ingenium ex eo inclaruit, quòd inter
quatuor errores velut inter quatuor ventos tunc
temporis in hoc Oceano colluctantes, quorum hic
gratiam Dei ille liberum hominis arbitrium de-
strueret; vnus homines omnes naturâ bonos, alter
omnes naturâ malos astrueret, viam regiam, inter
omnes intactus gradiendo, sine vulnere, sine er-
rore omnibus se sectari volentibus aperuerit.

CAPVT XVIII.

*MIRIS ELOGIIS AVGVSTINI
facundia, eruditio, sapientia à Scriptoribus
sui temporis, & posteris celebrata est.*

a Hieron.
Epist. 30.
apud Aug.
b Secund. in
Ep. ad Aug.
Tom. 6.
c Idem ibid.
d Paulin.
Epist. 58.
apud Aug.
e Idem Ep.
31. ibidem.
f Idem ibid.
Epist. 36.
g Quod vult
Deus Ep. ad
Aug. tom. 6.
h Audax
Epist. 139.
apud Aug.
i Nictar.
Epist. 253.
ibid.
k Possid. Ep.
ad Maced.
l Darius.
Epist. 263.
apud Aug.
m Orosius
in Commēt.
n Prosp. Ep.
ad Rufin.
o Idem cont.
Collat.
p Hier. Ep.
21. apud
Aug.
q Consent.
Epist. 221.
ibid.

HINC igitur profecta est illa incompa-
rabilis opinio, quam de ipsius iam de-
functi eruditione & sapientia tota Chri-
sti Ecclesia semper habuit, & vsque ad nouissimi
iudicii diem magis magisque florentem habi-
tura est. Hinc expressa illa elogia multiplicia, &
homini mortali inusitata, quibus etiam tum vi-
uens à viuentibus viris magnis atque eruditis,
præ admirationis magnitudine, prædicatus est.
Nam inde natæ sunt illæ voces, quibus propter
neruositissimam facundiam libri ipsius dicebantur
a eruditissimi, & omni eloquentiæ splendore fulgentes;
ita vt b non tantâ industriâ Anicianæ domus mica-
rent marmora, quantâ eius scripta perlucere elo-
quentiâ: ipse verò c summus vbique Orator, & Deus
pænè totius eloquentiæ. Propter doctrinæ sapien-
tiæque incomparabilem profunditatem, d Bene-
dictus Doctor Israël; e sal terræ, fistula aquæ viuæ,
vena fontis aterni, f Tuba Domini, g Diuini fontis
vbertas, h Fons orbis, oraculum legis, i Præsidium le-
gis; k Homo cælestis; l Vir cælestis sapientiæ; m Spi-
ritus igneus, n Excellentissimæ auctoritatis; præstan-
tissimus magister gratiæ, o Specula pastoralis turris
validissima, p Conditor antiquæ fidei, q Doctrinæ
Christianæ culmen; r Admirabilis, ita vt s Legi de-
esset quicquid eum contingeret ignorare, t Pater Pa-
trum, Doctor Doctorum; u Spiritu reuelationis ab ipso
duce & fonte sapientium illuminatus, x Sublimis om-
nibus volans, omnium reuerator, y Par Angelis in fer-
uore, par Prophetis in absconditorum mysteriorum re-
uelatione, par Apostolis in prædicatione, imago diu-
nitatis, abyssus sapientiæ, z incomparabiliter hono-
randus, ineffabiliter mirabilis. Qui tantâ scripsit
eruditionis profunditate, a vt dictata diuinitus

Tom. 2.

A v. rba credantur, vt b quicquid dici posset, & sublimi
ingenio de sanctarum Scripturarum hauriri fontibus;
poneret atque differeret. Tanta loquebatur doctri-
næ affluentia, vt c millies, & omni numero se plus
beatos crederent; si præsentibus datum esset intueri
verè sidereos vultus eius, vocemque diuinam, ac diuinam
canentem haurire licuisset. Tantâ docebat auctori-
tate, & sapientiâ, vt homines d putarent se quas-
dam immortalitatis leges non modò de cælo, sed in ipso
constitutos cælo suscipere; & quasdam Dei voces non
longè de templo, sed propè ipsum Dei astantes tribunal
audire. Hæc profectò & similia, quibus antiquo-
rum cum ipso viuentium scripta plena sunt, ma-
nifestissimè demonstrant, quàm sublimis erudi-
tionis, & sapientiæ, & auctoritate Doctor ille
Doctorum in eruditissimo sæculo, ab eruditissi-
mis viris habitus fuerit; vt supra modum admi-
randa sit illa quorundam Philosophorum recen-
tiorum immodestia, qui instar leporum leoni
mortuo insultantium, simul atque ratiunculâ quâ-
piam se armatos putant, capitales doctrinas eius
aduersus Pelagianos constantissime traditas, &
à summis Ecclesiæ Præsulibus toties comproba-
tas, quas neque cum illa sedulitate, qua oportebat,
librorum videlicet omnium excussione dili-
genter scire studuerunt, nec vllò modo earum fun-
damenta penetrarunt, tam insolenter inuadunt,
eumque caliginis, ignorantia, temeritatis, erro-
ris, ac tantum non hæreseos Pelagianæ redargue-
re non verentur. Quorum noui plumbeique pu-
giunculi si immobili isti rupi, detecta aliquando
genuina veritate, quam ipse docuit, illiderentur,
fortassis arma omnia sepercussa obtusaque mani-
bus exciderent, nec aliud exarmatis præsidium,
nisi peruicacia, aut palinodia superesset. Quod
magnum beneficium, præsentique perturbationi
Scholasticæ Theologiæ magnopere necessarium
vt Deus præstet, spiritu suo tam docentium, quàm
discentium animos illustrando, magnis precibus
interpellandus est; & Augustini scripta, quod
vnicum tanto malo remedium est, diligentius &
reuerentius, quàm hætenus à quibusdam factum
est, consulenda. Longè quippe integrius profun-
dusque veritas in ipsis latet, & longius ab ea ple-
rique recesserint, quàm vulgus Doctorum recen-
tiorum suspicatur. Nos interim in tanti Docto-
ris mirabilibus pro nostro modulo referendis
pergamus, eoque porro stylum nostrum conuer-
tamus, quòd diuinæ gratiæ efficaciam adhuc lu-
culentius totius vitæ praxi, quam sermonibus,
lucubrationumque monumentis expresserit.

CAPVT XIX.

E VIS GRATIÆ MAGIS VITÆ
praxi in Augustino, quàm stylo ab eo ex-
pressa est, conuersione mirabili, quâ Magda-
lenæ, Petro & precipuè Paulo similis fuit;
institutione Religiosorum, qui in quinquaginta
quatuor Ordines diffusi sunt aliisque
multis.

VB i nobis occurrit primo loco mirabilis
illa & extra naturalem rerum ordinem
diuinitus perpetrata conuersio: quæ
tanquam diuinæ gratiæ speculum & compen-
dium clariùs vires eius ac naturam oculis opi-
nionum prauitate non lippientibus exponit, quàm
quicquid in scriptis voluminibus de eius efficacia

B iij

consignavit. Cum enim totius vitæ stadio vsque ad annum circiter tertium supra trigesimum & amorum & morum fœditate diffluxisset, prauarumque consuetudinum ferreis vinculis innexus, longo irritoque conatu durissimam concupiscentiarum suarum seruitutem non potuisset excutere, vno impetu suborta est ingens procella ferens ingentem imbrem lachrymarum: quâ tempestate Spiritu Domini flante suscitata, omnes catenæ quibustenebatur repente diruptæ sunt, & velut impellenteturbine ab vno extremo in alterum, à vitâ turbulentissima & fœdissima in pacatissimam, castissimamque translatus est. Quibus profectò tot annorum suspirijs, per quæ in placitum vitamque sanctiorem, stimulis timoris, pudoris, ac amoris agitatus totis anhelabat visceribus, quid docemur, nisi animam tot impedimentis implicatam, tot vinculis carnis & sanguinis, sub diaboli potestate captiuam, nulla arte, nulla vi, nisi inuitato Spiritus omnipotentis miraculo, in felicem illam arbitrij libertatem respirare potuisse? De qua ipse admirabundus quodam loco clamat: *Vbi erat tam annofo tempore, & de quo imo alto-que secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem cervicem leui iugo tuo, & humeros leui sarcinæ tuæ, Christe IESV, adiutor meus, & redemptor meus?*

Quare cum nihil præcesserit, cui potentissimus ille repentinæ commotionis impetus ascribi possit, sine temeritate dixerò, Augustinum in conuersione sua similem fuisse Magdalena, quæ diuini amoris illapsu inflammata, torrenteque lachrymarum inundata, omnes vitæ pristinae fœditates, omnes mundi & carnis imagines repente deleuit. Similem esse Apostolis veritatis, quorum antea viles animas, & in terra repentes, vno igne Pentecostes, quicquid ligni, fœni, ac stipulæ supererat exurente, factus etiam repente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, ad virtutum omnium culmen abripuit. Similem fuisse sancto Petro, qui post promissa toties violata, quibus se Deo animamque deuouerat suam, vno respectu interiore subitò commutatus est. Similem denique fuisse sancto Paulo, quia pariter vnâ voce cœlitus personante: *Tolle lege*, vno ictu oculorum ad eam animi pacem ac promptitudinem conuersus est, vt cum Paulo diuino tonitru prostrato, toto corde ingeminaret: *Domine, quid me vis facere? Quam, inquit, suauem mihi subitò factum est carere suauitatibus nugarum! & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat.* Hinc vti Paulo squamæ ab oculis illuminatis deciderunt ita Augustino statim cum fine illius sententiæ, quasi luce securitatis infusâ, omnis dubitationis tenebræ diffugerunt.

A quorum quidem sanctorum similitudine, Magdalena, inquam, Apostolorum Petri, & Pauli, ne hoc abludit in Augustino, quod semper deinceps iuerit de virtute in virtutem, tam indissolubili gratiarum subsequentium catena, vt cum nulla sæcularis tēpestas à seuerioris vitæ tramite distraxerit; tam vberi præclaroque progressu, vt ipse non minùs luculentum speculum & exemplar Religiosis, Presbyteris, atque Episcopis expresserit, quàm Apostoli ipsi Augustino, totique populo Christiano præbuerunt.

Primus enim ille fuit, qui Religiosos Monachorum ordines in Africam inuexit, & in diuersas eius plagas sparsit. Vnde Eremitæ, cæterique Religiosi sub tanti ducis vexillo merentes prodierunt: qui tantâ multitudine ex illa Augustini Spiritus fecunditate propagati sunt, vt à nonnul-

lis quatuor supra quinquaginta ordines sub Imperatoris Augustini nomine & patrociniò inclyti numerentur; adeoque, vt verbo dicam, nec æmulationes concitem eius laudibus, qui isto telo: *Non in contentione & æmulatione*, conuersus est, tot Religiorum examina sanctus iste profudit vt proximè ad illas myriades Monachorum accesserint, qui sub magni Benedicti disciplina militarunt. Exaggerent hoc argumentum, quorum vberius est eloquium, & vis orandi in pulpitis trita: Vnum dico non immeritò Apostolis in sua conuersione fuisse comparatum, qui eorum vestigia in vita reliqua tam probè ac propè pressit, vt haud secùs atque illi, filiorum pater innumerabilium esse promeruerit, qui eum Apostolum suum indigendo, gratulabundi de Augustino canunt, quod de Paulo gentes: *Nam si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres. Nam in Christo IESV ego vos genui.* Sed ad alia porro propero.

Primus ille fuit, qui inter omnes Presbyteros Africæ multitudine Ecclesiarum celeberrimæ, dignus habitus fuit, qui Episcopalem Cathedram ad Euangelium prædicandum Antistite suo præfente conscenderet. Quo honore nemo ante ipsum ex Africanis Presbyteris affectus fuerat.

Primus ille fuit, qui temporibus illis in Africa vitam cum Clero suo communem instituerit: cum etiam circa Cypriani tempora portionem Episcopalem separatam fuisse, Cypriani ipsius testimonio dilucescat. At proprietatem semper Augustinus tantoperè auersatus est, vt non sacrorum Canonum interdicto, quorum cancellis nostrorum temporum auaritia coerceri debuit, sed præ paupertate Testamentum nullum fecerit.

Primus ille fuit, qui Canonicos Religiososque contuberino sibi conuictuque sociauit, ex quo fluxit, vt ambo pariter nomen eius, memoriamque venerentur.

Primus ille ipse atque vltimus huc vsque fuit, qui post Apostolos duo extrema pœnè ex diametro dissidentia tam vitâ quàm doctrinâ accuratissimè copulauit, eruditionem altissimam, quâ omnibus vel antè vel post in Ecclesia Christi celebratis antecelluit, cum humilitate profundissima: per quam rarò vel nullo fortassis alio exemplo factum est, vt illa vitæ ipsius in stultissima spurcissimaque hæresi transactæ turpitudine, & miranda lubricitas, cum vix paucis domesticis, quorum etiam fidem superabat, innotuisset, toti deinde orbi, quàm latè ab Occidente in Orientem vsque patet & vsque ad suum excidium patebit, confessione omnium publicarum celeberrima diulgata sit.

CAPVT XX.

SIMILITUDO PAULI ET Augustini mira, in indicijs diuinæ electionis, quæ in vita vtriusque etiam dissoluta micuerunt.

Sed sicut hac in re mira similitudo cum illo Apostolo adumbrata fuit, qui scientiæ sublimitate in tertium cælum raptus, & humilitatis profunditate Apostolorum minimus persecutor Ecclesiæ, & abortiuus à seipso nominatus est, ita in eo magna vtriusque paritas elucescit, quod in amborum vita ac moribus, quando etiam vitijs quàm maximè & fœditate disfluebat,

Lib. 8. Confess. c. 1.

Lib. 8. Confess. c. 11.

Lib. 9. Confess. c. 1.

Rom. 12.

1. Cor. 12.

vestigia quædam electionis occulta, futuræque frugis diuinis manibus impressa atque oculi manifestè claruerunt; perinde atque aurum licet in terra occultantium, rei metallicæ peritis, nescio quibus indicijs sese prodit.

Sed ut occultiores illas electionis lineas, quas in ardore persequentis ac furentis Pauli mystici mirantur, ipsis quoque colligendas relinquam, breuibus dicam eas, quæ in Augustino quantum vis vitijs prostituto nituerunt.

Et quidem non obscurum indolis magnæ futuræque spei vestigium in eo emicuit, quod ab octauo decimo circiter anno, quo Hortensij lectione ad sapientiam indagandam incitatus est, incredibili mentis ardore, per omne sectarum genus fugitantem veritatem, ut ardentius amaretur, insectus est. Hanc enim ut inueniret, ex Catholica stabilitate, in Manichæa deliria præcipitatus est; ubi deceptum se gemendo, per fœditates Epicuri in Academicorum fluctuationes delatus est: ex quibus per ambages, ad eum vnde exiuerat portum Catholicum remearet. *Immortalitatem*, inquit ipse, *sapientiæ concupiscebam æstu cordis incredibili. Quomodo ardebam, Deus meus, quomodo ardebam euolare à terrenis ad te, & nesciebam, quid ageres mecum!* Non exiguum sanè secretioris illius electionis vestigium est ardor ille veritatis, quæ Deus noster est, assequendæ. Sic enim & sanctus Iustinianus Martyr paribus per omnes Philosophorum sectas, gyris venando veritatem, eam prælucentem in Catholica tandem Ecclesia, ut ipse testatur in dialogo cum Triphone, consecutus est.

Nec inferius eiusdem rei argumentum est, illud omnium sectarum, librorumque fastidium, vnde Saluatoris IESU nomen exulabat. Hoc enim nomen quia in ipso adhuc lacte matris tenerum cor eius piè biberat, & altè retinebat, quicquid sine hoc nomine fuisset, quamuis literatum, & expolitum & veridicum, non eum totum rapiebat. Adde insignem illam fidem, quâ licet Manichæus in obeundo docendi munere, sine dolo docendo dolos, erga discipulos excellebat: *Vidisti*, inquit, *me de longè lapsantem in lubrico & in multo fumo scintillantem fidem meam, quam exhibebam in illo magisterio diligentibus vanitatem, & querentibus mendacium socius eorum.*

Quantæ porro & quàm præstantis animæ characterem exprimit illud odium magorum, & illa adolescentis integritas, sub vanitate ad fortunæ splendores anhelantis, quâ victoriam Aruspici in agone poetico pollicenti respondit: *Nec si corona illa esset immortaliter aurea, muscam pro victoria mea snerem necari.*

Iam verò si dici solet, eos qui longiùs à Deo insanis amoribus recesserunt, postquam ad sanitatem redeunt, flammis pudici ac veri amoris acrioribus inardescere, ut Magdalena fidem facit: cum præteritorum sæculorum nemo tantâ profunditate diuini amoris arcana perscrutans aperuerit, quàm Augustinus, nemini dubium videtur esse posse, quin illa ipsius indoles, quâ suos amicos vanus vanos tam arctè diligebat, ut penè ipsa mors eorum interitu iucundior videretur, oculis Dei talis naturæ conditoris indicium & effectus fuerit arcanae suæ electionis, qua illum casti amoris amplexibus dedicabat. Quem etiam tantâ sinceritate erga carnalem matrem iam tum vitijs deformis exhibebat, ut testimonio & quasi testamento morientis matris hoc elogium ei adhæserit, quod pius fuerit, *nec vnquam ex eius ore audiuerit in se iaculatum durum aut contumeliosum sermonem.* Parua hæc forsan alicui videantur, sed

A non parvæ secuturæ frugis diuinæque in eum benignitatis argumenta; quâ talem indolem ad opus suum ante mundi constitutionem destinauerat. Ex qua etiam arcana vena fluxit, ut semper sapientium consilij & conuersatione delectatus, eorum ipse sermonibus fixus inhæreret. Ille verò magnus moriendi metus, futurique iudicij, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen de eius peccatore recesserat, eumque à profundiore voluptatum gurgite reuocabat, quid, quæso, intelligentibus aliud suggerit, nisi istum velut sauerum Pedagogum ei à Deo datum fuisse, qui vas illud electionis ad amorem, felicemque æternitatem, cui destinatus erat, adduceret?

B His & aliis obscuris electionis quasi lineamentis hoc effectum est, ut amicis *bonus ac doctus* in Lib. 6. Confess. c. 7. quibus propterea diligebatur mirificè & nonnullos vicissim propter magnam virtutis indolem diligebat; qui *relictâ patria, relictâ rure, paterno optimo, relictâ domo, & non secutus à matre, nullam aliam ob causam ad ipsum tamen Manichæum commigraverant*, nisi ut cum ipso viuerent, in flagrantissimo studio veritatis & sapientiæ, cui ex occulto electionis afflatu in medijs erroribus inspirabat. Enim verò cum naturæ non parua pars, dotesque plurimæ tam corporis quàm animi ex occulta illa prædestinationis abyssu in hominem scaturiant, quid mirum si qua lineamenta diuinis oculis conspicua illius æterni amoris præ se ferat, quo misericordiæ suæ vasa complectitur?

CAPVT XXI.

IN PAULO ET AVGVSTINO
profundus gratiæ Christianæ sensus, intelligentia, & prædicatio: quorum fons fuit amor Dei, primus gratiæ effectus.

D SED ut alia non pauca præteream, quibus Pauli & Augustini mirabilis in vita & moribus conformitas apparere posset, vnum tamen istud non possum non adicere, quod velut eadem & fœcunda in utroque radix, easdem etiam actiones in reliqua vita parturiuit. Hæc est autem illa admirabilis in utroque Christianæ gratiæ sensus & intelligentia, & prædicatio. Nemo quippe ambigit, quin sanctus Paulus ipsa diuinæ gratiæ principia nobis reuelauerit, atque de illa cunctis Apostolis accuratiùs disseruerit. Cui ita succenturiavit Augustinus, ut primus antiquorum Patrum omnes gratiæ conclusiones, quæ usque ad eius tempora in Christianorum fide delituerant, ex Pauli principiis in lucem incredibili profunditate & penetratione deduxerit. Nec verò incongruum, si ista duo lumina plenior gratiæ sensum hauserint, qui amplioribus infirmitatibus, in quibus virtus perficitur, fuerant agitati. Quem admodum enim nihil magis gratiam gratuitam ac victricem esse declarat, quàm enormitas peccatorum; nec medicinæ vim magis arguit, quàm desperatæ grauitas agitudinis: ita nemo diuinæ gratiæ mirabilibus, occultisque mysterijs intelligendis, atque effandis aptior reperitur, quàm qui longâ miseriarum suarum experientiâ profundius insculpsit animo, quid sit sub criminum & concupiscentiæ seruitute captiuum esse, quid sit cum cupiditatibus suis luctari; quid sit ad adipiscendam victoriam diuino adiutorio indigere; quid sit denique ex infirmitatum suarum vinculis,

quibus ligabatur in libertatem gratiæ respirare. A fonte scaturiuit.

Cum enim, teste Salvatore, ille plus diligat, cui plus donauit; quibus amoris flammis putamus illos arsisse, quorum oculis profundus malorum prætorum sensus assidue beneficij accepti magnitudinem offerebat? Exclamat ipse: *Quomodo ardebam, Deus meus, quomodo ardebam?* Et in alio loco. *Non dubia sed certa conscientia, Domine, amate. Percussisti cor meum verbo tuo, & amavi te.* Et alibi deficiunt eum verba, quibus exprimat cælestis ardoris magnitudinem: *Vbi illi flammula instillant pretiosissimi vnguenti guttas paucissimas, incredibile, Romaniane, incredibile, & ultra quam de me fortasse & tu credis (quid amplius dicam? etiam mihi ipsi de me ipso incredibile incendium concitarunt.* Vis aliquid adhuc amplius? Cum nihil amaret Augustinus vehementius, quam certas rerum scientias, ita tamen præ Dei amore æstuabat, ut de seipso dicat: *Nunc præ illius amore vix mihi veniunt in mentem.* Quantum ardorem fuisse necessarium est, qui omnium dilectissimarum rerum tantam afferat obliuionem, ut vix amplius in mentem inciderent? Amore verò ardenti nihil est luminosius; charitate feruida nihil sapientius.

Ex quo sapienter à viris magnis animaduertsum est, documenta illa sublimia de gratia Dei quæ ab Augustino posteritati mandata sunt, magis ex ipso diuini amoris incendio quo ardebat, quam humano studio emicuisse. De quo præclare discipulus & contubernalis eius Prosper: *Inter multa Dei dona, quibus illum abundantissime Spiritus veritatis impleuit, habens etiam hanc scientiæ et sapientiæ ex Dei charitate virtutem, ut non solum istam (hæresin Palagianam) in suis detractionibus palpitantem, sed etiam multas prius hæreses inuictæ Dei verbo debellaret.* Nempe, ut qui prius ipse altissimo diuinæ gratiæ, hoc est, charitatis sensu, cuius inspiratio, ipso teste, propriè gratia est, diuinitus imbutus fuerat, eius secreta luculentiùs in aliorum animos docendo transfunderet. Merito igitur magnum illud elogium ei ab Ecclesia aptatum est: *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.*

CAPVT XXII.

GRATIAM AC THEOLOGIAM
posterius ab Augustino didicerunt, etiam
S. Thomas.

QVIs enim Doctorum omnium, quos Ecclesia veneratur, ita officia diuini amoris seu gratiæ, quæ propriè amorem in noua lege operatur, facto exercuit, & pariter in aliorum emolumentum verbo & scripto, eius arcana reſerauit, atque Augustinus? Nam inter Græcos quidem Theologiæ doctrinæ princeps olim Origenes; post illum S. Chrysostomus fuit: ex quo quotquot eum alicujus nominis secuti sunt, velut ex quodam communi fonte omnia sua præclara in Scripturam documenta deriuarunt, ut abundè Theodoret, Oecumenij, Theophylacti, ac Damasceni scripta testantur. Sed ita in explicando illo diuino amore seu gratia, eorum plerique discipuli infelices fuerunt, ut à nonnullis non segniter ab erroribus saltem in loquendi modo commissis vendicentur. Quicquid enim solidi ac præclari à Græcis posterioribus de diuina gratia proditum est, quod perquam exiguum est, totum ex Augustini

De Latinis verò hoc ipsum operosius astruere velle, non esset aliud, nisi Soli meridiano lumen accendere: cum ipsa Ecclesiâ teste constet, Augustini vestigijs instituisse, quotquot postea Theologicam disciplinam viâ ac ratione tradiderunt. Quicquid enim veræ Theologiæ in Scholastica sancti Thomæ continetur, vsque ad ipsorum articulorum fundamenta, ex Augustino ita mutatum est, ut quemadmodum nouum Testamentum nihil est aliud, nisi vetus reuelatum, & Augustini doctrina de gratia Dei nihil præter fidei principia in suas diducta conclusiones: ita S. Thomæ summa, vbi Theologiam tradit, pro magna parte nihil sit aliud, nisi Augustinus contractus, certaque proportionem naturalibus principijs alligatus, secundum quod congruit, ut ipse Thomas loquitur, ad eruditionem incipientium.

Ex quo profectò magnitudo sancti Augustini multò splendidius enitescit. Si enim à nonnullis de sancto Thoma rectè dictum est, quot articulos, tot eius esse miracula; quot miraculis ille tandem claruisse dicendus est, qui sanctum Thomam tot miraculorum patratores fecerit? Nihil hinc inuidiam cuiusquam, vel ne sanctus Thomas succenseat mihi pertimescendum puto, qui quantum sanctissimo Augustino antecessori ac magistro suo debeat, faciliùs ipsemet forsân pro humilitate sua, quam quispiam alius amator eius ardentior, quam prudentior, fateretur. Quasi verò in Ecclesia Catholica, quæ antiquorum Patrum auctoritate nutrita, fidem concipit multitudinem contrahit, obtinet vetustatem, & roborat Religionem, non hoc in primis magistros eius, Doctoresque commendaret, quod antecessorum vestigijs insistentes; illud ipsum in expositione fidei imitentur, quod in ipsa fide sacratum est: vbi omnis innouatio suspecta, periculosa, pernicioſa est. Hoc verò sibi laudi ducere præclarum; non si supra ruinofam opinionum fluctuantium arenam, nouas doctrinæ quasi subtilioris & accuratioris macerías extruas: sed si solidissimis antiquorum fundamentis, quos toties probauit columna veritatis Romana Ecclesia, altiore molem imponas; illa rudibus Philosophiæ, nouarumque opinionum obruta denudes, magis publicæ discipulorum securitati, quam priuatae gloriæ consulendo. Hanc laudem qui sancto Thomæ surripere volunt, potissimam ex eius doctrina margaritam auellunt, alterumque fulcrum longè firmissimum subtrahunt, cui præcipua doctrinæ ipsius moles incumbit.

CAPVT XXIII.

NOTITIÆ VERÈ THEOLOGICÆ
limites in se fixit Augustinus.

NEC verò immerito tantum à posteris excellentissimo Doctore Augustino tributum est. Cum enim fides nostra, seu principia Theologiæ Christianæ, quamuis obscuritate eorum permanente, in aliquam intelligentiam rationis interuentu tranſeant nemo limites illius notitiæ & ratiocinationum Theologicarum propius inuenisse videtur ac fixisse, quam Augustinus: quos terminos ab illo fixos, qui accuratioris alicujus doctrinæ prætextu, prætergredi nituntur, nimium felices habendi sunt, si non in humanarum opinionum labyrinthis sine tali duce

aberrantes, proprias imaginationes pro scientia ex fide deriuata mirentur.

Ex quibus nobis fortassis arbitrandum superest, si ea dēpseris, quæ Ecclesiæ auctoritas post Augustini tempora definiuit, quicquid scientiæ ex fidei fundamentis per rationem eliciendæ sanctum istum latuit etiam posteros latuisse. Quod ita pœnè totius posteritatis arbitrio verum est, ut in omnibus disceptationibus rerum dogmaticarum, quas quoquo modo in scriptis suis attigit, omnes quaquaueversum per orbem totum Doctores summo studio ostendere conentur, nihil in medium à se proferri, quod non ex Augustini lucubrationibus prompserint. Ita in illa disputatione factum cernimus, quæ de Conceptione immaculatâ turbauit Hispaniam; quæ de primatu Apostolicæ Sedis præcipuam Galliæ Facultatem in duas factiones distraxit; quæ ante paucos annos de limitibus regiæ potestatis in Regni cuiusdam Comitibus ipsos pœnè procures commisit; quæ tot annos, tantâ animorum, neruorumque contentione de diuina gratia inter Catholicos vixit; quæ denique Caluinistas omnis Ecclesiasticæ auctoritatis hostes, Patrumque perduelles, in Armenianos & Gommaristas lacerauit. Nimirum omnes & in Christi Ecclesiâ, & in Satana Synagogâ, & in Regum palatijs, & in Doctorum subellijs Augustinum arbitrum deposcunt, Augustini armis atque auctoritate sese muniunt, ac tuentur. De quo meliori sanè iure dixeris, id quod olim de Socrate Philosophi, doctrinæ Theologicæ diuersitatem ex diuersa sancti Augustini interpretatione fluxisse, quemadmodum Philosophorum sectæ ex varia Socraticæ doctrinæ intelligentia, teste Cicerone, dimanarunt; qui cum de Peripateticis Academicus loqueretur; *Vtrique*, inquit, *Socratici esse volumus*. Nempe omnes nunc Augustiniani esse aut videri volumus.

CAPVT XXIV.

AUGUSTINVS PATER PATRUM, Doctor Doctorum; primus post Scriptores Canonicos; inter omnes verè solidus, subtilis, irrefragabilis; Angelicus, Seraphicus, excellentissimus, & ineffabiliter mirabilis.

QUAMOBREM cum nemo dubitet, quin inter illos quatuor, qui vulgò nomen Doctorum Ecclesiæ ferunt, Augustinus, longè palmam ferat, nemo, arbitror, succensebit mihi, si ipse primus Doctorum, primus Patrum, primus Ecclesiasticorum Scriptorum post auctores Canonicos appelletur; cuius luce tanquam primi Angeli (quo nomine Episcopos tanquam veros Ecclesiæ Doctores Apocalypsis vocat) omnes quodammodo Deus irradiando perfundat, qui quaquâ ratione ad alios erudiendos destinati sunt. Ipse inter omnes Doctores Ecclesiæ verè *solidus* est, qui doctrinas de capite & corpore Ecclesiæ, de Trinitate, de baptismo, de gratia Dei, tam immobilibus principijs primus fundauit, & explicuit, ut quicquid illi consonat, securissimè amplectendum sit, quicquid dissonat, respuendum. Ipse inter omnes verè *subtilis*, qui tot secreta & mirabilia doctrinæ capita in suis lucubrationibus quâdam obscuritate tecta sparsit, ut in eis eliciendis diligentes lectores earum perpetuam discendi materiam, usque

ad mundi finem, acceperint. Non enim ea semper promiscui lectoris firmitas, & capacitas est, ut ea possim nudare conueniret; sed multa diligentioribus lumen à Deo postulantibus dereliquit, quibus ea nudentur, si quæ fortè quæstio ad illa aperienda compellat, ne infirmiores aliquâ falsitate capiantur. Sic enim profundissima illa fundamenta, quibus rota gratiæ cœlestis & æconomia nititur, per totam vitam in omnibus libris obscure & dissimulanter expresserat, ne majorum fortè quæstionum ansas infirmis daret. Quæ quidem arcana fundamenta nemo posterorum vel suspitione cogitasset, nisi ipse illa sub finem vitæ quorundam quæstionibus pulsatus coactusque detexisset. Ex qua profundiore declaratione postea, teste Prospero, Semi-Pelagiana hæresis, hominum non ferentium illam seueram profundamque veritatem, orta est, altioresque radices egit. Ipse inter omnes Doctores verè *irrefragabilis* est, qui in mysterijs diuinæ gratiæ & prædestinationis eruendis & fundandis, irrefragabilem ex tot Pontificum sacratis vocibus, tot Canonum Synodali præformationibus, toto antiquioris Ecclesiæ consensu, auctoritatem consecutus est. Cum quo neque viuentem neque defuncto ex professo aliquid propugnante hætenus quisquam luctatus est, qui non succubuerit. Qui non solum hæreticos ipsi inscribendo repugnantes, mole scripturarum & rationum oppressit; sed ipsum sanctum Hieronymum, qui culmen auctoritatis inter Doctores illius temporis obtinebat, eique fortissimè in diuersis capitibus resistebat, ita humi strauit, ut in omnibus articulis ventilatis, quorum quidam toto pœnè Græcorum scriptorum exercitu muniabantur, ei calamus è manu extorserit, ad palinodiam adegerit sententiamque suam in Catholicæ doctrinæ dogma transmiserit. Ipse inter omnes Doctores verè *Angelicus* est, qui jam olim cum viueret, *Angelus non naturâ, sed gratiâ nuncupatus* est: qui sine humano magisterio instar Angelorum à Deo illuminatus, ingenio verè angelico, profunda prædestinationis & gratiæ ac diuinitatis ita penetrauit, ut multum per omnem modum ille posterorum assecutus sit, Deoque debeat, qui ea quæ docuit, intellexerit. Quod vtrum seuerâ veritate, an hyperbolicâ facilitate dixerim, in operis huius decursu patebit. Ipse inter omnes verè *Seraphicus*, quem *parem Angelis in seruire* iam tum viuentes, & ideo plerumque inuidentes appellarunt. Quo nemo post Apostolos altius amoris seraphici fibras rimatus est, & secreta propalauit: quem nemo, castius atque fortius, nemo, à terrenis cupiditatibus defœcatis incommutabili adhærendo veritati, superauit; cuius omnia verba, vita, disciplina tanquam facula ardentes ex se flammæ diuini amoris effundunt: cuius doctrina inter omnes delirantes hæreticos, & errantes Catholicos victoriosa, diuinam gratiam, quâ seraphica illa charitas diffunditur in cordibus nostris, aduersus omnes ratiunculas philosophantium, & omnes nebulas hallucinantium, & omnes arietes oppugnantium robustissimè inuictissimèque defendit. Ipse inter omnes verè *excellentissimus & ineffabiliter mirabilis* Doctor gratiæ Dei: qui inter omnes, post Scriptores Canonicos, eam clariùs, plenius, profundius penetrauit, hausit, explicuit; qui in omnibus paginis id indefatigabiliter, instanter, & semper agit, ut qui *gloriatur, in Domino gloriatur*; ut in omnibus habentes sursum corda, gratias incessabiles agamus Domino Deo nostro; in quo totius Christianæ vitæ summa constituta est.

In Dissus.
de legalibus
ac de menda-
cio. Epist. 8.
15. 19.

Orig. Chry-
sost. & ca-
teri fere
Græci citati
à Hieron.

Epist. 11.
apud Aug.
Mutauit
enim Hiero-
nym. sen-
tentiam &

patec apud
Aug. Epist.
260.

S. Paulin.
Epist. ad
Valer.
Possid. ad
Macedon.

Hilar. ad
Amatum
Prosp. ad
Aug.

CAPVT XXV.

*QVO ANIMO AVCTOR AD
lectionem operum sancti Augustini accesserit;
quid spectauerit; quid spectandum sit;
& Augustino tribuendum.*

ET ista quidem balbutienti mihi de tanto Doctore exciderunt: quæ quamuis tunc, quando in illis controuersijs, quæ de diuina gratia ventilantur, incertus fluctuabam, nullo pacto mihi tantoperè persuasa essent, quantum nunc experientia longi temporis, & nonnulla cum principijs eius profundis familiaritas, vera esse persuasit: maxima me tamen opinio de Doctoris illius eruditione captiuum retinebat. Quo sanè fiebat, ut, cum animo recolerem, illas materias, quas Augustinus aduersus hæreses asseruerat, tantâ luce ab eo tractatas esse, ut nihil à posteris adijci potuerit, nisi Metaphysicarum quarundam formalitatum & quæstionum spinæ, quibus ingenia tractandis vrticis inassueta terrentur, impossibile mihi videretur, istam solam, quæ omnium ab ipso latissimè, vberimè, profundissimè, sufficientissimè discussa fuit, vsque ad ipsam generis humani confessionem, quæ seipsum in hoc diuinæ gratiæ argumento superasse, prædicatur ita incertam obscuramque mansisse, ut tot tantæque controuersiæ, quibus agitantur scholæ, non solum resolui ex eius doctrina non possent, sed nec vllomodo intelligi, quid ille ipse sanctus Doctor sibi voluerit, aut quid senserit. Ad hunc igitur accessi, sperans in Deum meum, non esse me fructu laboris mei hoc est, vel cognitione veritatis, vel certè sententiæ illius, quæ Pelagianos debellauit, tantamque laudem ab Ecclesia meruit, frustrandum, si eâ quæ decet animi simplicitate, ad fontem illum, & auiditate veritatis accederem; si depositis variarum sententiarum præiudicijs, quibus adolescens in scholis Theologicis imbutus fuëram, non me scriptorum eius iudicem, sed cum omni humilitate discipulum exhiberem: si non attenderem, vtrum præoccupatæ opiniones meæ, quas ipso non lecto biberam ipsius alis supponi possent, tutelæque defendi, quemadmodum aliquos hoc tempore fecisse mihi innotuerat; si non ad ostentationem & plausum discipulorum, quasdam sententias ex Augustino corradere, ad ea magis confirmanda quàm corrigenda quæ senseram: sed animo persuasissimo, præ cæteris omnibus, ipsum in hoc argumento sequendum esse; ad ipsius sensa dictaque sententias omnes alias esse corrigendas; ipsum se sufficienter aperuisse; ipsum *necessarium modum non excessisse*, quemadmodum aduersus obsoletas Massiliensium, & resuscitatas recentiorum querimonias iam olim Celestinus Pontifex declarauit: animo denique paratissimo, quicquid ipse tenendum in hac materia præscripsisset, tanquam indubitatum, & Romanum, & Catholicum, deposito omni studio contentionis, accipere: utpote quem saluberrimè Romanorum Pontificum voces præmuniuerant & securissimum fecerant, quod

celest. pbr. cum nunquam sinistra suspicionis rumor asperserit: quod in eius libris cognosci posset, quid de arbitrio libero & gratia Dei, Romana sequeretur, & asseneret Ecclesia: denique quod, vno verbo, eius doctrinam secundum præcessorum Pontificum statuta, Romana sequeretur & seruaret Ecclesia. Ad postremum, si post susceptos labores, & non mediocrem

A scriptorum eius volutationem aliquid superesset, ad quod acies mea pertingere nondum posset, iniquum esse credidi, ut ea quæ mihi constitisset Augustinum tanquam ex Apostolis hausisse, tenuisse, docuisse, propter aliqua, quæ superessent vel difficiliora vel obscuriora, dimitterem, aduersus illud effatum Apostolicum, quod auditoribus suis in huius vitæ caligine ad cognitionis lucem aspirantibus tantoperè ipse Augustinus inculcare solet; *Veruntamen in quod peruenimus, in eo ambulemus. Nam, ut adijcit: ambulando in quod peruenimus, & quod nondum peruenimus, peruenire poterimus; Deo nobis reuelante, si quid aliter sapimus: si ea, quæ iam reuelauit non relinquamus. Quid enim? An ideo relinquendum, vel offusis tenebris perturbandum est quod apertum est, quia intelligere non possumus, quod obscurum est? salubriter nos monuit S. Prosper in eodem argumento de gratia Dei, ut ea quæ clara sunt, non de his quæ occulta sunt, obscuremus; ne dum procaciter insistimus clausis, excludamur, ab apertis: cum sufficere debeat, ut in eo, quod peruenimus, ambulemus.* Nam quid mirum videri debet animo Christianâ humilitate fundato, si paruula proles non possit vbique matrem sequi, discipulusque non possit in omnibus tantum Doctorem assequi? Qui antequam cuiusquam subiisset in Philosophia vel Theologia magisterium, apicem illum altissimæ eruditionis attingerat, quemadmodum ex ijs quæ etiamnum supersunt voluminibus patet, ut non facile quisquam eorum qui se eruditissimos haberi volunt, aut putant, post totius vitæ labores & vigilias tantum sibi ascribere audeat sine temeritate fastigium. Tribuamus, obsecro, venerabilibus canis eius, ut post annorum triginta sudores ac studia, post tot pro rerum diuinarum intelligentia fusas ad Deum cum lachrymis preces, quem videntem totus orbis Christianus veluti Doctorem ineffabiliter mirabilem suspexit, docentemque velut Angelum Dei in terris audiuit, paulò sanius quàm nos sapuerit; Paulò profundius quàm nos arcana penetrauerit; paulò solidius quàm nos ex Philosophiæ rationibus, concordiam gratiæ cum libertate fundauerit, doctrinamque contra omnes Pelagianas versutias victoriosam diuinarum Scripturarum auctoritate communiuerit. Sic illi doctrinæ gloriam dando, quæ gloriam Ecclesiæ de deuictis Pelagianis non scenicam laruatamque peperit, si quid adhuc aciem nostram superauerit, humilitate nobis Dei auxilium conciliante, reuelabitur. Absit à nobis illa, ut mitius dicam, quid nisi humana quædam animositas, & sui sensus philantia? ut dicamus aut sentiamus, nos tandem hoc miserabili saculo, quo in quibusdam Theologorum gymnasijs Philosophia Theologiam Cathedris pœnè deturbauit, nouam inuenisse veramque rationem conciliandi liberrum arbitrium cum diuina gratia & prædestinatione, à nemine huc vsque traditam: quæ si data explanataque semper fuisset fortè neque Pelagiana hæresis fuisset exorta, neque ex Augustini opinione concertationibusque cum Pelagianis tot fideles fuissent turbati, ad Pelagianosque defecissent. Magnoperè quippe talibus verendum est, ne facilitate delinitos homines à Pelagio per ambages ad Pelagium ducant, dumque Semi-Pelagianos cineres exstinguere volunt, Pelagianum incendium reuiuiscat. Fortassis enim (quod suo loco videndum erit) contingeret eis id, quod sanctus Prosper olim verebatur, ut non tam illi Catholici, quàm nos, quod adsit, simus Pelagiani. Contrarium enim permixtio, meliorum defectio est. Quia

lib. de gratia

& lib. arbitrii

c. 1.

Prof. lib. 2.

de vocat.

Gen. c. 3.

Prosper.

Collat. c.

cum virtus vitium recipit, non à vitio, sed à virtute A
disceditur. Nam istud de diuina gratia argumen-
tum, plus quam credi à quoquam istiusmodi re-
centiorum potest, delicatum est; in qua istud à
sancto Ambrosio, vel potius ab eodem Prospero
verissimè præclarissimeque dictum est: Gratia to-
ta repellitur, nisi tota suscipiatur. Sicut enim alienus
est à numero fidelium, & à sorte sanctorum, qui in
aliquo à Catholica veritate dissentit; ita extra gratiam
efficitur, qui aliquid de eius plenitudine diffidetur.

CAPVT XXVI.

PERICVLOSVM EST NOVAS B
semitas in materia de gratia inuenire velle,
prætextu vel difficulcatum ab Augustino
relictarum, vel maioris lucis, quæ recentio-
ribus accesserit.

QUAPROPTER nec illos quidem si-
 ne magnis periculis diuinæ gratiæ in-
 dagationem vel explicationem insti-
 tuere temper existimaui, qui de rebus istis arcanis
 ita disputant, quasi hic magnus esset campus reli-
 ctus isti vagæ opinandi libertati, quæ quicquid
 cum aliqua specie probabilitatis arridet, mox
 etiam in pulpitis, vel scriptis etiam voluminibus,
 defenditur. Putant enim multa relictæ esse ab
 Augustino indecisa multa solum probabiliter
 asserta, quemadmodum in scholis hodiernis
 fieri solet, in quibus fas sit liberè ab Augustino
 discedere. Quod etiam illa S. Celestini verba tor-
 quent: *Profundiores verò difficilioresque partes in-*
tercurrentium questionum, quas latius pertractarunt
qui hæreticis resisterunt, sicut non audemus contemne-
re, ita non necesse habemus astruere. Et hoc obtentu,
 pro suo quisque gustu, quod in Augustini doctri-
 na de gratia non sapit, vel paulò accuratius, ab
 ipsis inuentum videtur, ab Augustini auctoritate
 sejungit. Multis de causis ista libertas magnoperè
 periculosa, imo perniciosa mihi visa est. Nam in
 primis eò tendit, vt nihil penè certi ex Augustini
 doctrina probari posset. Nam quidquid noui
 quisque commentus esset, hoc statim ad difficilio-
 res illas referret quæstiones; vt earum umbrâ te-
 geretur. Deinde non intellexit hoc Celestinus de
 quæstionibus illis, quas Augustinus constanter
 asseruit, vel velut bases doctrinæ Catholicæ con-
 tra Pelagianos defendendo tradidit aut ex ijs per-
 spicue deriuantur. Nam ex illis ipsa, quam Ec-
 clesia obtinuit, victoria de hostibus gratiæ, re-
 portata est. Qualis est illa inter cæteras: vtrum
 electio ad gloriam absoluta ex præiudiciis meritis
 decernatur. Hæc enim à gratiæ intelligentia siue
 Adami, siue Christi, diuelli nullo pacto potest;
 vt suo tempore & ordine declarandum est. Sed de
 illis hoc intellexit Celestinus, quas Augustinus
 disputando, & in omnem partem se pro assequen-
 da veritate vertendo, in medio indecisas præteri-
 uit. Talis est illa latebrosa, de animæ origine,
 quam multis locis propter Pelagianos latè per-
 tractauit. Talis & illa, quo pacto anima, siue ex
 traduce siue ex carne maculetur? Cur hic, non
 alius, hic isto, alter alio modo, vocetur ad gra-
 tiam? Cur iste rapiatur, ne malitia mutet intelle-
 ctum; alter melior in hac vita periturus relinqua-
 tur? Cur iustior cadat, minùs iustus perseueret?
 Quomodò vnum peccatum per alterum puniatur?
 Cur Deus non tollat primitus ex homine super-
 biam, ad quam domandam tot peccata permittit?

Cur perseueraturis non perseueraturi miscean-
 tur? Et huiusmodi multæ, quæ in Augustini ope-
 ribus multis locis videre licet. Quare verba Cele-
 stini Pontificis ad quæstiones ab Augustino defi-
 nitæ, vel ex definitis palàm consecutaneas velle
 trahere, non est aliud quàm Augustini doctrinam
 de diuina gratia quantumcumque solidè funda-
 tam nouis exponere disputationibus, & incertam
 reddere de Pelagiano errore victoriam. Acce-
 dit quod argumenti istius de diuina gratia il-
 la natura est, quod haud scio an in villo argu-
 mento ab hæresibus oppugnato locum habet,
 vt omnia dogmata diuinæ gratiæ contraria ser-
 pentinis voluminibus ita sint implicata, vt ne la-
 tum quidem vnguem à semita per Diuum Augu-
 stinum stratâ & stabilitâ deflecti queat, quin
 omnium errorum contra gratiam, quorum Pela-
 gius insimulatus fuit, reus agi & peragi possit.
 Quod à sancto Prospero & Leone traditum, fu-
 sius alibi declarandum est. Ex quo etiam fit, vt ne-
 mo in hoc argumento Semi-Pelagianas reipsa, sed
 solo nomine, esse possit.

Itaque res hîc periculi plenissima est, vel mini-
 mum quid asserere, quod ab illo perspicacissimo
 duce non sit præformatum. Lepidiùs enim in re
 præsentî, quàm veriùs dicitur, pygmæum in hu-
 meris gigantis ipso gigante plus aut longius cer-
 nere. Animosa, ne dicam, superba vno verbo
 comparatio, quæ significant, se videre, quidquid
 gigas ille viderit, & adhuc videre, quod ipse
 non viderit. Quasi verò quicquid viderit, ille di-
 xerit: & quod videre nos præter ipsum putamus,
 ille non viderit. Multò nobis magis verendum est,
 ne acies nostra quasi puerulorum imbecillis, non
 videat, quod mater, cuius humeris insidet, vi-
 det; nec liquidò discernat ad quod jam videt. Ve-
 rendum etiam ne nobis idem accadat, quod vi-
 dendi, discernendique imbecillitate laboranti-
 bus pueris ac pygmæis, etiam in humero gigan-
 tis ac turris stantibus, contingere solet, vt omnes
 viros, quod Aristoteles dixit, patres appellent, *Arist. lib. 1.*
 & omnes mulieres matres, quamuis patres ne- *Physic. init.*
 que matres, sed hostiliter inimici sint. Ita perfe-
 ctò istiusmodi nano gigantibus timendum est, ne
 assertiones nouas asserendo quas præter sancti
 Augustini regulas cudi posse putant, fucum pro
 veritate, novos errores pro sana doctrina ample-
 ctantur ac vendidit. Valde pedetentim suspensio-
 que gradu in lubrico incedendum est. Non sta-
 tim est veritas quicquid lineamenta quædam veri-
 tatis ostendit. Etiam stellæ sublustrî nocte per
 intercurrentes nubes currere imperitis videntur,
 quæ fixæ manent. Multæ quippe conclusiones de
 quibus tantoperè hæc tempestate disputatur, so-
 lidissimè fortassis ex Augustini principiis religa-
 tæ sunt; quarum vincula, propter nebulas nouo-
 rum principiorum intercurrentes, non sinantur
 aduertere. An idcirco à tanti Doctoris tramite
 tam leuiter deflectendum, vel inusitatus nouo-
 rum ducum & comitum periculo aperiendus est?

CAPVT XXVII.

PAVLVS ET AVGVSTINVS
matrix & fons omnium conclusionum, quæ
de gratia educi possunt.

NAM in prouidentia diuinæ semitis non
 mediocri animaduersione dignum est,
 quod quicquid per mensuras locorum

& temporum in corporalibus euoluitur & explicatur, quicquid in spiritualibus arguendo colligitur, totum in quibusdam principiis conglobatum collectumque continetur. Ita semen vniuersam arborem complectitur, quæ tanta in ramorum foliorumque diffusionem prodegit. Sic Christus Dominus, quicquid gratiarum spiritualium in corpus Ecclesiæ vniuersum redundauit, eminentissimam quædam vnitatem complexus est. Sic Apostolus Paulus in tertium cælum raptus, quicquid de diuina gratia & præddestinatione, per omnium Doctorum disputationes, concertationes, meditationes, contemplationes hauritur, velut abyssus & matrix fontium & in se continuit, & breuissimis quibusdam principiis in Epistolarum suarum contextu illigauit. Sed quia non parui ingenij, laboris, & lucis est, illa arcana cœlestia, paucis characteribus implicata diducere, & intelligenda proponere, quid aliud existimabimus, nisi diuinum ac stupendum istud Augustini ingenium, quantâ perspicaciâ excelsum, tantâ humilitate depressum diuinitus electum esse, quod instar noui principij, perennisque fontis intelligentiam tam profundi arcani tantâ vbertate profunderet, ut quicquid de humanæ naturæ corruptione, de diuina gratia, de præddestinatione per modum primorum principiorum in Apostolo Paulo clausum erat, educeret; quicquid nobis imperium penetraret: atque ita quædam eminenti perfectione doctrinæ suæ, quicquid posterorum sciendi sitim extinguere, quicquid omnes eorum dubitationes soluere, quicquid eorum quæstiones enodare, & aduersantium argumenta retundere posset, comprehenderet?

Hæc igitur mihi fiducia medullitus inhærebat, quando sancti Augustini scripta ad mysteriorum istorum intelligentiam voluere cœpi. Nec sanè, quantum arbitrari mihi post multas vigilias licet, opinio mea me frustrata est. Ausim dicere, nullum esse reliquum argumentum tot acerrimis litigantium conatibus excogitatum, quod non ille vel tanquam ad rem non pertinens præterierit, vel in principiis iactis abundè soluerit, contriuerit, dissipauerit: nullum dubium quod à Theologis moueri moueatur, cui non satisfecerit. Sed hoc aduertere, vel ad intellectum principiorum eius tanquam venarum latentis auri pertingere, hoc opus, hic labor est. Cum enim esset scientiæ & sapientiæ admirabilis, ac Dialecticæ scientissimus, mirabilior artis dissimulator fuit. Ex quo contingit, ut non ita cuius obuium, planumque sit, quid ex quo educat, aduertere, vel insurgentium quæstionum nodos ad sua principia per Augustini libros multum dispersa reuocare. Non enim occurrunt pauca, quæ à principiis immutabilibus quibus pendunt auulsa, speciem absurditatis non minimam præ se ferunt: sed ad occultos vnde manant fontes reuocata, veritate in ipsis supernè radiante, certissima & omni acceptione digna deprehendas. Verum quia res ista non est vnius mensis aut anni, vel vnius tumultuariæ lectionis operum eius, quâ quemadmodum canis ex Nilo bibit, auctorum scripta consuluntur; sed pertinacis laboris, totiusque pœnæ vitæ occupatio, hinc fit, ut paucis vacet aut lubeat molestias istas tædiaque deuorare, ut veram profundissimi Doctoris intelligentiam consequantur.

CAPVT XXVIII.

*QUALIS ESSE DEBEAT
Lector sancti Augustini. Quantum ab Augustini doctrina recentior Theologia distet,
tum rebus ipsis, tum docendi modo.*

NAM & illud inter cætera post aliaquam non persuaſoriam istius Doctoris experientiam, verissimum esse iudico, neminem nisi miraculo omnipotentis Dei, genuinum sensum eius assecuturum, qui semel eum percurrento, satis triuisse se arbitrabitur; multoque minus, qui quemadmodum à quibusdam hoc tempore fieri solet, lacinias hinc inde citatas abreptasque in fonte consulat, aut sententias in eo quærat, quibus concepta sua, pronuntiataque maniantur: maxime verò ab omni spe profectus remotos esse, qui animo Philosophiæ Aristotelicæ, vel Scholasticæ recentioris opinionibus præoccupato, pelagus istud ingressi fuerint. Quod enim olim Augustino cum veterum opinionibus luctanti accidit, & ipsis quoque usu veniet; ut cum aliquid veritatis, quam ponderatis omnibus Augustinus docuisse videatur, subluere cœperit, statim circumuolitans mentis aciem turba præceptorum phantasmatum irruat in aspectum eorum, & obnubilet eum: quasi diceret: quò itis immundi, quò itis? Hoc enim vnum ex molestissimis mihi fuisse non diffiteor, qui recentiorum quorundam altercationibus & sententijs grauidus, secundum eas conabar de sensu eius doctrinæque iudicare. Habet enim sacratissimus iste Doctor nescio quid cum sacris litteris quas medullitus hauserat proprium, quod cum discipuli humilitate, non cum Censoris supercilio legi velit. Nam vnde, & non alio ex capite profectum est, quod nonnulli Scholastici, qui se multum sapere crediderunt, in tam animosas insulasque censuras Augustinianæ doctrinæ proruperunt: à cuius vero intellectu tam procul absunt ut sanctum Scriptorem clausis aut extinctis oculis legisse videantur. Cum enim Theologiam suam retentem, quæ magnoperè ad humanæ rationis modulum, & Philosophiæ gentilis regulas concinnata est, tanquam normam iudicandi de omnibus Augustini pronuntiatis adhibent, & omnino sequendam putant, penè ad singulos offendunt passus, & Augustini doctrinam, quod quidam etiam palam conquesti referuntur, mille errorum occasionem sectatoribus eius futuram ominantur; quod quidem, si Theologia recentior quam ipsi tradunt, incorruptæ censuræ norma est verissimum puto. Tanto enim interuallo ab Augustini Theologia discrepat, ut vel ipse Augustinus, quantum hallucinari in grauissimis rebus potest, multipliciter hallucinatus sit: vel si Augustinus diuinarum rerum veritatem cum de alijs multis capitibus, tum præcipuè de gratia & præddestinatione contra Pelagianos iuxta Catholicæ Ecclesiæ sensum docuit, recentiores isti profectò tantum ab ostio veræ Theologiæ, fide saluâ aberrauerint, ut neque fidem Christianam, quam animo ut Catholicæ tenent, neque spem, neque cupiditatem, neque charitatem, neque naturam, neque gratiam; eamque neque Angelorum, neque hominum, neque stantium, neque lapsorum, neque sufficientem, neque efficacem, neque operantem, neque cooperantem, neque præuenientem,

tem, neque subsequentem, neque excitantem, neque adiuuantem, neque vitium, neque virtutem, neque opus bonum, neque peccatum, neque originale, neque actuale, neque meritum, neque mercedem eius, neque premium, neque supplicium creaturæ rationalis; neque beatitudinem, neque miseriam eius, neque liberum, neque seruum arbitrium, neque prædestinationem, neque effectum eius, neque timorem, neque amorem Dei, neque iustitiam, neque misericordiam eius, denique neque verus, neque nouum Testamentum intelligere videantur: sed Babylonicam quandam confusionem, Cimmericasque quasi tenebras in Theologiæ moralis faciem, nimium ratiocinationibus indulgendo intulisse. Hyperbolicè vel temerè me ista fundere citra dubium lector quisque modestior arbitrabitur, sed singula suis locis, multòque fortassis plura quàm dixi, iuxta sancti Augustini principia, Deo iuuantem, patefient. In quibus penetrandis, quamuis fortè multorum annorum assiduo labore, & iteratà decies, imò vices ac tricies lectione librorum eius, multisque precibus ad Deum fufis, non multum profecerim; hoc saltem vnum assecutus sum, vt non obscurè mihi cernere videar, quàm procul huiusmodi recentiores in multis mysterijs percipiendis ab Augustini mente deuiauerint. Cuius quidem aberrationis causa præcipua, & pœnè dixerim sola est, meo iudicio, ea quam dixi, nimia Philosophia, cuius amore quasi ebrij, neglectis Augustini monumentis, qui primus profunda de tenebris euocauerat, arcana illa mysteria iterum quasi sepulta deletaque, secundum humanæ rationis regulas, eruere, penetrare, formare, & iudicare voluerunt. Hinc ille ardor de quolibet disputandi, quidlibet eorum in dubium reuocandi, quæ jam semel definita esse nesciebant. Hinc eorum Theologia innumerabilium opinionum farragine referta est, per quas pœnè omnia quantumcumque contraria, facta sunt probabilia, quæ secundum eorum pronunciata cuilibet tueri licet; Ita vix quicquam certi, præter fidem formandarum nouarum sententiarum promptitudo reliquum fecit. Præcipitij enim pœna suspendium; hoc est, temeritatis omnes hæsitantia, & incertitudo. Nihil enim naturalius & vicinius, quàm vt homines ex Peripateticis fiant Academici: quorum illi sublucente ratiunculâ sententiam extemplò præcipitant: hi temeritatis ducti pœnitentiâ, semper hæsitant, & nunc hoc nunc illud animo fluctuante displicet, placet, improbant, probant. Vnde sit vt quod eis hodie probabile est, cras falsum iudicetur: quod heri verum, hodie improbabile & paradoxum. Instar Euripi reciprocantis æstus suos talium Theologia vadit & redit, voluitur & reuoluitur, ex incertis continuò certa, & ex certis incerta fabricando, prout sectatorum audacia & multitudo suffragatur & refragatur. Non enim immobilibus fundamentis fidei pleræque sententiæ suffultæ sunt; sed arenis humanarum suspicionum, quæ phantasmatum ludibrijs nunc hoc nunc aliud arripientibus agitantur, vt quemadmodum Augustinus dixit: *Dum in his est cogitatio, intelligentiâ ea se cernere arbitrentur.* Nam hanc esse falsarum omnium sententiarum originem, idem Augustinus præclare significauit, quando dixit: *Sequuntur nonnulli phantasmata sua tam præcipites, VT NVLLA SIT ALIA MATERIES OMNIUM FALSARVM OPINIONVM, QVAM HABERE PHANTASIAS VEL PHANTASMATA PRO COGNITIS.*

Non ita Doctor ille solidissimus; sed vbi verum.

Tom. 2.

A tas eum in rebus magnis quoquo modo latet, suspensio pede ingreditur, disputando potius, quàm alterutrum reuolendo, ne notam temeritatis incurrat: *In multò pluribus quærimus potius, quid sentiendum sit, quàm definitum aliquid, fixumque sentimus: & ea cautio cùm solitudinis plena sit, multò melior est tamen, quàm temeritas affirmandi.* Ex qua cautionis obseruata norma certi in Augustino sumus, quòd vbi aliquid tanquam verum, siue hæreticos refellendo, siue Catholicos instruendo incunctanter affirmat, de perspecta ei veritate, quamuis nobis fortè ignotâ, nec satis intellectâ, secuti esse debeamus. *Rectè est autem, inquit, veraciter atque congruenter loqui, nihil audaciter refellendo, nihil temerè affirmando, dum adhuc dubium est, verum falsumne sit, siue fidei, siue scientiæ Christianæ: quod autem doceri potest, vel rerum ratione apertissimâ, vel Scripturarum auctoritate certissimâ, sine cunctatione asserendo.* Hoc enim apud Augustinum errare est, aliud pro alio putare: quod non solum contingit, quando approbantur falsa pro veris, vel improbantur vera pro falsis: sed etiam quando habentur incerta pro certis, vel certa pro incertis. Quo sanè malo nihil hoc tempore familiarius in scholis quibusdam dominatur, vbi certatim nouam quicque suspicionem, si sectatores corrogauerit, tanquam certam veritatem, exploratamque defendit.

CAPVT XXIX.

SCOPVS AVCTORIS MENTEM

Augustini de naturæ humanæ statu, de gratia, de prædestinatione sincerè patefacere. Quid spectandum sit ijs qui aliud fortè senserint.

Q VOD si fortassis me quoque in rebus istis magnis & multis, quas ex Augustino asserimus, aberrasse putet, fieri potuisse non diffiteor. Veruntamen vbi quicquid mihi non certis ex testimonijs Augustini liquet, quid de rebus obscuris ipse senserit, quātum Deo iuuantem potui, ab asserendi præcipitatione temperavi: vbi verò traditæ ab eo sententiæ certitudo perspicuis & consonantibus vndique principijs ac documentis aperitur, nefas putavi, id quod eliquata veritas ipsius esse demonstrasset, non incunctanter tanquam ipsius, quamuis refragantibus Scholasticis vniuersis, asserere. Hoc enim ipse me proximè citatis verbis docuit, & ita faciendum esse, ratio perspicua, & reuerentia, quam debemus perspectæ veritati, consulta respondet.

Nec verò mihi formidandum putavi, ne dicat plus quàm cæteros in rebus periculosis velle sapere. Sententiam enim non tam attuli meam, quam speculando commentus sim; sed id, quod Augustinus de grauissimis rebus, ac discipuli eius, vel ipsa subinde vetus Ecclesia sensit ac docuit, fideliter indagavi, sincerè patefeci, & eorum sententiam esse constanter asserui. Rationes adjeci, quibus illa ipsa sua sensa vel in scriptis suis fulserint, vel fulcire voluisse videbantur. Denique quæ diuersis in locis simpliciter de rebus iam cōtrouersis asseruerant, ad principia vnde fluunt reuocaui, vt totius doctrinæ quam tradiderunt, firmitas, vel infirmitas vni obtutui lectoris obijceretur. In quo si fortè hallucinatus sum, Augustini existimando, quod ipse fortè diligentius excussus improbauerit, quàm venialis error sit,

C

Lib. 6. de Musica c. 11

Ibid.

Lib. 7. de gen. ad lit. c. 1.

Ench. c. 19.

prudenter quique facile videt. Non enim in rebus ipsis, sed in sensu tanti auctoris, post non exiguos multorum annorum sudores quos ardor sciendæ sententiæ eius expressit, aberrauerim. Hoc saltem confido non mihi socordiam illam supinam pro addiscenda veritate, quam in quibusdam disputatoribus deprehendi, ignorantia culpam affricuisse. Quapropter si quis in sensibus eius inuestigandis me viam regiam reliquisse arbitretur, magni beneficii gratiam, & multi laboris compendium mihi præstabit, si & mihi aperuerit, quod sibi, Deo fortè inspirante vel reuelante, certius liquidiusque claruerit. Sin verò etiam refellendum me esse putet, nec hoc defugio beneficium: ut si errore carere non potui, saltem comitibus erroris caream. *Nam nimis perversè se ipsum amat, qui & alios vult errare, ut error suus lateat.* Veruntamen memor ille sit instituti mei, ne multum lacertos fatigando umbram feriat. Non ego hinc de aliqua noua reperienda sententia discepto, quam priuatâ speculatione fabricauerim: sed de antiqua Augustini ex Augustini voluminibus eruenda. Hoc enim à me ex professo agitur, atque queritur, non quid de naturæ humanæ statibus & viribus, vel de Dei gratia & prædestinatione sentiendum sit: sed quid Augustinus olim Ecclesiæ nomine & applausu, quæ sententias eius capitales tanquam totius doctrinæ fulcra consecrauit, & suas fecit, discipulis Augustini ad Scholasticorum ætatem vsque plerumque concinentibus, tradiderit, prædicauerit, scriptoque multipliciter consignauerit. Itaque non rationibus Philosophicis, sed ex ipso Augustino, Prospero, Fulgentio, ex Canonibus Romanæ Ecclesiæ, quos ipsa ex Augustino sanxit, de Augustini adulteratâ vel non intellectâ mente reuincendus sum. Hominem enim ex Augustino, & Ecclesiæ veteris monumentis, hac de re satagentem, per naturales rationes, vel Philosophiæ principia reuincere velle, imprudentiæ singularis est. Huiusmodi aduersarium, si quis fortè tam stolidus in arenam descenderit, tanquam thesæos nostræ, vel hypothæcos, quæ disputatur ignarum, silentio præteribo, contemptu quàm responsione digniorem.

Nec iterum hac nostra disputatione queritur, vtrum vera an falsa sint, quæ tanquam Augustini sensa proferuntur, sed vtrum Augustini sint. Quod profectò non aliundè quàm ex Augustino, non infacundo sensuum suorum interprete, requiringum esse, vel cæci vident. Quod si ea Doctorem istum sensisse certum fuerit, vera an falsa sint, ipse viderit; ipse an Scholastici hallucinando fallantur, prudentes iudicent, & Ecclesia toties oppigneratâ pro doctrina eius auctoritatis mole discernat. Mihi enim constitutum est, eandem quam ab infantia secutus sum, sensuum meorum ad extremum spiritum vsque ducem sequi, Romanam Ecclesiam & beatissimi Petri in Romana Sede successorem. Super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque cum ipso non colligit, spargit; apud quem solum incorrupta Patrum seruetur hæreditas. Quicquid ab ista Petri Cathedra, in cuius communione à teneris vixi, & porro viuere & mori fixum est, ab isto Principi Apostolorum successore, ab isto Christi Domini nostri vicario, ab isto Ecclesiæ Christianæ vniuersæ Capite, Moderatore, Pontifice, præscriptum fuerit, hoc teneo, quidquid improbatum improbo damnatum damno, anathematizatum anathematizo.

CAPVT XXX.

VTRVM VETUSTAS OPINIONUM Scholasticarum, vel multitudo Senatorum Ecclesiam ab earum examine vel censurâ detertere debeat, si antiquiori doctrinæ sancti Augustini aduersentur.

AN fortè respondebunt mihi, Scholasticorum sententias, quæ hinc ab Augustino videntur esse reprobata, iam à quingentis rerè annis per vniuersam pœnè Ecclesiam fuisse familiares, ideoque sequi, Ecclesiam pœnè totam errorum esse ream? Populus enim Christianus vbique terrarum tenet, quod Parochi & Antistites docent: hi verò quod in scholis à Doctoribus, vel in scriptis eorum traditum perceperunt: qui si per tot annos plerasque sententias docuerunt, quas ab Augustino reprobatas esse dicitur, Ecclesia profectò ferè vniuersa erroribus maculata fuit. Ita quidam pro tuendis opinionibus recentiorum argumentantur.

C Sed respondeo, si de temporis mora quæstio est, multis centenariis annis ante natus illas Recentiorum opiniones aliter ab Augustino ac discipulis eius per totam Ecclesiam resonantibus, & communi Christianorum astipulatione probatis, vsque ad aduentum eorum, qui noua veteribus superinduxere, traditum fuit. Si ergò Ecclesia propter improbatas opiniones, quas diu receperat, nunc errasse timeretur, quantò perniciosius tunc verè errasse diceretur, si Augustini doctrinam tot sæculis ante receptam, probatamque, per susceptionem contrariarum opinionum aboleret? Sed absit, ut alterutro modo Ecclesia, siue filij eius doctrinam Augustini minùs intellectam è scholis exturbauerint, siue nouam introduxerint, siue introductam iterum abolendo proscripserint, vllum de suscepto errore discrimen subeat. Aliud est, fide Catholicâ aliquid credere, aliud humanâ opinione sentire. Certum est Scholasticos, qui sententias plurimas ab Augustino reprobatas tenuerunt, vel paucos vel nullos eas tanquam Catholicam fidem tradidisse, vel etiamnum tradere: sed tanquam opinionem suam, animo ad eam relinquendam corrigendamque preparato, si fortè Scripturis, aut Concilijs, aut Pontificibus Romanis aduersa declaratur. Ex quo fit, ut non solum Ecclesia vniuersalis nullo fidei errore fœdata sit, sed nec vlla pars eius alicuius momenti à fide aberrauerit. Nam **E** vt Augustinus: *Quia in hac arca (Ecclesiâ) pro voluntate quisque vel palea vel frumentum est, tamdiu sustinetur peccatum aut error cuiuslibet, donec aut accusatorem inueniat, aut prauam opinionem pertinaci animositate defendat.* Non enim hereticum error facit, sed erroris pertinacia. Itaque cum vndecim errores fidei capitales Augustinus quodam libro attulisset: *Hæc, inquit, si pertinaciter singula defendantur, tot hæreses facere possunt, quot opiniones istæ numerantur.* Sed quia animus opinantium in dictis per ignorantiam non Catholicis, est ipsâ correctionis præmeditatione ac prædestinatione Catholicus, hinc de talis animi viro falsis opinionibus grauidus sanctus idè Doctor adiecit: *Absit ut te arbi-*

August.
Epist. 7.

Lessum lib.
de grat. effie.
append. ad
ca. 10. n. 24

Lib. de vera
Relig. c. 6.

Lib. 3. de
anima &
eius orig. c.

Ibid.

treris hæc opinando à fide Catholica recessisse, quamvis ea fidei sint aduersa Catholica.

Quod si etiam non exigua, sed maxima Ecclesiæ pars in obscuris quæstionibus, in quibus, fide saluâ, quâ Christiani sumus, quænam opinio vera sit ignoratur, aut hæsitaret, aut aliter quàm se res habeat, opinando conijceret, opinionemque suam postea detecta veritate mutaret, nullo erroris in fide aut hæreseos crimine fœdaretur. De quibusdam enim rebus, vt Augustinus docet, quas neque sensu neque ratione percipimus, neque nobis per Scripturam Canonicam clauerunt, nec per testes, quibus non credere absurdum est, in nostram notitiam perueniunt, SINE IVSTA REPREHENSIONE dubitamus. Sic enim olim, Hieronymo teste,

Lib. 19. de
Cinit. c. 18.

Hier. apud
Aug. Epist.
ad opt. 117.

propaginem animarum sentiebat occidentalis Ecclesia; quas nunc nouas à Deo creari, sine vlla erroris hæretici reprehensione, defendit.

Addo denique, si etiam Ecclesia vniuersa rectè crederet, fidemque suam palàm in precibus & orthodoxis loquendi formulis fateretur, sed tamen quomodo verum sit id quod credit, non satis intelligeret, sed aliud atque aliud filij eius humanâ suspitione, veracique submissione sentirent, nihil Ecclesia tota vel pars eius in ipsa fide pateretur præiudicij. Arcanorum quippe mysteriorum integram fidem, non intelligentiam in hac vita Deus promisit Ecclesiæ. Vnde si rectissimam fidem Ecclesiæ de trium personarum distinctione in vna diuinitate credat & prædicet: sed nemo filiorum eius modum assequatur, & propterea diuersis opinionibus conflictentur, & quædam dicant, quibus occultè fides ipsa quam tuentur, eueritur, nulla hæresis inuidia in Ecclesiam cadit. Ita verò in plerisque capitibus doctrinæ accidit, in quibus ab Augustino Scholastici recessere. Nam & ipsi, & vniuersa Ecclesia rectissimam fidem in Canonibus suis, & in precibus suis, ipsaque oratione Dominicâ quotidianâ protestatur, in quibus quicquid Augustinus de gratia & prædestinatione docuit, comprehenditur: sed quia vim eorum non attendunt, aut non intelligunt, hinc diuersis opinionibus à se diuulsi sunt, quibus inaduertenter fidem aliqui, quam Catholicè profitentur, interimunt. Sed quemadmodum in Sacramentorum administratione dici solet, quod voluntas illa generalis faciendi quod Christus instituit, vel quod facit Ecclesia, corrigit latenter opiniones, quibus falsa, imò & hæretica de Sacramentorum formis opinantur: ita & hæc fides immobilis, quâ credunt verum esse, quod in Canonibus vel oratione ad Deum fusâ profitentur, corrigit falsas opiniones, juxta quas cum animi submissione sub tribunal Ecclesiæ, fidem explicant; ita vt inde nulla in animum credentem hæreseos labes cadat.

Quapropter nulla Scholasticarum opinionum vetustas quantocumque patrocinantium numero roborata, quibuscumque locis diffusa, quocumque ætatibus propagata, fidem Ecclesiæ labefaciat aut maculat; quæ quemadmodum huiusmodi filios suos cum animi simplicitate in rebus obscuris opinantes aut errantes tolerare solet, donec eruditorum disputationibus, aut Conciliorum decisionibus veritas eliquetur: ita nulla opinio-
num vetustate terreri debet, aut impederi potest, quin istas eorum opiniones ad incudem reuocet, & de nouo examinet, vtrum à veritate sibi à Deo tradita, & antiquitus à suis vera cibus & probatissimis magistris doctâ deuiauerint. Si enim rectissimè ab Augustino dictum est: *Episcoporum li-*

Tom. 2.

teras: quæ post Scripturarum Canonem vel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonem fortè sapientiore cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum grauiorem auctoritatem, doctioremque prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, si quid in eis fortè à veritate deniatum est: quanto magis Doctorum Scholasticorum opiniones, quæ saluâ non solum Ecclesiæ, sed etiam ipsorum - met fide, fortè à veritate deflectunt, ad illam eandem licebit fidem, quam in precibus suis, & in Synodalibus decretis, ore proprio sinceroque corde profitentur, reprehendendo reuocare, & reuocando reprehendere, vt quod animo & verbis cum tota Ecclesia ab eis creditur etiam, ab eis intelligentiæ sinceritate capiatur? Nemo igitur ab improbandis huiusmodi inueteratis opinionibus Ecclesiam vetustate territet, quasi propter temporis diuturnitatem, quâ in scholarum pulpitis familiares factæ sunt, irreprehensibiles esse debeant, si fortè liquidò constet, eas toties probatis ab Ecclesia sanctissimi Doctoris placitis refragari. Nam quemadmodum iuxta Tertulianum, Dominus noster Christus veritatem se, non consuetudinem cognominauit: ita non opiniones hominum diuersorum diuersas pro temporum vel rationum occurrentium varietate variantes; sed semel traditam à Patribus veritatem sequendam imperauit. Quam in hac materia de gratia & prædestinatione Patrem Patrum Augustinum tenuisse, ac docuisse, certi & securi sumus. Viderint ergo quibus nouum est, quod sibi vetus est: & quibus vetus esse videtur, quod reuèrà sibi nouum est, ac semel traditâ pridem veritate posterius. Ille igitur etiam atque etiam voluendus ac reuoluendus est, vt ex collatione cum antiqua veritate contrariarum opinionum nouitas clareat, quibus dos Ecclesiæ antiquioris doctæ inæ sinceritas, quam Augustinus asseruit, per humanarum ratiocinationum fucos obsoleta est.

Lib. 1. de
bapt. cont.
Donat. c. 3.

Tertull. lib.
de reband.
viii. c. 1.

Idem ibid.

Quod si in istis controuersijs me quispiam Doctorum recentiorum numerositate vel auctoritate premat, moueor quidem vehementer, sed mirum, si etiam sapienter. Si enim eruditioni eruditio comparanda est, non molestè ferant recentiores, si plus vni Augustino tribuatur, in purissimis literarum sacrarum fontibus, & abditissimis arcanorum diuinorum recessibus, ingenio illo prodigioso, quod descripsimus, diuinitus illustrato indaganti & asserenti, cui nemo non huc vsque, nisi insigniter delirus aut superbus, fascis submisit, quàm Theologorum ipsius doctrinæ repugnantium quantumlibet numerosæ multitudini: qui si omnes in facies sese verterent, junctisque viribus contraherent, quicquid arte, animis, eruditione valent, vehementer mirarer, si vel vnum ex illis, non dico sublimioribus, quos Episcopus scripsit, sed ex illis, quos Laicus à baptismo recens de libero arbitrio, de vera Religione, de moribus Ecclesiæ, aut alios paris profunditatis atque eruditionis arcanis principijs plenos exarauit, se scripturos pollicerentur. Non enim eruditionis profunditas ad arcana penetranda in multitudine astipulantium sita est: qui non, sicut suffragiorum numero, ita mentis acumine, vnum semper superant. Nam quemadmodum Sol vnus omnibus cælestibus luminaribus præstat, vnaque inter omnes ignes Luna minores emicat; ita gradus ingenij sublimioris ordinis, & illustratio diuina exuberantior millenis millibus depressiorum ingeniorum, & radiorum decolorationum antecellit. Quod si verò auctoritati auctoritas

C ij

componenda est, vnus est Augustinus instar omnium, loco omnium, supra omnes: à quo profectò solo in hoc argumento ipsi habent quicquid boni habent: & quicquid ibi ab ipso non habent, defœcator esset fortè & fecilior Theologica, si careret. Ad ipsum igitur confugiat quisquis in hisce quæstionibus errare nolit, ad ipsum ab omnibus quantumlibet numerosis prouocet, ipsius vestigijs tanquam probatissimi Christianæ militiæ ducis in diuulsus insi-

stat: qui multis rebellantium hæreticorum trophæis inclytus tandem & Massilienses subegit, Pelagianos prostrauit, de humana Philosophia eis suffragante triumphauit. Dabunt veniam aduersarij, si in ista controuersia incomparabiliter magis vni credendum putetur, qui totius Ecclesiæ gratulationes & plausus de victoria parta meruit, quàm ijs, qui sibi de benigniore Ecclesiæ censurâ gratulantur.

FINIS

CORNELII IANSENII
 EPISCOPI IPRENSIS
 DE STATV NATVRAE
 INNOCENTIS.
 S E V
 DE GRATIA PRIMI HOMINIS,
 ET ANGELORVM.
 LIBER SINGVLARIS.

P R A E F A T I O.

DE natura hæresis Pelagianæ & Semi-Pelagianæ; de vtriusq; dogmatibus, diuersisque statibus quos habuerunt, & vultibus quos ad fallendum incautos induerunt, multa in opere præcedente diximus: vt colubri isti tortuosi omnium oculis exponerentur. Deinceps ea, quantâ potuerit à nobis fieri curâ, pertractanda sunt, quæ Catholica doctrina, quatenus à S. Augustino, Prospero, & Fulgentio explicata fuit, & in ipsorum, Romanæque Ecclesiæ monumentis continetur; vitandos illos errores destruendosque tradit. Parum quippe prodest scire dumtaxat quid hæretici sentiant, nisi simul scias, quid in eorum sensu probandum aut improbandum sit. Et quia diuersos humanæ naturæ status percurrimus, innocentis, lapsæ, reparatæ, & vires eius in vnoquoque ad benè operandum explorauimus, vt Pelagij sensum ac dogmata de singulis pernoscere possemus; iisdem quoque vestigijs in ijs refellendis insistendum puto, vt propabilior sit ipsa eiusdem ordinis generalis luce disputatio. Generalis dico, quia pari ferè modo statum naturæ innocentis, hoc est, primi hominis & Angelorum, statum lapsæ, statum puræ quem vocant, statum reparatæ per Christum, & vires quibus in vnoquoque pollet, lustraturi sumus, & gratias quibus indiget ex Augustino tradituri. Hanc tamen adhibebimus prolixitati moderationem, vt magis rerum ipsarum connexionem atque ordinem spectaturi simus, quàm dogmatum ac dictorum Pelagij. Rerum enim naturâ perceptâ, quidquid multipliciter veritati contradicitur, vno intuitu quàm falsum sit, intelligitur. Ita nec dicemus superflua, nec eadem ad singula Pelagij dogmata cum tædio legentiû repetemus. Accedit, quod multa in Pelagianorum doctrina ita clartè repugnant Catholice doctrinæ, vt ab omnibus etiam Scholasticis vno ore damnentur: quibus refutandis immorari superuacaneus hac tempestate esset labor.

Itaque mihi constitutum est non cum laruis mortuis vel profligatis luctari, ex quo forsan major eruditionis existimatio, quàm fructus nasceretur: sed illa potissimum Pelagij sensa & pronuntiata ponderare, quæ à Recentioribus non satis videntur esse penetrata: quorum alia non intelliguntur, alia non putantur esse noxia, alia etiam sana iudicantur: Quapropter quicquid in Augustini doctrina contra Pelagianos & Massilienses tradita à Recentioribus rectè intelligitur, eosque consentientes habet, intactum prætermittam: vt diutiùs in controuersis, & præcipuè in enodando gratiæ actualis adiutorio hædere liceat,

CAPVT PRIMVM.

DE CREATIONE ADAMI
in gratia & sanctitate.

T igitur à gratia status innocentiae tam hominum, quam Angelorum ordiamur, multa hinc silentio praetermittimus, quae Scholastici studiosissime disputant. Pauca solummodò capita tangemus, quae magis ad intelligendum auxilium gratiae, quo munitus fuit, spectare videbuntur. Vbi primò occurrit, vtrum Adamus in statu gratiae creatus fuerit? Quae quidem quaestio à festinantibus ad actualis gratiae adiutorium, de quo tota cum Pelagianis controuersia fuit, praeteriri quoque potuisset; nisi nonnulli Scholastici tum recentiores, tum vetustiores, rem istam potius ex ratione, quam traditione metientes, in dubium reuocassent id de quo antea Ecclesia non dubitauit. Nonnulli enim aperte asseruerunt, primum hominem sine gratia sanctificante conditum fuisse, quam postea tamen ante lapsum accepit: alij quamuis veritatem ipsam fateantur, non tamen omnino certam putant: sed sine fidei periculo, imo sine temeritate posse contrarium asseri.

Sed principijs D. Augustini inhærendo, cuius doctrinam in hoc opere proponendam & explicandam suscepimus, & cui praecipue de ijs, quae gratiam primi & secundi Adam spectant, credi debet, vtpote à quo poenè omnia, quae de rebus eò spectantibus in Concilijs & Ecclesiastica doctrina certa sunt, promanarunt, existimamus non posse in controuersiam rem istam reuocari; sed tanquam in Ecclesia definitam & fide certam debere supponi. Ille igitur vbique constanter sine vlla fluctuatione rem istam multis modis tradit.

Nam primò docet, naturam humanam sine vitio, sine culpa, saluam & incolumem esse à Deo conditam. *Creatus est, inquit, primus homo in natura sine culpa, in natura sine vitio.* Et sermone decimo tertio: *Dominus Deus creato homini sine vitio temperantiam praecipere dignatus est.* Et in libro de natura & gratia: *Natura quippe hominis primitus inculpata, & sine villo vitio creata est.* Et in eodem libro: *Si iste, qui hunc librum scripsit, de illa hominis natura loqueretur, quae primò inculpata & salua condita est.* Et aliquantò antè: *Quis nescit (hominem) sanum & inculpabilem factum? Quam doctrinam Catholicae fidei esse, non est dubium.*

Iam verò culpa & vitium, quod ab illo primae conditionis statu prolabendo contraxit, & propter quod iam nullo modo sanus & saluus est, in eo maximè situm est, quòd gratiam illam sanctificantem amisit. Hoc est enim praecipuum vitium, & culpa eius. Porro saluum, sanum, sine vitio & culpa esse conditum iuxta doctrinam sancti Augustini nihil est aliud, quam Deo ita mente & voluntate esse coniunctum, vt non possit à Deo, à salute, à vita aeterna separari. Nam, vt ait contra Pelagianos, quod alibi saepe repetit: *A salute & vita aeterna hominum nisi peccata non separent, quod vsque adeò verum est apud Augustinum, vt etiam infantes, si iuxta Pelagij dogma, sine vitio procreantur, hoc solum in se habentes, quod Deus condidit, iudicet illos non tantum futuros in eo statu, in quo Adam*

A fuit ante praeuaricationem, vtpote cui tunc nullum malum vitiumque inerat, atque id solum in illo erat, quod Deus condiderat; sed etiam frustra baptizari, & fieri Christianos. Nimirum quia iam sani sunt, salui sunt, sine culpa & peccato sunt, gratiam Dei habent: quia nulla Augustino salus, nisi per gratiam. De quibus in recensione dogmatum Pelagij latius dictum est, & infra vberius dicturi sumus.

B homines aut stultos, aut sapientes esse. Cui sententiae, cum de Adamo supra disputans contrarium asseruisse videretur, statuendo mediam aliquam affectionem esse posse inter stultitiam atque sapientiam, ipsemet hoc explicat propter paruulos esse dictum, non propter eos, qui iam vtuntur voluntatis arbitrio, qualis Adam fuit: atque ideo sine praedicio istius generalis sententiae, compendij potius causà, hoc est, ne quaestionem illam praeter propositum suum, & extra locum suum disputare cogeretur, quam veritatis definiendae causà à se esse prolatam. Iam verò sapientiam ipse intelligit & exponit eam, quae quis in arce omnium virtutum constituitur, & à Dei charitate separari nullo pacto potest. Nam in eodem libro & loco de vtilitate credendi, explicans quid sit illa sapientia. Nunc autem, inquit, sapientes voco non cor-

C datos & ingeniosos homines, sed eos quibus inest, quantalibet inesse hominum potest, ipsius hominis Dei quae summe percepta cognitio, atque huic cognitioni vitia morisque congruentes. Vnde mox: Cui hominum virtus nisi sapientis animo praesto est? Et aliquantò inferius: Cum enim sapiens sit Deo ita mente coniunctus, vt nihil interponatur quod separet: Deus enim est veritas; nec illo pacto sapiens quisquam est, si non veritatem mente contingat; negare non possumus, inter stultitiam hominis, & sincerissimam Dei veritatem medium quiddam interpositam esse hominis sapientiam? Et ne quis adhuc Augustinum existimet intelligere humanam quandam & Philosophicam sapientiam, in libris de libero arbitrio se aperuit: Cui non appareat, hunc esse (stultum) in quo mens summam potestatem non habet. Et mox de sapientibus: hos sapientes voco, quos veritas vocari iubet, id est, qui regno mentis omnium libidinis subingatione pacati sunt: scilicet propter conjunctionem cum aeterna Dei veritate, quam facit amor. Vnde in eisdem libris alibi: sapientia non est ab illo qui illuminatur, sed ab illo qui illuminat, videlicet aeterno lumine sapientiae Deo. Nam hoc exponens: His omnibus melius (est homo) cum aeterno lumine sapientiae beatus est. Et continuo adhuc clariùs exponens, qualem intelligat sapientiam, cum qua primum hominum esse conditum sentit

E (et si illo loco non asserat, sed disputet) superbià docet auertere à sapientia, stultitiam verò & obscuritatem sequi ex auersione à lumine sapientiae: Dum ille, cui bonus est Deus, sibi ipse vult esse bonum suum, sicuti sibi est Deus. Et libro sequenti definitiue lapsius repetit, sapientiam nihil esse aliud, nisi veritatem, in qua cernitur & tenetur summum bonum; summo autem bono affecto & adepto, beatus fit quisque. Quae certissimum est, sine gratia habituali non posse perfici. Quod alibi declarans, Postremo est, inquit, septima ipsa sapientia pacificans totum hominem & suscipiens similitudinem Dei.

Tertio, frequenter docet Augustinus Adamum à Deo conditum esse iustum & bonum: Adam factus est homo, potuit esse aliud quam factus est; pend-

Aug. serm. 11. de re b. Apost. c. 2. Serm. 13. c. 2. Lib. de nat. & grat. c. 3. Ibid. c. 15. Cap. 43.

Aug. serm. 11. de re b. Apost. c. 2. Serm. 13. c. 2. Lib. de nat. & grat. c. 3. Ibid. c. 15. Cap. 43.

Aug. serm. 11. de re b. Apost. c. 2. Serm. 13. c. 2. Lib. de nat. & grat. c. 3. Ibid. c. 15. Cap. 43.

Aug. serm. 11. de re b. Apost. c. 2. Serm. 13. c. 2. Lib. de nat. & grat. c. 3. Ibid. c. 15. Cap. 43.

Aug. serm. 11. de re b. Apost. c. 2. Serm. 13. c. 2. Lib. de nat. & grat. c. 3. Ibid. c. 15. Cap. 43.

Aug. serm. 11. de re b. Apost. c. 2. Serm. 13. c. 2. Lib. de nat. & grat. c. 3. Ibid. c. 15. Cap. 43.

Vide lib. 3. de Heresi.

Pelag. c. 19. vsque ad 23.

Vide & laetè in libris de pura natura

Lib. 1. retract. c. 14.

Lib. de vtil. credendi ca. 12.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 24.

Lib. 1. retract. cap. 14.

Lib. de vtil. cred. c. 12.

Cap. 15.

Lib. 1. de lib. arbit. c. 9.

Lib. 3. c. 24.

Lib. 2. de lib. arbit. c. 9.

Lib. 1. de ser. Dom. in mōs. c. 3.

Serm. cont. dictum Ma-

xim in ap-

pende.

Serm. 11. de factus est enim iustus & potuit esse iniustus. Et alibi: *Verb. Apost. Ecce bonus factus est homo, & per liberum arbitrium* c. 2. cap. 14. factus est malus. Et sermone decimo quarto: *A Deo bona est instituta natura.* Nulla vero apud Augustinum est iustitia, nisi quam Deus per gratiam tribuit, ita ut sexenties repetet, iustitiam Dei, seu quæ homini ex Deo est, veram esse iustitiam: Iustitiam verò hominis altam nomine iustitiæ esse superbiam. De quibus alibi erit dicendi locus.

Quartò, sæpius docet Augustinus, primum hominem conditum esse rectum à Deo: *Adam,* *lib. 1. cont. Iul. imperf. n. 46. 22. de Ciuit. c. 23.* inquit, Deo suo, à quo erat conditus rectus, nullo proprius vitio deprauatus astabat. Et in libris de Ciuitate Dei: *Quæ (prælia) nusquam & nunquam essent, si natura nostra, sicut recta creata est, permaneret.* Quam doctrinam creberrimè alijs in locis repetit, & ex Scripturis hausit, quæ disertis verbis dicunt: *Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectum.* Rectitudo autem creaturæ rationalis Augustino nihil est aliud, nec verò secundum ipsius principia aliud esse potest, nisi voluntas bona seu recta: nec ista aliud, nisi amor æternæ rectitudinis, hoc est amor Dei, siue charitas. Quod ipse tradit multis locis: *Fecit Deus,* *lib. 14. de Ciuit. c. 11. c. 27.* inquit, sicut scriptum est, hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ. Non enim rectus esset, bonam non habens voluntatem. Bona igitur voluntas opus est Dei: cum ea quippe ab illo factus est homo. Et infra: *Cur non permitteret, ut ab illo primus homo, qui rectus, id est, bonæ voluntatis creatus fuerat, tentaretur?* Bonam autem voluntatem non esse aliud, quàm charitatem Dei, sæpius expressis verbis docet. Nam paulò ante quàm rectum Adamum, id est, bonæ voluntatis conditum esse tradidisset, ita dixerat: *Cuius propositum est amare Deum, & non secundum hominem, sed secundum Deum amare proximum, sicut etiam seipsum, procul dubio propter hunc amorem dicitur voluntatis bonæ, quæ vñtatiùs in Scripturis sacris charitas appellatur.* Et contra Pelagianos: *Quasi verò aliud sit* *lib. de grat. Christi c. 21.* bona voluntas, quàm charitas, quàm Scriptura nobis esse clamat ex Deo. Ex quo manifestum est, Augustinum tenere tãquam Scripturæ attestatiõe certissimum, quòd homo primus in gratia, hoc est, charitate Dei conditus fuerit. Et hinc est quod alibi dicit: *Hoc agit spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus instauraret in nobis.* Vitium quippe contra naturam est, quod vitique sanat gratia. Et mox: *Quà gratià in interiore homine reuocato iustitia scribitur, quam culpa deleuerat.* Et hanc inscriptionem eius quod ibi per imaginem Dei, cum crearentur, impressum est, vocat iustificatiõnem.

Ex hoc porrò principio, quòd Adam rectus, seu bonæ voluntatis, creatus fuit, & abesset omnis miseria, quæ malæ voluntatis est pœna, consequenter sequitur, primum hominem beatum esse conditum. Quod ipsum Augustinus velut confectaneum isti doctrinæ tradit. Nam cum ipse bonam voluntatem alibi definiuisset esse voluntatem, quàm appetimus rectè honestèq; viuere, & ad summam sapientiam peruenire, mox infert, cum qui tali voluntate fruitur, atque gaudet, eamque magni facit, omnes possidere virtutes; *planèque beatum esse hominem dilectorem bonæ voluntatis suæ.* Nam, inquit, hoc gaudium, quod huius boni adeptiõe gignitur, cum tranquillo, & quiete, & constanter erigit animum, *beata vita dicitur: nisi tu putes aliud esse beatè viuere, nisi veris bonis certisque gaudere.* Et hinc est quod toties Augustinus inculcat, primum hominum in beata vita fuisse constitutum; nempe ipsam conditionem, & creationem suam. Hanc porro doctrinam

Tom. 2.

A suam de bona voluntate, siue charitate, unde cuncta præcedentia dependent, ita constanter tenuit Augustinus, ut non vereatur eam certissimæ fidei dogma nominare; utpote quod ex Scripturis, & Ecclesiæ sensu manifestissimè hauriatur: *Quamquam, inquit, credamus hominem tam perfectè, id est, in sublimitate sapientiæ, ut præcelleret, conditum à Deo, & in beata vita constitutum, ut ad æternas mortalis vitæ ipse inde propria voluntate delapsus sit; tamen hoc cum firmissima fide teneam, intelligentiã nondum assecutus sum.* Et hoc quidem tantæ asseuerantiæ asseruit jam statim initio conuersionis suæ, utpote ex Ecclesiæ doctrina haustum, quod & senex retractando librum illum suum intactum reliquit, & in alijs libris perseuerantissimè docuit. Nam hinc & illud est in Epistola 106. aduersus Pelagianos edita, cum quibus ibi vehementissimè disputabat, utrum homo suis viribus posset sibi iustitiam, Deo non adiuuante, parere: *natura humana etiam si in illa integritate, in qua condita est, permaneret; nullo modo seipsam, creatore suo non adiuuante seruaret.* Vbi per integritatem, in qua natura humana condita est, maximè omnium intelligit, illam humanæ mentis integritatem, hoc est, illam iustitiam, seu sanctitatem, quàm casto amore adhærebat Deo; quem ipse sæpenuerò testatur Adamo in sua conditione esse collatam, ut jam ex ipso multis modis audiuius. B Nam ab ipsa integritate, iuxta Augustini doctrinam, tota reliqua naturæ integritas fluxit, & citra illam omnis alia parui momenti est, & iuxta ordinatissimam iustissimamque Dei legem neque esse neque permanere potest. Vnde de hac ipsa mentis integritate intelligitur id quod adiicit: *nullo modo seipsam creatore suo non adiuuante seruaret;* nempe in illa ipsa mentis integritate, hoc est, iustitia. Nam adiutorium Dei quod ad conseruationem primi hominis sæpe Augustinus tanquam necessarium postulat, semper intelligitur adiutorium gratiæ ad perseuerandum in bona voluntate, seu iustitia, prout fusi ex ipso mox tradituri sumus. Vnde de eadem illa integritate iustitiæ, in qua vera salus hominis constituta fuit, D intelligitur & id quod statim sequitur: *Cum igitur, sine Dei gratia salutem non posset custodire, quam accepit, hoc est, integritatem, in qua condita est; quid enim aliud salus hominis, quàm eius integritas? Quam salutem non solum acceptam, sed in conditione acceptam, disertis verbis ad Laurentium scribit: Etiam primum hominem Deus in ea salute, in qua conditus erat, custodire voluisset &c.* De eadem intelligitur & id quod sequitur: *Quo modo sine Dei gratia potest reparare quam perdidit?* Nam hoc in Pelagianam hæresin, quam ibi impugnabat, intortum est, quæ sine adiutorio gratiæ Dei sentiebat hominem posse iustificari, & ita salutem reparare, quam perdidit. Nam salutem partis inferioris tantum abest ut Pelagiani velent ab homine sine gratia reparari, ut potius nunquam homini primo collatam esse sentirent; imò concupiscentiam & in cælum resuscitatis corporibus ingerere velle viderentur, ut alibi latius demonstrauimus. Et ista quidem Augustini doctrina tantoperè placuit Ecclesiæ, ut illam ipsdem omnino verbis ex Augustino sumptis in Consilio Arausicano Canone expresso sanxerit, & velut Catholici fidei dogma munierit: ut multum mirandum sit, quo pacto Scholastici rem istam in dubium reuocauerint. Sicut enim loquitur Concilium Arausicanum: *Natura humana etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, creatore suo non adiuuante, seruaret,* *Concil. Araus. c. 12.*

C. iij

seff. 5.

Coloss. 3.

Lib. 3. de Ge-
nes. ad litt.
20.

Ibid.

Vide c. 27.
& 28. lib. de
Spir. & litt.

Genes. 2.

Lib. 2. de Ge-
nes. cont.
Manich. c. 8.

Vnde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire quam recepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit? Qui Canon contra Pelagianos, integritatem salutemque iustitiæ conseruari sine gratia Dei, imò reparari posse statuentes, conditus est. Vnde conformiter isti doctrinæ Synodus Tridentina, Scripturarum, & sanctorum Patrum, ac probatissimorum Conciliorum testimonia, & ipsius Ecclesiæ iudicium & consensum secuta, dicit: Si quis non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse. Nam Concilia, & Scripturæ, quas Concilium Tridentinum se dicit sequi, non aliter indicant constitutum in sanctitate, quam quando factus & creatus est. Illud enim, quod afferunt Scholastici, de rectitudine quadam naturali per virtutes morales, & huiusmodi, in quibus Adamus cogitari posset conditus, non Ecclesiæ, sed quorundam Philosophiæ magis, quam Scripturis, & Ecclesiasticæ doctrinæ inhaerentium sententia est; qualis homo jam olim à Philosophis, & postea à Pelagianis inter Christianos introductus est. Sed ab Ecclesiastica doctrina tale commentum remotissimum est, & in Augustini scriptis inauditum: qui usque ad eum in veri Dei lumine & sanctitate primum hominem creatum esse sentit, ut illum Apostoli locum tractans: Renouamini Spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius, qui creauit eum, confidenter dicat, Apostolum satis ostendere, ubi sit homo creatus ad imaginem Dei, quia non corporis lineamentis, sed quadam forma intelligibili mentis illuminata. Ita videlicet, ut hoc ipsum esset Adamo fieri, quod à Deo illuminari: Fecit, inquit, Deus hominem ad imaginem Dei, quia & ipsa natura scilicet intellectualis est, sicut & illa lux (scilicet Angelica) & propterea, hoc est ei fieri, quod est agnoscere verbum Dei. Et paulò post: Quia verò & ipsa creatura rationalis est, & ipsa eadem cognitione perfecta est. Sicut enim post lapsum peccati homo in agnitione Dei renouatur, secundum imaginem eius, qui creauit eum: ita in ipsa agnitione creatus est, antequam delicto veterasceret, vnde rursus in eadem agnitione renouaretur. Vbi agnitionem suo more vocat illam agnitionem Dei, quæ sit per veram coelestemque sapientiam, hoc est, per luminosissimam charitatem: Et hoc est Augustino in Dei agnitione renouari, per inscriptionem scilicet legis Dei in corde credentium, ut suprâ ex libro de Spiritu & littera attigimus.

Vnus tantum est difficilis locus, qui huic Ecclesiæ & Augustini doctrinæ, quamuis constanter ab eo assertæ, opponi posse videatur. Nam tractans illum Scripturæ locum; Insufflauit in faciem eius spiraculum vitæ, docet eo significari, quod flatus Dei animum operatus sit: & mox adjungit: Nondum tamen spiritalem hominem debemus intelligere, qui factus est in animam viuentem, sed adhuc animale. Tunc enim spiritalis effectus est, cum in paradiso, hoc est, in beata vita constitutus præceptum etiam perfectionis accepit, ut verbo Dei consummaretur. Vbi significare videtur, hominem ante esse conditum, postea verò cum in paradiso collocatus fuit, gratiâ spiritus esse perfectum.

Sed qui benè loci circumstantias ponderauerit, facile videbit illis verbis: Nondum; &: Tunc enim spiritalis effectus est, &c. non significari ordinem rerum gestarum, quasi illæ tempore se consecutæ fuerint; sed ordinem narrationis, & quibus quidque verbis insinuat fuisse: Hoc vult igitur Augustinus illis verbis, Insufflauit, &c. non-

dum significari quod homo spiritalis fuerit; sed hoc potius indicari nomine paradisi, quo, ut statim dicit, ipsa beatitudo hominis figuratè significata est. Nam sicut diuersis Dei operationibus se mutuo saltem naturæ ordine consequentibus natura condita, & gratia infusa fuit: ita nihil mirum, si separatim illa quoque narrentur, & diuersis rebus figuratè significantur. Et hæc de Adam sanctificatione dicta sint: quorum veritas longè luculentius & immobilius constabit ex ijs, quæ juxta S. Augustinum inferius de statu puræ naturæ tribus libris dicturi sumus.

Ibid. c. 9.

Tametsi verò non sit hîc nobis de Angelis disputatio, de quibus nihil contra doctrinam Ecclesiasticam à Pelagianis motum fuit: quia tamen de bene agendi adiutorio, de quo infra, necessariò multa dicenda sunt, eademque est omnino in Angelis & homine innocente ratio; breuiter hoc addendum est, idem juxta D. Augustini doctrinam de Angelorum, quod de hominis creatione esse sentiendum. Videlicet, etiam Angelos siue bonos siue malos, in sanctitate & iustitiâ, hoc est, in diuinæ charitatis gratiâ esse conditos. Vnde post nonnullam disputationem definitiuam fert sententiam: Et istam (bonam voluntatem) quis fecerat, nisi ille qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adherent creauit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Vnde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Et statim docet, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiâ de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum, qui datus est eis.

Lib. 11. de
Cinis. c. 9.

Ibid.

CAPVT II.

QUIS STATUS INFERIORIS
partis respectu superioris.

CUM igitur iste esset status mentis hominis respectu Dei, ut Deo creatori suo, ultimoque suo & omnium creaturarum fini carissimo amore cohereret, ex quo fiebat, ut diuinæ gratiæ omniumque virtutum, quæ in animo rationali sedem suam habent, particeps fieret, rectus ordo videbatur postulare, ut huic tam connaturali hominis bono, propter cuius possessionem creatus, & in cuius conseruatione salus eius constituta est, nihil in ipso homine à Deo creante fieret, siue in animo, siue in corpore, quod eum ab illa sui creatoris & salutis, & veri totius sui boni possessione, & fruitione retorqueret, ac diuelleret. Hinc corpus pariter & animum suâ quemque integritate vestiuit, ut sine pacis illius supernæ interpellatione, animus menti, corpus animo summâ facilitate, profundâ tranquillitate seruirent. Primum igitur de reliquo animi statu, postea de corpore pauca dicturi sumus.

Animum igitur primi hominis sine omni concupiscentiali motu creatum esse, certissima Augustini & veræ Catholicæ Ecclesiæ doctrina est, aduersus illum errorem Pelagianorum, quo docebant, libidines illas, siue concupiscentias, siue cupiditates, quibus in hac vita iugiter perturbamur ac tentamur, & ad vitia quælibet sectanda propellimur, humanæ naturæ concreatas esse: de quo multa in recensendis Pelagianorum erroribus diximus. Inter illas libidines turpissima quidem illa est, quæ ad lasciuiam carnis incitat, siue animum, siue simul & corpus; sed non est sola; in-

omnibus enim bonorum creatorum cupiditate, & peccatorum generibus, locum habent. Nam quemadmodum ad concubitum, ad odoranda, ad gustanda, ad audienda, ad videnda voluptuosa impetu quodam concupiscentiali & voluptuario prouocamur; ita & ad inuidendum, superbiendum, blasphemandum: nec est vllum omnino boni creati genus, ad quod non similis concupiscentialis instinctus possit & soleat aliquando exardescere, & ad consensum peccati impellendo, antecedere. Aduersus istum igitur Pelagianorum errorem asseuerantissime semper August. docuit, naturam humanam in suæ procreationis exordio immunem & liberam ab huiusmodi concupiscentijs productam esse, easque Deo vindicante, peccati primi merito emeruisse. Hinc

lib. 14. de illud in libris de Ciuitate Dei: Hoc itaque tam leue

Gen. 1. 12. præceptum ad obseruandum, tam breue ad memoriâ retinendum, ubi præsertim nondum voluntati cupiditas resistebat, quod de pœna transgressionis postea subsequitur, &c. Et in eodem libro inferius: Hæ igitur partes (ira atque libido) in paradiso ante peccatum

lib. 1. c. 19. vitiosæ non erant. Non enim contra rectam voluntatem ad aliquid mouebantur, vnde necesse esset eas ratione tanquam frenis regentibus abstinere. Vnde quod nunc ita mouentur, & ab eis qui temperanter & iuste & piè viuunt, aliàs facilius, aliàs difficilius, tamen cohibendo & refrenando modificantur, non est vtrique sanitas ex natura, sed languor ex culpa. Hinc illud

lib. 1. cont. in vltimo aduersus Iulianum opere: Hæc dicebat

Iul. op. imp. B. Gregorius, &c. volens exponere, vel potius quæ nota sunt admonere, in quali quantoque certamine cum vitijs interioribus propter corpus quod aggrauat animam, constituti sint sancti. Quod certamen vtrique non fuisset in illo beatæ pacis loco, id est, in paradiso deliciarum, si nemo peccasset. Et aliquanto post:

lib. 1. f. 97. Actio pia est in hac vita Deum colere, & eius gratiâ contra vitia interna pugnare, eisque ad illicita instigantibus, cogentibusque non cedere, &c. In paradiso autem, si nemo peccasset, non esset actio pietatis expugnare vitia; quoniam permansio felicitatis esset, vitia non habere. Hinc illud in libro de correptione & gratia: Ille vero (primus homo) nulla tali rixa à seipso aduersus seipsum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco suâ secum pace fruebatur. Et inferius: Tales vires habebat eius voluntas, quæ sine villo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resistebat. Quam doctrinam tanquam Catholicam sexcenties in suis operibus, aduersus Pelagianos editis repetit, & aduersam velut Pelagianæ surculum damnat. Hauserat suam ex Scripturis sacris, quæ manifestè vitia ista ex peccato processisse declarant. Nam cum dixisset primos homines ante peccatum fuisse nudos, & non erubuisse, postquam peccassent narrat oculos eorum apertos: cumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, quibus pudenda velantur. Quâ narratione significatur, primos parentes nullos pudendos concupiscentiæ motus in sua nuditate sensisse: post peccatum vero eosdem illos sentiendo erubuisse: quemadmodum communis Patrum, adeoque omnium Christianorum fidelium sensus est. Vnde Augustinus aduersus Iulianum, qui per peccatum nihil pudendæ nouitatis in partibus illis corporis ortum esse sentiebat: Ego verò non à pectore inanum figurarum, sed à scriptore diuinarum didici litterarum, quia illi primi homines nudi erant, & non confundebantur. In quibus absit vt tanta innocentia tam impudens esset: sed nondum inerat, quod pudet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt; & adhuc clamas: Nihil illic indecens non-

A numquam senserunt. Hanc planè impudentiam tuam nimis incredibilem, absit vt dicam, nullus te Apostolus aut Propheta, sed nec pictor docuit aut Poëta. Et paulò post: Adam & mulier eius, qui nudi erant ante peccatum, & non confundebantur, mox vt peccauerunt, quas partes corporis amicerunt, perizomatium nomine satis expressum est. Videmus quid texerint, nimia insipientia est adhuc querere, nimia impudentia adhuc negare, quid senserint. Nam tu quoque cum obstinatissime contradicas, vsque adeo indicasti, nihil aliud humanis occurrere sensibus, nisi concupiscentialem motum erubescere illos homines in genitalibus tegere voluisse, vt perizomata erigere ad latera conareris: Quo Scripturæ loco frequenter Pelagianos libidinem in paradysum inducere molientes expugnat. Eadem verò protus est & cæterarum cupiditatum ratio. Vnde & illas generatim non nisi ex peccato promanasse, ex alio Apostoli loco docet, ubi concupiscentiam sæpius peccatum, & peccati legem vocat. Nimirum ea de causa, inquit Augustinus, quod & peccato facta est, & peccatum, si vicerit, facit. Vel vt alibi dicit: Eam (Apostolus) peccati nomine appellat, quia & de

B primo peccato originem ducit, & quisquis eius motibus ad illicita consenserit, peccat. Vbi sub concupiscentia, sicut & Apostolus Iacobus, omnem omnino libidinem comprehendit, quæ cum conceperit parit peccatum, seu, cui consensum adhibendo peccamus: quam idcirco iuxta mentem Apostoli, quem allegat, nihil aliud esse dicit, quàm desiderium peccati. Vnde istam de concupiscentiæ origine doctrinam Augustini Synodus Tridentina faciens suam: Hanc, inquit, concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè renatis peccatum sit: sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit. Si ex peccato est, ante peccatum igitur nusquam fuit.

Ibid.

Ad Rom. 7. Lib. 1. de nup. c. 23.

Lib. 2. cont. Iul. op. imp.

449.

Lib. de perf. iust. c. 6.

Sess. 5. can. 5.

CAPVT III.

VTRVM FVERINT IN HOMINE primo innati & intensi appetitus excellentiæ & laudis, & superbiæ tentationes, vt quidam volunt.

QVÆ doctrina cum tam sancta, tam primæ conditionis decens integritatem, tam in Scripturis, Concilio, & Augustino fundata sit, vt eius veritate Pelagiana hæresis debellata, & mole oppressa sit, mirum profectò est, quod quidam recentiores minùs perspectam habendo erroris Pelagiani virulentiam & latitudinem, ab istius doctrinæ norma discesserunt. Nam quidam eorum dicit, hominem Deo iuuante potuisse se continere ab omni peccato, cum nullas alias tentationes haberet, præter eas, quæ extrinsecus inferrentur, & præter innatum appetitum excellentiæ & laudis, quo ad voluntatem & intellectum; quæ omnia in tanta tranquillitate passionum, tanquam præclaris donis præditus facile poterat superare. Vbi significat inna is superbiæ motibus hominem potuisse tentari; illa est enim, quæ excellentiæ & laudi inhiat; sed eos facile superare potuisse. Nihil enim superatur, nisi quod repugnando resistit. Alius Molina vestigia secutus audet & dicit: Amorem excellentiæ in natura integra & perfectæ intensissimum fuisse: & f. 46. coll. 2.

Molina in Concord. disp. 4.

Cor. à Lapid. in Genes.

f. 46. coll. 2.

hoc imponit Augustino, tanquam doctrinam illam libro undecimo de Genesi ad litteram capite quinto, & libro decimo quarto de ciuitate Dei, capite decimo tertio tradidisset, cuius in ijs locis nullum prorsus vestigium est. Hinc alij vterius progressi, & conclusiones ex isto principio deducunt: In statu innocentiae ex obiectis spiritualibus esse potuisse grauissimam tentationem superbiae, quae sola superaret omnes quae nunc sunt; & ideo plures homines fuisse damnandos, quam saluandos. Alius paulò timidior fateatur quidem, nec maiorem tunc, neque aequalem superbiae tentationem futuram, atque ea est quam nunc patimur; aliquam tamen futuram fuisse iudicat, dum dicit: Hæc ergo tentatio superbiae non

Ioan. Vinc.
in relect. de
gratia Christi

Franc. Suarez.
lib. 1. de gratia
c. 25. n. 9.

Lib. 10. de
gratia, c. 9. n. 8.

multum impediret tunc possibilitatem non peccandi contra legem naturæ: significans aliquantulum fuisse impedituram. Et alibi de Angelis loquens, in quibus eadem vel maior est ratio: Fortasse etiam illis, inquit, fuit necessarium grauem aliquam tentationem contra supernaturalia opera & præcepta tunc vincere. Inferiores enim omnes à supremo contra Dei honorem & obedientiam sollicitati sunt: ipse vero supremus Angelus à propria excellentia & pulchritudine abstractus fuit & illectus; ubi grauitas tentationis per excellentiam, & per eam abstrahi & illici (quibus Apostolus verbis utitur ad exprimendum concupiscentialis tentationis modum) indicare videntur ad quod Molina & alius dixit, primum hominem naturali & intensissimo illo excellentiae appetitu grauius fuisse tentatum. Idcirco enim distinguit exteriorem supremi Angeli sollicitationem ab abstractione ipsius per propriam excellentiam: ut videlicet ita duplex tentationis modus, quem Molina protulit, distingueretur, vnus per ea, quae extrinsecus inferrentur; alter per innatum appetitum excellentiae & laudis.

Fundamentum huiusce doctrinae non est aliud, nisi Philosophia, & miseriarum nostrarum experientia, ex quibus omnes pœnè hallucinationes recentiorum in materia de gratia & prædestinatione fluxerunt. Sicut enim nunc experiuntur homines motus quosdam indeliberatos omnibus peccatis & voluntatis motibus præuolare, ita etiam in statu innocentiae factum esse, Philosophiâ suffragante, concludunt. Ex contemplatione rei valde amabilis, inquit Molina, & quam multum refert adipisci, naturaliter consurgit in voluntate motus quidam, quo voluntas ad illam afficitur: qui motus non est volitio, sed affectio voluntatis ad illam rem, à cuius bonitate quasi tangitur, & allicitur ad volendum eam. Neque hic motus solum in hominibus solet antecedere volitionem, sed etiam in Angelis. Prius namque tempore vel naturâ fuit, Luciferum ad id affici voluntate, quod per superbiam obtinere voluit, quam per voluntatem illud vellet, contra legem Dei. Sicut prius etiam fuit, Euam affici ad pomum vetitum id quod Scriptura Geneseos 3. solis innuit illis verbis: Vidit mulier quod bonum esset, &c. Eodem argumento jam olim utebatur Iulianus aduersus Augustinum, cum concupiscentiam istam eandem pomi vetiti, totumque cæterarum agmen in paradysum introducere conabatur, ut peccati originalis labem tolleretur. Hanc autem voluptatem & concupiscentiam ante peccatum in paradiso fuisse, res illa declarat, quia ad delictum via per concupiscentiam fuit, quæ cum pomi decore oculos incitasset, spem etiam iucundi irritauit saporis, &c.

Iulian. apud
Aug. lib. 1.
oper. imper.
f. 100.

Sed iuxta castissimam illam Augustini & Tridentinae Synodi doctrinam omnino dicendum est, nullos omnino neque paruos neque magnos excellentiae aut laudis, aut superbiae motus atque

tentationes præter externas ante omne peccatum esse potuisse. Si enim aliqua quantulacunque tentatio superbiae ex innato appetitu excellentiae & laudis, quæ etsi non multum impediret, impediret tamē, esset, ut ille dicitur *superanda*, vel ut iste, *vincenda*, nulla omnino causa est, cur non totum concupiscentiarum cæterarum exercitum in eis ante peccatum militasse fateamur, quam illi primi homines pugnantem resistentemque vicerint atque superauerint. Superbiae enim tentatio ex illo innato excellentiae appetitu promicans, omnium est grauissima, subtilissima, virulentissima; cuius comparatione cætera vix calones respectu Triariorum dici debent, pro ut viri spirituales confitentur. Quod si illa non repugnet illius perfectioni status, alia profectò multò minùs repugnabunt: & si innatus & intensissimus excellentiae appetitus ibi esse potuit, cur non & voluptatis, & scientiae, & cæterorum bonorum, ad quæ jam, naturâ nos similiter instigante, propendemus? Quod quidem Molina non magnopere videtur abhorre, sed palam nos principiis suis educere. Verum hoc nullo pacto admitti posse, ex ijs, quæ suprà diximus, vtcunque manifestum est. Et sanè si doctrina ista recentiorum vera est, omnino necessarium est, plura quam duodecim principia, quibus Augustinus utitur ad tuendam primi status libertatem, & iustitiam Dei, & Adami gratiam, & Angelorum perseuerantiam, & peccatum originale, & gratiam Christi & Saluatoris necessitatem, & concupiscentiae malitiam, & bene viuendi ex illa difficultatem, & ut vno verbo dicam, vniuersos labores eius aduersus Pelagianos, totamque gratiam crucis Christi funditus corrumpere: ut contra contentiosos facile esset ostendere. Sed quia operosum esset, & importunum, & præposterum, ista omnia hîc intrudere de quibus in sequentibus ex professo disputandum est, præfati loco ex proposito satis fuerit, Augustini doctrinam, quâ generaliter omnia interna incentiua vitiorum in primis hominibus perimuntur, & præcipua Pelagiani erroris fundamenta subuersa sunt, ex ijs quæ diximus, percepisse. Quod si cui scrupulus aliquis de Augustini mente relictus fuerit, ex alijs apertissimis eius locis poterit esse liquidissima.

Cum enim Iulianus asseruisset, eo ferè modo, & fundamento, quo recentiores isti, naturalem fuisse etiam in paradiso omnium sensuum voluptatem hoc est, naturalem ibi fuisse appetitum, non tantum excellentiae & laudis, sed etiam cæterorum bonorum, quibus naturaliter sensus afficitur (ut satis apertè etiam Molina profitetur) atque idè per illum naturalem appetitum seu concupiscentiam Adamum fuisse tentatum, ita ut pomi decore oculos incitando, & spem iucundi irritando saporis via ad delictum per concupiscentiam illam naturalem fuerit, vide quantà acrimoniâ aduersus eum, & aduersus commentum istud Pelagianum Augustinus inuehatur: *Quid est ergo quod loqueris, nesciens quid loquaris? Ergone & in paradiso ante malè suadi venena serpentis, ante corruptam sermone sacrilego voluntatem, illiciti cibi libidinem fuit? Et quod intolerabilius dicitur, ad malum prouocabat, & mala non fuit? Et videbant illi homines fructum ligni prohibiti, & concupiscebant: sed ut non manducarent, concupiscentia spiritus carnis concupiscentiae repugnabat? Et vivebant in loco illo tantæ beatitudinis non habentes in se ipsis pacem mentis & corporis? Non vsque adeo dementes estis, ut ista credatis: non vsque adeo impudentes ut ista dicatis. Ecce huiusmodi affectus voluntatis in hominibus*

Vide fundamenta huius doctrinae fuisse tractata infra totis tribus libris de statu purae naturae.

Lib. 1. oper. imperf. com. Iul. f. 100.

innocentibus antequam pomum vetitum comedere vellent, credete, dementiam Augustinus vocat; hoc ipsum verò dicere, impudentiam. Quanto fremitu insurgeret si audiisset Iulianum intensissimos & innatos appetitus excellentiæ & laudis, grauissimasque superbiæ tentationes à propria excellentia & pulchritudine pullulantes, quæ mentem & abstraherent & illicerent, quæ possibilitatem non peccandi impedirent, essentque vincendæ atque superandæ in illum locum humanæ vel Angelicæ felicitatis inducere! Non enim quia boni corporalis ille appetitus seu libido fuit, eam tanroperè exhorret Augustinus; sed quia boni cuiuscumque creati appetitus fuit, quo non peccandi possibilitas quoquo modo resistendo impediabatur, cuius tentationis grauitas esset qualicunque pugnâ superanda. Hinc est enim quod constanter semper omnem omnino appetitus cuiuscumque motum, qui quouis modo resisteret rectæ voluntati, ab illo statu tollit: Nihil, inquit, illi

De corrupt.
& grat. c.
12 lib. 1. c. 6.
Iul. oper.
imp.

14. de Ciuit.
cap. 19.

3. cont. Iul.
c. 11.
Lib. 5. c. 7.

ibid. c. 16.

Lib. 14. de
Ciu. c. 26.

De corrupt.
& grat. c. 12
Ibid.

14. de Ciuit.
c. 16.

Lib. 1. cont.
Iul. op. imp.

Lib. 21. c. 15.

Lib. 14. c. 26

Lib. de cont.
cap. 3.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 5.

concupiscentialiter resisteret. Permansio felicitatis esset, vitia non habere; hoc est, non habere motus qualescunque, siue excellentiæ, siue laudis, siue alterius boni, qui deberent voluntate aduersus eos pugnante frenari. Et alibi: Nec aberat quicquam, quod bonæ voluntas adipisceretur; nec inerat quod carnem animumue hominis feliciter viuendi offenderet. Hinc est quod passim tradit, summam illius felicitatis fuisse tranquillitatem & pacem: In natura hominis ante peccatum pacem decebat esse, non bellum. Et alio in loco: In tota anima & toto corpore conditorem habeo pacis Deum: quis in me seminauit hoc bellum? Et rursum: Absit ut illa pax animi & corporis haberet aliquid, propter quod aduersus seipsam prima hominis natura pugnaret. Et in libris de Ciuitate Dei: Summa in carne sanitas, in anima tota tranquillitas. Hinc summam ibi futuram fuisse bene viuendi facilitatem vbique asserit: quod nullo modo verum esse potest, si intensissimus ibi fuisset excellentiæ & laudis appetitus, vel tanta grauitas tentationum inde surgentium: Non sterit, inquit, in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate. Et rursum: Ut dignè tantæ bonitati & bene viuendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium. Et alio in loco: Concors (erat in paradiso) mentis corporisque vigilia, & mandati sine labore custodia. Tantum abest, ut grauissimas ibi superbiæ tentationes vel suspicari auderet. Hinc nullam omnino fuisse tentationis cuiuscumque grauitatem, ex qua vel pugnandi necessitas oriretur, passim astruit: In paradiso, si nemo peccasset, non esset actio pietatis expugnare vitia, hoc est, surgentes vndeunque animi aut corporis motus. Et in libris de Ciuitate Dei: Hoc autem bellum numquam vllum esset, si natura humana per liberum arbitrium in constantia, in qua facta est, persistisset. Et alibi rursum: Sicut in paradiso nullus aestus, aut frigus, sic in eius habitatore nulla ex cupiditate vel timore bonæ voluntatis offensio. Si nulla offensio multo profectò minùs pugna cum innatis illis, vel intensissimis laudis aut superbiæ appetitibus, qui surgere ac tentare hominem sine bonæ voluntatis offensione non possunt. Hoc enim offendit bonam voluntatem, quod ei resistit, & inde pugna nascitur. Non in cupiditatibus frenandis continentia laboraret, si nihil nos, contra quod contenderet, detineret, si nihil bonæ voluntati ex mala concupiscentia repugnaret. Itaque de vno notissimo corporalis voluptatis appetitu, quæ etiam in vxore licita est, loquens: Quæ pugna boni & mali nulla esset, si nemo peccasset. Sicut autem ante hominis iniquitatem nulla erat, ita post infirmitatem nulla erit. Quibus in verbis etiam radix tangitur, cur in illo

A pacis loco nec bellum, nec vlla quidem pugna, esse potuerit; quia omnis ab eo exulabat infirmitas. Nam ut idem sanctus Doctor alicubi dicit: Et pugnare infirmitatis est. Quanto enim quisque vincit facilius, tanto pugnat minus. In semetipso autem quis pugnaret, si nihil ex semetipso eidem repugnaret? Et quid nobis repugnat ex nobis, nisi quod adhuc curatur, ut sanetur in nobis? Ergo in nobismetipsis sola est infirmitas causa pugnandi. Hæc autem infirmitas grauissima primi peccati pœna fuit: quod antequam præcessisset, nulla prorsus infirmitas pugnandique necessitas incumberebat: Vnde idem sanctus: In hac bonæ hominis & bene à bono condita institutaque natura nunc bellum est, quoniam salus nondum est. Lang

Lib. 4. cont.
Iul. c. 2.

Lib. de cont.
c. 7.

B guor sanetur, pax est. Languorem autem istum culpa meruit, natura non habuit. Idcirco autem languorem istum, ex appetitibus huiusmodi innatis, aut intensissimis excellentiæ aut laudis, aut vndeunque nascentem aut pugnandi vincendique necessitatem natura ante peccatum nullam habuit, quia graue admodum creaturæ rationalis malum sunt, quo sine peccati merito affligi non debuit. Quod Augustinus tetigit, quando dixit: Adhuc non intelligis nostram naturam non esse (hoc est non esse naturale, seu cum natura concreatum à Deo) sed vitium, contra quod virtute pugnamus? Quo significat, cum nullo vitio aut malo naturam nostram esse creatam, sed tantummodo peccati merito vitiatam. Hinc mox inferius: Rogo te, oculos aperi, & cerne, quæ aperta sunt. Nulla pugna est sine malo. Quando enim pugnatur, aut bonum pugnat & malum, aut malum & malum: aut si duo bona inter se pugnant, ipsa pugna est magnum malum. Cuius doctrinæ immobiles bases in libris de pura natura ex professo latius tradituri sumus.

Lib. 5. cont.
Iul. c. 7.

E Ex hoc fonte oritur, quod idem ille diuinissimus Doctor parentes nostros sine vlla omnino pugna prostratos esse fateatur ac doceat. Quod quamuis Augustinus non disertis verbis traderet, per se ipsa res perspicua est: vbi enim nihil protus resistit bonæ voluntati, quia nihil inest quod resistere queat, sed quidquid voluntas voluerit, hoc ipsa illa voluntate fiat, apertissimum est, nullam neque tentationis grauitatem, neque superandi difficultatem, neque pugnandi necessitatem, imò nec pugnam ipsam esse posse: utpote quæ sine aliquo resistente esse non potest. Nullus autem cuiuscumque appetitus siue corporalis siue spiritualis motus, cum quo resistente pugnare potuisset, voluntatem vnquam surgendo præcedebat, vel quando voluntate iubente surrexerat, nutum eius vel ad latum vnguem non excedebat, sed in omnibus eam obediendo sequebatur. Ex quo fiebat, ut quidquid in contrarium non pauci recentiores dicant, ne quidem voluntas sollicitè vigilare cogeretur, ne cupiditatis alicujus motus obreperet. Cuius rei perspicuum argumentum est, quod cum oculis corpus eorum nudum quotidie subijceretur, nullo inquieto stimulo vel ardore, siue in animo siue in corpore concitati sint. Quæ namque mentis vigilantia satis esse queat, ut animus in tali corpore constitutus quod huiusmodi motibus, non præeunte iubenteque voluntate, obnoxium esse potest, incurfantibus in oculos ipsos rebus illecebrosis nullo vnquam tumultuoso huiusmodi stimulo perturbetur? Nam ad hoc præcipuè vigilans illa cura mentis incumbit, ut illæ illecebræ, per quas lasciuus, aut alius quislibet concupiscentialis motus corpori aut animo potest citra imperium voluntatis obrepere, à conspectu, ipsique cogitationibus longius arceantur. Quod quia nec in subtrahenda inuicem corporis sui nuditate, nec

in contemplanda pomi vetiti pulchritudine ob-
feruatum fuit, perspicue patet non opus fuisse, vt
mens aduersus obrepentes vndecunque motus ex-
cubaret, quos sibi persistente sub Deo mentis obe-
dientia, à qua tota firmitas partis inferioris, aded-
que corporis immortalitas religata pendeat, nul-
lo modo obrepere posse sentiebant. Hinc Augu-
stinus de cupiditate cibi vetiti loquens, quam sus-
picabatur consideratione decoris pomi surrexisse

Lib. 1. cont.
Iul. op. imp.
fol. 103.

Iulianus: Non itaque, inquit, ibi qualiscunque cupi-
ditas qualicunque relictata est voluntati, sed ei potius
deprauata seruiuit. Ac per hoc quamuis iam vtraque
mala esset, tamen voluntas cupiditatem, non voluntatem
cupiditas duxit: nec præcessit voluntatem, nec re-
stitit voluntati. Et de cupiditate seu libidine qua-

Lib. 4. cont.
Iul. c. 14.

rumcunque voluptatum, quæ sensibus corporis
percipiuntur, differens regulam figit, quæ in om-
nibus omnino appetitibus locum habet: Nulla ra-
tione crediderim, in illo tantæ felicitatis loco, aut car-
nem concupuisse aduersus spiritum, & spiritum aduer-
sus carnem; atque in ista conflictatione sine interna pa-
ce vixisse aut spiritum d. fiderijs non repugnasse carna-
libus; sed quidquid vndecunque libido suggererit, turpi
seruitio peregrisse. Quis ergo erat in ista pacis regio-

Ibid.

ne concupiscendi seu appetendi modus? Remanet
igitur, vt aut nulla ibi fuerit carnalis concupiscentia,
sed ille fuerit viuendi modus, vt omnia necessaria con-
gruis membrorum officijs sine vllius motu libidinis, im-
plerentur: aut (ne nimium videamur offendere homi-
nes, qui voluptatem corporis quomodocunque defen-
dunt) ita ibi credatur carnalium sensum fuisse libidi-
nem, vt OMNINO RATIONALI SVBDITA VO-
LUNTATI non aliàs adesset nisi cum per illam vel sa-
luti esset corporis vel stirpis propagini consulendum:
& tanta adesset, vt nullâ ex parte mentem de superna-

Lib. 2. cont.
Iul. f. 330.

rum cogitationum delectatione deponeret. Quod alibi
breuius dicit, ita fuisse, si ibi fuerint, libidinis aut
cupiditatis motus, vt voluntatis nutum nec præcede-
rent, nec excederent. Quod quamuis ipse de illa no-
tissima fœdissimaque dixerit libidine, quæ & ani-
mum perturbat, & corpus, dum ille voluptati in-
hiat, istud æstuat; de omnibus tamen appetitus
cujusvis motibus eadem prorsus ratio est. Vnde
alibi de ijsdem motibus in illo beatitudinis loco
disputans: Absit, inquit, vt beatitudo illa posset aut
in illo loco non habere quod vellet, aut in suo corpore vel
animo sentire quod nollet.

Lib. 2. de
sup. c. ult.

Hæc si viri illi docti atque Catholici paulò at-
tentiùs ponderassent, quæ duobus istis capitibus
dicta nequaquam in paradysum innatos illos & in-
tensissimos excellentiæ & laudis (hoc est vanita-
tis) appetitus, contra quos, Augustino teste, lucta-
tur animus & ad orationis præsidium conuolat, in-
duxissent: nequaquam grauissimis superbix ten-
tationibus, quæ recta voluntas impediretur siue
multum; siue parum, statum illius beatitudinis
perturbassent. Sed quid? Humanæ potius paga-
næque Philosophiæ filium, quæ de innocentia il-
lius quiete & perturbationum nostrarum origine
nihil vnquam suspicata est, quàm castissimam tan-
ti Doctoris doctrinam in isto labyrintho sequi
maluerunt. Vnde nihil mirum, si quemadmodum
olim Philosophi fuerunt Patriarchæ Hæretico-
rum; ita nunc Philosophia intemperantiùs vsur-
pata fiat mater errorum.

Serm. 21. de
diuers. c. 74.

CAPVT IV.

VTRVM ADAM CORPORE ESSET
moriturus, si non peccasset. Duplex mortali-
tas, & immortalitas.

NAm ex eodem fonte fluxit, & illa cujus-
dam recentioris exorbitatio, quæ mor-
tem corporis Adamo, etiam sine peccati
merito, venturam esse sensit & scripsit. Verba qui-
bus expressit sensum suum ista sunt: In hoc innocen-
tia statu fuisset aduersus omnes iniurias & inuasio-
nes elementorum impassibilitatis dote muniti; in omni-
bus imaginabilibus commoditatibus præterquam im-
mortalitatis. Tandem namque, vtpote qui ex ijsdem
eramur conflati elementis, quibus nunc compositi su-
mus, necesse fuisset videre finem istius opificij. Mortui
fuisset sine dolore: vt verbo dicam, fuisset mor-
tui. Vides & hunc dum Philosophiam sequitur,
cùm Theologiam debuisset, esse deceptum. Nam
compositio corporis ex elementis eum in exorbi-
tantem illam traxit sententiam, quam Catholica
Ecclesia tanquam hæresin proscripsit. Eodem ra-
tionis humanæ fūco jam olim Augustinus quos-
dam narrat esse deceptos. Credebant enim Ada-
mum propter corpus animale exiturum fuisse de hoc
corpore, vt videlicet mors corporis non de peccato acci-
disse, videatur, sed naturaliter, vt animalium cetero-
rum. Pelagiani verò hoc ipsum in dogma verte-
runt, similiter existimantes mortem corporalem
Adamo & nobis, non peccati merito sed necessita-
te naturæ venturam esse, vtpote quam caro anima-
lium, vt Iulianus loquitur, de naturæ institutione
suscepisset.

Sed certa & Catholica veritas est, hominem,
nisi peccasset, non fuisse corpore moriturum. Do-
cet eam Augustinus plurimis locis: Quapropter,
inquit, fatendum est primos quidem homines ita fuis-
se institutos, vt si non peccassent, nullum mortis expe-
rarentur genus: sed eosdem primos peccatores ita fuis-
se morte mulctatos, vt etiam quicquid eorum stirpe es-
set exortum, eadem pœnâ teneretur obnoxium. Et ali-
bi: Proinde si non peccasset Adam, non erat expolian-
dus corpore, sed superueftiendus immortalitate. Et
quia sexcentis locis eandem doctrinam tradit,
sufficiet vnus pro omnibus ex libris de Ciuitate
Dei: Constat inter Christianos veraciter Catholicam
tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem,
non lege naturæ, quæ nullam mortem homini Deus fe-
cit, sed merito inflictam esse peccati: quoniam pecca-
tum vindicans Deus dixit homini, in quo tunc omnes
eramur: Terra es, & in terram ibis.

Quo ipso in loco doctrinam istam in Scriptu-
ra illa fundat: Terra es, & in terram ibis. Nam per
illam, mors corporis, inquit, prænnunciata est; quia
nec ipsam fuerat experturus, si permanisset, vt factus
est reclusus. Quod verò viuenti ait: Terra es, ostendit
totum hominem in deterius commutatum. Quem Scri-
pturæ locum etiam alibi allegat; & ita manife-
stum esse putat, vt dicat: Quomodo nisi de morte cor-
poris intelligi possit ignoro: præsertim cum Deus
illud primo homini post peccatum increpando, damnan-
doque dixerit. Est enim velut executio illius sen-
tentia, quam Deus ei minatus fuerat: Quocunque
die comederis ex eo, morte morieris. Nam quamuis
annos multos primi homines postea vixerint, vt Au-
gustinus ait, illo tamen die mori cœperunt, quo mortis
legem, qua in senium veterascerent, acceperunt. Hinc
Apostolus apertissimè dicit: Per vnum hominem

Franciscus
Garassus in
summa Theo-
log. lib. 3. p.
700. Nous
cussions en
celle estat

d'innocen-
te esté mu-
nis par
l'impassibi-
lité contre
toutes les
injuries &
inualios des
elemens, en
toutes les
commodi-
tez imagi-
nables, ex-
cepté celle
de l'immor-
talité. Car
enfin estant
composez
des mesmes
elemens, que
nous som-
mes com-
posez main-
tenant, il
eust fallu
voir la fin
de l'ouura-
ge, nous
tussions
morts sans
douleur,
mais enfin
nous tussions
morts.

Lib. 6. de Ge-
nes. ad lit.
c. 12.

Concil. Car-
thag. can. 1.
Iul. apud
Aug. lib. 1.
oper. imperf.
13. de Ciuit.

cap. 3.
Lib. 1. de pec-
merit. c. 2.
Lib. 13. de
Ciuit. c. 15.
Genes. 3.

Lib. 13. de
Trinit. c. 12.

Lib. 1. de pec-
merit. c. 2.
c. 4.

Genes. 2.
Lib. 1. de pec-
merit. c. 16.

Rem. 5.

peccatum

peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Et alibi: Corpus mortuum est propter peccatum. In quem locum Augustinus; Corpus, inquit, mortuum est, non propter fragilitatem terrenam, quia de terra puluere factum est; sed propter peccatum. Quid amplius querimus? Et vigilantissime non ait, mortale, sed mortuum, nempe quia corpus illud, quod mori poterat, quia ab homine peccari poterat, per peccatum necessitati mortis obstructum est. Alibi verò scriptura primam originem mortis esse indicat non naturam, vel naturæ autorem: sed culpam, & culpæ progenitorem: Deus, inquit, mortem non fecit: inuidiâ autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Scripturarum istarum doctrinæ inhæserunt Concilia, tum antiqua, tum recentia in diuersis orbis terræ regionibus celebrata, & istam Pelagij hæresin vnanimiter condemnarunt. Hinc Synodus Palestina, cum pelagio fuisset obiectum, quod ipse, quemadmodum & discipulus eius Celestius docuisset, Adam mortalem factum, qui siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset; propositionem illam anathemate condemnauit, & Pelagium idem dogma damnantem absoluit. De quo Concilij Palestini iudicio sic Augustinus: Vnde sit consequens, ut quisquis sequitur illius Episcopalis auctoritatem iudicij, & ipsius Pelagij confessionem, hæc tenere debeat, quæ semper tenuit Catholica Ecclesia: Adam, nisi peccasset, non fuisse moriturum.

Hinc Concilium Carthaginense: Placeat omnibus Episcopis, qui fuerunt in hac sancta Synodo, ut quicumque dicit, Adam primam hominem mortalem factum, ita ut siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit. Et Concilium Arausicum: Siquis mortem tantum corporis, quæ pœna peccati est, non autem & peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem in omne genus humanum transfuisse testatur, iniustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti, &c. & per peccatum mors. Hinc Concilium Tridentinum: Si quis non confitetur, primum hominem Adam, &c. incurrisse per offensam præuentionis huiusmodi iram atque indignationem Dei, atque adeo mortem, quam antea illi comminatus fuerat, &c. anathema sit.

Mirum profecto, quo pacto scriptor ille Catholicus, de quo supra, in tantam Catholicæ veritatis lucem impingere voluerit, vel potuerit: sed majori admiratione dignum, quod quisquam sobrius eam suo calculo comprobauerit. Nisi quod hinc fortasse testimonium iumi possit, quam verè aduersus eos, qui omnia Philosophicis rationibus metiri volunt, dixerit Augustinus: Auctoritati credere magnum compendium est, & nullus labor. Nam imperitiores, si ratione velint verum comprehendere, similitudinibus rationum facillimè decipiuntur, & in varias nouasque opiniones ita labuntur, ut emergere inde ac liberari aut nunquam, aut ægerrimè queant.

Cum igitur ex his constet, Adam immortalem esse factum, & nunquam nisi peccasset fuisse moriturum, scrupulum meritò mouet id quod Augustinus alicubi dicit, Adam ante peccatum fuisse mortalem. Objecit Augustino hunc locum jam olim ipse Iulianus: cui responderet: Adamum se hæcenus dixisse esse mortalem, quia poterat mori: poterat namque peccare. Pro quo sciendum est, dupliciter intelligi, vocarique posse mortalitatem, sicut & immortalitatem. Vna mortalitas est, qua quis mori potest: altera, qua mori debet. Illâ primus homo mortalis ante peccatum fuit: hæc verò post peccatum tam ipse, quam posteri

Tom. 2.

eius. Nam ante peccatum mori potuit, quia peccare potuit: peccato verò jam perpetrato, necessitas moriendi consecuta est. Simili ratione duplex immortalitas statui potest, vna, qua quis potest non mori; alia, qua quis non potest mori. Illa fuit Adami ante peccatum: hæc verò ad æternam beatitudinem resurgentium. Adam namque ante peccatum poterat non mori, quia poterat non peccare: solius enim peccati merito necessitas moriendi, Deo vindicante subsecuta est. Beatorum verò tanta erit immortalitas, ut in æternum, neque peccati alicuius merito, neque naturæ infirmitate, vel necessitate, morituri sint, aut mori possint. Tradit hæc omnia accuratè diuersis locis. Nam de duplici mortalitate ita loquitur: Antequam mutaretur (corpus Adæ) in illam incorruptionem, quæ in sanctorum resurrectione promittitur, poterat esse mortale, quamuis non moriturum; sicut hoc nostrum potest, ut ita dicam, esse agrotabile, quamuis non agrotaturum: cuius enim caro est, quæ non agrotare possit, etiamsi aliquo casu, priusquam agrotet, occumbat? sic & illud corpus iam erat mortale. Et paulò antè, rem similitudine declarans: Sicut enim hæc ipsa caro, quam nunc habemus, non idèd non est vulnerabilis, quia non est necesse, ut vulnere- tur: sic illa non idèd non fuit mortalis, quia non erat necesse, ut moreretur. Quibus vltimis verbis mortalitatem nostram explicat, quæ non solum potestate, sed necessitate morimur. Duplicem verò

immortalitatem declarat his verbis: Prima immortalitas (Adami) erat, posse non mori; nouissima (beatorum) erit multo maior, non posse mori. Et in libris de Ciuitate Dei: Sicut prima immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, posse non mori; nouissima erit non posse mori: ita, &c. Vtramque verò simul tam duplicem mortalitatem, quam immortalitatem oculis disertè subiicit, de corpore primi hominis disputans: Illud (corpus) ante peccatum & mortale secundum aliam, & immortale secundum aliam causam dici poterat: id est, mortale, quia poterat mori, immortale, quia poterat non mori. Aliud est enim non posse mori, sicut quasdam naturas immortales creauit Deus: aliud est autem posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis. Et paulò post: Si enim corpus animale, & tunc mortale; quia & mori poterat: quamuis & immortale idèd; quia & non mori poterat. Neque enim immortale, quod mori omninò non possit, erit nisi spirituale; quod nobis futurum in resurrectione promittitur: ac per hoc illud animale, & ob hoc mortale, &c. factum est propter peccatum non mortale, quod & antea erat, sed mortuum. Quod paulò inferius exponit per necessitatem moriendi, quam illud non habuit.

Nam quamuis ante peccatum hæcenus mortalis esset, quia peccando mori poterat, eo tamen die, quo peccauit, in ipso mortalitatis genere longè peior factus est. Mutata quippe in deterius est vitiataque natura, atque à ligno vitæ separatione iustissimâ, mortis in eis etiam corporalis necessitas facta est: cum qua nos necessitate nati sumus. Eaque de causa Apostolus vocauit corpus nostrum propter peccatum non jam mortale, sed mortuum; quia jam moriendi necessitate constrictum. Tunc enim ita erat in animam viuentem, ut mortuum rectè dici non posset: quia nisi preparatione peccati necessitatem moriendi habere non poterat. Ex quibus etiam colligas, hoc ipsum, quod animale & mortale corpus Adam non esset tamen moriturum, non ex natura corporis istius pullulasse, sed diuino munere hoc non peccantibus fuisse collatum. Nam si internam corporis compositionem spectes, nihil in se habebat, quo

D

Lib. 1. de pecc. merit. c. 3.

Ibid. c. 3.

Lib. de cor. rep. & grat. c. 12.

Lib. 11. c. ult.

Lib. 6. de Gen. ad litt. c. 1.

Cap. 26.

cap. 25. eius interitus arceretur. Indicat hoc idem Augustinus, cum postquam dixisset, Adamum secundum quendam modum creatum fuisse immortalem, adiicit: *Quod ei præstatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ: quo ligno separatus est, cum peccasset, ut posset mori: qui nisi peccasset, posset non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficio conditoris.*

CAPUT V.

DE CAETERIS MISERIIS mortalitatis affectis; & de quiete omnium sensuum.

EX ijs, quæ de immortalitate Adami, mortisque per peccatum consequentis necessitate diximus, facile conijci potest, quid de cæterarum miseriarum, quibus affligimur, absentia præsentiaque sentiendum sit. Eadem enim ferè est & cæterarum ratio. Non enim idcirco moriendi necessitas ab illo statu aberat, quia mors erat, sed quia miseria; quâ non docebat affligi hominem ante peccatum. Ex quo effectum est, ut quemadmodum lucta carnis & spiritus, & mors ipsa corporalis ab illa felicitatis patria exulabant; ita omnis omnino abesset miseria, quâ undecunque, siue ex animo, siue ex sensibus, siue ex corpore, siue ex rebus externis irruente, cruciaretur inuitus. Inuitum enim quocunque siue magno, siue exiguo affligi malo, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati. Sic enim condita est creatura rationalis, ut malum eius non ex institutione Dei, sed ex sola eius voluntate penderet, ita videlicet, ut malum eius quodcumque atque miseria solius peruersitatis esset supplicium; quatenus ita per iustitiam perturbatus ordo, quem Deus primitus constituerat, sarciretur. *Creaturis præstantissimis, inquit Augustinus, hoc est, rationabilibus spiritibus, hoc præstitit Deus, ut si nolint corrumpi, non possint, id est, si obedientiam conseruauerint sub Domino Deo suo, ac sic incorruptibili pulchritudini eius inhererent: si autem obedientiam conseruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis.*

Ex ista igitur diuini ordinis reſtitutione factum est, ut nihil mali expellendum esset ex isto beatitudinis loco; sed solummodo arcendum, ne status illius integritatem & felicitatem irruendo violaret. Nec verò alia arcendis malis cura erat necessaria, quàm ut in bona voluntate, hoc est, creatoris sui charitate perſisteret. Si enim ad arcendam animi & corporis mala, quibus animale corpus potuiſſet affici, noluiſſet uti medijs quæ Deus instituerat, hoc ipsum non sine inordinata, & per hoc mala voluntate noluiſſet: atque ita iuste ſequentem ex illa inordinatione miseriam pateretur. Hinc est quod famem, ſitim, ſenectutem, cæteraque corporis animalis incommoda nunquam ipſe cibo, potu, lignoque vitæ tanquam cruciantia ſenſum ſuum mitigare fugareue debuiſſet: ſed tantummodo, antequam cruciarent ſenſus ſuos, auertere. Quod Augustinus ſæpiſſimè ſignificatum voluit, quâdo dixit in libris de Ciuitate Dei:

Lib. 13. de Ciuit. Dei c. 20. Alebantur ergo alijs quæ ſumebant, ne animalia corpora moleſtiæ aliquid eſuriendo, ac ſitiendo ſentirent: De ligno autem vitæ propterea guſtabatur, ne mors eis undecunque ſubreperet, vel ſenectute conſecti decurſis temporum ſpatijs interirent. Et in eodem libro; Cor-

pus eius cibo ac potu egebat, ne fame afficeretur ac ſiti; & non immortalitate illâ abſolutâ atque indiſſolubili, ſed ligno vitæ à mortis neceſſitate prohibebatur, atque in iuuentutis flore tenebatur. Et in libris de peccatorum merito & remiſſione: Habebat & de lignorum fructibus reſectionem contra defectionem, & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem. Et contra Iulianum; Habebat ſuſtentaculum animali corpori neceſſarium, ne indigentia læderetur; De ligno autem vitæ, ne ſenectute perduceretur ad mortem. Studioſè ſemper negatiuis illis phraſibus iſtud agens, ne quis vnquam eum fame, aut ſiti, aut ſenectute affligi potuiſſe iudicaret.

Quæ verò de morte, ſenectute, fame, ac ſiti, eadem omnino de cæteris corporis aggritudinibus ac moleſtijs ratio eſt. Hoc enim idem diuinitus inſtitutus ordo, eadem iuſtitiæ norma poſtulat, ut non ſolum illis magnis, ſed nec leuiſſimis vllis incommodis inuitus, niſi peccato præcedente, & commerente, læderetur. De quibus corporis aggritudinibus Augustinus: *Aggritudinem ita nullam corpora illa patientur (poſt reſurrectionem) ſicut nec iſta pati poſſent, ante peccatum. De alijs corporis corruptionibus atque moleſtijs: Quid mirum, ſi corpus potuit ab omnipotente artiſice tale fieri, ut nulla moleſtia, nulla indigentia cruciaret hominem ante peccatum, & nulla corruptione tabeſceret? De laboribus: Nondum erat labor, ut adiumento indigeret. De cæteris ſiue intrinſecus orientibus, ſiue extrinſecus irruentibus quibuſcunque corporis malis: Et ante lapſum quidem non utebatur (homo rebus) tolerandis, nec poſt lapſum vititur, niſi conuerſus. Et alibi generalius: Erat denitatio tranquilla peccati, quæ manente nullum omnino aliunde malum, quid conſtaret, irruerat. Et adhuc generalius alio in loco: In quibus (bonis) prorsus nullum patiebatur malum. Quam ſummam ab omnibus incommodis corporalibus immunitatem, quæ nullos externos ſenſus intrinſecus aut extrinſecus vlla ratione offendi aut perturbari ſineret, ſtriſtim explicat aduerſus Iulianum: Vbi abſit, ut credamus aliquid fuiſſe, unde ſenſum noſtrum ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus, aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut pudor confunderet, aut ardor vreret, aut algor ſtringeret, aut horror offenderet.*

EX quibus omnibus, quæ hætenus diximus, manifeſtè liquet, admirabilem, quandam fuiſſe in iſta primæ felicitatis regione tranquillitatem hominis, & pacem. Viuebat enim in ea ſicut volebat, quamdiu hoc volebat, quod præceperat Deus. Viuebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus. Viuebat ſine vlla egeſtate, ita ſemper ſine mortis metu viuere habens in poteſtate. Cibus aderat, ne eſuriret, potus, ne ſitiret, lignum vitæ, ne illum ſenectâ diſſolueret. Nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore vllas moleſtias vllis eius ſenſibus ingerebat. Nullus intrinſecus morbus, nullus ictus metuebatur intrinſecus. Sûma in carne ſanitas, in ſanitate iuuentutis amœnitas, in omnibus ſenſibus quies, in anima tota tranquillitas. Sicut in paradifo nullus æſtus aut frigus, ſic in eius habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat bonæ voluntatis offenſio, nulla retardatio, nullum impedimentum. Nihil omnino triſte, nihil erat inaniter lætû: nihil boni, quod bona voluntas ad eſſe optaret, aberat; nihil mali quod ab eſſe deſideraret, aderat. Gaudiû verû perpetuabatur ex Deo, in què flagrabat charitas, ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Inter ſe conjugû fida ex honeſto amore ſocietas, nullus inhiâs voluptatis ardor in animo, nullus concupiſcentialis æſtus in corpore, nullus pudor in fronte; vbi nec virum ſtimulabat ſua, nec alterius

alterius eum libido tentabat: concors mentis corporisque vigilia, mandati sine labore custodia. Non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat inuitum. In tanta bonorum abundantia summa securitas, eam sine vlla omnino interpellatione duraturam, nisi eam ipse propriae petulantiae voluntatis abruperet. Quidquid enim ille diuinitus collatum fuerat, ab vnico fortissimoque proprii arbitrii motu suspensum esse Deus voluit: ut quemadmodum ei ipse bonorum omnium autor fuerat, ita de diuina benignitate & diaboli hostilitate securus, neminem malorum suorum autorem, nisi seipsum, timere vel potius accusare cogeretur. Nam neque sui ipsius timor sibi esse poterat, vbi nihil ei vel ex seipso mali, praeter ipsam liberam voluntatem, posset accidere. Quod si quis penitus fundamenta pernocere desideret, quibus tota ista doctrina nititur, quam quinque praecedentibus capitibus tradidimus de creatione primi hominis in charitate, in corporis & animi tranquillitate, sine molestia quorumcumque appetituum, siue laudis & excellentiae, siue quarumlibet voluptatum; sine mortis aut mortalitatis miseria, sine laboris aut doloris afflictione: & cur istiusmodi commodis priuari vel incommodis affligi, sub Dei omnipotentis iustissima prouidentia, non potuerit ante peccatum, legat illos tres libros, quos de statu purae naturae ex D. Augustini mente contra gentilium Pelagianorum, & multorum recentiorum Philosophiam scripsimus. Sed jam de arbitrii libertate, an & qualis in Adamo fuerit, & quo diuinæ gratiae adiutorio indiguerit, paulo accuratius dicendum est. Nam praecipue istius ergo à nobis dicta sunt, quaecumque haecenus de interna hominis externaque tranquillitate, malorumque omnium vacuitate disseruimus.

CAPVT VI.

ADAMVS LIBERVM HABVIT
arbitrium. Quid liberum sibi velit.

ARBITRIVM igitur Adamo liberum fuisse datum, nulla omnino in Catholica doctrina dubitatio est. Tradit hoc sapientissime disertis verbis Augustinus: *Fecisti hominem, dedisti ei liberum arbitrium, in paradiso collocasti, &c.* Et rursum: *Qui enim hominibus dedit liberum arbitrium, ut non serui necessitate, sed ingenua voluntate Deum colerent, dedit etiam Angelis.* Et in Enchiridio: *Sic enim munerans libero arbitrio, ut tamen regeret imperio, terreret exitio.* Quam doctrinam multis aliis in locis tam de Angelis, quam homine primo repetit, & Concilium Arausicum in diuersis Canonibus tanquam indubitatum tangit atque supponit.

Porro duo sunt, quae tam Augustinus, quam Canones isti ex Augustini doctrina sumpti significata voluerunt. Vnum est, datum fuisse homini primo potentiam, seu facultatem illam, quam vulgo liberum arbitrium appellamus: sine cuius motu, hoc est, voluntate siue volitione nihil recte aut perperam, ab homine aut Angelo, siue stante, siue jam lapso, fieri potest: quoque, tam ante, quam post lapsum, tam in caelo, quam in inferis, cum creaturis rationabilibus perseverat. Quo sensu dixit Augustinus: *Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona.* Et hoc sensu Catholici aduersus Manicheos asserere ac tueri solent, datum esse homini liberum arbitrium, ex quo

Tom. 2.

A peccata promanarunt. Sed aduersus Pelagianos longè alius istarum phrasium sensus est. Alterum igitur est, datum fuisse homini primo in sua conditione certum quendam & laudabilem istius potentiae statum, quae magis propriè & quasi antonomasticè ab Augustino, & ipsa Ecclesia Catholica, *Libertas* dici solet; & ab eodem plerumque *vera libertas* nuncupata, iuxta illud Christi: *Si Ioan. 3. vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* De ista enim libertate loquitur Augustinus, cum dicit: *De nat. & grat. c. 43. Quis enim (primum hominem) nescit sanum, & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iustè viuendum potestate libera constitutum? Vbi non vget generalem illam naturam liberi arbitrii, qualis & daemones & hominibus perueris competit; sed illam specialem conditionem, de qua diximus. Quod maxime ex eo patet, quia libertatem illam jam peccato tum ibi tum alibi perditam docet: cum tamen facultas liberi arbitrii non sit perditā. Vnde mox adjungit: Sed nunc de illo agitur, quem semi-vitium latrones reliquerunt, &c.* Et luculentius alibi: *Arbitrium voluntatis tunc est verè liberum, cum vitijs peccatisque non seruit. Tale datum est à Deo, quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest. Vnde veritas dicit: Si vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Et in libro de correptione & gratia: *Illi ergo sine peccato vltro data est, cum qua conditus est, voluntas libera, & eam fecit seruire peccato: horum verò cum fuisset voluntas serua peccati liberata est, &c.* Quae doctrina Augustino familiarissima est, & postea ex scriptis, & ipsissimis verbis eius, canone per Ecclesiam sancita. Locus enim quem ex decimo quarto de Ciuitate Dei citauimus, est Canon Concilij Arausicani decimus tertius. Prima itaque appellatio ista liberi arbitrii generalis est: secunda valde specialis: quae tamen inter se magnam affinitatem habent. Quotquot enim libertatem concipere volunt, apprehendunt aliquid quod non est captiuum, non seruum alteri, expeditum ab alio, non illigatum illi. Vnde Iudaei Domino libertatem promittenti dixerunt:

Nemini seruiumus vnquam: quomodo tu dicis: *Liberi eritis?* Exprimentes libertatem per negationem seruientis, sicut & Augustinus loco citato, & alibi sapientius, siue negatiuis illis expressionibus aliqua proprietates negatiua, siue etiam positua significata sit: quae magis in istiusmodi verbis elucet, quibus liberum dicitur esse: *quod est sui iuris & suae potestatis*, ut vocauit Tertulianus, vel quod est *sui causa*, ut Aristoteles. Ista quippe posituam quandam conditionem videntur tangere, quam tamen vix explicare possumus, nisi dicendo, id esse, suae potestatis & iuris, quod non feruit alteri; sed potius illi alia: id *sui causa* esse, quod non refertur aliò, sicut medium ad finem, quemadmodum ibidem indicat Aristoteles. Hinc ergo fit, ut libertas naturam suam dominetur, & aliud in sui obsequium trahat: seruitus verò dominatum illum alterius respiciat, ut cui iure submissionis obstricta est. Atque ita libertas est ipsius finis; seruitus verò eorum, quae sunt ad finem. Hinc vltimi finis summa libertas est. Quia summo modo est propter se, nullam umbram seruitutis admittens. Sic enim & ipse Deus summus, & verus, & perfectus est Dominus, qui omnia seruiunt, iuxta Psalmum. *Qui omnia seruiunt tibi; ipse nemini: idque siue naturam eius spectes, siue morem.* Nam ut omnium finis est; ita & seipsum non tanquam sui ipsius, sed tanquam omnium rerum à se dilectarum finem intuetur; ut ita nemini affectu, sed sibi soli; si dici fas est, seruiat.

D ij

hoc est, ut ipse sit ipsissima libertas cuius comparatione, quidquid vniuersum continet, seruiat. Quo autem aliquid vltimo illi fini, summoque Domino propinquius jungitur, siue substantiæ suæ, siue amoris conditione; eo propinquius quoque ad ipsam essentialiter libertatem, quæ Deus est, & ad apicem omnis suæ veræ libertatis accedit. Ad quam quia nulla creatura ita accedere potest, ut Deus fiat, nulla etiam potest esse essentialiter libera; sed libertatis, siue in Dei natura, siue in eius voluntate relucens, magis magisque particeps. Hoc autem habet creatura rationalis, ut sicut naturæ suæ conditione omnibus creatis rebus eminet, atque dominatur, omniaque ad ipsam veluti finem ac dominam, adeoque ab eis liberam referuntur; ipsa vero ad solum Deum: ita quoque affectu & arbitrio libera fiat, si illi soli veluti fini vltimo, ideoque essentialiter libertati subiiciatur, cui naturæ conditione subiecta est. Per hoc enim fit, ut ab omnibus omnino rebus, quibus naturæ antecedit, etiam arbitrij qualitate liberrima fiat. Finis enim vltimus amplissimam quandam immensitatem possidet respectu omnium omnino mediorum, hoc est, vniuersæ ab eo conditæ creaturæ, & ab omni illa, inalligatissimam libertatem. Vnde, & amor illius finis illam eandem libertatem amantis facit: ut sicut finis ille vltimus omnibus omnino ad se ordinatis, siue naturæ statu, siue voluntatis suæ dilectione ad se ordinatis, tanquam seruientibus imperat atque dominatur, legem ac normam tribuit, ut prout ipse postulauerit, ita stent aut cadant, oriantur atque moriantur, mutantur aut stabiles maneant: ita amor ille creaturæ voluntatis, qua illi vltimo fini subditur, immensitatem illam affectus & libertatem induit, ut & ipsa ab omnibus ad finem illum ordinatis, adeoque in primis à sui ipsius quoque subiectione, & seruitute expedita omnibus dominetur, nulli seruiat: ut hoc pacto ipse amor finis istius fiat libertas eius, seu id, quo tanquam formâ statum istius laudabilis ac beatissimæ libertatis possidet. Sublimem enim quandam independentiam ab omnibus se inferioribus ex isto sublimi & independenti ente, cui amore subditur & ab eius libertate seruitutis omnis incapaci participat: quæ postea in creaturarum omnium vsu, hoc est, assumptione neglectuque demonstratur.

Hinc fit igitur, ut sicut creatura rationalis, si naturam spectes, essentialiter à conditoris sui natura dependet, cui naturaliter serua est, sicut medium quodlibet respectu finis; ita quoque libertas arbitrij, seu voluntatis eius sit etiam essentialiter quoddam seruitutis genus. Deum enim uti finem suum, ex quo beata fiat, amando necessario etiam seruit Deo. Vnde Augustinus: *An ita sunt liberi, ut nec illum (Deum) velint habere dominum? Nam ut alibi dicit: Sic datum est liberum arbitrium (humanæ naturæ) ut eam tamen necesse sit viuere sub potestate melioris.* Idque non tantum naturæ gradu, sed & ordine voluntatum. Ab illo enim habet creatura rationalis, ut tanquam vltimi finis adeptione atque possessione beata sit, à quo habet, ut sit. Quicquid autem amatur veluti finis, quo quis frui, & beatus fieri velit, hoc amanti dominatur. Hæc enim vtendi re quapiam & fruendi differentia est, quod voluntas fruens se sub amatum deprimat, vtens eleuet: quo fit, ut illa seruum amati faciat, hæc demonstret liberum. Amor enim fruendi amantem ad amatum ordinat: utpote quem respiciat, tanquam principium & causam ex qua fruendo beatitudinem suam adipisci cupit; cum hoc sit frui,

A in alterio velut principio causaque suæ beatitudinis acquiescere. Omne verò, quod ad alterum ordinatur, eo inferius esse, necesse est. Qui verò amat, non ut fruatur, sed ut vtatur, rem amatam ad seipsum ordinat: Quo fit, ut ipse sit principium; res verò, quæ vtitur, ad principium: ipse velut superior vtendo dominetur; hæc seruiat subiacendo. Sic ergo creatura rationalis, hoc ipso quo Deo velut vltimo fini suo, velut independenti liberrimoque creaturarum omnium Domino, velut ipsi essentialiter libertati subditur, fit quidem summè libera, creaturarum sibi subiectarum domina, ab omni captiuitatis nexu & seruitutis vinculo expedita, ab omnibus independentens; sed seruiendo fit libera. Vnde Augustinus seruitutem illam, *salubrem* rationalis creaturæ seruitutem vocat, quam *malè libero abruptit* arbitrio. Et alibi, *arbitrium* vocat *laudabiliter liberum*. Est enim seruitus amoris. Nam ipse amor, per quam principio suo seruiendo subditur, hoc est, ipsa seruitus eius, est libertas eius: quam eleganter Augustinus *liberam seruitutem* vocat *Deo enim seruire regnare est*: quia seruitus creatoris seipsa seruientem creaturarum Regem ac Dominum facit, ut, parto per ipsam illam seruitutem verissimæ libertatis statu, creaturis omnibus affectu suo dominetur, vtaturque liberè, prout dilectio creatoris imperauerit.

Nec sanè mirum videri debeat, quod vera plenissimaque libertas creaturæ cum huiusmodi seruitute consistere queat, cum huius rei effigies in ciuili quoque illa notissimaque libertate cernatur. Nam corpora vbi nata sunt, ibi in patria esse dicimus; & si vero suo Principi, utroque Domino legitimè imperanti seruiant, esse libera: si inde per vim abripias, exulant, captiua sunt, seruiunt. Ingenua quippe & libera seruitus, qua legitimo Domino seruitur liberaliter. Vnde à tali seruitute etiam liberi appellantur. Contingit in animis aliquid simile. Nam vera regio, & patria vbi nascitur anima, veritas est, hoc est, Deus: hæc patria, hæc pater, hæc dominus eius est exilium, oppressor; ac tyrannus eius, creatura. Ex quo fit, ut si anima æternæ veritati hæreat, illam diligat, illa fruatur, ex eius spiritu viuat, in vera sua patria viuat, & tanquam vero suo Domino subdita in summa libertate versetur. Nam *vbi spiritu Domini; ibi libertas*. Inde si exeat, in exilium rapitur, captiua fit, serua efficitur. Nam extra patriam qui esse possit, nisi exul, serua, captiua, tyrannidi alterius subdita; ut quæ verum Dominum suum dereliquerit? Omnia ista amore peraguntur: *Pedes enim nostri in hoc itinere, affectus nostri sunt: prout quisque affectum habuerit, prout quisque amorem habuerit, ita accedit, vel recedit à Deo; his propinquamus, his distamus; his similes, his dissimiles; his hospites & aduenæ velut patriæ extorres, his ciues sanctorum & domestici Dei; his denique liberi, velut ab ipsa veritate libertati, his serui corruptionis, & peccato captiui sumus.* Quid ergo mirum, si Augustinus & Ecclesia illam ubique libertatem prædicent, quæ creatura rationalis Deo per amorem subdita, ab omni creaturæ seruitute & captiuantis dilectionis visco vacua, in æternæ amplissimæque regione veritatis velut patria sua super omnes omnino creaturas, non solum naturæ ordine, sed affectuum quoque absolutione, liberrimis pennis volitet? Hæc est ergo libertas illa, quam Augustinus & Ecclesia arbitrio primi Adami tribuunt, & eius peccato perditam gemunt.

Nam

Lib. de Spir.
& lit. c. 30.
Lib. 1. cont.
aduers. legis
& proph.
c. 14.

In Enchir.

c. 27.

1. cont. Int.

oper. imper.

f. 119.

Lib. 14. de

Cinis. c. 15.

Aug. Psal.

74.

Nam felicissima libertas illa, ut amore creatoris incipit; ita eodem crescente, & adulto, incrementum & perfectionem sumit. Quod enim arctius creatura creatori suo, hoc est, ipsissimæ libertati suæ subditur, eo fit liberior. Ipse enim amor creatoris siue veritatis, est formalis libertas eius. Ex quo efficitur, ut si immobiliter hæreat liberanti se veritati, immobilis etiam fiat libertas eius: si mobiliter, ab illa quoque possit excidere. Mobilis igitur libertas Adamo data est, ut aptissimus esset eius merito locus: immobilis in præmium reservata; nisi mobilem illam libertatem peccando, hoc est, petulantia flexibilibus in malum voluntatis abrumperet. *Servandi enim erant gradus divini numeris, hoc est, concessæ divinitus libertatis, ut primum daretur liberum arbitrium, quo non peccare posset homo: novissimum quo peccare non posset; atque illud ad comparandum meritum, hoc ad recipiendum præmium pertinere.*

Itaque mobiliter Adam per illum amorem creatoris liber fuit, ut excidere posset; & in eo permanere, si vellet: atque ita in quodam confinio vitæ & mortis constitutus, ut utramlibet, vitam aut mortem elegisset, utralibet ipsi æterna, & per hoc, æterna quoque libertas, vel servitus redderetur: cum nihil iustius esse queat, quam ut id quisque inamissibiliter ad fruendum teneat, quod sibi ad amandum liberâ voluntate delegit. In hoc enim iustissima meriti præmijque ratio constituta est. Ad utrumlibet igitur, hoc est, ad bonum & malum, ad vitam & mortem, ad amorem Creatoris & creaturæ, ut sæpissimè Augustinus docet, illa prima libertas indifferens fuit. *Quibus, inquit, (primis hominibus) testatem utrum velent dedit.* Et in libro de correptione & gratia: *Quod (arbitrium) tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & malè.* Et in Enchiridio ad Laurentium: *Sic enim oportebat prius hominem fieri, ut & bene velle posset, & malè; nec gratis, si bene, nec impune, si malè; postea verò sic erit, ut malè velle non possit, &c.* Cur ergo non condidit hominem ita plenè liberum, ut peccare non posset? quia *ordo prætermittendus non fuit: in quo Deus voluit ostendere, quàm bonum sit animal rationale, quod etiam peccare possit; quamvis sit melius, quod peccare non possit.*

In isto ergo stadio constitutus Adam, cum ad utrumlibet contrariorum esset indifferens; atque ita per amorem creatoris liber ab amore creaturæ, ut felicem illam libertatem, alia libertate posset adijcere; non ei placuit in illa creatoris servitute & objectione persistere; sed ad se conuersus, qui ad creatorem debuit, se velut principium suæ libertatis & voluntatis intuendo, per superbiam se Deo prætulit; & dum nescio qua imagine libertatis illi servire noluit, cui naturaliter servit ac subjacet, in veram servitutem amissâ libertate, præcipitatus est. Nam quamvis liberior esse videretur, nemini omnino alteri serviendo, nec ipsi quidem Deo; hoc ipso tamen quo istud non nisi amore finis alterius fieri potuit, qui, ut supra diximus, naturaliter amanti fruentique dominatur, in pessimæ servitutis genus incidit; quâ creatura illa, cuius amore, velut finis sui adhæsiōe, lapsus est, voluntati eius dominatur, & velut servum bello partum firmissimè possidet, & captum tenet. Nam à quo quis devictus est, huic & servus additus est. Hæc autem alia non potuit esse creatura, quàm ipsamet illa, quæ inter Deum, cæterasque creaturas quasi in medio constituta, Deo inferior, cæteris sup-

Tom. 2.

Arior, excusso superiori jugo, ipsa sibi dominari voluit. Quid enim poterat post Deum amare tam sublimis mens, nisi id quod post Deum sublimissimum occurreret? In quid primò poterat cadere, nisi in id quod Deo, unde labebatur, & sibi qui labebatur, proximum fuit? Hoc est autem mens ipsa sibi. Nec enim quicquam externum primo illo creaturæ amore appeti potuit; cum omne rei alterius desiderium, præexistentis sui ipsius amoris indicium & proles sit. Amor enim indigus, quo quid aliquid aliud appetit, non rei quam appetit, sed indigenti appetit. Sibi ergo appetisset, si quid appetisset; se ergo amasset, antequam aliud appetisset. Necessariò quippe aut corporis aut animi sui bonum, aut utriusque sectatus esset, quod deficiendo adipisci voluisset. Hoc autem nemini adeptum voluit, nisi sibi ipsi; atque ita quidquid tandem veluti finem suæ rebellionis intueri videretur, in semetipsum veluti finem ultimum cui suæ defectionis atque dilectionis retulit, quem multò arctius, & intimius, & uniuersalius in cuiuscunque concupiti boni dilectione diligebat. Vnde optimè Augustinus: *Amores omnes & dilectiones prius sunt in hominibus de se, & sic de aliare, quam diligunt. Si diligis aurum, prius te diligis, & sic aurum.* Sic igitur jam tum non modò civitates duas; sed etiam libertates duas, ac servitutes duas facere ac distinguere cœperunt, amor Dei vsque ad contemptum sui, & amor sui vsque ad contemptum Dei. Nam quemadmodum ille castus amor Dei, quem ei condendo creator inseruerat, liberrimum ab omnium creaturarum vinculis, tamen servum iustitiæ, hoc est, Dei veri Domini sui fecerat; ita vicissim peruersus ille, in quem cecidit, amor sui, liberum eum à iustitia ac Deo; servum verò sui ipsius fecit, omniumque omnino creaturarum, in quas postea amor sui jam recens natus exardesceret. Nam amor ille sui, quo seipso quodammodo, deficiendo à Deo, frui velle videbatur, non stetit in se; sed continuò suam expertus est indigentiam, & à seipso sensit se beatum esse non posse. Hinc igitur, cum sursum esset præclusum iter in Deum, quem veræ beatitudinis fontem homo deseruerat, deorsum ulterius in creaturas alias pergere compulsus fuit, ut in illis id, quod sibi deesse sentiebat, adipisceretur. Hic igitur infinitarum cupiditatum exercitus ebullit, quarum vinculo creaturis amatis arctissimè colligatus, non sui ipsius tantummodo, sed & cæterarum rerum omnium, quibus propter seipsum amore copulatur miserrimus servus effectus est. Seipsum enim in omnium aliarum rerum dilectione maximè diligit; seipsum in earum omnium fruitione ampliùs & nobiliùs fruitur, ut cui per omnia maximè consultum cupit.

Sed quia ars naturam, & creatura creatorem etiam peccando imitatur, dum quandam defectivam speciem, vitio fallente, appetit, quæ non nisi in creatore vera reperitur; hinc in illa creaturarum servitute umbratica quædam species libertatis ab homine appetita est. Cum enim Deus non tantum ab omnibus creaturis liber, sed ipsa libertas sit, seipso tamen solo velut liberrimus fruitur, in quem cuncta ei serviendo referuntur; fallacem libertatis umbram intuendo, etiam ab ipso vero Domino suo liberari voluit; ut quemadmodum Deus, nemini omnino serviendo nisi sibi, seque ipso fruendo, sui penitus juris, suæ potestatis, ab omnibus omnino liberrimus viveret. *Quid illi dederat, ut tangeret lignum vetitum, inquit Augustinus, nisi quia sua potestate uti voluit, præceptum rumpere delectavit? Ut nullo sibi dominante fieret.*

D iij

sicut Deus, quia Deo nullus utique dominatur. Sed hac ipsa libertas, ymbratica tantum libertatis est species, verissima vero seruitus; quia à vero iustoque Domino auulsa, in foedissimi & tyrannici amoris sui ipsius, cæterarumque subseruentium cupiditatum jugum & captiuitatem incidit: à quibus nullâ humana vel Angelicâ potestate, sed solâ Dei potentis gratiâ liberari potest. Sed quia seruitus etiam ista quandam libertatem à iustitia, hoc est, à Deo conjunctum habet, qui non amplius fugitiuæ suæ creaturæ voluntatibus dominatur, & hoc ipso, quod seipsam creatura velut finem omnium suarum actionum colit, amplitudinem quandam videtur adipisci, quâ omnibus omnino rebus uti potest, prout amatus ille finis postulauerit: hinc est, quod illa seruitus quoque quædam libertas, etsi defectiua, esse videatur, & ab illa quoque dicatur. *Liberum arbitrium*. Prima quippe vocis *liberi* significatio videtur esse abstractior, & quid commune ab libertatem veram, & mancā, genuinam & seruilem, solidam, & ymbraticam; ita ut quemadmodum in illas duas libertatis differentias diuidatur.

Sed ex illis, quæ hactenus diximus, facile est vtriusque libertatis similitudinem & discrimen agnoscere. In hoc enim vna alteri similis est, quod vtraque ipso vocabulo respectum quemdam ad terminum quasi à quo arbitrium liberatur, inuoluat: dum illa à peccato, hoc est, à creaturis dilectis arbitrium captiuantibus; hæc à iustitia, hoc est, à Deo vero Domino immunem & absolutam facit. Vtraque non in naturis ipsis, sed in affectu sita est; vtraque per primum præcipuumque arbitrij motum, & cardinem omnium motuum cæterorum, hoc est, amorem confertur; vtraque per amorem, non quemlibet, sed ipsius vltimi finis; illa Dei, ista creaturæ. Et quia illi, quod ut finis vltimus diligitur, maxima quædam competit vniuersitas, & amplitudo, & independentia; utpote ad quem cuncta referri, cui cuncta seruire, à quo cuncta pendere debent: hinc est quod vtraque libertas independentiam quandam sonet, & conferat, respectu eorum, quæ comparatione finis illius assumi vel respui debeant, pro ut finis amati rationes postulauerint. Hinc consequenter vtraque *sui iuris*, *sue potestatis* esse facit; utpote nulli ex ijs, quæ ad finem amatum referenda sunt, adstrictamque ut in ijs assumendis & auersandis, facere possit quod velit, quæ ad libertatis rationem pertinere supra diximus. Vtraque ita libertatis rationem obtinet, ut tamen aliquid seruitutis coniunctum habeat: sed illa respectu veri Domini æternæ veritatis ac Dei; ex quo fit, ut potius vera libertas, quam seruitus nominanda sit; hæc respectu tyranni, ipsius videlicet creaturæ, seu, quod in idem redit, amoris & cupiditatis eius: quæ propterea potius vera seruitus, quam libertas dici debet. Et propter istas multiplices vtriusque libertatis similitudines factum est, ut abstracta ab vtraque & vtriusque communi significatione, communiter *liberum arbitrium* vocetur, prout Deo, beatis, & damnatis Angelis, & homini viatori communiter conuenit, prout ad vtramque istam libertatem est indifferens.

Ex ista enim vocis istius usurpatione Augustinus dicit: *Semper est autem voluntas libera, sed non semper est bona. Aut enim à iustitia libera est, quando seruit peccato; & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando seruit iustitiæ; & tunc est bona. Vbi breuiter pleraque eorum, quæ diximus, tetigit. Ostendit enim vnde vtraque libertas dica-*

tur, respectu termini scilicet à quo: ostendit vtramque quandam seruitutem habere conjunctam: ex quibus duobus cætera quæ diximus facile colligi & inferri possunt. Et alibi, cum citasset illum Scripturæ locum: *Cum essetis serui peccati, liberi fuistis iustitiæ*; statim adjicit: *Ecce ostenditur, etiam peccato minimè potuisse, nisi aliâ libertate, seruire. Liberi ergo à iustitiâ non sunt, nisi arbitrio voluntatis: liberi autem à peccato non sunt, nisi gratiâ saluatoris*. Quæ doctrina sexenties ab Augustino diuersis locis iteratur. Hæc est ergo vera ratio libertatis & liberi arbitrij, prout ab Augustino in hac materia, & post ipsum ab Ecclesia spectata fuit. In qua Augustinus ac discipuli eius magis ipsam liberationem à seruitute, hoc est *termini à quo*, quem nomen ipsum indicat, quàm illam à medijs independantiam, & vtendi vel non vtendi amplitudinem, spectauerunt; posteriores Doctores è contrario potius illam independentiam & amplitudinem, quæ ex amore vltimi finis, siue veri, siue opinati, respectu mediorum consequi solet. Nam inde proficiscitur, quod semper ad rationem libertatis illam indifferentiam, & quasi ab vtroque extremo independentiam postulant, ut videlicet semper agere possit, & bene, & malè; vel certè *agere & non agere*. Sed qui secundum istud ad rationem libertatis postulant, fortasse tolerandi sunt: qui primum, in ipsam impingunt Catholicam fidem. Nam Adam quamuis, ut supra ex Augustino demonstrauimus, ita liber fuerit; ut & bene velle possit, & malè: atque ita istam contrarietatis indifferentiam obtinuerit; nullo tamen pacto istud ad libertatis siue rationem, siue exercitium pertinere iudicandum est. Cum enim libertas Augustino nota per amorem alicujus vltimi finis, siue Dei siue creaturæ conferatur; per absurdum est ad eius rationem pertinere, ut arbitrium in isto amore dilecti finis ita mobile & instabile maneat, ut illum semper possit abrumpere, vel amorem alterius oppositi finis assumere. Hoc enim commentum fides destruit, quæ docet, tam beatos quàm damnatos immobiliter in semel electi ac dilecti finis amore permanere. Sed ista liberi arbitrij mutabilitas solis Angelis & homini primo viatori, propter rationes aliquas supra tactas, peculiaris fuit. Nam etiam lapsus homo in amore dilectæ semel creaturæ persisteret immutabilis, nisi mutatio per dexteram Excelsi fieret, qui potentissimâ gratiâ, lapsi hominis voluntatem à rebus creatis in se retorquet, eamque ab amata creaturæ, hoc est, à cupiditatum terrenarum vinculis liberando, sedenuo verum eius vltimum finem ac Dominum diligi facit. Sed de natura liberi arbitrij secundum profundissimi Doctoris nostri mentem, & de indifferentijs istis contrarietatis & contradictionis, quæ strictim hic attigimus, erit alibi fusiùs differendi locus.

CAPVT VII.

AN ADAM PER VIRES LIBERI arbitrij in creatione datas potuerit iuste vivere.

HACTENUS de libertate differuimus secundum respectum quasi termini, à quo per illam homo liberatur: nunc dicendum de respectu quasi termini ad quem siue de vsu libertatis, & operibus, quæ illius virtute

De gratia
& lib. arbit.
c. 11.

Lib. de corp.
rept. & gra.
11. & in
Enchirid.
c. 105.

Vide duos
lib. de nat.
lib. arb. inf.
qui sunt 6
& 7. de gra-
tia Christi
saluatoris.

tute fieri possunt. Primus respectus est libertatis quasi secundum essentiam, & naturam, & statum eius; posterior secundum exercitium eius. Differentiam istam agnouit Augustinus. Nam quamuis sapissimè, & ferè semper primam illam rationem inculcet, nonnunquam tamen etiam tangit alteram; vt quando dicit: *Ad bonum opus liberum Adam condidit.* Et in Epistola ad Vitalem: *Qua (gratia) nostrum ad declinandum à malo, & faciendum bonum, liberatur arbitrium.* Et aliquantò post de diaboli arbitrio loquens: *Quod nec ipse habet liberum ad benè faciendum.* Et adhuc inferius: *Cum potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda & agenda fit liberum.* Et libro primo ad Bonifacium: *Tunc verè liberi eritis: utique liberi ad benè iustèque viuendum.* Quod eodem loco, sicut & alibi, vocat, esse liberum in bono, & liberum in malo: *Sed hæc voluntas, quæ libera est in malo, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est.* Et rursum: *Nec liberum in bono erit, quod liberator non liberauerit: sed in malo liberum habet arbitrium.*

Quæritur ergo, quas vires habuerit liberum illud arbitrium primi hominis ad benè iustèque viuendum? Scholastici enim Doctores non ita cæci fuerunt in voluendis monumentis Augustini, quin facilè viderint, aliquid ab eo libertati primi hominis adhuc integri respectu bonorum operum tribui, quod lapsi hominis libertati nullo modo concedi potest. Itaque operosè hîc distinxerunt opera naturalia, seu moralia à supernaturalibus; obseruationem præcepti secundum substantiam operis, & secundum modum; obseruationem totius legis naturalis, & obseruationem vnus vel alterius præcepti perpetuam, seu longi temporis, & transitoriam vnus horæ, vel diei, vel occasio- nis &c. idque vrgente aliquâ tentatione vel non vrgente. Omnes enim iudicarunt, opera super- naturalia, vt fidei, vel dilectionis Dei, non posse eius libertati sine injuria diuinæ gratiæ tribui. Sed siue distinctiones illæ admittendæ sint, siue non, quæ disputatio alibi oportuniùs nos occupabit, hîc certè ad propositum nostrum nihil facit. Nos enim quærimus, vtrum illa opera, quæ lapsi ho- minis arbitrio per Christi gratiam conferri de- bent, Adam libertate arbitrij sui naturali, hoc est, quæ in prima conditione naturæ concessa fuerat, perficere potuerit. Nam si constiterit, illa opera per liberum eius arbitrium potuisse fieri non do- nante gratiâ Dei; quid de cæteris sentiendum sit, perspicuum erit.

Nos igitur hîc asserimus, tanquam sine dubi- tatione verissimum, juxta doctrinam sancti Au- gustini, & Ecclesiæ, omnia huiusmodi opera, adeoque & ipsam fidem, & dilectionem Dei ab eo potuisse per arbitrij libertatem fieri, sic vt ea non donaret ei gratia Dei. Quod quamuis alicui paradoxum fortasse videatur, non poterit tamen non admittere, si Augustini & Conciliorum do- ctrinam admittere velit. Multis igitur modis istud facilè probari potest.

Primò quia non rarò plenam perfectamque bene viuendi potestatem Adamo collatam esse dicit. Nam de primo homine loquens ac dispu- tans, an debuerit rectè viuere, sic loquitur: *Ex eo, quod non accepit, nullus reus est: ex eo verò, quod non facit quod debet, iustè reus est. Debet autem, si accepit & voluntatem liberam, & sufficientissimam faculta- tem.* Nam ex eo quod debet iustè viuere, primum hominem colligit habere debuisse sufficientissi- mam facultatem. Et in libris de Genesi ad litte-

A ram: *Non mihi videtur magnæ laudis futurum fuisse hominem, si propterea posset benè viuere, quia nemo malè viuere suaderet: cum in natura posse, & in pote- state habeat velle, & non consentire suadenti.* Ecce in natura habebat posse benè viuere. Et quid est, in natura nisi in natura liberi arbitrij? Et clariùs cum Pelagio disputans, qui naturæ, non gratiæ, bene viuendi potestatem tribuebat: *Verum est autem, quod ait (Pelagius) quod Deus tam bonus quàm iu- stus talem hominem fecerit, qui peccati malo carere sufficeret; sed si voluisset.* Et rationem ex natura li- beri arbitrij petens: *Quis enim nescit, inquit, eum sanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, at- que ad iustè viuendum potestate liberà constitutum? Et alibi: Agitur de illius mentis quadam valentia (id est robore) vsuque rationis, quo præceptum Dei, le- gemque mandati & docilis Adam caperet, & facile posset custodire, si veller.* Et apertissimè sanctus Ful- gentius Augustini discipulus: *Nam utique natura- liter homini, cum cæperit in Dei Filium credere, si posse credere in conditione primi hominis datum non esset, nunquam peccatum de infidelitate contraheret.* Quibus in locis disertis verbis indicant, datam esse in prima naturæ conditione, hoc enim vo- cant, naturaliter posse credere, mentis valentiam, potestatem liberam, posse, sufficientiam sufficientissi- mam facultatem ad credendum, ad carendum pec- cati malo, iustèque viuendum. Ne quis autem existimet, hæc ita fortassis esse intelligenda, si- cut quælibet creatura rationalis propter mentem dicitur remotè posse benè viuere; multis alijs mo- dis semetipsos declarant.

Secundò namque sapè dicunt, facultatem cre- dendi ac diligendi Deum, adeoque benè viuen- di, quam ante peccatum habebamus, jam amissam esse peccato, & non nisi gratiâ posse reparari: quod nullo pacto de mente rationali intelligi po- test. Nam de potestate diligendi Dei sic Augu- stinus: *Non est igitur gratia Dei in natura liberi arbi- trij, &c. quia & liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* De fa- cultate credendi Fulgentius: *Hoc igitur in homine diuinitus agitur, cui fidem Deus infundit, vt gratiæ dono virtutem credendi natura recipiat, quam amisit.* Et alibi de potestate cogitandi recta & sancta: *Humano generi gratuitam gratiam diuina bonitas con- tulit, &c. per quam cognitionis sanctæ amissæ iam pri- dem in homine primo per hominem secundum recipere- tur facultas.* Et rursum: *Peccans ille, qui sine pec- cati necessitate creatus est in eo quod animæ sani- tatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi, quæ ad Deum pertinent, amisit protinus facultatem.* Si potestatem sancta cogitandi, credendi, dili- gendi, sub quibus omnibus iustè viuendi officia comprehenduntur, amisimus per peccatum, ante peccatum nos eam habuisse, necessarium est: ne- que enim amittitur, quod non habetur.

E Tertio, quia Augustinus disputans contra Pelagium, qui potestatem bene viuendi tribue- bat naturæ, sapè indicat sententiam eius fore ve- ram, si natura adhuc esset in illa integritate, in qua primò condita fuit: nunc autem, quia pec- cato vitata est, veram esse non posse. Cum enim dixisset Pelagius: *Ipsam non peccandi possibilita- tem non tam in arbitrij potestate, quàm in naturæ ne- cessitate esse,* Respondet Augustinus: *Si iste, qui hunc librum scripsit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculcata & salua condita est, vtrumque acciperetur hoc dictum: hoc est, tolerari posset ista sententia, tanquam vera, quod paulò antè etiam similitudine declarauerat; cum enim dixisset Pe- lagius, Non peccandi possibilitatem, velimus, noli-*

D iiij

Lib. 11. c. 4.

Lib. de nat. & grat. c. 43.

Lib. 1. de pec- meritis. c. 37.

Li. de incar- & grat. 21.

Epist. 107.

Lib. de in- carn. & grat. c. 2.

Ibid. c. 12.

Ibid. c. 13.

Lib. de nat. & grat. c. 54.

Cap. 49.

mus (hoc est inamissibiliter) insitam esse naturam, respondet ei similitudine: De homine sanis pedibus tolerabiliter dici potest, velit, nolit, habet ambulandi possibilitatem: confractis vero, si velit non habet: vitata est natura, de qua loquitur, &c. quasi diceret, propter contractum vitium jam claudicat natura; & non peccandi possibilitate, quam habuit, caret. Nam in istis locis nihil aliud in sententia Pelagij displicet Augustino, quam quod illam possibilitatem naturam inamissibiliter & inseparabiliter habuisse, contenderet. Illa enim causa est, cur non absolute eius verba admitteret; sed cum quadam diminutione, utcumque, tolerabiliter. Vnde illam inamissibilitatem utroque loco reprehendit.

Quarto, quia frequenter Augustinus aduersus Pelagium docet; si natura esset sana, quemadmodum primum condita est, & mordicus Pelagiustuebatur, non opus esse, ut per Christi gratiam vires ad bene viuendum naturae donarentur. Nempe, quia per seipsam ad hoc sufficeret. Solum enim vitium peccato contractum causam esse, cur ad bene viuendum gratiae Christi medicina requiratur. Nam ille erat scopus Pelagij in omnibus disputationibus suis, ostendere naturam à primæua integritate non esse vitiatam: & idem hominem nunc per seipsum posse iuste viuere, sicut hoc Adam potuit. Declarat hunc scopum & argumentationem eius Prosper:

Carm. de in-
grat. c. 9.

*Ait, naturam, quæ bona facta est,
Nullis cum vitijs in quoquam omnino creari;
Nec cuiquam primi culpam nocuisse parentis:
Et quoniam tales nascantur nunc quoque, qualis
Ille fuit nostri generis pater, ante reatum:
Posse hominem sine peccato decurrere vitam,
Si velit: ut potuit nullo delinquere primus
Libertate sua.*

Lib. de nat.
& grat. c. 3.
Cap. 6.

Cum ergo hunc scopum intuens Pelagius in libro de natura & gratia mordicus contenderet, naturam nunc similiter per seipsam posse iuste viuere, seu legem implere, & non peccare si vellet, respondet Augustinus: Natura hominis primitus inculpata & sine vilo vitio creata est: Natura vero ista hominis, qua unusquisque ex Adam nascitur, iam medico indiget, quia sana non est. Et paulò inferius. Hoc si secundum Scripturas sapiamus, nempe naturam non esse integram, sed peccato vitiatam, non cogimur contra Christianam gratiam disputare, & ea dicere, quibus demonstrare conemur, naturam humanam neque in paruulis medico indigere, quia sana est, & in maioribus sibi ipsam adiutitiam, si velit, posse sufficere. Apertissime indicans eum, quia sanam & integram tuetur naturam, omnino cogit tollere Christi gratiam, tamquam nullo modo non solum ad peccati remissionem, sed nec ad iustitiæ impletionem necessariam. Et adhuc aliquanto post: Cernitisne quò tendat, & quò manus porrigat hac disputatio? (Nempe de ista sanitate naturæ) ut omnino frustra dictum putetur: Vocabis nomen eius I E S U M; ipse enim saluum faciet, &c. Et adhuc multis interjectis: Melius Dei causa agitur, quam se iste agendo dicit defensare naturam, cum & creator & saluator agnoscitur; quam cum defensa velut sana, viribusque integris creatura, opitulatio Saluatoris inanitur. Vbi clarè intelligendum offert, opitulationem siue gratiam Christi Saluatoris ex ista virium integritate conuinci esse superfluum, ut potè quæ per vires illas primæ conditionis integras ad iustitiam

Ibid. c. 20.

A sibi sufficeret. Ethinc est, quòd statim apertissime sensum suum explicans, disertis verbis dicit: Verum est quòd ait (Pelagius) quòd Deus tam bonus, quam iustus, talem hominem fecerit, qui peccati malo carere sufficeret, hoc est, ad implendam legem iustèque viuendum, ut Pelagius contendebat; neque enim aliter peccati malo carere potest. Rationem adiicit: Quis enim eum nescit sanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iustè viuendum potestate libera constitutum? Et quasi quæreretur; quid ergò causæ est, cur nunc non similiter sibi ad iustè viuendum natura sufficiat? Respondet esse vitium: Sed nunc de illo agitur, qui grauius sauciis confossusque vulneribus, &c. Et rursum clariùs id ipsum explicans, cum Pelagius dixisset: Voluntate non est, quòd naturæ potest, hoc est, ex sola voluntate contingit, quòd homo non careat peccatis, aut iustè viuat; respondet ei Augustinus: Ego dico, voluntate quidem non est homo iustus, si naturæ potest; sed medicinam (id est gratiam) poterit, quòd vitio non potest. Ex quo conflictu Pelagij & Augustini manifestum est, Augustinum sapius admittere, quòd vera esset sententia Pelagij, nec opus esset Christi gratiam, quæ liberum roboraret & sanaret arbitrium, si vires primæuas in conditione datas natura non perdidisset: quo sensu dicit idem Augustinus eandem sententiam Pelagianorum persequens: Sunt homines ingrati gratiæ, multum tribuentes inopi sauciaque naturæ, nempe quòd per vires suas iustè posset viuere: Verum est, magnas arbitrij liberi vires homo cum conderetur accepit: sed peccando amisit. Hinc Prosper simili planè modo, etiam peccati remissionem per liberi arbitrij vires obtineri potuisse docet, si natura ut facta est post peccatum illæsa perstitisset.

Cap. 45.

Ibid.

Serm. 2. de
verb. apost.Carm. de in-
grat. c. 42.

*Nam si nunc etiam illæsus vigor ille maneret,
In quo insons natura fuit; sua quemque voluntas
Conciliare Deo, pœnæque absolvere posset:
Ne quicquam Christus mortem moriendo piaret:
Peccatum & mundi sanguis non tolleretur agni:
Nec genus humanum generari rursus egeret
Conditione nouâ, quoniam sapientia sana,
Sana fides, sanum arbitrium, mens libera morbo,
Vitam agerent dignam summorum participatu.*

Nimirum, quia per illæsas arbitrij vires, tametsi peccasset, potuisset sicut ante sapere, credere, dolere de peccato, & ita remissionem adipisci, sine vlla medicina gratiæ Christi, quæ liberum arbitrium gemere, & dolere, & credere faceret. Rem verò totam, ipsumque adeo Augustini Magistri sui sensum, sicut eum ex iterata toties in libris eius hac doctrina hauserat, breuissime apertissimeque sine vlla ambiguitatis aut obscuritatis latebra complexus est idem Prosper, quando dixit: Neque hæc dona (ea videlicet, quæ sunt veræ sanctæque pietatis, habere, cogitare dicere, agere) ita ex Deo esse opinemur, ut quia ipse natura nostra auctor est, per conditionem iam hæc contulisse videatur. Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem: sed omnes iam in illo amisimus, in quo omnes peccauimus.

Hanc igitur doctrinam secutus autor librorum ὑπονοστήτων, qui pœnè toti ex sensibus Augustini, aut discipulorum eius Prosperi & Fulgentij per texti sunt, omnia quæ paulò antè ex eorum scriptis deduximus, luculentissime calculo suo confirmat, & illustrius explicat: Hinc est enim quòd possibilitatem bene viuendi sæpè libertati natu-

Ad capitula
Gall. Resp. 2.

Auctor li.
brotus.

ὑπογυωσ.

Lib. 3. c. 1.

Cap. 2.

Cap. 4.

a Lib. 3. c. 1.

b cap. 4.

Cap. 9.

Lib. 3. c. 1.

Lib. 3. c. 3.

Cap. 4.

Epist. ad
Episc. Gall.
c. 3.

rali primi hominis tribuit. Nam statim initio libri tertij proponens hæreticorum sententiam, quod homo per liberum arbitrium, & per se sibi sufficeret implere, quod vellet, respondet: Neminem posse per se sibi, id est, per liberum arbitrium, implere quod velit, recte dicimus, nisi Protoplaston solum potuisse: cum voluntas liberi arbitrij fuisset sana eadem ante culpam. Et capite secundo: Ut liberum arbitrium cum possibilitatis bono, quo valeret implere, quod voluisset Adam, factum intelligas, audi quid dicat Scriptura: Reliquit eum in manu consilij sui. Quid est autem, reliquit, &c. nisi dimisit eum in possibilitate liberi arbitrij sui? In manu enim possibilitas intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si seruare mandata Domini voluisset. Et capite quarto: Arbitrium ideo liberum dictum, quod in sua positum sit potestate, habens agendi quod velit possibilitatem. Sed huiusmodi, ut ante iam dictum fuit, fuit in homine protoplasto, cum ante peccatum maneret illæsus, qui semper, si Deo fuisset obediens, sufficere posset ad omne bonum, quod voluisset. Hinc est, quod eandem illam possibilitatem peccato eius perditam, sæpius iterat: a Domini præterit præceptum, amisso possibilitatis bono; solum arbitrium ad velle potius est vulneratum. b Per velle ergo malum, recte perdidit posse bonum, qui per posse bonum, potuit vincere velle malum. Per peccatum ergo liberum arbitriū hominis possibilitatis bonum perdidit, non nomen & rationem. Diabolus humanum genus dispoliauit & vulnerauit, morum scilicet ornamentis, & bono possibilitatis liberi arbitrij perditio. c Quid etiam aliud ostenditur & inoue illa perditio ex centum ouibus, nisi liberum arbitrium, possibilitatis bono, vitio primi hominis perditio, à iustorum errasse consortio? Hinc docet, nos jam non posse implere quod volumus, quia libertas vitiata est. Hoc ergo vulnere cuncti libero claudicamus arbitrio, nec implere nobis naturaliter sufficit posse bonum, quia iam, ut superius disputauimus, de natura vitiata peccato, id est, de protoplastis hominibus, quorum sumus & ipsi natura, in quibus vitiata est libertas, homo voluntatis sanæ, perfecto videlicet libertatis arbitrio, quo sibi sufficiat, non potest exoriri. Hinc similiter sæpius tradit, Pelagij sententiam futuram veram, & inaniter Christi gratiam prædicari necessariam si natura illesa perstitisset: Et conaris, inquit asstruere, cum prædicas hominem naturaliter posse quod velit, Christum nullum in eo vulnus, quod curaret, nullam infirmitatem inuenisse, quam gratiæ suæ gratuita medicamento sanaret? &c. Quid enim opus erat Deo, si status integer naturæ maneret, humanam carnem suscipere nostram?

Perge adhuc, hæretice, dic liberum arbitrium sic ex Adam susceptum, ut medicina Christi non indigens per se sibi sufficiat implere quod velit, &c. Et gratiæ ingratus existens sanum te naturaliter putas liberum arbitrium possidere? Si sanus est homo ut Adam à Deo primum fuerat institutus, &c. Quæ omnia magis perspicua sunt, quam ut aliquo indigeant commentario: quin potius, si quid obscurius Augustinus dixerit, luculentissimi Commentarij loco explicant.

Quamobrem cum Celestinus Pontifex, & Concilium Arausicanum intelligerent istam, quam ex Augustino tradidimus, etiam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam esse, eandem sacrorum Canonum auctoritate firmarunt. Nam Celestinus Gallos instruens, cum Catholicis credi ac dici iubet: In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem (nempe volendi, cogitandi, agendique recta, &c.) & innocentiam perdidisse: & hoc ipsum sancti Papæ Innocentij auctoritate confirmat. Concilium verò Arausicanum eiusdem doctrinæ

A filum sequens, utpote quam plerumque verbo tenus ex Augustino sumpsit, paucis verbis vniuersæ hæreseos Pelagianæ atque Semi-Pelagianæ fibras excidit. Nam quemadmodum Pelagiani vniuersa salutis opera per illam naturalem arbitrij potestatem, quæ integerrima per creationem data fuerat, fieri posse sentiebant, & ita non opus esse Christi gratiæ, cuius virtute fierent; sic Semi-Pelagiani sola bonorum operum initia, fidem, orationem, & similia per eandem illam naturæ potestatem effici posse credebant. Et isto sensu dicunt Canone quinto: Initium fidei naturaliter nobis inesse; & Fidem, qua in Deum credimus, esse naturalem. Et Canone septimo: Nos per naturæ vigorem bonum aliquod; quod ad salutem pertinet vitæ æternæ; cogitare ut expedit, aut eligere posse. Et Canone octauo: Aliquos per liberum arbitrium ad gratiam baptismi posse venire. Nam ista omnia eundem sensum habent. Quam suam sententiam ut hæretici firmiter stabilirent, veluti basin substernebant id, quod habetur Canone primo: Animi libertatem illam durasse, per quam scilicet, saltem operum bonorum initia fieri possent: quemadmodum olim, cum natura esset integra, prorsus omnia per illam effici poterant. Hæc ergo perspicaciter intelligens Concilium Arausicanum, & rem istam sciens esse impossibilem, non petit vllibi impossibilitatis istius rationem, ex natura operum huiusmodi, quod supernaturalia sint; sed ex infirmitate, quæ per peccatum in liberum arbitriū inducta est. Vnde Canone octauo infert ex ea sententia Semi-Pelagianorum sequi, Non omnium liberum arbitriū esse per peccatum primi hominis infirmatum. Nimirum, quia id quod ille poterat robustus & sanus, hoc etiam infirmis tribuebant. Quam sententiam & totius hæresis istius basin ut euerteret, toties, tamque studiosè, contractam illam liberi arbitrij infirmitatem prædicat & inculcat. Hinc est enim, quod Canone decimo tertio definit, Arbitrium voluntatis in primo homine esse infirmatum, & esse amissum. Et Canone vigesimo primo, Naturam per Adam esse perditam. Et Canone vigesimo quinto, ut plurimum definitionum præcedentium rationem & fundamentum patefaceret, addunt: Secundum antiquorum Patrum definitiones (ubi certum est Augustinum & Prosperum respici, utpote cum omnes penè Canones ipsissimis Augustini verbis, & ipsissimo ordine, quo à Prospero collecta, fuerant concepti & conditi sint) nos prædicare debere & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina præuenierit. Et idcirco illam præclaram antiquorum Patrum fidem, non per bonum naturæ, E quod prius in Adam datum fuerat; sed per gratiam Dei fuisse collatum. Itemque latronis, Cornelij Centurionis, & Zachæi admirabilem fidem non fuisse de natura; sed diuinæ largitatis donum. Quo Canone, cum Concilium dicit, arbitrium ita fuisse inclinatum, & attenuatum, ut nullus postea possit diligere Deum, sicut oportuit, aut credere, aut operari, &c. manifestissimè significat, antequam esset attenuatum, potuisse ista per liberum arbitrium fieri, quæ non poterant postea: Quæ omnia doctrinæ Augustini & Prosperi, ex qua sumpta sunt, ad vnguem consonant: & sicut ex ea lucem accipiunt, ita illam immobili sua auctoritate confirmant.

Ex his igitur, quæ hætenus diximus, perspicuum est, superfluas esse hoc loco tot Scholasti-

corum distinctiones, quas doctrinam illam, quam non satis videntur penetrasse, subodorati & difficultatem eius veriti, ad molliendam eam, sanoque sensu aptandam protulerunt. Nimis enim apertum est, non solum ex Augustini, & Concilij, & Pelagianorum, & Semi-Pelagianorum scopo, sed etiam ex ipsissimis eorum verbis, de fide, dilectione, ceterisque operibus agi supernaturalibus, adeoque salutis aeternae meritorijs: ut non sit opus laborem in ijs refutandis impendere, praesertim cum nullum earum distinctionum vestigium in Concilio, aut Augustino reperire liceat. Sunt enim partus cogitationis humanae de tuendis suis sententijs, fatagentis, quas doctrinae sancti Augustini non satis intellectae facile accommodare non poterant. Vnde detecto solo filo veritatis per se corruunt & euanescent. Quo vero pacto doctrina ista intelligi debeat, ne in diuinæ gratiae iniuriam cedat, ex Augustini mente infra fusiùs explicabimus.

Vnum tantummodò hinc obseruandum est, illud naturalis possibilitatis nomen ex doctrina Pelagij in hanc materiam promanasse. Ipse inter primos, vel primus ista voce uti coepit. Nec aliud per eam significare voluit, quam naturalem potestatem seu facultatem liberi arbitrij. Quod alibi in explicandis Pelagij dogmatibus declarauimus, & ex libro de natura & gratia cap. 7. 10. 45. 47. 48. 52. Itemque ex libro de gratia Christi cap. 4. & 6. 14. & 16. manifestum est; quibus vox ista in eo sensu, & ipsis Pelagij verbis sepius repetitur. Vnde & Augustinus, qui antea nomen potestatis & facultatis tanquam latinus usurpare solitus fuit, etiam hac voce in illo sensu, sicut & Prosper, & Consilium Arausicanum, uti coepit, ut haeresis eadem veste, qua mundum intrauerat, mundo excederet; & eodem sensu, quo veritatem conabatur adulterare, damnaretur.

CAPVT VIII.

VTRVM PER VIRES LIBERI arbitrij in iustitia creationis potuerit perseverare.

QUOD in hac quaestione sentiendum sit, ex ijs quae superiori capite dicta sunt, satis superque liquet. Si enim per liberum arbitrium potuit in Deum credere, Deum diligere ut oportet, iuste vivere, non peccare, si vellet: potuit profectò & in iustitia perseverare. Qui enim iuste viuit, & non peccat, sine dubio perseverat. Ut tamen doctrina ista plenior sit, & apertius Augustini sensus de omnibus illis, quae supra diximus, intelligatur & confirmetur, pauca de potestate perseverandi, & perseverantiâ in iustitia per liberum arbitrium adicienda sunt. Hoc enim si ex scriptis eius astrui potest, omnis scrupulus de superioribus euanescent; eò quòd perseverantiâ sine fide, dilectione, ceterisque iustitiae supernaturalis operationibus obtineri nullo pacto queat.

Nonnulli igitur, quibus doctrina sancti Augustini minus perspecta fuerit, verebuntur potestatem perseverandi in iustitia libertati arbitrij primi hominis & Angelorum attribuere, & tanquam capitalem diuinæ gratiae iniuriam exhorrescent. Sed si principijs non modò supra jactis, sed etiam vestigijs, quae scriptis suis hac ipsa de re passim Augustinus impressit, & luculentissime

A expressit, velimus insistere, fateri cogimur, per liberi sui arbitrij vires hominem primum permanere seu perseverare potuisse, & sanctos Angelos reipsa permansisse. Toties enim tantâque constantiâ doctrinam istam inculcauit, quasi in hoc vnum contra aduersarios huius temporis collimasset. Quid enim aliud sibi volunt ista perspicua verba eius, quae de diabolo & angelis eius effatus est: *Erat tamen quod eorum adderetur beatitudinis, si per liberum arbitrium in veritate stetissent.* Quid aliud illa de homine primò? *Sic & hominem fecit cum libero arbitrio, & quamuis sui futuri casus ignarum, tamen idè beatum, quia & non mori, & non miserum fieri in sua potestate esse sentiebat.* Quid aliud item illa? *In quo statu recto, ac sine vitio si per liberum arbitrium manere voluisset, perfecto sine villo mortis & infelicitatis experimento acciperet illam merito huiusmodi permansionis, beatitudinis plenitudinem.* Quid etiam sibi volunt illa? *Ut autem vellet permanere in eius libero reliquit arbitrio.* Quid ista verò? *Quae quidem (merita sua) potuit habere, sed perdidit: & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium.* Nam per merita, & non aliter; perseverantia eius erat complenda. Quid aliud etiam illa non minùs luculenta? *Non autem ita esset, si natura humana per liberum arbitrium in quo statu primum condita est, perstitisset.* Ne quis autem suspicaretur, sic eum potuisse perseverare per liberum arbitrium, quia etiam concursus eius adesse debet; quemadmodum etiam de hominibus iam lapsis dicimus, quòd per liberum arbitrium, hoc est, eo concurrente perseverant, excludit hunc sensum expressis verbis Augustinus, quando dicit: *Qui non infertur in tentationem, non discedit à Deo: non est hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt: fuerat in homine, antequam caderet.* Ecce antithesin apertissimam inter vires hominis antequam caderet, & postquam cecidisset: quòd antè, per liberi arbitrij vires poterat non discedere à Deo, hoc est, permanere cum Deo; post lapsum verò non potest. Quam partem declarans luculentius, & per hoc vires hominis stantis, & tali auxilio non indigentis, insinuans: *Post casum autem hominis, inquit, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere ut homo non recedat ab eo.* Quae quamuis per seipsa satis manifestae sunt, non parum tamen eis lucis accedit ex alijs eius testimonijs, quibus docet, sicut nos etiam supra ex varijs locis eius confirmauimus, Adamum tale accepisse liberum arbitrium, ut bene velle posset, & male. Et rursum, tale liberum arbitrium ut posset non peccare, si vellet: quae doctrina ipsi passim familiaris est. Vnde significare volens, hoc priuilegium ei prae lapsis hominibus ex liberi arbitrij viribus cõuenisse, sic ait quodam loco: *Potuit non peccare primus homo, potuit non mori, potuit bonum non deserere; id est, perseverare in bono.* Nunquid dicturi sumus, non potuit peccare, qui tale habebat liberum arbitrium? Et paulò post clariùs: *Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare; non visima, non posse peccare.* Et alibi: *Primum liberum arbitrium quod homini datum est, quando primum creatus est rectus, potuit non peccare; sed potuit & peccare.* Vbi utrumque similiter potestati liberi arbitrij tribuit. Et paulò post: *Servandi gradus erant diuini muneris, ut primum daretur liberum arbitrium, quo non peccare posset; non visimum, quo peccare non posset.* Cuius doctrinae sensus ex antithesi, quam saepe tradit, fit illustrior: quòd iam videlicet non sit in homine tale liberum arbitrium, quod non pec-

Vide lib. 4.
& 5. de
Heresi Pe-
lag. diuersa
Pelagij loca
& alibi.

Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 10.

Ibid. c. 10.

Cap. 11.
Cap. 12.

Lib. 6. com-
Int. c. 21.

Lib. de dono
persec. c. 7.

Ibid.

Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 11.

Cap. 12.

Ibid.

Lib. 12. de
ciuit. c. vit.

Ibid.

carere possit: sed istud iam peccato pressum per gratiam liberandum sit; sicut in eodem loco subiicit:

Ibid. Sed quia peccauit ista natura, cum peccare potuit, largiori gratia liberatur, id est, sit libera. De quo alibi plura dicturi sumus.

Doctrinam istam discipuli Augustini ad amissum quoque sectati sunt, & scriptis expresserunt suis. Inter quos fuit in primis sanctus Prosper: qui cum aduersus Gallos traderet, nunc post lapsum hominis esse donum gratiae Dei per actus singulos adiuvantis, quod recte viuimus, in primo homine per naturam hoc haberi potuisse docet: Neque haec dona ita ex Deo esse opinemur, ut quia ipse natura nostra auctor est, per conditionem iam haec contulisse videatur: QVIA DEDIT QVIDEM AB

Respons. ad cap. 8. Gall.

INITIO HANC HOMINI FACULTATEM, SED OMNES IN ILLO AMISIMVS, IN QVO OMNES PECCAVIMVS. Ecce data est homini ab initio haec facultas bene viuendi per bonum creationis naturae, siue per liberum arbitrium, cum quo conditus fuit; sed illa nunc peccato periit. Nunc enim non possumus per facultatem naturalem, siue per liberum arbitrium bene viuere, quod ex primae institutionis felicitate poteramus. Et in libro aduersus Collatorem, cum Cassianus diceret, credendum non esse, quod ita sit conditus homo, ut nec velit nunquam nec possit bonum: alioqui nec liberum ei permisit arbitrium; hoc est, alioqui non dedisset ei Deus liberum arbitrium: Respondet Prosper, hominem olim potuisse per liberum arbitrium perseuerare, si vellet; nunc non posse:

Prosper. lib. 1. collat. cap. 18.

Rectum atque omni vitio carentem creatum esse hominem primum, in quo omnium hominum concreta natura est, dubitare fas non est: eumque tale accepisse liberum arbitrium, ut si auxiliantem sibi Dominum non desereret, posset in bonis, quae naturaliter acceperat, perseuerare, quia vellet, & merito voluntarie perseuerantia in eam beatitudinem peruenire, ut nec vellet decidere in deteriora, nec posset: SED IPSO LIBERO ARBITRIO, QVO QUAMDIU VOLVIT BONUS MANSIT, a proposita sibi lege defecit. Hoc est, antea poterat per liberum arbitrium perseuerare, si vellet, vel quia vellet, & per ipsum, quamdiu voluit, bonus mansit: nunc postquam

Ibid. c. 20.

defecit, id ipsum nequaquam potest. Quid enim (ut adiicit) peccato laesum est, si id laesum non est,

Ibid.

unde peccatum est? Illa itaque causa est, quod nullo modo idoneus est ad illud bonum eligendum, & concupiscendum, quo se sponte priuauit. In quibus omnibus ad amissum exprimit praeceptoris sui Augustini doctrinam, qua sub finem vitae suae dixit:

Lib. de donis persequ. c. 7.

Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt. Fuit in homine, antequam caderet. Itaque alio in loco sancti Augustini sensibus haerens, ille ipse sanctus Prosper de primis hominibus dicit:

Lib. 2. de vita contemp. c. 19.

Ut qui posse non mori acceperant in natura, non posse mori consequerentur in gloria. Nempe quia in natura, seu in viribus liberi arbitrij naturalibus, acceperant posse non peccare, ideoque posse non mori. Et de sanctis Angelis in libro praecedente:

Lib. 1. c. 3.

E contrario voluntatis sanctorum Angelorum fuit, quod malis sponte cadentibus, ipsi in sua dignitate manserunt.

Petrus Diaconus lib. de incarn. & grat. c. 6.

Petrus Diaconus ejusdem doctrinae filium tenuit, quando suam profitendo fidem dicit: Credimus bonum, & sine vlla carnis impugnatione a Deo creatore omnium factum Adam, ita ut & bonum facere in propria facultate haberet, & malum, si vellet, posset admittere. Hoc est enim ipsissimum illud quod Augustinus tradidit, hominem primum ita liberum fuisse, ut & bene velle posset & male, & per liberum arbitrium potuisse stare sicut & ca-

A dere. Quam libertatem nunc amissam esse ibidem tradit.

Sanctus Fulgentius Augustini itidem discipulus ejusdem doctrinae semitam triuit, quando dicit Deum homini ad habendam custodiendamque iustitiam integrum sanumque creasse libertatis arbitrium. Nam hoc nihil est aliud, quam ei dedisse tam integrum, sanum, robustumque liberum arbitrium, ut per illud, seu per concreatas ei vires posset iustitiam custodire, si vellet. Nam ideo in eodem libro dicit: posse credere in conditione primi hominis datum esse quam vitiatam credendi possibilitatem nunc a Deo sperandam esse, postendamque.

Fulgent lib. de incarn. & grat. c. 12.

Ibid. cap. 22.

Sanctus Gregorius diuersis in locis eundem Augustini sensum luculentis verbis expressit, ut in libro quinto Moralium Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum Spirituum bonam, sed mutabilem condidit, ut & qui permanere nolent, tuerent, & qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quanto ex ARBITRIO starent, & eo maioris apud Deum meriti fierent, quo mutabilitatis suae motum voluntatis statione fixissent. Et ejusdem operis libro vigesimo quinto: Ipsi quoque Angelici Spiritus mutabiles ex natura sunt conditi, quatenus aut sua sponte caderent, AUT EX ARBITRIO STARENT. Et homilia septima in Ezechielem: Et natura Angelica, quando creata est, liberum arbitrium accepit, utrum vellet in humilitate persistere, & in omnipotentis Dei conspectu permanere; an ad superbiam laberetur: & a beatitudine caderet, &c. Quod Augustinus dixerat, ita liberum fuisse, ut & bene velle posset, & male: quod verò Gregorius bis teruè dicit, Angelos mutabiles fuisse, ut aut sponte caderent, aut EX ARBITRIO STARENT; hoc Augustinus dicit per liberum arbitrium fieri potuisse.

Greg. lib. 5. moral. c. 28. alias 27.

Lib. 25. c. 4.

Quidam igitur testimoniorum huiusmodi claritate conuicti ad distinctiones fugiunt, existimantes iuxta doctrinam Augustini, hominem primum, vel Angelos per liberum arbitrium quidem perseuerare potuisse; non tamen actu perseuerasse. Distinguunt enim auxilia necessaria ad potestatem perseuerandi, & ad actum perseuerandi. Sed huiusmodi non tam distinctionem, quam illusionem doctrinae suae perspicuis verbis praeuenit Augustinus. De actu enim, non de potestate loquitur, quando dicit, non solum de Angelis reprobis, quod per liberum arbitrium a Domino Deo refuga facti sunt sed simili planè modo de bonis: Cateri autem per ipsum liberum arbitrium in

Lib. de corp. rep. & grat. c. 10.

veritate steterunt. De actu, non de potestate loquitur, quando dicit: Sicut fecerunt Angeli sancti (sic videlicet etiam homo facere potuit) qui cadentibus alijs per liberum arbitrium per idem liberum arbitrium steterunt ipsi. Quo utroque in loco ne quis nodos in scirpo quæreretur cum dixisset Angelos quosdam per liberum arbitrium cecidisse, non sine magna Emphasi adiicit: per ipsum, per idem liberum arbitrium alios persistisse. Nec verò iterum de potestate perseuerandi tantum, sed de actu loquitur, quando de Angelis dicit: Quae ta-

Cap. 11.

men libertas voluntatis in illius primae conditionis praesentia quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt. Nempe per illam libertatem voluntatis. Quo loco videtur Augustinus de industria fuisse sollicitus, ut huiusmodi distinctiones post tot saecula emerfueras excluderet. Nam cum dixisset, quod non discedere a Deo, hoc est, perseuerare cum Deo, fuisset in homine (id est in hominis potestate, & libero arbitrio) antequam caderet: ne quis sensum eius peruertendo diceret, hoc fortassis de potestate verum esse, non de actu, statim explicat, &

Lib. de donis persequ. c. 7.

experimento probat istius efficaciam potestatis, A
quod per eam non potestate solâ, sed re ipsa, &
actu in veritate steterunt: per quam liberi arbitrij
potestatem, hominem lapsum jam stare non posse
tradiderat. Itaque exsertis verbis Prosper ad

Lib. i. de vi-
ta contemp.
c. 32.

amissim Augustino concinens, de malis & bonis
Angelis omnino pariter dicit: Siquidem prænari-
cationis eorum fuit, quod irrevocabiler indicij ani-
maduersione percussi sunt, &c. sicut è contrario vo-
luntatis sanctorum Angelorum fuit, quod malis
sponte cadentibus ipsi in sua dignitate manserunt.
Nempe pariter æquabili lege vtrumque ad cardi-
nem voluntatis discretionem illam efficientis re-
fert. Quid ad hæc responderi potest, nisi antici-
patæ opinionis amor pugnaces nervos aduersus
constantiam perspicuæ doctrinæ Augustini, &
sensus eius intendat? Nam si rationem indagare
velimus, cur Deus tale liberum arbitrium condi-
disset; hæc ipsa maximè postulat, vt per vires in-
ditæ illius felicisque libertatis posset non pecca-
re, posset bonum non deserere, posset persevera-
re, sicut & non perseverare, si vellet. Testis est
enim Augustinus, Deum Angelicam humanam-
que creaturam condendo illum habuisse peculia-
rem scopum, vt antequam coronaret, vel damna-
ret, vel à damnatione per gratiam liberaret, expe-
riretur quibus viribus liberum arbitrium adhuc
sanum integrumque polleret. Quod sanè nullo
modo experiri potuit, vel experimento alijs de-
monstrari, si perseverantia in bono, iam tum illis
per gratiam dari debuit; aut si non aliud liberum
arbitrium etiam integrum potuit quam ex bono
cadere, & à veritate deficere. Sic enim potius non
tam potestatem eius, quàm imbecillitatem decla-
rasset, sicut post lapsum istud manifestè liquet.

Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 10.

Sic ergò loquitur Augustin. Quapropter saluberrimè
confitemur, quod rectissimè credimus, Deum Do-
minumque rerum omnium sic ordinasse Angelorum &
hominum vitam, vt in ea prius ostenderet, quid posset
eorum liberum arbitrium: nempe siue stando in veri-
tate, siue cadendo: Deinde quid posset suæ gratiæ
beneficium liberando, iustitiæque iudicium damnan-
do, vel coronando. Vnde & paulò post per illam
primæ conditionis gratiam dicit conformiter de-
monstratam esse etiam potentiam liberi arbitrij: hæc
autem potentiæ demonstratio hoc est quàm robu-
sta & valida fuerit illa primæ potestas liberta-
tis ad permanendum cum Deo, quamuis in Ada-
mo perseverantiam abrupte non eluxerit, in
Angelis tamen per experimentum consecuta est,
sicut ex ipso jam antè demonstratum est, quando

Cap. 11.

dixit: Quæ libertas voluntatis in illius primæ condi-
tionis præstantia, quantum valuerit, id est, quàm va-
lida, seu quanti roboris fuerit, apparuit in Ange-
lis; qui diabolo cum suis cadente in veritate steterunt.
Observatione verò dignissima est illa asseueran-
di constantia, quæ Augustinus vsus est, cum illam
doctrinam traderet, quam ex ipso paulò antè de
illa liberi arbitrij magna potestate protulimus.
Nam dicendo: saluberrimè confitemur, quod rectis-
simè credimus, ad Apostolicam phrasim allusum
voluit, quæ dixit ad Romanos: Corde creditur ad
iustitiam; ore autem fit confessio ad salutem: nobisque
significare verbis Apostolicis, se non Chrysi-
ppearas aliquas Chimeras, vel incerta speculatio-
nis humane somnia, sed Catholicam doctrinam
tradere, in cuius fide esset constituta iustitia, &
in confessione salus. Quod quamuis nobis meritò
sufficere deberet, nihil tamen oberit veritati, si
etiam rationes, cur arbitrium in illa prima condi-
tionis integritate tanta polleret fortitudine,
quantum Deus adjuverit indagemus.

CAPV T IX.

AFFERVNTVR RATIONES,
cur tantæ fuerint vires liberi arbitrij in
statu innocentia.

A Tque illæ quidem, eiusdem sanctissimi
Doctoris vestigijs insistendo, non diffi-
culter occurrunt. Vera enim & vnica ra-
tio est, sanitas voluntatis eius. Sanitatis enim co-
mes indinidua est fortitudo; ægritudinis imbe-
cillitas. Causam istam toties Augustinus attigit
& indicavit, quoties primum hominem inculpa-
bilem, rectum, sine vitio, & sanum esse prædicavit; cu-
iusmodi loca multa suprà suis locis allegauimus.
Hanc itaque sanitatem cum quodam loco prædi-
casset, mox commendans profluentem inde liberi
arbitrij fortitudinem, qua viribus suis rectè ope-
rari poterat: Fortissimo, inquit, dimisit atque per-
misit facere quod vellet, infirmis servavit, vt ipso do-
nante inuictissimè quod bonum est vellet, & hoc dese-
rere inuictissimè nollent; apertissimis verbis nunc
gratiæ dono perseverandi potestatem, tunc for-
tissimis viribus sanæ libertatis assignans. Et ista
omnino ratio est, cur passim Augustinus, sanita-
tem assignet veluti originem causamque libertatis,
& consequenter potestatis. Nam infirmitas con-
tracta peccato maximè læsit libertatem, vt mox
dicturi sumus. Hinc ergò quodam loco excusa-
tiones hominum excludens de neglecta iustitia:

Vide suprà
cap. 12.

Lib. de cor-
rep. & grat.
cap. 12.

An dicturus es, inquit, volo, sed non valeo? Quare non
vales? quia sanitas non est. Et alibi ordinem recu-
perandarum virium indicans: Per gratiam sanatio
animæ, abolitione peccati: per animæ sanitatem liber-
tas arbitrij. Et iterum: Hæc voluntas libera tanto
erit liberior, quanto sanior. Quem causalitatis or-
dinem spectabat etiam, quando dixit: Erant &
legis tempore homines Dei sub gratia delectante, sa-
nante, liberante: sanitatem indicans afferre libe-
rationem. Et aptissimè discipulus Augustini san-
ctus Fulgentius: Peccans ille, qui sine peccandi neces-

Serm. 4. de
verb. Apost.
cap. 8.
De Spirit.
& list. c. 30
Epist. 89. ad
Hilarium.
Lib. de pecc.
orig. cap. 25.

sitate creatus est, in eo quod animæ sanitatem delin-
quendo perdidit, etiam illa cogitandi, quæ ad Deum
pertinent, amisit protinus facultatem. Sed quia sani-
tas voluntatis, seu integritas primæ libertatis plu-
ra in se complectitur; paulò latius vis nominis
istius deducenda est, vt clariùs possit vera radix
tam robustæ libertatis intelligi. Quæ propter duo
omnino sunt, quæ sanitas illa primi hominis,
quantum hoc ad libertatem arbitrij refert, in se
continebat. Vnum est, quod liberum arbitrium
esset in gratia, hoc est, in bona voluntate, siue in
amore creatoris sui conditum atque ita omni
prorsus peccato carens: quemadmodum suprà
latè ex Augustino traditum est. Peculiaris est
enim Augustini ac discipulorum eius phrasis,
adeoque Concilij Arausici, quod pænetorum
ex verbis eius, totum verò omnino ex eius doctri-
na contextum est, vt sub libertate naturali & pos-
sibilitate naturali ipsæque naturæ totum istud
comprehendatur, quod naturæ in ipsa prima con-
ditione collatum est, etiam ipsa rectitudo volun-
tatis, qua sine vitio & culpa adhærebat Deo. Sic
enim loquitur dimicans cum Manichæis: Sic etiam
ipsam naturam aliter dicimus, cum propriè loquimur,
naturam hominis, in qua primum in suo genere inculpa-
bilis factus est: aliter istam, in qua ex illius damnati
pæna & mortales, & ignari, & carni subditi nasci-
mur. Ecce naturam propriè vocandam dicit, qua-
tenus

Lib. de in-
car. & grat.
c. 13.

Lib. 3. de
lib. arb. c. 19.

tenuis inculpabilis condita est: quod tamen ei supernaturalia illa dona contulerunt. Et alibi expressius, cum dixisset, nullum esse malum naturale: Possunt, inquit, quævere similem latebram, nisi hoc dictum ad naturam talem referatur, qualis sine vitio primitus condita est. Ipsa enim verè, ac propriè natura hominis dicitur. Translato autem verbo vitium, ut naturam dicamus etiam quali nascitur homo. Nempe cum peccato & pœnis eius, ut ibidem exponit. De quo sensu & acceptione longè luculentius dixit alibi: Cum vitium creaturæ Angelicæ dicitur, quod non adheret Deo, hinc apertissimè declaratur, eius naturæ, ut Deo adherat, conuenire. Iuxta istam ergò naturæ acceptionem, Augustinus cum discipulis, & Concilium Arausicanum loquitur, quando tantam naturalem libertatem, vel possibilitatem, vel vires naturales arbitrij libertati tribuunt. Ipsum enim amorem Dei, quo liberum fulgebat & ardebat arbitrium, seu, ut nos loquimur, ipsam gratiam habitualement, simul sub natura intelligebant. Hæc ergò vna ratio tantæ fortitudinis fuit, quæ in lapsis hominibus desideratur: his enim vel iste amor deest, & infirmissimum arbitrium sub peccato jacet; vel si eis jam iustitia, hoc est, amor Dei voluntati restitutus est, ille ipse languidus, remissus, infirmus est, & vsque ad finem vitæ debet crescere, cum non nisi paulatim iuxta præstitutum diuinitus ordinem, amor Dei plenus, hoc est iustitia perfectæ reparatur. Ex quo efficitur, ut amor ille perfectus etiam consequenter infirmus sit, ad terrenos affectus, cupiditatesque superandas: imò ut necesse sit, ipsum arbitrium etiam amore sanctificatum laborare atque conari, ut idem ille amoris Dei effectus possit crescere. Sola tamen ista pars & ratio sanitatis non sufficit ad conferendam tantam libero arbitrio vires. Altera igitur est, eaque præcipua, & quæ maximè ad libertatis naturam & robur complendum facit; quod sanitas illa primæ conditionis esset huiusmodi, ut omnibus effectibus terrenis, hoc est, omnibus concupiscentijs, seu carnalibus cupiditatibus, & ignorantia vacaret: Ex quo fiebat, ut nihil iustitiæ implendæ hominem lateret, & volenti perseverare, nihil, ut Augustinus loquitur, concupiscentialiter resisteret, quemadmodum supra latè demonstrauimus. Nam ista duo ignorantia & concupiscentia grauissima primi peccati pœna sunt, & cum status illius integritate nulla possunt ratione consistere. De quibus infra fusè differendum est. Hic ergo beatissimus erat liberi arbitrij status, quod in anima esset cum summa lucis serenitate magna tranquillitatis, & in voluntate consequenter summa potestas, & benè viuendi facilitas. Omnia enim erant serena pacataque intus & foris. Appetitus arbitrio voluntatis, corpus appetitui, ad nutum arbitrij subdebatur; cum nihil in corpore, nihil in appetitu, nihil voluntati in ipsa voluntate repugnaret. Ita sciebat, quidquid ad rectè viuendum scire oportebat; carebat omnibus quæ nolebat; habebat, & poterat omnia quæ videbat; quia nihil indecenter placebat, aut displicebat. Tanta autem facilitate valebat, ut hoc ei esset per arbitrium posse quod velle. Quod enim nunc multa non solum in corpore & extra corpus posita, sed maximè in ipso animo (de quo nos loquimur) per liberum arbitrium volumus, quæ non possumus, hoc inde nascitur, quod vel appetitus voluntati, vel ipsa voluntas resistat sibi. Legem enim peccati habet non solum in carne, sed in ipsa quoque voluntate, quæ ipsi volenti ita reluctatur, ut nisi magno conatu velit, non plenè velit, ideoque nec

A possit. Vnde August. de ista nostri arbitrij miseria:

Nec mirandum est, inquit, quod vel ignorando non habeat (homo iam lapsus) arbitrium liberum voluntatis ad eligendum, quid rectè faciat: vel resistente carnali consuetudine videat, quid rectè faciendum sit, & velit, nec possit implere. Et hanc miseriam docet per magnam gratiam Christi nunc debere superari; quæ antea non erat integris viribus necessaria: hinc alibi: Tantum quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum (qui iam lapsi sunt) ut ideo possint, quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur, ut velint. Nam si eorum arbitrium suis viribus relinqueretur, nec Deus jam operaretur, non solum ut vellent, sicut in multis facit, sed etiam ut fortiter vellent, inter tot & tantas internas resistentium cupiditatum tentationes, voluntas ipsa, ut idem ait, succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita velint infirmitate voluntatis, ut possent. Affectus enim in eis effectum impedit, & ipsa diuisione voluntatis eam infirmam facit. Sed hæc primi peccati pœna fuit, quæ detracta tanta volendi fuit facilitas, quanta nunc mouendi pedem, vel manum, quanta optandi, quanta nunc vel solâ velleitate appetendi, quanta cogitandi. quandoquidem nihil intus aut foris in anima aut corpore reliquum esset, quo ille retardaretur motus. Hæc ergo summa arbitrij seu voluntatis libertas fuit; qua ab omni omnino captiuante, sibi quæ dominante, aut vlllo modo concupiscentialiter resistente affectu liberum, sui erat pœnitens juris, sui arbitratus, suæ potestatis, nulli omnino vel leuissimæ cupiditati seu rei creatæ desiderio seruienti præterquam soli Deo. Ex quo necessariò oriebatur, ut cum jam haberet habitualement voluntatem amoris Dei, hoc est, habituale propositum amandi Dei, quid ei in creatione datum fuerat, etiam actu tanta felicitate vellet, ut hoc ei esse velle, quod posse; hoc non peccare, quod nolle; hoc re ipsâ cum Deo persistere, quod velle persistere. Nihil enim aliud ei vel superandum, vel impellendum erat, ad hoc ut vellet, quam ille supremus voluntatis apex, cui velle vel nolle, consentire vel non consentire ipso nutu datum est: vsque adeo ut ipse leuissimus voluntatis nutus, quo in hanc vel in illam partem flectitur, hoc ei esset velle; & hoc ipsum velle jam erat posse; ut cui nihil reluctaretur intus concupiscentialiter, quo voluntas ista sursum ac deorsum in diuersa raperetur: sed hoc ipso quo volebat, integra erat atque tota, quam propterea volentem mox effectus re ipsa sequebatur. Docuit hoc præclare perspicacissimus discipulus Augustini Prosper: Non eo, inquit, modo iam possumus peccare resistere, sicut ille (Adamus) potuit CUI NIHIL ERAT NON PECCARE QUAM NOLLE. Nobis autem irreprehensibiliter viuere velle non sufficit, nisi ipsum velle nostrum, quod languida possibilitate deficit, diuina virtus adiuerit: quia illum ad non peccandum etiâ inuare poterat adhuc sana natura, nos jam impedit vitiata: & illum peccare fecit sola peccandi voluntas; nos etiam cogit plerumque peccati iam facta necessitas. Vbi per necessitatē intelligit Scripturæ & August. phrasi concupiscentiam illam vitiosam, quæ, ut infra dicit, peccato facta est, & resistit conatibus nostris bonis.

Ex hac igitur miseria nostra, & peccati pœnâ, quam intus patimur, contingit nobis, ut animus etiam iustus imperet sibi ut opus iustum velit, nec imperaret nisi vellet, nec tamen id quod imperat, fiat: nimirum, quia resistente carnali desiderio non ex toto vult, ideoque nec ex toto imperat. Nam in tantum imperat, in quantum

Lib. 1. Re-
tract. c. 10.

Lib. 12. de
Cinis. c. 1.

Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 11.

Lib. 4. de
Cinis. c. 15.

Lib. 3. de lib.
arbit. c. 12.

Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 12.

ibid.

Lib. 3. de
vita con-
temp. 2.

vult; & in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult: quoniam voluntas imperat, vt fit voluntas, nec alia, sed ipsa: sed non vtrique plena imperat; ideoque non fit etiam id quod imperat. Nam si plena esset, nec imperaret quidem vt esset. Tunc autem hoc ipso quo imperabat, vt iustitiam vellet, jam plena imperabat; quia nihil imperantem à seipsa discerpebat, vt, quemadmodum nunc fieri ingemiscimus, ex parte iustitiam vellet, & ex parte nollet. Monstrositas enim illa, qua nunc superbia nostra contunditur, non est natura, sed vt Augustinus ait, & ex illo Prosper, *agritudo animi; quia non totus assurgit veritate subleuatus, consuetudine praeuolutus. Et ideo sunt duae voluntates; quia vna earum tota non est: & hoc adest alteri, quod deest alteri. Quae voluntatis agritudo & laceratio si sanitate tolleretur, vt totus voluntatis impetus in vnum coiret, sicut in Adamo factum fuerat, jam hoc ipso quo voluntas imperat, tota imperaret, & integrè & fortiter impetraret, nec amplius arbitrium semisaucium hac atque illac versaret iactaretque voluntatem, nec pateretur partem eius assurgentem cum alia parte cadente luctantem. Vnde quemadmodum nunc animus imperat, vt moueatur manus, & tanta facilitas est, vt vix à seruitio discernatur imperium: ita longè maiore facilitate liberum arbitrium hominis & Angelorum sibi, vt non peccare, hoc est, cum Deo permanere vellet, imperabat, & cum ipso nutu motus voluntatis, ipsaque cum Deo perseverantia sequebatur. Et ista praecipua radix est, cur Augustinus toties extremam illam benè viuendi facilitatem in illa primæ conditionis præstantia commendare solet vt supra vidimus, quia nihil sanæ voluntati, ne vellet, aut ne plenè vellet, obsistebat. Ex qua mirabili, nobisque inexperta felicissimæ sanitatis facilitate, etiam grauitatem primi peccati plerumque petit, vt suo loco demonstrandum est.*

Hanc igitur vtramque, quam tetigimus, radicem tantæ fortitudinis primæ libertatis, habitualement videlicet voluntatis gratiam, & omnis infirmitatis concupiscentialis absentiam simul eodem loco tangit, & insinuatam voluit Augustinus. Cum enim dixisset: *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseverantiam primus homo; sed perseverare vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio*, statim diuina illa verba subiicit, quæ superioris doctrinæ, quam ex ipso dedimus, rationem continent: *Tales vires habebat eius voluntas, quæ sine villo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resistebat, vt dignè tantæ bonitati, & benè viuendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium*. Clarissimè namque, & præclarissimè quicquid superioribus tribus capitibus de facilitate benè viuendi, de potestate perseverandi, per voluntatis, seu liberi arbitrij vires, deque causis eius habituali voluntatis bonitate & cupiditatum vacuitate resistentium, ex ipso diximus, admirabili breuitate & grauitate complexus est. Perspicuè quippe duabus illis sententijs dicit, primum hominem non accepisse hoc perseverantiæ donum, sed in eius arbitrio esse relictum: perspicuè dicit, voluntati eius, non gratiæ, perseverandi, hoc est, semper constanterque iustè viuendi arbitrium esse commissum: perspicuè dicit, dignè, id est, iure & meritò rem tantam ex arbitrio voluntatis suspensam fuisse: perspicuè dicit, causam istius tanti priuilegij esse tales vires voluntatis. Nec minùs perspicuè causas exprimit: primam, quòd sine villo fuerat instituta peccato ecce habitualement voluntatis amorem, & iustitiam alteram, quòd ni-

hil ipsi ex seipsa concupiscentialiter resistebat; ecce concupiscentialis infirmitatis absentiam. Et ne quis somnolentior breuissima verba amplissimo sensu grauida minùs expendere, easdem causas repetit manifestius, dum eas vocat, *tamen bonitatem, & benè viuendi facilitatem*, bonitatem ad habitualis gratiam sanctitatis referens; benè viuendi facilitatem ad concupiscentiæ resistentis vacuitatem. Quorum vtrumque, quia, lapsu hominis primæ illa dona corrumpente, sublatum est, hinc etiam à viribus arbitrij nostri tanta illa benè viuendi & perseverandi potestas auolauit. Quod non minus luculenta verborum perspicuitate & autoritate subiungit, ne quis forte illa superiora eius verba sic intelligeret, quasi eo sensu tantum perseverantiam stantis hominis arbitrio commisisset, quòd sine libero arbitrio concurrente haberi non posset: *Nunc verò*, inquit *posteaquam* Lib. de cor. rep. & grat. cap. 12. *est illa magna peccati merito amissa libertas, cui videlicet, quemadmodum dixerat, propter tales vires perseverandi committeretur arbitrium, etiam maioribus donis adiuuanda remansit infirmitas*. Manifestè significans dona illa adiuuantis gratiæ Christi in locum istius libertatis magnæ successisse; vt quod stante homine per libertatis istius magnitudinem præstari potuit, id infirmitati lapsi fractique hominis per gratiæ adiutorium, amissâ jam illâ libertate, donaretur. Et hæc de libertatis illius congenitæ viribus satis: nunc tempus est, vt ad gratiam Dei asserendam accingamur.

C A P V T X.

AN INDIGVERINT ADAM
& Angeli adiutorio gratiæ ad iustè viuendum, & perseverandum in iustitia.

AM dudum enim lectorem mihi videre videor demirantem, quòd ille celeberrimus gratiæ prædicator, & humanæ superbiæ debellator, tantæ doctrinæ luce, & rerum rationumque inter se coherentium nexu, vires innocentis istius libertatis asseruerit, vt hoc vnicum anxie timuisse videatur, ne quis adiuuantis gratiæ relinqueretur locus: quod cum sit nefas de illo credere, me forsitan suspicabuntur ita doctrinam eius aliquâ industriæ subtilitate concinnasse, vt totum pœnè negotium perseverantiæ salutisque consequendæ naturalis libertatis viribus commississe videatur. Sed si paulisper, quemadmodum veritas cum veritate pacem tenet, ita ipsi in pertractanda innocentis naturæ & adiuuantis gratiæ conciliatione patientiam teneant, perspicuè, ipsâ Dei gratiâ me adiuuante patefaciam, quòd neque vires istæ liberi arbitrij, quas sine villo verborum aut industriæ fuco ex eius scriptis ac mente, quantâ potuimus sinceritate declarauimus, obnubilant gratiam; neque gratiæ necessitas imbecillitatem istius libertatis arguat, aut quicquam eorum, quæ hæcenus sunt declarata, subuertat. Absit enim, absit, vt diuinæ gratiæ amator sincerissimus, & necessitatis eius assertior fidelissimus, ita sibi sumpserit ancillæ patrociniū, vt dominæ laferit adiutorium.

Quapropter quemadmodum in præcedentibus Augustinum fidèlissimè confirmantem audiuius Sanctos Angelos per liberum arbitrium in veritate

Lib. 8. cōfess.
c. 8. Prosp.
f. m. 178.

Lib. de cor.
rep. & grat.
c. 12.

tate stetit, & primum hominem per idem libe-
rum arbitrium in ea stare potuisse, quod post la-
psum hominibus non nisi per gratiam conferen-
dum est: ita nunc vice versâ, juxta doctrinam ab
eo traditam, & juxta fidem Catholicam ab eo ex-
plicitam dicimus, neque Angelos, neque pri-
mum hominem vlllo modo sine gratiâ iuuantis
adiutorio in veritate stare, hoc est, in accepta ju-
stitia perseuerare potuisse. Veritatem istam tot
modis, siue naturam & nomen gratiâ, siue effe-
ctus, & operandi modos spectes, asseruit, tanta-
que contentione inculcauit Augustinus, vt non
minùs pro saluandi diuinâ gratiâ necessitate ad
tuendam iustitiam status innocentiae, quàm ad
illam perditam reparandam pro tuendo IESV
Saluatoris auxilio sollicitus fuisse, ac decertasse
videatur. Nam in primis, si rationem gratiâ de-
sideramus, expressit illam, cum postquam Ada-
mo per meritum conferendam esse docuisset im-
mortalitatem, quo meriti nomine gratiam exclu-
sisse videbatur; statim quasi corrigendo adiicit:

In Enchir. 6, 106. Quamuis sine gratia nec tunc vllum meritum esse potuis-
set; quod ex liberi arbitrij insufficientia ad bonum
provenire declararet. Et cum ex professo illam sibi
proposuisset quæstionem occasione meriti, cuius
similiter mentionem fecerat; Quid ergo? Adam
non habuit Dei gratiam? perspicue, & sine vlla
ambiguitate respondet: Imo verò habuit magnam,
sed disparem. Quod cum generaliùs dictum de
quavis gratia etiam sanctificationis accipi potuis-
set, declarat postea se etiam de gratia ad operan-
dum necessaria intelligere: Sanè habuit, inquit,
gratiam, in qua si permanere vellet, nunquam malus
esset, & sine qua, etiam cum libero arbitrio, bonus
esse non posset. Et paulò post: Nec ipsum ergo Deus
voluit esse sine gratia. Et iterum: Hæc prima est gra-
tia, quæ data est primo Adam; sed hæc potentior est
in secundo Adam, &c. nec illa quidem parua erat,
quæ demonstrata est etiam potentia liberi arbitrij.

Quod si verò effectu diuinâ gratiâ, siue Dei
per gratiam auxiliantis creaturæ suæ, velimus
attendere, & expendere, plerisque deprehende-
mus non minùs Angelis & homini quandiu stetit,
quàm posteris eius jam lapsis, Deum, juxta Au-
gustini doctrinam, opitulatione gratiâ suæ con-
tulisse. Nam in primis non minimus est effectus
gratiâ, quod per illam creaturam operantem re-
git: de quo sic loquitur Augustinus: Creatus est
rectus, non se fecit rectum: Quid se autem ipse fecerit,
notum est; cadens à manu figuli, fractus est. Regebat
enim eum ipse qui fecerat; voluit deservire à quo factus
erat: permisit Deus, tanquam dicens: Deserat me, &
inveniat se, & miseriam suam probet, quia nihil potest
sine me. Et quamuis regimen generaliter etiam de
præcepto possit intelligi, iuxta illud Augustini:
Sic enim munerans libero arbitrio, vt tamen eum re-
geret imperio, terreret exitio: hic tamen internum
illud regimen, quod gratiâ proprium est intelli-
gi debet, duabus de causis: primò quidem, quia
Deus illud regimen homini eum deferere volen-
ti subtraxisse indicatur, vt experientiâ probaret
homo, se nihil posse sine Deo. Regimen autem
imperij tantum abest, vt homini deferenti sub-
trahat Deus, vt potius propter imperium illud,
hoc est, legem non subtractam præuaricando reus
fiat. Sed aliud internum diuinâ gratiâ regimen
superbientibus subduci solet, & ita permitti, vt
creatura creatorem deferat. Secundò, quia cum
de regimine Augustinus loquitur, quod homini-
bus Deus tribuit, ne se deserant, vel subtrahit,
vt ab eis superbiendo deferatur, veram internam-
que gratiam intelligere solet. Nam cum de solo

Tem. 2.

A hominum regimine scripsisset Pelagius; Omnes
voluntate propria regi, & suo desiderio vnuquemque
dimitti, vehementer aduersus illam exarsit sen-
tentiam Augustinus, & veræ gratiâ adiuuantis
necessitatem negatam esse concludit. Hinc cum
magnificos effectus rectoris gratiâ recensuisset,
adiicit: Præstat hoc Deus illis, quos subditos regit;
non autem illis qui se idoneos ad seipsos regendos putant,
& præfidenti ceruice propria voluntatis ipsum dedi-
gnantur habere rectorem. Et aliquanto superius: Hoc
enim spiritum, nempe sapientiâ, quæ maximè volun-
tatem afficit, non viribus propria voluntatis regun-
tur, & aguntur filij Dei. Et inferius: Filij Dei, qui
hoc mouerunt, & se Dei Spiritu regi & agi gratulan-
tur, quo modo moueri potuerunt, cum audirent, vel le-
gerent à Pelagio scriptum, omnes voluntate propria
regi, nempe sicut etiam Adam à se regi voluisse,
nonnunquam Augustinus docet, & suo desiderio
vnuquemque dimitti? Quapropter id quod supra
Adamo Dei regimen deferenti contigisse scripse-
rat, hoc idem talibus Dei regimen detrectanti-
bus, iisdem pænè verbis asserit, videlicet, vt sibi
regendi dimittantur, vt sine rectore Deo præcipitari,
non se à seipso regi potuisse, pænis experiantur, & ali-
bi per illud regimen effici scribit, ne in peccata
proruamus: Protegit nos, quia Deus est, ne moria-
mur; regit nos, quia rex est, ne cadamus. Regendo
autem non frangit nos; nam quos non regit, frangit.

C Sed præter regimen illud, quod gratiâ pro-
prium est, alios non paulò expressiores effectus
gratiam Adamo contulisse declarat. Quid enim
apertius, quàm operari hominem, eumque custo-
dire, ne peccando iniustus fiat. De quo effectu sic
Augustinus: Deus idem qui creat hominem, vt homo
sit, ipse operatur hominem, atque custodit, vt etiam ho-
mo beatusque sit. De homine primo loquitur vt
verborum illorum sensum exculpat: Vt operaretur
& custodiret illum, videlicet Deus Adamum, si-
cut hoc Augustinus explicat. Vnde in eundem
sensum adiicit: Quâ locutione dicitur homo operari
terram, quæ iam terra erat, vt ornata atque fecunda
sit: Ea locutione dicitur Deus operari hominem, &
iam homo erat, vt pius sapiensque sit, eumque cus-
di: quod homo sua potestate n. e. (potius) quàm
lius supra se delectatus, dominationemque eius con-
temnens, tutus esse non possit. De ista custodia sæ-
piùs etiam alibi mentionem facit: Quapropter, in-
quit, etiam primum hominem Deus in ea salute, in
qua conditus erat, custodire voluisset, si ad permanen-
dum, &c. Cuius diuinæ custodiæ effectus decla-
rans, alio in loco Augustinus, ad omnes tentatio-
num victorias obtinendas valere demonstrat. Sed
sensum magistri sui luculentissimis verbis Ful-
gentius nobis aperuit. Cum enim docuisset, natu-
ram Angelicam suam non suffecisse stabilitati, expe-
rimento rem declarans: Suis autem, inquit, ad
custodiam sibi sat esse viribus non incongruè crede-
tur, si nulla pars eius (in dæmonibus) in deterius
laberetur. Ex quo dæmonum infelici casu, vt adij-
cit paulò post, profectò cognoscitur, vniuersos cunctos
opprimi potuisse ruinæ consortio, nisi quos vellet à ca-
su prauitatis virtus aut defenderet, quæ sola natura-
liter mutari deprauarique non posset. Et continuò ad-
huc apertius Dei operantis virtutem inculcans:
Non alia stantem, ait Angelum à ruina potuit custo-
dire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit
reparare. Vna est in vtroque gratia operata; in hoc vt
surgeret, in illo ne caderet: in illo ne vulneraretur, in
isto vt sanaretur; ab hoc infirmitatem repulit, illum
infirmari non fuit; illius esca, istius medicina.

Sed nullus euidentior diuinæ gratiæ effectus
est, quàm quod, velut auxilium ad opera bona tan-

E ij

Lib. de ge. 3.
Pelag. c. 3.

Ibid.

In finem
Psalm. 44.

Lib. 8. de
Genes. ad
lit. c. 10.

Genes. 2.

Lib. 8. de
Genes. ad
lit. c. 10.

In Ench. 6.
104.

In vers. ult.
Psalm. 120.
Custodiæ
animæ tuæ
Diminus.

Lib. 2. ad
Thrasim.

quam fructus iustitiæ proferendos destinatum, operantem iuuet ac roborat. De quo sapissimè & instantissimè sanctissimus ille Vindex gratiæ locutus est. Quid enim isto loco clarius? Sic factus est homo rectus, ut & manere in ea rectitudine posset, non sine adiutorio diuino. Quid isto euidentiùs? Et si peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen iustitiæ retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium præberetur. Et rursum: Ut ab eo teneretur vita iustitiæ, parum erat velle, nisi ille qui eum fecerat, adiuuaret. Quid isto luculentius? Dederat & adiutorium, sine quo in ea (bona voluntate) non posset permanere, si vellet. Quid isto accuratius? Sic erat institutus (homo) ut si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum angelum vinceret; si autem creatorem atque adiutorem Deum superbe sibi placendo defereret, vinceretur: meritum bonum habens in adiuta diuinitus voluntate recta. Ex quo factum est, ut tanquam proprio & solemni titulo Deum voluntatum bonarum adiutorem appellauerit. Sed quid pluribus? Huiusmodi pro gratiæ veritate, & in statu etiam innocentiae necessitate, testimonia ita in operibus Augustini crebra sunt, ut quicunque illam sibi vel labefactandam, vel negandam, vel etiam in dubium reuocandam existimaret, ut à quibusdam factum fuit, eorum pondere & multitudine non minùs quàm Ecclesiæ auctoritate obrui posset. Hoc enim tanquam Catholici fidei dogma credidit, & expresso canone credendum sanxit antiquitas, ut paulò post dicturi sumus.

CAPUT XI.

VTRVM AD SINGVLOS ACTVS
bonos gratia necessaria fuerit: & quæ
radix tantæ necessitatis.

NEc verò ad perseuerandum tantummodo in iustitia, ut quidam arbitrantur, sed ad singulas etiam voluntates bonas, seu opera bona seu tentationum victorias, per quas fit ut quis in iustitia perseueret, Angelis & hominibus istam gratiam necessariam esse, eadem prorsus asseuerantiâ Augustinus docuit. Quod ipsum non vno certè loco in scriptis eius videre licet.

Nam quod istud mirum fortasse cuiusdam recentiorum scriptorum videatur, hoc inde fit, quia sicut in alijs partim jam ostendimus, partim in multis adhuc ostensuri sumus, doctrinas Augustini certissimas, & vsitatissimas eius phrasas longè alio plerumque sensu accipiunt, quam eas Augustinus vsurpauerit. Ex quo fieri necesse est, ut nisi quis, ex diligenti, & assidua librorum omnium lectione, spiritui, doctrinæ, & phrasibus eius non rarò ex litterarum sacrarum textu haustis familiaris fuerit, in alienissimas ab eius mente sententias præcipitur: quas tamen ipsius esse vel dubitare nefas esse putet. Idem recentioribus plerisque & hoc loco contigit. Cum enim audiunt gratiæ necessitatem ad perseuerandum ab ipso prædicari, hoc ita accipiunt, quemadmodum videntur ista verba resonare, nimirum fieri non posse, ut quis iustam vitam perducatur ad finem, nisi gratiâ suâ Deus subinde opituletur, mutabilitatem arbitrij aduersus grauiiores tentationes confirmando in bono. Itaque putant isti gratiæ nulum fieri præiudicium, etiamsi aliquamdiu sine eius viuatur adiutorio, & aliquos actus ex arbi-

trijam semel sanctificati libertate operetur. Sed longè alius Augustini sensus est: per hoc enim ipse significare vult, post fidem jam ex Dei gratia susceptam, non posse hominem in bono progredi, neque tantillum in eo persistere, boni aliquid agendo, vel tentationem superando, quin ab eadem gratia foueatur, & adiuuetur. Quod quidem statum lapsi hominis respiciendo suo loco fusè declarabitur. Hic vnus aut alter sufficiet locus. Nam in libro de dono perseuerantiæ istud ex professo agens: Tutiores igitur viuimus, inquit, si totum Deo demus. Non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus. Et mox: Nihil nobis reliquit, in quo tanquam in nostro gloriemur. Si quidem & ut non discedamus à Deo, non ostendit dandum esse nisi à Deo. Cuiusmodi testimonijs totus pænè liber plenè est.

Idem verò etiam, cum de stantis hominis perseuerantia in bono loquitur, Augustini sensus est: non enim hoc tantum vult indicatum, adiutorio gratiæ ad complendam totam perseuerantiam opus esse, ne scilicet aliquando grauiore quapiam tentatione filum abrumpatur: sed ad singula opera quibus in bono persistitur, singulasque tentationes vincendas, gratiam fuisse necessariam. Quod sanè ex multis Augustini locis & attestationibus manifestum est, ubi non ad totam Adami perseuerantiam, sed ad singularia eius opera requirit diuinæ gratiæ adiutorium, tanquam omnino necessarium. Nam in primis in libris de Ciuitate Dei victoriam hominis cum diabolo in paradiso luctantis similiter gratiæ tribuendam fuisse docet: quæ tamen victoria tentationis, non tota Adami perseuerantia, sed vnicum tantum breuissimum temporis fuisset opus: Sic erat institutus, inquit, ut si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum angelum vinceret. Et de singulari illa diaboli suasionem: Cum in natura haberet posse, & in potestate habere velle, & non consentire suadenti, adiuuante tamen illo, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Idcirco enim in illo primo testimonio illi singulari operi bono, etiam meriti rationem tribuit; quod non in tota perseuerantia, sed in singulis operibus spectandum est: sicut & malum meritum deserti Dei, singulare opus peruersæ voluntatis fuit. Vnde etiam in Enchiridio ad Laurentium cum dixisset hominem in illa rectitudine, non sine adiutorio Dei, manere potuisse; permansionem illam non pro tota perseuerantia explicat, sed pro electione tantummodo permanendi cum Deo: ut vtrumlibet, inquit, horum (rectum manere vel peruersum fieri) elegisset, Dei voluntas fieret aut etiam ab illo, aut certè de illo. Cum enim Angeli breuissimo tempore, & vnico forsitan actu tantum in donata sibi diuinitus rectitudine viæ steterint: quis audeat dicere, eos ad vnicum istud opus adiutorio non eguisse diuino? Quod si illi indiguerint, nulla profectò ratio est; cur homo tantundem in iustitia permanens, sine Dei auxilio permansisse dicetur. Nonne hoc esset non habere in illis actibus rectorem Deum, sed suo committi arbitrio, quod tantopere suprà Augustinum detestantem audiui-
mus? Nonne hoc ipsum esset non fidere de adiutorio Dei &, sine adiutorio Dei tentantem vincere? Et tamen non aliter ei Augustinus victoriam tribuit, quàm si de adiutorio Dei fideret.

Quamuis ex alio quoque capite manifestum sit, nec vnus quidem tentationis victoriam, vel vnus bonæ voluntatis motum sine illo gratiæ adiutorio fieri potuisse. Nam iuxta doctrinam sancti Doctoris huius, omniumque quantum arbitror, confessionem, indubitatum est, nullum meritum Adam habere potuisse sine gratiæ adiutorio. Nam & illi,

In Enchirid.
c. 107.
Ibid. c. 106.

De corrept.
& grat. c. 11
Lib. 14. de
Ciuit. c. 27.

Ibid. c. 26.

Cap. 6.

Cap. 7.

Lib. 14. de
Ciuit. c. 27.

Lib. 11. de
Genes. c. 4.

Cap. 107.
Enchirid.

& illi, quos supra tantopere exorbitasse diximus, ut sine gratia non peccari potuisse dicerent, meritum tamen nequaquam ei sine gratia ausi sunt attribuere. De quo Augustinus ita præmittit:

In Enchir. c. 106. Hanc (immortalitatem) est acceptura per gratiam quam fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum.

Sed cum vereretur, ne ex illa antithesi gratiæ & meriti, suspicaretur aliquis merita tunc sine gratia haberi potuisse, attexit illico: Quamuis sine gratia nec tunc vllum meritum esse potuisset. Quid euidentius ab Augustino postulari potest? Meritum enim, ut omnibus in confesso est, indiuiduum & singulare est opus: quod non tantum simpliciter sine gratia; sed nec vllum quidem sine gratia esse potuisse testatur. Quam doctrinam adhuc expressius tradit alibi: Cum enim dixisset, ut

lib. 14. de si de adiutorio Dei fideret, nempe ad vincendum Angelum malum, à quo tentatus & oppugnatus fuit, bonus homo malum Angelum vinceret; quorum vtrumque & fidere, & Angelum vincere, singulare & indiuiduum opus fuit, mox subiungit: Meritum bonum habens in adiutâ diuinitus voluntate recta. Ecce ipsam fidendi vincendique voluntatem meritum vocat, ipsam etiam diuinitus adiutam, de quo tota nostra disceptatio est, expressis verbis confiteatur. Et ne quis adhuc contentiosior aliò perspicua eius verba torqueret, hoc ipsum cautissimè præmuniuit: Quia & ipsum confidere de adiutorio Dei non quidem posset sine adiutorio Dei. Ecce expressa sententia est, non est ubi lector hæreat, non est vlla ambiguitatis latebra, qua sanctissimi Doctoris sensus posset abscondi.

Nec tamen vnico illo loco quamuis apertissimo mentem suam declarasse contentus fuit. Nam quandocunque bonas voluntates adiuuari dicit, non aliud significatum voluit. Augustino quippe peculiaris ista phrasis est, ut id, quod nos volitionem dicimus, ex latinissimorum autorum vsu voluntatem vocet, ut alibi nobis ostendendum est.

lib. de ciuit. c. 9. Hinc est enim, quod voluntatem bonam hominis & Angelorum supra sæpius non aliud; quam Dei amorem esse, exposuit. Hinc est, quod mox audiuius, meritum in adiutâ diuinitus voluntate recta.

lib. de ciuit. c. 7. Hinc est, quod Deum bonarum voluntatum, id est, volitionum adiutorem & remuneratorem dicit. Hinc est, quod alibi, loco voluntatis, ipsum velle & non consentire suadenti, adiuuari dicit: Non mihi videtur, inquit, magnæ laudis futurum fuisse hominem, si propterea posset bene viuere; quia nemo male viuere, suaderet: cum in natura posset; & in potestate haberet velle, & non consentire suadenti; adiuuante tamen illo, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Ecce qui toties voluntates adiuuari docuit, nunc ipsum velle, neque quodlibet velle, sed velle & non consentire suadenti, adiuuandum per gratiam scribit: quam Adamo humiliter fidenti de diuino adiutorio indicat fuisse largiendam: qui sanè singularis & indiuiduus voluntatis hinc & nunc tentatæ actus fuit.

Ex quo sanè principio eius etiam illa celeberrima fluxit sententia, quam non minùs de Angelorum, quàm hominum innocentium scripsit adiutorio; Si autem hoc adiutorium vel Angelo, vel homini, cum primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine diuino adiutorio posset manere si vellet, non vtrique suâ culpâ cecidissent. Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nam si sine illo Dei adiutorio casus fuisset inculpabilis, ergò sine illo Dei adiutorio, ne momento quidem vno, quo voluntatis nutus tentationi tribuendus erat vel negandus, persistere poterant. Quod inde manifestum est, quia si sine illo non

Tom. 2.

A solùm tota vita perseverare, sed vel ipso oblationis aut suasionis momento manere potuissent, profectò non sine sua culpa cecidissent. Robur enim naturæ velut adiutorium quoddam naturaliter inditum affuisset voluntati, quo adiu-ti sine vllò alio gratiæ adiutorio manere potuissent. Qui autem vel ad vnum momentum cum Deo manere tentatus potest, siue illa potestas ei ex naturæ robore, siue ex gratiæ adiutorio præsto sit, indubitatum est, si tentationi vel suasioni cedit, non sine culpa cedere. Sicut enim Augustinus culpam cadentium meritò excusat, quia adiutorium Dei defuisset, sine quo manere non possent: ita ratio & immutabilis veritas culpam cadentium meritò accusat; quia adiutorium per naturam affuisset, cum quo manere potuissent. Quanto enim adiutorium istud naturale permanendi magis esset suum, & à nemine extra se penderet, tanto & culpa cadendi magis esset sua. Istam porro diuini adiutorij ad singulos donos actus & motus necessitatem etiam in statu innocentia multo euidentius pernoscemus, si causam eius inspexerimus. Non enim illam ex peculiari perseverantia difficultate Augustinus & sectatores eius petunt, ut Recentiores nonnulli solent, sed ex altiori ratione ipsius actus boni, ad quem creata natura sine gratiæ auxilio nihil potest. Quam istius impotentia radicem nonnunquam Augustinus tetigit. Nā ex professo de generali illa adiuuantis gratiæ necessitate, etiam in innocentia statu disputans, cū dixisset: Nec ipsum ergò Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio; tacitam lectoris admirationem & interrogationem, cur per integerrimas illas arbitrij vires permanere non posset bonus, præoccupando ita respondet: Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit: ad bonum autem nihil est, nisi adiunetur ab omnipotenti bono. Nimirum ratio datur, cur permanere non possit sine diuino adiutorio; quia nihil ad bonum potest sine adiutorio omnipotentis boni: quod sicut est immutabile bonum; ita nulla potest infirmitate à sua bonitate deficere. Quæ sanè ratio non perseverandi tantum, sed ipsam benè quomodolibet operandi basim attingit, & omnis omninò naturalis arbitrij neruos ad opera bona, siue omnia, siue singula, funditus à radice succidit. Quod etiam ex ipsa antithesi mali & boni illustrius patet. Nam quasi quæreretur, ad quid ergò sufficit liberum arbitrium sine gratiæ adiutorio, si ad bonum nihil est nisi diuinitus adiuuetur? non responderet, Ad aliquos actus bonos valet; sed; Ad malum sufficit: quasi dicat, ad solum malum suis viribus sufficit; ad bonum nihil omninò nisi alienis viribus adiutum, potest. Qui sensus eius, quamuis sua se claritate satis superque manifestet, ex alijs tamen locis eius ipsaque doctrinæ constantia multum ei lucis accedit. Nam quasi locum istum sibi clariùs exponendum suscepisset, ita de iisdem primi hominis viribus loquitur, Pelagianos impetens de suis viribus ad bona opera gloriantes: Odit Deus præsumptores de viribus suis. Odit ergò & in singulis actibus præsumentes de viribus suis: præsumptio enim in singulis actibus erumpere solet, & in singulari tentationis actu superando, tam in Angelis, quàm homine primo re ipsa sese exeruit. Hoc ergò iactò humilitatis fundamento subijcit: Quid enim valeat liberum arbitrium non adiutum, in ipso Adam demonstratum est, cū scilicet peccando deficeret. Et quasi quæreretur, quid est ergo ad quod liberum arbitrium non adiutum valet, & ad quod non valet? Ad malum sufficit sibi;

E iij

*Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 11.*

Ibid.

*Tract. de
cant. nono
c. 2.*

*De corrup.
& grat. c.
11.*

*ab bonum non, nisi adiuvetur à Deo. Primus enim ille homo accepit liberum arbitrium rectum, & posuit Deus ante eum, sicut Scriptura dicit, ignem & aquam; ad quod volueris, porrige manum. Elegit ignem, &c. Quam doctrinam sibi familiarissimam, & aptissimam ad frangendam Pelagij præsumptionem de viribus suis in singulis actibus præsumentem, etiam alibi crebrius profert: Quæris, inquit, quid valeat ad malum liberum arbitrium? Recole hominem peccantem. Quæris, quid valeat ad auxilium Deus, & homo? Attende in eo gratiam liberantem. Nusquam potuit sic ostendi, quantum valeat voluntas hominis usurpata per superbiam ad vitandum sine adiutorio Dei malum (Sic lego atque distingo quia alioquin, ut nunc legitur, nullus est sensus) non potuit plus & manifestius exprimi, quam in homine primo. Ecce quid valeat ad vitandum malum: videlicet unicam illam extrinsecus solo verbo pulsantem hinc & nunc tentationem, sine adiutorio Dei vitare non potuit: quanto minus in sempiternæ & spiritualissimi istius lucis dilectionem ex toto corde confurgere, de quo nobis præcipue disputatio. Non enim ibi, & in similibus jam citatis locis de tota perseverantia primi hominis Augustino sermo est, sed de unica illa electione, qua inter Deum ac diabolum constitutus serpenti credidit, Deumque contempsit. Quod ipse Augustinus de eodem omnino argumento disputando declarat: *Ut subderetur diabolo seductori, fuit in eius libero arbitrio, quo ad inferiora declinando, superiora deseruit, & autem præbuit serpenti, autem clausit ad Deum: atque constitutus inter præceptorem & seductorem, magis seductori, quam præceptori obtemperare elegit. De auxilio vero ad præceptum Dei & sanitatem suam custodiendam necessario, statim adiicit: Deus medicus opus etiam sanis, ut sanitas ipsa teneatur; videlicet, ne cuiuslibet præcepti transgressionem perdat.**

Hinc est igitur, quod plerumque generalem regulam illam in bonis & malis, tam de homine primo, quam cæteris omnibus tradit: quod ad peccandum Dei auxilio non sit opus; ad bene faciendum nemo sufficiat sibi: Homo, inquit, in paradiſo ad se occidendum relinquendo iustitiam idoneus erat per voluntatem: ut autem ab eo teneretur vita iustitiæ, parum erat velle, nisi ille qui eum fecerat, adiuvaret. Et doctrinalem alibi generalemque regulam figit: *Ad peccandum non adiuvamur à Deo: iusta autem agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adiuvemur à Deo. Et ut intelligeremus istam creaturæ voluntatis impotentiam non ex aliqua boni operis difficultate, cuius peccatum causa fuerit; sed potius ex naturali ad bonum fragilitate procedere, rem perpulchra explicat similitudine: Sicut enim corporis oculus non adiuvatur à luce, ut ab eadem luce clausus aversusque discedat; ut autem videat, adiuvatur ab ea, neque hoc omnino nisi ille adiuerit potest; ita Deus, qui lux est hominis interioris, adiuvat nostræ mentis obtutum, ut non secundum nostram, sed secundum eius iustitiam boni aliquid operemur. Vbi reuera nihil aliud inculcat illa similitudine, quam id quod de Adamo disputans generaliter dixerat: Liberum arbitrium ad malum sufficit: ad bonum nihil est, nisi adiuvetur ab omnipotenti bono, hoc est, ab æterna luce bonitatis atque iustitiæ. Quam lucis similitudinem, quamvis per se manifestum sit, in omni humana naturæ statu habere locum, ne quis somnolentior de sola lapsa natura jam peccato vulnerata intelligendam esse putet, sic eam alibi perficit: Sicut enim oculus corporis plenissime sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere: sic homo etiam*

perfectissime iustificatus, nisi æternâ luce iustitiæ divinitus adiuvetur, recte non potest vivere. Vbi homo plenissime sanus intelligitur ille, qui nullam peccati contraxit agritudinem. Quod de homine primo se potissimum intelligere, paulò post declarat in eodem opere, ubi dicit: Si de integra & sana hominis natura loqueretur, quam modo non habemus, nec sic recte diceret, quod non peccare (quod Augustino ibidem & Pelagio prorsus est idem, quod iuste vivere, recteque operari, ut ante cap. 26. dixerat) nostrum tantummodo sit; quamvis peccare nostrum esset: Nam & ibi esset adiutorium Dei, & tamquam lumen oculis sanis, quo adiuti videant, se præbere volentibus. Tractat eandem similitudinem multis alijs locis, constanter semper asserens, nihil omnino posse humanam animam quod ad iustitiam attinet, nisi divinx luce iustitiæ adiuvetur. Quæ sanè omnia manifestè conuincunt, nec vllum quidem opus veræ iustitiæ per solum liberum arbitrium sine gratiæ auxilio posse perfici. Lumen enim cuius comparatione Pelagianos liberi arbitrij inflatores refutare nititur, ita oculis sanis necessarium est, ut nec unus quidem oculorum intuitus sine eius auxilio fieri queat: sed illo extrinsecus non adiuuante, non solum in videndo perseverare nequeamus, sed nihil omnino vel villo actu cernere, verum tantummodo in tenebris remanere. Quæ sane causa est ut etiam in cælo, ubi Deus ipse in claritate videndus est, auxilium istud, si rogaretur Augustinus, necessarium esse fateretur. Hoc enim locus iste, quem paulò antè ex capite vigesimo sexto libri de natura & gratia allegauimus ex Augustini mente conuincit. Plenissime quippe sani nunquam erimus, nisi in beata illa visione constituti. Quod si cui fortassis ista doctrina mira videatur, sciat iste, cum de iusta vita deque perseverantia in iustitia, Augustino sermo est, nihil esse, iuxta doctrinam eius, bonum, ad quod liberum arbitrium per seipsum nihil possit, nisi illud bonum, quod supra sepius, & in scriptis suis passim vocat voluntatem bonam, hoc est, veram sinceramque dilectionem seu charitatem Dei: cuius actus ita rationalis creaturæ potestatem superat, ut sine æternæ lucis auxilio iuxta doctrinam eius, non possit fieri. Quicquid præterea alij bonum nominant, humanum, non diuinum, philosophicum, non Christianum Augustino bonum est: cuius propterea nullam putat in materia de virtutibus & iustitia habendam esse rationem. Qua de re futius & ex professo suis locis differendum erit.

CAPVT XII.

PROPONITVR, ET DIFFERTVR difficultas, de concilianda tanta liberi arbitrij potestate cum tanta gratiæ necessitate. Quale fuerit illud Adæ & Angelorum adiutorium, quantum ad substantiam, an gratia habitualis, concursus communis, &c.

CVm igitur, iuxta doctrinam Augustini in superioribus duobus capitibus traditam, perspicuum sit, non modo non perseverantiam in bono, sed nec vllum omnino meritum, aut opus bonum, quo in iustitia & innocentia sanctitate persistitur, sine Dei adiutorio ab hominibus aut Angelis haberi potuisse, meritò fortassis jam dudum suspensus lector hæret, quid sibi

Cap. 48.

Serm. 8. de verb. Apost. cap. 2.

Serm. 34. de diversis, c. 2.

Ibid. c. 3.

In Enchirid. c. 106.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 5.

Lib. de nat. & grat. c. 26.

velit ista tradita ex Augustino doctrinae incon-
stantia, vt nunc ita extollat naturales integrae li-
bertatis vires, vt non modò perseuerandi potesta-
tem, sed & ipsam in bono perseuerantiam eis, non
gratiae adiutorio incunctanter tribuat: Nunc ita
vicissim eas deprimat, vt nihil omninò sine gra-
tiae adiutorio nisi peccare posse, fateamur. Rursum
nunc dicat, fuisse constitutum in libero arbitrio
Lib. de dono primi hominis, non discedere à Deo, quod jam post
persec. c. 7. lapsum fieri debet per gratiam Dei: Nunc vice
versa primum hominem dicat, non potuisse nisi
discedere à Deo sine gratia Dei. Difficultas ista
ita fatigauit omnes Recentiores torsitque scri-
ptores, qui Augustini doctrinam se in scriptis suis
vel sequi, vel quoquo modo, eam sibi non ad-
uersari, declarare voluerunt, vt eos rei mole su-
peratos & oppressos esse, sine temeritate dicere
posse videar. Non defuerunt eis vel acutissima in-
genia vel disputandi solertia, vel accurata Phi-
losophiae, vel Scholasticae Theologiae disciplina;
sed auidum assiduumque pernoscentiae Augusti-
nianae doctrinae studium: quod humanae vitae an-
gustia non ad omnia sufficiente, alijs potiùs disci-
plinis, vt putabant, vtilioribus, & alijs autoribus
breuitate & methodi solertia se commendantibus,
quàm vni vastissimorum operum scriptori tota
pœnè vitâ volutando impendere maluerunt. Nec
enim vnus diei aut anni est ista perscrutatio, vel
semel aut iterum repetita lectionis omnium li-
brorum eius; sed vitâ pœnè totius opus, vt singula
loca hîc illîc sparsa ponderentur, prima cum me-
dijs, media cum extremis conferantur, & ex om-
nium tandem collisione, scriptoris omnium rectè
arbitrantium iudicio doctissimi profundissimiq;
sensus eruatur. Qua in re vtrum aliquid profice-
rim, nihil ausim hîc asserere: aliorum istud iudici-
um fuerit. Vnum duntaxat non temere mihi dicere
posse videor, si fortè in indaganda sanctissimi Do-
ctoris mente, in ista difficultate & alijs aberrau-
rim, diligentiam certè mihi diuturnam, crebram-
que lectionem non defuisse, quam in plerisque
scriptoribus nostri temporis magnopere deside-
ro: dum eos tam grauius in rebus capitalibus ex
hoc auctore indagandis, asserendis, vel negandis,
hallucinari video, vt pro Augustini assertionibus,
nonnunquam Pelagij pronuntiata capiant; pro
decisionibus disputationes Augustini; pro placi-
tis dubitationes eius; denique certissima doctrinae
eius capita, quibus haeresis Pelagij olim vniuersa
prostrata fuit, rursum in dubium reuocando, in
tenebris palpare & Andabatarum more obuolutis
oculis de eius mente dimicare videantur. A quo
malo, in rebus tanti ponderis, nos ille liberet, in
cuius manu sunt, & nos & sermones nostri, sine
cuius adiutorio nihil possumus. Sed vt ad propo-
situm à digressionem reuertamur, difficultatem
istam, quæ ad multas alias aperiendas quasi
clauis est, & doctrinae de gratia ab Augustino tra-
dita basis, alij aliter sibi explicandam censue-
runt, prout vnicuique magis appositè ad doctri-
nam suam, quam de Dei gratia vel excogitauerat,
vel tuendam sumpserat, accommodari posse vide-
batur. Ex quo factum est, vt res ista tenebris ma-
gis implicata, quàm explicata manserit. Quapro-
pter, vt quantum Deus conatus nostros adiuuerit,
id quod res est, & genuinam Augustini mentem
ex diligenti scriptorum eius collisione promam,
nullo sententiae anticipatae praëiudicio corruptus,
vtpote quam in hac re per annos aliquot vel nul-
lam, vel contrariam Augustino tenui; nonnulla
adhuc necessariò de istius jam saepè dicti adjuto-
rij qualitate atque cooperatione ex Augustino

Tom. 2.

A pramittenda sunt, vt ita quid sibi in istis duobus
doctrinae supra dictae capitibus, se, vt videtur,
hostiliter interimentibus velit, aptius, quasi re ip-
sa vltro sese pandente, faciliusque capiatur.

Itaque cum nonnulli Recentiores animadu-
erissent, gratiae adiutorium ex Augustini mente
fuisse omninò etià Adamo statim, & Angelis neces-
sarium; tot testimoniorum passim occurrentium
grandine excitati, vtpotè minùs altè dormientes,
quàm illi, quos diximus solas liberi arbitrij vires
prædicasse, illud adiutorium, vel in sola *habitua-*
li gratia collocarunt, vel certè partim in ipsa
gratia habituali, partim in illo communi concu-
rsu cooperantis Dei: quem concursum, seu co-
operationem Dei, alij simpliciter communem in-
fluxum, seu motionem Dei, videlicet operi super-
naturali proportionatum; alij auxilium, seu gra-
tiam concomitantem vocant: vt isto vsitato gra-
tiae concomitantis nomine aliquid amplius ei tri-
buissè videantur. Sed quemadmodum certum est,
verae gratiae adiutorium Adamo & Angelis fuisse
necessarium, iuxta Augustini & Ecclesiae do-
ctrinam; ita similiter certum est, illud adjuto-
rium ab habituali gratia, & cooperatione illa
communi, seu gratia concomitante sic exposita,
distinctum esse.

Hoc autem primò perspicuum est ex Augusti-
ni scopo aduersus Pelagianos disputantis, pro-
pter quos distinctionem illam inter gratiam ho-
minis stantis & lapsi, sani & vulnerati, tradere
coactus fuit; vt quid Saluator nobis contulisset
praësidij, quo Adamus & integra natura caruit,
intelligerent. Cum illis autem nunquam vlla de
gratia habituali vel cooperatione Dei, libertatis
siue naturalis siue supernaturalis influxui accom-
modatâ; sed tantum de actualibus auxilijs causa
vires per modum principij roborantibus disce-
ptatio fuit.

Secundò, quia Pelagiani gratiam habitualem
admisserunt, vt ex eorum scriptis fusissimè decla-
ratum est.

Tertiò, quia plerumque tum alibi, tum hîc
praecipue, vbi de perseuerandi adiutorio tracta-
tur, de auxilio jam habentium habitualement gra-
tiam sermo est. Nemo autem vel intra vel extra
Ecclesiam ita vnquam, quod sciam, vel hebes, vel
contentiosus fuit, vt iustorum actiones per ipsam
iustitiam, qualemcunque tandem illam cre-
deret, iuuari, & maiori facilitate perfici nega-
ret. Pelagiani enim tantam statuebant vim &
efficaciam malorum habituum, seu consuetudi-
num, vt per eas quandam peccandi necessitatem,
fieri dicerent, propter quam superandam Chri-
stus venerit: vt nos alibi fusè diximus. Quomo-
do ergo ita sibi dissonare potuissent, vt iustitiam,
hoc est, habitus bonos nihil ad actiones iustas
perficiendas conferre somniant: Cujus profe-
ctò absurditatis consideratio, praeter duas jam
jam dictas rationes, causa est, vt in vniuersis
oporibus Augustini aduersus Pelagianos exara-
tis, nec locus vllus, nec vestigium extet vllum,
ex quo conijci posset, de istis auxilijs, siue habi-
tualis gratiae siue concursus talis Dei Augusti-
num, cum Pelagianis de adiutorijs gratiae dimi-
cando, fecissè mentionem. Vt sanè quotquot hu-
iusmodi responsiones proferunt, non solum à
vero, sed etiam ab Augustini & Pelagianorum
sententia abludentes, ne quidem Augustini scri-
pta à limine salutasse, sed suarum opinionum
tuendarum necessitate constrictos eas procudisse
videantur.

Sed ne generalibus tantum eos virgeam pra-

E iiii

Ita videtur
Billavminus
Lib. 2. de
grat. & lib.
arb. c. 17.
Idem lib. de
gratia primi
hominis c. 4.
& Molina
in Concord.
disp. 4.
Idem ibid.
Leßius lib.
de grat. eff.
c. 2. fol. 7.

Videndus
late noster
liber 2. de
grat. Christi
Saluatoris
tom. 2.

Vide lib. 6.
de heresi
Pelag. 2.
c. 22. vs-
que ad 28.

Lib. de grat.
Christi. c. 39
Vide lib. nost.
4. de heresi
Pelag. c. 4.
& lib. 5. c. 8.

iudicijs ad ipsa Augustini loca accedamus: quibus tot modis, tantaque varietate varietatem istam perspicuam ac testatam fecit, ut mirum sane sit, quo pacto fieri potuerit, ut homines perspicaces, & qui Augustinum legisse videri volunt, ad huiusmodi languidas, & ut verum dicatur, absurdas responsiones declinauerint. Nam si velimus effectus illos diuini adiutorij primi status Angelici humanique percurrere, omnes omnino clamant, in aliam prorsus Augustinum, quam in habitualem gratiam, diuinamque cooperationem collimasse.

Vide c. 10.
sup.

Lib. 14. de
Cinis. c. 13.

Nam primò, Deus per illam gratiam regebat hominem, ne videlicet caderet. Perspicuum est autem, regimen non per habitus vel concursus operandi; sed per actuales siue illustrationes, siue motiones creaturæ suæ, voluntariisque succensiones, Deo conuenire: quæ sanè præuenientes quosdam Dei influxus ipsam afficientes potentiam sonant. Quos diuinæ gratiæ effectus respectu primi hominis clarissimè expressit Augustinus, quādo de illo dixit: *Si voluntas in amore superioris immutabilis boni, à quo illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret; non inde ad sibi placendum auerteretur, & ex hoc intenebresceret & frigeret. Quæ illustratio mentis ut videret, & accensio voluntatis ut amaret, ita efficaciter verissimum & propriissimum diuinæ gratiæ adiutorium secum ferunt, ut pro vera gratia lapsi hominis euidentius & efficacius testimonium ex Augustino vel Concilijs proferre nequeamus. Quidquid enim aliud afferas, siue mentis instructionem, illuminationem, doctrinam; siue voluntatis inspirationem & afflatum; totum illud tantò aptius & clariùs sub illustratione & accensione comprehenditur & exprimitur, quantò lumen & visio magis propriè intellectui, ardor & amor voluntati competit, quàm quicquid aliud alijs figuris ac metaphoris insinuari potest.*

Nec minùs euidenter alter effectus custodiendi hominem id ipsum probat. Quis enim vnquam somniauit Deum custodire gratiam habitualem per ipsam gratiam habitualem? Cùm hoc reuera non esset aliud, quàm hominem iustum custodire semetipsum; quod tam disertis verbis Augustinus sapiùs, & Concilium Arausicanum negat. Huiusmodi loca etiam capite decimo non pauca citauimus, quibus asserebat Augustinus, hominem sine Dei adiutorio non potuisse in iustitia, & in bona voluntate manere, si vellet: nisi fortè ita delirasse Augustinum & Concilia sentiamus, ut tanquam arcanam quandam veritatem aduersus hæreticos definiant, hominem sine gratia habituali & sine bona voluntate non posse in gratia habituali & in bona voluntate persistere; de quo nemo vnquam cuiuscumque stuporis aut vecordiae dubitauit. Hinc Augustinus, ut probaret, hominibus lapsis opus esse actuali & præueniente liberum arbitrium adiutorio, quo possit credere Deo, eumque diligere: *Bonum est, inquit, homini, ut cum totis viribus liberi arbitrij sui veraciter, dicat: Fortitudinem meam ad te custodiam: quia ille qui putauit (primus homo) sine ipsius adiutorio se posse custodire, quod dedit, profectus in regionem longinquam cuncta consumpsit. Vbi sanè cum vrgeat instantissimè, sine actuali & præuolante ac robore liberum arbitrium adiutorio, non posse quicquam iustitiæ aut pietatis agi, & hoc ex Adam lapsum probet, qui se id quod acceperat sine Dei adiutorio custodire posse crediderat, apertissimum est, actuale & præuolans actum Dei adiutorium fuisse Adamo ad custodiendam iusti-*

Epist. 106.
initio.

tiam necessarium. Perfatus enim fuisset Adam, si sine habituali iustitia, habitualem iustitiam se custodire posse credidisset. Multò verò ineptius fuerit, huiusmodi Augustini locutiones ad Dei cooperationem cum actibus creaturæ detorquere: cum illa stabilitatem habitus non conferat, sed supponat. Quid? Quod Fulgentius illius diuinæ custodiæ vim explicans dicit: *Vires creaturæ non fuisse satis; virtutem Dei quos vellet ab illo casu defendisse gratiam operatam esse, ne Angelus caderet; & similia, quæ ad habitualem gratiam vel cooperationem Dei nulla possunt verisimilitudine detorqueri.*

Loca supra
citata sunt.

Iam verò tertius ille effectus ADIUVANDI, de quo supra diximus, perspicuè etiam actuale aliquod adiutorium sonat, quo Deus iustos adiuuat, ut iustitiæ habitus perseueret. Si enim nihil aliud vellet Augustinus, nisi adiutorium, quod confert ipse habitus, vel quod confert Deus, ipsum habitum conseruando, designare, jam certè similiter verum esset, nec hominem iniustum sine tali adiutorio Dei habitum iniustitiæ posse seruare: quod sanè ab Augustini doctrina remotissimum est. Actuale igitur aliquid sonat huiusmodi iustitiæ retinendæ adiutoriū. Ex cuius rei euidentia factum est, ut ipsi Recentiores, cum aliquam peculiarem gratiam actualem vni Angelo præ alio datam fuisse, qua vnus præ altero diuinitus ad assequendam beatitudinem iuuaretur, probare volunt, semper illum Augustini vrgeant & meritò vrgeant locum: *Illis malà voluntate cadentibus, illi amplius adiuti, &c.* Sed quod fuerit illud amplius adiutorium, & quando datum, non satis intelligunt: ut nihil mirum sit, si in hoc ipso quoque ampliori, & actuali, & veri nominis adiutorio ad suum propositum afferendo hallucinentur, & nihil probent. Quapropter phrasis ista, qua primus homo jà iustus dicitur sine adiutorio Dei nō potuisse datam conseruare iustitiā, illi omninò similis est, qua dicimus, hominem sine alimenti aut medicinæ adiutorio non posse tueri sanitatē suam: quod nemo nisi fatuus aliter intelligeret, nisi de nouis assumendis adiutorijs, quibus naturæ robore posset infirmitas. Nam & istā de sanitate & medio sumptā phrasi & similitudine, Augustinus ad gratiæ necessitatem in Adamo explicandam vsus est: *Semper, inquit, de primo homine loquens, Deus medicus opus est, etiam sanis, ut sanitas ipsa teneatur.* Vbi ridiculum fuerit sic istud intelligere, ut ratione illius jam collatæ sanitatis, vel ratione cooperationis Dei cum sani hominis actionibus, quæ sanitatem sequitur, etiam sanis Deus opus esse dicatur. Sed quicunque sani aliquid sapit, illud seruandæ sanitatis, siue animi siue corporis adiutorium sic intelligit, ut per illud instabilitas & naturalis quædam infirmitas sanitatis, quæ corpori & animo beatā immortalitate tollenda est, ita fulciatur, ut nec aegritudine intrinsecus irruente violetur; sed ab omni incommodo illasa perduret. Cùm autem sanitas mentis Adam in eo sita fuerit, ut Deum fide creditum bona voluntate, ut Augustinus loquitur, hoc est, vera charitate diligeret; sanitas adiutorium non erat aliud, quàm quo poterat perseueranter credere atque diligere; vel ut efficacius, & ad adiutorij istius vim aptius exprimendam dixit Augustinus, quo à superiori bono illustrabatur, ut videret, id est crederet, & accendebatur, ut amaret, hoc est, eo fine, ut perseueranter credere ac amare posset, adeoque crederet, amaretque re ipsa, si vellet: ne naturali creaturæ instabilitate, quæ ei ex nihilo adhæsit unde extracta est, ab

11. de Cinit.
c. 9.

Serm. 34. de
diuers. c. 3.

14. de Cinit.
c. 13.

Ibid. illo auersa bono intenebresceret & frigeretur.

A

Quod si verò exempla ponderemus, quibus Augustinus semper vitur, ut necessitatem diuinæ gratiæ adiuuantis exprimat, euidentissimum est, non posse de habitu iustitiæ, vel influxu diuinæ cooperationis intelligi. Nam adiutorium illud plerumque alimentis comparat, sine quibus non potest homo vel sanus manere vel viuere. Nemo autem dubitat alimenti adiutorium esse ab ipsa vita & sanitate, & Dei quoque in isto genere co-

In Enchirid.
c. 106. peratione diuersum. Sicut mori, inquit, est in hominis potestate cum velit: nemo est enim, qui non seipsum, ut nihil aliud dicam, vel non vescendo posset occidere; ad vitam verò tenendam voluntas non satis est, si adiutoria siue alimentorum, siue quorumcumque tutaminum desint: sit homo in paradiso ad se occidendum, relinquendo iustitiam, idoneus erat per voluntatem, ut autem ab eo teneretur vita iustitiæ parum erat velle, nisi ille qui eum fecerat adiunxeretur. Et in libris de

Lib. 14. de
Ciuit. c. 27. Ciuitate Dei: Sicut in hac carne viuere sine adiumentis alimentorum, in potestate non est: non autem in ea viuere, in potestate est; quod faciunt qui seipsum necant: ita bene viuere sine adiutorio Dei, etiam in paradiso non erat in potestate; erat autem in potestate male viuere, &c. Vbi etiam dicit, meritum hominis fuisse in adiuta diuinitus voluntate bona. Ecce utrobique dicit ipsum velle sicut ad vitam, ita & ad iustitiam retinendam non sufficere, si adiutorium Dei tanquam alimenti deficit. Quid est autem ipsum velle voluntatis bonæ, nisi jam amare iustitiam, & consequenter jam Deum cum illa voluntate concurrere? Et tamen vult Augustinus, neutrum adhuc sufficere, nisi aliter illa voluntas diuinitus adiuuetur, hoc est, nisi Dei adiutorio, non cooperante, cum actione, sed potentiam roborante, firmetur. Vnde discipulus Augustini Fulgentius clarius Magistrum explicans: Ab hoc infirmitatem repulit; (homine jam lapso) illum (Angelum stantem) infirmari non fuit: illius esca, istius medicina. Vbi infirmari non finire, & escam esse, nimis euidenter indicant adiutorium, quo Angelum in iustitia stantem à ruina roborando tuebatur: cum paulò antè dixisset naturam Angelicam propriæ stabilitati sufficere nequiuisse.

Ibid.

Altera comparatio, qua Augustinus crebro vitur ad explicandum primi hominis & Angeli adiutorium, est lucis, sine qua oculus etiam plenissimè sanus, ut ipse loquitur, non potest quicquam cernere; sed in tenebris prorsus manet. Certissimum autem est, lucis adiutorium prorsus ab ipsa oculi sanitate, & cuiusuis siue hominis siue Dei cooperatione, esse distinctum. Loca nonnulla ex Augustino suprà dedimus. Vnde & libro de gestis Pelagij eandem lucis comparisonem ad gratiam Christi post lapsum, hominibus necessariam extendit: Sufficit enim, inquit, Sibi oculus ad non videndum, hoc est, ad tenebras; ad videndum verò lumine suo non sibi sufficit, nisi illi intrinsecus adiutorium clari luminis præbeatur. Vbi nemo sanè dixerit, gratiæ Christi adiutorium, quod hominibus jam post ruinam tribuit, tantummodo esse habitum gratiæ, vel ipsum Dei cooperantis influxum: sed sicut etiam ipsa corporalis lux, respectu oculi, extrinsecus aduenit, & potentiæ infirmitatem roborat, ut immutabile bonum arcano illo diuinæ charitatis lumine possit cernere.

Vide lib. de
nat. & grat.
c. 27. & p. 106.
Lib. 2. de
pecc. merit.
c. 8.
Lib. de gest.
Pelag. ca. 3.

CAPVT XIII.

IDEM OSTENDITVR VBERIVS
ex Augustino.

ET ista quidem quamuis ad intelligendam Augustini mentem abundè satis sint, solus tamen discursus eius, quem de isto Adami adiutorio ex professo in libro de correptione & gratia texuit, ita ad omnia confirmanda manifestus est, ut nihil pœnè clarius dici potuisse videatur. Vnde totus locus paulò accuratius expendendus est. Aduersus Pelagianos igitur, qui perseuerantiam in iustitia, hoc est, qui actus bonos quibus perseueratur in iustitia, suis viribus tribuebant, statim in ipso disputationis exordio assumit August. quantūvis nunc per Dei gratiā à damnatione liberandi, hoc est, in iustitia collocandi, & perseueranter conseruandi esse dicamur, tamen etiam olim Adamum ad perseuerandum in iustitia, hoc est, ad iustè operandum vsque in finem, gratiæ adiuuantis adiutorio eguisse. Perspicuum, est autem, cum de conseruandis in adepta iustitia hominibus cum Pelagianis actum est, de actualis gratiæ adiutorio fuisse certamen: illis vires jam habitas hominis iusti imbecilles esse negantibus; Catholicis affirmantibus. Vnde fit, ut quando-
*Lib. de cor-
rep. & grat.
cap. 11.* cunque Augustinus ibi nominat gratiam, vel adiutorium, qua vel quo liberum arbitrium iuuabatur, ut velle posset aut vellet; semper illud (quo) vel (qua) designet relationem non simultaneæ cooperationis cum arbitrio, sed principij præuenientis actum, quod potestatem liberi arbitrij roborando, simul cum eo vnum plenum principium in actum influens constitueret. Per liberum autem arbitrium in istis Augustini locutionibus, non ipsa naturalis potestas tantum, sed semper intelligitur, ut jam bona voluntate, hoc est, ipso habitu diuinæ charitatis instructum: In illa quippe enim
Cap. 12. fecerat, ut ipse loquitur, qui fecerat rectum: illa quippe sub nomine liberi arbitrij, maximè cum de Adamo sermo est, comprehenditur. Nam Augustini phrasi, de qua suprà fusè diximus, liberum arbitrium Adami non erat vllò pacto liberum, nisi per illam diuini amoris gratiam: utpote quæ esset ipsissima libertas eius ad bonum. Ex quo & illa phrasis eius ibidem, & alijs locis sæpè repetita, quòd Adami arbitrium tunc ita liberum
Cap. 11. erat, ut bene velle posset, & malè, & quòd iam illa peccati merito sit amissa libertas. Hæc enim Augustinus non nisi ratione infusi Adamo, dum crearetur, & post amissi habitus charitatis, seu bonæ voluntatis, intelligit: qua præsentè, arbitrium eius erat liberum, perdita verò non liberum, sed liberandum. Hinc igitur fit ut consideratione tum scopi Augustini aduersus hæresim Pelagianam, tum phrasis liberi arbitrij, quod iuuandum esse dicit, tum perseuerantiæ, quæ iustorum est, quos tam in innocentia, quàm culpæ statu Dei adiutorio indigere testatur, ipsum nomen adiutorij non possit accipi nisi de illa gratia, qua arbitrium jam per iustitiam & habitum bonæ voluntatis aut charitatis liberum, adhuc tamè fulciendum est, ne tentationis alicuius irruentis impetu voluntas illa bona deficiat; sed in illa iustitiæ libertate perduret. Quod, nisi communi sensui repugnare velimus, non de ipso charitatis libertatem afferentis habitu, utpote quod sub ipso arbitrio quatenus libero comprehenditur, sed de distincto &

E

libertatem flexibilem adiuuante adiutorio intelligi debet.

Lib. de cor-
rep & grat.
c. 11.

Hoc ergò ut clariùs ac distinctiùs nobis Augustinus exprimeret & imprimeret, ita loquitur: *Tunc ergò dederat hominis Deus bonam voluntatem, id est, charitatem seu iustitiam; in illa quippe, ut addit, eum fecerat qui fecerat rectum.* Ecce gratià habitualement, quam ei fuerat in ipsa conditione largitus. Mox verò subiungit: *Dederat & adiutorium, hoc est, dederat ei quoque præter bonam voluntatem, eiusdem bonæ voluntatis adiutorium.* Hoc enim sibi vult illud (&) hoc est, etiam, distinctum ergò fuit ab ipsa gratia bonæ voluntatis. Cuius naturam ut magis explicaret: *Sine quo, inquit, in ea non poterat permanere si vellet, id est, etsi vellet.* Quo significat, robur addidisse voluntati, ut in ea bona voluntate perseverare posset; ad quod non poterat nudum eius velle sufficere: & proinde ab ipsa bona voluntate fuisse diuersum. Nisi ridiculum omninò fuisse velimus Augustinum, qui dicere voluit, quod sine bona voluntate non potuerit in bona voluntate permanere, si vellet. Nam istam ineptiam ne forsan ei quispiam tribueret, antè dixerat: *Liberum arbitrium ad bonum nihil est, nisi adiuuetur ab omnipotenti bono, hoc est, à Deo.* Nemo quippe ita absurdus est, ut habitum illum omnipotens bonum vocet, vel dubitet, volitionem bonam ab ipsa habituali bona voluntate seu charitate fieri & iuari. Vnde paulò post, hoc adiutorium comparat alimento respectu vitæ: quod sanè à vita, quæ iuuatur ut perdurare possit, planè diuersum est. Hinc ut eandem ab habituali gratia seu bona voluntate distinctionem indicaret, infra cùm bonam illam voluntatem vocasset *fortem & sanam*, nempe ratione iustitiæ nulla cupiditate perturbata, statim adiungit: *Quamuis, inquit, non defuturo adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet; clarè indicans, adiutorium illud non cum ipsa jam bona voluntate esse datum; sed postea dandum esse, nec defuturum, cùm hoc oportunitas exercendarum actionum postularet, quibus solis præcepta seruantur, & iustitia retinetur.* Vnde similiter in Enchiridio ad Laurentium: *Etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum; non tamen iustitiæ retinenda sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium præberetur.*

Cap. 12.

In Enchir.
c. 106.

Et omnia quidem ista non minùs perspicuè probant, non esse concursum illum simultaneum, quem Augustinus adiutorium vocet, & ipsi concomitantem, nouâ prorsus istius vocabuli significatione nominant, ut aliquod singulare gratiæ genus Adamo tribuisse videantur. Fatentur enim ipsi concursum illum non afferre vires vllas agentibus; cùm sit influxus in effectum, non in causam, quæ nisi aliunde satis fortis fuerit aliquid agat, per illum concursum non fiet fortior. Quæ sanè Augustino magnopere aduersa sunt. Ille namque sæpè repetit, sine illo adiutorio hominem primum non potuisse permanere; cum illo potuisse, si vellet. Quibus phrasibus indicat apertissimè, ipsam potentiam fuisse eo præsentem non modo roboratam, sed tributam, absente diminutam atque detractam. Hinc de Angelis & hominibus. *Si hoc adiutorium eis defuisset, non utique sua culpa cecidissent.* Et causam adiungit: *Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent, perspicuè indicans, aliquid ipsi potentiæ istius adiutorij subtractione fuisse defuturum.* Ad Dei quippe simultaneam cooperationem non possunt ista sine manifesta absurditate torqueri. Primò, quia sine illo con-

Cap. 11.

curso Dei non solum homo aut Angelus in iustitia permanere non potest; sed nec ex iustitia cadere potest. Siue enim actione, siue etiam sola voluntate, sine illa Dei cooperatione peccare non potest. Hoc autem Augustini doctrinæ non est dubium esse contrarium, ut qui in hoc ipso loco diuersitatem creatæ potestatis ad bonum & malum, certissima distinctione discernens: *Ad malum, inquit, sufficit; ad bonum nihil est, nisi adiuuetur ab omnipotenti bono.* Quam differentiam alibi sæpè tradit.

Lib. 2. de
pecc. merit.
c. 5. & 19.
& alibi
passim.

Secundò, quia naturam adiutorij hominis lapsi ac stantis comparans Augustinus, sæpè indicat differentiam tantummodo attendam esse secundum majus & minus, efficacius & inefficacius ita nempe, ut per vnum fieret ut velimus, per alterum ut velle possimus: utrumque ergò robur afferebat, etsi majus aut minus. Concursus autem ille simultaneus nullas confert causis agentibus vires, sicut apud Recentiores in confesso est: sed sese viribus creatæ potestatis accommodat, ita ut, si fortè ante concursum infirmæ ad agendum fuerint, nunquam illa adiectione roborentur, ut firmæ fiant; si firmæ, nunquam illius subtractione debilitentur, ut infirmæ fiant. Nunquam enim illum libero arbitrio ad agendum præparato subtrahi, axioma Recentioribus receptissimum est.

Hinc tertio manifestum est, non posse esse illam simultaneam cooperationem Dei. Augustinus enim docet, istud adiutorium Angelis & hominibus ante lapsum nullo modo deesse potuisse: quia si defuisset non utique sua culpa cecidisset: postea verò, peccatum hominis esse illius subtractione punitum: *Nunc autem, inquit, quibus deest tale adiutorium, (quale Adam habuit) iam pœna peccati est.* Iuxta Recentiores autem certissimum est, cooperationem illam nemini in pœnam, sed solum agere nolenti subtrahi, hoc ipso videlicet, quo non agunt. Cùm enim cooperatio sit, essentialiter simul, secum agentem inuoluit, quem nunquam destituit nisi ab illo destituatur. Neque verò etiam nunc illa cooperatio, seu illa gratia concomitans quibus subtrahitur à Deo, tanquam peccati pœna subtrahitur; sed propria libertate repudiatur, eodem prorsus modo, quo peccare nolentibus eadem illa cooperatio à Deo subtrahi solet. Non enim vel bene agendo velut primum acquiritur, vel malè agendo subtrahitur; cùm neque sit meriti præmium, nec pœna demeriti: sed ab arbitrij humani & Angelici libertate suspensum, ut naturalis defectus illa cooperatione, semper in malum non minùs ac bonum præsentissimè, paratissimaque suppleatur. In ordine quippe supernaturali tam illa cooperatione supernaturalis est agenti supernaturali debita, quàm naturalis agentibus naturalibus: pertinet enim non minùs ad naturæ talis, quàm ad cuiuslibet alterius institutionem. Vnde sequitur, ut quemadmodum quælibet natura quicquid faciat tali concursu adiuuante, viribus naturæ dicitur facere; ita & Adam viribus naturæ debeat dici potuisse bene facere, stare, perseverare, quantumuis sine tali concursu non potuerit; si nullo alio indiguerit gratiæ adiutorio.

Ex quo emergit aliud argumentum ex Augustino. Docet enim, Adamum istud adiutorium per impetrandi fiduciam accipere debuisset: *Quandoquidem, inquit, sic erat constitutus, ut si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret.* Et continuò adhuc: *Quia & ipsum considerare de adiutorio Dei, non quidem posset sine adiutorio Dei.* Iam verò illa simultanea cooperatio Dei, seu conco-

Lib. 4. de
Cin. c. 27.

mitans illa gratia, quam ipsi vocant, nec fidendo impetratur, nec amittitur diffidendo: sed siue Deo quis fidat, siue diffidat, semper agere volenti præsto est.

Sed est aliud istius adiutorij, quod Adam habuit, & concomitantis istius cooperationis Dei capitale discrimen. Nam ex professo docet Augustinus, adiutorium Adami fuisse adiutorium, *sine quo non*, non autem adiutorium *quo*, hoc est, fuisse tale adiutorium, ut sine illo quidem liberum arbitrium in iustitia stare non posset; non tamen tale, ut illo dato jam hoc ipso in iustitia staret seu perseveraret. *Quemadmodum, inquit, beatitudo cum data fuerit homini beato, continuo fit beatus.* De qua doctrina plura paulò post dicturi sumus: nunc satis est intelligere, concomitantem illam gratiam, seu cooperationem Dei ex diametro esse oppositam ei, quod de Adami adiutorio Augustinus docet. Est enim tale adiutorium, ut eo dato, jam hoc ipso detur id propter quod datur. Si enim Deus credenti vel diligenti cooperatur, jam hoc ipso, quo cooperatur, homo credit ac diligit. Ex quo fit, ut impossibile sit, cooperationem illam concomitantem Dei, esse illud adiutorium, quod Adamo & Angelis ex Augustini mente datum est.

Ex his puto perspicuum esse omnibus, qui magis sincerissimæ veritatis agnitione, quam præoccupatæ sententiæ defensione delectantur, Augustini doctrinam ab eorum opinione remotissimam esse, qui adiutorium Adæ & Angelis datum vel gratiam habitualement, vel illum communem supernaturalis ordinis influxum esse putant, quo Deus cum homine iusto ad agendum aliunde satis robusto, proficiente, & concitato simul agit, nihil moturus, vel adiuturus, vel roboraturus hominem, vel acturus in homine, si ille ex seipso non agat. Nam per huiusmodi gratiæ adiutoria (quæ pro gratiæ adiutorijs, de quibus erat disceptatio, nunquam vel Pelagiani, vel Semi-Pelagiani, vel Augustinus agnouit) neque Deus regit ambulantes, neque custodit aut seruat periclitantes, neque iuuat infirmos, vel eos infirmari non finit; neque homines illustrat ut videant, neque succendit ut ament: utpote quæ neque lumen sint, quo oculi videant, neque esca, quæ vita fulciatur, neque auxilium, quo sanitas ipsa teneatur, neque quicquam eorum in se contineat, quæ Augustinum illi adiutorio tribuisse monstrauius. Quapropter non gratiam habitualement, non simultaneam illam cooperationem Dei ab ipsius hominis libertate suspensam, sed verissimæ gratiæ actualis roborantis & adiuuantis auxilium intuebatur, quando præclarissimam illam sententiam protulit, qua Pelagiana hæresis jugulata est: *Natura humana, etiamsi in illa integritatem qua condita est permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuvante seruaret. Cum igitur sine Dei gratia salutem non possit custodire quam accepta, quomodo sine Dei gratia potest reparare quam perdidit?* Quorum verborum pondere cuncta quæ illo adiutorio hactenus diximus, mira breuitate comprehendit, & grauitate firmavit, & claritate explicuit. Nam & gratiam definit in illa integritate etiam iusto, hoc est jam ante habenti habitualis gratiæ adiutorium, ad ipsam salutem seu habitualement iustitiam custodiendam, ut scilicet declinet à malo, & faciat bonum, esse necessariam; & ita necessariam, ut illo gratiæ adiutorio in custodienda seruandaque salute, seu iustitia, iusti imbecillitas adiunetur ac suppleatur; quia se seruare non potest. Sine iustitia enim habitualiter & formaliter

A inhaerente eum non posse seruare iustitiam, ridiculum est aduersus hæreses definire; cum sic nec sine iniustitia habitualiter inhaerente possit seruari habitualis iniustitia. Neque Dei cooperatio quicquam ad iustitiam custodiendam valet: cum illa cooperatio non sit iustitia per eam custodienda prior, quemadmodum esse deberet; sed ipsa jam eo usque custodita & jam prægnante atque acturiente posterior. Nec illa prius est, quam ibi destruebat Pelagius, & astruebat tota illa epistola summis viribus aduersus Pelagium Augustinus: sine qua scilicet ille, & cum qua hic dicebat, hominem salutem reparare posse, quam perdidit. Quæ verba diuina luce fulgentia, celesti circumspeditione plena, sententiæ amplitudine miranda, sensus efficaciam & vbertate prægnantia, tantopere Romanæ Sedi & Arausicanis Patribus placuerunt, ut ea aduersus omnes Pelagianorum cauillationes canonicæ sanctionis auctoritate sacrauerint; & consequenter ea capita, quæ supra de illo primæ integritatis adiutorio ex eius mente, qui illa concepit ac tradidit, declarauimus, in Christianæ fidei dogma conuerterint. Quo mirari satis nequeo illam cuiusdam recentioris confidentiam, mentis Augustini, & Pelagij, & veritatis non satis peritam, qui ausus est dicere, Augustinum *procul dubio* in libro de Corrept. & gratia, ubi de illo jam dicto tractat adiutorio, *non aliud intellexisse*, quàm dona habitualia iustitiæ originalis, gratiæ, & Theologalium virtutum, aliorumque habituum supernaturalium. Quo sanè commento, secundum illa quæ fuse ex varijs Augustini locis commonstrauimus, nihil alienius fingi potest.

Molin. in
Concord.
disput.

CAPVT XIV.

QVALE FVERIT ISTVD ADIVTORIUM quantum ad operandi modum.

D Hactenus de natura istius adiutorij, quantum ad substantiam eius disputauimus, ut sciremus quodnam illud sit, an habitus, an concomitans Dei operatio; an verò aliquid actuale actioni præuium: nunc dicendum de adiuuandi modo, qui potissimum ab Augustino in hac materia spectatur. Duplex est enim adiutorij genus, & consequenter duplex adiuuandi modus, vnum est adiutorium *quo*; alterum *sine quo non*. Hoc est, vnum est, *quo aliquid fit*; alterum, *sine quo non fit*. Exemplis res illustranda est. Visio est adiutorium, ut videas; sed ita adiuuat, ut eâ positâ, statim videas, quod in omnibus causis formalibus locum habet. In efficientibus autem tale adiutorium est illa simultanea cooperatio Dei: illa quippe datâ, confestim sine mora fit operatio; quæ nisi detur, nunquam fiet. Pedes verò sunt adiutorium ad ambulandum, nauis ad nauigandum, non tamen *quo*; sed *sine quo non*. Non enim si adsunt pedes, aut nauis, continuo fit ambulatio aut nauigatio; sine illis tamen fieri nequit. Tradit hanc diuisionem expressis verbis Augustinus, ut naturam adiutorij primi hominis explicet. *Ipsa adiutoria, inquit, distinguenda sunt. Aliud est adiutorium, sine quo aliquid non fit; & aliud est adiutorium, quo aliquid fit.* Exemplum primi est: *Nam sine alimentis non possumus viuere, nec tamen, cum adfuerint alimenta, eis fit ut viuat, qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit ut viuamus.* Exemplum secundi: *At*

Lib. de corr.
rept. & grat.
c. 12.

verò beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus. Adiutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adiutorium & quo fit est, & sine quo non fit. Quia & si data fuerit homini beatitudo, continuo fit beatus; & si data nunquam fuerit, nunquam erit. Diuisio ista ex altiori capite nascitur. Quædam enim ita adiuuant potestatem, ut eam hoc ipso quo dantur, ex potentia in actum extrahant, ipsumque effectum re ipsa ponant alia vero sic adiuuant, ut potentiam quidem præparent, roborant, iuuent; aliunde tamen quam ex ipsis extrahitio potentia in actum secundum, seu ipsius potestatis applicatio atque determinatio ad agendum expectari debeat; huiusmodi est adiutorium lucis ad videndum, specierum atque scientia ad intelligendum, habitus ad operandum, pedum ad ambulandum, nauis ad nauigandum, suasionis externæ ad operandum, & infinita similia. Omnia quippe huiusmodi, potentiam quidem operandi præparent, adiuuant, roborant; nisi tamen aliunde impulsus ad operandum veniat, nihil fiet. Cuius ratio manifesta est, quia ista adiutoria sunt eiusdem ordinis cum potentia, in cuius imbecillitatis subsidium dantur. Nam ex ipsis adiutoriis, & ex potentia vna perfecta & completa operandi facultas constituitur, quæ voluntatis imperio cuius est officium & seipsa & omnibus potentijs uti, ita penitus subiecta manet, ac si potentia esset sola omnibus adiutoriis destituta. Ex quo efficitur, ut quamuis huiusmodi adiutoria in infinitum augeantur, nunquam tamen propterea fieret effectus; sed tantum completius posset fieri: fit autem tunc, quando potestas ista ad agendum actu impellitur, non fit quando non impellitur. Hinc est igitur quod Augustini alibi distinguit duplex adiutorium, quorum vnum vocauit *Possibilitatis*, hoc est potentia; alterum *voluntatis & actionis*. Quæ diuisio petita est ex duplici illo adiuuandi modo, quem tradidimus. De quo plura in sententijs Pelagianorum explicandis dicta sunt. Adiutorium igitur, quod ibi vocatur ab Augustino *voluntatis & actionis*, hic est idem quod adiutorium quo fit voluntas seu volitio & actio; ita videlicet ut eo posito continuo liberum arbitrium velit & agat, eo non posito, non velit nec agat. Adiutorium verò, quod ibi vocatur *possibilitatis*, seu potentia complectitur sub se adiutorium, quod hic vocat Augustinus *sine quo non*, quamuis non istud solum. Datur enim & aliud adiutorium possibilitatis; quo quidem adiuuatur possibilitas, sed sic ut sine illo alijs modis res possit fieri, sicut equus, & rheda, & lectica ad iter faciendum, & eruditio ad bene viuendum, & medicina ad conualescendum iuuant, quamuis ista & sine istis adiutoriis fieri queant: quæ tamen diuersitas maiorem quidem vnius adiutorij, quam alterius necessitatem arguit; non tamen diuersum cooperandi seu adiuuandi modum. Vtrumque enim solum possibilitatem seu potentiam agendi adiuuat, non voluntatem & actionem: hoc est, adiuuant ut possis velle & agere, non efficiunt, ut velis & agas: sed ille impulsus potestatis, ut velit & agat, quantumcunque per adiutorium *sine quo non* adiuta, aliunde prorsus expectandus est. Nam ut Augustinus alicubi dicit: *Non est consequens, ut*

Lib. de grat. Christi c. 14.

Quibus ita constitutis, perspicue docet Augustinus. & iterum iterumque diligenter inculcat, adiutorium Adami, cuius necessitatem tantopere multis locis commendauerat, non fuisse adjuto-

rium quo, sed adiutorium sine quo non: hoc est, non fuisse tale adiutorium, quo fieret ut Adam perseveraret aut vellet sed quo posset perseverare si vellet, & sine quo perseverare non posset: ita videlicet, ut illud adiutorium plenam permanenti potentiam seu sufficientiam largiretur, sine qua permanere non poterat; non tamen tribueret usum illius adiutorij, seu ipsam permanenti voluntatem; utpote quæ in ipsius libero relinqueretur arbitrio, à cuius liberrimo flexu & nutu Deus pendere voluit, ut illo adiutorio uti vellet aut nollet, atque ista actu permaneret aut caderet. Laboriosa huiusce rei probatione non est opus. Tot enim pro ista doctrina occurrunt testimonia, ut tadium lectori parerent, si omnia proferrentur. Nam toto capite vndecimo & duodecimo libri de Corrept. & gratia, eam ex professo tradit. Nec enim alia de causa diuisionem illam in adiutorium quo, & sine quo non, in medium adduxit, nisi ut discrimen agnosceremus adiutorij quod post lapsum datur, & eius, quod ante lapsum datum fuit. Primo itaque homini, inquit, qui in eo bono, quo factus fuerat, acceperat posse non peccare, & posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adiutorium perseverantia, non quo fieret, ut perseveraret; sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Et aliquanto inferius: Quibus (lapsis) non solum dat adiutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possint perseverare, si velint; sed in eis etiam operatur & velle. Et paulo post: Habens (Adam) virtutem liberi arbitrij, quamuis non de futuro adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur, ut vellet. Et superiore capite apertissime: Sanè habuit (gratiam) in qua si permanere vellet, nunquam malus esse, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset; sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Et rursus: Tale quippe erat adiutorium, quod desereret, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet; non quo fieret, ut vellet. Et iterum instantius: Sic adiuuabatur, ut sine hoc adiutorio in bono non maneret; sed hoc adiutorium, si vellet, desereret. Et paulo inferius: Posset ergo permanere, si vellet: quia non deerat adiutorium, per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere, quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto eius culpa est: Ex quibus testimonijs & alijs in illa Augustini disputatione passim occurrentibus, duo perspicua ad rem nostram pertinentia colliguntur.

Vnum est, gratiam illam Adami non fuisse adiutorium voluntatis seu volitionis & actionis, hoc est, quo fieret, ut vellet, & ageret, seu, quo daretur ei velle & agere, siue perseverare, sed tantummodo possibilitatis, hoc est, quo fieret ut posset perseverare, si vellet, seu quo sola possibilitas perseverandi iuaretur. Nam in eo consistit totum discrimen istius adiutorij ab adiutorio, quod Christus lapsis tribuit: quod per illud, ut jam sæpissime audiuius, daretur posse, si vellet: per hoc verò etiam efficiatur, ut velit. Hoc est, ut per illud possibilitas seu potestas perseverandi, quæ citra istud adiutorium erat quasi semiplena, iuaretur, quatenus per adiunctionem istius adiutorij plena fieret: per hoc verò potestatis istius usus, seu ipsum velle donaretur: quia ipsa potestate non utimur, nisi quando volumus.

Alterum, quod ex isto sequitur, est, usum istius adiutorij non ab ipso illo eodem adiutorio, sed à libero primi hominis arbitrio pependisse; usque adeo ut in eius arbitratu, nutu, ac voluntate non minus esset situm uti illo adiutorio, quam non uti; acceptare illud, quam repellere; illi consentire,

consentire, quàm dissentire; illud tenere, quàm deserere; stare, quàm cadere; perseverare, quàm non perseverare. Quod quamvis per se ex istis jam citatis Augustini testimonijs sequatur, imo manifestum sit; ipse tamen, ne quis cauillando nodum in scripto quæreretur disertis verbis iterum iterum-

*Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 11.*

Ibid.

Ibid.

Ibid. c. 12.

que August. asseruit: Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio. Et non multo post: Dederat & adiutorium, sine quo in (bona voluntate) non posset permanere, si vellet: ut autem vellet, in eius libero arbitrio. Et apertissimè: Posset enim perseverare etiam (cum illo adiutorio) si vellet; quod ut nollet, de libero descendit arbitrio: quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & male. Et cap. sequenti adhuc verius: Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseverantiam primus homo sed perseverare & non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, &c. ut digne tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium. Totam denique disputationem breuibus & ipsa antithesi vtriusque adiutorij clarissimis verbis finiens; Fortissimo quippe dimisit atque permisit facere quod vellet; infirmis servavit, ut ipso donante inuictissimè quod bonum est vellet, & hoc deserere inuictissimè nollent. Quod nemini profectò mirum videri debet. Nam ex hoc ipso, quod adiutorium illud non erat nisi adiutorium sine quo non, respectu liberi arbitrij, necesse erat ab alia causa fieri flexum arbitrij, quàm ab isto adiutorio: hoc est, necesse erat ab alio quàm ab isto adiutorio fieri applicationem tam arbitrij quàm adiutorij, ad hoc ut actu vellet & permaneret: cum antea solummodo posset permanere, si vellet.

Tertium istis duobus addi potest. Non aliud fuisse istud gratiæ adiutorium, quod Adamo & Angelis datum fuit, quàm id quod schola passim sufficiens vocat. Nam hoc ipso, quod per illud iustè vivere, & in iustitia perseverare poterat, & sine illo non poterat, nec actum potestatis, sed potestatem actus afferebat, apertissimè sequitur, non aliud, quàm sufficiens dicendum esse. Illud

*Suar. lib. 3.
de auxil. c. 2.*

Idem ibid.

citans c. 11.

& 12. de cor-

rep. & grat.

Lib. 3. de lib.

arbit. c. 16.

Ibid.

enim non est aliud, quàm quo ita innatur ad operandum, ut possit si velit, ita ut nihil illi ad volendum desit, quod non sit in eius potestate, sicut Scholastici illud describere solent. Quod quia ex ipsa rei natura perspicuum est, etiam Scholastici hoc auxilium status innocentiae sufficiens fuisse confitentur. Vnde hoc ipsum luculentè S. August. expressit, cum toties dixit, Adam per hoc auxilium potuisse perseverare si vellet: vel ut alibi: Quanto magis laudandus ille, qui & velle præcepit & posse præbuit, & non impunè nolle permisit. Quæ potestatem paulò antè vocauerat sufficiensissimam facultatē.

Quod igitur in illo felicitatis primæ statu velle & nolle non ab ipso gratiæ adiutorio, sed ab arbitrij libertate Deus peti voluit, ut quocunq; videretur sese flecteret, siue applicando ipsum adiutorium ad influendum secum, si vellet, siue non applicando, si nollet, causa non alia fuit, nisi magnitudo libertatis, & consequenter potestatis, quæ primus homo in illa integritatis præstantia fruebatur. Cum enim nihil inesset, ut August. loquitur.

14. de Civit.

c. 10. de

correp. &

grat. c. 12.

Quod carnem animumque hominis feliciter viventis offenderet, hoc est, cum nihil ei ex seipso concupiscentialiter resisteret, sequebatur inde in totam animam magna tranquillitas, & ex ista tranquillitate volendi quoque & perseverandi summa facilitas. Erat quippe instar bilancis in æquilibrio constitutus, & instar globi rotundissimi in planitie perfectissima versus omnem partem æque mobilis, hinc adutus per naturam, inde per gratiam;

Tom. 2.

A vt quemadmodum sine gratiæ adiutorio facillimè soloq; nutu labi poterat; ita eadem facilitate solo nutu cum illo gratiæ adiutorio permanere. Ipsum quippe velle iustitiam, cum nihil volenti resisteret, iam erat posse. Deus enim cum hominem beatum coneret, in hoc ipso quoque creaturam suam creatoris imaginem quandam exprimere & referre voluit, ut quemadmodum voluntas eius potestas est, ut ei hoc sit posse quod velle, (quo enim altius ascenditur, eo magis ad unitatem tēditur) ita quoque voluntas hominis primi comparatione iustitiæ retinendæ tanta potestate gauderet, & non aliud esset ei posse retinere iustitiā, quàm velle retinere; posse non peccare, quàm nolle peccare. Vbi enim volenti nihil reluctatur intus, iam hoc ipsum velle iustè vivere, est iustè vivere; cum iusti vita non sit aliud quàm voluntas bona; quæ jam obtenta est hoc ipso quo voluit. Nunc autem postquam in illā miseriam peccato præcipitati sumus, ut voluntas resistat voluntati, & ipsa suā propriā diuisione debilitata sua secū cupiditate terrenā quasi languore confligat, velle iustitiam, aut velle iustè vivere non est ei satis, ut possit: sed opus est magnis viribus voluntatis, hoc est, ut loquuntur Philosophi, opus est intensissimo conatu voluntatis, quo resistentes intus timor, cupiditas, atque dolor, seu ut Augustinus loquitur: Cuncta minantia, cuncta inui-

De correp.

& grat.

c. 12.

C tantia, cuncta cruciantia superentur. Ex quo efficitur, ut nunc summus nostræ voluntatis conatus, qui non nisi per ardentissimam Spiritus sancti inspirationem dari potest, vix jam possit id quod in Adamo infirmus poterat, utpote cui hoc ipso quo volebat, nihil supererat superandum. Propter istā igitur summam bene volendi viuendiq; facilitatē, non ei per gratiā dari voluit, ut perseveraret aut vellet, sed in eius liberrimo, quamvis non sine gratia, posuit arbitratu. Quæ omnia, rem ipsam scilicet, & causam eius, mirabili penetratione atq; cōpendio significauit nobis August. cum illa diuina verba protulit: Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseverantiam primus homo; sed perseverare, vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ sine ullo erat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentialiter resisteret, ut digne tantæ bonitati & bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium. Nec verò moueat quemquam, quod etiam in illo statu innocentiae adiutorium istud simul cum voluntate in actum influeret, ut propterea putet, antequam arbitrium vellet, fuisse adiutorium sine quo non posset velle vel facere; cum autem re ipsa adiutorio simul adiuuante & concurrente vellet & faceret, jam esse adiutorium quo vellet, & faceret. Non enim actualis influxus & concursus illius adiutorij mutat naturam eius quasi ante actionem esset adiutorium sine quo non, sub actione verò adiutorium quo: sed etiam tum cum concurrat & influit, non ipsum est, quo fit actio; sed tantum sine quo non fit.

Lib. de correp.

& grat.

c. 12.

E Nam, ut iam sæpius indicatum est, non isto sensu vocatur adiutorium quo, quia est aliquod adiuumentum quo simul adiuuante actus exoritur: sed quod ita adiuuat, ut illo præsentē continuo fiat id propter quod datur, illo absente nunquā fiat. Iam verò etiam si tale adiutorium Adamo & Angelis datum fuerit, non tamen propterea in omnibus quibus datum fuit continuo factum est id propter quod datum fuit. Imo etiam tunc, quando illo adiutorio simul influentiæ in Angelis bonis actus fiebat, sicut per liberum arbitrium steterat, ut actum inciperet, ita etiam stabat, ut pergeret. Non enim adiutorium influendo faciebat, ut arbitrium vellet: sed arbitrium volendo, ut adiutorium

F

influaret, idque non minus influxum prosequendo, quam inchoando. Semper enim eiusdem rationis adiutorium est, & omnino subditum nutui ipsius libertatis manet. Quod in exemplis, quæ August. protulit, omni scrupulo ambiguitatis caret. Lux enim siue in visionem influat, siue non influat; & alimentum siue sumatur, siue respuat, non aliud sunt quam adiutoria, sine quibus non potest oculus cernere, vel vita subsistere. Non enim talia sunt, quibus fiat, ut videat, qui oculum claudere, aut ut *viuat* sicut Augustinus loquitur, *qui mori voluerit* etiam tum quando actu videt & viuit: sed solum talia, quibus videre & viuere possit, si velit. Nam ut antè poterat neque alimentum neque lumen admittere, ita admissa repudiare, vel alio quocunque modo visionem, ipsamque vitam abrumpere. Hoc in naui, sine qua nemo nauigat, in pedibus sine quibus nemo ambulat, quibus ipsis exemplis August. utitur, non minus manifestum est. Voluntas est enim, quæ cum libuerit, & naui ad nauigandum, & pedibus ad ambulandum utitur, vel non utitur; & eadem libertate vsum inchoatum cõtinuat aut abrumpit. Nec aliud omnia ista, quæ diximus, sunt aut esse possunt, quam adiutoria sine quibus non fit opus, siue actu per voluntatis arbitrium fiat, siue non fiat.

Ex omnibus, quæ jam diximus, ut istud hîc etiam obiter dicam, confectaneum est, omnia illa adiutoria, quorum vsus vel non vsus ab alio pendet, ut ad effectum, propter quem data fuerint, adiuuent, vel non adiuuent, influant, vel non influant, quibuscunque tandem nominibus appellentur, siue habitus, siue species, siue lumen intelligentiæ, siue cognitio, siue illuminatio, siue lex, siue virtutis exemplum, siue natura, siue gratia, siue sufficiens, siue efficax, non aliud ex Augustini mente & ipsâ veritatis regula esse, vel esse posse, quam adiutoria, sine quibus non fiunt illa quorum causâ conferuntur. Eodem enim prorsus modo, quo jam de suprâ dictis exemplis declarauimus, inania & cassâ fieri possunt & fiunt, nisi quis illa ad adiuuandum applicuerit. Ex quo fit, ut non hoc ipso quo præsto fuerint, fiat opus, propter quod dantur. Neque quicquam prorsus refert, quod siue humanam, siue diuinam præscientiam non latuerit, effectum illo adiutorio concurrente esse secuturum, vel etiam, si ita libet, quod homo vel Deus instituerit, procuretque ut effectus fiat illo cooperante. Nihil enim istorum immutat adiuuandi modum. Si enim in libertatis arbitrio & flexu situm sit, ut adiutorium huiusmodi, quodcunque tandem fuerit, applicet vel non applicet, & ita eius vsui vel non vsui quodammodo nutu suo dominetur, impossibile est ut aliud iuxta Augustini descriptionem sit, quam adiutorium *sine quo non*. Nam quemadmodum, ut ipse dicit, naturam eius declarando, *Cum adfuerint alimenta, non eis fit ut viuat, qui mori voluerit*; ita cum affuerint ista operationis adiumenta, non eis, fit ut operetur qui cessare voluerit. Et quemadmodum non ideo desinit alimentum esse adiutorium sine quo non, etiamsi Deus illo hominem propter dulcedinis pellicientis blanditias vsurum esse præiuderit; ita nec desinunt illa esse adiutoria, sine quibus non fit opus, quamuis illiciente adiutorij suauitate Deus influxum eius cum arbitrio secuturum esse præsciuerit. Quid enim mirû, si non minus actio, quam cessatio; vsus, quam non vsus; adiutorij influxus, quam non influxus; cooperatio adiutorij, quam non cooperatio, Dei peripicaciâ omnia penetrante ac præuolante, præsciantur? An ideo ipsi adiutorio applicatio ad influendum tribui debet?

A Cur non potius illi, cuius nutus facit, ut istud adiutorium simul influat; cuius nutu plerumque vice versâ fit, & semper fieri potest, ut non influat? Iste quippe fulgentissimus & indubitatus character fronti istius adiutorij ab Augustino infixus est, per quem ab adiutorio *quo* fit opus, sine vlla ambiguitate discernitur, & ab imperitissimo quoque rerû iudice, facillimè certissimèq; dignosci potest.

CAPVT XV.

SOLVITVR DIFFICULTAS CAPITIS

B 12. *proposita, & fusius declaratur adiutorium quo, & sine quo non.*

E X his quæ diximus jam subluere incipit illius dispunctio difficultatis, quam duodecimo capite proposuimus; quo, inquam, pacto fieri queat, ut Adam per liberi arbitrij vires in veritate stare potuerit, & re ipsa Angeli steterint, quod jam homo lapsus nequaquam, nisi per Dei gratiam potest; & tamen nec Adam, nec Angeli vlllo modo stare potuerint, quemadmodum nec homo jam lapsus in ea constitutus stare potest, nisi diuinitus per gratiam iuuarentur, sicut vtrumque constanter & iisdem locis Augustinus docet. Vtrumque enim sibi mira veritatis consonantia, neutro alterum interimente, coherere facile percipiet, qui vtriusque status gratiam paulò attentius ponderauerit. Totam enim difficultatem dissipat, & scrupulos omnes tollit ille diuersus adiuuandi modus. Angelos enim & Adamum sic adiuuit gratia, ut non per illam in veritate & iustitia steterint, aut stare potuerint; sed sine illa non steterint, neque stare, hoc est, perseuerare potuerint: lapsos verò homines ita gratia diuina iuuat, ut per illam in veritate & iustitia constituti stent, & per illam inuictissimè perseuerent. Quod si cui adhuc obscurius dictum videatur consideret ille, quod, quando liberum arbitrium cum alterius causâ adiutorio actum facit, & oritur disceptatio, vtri actus illius exercitium, siue quod fiat actus ille, tribuendum sit, nunquam illi causâ actum solere vel debere tribui, sine qua non potest fieri; sed quæ suo imperio, quamuis non sine alterius adiutorio, facit ut fiat. Quis enim dubitat, quando aliquis propria impulsus libertate oculos non sine luminis adiutorio præbet, ut videat; manus ferro adiuuante impellit ut vulneret, pedes mouet ut gradiatur, nauem assumit ut nauiget, non lumine, ferro, pedibus, atque naui; sed ipsi libero arbitrio tribuendū esse, quod actu cernat, vulneret, incedat, & nauiget, quamuis sine illorum adiutorio fieri non potuisse, perspicuum sit? Eodem enim prorsus modo quo illis omnibus præsentibus adiutorijs manifestum est, eidem libero arbitrio tribuendum esse, quod illis neglectis non vtatur; ita eadem constat certitudine, ipsius esse, quod illis vtatur. Vsum enim adiutorij *sine quo non*, non ipsi adiutorio, sed causâ impellenti ad vsum adiutorij, seu quæ vtitur adiutorio ascribi debet. Adiutorium quippe *sine quo non* illius est naturæ, ut ex se non tribuat velle vel facere; sed ipsam dumtaxat volendi agendique potestatem compleat, cum sit eiusdem rationis atque ipsa potentia, in cuius subsidium datur. Ex quo fit, ut tam potentia, quam istud adiutorium rationem actus primi tantum subeant; actus verò secundus ab eo peti debeat, quod potentiam vnâ cum eius adiutorio ut operetur impellit. Cum

Lib. de corr.
rept. &
grat. c. 12.

Decorrep.
& grat. c. 12.

Cum ergo in illo statu primi hominis nemo dubitet, liberi arbitrij seu voluntatis fuisse munus, ut seipsum ad volendum & operandum applicaret & flecteret, ipsius quoque fuit, quaecunque voluntatis adiutoria, sine quibus velle non poterat, secum ad operandum rapere, & ad opus impellere. Res ista in habitibus voluntatis, in speciebus intellectus, in ipsis potentijs, in oculorum siue corporalium siue spiritualium luce manifesta est. Nam quamvis sine illis liberum arbitrium neque voluntate velit, neque mente intelligat, nec oculis videat; in confesso tamen est, omnes istas actiones ita esse libero voluntatis arbitrio tribuendas, ac si illas sine istis adiutorijs posset efficere: cum notum sit, ipsius esset tam per ista velle, quam nolle; tam agere, quam ab agendo desistere; tam adiutoria vtendo arripere, quam non vtendo repudiare. Vnum tantummodo obseruatu dignum est, actiones illas liberi arbitrij, quæ propter infinitam dignitatem nudas naturæ vires longè superantem supernaturalis ordinis adiutorium postulant, ex illo caelestis habitus, vel actualis gratiæ adiutorio, supernaturalis ordinis dignitatem, & speciem imbibere: sed quod actu & re ipsa fiant, aut factæ fuerint, etsi influente simul adiutorio, nemini ascribi debet, nisi voluntati: sicut voluntati, si cessasset, ipsa cessatio adscribi debuisset. Haud secus enim ex solo liberi arbitrij flexu ac nutu pendet, si scribere velit per calamum aptum, autem, argenteum, ac si per ineptum, plumbeum, pennaceum; si videat per oculum sanum, atque per lippientem; per lumen Solis, atque candelæ; si intelligat per species humanas, ac per angelicas; per habitum scientiæ, ac erroris; si diligat per habitum luminosæ caritatis, ac vitiosæ cupiditatis. Nam sicut rectissimè Augustinus habitum esse dicit; *Quo aliquid agitur, cum opus est: cum autem non agitur, potest agi; sed non est opus;* & Philosophi, *quo quis agit, cum voluerit*: ita de omnibus huiusmodi adiutorijs potentiam adiuuantibus, non tamen effectum per seipsa dantibus, dici potest, quod illis voluntas vtitur, cum voluerit, & non vtitur, cum noluerit: & tam vsus actualis, quam non vsus, seu ipsum non agendi agendique exercitium non ipsis huiusmodi adiutorijs, siue habituum, siue specierum, siue luminum, siue sufficientium gratiarum, sine quibus non fit opus: sed ipsi libertatis arbitrio, quamvis non sine adiutorijs, sese quaqua versum flectenti tribui debet. Sed si quod esset, vel esse posset voluntatis adiutorium talis naturæ, quod ita libero dominaretur arbitrio, ut illud secum in actum repareret, & in eo victrici quadam delectatione operaretur, ut vellet; jam influxus potentiæ seu actio non esset ipsi arbitrio, sed dominantis istius virtutis efficacitæ tribuenda. Non quasi ipsum voluntatis arbitrium tunc non vellet aut faceret: sed quia per imperiosam virtutem illam hoc ei præstaretur, ut vellet, ac faceret; non jam, ut antea, virtutem illam secum ad volendum faciendumque rapiendo, & applicando; sed impetum eius suâ se dulcedine rapientem subsequendo. Nam quemadmodum illic arbitrium est id quo fit opus; adiutorium verò sine quo non fit: ita hîc vice versa efficacissimum illud adiutoriū esset id quo fit opus; arbitrium verò sine quo non fieret. Supremum enim tribunal, cuius tunc arbitrato voluntas huc illuc volendo nolendoq; traheretur, penes illum esset; qui tali adiutorio voluntatem flecteret; cum antè ipsi libertatis arbitrio supremus volendi nolendique nutus incumberet, ut adiutorijs illis, sine quibus non potest agere, pro suo beneplacito vteretur. Illic enim adiutorium in

Tom. 2.

A suos vsus voluntatem rapit; hîc voluntas adiutorium: illic vsus arbitrij voluntatis ab adiutorio inferitur; hîc vsus adiutorij à voluntatis arbitrio.

Ex quibus ita declaratis perspicuum esse puto, quam rectè, quam perspicaciter, quam profundè Augustinus docuerit, & ut audiuius, constantissimè, & tanquam summi momenti rem iterum iterumque inculcauerit, Adamum non per gratiam, sed per liberum arbitrium, per libertatem voluntatis in veritate stare potuisse, & re ipsa Angelos perstitisse; tales fuisse vires voluntatis, ut ei dignè perseverandi committeretur arbitrium: perseverare in eius relictum esse arbitrio: fortissimo dimisisse, atque permisisse facere quod vellet: quæ omnia de lapsis hominibus tanquā capitales injurias Christi Saluatoris exhorret, & tamen quam rectè non minori constantia & autoritate simul doceat, non sine gratiæ adiutorio Adamum atque Angelos permanere potuisse, vel permansisse. Ista quippe omnia, manente integerrimâ primarum virium potestate, saluâ diuinæ gratiæ necessitate, mirâ vtriusque pace atque concordia, præclarissimè & sibi & innocentium felicitati, & lapsorum calamitati consonant. Nimirum ut neque stantium integritas de aliqua sua perseverandi infirmitate conqueratur, neque lapsorum infirmitas de sua perseverandi potestate gloriatur. Cum enim ex vna parte vires libertatis essent integerrimæ, omnis omnino concupiscentialis motus interiùs sibi reluctantis expertes, & per hoc quasi in æquilibrio volendi nolendique constitutæ; ex alia verò parte gratiæ adiutorium non esset, quo voluntas & opus fierent; sed sine quo non fierent: id est, non tale ut per seipsum victrici efficacitæ quasi dominando ipsum velle operaretur & facere; sed ipsi arbitrio tanquam liberrimò ac fortissimo dimitteret, ac permetteret, non sine adiutorio gratiæ, facere quod vellet: quis non videt, non ipsi gratiæ adiutorio tribuendum esse, quod in veritate permaneret; sed illi potiùs, qui adiutorium, quod de seipso semper mansisset otiosum, re ipsa ad vsus applicando in veritate permansit? Nam quemadmodum neque tentationi dæmonis, neque verbis vxoris, neque objecti cuiusvis ad peccatum concurrentis cognitioni, sed libero arbitrio primi hominis ascribi debet, quod ex veritate cecidit, quamvis sine illis re ipsa non cecidisset, sine hac verò cognitione neque cadere potuisset: ita nec gratiæ adiutorio, sed libero arbitrio ascribi debuisset, quod in veritate steterisset, quamvis sine illo stare non potuit; cum tamen pariter stare, vel non stare; perseverare, vel non perseverare in eius relineretur arbitrio. Non ergo per gratiæ adiutorium bonus Angelus, sed per liberum arbitrium, non sine gratiæ adiutorio, in veritate permansit; sicut non per tentationem malus Angelus, & malus homo, sed per liberum arbitrium, non sine tentatione, ex veritate lapsus est. Hoc est enim ipsissimum illud quod Augustinus dicit: *Sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi.* Nam sicut habitus, quamvis in ipsa voluntate vivâ sint, modo se habent mortuo, nec voluntatem ipsi, sed ipsos voluntas ad suos actus movet: ita tale adiutorium sine quo non, quantacunque fuerit excellentiæ; non ad actus voluntatem concitavit, sed ab illa concitatum fuit: & nisi nutum ipsa suum volendo præbuisset, & adiutorium arripuisset, siue in bonum, siue in malum, vtrouis modo adiutorium torpuisset otio, & sine omni effectu vacuum permansisset. Liberum enim arbitrium hac illac sese flectendo dominatum fuit, & ut jam

F ij

Lib. de bono
con. c. 21.Lib. De cor.
rep. & grat.
c. 12.

Ibid. c. 11.

sapè diximus, illi non minùs ascribi, debuit quòd actus exercitium, etsi non sine adiutorio secutum fuit, quàm quòd neglecto adiutorio non secutum.

Hac ergo genuina & vera ratio est, cur semper Augustinus, cùm de adiutorio primi hominis loquitur, comparatione lucis &imenti vitur, quæ oculis & vitæ etiam perfectissimè sanis prorsus necessaria sunt: non tamen eiusmodi, quibus fiat, vt videat, aut viuat, homo, si fortè clausis oculis esse, & mori voluerit; sed *sine quibus non fiat*. Non enim seipsis hoc efficiunt, vt, si adsint, continuò homo viuat, aut oculis videat; sed tantummodo, si voluerit; hoc est, si libero suo arbitrio præsens adiutorijs istis vsus fuerit. Vbi sanè, nisi contra ipsam rerum naturam velut contra maris fremitum clamare voluerimus, quicumque sani cerebri fuerit prorsus perspicit, libero arbitrio, non luci aut alimentis esse tribuendum, quod cernat, aut viuat: quantumvis sine lucis &imenti adiutorio & influxu cernere nullo modo possit, aut viuere. Longè aliter se res habet in illius gratiæ adiutorio, quod lapsis per peccatum fractisque viribus libertati Christus attulit. Hoc enim non est amplius adiutorium, *sine quo non possunt velle vel permanere*; sed quo præsente, hoc ipso fit, vt velint, atque permaneant. & per hoc non libero voluntatis arbitrio, sed ipsi gratiæ tribui debet, quod volunt: nec iam per liberum arbitrium, sed per gratiæ adiutorium, non tamen sine libero arbitrio, volunt & permanent. Ipso

enim gratiæ adiutorio donante fit, vt inuictissimè quod bonum est velint, & hoc deferere inuictissimè nolint. Hinc est quod Augustinus, qui toties tanto studio inculcauerat, adiutorium gratiæ, quod Adamo & Angelis datum fuerat, fuisse *sine quo non fieret opus, arbitrium verò voluntatis, quo, seu per quod fieret*: cùm ad Christianæ gratiæ adiutorium explicandum venit, phrasibus è diametro repugnantibus vitur, quibus indicet, iam gratiam esse adiutorium quo, seu per quod fit opus; arbitriū verò voluntatis esse *sine quo non fit, nec fieri potest*.

Hoc ergo, inquit, frustra dici satis elucebit, cùm ipsam humanam iustitiam (id est, opus iustitiæ) operationi Dei (id est, gratiæ adiutorio) tribuendam esse claruerit, quamvis non fiat sine hominis voluntate. Et rursus: Non iustificati per legem non iustificari per propriam voluntatem: sed iustificati gratis per gratiam ipsius: non quòd sine voluntate nostra fiat, &c. & non multo post: Demonstrare nitimur, in eo nos adiuuari ad operandam iustitiam, quòd ipsa voluntas nostra, sine qua operari bonum non possumus, adiuuetur & erigatur, impertito spiritu gratiæ.

Ex ijs, quæ hæcenus declarata sunt, id quoque perspicuum est, quo pacto Adam & Angeli dicantur absolutè per vires liberi arbitrii iustè viuere & perseverare potuisse; cùm tamen non potuerint sine gratiæ adiutorio, quod à naturali libertate distinctum est. Duplex enim potestas est, completa, & incompleta. Completa est, quæ ex infinitis naturæ viribus simul & adiutorio componitur: incompleta, quæ seorsum ab adiutorio gratiæ in solis liberi arbitrii viribus (habitum non excludimus) constituta est. Quando ergo toties Augustinus dicit, per liberum arbitrium Adamum & omnes Angelos permanere potuisse, & bonos Angelos in veritate stetisse, de potentia incompleta loquitur, nec tamen falsum loquitur. Nemo enim certissimam locutionem esse neget, qua dicimus, hominem per sanos oculos videre posse; quamvis id non possit sine lucis auxilio: & per intellectum res propositas percipere posse; quam-

uis id non possit, nisi phantasmata & species iuent. Quod in alijs plerisque potentijs, quando sanæ sunt, similiter locum habet. Plerumq; enim aliquid extrinsecum præter internam potentiæ sanitatem, necessarium est, sine quo suas actiones exercere non possunt, siue medium rectè dispositum illud fuerit, siue species respectu sensuum, siue aliud quidpiam, sine quo simul auxiliante naturalis illa & sana potentia non solet operari. Vidit hoc & notauit etiam Augustinus. Cùm enim Pelagius diceret, Nos habere ad non peccandum forte ac firmum liberum arbitrium, quale videlicet in Adamo recenter condito fuit, satis animaduertit Augustinus, non inde gratiæ diuinæ negationem rectè colligi, eo quòd phrasis ista possit esse vera, quamvis gratia esset ad non peccandum necessaria. Cùm ergo Augustinus gratiæ negationem Pelagio imposuisset, ita subiicit:

Quod ne existimemur de illa temere suspicari, & fortassis quis dicat, sic eum sentire forte ac firmum ad non peccandum liberum arbitrium (quamvis sine Dei gratia id efficere atque adimplere non possit) sicut sanos oculos firmos dicimus ad videndum, quod tamen nullo modo facere possunt, si desit lucis auxilium; alio loco quid diceret, vel quid putaret, ostendit. Cui doctrinæ consonat, quod in libro de natura & gratia scribit: vbi cum similiter Pelagius non naturæ insitam non

peccandi possibilitatem, hoc est, potestatem habere dixisset: Si iste, inquit, qui hunc librum scripsit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculcata & salua condita est, utcumque acceptaretur hoc dictum. Quod paulò antè sanorum pedum similitudine declarauerat: de homine sanis pedibus tolerabiliter dici potest, velit, nolit, habet ambulandi possibilitatem, id est, potestatem; con fractis verò, si velit, non habet. Vbi quod (tolerabiliter & utcumque) dicit, eò respicit, quòd Pelagius illam possibilitatem inseparabiliter insitam esse statuisset. Locutiones igitur istæ verissimæ sunt; quia ipsa sanitas potentiarum est etiam potestas earum: quæ sublatâ, potestas tollitur, vt meritò id quod antea sanæ poterant, jam imbecilles ægritudine non amplius posse dicantur. Hinc est enim, quòd nemo rectè dixerit, cæcum si velit posse cernere, hominem fractis pedibus posse ambulare, præcis digitis posse pingere; quod antea rectissimo loquendi modo posse dicebantur, quamvis sine luce, aut calamo, aut quouis alio subsidio, id efficere & adimplere non possent. Cùm ergò liberum arbitrium primi hominis & Angelorum in illa primæ felicitatis præstantia summa integritate & sanitate frueretur, rectè & meritò posse Deum diligere, posse benè viuere, posse perseverare dicebatur; quamvis ea sine diuinæ gratiæ velut lucis auxilio præstare non posset. Ipsa quippe integritas atque sanitas erat potestas eius, quia per peccatum secutamque concupiscentiæ infirmitatem lasa atque corrupta, nullo modo ampliùs id quod ante poterat posse dicendum est, nisi antè per potentissimam alterius gratiæ medicinam, omni omninò languore sanato, tota infirmitas auferatur, & ita ipsum posse reddatur. Tunc enim iterum verissimum erit id quod de primo, & sano, ideoque fortissimo homine Augustinus dixit: In natura posse, & in potestate habebat velle, & non consentire suadenti. Et ne quis in gratiæ præiudicium traheret id quod de incòpleta illa potestate sine scrupulo dictum, & verissimè dictum fuerat, & tamen sine gratia Dei, velut sanorum oculorum luce, actu adimplere non poterat, mox attexuit: Adiuuante tamen illo, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Ep. 106. ad Paulin.

Lib. de nat. & grat.

Ibid. c. 42.

Lib. de cor. rep. & grat. c. 12.

Lib. 11. de Genes. ad litt. c. 4.

Ibid.

CAPVT XVI.

PERSEVERANTIA, ET MERITA
in statu innocentiae humanae & Angelicae
non fuerunt specialia Dei dona.

DONVM speciale vocamus hic, quod Deus per speciale gratiae adiutorium donat, non solum ita, vt sine illo libertatis arbitrium id non possit habere, si velit, vel illo adiuuante possit habere, si velit; sed etiam vt per illud ipsum velit. Tunc enim Deus per istud adiutorium ipsum velle donando, donat & meritum, & huiusmodi donata merita continendo, ipsam etiam in bono perseverantiam donat. Ex qua specialis doni explicatione liquet, quid ad quaestionem istam iuxta Augustini mentem responderi debeat. Manifeste quippe patet, neque merita, neque perseverantiam Adamum aut Angelos à Deo speciali huiusmodi dono accipere debuisse, neque re ipsa sanctos Angelos accepisse. Nec sane opus est, doctrinam istam iterata laboriosaque argumentorum coaceruatione stabilire. Nam quicquid de fortissimis illis primae libertatis viribus toto capite septimo, octauo & nono diximus, hanc ipsam veritatem ex Augustini sententia directe probat, propter quam etiam statuendam illa ab Augustino toties inculcata fuit. Si enim per liberi arbitrij vires Adam & Angelus iuste viuere potuit, & in iustitia, in qua collatus fuerat, permanere, vt ibi multis Augustini auctoritatibus constituimus; profecto neque iusta vita, neque perseverantia eis erant à Deo speciali donatione largienda. Hoc ipsum enim, & non aliud spectat Augustinus tantarum primae libertatis virium commendatione, vt intelligamus, non fuisse necessarium, vt Deus eis ipsum velle donaret, qui volendi sufficientissimam facultatem dederat; vt non ab alio, quam ab ipsa integerrima, non impedita, fortissima volendi potestate peteretur: vtpote *quae tunc ita erat libera, vt bene velle posset & male, non de futuro Dei adiutorio, sine quo bene velle non poterat.*

Rursum igitur, cum talis esset istius diuini adiutorij conditio, vt non esset *quo* opus fieret, sed *sine quo* non fieret, vt supra fuse ex sanctissimi Doctoris doctrinam demonstrauius; quicquid de illius adiutorij natura c. 14. & super. diximus, hoc ipsum ex professo probat. Nec enim alia de causa duplicis istius adiutorij discrimen, *quo & sine quo* non, ab Augustino traditum & inculcatum fuit, nisi vt liquidò perciperemus, Deum neque donasse sanctis Angelis merita vel perseverantiam meritorum, neque Adamo donare debuisse per illud speciale auxilium, quo fit vt liberum arbitrium velit: sed ex ipsa ipsorum libertate suspendisse, vt si vellet, non tamen sine adiutorio suo, haberet meritum, si vellet itidem, non sine adiutorio suo, haberet perseverantiam meritorum. Haec enim ipsissima est natura istius duplicis adiutorij, vt illo, quod eis datum fuit, adiuuante, haberent posse, si vellet; velle verò in ipsorum relinqueretur arbitrio: altero verò, quod lapsis datur, adiuuante, habeant simul & velle, quod possunt, & posse, quod volunt.

Quae quidem quamuis ex ijs, quae supra constituius, lectori memori satis superque perspecta sint; quia tamen in credendis rebus insolitis,

Tom. 2.

A & inueteratam opinionem ferientibus, certissimis & adamantinis ratiocinationibus homines diffidere solent, ipsum Augustinum in subsidium aduocemus, vt hanc eum vidisse doctrinae suae connexionem, adeoque verbis apertissimis tradidisse, non solum ratiocinando videamus oculis, sed quodammodo palpemus & manibus. Sic ergo de perseverantia liberi arbitrij in bono loquitur: *Habens virtutem liberi arbitrij (ad perseverandum) quamuis non defuturo adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur, vt vellet.* Ecce apertissime dicit, non habuisse tale adiutorium Adamum, quo Deus operaretur velle perseverantiam, hoc est, quo ei donaret perseverantiam, quae non nisi volendo donari & haberi potest. Et cur non fuit ei illud perseverantiae donum collatum à Deo? Nimirum, quia non erat opus, vt tanto Dei adiutorio ad dono voluntas illa sanissima, fortissima, liberrima muniretur: *Cum in natura posset, & illo adiuuante, in potestate haberet velle.* Hoc enim ipse Augustinus statim quasi praecipiendo subiicit: *Fortissimo quippe dimisit, atque permisit, facere quod vellet; in firmis seruauit, vt ipso donante inuictissime quod bonum est vellet, & hoc deferere inuictissime nolent.* Et adhuc longè apertius paulò superius in eodem loco expressis verbis dicit, ideò non accepisse Adamum hoc donum Dei, hoc est, accipere non debuisse, quòd tales haberet vires voluntatis, vt merito & perseverare & non perseverare in eius relinqueretur arbitrio; hoc est, vt alterutrum sua sibi met libertate donaret, vel solà, si caderet, vel Dei adiutorio (sine quo stare non poterat) simul adiuuante, si staret. Sed ipsa eius efficacia diuinaque, quauis explicatione clariora audiamus: *Vt ergo non acciperet (id est, vt non opus esset accipere per adiutorium quo) hoc donum Dei, id est, in homo perseverantiam primus homo; sed perseverare vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quae sine villo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscenciae resistebat, vt digne tantae bonitati, & bene viuendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium.* Quasi diceret, magnitudo libertatis & potestatis, vt non acciperet perseverantiam, in causa fuit: quae non postulabat, vt ei tale donum Deus peculiari adiutorio largiretur; sed cum dedisset ei adiutorium, sine quo non posset perseverare, si vellet; *vt vellet* (sicut paulò antè ipse Augustinus dicit) hoc est, ipsum velle perseverare, & per hoc, ipsam perseverantiam in eius libero reliquit arbitrio. Quod non aliud est, quam si diceret, dato ei adiutorio, sine quo velle & perseverare non poterat, non ei perseverantiam dedit, sed eius libertati volendi & nolendi, perseverandi & non perseverandi optionem dedit, vt vtrum vellet eligeret. Quod iisdem pœne verbis alibi etiam Augustinus expressit: *Si ergo factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset non sine adiutorio diuino, & suo fieri peruersus arbitrio: & vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certe de illo.*

Quod si perseverantiam peculiari dono non acceperunt Angeli à Deo, neque Adam accepisset, si in iustitia permansisset, de singulis meritis idem longè potiori ratione sentiendum est. Nam nisi Augustinus omnia principia doctrinae suae superius tradita retractare velit, cogitur merita status innocentiae non speciali dono Dei, sed arbitrio libertatis ascribere. Hoc enim similiter, & non aliud volunt illa quae toties repetiuit, per liberum arbitrium Angelos permansisse, & Adamum permanere potuisse. Nec enim aliud Angelorum aut Ada-

F iij

Genes. 2. meritum fuisset aut fuit, quam in iustitia, in qua A
conditi fuerant permanere, ut sapientissime Augu-
stinus docet. Vnde illud Genesios: *Vt operaretur,*
& custodiret illum, de Adamo explicans: *Ex eo au-*
tem quod additum est (& custodiret) significatum
est, qualis illa operatio erat. Namque in tranquill-
tate beatæ vitæ, ubi mors non est, omnis operatio est,
custodire quod tenes. Et alibi: Donec istam summam
beatitudinis plenitudinem tanquam præmium istius
permanens acciperent.

Lib. 2. de Sed nequis in sequendo principiorum ipsius
Genes. cont. filo nos fortè falli arbitretur, ipse potius Augu-
Manich. stinus, iuxta propria sua principia de meritis in-
c. 11. nocentiae differens, audiendus est. Cum igitur
omnia lapsi hominis merita diuinæ gratiæ meri-
ta largienti tribuisset, ne gloriaretur omnis caro
coram Deo, ita consequenter de meritis primi
hominis loquitur: *Vnde autem non gloriatur caro,*
coram ipso, nisi de meritis suis? quæ quidem potuit
habere, sed perdidit; & per quod habere potuit, per
hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium: propter
quod non restat liberandis nisi gratia liberantis. Ec-
ce disertis verbis omnis doctrinæ suprà prolata
consonis, & propter antithesis adjectæ lucem,
omni expositione clarioribus dicit, Adamum per
idem liberum arbitrium, per quod perdidit me-
ritum illud habere potuisse; & idcirco idem illud
meritum, quod antè per liberum arbitrium habe-
re potuit, nunc per gratiam liberantis esse lar-
giendum. Nam quamvis & Adamo diuinæ gra-
tiae non defuerit adiutorium, non tamen illa de-
disset meritum, ut nunc facit: sed ita iuuisset, ut
sine illo, etsi voluisset, nihil boni meriti habere
potuisset. Et illa ratio est, cur istud meritum A-
dami suum vocat: nimirum quia suâ sibi illud li-
bertate ad habendum potius meritum (etsi non
sine gratia) quam demeritum sese flectente pepe-
risset; quod nunc ipsa gratia in libero arbitrio
parit. Qua de causa istud Adami meritum alibi
humanum vocat; quia videlicet erat opus homi-
nis per liberum arbitrium (quamvis non sine
gratia) sibi metipsum tribuentis; non gratiæ lar-
gientis donum: Humana sic merita conticescant quæ
perierunt per Adam; & regnet, quæ regnat, Dei gra-
tia per IESUM Christum Dominum nostrum. Eandem
doctrinæ suæ veritatem & consonantiam & alijs
non paucis locis tradit. Nam quod paulò antè
dicentem audiuius, per liberum arbitrium,
per quod habere potuit, meritum perisse, hoc
in eodem libro paulò aliter eodem sensu dicit:
Nunc autem per peccatum perdit bono merito, fa-
ctum est donum gratiæ. Et in octoginta tribus
quæstionibus: Cum ergo meritum peccando amise-
rimus, &c. quid sibi vult homo de hac massa, ut Deo
respondeat, ac dicat: Quare me sic fecisti? Et in
libris de Genesi ad litteram: Hoc enim (spiritalis
corpus) præmium est illius meriti quod amisit. Id-
circo autem amisisse dicitur meritum, quia for-
tissimam illam arbitrij libertatem & potestatem
perdidit, per quam poterat sibi meritum non ta-
men sine gratia adiuuante parere: quod nunc non
potest; sed ei meritum per ipsam gratiam dari, &
ipsi arbitrio voluntatis inferi debet. Qua de cau-
sa dicit alibi: Conuenientissimum, & ordinatissimum
apparet, ut malum meritum prioris (id est Adami)
natura sequentis sit (quia nascimur naturâ filij itæ)
& bonum meritum sequentis, natura prioris sit. Vbi
meritum Adæ naturam vocas, quia per naturam
haberi poterat, seu per naturalem in creatione
datam arbitrij libertatem, gratia non dante illud,
ut fieret, sed tantummodo adiuuante, ut sine illa
non fieret. Hinc eandem suam doctrinam euiden-

tius, & radicem diuersitatis illius tangens, ex-
pressit alibi: *Prima gratia est, quæ sit ut habeat ho-*
mo iustitiam, si velit. Secunda ergo (post lapsum) & grat. c. 11
plus potest, quâ etiam sit, ut velit. Vbi per iustitiam
intelligit opus iustum, hoc est, meritum, phrasi
Apostolicâ, quam Augustinus sexentis in scriptis
suis imitatus est, plerumque per iustitiam opus
iustum intelligendo: Vnde illa creberrima: *Ope-*
rari iustitiam: & si per legem iustitia, ergo gratis
Christus mortuus, & similia, de quibus suo loco
tractandum erit. Quamvis res ipsa hoc loco per
se clamet, iustitiam hîc opus iustum esse, seu meri-
tum. Nam habitualement iustitiam iam Adam antea
cum dono suæ creationis acceperat. Itaque hoc est
quod dicit, tale adiutorium gratiæ Adamo fuisse
datum, ut iustitiam præcepto sibi præstitutam,
hoc est, opus iustum ac meritorium habere pos-
set, si suâ libertate gratiâ simul influente, vellet;
post lapsum verò, gratiam, hoc ipso quo facit, ut
homo operari velit, etiam donare iustitiam.
Quod etiam significauit illis præclaris verbis in
Enchiridio: *Illam (primam immortalitatem) Cap. 106.*
natura humana perdidit per liberum arbitrium, &
hanc (secundam immortalitatem) est acceptura
per gratiam, quam fuerat si non peccasset, acceptura
per meritum: quamvis sine gratia nec tunc illum me-
ritum esse potuisset, &c. ubi per oppositionem gra-
tiae & meriti id ipsum, quod hîc tradimus, signi-
ficatum voluit: nunc videlicet ipsa merita per
gratiam libero arbitrio dari; cum antea per ipsum
liberum arbitrium non sine gratia proferrentur;
& idè primi status meritum esse propriè meri-
tum; secundi status esse gratuitum donum.

Hinc etiam oritur, quod idem Augustinus
docet, in statu innocentiae sicut propriè ipsorum
hominum fuisset meritum, ita cœlestem beatitu-
dinem quoque ipsorum futuram fuisse merce-
dem: nunc verò non minùs futura vitæ mercedè,
quàm huius meritum esse gratiæ largientis do-
num. Nam inter meritum & mercedem est qui-
dam respectus mutuus, & naturalis quædam de-
pendentia; vnde nascitur, ut id quod in vno re-
peritur, in alterum redundet. Vtrumque autem
habet quandam oppositionem ad gratiam, seu
gratuitum donum. Nam quo meritum maiorem
includit & supponit gratiam eius, à quo merces
eius expectanda est, tanto minùs rigorosa iustitiæ
meritum est: & è contrario, quo aliquid magis
gratis datur, eo mercedis ratio minùs est rigoro-
sa. Merces enim id propriè est, quod operi, siue
merito ex iustitia debitum est, iuxta illud Apo-
stoli: *Si autem gratia, iam non ex operibus; alioquin Rom. 11.*
gratia non est gratia. Hoc est, si aliquid gratis ali-
cui datur, jam non datur ex operibus, siue meri-
tis; quia meritum repugnat quodammodo gratiæ.
Vnde & alibi idem Apostolus: *Ei qui operatur*
merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum Rom. 4.
debitum: quasi diceret, qui opus aliquod ex se facit
non donatū sibi per gratiā alterius, illi merces da-
tur, nō ut gratuita, sed tanquā debita; quia merces
est id quod debetur: vnde ut tale, sub illa confi-
deratione, repugnat gratiæ. Augustinus igitur
hac mercedis & meriti consideratione perpensâ
juxta illam Apostolicam definitionem docet, post
lapsum hominis beatitudinem sic operum nostro-
rum mercedè esse, ut simul sit gratia, seu gratui-
tum donum, juxta illud Apostoli: Gratia Dei vi-
ta æterna: nempe, quia merita quibus illa reddi-
tur, gratuita Dei dona sunt: Si vita bona nostra, Lib. de grat.
inquit, nihil aliud est quàm Dei gratia, sine dubio & lib. 16.
vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia c. 8.
est. Et ipsa enim gratis datur; quia gratis data est illa,
cui

De prædest.
ss. c. 15.

De correptione
& grat. c. 11
Quæst. 68.

Lib. 6. de
Genes. ad
lit. c. 27.

Lib. 3. de
lib. arb. c.
20.

Lib. de grat.
& lib. 16.
c. 8.

*eui datur. Sed è contrario quando de præmio me-
ritorum primi hominis & Angelorum mentio-
nem facit, solummodo mercedem vocat, nunquam
gratiam; sed potius gratiam esse negat: non quod
prorsus nullam ad merita eorum agnoscat con-
currisse gratiam, sed quia non fuerunt eis, sicuti
nobis, gratuita Dei liberalitate donata; sed ex
propria eorum libertate, quamuis non sine Dei
gratia, promanarunt. Sic ergò loquitur: Quæ fu-
tura erat homini, (scilicet confirmatio liberi arbi-
trij per gloriam) sicut facta est, & Angelis sanctis,
merces meriti. Nunc autem per peccatum perditò bono
merito, in his qui liberantur, factum est donum gra-
tia, quæ merces meriti futura erat. Hinc nomen me-
riti, præmij, & mercedis in Angelis & primo ho-
mine de industria & libenter viurpat: Donec istam
summæ beatitudinis plenitudinem tanquam PRÆ-
MIUM istius permansionis acciperent. Et rursum:
Si per liberum arbitrium manere voluisset, profectò
sine vllò mortis & infelicitatis experimento, acciperet
illam MERITO huiusmodi permansionis beatitudinis
plenitudinem. Et aliquanto post: Profectò eius cul-
pa est, cuius MERITUM fuisset, si permanere vo-
luisset. Et iterum: Sicut fecerunt Angeli sancti qui
huius mansionis debitam MERCEDEM accipere me-
ruerunt. Et alibi de iisdem Angelis: Quæ libertas
voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quan-
tùm valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum
suis cadente, in veritate steterunt, & ad securita-
tem perpetuam peruenire MERERVNT. Post casum
autem hominis non nisi ad GRATIAM suam Deus
voluit pertinere, &c. Quibus omnibus locis, no-
minibus meriti, præmij, & mercedis, quandam
ad gratiam seu ad gratuitum donum antithesin
seu oppositionem indicatam voluit, quam in vlti-
mo illo loco tetigit, & clarissimè in Enchiridio
explicuit: Hanc est acceptura per gratiam, quam fue-
rat, si non peccasset, acceptura per meritum: quamuis
sine gratia nec tunc vllum meritum esse potuisset. Quæ
quid sibi velint, jam suprà, explicando diuersum
in vtroque adiutorio concurrendi & adiuuandi
modum, non semel diximus.*

*Phrases istas, occultamque doctrinam ijs
comprehensam ad amissim sanctus Prosper imi-
tatus est. Nam cum dixisset Angelicæ fuisse vo-
luntatis, quod staret, similiter adiicit: Ac merito
sua stabilitatis in æternum felices effecti, de sua per-
mansionē securi sunt. Et in libro sequente luculen-
tius: Vt qui posse non mori acceperant in natura,
non posse mori consequerentur in gloria: & ibi acceptu-
ri essent præmium non posse peccare, si hinc eorum me-
ritum fuisset peccare noluisse. Et contra collatorem:
Posset in bonis, quæ naturaliter acceperat, perseverare
quia vellet, & MERITO VOLUNTARIÆ perseue-
rantie in eam beatitudinem peruenire, vt nec vellet
decidere in deteriora, nec posset. Quibus locutioni-
bus idem continuò quod Augustinus lectori insi-
nuare conatus est.*

CAPVT XVII.

SOLVITVR LOCVS AVGVSTINI EX
libro de Correptione & gratia.

SE D quamuis ista iuxta Diui Augustini
mentem omninò vera sint, & omnibus prin-
cipijs eius suprà declaratis prorsus consen-
tanea: nonnulla tamen non levis ponderis argu-
menta, quæ ex ipso petuntur Augustino, dissol-
uenda sunt; ne quis minùs peritus doctrinæ ip-

Asius aliqua verissimili verborum contrarietate
turbetur, sicut quidam non infimæ eruditionis
viri per illa perperam intellecta turbati, & in-
transuersum acti sunt. Præterea illa eorum argu-
menta ex Augustino, quæ primo homini gratia ^{Franciscus}
adiutorium necessarium fuisse probant, & à no- ^{Snarez lib.}
bis superiùs magna ex parte producta sunt. Nam ^{10. de grat.}
ista nihil ad scopum eorum & rem præsentem fa-
ciunt. Non enim hoc loco de gratiæ necessitate
quæritur, quam ex Concilio Arausicano tanquam
Catholicæ fidei dogma supponimus: sed de illa
gratia quæritur, quæ Deus meritum vel perseue-
rantiam non hominis vel Angeli relinquit arbi-
trio, quamuis per gratiam adiuto, sed ipsi liber-
tatis arbitrio speciali donatione largitur; non ei
vt mereatur aut perseueret cum illa gratia com-
mittendo: sed vt mereatur & perseueret per ip-
sam gratiam inuictissimè faciendo. Illis igitur &
similibus argumentis quæ ad rem propositam ni-
hil faciunt prætermisissis.

Opponitur primò ex Augustino locus ex libro
de correptione & gratia capite decimo, vbi Au-
gustinus dicit de homine primo, ait scriptor qui-
dam recentior: Non habuit perseuerantiam, & si ^{Idem ibid.}
non habuit, non utique accepit. Supponens non po-
tuisse illam habere, nisi acceptam per efficacis
videlicet gratiæ donum. Ita ille. Putat enim Au-
gustinum verbis istis significasse, quòd Adam
idèd non habuerit perseuerantiam, quia eam non
acceperat à Deo; qui eam per efficacem gratiam
in Adam, quemadmodum & in hominibus lapsis
debuerit efficere operando in eo velle atque per-
ficere. Quod si Augustinus voluit, tollitur pro-
fectò funditus discrimen istud, quod nos hæcte-
nus ex eo tot testimonijs asseruimus. Mirarer sa-
nè scriptoris illius, in re tanta, vel incuriam vel
sommolentiam, nisi jam sapiùs experientia com-
perissem, eam pluribus non infimæ notæ viris in
Augustino volutando contigisse. Nam ita perfun-
ctoriè doctrinam eius nonnulli consulunt, vel
percurrunt, vt in capitalibus doctrinæ articulis,
vbi de summâ rerum agitur, vtrum videlicet
Christiani, an Pelagiani simus, argumenta &
pronunciata Pelagianorum tanquam Augustini
doctrinam amplexi fuerint. Cuiusmodi hallu-
cinatio quantas in totam reliquam doctrinam
eorum perturbationes necessario secum inferat,
nemo non videt. Idem scriptori isti hoc loco
contigit. Nam objectionem, quam sibi Augusti-
nus Pelagianorum vel errantium nomine propo-
suerat & summis postea disputandi viribus redar-
guit, tanquam traditam ab eo veritatem accepit:
idque in retanti momenti, vt si verum sit, quod
scriptor ille putat, non solum discrimen supra
traditum, sed vniuersam Augustini doctrinam,
quam illo libro & alijs plerisque de gratia diuina
tradidit, vno ictu succisam corruere necesse sit;
imò omnia etiam Christianæ gratiæ fundamenta
subverti. Quod partim ex ijs quæ dicta sunt, par-
tim ijs quæ postea latiùs tradituri sumus, per se
facile intelligitur.

Dico igitur, Augustinum illo in loco nequa-
quam asserere, vel supponere, quòd Adam non
potuerit perseuerantiam habere, nisi acceptam à
Deo per speciale auxilium, quod ille scriptor
efficax, vocat: Sed cum per aliquot capita præce-
dentia magno conatu demonstrasset, perseue-
rantiam esse donum Dei, quod prædestinatis filiis
suis ipse largitur, reliquis verò, qui non sunt à
perditionis massa discreti iusto iudicio negat;
tandem capite decimo objectionem eorum pro-
ponit, qui isti Catholicæ doctrinæ nolunt ac-
F iiij

quiescere in hunc modum : primus homo vel habuit perseverantiam, vel non habuit : si habuit, ergo perseveravit, & consequenter non peccavit : sed constat eum peccasse, & non perseverasse; ergo non habuit perseverantiam. Hæc est una pars dilemmatis : jam subiungit alteram : si non habuit primus homo perseverantiam in bono, non utique accepit à Deo ; quia si accepisset, re ipsa perseverasset. Quod si non accepit à Deo perseverantiam, ergo non perseverando non peccavit : quia non potest hic dici : sicuti de hominibus lapsis; quod suam culpam non accepit à Deo perseverantiam, ed quod in massa damnationis constitutus, iuste ab ea non fuerit gratiæ largitate discretus. Hoc est totum argumentum ex Augustino peti- tum : quod directe in illum collimat scopum, ut adducto hominis primi & innocentis exemplo, evertat illam sententiam Augustini, quæ docue- rat perseverantiam esse domum Dei, quod ideo tantummodo iuste non omnibus detur, quia ab origine damnationis rei sint. Quod ipsa sancti Au- gustini verba satis per se, si cum attentione lecta fuerint, patefacient : Nam primò, ut nemo vel tardissimus falli posset, ita disertis verbis propo- nit generaliter quæstionem de primi hominis per- severantia : Hinc exoritur alia quæstio non sanè con- temnenda, sed in adiutorio Domini, in cuius manu sunt & nos & sermones nostri, aggredienda, atque soluenda. Quæritur enim à nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod est in bono perseverare usque in finem, quid de ipso primo homine sentiamus, qui cerè sine ullo vitio factus est rectus : proinde dici non po- test, perseverantiæ gratiam ei à Deo propter ori- ginis seu massæ damnatæ labem, esse denegatam. Et cum ab ista quæstione aliam distinxisset, quæ non erat ad propositum eius, iterum eandem cla- riùs explicatiùsque proponit : Sed illud, inquit, magis quærendum, operosiusque tractandum est, quomo- do respondeamus eis, qui dicunt : Si in illa rectitudine, in qua sine vitio factus est, habuit perseverantiam, procul dubio perseveravit in ea. Et si perseveravit, uti- que non peccavit, &c. Eum autem peccasse, & deser- torem boni fuisse, veritas clamat : Non ergo habuit in illo bono perseverantiam, & si non habuit, non uti- que accepit, Quomodo enim & accepisset perseveran- tiam, & non perseverasset? Porro si propterea non ha- buit quia non accepit, quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiam non accepit? Neque enim dici potest, id non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis gratiæ largitate. Nondum quippe erat illa in genere humano perditionis massa ante- quam peccasset, ex quo tracta est origo vitiatæ. Hæc Augustinus tam perspicue ex persona aduersarij, vel proponentis, quæstionem operosius tractan- dam loquens, ut non videam quomodo in tam eui- denti luce aliquis secutire possit. Hanc igitur ob- jectionem, quæ est inimicorum gratiæ Dei, ita dissolvit Augustinus, ut ex professo longissimam doctissimamque oratione sententiam è diametro repugnantem illi tradat, quam scriptor iste ex eius scriptis se hausisse crediderat. Docet enim non fuisse necesse, ut Adamus perseverantiam à Deo acciperet, eo quod cum tantis liberi arbitrij viribus creatus esset, ut per illas (gratia tamen adjuncta, sine qua perseverare non poterat) facile posset perseverare si vellet, etiam si Deus in eo per peculiare adiutorium ac donum gratiæ non ope- rareretur, ut vellet : Quam ob causam, si non per- mansit in bono, non culpam Deo perseverantiam non donanti, sed ipsi Adamo essetribuendam, qui ipse noluit perseverare, cum posset. Ex quo sequebatur, fixam & stabilem permanere doctri-

A nam suam, qua docuerat, culpabiles esse eos, qui postquam in damnationis massam inciderunt, non perseverant, tametsi ipsum perseverantiæ donum, sine quo perseverare non possunt, à Deo non acceperint. Iste est verus Augustini in illo li- bro & libri loco sensus & scopus. Sic enim statim immediatè post verba quæ citavimus, illam ob- jectionem suprà positam aggreditur : Quapropter saluberrimè confitemur quod rectissimè credimus, & gratiæ Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum ar- bitrium : deinde, quid posset suæ gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium. Quibus verbis statim ipsum fontem quasi digito ostendit, unde illa diversitas gratiæ, quæ primùm Angelis & Adamo, deinde potentior hominibus lapsis data est, nascitur. Nempe, quia Deus fortissimum & liberrimum ar- bitrium creaturis suis innocentibus tribuendo, experiri voluit, quidnam posset illud liberum ar- bitrium, seu, ut alibi loquitur, quid valeret illa li- bertas voluntatis in illa primæ conditionis præstantia : ut si ex iustitia collata libero suo flexu cecidisset, & sese ipsa perpetua peccati servitute damnasset, tunc demum expireretur, quid ipse posset per effi- cacissimæ suæ gratiæ auxilium, ipsum quod ceci- derat arbitrium liberando ; vel certè illud sine spe liberationis iusto iudicio condemnando. Cum verò hic statim occurreret, utrum igitur illa pri- ma libertas voluntatis tanti fuisset ponderis, ut si- ne vlla Dei gratia perseverare potuisset, respon- det initio capitis 11. omnino etiam isti forti liber- tati gratiam fuisse necessariam, sed longè disparem ei quæ iam lapsis datur. Hujus autem diversita- tis rationem ex eo petit, quod Adam in bonis erat, lapsi in malis : Proinde quod ille non opus habebat eo adiutorio, quod implorant isti, qui dicunt : Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ : hoc est, quod ille nulla tali rixa internâ à seipso aduersus seipsum tentatus atque turbatus suâ pace frueretur, nec ullo modo tam potenti in- digeret auxilio, quo, cum illo interno hoste, hoc est, secum pugnare posset & vincere. Ex hac igitur radice fluit illa diversitas adiutorij ; quod utrius- que arbitrio pulcherrimæ, iustissimæ, & accura- tissimæ proportionis lege temperatum fuit. Adamo enim & Angelis tanquam fortissima li- bertate præditis, quæ instar bilancis in æquili- brio collocata nullo deorsum pondere grauaba- tur, dandum erat adiutorium gratiæ, cum qua seipsos possent, & sine qua non possent, in iusti- tia conseruare, si vellent ; ut ita facillimè se pos- sent solo nutu in utramlibet partem flectere : la- psis verò, quorum arbitrium jam iustitia exutum durissima concupiscentiæ servitute premebatur, potentius adiutorium dandum fuit, quo illa con- cupiscentiæ servitus frangeretur, arbitrium eri- geretur, & liberaretur, & in iustitia collocatum aduersus omnes tentationes inuictissimè munire- tur. Hinc est, quod capite duodecimo illud pri- mum vocat adiutorium sine quo non ; istud verò adiutorium quo. Cujus diversitatis filum sequen- do iterum iterumque inculcat, hominibus jam la- psis tanquam infirmis non amplius perseue- randi potestatem, ut olim, per adiutorium sine quo non poterant perseverare, sed ipsam-met perseue- rantiam per adiutorium quo esse donandam : Fortis- simo quippe, inquit, dimisit atque permisit (cum ad- iutorio scilicet sine quo non) facere quod vellent : in- firma servavit, ut ipso donante, per adiutorium quo, inuictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserre in- uictissimè nollent. Et ut omnis tergiuersandi ansa tolleretur, & sine ambiguitate ostenderet, qua de

Lib. de corr.
& grat.
cap. 10.

Ibid.

Lib. de corr.
& grat.
c. 10.

Lib. de dona
persen. c. 7.

cap. 11.

cap. 12.

causa, & quo scopo, prolixam illam disputationem suscepisset, perspicuis & expressis verbis dicit, non accepisse Adamum perseuerantiam à Deo, sed ipsimet propter magnitudinem virium perseuerandi & non perseuerandi arbitrium fuisse commissum: *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseuerantiā primus homo, sed perseuerare vel non perseuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ sine vlllo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resistebat, vt dignè tantæ bonitati, & benè viuendi facilitati perseuerandi committeretur arbitrium.* Hæc est genuina sententia sanctissimi Præfatis, directè & capitaliter ei repugnans hallucinationi, quâ Scriptor iste, Pelagianam objectionem, pro solutione Augustini arripiendo, existimauit ab eo suppositum fuisse, quod Adam non potuerit habere perseuerantiam, nisi eam à Deo donante accepisset. Hic scopus Augustini genuinus in illa altissima doctissimaque disputatione trium capitum, qua veram & immobilem basim collocat, cui vniuersa doctrina de Gratia Christi Saluatoris incumbit: quam qui non intelligit, ac disputationibus quibuscunque loco suo mouere nititur, in plurimarum hallucinationum confusionem incidat, necesse est: vt non sit vlllo modo mirandum, si subtracto illo fundamento, tot altercationibus doctrina de gratia lacerata sit, & omnia, quæ recentiores pro suo quisque genio excogitata procuderunt, velut humanis incertisque suspicionibus nixa fluctuent, neque vllum exitum in Augustini doctrina reperiant. Hæc est enim vera clauis, qua aditus in scripta eius aperiendus est, & sine qua qui ea molitur ingredi, velut cæcus palpabit in meridiæ, ac tot tantisque difficultatibus implicabitur, vt quasi monstris occurrentibus territus Augustinum tanquam perplexitatibus, imo, vt quidam ausi sunt dicere, mille erroribus refertum auerteretur. Qui verò, jacto isto fundamento, distinctionem illam velut filum in labyrintho scriptorum eius secutus fuerit, mirabilis ei occurrit contextus rerum: respondent extrema primis, media vtrisque, omnia omnibus. In geometria si prima dederis, danda sunt omnia: hic si duo illa adiutoria stantis & lapsi, sani & agri, integri & fracti arbitrij amplexus fueris, omnia velut ex ipsa re nata ita se consequuntur, vt ipsa tanta rerum omnium concatenatio & consonantia altissimè clamet, ibi latere, vel potius euidentissimè patere veritatem: sin verò distinctionem istam velut basim omnium sustuleris omnium ruinâ opprimèris. Quæ sanè ratio est, cur eam Augustinus insinuatam quidem sapius, nunquam tamen apertè traditam tandem in fine vitæ suæ luculentissimè declarauerit, tantoque conatu & asseuerantia præter morem suum asseruerit, vt eam verbis Apostolicis ordiretur: *Quapropter saluberrimè confitemur, quod rectissimè credimus, &c.* vt significaret nobis, verissimam, certissimam, & maximi ponderis se doctrinam tradere, de qua nemini fas esset vlla ratione dubitare.

CAPVT XVIII.

SOLVITVR ALIVS AVGVSTINI locus ex libro duodecimo de Ciuitate Dei.

SE d alium opponit locum non solum Scriptor, sed plerique Recentiores, ex libris de Ciuitate Dei, quo doctrinæ istius iugulum

A petitur, si hoc ibi docuerit Augustinus, quod ipsi putant. Sic enim de Angelis loquitur: *Aut minorem acceperunt (Angeli mali) amoris diuini gratiam, quam illi, qui in eadem persisterunt: aut si vtrique boni equaliter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem, vnde se nunquam casuros certissimi fierent, peruenerunt.* Ex quibus verbis inferunt, non solum gratis electos Angelos bonos præ malis, sed etiam accepisse maiorem gratiam, auxilium videlicet efficax, ipsumque donum perseuerantiæ, quod non acceperunt Angeli mali. Neque enim aliter videntur dici posse magis adiuti, nisi vt ex speciali Dei beneficio ac dono, alij præ alijs ad beatitudinis plenitudinem peruenirent. Quocirca cum ista doctrinæ hætenus ex ipso traditæ tam perspicuè repugnent, vt capitalem ictum infligere videantur, neque vllibi legatur illum quem citauimus retractasse locum, non segniter explorandum est, num etiam in ista, quemadmodum in superiori, objectione perperam intelligenda, quæ plerosque recentiores abripuit, aliquâ hallucinatione fallantur. Dicimus igitur doctrinam, quam istis verbis Augustinus tradit, à re proposita esse remotissimam, neque ad præsentem disputationem posse sine absurditate torqueri. Quod vt à fundamentis intelligatur, sciendum est, August. se aliquando torfisse mirum in modum qui factum fuerit, vt cum omnes Angeli non modo in bona voluntate, siue in Dei charitate, sed etiam sapientes, & beati conditi sint, alij tamen de sua perpetua beatitudine certi sint, sicut sanctos Angelos esse certissimos, fides credit; alij fuerint illius perpetuitatis, imo & sui casus, & permansionis incerti. Causa difficultatis fuit, quod impossibile esse videretur, vt aliquis sit verè beatus, si beatitudinem illam aliquando desituram esse sciat vel non desituram existimando fallatur, vel vtrumque nesciendo suspensus sit: cum & scientes timor, & ita nescientes error, & hæsitantes ipsa de tanta felicitate cunctatio benè beatos esse non sinat. Beatos esse sanctos Angelos cum præscientia suæ perpetuæ permansionis credimus: tales autem fuisse dæmones ante casum suum, credi non potest, & tamen aliquam eos habuisse beatitudinem sui casus & permansionis incertam, rectissimè creditur. Vnde igitur ista istius præscientiæ & ignorantia in vtriusque diuersitas? An ex diuerso creationis aut justificationis beneficio? An ex merito? An fortè vt olim dæmones ita nunc Angeli sancti adhuc suæ permansionis ignari sunt? Quæstio ista ab Augustino scrupulosissimè & prolixissimè in libro vndecimo de Genesi ad litteram propter Manichæos disputata fuit: vbi tandem, cum illius coarctatus angustijs se expedire non posset, post prolixissimam disputationem rem indecisam in quadriuiio relinquit: Nunc, inquit,

E sufficiat ista complexio; aut ab initio creationis suæ diabolus à beatitudine, quam si voluisset percepturus fuerat, impia superbia cecidisse; aut alios esse Angelos inferioris ministerij in hoc mundo, inter quos secundum eorum quandam non præsciam beatitudinem vixerat, & à quorum societate cum sibi subditis Angelis suis tanquam Archangelus cecidit per superbia impietatem; sed hoc nullo modo asseri potest, illud mirum si potest: aut certè ratio est requirenda, quemadmodum omnes sancti Angeli, si inter illos aliquando pariter beatus cum suis Angelis diabolus vixit, non habuerint etiam ipsi certam præscientiam perpetuæ felicitatis suæ, sed eam post casum eius acceperint: aut quo merito ante suum peccatum diabolus cum socijs suis à cæteris Angelis discretus fue-

Bellar. lib. 2.
de grat. &
lib. arb. c. 17.
& alij.
Vasquez præ-
ma par. d. 1.
193. c. 4.
Lib. 12. de
Ciuit. c. 9.

Lib. 11. de
Genesi ad
lit. c. 16.

rit, ut ipse sui casus futuri esset ignarus, illi autem certi permansionis suæ. Sed quod Augustinus de se aduersus Pelagianos de diuina gratia scribens te profitetur: *proficienter me existimo, Deo miserante, scripsisse; non tamen à perfectione cœpisse*; hoc etiam in ista quæstione locum habuit. Nam aliquot annis post illam disputationem iterum eandem quæstionem libro vndecimo de Ciuitate sibi proposuit, & adductis argumentis vtrunque differuit. Sed tandem cum istud sibi certum jecisset fundamentum, sanctos Angelos jam esse certissimos æternæ felicitatis suæ, malos verò antequam cecidissent, istius fuisse suæ permansionis & perpetuitatis incertos, ad duo dumtaxat membra redegit fluctuationem suam: ut videlicet vel inæquales in gratia, & beatitudine, & permansionis præscientia ab initio constituti fuerint; aut si æquales, ista præscientia & plenitudo beatitudinis bonis post casum dæmonum velut præmium permansionis aduenerit. *Restat, inquit, ut aut impares fuerint, (scilicet in creatione sua) aut si pares fuerint, post illorum ruinam illis certa scientia suæ certæ felicitatis accesserit.* Sub finem verò vitæ, remotâ omnis dubitationis incertitudine, definitam sapius tulit pro illa postrema parte tanquam pro certa veritate sententiam. Nam in libro de correptione & gratia, qui inter scripta eius retractata postremus est, ita rem definiuit: *Ceteri autem per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt, eamque de suo casu nunquam futuro certissimam scire meruerunt.* Et paulo post vberius: *Diabolus verò & Angeli eius etsi beati erant, antequam caderent, & se in miseriam casuros esse nesciebant; erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent; donec istam summæ beatitudinis plenitudinem tanquam præmium ipsius permansionis acciperent, id est, ut magna per Spiritum sanctum data abundantia charitatis Dei cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissimè nossent.* Quam doctrinam adhuc alijs locis eodem in libro repetit, non alia, ut arbitror causa, nisi ut accuratè ac definitè ante finem vitæ suæ posteris traderet, quid esset de quæstionis istius perplexitate, quæ tantopere eum torserat, sentiendum.

Ex his plenissimè intelligi potest, quid sibi Augustinus velit in illo loco, qui ex libris de Ciuitate Dei nobis objectus est. Nimirum eandem illam in ista quæstione vacillationem suam, quam eum in lib. 11. de Ciuit. Dei duobus membris complexum esse narrauimus, etiam istis verbis in libro duodecimo consignatam voluit: ut videlicet Angeli qui ceciderunt, aut in impari diuini amoris gratia collocati fuerint, per quam fieret, ut alij suæ permansionis ignari, alij certi fuerint: vel si in ea pares fuerint, illi suâ libertate ceciderint, hi permanserint, & in præmium istius permansionis amplius adiuti præscientiam nunquam futuri sui casus acceperint. Quo sensu manifestum est verba ista nihil penitus ad propositum pertinere. Loquuntur enim de adiutorio, quod per ipsam æternam felicitatem illâ permansione promeritam, eis datum fuit; non de illo, quod eos perseverare faceret, & ad illam beatitudinis plenitudinem peruenire. Hunc esse verissimum & genuinum Augustini sensum ex multis capitibus patet. Nam primò quemadmodum in libro 11. bi-membrem sententiam suam proposuerat, ita eodem prorsus modo & hic lib. 12. *Aut minorem acceperunt diuini amoris gratiam, quam illi qui in ea perstiterunt; aut si vtrique boni æqualiter creati sunt istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad*

eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, perueniunt. Quod enim in libro vndecimo dixerat: *Aut impares fuerunt*; hoc in præsentī loco dicit: *Aut minorem acceperunt diuini amoris gratiam, quam illi scilicet.* Et quod in illo dicit: *Aut si pares fuerunt, post illorum ruinam illis certa scientia suæ certæ felicitatis accesserit*; hoc in præsentī dicit: *Aut si vtrique boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent perueniunt.* Vtroque in loco manifestè significat, post perseverantiam Angelorum eos qui steterant esse magis adiutos, quàm qui ceciderant, ita scilicet ut se nunquam amplius casuros esse præscirent. Et ne quis illud (*magis adiuti*) ad illud tempus referret, quo viatores ad beatitudinem tenderent, expressè in libro vndecimo hoc excludit, dicendo: *Post illorum ruinam certam scientiam certæ suæ felicitatis accessisse: quod hic obscurius quidem, idem tamen spectando per alia verba significauit. Istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti.* Denique ut omnis omnino scrupulus tolleretur, in hoc ipso loco, qui nobis opponitur, ad illum libri vndecimi locum, quem citauimus, expressis verbis sine medio interjectis sese refert: *Sicut, inquit, iam etiam in libro, quem sequitur iste, tractauimus.* Nec enim in toto illo libro vndecimo locus ullus inueniri potest ubi de adiutorio illo majore tractauerit, quàm iste quem citauimus.

CAPVT XIX.

SOLVITVR LOCVS SCRIPTURÆ, & difficultas ex Bulla sanctissimorum Pontificum Pij Quinti, & Gregorij Decimi-tertij mota: ubi ostenditur, non minùs merita status innocentie esse gratiam & dona Dei, quàm merita lapsorum iuxta recentiores.

DE N I Q V E non parui ponderis ratio in Scripturis fundata opponi potest videtur enim ex ista Augustini doctrina sequi, Angelorum & primi hominis adhuc integri merita non rectè vocari potuisse gratiam. Si enim non sunt libero arbitrio donata per gratiam, quomodo rectè gratiam vocauerimus? quia ipsa merita non sunt gratia. Hoc autem & Scripturis aduersatur, quæ generaliter profitentur, *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Et: *Gratia Dei vita æterna: nec non duorum Pontificum Romanorum sanctioni, qui duas illas propositiones procripserunt: Nec Angeli nec primi hominis adhuc integri merita, rectè vocantur gratia. Item: Et bonis & Angelis & primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad vltimum vitæ, felicitas esset merces, non gratia.*

Ad ista, diui Augustini principijs inhærendo, respondemus, non ideo Angelorum & Adami merita non esse gratiam, quia non supremo modo sunt gratia. Quis enim etiam recentiorum dubitauerit, longè majori ratione, jure ac titulo lapsi hominis, quàm stantis merita gratiam nuncupandam esse, & verò esse? An ideo ista quoque non sunt gratia? illa quippe est, qui ante injustus, inimicus, damnationis reus erat, per admirabilem illam Dei benignitatem data sunt, quâ ipse Filius Dei incarnatus, & passus est: quam extollit

Rom. 11.
Rom. 6.

Bulla Pij 5.
Greg. 13.
art. 1.
Art. 3.

Lib. de dono
persen. c. 21.

Lib. ft. de
Ciuit. c. 13.

Lib. de corr.
& grat.
c. 10.

Ann. 5. Apostolus, quando dicit: Commendat autem charitatem suam, & hoc ipso gratia quoque Saluatoris magnitudinem, Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Et post Apostolum Augustinus: Gratia Dei non potuit gratius commendari, quam ut ipse vnicus Dei Filius in se incommutabiliter manens indueret hominem, & spem dilectionis suae daret hominibus, homine medio. Et in alio loco: Quia peccauit ista natura, cum peccare potuit largiore gratia liberatur. Et paulo inferius: A quo refectioni, & gratia maiore perfecti. Per istam gratiam maiorem, gratiam largiorem, gratiam incarnationis Filij Dei, commendationem gratiam facientem facere, quia non donabantur merita status innocentiae, an ideo gratiae donorumque nomine spolianda sunt? Quapropter omnino fatendum est merita status innocentiae tam Angelicae quam humanae fuisse gratias, ac dona Dei; sed non illo sublimi ac speciali modo, qui statui fractae libertatis damnataeque naturae proprius, & supra fusiis explicatus est. Quantumuis igitur iuxta doctrinam Augustini meritum status illius per liberum arbitrium haberetur, & gloria ipsi retributa merces ab August. dicatur, quae nunc est gratia: ipse tamen non paucis locis vtrumque etiam tunc gratiam ac Dei donum vocat. Quod sane quatuor modis verum esse iuxta principia caelestis doctrinae ipsius, intelligi potest.

Epist. 95. Primus & quidem imperfectissimus modus est, quia ipsa tota natura & liberum arbitrium gratis omnino, sine ullius vel meriti, vel orationis, vel dignitatis consideratione concessa sunt. Arbor quippe tota si omnino gratis data fuit, omnes etiam fructus necesse est esse gratuitos. Vnde Augustinus: Etsi quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, ut non nihil essemus, & c. sed homines, qui & essemus, & vineremus, & sentiremus, & intelligeremus, & de hoc tanto beneficio creatori nostro gratias agere debeamus: Vnde merito ista gratia dici potest, quia non precedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est. Hinc est quod iuxta Augustini doctrinam quicquid fit a natura iuxta leges, quibus per conditorem instituta est, ipsi conditoris gratuita

Lib. 7. contr. f. 6. benignitati ac dono tribui debet: Nec mater mea, inquit, vel nutrices meae sibi vbera implebant: sed tu mihi, Domine, per eas dabas alimentum infantiae secundum institutionem tuam, & diuitias usque ad fundum rerum dispositas, Tu etiam mihi dabas nolle amplius, quam dabas, & nutriendis me dare mihi velle, quod eis dabas. Dare enim mihi per ordinatum affectum volebant, quo ex te abundabant. Nam bonum erat eis bonum meum ex eis, quod ex eis non, sed per eas erat. Ex te quippe bona omnia, Deus, & ex Deo meo salus mihi vniuersa. Quae doctrina usque adeo apud Augustinum fixa est, ut nec opera illa moralia, quae infideles faciunt, infidelibus, sed soli

Lib. 4. contr. lib. 4. 3. Deo ascribenda esse testetur: Ex quo colligitur, etiam ipsa bona opera, quae faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius qui bene vritur malis. Ipsorum autem esse peccata, quibus & bona malefaciunt. Quod ipse multo maiori ratione docet, quando homines quamuis Ethnici, & a veri Dei cognitione prorsus alieni, a vita, improba ad honestiores conuertuntur mores, etiam si in sua infidelitate permaneant. Huiusmodi quippe morum emendationes praesenti potius vitae ornandae, quam futurae comparandae utiles non nisi diuino muneri tribuendas putat. Nam de Polemone loquens, quem Xenocrates, de fruge temperantiae disputando, non solum ebriosum, sed etiam tunc ebrium ad alios mores repente conuertit: Quanquam, inquit,

A ille sicut prudenter & veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantum a dominatu luxuria liberatus; tamen ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed diuino. Rationem quoque suae opinionis assignando subnectit: Ipsius namque corporis, quod est infimum nostrum, si qua bona sunt, sicut forma, & vires, & salus, & siquid eiusmodi est, non sunt nisi ex Deo creatore & perfectore naturae: quanto magis animi bona donare nullus alius potest. Quid enim superbius vel ingratius cogitare potest humana recordia, si putauerit, cum carne pulchrum faciat Deus, hominem animo castum ab homine fieri. Intellige ab homine solo, Deo, per nullum auxilium adiuuante.

B Secundus modus est, quia etiam in illo statu Deus, suadebat, iubebatque, ut iustitiae opus fieret, a peccato terreat mortis supplicio, ad perseuerantiam inuitabat immortalitatis praemio: Sic cum munerans, inquit Augustinus, libero arbitrio, ut tamen regeret imperio, terreret exitio; atque in paradisi felicitate tanquam in umbra vitae, unde iustitia custodita in meliora conscenderet, collocavit. Et in libris de Ciuitate Dei: Vbi magna est inobedientiae poena proposita, & res a creatore facilis imperata, quisnam satis explicet, quantum malum sit, non obidire in re facili, & tanta potestatis imperio, & tanto terrenti supplicio?

C Tertius est, quia bonam voluntatem, hoc est, diuino amore succensam hominibus & Angelis dedit: simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Ex quo fit, ut Augustinus non minus Angelis, quam hominibus charitatem & Spiritum sanctum initio creationis infusum esse fateatur. Conscendum est, inquit, cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum qui datus est eis. Haec ergo voluntas bona, seu charitas Dei, hoc est, gratia habitualis, & operatoria diuinitus data necessario simul cum libero arbitrio iustum opus operante concurrebat, & influebat, sine cuius ope in iustitiae operatione per liberum arbitrium perseuerare non poterat. Hoc autem solum jam etiam post lapsum hominis multi Scriptorum recentiorum sufficere volunt: ut meritum hominis & merces eius ad Dei gratiam referantur.

D Quartus est (ut nihil de concursu generali dicam, quem recentiores concomitantem gratiam vocant) quia gratiam non solum habitualement, sed etiam actualement, & supernaturalis ordinis adiutorium ad operandam iustitiam dedit: sine qua non solum non perseuerare, sed nec vllum opus bonum facere, aut velle, aut confidere de ipso adiutorio Dei poterat. Haec autem gratia non solum exterius, sed intus in ipso animo regebat liberum arbitrium, custodiebat, adiuuabat, illustrabat ut videret, accendebat ut amaret: ut supra fuse ex Augustino demonstraui. Cum igitur tot modis Adams merita, praemiumque meritum eius diuinae bonitati & gratiae ascribenda veniant perspicuum est, neque Scripturam illam: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia; neque illas sanctissimorum Pontificum sanctiones Augustini doctrinae esse contrarias. Vnde plerisque modos jam recensitos simul tangens, ubi potissimum de primo homine & creationis exordio disputabat: Deus, inquit, nulli debet aliquid, quia omnia gratuito praestat. Et si quisquam dicet, ab illo aliquid deberi meritis suis certe ut esset, non ei debebatur: non enim erat, cui debebatur. Ecce primus gratuiti doni modus. Omnia ergo illi debent, primo quicquid sunt, in quantum naturae sunt; deinde

Ibid.

In Enchirid.

Lib. 14. c. 15.

Lib. 12. de Ciuit. c. 9.

Ibid.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 16.

Ibid.

quidquid melius possunt esse, si velint, quacunque acceperunt, ut velint; aut quidquid oportet eas esse. Ecce & primus, & reliqui breuiter insinuati. Nam illud (creaturas aliquid melius posse si velint) meritum earum respicit, quod ipse sine multiplicis gratiæ adiutorio nullo modo esse posse definiuit: cuius intuitu mox dicit: *Creaturam debere Deo*, ut scilicet rectè viuatur, si accepit, & liberam voluntatem, & sufficientissimam potestatem: nempe per eam quam explicauimus gratiam. Nam creatura ad bonum nihil est, nisi adiuuetur ab omnipotenti bono.

Ibid.

Lib. de corp. & grat. c. 12.

Hinc est igitur, quod magna cum fiducia Augustinus, omnia non solum merita, sed etiam præmia meritorum diuinæ gratiæ in illo statu primæ tam humanæ quàm Angelicæ felicitatis ascribit. Nam de bono vsu liberi arbitrij, qui non est aliud quàm meritum eius, ita loquitur, quando cum Manichæis de origine boni & mali disputabat: *Meminissete oportet non solum magna, sed etiam minima bona non esse posse nisi ab illo, à quo sunt omnia bona, hoc est, Deo.* Et paulò inferiùs, cum ostendisset virtutes quibus benè viuatur, esse illa magna bona, quibus nemo malè vtitur, quia opus virtutis est bonus vsus aliorum bonorum, quibus etiam non benè vtì possumus, sic subiungit: *Quare abundantia & magnitudo bonitatis Dei non solum magna, sed etiam media & minima bona esse præstitit. Magis laudanda est bonitas eius in magnis, quàm in medijs, & magis in medijs quàm in minimis bonis, sed magis in omnibus, quàm si non omnia tribuisset.* Et ne quis existimaret, virtutes tantummodo August. tribuisse deo respectu hominis, cum primum conditus est, & non etiam actiones eius; ipsemet August. declarat, se virtutis nomine, virtutis vsu, seu actum intelligere: *bonus vsus eius*, (liberi arbitrij) iam virtus est, quæ in magnis reperitur bonis, quibus malè vtì nullus potest. Et quia omnia bona, sicut dictum est, & magna, & media, & minima ex Deo sunt, sequitur ut ex Deo sit etiam bonus vsus liberæ voluntatis, quæ virtus est, & in magnis numeratur bonis. Et vniuersam disputationem concludens de prima origine boni & mali, quod in creaturis exortum est: *Tantum, inquit, pietatem inconcussam tene, ut nullum tibi bonum vel sentienti, vel intelligenti, vel quoquo modo cogitanti occurrat quod non sit ex Deo.* Hæc autem omnia ipsemet August. ad commendandam Dei gratiam ad actus bonos contra Manichæos de prima origine boni & mali errantes, se dixisse testatur.

Ibid. 2. de lib. arbit. c. 2.

Ibid.

Lib. 1. de Re. ar. c. 9.

Mercedem verò status innocentie non minus manifestè diuinæ gratiæ tribuit. Merces enim illa non est alia, quàm ardentissimus amor claræ Dei contemplatione perfectus, per quem fit, ut stabilissimè diuino adhærens bono iam amplius peccare non possit. Hoc autem non ascribit Augustinus nisi dono Dei, quicquid tandem præcesserit meritorum: *seruandi gradus erant diuini muneris, ut primum daretur liberum arbitrium, quo non peccare posset homo; nonissimum, quo peccare non posset: atque illud ad comparandum meritum; hoc ad recipiendum præmium pertineret.* Ecce & præmium liberi arbitrij primum dati diuinum munus appellat. Sed manifestius adhuc haud ita multò superiùs: *verum hoc quoque* (scilicet in beatitudine peccare non posse) *Dei munere non suâ possibilitate natura.* Aliud est enim esse Deum, aliud participem Dei. Deus natura peccare non potest; particeps verò Dei ab illo accipit, ut peccare non possit.

Lib. 22. de Cuit. Dei c. 30.

In meritis verò simul & præmijs Angelorum non minùs luculentè Dei gratiam extollit, & eos omnia diuinæ benignitatis dono debere profectur. *In altis celi sunt, in altis Angeli sunt, &c. tibi*

Com. 2. in Psalm. 70.

A debent quod sunt, tibi debent, quod viuunt, tibi debent, quod iuste viuunt, tibi debent quod beatè viuunt. Potentia tuam & iustitia tuam vsquequo? Vsq; in altissima, quæ fecisti magnalia. Ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid erat Angelus antequam fieret? Quid est Angelus, si deserat qui creauit? His & similibus sententijs diuinâ veritate fulgentibus castitas doctrinæ, quam sanctus ille Doctor de meritis & præmijs hominum & Angelorum innocentium tradidit, satis elucet; nec ea sic illum soli creaturæ libertate tribuisse, ut Dei gratiam excluderet. Quæ si recentiorum palato factis fuerint, ut omnem sinistram suspicionem de eius mente, deponant; vehementer scire cuperem, quid ipsi, qui tantopere Dei gratiam crepant, liberalius, sublimius, gloriose, de Dei gratia prædicent, non dico in operandis meritis hominum & Angelorum innocentium, sed etiam peccatorum: quorum & vires fractæ sunt, & sub miserrima cupiditatum omnium ipsiusque diaboli seruitute captiua? An fortè, idcirco lapsorum hominum merita esse Deo tribuenda, quia ipse naturam, & liberum arbitrium lapsis & sub concupiscentia laborantibus dedit? non diffitetur hoc etiam de stantibus Augustinus. An quia gratiam habitualement, & charitatem infudit? apertissimè profitetur Augustinus. An fortè, quod illa sanctificationis gratia simul in opus influit, & ita Deus cooperatur operantibus? Ambabus vlnis amplectitur hoc de Adamo & Angelis Augustinus. An quia etiam actuale adiutorium supernaturalis ordinis præbet, sine quo nihil ad vitam æternam adipiscendam arbitrium liberum lapsorum operari potest? idem de status innocentie meritis docet, repetit, inculcat Augustinus. An quia sic præbet adiutorium, ut illa lapsi status merita sint munus Dei, & merces eorum etiam gratia vocari queat? Idem iterum iterumque clamat Augustinus. An quia non solum influit gratia cum libertatis arbitrio, sed sic influit, ut faciat ipsum facere, ita videlicet, ut illud ad opus inchoandum hîc & nunc determinet; & ita merita eorum sint specialia dona Dei? Negat hoc Molina, negat Lessius, negat Vasquez, negat Suarez, & alij non pauci de infirmissimo voluntatis arbitrio, etiam in præsentis ruinæ statu: ut non sit mirum, si hoc negat & Augustinus de fortissimo arbitrio innocentium. Non indignentur, obsecro, si ante lapsum hoc gratiæ Augustinus neget, quod post lapsum recentiores diffitentur. Nam quicquid tandem dixerint de diuinæ gratiæ officijs, quod illuminet, suadeat, alliciat, blandiatur, ut arbitrium operetur; Augustinus & cum ipso veritas respondebit, non posse eos apertius hoc ipsum dicendo profiteri, quod non gratia talis libero arbitrio, sed liberum arbitrium gratiæ dominatur; quod non gratia faciat, ut liberum arbitrium secum, sed arbitrium potius, ut secum gratia operetur. Quid est enim allicere, blandiri, suadere, quàm quodammodo pulsare atque rogare, ut libertas illa suæ potestatis ac iuris dominatrix omnium & habituum, & gratiarum titillantium, (quod ipsi non diffitentur, sed expresso docent) dignetur in suum actum surgere, & ea cuncta ad actualem influxum in opus determinando efficere, ut ne pulsus ille suadentis, allicientis, blandientis gratiæ maneat otiosus? Si hoc est, quod sibi volunt in statu perditæ iustitiæ per magnificas gratiæ diuinæ laudes, & per illam deprædicatam arbitrij libertatem, quam eminenter dominatiuam sui actus vocant, ut scilicet possitis omnibus siue gratijs, siue alijs adiutorijs, ad agendum

B

C

D

E

Suar. proin. 1. c. 2.

dum praequisitis, possit agere & non agere, elicere & sustinere actum, sola sua potestate, & non ex defectu alicuius conditionis necessariae: hoc & non aliud de liberi arbitrij viribus primi hominis & Angelorum profitetur Augustinus: ita videlicet fuisse dominum sui, sui que juris & potestatis, ut quicquid siue habitualis in eo charitas, siue actualis illuminatio & succensio operaretur intrinsecus velut ad agendum praequisitum, hoc ipsum ita subditum libertatis viribus remaneret, ut non voluntatis nutum ad operandum raperet, sed patienter expectaret; frustra quidem, si arbitrium nollet, non frustra si vellet: ita nempe, ut positis omnibus illis velut ad agendum praequisitis, ipsum arbitrium suapte potestate posset agere & non agere, elicere vel sustinere actum suum, & in utramlibet sese partem flectere. Si igitur hoc est, sicuti est, quod de fractis hominis viribus philosophantur Recentiores; hoc & amplius, sed potius minus decernit de integerrimis viribus Augustinus. Quanto igitur superbius illi naturam & liberum arbitrium tuentur, qui quod Augustinus naturae stanti & integerrimae, hoc illi lapsae, vulneratae, aegrotae, damnatae tribuunt. Quanto castius & sublimius ille gratiam praedicat, qui quod alij praelianti & saluanti gratiae respectu fractae libertatis ascribunt, hoc ipse ciuili ac rogatae gratiae, respectu libertatis integerrimae, quae nullo interno hoste turbata suam secum pace fruebatur.

Ex ijs patet, quam immerito isti sententiae Diui Augustini, quae merita praedicat liberi arbitrij, per quod sanctos Angelos (quamuis non sine gratia) in veritate stetisse, & Adamum stare potuisse profitetur, violatae gratiae crimen inferatur: cum nihil aliud de sanis & fortissimis eorum viribus doceat, quam quod Recentiores de aegerrimis, & infirmis, & vinculo seruitutis abstractis mundo obtrudunt. Vna dumtaxat inter utrosque differentia est, quod Augustinus res notas notis verbis appellat: illi noua quarunt nomina, quibus idem dicant, nec tamen idem dicere videantur. Cum enim ex illa excellenter dominatiua sui actus potestate, qua quibuscunque tandem gratijs siue habitualibus siue actualibus afficiatur arbitrium; sed agendum vel suspendendum actum suum indifferens manet, & sese in quamcumque libuerit partem potest flectere, ut nutum suum atque concursum gratiae adiutorijs dictatoriā quadam auctoritate concedat aut neget, nexu insolubili videret sequi Augustinus, non gratiam, sed ipsum arbitrium primam afferre differentiam, ut vel cum gratia concurrente agat, vel eā neglectā atque otiante non agat; rem apertam apertis quoque verbis explicuit, palamque professus est, huiusmodi gratiae adiutorium esse tantummodo, *sine quo non sit actio*, ipsum autem arbitrium esse id, *quo fit*, eo modo quo supra explicuimus. Cuius perspicuae veritatis inuiolabilem connexionem sequens, ulterius sine vilo verborum fuco palam docet, si cum tali gratiae adiutorio Angeli in veritate steterint, eos *per liberum arbitrium*, non tamen sine gratia, in veritate stetisse; sicut per liberum alij ex veritate ceciderunt: talemque permansionem non sine gratia obtentam non esse speciale gratiae adiuuantis donum, sed liberi arbitrij (gratiā licet adiuti) meritum; & gloriam ei debitam justam esse mercedem. Non enim talis gratia facit liberam voluntatem velle vel facere, nec actum ipsum voluntati donat; sed tantummodo, si ex propria libertatis nutu (non sine gratia) velit aut faciat, cum possit

Tom. 2.

A nolle nec facere, volentem & facientem iuuat: ut ita quidem volitio & actio sit generale & magnū gratiae adiuuantis & simul influentis beneficium; non tamen speciale gratiae largientis, & actum conferentis donum. Haec omnia sicut manifesta veritas altissimis vocibus clamat; ita & Augustinus veraci simplicitate profitetur. Recentiores verò cum idem omnino, quantum ad gratiam, de illo adiuuandi & concurrendi, modo, & quantum ad liberum arbitrium, de ista perpetua indomitaque libertatis lapsae indifferentia, atque eminenter dominatiua super omnes suasiones ac titillationes potestate, prolixis disputationibus ex professo tradant; ne tamen Pelagianorum imitatione lasas per lapsum vires voluntatis superbius extollere, & Saluatoris nostri medicinam prorsus tollere videantur, quasi res abditissimas traderent, ita disputandi subtilitate, vel clamandi importunitate obtinere volunt, non esse illam eminenter dominatiuam sui actus potestatem (ut ipsorum vocibus utar) sed Dei adiutorium quod gratia pulsante & arbitrio de consensu deliberante facit facere, hoc est, quod facit primā non agendi agendi; sub gratia differentiam, ubi si alium aduersarium nacti de destructa per talem gratiam versatili illa libertate voluntatis arguantur, statim versā velificatione reclamant quasi sui prorsus obliti, liberum arbitrium esse, quod cum gratia operatur aut cessat; quod sese hic & nunc in alterutram partem flectit ac determinat, quod prout visum fuerit sub gratia stat aut cadit. Quod dum dicunt, quicquid gratiae suae tanquam quae velle operetur & facere, visi fuerant attribuerē, directē interimunt, & funditus euertunt. Sed quicquid ipsi tandem vel sentire vel dicere videri velint, de quo alibi accuratius dicendum est, praesenti instituto satis est, non aliud Augustinum, Prosperum, Fulgentium, ipsumque Concilium Arausicanum voluisse, quando tantopere primae libertatis vires & indifferentiam praedicant: ut per eas Adam bene velle posset & male, in veritate stare vel cadere; utque merita sibi posset & gloria mercedem parere, quae nunc per gratiae donum dari debent; quam quod liberum arbitrium primi hominis & Angelorum ita forte, ac liberum, & indifferens fuit, ut gratiā habituali praeditum, & gratiā actuali diuinā illustrationis, & accensionis adiutum, (*sine qua non poterat in veritate stare, nec inimicum vincere, nec vel ipsi Deo fidere, nec quicquam boni facere, aut velle*) posset ipsum sese ad bene agendum sub illa actuali gratia simul influente flectere & non flectere, determinare & suspendere, illo adiutorio perseuerare & non perseuerare, cum illo stare vel cadere. Idque non alia de causa, nisi quia Deus ita libertati primae gratiam suam contemperauerat, ut non eriperet ei liberrimum nutum & flexum suum; sed sicuti *tanta bonitati & bene viuendi facilitati* *De corrupt.* *perseuerandi committebatur arbitrium*; ita etiam ipsum *perseuerare vel non perseuerare*, imò & ipsam, *gratiam in eius libero arbitrio relinqueret*. Hoc si Recentiores plerique etiam ipsimet de gratia & libero nunc sentire se sentiunt, & velint, nolint, sentire conuincuntur, quando iam vires hominis originalis culpa prostrauit; desinant Augustino violatae per illam doctrinam gratiae crimen impingere: nec agrē ferant si se Augustinus longē castius de diuina gratia; illos longē superbius de humana natura sentire, gloriatur: dum, quod ipsi de arbitrij potestate cum gratiae adiutorio post lapsum sentiunt, id se de primae dumtaxat libertatis integritate sensisse profitetur.

G

CAPVT XX.

DECLARATIO ADIUTORII
status innocentiae non fuisse praedeterminationem physicam: nec merita per eam Adamo & Angelis esse donata.

ET quia contraria juxta se collocata multo luculentius mutuâ se luce declarant, hoc ipsū ex altero illo praedeterminationis physicae extremo vberiùs constare potest. Nam quamuis methodus postulare videretur, vt ista quaestio superiùs, quando conditiones adiutorij diuini tractabamus, expediretur: in hunc tamen locum differre malui, vt rebus sese paulatim aperientibus, ex principijs ante jactis quaestio quodammodo se ipsa solueret, qua quæri posset, vtrum ergo adiutorium Dei Adamo datum, fuerit praedeterminatio quædam physica, quam multi recentiores ad omnes omnino actus bonos necessariam statuunt. Nam si principia Augustini jam superiùs tacta consulamus, ex omnibus manifestissimè conficitur, gratiam illam actualis adiutorij nullo modo in praedeterminatione illa physica sitam fuisse: sed potiùs huiusmodi praedeterminationem principia eius vniuersa subuertere.

Nam primò, praedeterminatio illa prorsus destruit totam illam differentiam gratiae Adam, & Christi seu adiutorij *sine quo non*, & adiutorij quo fit opus: quam tamen Augustinus firmissimè, vt suprà vidimus, stabilivit & velut immobilem basim totius doctrinae suae posuit. Patet hoc ex eo, quòd praedeterminatio illius naturae sit, vt hoc ipso quo ponitur, ponatur actio, illâ non positâ nunquam fiat. Illa enim est ipsissima descriptio adiutorij quo; nullo autem modo adiutorij *sine quo non*, quod Adamo datum fuit.

Secundò quia praedeterminatio physica facit, vt liberum arbitrium non solum velle & operari possit, sed etiam vt semper actu velit, & opere-
 tur, prout auctores eius ex perfecto docent. Tale autem adiutorium stanti homini aut Angelo datum non fuit; sed lapsis posteris reseruatum: *Primo homini*, inquit Augustinus, *datum est adiutorium perseverantiae, non quo fieret vt perseveraret; sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset.* Et inferiùs: *Habens virtutem liberi arbitrij, quamuis non de futuro adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet: non tamen tali quo in illo Deus operaretur, vt vellet.* Quam doctrinam creberrimè in illo libro repetit, & nos suprà satis superque inculcauimus.

Tertiò, quia praedeterminatio physica talis naturae est, vt non relinquatur in libertate voluntatis eam amplecti vel non amplecti, sed semper inuictè facit, vt eam voluntas amplectendo consentiat. Tale autem non fuit adiutorium Adæ aut Angelorum, vtpote quod in libero eorum arbitrio relictum fuit: *Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio.*

Quarto, quia praedeterminatio physica nunquam deferitur à voluntate, sed ipsa potiùs facit, ne à voluntate deferatur. Adiutorium autem Adami nullo modo istius conditionis fuit: *Quod adiutorium, si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonum: sed deseruit, & desertus est.* Et exactiùs declarans naturam eius: *Tale quip-*

A pe erat adiutorium, quod defereret, si vellet, & in quo permaneret, si vellet: non quo fieret, vt vellet. Et paulo inferiùs non minus luculente: *Sic adiunabatur, vt sine hoc adiutorio in bono non maneret; sed hoc adiutorium, si vellet, defereret.*

Quintò, quia gratia praedeterminationis physica si non detur homini, non idcirco à culpa excusatur: alioquin enim peccatores omnes, qui iustitiam deserunt & physicâ praedeterminatione ad perseverandum, & iustè viuendum carent, sine culpa caderent. Adiutorium verò Adam & Angelorum huiusmodi fuit, vt nisi eis datum fuisset, sine culpa cecidissent: *Si autem adiutorium hoc vel Angelo, vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, non utique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent.*

Sextò, quia praedeterminatio illa physica destruit prorsus magnam illam libertatem, & bene viuendi potestatem, quam Augustinus, Pontifices, & Concilia nos in Adamo amisisse testantur, vt etiam fusè declarauimus suprà. Nam illa libertas in eo sita erat, quòd homo per liberum arbitrium sicut malè viuere poterat, ita etiam benè: sic videlicet, vt non esset necesse voluntatem illam benè viuendi per gratiam praeparari, sicut nunc post lapsum est necessarium, quando Deus per gratiam in homine operari debet, vt velit, & faciat. Quod si etiam tunc debebat per physicam istam praedeterminationem fieri, vtpote cuius iste proprius effectus est, quemadmodum auctores eius tradunt, jam funditus illa doctrina Augustini, & Conciliorum labefactata corruer.

Septimo, quia praedeterminatio illa physica libero arbitrio merita, & eorum mercedem inuictè donat. Hoc autem adiutorium Adam & Angelorum nullo modo faciebat; vt etiam suprà ex Augustino comprobauimus. Quae doctrina etiâ solidissimè fundata, per istius physicae praedeterminationis necessitatem in statu primæ illius integritatis evertitur. Ex quibus omnibus, alijsque argumentis, quae adduci possent, perspicuè ostenditur, nihil capitalius principijs Augustini, nihil quod eius doctrinae magis ex diametro repugnet, effingi posse, quàm quòd Adam adiutorium in physica illa praedeterminatione situm fuerit: vt sanè non temerè dici posse videatur, quòd auctores, qui praedeterminationem illam physicam ad statum etiam integrum Adam & Angelorum extendunt toto ostio ab Augustini principijs aberrauerint. Quapropter si istud innocentiae adiutorium nullo pacto liberum arbitrium ad agendum physicè praedeterminauit, nec donauit, vt inuictissimè quòd bonum est vellet, & hoc deferere inuictissimè nollit; sed in ipso arbitrio relictum fuit, vt in eo permaneret si vellet & si vellet defereret; vtpote quòd ita voluntatem afficiebat, vt manens liberum benè vellet posset, & malè: & hoc rebus ipsis declaratum fuit, dum Angeli sancti tali adiutorio adiuti, cadentibus alijs per liberum arbitrium & illud adiutorium re ipsa deferentibus, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, sicut hac omnia perspicuis verbis Augustinus identidem profitetur: nimia profectò contentionis fuerit, adhuc nodos in scirpo velle quærere, & praefractè negare velle, quòd aliud quippiam August. de modo concurrenti gratiae cum integra innocentium libertate senserit, quàm plerique Recentiores de concursu eius cum vulnerata natura se docere gloriantur. Ex quo & illi refelluntur, qui se primos huiusmodi concursus inuentores vel certè expositores esse putant: cum tot seculis antè sanctus Augustinus illum agnouerit, protu-

Ibid.

Ibid.

Lib. de corr.
 & grat.
 c. 12.

Ibid.

Ibid.

Cap. 11.

Cap. 11.

Lib. de
 correp. &
 grat. c. 11.

lerit, docuerit, & iterum iterumque inculcauerit, tantaq; manifestationis luce declarauerit, vt præter nonnullas Aristotelicæ Philosophiæ tricas, aut ineptias è classibus Dialecticis in Theologiâ immixtas, quibus cœlestis medicinæ sinceritas magis adulterata est, nihil omninò noui protulerint, quod non Augustinus antè viderit, & solita sua in Theologicis rebus grauitate vel breuiter indicauerit, vel contemnendo præterierit. Quod ex ijs, quæ de Angelorum & hominum

A in statu innocentia prædestinatione, & electione, & de lapsorum hominum adiutorijs dicturi sumus, longè plenius innoſceret. Nunc tempus est vt aliquid de illâ ineffabili ruina, seu peccato primi hominis, & de illius in posteros traductione dicamus: quo magnæ illæ liberæ voluntatis vires perierunt, ita vt nouâ benignissimi Saluatoris medicinâ opus fuerit, qua liberum arbitrium sanaretur & roboraretur, vt posset bonum velle, & operari.

F I N I S.

G ij

DE STATV NATVRÆ LAPSE LIBER PRIMVS.

Qui est de peccato originali.

CAPVT PRIMVM.

PECCATVM ORIGINALE EX
*mente Augustini concupiscentia. Quid reatus eius, utrum culpæ an pœnæ sit? Agnouit in eo iniquitatem, mortem animæ, immun-
ditiam, auersionem, &c.*

PELAGIANA hæresis in eo magna ex parte sita fuit, quod peccati illius ingentis transitum exhibilaret. Hæc enim fuit totius erroris istius firmissima velut basis, qua subtracta corruebat. Videbant enim tantas naturæ vires, quantas ad iustitiam prædicabant, non posse vlla ratione defendi, si naturam peccato aliquo vitiatam esse concederent. Vnde in hoc peccato astruendo & explicando potissimum Diui Augustini industria desudauit, & de Ecclesia Christiana benè meritus est. Nec mirum sanè; quandoquidem, sicut illius peccati euersio, vnicum hæresis Pelagianæ fundamentum est; ita è contrario peccati illius transitus, Christi, & Christianæ fidei. Nam vt rectissimè Augustinus dicit; *in causa duorum hominum, quorum per vnum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccatis, &c. propriè fides Christiana consistit.* Hoc ergo peccatum quia quotquot Catholico nomine gloriantur, constanter credunt, non est laboriosè fatagendum, vt astruamus. Sed quia non rarò vsu venit, vt quod fide credimus, disputandi subtilitate è manibus elabatur; dum vel Glossa textum destruit, vel principijs conclusiones ita dissonant, vt quod in principio velut vnâ manu dedimus, hoc in repugnante illi explicatione vel conclusione, velut alterâ auferamus, operæ pretium est hîc ex Diui Augustini scriptis ostendere, quid ipse senserit, & qua peccati illius explicatione & intelligentiâ Catholica Ecclesia per os eius Pelagianam hæresim vicerit, de victaque triumpharit. Nec enim ostendi potest, fuisse quempiam in tota Ecclesia, siue tempore Augustini, siue multis seculis pòst, qui aliter peccati illius naturam aut transitus modum intellexerit, aut exposuerit, aut exponendum iudicauit quàm Augustinus illud in scriptis suis declarauit: vt quisquis Regiam viam istam ab eruditissimis maioribus per secula multa tutam ingressus fuerit, meritò de veritate possit esse securus. Nam propter nonnullas, quæ in re ista obscurissima,

A quamcunque tandem sententiam secutus fueris; deesse non possunt, remoras ac difficultates, compendia itinerum velle sequi, non solùm novâ, sed etiam à traditis atque tritis majorum vestigijs discrepantia, periculo sanè non caret, quantumuis quadam speciè facilitatis blandiri primâ fronte videantur.

Qui igitur sit peccatum illud, & qua ratione ab Adamo in posteros traducatur; obscura quæstio semper habita fuit. Vnde de illo August. *Quo*

nihil est ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius. Naturam tamen eius August. ab exortu Pelagianæ hæresis vsque ad occasum eius, constanter eodem modo, sine vlla variatione, tanquam sibi certissimam semper explicuit, etsi de quibusdam circumstantijs eius semper ab initio vsque ad finem vitæ fluctuauerit. Vt igitur à priorè quæstione incipiamus, tanquam rem sibi exploratam semper Aug. docuit, peccatum originale esse concupiscentiam. Testimonijs istius veritatis scripta, quæ aduersus Pelagianos exarauit, plena sunt. Sic enim loquitur in lib. 2. aduersus Iulianum: *Non est hoc malum nuptiarum, (de concupiscentia, cum qua pugnamus, multa locutus fuerat)*

sed primorum hominum peccatum in posteros propagatione traiectum. Et libro tertio cum dixisset, *Nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, accusari non posse, id est, nuptias propter peccatum generatione propagatum non posse reprehendi,*

C explicando subiicit: *Malum originale dixi, cuius motibus mecum repugnas, & cuius contra me laudibus pugnas.* Et continuò: *Quod natus es, pertinet ad Dei conditionem, & parentum fecunditatem: contra quod autem dimicas, quia renatus es, pertinet ad præuicationem, quam diaboli astutia seminauit, vnde te Christi gratia liberauit, &c. non iam reus ex illo, sicut eras natus.* Et libro quarto: *Si autem hoc malum, quod in seipsis parentes sentiunt, cui malo, vt tuis verbis vtar, Apostolorum legio repugnauit, non pertineret ad filios; sine villo vtrique nascerentur: nunc verò quandoquidem cum hoc nascuntur, quid miraris, quia propter hoc renascuntur, vt ab eius obligatione soluantur? Vbi tanquam rem manifestam, nullâque admiratione dignam hoc tradit. Et infra: Nec libidinis*

D *tabe polluantur, qui libidine benè vtuntur, quamuis generent libidinis tabe pollutos & illa regenerandos.*

Et libro sexto aduersus eundem Iulianum: *Tale porro ac tam magnum malum (concupiscentiæ) tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, nisi & eius vinculum, in illa, quæ fit in baptismo, remissione peccatorum omnium solueretur.* Et inferiùs: *Hoc ergo vitium (quod suscitât desideria mala) non potest nisi reatu tenere hominem, quamuis eiusdem mali bono vsu de castis coniugibus procreatum.*

*Lib. de pecc.
orig. c. 24.*

*Lib. de mori-
bus Eccles.
c. 22.*

*Lib. 2. con-
Iul. c. 10.*

Lib. 3. c. 21.

Lib. 4. c. 2.

Ibid. c. 8.

Lib. 6. c. 12.

cap. 19.

procreatum. Et in libris aduersus eundem Iulianum operis imperfecti: Vtrum peccatum, an mors, imperf. cont. an utrumque per omnes homines pertransisse dictum sit, Iul. f. 273. videtur ambiguum: sed quid horum sit, res ipsa iam aperte demonstrat. Nam si peccatum non pertransisset, non omnis homo cum lege peccati, quæ in membris est, nasceretur: si mors non pertransisset, non omnes homines, &c. morerentur. Sed quid opus pluribus? Pænè volumen ex solis hac de re testimonijs posset confici, quorum nonnulla adhuc infra proferre cogemur. Sed hæc præsentī loco satis sint: ex quibus constat, hoc eum velut rem sibi perspectissimam constanter docuisse.

Sed quia principia doctrinæ S. Augustini non
 ita passim cognita sunt, vel penetrantur; hinc
 factum est, ut nonnulli doctrinam istam graui-
 bus censuris satis immodestè perstrinxerint. Ausi
 enim sunt dicere: *Rationem huius peccati ita as-
 gnare Augustinum, ut qui eius sententiam sequere-
 tur, ratione facile conuinci posset, ut concederet, nul-
 lum esse aliud peccatum, quod verè & propriè peccatum
 esset, præter peccatum primi parentis: idque propter
 reatum, cuius Augustinus mentionem facit. Ad-
 ditque meritò illam sententiam Scholasticis non
 probari: Ex ea enim, inquit, cogimur incidere in
 sententiam Pelagij. In qua censura tam insolenti,
 vtrum temeritas, an imperitia palmam ferat,
 planè nescio. Quid enim magis temerarium dici
 potest, quàm Augustinum, cui soli Pelagianæ
 hæresis extirpationem Ecclesia hætenus acce-
 ptam tulit, illam opinionem docuisse, ex qua
 necesse est in eandem hæresim incidamus? Impe-
 ritia verò doctrinæ S. Augustini tanta in eo pas-
 sim apparet, ut alienis non suis oculis illius scri-
 pta legisse videatur. Ex quo factum arbitror, ut
 cum Acta Concilij Palestini contra Pelagium
 celebrati velut recenter à se inuenta proferre vel-
 let, nesciens laciniam quandam ex libro Augusti-
 ni de peccato originali obtruserit. Ne verò sua
 careret verissimilitudine ea, quàm ipse de sen-
 tentia Augustini censuram tulerat, nonnulla loca
 profert, quibus Augustinus suam ignorantiam
 fateatur, tum in *a* liberis de peccatorum meritis;
 tum in *b* Epistola ad Hieronymum; tum in *c* Ser-
 mone quodam de verbis Apostoli. Sed in omni-
 bus istis locis Augustinus de alia difficultate in-
 telligenda satagit, quæ à præsentī diuersissima est.*

Vt igitur Augustinus ab illo opprobrio Pelagianæ hæresis vindicetur, paulò latius declarandum est, quid August. hac in re senserit: ne sententia minùs penetrata, & à principijs suis auulsa displiceat. Itaque in primis Augustinus, quæ eadumque concupiscentiam vel libidinem, quæ eadem Augustino sunt, esse peccatum originale tradit, nomine concupiscentiæ non intelligit solam libidinem illam, qua vel obscenæ partes corporis excitantur, vel intus ipse animus ad concubitum accensus inhiat: sed omnino omnes cupiditates animi, quibus homo ad peccata propellitur & prouocatur, siue illa carne, siue solo animo peragantur. Phrasin enim Apostolicam sequi solet, qua dicit Iacobus: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua.* Et Paulus: *Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.* Totoque illo capite generatim concupiscentiam vsurpat, prout motus eius ab Augustino describitur esse desiderium peccati. Vnde ad illum Apostoli locum: *Non concupisces: Apertissimum, inquit, saluberrimumque præceptum est, quod si quis impleuerit nullum habebit omninò peccatum.* Nam hoc ideo elegit Apostolus generale quiddam, quo cuncta complexus est, &c. Neque enim nullum peccatum, nisi

Tom. 2.

A *concupiscendo committitur. Quam concupiscentiam ita latè sumptam ipse trifariam diuidere solet, vt omne omninò cupiditatis genus complectatur. Quibus de rebus latiùs alibi dicturi sumus. Eodè quoque modo libido generatim ab ipso sumitur, prout nomen sonat: Ea quæ in genitalibus, inquit, Lib. 14. de libido nominatur: cùm hoc sit generale vocabulum om- Cinit. c. 15. nis cupiditatis. Et mox ostendit, libidinem vlciscendi esse iram; habendi pecuniam esse auaritiam; quomocunq; vincèdi esse peruiçatiã; gloriandi esse iactantiam; & sic de cæteris multarum rerum libidinibus, quarum pleræque nominibus carent. Huius autem generalis libidinis pars quædam est illa notissima, qua in concubitum animus vel solus, vel cum ipsa etiam carne, stimulat.*

Deinde quando Augustinus docet libidinem vel concupiscentiam esse peccatum originale, sic accipit illa, ut simul inuoluant reatum, quo anima coram Deo rea est: qui reatus per peccati remissionem tollitur, quamvis ipsa concupiscentia remaneat. Ex quo fit, ut reatum illum ipse consideret velut id quod formale est in peccato originali, concupiscentiam illam velut materiale. Itaque sapius dicit, illo reatu ablato concupiscentiam expiari, non imputari, & similia. Hinc illa Augustini passim in eius libris repetita: *Huius concupiscentiae reatum regeneratio sola dimittit, quem generatio trahit. Et inferius: Respondemus, inquit, dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur: quamvis autem reatu suo iam soluto, manet tamen, donec, &c.* Quod paulò post declarat comparatione peccatorum actualium, quæ quamvis prætereant actu, manent tamen reatu; & in æternum permanent, nisi remittantur: Sic itaque inquit, fieri è contrario potest, ut etiam illud maneat actu, prætereat reatu. Quod paulò antè dixerat: Illius concupiscentiae, quando remittitur, reatus aufertur. Et multis interiectis addit: Hæc itaque remissio peccatorum quandiu non sit in prole, sic ibi est lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus eius cum illa sit, qui eam teneat æterni supplicij debitorem. Et in libris contra Iulianum: Sciens eius gratia nos sanari ab isto concupiscentiali motu, qui nos ab eius originali reatu, spiritali regeneratione sanauit. Et Paulo post: Iam procul dubio cernis, atque concedis, esse in homine aliquid mali, quod non ipsum, sed reatus qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptismo. Et paulò antè: Reatus eiusdem mali, non quo reum malum est, sed quo reum facit, in quo est, sicut generatione contrahitur, ita nisi regeneratione non soluitur. Similia videre licet libro sexto contra Iulianum, & alijs multis locis. Ex quibus sanè perspicuum est, Augustinum non existimare, nudam illam concupiscentiam, seu cupiditatem, seu libidinem esse originale peccatum: sed concupiscentiam cum illo reatu, qui baptismo tollitur, expiatur, non imputatur, soluitur dimittitur: quibus phrasibus Augustinus uti solet.

Sed hîc est Scriptoris illius Recentioris, de quo suprà mentionem fecimus, lapsis offensionis, & petra scandali. Opinatur enim nomine reatus obligationem ad pœnam semper intellexisse Augustinum, nec aliud, inquit, intelligere potuisse. Obligatio autem ad pœnam non est peccatum: sed effectus eius. Et hæc est causa, cur putet Augustini sententiam in Pelagianismum incidere: quia veri peccati rationem tollit ex paruulis.

Sed si Augustini scripta potius diligenter per-
scrutari, quam censere maluisset, deprehendisset
fortassis, nullam esse causam tantæ seueritatis in

G iij

tantum Doctorem. Augustinus enim nomine reatus, quando de originali peccato loquitur, id intelligere plerumque solet, quod Scholastici reatum culpæ vocant. Nec aliud est peccato jam præterito, quàm ipsa culpa, ipsa macula, ipsum peccatum habituale, quò anima culpabilis, maculata, & rea, non pœnæ tantum, sed peccati manet; siue reatus ille simul respectum implicet ad peccatum aliquod præteritum, siue non implicet. Ipsa enim culpa habitualis, seu peccatum habituale est ipse reatus animæ, quo coram Deo culpabilis tum peccati tum pœnæ manet. Hoc autem reatum vocare maluit, quia ille sonat quodammodo ipsam imputabilitatem ad culpam; sicut reatus pœnæ imputabilitatem seu obligationem ad pœnam: Sed ipsum Augustinum sua sensa explicantem audiamus, qui satiatissimè, & luculentissimè se ab istius censuræ temeritate defendit. Nam in illo ipso loco, de illo concupiscentiæ reatu est professio tractat, simulatque remanentis concupiscentiæ reatum ablatum esse dixisset, perspicuis verbis adiicit: Hoc est enim non habere peccatum, reum non esse peccati. Quid clariùs postulari potest? De concupiscentia loquitur: de reatu eius disputat, quem remitti, & auferri docet. Et ne reatum pœnæ quisquam intelligeret, occurrit ipse-met asserendo, per huiusmodi remissionem hominem non esse amplius reum peccati; & idè non habere peccatum, hoc est, non esse amplius peccatorem. Quod ut familiari exemplo nobis exponeret, nec vllus relinqueretur cauillationi locus: Nam, inquit, si quispiam, verbi gratiâ, fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterij, donec reatus ipsius indulgentiâ remittatur. Habet ergò peccatum, quamvis illud quod admisit iam non sit, quia cum tempore quo factum est, præterijt. Nam si à peccando desistere hoc esset non habere peccatum, sufficeret, ut hoc nos moneret Scriptura, &c. Non hîc de reatu pœnæ, sed culpæ sermonem esse, verba ipsa luculentiùs clamant, quàm ut alicuius illustrationis vel expositionis indigeant. Dicit enim, per huiusmodi reatus homines esse reos, non pœnæ, sed peccati adulterij; eoque reatu sublato vel manente, tolli vel amante peccatum. Et adhuc tamen alibi manifestius rerum peccati originalis à reatu pœnæ distinguit: Quasi verò, inquit, peccatum, quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu eius implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, usquam esse potuerit, nisi in voluntate: quâ voluntate commissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio. Ecce euidentissimè reatum culpæ a reatu pœnæ distinctum & ita distinctum, ut posterioris illius causa sit prior: Reatu peccati implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios. Et hinc est, quod Iulianus, cum sensum Augustini de reatu culpæ & pœnæ intelligeret, etiam vtrumque distinguit: Intrauit per vnum hominem peccatum in hunc mundum, & per peccatum mors; quoniam illum & reum, & damnationi mortis perpetuæ destinatum mundus aspexit. Ecce reatum culpæ simul & pœnæ. Et eandem distinctionem obseruans Augustinus: Hanc mortem, qua omnes morimur, &c. non vis ex peccato in omnes fecisse originaliter transitum, ne cogaris fateri, simul etiam originaliter transisse peccatum: sentis quippe, quàm iniquum sit sine merito transisse supplicium. Et apertissimè in Psalmos, cum dixisset: Trahitur iniquitas ex Adam: Etiam, inquit, ipsum vinculum mortis cum ipsa iniquitate concretum est. Nemo nascitur, nisi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ. Ecce in his locis clarissimè peccatum ipsum paruulorum statuit esse meritum supplicij: & propter

iniquitatem trahi meritum pœnæ: quam doctrinam sexcenties aliis locis repetit, sicut infra suis locis dicturi sumus: ut nemo profectò, nisi prorsus peritax, aut gloriæ suæ de superato quoquo modo Augustino, quàm veritatis amantior dubitare queat, quin Augustinus culpam, seu reatum culpæ paruulorum à reatu pœnæ distinctum agnouerit, & vnum alterius causam, reatumque culpæ supplicij secuturi meritum constituerit. Hinc est igitur, quoddà sapissimè reatum illum concupiscentiæ, siue id, propter quod paruuli supplicio digni rei fiunt, talibus epithetis declarauit, qualia in reatum pœnæ non possunt vlla veri similitudine transferri. Vocat eum immunditiam & iniquitatem: Per hæc, inquit, Sacramenta peccati reatus in paruulis soluitur: de quo reatu scriptum est, neminem esse mundum, nec si vnus diei fuerit vita eius, Vnde est & illud in Psalmis: Ego in iniquitatibus conceptus sum. Et in alio eiusdem argumenti libro: Per successionem transeunte in omnes proscriptione iniquitatis & mortis. Et in Psalmos: Quid est, quoddà se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam? Quam statim non pœnam, sed meritum pœnæ nominat. Vocat eum sexcenties & amplius mortem, & inde mortuos esse paruulos: Tale porro ac tantum malum, tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in ultimam mortem, nisi eius (mortis) vinculum in illa, quæ sit in baptismo, remissione peccatorum omnium solueretur? Ecce hoc est, quod toties alibi dicit, reatum peccati solui, mortem scilicet animæ, seu vinculum mortis solui. Et cuius, quæso mortis, an corporalis, an alicuius reatus pœnæ? Ipse Augustinus dicat: Propter hoc vinculum mortis mortui reperiuntur infantes, ea morte, qua tenebantur omnes, pro quibus mortuus est Christus. Vnus enim pro omnibus mortuus, ergò omnes mortui sunt. Et in eisdem libris alibi: Si fieri non posset, (ut peccatum seminibus misceretur) non esset vnde paruulos nondum de corpore egressos mortuos diceremus: quia si Christus & pro ipsis mortuus est, ergò & ipsi mortui sunt. Et inferiùs: Nequis ambigeret, quam mortem intelligeret: Non habere paruulos vitam, nisi habeant Christum, Ioannes Euangelista testatur, dicens in Epistola sua: Qui habet Filium, habet vitam, qui non habet Filium, vitam non habet. Merito ergò intelliguntur mortui, qui non habent vitam, pro quibus est Christus mortuus, ut habeant. Nescio quid apertius de morte paruulorum dici queat. Mortuos enim esse docet, quia non habent in se vitam, id est, Filium Dei, hoc est, Deum; qui secundum perpetuam Augustini doctrinam respectu animæ est vita eius: Dico tibi anima, inquit, quoniam Deus tuus etiam tibi vita est. Vnde & generalis eius sententia est: Peccatum mors est anima. Et alibi: Quam (mortem corporis) noluit Adam peccando meruisse; sed anima, quæ in ipso peccato sit. Vocat illum reatum etiam pollutionem: quo vocabulo nihil iste ipse recentior Scriptor efficacius inuenire potuit, ut veram peccati maculam nobis exprimeret. Docet enim eam non esse aliud, quàm denominationem rationis, qua aliquis denominatur pollutus & peccator, ab actu præterito non retractato: Hoc est, esse figmentum quoddam mentis, quo tamen aliquis reuera manet pollutus atque peccator. Quid enim est denominatio rationis, nisi figmentum rationis? Cuiusmodi præstigijs subtilitatis vtrum non omne peccatum euanescat in fumos ipse viderit. Certè Augustinus veram peccati originalis pollutionem agnoscit; sed longè solidius, quàm in tali rationis denominatione fundatam: Nec libidinis, inquit, tabe polluntur, qui libidine

Lib. 1. de
nup. c. 20.

Ibid.

Lib. 1. re-
tract. c. 15.

Lib. 2. oper.

imperf. cont.

Iul. f. 274.

In Psal. 50.

Lib. de pecc.
merit. c. 24.

Lib. 2. c. 11.

In Psal. 50.

6. cont. Iul.
c. 15.

Lib. 6. c. 9.

10. confess.
c. 6. & 10.
& alibi.

Tract. 49.

in Ioannem.

Lib. 1. de pec.
merit. c. 9.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 8.

Int. 1. Diss.
139. c. 5.

*libidine bene vtuntur: quamuis generent libidinis ta-
be pollutos, & idè regenerandos. Vbi libidini pol-
lutionem in paruulis conjunctam esse, non in pa-
rentibus baptisatis; & prosper talem pollutio-
nem regenerandos esse, perspicue proficitur. Et
in libris de Ciuitate Dei: Propterea nobis per me-
diatorem prestita est gratia, vt polluti carne peccati
carnis peccati similitudine mundemur. Denique
non obscure vocat reatum illum auersionem à Deo,
quando paruulos à Deo auersos esse constituit:
Quomodo dicturus erat eum (paruulum) renuntiare
diabolo, cuius in eo nihil esset? Quomodo conuerti ad
Deum, à quo non esset auersus? Cum igitur Augusti-
nus peccato paruulorum originali, hoc est, con-
cupiscentiæ, quam semper eorum peccatum nun-
cupat, auersionem, pollutionem, mortem animæ, iniqui-
tatem, immunditiam conjunctam esse fateatur: ea-
que omnia cum reatu, quem ipse prædicat, ablato
tollantur, eoque manente maneant. neque vilo
modo debitum pœnæ, sed peccatum & culpam
præ se ferant; perspicuum est, illum reatum con-
cupiscentiæ esse aliquid à reatu pœnæ longè di-
uersum, eoque prius: propter quod debito pœnæ,
seu æternæ damnationis obstricti sunt.*

CAPVT II.

SOLVITVR LOCVS DIFFICILIS
Augustini ex libro sexto contra Iulianum.

SE D vnus est Augustini locus, qui contra
doctrinam istam opponi potest, vt ostenda-
tur, eum per reatum concupiscentiæ nihil
aliud nisi reatum pœnæ intellexisse. Nam libro
sexto contra Iulianum dicit, reatum illum respec-
tu hominis, qui se peccasse non meminit, non
esse in animo ipsius, sed in occultis legibus Dei, quæ
conscriptæ sunt, quodammodo in mentibus Angelo-
rum, vt nulla sit iniquitas impunita, nisi quam san-
guis mediatoris expiauerit: cuius signo crucis conse-
cratur vnda baptismatis, vt eâ diluatur reatus, tan-
quam in Chirographo scriptus in notitia spiritalium po-
testatum, per quas pœna exigitur peccatorum. Quibus
verbis quia significat, reatum illum non esse in
animo, sed in mentibus Angelorum, per quos
pœna exigenda est peccatorum, videtur reatum
pœnæ nomine reatus intelligere. Nam iste locus
est, qui recentiore illum scriptorem in eam
Augustinus censuram præcipit.

Respondeo igitur primò, aliquibus visum es-
se, quod Augustinus de reatu pœnæ loquatur: non
quasi alium reatum non agnouerit, qui istius ori-
go & veluti basis est, sed quia per reatum pœnæ
tanquam vulgo notiore, magisque intellectu
facilem, rem obscuram illustrare maluerit. Per-
facile enim intelligitur, peccato transacto digni-
tatem pœnæ esse reliquam: quo verò pacto pec-
cati reatus ipso peccato jam præterito maneat,
non ita cuius obuium est: cum etiamnum diffi-
cultas ista doctissimorum fatiget ingenia. Solutio
facilis est, & fortassis vera.

Vt verum tamen fatear, difficulter mihi per-
suaserim, hanc diui Augustini sententiam esse.
Nam in ipso isto capite, ex quo locus ille auulsus
est, luculentissimè tam ipse, quàm Iulianus, de
reatu peccati seu culpæ disserunt. Iulianus enim
propter illa Augustini verba, quibus dixerat,
concupiscentiam manere actu, præterire reatu, ve-
lutea reprehendens dicit, contrarium in peccatis
habere locum: nempe, vt prætereant actu, reatu

A verò maneant. Hoc autem eum de reatu culpæ non
pœnæ intelligere, apertissimè declarat, quando
dicit: *Potest, donec consequatur veniam, primi impie-
tate commissi: & manet reatus, actione finita. Quid*
est enim impietas commissi, nisi reatus culpæ, quæ
commissa est? Vnde mox reatum abscedere, idem
esse dicit, quod liberum à profanitate videri. Quod
fane nihil aliud est, quàm liberum ab ipsa pro-
fanitatis culpa videri. Nec Augustinus hoc re-
prehendit, sed potius probat, cum dicit: *Hoc de*
sacrificio idolis oblatio verissimè dicit: actus est enim,
qui ope ipso peragitur, & non erit, & si iterum sit, al-
terum sit. IMPIETAS verò ipsa, quæ hæc sunt, tam
diu manet, donec idolis renuncietur, & credatur in
Deum. Quid est enim, impietatem manere, nisi rea-
tum culpæ manere? Vnde paulò inferius id quod
dixerat, impietatem immolationis manere, alijs
verbis dicit; Manet tamen reatus eius, donec in lau-
acro, &c. Quæ cum apertè de reatu culpæ ab vtro-
que intelligantur, etiam de reatu culpæ intelligi
debet, id quod de reatu concupiscentiæ dicit: pro-
pter quam explicandum illa de peccati actualis
reatu permanente similitudo prolata fuerat.

Sed quia Iulianus dixerat, reatum illum, seu
impietatem, qua premebatur is qui idolis immo-
lauerat, remanere in illius conscientia qui deliquit,
donec dimittatur; pertransennam reprehendit Iu-
lianum Augustinus, eo quod inde sequeretur,
non superesse amplius illum reatum, si quis pec-
cati oblitus, nullâ amplius eius conscientia ve-
xaretur: cum tamen eum permanere, certum sit,
donec remittatur. Vnde concludit, non eum in
corpore, non in conscientia, quia oblita est; sed
permanere in legibus Dei scriptis in mentibus
Angelorum. Quæ Augustini disputatio & reso-
lutio vt rectè intelligatur, notandum est, Augu-
stinum ita sæpè solitum esse loqui, vt in conscien-
tia, & in memoria & in animo esse dicat, quod in
eius cognitione versatur. Quo loquendi modo
nos dicere solemus, objecta esse in intellectu, vel
in voluntate obiectiue. Hinc est, quod Augusti-
nus in libris contra Faustum prorsus similiter di-
cit, sententiam seu rem veram esse in animo no-
stro; sed si obliuiscamur eius, esse in ipsa veritate:

D Quod si quæras, inquit, vbi sit hæc vera sententia,
(nempe, qua res aliqua quæ non est, dicitur fuisse;
siue propositio aliqua obiectiua de re præte-
rita) prius inuenitur in animo nostro, cum id verum
(tanquam obiectum) scimus & dicimus. Sed si &
de animo nostro ablata fuerat, cum id quod scimus obli-
tuerimus, manebit in ipsa veritate. Semper enim ve-
rum erit, fuisse illud, quod erat, & non est, &c. Vbi
rem intellectam eodem modo dicit in animo esse,
cum scitur; in veritate verò, seu in legibus veri-
tatis, quando eius obliuiscimur. Hinc est, quod
in libris de Trinitate docet, mentem & notitiam
esse in amore quo quis amat mentem & noti-
tiam; & amorem esse in notitia, qua quis nouit
amorem: nempe tanquam objecta in actibus, qui
circa illa versantur: quomodo & amor in seipso
est, cum se amat: Mens, inquit, quæ se nouit &
amat, in amore & notitia sua est: & amor amanti
mentis, seseque scientis in mente notitiæque eius est:
& notitia mentis se scientis & amanti in mente at-
que in amore eius est; quia scientem se amat, & a-
mantem se nouit. Et rursum paulò inferius: Mens
quæ se nouit & amat, cum sua notitia est in amore,
& cum suo amore in notitia. Quibus similia in eo-
dem capite aliquoties repetita videre licet. Hunc
ergo loquendi modum etiam hic obseruauit Au-
gustinus, vt in animo id esse dicat, quod in eius
memoria est: idque eo congruentius, quod per

Iuliani verba ita loqui coactus fuerit. Nam ipse A dixerat, prateriti peccati reatum manere in illius conscientia, qui deliquit. In conscientia autem manere non est aliud, maximè phrasi Augustini & Iuliani, quam hominem esse conscius delicti sui, eoque stimulari. Nam iuxta illum sensum statim ex eius verbis concludit Augustinus: Ergo in sub-
Lib. 6. cont. Iul. c. 9. jecto est reatus ille, hoc est, in animo eius, qui deliquisse se meminit, & scrupulo angitur conscientia. Quasi in conscientia, & in animo esse reatum, non sit aliud, quàm meminisse delicti sui. Ex quo eodem sensu fluit, quòd Iulianus dicit, Augustinum paruulis conscientiam, nempe peccati, sine scientia ascribere: Et Augustinus respondet; In paruulis, nec scientiam esse, nec conscientiam. Sed
Lib. 5. cont. Iul. c. 1. ibid. quid ista omnia magis ad reatum poenae, quàm culpae faciunt? Nam subjectiue non minus reatus poenae, quàm culpae in animo manet, etiamsi non amplius se deliquisse meminerit. Quapropter non aliud isto loco vult Augustinus, quàm reatum culpae prateritae manere quidem objectiue in conscientia delinquentis, vt Iulianus dixerat, quamdiu se deliquisse meminit; sed si oblitus fuerit, manere in occultis legibus Dei, seu in ipsa aeterna incommutabili veritate scripta quodammodo in mentibus Angelorum, id est, quam mentes Angelorum intuendo cognoscunt: in qua vident, nullam impietatem, id est, nullum peccati reatum impunitum esse debere, nisi quem sanguis mediatoris expiauerit. Et quia mens Angelorum quasi charta est, in qua veritas illa scribitur, idcirco non hunc reatum, vt perperam ille scriptor dicit; sed ipsas mentes, seu ipsam notitiam Angelorum chirographum vocat, in quo, velut objectum in notitia seu innotescence, reatus ille scriptus est: vt diluatur reatus tanquam in chirographo scriptus in notitia spiritualium potestatum, per quas poena exigitur peccatorum. Sed ista omnia rectissimè de reatu culpae intelliguntur: nam & illae non minùs quàm reatus poenae in Angelorum notitia scriptus manere debet, vt sciant, de quibus poena sit exigenda; nempe de illis, qui culpae rei sunt. Nam quo pacto in eorum mentibus scribi potest, vt nulla sit iniquitas impunita, si non in eorum mentibus etiam iniquitas ipsa, quae non debet esse impunita, scribatur? Et quid est ista iniquitas, nisi ipsa culpa seu reatus culpae, qui ex mente hominis, non amplius memoris se peccasse deletus est. Ex quibus manifestum est, totam istam disputationem Iuliani & Augustini longè rectius de reatu culpae, quàm poenae accipi; vtpote quem impietatem commissi, & iniquitatem, peccato scilicet praterito, permanentem vocant: Nec vllò pacto ex ea posse confici, quod Augustinus nullum reatum nisi poenae in illo reatu concupiscentiae, cum qua proles nascitur, intellexerit.

CAPVT III.

QVO PACTO REATVS
 sit ex concupiscentia, latè ex Augustino.
 Cur ea phrasi tam libenter vtatur.

EX eis, quae capite primo dicta sunt, satis superquelliquet, Augustinum nullo modo quicquam eorum latuisse, in quibus plerique recentiores formalem habitualis peccati, seu originalis peccati, quod habituali simile est, rationem collocant. Nam siue dixeris, esse priuationem originalis iustitiae, siue separationem à

Deo; quid aliud est mors animae, quia paruulos mortuos esse sexcenties Augustinus docet? Siue priuationem nitoris ac pulchritudinis; quid est aliud immunditia? Siue pollutionem ex qua peccator dicitur; quid est aliud libidine esse pollutus, vt regenerationis indigeant? Siue dissonantiam animi habitualem à lege; quid est aliud iniquitas, quam ipse saepius praedicat? Siue auersionem à Deo; quid est aliud id quod ipse dicit, paruulum non posse conuerti ad Deum, à quo non esset auersus? Ista quippe omnia, & alia plura, de quibus magno conatu in Scholis disputant, non tantum in originali peccato, sed in omni omnino peccato ita conjuncta sunt, vt sola rationis consideratione separentur. Cum enim peccatum non sit aliud, juxta perpetuam Augustini doctrinam, nisi voluntas mala, hoc est, motus, quo voluntas ab incommutabili bono ad commutabile, seu à creatore ad creaturam deficit: ex hoc ipso vnico defectu voluntatis oritur, vt quatenus ab illo bono deficit, quod vnicum creaturae rationalis bonum est, & regula, & lex & vita, & pulchritudo, & lumen, consequenter sit ibi auersio, qua mens à Deo auertitur: & malitia, quia vero, & solo, & vnico suo bono exiit: & iniquitas, quia Deo tanquam aeternae veritati & legi dissonat: & mors, quia vera & vnica animae vita tollitur: & defectus nitoris, quia vera pulchritudo eius abscedit: & tenebrae, quia lumen eius extinguatur: & iniustitia, quia Deo seu dilectione Dei, quae vera & sola eius iustitia est, destituitur. Quatenus verò non auertitur anima, neque auerti à Deo potest, nisi ad aliud, quod Deo inferius & ignobilius est, amore conuertatur, hinc fit, vt quemadmodum corpus corporis vilioris contactu sordescit, polluitur, & maculatur: ita in eodem illo contactu amoris quo anima creaturis fruatur, & fruendo inhæret & immergitur, & actu etiam transeunte habitualiter immersa manet, sit eius macula, sit immunditia, sit pollutio, sint sordes, quae nullà possunt vel creaturae vel creatoris potestate dilui, nisi ad Deum viuum & verum, qui solus vita, & lumen, & pulchritudo, & mundities eius est, infusa spiritali dilectione retorqueatur. Et hæc est causa, cur istis omnibus, quorum vnum ab altero in peccato separari nequit, promiscuè in explicanda peccati originalis & cuiusuis peccati ratione vtatur Augustinus: de quibus forte majori subtilitate, quam vtilitate in Scholis dimicando tempusterunt.

Quæ cum ita sint, & nihil eorum non viderit Augustinus, quæ nunc ad explicandam peccati originalis naturam proferuntur, siue priuatiuum aliquid sonet, respectu boni incommutabilis, quo priuatur anima; siue positiuum respectu commutabilis quò conuertitur, meritò miretur aliquis, quid causa sit, cur tam libenter inculcet, nihil aliud esse originale peccatum nisi concupiscentiam, quatenus animam reatui suo obnoxiam tenet.

Respondeo causam esse, quia solitâ suâ profunditate ipsam primam radicem tangere voluit ex qua nascitur, vt anima paruulorum, quamuis à Deo bono condita, ab eodem tamen Deo suo auersa, & per hoc iniqua, iniusta, mortua, & consequenter immunda, & polluta proferatur. Quam Augustini doctrinam vt aliquis intelligat, scire debet nihil aliud esse apud Augustinum, creaturae rationalis bonitatem, sanctitatem, iustitiam, ac rectitudinem, nisi charitatem, hoc est, vt ipse loquitur, diuino amore ardentissimam voluntatem: & lib. a quam alibi saepissimè nihil aliud vocat, nisi bonam
Lib. de grad. & lib. a bit. c. 17.

voluntatem, vt supra declarauimus. Voluntas quippe phrasi Augustini & latine loquentium illud ipsum est, quod nos in Scholis dicimus *volitionem*, seu propositum voluntatis, siue actuale cum actu volumus, siue habituale; quod etiam in dormientibus manet. Et hoc est *charitas*, seu dilectio, per quam fit, vt mens ab omnibus creaturis auulsa dilectione velut vinculo quodam alligetur soli Deo, & etiam dum non cogitat, ad eum habituali animi proposito conuersa & ei affixa permanet, & per huiusmodi aeterni luminis, & bonitatis, & iustitiae, & sanctitatis, & rectitudinis participationem, & inhabitationem luminosa, & bona, & iusta, & sancta, & recta efficitur. Hoc vinculum inter animam ac Deum aeternum & vnicum bonum suum nunquam rumpitur, nisi anima voluntatem ab illo bono sponte sua propriaeque arbitrio libertatis auerterit: neque voluntatem ab eo auertere potest, nisi eam ad aliud conuertendo. Quod autem a summo bono conuerteret eam, nisi ad id, quod minus est, hoc est, a creatore ad creaturam? Dilectio quippe creatoris nisi creaturae dilectione nunquam pellitur. Sic ergo & Angelus & primus homo lapsi sunt, dum quibus illud supremum & vnicum bonum cui voluntate iungebantur, placere debuerat, sibiipsis aliam peruersam voluntate priori bonae voluntati seu diuino amoris capitaliter inimicam placere. Sed non sicut sponte sua deorsum magna facilitate lapsi sunt, ita & sponte simili facilitate surgere, seu sursum ire potuerunt, & voluntatem a semetipsis in creatorem flectere & erigere. Voluntas enim illa mala quasi ex altissimo loco tanto impetu in semetipsam lapsa est, vt vestigium quoddam sibi simile animo sibi placenti impresserit, & impressum reliquerit: quo effectum est, vt id quod antea sibi amplectendum, & amandum, fruendumque summam arbitrij libertate delegerat, id postea perseueranter libeat, ac libendo placeat, atque ita libeat atque placeat, vt ei amplius displicere non possit. Hoc est ipsissimum istud malum decantatae illius *libidinis*, seu *concupiscentiae* generaliter sumptae; illa poena peccati; illa plaga vestigiumque peccati; illa illecebra fomesque peccati; illa inobedientia non tantum corporis, sed & ipsius animi ex nobismetipsis aduersus nos ipsos inobedientia iustissimo reciprocatu inobedientibus reddita. Per hanc libidinem seu concupiscentiam factum est, vt voluntas hominis firmissime cum objecto, quod male placuerat, hoc est, cum semetipsa veluti visco quodam colligata sit, & ita sub illo peruerso sui amore subjugata seruiat, vt nullam possit vel sua vel cuiusquam hominis vel Angelorum potestate, sed sola Dei gratia liberari. Nam loco delectationis libidinosa, quae voluntatem sub se captiuam ac seruam tenet, Deus aliam delectationem caelestem inserit, per quam fit, vt rupto illo libidinis seu concupiscentiae vinculo apex ille voluntatis ab eius captiuitate erutus, rursus caput exserat, & affigatur Deo; vt ita per gratiam aliqua ex parte liberatus, cum ea libidine, quae tunc perditio imperio velut mortua adhuc superest, eadem gratia iuuante praelietur. Hac igitur liberatio voluntatis ab illo libidinis dominantis iugo, quam sibi ipsa sua libertate peperit, nisi per gratiam fiat, in aeternum libidini seruiet; quia in aeternum ita ad creaturam, hoc est, ad seipsam conuersa per illam libidinem seu concupiscentiam detinebitur, sicut fuit, quando primum eo sese sine libidine peccando conuertebat. Nam stabiliter libere, seu concupiscere id quod aliquis ante voluit, non est aliud, quam stabiliter velle: sed sine libertatis

A vsu; id est, stabiliter & delectabiliter trahi & inclinari vt liberè velis; cuiusmodi velle non liberum est quoddam pondus, seu gluten, & viscum, quo velle liberum voluntatis imperiose allicitur, trahitur, capitur, possidetur; & ita possidetur, vt apex voluntatis, cuius est liberè velle & nolle, ex illo visco nullo pacto propria potestate erui possit. Hic fuit igitur status primi hominis, postquam a Deo in creaturam suam libertate lapsus est: quae suis locis ex Augustino fuse declaranda sunt: hic enim, de multitudine autoritatum importuni sumus, magis supponi, quam probari debent. Quapropter qualis Adam fuit, postquam peccatum perpetraverat, hostis est, libidini seu concupiscentiae peccandi mente subditus, talem & prolem necessariò genuit. Nam vt optimè Augustinus: *Vt meliores gigneret, quam ipse esset, non erat aequitatis*: nec aliam gignere villo pacto potuit, nisi Deus leges naturae, quas animalium propagationi statuit, perturbaret. Nam in ea stabiliter fixèque constitutum esse, experientia deprehendimus, vt animal generet simile sibi, imo vt nulla causa effectum proferat, a quo perfectione superetur. Vnde necesse fuit, vt si Adam, cum filium gigneret, concupiscentiam animo & membris ex peccato relictam & in naturam quodammodo versam gereret, filius eandem concupiscentiam traheret. Quod si concupiscentiam proles ex parente suscipit, ergo necessariò mentis apicem, cui velle & nolle, consentire ac dissentire datum est, eidem ponderi subiectam & captiuam gerit. Si enim pondus illud concupiscentiae deorsum ad creaturas trahens inest animo, alterum omnino necessarium est, vt vel mens libidini inferior & subiecta seruiat, vel libidine superior ei subiecta dominetur. Postremum illud est ipsissimus effectus diuinæ gratiae, siue actualis cum hominis animum a terrenis delectationibus expeditum actu ipso retorquet in Deum, siue habitualis, cum charitas diffunditur in cordibus hominum siue paruulorum, siue majorum, & nos habitualiter ad Deum conuersos facit. Quae gratia si defuerit, animum a Deo auersum esse necessarium est: & si auersus est a Deo conuersus igitur est, & pronus in creaturam. Quae pronitas & conuersio non alio ex capite in paruulis est, nisi per istud concupiscentiae pondus, quod in eorum membra atque animos transfusum est. Hoc enim libidinosum animi vinculum, vt diximus, talis naturae est, vt nisi gratiae caelestis, hoc est, diuinæ charitatis habitualis infusione ab ea animus liberetur, & conuertatur in Deum, eundem animum necessariò in creaturam depressum teneat. Qui status animi non ante apparet in paruulis quam ad annos ratione videntis aetatis venerint. Tunc enim animus libidinibus caecus, ad amanda sola vana & noxia distortus apparet, vsque adeo, vt nisi eis diuina gratia illuxerit, ne quidem vnum actum efficere queant, qui non alicuius terrenae cupiditatis instinctu appetatur, & colore tingatur. Hinc Augustinus: *Peccatum originale* (scilicet concupiscentia) *inest quidem nascentibus, dum incipit parere, quando est insipientibus necessaria sapientia, & mala concupiscentibus continentia*. Et alibi: *Humana natura, quae iacet in paruulis, &c. quemadmodum prius proferat insipientiae quam sapientiae fructus videtis, & radicis eius vitium videre non vultis, aut videtis, quod peius est, & negatis*. Operantur enim ex habituali animi constitutione in qua nati sunt: quam quis dubitet esse pessimam, cum eos ad omnia vitia, quorum aetas ista capax fuerit, instigando compellat.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 20.

Lib. 1. cont. 1ul. op. imp. f. 42.

Lib. 5. cont. 1ul. c. 4.

Quapropter juxta illa, quæ iam diximus, cum Augustinus peccatum originale in paruulis vel auersionem, vel mortem animæ, vel iniquitatem, vel iniustitiam, vel malitiam, vel tenebras vocat, considerat illud ex ea parte, qua mens per illud charitate, hoc est iustitiâ, & consequenter ipso Deo exuta est, & ab eo refuga & auersa manet. Cum verò illud concupiscentiam cum reatu nominat, spectat radicem primam ex qua nascitur, vt mens auersa, & mortua, & iniqua, & iniusta tenebrofa fiat. Hoc enim nullo modo fieret, nisi cum libidine, seu cum concupiscentia animum sibi subditum possidente nasceretur. Et hæc possessio & subiectio mentis sub pondere & iugo concupiscentiæ, per quod à Deo auersa est, est ipse reatus concupiscentiæ, quem Augustinus prædicat. Ista est enim tota malitia, ratione cuius paruulus, quatenus ex parentum peccato talis nascitur, sub diaboli potestate vinculo peccati ac damnationis obstrictus est. Sub illo quippe libidinis iugo ex parentum delicto positus, non potest esse nisi auersus à Deo; & auersus non potest esse nisi peccati reus, Ex quo patet, quàm profunda consideratione Augustinus primam mali originem insinuare conatus sit, propter quam proles peccato implicata procreetur.

Hinc est igitur, quòd Augustinus testetur, paruulos carni, hoc est, carnali seu carnalium terrenarumque rerum concupiscentiæ subditos esse: *In qua (natura) pœnali ex illius damnati pœnâ & mortales, & ignaui, & carni subditi nascimur: iuxta: quem modum dicit Apostolus: fumus enim & nos naturaliter filij iræ.* Vbi quod dicit carni subditi, Propter difficultatem seu concupiscentiam dicit, sub qua animus (qui videlicet solus concupiscentiæ, & carni, totique mundo, quando iustus est, dominatur) ante iustitiam, captiuus jacet, & in prouectu iustitiæ cruciatu superandi istius vinculi ac difficultatis affligitur. Nam quemadmodum primus parens libidini per peccatum subjugatus fuerat, dicente Augustino: *Cui libidini subiungauerat ille, diabolus, quos cœperat, vt quicquid inde nasceretur, tanquam suæ arboris (id est libidinis) fructus, praua quidem habendi cupiditate, sed tamen non iniquo possidendi iure retineret: ita eodem Doctore præcimente, vt meliores gigneret quàm ipse esset non erat æquitatis.* Ex quo fit, vt sicut ipse peccando liberè, peccato, id est libidini subsequenti captiuus & seruus factus est, dicente Apostolo, & interpretante in hunc modum Augustino. *A quo quis deuictus est, huic & seruus addictus est; Ita necesse erat, nisi pœnalis naturæ cursum impediret Deus, vt proles eidem libidini subdita, & per hoc principi peccatorum diabolo captiua nasceretur.* Nam vt idem dicit: *Propter libidinem rectè dicitur diabolus princeps mundi, hoc est peccatorum: Nam scimus, quod mundum Deus fecerit.* Per illam quippe etiam paruulos possidet, & nisi se interponat Deus, postea maiores factos regit ad arbitrium suum.

Hinc est quod non tantum carni subditos, sed & seruitutis vinculo astrictos nasci paruulos, frequentibus testimonijs doceat. Seruitus autem & libertas apud Augustinum semper arbitrium respicit, quod necessariò vel Deo, siue actu, siue permanenti constitutione seruit, vt sit liberum, vel concupiscentiæ, vt sit sub diabolo concupiscentiæ plantatore captiuum. Nam vt ipse dicit: *Nundum adiutus gratia carnalibus vincitur concupiscentijs.* Sic ergo de paruulis loquitur: *Dæmon Adamum seduxit, & seruum fecit, & cœpit*

A nos tanquam vernaculos possidere. Et in opere imperfecto contra Iulianum, vbi ex professo de seruitute peccati, hoc est, de concupiscentia disputat, quam Apostolico more peccatum vocare solet; *Sunt, inquit, serui peccati originalis, qui peccatum non faciunt, & ab hoc vinculo seruitutis regeneratione soluntur.* Quod magis paulo antè explicauerat: *Fides Catholica bonam creaturam non sub aliena substantia, (vt Manichæi) sed sub peccato suo ream dicit seruiliter detineri.* Et in libris de nuptijs & concupiscentia, cum præmisisset: *Non liberum negamus arbitrium, vt intelligere- mus videlicet ipsum de seruitute & libertate ar-*

B bitrij loqui, statim adiicit: Sed si vos filius liberauerit, ait veritas, tunc verè liberi eritis. Hunc vos inuideris liberatorem, quibus captiuus vanam tribuitis libertatem. A quo enim quis deuictus est, sicut dicit Scriptura, huic seruus addictus est. Nec quisquam, nisi per gratiam liberatoris, isto soluitur vinculo seruitutis a qua est hominum nullus immunis: per vnum quippe hominem peccatum intrauit in mundum, &c. Ecce perspicuis verbis dicit se de libertate arbitrij loqui: & tamen omnem hominem esse liberandum, vanam captiuus, id est, non liberis tribui libertatem; omnem hominem tanquam deuictum etiam seruituti esse victoris additum; ab eoque vinculo seruitutis neminem nisi liberatoris gratia esse liberandum, cuiusmodi phrasibus

C quotquot Augustinum intelligunt nihil aliud significatum esse intelligunt, quam omnem hominem etiam paruulos sub concupiscentia, quam ipse perpetuo peccatum vocat, esse mente captiuos, vsque adeo vt ab illo vinculo seruitutis, qua voluntas sub concupiscentiæ pressa pondere, & captiua detinetur, ne postea in Deum euolet, solâ Dei gratiâ possit absolui: qua gratia non subueniente quid sunt homines nisi quod ait Apostolus Petrus, Velut muta animalia procreata naturaliter in captiuitate & interitu. Hoc ergo est illud vinculum voluntatis humanæ, cum quo à Deo suo, hoc est, à veritate auersa nascitur: quod Augustinus subinde vinculum mortis vocat, alicubi

D vinculum concupiscentiæ. Tale porro ac tam malignum, inquit, malum tantum quia inest (mentem scilicet sub se captiuam & consequenter auersam à Deo detinendo) quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, nisi & eius vinculum in illa, quæ fit in baptismo, remissione peccatorum omnium solueretur? Et iterum idem inculcans: Propter hoc enim vinculum, quod connectitur ex primo Adam nec soluit potest, nisi in secundo Adam, propter hoc enim vinculum mortis mortui reperiuntur infantes, non ista morte notissima, &c. Et aliquanto post: *Vt ab eo, quo erant vinculo eius (concupiscentiæ) obnoxij, liberatos se esse cognoscerent.* Et in psalmos, cum illum tractaret locum: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum; ita loquitur: David attendit omnium vincula, propaginem mortis considerauit, originem iniquitatis aduertit.* Et mox: *Trahitur iniquitas ex Adam, etiam ipsum vinculum mortis cum ipsa iniquitate concertum est.* Vbi pulcherrimè vinculum mortis concupiscentiam, ipsam verò animæ mortem iniquitatem vocat, vt ita mortem animæ ab eius vinculo, vnde iniquitas nascitur, subtili consideratione distingueret. Et ne quis aliud vinculum mortis, quàm concupiscentiam suspicaretur, statim quasi exponendo subjungit, *Præter hoc vinculum concupiscentiæ carnalis natus est Christus, sine masculo, ex Virgine, &c.* Hoc ergo vinculum concupiscentiæ, hoc vinculum mortis, hoc tantum malum, tantum quia inest, vt paulo ante dixit, tenet in morte. Et quid est tenet in morte, nisi tenet auersam

E

Lib. 3. de
lib. arb. c. 18.

Ibid. c. 10.

Cap. 29.

Lib. 2. operis

imperf. cont.

Iul. f. 238.

Epist. 107.

In fragm.

Tom. 10.
f. 623. Col. 1.

Lib. 1. f. 129.

Fol. 114.

Lib. 2. c. 3.
de nupt.

2. Petri. 2.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 15.

Ibid.

Cap. 16.

In Psal. 50.

auerfam à Deo? Illa quippe & non alia est mors animæ, hoc autem facit, mentis seu voluntatis apicem aggrauando, ac tenebrando. Vnde & alibi: *Obesset ista carnalis concupiscentia etiam tantummodo quod in esset, nisi peccatorum remissio sic prodesset, &c. Manet quippe in prole, ita ut reatum faciat originis vitium.* Et aduersus Iulianum: *Nunquid vel tibi, vel quibuslibet consecratis tuis aliquid dicere videreris, si quantum sit (ut ex ea natum necesse sit renasci, non renatum sit necesse damnari) malum concupiscentiæ carnis sanctitate mentis cogitare posses?*

Ex quo sanè sensu seruitutis atque captiuitatis, qua mens paruulorum sub concupiscentia captiua, & à Deo auersa habitualiter seu stabiliter detinetur, facile percipi potest, eadem quoque ratione sub diaboli potestate esse captiuos. Non enim ista propter corpus, nec quoquo modo propter animam dicta sunt, sed propter id, quod in animam supremum est. Illud quippe supremum animæ per concupiscentiam, quæ foetus & fructus diaboli est, possidendo, animam possidet, & per illam simulatque adoleuerint regit infideles, ut Augustinus dixit, *ad arbitrium suum.* Hinc illa in libro de nuptijs: *Non enim fides dubitat Christiana, &c. etiam paruulos filios redemptorum sub eiusdem diaboli esse potestate captiuos, nisi & ipse eadem Christi gratia redimantur.* Cuiusmodi doctrinam ex Apostoli scriptis haustam, qui nos à potestate tenebrarum in regnum Dei transferri docet, sexcenties Augustinus repetit. Non autem aliter, nisi per concupiscentiam suo nos vinculo constringentem esse sub diaboli potestate captiuos, perspicue docet: *Ipsa verò (concupiscentia) soluto*

reatus vinculo, quo per illam diabolus Animam retinebat, interclusione destructa, quæ hominem à suo creatore separabat, manet in certamine. Vbi manifestè dicit, per concupiscentiam diabolus animam retinere, & per huiusmodi interclusionem hominem à suo creatore separari, hoc est, separatim auersumque detineri. Vnde & alibi de paruulis loquens: *Hoc enim (quod exsufflantur & exorcizantur infantes) procul dubio fallaciter fit, si diabolus eis non dominatur. Si autem dominatur, & ideo non fallaciter exorcizantur & exsufflantur.* Per quid dominatur, nisi per peccatum princeps utique peccatorum? Quid est, quæso, diabolus dominari per peccatum paruulis, nisi per concupiscentiam, quam ipse semper peccatum originale vocat, ut pote per quam mentem eorum sibi subditam habitualiter, seu stabiliter captiuam tenet, donec per gratiam, hoc est, per infusam eis diuinitus charitatem, ab eius dominio & seruitute liberetur, & à creaturis, ad quas quodam pondere conuersa est, conuertatur in Deum? Vnde huiusmodi captiuitatis, & seruitutis, & liberationis naturam explicans præclarissimè, quando cum Vitale disputabat: *Responde, inquit, quomodo ad declinandum à malo & faciendum bonum liberum habeamus arbitrium, quando erat sub potestate tenebrarum, vnde nos, si quemadmodum dicit Apostolus Deus eruit, ipse utique illud liberum fecit?* Nimirum diffundendo charitatem Dei per Spiritum sanctum in cordibus nostris, qua fit ut à concupiscentiæ & creaturæ seruitute liberemur, & ab auersione conuersi in Deum gloriemur in libertate filiorum Dei. Cuiusmodi arbitrij liberationem ne in solis adultis fieri censeremus, statim adiicit: *Huiusmodi potestati tenebrarum per illius ruinam, cui primo homini ab ea potestate præuicatio persuasa est, & in quo omnes cecidimus, subiectum est genus humanum: propter quod de hac potestate tenebrarum eruantur & paruuli, cum regenerantur in Christo.* Neque hoc appa-

ret in eorum arbitrio liberato, nisi cum ad annos peruenerint ratione utentis ætatis, habentes consentientem doctrinæ salutari, in qua nutriti sunt, voluntatem. Ecce perspicuis verbis dicit, id quod toties diximus, etiam paruulorum arbitrium liberari: sed quemadmodum supra dicentem audiuius, peccatum originale in paruulis apparere, cum est insipientibus necessaria sapientia, & concupiscentibus continentia; ita & nunc è contrario dicit, liberationem eius non apparere, nisi cum ad annos peruenerint ratione utentis ætatis. Tunc enim illa libertas à concupiscentiæ vinculo, quæ per charitatem data est, apparere incipit, dum mente liberi, quamuis inferiori carnis parte captiui, strenuissimè cum eadem concupiscentia dimicant, ne iterum ei consentiendo ejusdem seruitutis vinculis constringantur. Hoc est enim ipsissimum, quod alibi de vtrisque dicit; de adultis quidem: *dicunt* hoc (libera nos à malo concupiscentiæ) *hac de re* conjuges, ut interim mente liberi à malo, bene utantur malo, quod habent in carne. De paruulis verò: *Nunc verò, quandoquidem cum hoc (malo concupiscentiæ) nascuntur, quid miraris, quia propter hoc renascuntur, ut ab eius obligatione soluantur: & aut ex ista vita ab illo liberati rapiantur, aut in ista vita aduersus illud liberè præliantur?* Ecce baptisati & quidem soli, ut dicitur alibi, ab illo malo, quod adhuc in carne gerunt, liberi fiunt, & liberi cum eo præliantur: sub quo ceteri captiui gemunt. Quomodo, qua ratione, nisi quia ab illo vinculo, quo voluntas captiua detinetur, ipsa eximitur, ut libera in Deum volans, cum concupiscentia sibi subiecta configat? Ista quippe libertas arbitrij est effectus illius conuersionis in Deum, quem auersione deleta paruulis per baptismum dari Augustinus prædicat. Quantumuis enim paruulineque in malis neque in bonis arbitrij vsu & ratione versentur, eos tamen & auersos esse, & conuerti in Deum, negari vilo modo potest: cum & ratio istud ex peccati, & charitatis, & cæremoniæ baptismi consideratione conuincat; & Augustinus, ut diximus, clamat: *Quomodo dicturus erat eum (paruulum dum baptizatur) conuerti ad Deum, à quo non erat auersus, hoc est, si erat auersus? Et alibi generaliter de generis humani conuersione auersioneque differens: Ex conuersione ad Deum, ut vinceret quisque supplicium) concupiscentiæ & ignorantia) quod origo eius ex auersione (primi hominis) meruerat, non solum volentem non prohiberi, sed iuari oportebat.*

Ex his igitur satis manifestè, quantum arbitror, liquet, quam nulla sententiæ contrarietate, sed magna rerum concordia subinde vocet Augustinus peccatum originale *malitiam iniquitatem, mortem, animæ tenebras & similia*: subinde verò & frequentissimè *concupiscentiam cum reatu.* Nam aliquando id in illo peccato spectat, quod auersionem à Deo respicit, aut comitatur; aliquando verò magis id, quod conuersionem eius ad creaturas. Fieri enim non potest, quin alterutro modo mens rationalis constituta sit. Liquet etiam, cur Adami peccatum describendo, semper defectum, priuationem, appetitum defectiuum, & similia priuatiua nomina vsurpet; in peccato verò originali plerumque concupiscentiam positiuam. Illius quippe diuersitatis ratio non est alia, nisi quod in vtroque peccato explicando primas rerum radices indagauerit ac tetigerit. Nam in Adamo à supremo mentis apice Deum suum deferente peccatum cæpit, & vsque ad extremas corporis partes, quæ quo remotius à principio sui motus, eo turbulentius concitantur, libidine

Lib. 1. cont.
Iul. c. 2.

Ibid. c. 1.

Lib. 1. de
pecc. merit.
c. 34.

Lib. 3. de
lib. arb. c.
20.

Lib. de pecc.
orig. c. 39.

Lib. 6. c. 5.

Epist. 107.

Lib. 1. c. 20.

Lib. de pecc.
orig. c. 34.

Epist. 105.
in hoc.

Epist. 107.

Ibid.

penetravit : in paruulis è contrario , à corpore, hoc est , à concupiscentia ex parente in prolem traiecta incipit , & vsque ad supremum voluntatis apicem peruenit. In illò quippe auersio voluntatis libidinem peperit , attestante Augustino:

Lib. 1. cont. Voluntas cupiditatem, non voluntatem cupiditas duxit: in his è contrario libido, voluntatis auersionem.

Jul. op. imp. f. 163.

Nec enim vlla rima patet , per quam peccatum, hoc est , auersio paruulorum à Deo creatore suo, ex parentibus, siue proximis, siue primis in prolem serperet , si proles sine concupiscentia mentem rationalem possidente , depressamque retinente nasceretur. Nam quamuis neq; actus neq; habitus si in paruulis, quendam tamen stabilem in eis esse statum vel malum vel bonum extra controuersiam est : cuius quidem respectu boni causa est charitas , quæ per baptismum infunditur ; respectu mali verò, si Augustino creditur, concupiscentia. Quod si fortè ista quæ præsentì capite diximus, obscuriuscula alicui in Augustino minus versato videantur, coniungat ea , quæ inferius adhuc paulò vberius dicturi sumus ; & aliquid ei fortassis clarioris lucis accedet.

Vide infra c. 20.

CAPVT IV.

RATIO VOLUNTARIJ IN ORIGINALI PECCATO EX VOLUNTATE PRIMI HOMINIS FLUIT.

SED hîc statim grauissima occurrit difficultas, cuius obscuritas & Pelagianis olim occasionem ridendi, & argumentum fecundissimum oppugnandi originalis peccatidedit ; & nunc etiam Catholicis , qui illud peccatum credunt, non minimum negotium faceffit, vt illud aduersus hæreticorum irrisiones, & Catholicorum admirationem, & humanæ rationis argumenta tueantur. Nihil enim efficacius, nihil magis peremptorium , ad illud peccatum destruendum & nunc & olim semper visum est, nisi quod ratio voluntarij desiderari videretur : quæ tamen ad peccatum ita necessaria est , vt sine illo non possit intelligi , dicente ipso Augustino : *Vsque adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc quidem tam manifestum est, vt nulla indoctorum turba dissentiat.* Vnde ibidem concludit : *quare aut negandum est, peccatum committi aut fatendum est voluntate committi.* Hoc igitur tam euidenti fundamento nixi Pelagiani, tritissimam illam suam vocem semper aduersus Augustinum ingeminabant : *In paruulis non* *est delictum, quia sine voluntate, quæ in eis nulla est, esse non potest.* Et alibi Iulianus : *Nihil esse peccati in homine, si nihil est propriæ voluntatis vel assensionis, hoc mihi hominum genus, quod vel leuiter sapit, sine dubitatione consentit.* Quod argumentum crebrò iterat; vt in sententijs Pelagianorum recensendis latius diximus.

Lib. de verba Relig. c. 14.

Lib. 3. cont.

Jul. c. 5.

Lib. 1. cont.

Jul. op. imp.

f. 70.

Hanc igitur obiectionem vt soluat Augustinus semper fatetur, sicut omnino fatendum est, peccatum etiam originale esse voluntarium, non voluntate propria paruulorum, sed primi hominis, vnde sumpsit exordium. Hinc aduersus Iulianum: *Ea commemoras, quæ pænè omnia prædicamus & nos, & de quibus nullo modo dubitandum esse censemus; vsque adeo vt etiam illud quod dicis, sine opere liberi arbitrij nullum hominis esse posse peccatum, verum esse fateamur. Non enim & hoc esset peccatum, quod originale traheretur, sine opere liberi arbitrij, quo pri-*

Lib. 6. cont.

Jul. c. 10.

mus homo peccauit. Et libro quarto: Hoc malum non

Cap. 9.

ab illa prima institutione naturæ, sed à primi hominis mala voluntate sumpsit exordium. Et libro tertio cum dixisset Iulianus delictum sine voluntate esse non posse: Hoc, inquit, rectè dicitur propter proprium cuiusque peccatum, non propter primi peccati originalis contagium. Quod tamen & ipsum à mala voluntate priorum hominum sumpsit exordium. Sicut voluntas mala ipsa est origo peccati, id est, à voluntate mala peccatum exortum est, & peccati origo voluntas mala est: ita, nisi voluntas mala, non est cuiusquam vlla origo peccati. Et in opere aduersus Iulianum imperfecto; Potest autem & hoc rectè dici de eodem genere esse, (scilicet propriæ voluntatis) si ad originem referatur: quia & ipsum ex primi hominis voluntate manauit. Et alibi: Sed nec ista delicta nisi ex voluntate exstiterunt, vnde originem trahunt. Et libro primo Retractionum, vbi dixerat: Nusquam nisi in voluntate esse peccatum; statim adiicit. Quasi verò peccatum, quod eos (paruulos) ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu eius implicatos, & ob hoc pænæ obnoxios detineri vsquam esse potuerit, nisi in voluntate, qua voluntate commissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio.

Lib. 3. c. 5.

Lib. 2. cont.

Jul. operis

imperf. 316.

Ibid. f. 126.

Lib. 1. Re-

tract. c. 15.

Porro eadem ratione qua peccatum istud voluntarium fuit, etiam liberum fuit, & caueri potuit: Vnde cum Iulianus Augustino exprobrasset, quod nunquam legislator vsque ad hanc veniret amentiam, vt præciperet cuiquam: noli ita vel ita nasci: quod autem admoneri non potest, vt caueatur, imputari non potest, vt puniatur: respondet Augustinus: *Non præcipitur homini quo modo nascatur; sed præceptum est quo modo ille viueret, præceptumque violauit: à quo parente peccatum originale deducitur. Et cum alibi præcepti obseruationem paruulis impossibilem Iulianus esse dixisset: An verò, inquit, nec sic tandem respicis illud primitus in paradiso datum possibile ac facile fuisse præceptum; quo contempto atque violato, omnes ex vno homine tanquam in massa originis commune illud habere peccatum? Et iterum libro primo Retractionum, cum dixisset in libro de duabus animabus: Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis, & insania est: obijcit sibi de peccato paruulorum: Cur ergo paruuli tenentur rei? respondetur, inquit, quia ex eius origine tenentur, qui non fecit quod facere potuit, diuinum scilicet seruare mandatum. Nec dissimili ratione etiam scientiam paruulistribuit, sine qua peccatum esse non potest. Cum enim obiecisset Iulianus, Augustinum paruulis ascribere scientiam sine conscientia; respondet ei: In quibus (paruulis) nec scientia est, nec conscientia; sed sciuit ille, quid fecerit, in quo omnes peccauerunt, & singuli malum inde traxerunt.*

Lib. 2. op.

imp. f. 184.

Lib. 3. cont.

Jul. c. 12.

Lib. 1. Re-

tract. c. 18.

Lib. 5. c. 7.

cont. Jul.

Causa verò, cur illud peccatum semper Augustinus ad voluntatem aliquam referat, illa est, vt istâ ratione refellantur Manichæi. Nam illi nimis aduersus Deum insani peruersam illam animi & naturæ nostræ constitutionem ex primâ hominis conditione manasse perhibebant; quasi aliqua natura mala bonæ naturæ præmixta hominem distortum faceret, & ad omnia mala desideranda, ad quæ naturæ instinctu proni sumus, & facienda compelleret. Vnde retundens Pelagianos: *Quid eis, inquit, prodest quod dicunt, omne peccatum non de natura, sed de voluntate descendere, & Manichæis malam naturam dicentibus causam esse peccati, huius sententiæ veritate resistere: quando nolentes admittere originale peccatum, cum & ipse sine dubio de primi hominis voluntate descendat, faciunt reos paruulos de corpore exire? Et alibi dicente Iuliano paruulos*

Lib. 4. ad

Bonif. c. 1.

paruulos nec malos esse, quia esse quisquam nisi quod natus est, non potest, nec ab eo iustum est aliquid amplius flagitare, quam potest: Solemus, inquit, & nos aduersus Manichæos ista dicere, qui non vitiatam bonam dicunt esse naturam, sed sine initio & immutabiliter malam, quam secundum suas fabulas opinantur malam. Natura verò humana secundum Catholicam fidem bona instituta, sed vitiosa peccato, meritoque damnata est. Et in libris Retractionum cum dixisset: *Ille animæ quidquid faciunt, si naturā, non voluntate faciunt, id est, si libero & ad faciendum & non faciendum motu animi carent, si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccatum earum tenere non possumus; tandem propter paruulos & propter peccatum eorum à Manichæorum amentia vindicandum subiicit: Propterea non perturbat de paruulis quæstio, quia ex illius origine rei tenetur, qui voluntate peccauit, quando libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi non carebat, eique ab opere malo abstinendi summa potestas erat. Quod Manichæi de tenebrarum gente non dicunt, quam fabulosissime inducunt, eamque naturam semper malam, nunquam bonā fuisse contendunt. Hæc ergo vera causa est, cur & Augustinus ad aliquam voluntatem semper fugit, & omnes Catholici fugere debent, ut peccatum originale peccati rationem habeat; ne alioquin in Deum ipsum tanquam auctorem tanta naturæ puerilitas cadat: quod Manichæi per illam naturæ malæ fabulam, quæ hominis esset conditrix naturalis, euitare voluerint. Nam si mente fingeremus, Deum naturam humanam eo planè modo, quo in paruulis nascitur, condidisse, jam non esset neque peccatrix, neque vitiosa: quia natura in tantum vitiosa sunt, in quantum ab eius, à quo factæ sunt, arte discedunt; ut optimè dicit, & latissimè probat Augustinus. Si autem natura humana manet, sicut à Deo facta est, nullo modo ab eius arte discedit; & per hoc neque peccatrix, neque vitiosa, neque mala vlllo pacto esse potest. Ex quo consequenter fit, ut vitium, multoque magis peccatum in eam non possit irreperire, nisi aliquā vitiosā voluntate vitietur, cuius vitium simul cum ipsa natura in posteros transmittatur. Nam illa ratio voluntarij, quo peccatum in se ipso ita voluntarium est, ut ab eo sit liberum abstinere, sicut illud Augustinus definiuit & Iulianus etiam in peccato originis necessarium esse contendit, ut Augustinus tradit, in illis solis peccatis est necessaria, quæ purè peccata sunt: non in illis, siue actualibus, siue originalibus, quæ ita sunt peccata, ut simul pœnæ sunt peccatorum. Pœna enim hoc ipso quo pœna est, rationem voluntarij excludit, & perimit. Itaque Iuliano definitionem Augustini approbante, quā peccatum esse dixerat, vnde liberum est abstinere: Hic, inquit Augustinus, peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. Dei hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur; quale commissum est à primo homine ante omnes homines malum. Et vberius idem explicans paulò post: Scias aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud vtrumque, id est, ita peccatum, ut ipsum sit etiam pœna peccati. Intelligentis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas est agendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Et ad hoc tertium genus docet infra etiam peccatum originale esse referendum: Origo tamen, inquit, etiam huius peccati descendit à voluntate peccantis. Quam doctrinā & in libris Retractionum repetit, & tanquam ad naturam istius peccati intelligendam valde*

A necessariam esse tradit. Hoc autem omnibus in hac re negotium facessit, quod audito peccati nomine, confestim actus aliquis, & ille in vtramque partem liber occurrit. Sed istam potius imaginationem quam rationem verā ratio peccati, quod simul peccati pœna est, falsam esse conuincit: quemadmodum ex Augustino inferiùs non solum de originali, sed etiam de alijs nonnullis peccatis latius tradituri sumus. Hic satis est, ut sciamus, peccatum istud ita peccatum esse, ut non ex prima humanæ naturæ conditione, quæ omnem voluntarij, ac proinde peccati rationem funditus tolleretur; sed ex libera eius voluntate descenderit, qui naturam humanam rectè conditam. Deoque charitate adhaerentem in ipsa prima, ex qua per propagationem fluere debebat, radice vitiauit.

CAPVT V.

PROPOSITVR DIFFICVLITAS DE principio traduceute peccatum primi hominis in posteros eius.

Q Vamobrem videndum superest, quo pacto ista naturæ vitatio, per quam anima iniusta, mortua, & à Deo auersa, & peccatrix effecta fuit, ad posteros propagari possit. Nam plerique Recentiores, cum toties ab Augustino inculcari audiunt, peccatum originale esse primi parentis voluntate voluntarium, utpote in quo omnes peccauerunt, occasionem inde sumpserunt excogitandi nescio cuius pacti, quo Deus omnes posterorum voluntates in primi parentis voluntate collocauerit; ita videlicet, ut quemadmodum voluntas eius esset futura voluntas omnium in custodienda ac transfundenda iustitia, ita quoque prauaricatio eius omnium esse censeretur. Quapropter nihil aliud isti ad peccati transfusionem postulant, nisi ut natura humana ex Adam verā generatione descenderit. Nam hoc ipso quo homo ex primo homine viā generationis effluit, reum putant: cum ei transgressio hoc ipso fiat voluntaria. Nam siue aliqua corruptio concupiscentiæ seu libidinis in naturam humanam per peccatum Adæ inducta fuerit siue non fuerit, hoc ipsi nihil omnino ad peccati transfusionem interesse arbitrantur. Quod enim August. subinde dicit, idcirco peccatum in prolem propagari, quia per vetustatem carnis vel libidinem generatur, hoc ita ab eo intellectum esse volunt, ut vel significauerit propagationem ex natura per peccatum corrupta, esse causam transfusionis, cuius argumentum sit libido; cum viā generationis filium Adami esse sufficiat: vel certe secundum alios, ut per carnis vetustatem non intellexerit libidinis ardorem; sed obligationem carenti iustitia originali. Vnde si quis Augustini sententiam acciperet de tractatione peccati per libidinem, ut verba sonant, non ferendam videri dicunt. Idcirco verò præcipuè in hanc opinionem lapsi sunt, ut difficultates illas, quas Augustinus ex noua singularum animarum creatione metuebat, & quibus pressus pœnè succubuit, illā pacti istius facilitate, vel solius naturæ transfusione, vel vtrāque simul iunctā expeditius dissiparent.

Sed pace eorum dixerim, neque difficultatem ipsi soluunt, quæ vsque ad mortem torfit Augustinum, ut postea videbitur, neque quicquam ab eius mente alienius, & in eius doctrina absurdum.

dius, & principijs eius repugnantius excogitare A potuerunt. Vsq̃ue adeò, vt si verum sit, quod ipsi iuxta ea quæ recensuimus docent, vniuersam doctrinam eius de peccato originali necesse sit corruere. Quà de re paulò latius tractandum est, & propagationis modus, quem Augustinus ab initio conuersionis vsque in finem vitæ tanquam sibi exploratissimum & certissimum docuit, & ipsi mirâ interpretandi libertate peruertunt omnium oculis sincerè, & citra fucum & præstigias obijciatur.

CAPVT VI.

CARNALIS CONCVPISCENTIA,
causa traductionis peccati originalis. Ostenditur hoc reuera sensisse Augustinum contra, quam Recentiores putant. Primò ex primaradice traductionis, magnitudine scilicet peccati totam naturam vitiantis.

DVo igitur nobis præstanda esse video: primum vt ostendamus Augustinum istam sententiam reuerà tenuisse, quam ipsi non ferendam videri dicunt, & potiùs Bedæ quam Augustino imputant: hoc est, peccatum originale per libidinem seu concupiscentiam, non tanquam argumentum corruptionis, sed tanquam veram causam transfusionis, atque ita ex ipsa natura rei propagari: ex quo consequenter positum illud pactum cum homine primo euanesceat. Alterum, vt quo modo hoc fieri queat, ex Augustini mente declaremus.

Quod igitur ad illud primum attinet, tot tantaque rei istius in Augustini scriptis argumenta sunt, vt supra modum admirer, qui fieri possit, vt quis Augustini libros legerit, nec istud animaduertit: nisi fortè, quòd ita ferè naturâ comparatum sit, vt animus opinione quadam præoccupatus, hoc magnum illum auctorem, quem legit, sentire putet vel etiam velit, quod ipse jam antè verum esse iudicauit; ne alioquin se tanti Doctoris testimonio damnatum esse fateatur. Ex quo fit, vt quicquid eò alludat, obtorto collo in suæ opinionis suffragium rapiat, quicquid abludat, vix ea qua decet attentione & patientia ponderet, excutiat, cum alijs conferat: sed velut obscuriùs dictum prætereat. Itaque quia minùs recto voto legit veritatem quam quærere videtur sapè non inuenit, & fit sollicitudo laboris, dux erroris, dum loca ex Augustino quærit, quibus non se corrigat, sed anticipata sua sententia confirmet.

Quapropter explorata diligenter doctrina sancti Augustini, sententiam eius indubitatam esse comperio, quod peccatum originale non aliter ex homine primo ad posteros propagatum sit, nec verò aliter propagari vllò possit modo, nisi per libidinem seu carnis concupiscentiam. Quod vt quemadmodum cerrissimum est, ita etiam cuilibet suarum opinionum studijs non perturbato euidentissimum faciam, in aliquot classes eius rei argumenta distribuam.

Primum igitur hoc inde patet, quia sapissimè, vt rationem propagationis peccati illius afferat, dicit, magnitudine primi peccati naturam tantopere per concupiscentiam esse corruptam, vt vitio quodammodo in naturam verso, simul cum natura propagaretur & vitium: Ex quo A-

dam ex olea tali, in qua nec semen erat huiusmodi, vn- Lib. 1. de
de amaritudo nascetur oleastri, in oleastrum peccan- nupt. c. 32.
do conuersus est, quia tam magnum peccatum fuit, vbi
magna in deterius fieret mutatio natura, totum genus
humanum fecit oleastrum: ita (vt quemadmodum nunc
in ipsis videmus arboribus) si quid inde in oleam gra-
tia diuina conuertat, ibi vitium primæ natiuitatis,
quod erat originale peccatum, de carnali concupiscentia
traductum & attractum remittatur, tegatur, non im-
putetur: inde tamen oleaster nascatur, &c. Et in libro Cap. penult.
secundo: *Vulnus*, quod peccatum vocatur, ipsam vi-
tam vulnerat quarectè vivebatur. Hoc autem tunc ma-
gis atque altius diabolus inflixit, quàm sunt ista ho-
minibus nota peccata. Vnde illo magno primi hominis
peccato natura in nostra in deterius commutata, non so-
lùm facta est peccatrix, sed etiam genuit peccatores.
Et paulò pòst: Hoc autem peccatum, quod ipsum ho-
minem in paradiso mutauit in peius, quia multo est
grandius, quàm iudicare non possumus, ab omni nascent-
te trahitur. Hanc autem vitiationem naturæ ita-
tim adijcit esse concupiscentiam; per quam quia pro-
les seminatur, velut ex illa oliua quidam nostri generis
oleaster, sic inde reatum nascendo trahit, vt nisi renas-
cendo liberari ab illa peste non possit. Et alibi de con-
cupiscentia illa disputans: Propter damnable vi-
tium, quo vitata est, natura humana damnatur. Et in-
feriùs eandem doctrinam prosequens: Hic est fru-
ctus eius ex antiqua immunditiæ stirpe, quam planta-
uit in homine (diabolus.) Et in libris de Ciuitate Lib. 13. de
Dei: Non enim aliud ex eis, quàm quod ipsi fuerant, Ciuit. Dei.
nascetur: pro magnitudine quippe culpæ illius natu- c. 3.
ram damnatio mutauit in peius, vt quòd pœnaliter
præcessit in peccantibus hominibus primis, etiam natu-
raliter sequeretur in nascentibus ceteris. Et inferiùs
declarat hoc se de morte dixisse & concupiscen-
tia, quâ fit, vt morti peccatoque proles obstricta
nascatur: Hactenus in eo natura humana vitata at-
que mutata est, vt repugnantem pateretur in membris
inobedientiam concupiscendi, & obstringeretur necessi-
tate moriendi: atque ita quod vitio pœnaque factus
est, id est, obnoxios peccato mortique generaret. Et in-
feriùs: Iam natura erat seminalis ex qua propagare-
mur: quâ scilicet propter peccatum vitatâ, & vinculo
mortis obstrictâ iusteque damnatâ, non alterius condi-
tionis homo ex homine nasceretur. Ac per hoc à liberâ
arbitrij malo vsu series huius calamitatis exorta est,
quæ humanum genus origine depravatâ velut radicè
corruptâ, vsque ad secundâ mortis exitum miseriarum
connexionem perduceret. Et in libro 14. Quod in ea
parte maximè oportuit apparere, qua generatur ipsa
natura, quæ illo primo & magno in deterius est mutata
peccato: à cuius nexu, nullus eruitur nisi, &c. in sin-
gulis expietur. Et Iuliano obijcienti fecunditatem,
vnde nascuntur paruuli, ante libidinem fuisse in-
stitutam: Respondet Augustinus: Non attendis Lib. 9. cont.
peccato illo magno vniuersam in deterius mutatâ fuisse Iul. c. 26.
naturam, vnde fuerat propago ducenda. Sicut enim
ex peccato, vt subiicit, ita ex maledicto (in Euam
dato) in peius tota est mutata natura. Et in libris
operis imperfecti aduersus Iulianum: Sed quia Lib. 2. oper.
in illo, qui hoc egit, (Adamo) quando id egit, imperf. fol.
omnes eramus, tantumque fuit actuale delictum, v 372.
eo natura vniuersa vitaretur humana, quod satis in-
dicat etiam ipsa generis humani tam manifesta mise-
ria, hoc delictum alienum, obnoxia successionem sit no-
strum. Ex his alijsque pluribus locis, quæ pro-
ferre possem, si res postularet, manifestissimè
constat, Augustino non esse satis, vt peccatum
primi hominis propagari possit, quod ab illo hu-
mani generis capite peccatum sit, & amissa gra-
tia; sed quod ita peccatum sit, vt per peccati
illius magnitudinem vniuersa natura vitaretur
humana

Ita vsq̃.
loco citato.

Ibid.

Lib. 1. de
nupt. c. 2.

Lib. 13. de
Ciuit. Dei.
c. 3.

Ibid.

Cap. 15.

Lib. 14. de
Ciuit. c. 20.

Lib. 9. cont.
Iul. c. 26.

Lib. 2. oper.
imperf. fol.
372.

humana per concupiscentialem illam legem, quàm in membris accepit. Per hoc enim fit, vt illa lege, seu illo naturæ vitio propagato, etiam simul peccatum originale propagetur. Quod alibi comparatione podagræ illustrat, quæ velut vitium parentis intemperantiæ contracta, cum ipsa natura subinde propagatur: Siquis intemperantiæ sibi prodagiam faciat, eamque transmittat in filios, quod sæpè contingit, nonne rectè dicitur in eos illud vitium de parente transisse? Ipsos quoque hoc in parente fecisse? quoniam quando ipse fecit in illo fuerunt, ac sic atque ille adhuc vnus fuerunt. Fecerunt ergò non actione hominum, sed ratione iam seminum. Quod ergo aliquoties inuenitur in corporis morbis, hoc in illo illius primi genitoris antiquo magnoque peccato, quo natura humana vniuersa vitata est, factum esse nouerat, &c. Quo sanè loco euidenter simul explicat, & magnitudinem peccati primi, causam esse corruptionis naturæ, & corruptionem transfusionis; & ita omnia nullo ex pacto, sed ex ipsa rerum natura contingere, quòd & filij in parente peccasse, & illi cum ipso vnus fuisse dicantur. Nimirum, quia stirps siue radix ipsa vitata est, ex qua fuerat propago ducenda: quæ semel vitatâ, rerum natura postulat, aut patitur, vt huiusmodi radice vitium in fructibus inde nascentibus ostendatur.

Hoc est igitur, quod etiam toties dicit, idcirco peccatum illud primi hominis transfundi in posteros, quia radix, vt etiam suprâ audiuius, ipse scilicet primus homo, est vitata; non illo vitio quod peccatum dicimus: hoc enim sanctificatione sæpè tollitur atque ante generationem fortassis ab Adamo sublatum fuit: sed illo, quod primi hominis peccati pœna fuit profundissimè impressa naturæ, quam velut vmbra corpus etiam in propagatione consequitur: Vniuersa massa tanquam in vitata radice damnata est. Et alibi: Totum mundum malum fecit, qui primo peccauit. Omnis massa in radice vitata est. Et rursum Quia secundum propaginem carnis in illo eramus omnes, antequam nati essemus, tanquam in parente, tanquam in radice ibi eramus: sic venenata est ista arbor; vbi eramus. Et paulò antè explicans quo pacto illa radix vitata fuerit: A Deo, inquit bona est instituta natura, sed per malam voluntatem à serpente vitata est: idèd quod fuit in Adam culpæ non naturæ, nobis propagatis factum est iam naturæ. Quod alibi etiam comparatione fontis pulchrè declarat: In ramo adhuc nihil commiserunt: sed in radice perierunt, &c. (paruuli) nihil mali habent nisi quod de fonte traxerunt. Qua de causa genus humanum originaliter & radicaliter damnatum vocat: Illud tamen vnum peccatum, quod tam magnum in loco & habitu tantæ felicitatis admissum est, vt in vno homine originaliter, atque (vt ita dixerim) radicaliter totum genus humanum damnaretur, non soluitur ac diluitur, nisi per vnum mediatorem, &c. Hæc autem omnia nihil aliud in Augustino spirant & volunt, quàm ita vitium originale in posteros esse propagatum, quemadmodum, si fons vel radix arboris vitietur, necesse est omnes aquas inde promanantes, & omnes fructus inde nascentes primæuam illam originis redolere corruptionem; nisi vitium ab ipso fonte primitus, & à radice tollatur.

Quæ vitiorum ex fonte, ex radice, ex origine propagatio, quia valde naturalis, & communis cursu naturarum consentanea est, hinc est quod Augustinus sæpè dicat, nihil mirandum esse quod ita fiat peccati propagatio; cum potius mirum foret, si contra accidere cerneremus: Nec

Tom. 2.

A mirum autem, nec iniustum est, quod radix proferat damnata damnatos. Et in eodem libro alio in loco: Si ergo hæc est conditio in corpore mortis huius (quod concupiscentia non extinguitur) procul dubio satis euidenter apparet, vnde trahant paruuli obligationem peccati, cum carnaliter nascuntur, &c. Non enim hanc trahant ex opere, quo humanam Deus naturam fecit; sed ex vulnere, quod naturæ humanæ hostis influxit, &c. vnde genus humanum in his qui viam Dei ambulant, claudicaret. Hoc est, trahunt eam ex concupiscentia, quæ tanquam vulnere, etiam dum benè viuimus, claudicamus. De qua propagationis euidentia, & quod nulla admiratione digna sit, plura inferiùs dicturi sumus. Hæc interim sola, quæ capite isto protulimus apertè probant, propter illam naturæ vitiationem, ei stabiliter inhaerentem, ex Augustini mente peccatum originale propagari: quod quemadmodum affirmatiuis locutionibus toties pronunciantem audiuius, ita negatiuis, sine naturæ corruptione, quam voluntas fecit, non posse peccatum originale propagari non minùs perspicuè dicit, cum Iuliano dicit: Originale peccatum, quod nos dicimus, vos negatis, nullum esset vtique, nisi naturâ ex primi hominis voluntate vitatâ.

Lib. 3. contra Iul. c. 12. Cap. 16.

Lib. 3. contra Iul. c. 24.

CAPVT VII.

OSTENDITVR SECUNDO EX LOCIS, quæ speciatim concupiscentiam velut propinquam causam propagationis expriment.

S E D non contentus Augustinus ipsam primam originem propagationis originalis peccati designasse, quod videlicet natura in sua radice ita profundè vitata est, vt seruatō naturali ordine non possit sine vitio tenacissimè sibi cohærente propagari, sæpè clarissimis verbis ipsum tangit vitium, nempe concupiscentiam carnis, cuius infectione & contagio peccatum in prolem generando traicitur. Quid enim illis verbis euidentius? Oculis etiam tabe carnalis concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe venientes. Quid illis clariùs? Illud, quod remissum, & tectum est, & non imputatur, (id est, concupiscentia) habet vim quandam occultam, vnde seminetur amarus oleaster, nisi & illic eadem Dei agriculturâ remittatur, tegatur, non imputetur. Quid illis illustrius, ac tergiuersationi minùs obnoxium? Hæc, inquam concupiscentia, qua solo Sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traicit in posteros. Et paulò inferiùs: Hoc generi humano inflictum vulnus à diabolo, quicquid per illud nascitur, cogit esse sub diabolo, tanquam de suo frutice fructum iure decerpit. Et mox: Hic est fructus eius ex antiqua immunditiæ stirpe, quam plantauit in homine. Nempe quia immundissimam illam concupiscentiam velut stirpem immunditiæ, quæ generando traicitur, in homine primo, peccatum illud magnum ei persuadendo, plantauit.

Hinc est, quòd subinde concupiscentiam illam Apostolica phrasi legem peccati vocat, quia instar legis quodammodo peccatum iubet, ne quis ex ea propagari peccatum originale miretur. Ex hac igitur inobedientiæ carnis, ex hac lege peccati & mortis quisquis carnaliter generatur, regenerari spiritaliter opus habet. Et in libro secundo eiusdem operis: De hac lege peccati nascitur caro peccati, ex pianda per illius Sacramentum, qui venit in similitudine

Lib. 1. de pecc. merit. Lib. 1. de nupt. & concup. c. 33.

Ibid. c. 23.

Ibid.

Ibid.

Lib. 1. de pecc. merit. c. 16.

Lib. 2. c. 23.

H ij

Lib. 2. c. 6. carnis peccati, &c. sic enim ab eis transitum fecit in posteros ista lex initium mortis, quemadmodum labor, &c. Et in libro secundo aduersus Iulianum: *Attende paulisper, quomodo ex hac lege peccati omnem generari hominem, & ideo trahere originale peccatū, sanctus eloquatur Ambrosius.* Et ne quis huiusmodi locutiones ita intelligeret, quasi concupiscentia solum velut argumentum naturæ vitiatae adesse putaretur, sæpè causalitatem concupiscentiæ ad propagandum originale vitium expressit: aliquando quidem illis vtendo causandi particulis, quæ non possunt in alium sensum accipi, unde, *in de, per, ex, propter, quia, & similibus: Ecce unde illa confusio ecce unde contextio & succinctio foliorum, ecce unde in posteris originale peccatum.* Et in libris operis imperfecti aduersus eundem Iulianum: *Ecce de qua trahitur originale peccatum (scilicet de pudenda libidine) ecce per quam nasci noluit, qui venit non suum ferre, sed nostrum auferre peccatum.* Et iterum: *Eo malo benè vtuntur intentione generandi; quamuis trahant inde, qui generantur, originale peccatum.* Et versus finem libri: *De hac concupiscentia suscepta tua, tibi quidem pulchra nimis, sed fœda omnibus sanctis, generatione trahitur originalis peccati vinculum, sola regeneratione solvendum.* Et in libro quinto prioris operis: *Qua lex peccati si propterea reum parentem non tenet, quia regeneratus est, quid mirum si propterea reum tenet nascentem, quia inde generatus est? Cuiusmodi locutiones sexcenties ab Augustino repetuntur.* Aliquādo verò disertissimis verbis vitium ex vitio, sicut naturam ex natura propagari asserit. Quid enim sibi vult aliud id quod in libro de peccato originali dicit? *Hinc est (ex pudenda concupiscentia carnali) quod infantes etiam qui peccare non possunt, non tamen sine peccati contagione nascuntur, non ex hoc quod licet, sed ex eo quod dedecet. Nam ex hoc quod licet natura nascitur; ex illo quod dedecet vitium.* Quid sibi vult aliud quando disputat cum Iuliano: *Cur non intelligis bonitati non tribui nuptiarum, quod malum nascentes trahunt de vitio naturæ? Quid sibi vult aliud quod aduersus eundem alibi dicit? Idem Doctor (Hilarius) non dubitat dicere, naturam nostram utique istam, quæ de morbo morbum trahit, ad peccandum ferri. Et alibi: Malum de malo nascendo trahitur, quod renascendo purgatur. Quid sibi vult aliud quod alio in loco apertissimè dicit: De concubitu proles nascitur trahens originale peccatum, vitia propagante vitium, Deo creante naturam. Non indigent, vt mihi videtur, ista loca expositione, sed attentione: tam enim perspicua sunt, & autoris mentem ita planam faciunt, vt si quid eis explicationis loco addideris, eam potius obscurare, quam illustrare videaris.*

CAPVT VIII.

DECLARATVR TERTIO EX MODO,
quo Augustinus tradit peccatum ex parentibus iustis propagari in prolem.

QUOD si cui tamen ista nondum satis fuerint, vt intelligat, nihil aliud sensisse Augustinū quam id quod ista eius perspicua verba sonant, alijs argumentis ex illo sumptis res ista liquidissimè constare potest. Nam in primis, cū Pelagiani identidem illam obiectionem ad interimendum originale peccatum iterarent, & velut acutissimum telum in eius defensorem Augustinum intorquerent,

A quomodo peccatum transit in filios fidelium, quod in Epist. 107. parentibus non dubitamus per baptismum esse dimissum? Nunquam Augustinus ad pactum aliquod cum primo homine initum recurrit, sicut nunc Recentiores omni alio præsidio destituti solent facere: multo minùs ad illam eorum responsionem, qua dicunt, ad peccati primi reatum contrahendum satis esse, vt aliquis Adæ filius vera generatione nascatur, qualescunque tandem parentes fuerint: sed semper eò tanquam ad firmissimum illius Catholicæ veritatis firmamentum fugit, quod quamuis in parentibus expiatum sit baptismi regeneratione peccatum, concupiscentiæ tamen infirmitas post baptismum in eorum membris non extinguitur: per cuius inobedientiam cū filij generentur, necesse est, vt ex ea peccatum contrahant. Quid enim concupiscentia, quæ post baptismum remaneret, ad istam difficultatem expediendam facit, si viâ generationis ex Adam profluxisse sufficiat. Nonne pactum eodem prorsus modo vim suam in eos exereret, quos comprehenderit? nonne perinde filius Adæ censeretur, etiamsi nullâ membrorum inobedientiâ, sed obedienti voluntatis pietate gigneretur? Cū igitur illud, quod suprâ dixi, sibi proposuisset Augustinus argumentum, ita respondet: *Quasi verò in baptismo concupiscentiæ carnis infirmitas continuò sanetur, sicut continuò reatus eius aboletur: sed gratiâ renascendi, non conditione nascendi. Vnde quisquis per hanc concupiscentiam etiam de renato nascitur, sine dubitatione oberit nato, nisi & ipse similiter renascatur.* Et in libro secundo de peccatorum meritis & remissione eandem objectionem ita retundit: *Quia renouati parentes non ex primitiis nouitatis, sed ex reliquijs vetustatis carnaliter gignunt, & filij ex parentum reliqua vetustate toti vetusti, &c.* Et generalem regulam ad huiusmodi difficultates dissipandas figens: *Illud namque præcipuè, propter quæstiones quæ de hac re motæ sunt, vel moueri adhuc possunt, attendere ac meminisse debemus; tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamque remissionem baptismi fieri, hominis verò ipsius qualitatem non totam continuò mutari.* Cuius effectum paulò inferius exprimens: *Quamdiu ergò, inquit, manet lex concupiscentialis in membris, manente ipsa reatus eius soluitur, &c.* Ex illa autem manente concupiscentiæ vetustate qui nascitur, renasci indiget, vt sanetur. Ecce commendat nobis, velut rem maximè attendendam, & cuius præcipuè meminisse debemus, quod qualitas hominis, hoc est, vetustas carnis, seu lex illa concupiscentiæ non continuò regeneratione sanetur: vt illius consideratione solui possit argumentum, quo hæresis Pelagiana fidem peccati originalis impetebat. Et quid ad rem ista vetustatis, ista qualitatis, ista legis concupiscentialis in generatione præsentia, si ex Adam generando nasci satis est, dummodo pacto comprehensi simus? Nonne et si Recentiores velut inuitabile telum aduersus concupiscentiam intorquere solent, quod quamuis omnis in generando libido diuinâ potestate cessaret, non propterea transfusio peccati originalis intercideret?

Sed fortassis iuuenis Augustinus ista docuit, crescente verò peritia sententiam suam in senectute mutauit. Videamus igitur, quid ætatis accessu, damnatâ jam hæresi Pelagianâ, ad Valeriū Comitem scripsit: *Propter hanc ergò (concupiscentiam) sit, vt etiam de iustis & legitimis nuptijs filiorum Dei, non filij Dei, sed filij sæculi generentur: quia & ij qui generant, si iam regenerati sunt, non ex hoc generant quod filij Dei sunt, sed ex quo adhuc filij*

Epist. 107.
Lib. 2. de
pecc. merit.
c. 25. & lib.
3. c. 3. &
alibi.

Epist. 107.
in fine.

Lib. 2. de
pecc. merit.
c. 27.

Ibid.

Cap. 28.

Lib. 2. de
pecc. c. 18.

cap. 19. filij sæculi. Et paulò inferius: Ex hac igitur concupiscentia carnis, quod nascitur, vtrique mundo non Deo nascitur. Et mox rei istius difficultatem agnoscit, quod parens sine peccato generet peccatorem: Vt enim, inquit, quod dimissum est in parente, trahatur in prolem, miris quidem modis fit, sed tamen fit; cuius rei, quamuis mirabilis, visibile tamen exemplum ostendit, in oleis oleastros proferentibus, quia in illis remanet aliquid, vnde oleastrorum amaritudo nascatur. De qua comparatione inferius dicturi sumus. Nec verò iam senex cum Iuliano eandem difficultatem refricante dimicans, vllum in scriptis suis pacti cum Adamo initii vestigium reliquit, sed constanter semper eandem solutionem adhibendam esse iudicauit: Nec iniustus est Deus, inquit, qui eum damnat lege iustitiae, qui peccati lege fit reus, etiamsi ex illa natus est, quæ parentem eius propterea reum facere non potest, quia renatus est. Et nonnihil superius generatim de iustis & iniustis generantibus differens: Ex hac lege peccati repugnante legi mentis eandem legem prima natiuitate nemo non traxit, quia nisi ex illa mulier nulla concepit: & idè venerandus Hilarius, ex peccato esse omnem carnem non cunctatus est dicere, &c. ergo & ex Deo, quia creat; & ex homine, quia generat; & ex peccato, quia vitiat. Ecce quàm accuratè singulis causis suum effectum ascribit, Deo creationem, sub qua ipse plerumque Dei concursus cum causis generantibus comprehendere solet; parentibus generationem; peccato hoc est, Apostoli phrasi concupiscentiæ vitiationem. Pacti oblitus est; cum & facillimum esset intellectu, & ad rem præcipuè pertineret (nimirum, quia necdum ex posteriorum schola profilierat) nudæ propagationis ex Adam, quam sufficere volunt, multo magis; nec enim vel ante vel post Augustinum multis sæculis illa doctrina, ne quidem inter Semi-Pelagianos peccatum originale confidentes lucem viderat.

Quid? Quodd Augustinus non tantum in eò causam ponit, cur sanctificati parentes originale peccatum in filios transferant, quod eos per carnalem concupiscentiam generent, sed etiam subinde satis apertè doceat, si filij ex Adam sola spiritali voluntate gignerentur, nullum ex eis delictum esse tracturos. Deesset quippe causa, per quam ex parente in prolem traici posset: Proinde isti, inquit, quem forte inuenerint infantem non ex illius vnus hominis concupiscentia procreatum, ipsum dicant illi damnationi non esse obnoxium, nec per Christi gratiam ab illa damnatione esse liberandum. Et in libro secundo de nuptijs & concupiscentia: Proles verò eorum (renatorum parentum) quia non per spiritalem, sed per carnalem concupiscentiam seminatur, velut ex illa olina quidam nostri generis oleaster, sic inde reatum nascendo trahit, &c. Clarè indicans, si spiritali tantum voluntate seminaretur, omni reatu nascendo carituram. Et in libro primo, cum dixisset concupiscentiam renatorum habere instar seminis oleæ vim occultam, vnde seminetur amarus oleaster, statim indicat à contrario, occultum tolleretur, non oleastrum, sed oleam si hoc esse procreandum: Non erit autem omnino aliquid vel in carnali semine, vitiosum, cum eadem regeneratione, quæ nunc fit per sacrum lauacrum, cuncta mala hominis purgante atque sanante, eadem caro, per quam facta est anima carnis, fiat etiam ipsa spiritalis.

Tom. 2.

CAPVT IX.

DEMONSTRATVR QVARTO EX causa, cur Christi conceptio sine peccato fuerit.

SE D longè euentius ex alia Augustini doctrina sequitur, concupiscentiam carnis esse per quam culpa transit, & sine illa transire non posse; quia constanter semper docet, propter illius solius præsentiam Christum Dominum ex commixtione maris & feminae noluisse procreari, ne illa inordinatis & inobedientibus suis motibus in concubitu æstuans, etiam in Christum Dominum, sicut in ceteros Adæ filios, originis culpam cum natura transfunderet. Nullum est pænè opus aduersus Pelagianam hæresim exaratum, in quo non istam doctrinam consignauerit. Nam libro primo de nuptijs: Solus ibi (in beata Virgine) nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non nupt. c. 12. poterat sine carnis pudenda concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine quo concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, non in carne peccati; sed in similitudine carnis peccati: vt hinc etiam doceret, omnem quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati: quædoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati. Nihil clarius, expressius, inculcatius dici potuit. Et in eodem libro inferius: Ex hac concupiscentia carnis tanquam filia peccati, & quando illi ad turpia consentitur, etiam peccatorum matre multorum, quacunque nascitur proles, originali est obligata peccato, nisi in illo renascatur, quem sine ista concupiscentia Virgo concepit: propterea quando nasci est in carne dignatus, sine peccato solus est natus. Et in libro secundo eiusdem operis: Qui eam (diabolus concupiscentiam) in Domino non inuenit, quia Dominus homo, non per ipsam ad homines venit. Quod ipsum ibidem docet significasse Ambrosium quando dicit: Qui autem expers delicti, expers est etiam huiusmodi conceptionis. Et libro secundo aduersus Iulianum: Ex hac lege carnis repugnante legi mentis nihil Christi corpus at- traxit; quia non ex illa Virgo concepit. Ex hac lege carnis repugnante legi mentis eandem legem (id est, Augustini phrasi, peccatum originale) primâ natiuitate nemo non traxit, quia nisi ex illa mulier nulla concepit. Et iterum libro quinto: Hinc apparet (quia sola Christi caro non est caro peccati) illam concupiscentiam, per quam Christus concipi noluit, fecisse in genere humano propaginem mali: quia MARIE corpus quamuis inde venerit, tamen eam non traiecit in corpus, quod non inde concepit. Quæ verba quamuis ita perspicua, expressa, diserta sint, vt nihil luculentius & minus ambiguum dici possit, tamen adhuc addit inferius: Quod autem attinet ad peccati originalis in omnes homines transitum, quoniam per concupiscentiam carnis transit, transire in eam carnem non potuit quam non per illam Virgo concepit. Et rursum: Caro itaque Christi mortalitatem de mortalitate materni corporis traxit, quia mortale corpus inuenit: contagium verò peccati originale non traxit, quia concumbentis concupiscentiam non inuenit. Ecce perspicuis verbis, & sine vllis ambiguitatis ambagibus dicit: Illam concupiscentiam, per quam Christus concipi noluit, fecisse propaginem mali; propterea sine illa Christum concipi voluisse: imo peccatum transire in eam carnem non potuisse, quia sine concupiscentia Virgo

H iij

conceptit. Quæ omnia prorsus falsa sunt, si verum est, ut recentiores volunt, concupiscentiam nihil ad peccati transitum facere; adeoque sine illa posse transire, dummodo filius adæ fuerit.

CAPVT X.

PROBATVR QVINTO EX EO, QVOD istam Augustini mentem agnouerunt, & accerrimè oppugnarunt Pelagiani.

QUID? quodd ipsi Pelagiani nunquam dubitauerunt, quin Augustinus & Ecclesia, cuius doctrina premebantur, ita prorsus quemadmodum verba sonant, & nos eam hinc probare nitimur, & eam superius proposuimus, intellexerunt? Hoc si probare potuerimus, & hoc ipsum semper Augustinus agnouerit, nulla arbitror tergiuersandi ansa remanebit.

Porro hoc in scriptis Augustini & Iuliani ita manifestum est, ut integer hac de re liber testimonij vtriusque plenus posset confici. Sed breuiter, quantum satis est, rem attingam. Nam in primis vehementissimè Augustinum redarguit Iulianus, quodd aliquod in baptizatis malum remanere contenderet, vnde filij peccato obnoxij gignerentur: & inde magna contra fidem Catholicam incommoda proficisci querebatur. Testis est ipse Augustinus, qui ab eo oppugnatus fuit. Nam verba Iuliani aduersarij sui ita refert: *Diabolus enim creat, dicitis, si ex hoc vulnere creantur, quod diabolus naturæ, quæ primum condita est, inflixit humanæ: & damnantur nuptiæ, si aliquid, vnde damnabiles generantur, habere credantur: nec omnia peccata d. mittuntur in baptismo, si aliquod in baptizatis coniugibus remanet malum, ex quo generentur mali, id est, si remanet concupiscentia, vnde filij cum peccato generentur.* Et rursus alibi idem Iulianus dicit Augustino: *Contumax cum cadentibus inclinaris, ut per argumentorum hæcenus inaudita portenta, dicas libidinem diabolicam esse, eamque in sensu coëuntium positam, ad voluptatem parentum, ad reatum pertinere nascentium: tuam quidem amentiam & turpitudinem prodis, &c.* Ex quibus Iuliani verbis manifestissimum est, Iulianum ita intellexisse doctrinam Augustini, sicut eam hæcenus proposuimus: nec eum de minis intellecta mente suâ redarguit Augustinus; sed potius eodem loco: totoque libro & opere ostendit summo conatu, hoc esse verissimum.

Hinc ortus acerrimus ille inter vtrumque conflictus, qui non potuit multorum librorum disputationibus dirimi, vtrum illa concupiscentia per peccatum Adami fuisse exorta: Iuliano eam peruiacissimè Dei creationi tribuente, ut ita peccati originalis traductionem interime; et; Augustino è contrario omnibus ingenij neruis hoc negante. Certè hanc concupiscentiam (inquit Iulianus) sine qua nulla fœcunditas est, malum naturaliter definiisti, &c. Astrue eam, hoc si potes, ad opus diaboli pertinere, quod Deum vides conferre pro munere. Et alibi: *Libido illa à Deo instituta & corporibus ante peccatum docetur inserta.* Et paulo post: *Ac per hoc nihil sibi vel de iucunditate eius, vel de verecundia potest diabolus vindicare.* Sic enim putabat Iulianus omnem peccati originalis machinam funditus intercidere.

Hinc nullo pacto vel hoc solum admittere volebat Iulianus, Concupiscentiam illam in pa-

radiso fuisse vitiatam: sed talem prorsus fuisse contendebat, qualis nunc est: ne si vel vitium in eam irrepsisse diceret, etiam inde in posteros originale peccatum serpère potuisset fateretur: *Verum vos, inquit Augustinus, non pro religiosa ratione, sed pro animosa contentione, nec pro humano pudore, sed pro vestro furore, ne vel ipsa concupiscentia carnis vitata credatur, & ex ea trahi originale peccatum; talem prorsus, qualis nunc est, in paradiso conabimini disputando remocare.* Et alibi: *Verum vos pro suscepta vestra (concupiscentia) tam fideliter laboratis, ut vim patiamini, nisi eam qualis nunc est, etiam in paradiso collocetis. Non ibi de peccato dicentes talem factam, sed talem nullo peccante fuisse mansuram.* Augustinus enim iudicabat, ad peccati traductionem asserendam abundè Catholicis esse satis, si ista concupiscentia per quam traducitur saltem peccato vitata crederetur: *Hanc si placet vobis, in paradiso collocare, & per talem concupiscentiam carnis, quæ nec præniret, nec tardaret, nec excederet imperium voluntatis, vobis videtur in illa felicitate filios potuisse generare, non repugnamus.* Ad hoc enim quod agimus sufficit nobis: quia nunc talis in hominibus non est, qualem in illius felicitatis loco esse conceditis.

Hinc vltèrius obstinatissimè contendebat Iulianus, celeberrimum istum Scripturæ locum: *Quia non habitat in carne mea bonum: itemque istum: Quis me liberabit de corpore mortis huius?* non de ipso Apostolo Paulo, sed de alio quopiam sub lege, hoc est, Iudæo adhuc in peccatis posito intelligendum esse; quem non innata carnis concupiscentia, sed tantum mala viuendi consuetudo fatigaret: ne si fateretur in Apostoli, hoc est, in hominis baptizati & iusti carne aliquid post baptismum remansisse mali, jam per hoc ipsum etiam originale peccatum à parentibus in prolem trajeci posse concederet, totaque dogmatis Pelagiani scena collaberetur. Locupletissimè docet hoc Augustinus, qui Pelagianos hoc vidisse, & velut præsentissimum interitum suum horuisse testatur. Cum enim ex Ambrosio probasset Apostolum de se dixisse: *Quis me liberabit de corpore mortis*, videlicet propter legem illam peccati membris insitam; instando subjungit: *En tota vestra causa impulsæ, prostratæ, contritæ, & sicut pulvis quem proijcit ventus à facie terræ, &c.* Numquid enim Paulus Apostolus non erat baptizatus? aut aliquid ei vel originalium vel propriorum, vel ignorantia, vel scientiæ remissum non fuerat peccatorum? Vnde ergo talia loquebatur, nisi id quod dixi in libro meo, cui te respondisse gloriaris, omnino verum est? Lex quippe ista peccati, quæ in membris est corporis mortis huius, & remissa est regeneratione spiritali, & manet in carne mortali, &c. Nec verò se tantum, sed & ipsos Pelagianos, si de ipso Apostolo ista dicta esse faterentur, ruinæ suæ conscios fuisse propter apertum istum aditum, quo peccatum à parente licet sanctificato in prolem generatione transiret, pergit ostendere August. Hoc est animo, quod funditus subruit hæresim vestram. Quod vsque adeo videtis, & timetis, ut non aliter ex his Apostoli vocibus exire conemini, nisi quanta potestis contentione asseueretis, non illic ipsius Apostoli accipiendam esse personam, sed adhuc sub lege nondum sub gratia positi cuiuspiam Iudæi, contra quem suæ malæ conuersationis consuetudo pugnaret. Et ut Augustinus eum ex propria responsione ita conuinceret, ut simul Catholicam suam doctrinam de concupiscentia stabiliret, proprio laqueo ex ista consuetudine mala, suffocat Iulianum: quasi ipsa vis consue-

Lib. 1. ad Bonif. c. 27.

Lib. 4. cont. Iul. c. 11.

Lib. 1. ad Bonif. c. 17.

Lib. 2. cont. Iul. cap. 1.

Lib. 2. oper. imp. f. 238.

Lib. 2. cont. Iul. c. 3.

Lib. 2. de cap. 19.

Lib. 2. oper. imp. cōt. Iul. f. 269.

Ibid.

Ibid.

Ibid. tudinis deponatur in baptismo, & non aduersus eam confligant baptizati, &c. Et adhuc vberius: Quod si attentè sine pernicacia considerare voluisses, profectò in ipsa vi consuetudinis inuenires, quomodo concupiscentia remittatur in reatu, & maneat in actu. Hoc enim docuerat Augustinus libro primo de nuptijs, vt peccati originalis transitum permanentem illam in actu concupiscentiam demonstraret. Hinc & alibi eandem vim vrgens consuetudinis post baptismum remanentis: Sed ne fortè dicas, contra hoc potius pugnare baptizatos, quod sibi ipsis prioris vitæ mala consuetudine fecerunt, non contra id, cum quo nati sunt. Quamquam, inquit, si hoc dicis, iam proculdubio cernis atque concedis, esse in homine aliquid mali, quod non ipsum, sed reatus qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptismo, tamen quia parum est ad huius quæstionis absolutionem, nisi nobis ex peccato primi hominis ingeneratum esse monstretur, audi, &c. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius est, Iulianum ita intellexisse sententiam Augustini de concupiscentia peccatum originale propagante, sicut verba sonant, & nos tam prolixè, quia res magna est, proposuimus: atque ita horruisse, vt eâ saluâ, dogma suum saluum esse non posse, ipso timore & fugâ suâ fateretur.

CAPVT XI.

ASTRUITVR SEXTO EX EO, QVOD
tredecim libri Augustini alioquin funditus
euertantur.

QUOD sanè verissimum esse facilè quis intellexerit, qui intellexerit, nullum alium conflictum inter Augustinum & Iulianum ex proposito vtriusque fuisse susceptum, quàm de illa sola & vnica quæstione, vtrum peccatum originale per concupiscentiam carnis seu libidinem ex parentibus in prolem propagaretur: Augustino omnibus ingenij & eruditionis neruis incumbente, vt eam peccato in primorum hominum carne exortam esse, & peccatum in posteros propagate conuinceret; Iuliano è contrariò asserente, eam à Deo in paradiso esse plantatam, atque ita fieri nulla ratione posse, vt per eam in proles à parentibus culpa transiret. Et quo efficitur, vt præcipui & eruditissimi libri Augustini, numero facilè tredecim, qui vnica istâ intentione scripti sunt, adde & alios plures, qui hoc ipsum magna ex parte tractant, funditus corruant, & velut inanes ac futiles abijciendi sint, si Augustinus in eo falsus est, quod per solam concupiscentiam carnis peccatum originale trajici profitetur. Nam liber primus de nuptijs & concupiscentia, nullum penitus alium scopum habet, quàm in transfundenda originali culpa, meritò concupiscentiam illam reprehendi sine reprehensione nuptiarum; sicut hoc & ipse titulus satis indicat. In cuius libri sugillationem cum quædam ex Iuliano excerpta prodijissent, refutauit ea additio secundo libro Augustinus. Hunc Iulianus quatuor voluminibus prosternere molitus: illa vicissim sex libris aduersus eum editis Augustinus, in quibus de diuina gratia quæstio vix nisi per transfennam, attingitur: sed toti pœnè in sola istius carnalis concupiscentiæ condemnatione versantur. Quod opus tanti fecit ipse Augustinus, vt vir modestissimus, & à seipso commendando remotissimus appella-

Auerit illud; tantum, tamque elaboratum opus. Neque stetit hic pertinacia Iuliani: sed alijs octo aduersus librum secundum de nuptijs exaratis Augustino vltimum laborem imposuit, in quo & mortuus est. Nam quinque alios in sui defensionem edidit, quorum duo priores adhuc extant, & nuper inuenti sunt; reliqui tres vel in bibliothecis latent, vel temporum injuriâ perierunt. Tres posteriores, quos meditabatur, morte conatum præueniente, non incæpit. Omnis iste multorum annorum labor, quo sublimissimus ille Doctor, totâ Ecclesiâ applaudente, se fatigauit, irritus prorsus & inanis, & vt loquuntur recentiores, non ferendus est, si verum est quod ipsi dicunt, concupiscentiam carnis nihil ad peccati traductionem pertinere, & sententiam illam non esse tolerabilem. Quæ sanè sine grauissima iniuria sanctissimi & eruditissimi viri iactari non possunt, vtpote cui Ecclesia soli hætenus acceptum tulit, quod de Pelagiana hæresi peccati originalis traductionem præcipuè detestante, & acutissimis argumentis oppugnante, triumphauit.

Sed ne quis aliquo scribendi calore mihi elapsus esse suspicetur id quod diximus, operæ pretium esse video, vt ex ipso Augustino probem, non alium in tot elaboratissimis libris, quorum vnus in sui patrocinium traxit alium, ei fuisse scopum, nisi vt concupiscentiam, qua peccatum originale transfunditur, à nuptiarum bonitate discerneret, ne tantum huius mali virus in illarum culpam verteretur. Sic ergo testis integerrimus statim in ipso ingressu operis, quod tanti certaminis causam dedit, ipse loquitur: Intentio huius libri hæc est, vt quantum nos Dominus adinuare dignatur, carnalis concupiscentiæ malum, propter quod homo qui per illam nascitur, trahit originale peccatum, discernamus à bonitate nuptiarum. Quibuscumque verbis ego Augustini scopum exponerem, non possem eum clariùs, quam ipse expressit, promere. Ex hoc verò scopo & doctrina libri istius, quo nihil quam istud vnicum ex professo agit, tota illa librorum series, quam antè diximus, consecuta est. Eandem verò suam intentionem, ne quis inter scribendum ei excidisse crederet, ita in fine libri reficit: Quam (concupiscentiam carnis) curauimus à nuptialibus bonis tam prolixa disputatione distinguere, propter novos hæreticos, qui cum hæc reprehenditur, calumniantur, quasi nuptiæ reprehendantur: vt scilicet eam tanquam bonum naturale laudando, suum pestiferum dogma confirment, quo asserunt prolem quæ per eam nascitur, nullam trahere originale peccatum. Eundem scopum suum & initio sex librorum, hoc est, primi operis aduersus Iulianum scripti, rursus ob oculos ponit, vt quo tota futura disputatio collimaret, lector intelligeret: Hinc quippe factum est, inquit, vt de nuptijs & concupiscentia librum scriberem; nuptiarum scilicet bonum discernens ab eo malo vnde trahitur originale peccatum. Et toti opere summam imponens manum, vt istud solum se tanto disputandi conatu egisse non lateret Iulianum, sic eum alloquitur; Ad omnia me tibi respondisse, Iuliane, & omnia refellisse, quibus disputasti voluminibus quatuor credendum non esse originale peccatum, & concupiscentiam carnis (vnde scilicet trahitur illud originale peccatum, vt suprà dixerat) non posse culpam sine damnatione nuptiarum, puto quod perspicis, si pernicax non sis. Causam verò triumphi, quem se de Iuliano putat adeptum esse, subiexit; Demonstratum enim est, &c. tantum concupiscentiam carnalem mortem non inferre post mortem, qui in Christi morte inuenerit mortem, qua moriatur peccato;

Quæ cum ita sunt, cuius mediocri iudicij perspicuum est, ærem verberasse Augustinum in tot elucubrandis operibus, ineptam & ridiculam esse gloriationem eius de deuictio Iuliano, imo verò non instruxisse, sed decepisse Catholicos Augustinum, si concupiscentia, quemadmodum recentiores volunt, non solum nihil ad peccati propagationem faciat, sed eam traductionis causam asserendo, non ferendam sententiam docuit: denique, quod ab ore & sensu Catholicorum absit, falsis & fallacibus armis Ecclesiæ victoriam non tam stetisse, quam periisse, non tam ab Augustino partam esse, quam proditam.

CAPVT XII.

ECCLESIAE DE PELAGIANIS

victoria esset vana, imo fallax, & falsa, nisi ista Augustini sententia fuerit vera.

NON enim solius Augustini, sed Ecclesiæ totius causa in ista cum Pelagianis contentione versatur. Ipse enim solus à Mileuitano Concilio vniuerso Pelagianæ factioni objectus est, ut litem istam, qua prima Christianæ religionis fundamenta quatuntur, suâ eruditione dirimeret, totâ Ecclesiâ non solum applaudente, sed etiam ita silente, ut quemadmodum lucente Sole sidera disparent, ita ab illo die usque ad mortem eius nemo Catholicorum inuentus fuerit, qui tanto viro cum Pelagianis luctante sibi in aciem prodeundum, illo scribente sibi vel calamus stringendum duxerit. Ipse Hieronymus, qui paulo antè aduersus Pelagianos aliquid elaborauerat, illius operibus conspectis usque ad mortem contra illos obmutuit. Sixtus Presbyter, qui aliquid scripsit, non tam Ecclesiæ doctrinam, quam seipsum à calumnia tueri coactus fuit. Viderunt hoc, & acerbissimè doluerunt Pelagiani. Vnde ista Iuliani aduersus Augustinum dictoria, quibus nunc illum *unum* dicebat

Lib. 3. cont. egressum, qui in se summam prælij sitam, quo scilicet inter eos de concupiscentia peccati traductrice certabatur, optaret intelligi; nunc illum esse, qui causam istam contra illos, unum pro omnibus, agere polliceretur: nunc eum sui certaminis singularis oblitum: nunc Virgilianis versibus vsus;

Ibid. Oblato, inquit, placuit componi fœdere bellum

ut pugnas omnium contentio nostra dirimeret. Quæ quamuis à se repelleret Augustini modestia, veritamen aliquid continuisse, ex Actis illius temporis manifestum est. Hinc enim & Prosper dicit: Excubasse pro vniuersis membris corporis Christi vigilantissimam industriam eius, & aduersus hæreticarum doctrinarum insidias veritatis virtute pugnasse: omnium denique fatigationem, prouidente hoc præsentis sæculo Dei gratiâ, in charitatis eius & scientiæ vigore sperasse. Quod si Augustinus Ecclesiæ causam sibi commissam agens, tam ineptè delirauerit, ut non leuiter & per transennam indicando, sed tot tantisque scriptis voluminibus ex professo docendo, tam absurdam, & non ferendam, ut recentiores volunt, sententiam propugnauerit, non est Ecclesiæ magnopere de tali victoria gratulandum. Non enim sponsi sui veritate, sed adulteri falsitate dimicauit: longèque verius est victa, quam vicit. Quidni igitur pugna cum Pelagianis instauretur, cum eis causa negati peccati origi-

nalis supersit integerrima? Omnia quippe argumenta Iuliani Pelagianæ Hæresis architecti, quibus impossibilem afferebat esse peccati originalis transitum, & verò impossibilem esse sine concupiscentiæ subsidio, satis apertè fatebatur Augustinus, insoluta manent, neque à se solui posse, per os pugilis ac defensoris à se delecti, Ecclesia confiteretur. Quod, quamuis ex ijs quæ jam dicta sunt, vtcunque colligi possit, non tamen erit abs re paulo accuratiùs ostendere.

Pelagiani cum intelligerent ruinam dogmatis sui, quo gratiam Christi ad bene viuendum negabant esse necessariam, ab originali peccati transitu pendere, omnes vires eò conuerterunt, ut peccatum istud, quo naturæ vires Catholici dicebant vitiatas & infirmatas esse, subuerterent. Cum verò certissimum illud Philosophiæ principium esse scirent, nihil virij in effectu esse posse, quod non in causa præcesserit, quemadmodum & omnium Theologorum Schola, S. Thoma præeunte, profitetur, contentiosissimè conclamarunt, etiam si peccasset Adam, ipso tamen peccato illo, siue in posteris baptizatis, siue in ipso iam olim Capite deletio, nihil omnino præsertim in sanctis conjugibus superesse, quo peccatum in prolem generando transfunderent. Adamantinis igitur vinculis asseriebant sequi, conjuges naturali illâ commixtione sexuum causam esse peccati; atque ita damnari nuptias seu conjugium, & consequenter Deum conjugij autorem; vel certè diabolum esse conjugij & commixtionis autorem, ex qua peccata nascerentur. Hanc machinam Pelagianam ut Ecclesia vel pro Ecclesia Augustinus euerteret, totam causam peccati originalis ab illo principio religauit, quod in commixtione conjugum duo considerata sint, commixtionem & pudorem eius, nuptias quibus legitime junguntur conjuges, & concupiscentiam carnis, qua stimulante junguntur: illud esse bonum, hoc malum; illius Deum, huius diabolum autorem; illo naturam, hoc peccata propagari. Nam cum statim initio libri primi de nuptijs & concupiscentia scopum scriptionis istius, ut jam jam vidimus, prætulisset, post operosam nuptiarum atque libidinis discretionem, tandem ad rem veniens: *Iam nunc si quodammodo interrogemus bona illa nuptialia, unde ab eis potuerit peccatum in paruulos propagari: respondebit nobis operatio propagandæ proles: Ego in paradiso magis felix essem, si peccatum non fuisset admissum, &c. Respondebit pudicitiae fides: si peccatum non fuisset, quid me in paradiso securius esse potuisset, ubi nec stimularet mea, nec alterius me libido tentaret? Respondebit etiam coniubij Sacramentum: de me ante peccatum dictum est in paradiso: Relinquet homo patrem, &c. Quid horum est in nuptijs, unde peccati vinculum transiret in posteros? Nempe nihil. Et certè his tribus bonis perfectè se haberet bonitas nuptiarum, quibus bonis etiam nunc bona sunt nuptia. Porro autem si interrogetur illa carnis concupiscentia, qua pudenda facta sunt, quæ prius pudenda non fuerant, nonne respondebit, se in membris hominis esse post peccatum cæpisse? Et tandem concludens adijcit: Hæc omnino concupiscentia carnis, &c. profecto peccati vinculum generatione traiecit in posteros. Et libro secundo de nuptijs interrogat Iulianus Augustinum, quid suum diabolus cognoscat in sexibus, per quod fructum eorum iure possideat, an diuersitatem sexuum, an commixtionem, an ipsam fœcunditatem? Respondet ei Augustinus: Nihil horum: quia hæc omnia ex Deo. Sed iste in his omnibus noluit nominare concupiscentiam carnis, quæ non est à patre, sed ex mundo est, cu-*

Lib. 1. de nupt. c. 21. & 22.

Lib. 2. de nupt. c. 5.

ius mundi princeps dictus est diabolus. Hanc iste noluit nominare in his omnibus, quæ commemorauit, naturalibus bonis, de quæ etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his bonis omnibus gloriantur. Et inferius cum Iulianus intorisset illud Pelagianorum telum: prorsus si malum de nuptijs trahitur, accusari possunt, excusari non possunt; & in diaboli iure opus earum fructumque constituit: quia omnis causa mali expers boni est; respondet consueto more Augusti-

Lib. 2. c. 16. nus: Nuptiæ institutæ sunt causâ generandi, non peccandi, &c. peccatum autem, quod inde à nascentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, sed ad malum quod accedit hominibus, quorum coniunctione sunt nuptiæ.

Ibid. c. 23. Et libro tertio contra Iulianum: Nec malum illud inde idèd trahitur, quia bonæ sunt nuptiæ, sed quia in bonis earum est etiam vsus mali, scilicet concupiscentiæ. Et apertius paulò superius: Si enim nuptiarum bonum non esset nisi bonus vsus boni, tunc mirandum esset, quomodo inde traheretur malum: cum verò sit bonum nuptiarum bonus vsus mali, quid mirum si de ipso malo, quo benè vititur bonitas nuptiarum, trahitur malum, quod est originale peccatum?

Ibid. Et in libris operis imperfecti latissimè, & instantissimè, & sæpissimè probat Iulianus, nuptias, aut commixtionem sexuum, aut parentes, aut filios, aut semina, aut gigni, aut nasci esse damanda, si inde peccata proferantur: semper autem idem respondet Augustinus: vitia scilicet à

Lib. 2. oper. imp. c. 1. sed qui possunt in natura vitia bonum eius à malo eius ita discernere, ut neque putent naturam malam esse, neque vitium naturam esse, ipsi possunt discernere,

Ibid. f. 250. &c. Et rursus in eodem loco: Nec gignere, nec nasci malum est, quod pertinet ad institutionem Dei. Vtrumque sine pudenda libidine posset in paradiso fieri si nemo peccasset, &c. Ecce de qua trahitur originale peccatum. Ista Iulianus argumenta aduersus Ecclesiam; istam Augustinus solutionem aduersus eius argumenta sexcenties repetit: nec in omnibus scriptis eius, aut eorum qui Pelagianos isto sæculo debellarunt, vel debellatos postea protriuerunt, alterius solutionis est vestigium. Nam nec aliam esse posse, si libido tollatur, satis perspicuè indicat, quando dicit: Si nuptiarum bonum non esset nisi bonus vsus boni, tunc mirandum esset, quomodo inde traheretur malum: Nunc verò quid mirum si, &c. quasi diceret, in illo casu Iuliani argumenta suum habitura pondus & locum, ut necesse esset aliquod eorum bonorum quæ Deus instituit, siue commixtionem, siue semina, siue aliud quippiam, quod generationi interponitur, esse culpandum. Nunc verò satis interuenire mali, dum concupiscentia interuenit, ex qua proles peccatum trahat. Hac igitur doctrinâ Pelagiana hæresis victa est; hæc sententiâ de concupiscentia carnis peccatum propagante Ecclesia triumphauit. Quæ si non tantum falsa est, sed ita falsa, ut non ferenda sit, profectò nec ferenda est illa victoria qua hæresis subjugata est. Quod quantam inferat Ecclesiæ contumeliam, quis non videt?

Et sanè quis intelligat, si nihil penitus, siue peccati, siue vitij in parentum animabus aut carnibus hæreat, sed ita puri sint, sicut à Deo instituti sunt, inde quidquam contagij in proles posse transire nisi qui Deum potius eius causam, quam homines constituere velit? Sicut enim impossibile est, ut defectus aliquis corporis à parentibus in filios generando fundatur, nisi defectuosum aliquid in aliquo generationis principio antecedit: ita multo magis impossibile est, ut defectus animæ, qui peccatum est, in prolem à parente

transeat, nisi similis vitiositas in generante reperiri queat, unde culpa propagetur. Nam pactum hîc affingere, non est aliud quàm purgare parentes, & culpæ Deum qui peccatores propriâ voluntate constituat. Hinc est, quod nec Augustino, nec ulli veterum vsque ad tempora Scholasticorum, vllius pacti in mentem venerit: cum tamen & facillimum sit & cuius obuium, & ad medendum angustijs tantis peridoneum: nisi eadem facilitate, qua sine Scripturarum, sine traditionis auctoritate, solâ humanâ solertiâ excogitatum est, solo eius contemptu ab hæreticis posset explodi.

CAPVT XIII.

OMNIVM ANTIQVORVM IDEM
sensus vsque ad ætatem Scholasticorum.

NEc verò solus Augustinus istam sententiam contra Pelagianos docuit, sed plerique Patres, qui cum aliquot sæculis, nondum exortâ hæresi istâ, præcessere, præsertim verò qui eâ extinctâ consecuti sunt, non aliâ, cum de traductione peccati sermo faciendus fuit, quàm illam de inobedientia carnis concupiscentiæ rationem vel apertè proferendo, vel tacitè innuendo, tetigerunt. Hanc dedit Origenes, cum explicaret, cur Christus venisset in similitudine carnis peccati, non in carne peccati: *Qui ex nulla viri contagione, sed solo Spiritu sancto super Virginem veniente, & virtute altissimi obumbrante, venit ad corpus immaculatum, naturam quidem corporis nostri habuit, pollutionem tamen peccati, quæ ex concupiscentiæ motu conceptis traditur, omnino non habuit.*

Hanc insinuauit Olympius Hispanus Episcopus ab Augustino cicatus, qui dicit. *Protoplasti mortifera transgressione vitium esse sparsum in germine, ut peccatum cum homine nasceretur.* Indicat enim germen, seu semen, unde nascitur homo, ita esse vitiatum, ut non sine peccato nascatur.

Hanc idem Hilarius tacitè expressit, quando de Christo in similitudine carnis peccati veniente dixit: *Non sicut carnem habuit, ita habuit & peccatum. Sed quia ex peccato omnis caro est, à peccato, scilicet Adam parente, deducta, in similitudine peccati carnis est missus, existente in eo non peccato sed peccati carnis similitudine.* Quid enim est omnem carnem præterquam Christi esse ex peccato, nisi ex concupiscentia, quam Apostolus peccatum vocat. Nam propter concupiscentiam dici carnem peccati sæpissimè Augustinus docet: & ideo in Christi carne esse similitudinem carnis peccati, quia concupiscentiâ caruit: *Si Abel non habebat legem in membris repugnantem, &c. Si caro eius non concupiscebat, &c. nihil ei nocuerat peccatum parentum.* Sed quisquis talem dicit fuisse Abel, dicat eum carnem non habuisse peccati: cum procul dubio Dominus Christus non habuisset similitudinem carnis peccati, nisi aliorum omnium hominum esset caro peccati.

Hanc apertè significauit Ambrosius, per quem Augustinus doctrinam istam sæpè probat, quando Christi natiuitatem ceteris comparando dixit: *Seruatum est igitur, ut ex viro & muliere, id est, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti. Qui autem expers delicti, expers est etiam huiusmodi conceptionis.* Et alibi apud eundem Augustinum, qui illum in suæ sententiæ ad stipulationem accersit: *Malè Eva parturivit, ut partus relinqueret mulieribus hæreditatem, atque vnus*

Amb. comm. mens in Isai. apud Aug. lib. 1. cont. Iul. c. 4. & lib. 1. de nupt. c. ult. lib. 1. cont. Iul. c. 6.

Ibid. quisque concupiscentiæ voluptate concretus, & genitalibus visceribus infusus, & coagulatus in sanguine, in pannis intolutus, prius subiret delictorum contagium, quam vitalis spiritus munus hauriret. In quem Ambrosij locum Augustinus: Si re non deseruit qualiscunque saltem sensus humanus vides quid de concupiscentiæ voluptate hæc ipsa, cui præbes impudentissimum patrocinium pronunciauerit Doctor Ambrosius, &c. Ergone ex huius concupiscentiæ motu illi non erubescerent homines primi, quo & ipsi apparebant noxiij, & eorum filij peccato parentum pronuntiabantur obnoxij?

Post Augustinum vnanimiter vsque ad Scholasticorum ætatem doctrinam tanti Doctoris secuti Patres, eodem modo libidini propagati peccati originalis causam ascribunt.

Serm. 5. de natiuit. Domini.

Hinc sanctus Leo Pontifex maximus, ac doctissimus: Solus inter filios hominum Dominus IESVS innocens natus est, quia solus sine carnalis concupiscentiæ pollutione conceptus. Quibus verbis sancti Augustini doctrinam, quam supra latè ex ipso dedimus, cur solus Christus sine peccato sit conceptus, expressit: ad quam allusit & istis phrasibus: Quamuis conceptui spiritali (Christi) nulla sint terreni seminis mixta contagia. Et rursus: Vt humani seminis cessante contagio. Et Petrus Chrysologus de Adami peccato loquens: Nunquid non in semine tota arbor? Vitium ergo seminis, vitium est totius arboris; quæ postea fusiùs declaranda sunt.

Ibid. Serm. 4. de natiuit. Serm. 111. Petrus Chrysost.

Hinc Faustus quantumlibet Semi-Pelagianorum errore deprauatus luculentissimè sancti Augustini sententiam explicuit: Sed dicit Pelagius, ideo non esse originale peccatum, quia ipsa concupiscentia generationis ex Deo sit. Vnde autem veniat nexus iste, qui per posteros trahitur, si requiras; sine dubio per incentiuum maledictæ generationis ardorem, & per illecebrosam vtriusque parentis amplexum. Nam cum illum solum videas ab originali immunem esse contagione, qui non carne, sed spiritu, nec erubescenda passione, sed stupenda benedictione conceptus est, agnosce causam mali originalis de oblectamento natum conceptionis, & de vitio voluptatis.

Lib. 1. de gra. & lib. arb. c. 2.

Hinc sanctus Fulgentius non postremus Augustini discipulus: Iniquitatem simul transfudit & mortem, ut omnis qui per legem peccati (quam certum est mortalibus vsque ad mortem inesse corporibus) de peccatoris semine nasciturus, in ipso conceptionis exordio excepisset peccati parentalis maculam, exinde sub iugo graui, &c. Et in eodem libro immaculatæ Christi natiuitatis causam explicans, Vultnam quippe matris eius, inquit, non concupiscentia mariti concumbentis, sed omnipotentia filij nascentis aperuit. Ideo solus est, in quo princeps huius mundi veniens nihil inuenit.

Lib. de in arb. & grat. c. 13.

Hinc Gelasius Papa, cum originalis peccati transfusionem declarandam suscepisset, accuratissimam Augustini methodum secutus, primò naturæ corruptionem per concupiscentiarum deprauationem explicat: quo fundamento jacto, necessarium consequenter ex natura rei fuisse docet, ut proles parenti similis, ex peccato pollutis, peccato polluta nasceretur. Propria voluntate seductorem secuti diabolus prauis cupiditatibus per excessum præuicationis infecti sunt. In quibus itaque natura peccauit, & humana est facta natura vitiosa, Tales igitur effecti, &c. Ecce originem traditionis malinaturæ vitium, nempe concupiscentiam, seu ut loquitur (prauas cupiditates) præuicatione contractum. Iam ita sequitur: Proinde quicquid isti genitores de suo germine protulerunt, opus quidem Dei est secundum institutionem naturæ, sed non absque contagio illius mali, quod sua

Gelas. Papa Epist. 8.

A præuicatione traxerunt, scilicet concupiscentiæ; Vnde mox: Quid mirum, si iidem deprauati protulerunt sobolem deprauatam? Quod latè declarat comparatione serui, qui cum non naturâ, sed tantum conditione seruus sit, tamen seruos generat. Et adjungit; quanto magis de his provenire non mirum est, quibus ipsa humana substantia deprauata cognoscitur. Id est, quibus non per aliquas extrinsecus positas hominum leges, sed per ipsam naturam vitiatam seruitus est adducta: Quia huiusmodi genuit prolem, cuiusmodi se ipsa reddidit præuicationis excessu. Ideoque non solum de se profert, quod benè Deus instituit, sed etiam quod malè ipsa inconsequenter adiecit. Quemadmodum autem qualitas interior appetendi (nempe prima mala voluntas Adami) valeat immutare naturam diuinæ lectionis auctoritate firmatur. Et explicat per oues Laban, quæ colores virgarum sensibus haustos transfuderunt in prolem. Quod exemplum Pelagianis refutandis docet esse diuinitus præparatum. Vnde mox vocat humanæ generationis decolorata primordia: quam decolorationem in alio opere docet per concupiscentiam esse factam: Deus fecit omnia bona valde, nisi hæc concupiscentiæ primordialis decolorasset excessus. Et statim pœnam superbæ in ea corporis parte indicandam fuisse tradit, qua degeneris, ac decoloratæ, superbæque radices procul dubio vitiosa fuerat generatio propaganda. Quæ omnia ad viuum spirant Augustini doctrinam: nec aptius explicare potuit, quomodo deprauatio naturæ per concupiscentiam adducta, peccatum in prolem ex primo patre propagauerit.

In scripto aduersus hæres. Pelag.

Hinc Venerabilis Beda natiuitatis humanæ maculam concupiscentiali sceditati sine vlla fluctuatione, quemadmodum & Augustinus, assignat: Quaritur, inquit, quare puero adhuc in utero matris originale peccatum imputetur, & quare de baptizato baptizatus non nascatur? Ad hoc dicitur, quia de corrupto non nisi corruptum nasci potest. Et iterum: Homo quantum in se est mundatur in baptismo: sed quia sine concupiscentia procreare non potest, imputatur & illius proli: sicut terra purgatum semen à paleis, & tamen absque paleis non ipsum exurgit. Id ipsum indicat etiam in Psalmum quinquagesimum.

Beda in lib. aliquot qq. 9. 14. 15. 16.

Hinc Remigius Episcopus Altissiodorensis in Psalmum quinquagesimum: In peccatis concepit me mater mea, id est, in concupiscentia carnali concepit. Quæ carnalis delectatio ex peccato primi parentis in carne nostra viget.

Remig. Altiss. in Psal. 50.

Hinc Philippus vir doctissimus Abbas bonæ spei sancto Bernardo contemporaneus, sæpè & multipliciter hoc ipsum tradit: Post peccatum meritò pudenda nominantur, quoniam adeo spiritui reluctantur, ut ad generandum non nisi libidine moueantur. Hoc est vnde Adam filios suos sic infecit, sic quasi in radice posteritatis suæ seriem infecit, ut quoniam in generando non sola caro, sed & concupiscentia carnalis operatur, quicunque gignitur eo modo eiusdem reatu concupiscentiæ teneatur. Et paucis interjectis addit: Iusti parentes iustum filium non possunt generare, quia sine concupiscentia non possunt generare. Quam doctrinam ibidem magno conatu asserit, & inculcat. Ex quo etiam consequenter sapiùs tradit, idè Christum nulla peccati labe maculatum fuisse, quia sine concupiscentia conceptus fuit: Qui ergo non à carnalibus desiderijs more nostro, sed desuper originem carnis traxit, profectò in conceptione originale vitium non contraxit: quia non aliunde cuilibet nascenti peccatum ascribitur, quam quòd ei per parentum concupiscentiam seminali ratione transscribitur.

Philipp. Abbas Epist. 2.

Epist. 174.

Hinc sanctus Bernardus: Peccatum quomodo non fuit, ubi libido non defuit? Et conceptum Virginis extollens: Extolle, inquit, nescientem in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Et alibi: Propter carnem homo vanitati similis factus est, quia ex illa vitium concupiscentiae traxit, quo captius tenetur, & incurvatus ut diligit vanitatem, & iniquitatem operetur. Idem & alibi insinuat: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus sine omni illicita & immunda conceptus est voluptate? In ipsa radice & origine mea infectus, & inquinatus sum.

Hugo de S.

Vici. in an-

not. elucida-

torij q. in

Epist. ad

Rom. q. 106.

In Summa

sent. tract. 3

c. 12.

Richar. lib 1

de Emanuele

c. 10.

c. 12.

Ibid. c. 12.

Lib. 2. de

Emanuele

c. 27.

Innoc. III.

in Psal. 50.

in illud.

Ecce in

iniquita-

tibus.

Hinc Hugo de sancto Victore: Quaritur, quare posteris imputetur (peccatum originale?) Responsio: quia parentum concubitus, non sit SINE LIBIDINE, nec filiorum conceptus sine peccato. Et in Summa traduceretur, illo peccato anima non teneretur. Quod latè declarat in eodem loco.

Hinc Richardus de sancto Victore puritatem virginei partus, & causam eius explicans: Quare illa (Eua) peperit non sine dolore, nisi quia non concepit sine libidine? Libido sanè causa doloris, & dolor effectus libidinis. Et quomodo libido causa doloris, nisi quia libidine conceptio maculatur propagando peccatum? Nam idè paulò post sese explicando subiungit: Ibi nec conceptus sine culpa, nec partus sine poenâ: hic quia conceptio sine concupiscentia, (seu libidine) & parturitio sine pressura. Et aliquanto inferiùs in eodem libro: In eo sanè, quod dicitur virgo conceptura, & virgo paritura, aperte monstratur, quòd utraque futura erat munda, & caro generans, & caro generata, hoc est, beatæ Mariæ generantis, & Christi generati: Videlicet, quia Christus solus, ut addit, cantare potuit; sine iniquitatibus conceptus sum, & sine peccato concepit me mater mea. Et quia in ipso mundi ingressu maculam peccati de maternâ carne non contraxit, sed deleuit. Nempe extinguendo omnem concupiscentiam in Virgine concipiente atque pariente, quæ totius peccati atque corruptionis radix est. Hoc enim intelligere Richardum perspicuè docet id quod statim adiicit. Si tantum sola eius conceptio valuit, ut concupiscentia fomitem, totiusque corruptionis radicem diceret, quid quæso, &c. Itaque docet ibidem fuisse puritatis, quòd sine concupiscentia seminare potuit. Alibi verò per hoc quod Spiritus sanctus obumbraturus Virginem dictus est, significatum esse voluit, quòd omnis concupiscentia in ea esset extinguenda: & hoc indè probari, quòd virgo concepit & pepererit.

Hinc Innocentius III. summus Pontifex: Quis nesciat, concubitum etiam conjugalem numquam omnino committi sine pruritu carnis, ac sine feruore ac fœtore concupiscentiæ, unde semina concepta fœdantur, & corrumpuntur? Propter quod alibi legitur: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Ex seminibus ergo fœdatis atque corruptis concipitur corpus corruptum pariter & fœdatum; cui anima tandem infusa corrumpitur, & fœdatur, non ab integritate vel munditia quam habuit; sed ab integritate vel munditia, quam haberet si non uniretur fœdato corpori & corrupto: quoniam & creando infunditur, & infundendo creatur. Sicut enim ex vase corrupto liquor infusus corrumpitur; & pollutum contingens ex ipso contactu polluitur: sic ex contagio corporis anima corrumpitur, & fœdatur. Et paulò inferiùs: Ex concupiscentia procedit pruritus circa ianuam humanæ propagationis, per quam transfunditur originalis causa peccati.

Hinc Urbanus quartus Pontifex maximus, accuratissimè Augustinianæ doctrinæ tramitem

A tenens, ita exactè translationem illius peccati per concupiscentiam tradit, & explicat, ut nihil per ipsum Augustinum addi potuisse videatur: In illa lege nostræ originis vitiosa, in qua omnes corrumpimur, & nascimur in utero & ex utero filij iræ tuæ, atque per traducem libidinosa carnis concupiscentia, etiam antequam peccemus actualiter, constituimur peccatores, & ad actualia promoues. Et inferiùs: Nam in eo (Adamo) seminaliter omnes erant, quando ipse naturam corruptam humanam, & ab illo vno homine, qui omnium nostrum fuit materia & origo, omnes concupiscentialiter descendunt, & per propagationis successionem, & carnis concupiscentiam occultè illa corruptio in posteros demigravit. Nec tamen hoc fecit propagatio sed libido non natura humanæ fecunditas, sed libidinis fœditas, &c. Et cum Christum dixisset sine opere concupiscentiali, ideoque sine peccato ex primo homine descendisse, de nobis ita subtexit: Sed quia concepti sumus illa vitiosa lege concipiendi, nobis ex peccato primi hominis occultè & miserabiliter accedenti, idè originalis peccati ex transmississima, Deus sententia rei sumus. Hinc adiicit, quòd sicut Christus occultissimam gratiam infundit & paruulis, sic & hominibus (primis) in se omnes de stirpe sua venturos, occultat ab eis, & fœditate suæ libidinosa concupiscentiæ adeo tabificauit, quòd anima à te, Deus, creando infusa corpori taliter tabefacto maculatur, polluitur, & fœdatur: sicut in vase non sincero vinum infusum licet optimum inficitur, & arescit: & in illa infusione ipsa anima damnationis sententiam in se iustam excipiens culpam contrahit, & reatui poenæ perpetuæ obligatur. Quæ de Christi gratia & Adam tabificatione similitudo, & nonnulla verba, quibus eam exprimit, ex Augustini libro 1. de peccatorum meritis & remissione deprompta sunt: ut eius doctrinæ se amulatorem esse monstraret: cuius argumentis & verbis utebatur.

Quid? quòd neque Scholastici priores sententiam illam absurdam iudicarunt. Nam eam aperte docuerunt illi, qui Patribus proximè successerunt, Petrus Lombardus libro secundo sententiarum exerte & prolixè, & magno numero antiqui Commentatores eius, sanctus Bonaventura, S. Thomas Gregorius, & alij. Inter quos sanctus Thomas in prima secundæ, & in quaestione quarta de malo tradit non solum concupiscentiam esse materiale in peccato originis, sed etiam esse id quo propagatur in prolem. Vnde quaestione quarta de malo, articulo secundo ad vndecimum dicit: Concupiscentia secundum quod est in patre, est causa originalis peccati quod est in filio. Et articulo sexto ad septimum: Ex poenaltate, quæ remanet in baptizatis quantum ad inferiores vires, traducunt originale peccatum. Nec esse inconueniens quòd poenâ sit causa culpæ. Et ad decimum sextum, docet libidinem habitualement quæ remanet post baptismum, esse causam, quòd aliquis transmittat originale peccatum.

CAPVT XIV.

TANQVAM VERITATEM Catholicam, & sententiam Ecclesiæ docuit hoc Augustinus.

ET verò quid mirum est, quòd plerique Patres veteris Ecclesiæ usque ad annos mille & amplius, sententiam illam vtramque Augustini, quòd concupiscentia cum reatu sit

Metaphr.
in Psal. 50.
in Biblioth.
Patrum.

Lib. 2. sent.
Dist. 30. &

S. Thom. q.
4. de malo
a. 2. a. 11.

originale peccatum, & quod per eandem concupiscentiam vitio propagante vitium, traducatur in posteros, expressè docuerint, nemo verò, quod quidem sciam, vel contrariam, vel aliam; cum Augustinus eas non tanquam opiniones suas, quas cuique liceat pro arbitrio vel repudiare vel sequi, sed tanquam Catholicas veritates nonnullis locis docere videatur: Nam cum Iuliano acerrimè de concupiscentia disputans, ut non solum rationibus petulantiam & pernicaciam eius, sed etiam auctoritate premeret & opprimeret, sic eum

Lib. 5. cont. Jul. c. 12. alloquitur: *Vtrum malum non sit (concupiscentia) cui repugnanti consentiendum non est, ne in suum pergat excessum? Et vtrum non ex ipsa, & cum ipsa concupiscentia nascatur cui malum inesse vllum negas: Et vtrum ab ingenerato malo possit hominum quisquam sine generatione liberari, hoc inter nos differitur. In his quaestionibus Catholica veritate antiquitus tradita vestra impia novitas suffocatur.* His verbis tres quaestiones illas Catholica veritate ita determinari docet ut contrarium velut impiam sugillet novitatem, primam quidem, concupiscentiam esse malam; secundam, ex ipsa concupiscentia videlicet tanquam causa mali seu peccati, & cum ipsa tanquam malo seu peccato nasci hominem. Nam illum esse sensum patet ex tertiæ quaestiones definitione, videlicet, ab ingenerato malo, nempe concupiscentiæ, non posse hominum quemquam sine regeneratione liberari. Nam hoc est illud quod docet, concupiscentiæ reatum per baptismum tolli. Et hinc est, quod simili phrasi sæpissimè repetit tum libro tertio, tum alibi id quod hinc libro quinto Catholica veritate definiri tradit: *Harum (cupiditatum) est una concupiscentia*

Lib. 3. cont. Jul. c. 21. *carnis, ex qua, & cum qua nascuntur, & propter quam renascuntur infantes. Et secundò: Ex ista & cum ista nascitur homo bonum Dei opus, non sine malo, quod trahit origo generationis, & sanat gratia regenerationis.* Et tertio: *Quia cum illo, & ex illo malo generatur, quo bene pudicitia coniugalis utitur, necessarium illi est, ut ab eius mali nexu, regeneratione sol-*

Cap. 22. *natur. Et quarto: Ex isto igitur, & cum isto malo, quod à te quoque credimus expugnari, homo generatur, quem negas regeneratione saluari. Et quinto: Ex hoc igitur, & cum hoc filij generati regenerandi sunt, ut liberentur à malo. Quid autem vellemus ut gignerent (parentes) non unde renati, sed unde nati sunt, (ex concupiscentia scilicet) nisi quod & ipsi nati sunt? Reos ergò, &c. Et sexto: Ex hoc enim malo rei nati sunt, quò bene utuntur renati, ut nascantur reg-*

Ibid. c. 16. *nerandi. Et septimò: Ex isto, & cum isto hominis male nascitur homo: quod malum per seipsum tam magnum est, atque ad hominis damnationem, atque à regno Dei separationem tantum habet obligationis, ut etiam si de parentibus regeneratis trabatur, &c. Quas phrasas alijs in locis iterat creberrimè; nec eis aliud significat, quàm ex concupiscentia seu libidine propagari originis malum, & ipsam eandem concupiscentiam esse illud originis malum, quo homines regeneratione liberandi sunt: in quarum*

Ibid. *vtraque definienda quaestione IMPIAM NOVITATEM CATHOLICA VERITATE SUFFOCARI docet.*

Lib. 6. cont. Jul. c. 8. Hinc est quod eandem certitudinem istarum sententiarum etiam alijs in locis indicat. Nam in fine libri sexti cum dixisset se Iuliano demonstrasse, ei tantum concupiscentiam carnalis mortis non inferre post mortem, qui Christi morte peccato mortuus sit, quibus verbis concupiscentiam mortis causam esse significat; statim adiicit: *Hæc negans, his repugnans, ista conuellere moliens Catholice fidei munimenta, ipsosque nervos dirumpere Christiana re-*

A *ligionis, veræque pietatis, audes insuper dicere, quod contra impios bella susceperis. Vbi doctrinam illam Catholicæ fidei articulum esse tradere videtur. Et rursus libro secundo operis imperfecti aduersus eundem Iulianum cum docuisset, hoc malo concupiscentiæ carnis bene uti pudicitiam conjugalem; eiusque mali reatum à nascentibus tractum solui regeneratione spiritali, continuo adiungit; Sed hoc quamdiu non sapis, non Catholicus, *Lib. 2. oper. imp. c. 1. Jul. f. 239.* sed Pelagianus futurus es: sed & Scripturis sanctis, quantumlibet eas defendere videaris contradicentus es. Et inferius Iulianus acriter contendit, non posse à parentibus in proles delicta transfundi, eo quod semina, quibus natura transfunditur, Deus instituerit, respondet ei Augustinus: *Semina**

B *Deus instituit: sed quo possunt in natura vitata bonum eius à malo eius ita discernere, ut neque putent naturam malum esse, neque vitium naturam esse, ipsi possunt discernere, quid horum duorum ad Deum creare pertineat, quid sanare. Sed hoc vos non potestis, quamdiu Pelagiani, non Catholici estis. Vbi causam transfusionis illius vult esse non semina, sed vitium seminum concupiscentiam, quod cum natura simul generatione transfunditur, & regeneratione sanari debet: sed hoc ab eis intelligi non posse, nisi ex Pelagianis Catholici fiant. Nimirum ut significet, ista concupiscentiæ velut vitij & seminum distinctione sublatâ, nihil mirum esse, si Pelagiani maneant, cum ea sublatâ peccati*

C *transfusio intelligi nequeat: quod si Catholici fiant, confestim etiam huiusmodi discretionem agnituos, utpote quam fides de originali culpa postulet. Ex qua asseuerandi constantia, quæ passim in scriptis eius elucet, & cui illa tam præcedentium quàm sequentium Patrum consensus suffragatur, manifestè liquet, Augustinum longè majori, quàm priuatæ suspicionis vel opinionis, sed tanquam receptæ, ac traditæ, adeoque, ut videtur Catholice veritatis certitudine duas istas sententias docuisse; quod concupiscentia cum reatu peccatum originale sit; & quod per eandem concupiscentia seu libidinem propagetur.*

D *Cujus quidem certitudinis illa fortassis causa est, quod Apostolus eam ad Romanos omnino tradidisse videatur. Nam cum dixisset capite quinto: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, &c. quod iuxta Catholicam fidem de peccato originali intelligendum est, consequenter sapius peccati mentionem faciens, non aliud peccatum intelligit, nisi concupiscentiam. Nam in consequentibus istius discursus id quod ait: Qui enim mortui sumus peccato; intelligitur in baptismo, sicut verba immediate subiecta probant: An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo IESU, in morte ipsius baptizati sumus? &c. Ergò de originali peccato & istud intelligitur. Itaque cum Christi mortem & similitudinem, quam habent baptizati cum illa eadem morte, dum peccato originali in baptismo moriuntur, explicuisset, concludendo subiungit: Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato. Iam ut intelligeremus, hoc peccatum, de quo tandiu locutus erat, & cui morimur in baptismo, & cuius morte morti Christi in eodem baptismo configuramur, non aliud esse nisi concupiscentiam, statim adiicit: Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis eius, hoc est, desiderijs ac motibus, quos illud peccatum suscitatur. Et quicquid usque ad finem sexti capitis attexit, non nisi de peccato, quod est concupiscentia, intelligitur. Quam Apostolici discursus deductionem genuinam & veram esse*

E *ipse*

Fol. 248

Rom. 5

Cap. 6

Ibid.

discursus deductionem genuinam & veram esse ipse summopere sibi consonus à capite ad calcem vsque contextus clamat, & jam olim Gregorius Ariminensis aduertit.

CAPVT XV.

OPPONITVR TANTAE CERTITUDINI fluctuatio Augustini vsque ad mortem, & ex ipso Augustino soluitur.

SED mirum alicui non immerito videri poterit, quí fieri possit, vt tantâ assueuerantia, & omnis omnino fluctuationis experte certitudine, duas istas sententias Augustinus tradiderit, cum notum sit, eum de animæ productione, vtrum ex parentibus propagetur, an de nouo creetur à Deo, vsque ad mortem dubitasse; nec alia de causa dubitasse, nisi quòd intelligere non posset, quomodo posset peccati originalis ratio cum animarum noua creatione consistere. Hinc in Epistola ad Hieronymum, cum sententiam de animarum creatione sibi de cætero satis placere indicasset, causam tamen suæ trepidationis adiicit: *Sed cum ad pœnas ventum est paruulorum, magnis, mihi crede, coarctor angustiis, nec quid respondeam prorsus inuenio.* Et in libris de peccatorum meritis cum sibi Pelagianorum argumenta proposuisset: *Ego autem, inquit, etsi refellere istorum argumenta non valeam, video tamen inherendum esse ijs, quæ in scripturis sunt apertissima.* Et sermone 14. de verbis Apostoli ijsdem Pelagianorum argumentis territus dicit: *Ego istam questionem profundam sentio, & ad eius fundum rimandum vires meas idoneas non agnosco.* Hinc tritum illud Augustini de peccato originali: *Quo nihil est ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius.* Quí ergò fieri potest, vt cum tantæ obscuritatis & infirmitatis agnitione tam resoluta istarum questionum certitudo consistat? Huiusmodi igitur

Epist. 18.

Lib. 3. c. 4.

cap. 7.

Lib. de mor.

tibus Eccles.

c. 21.

et asque 1.

1. Diss. 13.

c. 3.

B. larm. lib.

4. de statu

pecc. c. 12.

Augustini locis persuasus recentior quidam Scriptor, nihil mirum esse dicit, si vir alioquin doctissimus & sanctissimus difficultate rei oppressus nihil aliud inuenerit, in quo essentiam originalis peccati constitueret, quàm reatum illum: præsertim cum, vt idem Scriptor ait, ignorantiam suam fassus, cupierit ab Hieronymo edoceri. Et alius propter huiusmodi confessam Augustini fluctuationem dicit: *Eum nunquam plane in hac questione, de modo traductionis, sibi satisfecisse; propter illud scilicet Pelagianorum argumentum, vt idem indicat, quòd peccatum originale sit in anima, non in carne; anima autem trahatur ex Adamo.*

Sed pace eorum dixerim, longissimè isti à sancti Augustini mente discedunt. Longè aliud est, quod Augustinum torset, quàm vel natura peccati originalis, vt vnus eorum; vel modus traductionis eius, vt alter putat. De vtroque semper vsque ad mortem certissimus fuit, vt ex tanta testimoniorum & argumentorum grandine, quæ produximus, quibus omnes eius libri sparsi sunt, satis superque intelligi potest. Vtralibet enim esset vera sententia, siue anima ex parentibus traheretur, siue Deo creante carni misceretur, semper hoc ei ratum fixumque permanebat, nihil aliud peccatum illud esse, nisi concupiscentiam cum reatu; itemque nullo alio traduci modo nisi vitio concupiscentiæ propagante vitium, quod anima ex parentibus tracta non minùs atque carni ex labe originis inditum inspersumque natura-

Tom. 2.

Aliter inhereret; vel certè, quod à Deo creatam animam, propter intimam illam cum carne conjunctionem ac mixtionem inficeret. De quo traductionis modò infrà latiùs. Sed cum Augustinus facillè intelligeret, id ita fieri, imò aliter naturaliter non posse fieri, quocunque tandem modo animæ corpori jungerentur, hæc tamen insuperabilis ei semper difficultas visa est, quòd nunquam intelligere posset, quâ iustitiâ Dei fieret id quod illâ veritate creationis animæ admittenda videbat fieri: Nimirum, quomodo iustum esse posset, vt anima recenter à Deo creata: & ab omnibus peccatis innocens sine culpa sua mitteretur in carnem peccati: cuius concupiscentia & libidine inquinata grauaretur; cuius tot pœnis immanibus puniretur; cum qua tandem, quod erat grauissimum, ad æternas pœnas destinata damnaretur. Sub istius argumenti mole semper Augustinus succubuit: alterutrum enim ei videbatur necessarium, vt vel Deus esset istius auctor iniquationis; vel certè inquinari anima recens creata non posset. Hunc fuisse nodum Augustino insolubilem sexcentis testimonijs eius ostendi potest. Nos ex multis pauca proferemus, quorum tamen pleraque eo tempore & eo loco protulit, quo easdem sententias illas de concupiscentia suprâ declaratas constantissimè docuit.

CNam in primis in eadem illa Epistola ad Hieronymum, vbi suas angustias summa ingenuitate confessus est, cum de cruciatibus ac damnatione paruulorum sine baptismo morientium multa dixisset, ita subiicit: *Huius igitur damnationis in paruulos causam requiro: quia neque animarum, si nouæ sunt, singulis singulæ video esse vllum in illa ætate peccatum; nec à Deo damnari aliquam credo, quam videt nullum habere peccatum.* Et in eadem Epistola paulò post: *Quæ cum ita sint, querenda causa est, atque reddenda, quare damnantur animæ, quæ nouæ creantur singulis quibusque nascentibus, &c. Aliquid fortissimum atque inuictissimum requirendum est: quod nos non cogat Deum credere vllarum animarum sine aliqua culpa damnatorem.* Et in Epistola centesima vigesima septima, vbi latè & expresso vtramque de animæ propagatione & creatione sententiam disputat, cum damnationem animarum sine regeneratione decedentium velut basim certissimam totius disceptationis posuisset: *Quare, inquit, vbi, vel vnde, vel quando cæperint damnationis meritum habere, si nouæ sunt: ita sanè, vt Deum non facias, nec aliquam naturam quam non condidit Deus, vel peccati earum, vel innocentium damnationis auctorem.* Et si inueneris quod te querere admonui, quod ipse adhuc fateor non inueni, defende quantum potes, &c. Et multò inferiùs respiciens ad illam Epistolam, quam ad Hieronymum scripserat, sic attexit: *Id quod ille sentit promptissimè ac libentissimè defensurus, si me docere poterit, quomodo animæ non ex Adam veniant, & tamen ex illo iustam sortem damnationis inueniant, &c.* Et paulò post de eodem Hieronymo loquens: *Donec ergò aut ille rescribat, aut ego aliquo modo discam, si nullam de illa peccatrice originem ducit, quæ causa sit animæ (nempe iusta) subeundi originale peccatum, quod necesse est esse in omnibus paruulis, & quòd eam nec Deus cogit infontem, quia peccandi auctor non est, nec vlla mali natura, quæ non est, nihil tale audeo predicare.* Et rursum non multo inferiùs: *Si ergo ita potes animarum asserere sine vlla propagine nouitatem, vt ratione iustâ & à fide Catholica non alienâ, & iam sic peccato primi hominis ostendantur obnoxie, asserere quod sentis, vt potes.* Et iterum in eodem loco, etsi non dubitet, si animæ creentur

Epist. 18.

Epist. 157.

ad Optat.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

nouæ, contaminatione carnis infici; hoc tamen doceri cupit, vt mortis chirographo rectissimaratione demonstrentur obstricta, nec sua propagatione, sed carnis, iuste appareant obligata.

Lib. i. de

anima c. 13.

Et in libris quos de anima & eius origine iam fenex post Pelagianam hæresin damnatam, & post libros de nuptijs & concupiscentia scripsit, in quibus tamen instantissimè naturam peccati originalis, propagationis modum ita asseruerat, quemadmodum aduersus Iulianum ad mortem vsque defendit, creberrimè eandem suæ fluctuationis causam exprimit: Ex hoc peccato iuste damnari

Ibid. c. 13.

animam non negamus, quia peccato supplicium lex iusta constituit. Sed ad hoc peccatum subeundum cur damnata sit, querimus, si non ex illa vna trahitur, quæ in generis humani primò patre peccauit. Ecce vbique profitetur Augustinus, hoc solo se ab animarum asserenda creatione retardari, quòd non posset capere, quomodo iuste innocens anima in tali carne vel crearetur, vel mitteretur, vbi peccatum contrahere, aut facere, & per hoc supplicium subire cogeretur. Hinc ibidem causas quibus mouebatur adiiciens: Quamobrem, inquit, si Deus non damnat innocentes, nec facit nocentes, quos perspicit innocentes, & si animas non liberat nisi baptismus Christi, & si anima ante carnem nullum habuerunt omnino peccatum, & si peccata antequam committantur, & multo magis quæ numquam commissa sunt, damnari iusta lege non possunt, nihil horum quatuor esse dicat. Et si potest explicet, paruulorum animas, quæ sine baptismo exeuntes in damnationem mittuntur, quo merito in carnem peccatricem quæ nihil peccauerunt, missæ sunt, vt illic inuenirent peccatum propter quod merito damnarentur. Eandem difficultatem ac difficultatis causam in iisdem libris sæpè refricat, & à Vincentio Victore non rectè solutam esse demonstrat. Vnde libro secundo: Vtique enim dicunt (hæretici Pelagiani) non potuit anima esse peccatrix, nisi eam Deus miscuisset carnis consortio peccatricis. Quæ ergò iustitia id fecerit Deus, cum iste inuenire non posset, &c. maluit per naufragium miserabile exire, quam temerarium cursum velis depositis, & remis suæ disputationis inhibitis prouidà deliberatione frenare. Viluit quippe iuueni senilis nostra cunctatio, quasi huic molestissima ac periculosissima quæstioni magis fuerit impetus eloquentiæ, quam consilium prudentiæ, necessarius. Et in libro quarto ejusdem operis dicit se paratiorem esse defendere, quam rectè Deus quæstionem de origine animarum latere voluerit, quam temere dicere, inquit, quòd aut ita obscurum sit, vt hoc non solum ad aliorum intelligentiam perducere nequeam, sed nec ipse intelligam: aut certè etiam hæreticos adiunget, qui propterea persuadere conantur ab omni noxa puras esse animas paruulorum; ne scilicet eadem noxa in auctorem Deum recurrat & redeat, quòd insontes animas, quibus nec la-uacrum regenerationis subueniunt esse præsciuit, dando carni peccatrici, esse compulerit peccatrices, &c.

Lib. i. de
orig. anime
cap. 13.Lib. 4. de
orig. anime
cap. 11.

Ex quibus euidentissimè patet, non Augustinum vel naturæ peccati originalis, vel traductionis eius obscuritate fuisse turbatum, sed iustitiam Dei quam fides credit, cum nouarum adeoque innocentium animarum creatione & peccatricis carnis conjunctione non potuisse coniungere. Neque enim hoc erat argumentum Pelagij, sub quo, fatiscebat Augustinus, quòd Recentiores supracitati putant, peccatum non est in carne, sed in anima sedem habet, atqui anima non trahitur ex Adamo, ergò nec peccatum trahitur. Hoc enim facile videbat non concludere: sed istud erat, prout & in litteris Apostolicæ Sedis de Pelagiana hæresi damnata, & in Augustini libris expref-

Epist. 157.

sum est: Si anima ex traduce non est, sed sola caro tantum habet traducem peccati sola ergò pœnam meretur. Iniusu est enim, vt hodie nata anima non ex massa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum. Quo argumēto, vt manifestum est, non natura peccati originalis, non modus traductionis eius, sed iustitia diuina pulsatur, quæ videtur ipse non debuisset animam innocentem in carnem, vbi inquinaretur, mittere, vel carni non sua mixtum voluntate punire; hanc Dei iustitiam licet robustissima fide creditam, intelligere tamen nunquam potuit, etsi natura illius peccati & modus iniquationis animæ recenter à Deo conditæ non magnum ei faceretur negotium. Non enim repugnant sibi vt, fides credat, quòd mens non capit: vt, quomodo res fiat, intelligamus; quæ verò iustitiâ, nesciamus; Quam multi intelligunt, quomodo peccatores floreat, iusti calamitatibus atterantur: quæ verò iustitia Deus vtrumque fieri aut velit aut sinat, quam multi non intelligunt? Quæ sanæ ratio est, vt in iisdem locis, quibus maximè de ista animæ & diuinæ iustitiæ quæstione fluctuat, indubitanter tamen peccati traductionem per concupiscentiam fieri, & ab eiusdem concupiscentiæ reatu paruulum baptismo liberari debere profiteatur; vt ex libro decimo de Genesi ad litteram, & libro quinto contra Iulianum apertissimum est. Ibi enim cum euidenter iniquationem animæ, si creetur noua singulis, ex carne peccati concupiscentiâ vitiata fieri docuisset, dubitationem tamen suam statim adiicit: Vbi occulta iustitia diuinæ regis includitur. Idcirco enim occultam dicit, etsi iustitiam esse firmissimè crederet, quia absconditam illius iustitiæ profunditatem satis penetrare non poterat. Ita quippe arcanam, & ab ingenio humano vel certè suo abstrusam esse iudicabat, vt in libris de Genesi ad litteram dicat, quòd quisquis istam de animæ creatione sententiam tenens, iustitiam condemnationis eius potuerit demonstrare, mirandus est. Ita ei hoc saxum immobile, difficultas insuperabilis, quæstio insolubilis, ex perpensa diuinæ iustitiæ puritate videbatur. Cui profectò enodando, nihil magnopere video Recentiores illa sua decantata facilitate contulisse, nisi quòd vnius difficultatis loco, duas suscitauerint, & nodum explicando magis implicauerint. Quis enim intelligat huiusmodi pacta iniri posse, quibus voluntas prolis ita in parentis voluntate ponatur, vt quamuis nihil penitus iniquationis generando in prolem transeat, hoc sola quia voluntas vnius ex pacto est alterius, patre peccante filius quoque peccator esse censeatur, ac sit? Sic enim nulla ratio est, cur non etiam paruuli qui jam nati sunt, simili pacto inito, ex patris peccantis iniquitate reatum contrahant: imò cur non paruuli, quolibet in Europa peccante, fiant in India, & in vniuerso terrarum orbe peccatores; quandoquidem non minùs nati, quam nascituri propria voluntate careant, aliena voluntate gubernentur: ac Deus in omnium voluntatem siue paruulorum, siue majorum, siue nati, siue nascituri sint, supremum dominium teneat, & quamlibet voluntatem posset in qualibet collocare. Nam esse vel non esse natum, esse filium alicujus, vel non filium, nihil ad huiusmodi peccati contractionem facit: cum longè magis rationi consentaneum esse videatur, vt de hominibus qui jam sunt, quæ de illis qui post tot sæcula nascituri sunt, Deus & parens eius contrahendo disponant. Et verò quis Augustinus vel Augustino similis istius contractus iustitiam penetret, vbi pater nullam gignendo iniquationem in filium naturaliter fundens,

apud Aug.
& lib. 3. de
pecc. merit,
cap. 3.Lib. 10. de
Genes. ad
litt. c. 11.

fundens, solâ suâ voluntate filium æternæ damnationis reum facit? Vbi Deus nulla generationis immundicia naturaliter maculatum, solâ alienâ voluntate peccatorum fieri cupit, æternis que supplicijs pro tali iniquitate condemnat? Imo sanè, quis non videt, in ista recentiorum opinione, non parentem, non paruulum; sed solum Deum esse originalis iniquitatis auctorem, vt qui solâ suâ voluntate velit atque efficiat, vt paruulus ex parentis voluntate, cum qua a loquin nihil commune habet, & ex qua nihil iniquitatis ei per se communicari potest, peccati supplicijque reus fiat: In Augustini sententia longè aliter se res habet. In ea quippe, vi generationis naturaliter transfundentis immunditiam stirpis suæ, anima recens facta polluitur, neque aliter secundum leges generationibus animalium præstitutas fieri potest: quamuis illa sola Augustini difficultas iam sapius tacta semper maneat, quâ iustitiâ Deus animam innocentem eo mittere velit, vbi ex carnis commixtione & iniquatione peccatrix fieri debeat. Sed non est mirum, Scholasticos illo Augustini scrupulo non multum esse territos, cum eorum quidam tam exorbitantes de diuina iustitia sententias teneant, atque doceant, vt eum etiam iustos vi supremi dominij sine vlla iniustitia in æternum damnare posse non dubitent. Cuiusmodi doctrina S. Augustino secundum sublimia principia, quæ passim tradidit, tam enormis, & ausim dicere, tam execranda videretur, vt longè facilius huiusmodi Deum, Marcionis aut Manichæorum Deum, qui mala condidisset, quam Catholicorum esse concederet. Sed de hoc infra accuratiùs.

Quod si quis ex me quærat, quo pacto illam difficultatem Augustini, quam nemo ei viuenti soluere potuit, soluendam esse iudicem, malim, fateor, & ego hic audire doctiores. Principia quippe Augustini de diuina iustitia, de quibus multa inferius dicturi sumus, arctissimè premunt. An fortè dici potest, ita Deum conditorem omnium naturam rerum corporalium instituisse & condidisse, vt cum nec sola esse corpora spiritu vacua, nec solos spiritus expertes corporis expertis expediret, mirabili commixtionis artificio alterum altero ad absolutam completamque naturam concurrente temperandum esse æterna & immutabili suæ veritatis lege iudicauerit? Quâ semel tantum iustissimâ constitutâ, hoc sequi ex natura rei videbatur, vt neque huiusmodi incompleti spiritus, qui corpora vegetarent, sine corporibus & extra corpora crearentur, neque corpora spiritibus vegetanda, sine spiritus huiusmodi animatione interire sinerentur. Equissimæ huiusmodi sanctioni, quam vniuersitas rerum postulat, iniquitas primæ animæ incorporatæ, seu corporis animati, ex quo erat cæterorum omnium propago ducenda, sese interposuit, atque ita corripit naturam suam, vt naturali lege, quicquam aquarum ex ea velut fonte fluere, quicquid fructuum ex ea velut radice cresceret, ingenitam illam fontis amaritudinem radicisque redoleret. An hic iustum esse iudicabimus, vt iustissimus vniuersitatis moderator legem suam abroget, ne spiritus, quem corpus in utero ex libidinis lege seminat formatumque sibi in se creari naturæ voce flagitat, ex eius commixtione peccato maculetur? Non arbitror. Neque enim æquum erat, vt peccato sapientissima rerum institutio tolleretur: præsertim cum eam labefactatam prosequendo non minùs immensitate iustitiæ, sapientiæ, ac bonitatis, quàm ante præuicationem naturarum institutione conditor inclaresceret. Pergit

Tom. 2.

A igitur eodem spiritus iuxta primigeniam legem in corporibus iam corruptis condere, vt quibus melius sit vel ita esse, quàm omnino non esse, faciens bonum, permittens malum, ne nolendo sinere nonnulla mala fieri, bona ipsa, propter quæ reliqua vniuersi corporei moles condita est, esse desisterent; & ipsa tota machina velut frustrata sine suo, prorsus frustra condita videretur. Hæc ratio si non sufficit ad vindicandam iustitiam Dei tædam alteri libenter tradam. Quid enim aliud probabilius dici possit, prorsus nescio.

B Et hæcenus de quaestione, an sit, hoc est, an per concupiscentiam carnis peccatum originale in posteros transfundatur, satis diximus. Nunc vtrum ille transfusionis modus ex Augustini principijs intelligentiæ aliquâ ratione subiici possit, dispiciendum est.

CAPVT XVI.

*DIFFICULTAS NON DEBET
terrere Theologos Catholicos à tuenda
Augustini sententia. Declaratur translationem
peccati fieri iuxta mentem eius non ex pacto,
sed ex natura rei.*

C N I H I L enim est, quod magis Theologos recentiores ab hac sententia tuenda deterreat, quam difficultas intelligendi, quo modo posset fieri. Sed immeritò sanè hoc argumentum Catholicos Theologos mouet, qui nihil in Christiana Ecclesia & fide vltatius esse sciunt, quàm vt id quod ratio non assequitur, fides credat, vt rem teneamus, cuius modum nesciamus; vt vniuerses majorum sententias tueamur, quarum difficultate turbamur. Sententiarum enim facilitas in Theologia sæpè suspecta atque periculosa est. Nec enim aliud in materia de diuina gratia tot humanarum opinionum errores & monstra peperit, quàm quoddam relicta semita, quia non nihil scabrosa videbatur, quam Augustinus & antiquitas triuit, illecebrosam illam humanæ rationis facilitatem incircumspecta auiditate sectati sunt. Quod vtinam non etiam in hoc argumento locum habeat. Hæreticorum proprium est, illud suum, quomodo? qui fieri potest? inclamare: sed Catholicum Theologum non perturbant, qui nouit, à sententijs antiquitatis, per quas de hæresibus gloriosissime triumphatum est, etiam si forte non essent fidei, non esse propter quædam humanæ rationis ac difficultatum terricula discedendum: ne dum illa improvidè fugimus, fugiendo in præcipitium compellamur. Quid in ipsis rebus humanis familiarius est, quàm vt ea, quæ in omnium oculos incurrunt, omniumque palpantur manibus in profundissimas detrusa tenebras lateant? An ideo neganda sunt quæ fiunt, quia intelligi non potest, vel difficulter potest, quomodo fiant? Eisdem difficultatum laruis terruit Augustinum Iulianus: *Qui fieri potest, inquit, vt res arbitrij conditioni seminum misceatur?* Cui respondet Augustinus: *Quid à me quæris, quo sit factum modo, cum videas factum esse quocunque modo, si Apostolo credit aliquo modo.* Nam ipsemet Augustinus diu antequam cum Iuliano de peccati istius transfusione luctaretur, difficultatem indagandi & explicandi agnouerat, & fassus fuerat, quando dixerat: *Quod dimissum est in parente vt trahatur in prolem, miris quidem modis, sed tamen sit. Et quia nupt. c. 19. modus ipse non facili ratione indagatur, nec sermone*

liij

Lib. 3. de
puritat.Vide infra
lib. ult. de
statu puræ
naturæ.Lib. 6. cont.
Iul. c. 9.lib. 1. de
nupt. c. 19.

explicatur, ab infidelibus non creditur. Cum ergo A
 Iulianus impotenter & petulanter passim rem im-
 possibilem esse clamaret, & modum posceret quo
 peccata transfunderentur in proles, subinde nihil
 respondet aliud nisi res certas propter intelligen-
 tiæ nostræ tenebras non debere calumniam pati.
 Quod si contra vitium, inquit, curiositatis humanæ,
 Lib. 6. cont. cui solent, ut ipse commemoras, comprehensa vilescere,
 Jul. 6. 7. etiam hoc Deus, quemadmodum multa, sic occultare
 voluit, ut id inuestigare atque comprehendere humana
 coniectura non possit, idcirco contra Ecclesiæ matrem
 vestram ratiunculis vestris quasi parricidalibus pu-
 gionculis debetis armari? Nec enim huiusmodi dif-
 ficultas soli peccati originalis traductioni, vel so-
 lis diuinis mysterijs propria est, sed totus mundus B
 huiusmodi tricis plenus est: ubi rem ita esse, pla-
 nissimè videas; quo verò fiat modo, ratione non
 videas. Vnde insolentiam aduersarij de illa diffi-
 cultate quasi impossibilitate insultantem reprimens.
 Nisi, inquit, sermonis longitudine nollem fati-
 gare lectorem, iam te mille rerum generibus, quarum
 incomprehensibilis ratio contra vtitas naturæ vias
 quasi per deserti opaca repit, obruerem. Nec sanè mi-
 hi admodum laboriosum esset plurimarum rerum
 catalogum texere, quarum ratio non minùs à
 subtilissimis ingenijs abstrusa latet, quàm res ipse
 in promptu posita patent: ut nemini mirum esse
 deberet, si quid in hac antiqua, & antiquitus per
 Ecclesiæ celeberrima Augustini sententia dif-
 ficultatis esset reliquum, quod humana ratio
 non ita liquidò posset abstergere: præsertim
 cum nouum illum pacti mysterium, præterquam
 quod nullâ Scripturarum, nullâ traditionis, nullâ
 solidæ rationis, sed solius humanæ cogitationis
 auctoritate fundatum sit, atque ita faciliùs sub-
 uerti possit, ac strui non etiam suis, & fortasse
 multo grauioribus perplexitatibus careat. Sed
 mihi propositum est in hoc opere oblitteratas Au-
 gustini sententias exprimere, non alienas preme-
 re; illas ex obstructis per Philistæos puteis erue-
 re, non has subtrahere, nisi quatenus videntur non
 posse cum indubitata Augustini doctrina consiste-
 re. Ne tamen eam solo difficultatis obscuritatis
 que præsidio tueri velle videamur, conandum est,
 ut planiùs intelligatur, quo tandem modo il-
 lam peccati transfusionem Augustinus fieri & ex-
 plicari posse arbitretur.

Quapropter consultis excussisque, quantum
 per virium mearum imbecillitatem licuit, sanctis-
 simi Doctoris monumentis ac principijs, non alio
 fieri modo transfusionem istam originalis pecca-
 ti deprehendo, quàm quo quolibet vitia, siue solo-
 rum corporum, siue animorum simul & corpo-
 rum, quatenus sibi inuicem commixti atque con-
 temperati alter ab alterius defectu, profectuque
 sentit commodum & incommodum. Ex quo fit, ut
 Augustinus nunquam ad vlla pacta, vel ad vllas
 positivas Dei leges de conferenda vel adimenda
 posteris iustitia recurrat, ut illud peccatū poste-
 ros posset inficere. Nam quamuis ipse sine dubi-
 tatione sentiat, eandem iustitiam atque felicitate-
 tem, quam Adam acceperat, posteris eo stante
 fuisse largiendam, non tamen ex vllò perseueran-
 tiæ pacto, sed ex eadem liberalitate ac libertate,
 qua eam parentibus eorum Deus, naturam con-
 dendo, & gratiam largiendo, concesserat. Quod
 ex ijs, quæ de statu puræ naturæ postea dictur, iu-
 mus, planum fiet. Ex natura igitur rei, non ex vlla
 positiva Dei vel Adami voluntate, posterorum
 voluntates in sua positas continente, iuxta Augu-
 stini doctrinam factum fuit, ut primum illud ma-
 gnum delictum, vnà cum natura in prolem tran-

seunte, transiret, non secus ac subinde cæcitas,
 podagra, aliaque parentum vitia cum affectuum,
 tum corporum transfunduntur. Hoc sibi volunt
 pleraque, quæ iam suprâ diximus, quod primos
 parentes non solum peccasse, sed naturam, quæ
 transfundi debuit, vitiasse perhibet, ut scilicet de-
 fectus cum natura traheretur. Hoc sibi vult, quod
 toties eum vrisse vidimus, radicem esse corruptam, ^{sup. c. 6.}
 fontem in amaritudinem versum: Omnes de vno fon-
 te manauimus. Et quia ille vnus in amaritudinem ver-
 sus est, omnes ex oliua oleaster facti sumus. Hoc sibi
 vult, quod magnitudinem illius peccati tantam
 esse clamat, quæque naturam tam profundè fau-
 ciavit, ut inquinare posset vniuersos. Hoc sibi vult,
 quod in baptizatis immundam prolem generanti-
 bus, tam sollicitè concupiscentiam in parentibus
 relictam esse commendat. Hoc sibi vult, quod
 Christi conceptionem non nisi ex libidinis absen-
 tia mundam putat. Hoc postulat tota illa moles
 argumentorum, quibus probauimus non aliter
 Augustinum existimare illam peccati fieri trans-
 fusionem, aut posse fieri, nisi per concupiscentiam,
 morbum videlicet iuxta phrasas eius trahendo de
 morbo: malum de malo; vitio propagante vitium Deo
 creante naturam. Illa quippe omnia nihil penitus ad
 rem faciunt, sicut & recentiores nihil ad peccati
 transfusionem facere putant, si hoc sufficiat, solâ
 generatione siue libidinosâ, siue tranquillâ ex pri-
 mis parentibus naturam trahere. Hoc denique si-
 bi vult, quod creberrimè inculcat, nihil hic nouū
 aut mirum accidere, sed potius mirum futurum
 esse, & contra generationis leges, si ex immundi-
 tiæ proles munda nasceretur. a Quid ergo mirum a ^{Lib. 2. c. 10.}
 est, si renasci debet homo ex illo malo natus, contra quod
 pugnat homo renatus, quo & ipse reus teneretur, nisi re-
 nascendo liberaretur? b Nec mirum nec iniustum est, b ^{Lib. 3. c. 12.}
 quod radix profert damnata damnatos. c Si nupiarum c ^{Ibid. c. 23.}
 bonum non esset nisi bonus usus boni, tunc mirandum
 esset, quomodo inde traheretur malum. d Quid mirum si d ^{Ibid.}
 de ipso malo trahitur originale peccatum? e Quandoqui- e ^{Lib. 4. c. 1.}
 dem cum hoc malo (quod in parentibus est) nascun-
 tur (filij) quid miraris, quia propter hoc renascuntur?
 f Quæ lex peccati si propterea reum parentem non tenet, f ^{Lib. 5. c. 16.}
 quia regeneratus est, quid mirum, si propterea reum tenet
 nascentem, quia inde (id est ex illa lege peccati seu
 concupiscentia) generatus est. g Quid autem velle- g ^{Lib. 3. c. 1.}
 mus ut gignerent, non vnde renati, sed vnde nati sunt,
 nisi quod & ipsi nati sunt? Reos igitur, & c. h Generan- h ^{Ibid.}
 tes inde vnde nati sunt, (id est ex concupiscentia) non
 aliud potuerunt generare, quàm nati sunt. Hæc omnia
 perspicuitate suâ clamant, non aliter sentire Au-
 gustinum hanc vitij propagationem fieri, quàm
 cetera naturæ generantis vitia in effectus eius
 transeunt, nulla videlicet nouâ Dei parentumque
 pactione, nullâ exoticâ interueniente Dei lege,
 sed naturali quodam, ut ipse loquitur, operante con-
 tagio, quo res generata generantis naturæ aut se-
 minis vitia in frontibus ferunt.

Hinc est enim, quod libentissimè Augustinus in
 hac peccati originalis explicanda transfusione
 nomen Contagij usurpare solet. Hoc enim à tan-
 gendo dictum, quemdam iniquationis contactū,
 vitij scilicet propagantis vitium, denotat: quemad-
 modum corpora infecta contaminationem suam
 tangendo sanis affricant. Vnde libro tertio contra
 Iulianum: Non vis quemquam vllam penam pro alie-
 nis subire peccatis, ne hinc fiat credibile, etiam contagia
 peccatorum in nascentes ex gignentibus posse transire.
 Et paucis versibus interjectis: Sicut peccati actio-
 ne majores, ita minores malorum contagione sunt
 rei. Et in libro quinto: Peccato in primis ho-
 minibus deputat actum, in eorum vero posteritate
 contagium:

contagium : nempe , quemadmodum vna qualitas corpus inficiens producit aliam in corpus proximum, quodam, vt ait, operante contagio. Itaque in libris ad Bonifacium vocatur *naturale contagium*. Sanctus enim Ambrosius, vt Christum quia immundæ conceptionis expertem, etiam delicti expertem esse commendaret; *Dignum fuit*, inquit, vt qui non erat habiturus corpore peccatum prolapsionis, nullum sentiret generationis naturale contagium. Huiusmodi phrasibus passim Augustini scripta plena sunt, vt propagationem ex parentibus naturalem vitij originalis exprimeret.

CAPVT XVII.

I D E M O S T E N D I T V R
vberius, & à radicibus.

SED ad euidentiora & propinquiora veniamus: ex quibus perspicue intelligitur, non posse hanc peccati propagationem iuxta Augustinum intelligi vel ex aliquo pacto, vel positiua Dei lege aut voluntate fieri, sed eo modo, quo cuncta generantia similem sibi sortum siue specie siue naturalibus qualitatibus proferunt. Quod vt pœnitius à radicibus suis pateat, memoriâ repetendum est, nihil aliud apud Augustinum esse peccatum originale, nisi concupiscentiam cum reatu, vt sexcenties ipse passim repetit, & nos jam ante fusiùs ex ipso demonstrauius. Itaque vbicunque concupiscentiam in proles ex parentibus propagatam reperit, ibi hoc ipso peccatum originale mox adesse non dubitat. Nam vt ipse loquitur: *Quod in membris corporis mortis huius inobedienter mouetur, totumque animus in se deiectum conatur attrahere, & neque cum mens voluerit, exurgit, neque cum mens voluerit conquiescit, hoc est malum peccati, in quo nascitur omnis homo.* Vim autem, quâ ista concupiscentia pollet ad adducendum reatum prolis explicans: *Hoc vitium, inquit, non potest nisi reatu tenere hominem, quamuis eiusdem mali bono usu de castis coniugibus procreatum.* Iam verò magnum istud concupiscentiæ malum, quicquid tandem illud sit, siue sensuum effrenitas, siue superaddita positiua & vitiosa qualitas, siue aliud quippiam, quod inesse mortalibus membris omnis sensus testatur humanus, eodem prorsus traduci modo, quo cætera corporis vitia, dotesue cum natura propagantur, perspicua & certa veritas est. Nullus enim vnquam ita somniando delirauit, vt magnum istum defectum, quo natura humana ex primi hominis præuaricatione medullitus vitiata est, ex aliquo Dei pacto cum parentibus inito, vel ex positiua Dei lege aut voluntate propagari arbitretur. Hinc est, quod Augustinus, quando propagationem eius tangit & modum explicat, ita hoc fieri docet quemadmodum vna vitiosa qualitas aliam sibi similem traiecit, quod sine dubio non minùs sit naturaliter, ac dum naturam natura in prolem ex parente transfundit.

Lib. 6. cont. Iul. c. 18. Nam in libris contra Iulianum, qui non minus tunc, quàm nunc Scholastici dentes suos ex Aristotele aduersus istam peccati traductionem aciebat, cum dixisset, concupiscentiam non esse substantiam, sed *affectionalem qualitatem*, & tanquam *valetudinem malam ex origine vitiata ingenitum homini vitium*; traductionem eius explicare volens, adiicit: *Qualitas affectionalis mali de substantia ad substantiam non emigrando transit sed quodam operante contagio, id est, concupiscentiæ affectu;*

Tom. 2.

A sicut de parentibus morbidis morbida soboles procreatur. Et iterum vt idem repetendo fidelius commendaret, & explicaret clariùs: *Qualitas*, inquit, *mali non in substantiam de substantia, tanquam de loco in locum migrat, vt deserat vbi erat, & quæ fuit ibi, ipsa sit alibi: sed alia eiusdem generis, quodam operante contagio, quod etiam de morbidis parentum corporibus solet euenire nascentibus.* Eandem doctrinam adhuc plenius in libro quinto tradiderat, vbi Iulianus ex categoriis Aristotelis, quæ docent rem quæ in subiecto est, sine illa re esse non posse in qua subiecta est, hoc conficere nitebatur, vt malum, quod in parente velut subiecto est, non posset reatum in prolem transmittere. Sed respondet argutijs eius Augustinus: *Rectè hoc diceret, si ma-*

B lum concupiscentiæ de parente non perueniret ad prolem. Cum verò sicut sine illo nemo seminatur, ita sine illo nemo nascatur, quomodo dicis eò non peruenire, quò transit? Hoc de transitu istius originalis mali: nunc de modo transeundi: *Nec sanè tibi Dialectica illa mentitur, sed tu non intelligis. Verum est enim quod ibi accepisti, ea quæ in subiecto sunt, sicut sunt qualitates, sine subiecto in quo sunt esse non posse, sicut est in subiecto corpore color, aut forma: sed afficiendo transeunt, non emigrando.* Et aptissimâ similitudine oculis rem subiiciens: *Quemadmodum Æthiopes, quia nigri sunt, nigros gignunt; non tamen in filios parentes colorem suum velut tunicam transferunt, sed sui corporis qualitate corpus, quod de illis propagatur, afficiunt.*

C philosophicè, & eruditè, solidèque declaratum, quomodo qualitates siue bonæ siue vitiosæ, ipsaq; concupiscentiæ, in filios ex parentibus transeant, non emigrando scilicet, sed afficiendo; hoc est, aliquid operando circa id quod gignitur, ratione cuius similis in eo qualitas oriatur. Neque vlla, quod sciam, hac in re Philosophorum est contentio. Omnes quippe non solum naturam quæ gignitur, sed vniuersas quoq; naturæ genitæ siue virtutes (naturales dotes inquam) siue vitia, ex aliqua virtute causâ generantis siue integra siue deficientè proficisci putant: quamuis illam sæpe numero humano ingenio abstrusissimam esse doceat interminabilis ille Philosophorum ac Medicorum de admiranda seminum vi, ac phantasie potestate conflictus. Quod si igitur non est aliud, iuxta doctrinam Augustini, concupiscentia, nisi illa vaga effrenitas appetitus sensitiui, qui quasi excusso dominantis sibi voluntatis & gratiæ iugo, libero, inimpedito, cæco, furiosoque impetu in obuia quæque terrena bona insilit, præsertim verò per libidinem illam rotissimam in concubitum æstuat, & insanit, ac miseram infirmamque voluntatem, nisi potenti gratiâ sursum erigatur, deorsum trahit, peracta causa est. Nemo quippe dubitat, talem omnino sensitiui appetitus statum, qualem in generantibus ex ipsis inobedientiæ suæ tam carnis quàm animi inhiantis motibus, se esse testatur etiam in prolem generando transfundi. Nam quemadmodum ossa, carnes, sanguis, color, figura, corporis totius decòr & proportio, sensus interni externique mirabili absconditoque artificio in seminis siue materia, siue spiritu, siue aliâ quâcunque causa, latent, vnde suo quæque tempore etiam annis multis interpositis prodeunt, vt de dentibus, vberibus feminarum, barba, & similibus manifestum est: ita planè & defectus corporis atque sensuum, quos proles hereditario jure ex parentibus trahunt. Nam siue semen ex generanti quoque vitio vitietur, siue alia quapiam occulta causâ concurrentis vitiositate defectus illi proferantur, hoc certum est, vitia generantium, præsertim illa quæ profundissime inolita quali in na-

turam versa sunt, à parentibus in proles, non emigrando, sed, vt Augustinus loquitur, afficiendo, hoc est, operando, vel in operatione quadamtenus deficiendo traduci. Neque hic vlla peculiaris de concupiscentia sic intellecta quæstio est. Nam id quod positivum innuit, non est aliud nisi appetitus ipse sensitivus: id quod negativum, ille status eius, quo freno gratiæ & voluntatis sibi pleno jure dominantis caret: quem vocabulo satis apto *effrenitatem* dixeris: illud potentiam, hoc potentiæ defectum denotat. Vtrumque in parentibus esse per se patet: vtrumque in eorum semine tanquam principio translationis latet. In prolem quippe etiam vtrumque propagatur. Quo verò pacto reatum sibi conjunctum habeat, jam supra dictum est, & infra fusiùs dicturi sumus.

CAPVT XVIII.

ALIQVID POSITIVVM esse concupiscentiam videtur sentire Augustinus.

SE d vtrum de concupiscentia istud sentiat Augustinus, quodd videlicet non sit aliud nisi effrenitas appetitus sensitivi, multum ambigo. Nam quæ illi passim tribuit hujusmodi sunt, vt appetitui sensitivo quatenus freno suo destitutus est, difficulter aptari queant, sed ita sonant, ac si esset qualitas vitiosa quidem, sed tamen positiva, quæ actibus ex ea profluentibus augeatur, eo ferè modo, quo boni & mali habitus solent; oppositis verò minuatur. Vt enim nihil de ipso nomine dicam, quo concupiscentiam & cupiditatem plerumque vocat, quæ magis habitum aliquem, quàm potentiam sonant, nonnullis in locis expressè affectionalem qualitatem nuncupat: quàm ita explicat, vt non facilè possit ad appetitum accommodari. Nam in libris de nuptijs *Lib. 1. c. 25.* & concupiscentia: Non enim substantialiter manet, sicut aliquod corpus aut spiritus: sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor. Nec enim vnquam in Augustino me legisse memini, sensus hominum, aut aliorum animalium quoscunque, esse affectiones bonas, aut malas: cum è contrario affectus, multoque magis affectiones ei non sint aliud, quàm illæ quæ ex assensu vel dissensu voluntatis oriri solent, siue sint ipsi motus cupiendi, fugiendi, latandi, atque tristandi, siue stabiles illi affectus, vnde similes motus prodeunt: de quibus latissimè libro decimo-quarto de Ciuitate disputatur.

Hinc est, quod cum Augustinus latiùs de ista affectione malæ qualitatis differere cogeretur, ita eam explicat, vt ea quæ dicit interno sensui cõuenire non possint. Cum enim Iulianus tertiam speciem qualitatis ita explicaret, vt partim affectiones animi, partim affectionales qualitates comprehenderet: & sub affectionibus transitorias animi & corporis passiones; sub affectionalibus verò qualitatibus affectus illos collocaret, qui stabiliter animo infixi hærent: approbat ea quæ dixerat Augustinus, & exemplis explicat, affectiones esse docens, animi quidem, timere, irasci, ebrium esse; corporis, pallere, rubere: affectionales verò qualitates, timidum, iracundum, ebriosum esse; pallidum, rubicundum, & similia. *Lib. 6. com. Iul. c. 18.* Et mox etiam ipsam concupiscentiam affectionalem qualitatem mali vocat, quæ non emigrando, sed quodam operante contagio, id est, concupiscentiæ affe-

A et transeat, sicut de parentibus morbidis morbida soboles procreatur. Hinc est, quod sicut consuetudo actibus acquisita & stabiliter inolita est quædam quasi secunda natura; ita è contrario sanctus Augustinus concupiscentiam istam cum qua nati sumus, consuetudinem carnalem, naturâ inolitam, naturalem, in naturam versam vocat. Qua de re infra in libro qui præsentem sequitur, testimonia multa S. Augustini damus. Hinc est, quod eandem ingentiam concupiscentiam consuetudine augetur tradit, eodem planè modo, quo vinolentia, quam certum est esse vitiosum habitum, consuetudine intenditur. Vnde, inquit, etiam contra istam genitalium concupiscentiam, quæ ingenta nobis infertur per originale peccatum, vehementiùs vidua, quàm virgo; vehementiùs meretrix, quàm casta esse voluerit, quàm quæ semper fuit casta, confligit: & tanto amplius in ea superanda voluntas laborabit, quanto maiores ei consuetudo vires dedit. Et in Epistola ad Hilarium: Quæ tamen (lex in membris) nisi malâ postea consuetudine roboretur, faciliùs vincitur; non tamen nisi gratiâ Dei. Et in quæstionibus ad Simplicianum accuratiùs: Vnde (habitat peccatum, id est, concupiscentia, in carne) nisi ex traduce mortalitatis & assiduitate voluptatis? Illud est ex peccato originalis peccati; hoc est, ex peccato frequentati peccati. Cum illo in hanc vitam nascimur; hoc viuendo addimus: quæ duo scilicet tanquam natura & consuetudo coniuncta, robustissimam faciunt & inuictissimam cupiditatem quàm vocat peccatum. Et paulò post: Quod non vult malum hoc agit, superante concupiscentiâ non solum vinculo mortalitatis, sed malæ consuetudinis roborata. Per consuetudinem enim nihil aliud nisi habitum intelligit, quo concupiscentia ex peccandi frequentatione roboratur.

Hinc est, quod non solum concupiscentiam illam augeri, sed etiam contrarijs actibus, seu consuetudine, non secus atque ceteros habitus, minui tradit: Vt quamvis adhuc maneat, & de die in diem magis magisque minuatur, in peccatum tamen non imputetur, concupiscentia. Et in eodem libro iterum: Quæ tamen concupiscentia quotidie minuitur in proficientibus. Et in libris aduersus Iulianum: Et si nobis ad meliora proficientibus magis magisque minuantur, (innatæ cupiditates) tamen dum hic viuimus, esse non desinunt. *Lib. 2. de nups. c. 31. Cap. 25. Lib. 1. cont. Iul. c. 3.*

Hoc autem decrementum incrementumque cupiditatis non aliter putat Augustinus fieri, quàm sicut consuetudo aut habitus opposita consuetudine aut habitu decrecente atque crescente, decrescit & crescit. Cupiditatem enim ipse generaliter, prout concupiscentiam naturalem omnium vitiorum denotat, charitati oppositam facit, cuius charitatis argumentum sit cupiditatis decrementum, cuius perfectio cupiditatis interitus. Quod si res ita se habet, vt per gratiam Saluatoris proficiamus quidem in hac vita, deficiente cupiditate, crescente charitate, perficiamur autem in illa vita, cupiditate extincta, charitate completa. Et aduersus Iulianum: Ignorantia minuitur veritate magis magisque lucente: concupiscentia minuitur charitate magis magisque feruente. Quam doctrinam creberrimè diuersis locis repetit. Nam hoc ipsum significat, quod toties dicit, concupiscentiam in proficientibus minui. Nec enim alium interioris hominis profectum, quàm crescente per sanctitatem seu charitatem hominis renouatione, Augustinus agnoscit: Neque enim ipsa (anima) in sanctitate non proficit, cum magis magisque minuit eas, quibus non consentit, carnales cupiditates. Et in eodem libro alio loco: Si prouectu concupiscentiæ bona, quæ

na, qua concupiscentias malas fornicandi potandique debellat, talis efficitur, qualis recenti conuersione non fuit, ut illorum in eo desideria peccatorum minus minusque moueantur, &c. dubitabis eum pronuntiare meliorem? Ex quo perspicuum esse videtur, eodem modo Augustinum intelligere huiusmodi concupiscentiam crescere ac decrescere, quemadmodum ceteri habitus solent. Vnde Iuliano contendente, concupiscentiam esse sensum hominis, cum pramississet Augustinus: *An non per concupiscentiam castitatis & continentiae quotidie carnis concupiscentia magis magisque minuitur?* concludendo argumentationem adiicit: *Sensus est igitur non ipsa concupiscentia, sed ille potius, quo nos eam minorem maioremue habere sentimus; sicut in corporis passionibus non sensus est dolor, sed ille sensus quo sentitur dolor.* Vbi cum Augustinus neget, concupiscentiam esse sensum, non de externo sensu corporis, sed de interno videtur loqui: nam illum admittit sensum esse, quo nos eam minorem maioremue sentimus: hoc autem non est sensus corporis, sed internus, siue appetitus sensitivus, qui suos seipso percipiat motus; siue phantasia, siue sensus communis, qui omnibus motibus inferioris partis addigilent. Sed quisquis illius discrepationis fuerit sensus, videntur Augustini phrasas eo semper tendere, ut concupiscentia sit quaedam positiva & affectionalis qualitas, quae ex maioribus orta causis, ita firmiter inhærescit, ut quamuis ex accidenti, quodammodo tamen (quemadmodum color Æthiopibus) in naturam versa sit; quæ proinde instar qualitatum vitiosarum quodam operante contagio propagetur. Nam si non esset aliud quam effrenitas appetitus, siue gratiæ reſtrictis vacuitas, quorsum tandem operosissima illa disputatio cum Iuliano de modo, quo qualitas illa à parentibus non emigrando, sed operando traducitur? An est difficile intellectu, quod appetitus sensitivus ad naturam hominis pertinens cum ipsa natura sine gratia eum frenante propagetur in prolem? An idcirco mirabiles illæ qualitatum propagationes, quæ per imaginationem fiunt, in subsidium, ut Augustinus facit, aduocari debent? Aliud voluisse Augustinus videtur. Quod si quis tamen aliud sentit, per me licet: ad illud enim, quod tendimus, primum istud forsan satis fuerit. Quod si non satis, non erit difficile istam aliam sententiam tueri, quam eius verba suo cortice magis præ se ferunt, quod concupiscentia sit, ut ipse loquitur, vera affectionalis qualitas ab appetitu sensitivo aliquo modo discrepans: quæ sicut aliæ qualitates naturaliter inherentes verâ operatione, non emigrando, sed afficiendo, à parentibus interjecto semine traducuntur in prolem.

Quod verò illa sit, vel esse possit, quamuis fortè ex Augustino perspicue ostendi non posset, non propterea castissima probatissimaque tanti Præfulis doctrina calumniam deberet pati. Nonne in hodiernum vsque diem non desunt, qui qualitatem illam, quam concupiscentiam cum Augustino & Apostolo vocamus, aliquid positivum esse sentiunt? diuus Thomas clarè dicit in Summa Theologica, peccatum originale non esse priuationem puram, sed quendam habitum corruptum. Quod non aliter intelligit, nisi quia peccatum originale quamuis quantum ad formale sit auersio à Deo, quam & priuationem iustitiæ originalis dicimus, quantum ad materiale tamen est concupiscentia: quæ, ut idem S. Thomas dicit. Non est habitus infusus aut acquisitus per actum nisi primi parentis; in cæteris autem per vi-

atam originem innatus. Caietanus ibidem apertè docet peccatum originale non esse puram priuationem, sed habitum corruptum, seu in corruptione consistentem: & adducit in exemplum ægritudinem; quæ non sit pura priuatio sanitatis, vel harmoniæ humorum, seu negatio in corpore caliditatis: Sed dicit, inquit, humores corruptos per contrarias dispositiones ad sanitatem; ac per hoc & dicit aliquid positivum, & est habitus corruptus, id est, in corruptione consistens. Et per hoc stat, quod sit habitus. Et simile est de peccato originali, quod languor est naturæ. Et verò quis nesciat, non deesse Philosophos vel Scholasticos plures, qui ægritudinem seu morbum, cui tam libenter S. Augustinus ac Thomas originale peccatum comparant, positivam qualitatem esse velint: siue illa sit habitus quidam corruptus, ut Caietanus ac D. Thomas loquitur; siue modus aliquis positivus ex ipsis humoribus perturbatis fluent, ut alij sentiunt, siue tertium aliquid. Cum igitur exertissime S. Augustinus, ut supra vidimus, etiam tradat, formale peccati originalis esse mortem animæ quæ est priuatio vitæ, esse auersionem à Deo, quæ est priuatio charitatis eius, & huiusmodi: concupiscentiam verò non esse nisi materiale ipsius, quid absurdi fuerit, si intellexerit, Concupiscentiam ita positivam esse qualitatem, sicut ægritudinem corporalem? quæ si, licet innata fuerit, actibus sibi consonantibus vel dissonantibus fieri potest maior ac minor; quidni, obsecro, & ista concupiscentia innata similibus actibus augeatur aut minuatur, dum vires inferiores ordinatiùs aut inordinatiùs suos exerunt motus?

Quid verò si Augustinus diceret, qualitatem illam esse affectionem aliquam totius temperamentum hominum ex quatuor qualitibus primis & quibusdam alijs occultis, quas Medici in omnibus hominibus ac brutis statuunt? Nam cum alij in libidines obscenas, alij in iram, alij in tristitiam, alij in superbiam & similes affectiones prout effreni modo ferantur, idque à prædominantibus, & animum inordinate cientibus temperamentum qualitibus accidere videatur, dicente hac de re Augustino: *Vnde Medici audent ista tribuere temperationibus corporum: nihil fortasse absurdum sentire se putaret si à parentibus in prolem temperamentum effrene, morbidum, brutum, & absolutum ab illo vinculo, quo Deus ipsum in primo homine cum suprema eius parte religauerat, transfundi diceret: eamque temperamentum dissonam effrenitatem esse affectionalem illam qualitatem; ad illum ferè modum quo paulo antè de ægritudine tanquam positivam qualitate, corruptoque habitu ex multorum sensu declarauimus. Nam simili modo etiam in corpore S. Augustinus morbum quendam ortum esse sentit, per quem statim comesto poma vetito, in senium veterasceret: Tunc etiam morbo quodam ex repentina & pestifera corruptione conceptum factum est in illis, ut pecc. meris, illa in qua creati sunt stabilitate ætatis amissa, per mutabiles ætatem irent in mortem.*

Quid si diceret Augustinus, esse qualitatem, quæ tanquam amor quidam sensitivus sui ipsius in ipso appetitu Adami sensitivo ex vehementia primæ voluntatis semetipsam amantis orta fuerit, quid afferet impossibile? quid non magno pere probabile? Quæ quomodo in prolem, per semen propagetur, non est mirabilius nec intellectu difficilius, quam quo modo aliæ sensitivi appetitus affectiones inolitæ propagantur. De quo aliquid forsan inferius dicturi sumus.

Ibid.

Caiet. in illum ar. 11. q. 82.

Viggers in istum D. Th. locum.

Aug. lib. 3. cont. Iul. c. 3.

lib. 1. de pecc. meris. c. 16.

S. Thomas 1. 2. q. 82. a. 1. ad 1.

Vide art. 3. Ibid.

Quid si denique occultam quandam qualitatem esse sentiret, ideoque statim explodendum est? Medicis nihil familiarius, quam huiusmodi occultas inculcare qualitates, idque in notissimis vulgatissimisque rebus, ipsaque peste, quæ tot millenis annis eorum industriam exercuit, nec adhuc ad intelligentiam perducere potuit. Si Augustinus igitur vnam ex istis sententiam forsitan elegerit, ac tenuerit, atque eatenus concupiscentiam esse qualitatem affectionalem asseruerit, ideoque tantos clamores aduersus eius sententiam excitari? Non quicquid præconceptis nostris opinionibus dissonat, statim ut erroneum exhibendum est, quando à tantæ auctoritatis viris tam confidenter ac tot sæculis assertum fuit: quibus si liberet, aut libuisset rationem sententiæ suæ reddere, fortassis huiusmodi philosophulis reclamantibus, qui in sui Aristotelis trutinâ omnia ponderari volunt, os obturassent: quemadmodum non semel Augustinus fecit, quando in similibus reprehensiones incurrerat.

Vnum igitur ex istis esse forsitan sensum Augustini tantisper supponamus, ut etiam sic translationis eius modus ex Doctoris profundissimi scriptis indagari, & liquidius ostendi possit. Nam ex varijs signis, quibus eum astruit & illustrare nititur, forsitan clarius eius natura, quam ex eis quæ diximus, elucebit.

CAPVT XIX.

EXPLICATVR MODVS
primus, quo intelligi posset, peccatum originis libidine propagari.

AUGUSTINVS igitur sapissimè docet, ut ex ijs quæ suprâ diximus plenissimè intelligi potest, per libidinem illam rebellem voluntati, peccatum originale, hoc est, concupiscentiam quæ ei peccatum originale est, propagari. Hoc autem duplici sensu potest intelligi: Primus est ut ille concupiscentialis affectus ardentissimus, qui non solum in membris corporis sed in ipso quoque appetitu sensitivo, voluptati corporis inobediens, & citra, imò contra imperium voluntatis inhiante, precipitur, efficacissimam habeat potestatem, qua similis qualitas in fœtum à generantibus traducatur. Modus iste fortassis non est impossibilis, cum satis constet, quantam habeat amor & metus efficaciam ad immutandum etiam ipsum tenerrium corpus prolis. De cuiusmodi fœtum affectionibus, quas in eis affectiones generantium pariunt, à Medicis multa disputata atque conscripta sunt. Vnde Augustinus: *Voluntas si tam violenta est, ut possit vocari*

Lib. II. de
Trinit. c. 2.

lib. I.

amor, aut cupiditas, aut libido, etiam ceterum corpus animantis vehementer afficit. Et ubi non resistit pigrior duriorque materies, in similem speciem coloremque commutat. Et paulò post: Aliorum autem animalium, quia non est ad conuersionem falicis corpulentia, sæpius plerumque produnt libidines matrum, quid cum magna delectatione conspexerint. Quam enim teneriora, atque ut ita dixerim, formabiliora sunt primordia seminum, tam efficaciter & capaciter sequuntur intentionem maternæ animæ & quæ in ea facta est phantasia, per corpus quod cupide aspexit. Quod statim exemplo ouium Laban ex Scripturis probat. Hinc est, quod istud ipsum exemplum ouium suas affectiones ex corporibus adjacentibus hausas etiam in corpus prolis tradu-

A centium, Augustinus usurpat, ut concupiscentiæ translationem, quæ afficiendo non emigrando, quodam contagio operante fieret, non incredibilem esse declaret. Cum enim, ut hoc astrueret, Ætiopas dixisset nigros gignere, & sui corporis qualitate corpus quod de illis propagatur afficere, sic adiungit: *Quo modo de corpore ad spiritum afficiendo transeunt, eo modo transeunt de spiritu ad corpus, rerum scilicet corporalium qualitates. Nam colores virgarum, quas variavit Iacob, afficiendo transierunt in animas pecorum matrum, atque inde rursus eadem affectione transeundo (fortè, transeunte) apparuerunt in corporibus filiorum. Tale quid verò in fœtibus humanis etiam posse contingere, exemplo patuit. Rex enim Cyprius, ut Augustinus ex Forano narrat, uxori suæ in concubitu formosam picturam solebat obijcere, cuius pulchritudinem concupiscendo quodammodo raperet & in prolem quam concipiebat afficiendo transmitteret. Ex quo pro concupiscentia simili modo in proles transeunte concludit: Sic & vitia quamuis sint in subiecto, ex parentibus tamen in filios non quasi transmigratione de suo subiecto in subiectum alterum, quod fieri non posse cathegoria illa, quas legisti, verissimum ostendunt; sed, quod non intelligis, affectione & contagione pertranseunt.*

Lib. 5. cont.
Iul. c. 14.

Ibid.

Ibid.

C modo ex parentibus libidine tam corpore quam animo tempore concumbendi æstuantibus in prolem transeat, sicut color aut figura corporea, quæ per oculos hausta transit in spiritum seu phantasia; & rursus propter vehementem objectæ rei imaginationem cum ardenti animi passione coniunctam, ex spiritu seu phantasia generantium, modo quidem admirabili, sed verissimo, transfertur in fœtum. Certissima quippe veritas, est & innumeris non solum doctissimorum virorum testimonijs a Auicennâ, b Plinij, c Plutarchi, d Aristotelis, e Galeni, f Hyppocratis, g Augustini sapius; sed etiam experimentis, ut videtur, irrefragabilibus confirmata, quæ magno numero proferre non est difficile, imaginationem hominum atque pecorum siue marium siue fœminarum stupenda quadam & occulta pollere potestate, ad immutandos non solum colores fœtum, sed & ipsa membra diuersissimis figuris conformanda; non modo in ipso ardore coeundi, sed etiam multis mensibus post, si vehemens animum perturbatio concitauerit: quales perturbationes Augustinus ad duas reuocat, metum atque cupiditatem. Passiones enim istæ vehementissimum habent impetum ad rapiendum intus, quod extra positum sensus hauriunt; & ad transferendum in fœtum id quod animo impressum est: Metus, inquit, aut cupiditas quanto vehementior fuerit, tanto expressius formatur acies siue sentientis, ex corpore quæ memoria continetur. Cupiditas autem seu libido isto conceptus articulo, quo maximè fœtus signari & immutari solent, ita totum animum & maris & fœminæ absorptum tenet, ut nulla prorsus quantumvis inordinata mulierum desideria, quibus post conceptum infestari solent, ei possent vlla ratione comparari. Quid ergò mirum, si iste enormis concumbentium æstus, & inhians non tantum corporis, sed & animæ desiderium, talem omnino qualitatem seu pronitatem in tenerrium fœtum imprimat, qualis illa est in parentibus, vnde ista actualis & enormis concumbentium libido proficiscitur? Imo cur non potius, mirum esset, si non sic fieret; quando-

a Auic. sen.
2. lib. 1. c. 14.
b Plin. lib. 7.
c Hist. nat.
c. 12.

d Plutarch.
5. de placit.
c. 12.

e Arist. sec.
10. problem.
12.

f Galen. lib.
de Theriaca
ad Piso. c. 14.

g Hyppoc.
Lib. de febr.
perforat.

h Aug. 12.
de Ciuit.

i c. 25. & 5.
cont. Iul.
c. 14. & lo-

co supra cit.
Lib. II. de
Trinit. c. 4.

quidem longè mitiores animi cupiditates, longè maiores & insolentiores effectus in foetibus pariant?

Nec verò putandum est, desideria motusue animæ matris aut patris valere tantum, ut lineamentorum aliquid colorumue aspergant teneris mollibusque conceptibus: ut verò etiam animus prolium prauis inclinationibus atque vitijs afficiatur, nihil habere potestatis. Nam experimenta quotidiana satis liquido contrarium probant. Hinc enim sola impia nonnunquam prægnantis imaginatio vel cupiditas in causa est, quamobrem proles ad furta, ad lasciuia, ad timores, ad homicidia, ita prona nascatur, ut nullis nec honestatis retinaculis, nec supplicij minis ab illis vitijs coerceri queat. Hinc Heroïna quædam, antipathiâ mirabili à felibus terrebat: nec alia metus illius naturalis causa fuit, quam quòd mater eius grauida felle fuisset præter opinionem decidente perterrita. Hinc inter Medicos adeoque vulgum notum est, exemplisque celebratum, mulieres quæ gestando vterum, cibos aliquos ardenti cupiditate desiderant, vel fastidio respuerint, proles ciborum eorum cupiditate aut fastidio laborantes subinde peperisse. Hinc est, quòd multo facilius & crebrius videamus, stabilia maximeque innata prægnantium vitia non minus prauitatem in sobolis animum imprimere, quam imaginatio transitoria imprimit corpusculis tenellorum foetuum varias monstroritates.

Et quòd multò maiori admiratione dignum est, Plutarchus & alij nonnulli testes sunt, alumnos è nutricibus, quæ ybera dumtaxat præbent, non modò lactis vitia pro alimento corporum, sed & animi impuritatem pro alimèto haurire vitiiorum, ita ut earum indolem & mores accessu ætatis satis manifestè quandoque referant. Mores enim, ut Galenus, sequuntur temperamentum. Hoc autem ex parte maxima, ex semine, sanguine, lacte, vnde homo concipitur nutriturque, coalescit. Cum igitur anima, ut Augustinus, generatim loquitur, sic vel sic affecta prægnantis, valeat aliquibus velut induere qualitatibus foetum: tantamque potestatem habeant libidinosa matris & ardentia etiã post conceptum desideria, & animi status, ad inferendos animis, adeoque corpusculis paruulorum foetuum vitiosissimas atimorum inclinationes, & corporum ægritudines, quæ longè difficilius curari solent, quam si sibi eas actuum consuetudine vel corporis intemperantia peperissent; quid mirum fuerit, homini, qui magis veritatem quam contentionem diligit, si foedissimus ille & libidinossimus æstuantis animi status, quos concubentes ardent, velint, nolint conjuges, similem pronitatem, hoc est, similem rebellem animi & corporis concupiscentiam tenellis foetibus affricent? Nec sanè video, quid peculiaris difficultatis in ista obscenæ concupiscentiæ transfusione reperiri posset, quod non in similibus vitiosarum qualitatibus, de quibus jam diximus, transfusione locum habere videatur. Nisi fortè, quòd illæ ex fortuito casu prægnantibus superuenerint; hæc medullis eorum ab ipso exordio natiuitatis inherant. Verum hoc eius transfundendæ facilitatem non diminuit, sed auget maiorem in modum. Inolite quippe à natiuitate qualitates, hoc ipso quo quodammodo naturam versæ sunt, cum ipsa natura quasi naturæ iure propagari solent: ut de colore corporum, crispitudine capillorum, figura nasi atque labiorum in Æthiopibus manifestum est: quæ verò fortuito accedunt, non nisi rarissi-

me traducuntur. Ex quo perspicuum esse puto extra calumniam Philosophorum esse Augustinum, si concupiscentiam illam, quæ inobedientibus & ardentibus suis desiderijs animum conjugum etiam inuitum stimulat, & corpus accendit quodam contagio, ut ipse loquitur, id est, concupiscentiæ affectu tempore coitus vehementissimè operante propagari arbitretur. Et hæc de primo sensu dicta sint.

Lib. 6. contr.
Iul. c. 12.

CAPVT XX.

DECLARATVR SECVNDVS MODVS

propagationis peccati originalis per libidinem.

QUÆ quamuis satis appositè ad explicandam Augustini mentem dicta videantur; existimo tamen alium secundum esse eius doctrinæ sensum, quæ per libidinem dicitur peccatum originale propagari, qui magis eius dictis & scopo fortasse congruat. Nam Augustinus aduersus Pelagianos disputans, qui vel nuptias, hoc est, conjugium & actiones eius, vel naturam humanam, vel Deum ipsum existimabant sine dubitatione damnari, si vitium aliquod generatione propagari diceretur, radicem primam demonstrare voluit, vnde oriretur vitiij propagatio, nimirum hanc non esse naturam, non conjugium, non Deum; sed naturæ vitium concupiscentiam: quæ ita intimis medullis eius conspersa & innata est, ut non solum hominem primum seu personam illam peccantem, sed & naturam totam, adeoque ipsum carnale semen vitiauerit, quo natura in posteros traducenda est; cuius vitiationis euidentis ac permanens etiamnum argumentum est, quòd nemo hominum sine illa libidine seminetur. Sic ergò cum dicit, idèd peccatum à filiis contrahi, quia ex libidinis malo nati sunt, non erit sensus, idèd contrahi, quia ex actuali libidine propagati sūt, sed quia ex illo libidinis habitualis malo concurrente nati sunt, quæ naturam & semen ipsum vitiauit, & etiamnum vitiat; vtpote cuius effectus, & filia, & signum perspicuum est libido illa actualis, qua concubitus feruet. Concurrit autem illa libido eo modo ad peccati propagationem, quo mala quæque naturarum ad mali similis propagationem concurrere solent: nempe non necessariò actualis libidinis motibus operando; sed per vitium, quòd semini impressum est, simile vitium propagando. Inter quos duos sensus ista differentia est, quòd juxta primum, concupiscentia actualis seu motus eius vitium simile proli imprimit; sicut foetibus teneris figuram, lineamenta, colores, vel hemens imaginationis motus magno cum desiderio vel terrore junctus aspergit: juxta secundum verò, concupiscentia habitualis cum reatu suo in semine humano viciato virtute latens, simile vitium in ijs qui nascuntur operatur; cuius vitiij signum est libido illa, cum qua carnale semen emittitur.

Hunc esse genuinum Augustini sensum hoc in primis probare videtur, quòd sapissimè, cum ei Iulianus objicit, deum conditorem omnium non minus humanæ naturæ semina, vnde natura propagatur, quam naturam ipsam condidisse, respondet Augustinus, etiam semina naturæ esse titiata; ut nihil mirum esse debeat, si quemadmodum natura ex natura, ita vitium ex vitio,

Thomas
Erast. lib. de
occult. phar.
proprietat.
c. 34.

lib. 12. de
civitat. c. 25.

Lib. 2. de
nupt. c. 8.

vulnus ex vulnere propagetur. Nam libro secundo de nuptijs cum de semine fecisset mentionem Iulianus: Neque nunc, inquit Augustinus, agitur de natura seminis humani, sed de vitio: illa quippe habet autorem Deum; ex isto autem trahitur originale peccatum. Nam si semen ipsum nullum haberet vitium, quid est quod scriptum est? &c. Ecce manifestè dicit, ex vitio seminis trahi originale peccatum: quod alibi sexenties ex libidine trahi dicit: mirum, quia libido semen vitiauit libido in vitio semine latet, libido in emissionem seminis patet. Et libro tertio contra Iulianum, cum aduersarius iste diceret: Ille qui primum hominem fecit ex puluere, omnes fabricatur ex semine; respondet Augustinus: sed ex semine iam vitiato atque damnato. Et in eodem libro paulò inferius: Plane quod factum est, homo est; unde factum est, semen est hominis; utrumque bonum est nihil horum diabolus condidit; sed vitium seminis ipse seminavit. Et lib. 4. eiusdem operis, cum reprehenderet Iulianum, quod libidinem feminum confectricem nominasset; Nec confectricem, inquit, feminum libidinem dixeris. Ille quippe creat hominis semen qui hominem ex semine; sed, unde, interest; quia mali huius occulta sunt & dira contagia. Nec ex his hominibus, qui malo carent Deus vel semen vel homines creat. Ecce & hic idcirco malum illud trahi indicat, quia ipsum semen vitiatum est: idè autem vitiatum, quia creatur à Deo ex homine, cui medullitus libido innata atque conspersa est, ut alibi loquitur. Merito igitur toties repetit, hominem ex libidine peccatum trahere, quia libido radix est corruptionis tam naturæ quàm seminis, & ita radix, ut etiam actu concumbendo velut viridis eius ramus appareat.

Lib. 1. de
pecc. merit.
c. ult.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 2.

Ibid. c. 9.

Lib. 2. oper.
imperf.
fol. 331.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 5.

Ibid. c. 14.

Eandem doctrinam de seminis vitio vitium concupiscentiæ propagante multis alijs locis inculcat. Totus mundus ex Adam reus, Deo non negante manum formationis operi suo, seminibus institutis, quamvis paterna prauaricatione vitiatis. Et rursum: Qui fieri, inquit, potest, Iulianus, ut res arbitrij conditioni seminum misceatur? Cui Augustinus responderet: Si fieri non posset, non esset, unde paruulos nondum de corpore egressos mortuos diceremus. Et modum explicans; sicut enim hominibus malis, ita & seminibus ex origine vitiatis, in quibus bona est ab illo creata substantia, incrementum, formam, vitam, salutemque largitur. Et alibi eandem objectionem cum stomacho repetente Iuliano: Quæ, malum, ratio est, rem studiorum seminibus miscere conari? Luculentius ei reponit Augustinus: Naturæ bonæ sunt semina, sed vitiantur & semina, eisque propagatis propagantur & vitia. Unde nonnunquam, cum de baptizatis vitium originale traducentibus tractat, duplex in vno homine semen statuit, vnum spiritale, scilicet gratiam Dei, alterum carnale, cuius vitiatione vitium propagetur. Homo qui spiritualiter natus carnaliter gignit, utrumque habet semen, & immortale, unde se gaudeat viuum, & mortale, unde generet mortuum. Et in eodem libro manifestius: Traiecerunt ergo (parentes fideles), quod iam non erat in eis, propter semen spiritale, quo regenerati sunt; sed erat in eorum carnali semine, quo eum generauerunt. Et in opere imperfecto contra Iulianum stoliditatem eius retundens, quod non putaret vitia ex seminibus posse propagari. Quod tibi videtur, inquit, in collatione contrariarum partium, non debere ex vna parte poni necessitatem seminis, & ex altera studium voluntatis, stolidum esse reperies, si videres, &c. Si autem semen ex vtraque parte (tam Christi regenerantis, quàm Adami generantis) de poscis, sicut per Adam semen carnale vitia-

atur est, sic viget spiritale per Christum. Quæ sanè omnia luculentè probant, non aliter Augustinum concupiscentiæ transfusionem existimare, per libidinem fieri, nisi quia libido naturæ ingenta semina vitiauit: sicut morbus ingentus, & subinde acquisitus semen ita vitiat, ut quemadmodum naturam per semen natura propagat, ita eadem natura vitata per semina vitata propaget & vitium.

Qui sensus Augustini ex alio capite luculentè demonstrari potest. Nam ut plenissimè caperemus, quo pacto ista concupiscentiæ transfusio intelligi ex eius mente debeat, tales adhibet similitudines, quæ si rectè intelligantur, non sinunt quemadmodum de ipsius opinione dubitare.

Prima similitudo à morbis corporis, eorumque propagatione petitur. Nam plerumque docet, ita parentes prolem sua libidine afficere; & afficiendo, quasi quodam contagio operante, traducere concupiscentiam, sicut infirmitas eorum infirmitatem propagare solet. Certum est autem, hoc ita fieri, quia semen ex insita eorum corporibus ægritudine vitium trahit, cuius contaminatione simile vitium in sobole procreatur: non autem quasi quædam actualis infirmitatis operatio in concumbendo sese exercere debeat, qua in fœtum eorum infirmitas transeat. Qualitas, inquit, affectionalis mali de substantia ad substantiam non emigrando transit, sed quodam operante contagio, id est, concupiscentiæ affectu; sicut de parentibus morbidis morbida soboles procreatur. Quod statim explicans clariùs: Alia qualitas eiusdem generis, quodam operante contagio (transit) quod etiam de morbidis parentum corporibus solet euenire nascentibus. Et in libris de nuptijs & concupiscentia: Languor, quo bene viuendi virtus perijt, (id est libido seu concupiscentiæ) non est vtrique natura, sed vitium: sicut certè mala in corpore valetudo non est vlla substantia, vel natura; sed vitium: & licet non semper, tamen plerumque mala valetudines parentum ingenerantur quodammodo & apparent in corporibus filiorum. Quod etiam alibi exemplo podagræ, quam subinde filij hæreditario iure ex parentibus trahunt, illustrando declarat. Nam sicut vitium in eos de parente transit; ita eos podagram in parente, qui intemperantiâ sibi eam fecerat, fecisse dicuntur, non actione, sed ratione iam seminum.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 18.

Lib. 2. de
nupt. c. 34.

Lib. 2. oper.
imp. f. 389.

Altera similitudo ex arboribus desumitur: in quibus videmus aliquas, degenerante semine dissimiles aliquo vitio scboles gignere. Nam quamvis arbor inferendo corrigatur, vitium tamen seminis non corrigitur: sed arboris jam per insitionem correctæ semen iterum germina degenerantia & vitiosa producit. Quo exemplo Augustinus demonstrare nititur, ad eundem modum posse fieri, ut vitium hominis, hoc est, peccatum regeneratione deleatur, quod tamen virtute in eius semine permanens simile vitium in sobolem inde procreatam generando transmittat: Ut quod dimissum est in parente, trahatur in prolem, miris quidem modis fit, sed tamen fit. Hæc inuisibilia, & infidelibus incredibilia, sed tamen vera, ut haberent aliquod visibile exemplum, hoc in quibusdam arbutis diuina providentia procurauit. Cur enim non credamus, propter hoc esse institutum, ut ex oliua nascatur oleaster? &c. Et applicans istam similitudinem ad propositum suum: Mirum est ergo, quemadmodum à peccati vinculo per gratiam liberati gignant tamen eodem vinculo obstrictos; fatemur, mirum est: sed quod latent fœtus oleastrorum etiam in seminibus olearum, quando & hoc crederetur, nisi experientia probaretur? Ecce ita peccatum & peccatorem in humano se-

Lib. 1. de
nupt. c. 19.

mine latere contendit, sicut amaritudo oleastri & oleaster ipse in semine oliuæ latet. Quod luculentius infra in eodem libro explicat: Ex quo *Ad.* *6. 32.* Adam ex olea tali, in qua nec semen erat huiusmodi, unde amaritudo nasceretur oleastri, in oleastrum peccando conuersus est, quia tam magnum peccatum fuit, ubi magna in deterius fieret mutatio natura, totum genus humanum fecit oleastrum: ita ut (quemadmodum nunc in ipsis videmus arboribus) siquid unde in oleam gratia diuina cōuertit, ibi vitium primæ natiuitatis, quod erat originale peccatum de carnali concupiscentia traductum & attractum, remittatur, tegatur, non imputetur; inde tamen oleaster nascatur. Et vberius adhuc paulò post: Illud quod remissum, & non imputatur, (concupiscentia) donec fiat in æternam immortalitatem plena mutatio, habet vim quandam occultam, unde seminetur amarus oleaster. Quam vim occultam ut intelligemus non esse aliud, nisi vitium carnalis seminis, in quo virtute peccatum seu defectus ille libidinis, quæ prolem ream detinet, sicut & morbi & colores figuræque hominum degenerantes, aliaque vitia appetitus & ingenij, iubinde latent, statum adiicit: *Non erit autem omnino aliquid vel in carnali semine vitiosum, cum eadem regeneratione, quæ nunc fit per sacrum lauacrum, usque in finem cuncta mala hominis purgante atque sanante, eadem caro, per quam facta est anima carnalis, fiat etiam ipsa spiritalis, nullam legi mentis resistentem concupiscentiam carnis habitura, nihil carnalis seminis emissura.* Et cum Iulianus peruiacacissime contenderet, non posse fieri, ut parentes tradant quo caruisse creduntur, eandem reficit similitudinem, & quod tenderet perspicue & sine ulla ambiguitate declarat: Nisi sermonis longitudine nollem fatigare lectorem, iam te mille rerum generibus, quarum incomprehensibilis ratio contra vñtatas naturæ vias, quasi per desertum opaca repit, obruerem: in quibus etiam degenerantia semina, non quidem in dissimilimum genus (quia nec oleaster sic est ab olea discretus, ut vitis) sed in quandam, si dici potest, similem dissimilitudinem sicut viti est labrusca dissimilis, quæ tamen de semine viris gignitur, multa monstrarem. Et cur non credamus, hoc idcirco voluisse creatorem, UT CREDEREMVS, ETIAM SEMEN HOMINIS POSSE VITIUM DE GIGNENTIBVS TRAHERE, QVOD IN EIS A QVIBVS GIGNITVR IAM NON EST, ut ad eius gratiam etiam baptizati cum suis paruulis currerent? Et ne quam ex aliqua obscuritate tergiversationem de sua mente in lectorum animis Augustinus relinqueret, quid sibi velit, & quo pacto vim propagandi peccati originalis in baptizatis remanere iudicet.

Tertiâ similitudine præputij hoc ipsum planissimum facit: Quid enim præputij retinet circumcissus? De quo præputiatus tamen gignitur; & quod iam non est in homine, trahitur in hominis semine. Et ob iectionem occupans aduersarij sui, qui dissimilem esse similitudinem præputij & peccati causari potuisset: Non enim, inquit, dici potest, præputium corpus est; hoc autem quod trahitur in origine, vitium: & illo quidem abscisso, vim eius tamen nequaquam tolli potuisse DE SEMINE: hoc verò vitium, quod non est corpus, sed accidens, cum indulgentiâ sit remissum, in semine non potuisse residere. Ecce apertissime vim propagandi peccati seu libidinis, quæ suo reatu prolem ream teneat, aduersus Iulianum tergiversationem, totisque viribus renitentem, in semine residere contendit. Itaque argumenti mi istud jam jam propositum ita soluit, ut hanc sententiam suam adhuc luculentius asserat: Hoc, inquam, à quouis callidissimo dici non potest, cum

Auctoritate diuina superetur, qua ipsa pars corporis ob hoc iussa est imputari, ut hoc vitium purgaretur. QVOD NISI ESSET IN SEMINE, AD PARVULOS, QVIBVS CIRCVMCISIONE ILLA CORPORIS AVFERENDVM EST, NVLLATENVS PERVENIRET.

Quæ profectò omnia tam prolixè ex Augustino producenda iudicavi, ut plenè intelligeretur, hanc esse mentem eius: quemadmodum in hominibus quædam parentum ægritudines, siue ingentæ, siue etiam accidente contractæ, non solum corpus parentum, sed etiam semen ipsum vitiant, ut similis in eorum sobolem ægritudo seminando gignendoque transferatur; & sicut in stirpibus plerumque usu venit, ut optimæ semen arboris amaritudinem quasi vitium quoddam seruet, unde arbor alia amara prodeat, haud secus ac semen hominis vim præputij quamuis abscissi retinet, unde soboles præputiata nascatur: ita quoque fieri posse, ut semen hominis vitium de gignentibus trahat; & quamuis vitium seu peccatum in parentibus regeneratione deletum sit, aliud tamen simile occulta vi in filios propagetur. Quæ explicatione admissa, consecutaneum est, ut cum Augustinus dicit, peccatum originale per libidinem propagari, non sola libido actualis, iuxta primum sensum intelligi debeat. Neque enim aliud vult, quàm quod peccatum non traducatur in prolem, quia natura feminatur, quia natura generatur, quia natura nascitur: sed quia etiam semen, unde natura nascitur, concupiscentiâ naturam totam medullitus vitiante, vitiatum est; ita ut semen libidine vitiatum, libidine emissum, similem defectum in se non actu, sed potestate contineat, cuius vi peccatum tale quale in parentibus fuit, hoc est, libido ream sobolem detinens, procreatur. Non enim Augustinus in actuali illa libidine, qua concumbentes æstuant, emphasim ponit; sed in eo, quod vitiosum aliquid cum bona natura, & bono semine, & bona coniugij commixtionem misceatur. Ex illo enim capite nascitur, quod ad intelligendam peccati originalis traductionem tam sollicitè commendat: Illud præcipue attendere ac meminisse debemus, tantummodo peccatorum omnium plenam perfectionemque remissionem baptismo fieri; hominis vero ipsius qualitatem non totam continuo commutari: hoc est, habitualement libidinem permanere. Nimirum, quia sicut ipsa naturam hominis primi semenque vitiauit, ita omnium posterorum coniugum etiam regeneratorum naturam & semen stabiliter vitiat: ut ex rebellibus eius motibus in generantibus patet; donec regeneratione nouissima non supersit omnino aliquid vel in carnali semine vitiosum. Hoc enim virtute latet in semine, quod actu coniugibus concumbentibus appareret in opere. Nam si in opere libidinis rebellio non appareret, quando naturaliter illud exercetur, non posset etiam contagio libidinis in semine & cum semine propagari.

Ex quo facile etiam intelligitur, peccatum originale filios esse contracturos, etsi Deus omnem actualem libidinem in coniugum commixtionem compesceret, vel ipsa sextus utriusque corrupta semina, sine congressu coniugum, omnipotentia sua virtute misceret. Cum enim nihil seminibus ablatum sit, omnes quoque naturæ perfectiones & defectus in eis latent, & foris cum prole in mundum prodeunte prodirent. Prorsus enim per accidens actualis illa libido defuisset, cum tota rebellio adhuc habitualiter hæreret membris genitalibus, & pudor in concumbentibus. Nā quod Au-

Lib. 2. de pecc. meritis. c. 27.

Lib. 1. de nupt. c. 33.

Lib. 2. de nupt. c. 3. *Libido pudenda non moueat membra, nisi quando volumus, & non est morbus. Non de illa rubescat etiam licitus & honestus coniugatorum concubitus, vitando conspectum, & appetendo secretum, & non est morbus; nequaquam de actuali membrorum motu & pudore intelligenda sunt. Nec enim tunc tantum pudet homines, & secretum quaerunt, cum actualibus motibus illa membra tumultuantur: sed etiam vel maximè, cum vel agra, vel frigida, vel quacunque ratione etiam castitate dominante tranquilla sunt. Altissimè quippe naturalis illa verecundia mortalium animis etiam puerorum insculpta manet, siue membra quiescant, siue moueantur: eò quòd ingenito quodam sensu libertas hominis vitiata sentiat, se in illa membra imperium perdidisse: vt proinde parum ad peccati propagationem faciat, quòd actualis illa libido membra concitet. Sufficit enim, quòd, sicut morbus iste libidinis seu concupiscentiæ, vnde rebelles illi motus naturaliter prodeunt, visceribus infixus hæret; ita vis eius propagandi in feminibus maneat.*

Quapropter siue primum illum, quem capite præcedenti dedimus, propagandæ libidinis modum intellexeris, siue istum, de quo hîc hæctenus disseruimus, siue vtrumque conjungere malis, eo quòd incredibile cuiuspiam fortasse non immeritò videatur, tam horrendum animi & corporis æstus ac perturbationem nihil omnino in tenerimum fœtum, aut in ipsum semen fœtus operari; rectissimè juxta Augustinum dici potest, peccatum originale per libidinem seu concupiscentiam propagari. Ipsa est enim, quæ primitus naturam vitiauit, & in posteris vitiat: ipsa est, quæ naturam vitando & ipsum semen infecit, atque inficit; ipsa denique est, quæ velut permanens vitium stimulis inquietis & ardore turbulento coniuges in propagatione prolis exagitat.

CAPVT XXI.

EXCITANTVR QVATVOR D difficultates; quid qualitatem illam produxerit in Adamo; quid illa in semine; quid semen in carne prolis, quid caro in spiritu eius: & soluitur prima.

SE D aduersus hanc sententiam, si forte est Augustini, de libidine, tanquam distinctâ ab appetitu sensitivo qualitate, quæ peccatum propagauerit; siue habitualement, siue actualè, siue, vt ita dicam, potentialem intelligamus, quæ in seminibus vitiatis lateat, montes difficultatum insuperabiles sibi Scholastici videntur opponere. Nam intet illos quidam olim simile quid in multis dissimile de Augustini mente suspicati sunt; quam quia non satis accuratè ex diligente librorum eius diuersorumque locorum collisione perspectam habuerunt, hîc eis aqua hæsit, & ipsâ pænè mole difficultatis oppressi sunt. Sed etiam novos montes illos, Deo viam aperiente & vires dante, fortasse superabimus.

Prima igitur & præcipua difficultas iudicio aduersantium est, quia non facillè apparet quid illam qualitatem in Adamo, atque in eius semine produxerit: multoque minùs, quid iam propaget qualitatem in appetitum prolis? quâ similis denique, quæ peccati rationem habeat, in anima producat. Accidens enim corporeum in spiritum operari nequit. Quatuor isto vno ar-

A gumento tanguntur difficultates, productio concupiscentiæ tanquam qualitatis in Adamo; productio similis qualitatis in semine; propagatio eius in appetitum prolis; operatio in animam tanquam spiritum, vt peccati ratio constare possit. Sub vltima Gregorius succubuisse videtur, dum dicit, hoc solum accidens corporeum in rerum natura esse, quod spiritualement producat. Ad singula eodem ordine ex Augustino respondebimus.

B Ad primam igitur difficultatem dicimus, eam in aliorum sententia, qui nescio quas morbias ex Augustino qualitates se hausisse putant, aliquid forsitan habere ponderis, in ista quam proposuimus, nihil. Hæc enim qualitas si quid appetitui superadditum fuerit, ex Augustini mente fortassis esset, juxta diuersas illas sententias, quas capite decimo-octauo recensuimus, vel instar ægritudinis non corporalis, sed animi atque appetituum eius, quam tanquam habitum corruptum sanctus Thomas per actum primi parentis in eo ortam esse sentit, siue modum quandam appetitibus inordinatis superadderet, siue aliud quippiam: vel instar ægritudinis seu corruptionis ipsius temperamenti, quod peccato illo magno primi parentis vitiatum, & effrene factum est: vel occulta qualitas ipsius appetitus, cuiusmodi multas Medici in corporibus constituunt: vel instar malæ, sed altissimè impressæ consuetudinis seu inclinationis, quæ in ista mortali vita nullis conatibus penitus amoueri ac tolli potest. Quod in posteris Adæ nemini non contentioso mirum videri debet. Quid enim alicui mirum fuerit, si quemadmodum ingenitæ à parentibus ægritudines corporum longè curatu difficiliores sunt, quàm ex accidente contractæ, imo plerumque incurabiles, ita etiam innata inspersaque intimis visceribus concupiscentia pertinacissimè medullis hæreat? Nonne idem omnino in illis prauis inclinationibus vsu venit, quas quædam proles, non vi istius ingenitæ libidinis, sed ex priuata parentum suorum peruersitate vel ardentis cupiditate traxerunt? Quo verò pacto in Adamo producta fuerit, quærit ille, qui nunquam in Philosophorum Scholis audiit vno actu produci habitum. Instar consuetudinis enim seu habitus acquisiti, etsi non sit habitus, qualitas illa quæ nobis à natura inditur, in Adamo exorta est. Vnde Augustinus, vt supra vidimus, eam consuetudine minorem, maioremue fieri, robustissimam, inuictamque profitetur.

E Hoc tamen meritò in illa sententia (si forte Augustini est) quæri potest, quo pacto vna qualitas tam diuersa desideria suscitaret, vt ad omnia cuiuscunque generis creata bona appetenda propelleret? Respondeo, quæstionem istam in primis duabus sententijs capite decimo-octauo tactis non habere difficultatem: sed in tertia & quarta, quæ vel occultam qualitatem, vel instar malæ consuetudinis esse statuit, meritò mouet, secundum quas dici posset, si quis eas tueri vellet, quo concupiscentiæ objectum est generalius, eo diffusiores sunt & motus eius. Hæc autem concupiscentia est qualitas appetitus, cui inheret, sua adæquans latitudine. Nam sicut appetitus ille sensitivus pro objecto habet, quodlibet bonum sensibus humanis congruens, ita & concupiscentia qua imbuitur. Nec enim est difficilior generalitatem in habitibus quàm in potentijs intelligere, cum nullus omnino habitus objectum indiuiduum & singulare respicere videatur. Cum ergo voluntas Adami effrenato robustissimoque impetu

impetu amauerit se, & priuatum bonum suum, relicto Deo; similis impetus in appetitum sensitium, velut vestigium voluntatis impressus est. Voluntas enim nihil omnino creatum etiam amore non sensitiuo diligit, quin imaginatio aliquid sibi fingat simile, in quo appetitus ludat, suisque moribus quodammodo voluntatem adiuvans fatur, vt totus homo toto assequendi conatu illud appetat. Quod quidem auaritiæ, superbiæ, inuidiæ, similesque spiritus vitiosi motus luculentè probant. Nec enim minori, imo sæpè maiori appetitus sensitui passione, & sensibili sanguinis spirituumque perturbatione excellentia & opes appetuntur & inuidentur, quàm ea, quibus corporei sensus delectantur. Ex quo fit etiam, vt effrenes illi impetus arrogantiae, superbiæ, inuidiæ, auaritiæ, & cæterorum vitiorum, quæ vel maxime in spiritu sedem collocant, in filios ex parentibus haud secus ac luxuriæ, gulæque propagantur. Iam verò amor ille sui qui non est aliud quàm generalis amor mundi in Augustino celebris, velut omnium regina vitiorum, simul in appetitum impressus, ad omnia vitiorum obiecta sibi appetenda quaquaersum patet, & in eorum affectus pro occasionum diuersitate prorumpit. Omnia quippe, instar intentionis generalis, & terrenæ cuiusdam charitatis, in se complectitur. Vt enim cælestis illa charitas omnium omnino virtutum actus vna non solum imperat, sed etiam iuxta quorundam doctrinam elicit, vel certè secum connexas trahit; ita iste peruersus amor sui respectu vitiorum. Hinc est etiam, quod naturali consequentiâ qui se peruersè amat, quorumcunque affectuum vultum induit, gaudet, cupit, metuit, dolet, irascitur, sperat, desperat: nec opus est ad illorum affectuum promptitudinem, vt distinctis habitibus impellatur. Nec verò affectibus tantum, sed & peccatis pro re nata diuersis perturbatur ille, in quo peruersus amor sui principatum tenet etiam si nulla peculiari propensione impellatur. Quidquid enim ille velut sibi commodum desiderarit, hoc statim appetitus inhiante cupiditate prosequetur. Si hoc de voluntate sui amore corrupta certum est, idem cum proportionem de appetitu similis amoris vestigium retinente eo iustius censeretur debet, quod ille ex natura sua nihil nisi quod priuatum appetitui suauis commodumque blanditur, appetere soleat.

Sed cur, inquit in Adamo potius, quàm in nobis non dissimili ratione peccantibus vis huiusmodi qualitatis exoritur? Audi Augustinum: Hoc autem tunc maius atque aliud diabolus (vulnus) inflixit, quam sint ista hominibus nota peccata. Vnde illo magno primi hominis peccato natura ibi nostra in deterius commutata, non solum facta est peccatrix, verum etiam genuit peccatores. Et paucis interpositis: Hoc autem peccatum, quod ipsum hominem in paradiso in peius mutauit, quia multo est grandius, quàm iudicare nos possumus, ab omni nascente trahitur. Audi iterum non paulò illustrius hoc explicantem, postquam consuetudinem dixisset instar ponderis ad peccandum premere: Cur ergò non creditis, tantum saltem valuisse illud primi hominis ineffabiliter grande peccatum, vt eo vitaretur humana vniuersa natura (simile scilicet pondus inclinationis adipiscendo) quantum valet nunc in homine vno secunda natura? Sic enim à doctis appellari consuetudinem nos commemorandos putasti. Audi denique tertio huiusce diuersitatis rationem: Si quem verò mouet, cur alijs peccatis sic natura non mutetur

A humana, quemadmodum illa duorum primorum hominum prauaricatione mutata est, vt tanta corruptioni, &c. ac tot & tantis tamque inter se contrarijs perturbaretur & fluctuaret affectibus, &c. Si quis hoc mouetur, vt dixi, non idè debet existimare leue ac paruum fuisse illud commissum, quia in esca factum est. Quam doctrinam & alijs in locis tangit sæpius, quorum nos quoque superius nonnulla produximus. Causa igitur vera tanta mutationis fuit, peccati illius primi magnitudo. Cum enim summa esset permanendi in iustitia & sanctitate facilitas, summa quoque libertas eius nulla affectuum varietate in diuersa traheretur, rupto vinculo quo colligabatur Deo, toto impetu collecto voluntatis, Deo ipsum non ampliùs retinente, sed in vindictam deferente, deorsum in sui ipsius, rerumque creaturarum amorem præcipitatus est. Et ex illo dilectionis impetu pondus concupiscentiæ velut vestigium præcedentis voluntatis in appetitum sensitium, quem secum rapiebat, impressum est: quo jam liberet ac delectaret creaturis concupitis frui, quas ante sine vlllo libidinis motu, solâ summaque arbitrij libertate concupierat. Hinc Augustinus de prima prauaricatione loquens: Nec fieri potest, vt voluntas propria non grandi ruina pondere super hominem cadat, si eam voluntati superioris extollendo præponat.

Lib. 3. de
Genes. c. 12.

Itaque magnitudo illius ictus primi ex illa summa animi libertate proficiscens, causatantæ mutationis fuit. Quo enim altius securis eleuatur, eo profundior plagam facit, atque ita indelebilem illam vibicem concupiscentiæ impressit, quæ in posteros propter adhaesionis pertinaciam cum natura transfertur.

Hæc etiam vera radix esse videtur, cur solum istud primum peccatum non cætera in posteros transtendantur. Non enim ita naturam, vt istud primum, radicitus mutant: sed illa prima indelebili corruptione supposita, accidentalem quandam & exigui momenti mutationem asferre solent, quæ sicut actibus iteratis accidit, ita dissimilium actuum iteratione faciliè remouetur. Adhaesionis autem pertinacia & profunditas vera propagationum & stabilis causa est. Hinc fit enim, vt color Æthiopum quamuis accidente contractus, quia naturæ hominum illorum profundissimè impressus est, vna cum natura in proles transeat, quamuis eas extra Æthiopiam generent: cætera vero qualitates ex accidente natæ, & separatu faciles, nullo modo. Illæ namque propter adhaesionis firmitatem quasi in naturam versæ sunt: hæc personam, camque leuiter tantum afficiunt. Magnitudo ergò peccati causa tanti vulneris fuit: & profunditas vulneris in naturam versi causa translationis eius. Ex quo fit, vt si Adam concupiscentiam illam per gratiam bene viuendo in hac vita tollere potuisset, nullum quoque peccatum propagasset in posteros: sicut nec ille propagaret in filios, cui per inusitatum miraculum Deo operante tolleretur. Quod quia fieri nullo pacto potest, cætera verò peccatorum consuetudines ab illa primigenia, & radicali, & per modum substratæ naturæ se habente concupiscentiâ faciliè separantur; hinc primum peccatum cum ipsa natura per eam pertinacissimè vitiatum quasi proprietas eius transfunditur; cætera tanquam personæ, non totius naturæ accidentia, nequaquam. Illa enim concupiscentia totam speciem; hæc indiuiduum mutant: specificæ verò, non indiuiduæ conditiones transfundi solent. Cuiusmodi

K

Lib. 2. de
sup. c. 34.

Lib. 1. oper.
imper. f. 157

Lib. 14. de
Ciuil. c. 12.

Tom. 2.

huiusce rei causam etiam sanctus Thomas in A Summa, & alibi tetigit.

CAPVT XXII.

SECUNDA AC TERTIA
difficultas soluitur.

IA M verò quod ad secundum attinet, quo pacto qualitas ista semen afficiat, Medici disputent: satis nobis est experientijs quotidianis esse certissimum, ita fieri. Non enim corporis ægritudines tantum, sed & acquisitas prauitates animi, seu propensiones ad malum, quas parentes sibi malè viuendo pepererant; & quod mirabilius est, stultitiam patris, quæ sæpè nulla corporei temperamentum, sed sola specierum turbatione nascitur, ipsosque transitorios æstus appetendi, terroresque fugiendi, quibus vel concumbentes vel prægnantes afficiuntur, similes affectiones & fatuitates, & peruersas, robustissimasque inclinationes in proles propagare cernimus. Quæ istud fiat, quod fieri notum est, si nobis explicuerint, qui hac de causa istam Augustini doctrinam molestè fuerunt; dicam & ipsis ego facilius secundum vnam ex istis quatuor supradictis sentijs, vel fortè secundum omnes, qui factum fuerit, vt magna illa & medullis insita naturæ mutatio, quam sibi parentes primi tanta peccati sui grauitate pepererunt, etiam carnale semen inferret, vt afficiendo non migrando similis in posteris qualitas nasceretur. Et per hoc cessat etiam difficultas tertia: semen enim occultissimam contrahit ex vitio corpori vel appetitui inhaerente vim, qua similis ei qualitas, à qua in semine producta fuit, procreetur in sobole. Sic enim color, & habitudo Æthiopum semen arcano modo afficit, vt in prole similem colorem, crispitudinem, totamque habitudinem, imò & inclinationes animorum sapissimè proferat. Vnde quia vna in omnibus istis difficultas est, vna quoque omnium est solutio; quas ad vltimas fibras indagare & explanare non est nostri instituti. Hoc tamen addimus, ne quis spirituales nescio quas qualitates in prolem trajici suspiceretur, in Augustini principijs esse certum, quod ista qualitas, quæ in prolem propagatur, carnem afficiat, hoc est, non spiritum aut voluntatis apicem; sed aliquid animæ, quod carni mixtum est ipsaque inferius voluntate, possideat. Cuius doctrinæ non semel ipse, diuersisque in locis testis est. Nam libro primo de nuptijs, cum illum tractaret Apostoli locum: *Video aliam legem in membris meis*, hoc est, concupiscentiam, captiuantem me sub lege peccati, duosque sensus istius captiuationis attulisset, priores quasi corrigens, atque addens tertium: *Aut potius*, inquit, *quod non habet controuersiam (captiuantem me) secundum carnem; quam nisi teneret carnalis concupiscentia, quam legem peccati vocat, non vtiq; in ea vllum illicitum desiderium, cui mens obedire non debeat, commoueret.* Quam sententiam suam ex ipso Apostolo Paulo probat: Cum enim dixisset, inquit Augustinus, *Scio enim quia non habitat in me; id ipsum exponens, adiunxit & ait, hoc est, in carne mea bonum.* Hæc ergo captiuatur sub lege peccati, in qua non habitat bonum, hoc est caro. Et exponens quid sit illa caro, quæ sub concupiscentia captiua possidetur, adiunxit: *Carnem autem nunc appellauit, ubi est morbidus quidam carnis affectus, non ipsam corporis*

conformationem, cuius membra non adhibenda sunt arma peccato, id est, eidem ipsi concupiscentiæ, quæ hoc carnale nostrum captiuum tenet. Et paulò post: *Sub ista lege peccati, hoc est, sub concupiscentia sua nisi aliquantum teneretur caro nostra captiua, quomodo esset verum, quod ait idem Apostolus, Adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri.* In tantum igitur adhuc expectatur redemptio corporis nostri, in quantum adhuc ex aliqua parte captiuum est sub lege peccati. Hoc ipsum iterum per alia Pauli verba significatum putat, quibus dicit: *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Vbi quid intellecturi sumus, inquit, nisi corpus quod corrumpitur aggrauat animam? Ad corpus ergo mortis huius intelligitur pertinere, vt alia lex in membris repugnet legi mentis.* Eandem sententiam suam in eodem loco aliquoties repetit, & repetendo commendat. Ex quibus perspicuum est, non solum August. sed & Apostolum Paulum illius esse sententiæ, quod lex peccati, seu concupiscentia, de qua generatim in illo ad Romanos loco disputat, ad carnem, ad corpus mortis, ad membra pertineat, dum illam legem in membris vocat, & habitare in carne, & corpus mortis ab ea redimendum esset testatur. Quomodo ergo lex ista in carne est, nisi quia animam, quatenus per appetitum illum inferiorem carnis operatur, captiuam tenet? Idem docet in libro de continentia: *Non enim, anima, sanatione indiguisset, nisi seipsa peccando vitiaisset, vt aduersus eam caro sua concupisceret, id est, ipsa sibi metipsum ex ea parte qua in carne infirmata est, repugnaret.* Quam doctrinam & alijs pluribus locis repetit: vt liquidò sanè pateat, dum Augustinus concupiscentiæ ex parente in prolem trajici docet, non aliud eum velle trajici, quàm id, quod carni, seu ipsi animæ, quatenus carnem informat, & per illam ceu organum eius desideria concupiscentiarum variarum seu libidinum suscitatur, congruere potest.

CAPVT XXIII.

D SOLVITVR QVARTA
difficultas suprà proposita. Modus in-
quinationis animæ ex carne peccati.

QVARTA denique difficultas, quo pacto qualitas illa sensitui appetitui prolis insita in spiritum eius agat, vt ibi peccati reatus oriatur, nullo nos pacto aut Augustinum premit: qui nihil aliud secundum ipsum in spiritu seu in voluntate prolis ponimus, quàm id quod Augustinus, vt suprà diximus, vocare solet, *iniquitatem, iniustitiam, mortem animæ, auersionem à Deo*; quæ non aliud nisi priuationem sonant: Nec alius concupiscentiæ reatus in carne vel anima quærendus est. Cum enim reatus ex Augustini mente per baptismum auferatur, nec aliud auferri notum sit, nisi mortem animæ, iniustitiam, & auersionem à Deo, illas quoque ipsas priuationes esse reatum illum concupiscentiæ necessarium est, ratione cuius anima mortua, & à Deo auersa, & per hoc immunda, inquinata, peccati rea, & pænæ damnationis obstricta est.

Sed quomodo, inquires, ex carne peccati, in qua anima mundo nascitur, seu ex concupiscentia carnem captiuante, in ipsum apicem voluntatis

Rom. 7.

Lib. 1. de
nupt. 6. 30.

ibid.

tatis eius tanta pernicies, quæ animam peccati ream statuatur, inferri potest? Difficilis est res ista, fateor, præsertim ijs, quibus Augustini principia doctrinam eius immobiliter fulgentia minus accuratè perspecta sunt. Quam tamen ut lectori credibilem, Deo iuvante, expeditamque faciamus, duo declaranda sunt, primum, reuera sic ex Augustini mente fieri: alterum, quomodo possit fieri.

Quodd igitur ad primum spectat, id non difficile ex Augustino demonstrari potest. Nam quamvis usque ad finem vitæ inter illas duas sententias fluctuauerit, utrum animæ ex parentibus cum carne propagentur, an creentur à Deo (cùm jam propinquus morti dixerit: *Nec tunc sciebam, nec adhuc scio*: & adhuc propinquior in opere quod abrupte mors tanquam in lumine vitæ mortisque constitutus: *Quod nescire me confiteor, nec me pudet, ut vos, fateri nescire quod nescio*) in ipsa tamen illa sententia nouæ creationis declarauit non aliter hoc posse fieri, nisi quod carnis peccatricis, cui anima inferitur, per libidinem propagata, commixtione maculetur. Cujus opinionis illud celebre testimonium est; quod libro quinto aduersus Iulianum consignauit: *Ut ergo & anima & caro pariter utrumque puniatur, nisi quod nascitur renascendo emendetur; profecto aut utrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vitiato vase corrumpitur; ubi occulta iustitia diuinæ legis includitur. Quid autem horum sit verum, libentius disco quam dico, ne audeam docere quod nescio.* In quibus verbis cùm esset tam propagationis animarum, quam creationis incertus, utriusque sententiæ suum iniquationis modum attribuit: ut si propagetur quidem, eodem modo ut caro ex vitio carnis, ita anima ex animæ vitio vitata seminetur & procreetur: sin autem creatur à Deo, ipsa carnis, cui mixta est, corruptione maculetur. Nec vllum videt esse tertium modum, quo peccati primi participatio possit intelligi. Hanc enim de vtriusque illo modo certitudinem probat illa asseuerandi fiducia, qua dicit: *profecto aut utrumque, &c.* Hanc probat id quod statim adiicit: *Quod autem horum sit verum, nempe duorum quæ præmiserat.* Hanc denique probat id quod sequitur: *Hoc tamen scio, id horum, hoc est, id ex istis duobus membris esse verum, quod fides, vera, antiqua, Catholica, quæ creditur & asseritur originale peccatum, non esse conuicerit falsum.*

Declarauit optimè & præclarissimè hunc Augustini locum & sensum Vrianius I V. Pontifex maximus, in ea paraphrasi, quam in Psalmum quinquagesimum eleganter scripsit: *Homo ille in se omnes de stirpe sua ventros, occultâ rabe & fœditate suæ libidinosæ concupiscentiæ, adeo tabificauit, quod anima à te, Deus, creando infusa corpori taliter tabefacto maculatur, polluitur, & fœdatur: sicut in vase non sincero vinum infusum, licet optimum, inficitur, & acescit, & in illa infusione ipsa anima damnationis sententiam in se iustam excipiens, culpam contrahit, & reatui perpetuæ pænæ obligatur.*

Sed non alio quàm seipso Augustinus opus habet suorum verborum & mentis interprete. Nam in libris de anima & eius origine apertè dicit, non aliter, nisi per carnis peccatricis consortium, potuisse animam, si eam de nouo Deus creat, peccatum originale contrahere: *Neque enim potuit, inquit, originali peccato esse peccatrix, aux quoquo modo in originali peccato esse, nisi per carnem, si de parente non trahitur.* Has autem locutiones ab eo sic intelligi, ut ab ipsa carne per

A concupiscentiam inquinata etiam ipsa anima inquinetur, ex alijs locis manifestum est vni effectus illius commixtionis cum carne peccatrice declarat. Hanc enim nonnunquam pollutionem vocat: *Propterea nobis per mediatorem præstita est gratia, ut polluti carne peccati similitudine mundaremur.* Aliquando & sæpè aggrauationem animæ ex carne: *Nec fuisset caro Christi in similitudine carnis peccati, nisi caro esset ista peccati, cuius pondere rationalis anima sic grauatur; siue & ipsa ex parentibus tracta sit, siue ibidem creata, siue desuper inspirata: quod nunc quære differo.* Quam aggrauationem animæ esse ex Augustini sententia iniquationem eius, lucu-

B lentiùs alibi planum facit: *De anima verò, vtrum & ipsa eodem modo propagata, reatu qui ei dimittatur, obstricta sit; neque enim possumus dicere, solam carnem paruuli, non etiam animam indigere saluatoris & redemptoris auxilio, &c.* An etiam non propagata eo ipso quo carni peccati aggrauanda miscetur, iam ipsius peccati remissione, & sua redemptione opus habeat, &c. magna quaestio est. Qui sane locus alteri, quem ex libro quinto aduersus Iulianum allegauimus, est similis. Pari quippe modo duas de anima, vnâ propagationis, alteram creationis eius tangit sententias: ut iuxta primam anima vitata non minùs atque caro ex parentibus trans-

C fundatur: iuxta secundam verò, eo ipso quo carni peccati aggrauanda miscetur, peccati reat fit, & remissionis eius indigeat. Quod enim in vno dixit: *Tanquam in vitiato vase corrumpitur; hoc in altero dicit: Carni peccati aggrauanda miscetur.* Neque enim caro aut corpus hominis alia ratione vas vitiatum est, nisi quia caro peccati est, hoc est, quia libidine seu concupiscentia, quod Augustino teste originale peccatum est, & ab Apostolo sæpissimè peccatum dicitur, vitata atque polluta est. Hoc est enim, quod eodem loco securissimè Augustinus tradit: *Nec dubitandum est his qui diuinas scripturas fideliter legunt, fideliter audiunt, fideliter tenent, quod ab illa carne, quæ prius voluptate (id est concupiscentia) peccati, facta est caro peccati, deinceps per successionem transiente in omnes proseriptione iniquitatis & mortis, caro sit propagata peccato; exceptâ vnâ similitudine carnis peccati.* Et in opere imperfecto contra Iulianum, cùm de concupiscentia multa dixisset: *Per hanc concupiscentiam) humana, quæ nascitur, caro peccati est: propter quod per illam nasci noluit ille, qui natus est in similitudine carnis peccati, ac per hoc, quamvis in carne vera, non tamen in carne peccati.* Et in eodem libro: *Quisquis talem dicit fuisse Abel, (sine lege in membris) dicat eam carnem non habuisse peccati.*

E Et libro secundo jam citato de peccatorum meritis: *Caro enim, quæ primò facta est, non erat caro peccati; nimirum, quia concupiscentia, quæ contra spiritum concupiscit, nondum carni velut eius peccatum inerat, Nam ut aptissimè ex Augustini magistri sui mente Fulgentius: Si caro peccati non mendaciter dicitur, habet in se caro ipsa peccatum: si vero peccatum non habet, falsum portat carnis peccati vocabulum.* Qui Augustinianam & Apostolicam phrasim sapiunt, qua concupiscentia peccatum dici solet. Cùm enim peccatum sit voluntas eius, quod iustitia vetat; hinc fit, ut si cut peccatum animæ est quædam voluntas, seu desiderium rei vetitæ liberum, ita & peccatum carnis est quædam voluntas eius, seu desiderium rei vetitæ, sed non liberum. Nam delectatio seu libido, quæ appetitui carnis inhæret, non

Lib. 10. de Ciuit. c. 22.

Lib. 1. de pecc. merit. c. 38.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 17.

ibid.

Lib. 2. contra Iul. op. imp. f. 433.

ibid. f. 339.

Lib. 1. de pecc. merit. c. 34.

De Incarn. & grat. c. 19.

Ita Aug. lib. de duabus animab. c. 12.

est aliud, nisi vt Augustinus dicit, *desiderium A mali*. Quod meritò peccatum carnis, seu peccatum in membris dicitur, eo modo, quo ibi peccatum esse potest.

Cum igitur Augustinus hoc ipso peccati remissione indigere dicit animam, quo carni peccati aggrauanda miscetur, idem est omnino atque si diceret, hoc ipso eam esse, quo carni contra spiritum concupiscenti miscetur. Nam hoc ipso in carne per talem concupiscentiam vitiata velut in vitiato vase corrumpitur. Quæ sanè causa est, cur antiqui Patres, & in primis illi, quos in operibus aduersus Iulianum Augustinus allegat, Apostoli Pauli vestigijs inhærentes, gemebundis vbique vocibus aduersus carnem illam peccati & corpus mortis exclament.

Hanc suam sententiam de animæ iniquatione ex carne peccati, etiam illis locis, vbi de animæ creatione & propagatione, nunc in hanc, nunc in illam partem inclinando disputat, passim lectoribus indicat. Nam quamuis modum se nescire fateatur, quo Dei iustitia in tuto collocanda sit, dum illas animas, quas ipse in carne peccati creat, veluti peccati reas pœnâ damnationis astringit; hunc tamen eis reatum iuxta occulta creantis & creationis æquitatem, ex carne peccati inolescere, nunquam vel in dubium reuocat. Sic enim pro

Lib. 10, de
Genes. ad
hbr. c. 14.

tur: Ideo viuus oportet etiam infans baptizetur, ne obsit animæ societas carnis peccati, quâ participatâ sit, vt nihil possit anima infantis secundum spiritum sapere. Ipsa quippe affectio grauat etiam corpore exutam, nisi cum in corpore est, per vnicum sacrificium mediatoris veri sacerdotis expietur. Ecce planissimis verbis modum explicat, quo sapius animam ex carne peccati grauari docuit; nimirum, quia caro ei ex intima societate carnalem affectionem affricat, quâ eam ita grauat ac deorsum trahit, vt nihil possit secundum spiritum, hoc est, secundum Deum sapere. Et paulò inferius in eadem pergens dissertatione, vt animarum creationem defendentes tueatur: Omnes autem animas, ait, etiam infantium, ideo habere necessarium baptismi Sacramentum sine quo ex hac vita etiam in illa ætate migrare non expedit, quia contagio peccati ex carne peccati, quâ obruitur anima, cum his inseritur membris, oberit ei post mortem. Quam paulò pòst vocat participatam ex corpore peccati colluiem. Quæ quamuis, vt iam dixi, disputantis in modum de animæ creatione dicantur, iniquationem tamen eius ita ex carne peccati, & ex eius aggrauatione, & contagio fieri, non disputat, sed supponit; & quia illam ita supponit fieri, idcirco illa de animæ productione disceptatio instituitur. Hæc enim perspicua & certa animæ ex carne contagio, & inde secuta pœna, totius disputationis istius & difficultatis cardo est, in quo tota causa vertitur. Quapropter Auctor non indoctus libri de spiritu & anima, qui Augustino ascribitur, doctrinam istam, prout eam ex libris de Genesi ad litteram proposuimus, intelligentia assecutus est, & luculentius exponendo, in eamque sententiam concedendo, sectatus est. Hic enim cum veluti basim

Lib. de Spi-
ritu, & ani-
ma cap. 41.

suæ doctrinæ statuisset, rationales animas fieri quotidie ex nihilo nouas, ita de peccati transfusione loquitur: Certum tenemus, quia caro contracta, de carne per legem concupiscentiæ, quàm citò viuificatur, originalis culpæ vinculo premitur, eiusque affectionibus anima, quæ carnem viuificat, aggrauatur. Sub hoc peccati vinculo demerguntur paruuli, qui sine remedio baptismi moriuntur. Habent enim originale peccatum, non per animam, sed per carnem vtrique

contractum, animæque refusum. Carni namque ita vnitur anima, vt cum carne sit vna persona. In qua sententia ipsissimis Augustini verbis vtitur; vt perspicuum sit, eum etiam doctrinam eius exprimere voluisse. Et rursum idem repetendo commendans lectoribus suis: Exinde fit anima originali culpæ obnoxia, quam caro contrahit & anima refundit, cum quæ unita est in persona, licet diuisa sit in natura. Ecce clarissimis verbis dicit, carnem culpæ vinculo, id est, concupiscentiæ premi, & eius affectionibus animam grauari; & hoc peccatum ex carne in animam refundi. Quod ne cui incredibile videretur, etiam modum explicat, quia ex vtraque fit vna persona, non natura: Fit enim, inquit luculentius, auctore Deo caro & anima vnum indiuiduum, vnus homo: vnde salua naturæ vtriusque proprietate adijcitur carni, quod anima est, & anima quod carnis est, pro vnitæ persone, non pro diuersitate naturæ. Quod igitur itidem singulis est proprium, commune fit amborum: proprium pro natura, commune pro persona. hæc auctor ille, quem nonnulli Augustinum putant: sed quisquis fuerit, Augustini saltem doctrinam ipsius verbis vtendo, consignare voluisse, perspicuum est.

Ibid.

Ibid.

Quæ sanè sanctissimi Doctoris mens ex alio quoque capite cognosci potest. Nam Christi animam omnis peccati expertem fuisse & originalis & proprij, ex Christianæ fidei regulis extra controuersiam est. Cujus rei rationem vt assignet Augustinus, non aliud asserre solet, nisi quia non est mixta carni peccati, & per hoc ipsum omnis iniquationis immunis: Si anima, inquit Augustinus, non ex illa vna propagantur, & sola ex Adam caro trahit originale peccatum, ita sibi creauit animam Dei Filius, vt ceteris creat, quam non tamen carni peccati miscuit (id est, carni, quæ suo vitio contra spiritum concupisceret) sed similitudini carnis peccati, sumpsit enim ex Virgine verâ quidem carnis substantiam, non tamen peccati carnem: quia non ex carnali concupiscentia siue seminatam, siue conceptam. Ecce tota ratio cur Christi anima sit mundissima; quia carne peccati, cui anima misceretur, caruit: quo manifestè indicat, quod si carni peccati seu contra spiritum concupiscenti se miscuisset, peccati labe non caruisset. Hinc est, quod cum Ariano- rum Episcopus Maximinus diceret, Deum Patrem ad humanam carnem & humana contagia non venisse, respondet ei Augustinus: Si fortè nescis, contagia vbi dicuntur, aliquam contaminationem significant. Voluisti ergo Christum intelligi venisse ad humana contagia (id est, humani peccati contagium) ergo humanâ carne inquinatum professus es Christum, Ego autem dico, imò Catholica fides, quam cum Ecclesia Christi teneo dicit, Dominum nostrum IESVM Christum sic factum esse Verbum carnem, vt nulla de humano genere, & de humana carne contagia pateretur. Venit enim mundare non coinquinari. Suscepit ergo animam humanam, & carnem humanam, siue vlla peste contagij. Ex contrario satis apertè significans, omnes alias animas ex humana carne contagium pati: fieri enim non potest, vt carni peccati misceatur anima, nec tamen eius contagio vitietur.

Epist. 99.

Lib. 1. cont.
Maxim.

E

Nec profectò aliud, quàm idem animæ vitium quasi digito ostendit Augustinus, quoties animam, quæ olim in paradiso fuisset, & finitâ mortalis vitæ huius miseriam iterum futura est spiritualis, ex carne peccati carnalem factam esse significat. Quid est enim aliud carnalem fieri, nisi sub carnem deprimi, vt spiritualium rerum iam ducta tadio, nihil nisi carnale concupiscat, nihil ei nisi terrenum libeat, nullâ nisi carnaliū creaturamque

rumquē rerum delectatione mulceatur? Quod ita magnum & perniciosum animę rationalis vitium est, vt ex illo veluti fonte omnia omnino peccata proficiantur. *Non erit, ait Augustinus, omnino aliquid vel in carnali semine vitiosum, cum eadem regeneratione cuncta mala hominis purgante atque sanante, eadem caro, per quam facta est anima carnalis, fiat etiam ipsa spiritalis.* Quam doctrinam alibi non semel repetit. Nec mirandum est fieri animam ex illa mixtione cum carne peccati, seu concupiscentijs terrenis infectā, carnalem, cum Augustinus alibi non vereatur dicere, quod anima ex defectiuo appetitu ad inferiora quodammodo corporascit. Nec enim aliud est ista carnis concupiscentia, quā quidam ad terrena defectiuus appetitus, cum vel actuali suā delectatione animam deorsum trahit, vel habituali suo pondere deorsum tenet: per hāc facta est anima in peccati carne carnalis; per hanc veluti defectiuum appetitū aut pondere quodammodo suo corporascit. Et hāc de illa prima huius capitis difficultate, an Augustinus ex carne contaminata animam inquinari sentiat, satis. Ex quibus profectō sicut ex omnibus quæ à capite decimo sexto hucusque diximus, etiam illud euidentissimè constat, nihil alienius ab Augustini mente proferri posse, quā quod originalis labes & inquinatio ex aliquo pacto propagetur; quod à recentioribus Scolasticis multis post Augustini ætatem sæculis excogitatum est.

Hæc ipsa verò etiam istud secundum, quod initio capitis declarandum proposuimus, videlicet ipsum modum satis explicant, quo anima à polluta per concupiscentiam carne polluitur. Animam quippe per carnem peccati carnalem fieri; societatem carnis peccati obesse, vt nihil possit secundum spiritum sapere; affectionibus carnis peccati & pondere sic grauari; carne peccati pollui; in carne peccati velut in vitiato vase corrumpi; & vt exponit Urbanus I V. in corpore per concupiscentiam tabefacto maculari, pollui, & scdari; ab humana carne contagia pati; contagione peccati, quæ ex carne peccati est, animam obrui, profectō non sunt aliud, quā id quod quærimus, animam seu spiritum eius peccato ex carne peccati infici, seu, vt autor libri de spiritu & anima propriissimè doctissimèque loquitur, carnem peccati refundere culpam in animam. Oppositus enim traductionis ordo est, peccati originalis in animam prolis, & sanctificationis in carnem: peccatum enim ex carne sursum in spiritum serpit; sanctificatio deorsum ex spiritu in carnem. In ordine quippe subuectionis seu eleuationis eius quod cecidit, renouatio spiritalis à spiritu incipit, & ab eius apice ad ipsius carnis extrema descendit: vbi velut in sentinam peccati rebellio collecta, & adhuc vltius erumpere & se propagare gestiens, tumultuatur. E contrario verò in ordine depressionis, ab infimo carnis corruptio carnalis incipit, quia per illas partes carnis homo esse incipit, & ad ipsius spiritus apicem serpit. Eleuando etenim remotissima ab erigente surgunt vltima; deprimendo verò à carne remotissima vltimò deprimuntur. Nam Spiritus Dei proximum sibi spiritum animę rationalis suā gratiā primum arripit, & per illum iam sanctificatum erigit carnem: Diabolus proximas sibi carnis feces suā plagā primum inficit; & inde animum in creaturas deprimendo capit, & possidet. Quem propagationis ordinem à carne in spiritum, ne mirus fortasse videatur, sanctus Thomas agnoscit, & probat. Nam

Tom. 2.

A quamuis Augustinus primum hominem voluntate præeunte, carne verò, seu libidine sequente; peccatum velut animo & corpore impleuisse testetur, alius tamen commissionis primi peccati, alius propagationis ordo est. In propagando enim libido carnis antegreditur paruuli voluntatem; quamuis olim voluntas libidinem præcedendo, & peccatum committendo, pepererit. Peccato quippe factum est, vt nouissima fierent prima, & prima nouissima, hoc est, vt voluntas, quæ veluti naturaliter domina, in carnem ac libidines eius tranquillissimum obtinebat imperium, magnum illud peccatum perpetrando carni subdita & vinculis mortiferæ delectationis innexa sit. Qua de re quamuis & antè dictum sit, quia tamen res magni momenti est, ad intelligendam penitus formalem peccati originalis propagationem & rationem, seu concupiscentiæ reatum, vt Augustinus loquitur, non est inutile adhuc paululum immorari.

Postquam homo in peccatorum libidines, quibus antè caruit, liberā suā voluntate delapsus est, non eadem, quā antè cecidit, facilitate surgere, aut eadem promptitudine libertatis se sanare potest, quæ sibi latiferum illud vulnus inflixit. Nec enim mentiri Scriptura potest, quæ clarè dicit:

A quo quis deuictus est, huic & seruus additus est. Ita citat

C Huic libidinum seruituti Adam per peccatum ita subditus fuit, vt nisi eum Christi Saluatoris gratia subleuasset, perpetuis illius miseræ calamita-

tis vinculis mansisset obstrictus. Hæc enim vincula non sunt aliud, quā quod mens rationalis rei creatæ delectatione, quam diligendo peccauerat, ita stringitur & ligatur, vt ab illa peltifera dulcedine se extricare nequeat, nisi vinculum illud gratia diuina ruperit, & pœnales tenebras, quas super illicitas concupiscentias pluit Deus, sua luce discusserit vt ita appareat homini, in quo statu hæreat, & quā procul à veritate recesserit. Hoc enim nisi Deus miserendo fecerit, ex vna in aliam libidinem seu rei creatæ delectationem se mens huc illuc velut in vinculo suo voluere, & quandam seruilem superbi animi libertatem ostentare potest: sed ab illis omninò surgere, rerumque creatarum delectatione dispulsa, in solum Deum se pura sinceraque voluntate retorquere, sine gratia delectabile & latiferum illud glutē abrupte fieri nullo pacto potest. Ex quo consequens est, voluntatis apicem, vel consensum dicimus, vel cui consentire competit, sub rei creatæ delectabilis seruitute esse captiuum, vt nihil omninò velle, nihil amare, nihil suscipere possit, nisi quod creaturæ delectatione perfusum sit. Hic status animæ rationalis fuit, postquam peccando à cœlesti illa voluptate, quam capiebat ex Deo, in sui, rerumque creatarum dilectionem

E & libidinem lapsus est. Cum enim ad creaturam amando conuerteretur, & consequenter se à Deo auerteret (nec enim studio auertendi se peccatum admissum est) in ista conuersione & auersione voluntas obrigit: nec se iterum in statum pristinum suis viribus retorquere potuit; in isto rigore persecutam concupiscentiam arctius alligata est. Quid verò mirum, quod voluntas compedibus istis vincta, non possit seipsum, non secus atque corporis pondus, solo voluntatis nutu iterum sursum rapere? Imò qua non admiratione dignum esset, si se posset, Deo non adiuuante, sursum rapere? Pondus enim ipso corpore longè grauius eam vinctam tenet: & viribus caret, quibus illud possit excutere. Ipsa quippe libido est infirmitas voluntatis, ipsa est sanctæ libertatis, hoc est, po-

K iij

testatis diligendi Dei, interitus. Nec enim aliud illa libido est, vt infra fusiùs iuxta Augustinum explicandum est, quàm *rei creatæ*, imò *malæ seu peccati desiderium*, cuius impetus delectabiles, ac mortiferos tractus anima ante gratiam libens patitur: post gratiam pati etiam inuita & gemebunda compellitur.

Lib. 2. de
pecc. merit.
c. 29.

Cùm igitur iste Adami status fuerit, perpetrato peccato, quia prolem sibi, quantum ad rerum creatarum libidines seu concupiscentias, similem seminat, etiam similem metit. Semen enim infixâ visceribus intimis concupiscentiâ infectum est; ex quo iure seminationis & germinationis proles eius infecta nascitur: vt & ratio probat, & experientia clamat: videmus enim in corpore infirmisimo, vt Augustinus loquitur, *nulli vsui congruis vel idoneis infantilibus membris animam rationalem miserabili ignorantia prægruari*. Videmus etiam concupiscentiam paruulorum, cùm motibus irrationalibus perturbantur, nulla ratione, nullo imperio: sed dolore aliquando, vel doloris terrore cohiberi. Quod euidentissimum signum esse, cuius ipsi filij sint, Augustinus admonuit, vt omnino inquit, videas illius inobedientiæ filios, quæ mouetur in membris repugnans legi mentis, nec cum vult ratio conquiescit. Hæc ergo libido, seu rerum quarumlibet terrenarum quasi habitualis concupiscentia, ex Adamo propagata non minùs paruulos, quàm Adamum simulatque Deum peccando deseruerat captiuos tenet, & arbitrium ita ligatum sub se possidet, vt nisi gratia diuina vires eius fregerit, & mentem ab eius vinculis erutam & à creaturis auersam in Deum creatorem eius infusâ charitate conuerterit, nihil omnino euigilante per ætatem ratione facturi, dilecturi, cogitaturi sint, nisi, quod rerum creatarum delectatio seu libido persuaferit. Nam illius omnino fructus sunt immanis illa vanitas & stultitia puerilis, qua tanquam carni subditi carnem diligunt, carnem sapiunt, & vsque ad extremum vitæ spiritum longè detestabiliùs sapient, nisi Deus misericordiâ suâ istius ingentis & consuetudine roboratæ concupiscentiæ terrenæ vires ac tyrannidem abrupit. Hæc est illa igitur præclara animi libertas paruulorum, in qua mens eorum, hoc est, voluntas statu non actu nascitur. Non enim in miserabili illo statu expergiscente per ætatem ratione anima constituitur, sed constituta agnoscitur. Nam qualis in illa profundissima ignorantia noctæ, cum qua in mundum prodijt, fuit, talis omnino illucescentibus radijs rationis veluti solis, apparet. Nec enim cæcus minùs est cæcus noctu, quàm interdiu, etsi interdiu cæcitas manifesta ex effectibus pateat; noctu occulta lateat. Quem sanè potissimum esse rationalis animæ statum, quæ siue in maioribus, siue in paruulis, ad sapientiam, eamque veram, hoc est, diuinam condita est, quis Christianus, imò quis vel sobrius dubitet? Mens enim in profundissimis illis tenebris non solùm indocta, sed indocilis iacet: concupiscentia terrenarum rerum animæ voluntatique non actione, sed permanenti constitutione incumbit ac dominatur ex qua nulli actus, simul ac ratio præluere cœperit, nisi terrenæ dilectionis erumpent. Nam sicut charitas, quæ per baptismum infunditur paruulis, mentem eorum, hoc est, voluntatis apicem auertit à creaturis, & retorquet in Deum: ita è contrario concupiscentia illa medullis infusa ante aduentum gratiæ, conuersos tenet ad creaturas, & auersos à Deo. Vtrūque in illis non propriè habitu fit, qui actum supponere & sequi solet, multò minùs actu, qui in

paruulis nullus est (Vnde nec actu nec habitu ibi voluntarium est,) sed permanenti quâdam & quasi habituali constitutionem vtrumque latet, quamdiu paruulus neque in bono neque in malo, cogitatione versatur quia in illo consopitum vacat, & bonum naturale rationis, & supernaturale charitatis, & malum originale peccati: sed cum crescente ætate ad vsum rationis venerint, vtrumque voluntas ita se motitare incipit prout ante non actu, sed statu, siue charitati siue cupiditati possidenti subiacebat. Quod enim de paruulis baptismo charitateque sanctificatis Augustinus dicit: *Neque hoc apparet in eorū arbitrio liberato, nisi Epist. 107. cùm ad annos peruenerint ratione vrentis ætatis habentes consentientem doctrinæ salutari, in qua nutriti sunt, voluntatem*: hoc etiam rectissimè de paruulis non sanctificatis, & sub concupiscentia natis dicitur: neque hoc apparet in eorum arbitrio non liberato, nisi cùm ad annos peruenerunt ratione vrentis ætatis, habentes consentientem concupiscentijs, in quibus nati & nutriti sunt, voluntatem. Terrenis enim cupiditatibus menti subditæ dominantibus pleni sunt: ex quibus statim in ipsa rationis euigilantis aurorâ prudentia carnis veluti primus eius furculus nascitur; quam esse mortem, Apostolus docet.

Quæ si vera sint, vt iuxta doctrinam Augustini vera sunt, non est difficile intelligere, in quo formalis peccati originalis ratio constituta sit, & quomodo per concupiscentiam seu libidinem à carne in spiritum, nihil agendo sed spiritum seruitute miserabili à creatore ad creaturas auersum detinendo, propagetur. Quæ in re nihil interest, siue concupiscentia illa seu libido, de qua hætenus differuimus, sit qualitas positua, siue potentiarum dumtaxat effrenitas, & immanis pronitas in bona sensibilia, corruptoque statui congruentia. Eosdem quippe effectus distortus ille status parit, eodem pòdere ac difficultate miseram torquet voluntatem. Nos vtriusque defendendi viam vtcunque demonstrauimus, vt lector illam eligat, quam vel Augustino, vel viribus suis aptiorem esseprehenderit.

Dum enim illa, quæ in Augustino & Scriptoribus antiquis certa sunt, non propter quædam incerta conuellantur, non ita multùm fortasse refert, quid de istis incertioribus lector arbitretur. Certum enim in Augustini & antiquorum tum præcedentium tum sequentium Patrum sensu est; Peccatum originale esse concupiscentiam, quam ex Apostolo Paulo talem esse, vt ostendimus, didicerunt: certum, per illam eandem concupiscentiam, siue reatus eius baptismo expiatus fuerit, ne non fuerit, peccati reatum in posteros trajici: certum, hoc non fieri ex vlllo posituo pacto Dei, sed ex iniquatione, qua iure talis seminationis & propagationis ex natura rei, anima siue de nouo creata, siue per traducem tracta, maculatur. Iam verò siue hoc ita fiat, vt ista concupiscentia non sit aliud, quàm effrenitas & inordinatio potentiarum; siue potius, quòd nos palàm ducit S. Augustinus, qualitas positua, eaque siue ab appetitu sensituo instar malæ consuetudinis distincta; siue tanquam habitus corruptus, vt S. Thomas loquitur; siue tanquam temperamenti quædam affectio, siue vt alia occulta quædam qualitas, secundum ea, quæ superiùs disputata sunt non ita periculosè, puto, erratur: pluribusque modis ea, quam certam diximus, cœlestis eius doctrina de peccato originali olimque probatissima per totam Ecclesiam, sine magna difficultate sustineri potest.

Quo

Quo verò pacto, quidquid tandem fuerit in Augustino concupiscentia, auersio ista mentis à Deo paruulis sit culpabilis, & reatum faciat, ita vt etiam pœna digni sint, non est peculiaris isti sententiæ difficultas, sed ab omnibus deuoranda est. Quidquid enim originis peccatum esse senseris, si actualem paruuli voluntatem respicis, inculpabile est. Ad fontem quippe totius torrentis humani generis, primi parentis voluntatem, vnde amaritudo nascitur, ascendendum est. In illo namque, vt suprà fusè ex Augustino declarauimus, & non aliter, voluntaria esse potest. Ex quo etiam efficitur, vt ille distortus peruersusque naturæ humanæ status, cuius ipsa in sua

radice causa fuit, origini eius iure imputetur, ac displiceat Deo, velut sapientiæ eius bonitatieque contrarius: quemadmodum vicissim paruulorum reſtitutio à Christo reſtituta, velut conformis incommutabili sapientiæ & bonitati, Deo placet, quamuis neutrum suis actibus comparauerint.

Sunt & aliæ nonnullæ difficultates, quæ moueri possent: sed quia solutio earum ex dictis facilis est, non est operæ pretium earum prolixiori declaratione fatigare lectorem. De concupiscentia in statu puræ naturæ, an ibi esset culpabilis, imò an ibi esse posset, erit alibi differendi locus.

*Vide infra
libros de
stata
tu puræ nat*

F I N I S.

DE STATV NATVRÆ LAPSAE LIBER SECVNDVS

Qui est de pœnis peccati originalis.

CAPVT PRIMVM.

POENÆ PECCATI ORIGINALIS *generatim per texta.*

DE peccati originalis pœnis copiosè dicere non est difficile. Tot enim tantæque sunt, vt eis describendis ac deplorandis faciliùs mens & calamus obrui, quàm charta impleri possit. Quocunque oculos iue mentis iue corporis circumferimus, inruunt: & ita vniuersæ hominum vitæ & actionibus siue bonis siue malis intertextæ implexæque sunt, vt omnes bonæ pœnali quadam difficultate laboris; malæ verò quotquot post præuaricationem illam ingentem primi parentis ab improbis sunt, ita sunt suppliciorum merita futurorum, vt sint etiam magni illius ac præteriti indubitata pœna peccati. Quod ergò ad primam originem pertinet, omnium mortalium progeniem fuisse damnatam, hæc ipsa tota, quam dixi, humana vita, si vita dicenda est, tot ac tantis malis plena, testatur. Quod vt Augustini sensu & plerumque verbis breuiter perstringamus, vt postea de singulis quæ difficultatem ingerunt differamus latius, quid indicat horrenda quædam profunditas ignorantie, cum qua nunc mundum ingredimur? Nam in hisce tenebris profundissimis ab vtero profusus in lucem quilibet infans jacet, nesciens vbi sit, quid sit, à quo creatus, à quibus genitus sit, jam reus delicti, nondum ca-

Tom. 2.

A pax præcepti; tanta videlicet caligine inuolutus & pressus, vt neque tanquam de somno excitari possit, vt hæc saltem demonstrata cognoscat: sed expectetur tempus, quo hanc nescio quam velut ebrietatem, non per vnā noctem, sicut qualibet grauissima solet, sed per aliquot menses atque annos paulatim digerat. Quod donec fiat, tam multa, quæ in maioribus punimus, toleramus in paruulis, vt numerari omninò non possint. Nec ideo tamen pœnalia ista mala esse desinunt, quia tolerantur in paruulis: sed ideo tolerantur, quia sine dubio mala sunt, licet ætatis accessu peritura. Nam si pater & mater paruulos suos tales præscirent mansuros esse, cum creuerint, nullo modo dubitarent miserabiliùs lugendos esse, quàm mortuos.

B Ex ista densissima tenebrarum caligine omnis error humanæ vitæ proficiscitur, qui omnes filios Adam tenebroso quodam sinu suscipit; vt homo ab illo liberari sine labore, dolore, timore, non possit. Quid amor ipse tot rerum vanarum atque noxiarum, & ex hoc mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, insana gaudia, discordiæ, lites, bella, insidiæ, iracundiæ, inimiciæ, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia; superbia, ambitio, inuidia, homicidia, parricidia, crudelitas, sæuitia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, incestus, & contra naturam vtriusque sexus tot stupra atque immunditiæ, quas turpe est etiam dicere: sacrilegia, hæreses, blasphemie, perjurie, oppressio innocentium, calumnie, circumuentiones, præuaricationes, falsa testimonia, iniqua iudicia, violentiæ, latrocinia, & quidquid talium malo-

K iij

rum in mentem non venit, & tamen de vita ista hominum non recedit? Quæ quamuis hominum sint malorum, eaque sua voluntate perpetrantium, ab illa tamen erroris & peruersi amoris radice pullulant, ad quam natura præuaricatrix ab origine tractam ex illa primi parentis transgressione damnata est. Non enim solum in malis suis contractis jacet, sed & voluitur, deque malis in mala præcipitatur totius generis humani massa: & adjuncta parti eorum, qui paulò antè peccauerant Angelorum, luit etiam istas flagitiorum atque facinorum impiam illam desertionem consequentium atque punientium dignissimas pœnas. Ad iram quippe Dei pertinet iustam, non minùs quicquid cæcà & indomitâ concupiscentiâ faciunt libenter mali, quàm quicquid manifestis opertisque pœnis patiuntur inuiti.

Quis enim ignorat, non solum cum quanta ignorantia veritatis, quæ jam in infantibus manifesta est, sed etiam cum quanta abundantia vanæ cupiditatis, quæ in pueris incipit apparere, homo veniat in hac vitam; ita vt si dimittatur viuere vt velit, & facere quicquid velit, in hæc facinora & flagitia, quæ commemorauimus, & quæ commemorare non potui, vel cuncta vel multa perueniat? Sed diuina gubernatione non omni modo deferente damnatos, & idè non continente in ira sua miserationes suas, in ipsis sensibus generis humani prohibitio & eruditio contra istas, cum quibus nascimur, tenebras vigilant, & contra hos impetus opponuntur; plenæ tamen etiam laborum, & dolorum. Quid enim sibi volunt multimodæ formidines, quæ cohibendis paruulorum vanitatibus adhibentur? Quid pædagogum, quid magistrum, quid ferulæ, quid lora, quid virgæ, quid disciplina illa, quâ Scriptura sancta dicit dilecti filij latera esse tundenda, ne crescat indomitus, domarique jam durus aut vix possit, aut fortasse nec possit? Quid agitur his pœnis omnibus, nisi vt debelletur impericia, & praua cupiditas refrenetur, cum quibus malis in hoc seculum venimus? Quid est enim, quodd cum labore meminimus, sine labore obliuiscimur; cum labore discimus, sine labore nescimus; cum labore strenui, sine labore inertes sumus? Nonne hinc apparet in quid velut pondere suo procliuis & prona sit vitiosa natura, & quanta ope, vt hinc liberetur, indigeat? Desidia, segnitie, pigritia, negligentia, vitia sunt vtique, quibus labor fugitur, cum tamen labor ipse etiam qui est utilis pœna sit.

Sed præter pueriles pœnas, sine quibus disci non potest quod maiores volunt, qui vix aliquid vtiliter volunt, nec ex tenebroso humani generis animo pelli ignorantia; quas ærumnas indomitæ prauarum rerum cupiditates etiam ijs afferant, qui illis ad flagitia quæque perpetranda libenter obtemperant, quis sine horrore recordetur? Ira rationi cum veluti satelles ad exequenda iussa concessa sit, inconcessum sibi plerumque rapit imperium, & hominem in feram vertit, vt, canum rabiem, scorpionum truculentiam, serpentumque virulentiam superet. Quid illa fædissimarum obscœnitatum libido furiosa, quas tragœdias non omni ætate suscitauit? quas corporum pestes ac putredines nostrâ ætate non intulit? quas insanias suis dilectoribus ac sectatoribus adolescentibus subinde non peperit?

Iam verò quot & quantis pœnis genus agitur humanum, quæ non ad malitiam nequitiamque iniquorum, sed ad conditionem pertinent miseriamque communem, quis villo sermone di-

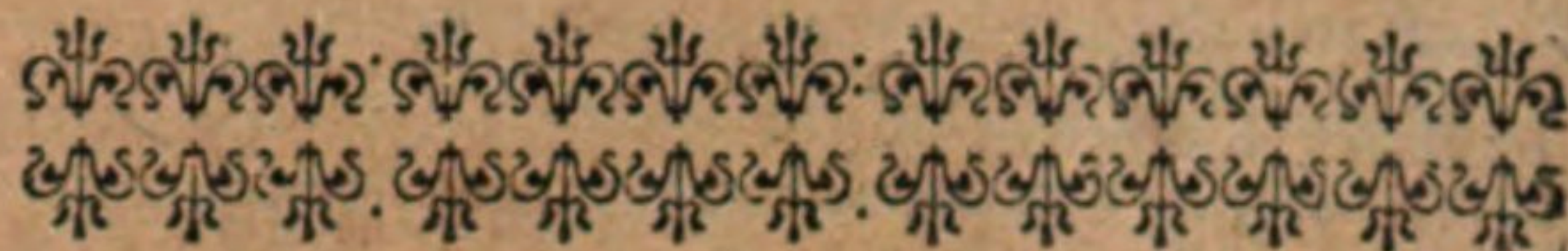
gerat, quis vlla cogitatione comprehendat? Quantum est metus, quanta calamitas ab orbitatibus atque luctu; à damnis & damnationibus; à deceptionibus & mendacijs hominum; à suspicionibus falsis; ab omnibus violentis facinoribus, & sceleribus alienis; quandoquidem ab eis & depredatio, & captiuitas, & vincula, & carceres, & exilia, & cruciatus, & amputatio membrorum, & priuatio sensuum, & oppressio corporis ad obscœnam libidinem opprimentis explendam, & alia multa horrenda sæpè contingunt?

Quid ab innumeris casibus, qui forinsecus corpori formidantur, æstibus, & frigoribus, tempestatibus, imbris, alluuiionibus, coruscationibus, tonitru, grandine, fulmine, motibus, hiatibusque terrarum, oppressionibus ruinarum; ab offensione, & pauore, vel etiam malitia iumentorum; à tot venenis fruticum, aquarum, aurarum: à bestiarum ac ferarum vel tantummodo molestis, vel etiam mortiferis moribus; à rabie quæ contingit ex rabido cane, vt etiam blanda & amica suo domino bestia nonnunquam vehementius & amariùs, quàm leones draconesque metuat; faciatque hominem, quem fortè attaminauerit, contagione pestifera ita rabiosum, vt à parentibus, coniuge, filiis, peius omni bestiâ formidetur? Quæ mala patiuntur nauigantes? quæ terrena itinera gradientes? Quis ambulat vbicumque non opinatis casibus subiacens? Quid videtur sedente securius? de sella, in qua sedebat, cecidit Heli Sacerdos, & mortuus est. Agricola, imò verò omnes homines quot & quantos à cælo & terra, vel perniciosis animalibus casus metuunt agrorum fructibus? de quibus etiam collectis reconditisque nulla securitas. Contra milleformes dæmonum incurfus quis innocentiam suâ fidat, quandoquidem ne quis fideret, etiam paruulos baptizatos, quibus certè nihil est innocentius, aliquando sic vexant, vt in eis maxime, Deo sinente, ista monstretur huius vitæ flenda calamitas, & alterius desideranda felicitas.

Iam verò de ipso corpore tot existunt morborum mala, vt nec libris Medicorum cuncta comprehensa sint. In quorum pluribus, ac pœnè omnibus, etiam ipsa adiumenta & medicamenta tormenta sunt: vt homines pœnarum exitio, vel pœnali eruantur auxilio, vel ad alia fortasse grauiora, cruciatus corporum, membrorumque laniationem, ipsamque mortem terribilium omnium terribilissimam, paulò tardiùs subeunda seruentur. Nonne ad hoc perduxit aliquando sitientes homines ardor immanis, vt vrinam quoque humanam, vel etiam suam biberent? Nonne ad hoc fames, vt à carnibus hominum abstinere se non possent; nec inuentos homines mortuos, sed propter hoc à se occisos; nec quoslibet alienos, verum etiam filios matres incredibili crudelitate, quam rabida esuries faciebat, absumerent? Ipse postremò somnus, qui propriè quietis nomen accepit, quis verbis explicet, quàm sæpè somniorum visis inquietus sit, & quàm magnis licet falsarum rerum terroribus, quas ita exhibet, & quodammodo exprimit, vt à veris eis discernere nequeamus, animam miseram sensusque perturbet? Qua falsitate visorum etiam vigilantes in quibusdam morbis & venenis mirabiliùs agitantur. Quamuis multimoda varietate fallaciæ homines etiam sanos maligni dæmones nonnunquam decipiant talibus visis, vt etiam si eos per hæc ad sua traducere non potuerint; sensibus tamen eorum solo appetitu qualitercunque persuadenda falsitatis illudant.

Præter hæc autem mala huius vitæ bonis malisque communia, habent in ea iusti etiam proprios quosdam labores suos, quibus aduersus vitia militant, & in talium vitiorum tentationibus periculisque versantur. Baptizatos paruulos prætereo; quot & quanta mala patiantur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus crescant, sileo: cum nec istis malis in suis paruulis infidelitas careat. Sed jam grandes Deoque seruientes videamus: tentat eos error, vt decipiat; tentat labor aut dolor, vt frangat, tentat libido, vt accendat; tentat mæros, vt sternat; tentat typhus, vt extollat. Et quis explicet omnia festinanter, quibus grauatur iugum super filios Adam? Aliquando enim concitatiùs, aliquando remissiùs, non tamen desinit caro concupiscere aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non ea quæ volumus, faciamus: vigilijs continuis excubantes, ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus; ne se tenebræ alicuius erroris offundant; ne quod malum est, bonum; aut quod bonum est, malum esse credatur; ne ab his quæ agenda sunt metus reuocet; ne super iracundiam Sol occidat; ne inimicitia prouocent ad retributionem mali pro malo; ne absorbeat inhonestæ vel immoderata tristitia; ne impartientorum beneficiorum ingrata mens ingerat torporem; ne maledicis rumoribus bona conscientia fatigetur; ne temeraria de alio suspicio nostra decipiat; ne aliena de nobis falsa nos frangat; ne oculus sequatur concupiscentiam; ne vindicandi cupiditas vincat; ne in eo, quod malè delectat, vel visio vel cogitatio remoretur; ne improbum, aut indecens verbum libenter audiat; ne fiat quod non licet etiam si libet; ne in hoc bello laborum periculorumque plenissimo vel de viribus nostris speretur facienda victoria, vel viribus nostris facta tribuatur; sed eius gratiæ, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum IESVM Christum. Nam, vt Apostolus, in his omnibus superuincimus per eum qui dilexit nos. Veruntamen quantalibet virtute præliandi vitij repugnemus, vel etiam vitia superemus, & subjugemus, quamdiu sumus in hoc corpore, nobis deesse non potest, vnde dicamus Deo: *Dimitte nobis debita nostra*. In illo autem regno, vbi semper cum corporibus immortalibus victuri sumus, nec prælia nobis erunt vlla, nec debita: quæ nusquam & nunquam essent, si natura nostra, sicut recta creata est, permaneret. Ac per hoc etiam noster ille conflictus, in quo assidue periclitamur, & de quo nos victoriâ nouissimâ cupimus liberari, ad huius vitæ mala pertinet, quam tot tantorumque testimonio malorum probauimus esse damnatam. Harum miserationum euidentia Philosophos gentium, nihil de peccato primi hominis siue scientes siue credentes, compulit dicere, ob aliqua scelera suscepta in vita superiore, pœnarum luendarum causâ nos esse natos, & animos nostros corruptibilibus corporibus excogitato ab Hetruscis prædonibus supplicio, esse coniunctos. Sic enim loquitur Tullius in Hortensio, cum multa, quæ videmus & gemimus, de hominum vanitate atque infidelitate dixisset: *Ex quibus humanæ vitæ erroribus & æramnis sit, vt interdum veteres illi siue vates, siue in sacris initijsque tradendis diuinæ mentis interpretes, qui nos ob aliqua scelera suscepta in vita superiore pœnarum luendarum causâ natos esse dixerunt, aliquid vidisse videantur: verumque sit illud, quod est apud Aristotelem, simili nos affectos esse supplicio, atque eos qui quondam, cum in prædonum Hetruscorum manus incidissent credulitate excogitata necabantur;*

A quorum corpora vna cum mortuis, aduersa aduersis accommodata, quam aptissimè colligabantur: sic nostros animos cum corporibus copulatos, vt viuos cum mortuis esse coniunctos. Atque hæc generatim de pœnis peccati originalis dicta sint. Nunc paulò fusiùs de præcipuis eius pœnis, quibus animus affligitur, ignorantia & concupiscentia, discernendum est.

D E

IGNORANTIA.

CAPVT II.

IGNORANTIA ETIAM QUÆ necessitatis est, non voluntatis, hoc est, inuincibilis non caret peccato: vt dogma fidei ab antiquis traditum.

C P Rætermisiss igitur multis ignorantia diuisionibus, quæ ad propositum nostrum nihil faciunt, alijsque quæ de ignorantia subtiliter disputantur, Duplicem ignorantiam esse, vincibilem & inuincibilem, nemo qui vel à longè Theologiam salutauit, ignorat. Vincibilis dicitur, quæ studio seu diligentia humanâ vinci potest: quæ si non adhibeatur, quando adhiberi potest ac debet, veriùs magisque propriè peccata negligentia, quam ignorantia, dici debent quæ inde nascuntur. Tota quippe peccati aut culpæ ratio, in sciendi incuriam cadit, quæ, quæ studio scire potuit ac debuit, indagare neglexit. Inuincibilis è contrario est, quam talis diligentia superare non potuit. Hic igitur primo quæri potest: Vtrum aliqua sit ignorantia inuincibilis iuxta doctrinam Augustini, quæ tamen non excuset actum, qui inde sequitur, à peccato? Generale namque videtur Scholasticorum pronunciatum esse, quod quicquid ex inuincibili sit ignorantia, hoc ipso culpâ vacat. Quæ sanè doctrina quamuis humanæ rationi, quæ nititur, valdè plausibilis esse videatur, difficile tamen est eam cum Augustini doctrina conciliare, quam contra Pelagianos constanter asseruit. Solemne quippe Pelagianorum dogma fuit; *Obluionem, Lib. de gestis & ignorantiam non subiicere peccato: prout hoc ex Pelag. c. 18. libris Celestij Pelagio in Palestina Synodo obiectum fuit. Hoc autem Pelagianos de inuincibili ignorantia intellexisse, certissimum est; vt ex ijs, quæ de Pelagianorum erroribus diximus, manifestum est. Ostendimus enim & Iulianum & Pelagium ex professo docuisse, quod illa ignorantia, quæ ex negligentia voluntatis nascitur, sit culpabilis. Vnde de Iuliano dicit Augustinus: lag. c. 13. Ecce meritò reprehendisti eos, qui supersederunt scienda cognoscere. Et Pelagius expressimis verbis docuit: Hominem præuigilare debere, ne ignoret, id est, quæ esse culpandam ignorantiam; quia id homo nescit negligentia, quod adhibita diligentia scire debuit.* Et quod omnem tollit de Pelagianorum sententia controuersiam, in Palestina Synodis gestis, vbi Pelagianorum doctrina ex eorum libris eruta proponitur, sic eam ex libri Celestij capitulo septimo Augustinus exprimit; *Obluionem & igno-*

I. Cor. 15.

Rom. 8.

En. Hortens.
Dialog. ci.
ter. apud
Aug. 4. cōt.
Iul. c. 15.

Vide lib.
nostrum 3. de
Hæresi Pe-
lag. c. 13.
Lib. 6. cont.
Iul. c. 1.
Lib. de nat.
& grat. c.
17.

De gestis
Pelag. c. 18.

rantiam non subiacere peccato quoniam non secundum
eueniunt, sed secundum necessitatem: Vbi lacunam
esse, non est dubium: nam legi debet (secundum
voluntatem eueniunt) tum quia nullus alioquin est
sensus, tum quia illud (secundum) casum quem
regit adiunctum habere debet; sicut ex eo quod
sequitur patet: secundum necessitatem; quod alteri
parti (secundum voluntatem) opponitur: tum de-
nique quia sic Augustinus postea totius hæresis

Ibid. c. 19.

Pelagianæ dogmata recapitulando pertexens, il-
lud ipsum exprimit: Quod obliuio & ignorantia non
subiacet peccato; quoniam non eueniunt secundum vo-
luntatem, sed secundum necessitatem. Ex quo aperte
sequitur, ignorantiam illam, quæ non euenit secun-
dum necessitatem, sed secundum voluntatem, hoc
est, eam, cuius non necessitas, sed voluntas causa est,
quæ videlicet vinci potuit, Pelagianorum iudicio
subiacere peccato. Hoc ergo solemne dogma,
quo Pelagiani dicebant, ignorantiam quæ non
secundum voluntatem euenit, sed secundum ne-
cessitatem, non subiacere peccato, de ignorantia
inuincibili intelligebant; vt ipsa etiam verba eui-
denter præ se ferunt, & sonant. Et quamuis non
statim quicquid à Pelagianis assertum fuit, etiam
Pelagiano errore vitiatum sit: hoc tamen eorum
pronunciatum à Catholicis defensoribus acriter
oppugnatum, & à iudicibus condemnatum fuit.
Nam in Synodo Palestina, vbi Pelagius præsens
adfuit, cum illa sententia, quod ignorantia, quæ
euenit secundum necessitatem, non voluntatem, non sub-
iacet peccato, cum nonnullis alijs ex doctrina Ce-
lestij fuisset obiecta, tantopere suâ fœditate Ca-
tholicos commouit Episcopos, vt non expectata

Lib. de gestis
Pelag. apud
August. c.
19. & 33.

eius responsione dixerint: Quid adhuc, quæ lecta
sunt, capitula dicit præsens Pelagius monachus? Hac
enim reprobata sancta Synodus, & sancta Dei Catholica
Ecclesia. Et Pelagius ipse non audens Concilij
iudicio refragari, quæ dixi, inquit, non esse mea
(inter quæ istud vnum fuit) secundum iudicium
sanctæ Ecclesiæ reprobato, anathema dicens omni contra-
uenienti, & contradicenti sanctæ Ecclesiæ Catholice
doctrinis. Et ne quis forte istorum Antistitum iu-
diciu eleuaret, quamuis à nemine antiquorum
propter Pelagianorum errorum, qui Pelagio ob-
iecti sunt, condemnationem reprehensum fuerit,
ipse Augustinus calculo suo totum multipliciter
probat. Nam in illo libro, quem ex professo de
Pelagij in illa Synodo gestis exarauit, cum ad il-
lud caput de experte peccati inuincibili ignoran-
tiâ peruenisset: Iam, inquit, ea quæ restant nouissima

Ibid. c. 17.

ita Iudices commouerunt, vt ante responsonem Pelagij
damnanda censerent. Et paulo post addit, se Iudi-
cum non arguere vel negligentiam vel conniuentiam,
vel, quod ab eis longè abhorreere certissimum est, impio-
rum dogmatum conscientiam; sed eorum iudiciu pro
merito approbare atque laudare. Quid quod Augu-
stinus in eodẽ libro sæpius repetit, dogmata Pela-
giana, quæ iudices illo iudicio proscripserunt in-
ter quæ istud vnum fuit, etiam Pelagio coram ho-
minibus absoluto, meritò tanquam hæreses esse
damnata? Sic enim in eadem illa de gestis Pelagij
lucubratione: Illi enim (iudices) tanquam de igno-
to iudicantes, his præsertim absentibus, qui contra eum
libellum dederant, hominem quidem diligentius exami-
nare minimè potuerunt; hæresin tamen ipsam, si eorum
sequantur iudiciu, qui pro eius perversitate certabant,
penitus peremerunt. Et inferius: At nunc si Pela-
gius Deum cogitat, si non est ingratus eius mis-
ericordiæ, qui eum ad Episcoporum iudiciu pro-
pterea perduxit, vt hæc anathemata defendere po-
stea non auderet, iamque detestanda & abijcien-
da cognosceret, gratus accipiet literas nostras, &c.

Ibid. c. 21.

cap. 25.

A Ecce anathemata non defendenda in posterum,
detestanda, & abijcienda vocat Augustinus ea,
quæ iudices proscripserunt. Quæ ne quis velut
indefinite dicta minoris ea de causa facienda sus-
picaretur, vel aliquid à dogmatibus ibi proscri-
ptis posse velut sanum excipi, generatim in sequen-
tibus adiicit: Quod habet gestorum fides, omnia scili-
cet illa dogmata, quibus eadem hæresis proserpebat, &
contentiosa conualescebat audaciâ, Ecclesiastico iudicio,
præsidentibus quatuordecim Episcopis esse damnata.
Quæ quidem eo vehementius premunt, quod ad-
uerius eos ab Augustino proferantur, qui ex Pela-
gij quadam Epistola post Synodum scripta putare
posse videbantur, aliquid eorum quæ ibi reproba-
ta fuerant, licite posse defendi, tanquam non fuerit
indicatum Catholice contrarium esse doctrinæ. Vnde
statim omnia, quæ ibi damnata sunt, scriptis ab
ipso profligenda esse contendit: Si sicut homines,
inquit, suspicamur, ignoscat; dum tamen ea quæ ge-
stis, quibus auditus est anathematizata & reprobata
sunt, de cætero oppugnet; ne parcendo illis, non solum
hæc antea credidisse sed credere videatur. Et in fine
libri, cum Antistites iudices duo quædam satis
perspicua dixisset suæ sententiæ breuitate com-
plexos, vnum quidem, pijs Pelagium consentire
doctrinis, quia multa dogmata sua in Catholicum
sensem interpretandi subtilitate traxerat; alte-
rum verò, Ecclesiæ fidei reprobare & anathemati-
zare contraria; sub hoc vltimum diuisionis mem-
brum pestilentissimas doctrinæ Pelagianæ sen-
tentias reuocat, & inter eas istam quoque, de
qua nobis est sermo: quas ipse Pelagius, quia si-
ne dubio damnanda videbantur, damnationis
suæ timore damnauerat. Vnde propositum suum
executurus Augustinus, ita præfatur: Nunc simi-
liter recapitulando illa paulò attentius videamus,
quæ illum contraria reprobare & anathematizare di-
xerunt. In hoc enim potius tota hæresis ista consistit.
Et Catalogum eorum prætexere incipiens, in quo
dogma de ignorantia necessitatis non voluntatis, non
infimum locum tenet: hæ sunt, inquit, quibus hæ-
resis illius dum ea (dum ea legendum videtur) quo-
tidie pullulare, imo iam siluescere dolebamus; Adam
mortalem factum, &c. quod obliuio & ignorantia non
subiacet peccato: quoniam non euenit secundum volun-
tatem, sed secundum necessitatem. Et quia istud v-
num è Celestij dogmatibus fuit, & Pelagius alia,
vt dixi, nonnulla dogmata sano sensu exposuerat,
hinc pertexto illo pestilentium dogmatum cata-
logo, quæ Pelagius anathemate condemnauerat,
librum Catholicæ gratulatione concludens: Quo-
modolibet, inquit, ea Celestius posuerit, aut non posue-
rit, vel Pelagius senserit, aut non senserit; tanta mala
tam noua huius hæresis illo Ecclesiastico iudicio dam-
nata gaudeamus, & Deo gratias agamus, laudesque
dicamus. Et quamuis nonnulla Pelagij dogmata
in ista Synodo damnata scrupulosissime excutiat,
ne quid iudices perperam probasse, vel damnasse
viderentur; de ista tamen ignorantia sententia
ne minimum quidem vel dubium vel scrupulum
mouet. Quæ fanè per quæ euidenter ostendere
videntur, sententiam illam, quod ignorantia ne-
cessitatis non voluntatis, hoc est, inuincibilis, pec-
cato non subiaceat, Catholicorum Episcoporum
iudicio in Synodo præsentium, & Augustini to-
ties illud approbantis calculo, sine vlla tergiver-
satione esse damnatam.

Hinc illæ grauissimæ Pelagianorum querimo-
niæ apud Hieronymum, qui post illam Synodum
dialogos Attici & Crytobuli scripsit: Videris ho-
minum accusare naturam, ac per hoc inuidiam refer-
re in Deum, qui tales homines condidit, vt obliuione

cap. 33.

Ibid.

cap. 76.

Ibid.

Hieron. lib.
1. aduers.
Pelag.

Et ignorantia peccato carere non possint, &c. ubi autem aufertur possibilitas, aufertur & vitium. Et quasi contra Scripturas ista à Catholicis docerentur: Dicit, inquit, testimonium non instrumenti (veteris) ubi error & ignorantia & impossibilitas mandati teneatur in crimine. Ecce audis talem naturam, ut obliuione & ignorantia carere non possit: ideoque culpam retorqueri in Deum: audis impossibilitatem, seu ablatam possibilitatem vitandi. Quod certissimum est aduersus ignorantiam inuincibilem dirigi. Vnde & Dei iustitiam, qui imputaret ea, quæ tueri non poterant, redarguendo clamabant: Rogo quæ est ista iustitia ut in peccato teneatur erroris, cuius reatum non habet conscientia? Nescio me peccasse, & eius rei, quam nescio, pœnas luo. Et quæ plus faciam, si sponte peccaui? Quæ sanè querelæ nullo possunt aduersus Dei iustitiam colore retorqueri, ubi voluntas negligentia reatum habet; ubi discendi inertia se peccasse nouit imo ubi voluntas discere nolens, sponte peccauit. Quapropter nunquam Hieronymus ad voluntatis inertiam, vel discendi negligentiam fugit, cui ignorantia reatum tribuat; sed potius ad profunditatem iudiciorum Dei. Nam repetitis illis Pelagianæ superbiæ querimonijs ita reponit: A me sententia & dispositionis Dei causas requiris? Respondet stultæ interrogationi tuæ liber Sapientiæ: Altiora te ne quæsieris. Et paulo inferius, quia repudiari à periculis ista scriptura potuisset, ut Pelagianis moris erat, ex Apostolo eandem prosequitur responsionem: Ac ne fortè huic volumini contradiccas audi Apostolum Euangelicæ clangentem tuba: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini? Et mox ex libro Ecclesiastis: De quo certè libro, inquit, nulla est ambiguitas: Dixi; Sapiens efficiar; & ipsa longè facta est à me. Profunda profunditas, quis eam inueniet? Quis non videt & responsiones istas Doctoris Catholici ineptissimas esse, & stultissimas Pelagianorum querimonias, si de ignorantia cuius voluntas causam & culpam dedit, controuersia verteretur? Nam neque tyrones primis principijs Theologiæ tincti, neque mulierculæ de foro, neque de stiuua rustici diffidentur, non minùs iure plebæ discendi à peritis, quàm docendi imperitos negligentiam. Quis enim nesciat, omnem neglectum officij esse culpabilem?

CAPVT III.

IDEM OSTENDVNT VARIA
Augustini loca.

QUAMVIS ita manifesta sint, ut quicquid ad ea vltèrius illustranda proferas, obscuritatem potius, quàm lucem allaturum esse videatur, operæ pretium tamen fuerit disquirere, num à seipso Augustinus librum de gestis Pelagij scribente non dissentiat alijs in operibus, quæ aduersus Pelagianos condidit. Cum enim liber iste paulo post exortum hæresis Pelagianæ scriptus sit, ut iudices Palæstinos de Pelagiana hæresi rectè iudicasse defenderet, si aliud in alijs præsertim posterioribus, ideoque maturioribus scriptis docuit, doctrinam istam supra traditam vel non satis expendisse, vel retrastasse, vel certè aliquid iudicibus illis Catholicis tribuisse videri potest, ne causam communem aduersus hostes fidei defendens, importunè illi tem-

pori seueritate deprimeret. Quod si secunda primis, & prima vltimis consentanea sint, & quod semel cum iudicibus Palæstinis, ipsoque Pelagio damnante damnauit, hoc postea constanter dammandum esse tradidit, doctrinamque in illa Synodo sancitam, & à se probatam docuit, tum verò nemini dubium esse poterit, quænam fuerit Celestij mens, dum ignorantiam quæ secundum necessitatem euenit, non secundum voluntatem, peccato non subiacere contendit; quæque iudicum condemnantium, quæ Augustini, sententiam eorum suo calculo comprobantis.

Quapropter ne quid scrupuli cuiquam de supra dicta Palæstinæ Synodi, & Augustini mente remaneat, non est difficile ostendere, in hac doctrina constitisse sibi semper Augustinum; nec aliud quicquam aduersus Pelagianos docuisse, quàm id quod eum docuisse tradidimus. Nam in libro de natura & gratia, ubi cum Pelagio adhuc velut amico disputat, & eius dogmata scrupulosissimè trutinat, & ubicunque propinquat veritati, beneuolentissimè notat, cum Pelagius inuincibilem ignorantiam peccati ream esse, euidentissimè hisce verbis admitteret: *Hominem præiudicare debere, ne ignoret; ideoque esse culpandam ignorantiam, quia id homo nescit negligentia sua, quod adhibita diligentia scire debuisset; distinguit Augustinus duplicem ignorantiam, aliam quæ oritur ex hominis negligentia, qua scire non curat quid faciendum sit; aliam ex impotentia, qua scire non potest, etiamsi velit; & ex utroque capite ait peccata contingere: aduersus illam opus esse diligentia aduersus hanc diuinam sapientiā, quæ precibus impetrari debet: Tractat, inquit, etiam iste de peccatis ignorantia, & dicit; &c. dum tamen omnia potius disputet, quàm ut oret & dicat: Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Aliud est enim non curasse scire, quæ negligentia peccata etiam per sacrificia quædam legis videbantur expiari: alium intelligere velle nec posse, & facere contra legem non intelligendo quid fieri velit. Vbi quod Augustinus dicit huiusmodi facere contra legem, non est aliud quàm huiusmodi verè peccare, etsi quod lex iubet, id est, quid faciendum sit, scire velint, nec possint intelligere quid lex fieri velit. Nam ea istic inter Augustinum & Pelagium feruet disputatio, utrum homo sine peccato posset viuere, si velit? Aiebat Pelagius, negabat Augustinus; eo quod ignorantia peccata homo vitare non possit, etiamsi velit: huiusmodi enim ignorantia, cum sit inuincibilis, solâ Dei gratiâ magnis precibus impetrandâ fugari potest. Nam per gratiam omnes ignorantia tenebras etiam inuincibilis ab hominibus fide iam imbutis fugari posse, nemo Catholicus negat: qui autem & fide caret, etiam isto præsidio aduersus inuincibilem ignorantiam destituitur, quemadmodum in Augustini doctrina certum est: *Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt?**

Nec ibi tantùm, sed passim alibi eandem doctrinam tradit. Nam in initium Psalmi 35. ita loquitur: *Non vnum hominem, sed genus hominum iniquorum dicit, qui sibi aduersantur, non intelligendo ut bene viuant: non quia non possunt, sed quia nolunt. Aliud est enim, quando quisque conatur aliquid intelligere, & per infirmitatem carnis non potest, &c. aliud autem, quando perniciosius agit aduersus seipsum cor humanum, ut quod possit intelligere, si bona voluntas accederet, non intelligat: non quia difficile est sed quia voluntas aduersa est. Hoc autem fit, dum amant peccata sua, & oderunt præcepta Dei. Quæ postrema verba manifestant de rebus agibilibus intelli-*

Lib. de nat. & grat. c. 7.

Ibid.

Rom. 16.

Aug. in Ps. 35.

gendis esse sermonem. Et interius in illa verba Psalms: *Noluit intelligere, ut bene ageret*, sic Augustinus pergit: *Videtur, quia voluntati illud tribuit: quia sunt homines, qui volunt intelligere, & non possunt: sunt autem homines, qui nolunt intelligere, ideo non intelligunt*. Porro utrosque verè peccare ex eo pauet, quod paulo antè generaliter dicit: *Non sciebam, quia peccatum est, quando dicit homo? Cum viderit, quia peccatum est, & destitit facere ipsum peccatum, quod ideo faciebat, quia ignorabat*. Et postea solito more duplicem illam ignorantiam, voluntariam & non voluntariam distinguit. Paulò verò antè dixerat, eos qui nolunt intelligere perniciosius aduersus seipsos agere, quàm eos; qui non possunt; hoc ipso satis indicans, & eos qui non possunt intelligere perniciosè agere, etsi minùs. Sed adhuc apertius in Epistola centesima quinta, quam post damnatam Pelagianam hæresim scripsit, postquam præmississet: *Humana superbia tanquam præsumens de viribus liberi arbitrii, excusatum se putat, quando ignorantia, non voluntatis est quod peccat*; tandem de ignorantia siue voluntaria, siue necessaria, hoc est, siue vincibili siue inuincibili, sic concludit: *Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam propriæ voluntatis, siue qui nouit, siue qui ignorat, siue qui iudicat, siue qui non iudicat: quia & ipsa ignorantia, in eis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est; in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati*. Ergo in utrisque non est iusta excusatio, sed iusta damnatio. Ecce inexcusabilem dicit omnem esse peccatorem, iustamque damnationem eius, siue peccauerit, quia scire quid lex iubeat, noluit; siue quia scire non potuit. Quod de gentilibus Dei lege atque cognitione, idioque & orationis subsidio destitutis præcipuè intelligit. Nam propter ea locum Apostoli allegauerat: *Quicumque sine lege peccauerunt, sine lege peribunt*. Nam ex ista in primis consideratione celebris illa sententia ab Augustino pronunciata est: *Neque liberum arbitrium quicquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via*. Hoc enim intelligit de peccatis ignorantia, qua quis ignorat quid lex Dei, seu quid veritas fieri velit. Illa quippe euitari viâ veritatis hominem latente non possunt. Et illa sunt quæ vocantur ab Augustino peccata necessitatis, non voluntatis quasi scientiam negligentis, ut ex ipso postea latius declarabitur. Hoc autem genus ignorantia quia in infidelibus maximè vigilet, & non nisi valdè gratuita gratiâ quæ naturæ viribus nullo pacto acquiri, & ad quam viribus naturæ nullatenus, iuxta doctrinam Augustini & Apostolicam via sterni potest, sed gratuita omnino diuini spiritus voluntate, non vbilibet, sed vbi vult spirante, dari debet, hinc alibi: *Vel hinc saltem confiteatur esse miserabiles tenebras in animo humano, qui scit, quemadmodum debeat leonem domare, & nescit quemadmodum viuere. An & nec ut sciat sufficit ei liberum arbitrium, lexque naturalis? Hæc est sapientia verbi, qua euacuatur crux Christi*.

Nec verò istud inuincibilis genus ignorantia quæ superari voluntate non potest, in infidelibus tantum, sed etiam in profitentibus fidem Catholicam vitæque sanctitatem, & ex illa tamen ignorantia verè peccantibus, secundum eandem Augustini doctrinam locum habet. Nam libro secundo de peccatorum meritis & remissione, vbi ex professo disputat, vnde contingat, ut nemo etiam fidelis id hac vita tanta iustitiæ perfectione viuat, ut eam sine omni peccati labe pertrahat, ad duo omnino capita omnes causas reuocat, ad

A ignorantiam agendorum, & ad infirmitatem impendorum quæ iam agenda cognouimus. Neutram autem superare in hominis solius potestate est, sed in gratia Dei: quam quod non tribuit alicui, occulto eius iudicio ascribi debet: *Nolunt homines facere quod iustum est, siue quia latet an iustum sit, siue quia non delectat*. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit nouimus, eoque delectamur ardentius. Ignorantia igitur & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem innotescat quod latebat, & suauè fiat quod non delectabat, gratia Dei est quæ hominum adiuvat voluntates. Istud porro ita esse gratia Dei, ut non eam homo quandocunque voluerit in sua habeat potestate, sed tunc tantum ei detur vel negetur, cum propter occultas causas Deo visum fuerit, utpote qui ad superbiam siue deprimendam, siue cauendam, vel ad gratia beneficium luculentiùs demonstrandum, eam sæpè subtrahit, statim in sequentibus perspicuè docet: *Ideo quisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit; nunc delectatur, nunc non delectatur, ut nouerit non suæ facultatis, sed diuini muneris esse vel quod scit, vel quod delectatur; & sic ab elationis vanitate sanetur*. Et in libro de Spiritu & littera doctrinam istam summis disputandi viribus asserit, & asserendo declarat. Docet enim perfectam quidem iustitiam, qua sine omni peccato viuat homo, esse possibilem, si Deus hoc in homine operetur, gratia luce tollendo ignorantiam, & gratia fortitudine adiuvando infirmitatem: quod nisi fecerit, esse homini prorsus impossibilem. Cur autem Deus nolit facere, ipsius esse iudicio reliquendum. Ecce, inquit, quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta iustitia, & tantum impossibile non est. Fieret enim, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tantæ rei. Esset autem tanta, si & nihil eorum quæ pertinent ad iustitiam nos lateret, (id est, si nullâ eorum ignorantia, quæ secundum iustitiam sunt facienda, premeremur) & ea sic delectarent animum, &c. quod non sit, non ad impossibilitatem, sed ad iudicium Dei pertinet. Nempe, quia propter occultas causas lucem gratia, qua tollitur ignorantia, & gratia robur, quo iuuatur infirmitas, non vult tribuere; quibus subtractis ignorantiam & infirmitatem homo superare nullo pacto potest. Quis enim nesciat, adicit Augustinus, non esse in hominis potestate, quid sciat? Nec esse consequens, ut quod appetendum cognitum fuerit appetatur, nisi tantum delectet, quantum diligendum est? Vbi clarè docet, ignorantiam nisi Deus gratia lucem infuderit, esse homini inuincibilem, hoc est, nullâ hominis potestate posse superari: & tamen ex illo capite fieri, ne sine peccatis vita humana transigatur. Hinc paulo post cum sibi opponeret, quod homo sciendo præceptum istud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*; omnia ad cognitionem iustitiæ, id est, ad rectè viuendum necessaria scire videretur, respondendo subiicit: *Qui hoc attendit, etiam illud attendat, quàm in multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere vel non displicere, quod facimus; & postea per scripturam eius, siue certa & perspicua ratione commoniti, cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur, ut ignoret*. Plena humana vita est documentis talibus. Vnde autem minùs nouimus, quid ei placeat, nisi quia ipse minùs notus est nobis? Ecce etiam iustorum vitam talibus ignorantia peccatis plenam esse testatur, de quibus postea veniam postulant, cum eos vel scripturæ testimonium, vel oborta lux perspicuè

Epist. 105.
ad Sixtum.

Rom. 2.

Lib. de Spir.

& Litt. c. 3.

Lib. de nat.

& grat. c.

20.

Lib. 2. de
pecc. meritis
c. 17.

ibid.

Lib. de Spir.
& Litt. c. 35.

ibid.

ibid. c. 352

cux rationationis erudierit. Nemo autem tanti studij tantæque eruditionis est, qui istud ignorantia ingenitæ malum funditus extirpauerit, vel ita vicerit, aut vincere queat (nisi Deum miraculosæ quodammodo gratiæ luce præueniat) ut non huiusmodi lapsibus frequenter in huius vitæ tenebris titubet. Quod quicumque veraciter pius est, in seipso fieri, experientia conuincente, confitetur. Nam quantæcunque fuerit eruditionis atque diligentia, ut ignorantiam siue studendo, siue doctiores consulendo vincat, sæpe tamen in multis casibus aliquid se fecisse deprehendet, quod cum putaret bonum, malum fuisse, vel ratio diligentius ponderata, vel scripturæ intellecta conuincet. Hæc autem sunt illa peccata ignorantia, de quibus Augustinus testatur, iustos pœnitendo deprecari. Hanc autem ignorantiam inuincibilem fuisse, testis euidentis est illa continua sciendi officij sui diligentia. Nulla enim diligentia hoc efficere potest, ut non in illis rebus, de quibus nulla vel cogitatio ei oborta fuerat, per talem subinde iustitiæ ignorantiam prolaboratur. Est enim ita profundè corruptæ naturæ medullis insita, ut non possit ab hominibus, non tantum infidelibus, sed nec fidelibus baptismo sanctificatis, continuo extirpari. Paulatim enim animus gratia eum collustrante purgatur: interea verò, dum istud & eruditionis & iustitiæ luce pedetentim crescente fit, multa ab ignorantibus etiam inuitis perpetrantur mala, quæ Dei lege damnantur. Vnde Augustinus istius secreti, suæque diligentia probè conscius: *In multis*, inquit, *quantum nobis innotescit voluntas Dei, etiam reatus noster innotescit nobis: & quanto ille nobis innotescit, tanto plus inus in fletus, & lacrimas.* Ecce etiam in tanto viro, siue per Scripturæ studium, siue per lumen gratiæ, crescente scientiâ veritatis, crescebat notitia reatus eius, quem antea latente veritate nesciebat. Nec dubium videtur, quin inuincibilis in ipso fuerit, eo modo, quo inuincibilis à nobis dici solet. Nam respectu gratiæ Dei nulla ignorantia est inuincibilis. Et paulo pòst: *Quantumlibet proficiamus, nouit ipse peccata nostra; aliquando & nobis ostendit illa, & videmus & nos peccata nostra.* Si aliquando ostendit nobis, ergo plerumque etiam ignorantur à nobis, quantumcunque profecerimus. Et rursum de suis perplexitatibus disserens, in eligendo, quid agi debeat, cum circumstantiæ suadentes & dissuadentes hinc inde premunt: *Hic*, inquit, *non falli difficile est, hic omnino vox Prophetica præualeat: Delicta quis intelligit? Si tantus vir in isto boni & mali discrimine discernendo, etiam veritatem indagando, sentit sibi difficile esse non falli; & hoc delictum esse profitetur, quis de ignorantia sua quantumuis probabili & inuincibili sibi blandietur? Si enim in vilo est inuincibilis, certè in viro tantæ eruditionis, & diligentia, & sollicitudinis, & sanctitatis, inuincibilis fuit: & tamen sine peccato non fuit. Causa verò, cur tam pertinaciter ignorantia nobis adhæreat, non est alia, nisi quia pœna ista nobiscum nascitur: & ideo quasi in naturam versa difficillimè, sed paulatim vincitur, & interea velut à cæcis ambulantes necessariò offenditur. Hinc*

A cipit quæ sunt spiritus Dei? De baptizatis nempe dicebat Apostolus. Animalis homo non percipit, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi; & non potest scire, quoniam spiritualiter dijudicatur. Et aliquanto inferius: Non igitur caruerant tanto ignorantia malo in lauacro regenerationis, ubi tamen caruerant omnibus sine dubitatione peccatis. Et per hoc ignorantia malum templo Dei, in quo habitabat spiritus Dei, stultitia erat quæ sunt spiritus Dei. Quis verò dubitet, huiusmodi ignorantiam recenter baptizatis nullo modo esse voluntariam, sed prorsus inuincibilem, utpote quæ nullâ diligentia confestim tolli, sed paulatim tantum proficiendo minui potest: cum tamen eis interea spiritualia stultitia, Apostolo teste, videantur, & inde plurima peccata ab ignorantibus perpetrentur. Vnde ibidem Augustinus: *De die in diem si proficerent (isti Corinthij) & in quod perueniant, in eo ambularent, sanâ profectò accedente doctrinâ minueretur hoc malum. Credamus etiam non tantum minui, verum etiam in hac vita posse consumi, tamen post baptismum.* Vbi quod dicit: *Credamus in hac vita posse consumi; non asserens, sed indulgens aduersario suo, per hypotheticam suppositionem loquitur: nam ut statim adijcit: Ignorantia minuitur veritate magis magisque lucente: concupiscentia minuitur charitate magis magisque crescente.* Vtraque verò, non minus veritas agenda iustitiæ magis lucere, quàm charitas feruere, usque ad finem vitæ in baptizatis potest. Sed siue ignorantia ingenita in hac vita possit, aut non possit auferri, proposito nostro satis, non statim istud per baptismum, ut Augustinus hîc docet, in baptizatis fieri; sed longâ quadam ac diligenti exercitatione iustitiæ: cum tamen interim, quantumuis inuiti atque diligentes, multa quæ ad iusticiam spectant, animo adhuc carnales nesciant, & in istis animi tenebris constituti impingendo delinquant.

Hoc igitur sensu celebris illa diuisio peccatorum intelligenda est, qua passim Augustinus docet, peccata omnia iustorum, partim ex ignorantia, partim ex infirmitate contingere. ut tum ex supra dictis, tum ex alijs multis eius testimonijs intelligi potest. Hinc enim illa in Augustini scriptis perquam familiaria & vsitata: *Vnde fit confusio (ex Pelagij dogmate) ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc est, ne tentatione vincamur, vel cum fallit & præoccupat nescientes, vel cum premit atque urget infirmos.* Et in eiusdem operis libro primo: *Fit ut, per ignorantiam vel infirmitatem, non exsertis aduersus eam (concupiscentiam) totis viribus voluntatis, eidem ad illicita etiam nonnulla credamus.* Et in libro de natura & gratia: *Licet mori sine peccato, dum subinde veniâ deletur, quod subinde ignorantia vel infirmitate committitur.* Et libro primo ad Bonifacium: *Neque enim agit in eis etiam qui suadet & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo, & cæcitatibus & infirmitatibus.* Quod in eodem libro inferius tunc fieri docet, cum ab eo quod libet (id est, à libidine, seu concupiscentia) vincitur quod placet, id est, quod ratione velut verum bonum complacet; siue cum per ignorantiam malum quasi bonum placet. Hæc enim & similia, quæ crebro in scriptis eius obuia sunt, non loquuntur de illa ignorantia, quæ ex hominū negligentia, vel torpore, vel incuriâ, quocumque eam nomine appellare visum est, sed de illa, quæ cum omni homine profunda nascitur; & illius primi & ineffabilis pœna peccati est; nec pro libitu hominis, sed per gratiam Dei minuenda atque tollenda est. Nā illa peccata, quæ ex torpida voluntate nascuntur, quæ negligit ea discere, quæ ad iusticiam

Ibid.

1° Psalm. 99.

Ibid.

Epist. 65.

Lib. 6. cont. 1° l. c. 16.

Ibid.

Lib. 2. de pecc. meritis, cap. 2.

Lib. 1. c. 71.

Cap. 35.

Cap. 3.

Cap. 13.

agendam pertinent, veriùs negligentia, quàm A *ri putat, quod malè sit.*

ignorantia peccata ab Augustino dici solent. Hinc Pelagio culpante discendi negligentiam, & peccata, quæ inde proficiscuntur, ingenuè cum Catholicis condemnante, respondet Augustinus, vt suprà vidimus: *Aliud est, non curasse scire, quæ negligentia peccata etiam per sacramenta quædam legis videbantur expiari, aliud intelligere velle, nec posse, &c.* quasi diceret, non propter peccata, quæ ex discendi proficiscuntur negligentia, dicimus hominum vitam sine peccatis esse non posse, sed propter illa, quæ ex alia nascuntur ignorantia innata homini, quâ vult, nec potest scire quod iustum est. Vnde & alibi distinguit peccata, quæ ignorando fiunt, ab eis quæ negligendo, & obliuiscendo, & non intelligendo, committuntur.

In Fragmentis
3. Serm. 2.
Tom. 10.

Si non fornicetur anima humana adhaerendo Deo, nec adhaerendo mundo, quæcumq; alia peccata à concupiscentia carnali prorsus aliena potuerit pro ipsa fragilitate mortalitatis, vel ignorando, vel negligendo, vel obliuiscendo, vel non intelligendo homo incurrere, hoc fit quod dictum est, &c. Vbi peccata non intelligendo facta, illa videntur esse, in quibus homo peccat, non propriè ignorando, sed intelligentiâ non penetrando, quod intelligere potest ac debet; vt in eis qui alios docent contingere potest. Illa vero peccata, quæ non negligendo, vel obliuiscendo, sed simpliciter ignorando perpetrantur, ex illa scilicet ignorantia, in quam pœnaliter ex peccato præcipitati sumus, simpliciter dicuntur peccata ignorantia, de quibus exponere solet illud: *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Nam cum alibi causam aduersus Pelagium agens, quæreretur illius ignorantia profundissimæ in qua paruulus ab utero prodiens, & per aliquot menses atque annos sepultus jacet, obijcit sibi: *An nullum est ignorantia malum, & ideo nec purgandum?* Et continuo respondet sibi: *Et quid agit illa vox: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantia mea ne memineris? Et si enim damnabiliora peccata sunt, quæ ab scientibus committuntur; tamen si ignorantia peccata nulla essent, hoc non legeremus, quod commemorauimus.* Vnde statim probat, naturam, quæ cum tali ignorantia nascitur, esse vitiatam. Hinc alibi talem ignorantiam simplicem nescientiam vocat, vt ab ea distinguat, quæ voluntatem coniunctam habent.

Aliud est, inquit, nescisse, aliud nescire noluisse. & lib arbit. *Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, vt bene ageret. Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tantquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, vt sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audiuit omnino quid crederet: sed fortassis, vt mitius ardeat. Non enim sine causa dictum est: Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt.* Vbi sub simplici illa nescientia, illam omnem comprehendit ignorantiam, quæ voluntatis culpâ; siue negligentis, siue intelligere nolentis caret, tametsi alterum membrum solius affectatæ ignorantia exemplo declarauerit. Nam de simplici illa nescientia jam præcesserat, quoddam gentes quædam sine lege peccassent, hoc est, idcirco peccassent, essentque peritura, quoddam nunquam iusticiam ex Dei lege didicissent. Hinc est, quoddam consultus de ignorantia, qua quispiam, cum de rei malitia bonitateque dubitasset, & antea putasset malam, postea facit eam putans bonam, sine vlla distinctione iuxta principium de ignorantia jam sæpè tactum generalem sententiam decisiuamque pronuntiat: *Si quis bonum putauerit esse quod malum est, & fecerit, hoc putando, utique peccat. Et ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene sc-*

Epist. 154.

CAPVT IV.

DIFFICULTAS DE LIBERTATE
& voluntario ad omne peccatum necessarijs
ex Augustino soluitur.

SE D hîc gigantea occurrit moles, & vt videtur nodus insolubilis, quî fieri possit, vt ex inuincibili ignorantia peccatum possit proficisci. Quis enim capiat, vt homo in eo peccet, quod neq; scit, neque scire potuit, nec voluntate sua siue volente siue torpesciente talis ignorantia causam dedit? Huiusmodi enim peccata jam non eruat, ne quidem voluntaria, quod ad peccati rationem omninò necessarium est; sed necessaria. Et quis credat, tale portentum doctissimum sanctissimumq; virum docere potuisse? Si te, benigne Lector, ista difficultas fortè mouet, profectò mouet & me; non tamen ita, vt vel dubitem doctrinam istam Augustinum tradidisse, vel in ea tradenda fluctuasse, vel hallucinatum esse; sed potiùs, vt obstupescam & exhorrescam profunditatem iudiciorum Dei. Certissimum est enim, quantum excussis magno labore diligentiaque principijs Augustini, & anfractibus doctrinæ ipsius, mihi iudicare licet, hoc Augustinum, hoc Hieronymum, hoc Concilium Palæstinum sine vlla fluctuatione, vt rem in Catholica Ecclesia extra omnem controuersiam, tamquam in Scripturis traditam docuisse: rectè an secus, pietas nostra in dubium reuocare non sinit, ne eadem operâ victoriæ quoque veritatem & æquitatem, qua de Pelagiana hæresi triumphatum est, in dubium reuocemus. Quæcumque nos hîc mouent, rationis humanæ, sed plerumque vanæ, terculamenta sunt; hæc munimenta diuina sunt. Catholica doctrina non Aristotelicis argumentis & argutijs nititur vel terretur: sed è Scripturis sacris hausta, maiorumue traditione ad nos transmissa aduersus omnes huiusmodi machinas stat immobilis & imperterrita. Non terruit illa difficultas Augustinum & antiquam Ecclesiam; neque nos sanè, si filij non degeneres esse volumus, terrere debet. Fallitur enim quisquis putat, huiusmodi peccandi necessitatem, quæ ex ista doctrina sequitur, à qua per nullam humanarum virium diligentiam, sed per solam misericordiam Dei homo liberari potest, oculatissimum profundissimumque Doctorem latuisse. Quod cum ex eius scriptis ostenderimus, & huius arcanæ ac tremendæ doctrinæ radicem tetigerimus, longè euidentius fiet, ipsissimam hanc doctrinam esse, quam aduersus Pelagianos constantissimè asseruit.

E Augustinus igitur statim à conuersione sua, vt studium suum Ecclesiæ Catholicæ probaret, in cuius gremio se condiderat, summis eruditionis viribus Manichæam hæresim quam reliquerat, prostertere aggressus est. Vt autem eam radicitus succideret, irrefragabilibus argumentis astruxit, malum non ex aliqua natura mala, non ex Deo autore omnis boni; sed ex sola voluntate velut prima radice proficisci. Itaque cum Ecclesia nullis adhuc Pelagianis machinis quateretur, securissimè definiuit peccatum in hunc modum: *Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.* Hinc eadem securitate dixit: *Quis enim peccat in eo quod nullo modo caueri potest?* Rursum alibi: *Vsq;*

Lib. de duob.
anim. c. 11.

Lib. 3. de lib.
arb. c. 18.

addo,

Lib. de vera Relig. c. 14. adeo, inquam, peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et similia, quæ passim in libris antea exortam Pelagianam hæresim exaratis contra Manichæos asseruit. Arripuerunt hæc auidissimè Pelagiani, vsque adeo, ut Iulianus Augustinum proprio transfixurus gladio, sic de ista definitione peccati exclamauerit: *O lucens aurum in stercore! Quid verius, quid plenius dici à quoquam vel Orthodoxo potuisset?*

Lib. 1. oper. imperf. f. 37. Nihil enim capitalius videbatur contrarium originali peccato, cæterisque, quæ quâdam necessitatis catenâ ex illo religatâ sequebantur quàm huiusmodi peccati definitio, quæ libertatis ac voluntarij rationem, cauendique possibilitatem velut omnino necessariam postulabat. Sed tantum abest, ut Augustinus huiusmodi suis pronuntiatis, quæ antea exortam hæresim Pelagianam asseruerat, territus fuerit, vel aliquid in doctrina istius inuincibilis ignorantia, quam tradidimus, immutauerit, ut potius e contrario necessitatem peccandi ex ea consequi ingenuè fassus fuerit; imò velut rem certissimam protulerit, ex qua necessitas illa, quæ in originali peccato, sine omni omnino personalis voluntatis voluntario cernitur, euidentius probaretur, & plenius innotesceret. Nam cum Iulianus ei obijceret. *Vide igitur, quam illud, quod esse peccatum ratio demonstrat, inueniri nequeat in seminibus, (quæ periphrasis est peccati originalis) quando secundum definitiones tuas iam nec in moribus inuenitur.* Respondet ei magnâ fiducia Augustinus: *Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quod nullâ necessitate commissum est.* Et cum protulisset ad asserendam peccandi necessitatem, quædam peccata violentissimæ consuetudinis, tandem de ipsis illis peccatis ignorantia, de qua tractamus, ita subiicit: *Deinde cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore discatur. Qui autem nesciunt, ipsam boni appetendi malique vitandi ignorantiam patiuntur peccandi necessitatem, necesse est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quid non debeat facere, facit.* Ecce apertissimè asseritam peccandi necessitatem, quæ ex ignorantia proficiscitur. Nimirum ut declararet, non propterea peccatum originale peccatum esse desinere, etsi in eo necessitas quædam cerneretur. Et ne quis fortasse suspicaretur, Augustinum de peccatis non propriè dictis loqui, lectoris cogitationem præuolando: *De quo genere malorum, inquit, Deus rogatur, ubi dicitur: Delicta iuuentutis, & ignorantia mea ne memineris. Quod genus delictorum si non imputaret Deus iustus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis. Vnde dicit & Dei famulus Iob: Signasti peccata mea in sacculo, & annotasti, si quid inuitus commisi.* Pro quo alibi legit: *Inuitus erravi: inuitus autem errare, pœna peccati est.* Cuiusmodi peccatis de ignorantia necessitate venientibus plenum esse genus humanum, paulò inferius docet. Cum verò Iulianus humanæ rationis inuicta claritate fretus, veluti de parta victoria sibi gratulando, petulanter occineret: *Totum ergo signum necessitatis euauit; ac per hoc nullum est de naturæ conditione peccatum, sed liberum arbitrium in natura hominum perseverat; retundit eius audaciam Augustinus, & obscuram peccati originalis necessitatem alterius necessitatis perspicuitate declarans: Necesse est ut peccet, à quo ignoratur instituta: Nunquid ideo, cum institutam cognouerit, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commisit? &c. Non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi: sed ut non obsit ista necessitas, donat ille, cui dicitur: De necessi-*

Lib. 1. oper. imperf. f. 155. *Abid.*

Abid. f. 156. *Annotat. in Iob c. 14.* *Lib. 1. oper. imperf. citato fol. 157.*

Lib. 1. oper. imperf. f. 159.

A *tatibus meis erue me.* Ex his manifestissimè liquet, eam peccandi necessitatem, quæ ex ignorantia illa inuincibili sequitur, & nobis obijcitur ad infringendam, vel in alium sensum detorquendam doctrinam Augustini, seu Ecclesiæ, quam paulò antè declarauimus, etiam à Pelagianis fuisse exagitatam, & ab Augustino agnitam, & ita constanter admissam, ut eam velut rem sine ambiguitate perspicuam, ad illustrandam peccati originalis velut obscuram veritatem atque necessitatem, allegauerit. Docet enim illis ignorantia peccatis plenum esse genus humanum; esse quantumuis necessaria, tamen vera peccata; ad culpam imputari; remissione delenda; pœnis plectenda; in illa necessitate peccandi nullam impunitatis esse securitatem. De inuincibili ignorantia sermonem esse res ipsa clamat: nam ignorantiam negligentia culpabilem esse, disertis verbis Pelagius & Iulianus admittit & prædicat; & ad ostendendam peccati originalis quamuis necessarij veritatem nihil facit, cum libera voluntate siue eligente, siue negligente contrahatur.

B Sed hoc ipsum adhuc longè vberius constabit, si ostenderimus, quo pacto ab illarum sententiarum ac definitionum suarum laqueis, quæ voluntatem, ac libertatem, cauendique potestatem, applaudentibus vrgentibusque instantissimè Pelagianis, ad peccati rationem postulant, se Augustinus expediat. Quod quia paulò post, cum de peccati natura disputabitur, ex professo declarari debet, hinc paucis verbis rem istam tangere sufficiet.

C Cum ergo Doctor profundissimus proprijs suis principijs de peccati libertate à Pelagianis premeretur, ut proprio ipsius testimonio necessitas illa peccatorum siue originalium siue actualium euerteretur, nunquam ad aliquam impropiam siue peccati siue necessitatis acceptionem fugit: sed admissis omnibus, quæ velut absurda aduersarij proferebant, asseueranter docuit huiusmodi sententias ac definitiones suas non esse de quolibet peccato intelligendas; sed de illo solo quod in paradiso primus parens summa voluntatis libertate perpetravit. Duplex quippe peccatum distinguere solet August. aliud quidem, quod peccatum tantum sit, aliud, quod ita peccatum sit, ut sit etiam pœna peccati. Illud ita esse in motu voluntatis, ut sit liberum inde abstinere; hoc verò non esse liberum, sed pœnâ ex iudicio Dei peccatorem premente & puniente necessarium; hætenus tamen liberum, quia ex voluntate libero peccante huiusmodi pœna proficiscitur. Ipsum igitur cum Iuliano disceptantem audiamus. Cum igitur Iulianus definitionem illam peccati, quæ requirit, ut sic liberum inde abstinere, suo calculo probasset, & aurum vocasset lucens in stercore; ut per eam peccatum originale tolleretur, quod adhuc

D multo minùs voluntarium est, quàm peccatum inuincibilis ignorantia vel concupiscentia, respondet Augustinus: *Hic peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati.* De hoc quippe agendum fuit, quando malorū origo querebatur; quale commissum est à primo homine ante omnes homines malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis. Et rursum eandem abstinendi libertatem inculcante Iuliano, eandem responsionem suam in eodem libro & alibi Augustinus inculcat: *Peccatum enim tantum, & peccatum, quod simul est pœna, identidem distinguit: illud esse profus liberum & voluntarium; hoc non itom. Potest videri falsa hæc definitio; (scilicet peccati, quam suprà dedimus) sed si diligenter discutatur, inuenietur esse verissima: peccatum quippe*

E *Lib. 1. oper. imperf. f. 37.*

Lib. 1. oper. imperf. f. 37.

illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati, sicut superius ostendi, cum quadam commemorarem ex libro tertio de libero arbitrio. Quam doctrinam in eodem lib. i. Retractionum aliquoties repetit; illo verò libro tertio de libero arbitrio, quem ipsemet citat, cum instantissimè docuisset, non esse peccatum, si propter ignorantiam cauere nullo modo potest, statim similiter explicat, se hoc de ignorantia naturali, seu naturæ nondum viciatæ, sed prorsus integre, sanæ, liberæque intelligere. Nam si ignorantia non ex natura, prout à Deo instituta est, fluat, sed velut iusta peccati pœna peccantibus sit inflicta, peccata, quæ consequuntur vera peccata sunt, etsi homo eâ fallente ignorantia cauere non possit. Audi argumentum: *Antanta*, inquit, fallacia est, ut cauere peccatum omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo cauere potest? Peccatur autem: cauere igitur potest. Ecce totum argumentum ab ipso Augustino assertum quod aduersus inuincibilis ignorantie peccata moueri potest, & à Pelagianis motum fuit. Quis ergo hîc vlli responsionis locus? Ille videlicet, & non alius, quem Augustinus ipse non solum senex cum Pelagianis dimicans, sed recen-

lib. 3. de lib. arb. c. 18.

ter jam conuersus vltro, nullisq; Pelagianis machinis coactus, dedit. Statim enim peccata opponit ignorantie, quæ cum peccata sunt, cauere tamen non possunt. Et tamen, inquit, etiam per ignorantiam facta quadam improbantur, & corrigenda iudicantur, sicut in diuinis auctoritatibus legimus. Ait enim Apostolus: Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Ait & Propheta: Delicta iuuentutis, & ignorantie nē memineras, &c. Et statim soluens laqueum, & præcedenti doctrinæ non repugnare declarans: Sed hæc omnia hominum sunt ex illa mortis damnatione venientium. Quî sic Doctor sublimissime? Quid hoc ad explicandam propositam objectionem facit? Audi: Nam si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. Nempe, quia si homo sic est à Deo conditus, ut fallente ignorantia peccatum cauere non possit, iuxta id quod suprâ dixerat, jam nullū peccatum est. Quis enim peccat in eo quod nullo modo cauere potest, eo quod ita naturaliter institutus est? Hoc enim

inuicta ratione probans, adiicit: Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus est (scilicet cum tanta ignorantia) ita ut melius esse non possit, ea quæ debet facit, cum hæc facit. Si autem bonus homo esset, aliter esset. Ecce quo pacto intelligit, peccatum esse non posse, si ignorantia ita homini, nullo peccato præcedente, concreata est, ut peccatum cauere ea fallente non possit. Vbi de inuincibili eum loqui per se perspicuum est: hæc est enim, qua fallente peccatum cauere non potest. Sed hoc ad statum pœnalem, in quem incidimus, nulla ratione trahi debet. Quod statim ipse explicando subiungit: Nunc autem quia ita est (homo cum ignorantia) non est bonus: nec habet in potestate ut bonus sit, siue non videndo qualis esse debeat, siue videndo & non valendo esse, qualem debere esse se videt. Pœnam istam esse quis dubitet? Omnis autem pœna si iusta est, peccati pœna est, & supplicium nominatur. Et paulò inferius: Relinquitur ergo, ut hæc iusta pœna de damnatione hominis veniat. Nimirum, quia si non esset pœna, sed naturaliter concreata, non essent peccata, quæ ex ignorantia committuntur, ut paulò antè probauerat; quæ tamen ex Scripturis allegatis esse peccata constat. Ergo ignorantia ista pœna est. Et quia mira cuiuspiam ista distinctio ignorantie naturalis & pœnalis videri posset, præoccupat objectionem: Nec mi-

randum est, inquit, quod vel ignorando non habeat liberum arbitrium voluntatis ad eligendum, quid rectè faciat, &c. Illa est enim peccati pœna iustissima, ut amittat unusquisque quo benè uti noluit, cum sine vlla posset difficultate si vellet: Id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire, quid rectum sit. Et paulò post: Sed approbare falsa pro veris, ut erret inuitus, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati. Et vniuersam disputationem illam, quæ peccatum omne cuiusvis fallentis ignorantie vel torquentis difficultatis cauere posse, vel peccatum non fore dixerat, sic concludit: Cum autem de libera potestate rectè faciendi loquimur, de illa scilicet in qua homo factus est, loquimur. Ecce quàm appertè, quàm dilertè, docet, peccata ignorantie, quæ nos ex peccato nati perpetramus, nihil officere doctrinæ suæ, quæ peccatum omne cauere posse tradiderat. Nempe, non quia per diligentiam est vincibilis, aut superari potest, sic enim contra hypothesim eadem diligentia peccatum cauere posset; sed quia ignorantia illa non natura, sed peccati pœna est: Quæ si pœna non esset, sed natura, nulla, ut expressè dicit, essent illa peccata; nunc autem omnino peccata sunt, quantumvis ea cauere, non sit jam in damnati hominis potestate. Nunc enim non ex natura, sed ex iustissima peccati pœna non habet in potestate, ut bonus sit, non videndo qualis esse debeat: Nunc ignorando non habet liberum arbitrium ad eligendum, quid rectè faciat; nunc amittit scire quid rectum sit, quod antè à Deo rectus factus acceperat: Nunc sic approbat falsa pro veris, ut erret inuitus, & propterea non desinunt esse peccata, quæ pœnaliter ignorando perpetrantur; quia cum de libera voluntate rectè faciendi Augustinus loquitur, quam ad peccatum velut omnino necessarium sapissimè postulauerat, de illa scilicet, in qua homo factus est, loquitur. Quæ de re, cum de libero arbitrio disputandum erit, fusiùs tractaturi sumus. Satis est interim ex ista istius argumenti objectionem & solutionem, quas ipse Augustinus præformauit, longè euidentius patuisse id quod huc vsque ostendete conati sumus, pœnam illam ignorantiam nostram, in qua nati sumus, etiam inuincibilem & incauibilem nullo modo excusare peccatum; quæ prorsus ab omni peccato purgasset perpetrantem, si Deus hominem cum simili ignorantia condidisset. Hoc si lector capit, gratuletur sibi, si non capit, adhuc difficilius captu & cautu esse cogitet originale peccatum. Sed quia vtrumque fidei facile est, tribuamus vtrumque arcanis tremendisque iudicijs Dei, ne contra res in antiqua Ecclesia certas, quantum iudicare licet, argutijs humanis disputando, non scientiæ veritatem capiamus, sed ignorantie pœnam augeamus.

ibid.

CAPVT V.

IGNORANTIA INVINCIBILIS
iuris diuini naturalis, facti. Quenam peccatum non excuset.

IAm verò operæ pretium est exponere, vtrum quævis ignorantia inuincibilis talis sit, ut quod inde sequitur peccatum, veri peccati rationem habeat. Nam quantum ad præsens institutum pertinet, duplex ignorantia est, alia iuris, alia facti. Rursus ignorantia iuris, alia est iuris diuini positiui, alia naturalis. De ignorantia facti

Epib. 48.

Lib. 2. cont.
Crescen. c.
16.

Lib. 3. ad
Bonif. 6. 3.

Epist. 50. in
finc.

Tr. 89.
in loan m.

Ibid.

Serm. 4. de
verb. Apost.
cap. 5.

ibid. c. 6.

Lib. r. c. 7

Lib. 83. 99.

5. 33.

81. Enchir:

faciendo quod debere fieri iam videmus. Quorum duorum illud ignorantia malum est, hoc infirmitatis. Contra quæ quidem pugnare nos conuenit; sed profecto vincimur, nisi diuinitus adiueamur, ut non solum videamus quid faciendum sit, sed etiam accedente sanitate delectatio iustitiæ vincat in nobis earum rerum delectationes, quas vel habere cupiendo, vel amittere metuendo, scientes videntesque peccamus; iam non solum peccatores, quod eramus etiam cum per ignorantiam peccabamus, verum etiam legis præuicinatores, cum id non facimus, quod faciendum iam esse nouimus. Et paulò inferius: Quapropter ne peccemus ut regat, ille rogandus est, cui dicitur in Psalmo: Dominus illuminatio mea, & salus mea; ut illuminatio detrahat ignorantiam, salus infirmitatem. Vbi similiter ignorantiam illam respicit, quæ concupiscentias Decalogi lege prohibitas, ignoramus esse malas; & ideo nondum agnita lege, quæ carnales cupiditates vetat, peccatores quidem, non tamen præuicinatores sumus. Et in expositione quarundam propositionum Epistolæ ad Romanos: Quatuor istos gradus hominis distinguamus, ante legem, sub lege, sub gratia, in pace. Ante legem sequimur concupiscentias carnis, &c. ante legem ergo non pugnamus, quia non solum concupiscimus & peccamus; sed etiam approbamus peccata. Et in sequentibus ostendit, antequam lex homini incipiat innotescere, peccata latere hominem, ita videlicet ut illa ignoret esse peccata.

Lib. Exposit.
quarund.
propos. Epist.
ad Rom. n.
13.

Ibid. n. 38.

Nam Apostoli locum: Sine lege enim peccatum mortuum est, sic exponit, & passim exponere solet: Non quia non est, dixit: mortuum est; sed quia latet: quod in consequentibus manifestat, cum dicit: sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem. Bona est enim lex: sed sine gratia ostendit tantummodo peccata, non tollit. Et adhuc idem agens magisque declarans: quod autem ait: Ego autem vivebam aliquando sine lege, intelligendum est, vivere mihi videbar, quia ante mandatum (id est ante cognitionem mandati) latebat peccatum. Et quod ait: Adueniente autem mandato, peccatum reuixit, ego autem mortuus sum: intelligendum est, peccatum apparere cepit; ego autem mortuum me esse cognoui.

Ex quibus & alijs, quæ in istius rei declarationem adduci possent, duo patent. Primum Augustinum hausisse doctrinam illam de ignorantia, præuicationem quidem, non tamen peccatum excusante, ex Apostolo, qui pluribus locis hoc manifestè docet. Hinc enim illa frequens eius in-

Ad Rom. 7.

culcatio: Peccatum non cognoui nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Et superius: Per legem cognitio peccati. Et rursum: peccatum, ut appareat peccatum, &c. Vnde ex istius Apostolicæ doctrinæ, locorumque variorum consonantiâ fluxerunt illa verba Augustini quæ supra citauimus: Ut illud, quod dixerat: sine lege enim peccatum mortuum est, non intelligamus, nisi tanquam non sit, latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in nescio quibus ignorantia tenebris sit sepultum. Reum tamen esse peccati quamuis ignorati, Apostolus ibidem docet, dum dicit: Ego autem mortuus sum. Vnde ad id quod dicit: Ego autem vivebam aliquando sine lege, Augustinus ita loquitur: Quid ait, nisi vivere mihi videbar? Et quod adiunxit: Adueniente autem mandato, peccatum reuixit; quid est aliud, quam eminuit, apparuit? Vnde S. Fulgentius: Ex quo omnes dies defecerunt, & in ira Dei defecimus, lumine simul & virtute priuata in tantum natura cæca sine lege peccat, ut peccare se nesciat. Propter quod dicitur: Concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret: Non concupisces.

Lib. 1. ad
Bonif. c. 3.

Lib. de in-
carnat. &
grat. c. 16.

Alterum est, Augustinum, cum toties docet, hominem peccare per ignorantiam, qua non so-

lūm se peccare non videt, sed etiam videre non potest, de illa ignorantia loqui, qua quis ignorat ea, quæ lege Decalogi, hoc est, lege naturæ prohibentur. De illa quippe lege Apostolus semper loquitur, & illa est, quæ crescente vel ætate, vel eruditione, sanctitate, hominibus etiā non Iudæis aduenit & incipit innotescere, dum oculi paulatim magis magisque aperiuntur, ut quod antè, vel malum elle nesciebat vel putabat esse bonum, jam malum esse cognoscat, & se reum sciat, quam antè putauerat esse innocentem. Vnde alicubi Augustinus clariùs indicans se de hac lege doctrinam istam intelligere: Præsumebant homines de vi-

Serm. 49. de
temp. c. 2.

ribus suis, & faciendo quicquid sibi licere arbitrabantur, peccabant in legem Dei occultam. Vnde ista lex manifesta promulgata est eis, qui omnino sibi rei esse non videbantur. Lex præcurrit ante medicum, ut se ægrotus qui se sanum putabat, inueniret (id est licet) ægrotum, & dixit: Non concupisces, &c. Antea sine lege peccabatur; datâ verò lege, cum præuicatione peccatum est. Vbi legem occultam non intelligit aliam, nisi legem naturæ, quam lex Moy- sis manifesta ex occultis ignorantia latibulis extraxit, & hominibus ante oculos posuit. Et quia lex ista est, quâ id sancitur quod naturaliter iustum est, hinc illius ignorantiam subinde vocat a qua ignoratur iustitia: subinde, qua mala sci-

a Lib. 1. op.
imp. f. 116.

licet quæ in seipis mala sunt non putantur mala vel etiam putantur bona: aliquando c boni appetendi malique vitandi ignorantiam: aliquando ignorantiam rerum agendarum: d Nolentibus subintravit, inquit, ignorantia rerum agendarum, & concupiscentia noxiarum. Et statim vocat, perniciofa, vel inania, quæ errore non sentit: aliquando verò, quæ putat bonum esse, quod malum est; vel ut alibi loquitur, cum per ignorantiam malum quasi bonum placet.

b Ibid. f. 41.
c Ibid. f. 156.

d In Ench.
cap. 24.

Epist. 154.

Lib. 1. ad

Bonif. c. 13.

His omnibus & similibus phrasibus circumloquitur, non ignorantiam facti, non juris diuini; sed naturalis. Nam huius ignorantia facit, ut aliquis concupiscentias illas, cum quibus nati sumus & adulescimus, quæque lege, Non concupisces, prohibentur, non malas, sed etiam bonas putet.

Hæc est, quæ ante legem scriptam Decalogi, quam Moyses tulit, non solum singulos homines, sed vniuersum genus humanum suis tenebris operuerat, cum nullum adhuc jus diuinum de celo sonuisset. Hæc est, quæ lege, Non concupisces, tollitur. Per istam quippe legem cognoscitur peccatum, id est, concupiscentia; per istam fit cognitio peccati; per istam apparet peccatum; sine ista lege mortuum est peccatum; isto mandato adueniente, peccatum reuiuiscit; propter istam denique legem jus naturæ propalantem apertissimè verum est, quod dicit Apostolus: Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Hæc lex vniuersum jus naturæ comprehendit, quo vetetur malum, & ex consequenti, quo iubetur bonum; neque enim aduersus jus naturæ, nisi aliqua libidine, seu concupiscentiâ vitiosa peccatur. Huius igitur legis naturalis ignorantia, siue sit vincibilis, ut in grauioribus delictis præsertim quibus proximus læditur, contingere solet; siue sit inuincibilis, ut in ijs forsan quæ magis à principijs distant conclusionibus naturalibus, & in variarum occurfu subito circumstantiarum plerumque accidit, non excusat à peccato delinquentes. Sed de his & similibus delictis Augustini humilitas tremebat, quando propter subitas diuersasque circumstantias in discernendo illo naturæ iure perplexus exclamabat: Delicta quis intelligit? Et Davidis pietas cum tota Ecclesia gemebat: Delicta inuentus mea, & ignorantias meas ne memineris.

Rom. 7.

Epist. 154.

Lib. 1. ad

Bonif. c. 13.

Epist. 154.

Psalm. 24.

Epist. 154.

Psalm. 24.

CAPVT VI.

INDAGATUR RADIX
arcana illius doctrine.

CV R verò ista juris naturalis inuincibilis ignorantia magis culpabilem in peccando faciat, quàm ea, quæ legis diuinæ positiuæ vel facti dicitur, ex natura talis ignorantia, vel oppositæ scientiæ petendum videtur. Scientia quippe iuris naturalis humanæ naturæ connaturalis est; iuris diuini positiui & factorum, nullo modo. Nam ex hoc ipso quo natura humana rationis particeps est, & ad Deum creaturarum omnium maximeque rationalium vltimum finem ordinata, vt ipso beata sit, à quo habet vt sit, necesse erat ei talem cognitionem naturaliter inferi, quæ cum vt naturalem finem suum posset agnoscere, omniaque scire, quæ ad vitam cum tali honestate transigendam, qualis humanæ naturæ congruit, necessaria sunt. Hæc autem scientiam totius naturalis legis postulat, vtpote sine qua nec ea potest appetere & facere, quæ rationi naturaliter sibi datæ & vltimo fini congruunt, nec ea cauere quæ vtrisque capitaliter aduersantur. Lex enim naturali vniuersa omnino peccata vetat, quæ à rationali natura, & eius naturali honestate dissonant; & ferè cuncta, aut ferè cuncta iubet, quæ ad finem eius naturalem assequendum scitu necessaria sunt. Et ista causa est, cur totius istius naturalis legis cognitio accuratè primi hominis visceribus beneficio creationis insculpta fuerit, ex cuius reliquijs in imagine Dei adhuc post ruinam eius illud lumen superest, quo nonnullas naturalis iustitiæ & honestatis veritates probat, & ea, quæ illa lege iubentur aut vetantur, nonnunquam facit aut cauet. Non enim vsque aded in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint. Hoc enim sensu verum esse potest, quod Apostolus dicit: *Eiusmodi homines ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*: hoc est, vt Augustinus ait, non omnimodo deletum est, quod ibi per imaginem Dei, cum creantur, impressum est. Hoc autem in scientia iuris diuini positiui & factorum non habet locum. Lex enim Dei positiua ab ipsius libera voluntate pendet, quæ tot, ac tales leges, ac eo tempore, & loco, & occasione ferre potest, quot absconditæ ipsius prouidentie & cõsilio visum fuerit. Et idcirco eius scientia neq; humanæ neq; Angelicæ naturæ connaturalis est: sed sicut eius legis latio, ita & eius reuelatio à Dei libertate pèdet. Facta verò quia singularia sunt, sine fine variari possunt: neq; naturam rationalem eorum cognitio ita naturaliter perficit, sicut veritatum illarum generalium practicarum, quæ iure naturæ continentur. Vnde nec in statu innocentie factorum omnium & accidentium singularium primi homines cognitionem habuerunt, vt ex colloquio serpentis cum muliere, & mulieris cum marito, satis euidenter colligi potest.

Quapropter quia ista juris diuini, & factorum singularium scientia, non est homini connaturalis, neque naturaliter medullis eius vi creationis insita, sicut veritatum illarum æternarum practicarum, in quibus jus seu lex naturæ constituta est; hinc etiam videtur fieri vt illorum ignorantia inuincibilis non sit vitiosa, & conse-

A quenter neque peccatum deputandum id quod ex ea sit: quandoquidem & in illa primæ conditionis præstantia sine villo peccato aut vitio præcedente, cuius pœna esset, contingere potuisset. Huius verò ignorantia ita vitiosa est, vt, si Augustino jam suprâ citato credimus, sine peccato infligi nullo modo queat, nisi ipsa peccata quæ inde consequuntur etiam licita fore, hoc est, non esse peccata, & eorum auctorem Deum esse posse statuamus. Perspicuis enim verbis Augustinus dicit: *Si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. Si autem bonus homo esset (id est,) nisi vitiatus esset) aliter esset: nunc autem, quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate vt bonus sit: siue non videndo, qualis esse debeat, &c.* Ad naturam enim hominis quodammodo pertinet istarum naturalium veritatum ad iustitiam pertinentium notitia: & ided tolli nisi per peccata non potuit: Deo non subtrahente quod naturali humanæ naturæ rectitudini & honestati congruit, nisi præcedente aliqua iniquitate prouocetur.

Hinc est igitur, quod cum primi homines peccassent, etiam nolentibus, vt Augustinus, *subintravit ignorantia rerum agendarum, & concupiscentia noxiarum, quibus comites subinferuntur error & dolor.* Vt enim meliores Adam gigneret, quàm ipse esset, non erat æquitatis. Ex quo effectum est, vt vitio cum natura vitiata transeunte, cum ignorantia cæcitate & concupiscentiæ difficultate nasceremur: ac primò quidem erraremus, nescientes, quid nobis secundum illius naturalis iustitiæ regulas esset faciendum; deinde vbi nobis inciperent aperiri præcepta iustitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiscentiæ nescio qua necessitate non valeremus. Quæ quidem ignorantia quamuis non in omnibus sit æqualis, Deo per iustum iudicium suum discernente, quantum cuique supplicij inferri debet, qui nemini infert plusquam debet, imò nec totum quod debet; tanta tamen in quibusdam est, vt exceptis illis generalibus iustitiæ veritatibus quarum cognitio omnibus non obstante peccati magnitudine, diuina clementia supplicium temperante, permissa est, pleraque quæ ab istis rationalis naturæ quasi luminaribus aliquanto remotius dissita sunt, si nulum humanum præcedat magisterium, velut naturæ cæci videre non possint. Miserabilem istam naturæ nostræ cæcitatem sapissimè Augustinus inculcat, vtpotè tantam, vt nullo modo possit solâ natura duce superari. Hinc illud: *Ignari & carni subditi nascimur.* Et illud: *Peccante primo homine vitium pro natura inoleuit; si vitium pro natura inoleuit, secundum mentem omnis homo cæcus natus est. Si enim videt non opus habet ductore.* Et ided non nisi adiuvante creatore docet nos posse, sicut à difficultate, id est, à concupiscentia, eruciente, ita & ab ignorantia cæcitate liberari.

E Quantumuis igitur huiusmodi ignorantia propriè peccatum non sit, quantumuis etiam humanæ potestati inuincibilis sit, cum & ipsam fidem Christi, qua sola vinci potest, multi iuxta supra traditam Augustini doctrinam, inuincibiliter & inculpabiliter nesciant, quia tamen pœna peccati est, quicquid ex illa cæcitate perperam sit, sine peccato non fit. Nam vt disertis verbis de hac ipse dicit Augustinus: *Illud quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere, non potest, ided dicuntur peccata, quia de peccato illo (primo) libera voluntatis originem ducunt. Illud enim præcedens meruit ista sequentia.* Quod cum similitudine linguæ declarasset, cuius nomine non solum instrumentum oris, sed & effectus eius lingua latina vel græ-

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

In Enchir. cap. 24.

Lib. 3. de lib. arb. c. 19. Tract. 44. in Ioannem. Lib. 3. de lib. arb. c. 20.

Ibid.

ca appellatur: Sic, inquit, non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum: libera enim voluntate & ab sciente committitur; sed etiam illud, quod iam de huius supplicio consequatur necesse est.

Et sane si ista peccata istius inuincibilis ignorantiae, cum qua infidelis quisque nascitur, vera peccata non sunt, nulla ratio est, cur non pleraque eorum peccata, qui diuino iudicio excæcati sunt, ab omni iniquitate purgemus. Nam etiam in illorum aliquibus, ita ad nonnullas regulas veritatis agnoscendas omne lumen mentis extinctum est, ut quamuis & velint & conentur obnoxissimè eas videre non possint. Nam in hoc ipso cæcitas eorum sita est: aliud est enim non videre veritatem; aliud cæcum esse: illud notat

De nat. & grat. c. 51. actus; hoc potestatis absentiam. Nam ut optime Augustinus de cæcitate mentis: Cæcus, puto,

quod vellet videre, sed non potest: si autem vult, & non potest, inest voluntas, sed amissa est possibilitas.

Et contra Iulianum de his ignorantiae peccatis disputans, quæ quasi necessaria Iulianus nulla

Lib. 1. op. imperf. f. 41. esse contendebat: Ad hoc tertium genus (scilicet

quod peccatum est, & pœna peccati) pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cum aguntur mala, non putantur mala, vel etiam putantur bona. Cæcitas enim cordis si peccatum non esset, iniuste argueretur, &c.

Et cum probasset esse pœnam, adiicit: Quis porro volens cæcus est corde, cum velit nemo cæcus esse vel

corpore? Hæc igitur cæcitas postquam semel peccatis præcedentibus inflicta fuerit, quamuis libertatis humanæ fuerit peccata perpetrare, quæ

cæcitate plectantur, non tamen eâ plecti, multò minùs eam tollere, humanæ libertatis, aut nudæ voluntatis, sed diuinæ est potestatis. Hoc autem

facit non quandoque homini placet, sed cum eius misericordiæ visum fuerit, in quibusdam citò, in alijs serò, in plerisque nunquam. Nam quod

de Deo dixit Apostolus: Cuius vult miseretur, & quem vult obdurat; hoc procul dubio eodem modo

& ratione dici potest, sicut hoc Augustinus dixit:

Lib. 2. cont. aduers. legis & prophet. cap. 8. Quem vult illuminat, & quem vult excæcat: & immobiliter excæcatum permanere permittit. Im-

possibile verò est, ut qui cæcus est, non iterum iterumque cadat, & in tenebris ambulando tenebras magis & magis augeat, dicente Augustino:

Lib. de nat. & grat. c. 22. Nec cogitat præuicatore legis quam dignè lux deserat veritatis: quæ desertus vique sit cæcus, & plus

necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat; ut idèò tantum audiat vocem legis, quo admonetur implorare gratiam Saluatoris. Sed hæc ipsa

gratiæ inuocatio magnum est eiusdem gratiæ beneficium, quod ille spirando tribuit, qui ubi vult spirat.

Cum ergo necesse sit, ut qui diuino iudicio excæcatus est, plus offendat, & cadendo vexetur; cur nò & ipsorum peccata propter cæcitatem antè vincibilem, iam inuincibilem excusemus, si ignorantia

inuincibilis illius naturalis iuris excusat? Vtraque enim quædam cæcitas est, vtraque solâ humana potestate inuincibilis, vtraque diuinâ gratiâ & potestate vincibilis. Nullæ quippè tam profundæ tenebræ sunt cuiuscunque practicæ veritatis, quam

infusio cœlestis lucis fugare non possit. Ex eadem omnino causa vtraque nascitur: nam excæcationis causa non est alia, quàm profunda in re terrenis voluntatis immersio, cuius cupiditatis viscū vites

hominis non possunt soluere. Hinc, Deo vindicante, lucis desertio, hinc tenebræ, hinc cæcitas, pro ut sexcentis Augustini locis facile est declarare.

Omnis enim affectus libidinosus quo est arctior, & consuetudine firmitior, eo tenebrosior est; cum

Lib. 1. Conf. f. c. 12. Deus indefatigabili lege spargat pœnales cæcitates su-

A per illicitas cupiditates. Sed eadem omnino causa est & illius ignorantiae, cum qua nascimur, quæ nos jus naturæ, hoc est, veritatem, ex qua creatura rationalis naturaliter viuere, & in moribus suis regi debet, videre non sinit. Nam & illa non aliunde nascitur, nisi quia in primis parentibus nostris à Deo lumine auersi, Deoque nos deferente, cum concupiscentiis nati, & per multos annos carnalibus sensibus dediti, & sensibilibus rerum cupiditatibus innutriti sumus. Concupiscentia namque bonorum naturalium à natiuitate insita, & primis actibus statim aucta, affectum rebus concupitis alligat, & hoc ipso plus minùsue mentis oculum cæcum facit. Vnde Augustinus: Ad iram Dei pertinet iustam, quicquid cæcæ

& indomitæ concupiscentiæ faciunt libenter mali.

In Enchyrid. cap. 27.

B Cæca est igitur & illa concupiscentia, ex qua statim ab infantia malum facimus libenter mali.

Et in illud Psalmi: Supercecidit ignis, & non viderunt Solem; non videre Solem docet esse pœnam

obscuræ; ignem autem esse concupiscentias carnis, iracundiæ, &c. Et ista concupiscentia

In Psal.

carnis unde venit? Attendite. De traduce natus es cum eo quod vincas. Cum enim extra controuersiam sit, peccatorum consuetudinem, quia voluntatis affectum temporalibus rebus immergit,

cæcum facere, quis dixerit tam profundam immersionem in res sensibiles, qualem in paruulis

videmus, ex innata rerum sensibilibus cupiditate, non obscurare mentem ad æternas veritatis regulas intelligendas? Nam hinc est, quod Augustinus

etiam concupiscentiam, hoc est, omnium rerum temporalium cupiditatem, & grauissimum

illud pondus, cum quo nascimur, carnalem consuetudinem vocat; quia eosdem quos consuetudo, effectus parit: Pars quædam eius (animæ) re-

Lib. de Fide & Symbol.

sistit spiritui, non naturæ, sed consuetudine peccatorum: quæ consuetudo in naturam versa est secundum

generationem mortalem peccato primi hominis. Vbi illam differentiam inter consuetudinem actibus

comparatam, & concupiscentiam ingenitam ponit, quod concupiscentia sit quædam consuetudo

generatione in naturam versa; ubi consuetudo è contrario est concupiscentia actibus comparata.

Et in libro octoginta trium quæstionum explicans Apostoli locum: Vbi est mors contentio tua?

Lib. 83. q. 70.

D sic loquitur: Mortem significari arbitror hoc loco, carnalem consuetudinem, quæ resistit bonæ voluntati delectatione bonorum temporalium fruendorum, &c. Hanc autem mortem peccato meruimus; & subiungit de libertate ab illa morte in paradiso ante peccatum.

Et apertissimè alibi vocat libidines, consuetudines, & inclinationes animæ ad fruendum inferioribus:

Lib. 1. de doctr. Christ. cap. 24.

carnem autem concupiscere aduersus spiritum propter indomitam carnalem consuetudinem; quod consuetudinis vinculum, inquit, à parentum etiam propagine inueteratum naturæ lege inoleuit. Quid ergo

mirum, si instar consuetudinis obscurat animam tanquam auersam à Deo, & ideo adhærente illi

E cæcitate puniatur? Ardentissimus quippe impetus non modò puerorum, sed & infantium animulas, ad fruendum innocenter omnium sensuum delectationibus, quibus tunc reguntur, impellit.

Et unde impetus ille, nisi ex illo pondere concupiscendi, quo anima ex peccato in omnes voluptates prona curuatur? Nam quemadmodum irrationalis iracundia, qua feruent paruuli cum tollitur id quo delectatur, ita & effrenis cupiditas oblectandi se, quam impediri molestè ferunt, ejusdem ingeniti ponderis inclinationes sunt, quo

istud rotatur horologium. Vnde Augustinus: Istis

Lib. 83. q. 70.

carnalibus quinque sensibus prima hominis atque imbui-

tur, necessitate naturæ mortalis, qua ita post peccatum primi hominis nati sumus, ut nondum reddita luce mentis, carnalibus sensibus subditi, carnalem vitam sine ulla veritatis intelligentia transeamus. Tales necesse est esse infantes & paruulos pueros, qui nondum possunt accipere rationem. Quanta verò intentione in ista, quæ foris sunt, sensibilia feratur anima etiam infantis, vel hinc solum conijci potest, quod lucis huius hauriendæ sic auida sit, ut si quispiam minus cautus, aut nesciens quid inde possit accidere, nocturnum lumen posuerit ubi jacer infans, in ea parte ad quam jacentis oculi possint retorqueri, nec ceruix possit inflecti, sic ejus inde non remouetur aspectus, ut nonnullos ex hoc etiam strabones fieri nouerimus, eam formam tenentibus oculis, quam teneris & mollibus consuetudo quodammodo infixit; quo exemplo Augustinus ad hoc probandum vsus est. Ita & in alios corporis sensus, quantum finit illa ætas, intentione se quasi coarctant animæ paruulorum, ut quicquid per carnem offendit aut allicit, hoc solum abhorreant vehementer aut appetant, ut diuersis locis Augustinus notat. Hoc pondus innocenter in paruulis ad sensuum obiecta fertur, quia ætas illa ratione ductrice destituta innocenter illis fruitur: sed cum adolescentibus adolefcit, quia fruendo sapius, augefcit magis & magis. Hoc enim ipsum pondus est, ex quo omnia peccata maiorum pullulant, & hoc ipso, quo iam per ætatem ratio accensa eisdem delectationibus non repugnando frui pergit, iam peccata deputantur: quemadmodum suo loco fusè & ex professo ex Augustini principijs ostensuri sumus. Hoc ergo ingenitum pondus in sensibilia, iste effrenatus impetus, ista, inquam, concupiscentia rerû terrenarum, cum qua nati sumus, & adolefcimus, quæ in obiecta vnicuique ætati & statui & occasione congrua erumpit, est illa, quæ animam in terrenas delectationes instar consuetudinis acquisitæ pronissimam, & idcirco etiam ad intelligibiles regulas veritatis penetrandas hebetem & ignaram facit, simulatque rationis vsus illuxerit.

Cum igitur vtriusque cæcitatæ, & illius, quæ ex peccato primo nobis ingenita statim cum emicantis luce rationis apparet, & illius, quæ propter graua peccata nonnullos, Dei luce deferente, excæcatos dicimus, eadem causa sit, vtraque solâ hominis potestate inuincibilis sit, gratiæque, quæ non semper nec omnibus datur, vincibilis; si illam inuincibilem à peccato excusare statuamus, nulla ratio videtur esse, cur non & excæcationem, cum humana voluntate contracta, humanâ voluntate non sit amplius vincibilis, excusare dicamus. Quod cum omnes facile iudicent nefas esse hoc de excæcatione sentire; non debet cuiquam nimis incredibile videri, si nec ignorantiam inuincibilem juris naturæ à peccato excusare Augustinus doceat. Nullum enim Augustinus in duabus istis ignorantibus seu cæcitatibus, quantum ad peccati excusationem, discrimen agnoscit. Nam quemadmodum ad peccatum sufficere docet, quod ignorantia illa pœna peccati sit, ita etiam quod excæcatio. Quod si diceret, inquit Augustinus, quid ergo peccauerunt Iudæi, si Deus illos excæcavit, ne agnoscerent Christum? Quantum possemus imbuendo rudi homini ostenderemus, ex alijs occultis peccatis Deo cognitis venire iustam pœnam huius cæcitatæ. Ecce peccata sunt peccata cæcitatæ, quia cæcitas iusta pœna est præcedentium peccatorum. Et alibi, cum tractaret illum locum: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, &c. luculentiùs idem docet: Quod si ita

est, inquit, quis non exurgat in defensionem Iudæorum, ut eos extra culpam fuisse proclamet, quod non crediderunt? Propterea enim non poterant credere, quia excæcavit oculos eorum. Sed quoniam potius Deus extra culpam debet intelligi, cogimur fateri, alijs quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse; quæ tamen excæcatione non potuerunt credere. Nihil apertius dici potuit. Nam & credendi, hoc est, videndi impotentiam in excæcatis, & verum tamen peccatum agnoscit: quia impotentia; velut iusta peccatis præcedentibus pœna, retributa est. Hoc autem est ipsissimum, quod de ignorantia inuincibili toties docuit. Hic autem ad sufficientem gratiam recurrere, quæ excæcatis quoque semper præsto sit, ut possint cæcitate liberari, & videre si velint, paradoxum est in Augustini doctrina non solum inauditum, sed quo vniuersa eius principia de gratia iugulantur: ut suo loco demonstrabitur.

DE CONCVPISCENTIA.

CAPVT VII.

NOMINA CONCVPISCENTIÆ:
qui motus eius, & eorum obiecta.

ALTERA pœna, qua peccatum primi parentis nostri punitum fuit, & vniuersum humanum genus atteritur, est illa, quam Scripturæ sacræ concupiscentiam vocare solent. Vnde Apostolus ad Romanos: *Vt a obediatis concupiscentiis eius.* Et: *b concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.* Et Iacobus: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeccus: concupiscentia verò cum conceperit, parit peccatum.* Et alijs plurimis locis. Auctores verò seculares Latini, ut Tullius, eam libidinem appellant: vnde libro tertio de Republica dicitur ab eo *animus pronus ad libidinem*; &, *Ratio imperare libidini*: Græci verò maximè Platonici, *voluptatem*. Vnde Plato dicebat *voluptates*, id est, libidines esse illecebras atque escas malorum. Et hinc est, quod Platoniorum imitatione etiam Cicero eam sapius voluptatem nuncupet, ut videre licet passim in Tusculanis, & in Hortensij fragmentis, quæ citantur ab Augustino. Ex secularium igitur Scriptorum imitatione sexcenties Augustinus concupiscentias vocat libidines, nonnunquam delectationes: ut, *Delectatione morbida vincitur*, & alibi aliter quoties: sæpè verò *voluptas*, quo nomine peculiariter Iulianus passim utebatur. Vnde quarit ex Augustino, vtrum in coniugibus Christianis conuentuum voluptatem pudicitiam an impudicitiam nominet? quod Augustinus tanquam de libidine dictum accipit. Et libro secundo de nuptijs: *a Voluptas ergo ista, quam tu diabolicam vis videri, &c.* Et alibi: *b De coniugum voluptate generatur*. Vnde & Ambrosius apud Augustinum: *Rediunt resurgunt voluptates*: quod apertum est de libidinibus esse dictum. Et in libro de paradiso: *Voluptas & delectatio bene sapiens dicitur, quia & carnis appellatur sapientia*: quod Augustinus statim exponit esse dictum de lege repugnante in membris

Tract. 15. 32
Iuan. & Lib.
14. de Tran.
4. 5.

lib. 13. cont.
Iuan. 1. 12.

in quest. sup
Matth. 2. 14.

a Rom. 6.
b Rom. 7.
Iacobi. 1.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 14.
In Enchir.
cap. 24.

Lib. 4. cont.
Iul. cap. 8.

a Lib. 2. de
nupt. c. 9.
b Lib. 6. c. 6.
Iul. c. 24.
Lib. 2. cont.
Iul. c. 5. ex
lib. de philo.
sophia.

nostris: Hæc est, inquit, voluptas illa suscepta tua, id est, libido, seu concupiscentia, quamvis & tu reprehendas eius excessum.

Porro concupiscentia ista, seu libido, seu cupiditas, seu voluptas, seu delectatio, quocunque ex istis nominibus appellare malis, non est aliud, quam pondus quoddam habituale, quo anima inclinatur ad fruendum creaturis, seu ut Augustinus loquitur, *rebus inferioribus*. Ponderis eam Augustinus vocat, cum de concupiscentia loquens dicit: *Nonne hinc apparet, in quod velut pondere suo procliuus & prona sit vitiosa natura?* Nam siue concupiscentia sit appetitus ipse sensitivus ac voluntas, quatenus gratiâ subleuante & refrenante de-

stituta suapte quasi gravitate ac pondere in res creatas appetendas prona sunt, ut multi volunt; siue sit aliquid potentijs superadditum, ut magis Augustinus indicare videtur, habet se instar consuetudinis pertinacissimè propellentis ad fruendum voluptatibus. Ex quo fit, ut illam Augustinus non semel naturalem consuetudinem vocet, & consuetudine actuum augeri, roborari, & pœnè inuictam fieri fateatur. Nam locum illum tra-

Galat. 5. Etans: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: Dictum est hoc, inquit, propter indomitam carnalem consuetudinem, aduersas quam spiritus concupiscit, non ut interimat corpus, sed ut concupiscentiam eius, id est, consuetudinem malè domitam faciat spiritui subiugatam, quod naturalis ordo desiderat. Et paulo pòst: Etiam in hac vita meditandum est, ut consuetudo carnalis mutetur in melius, nec inordinabilis motibus resistat spiritui. Et ostendens illam pugnam non oriri ex odio spiritus in carnem, vel

ibid. carnis in spiritum: Non per odium, inquit, resistente spiritui, sed per principatum: quia magis quod diligit, vult subditum esse meliori; nec per odium resistente carne, sed per consuetudinis vinculum, quod à parentum etiam propagine inueteratum, naturæ lege inoleuit. Et rursus finem spiritus in ista coërcitione carnis exponens: Id ergo agit spiritus in domanda carne, ut soluat malè consuetudinis quasi pacta peruersa, & fiat pax consuetudinis bonæ. Et in Epistolam ad Ga-

In. c. 5. latas: Quamvis habitet in eorum mortali corpore peccatum, nondum extincto impetu consuetudinis naturalis, quia mortaliter nati sumus, & propria vitæ nostræ, cum & nos ipsi peccando auximus quod ab origine peccati humani damnationisque traheramus. Et in libro

Cap. 10. de Fide & Symbo. o: Pars eius (animæ) quædam resistit spiritui, non naturæ, sed consuetudine peccatorum. Vnde dicitur: Mente serui legi Dei, carne autem legi peccati. Quæ consuetudo in naturam versa est secundum generationem mortalem peccato primi hominis. Ex quibus locis apertissimum est, Augustinum etiam illam innatam concupiscentiam vocare consuetudinem, sed naturæ inolitam, quæ ex Adamo in proles propagata fuit. Quid ergo mirum, si illam actuum nostrorum malorum consuetudo augeat, bonorum imminuat? Quod luculentè declarat, Sermone quadragesimo quinto de tempore: Quod dixi de ebrietate, hoc de omnibus vitijs, hoc de omnibus cupiditatibus intelligas. Cum aliquibus enim nati sumus; aliquas consuetudines fecimus &c. Consuetudini ergo semper repugnandum est, quia ipsa concupiscentia, cum qua nati sumus, finire non potest, quamdiu vivimus. Quotidie minui potest, finire non potest. Eodem loco habet consuetudinem & concupiscentiam, eodem modo paulatim minui.

Cap. 5. Scire libet, quomodo & augeatur? Peccatum (id est concupiscentia) vnde in carne, nisi ex traduce mortalitatis, & assiduitate voluptatis? (id est consuetudine) illud est ex pœna originalis peccati, hoc est pœna frequentati peccati. Cum illo in hanc vitam nas-

A cimus; hoc vivendo addimus, Quæ duo, scilicet natura, & consuetudo coniuncta robustissimam faciunt & inuictissimam cupiditatem, quam vocat peccatum, & dicit habitare in carne.

Ex hac ergo concupiscentiæ innatæ & consuetudinis actibus acquisitæ similitudine vel identitate, fit, ut utriusq; etiam primam originem similem omnino statuatur, & vnam per alteram explicet. Nam cum Fortunato Manichæo explicare conaretur, qua ratione factum sit, ut homo primus antea liberrimus, nulla in malum cupiditate titillante pelleretur; nos autem in peccata quasi quadam necessitate præcipitemur, ad peccatum illud primum recurrit, quod libera voluntate commissum est, & concupiscentia instar consuetudinis consequente punitum: Potest autem,

B inquit, unusquisque nostrum mediocri consideratione inuenire verum esse quod dico. Hodie namque in nostris actionibus, antequam consuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid, vel non faciendi. Cum autem ista libertate fecerimus aliquid, & facti ipsius tenuerit animam perniciosa dulcedo & voluptas, eadem ipsa consuetudine sic implicatur, ut postea vincere non possit, quod sibi ipsa peccando fabricata est. Quod continuo exemplis illustrat, & rem inferens ipsam, cuius declarandæ causa consuetudinem actibus acquisitam accerserat: Et hoc est, inquit, quod aduersus animam pugnat, consuetudo facta in carne: ipsa est nimirum carnis prudentia. Et paulo pòst: De ista consuetudine animæ facta cum carne Apostolus dicit: Si-

C cut per vnus inobedientiam peccatores constituti sunt multi, &c. Et rursus: Quamdiu ergo portamus imaginem hominis terreni, id est, quamdiu secundum carnem vivimus, qui vetus etiam homo nominatur, habemus necessitatem consuetudinis nostræ; quam statim exponit esse legem peccati & mortis. Vbi vides luculentissimè declaratum, tanquam rem vniuscujusque mediocri consideratione penetrabilem, quo pacto ex libertate peccandi, qua primus homo præcelluit, in nobis necessitas quadam facta sit: nempe propter consuetudinem generatione propagatam. De quo non minùs euidenter alibi, cum præ manibus haberet locum illum Apostoli: Absorpta est mors in victoriam; ubi est mors contentio tua? sic mortem illam explicat:

D Mortem significari arbitror hoc loco carnalem consuetudinem, quæ resistit bonæ voluntati, delectatione bonorum temporalium fruendorum. De qua contentione & illud explicat: Caro concupiscit aduersus spiritum, &c. Et originem illius mortis, hoc est, carnalis consuetudinis nobis aperiens, non ex actibus nostris esse natam, sed peccati propagatione traductam: Hanc autem mortem peccato meruimus: quod peccatum erat antè omni modo in libero arbitrio, cum in paradiso nullus dolor de negata delectatione voluntati bonæ hominis resistebat, sicuti nunc. Quomodo ergo facta est ex illa tanta Adami libertate in nobis posteris eius procliuitas in peccatum; Audi Augustinum Verbi gratia, si quisquam existat, quem nunquam delectauit venatio, omni modo liber est, utrum venari velit an nolit, nec eum cruciat quisquis hoc prohibet. At si ista libertate malè usus, venatus fuerit contra prohibentis imperium, paulatim subrepens delectatio mortificat animam, ut si abstinere velit, absque molestia & sine angore non possit; cum id antè tota sanitate non ageret.

Ex his patet, quàm rectè suprâ dixerimus, concupiscentiam, quam Augustinus vestigium peccati vocat, esse instar consuetudinis, quæ veluti similitudo quadam primæ voluntatis in anima carnem informante relictæ fuit: quo veluti pondere deor-

*Lib. 83. 99.
1. 70.*

Ibid.

Ibid.

sum premebatur, & in naturam versa in posteros ejus propagata fuit. Nam, ut ipse docet, consuetudo huiusmodi fit in quadam inferiori parte voluntatis, quam ipse vocat, *partem animalem*, appetitum animæ, per quem de membris corporis operamur; *partem*, quæ debet obtemperare rationi, tamquam rectori viro; *partem* quæ carnalibus gaudijs tenetur; quam alibi vocat, *partem ubi est morbidus quidam carnis*, id est hominis, affectus. Et ista quidē de concupiscentia dicta sint, quatenus pondus instar consuetudinis esse, iuxta Augustinum asserueram. Nunc de motibus, in quos incessanter inclinat.

Motus isti non sunt aliud, nisi quædam inclinationes, impetus, concupiscentiæ, appetentiæ, appetitus, cupiditates, amores, ac desideria; quibus omnibus nominibus, & alijs pluribus eos Augustinus vocare solet; nonnunquam etiam delectationes, prout delectatio Platonico more pro actibus concupiscendi delectationem sumitur. Nam sicut concupiscentia sæpè pro illo habituali pondere, sæpè etiam pro eius actuali motu sumitur; ira & delectatio, ut supra dictum. Vnde illud Augustini: *Carnalis consuetudo resistit bonæ voluntati delectatione bonorum temporalium fruendorum*, id est, cupiditate, seu appetitione. Quod ex alijs multis locis esset facile ostendere, si res requireret.

Maiores difficultates est in ostendendo, quod sit obiectum istorum motuum. Sed breuiter dicimus, obiectum eorum esse quicquid non est Deus, qui creaturæ rationali verum & vnicum bonum est: hoc est, quamlibet creaturam. Omnis enim creatura vitiosè amari potest, & ex illo amore nascitur cupiditas, qua in eundem amorem iterandum animus postea etiam inuitus vrgetur. Pars enim ista inferior animæ omnium omninò malarum consuetudinum capax est. Ex quo fit, ut quamcunque creaturam anima vitiosè adamauerit, ad actum iterum partem consuetudine stimuletur; cum sensibilis cuiusdam perturbationis motu. Vnde propter illius amoris, seu rei amatae diuersas affectiones atque mutationes, diuersis quoque perturbatur modis, gaudet, dolet, sperat, desperat, metuit, irascitur, hoc est, illis motibus etiam inuitus proritur, idque tam sensibilibus passionibus, quæ eis, quibus ex cuiusque alterius adamatae rei mutatione quatitur. Hoc autem an idcirco contingat, quod in quocunque siue bonæ siue malæ voluntatis motu appetitus inferior velut pedisequus dominam suam sequitur, & erga phantasma suum velut idolum, cum quo ludere solet, instar simiæ similes amplexus imitatur; an verò, ut magis Augustino videtur consonare, quod ipse apex supremæ voluntatis, cuius est dissentire ac consentire, non est capax consuetudinum, quæ actibus comparantur: sed est aliquid voluntate inferius, quod huiusmodi affectus & impressiones ex ejus impetu suscipit, nihil ad præsens negotium facit. Sufficit hic motuum concupiscentiæ obiectum esse quamlibet creaturam, in quam carnaliter exarscere etiam contra propositum hominis potest & solet. Carnaliter dico Apostolicâ phrasi, qua dicitur: *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem*: Non quod ista lucta cum concupiscentiæ motibus solâ carne peragatur, cum statim Apostolus, *hereses, inuidias, emulationes*, & peculiariter *animositates*, quæ clarissimè ad animum pertinent, carnis concupiscentias nominet: sed quia, ut Augustinus Apostolum explicans, & eius phrasim plerumque imitans dicit: *Anima, cum carnalia bona appetit, caro nominatur. Et paulo post: Anima propter carnales affectiones caro nominatur. Carnalia verò bona Scripturæ*

A phrasi sunt bona creata, siue secundum animam, siue secundum corpus, siue secundum vtramque partem hominis, appetantur. Et carnales affectiones sunt, quibus in bona creata ferimur, nullâ habitâ ratione creatoris. Vnde Augustinus diuersis locis notat, carnem, cum dicit Apostolus: *Caro concupiscit aduersus spiritum*; & cum opera carnis nominat, eo locutionis modo quo totum significatur à parte, ipsum hominem nomine partis intelligere. Eademque de causa tradit, non solum Epicureos, qui summum hominis bonum in corporis voluptate posuerunt, sed & Stoicos, qui in animo, secundum carnem viuere; sicut Scriptura diuina loqui solet. Nam deserto creatore bono viuere secundum creatum bonum, non est bonum, siue quisque secundum carnem, siue secundum animam, siue secundum totum hominem, qui constat ex anima & carne, eligat viuere. Itaque & anima potest carnaliter appeti, & caro carnaliter fugi; quando id fit vanitate humanâ, non veritate diuinâ, ut ibidem docet. Itaque rursum in libro de continentia: *Cupiditas*, quam ante libidinem vocauerat, in vitio ponitur, nec tantum est corporis, verum & animi. Etenim si cupiditas corporis est in fornicationibus & ebrietatibus; numquid in inicitia, contentiones, emulationes, postremo animositas in corporis voluptatibus, ac non potius in animi motibus & perturbationibus exercentur? Carnis tamen opera hæc omnia nuncupauit Apostolus, siue quæ ad animum, siue quæ ad carnem proprie pertinent, ipsum scilicet hominem nomine carnis appellans. Opera quippe hominis sunt, quæ non dicuntur Dei, quoniam homo qui hæc agit secundum seipsum viuit, non secundum Deum, in quantum hæc agit. Vbi quod Augustinus dicit, cupiditatem non esse tantum corporis, sed & animi; & quod antè dixerat, ipsas carnis aut animi libidines contineri, nullo modo vult definire, vtrum libidines sint in ipsa voluntate, an in appetitu sensitiuo, seu in aliqua parte voluntatis interiori; sed per animum id totum accipit, quod non est propriè caro. Quod ex libris de Ciuitate Dei compertissimum est. Nam idem agens dicit: *Sibi ipse, (homo) id est, voluntati eius animus, eoque inferior caro eius non obtemperat. Ipso namque inuito & animus plerumque turbatur, (scilicet passionibus) & caro dolet, & veterascit, & moritur. Et mox distinguit dolorem carnis à dolore animæ, seu tristitia. Et metum in anima esse dicit, non in carne, sicut & iram, similesque passionibus, quas in appetitu sensitiuo esse constat.*

Hinc est igitur, quod Augustinus generalis istius concupiscentiæ motus explicans, hanc latitudinem obiecti eis tribuere solet. Nam subinde obiectum illud vocat *bona temporalia*; ut cum dicit: *Carnalis consuetudo resistit voluntati bonæ, delectatione bonorum temporalium fugiendorum*. Et alibi: *Adiutorium ad vincendas temporalium rerum cupiditates*; quibus æterna bona statim opponit. Subinde inferiora, ut cum dicit: *Libidines & inclinationes animæ ad fruendum inferioribus*. Inferiora verò sunt Augustino, quæcunque sunt infra spiritum rationalem. (Solet enim ipse summum vocare Deum, medium animam, infimum corpora, (vel etiam quæcunque sunt infra Deum, ut cum dicit: *Inferioribus non offendamur*; solis autem superioribus delectemur. Aliquando verò carnalia, & temporalia; ut cum dicit: *Aliquando tardius eius (animæ) impetus, quo in carnalia & temporalia defluit, refrenatur*. Sed siue temporalia concupiscentiarum obiecta nominet, siue inferiora, siue carnalia, siue etiam secularia, idem per hæc omnia significatur: ita latè quippe sumuntur illa, ut comprehendat eorum appetitus seu libido; omnia

lib. 1. de
Genes. cont.
Manic. c. 19
cap. 11.
cap. 14.
cap. 19.
lib. 1. de
nupt. c. 31.

lib. 83. 99.
q. 70.

Lib. 14. de
Ciu. c. 2.

Ibid. c. 9.

Lib. de Cont.
tinent. c. 13.

cap. 12.

Lib. 83. 99.
q. 70.

Lib. 1. de
Doct. Christ.
c. 24.

Galat. 5.

lib. 1. de
Genes. c.
19.

Ibid.

nia illa vitia, quæ describit Apostolus, cum *opera carnis* quæ concupiscit aduersus spiritum, esse dixit præter aperta carnis vitia, etiam illa, quibus animi vitia demonstrantur à voluptate carnis aliena. Quis enim seruitutem quæ Idolis exhibetur, venetia, inimicitias, contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, hæreses, inuidias non potius intelligat animi vitia esse, quàm carnis, prout caro pro illa notissima hominis parte usurpatur? Quandoquidem, vt Augustinus ait, *fieri potest, vt propter idololatriam, vel hæresis alicuius errorem à voluptatibus carnis temperetur.* Hinc alibi generalius eandem concupiscentiam & obiectum eius exprimit, dum eam vocat, *amorem fruendi quibuscunque creaturis.* Et alio in loco ei opponit charitatem; quam notum est esse amorem Dei propter Deum.

Lib. 14. de
Ciuil. c. 2.

Lib. 4. cont.

Iul. c. 3.

Lib. de grat.

Christ. c. 20.

Porro cum constet, huius concupiscentiæ motus esse appetitus quosdam, seu desideria indeliberata, sicut illis nominibus sexcenties eos Augustinus vocat, desiderium verò ad possessionem rei desideratæ naturaliter tendat, hinc liquet, concupiscentiæ motus semper ad fruitionem tendere. Fruitio quippe est boni quod desiderauimus iam obtenti, vt cum quadam voluptate percipiatur. Istum concupiscentiæ scopum seu finem sæpissimè Augustinus insinuat: vt cum paulò antè appellauit libidines *inclinationes ad fruendum inferioribus*; & cum toties tradit, voluptatibus inhiare concupiscentiam: *Vitium*, inquit, *iudicasti esse corporalis appetentiam voluptatis. Vitium est igitur libido, quam laudas*; quam alibi vocat vel *carnalis concupiscentiam voluptatis*, vel alijs nominibus idem indicantibus. Voluptatem enim concupiscere, est voluptate velle frui. Concupiscentia quippe tanquam irrationalis & ad simplicem apprehensionem rerum nata sequi, non ad vsum rerum, sed ad fruitionem tantum inhiat. Vfus enim est rationis, quæ vnum ad alterum referre nouit & solet. Et hinc fit, vt bruta per concupiscentias libidinibus humanis similes, tantum ad fruendum, non ad vtendum impellantur: vt etiam sanctus Thomas tradit. Quamobrem & ipsis concupiscentijs ad aliquid aliud vti, non est concupiscentiæ, sed rationis, optimè & subtiliter non nemine pronuntiante: *Libidine non benè vritur libido, sed ratio.*

Lib. 1. oper.
imperf. f. 37.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 2.

CAPVT VIII.

CONCVPISCENTIÆ DIVISIO
in concupiscentiam carnis, oculorum, & superbiam vitæ: ex quibus omnia flagitia fluunt, & facinora.

PORRO istud libidinis malum multifariam diuiditur. Nam quamuis ad appetitiuam dumtaxat potentiam pertineat, vt potè desiderium fruendi creaturis; mediantibus tamen alijs potentijs plerumque id obtinetur, cui concupiscentia inhiat vt fruatur: & iuxta potentiarum istarum diuersitatem, quæ diuersa respiciunt bona, etiam diuersæ libidines oriuntur: sed omnes ad tria capita generalia reuocari possunt, *libidinem sentiendi, libidinem sciendi, & libidinem excellendi.* Libido sentiendi in alios quinque ramos funditur. Nam quemadmodum Deus quinque sensibus externis humanum corpus instruxit, ita quoque quinque libidines per peccatum ortæ sunt, quibus ad singulorum sensuum fruenda bona ap-

petitus ille accenditur. In omnibus quippe sensibus istis distinguendus est ipse vigor, seu viuacitas sentiendi, quæ vnus maiore quàm alius pollet, non solum à necessitate sentiendi, quæ subinde cogitur exterius sentire quod non vult, vel ab vtilitate sentiendi, sed etiam à libidine sentiendi; viuacitas enim seu vigor acrius obtusiusque sentiendi à Deo data est, quādo corpus hominis condidit. necessitas sentiendi ab obiectis in sensus irruentibus, à quibus auerti non possunt, oritur; vt cum apertis oculis, auribus, naribus, ore, videre audire, olfacere, gustare cogimur, aut frigora, calores, doloresque etiam nolentes pati. Vtilitas sentiendi est, per quam corpori aut vitæ nostræ aliquid sentiendo consulimus: vt cum cibum ad corporis salutem sumimus, oculos ad legendum, aures ad audiendum ea, quæ vtilia sunt, adhibemus. Sed ab his omnibus libido sentiendi longè diuersa est. Hæc est enim quadam animi titillatio, & proritatio, quæ, iuxta Augustini descriptionem, *nos ad sentiendum sine consentientes mente, sine repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit.* Hæc in animo quidem residet, sed per omnes sensus emicat, & satiari cupit. Per oculos quidem, cum prouocatur animus, vt res delectabiles, prata virentia, flores pulchros, aliaque innumerabilia, quibus mulceatur, videat: per aures, cum sonos concinnos, vt musicam delectabilem audiendi libido desiderat; per nares, cum odoribus gratis olfaciendis animus inhiat: per gustum, cum etiam saturum amor edendi bibendiue sollicitat: per tactum, cum animus etiam castus illa fœda libidine stimuletur: quamuis non solis genitalibus membris, sed & alijs tangendi libido compleatur, prout diuersa obiecta quæ tactui grata sunt, nullā necessitate vel humani corporis vitæque vtilitate, sed solā tactus oblectandi libidine appeti possunt. Hoc igitur generale malum omnes externos sensus suæ seruituti vendicare conatur, & in omnibus flagitijs, quæ delectatione quadam carnem afficiunt, dominatur. Voluptas enim in quam inhiat, sentiendo percipitur; & quia in ipsa carne cui sensus infixi sunt, illorum delectatio percipitur, hinc voluptas carnis propriè dicta est; & concupiscentia seu libido, quæ ad fruendum per visum, auditum, gustum, olfactum, tactum, illā voluptate incitat, concupiscentia carnis ab Apostolo nuncupatur.

Lib. 4. cont.
Iul. cap. 14.

Verum non soli sensus externi, sed & ipsius animi nobilissimæ facultates libidinis malo seruiunt. Cum enim scire seu scientia non sit exiguum creaturæ rationalis bonum, nec mediocriter eam delectare soleat, etiam in illius fruitionem ex peccato primi hominis libido quædam immanis exarsit. Nam etiam in isto genere simili planè modo naturalis viuacitas aliquid percipiendi seu cognoscendi, à necessitate, & ab vtilitate, & à cupiditate, seu libidine sciendi separanda est. Nam viuacitas cognoscendi, quæ quidam acerrimā naturaliter præditi sunt, & necessitas sciendi quæ nonnulla vera velimus, nolimus, nobis nota sunt, & vtilitas sciendi, quæ quædam propter huius vel futuræ vitæ vsus laudabiliter scire volumus, culpā carent: sed libido sciendi omnino vitiosa est. Est enim cupiditas quædam, quæ prouocatur ac titillatur animus tantummodo vt sciat; & quando illi consentitur, nascitur illud vitium, quod curiositas dicitur. Latissimè verò hæc libido per vniuersam humanam vitam patet. Non enim per intellectum tantum, sed per vniuersos omnino sensus externos, vt illam cui inhiat, noscendi voluptatem assequatur, erumpit. Distinguenda est enim

enim in externis etiam sensibus voluptas, quæ senti-
endo percipitur, à notitia, quam per easdem fen-
estras animus percipit. Inest enim animæ per
eosdem sensus corporis quædam non se oblectan-
di in carne, sed experiendi per carnem vanâ & cu-
riosa cupiditas nomine cognitionis & scientiæ
palliata. Ex hoc autem euidentius discernitur
quid voluptatis, quid curiositatis causâ agatur per
sensus, quod voluptas carnis pulchra, canora, sua-
uia, sapida, lenia sectatur: curiositas autem etiam
his contraria tentandi causâ, non ad subeundam
molestiam, sed ad experiendi noscendique libidi-
nem. Hæc enim impellit homines, vt ad spectan-
dum laniatum cadauer affluant: vt abscondas quas-
dam cantiones & absurdas audiant; vt sapes
odoresque miros quamuis ingratos percipiant:
nec tamen in solis ijs percipiendis, quæ sensibus
ingrata sunt, sed etiam in ijs quæ suauiter affi-
ciunt explorandis hæc libido dominatur. Nam
etiam in fornicationes quidam nulla voluptatis
carnalis, sed experiendi libidine præcipitati sunt.
Isto malo Alipius tentatus fuit, qui cum audiret
Augustinum ante conuersionem, nullo modo pos-
se calibem vitam ducere, cœperat & ipse deside-
rare conjugium, nequaquam victus libidine talis
voluptatis, sed curiositatis. Dicebat enim, inquit Au-
gustinus, scire se cupere, quidnam esset illud, sine quo
vita mea, quæ illi sic placebat, non mihi vita sed pœna
videretur. Ex hoc malo cupiditatis exhibentur
spectacula, indagantur naturæ secreta, artes ma-
giæ addiscuntur: hinc petuntur ab ipso Deo si-
gna & prodigia, responsa quærentur ymbrarum,
diuinationes appetuntur. Hinc tota vita homi-
num, nouarum alienarumque rerum nihil ad nos
pertinentium, nihil utilitatis habentium, nisi vt
noscentur dumtaxat, curiositate scatet. Et quia
in sensibus externis oculi ad noscendum princi-
patum tenent, vitium illud, quando consensus
animi ad se trahit, *Concupiscentia oculorum* ab Apo-
stolo appellatum est.

Sed est & tertia libido maximè omnium impe-
riosa atque perniciofa, duabusque præcedentibus
libidinibus quò spiritualior, mentique propin-
quior & intimior, eò tenaciùs adheret, tanquam
quæ non suburbia mentis, sed ipsam arcem occu-
pauit. Hæc est illa spiritibus damnatis propria
cupiditas, quâ timeri & amari ab hominibus, in
se, donisque Dei gloriari, dominari alijs, & sibi
placere lubet: quæ vno verbo *libido excellendi* ap-
pellari potest. Hæc oppugnatu & expugnatu dif-
ficillima est, & vltima; quia visceribus animi pro-
fundius impressa illo diabolico telo: *Eritis sicut*
Dij. Cui malo qui consentit, in *superbiam vitæ*,
vt Apostolus appellauit, incidit. Ex qua vel ma-
ximè fit, vt non ametur Deus, neque castè timea-
tur: *Superbis enim ille resistit: humilibus autem*
dat gratiam. In quo genere est & illa libido laudis
periculosa, quæ ad priuatam quandam excellen-
tiam contrahere tentat aliena & emendicata suf-
fragia: & hoc ipso sæpè surgit violentius, quo à
nobis ipsis arguitur & deprimitur: de ipso quippe
vanæ gloriæ contemptu subinde homo vanius
gloriatur. Tres igitur istæ libidines generales ac
principales sunt, ad quas veluti primas radices,
aliæ multæ minores ignobilioresque reuocantur;
quarum nonnullæ etiam vocabulis, quibus ap-
pellentur, carent. Sed siue nomen proprium ha-
beant, siue non habeant, ex effectibus agnoscon-
tur. Omnium quippe libidinum hoc proprium
est, quod attractiuâ & persuasiuâ, eoque imperio-
fiore quo blandiore potestate consensus volun-
tatis alliciunt, & ad se trahunt, eoque modo vni-

Tom. 2.

A uersum mundum flagitijs & facinoribus impleue-
runt. Nam iuxta diuersitatem libidinum, quibus
consentitur à voluntate, diuersitas quoque pec-
catorum nascitur. Ex quo factum est, vt quemad-
modum nos omnes libidines seu concupiscentias
ad tria capita reuocauimus, ita quoque peccata
quibus refertus est mundus, ad tres veluti fontes,
vnde omnia omnino peccata fluunt, Apostolus
Ioannes reuocet: *Omne quod est in mundo*, hoc est,
dilectoribus mundi, vt Augustinus exponere so-
let, sicut domus pro inhabitatoribus ponitur, *Con-*
cupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, &
superbia vitæ. Concupiscentia enim carnis om-
nia illa peccata comprehendit, quæ propter

B carnis voluptatem quinque sensibus hautam
perpetrantur: Concupiscentia oculorum scien-
di experiendique curiositatem, quia *videndi*
officium, inquit Augustinus, in quo primatum oculi
tenent, etiam ceteri sensus sibi de similitudine usurpant,
cum aliquid cognitionis explorant. Dicimus enim,
Vide quid sonet, Vide quàm durum sit, &c. quin
etiam de intellectu dicimus, Vide quàm verum
sit. Superbia vitæ per se satis nota est. His igitur
tribus vitiorum generibus vniuersa omnino pec-
cata continere sapissimè Augustinus & constan-
ter ab initio conuersionis vsque ad finem vitæ do-
cuit, semper intelligens curiositatem illam gene-
ralem per *concupiscentiam oculorum*. Hinc libro de

C vera religione, quem paulò post baptismum exa-
rauit: *Concupiscentia carnis, inquit, voluptatis infimæ*
amatores significat: concupiscentia oculorum curiosos:
ambitio sæculi (sic ipse legere solet) *superbos; quam*
scripturam ad eius probationem affert, quod paulo
antè præmiserat: seruiunt (homines infideles)
cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel
spectaculi, id est, spectandi seu sciendi aliquid. Ne-
go esse quemquam istorum, qui nihil colendum existi-
mant, qui non aut carnalibus gaudijs subditus sit, aut
potentiam vanam foveat, aut aliquo spectaculo delecta-
tus insaniat. Et libro secundo de Genesi contra
Manichæos ad eandem Apostolicam doctrinam
respicit, quando dicit; *Non decipit* (diabolus)

D *nisi aut superbos, aut de siderijs carnalibus implicatos,*
aut curiosos. Et in libris de Trinitate: *Anima*
(delapso à Deo) omnia officia sua ad eos fines re-
fert, quibus curiosè corporalia ac temporalia per cor-
poris sensus querit; aut tumido factu alijs animis
corporeis sensibus deditis esse afficiat excelsior; aut
cœnoso gurgite carnalis voluptatis immergitur. Quod
statim addit fieri propter experiendi vel excellen-
di, vel contrectandi cupiditatem. Et in Commen-
tarijs super Psalmos: *Hæc tria genera vitiorum,*
id est, voluptas carnis, & superbia, & curiositas
omnia peccata concludunt: quæ mihi videntur à Ioan-
ne Apostolo enumerata cum dicit: Omnia quæ in mun-
do sunt, &c. per oculos enim maximè curiositas
præualeat. Quibus tribus tentationum generi-
bus ibidem Christum Dominum à diabolo in
deserto pulsatum fuisse docet. Et in appendice

E Sermonum: *Cum ista triplici tentatione Dominus*
fuisse tentatus; (quia in omnibus illecebris mundi
huius tria sunt, aut voluptas, aut curiositas, aut su-
perbia) quid ait Euangelista? Postquam perfecit dia-
bolus omnem tentationem. Omnem, sed ad illecebras
penitentem. Restabat alia tentatio in asperis & duris,
in sauis, in atrocibus atque immitibus; restabat alia
tentatio, nempe durissimæ passionis. Et omnium
accuratissimè in tractatibus super Epistolam san-
cti Ioannis locum ipsum exponens: Omnes dile-
ctores mundi mundus vocantur. Ipsi non habent nisi tria
istæ, desiderium carnis, desiderium oculorum, & am-
bitionem sæculi. Et paulo post: Desiderium carnis,

M

id est, desiderium earum rerum, quæ pertinent ad carnem, sicut cibus, & concubitus, & cetera huiusmodi. Desiderium oculorum dicit omnem curiositatem. Iam quam latè patet curiositas ipsa in spectaculis, in theatris, in sacramentis diabolicis, in magicis artibus, in maleficijs: ipsa est curiositas. Aliquando tentat etiam seruos Dei, vt velint quasi miraculum facere; tentare vtrum exaudiat illos Deus in miraculis curiositas est, &c. Ambitio sæculi superbia est. Iactare se vult in honoribus, magnus sibi videtur homo siue de diuitijs, siue de aliqua potentia. Et cuncta concludens: Tria sunt ista & nihil inuenis vnde tentetur cupiditas humana, nisi aut desiderio carnis, aut desiderio oculorum, aut ambitione sæculi. Per tria ista tentatus est Dominus a diabolo, &c.

Ex quibus perspicuum est, Augustinum semper sensisse constanterque docuisse, omnia omninò peccata tribus istis concupiscentijs concludi; & consequenter omnes libidines atque tentationes quibus vrgemur ad illas tres generales: quas recensui, libidinem sentiendi, noscendi, excellendi, que reuocari. Sed hoc intelligi debet de libidinibus, quæ: vt ipse iam statim locutus est, ad illecebras pertinent, hoc est, quibus bonum aliquod quo mulcetur & allicitur sensus, appetitur. Sunt enim & aliæ libidines siue passionēs, quibus ad arcendum malum, quod illis concupitis repugnat voluptatibus, vel ad faciùs assequendum concupitum bonum prouocamur. Nam quemadmodum fuga mali fundatur in amore contrarij boni, & irascibilis in concupiscibili; ita motus animi, quibus prouocamur ad auersandum arcendumque malum in libidinibus illis ad bonum concupiscendum impellentibus radices habent. Sic ergò ex tribus illis cupiditatum generibus primùm omnia perpetrantur flagitia, prout flagitium peccatum est quod agit indomita cupiditas ad corrumpendum proprium animum & corpus suum: sed ex flagitijs in facinora, quibus alteri noceant, profilitur: nimirum, vt remoueantur impedimenta flagitiorum, aut adjuncta quærantur. Vnde Augustinus, cum libidinem noscendi in facinoribus vigere docuisset eaque facinora in multiplices diuideret ramos, breuiter eorum originem aperiens addit: Hæc sunt capita iniquitatis, quæ pullulant principandi, & spectandi, & sentiendi libidine, aut vna aut duabus earum, aut simul omnibus. Facinora verò ad irascibilem pertinere in eisdem Confessionibus suis tradit; vbi se dicit olim iram posuisse in facinoribus, libidinem in flagitijs. Illa committi, si vitiosus est ille animi motus in quo est impetus, & se iactat insolenter ac turbide: Hæc verò, si est immoderata illa animi affectio, quæ carnales hauriuntur voluptates. Vbi per carnales voluptates eas intelligit, quæ percipiuntur de carnalibus, hoc est, terrenis bonis; vt suprà declarauimus.

Quod si cui fortè mouetur scrupulus sub quo libidinum istarum trium genere libido possidendi collocanda sit, is sciat libidinem possidendi nunquam esse primam; sed ex alia quapiam istarum trium, vel duabus, vel omnibus velut radice proficisci. Diuitiæ quippe, quemadmodum velut satellites sunt omnium cupiditatum, omniumque flagitiorum atque facinorum, ita quoque libido possidendi seruit cæteris. Vnde optimè Augustinus: Diuitiæ ob hoc expetuntur, vt alicui istarum trium cupiditatum, vel duabus earum, vel omnibus seruiant. Et hæc quidem paulò prolixiùs tractauimus, quòd ad sequentia plenius intelligenda non mediocrem vsum habitura sint.

CAPVT IX.

NULLI CONCVPISCENTIÆ
licet consentire.

His ita constitutis quæritur, vtrum nulli istarum concupiscentiarum consentire liceat, hoc est, vtrum omnis consensus voluntatis, quo libidinem quamcunque seu concupiscentiam explere statuit, non alia de causa, nisi quia importunè vel delectabiliter aliquid petit, sit peccatum. Licere enim res ipsas seu actiones ad quas instigat libido, propter alios fines assumere, extra controuersiam est. Nam quamuis concumbendi libido importunè conjugatum stimulet, vel jejunantem concupiscentia cibi delictati, non tamen idcirco à concubitu vel cibo abstinere tenetur, si ratio sustentandæ naturæ, vel propagandæ proles cibum aut concubitum postulat. Et si enim huiusmodi libidines malæ sint, vñus tamen earum legitimus propter alios fines non est malus, sed potiùs bonus. Hoc est enim, quod frequenter Augustinus docet, conjuges concumbendo ad suscipiendam prolem, *benè vti libidinis malo*: & sicut malus vñus boni est malus, ita bonum vñum mali esse bonum. Vnde & illud celebre sancti Bernardi, cum in benefactis vanitate seu inanis gloriæ cupiditate tentaretur: Non suscepi propter te, non etiam desinam propter te.

Hoc igitur tanquam quod extra controuersiam est, prætermisso dicimus, nulli omninò concupiscentiæ siue libidini propter ipsam explendam licitum esse adhibere consensum. Quæ doctrina sicut iuxta sanctum Augustinum est verissima, ita Christianis omnibus certissima esse debet: quam & Scripturæ sacræ siue veteris siue noui Testamenti, & Augustinus earum regulam secutus, constantissimè docet. Nam in veteri Testamento Sapiens iubet: *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius faciet te in gaudium inimicis tuis.* Quod præceptum sæpè inculcat Augustinus, & ad iustitiam hujus vitæ pertinere declarat. Quid est autem post concupiscentias suas non ire, nisi id quod adiiciendo explicatiùs dicit, præstare animæ concupiscentias suas, seu id animæ suæ præstare, quod concupiscendo flagitat, quia flagitat? Nam alia de causa præstare quod flagitat, non est animæ præstare concupiscentias eius neque post concupiscentias suas ire, sed potiùs concupiscentiam tumultuantem spernere, neglectâque concupiscentiarum importunitate, necessitatem vel iustam vilitatem adeoque rationis, & ipsius veritatis præscriptum sequi.

Sed in nouo Testamento Paulus Apostolus in hac doctrina tradenda singularis est. Nam si vel ipsa vocabula, quibus concupiscentiam nominat, attendere voluerimus, hæc satis per se ipsa clamant, assensum qui eius desiderijs adhibetur, vt eius delectatione perfruamur, necessariò esse peruersum. Primum enim nomen eius est, *lex peccati*: quo vocabulo non alia de causa concupiscentia nominata est, nisi quia id quod appetit, hoc est, peccatum motuum suorum importunitate instar legis quodammodo iubet, & cogit. Vnde Augustinus: *Lex peccati dicitur, quia suadet peccata, atque, ita dixerim, iubet.* Et in libris de nuptijs, idem legem peccati verbis Apostolicis nuncupatam dicit, quod hominem sibi subditum fecerit, & addit, ei quodammodo

Ecclesiast. 18.

Lib. de Spir. & lit. c. 71.

Lib. 1. oper. imp. f. 105.

Lib. 1. c. 12. & 13.

quodammodo

quodammodo iubenti non obediendum. Quis verò dixerit, ipsi legi peccati & peccatum iubenti consentire licere, cum nec homini peccatum suadenti consentire liceat? Quamobrem cum Augustinus legem peccati descripsisset eam esse, quæ peccata suadet & iubet, statim addit: *Et si ei mente seruatur, sine excusatione peccatur.* Ecce quantâ assuerandi fiduciâ docet, si legis peccati, hoc est, concupiscentiæ motibus mente seruatur sine excusatione peccati. Et alibi exponens Apostoli locum; *Mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati: quod sic, inquit, intelligendum est, mente seruo legi Dei, non consentiendo legi peccati.* Et in eodem libro: *Hæc ergo concupiscentia, hæc lex peccati habitans in membris, cui lex iustitiæ vetat obedire, dicente Apostolo: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ad obediendum desideriis eius.* Et in opere imperfecto aduersus Iulianum de eadem concupiscentia & lege peccati peccatum iubente loquens:

In eis autem qui Deo donante faciunt quod præceptum est, id est, commota atque instanti non obediunt, nec ei arma exhibent membra, in est quidem, sed non regnat. Et paulò inferius: Quomodo præcipimur ei non obedire, nisi iubenti, siue suadenti? Alterum nomen est peccatum, quo concupiscentiam sæpè Apostolus nominat. Itaque fidelium animos ad ineundum cum eo certamen accendens, sententiam istam limpidiissimæ veritatis luce perspicuam facit: Non regnet, inquit, peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius. Ecce consensum omnem voluntatis peremptoriâ decisione interdictum: Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Ecce omnem concupiscentiæ cui consensus datus fuit, executione per externa membra velut instrumenta cooperationis inhibitam. Quorum præceptorum tanta perspicuitate fretus fidentissimè iam antè definit Augustinus, quod ei lex iustitiæ vetat non obedire. Quod longè constabit manifestiùs si concupiscentia, cur peccatum dicta sit, apparuerit. Peccatum autem dicitur, ut exponit Augustinus, non solum, quia peccato facta est: sed in primis, quia rebellando nos trahere nititur ad reatum. Quam doctrinam creberrimè inculcat. Peccatum vocatur, siue, inquit, quod peccato facta sit, siue quod peccandi delectatione moueatur, etsi ei vincente delectatione iustitiæ non consentitur. Et libro primo de nuptiis, concupiscentia peccatum vocatur, quod & peccato facta est, & peccatum, si vicerit, facit. Et omnium expressissimè: Concupiscentia alio modo peccati nomen accepit, quod ei consentire peccatum sit, nobisque moueatur inuitis. Non posset Augustinus manifestioribus verbis aperire mentem suam, ac definire sententiam, quam hîc tradimus, quod voluntatis motus, quo consentit concupiscentiæ, peccatum sit, quàm dicendo quod peccatum, si vicerit, facit; quod peccandi delectatione moriatur; denique quod ei consentire peccatum sit. Quæ doctrina ab ipsa Synodo Tridentina comprobata est, & extra disputationis vltioris aeam collocata. Nam Augustini sententiam in Sessionem & Canonem quintum transferens declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari concupiscentiam, quod verè & propriè in renatis peccatum sit; se quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur, ita videlicet, ut si consensus voluntatis accesserit, iam id quod inclinatur, id est, peccatum re ipsa perpetratum sit. Nihil enim ad peccati rationem eius inclinationibus atque motibus dæst, nisi ut consensus accedat. In qua sanè duplici Etymologia, quod ex peccato est, & ad peccatum inclinatur, tota natura concupiscentiæ

Tom. 2.

seu libidinis accuratè tangitur. Nam libido in creatura rationali non aliter exorta est, nisi quia voluntate ad peccandum liberè præeunte, sine villo adhuc proritante vel repugnante libidinis motu, ipsa libido statim velut pedissequa dominam suam voluntatem adiuturâ successit; ut ita peccatum, utroque appetitu simul concupiscente, & alterum altero per quamdam quasi istius actus consuetudinem augere, impleatur. Ex quo fit, ut, sicuti consuetudo necessariò parit actus similes ijs à quibus producta est, ita & ista concupiscentia, quæ peccando primùm istar consuetudinis cuiusdam exorta est, & peccandi consuetudine roboratur (ut fusè suprâ declarauimus) non possit alios motus edere, quàm sibi ipsi & matri suæ similes; ut sicut ipsa filia peccati est, ita peccati & ipsa mater fiat. Nam quemadmodum impossibile est, ut ex habitu auaritiæ prodeat alius motus quàm auaritiæ, & generaliter ex cuiuscunque peccati habitu vel consuetudine non potest nisi desiderium peccandi proficisci; ita quoque ex libidine velut generali quadam consuetudine, quæ peccato facta est, non aliud nisi peccandi delectatio, & libido nasci potest. Quæ de causa & Augustinus concupiscentiam, qua infirmati sumus, propter agendi perseverandique similitudinem, auaritiæ comparare non dubitat: Sic, inquit, & in homine interiore animus res est, rapina actusest, auaritia vitium est, id est qualitas secundum quam malus est animus etiam quando nihil agit, unde auaritia suæ seruiatur, etiam quando audit: Non concupisces, &c.

Hinc est, quod cum idem Augustinus vel ipsam concupiscentiam vel eius desideria seu motus exprimit, plerumque alicujus malitiæ vel peccati, ad quod inclinatur, mentionem facit: ut intelligeremus fieri nullo modo posse, quin eius motibus consentiendo peccetur. Nonnunquam enim concupiscentiam amorem peruersum nominat. Hæc (scelera) hominum sunt malorum, ab illa tamen erroris & peruersi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam nascitur. Subinde amorem rerum vanarum atque noxiarum, vanam, prauamque cupiditatem.

Quis verò sobrius dixerit, sine peccato villo peruersis, rerumque vanarum atque noxiarum amoribus vanis, prauisque cupiditatibus nos posse consentire? Ipsos verò libidinis motus suis coloribus exprimens, plerumque non aliud nisi desiderium peccati nuncupat. Concupiscentia carnis (de qua Apostolus, cum dicit: Caro concupiscit aduersus spiritum, &c.) vitiosus atque vitiosus est, nihilque est aliud quam desiderium peccati. Eisdem improbens motus aduersus Iulianum: Rogo, inquit, si est in vobis vllus sensus humanus, num potest, & malum esse peccatum, & bonum esse desiderare peccatum? Scilicet per concupiscentiæ desideria. Et instantiùs idem vrgens, insanum esse dicit, qui cum peccata mala esse fateatur, neget esse malum concupiscentiam peccatorum, etiam si aduersus eam concupiscentem spiritu, peccata concipere ac parere non sinatur. Aliquando verò, quod idem valet; delectationem peccandi vocat: humana agere agere est in carne mortali delectationem habere peccandi. Et alibi: Peccatum dicitur, quod peccandi delectatione mouetur. Subinde desiderium mali, ut quando dicit de concupiscentiæ motibus contra Iulianum: Desiderium mali malum est. Aliquando prouocationem ad malum, ut cum dicit: Ad malum prouocabat, & malum non fuit? Quæ sanè omnia planissimè nobis indicant, quoniam istorum motuum obiectum Augustinus esse sentiat, neque fieri villo modo posse, ut voluntas eis nisi delinquendo consentiat. Quis enim dixerit desiderijs peccati, concu-

M ij

piscantijs peccatorum, desiderijs mali, sine peccato posse consentiri?

Quod ne tantum ratiocinando colligere videamur, ipsa loca Augustini proferamus, quibus obtui possit quisquis huic sententiæ refragetur. Hoc enim, sine ambiguitate definit, quando dicit: *Concupiscentia causa peccati est defectione consentientis, vel contagione nascentis.* Hoc docet, quando dicit: *Dicimus dimitte nobis debita, non propter concupiscentiam, sed propter peccata quæ sunt, siue in eius consensuibus, cum ab eo quod libet vincitur id quod placet, &c.* Hoc idem tradit, quando confidenter clamat: *Omnes homines iudicant, lasciuia non esse peccatum, nisi quia concupiscentia consentitur.* Nullumne ergo malum est, cui consentiendo peccatur? Hoc denique generaliter tradit, quando de omnibus concupiscentijs sine discrimine vlllo generatim pronunciat: *Concupiscentias malas (cuiusmodi iuxta Augustini doctrinam omnes omnino sunt) quibus si bene viuimus non consentimus, tamen esse non negamus, in nobis frenandæ sunt, &c.* Et alibi æquè generatim: *Quando malè vitur homo membris bonis, nisi quando consentit eis, quæ in nobis habitant, cupiditatibus malis?*

Sed istam doctrinam tradit adhuc longè euidentiùs, cum sine vlllo omnino tergiverbationis ambiguo docet, nihil omnino propter concupiscentiam titillantem posse fieri, etiam tùm cum per illam aliquid boni, quod nobis ad vitam transigendam vtile vel necessarium est, obtinere contendimus. Coniugatis enim legitimam prolem piâ voluntate habere cupientibus, necesse est, vt libidine stimulante atque tumultuante prolem seminent. Rursus quando corpus languens in mediâ cibo potuue reficiendum est, sæpè amor edendi distinctus à fame suis illecebris animum prouocat. Sed quamuis vtrisque & prolis seminatio & corporis per alimenta restauratio, & aliorum sensuum operatio, qua nonnihil boni per eos facere nitimur, naturæ lege concessa sit, nec sine libidine titillante fieri possit, neutris tamen quicquam omnino propter illam explendam facere licet. Dura hæc sanè est lex ijs, quibus cum pecoribus animus in præsepi est, vel qui vxores nonnisi in originalis plagæ seu concupiscentiæ carnalis lenimentum ac lenocinium ducunt: sed veris Christianis, qui libidinosi voluptatibus serenitatem rationis obnubilantibus animum superiorem gerunt, omnino gratissima atque verissima. Quam Augustinus passim aduersus Pelagianos libinorum omnium patronos fidelissimos, constantissimâ cœlestis doctrinæ auctoritate commendat. Nam de coniugum castissimorum complexu loquens: *Non importunè, inquit, in coniugatis esse dicitur) concupiscentia seu libido) si enim summum culmen obtinent pudicitia coniugalis, faciunt boni aliquid per illam, quamuis nihil faciant propter illam.* Et de Catonis hominis infidelis honestate disputans, nihil eum propter voluptatem fecisse tradit; si rigidi seruator honesti fuit. *Qualis vir, inquit, Cato fuerit, & vtrum in eo vera virtus honestasque laudata sit, alia quæstio est. Ad quemlibet tamen finem sua referret officia, non vtiq; sine voluptate filios procreauit; & tamen nullos Catonis in actus subrepsit, partemque tulit sibi nata voluptas: quoniam & quod non faciebat sine voluptate, non faciebat propter voluptatem, nec in morbo huius desiderij suum vas possidebat.* Quam doctrinam ne quis soli commixtioni coniugum peculiarem esse crederet, quasi in ea tantum nihil propter voluptatem, seu concupiscentiæ sedandam importunitatem, fieri posse lex diuina permetteret, alijs locis ad omnes aliorum

sensuum voluptates extendit. Nam de primorum hominum voluptatibus, quæ per corporeos sensus ab eis percipi potuissent, ac de libidine carnalium sensuum hanc regulam tradit: *Vt nullus supervacuuus siue importunus motus esset ex illa, nihil nisi quod prodesset, fieret per illam, NIHIL OMNINO FIERET PROPTER ILLAM.* Et paulò post ex eiusdem regulæ præscripto prouocationibus comedendi atque bibendi, hoc est, libidini atque voluptati cibis ac potus illos limites figit, vt salus corporis, non voluptas attendenda sit; necessitas, non cupiditas. Quem limitem si titillationibus cupiditatis prouocati transferimus, malum quod fecimus pœnitendo testamur. Eoque malo benè tunc vitur inquit, quando per illam non nisi quod salutis conducibile est agimus. Viro- rum quippe temperantium ista in restaurandis animis corporis sui præcipua lucta est, vt cum comedendo bibendoque per voluptatem, quam gustando percipiunt, transire necessarium sit, non faciant aliquid propter adiunctas inhiantis & insidiantis cupiditatis illecebras, quod propter solam corporis necessitatem fieri debere confitentur. Hinc enim eorum gemitus ac pœnitendi dolor, cum illas metas se transiisse cognoscunt. Quas voluptatis illius insidias, & sanctorum luctam, quam cum ea indefinenter gerunt, ne necessitatis limitem transeat, præclare describit Augustinus:

Hoc me docuisti, inquit, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Ecce metam, quam libidini comedendi atque bibendi honestas fixit. Iam vide, quibus insidijs voluptatis fiat, vt dum per illam transire cogimur, animum ab honestatis intuitu detrahat, vt propter illam satiandam fiat, quod valetudinis causâ faciendum est. *Sed dum ad quietem satietatis ex indigentia molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentia: ipse enim transitus voluptas est, & non est alius quàm transeat, quàm quod transire cogit necessitas.* Et cum salus sit causa edendi, & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causâ fiat, quod salutis causâ me facere dico vel, volo. Vtriusque verò valdè manifestam differentiam subiicit, ex qua possunt sine errore discerni: *Nec idem, inquit, modus vtriusque est. Nam quod salutis satis est, delectationi parum est.* Iam verò istam ordinis naturalis peruerisionem, per quam animus ab intuenda honestate ad voluptatem spectandam detorquetur, esse malam, perspicuè Augustinus non de illa sola comedendi, sed de omnium sensuum libidinibus ex professo docet. Cum enim libidinem sentiendi descripsisset esse illam, quæ nos ad sentiendum siue consentientes mente, siue repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit; statim adiicit: *Hæc est contraria dilectioni sapientia, hæc virtutibus inimica.* Hoc malo, quantum attinet ad eam partem, quæ sibi sexus vterque miscetur, benè vtuntur nuptiæ, cum coniuges procreant filios per illam, nihilque faciunt propter illam. Quam regulam benè vtendi voluptate etiam ad aures, omnemque sensum in sequentibus prorogat: *Mouetur certè animus ad pietatis affectum, diuino cantico audito: tamen etiam illic, si sonum non sensum libido audiendi desideret, improbat: quanto magis, si cantiunculis inanibus, vel etiam turpibus delectatur.* Ecce improbat, si sonus, id est, sonorum delectatio etiam in diuino cantico diligatur, multoque magis si inanibus cantiunculis animus delectetur. Quod non est aliud, quàm id quod alijs verbis dicimus, tunc esse peccatum, cum libidini audiendi sonos delectabiles voluntate consentimus. Sic eum improbari, non velut actum

Lib. 6. cont.
Iul. c. 19.

Lib. 1. ad
Bonif. c. 13.

Lib. 3. cont.
Iul. c. 14.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 23.

Lib. 4. c. 5.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 2.

Lib. 5. c. 9.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 14.

Ibid.

Lib. 10.
Conf. 1. c. 31.

Ibid.

Ibid.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 14.

Ibid.

actum minus perfectum tantummodo, sed tanquam indecentem & inhonestum, hoc est, tanquam verum peccatum, & pœnâ dignum, sine dubitatione sentit Augustinus. Nam eandem peccandi facilitatem in sonoris illis aurium illecebris prosequens alibi accuratius, de seipso jam Deo seruiente, jam sancto, jam à secularibus illis & histrionicis ac theatricis aurium corruptelis remotissimo, sic loquitur: *Sed delectatio carnis mea,*

Lib. 10. conf. 6. 33 cui MENTEM ENERVANDAM NON OPORTET dare, sæpè me fallit, dum rationem sensus non ita comitatur, ut patienter sit posterior: sed tantum quia propter illam meruit admitti, etiam præcurrere ac ducere conatur: ita in his PECCO non sentiens, sed postea sentio. Et paulò post, cum etiam nimia seueritate se subinde valdè errare dixisset, & inter periculum voluptatis & experimentum salubritatis fluctuare, sic denitiuâ sententiâ controuersiam istâ dirimit: Cum mihi accidit, ut me amplius cantus,

Ibid. quàm res, quæ canitur moueat, PŒNALITER ME PECCASSE CONFITEOR, & tunc mallet non audire cantantem. Ecce ubi sum, flete mecum, & pro me flete, qui aliquid boni vobiscum intus agitis, vnde facta procedunt. Nam qui non agitis non vos hæc mouent.

De odoribus, aliisque sensuum cæterorum lenociniis eadem planè ratio est. Nam quamuis, cum adsunt percipi possint, neque necesse sit nares vel claudere vel corpus auertere, ipsorum tamen suauolentibus vel blanditijs, cum adsunt, animum per carnem pascere, vel cum absunt, ad pascendum animum requirere, vitiosum est. De odoribus enim, gustus, atque tactus objectis sensui externo commodis & blandientibus ita generaliter Augustinus: *Ea verò quæ his* (objectis incòmodis,

Lib. 4. cont. Iul. c. 14. ut putoribus, amaritudinibus, æstibus, frigoribus, asperitatibus, &c. (contraria commode sumimus, si nihil eorum interest ad salutem, vel ad declinandam doloris laborisue molestiam, etiam si cum aliqua sumuntur delectatione, cum præsto sunt, tamen cum absunt, nullâ sunt desideranda libidine (hoc est, oblectandorum dumtaxat sensuum cupiditate, atque voluptate) si autem desideratur non est bonum. In quibuslibet enim talis domandus & sanandus est appetitus. Et mox ostendit exemplo, eum qui ingreditur locum thymiamate redolentem, non necessariò

Ibid. debere nares claudere: & addit: Sed nunquid cum inde fuerit egressus, id domi suæ vel quacunque pergit, desiderabit? Aut si desiderauerit, satiare debet istam libidinem, non frenare, & contra concupiscentem carnem spiritu concupiscere, donec ad illam redeat sanitatem, qua nihil tale desideret?

Ex his, quæ hætenus de sensuum externorum usu diximus, facillè intelligi potest, quis iuxta doctrinam Augustini sit inculpabilis & verus perfectusque Christianæ vitæ modus, qui in eorum objectis licitis (quædam enim speciali vel voto, vel præcepto, vel omnibus omnino, vel cuiusdam hominum generi prohibentur, de quibus hic non agimus) admittendis vel respuendis obseruari debet. Nimirum, ut ea objecta sensuum, quæ ad fugandam laboris dolorisque molestiam, salutemue procurandam aliquam vtilitatem habent, admitti possint: cum verò nihil eorum interest ad salutem tuendam vel molestias doloris aut laboris auertendas, quamuis cum nullo quæsita studio adsunt, non necessariò respui debeant; sed percipi etiam cum sensu delectationis possint; utpotè quibus ita conjuncta est delectatio, ut nisi sensus ab objectis auertatur, vel mens vehementi intentione à sensibus alienetur, necessariò sentiatur; cum tamen abfuerint, nulla voluptatis fruendæ cupiditate desideranda sunt.

Tom. 2.

A Hoc enim jam esset libidini consentire, siue, ut Apostolus loquitur, hoc esset regnare peccatum (id est, concupiscentiam) in nostro mortali corpore. Hoc esset, quod ipse vetat, obedire concupiscentijs eius. Hoc esset, quod iterum non minus strictè vetat, exhibere membra arma iniquitatis peccato. Hoc esset, quod non oportere dicit Augustinus, delectationi carnis mentem enervandam dare. Hoc esset, quod naturalis ordinis restitudo prohibet, rationi sensum seu libidinem præponere atque dominari. Hoc esset denique non per illam, quod sæpè licet, sed propter illam aliquid facere, quod nunquam licet, nec licuit, nec licebit.

Loco supra citato ex decimo Conf.

B

CAPVT X.

VOLVPTATIS CAUSA
misceri conjugii peccatum est; & quare.
Doctrina Scholasticorum quorundam contraria ex Pelagianis manauit.

H I N c ergò jam perspicuè patet vera ratio sanctissimæ Christianissimæque illius regulæ quam Augustinus in vtendis moderandisque conjugum carnalibus voluptatibus tradit. Docet enim constantissimè concubitus illos omnes, qui non suscipiendæ prolis, sed voluptatis solius causâ fiunt, venialia quidem, sed tamen vera esse peccata. De quo saluberrimo pudicitiae conjugalis freno sic loquitur in libro de peccato originali: Concupiscentia non nocebit (ba-

Lib. de pecc. orig. c. 38. ptizatis) nisi cum eâ malè vtuntur; non solum in omnibus illicitis corruptelis, verum etiam in ipsis coniugibus, quando non propagandi voluntate operam creandis filiis impendunt, sed lasciuendi voluptate exsaturandæ cupidini inserviunt. Quod propter vitandas fornicationes maritis & vxoribus, ne fraudent inuicem, nisi ex consensu ad tempus, ut orationibus vacent, secundum veniam non secundum imperium concedit Apostolus. Euidenter quippe dum tribuit veniam denotat culpam. Et in libro primi de nuptijs: Isto

Lib. 1. de bono (commixtione) malè vtitur, ut sit eius intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis. Et inferiùs: Aliud est non concumbere nisi sola voluntate generandi, quod non habet culpam; aliud carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter coniugem, quod veniale habet culpam. Cuiusmodi excessus concumbendi, inquit etiam paulò post, qui non fiunt causâ prolis voluntate dominante, sed causa voluptatis vincente libidine, sunt in coniugibus peccata venialia. Et in libris aduersus Iulianum scriptis: Quibus ab illo (malo concupiscentiæ) rebellante etsi non lethaliter, sed venialiter, tamen vincimur, in his contrahimus unde quotidie dicamus: Dimitte nobis debita nostra; sicut coniuges, quando modum generationi necessarium causâ solius voluptatis excedunt. Et in libro tertio: Quando coniuges, non prolis suscipiendæ, sed carnalis voluptatis explendæ victi cupiditate concumbunt, hoc non laudatur, sed ignoscitur in comparatione mali peioris, interuenientibus & deprecantibus nuptijs. Et in libro quarto, scopum Christiani conjugis in carnali commixtione definit: Ut sit eius intentio, quando vtitur coniugis carne, non in voluptate libidinis, sed in voluptate propaginis. Si autem vicerit, & propter se ipsam, non propter filios propagandos fieri aliquid extorserit, voluptas veniale peccatum sit propter

Lib. 1. de bono (commixtione) malè vtitur, ut sit eius intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis. Et inferiùs: Aliud est non concumbere nisi sola voluntate generandi, quod non habet culpam; aliud carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter coniugem, quod veniale habet culpam. Cuiusmodi excessus concumbendi, inquit etiam paulò post, qui non fiunt causâ prolis voluntate dominante, sed causa voluptatis vincente libidine, sunt in coniugibus peccata venialia. Et in libris aduersus Iulianum scriptis: Quibus ab illo (malo concupiscentiæ) rebellante etsi non lethaliter, sed venialiter, tamen vincimur, in his contrahimus unde quotidie dicamus: Dimitte nobis debita nostra; sicut coniuges, quando modum generationi necessarium causâ solius voluptatis excedunt. Et in libro tertio: Quando coniuges, non prolis suscipiendæ, sed carnalis voluptatis explendæ victi cupiditate concumbunt, hoc non laudatur, sed ignoscitur in comparatione mali peioris, interuenientibus & deprecantibus nuptijs. Et in libro quarto, scopum Christiani conjugis in carnali commixtione definit: Ut sit eius intentio, quando vtitur coniugis carne, non in voluptate libidinis, sed in voluptate propaginis. Si autem vicerit, & propter se ipsam, non propter filios propagandos fieri aliquid extorserit, voluptas veniale peccatum sit propter

Ibid. c. 13.

Cap. 24.

Lib. 2. c. 10.

Lib. 3. c. 16.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.

Lib. de bono
conjugali
cap. 10.

Cap. 5.

Cap. 7.

Serm. 53. de
diuers. c. 13.

nuptias Christianas. Et libro de bono conjugali: Quis ambigat, absurdissimè dici, non eos peccasse quibus venia datur? Sed illum concubitus secundum veniam concedit, qui fit per incontinentiam, non sola causa procreandi: quem nuptia non fieri cogunt, sed ignoscere impetrant. Et statim vberius: Concubitus necessarius causa generandi inculpabilis, & solus ipse nuptialis est. Ille autem qui ultra necessitatem progreditur, non iam rationi, sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non exigere, sed reddere coniungi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad personam pertinet conjugalem. Nempe, qua istum potius inuitus patitur, ut loquitur Augustinus, quam facit; & ideo sine peccato facit: ad quam debiti reddendi tolerantiam ex connubij pacto & charitate conjugali obligatur. Et in sermone quinquagesimo tertio de diuersis præclare, qui totus locus audiri meretur: Ceterum qui uxoris carnem amplius appetit, quam præscribit limes ille: **LIBERORVM PROCREANDORVM CAUSA**, contra ipsas Tabulas matrimoniales facit, quibus eam ducit uxorem. Nam ista fuit olim sollemnis clausula matrimonialium tabularum, quibus exprimebant quam ob causam uxores ducerent. Recitantur Tabulae, & recitantur in conspectum omnium attestantur, & recitatur: **LIBERORVM PROCREANDORVM CAUSA**; & vocantur Tabulae matrimoniales. Nisi ad hoc darentur, ad hoc acciperentur uxores, **QUIS SANA FRONTE DAT FILIAM SVAM LIBIDINI ALIENÆ**? Sed ut non erubescant parentes, cum dant, recitantur Tabulae: **UT SINT SOCI, NON LENONES**. Quid ergo de Tabulis recitatur? **LIBERORVM PROCREANDORVM CAUSA**. Tergitur frons patris atque serenatur auditâ voce Tabularum. Videamus frontem viri accipientis uxorem. Erubescat & maritus aliter accipere: si erubescit pater aliter dare. Sed si non possunt (aliquando iam ista diximus) exigant debitum: non progrediantur ultra debitores suos. Et femina & vir infirmitatem suam in se consolentur. Non eat ille ad alteram, & illa ad alterum, Vnde appellatum est adulterium, quasi **AD ALTERVM**. Et si egrediuntur metas matrimoniales pacti: non egrediuntur metas matrimoniales thori. **NUM QUID HOC NON EST PECCATVM, AMPLIUS QVAM LIBERORVM PROCREANDORVM NECESSITAS COGIT, EXIGERE A CONIVGE DEBITVM**? Est quidem peccatum, sed veniale. Apostolus dicit: Hoc autem dico secundum veniam, &c. Sed quid multis? Omnes pœnè libri aduersus Iulianum atque Pelagianos huiusmodi sententijs passim sparsi sunt. Vnus interim locus erit instar omnium, ex illo libro, quem ad formandam Christianæ vitæ perfectionem ex proposito scripsit: Quæ sunt autem lenia, & quæ grania peccata, non humano, sed diuino sunt pensanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse concessa: quale illud est, quod venerabilis Paulus coniugibus ait: Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum in id ipsum reuertimini, ne vos tentet Satanas propter incontinentiam vestram: quod putari posset non esse peccatum; misceri scilicet coniungi, non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis; ut fornicationis, siue adulterij, siue cuiusquam alterius immunditiæ mortiferum malum quod turpe est etiam dicere, quod potest tentante satana libido

pertrahere, incontinentium deuitet infirmitas. Posset ergo (ut dixi) hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset: Hoc autem dico secundum veniam non secundum imperium. Quis autem iam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus Apostolica auctoritas fateatur.

Et istam quidem doctrinam suam ab Apostolo Paulo sanctus Augustinus euidenter traditam fuisse meritò arbitrat. Cum enim ille coniugibus incontinentibus dixisset: Iterum reuertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram; hæc quis putaret hoc esse vel præceptum, vel permissionem puram, ut nunc perperam quidam recentiores æstiment, statim quasi corrigendo vel se explicando subiungit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Vbi Augustinus legere solet: secundum veniam, non secundum imperium. Venia verò culpam fuisse, cui venia concedatur, perspicue supponit. Vnde ista ipsius iam citata superius verba: Euidenter quippe dum tribuit veniam, denotat culpam. Et ista: Et quis ambigat absurdissimè dici, non eos peccasse, quibus venia datur? Et ista: Quis iam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus Apostolica auctoritas fateatur? Et ista contra Iulianum: Neque enim quod ego commemoravi secundum veniam concedere Apostolum (ubi procul dubio notatur, etsi ignoscitur culpa) saltem verbo tenus attingere voluisti: aut quiddam ab illo opere, ut orationi vacent, cessare coniuges admonentur, &c. Ita cum mihi pro illa (concupiscentia) respondere cuperes, sed Apostolo resistere non auderes, nec in aliam sententiam, sicut soletis, illud Apostolicum testimonium detorquere potuisses, omnino indè tacere voluisti.

Tam perspicuum enim censebat hunc Apostoli locum, ut ab aduersario nisi cum euidenti absurditate eludi non posse iudicaret. Cujus rei ratio est, quod Augustinus genuinam vim græcæ vocis, quæ per veniam vel indulgentiam latinè versa est; accuratè ponderasse videatur. Συγγνώμη enim, quæ Græcè habetur, propriè significat, non permissionem, sed veniam seu ignoscentiam, qua peccato alicui ignoscitur. Notum est enim συγγνώσκειν idem esse quod ignoscere; ut apud Euripidem: συγγνώσεται σοι τὴν ἀμαρτίαν, ignoscet tibi peccatum. Et vñtatissimè dicitur: συγγνώμι μοι, Ignosce mihi. Et apud Chrysostomum de sacerdotio: συγγνώμι μοι, Ignosces mihi. Hinc deriuatur συγγνώσος, is cui ignoscitur: ut in libro sapientiæ: πάλιν δὲ οὐδ' αὐτοὶ συγγνώσοι, iterum autem nec his debet ignosci. Hinc itaque συγγνώμη, quæ apud Paulum est, & propriè veniam, seu ut Agellius loquitur ignoscentiam denotat, aptissimè Græco isti vocabulo respondentem. Quare communissima est phrasis apud Demosthenem & alios συγγνώμην ἔχειν, vel δίδοιαι, veniam seu ignoscentiam tribuere. Thucydides: ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω, viro ignosco. Et Plato libro secundo de Republica: πολλὴν πρὸς συγγνώμην ἔχει, καὶ ἐκ δὲ οὗτοισι τοῖς ἀδίκτοις, multam veniam impertit, & non irascitur delinquentibus. Et Aristoteles libro tertio Ethicorum: ἐν ταῖς γὰρ καὶ ἑλεος καὶ συγγνώμη, In istis enim (quæ per ignorantiam singularium circumstantiarum perpe-

1. Cor. 7.

Lib. 2. contra

Iul. c. 7.

Sapient. 12.

v. 8.

Agell. lib. 7.

not. c. 3.

Platolib. 2.

de Repub.

Arist. lib. 3.

Ethic.

In Enchyr.
ad Laurent.
c. 78.

1. Cor. 7.

trantur) misericordia & venia locum habent. Quamobrem vir facilis in danda venia & condonandis peccatis vocatur συγγνωμονικός; cui, vt Budæus, opponitur τιμωρητικός, pronus ad vindictam seu vindicatus. Aristoteles in quarto Ethicorum de viro mansueto seu leni: & γὰρ τιμωρητικός ὁ πρῶτος ἀλλὰ μάλλον συγγνωμονικός. Mansuetus enim non est ad vlciscendum, sed potius ad veniam dandam seu ad ignoscendum pronus. Et in sensu passiuo libro sequente: ὅσα γὰρ μὴ μόνον ἀγνοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἀγνοίαν ἀμαρτάνουσι, συγγνωμονικά; quæ non solum ignorantes, sed etiam per ignorantiam delinquant, digna sunt: venia, hoc est, quibus ignoscatur, seu venialia. Itaque significatio ista vocis Apostolica συγγνώμη vulgatissima & verè genuina est: nec vllum exemplum afferri potest, ex Scriptoris Græcis, vbi συγχώρησι; hoc est concessionem vel permissionem significet. Hunc verò solum locum ad eam significationem torquere, vt quidam imperiti voluerunt, est vulgatissimas vocum significationes inuertere, vt res falsæ & ab antiquis improbatæ facilius Christianis obtrudi possint. Hoc ergo solidissimo fundamento nixus Augustinus tantâ fiduciâ Pelagianos libidinum coniugalium patronos ad Apostolum prouocat: & ignoscendi vocabulum, tanquam eum imitatus, qui secundum ignorantiam hoc dixerat aut permiserat, crebrò multis locis & libenter vsurpat. Itaque cum alicubi Apostolica citasset verba ne fraudarent inuicem, & iterum reuerterentur in idipsum. Quid est hoc? inquit. Ne ultra vires aliquid vobis imponatis: ne continendo à vobis inuicem, in adulteria corruatis. Ne tentet vos Satanas propter intemperantiam vestram. Et confestim adiicit: Et ne fortè quod permittebat, iubere videretur: aliud est enim iubere virtuti, aliud permittere infirmitati: statim subiunxit: Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Nam vellem omnes homines esse, sicut meipsum. Tanquam diceret: NON IMPERO VT FACIATIS: SED IGNOSCO SI FECERITIS.

Itaque sententiam istam tanquam ex ipsis Christianæ, imo æternæ legis penetralibus haustam, veteres & sancti Patres, qui vel ante Augustinum, vel post illum in Ecclesia fuerunt celebres, ne Anselmo ac diuo Thoma quidem excepto, ita docuerunt, vt vel nulli vel pauci certè quod sciam, inueniri possint, qui concubitus in coniugibus voluptatis causâ licitum esse senserint, vsque ad aetatem Scolasticorum, qui suis argutis libidinis retinaculum præcidendo, castissimam doctrinam immutare cœperunt. Quia in re viri boni & catholici non aduertunt, se Pelagianos in hac doctrina sua duces sequi. Illis enim tanquam præstantissimis libidinis aduocatis sententia Augustini summopere displicuit, apertèque docuerunt, omnes concubitus coniugum etiam solius voluptatis causâ esse permissible. Testatur hoc Augustinus disertissimè. Tibi autem libido non nisi præter uxorem videtur esse culpabilis. Quid ergo de Ambrosio iudicabis, qui intemperantem in coniugio, adulterum quendam appellat uxoris? Et ipse Iulianus: In coniugibus cum honestate exercetur, concupiscentia. Quod ita intelligebat, vt excessus libidinis, qua coniuges vel se contra naturam vterentur, vel aliquid aliud petulantius designarent, sentiret esse culpabiles. Iudicat hoc

A partim Augustinus libro secundo de nuptijs, vbi Iuliani sententiam innuens & moderans dicit: Tantum non se conuerterent coniuges in eum vsus, qui est contra naturam, Et ipse Iulianus qui culpabat excessum in intemperantia fornicandi: & quamuis admitteret coniugium esse re medium, tamen simul sentiebat inter coniuges aliquid petulantius posse committi. Quæ sane doctrina quid aliud continet quàm id quod nunc nonnulli Scholastici docent? Nam quamuis addant, in concubitu propter voluptatem, non per se ratione finis istius, sed per accidens posse esse peccatum, propter vehementiam, scilicet voluptatis; emplastrum est, quod vulneri nullo pacto mederi potest. Si enim non est malum vel semel stimulantis voluptatis ergo concumbere, neque bis, neque ter, neque decies, neque millies idem facere erit malum. Et si vehementia voluptatis in actu peccatum facit, profectò semper facit. Semper enim vehementissima est, & ita mentem rationalem obruit, & absorbet, vt nihil omnino eam cogitare sinat. Quapropter si semel illud Augustini principium extorquetur: quoddam propter illam voluptatem faciendum sit, sed concubitus voluptatis causâ coniugibus liceat, nullus omnino limes remanet; intra quem possit coniugum temperantia coerceri, sed velut naui amissò clauo, vbique fluctuabimus. Verissima quippe erit Iuliani sententia, libidinem naturalem in coniugibus cum honestate exerceri, in quem tamen vehementissimè insurgit Augustinus: Tunc melius nuptias honoras, in quibus libidini licentissimum spatium tribuisti, ne fortassis offensa defensorum sibi aliam prouideret? Et infra: Tu ergo melius honoras nuptias, quarum dignitatem tanquam omnino reprehensibili vultu carnalis concupiscentia decoloras? Et alibi: Quamuis tu, quod monuit Apostolus, ne in morbo desiderij suum vas quisque possideat, non de coniugio, sed de fornicatione accipiendum putaueris; atque ita temperantia totam honestatem de concubitu coniugum abstuleris, vt nemo sibi videatur in morbo desiderij suum vas possidere, quantacunque libidine in uxoris genitalibus potuerit insanire. Si enim illum ibi tenendum existimares modum, potuisti & illic concupiscentia reprehendere excessum, eumque ab Apostolo significatum morbum desiderij. Quæ Augustinus idcirco aduersus Iulianum ingeminat, quia concubitus coniugum, non illos, qui vel proli, vel coniugum valetudini, vel alijs externis de causis periculosi essent aut vetiti, (de quibus nunquam vlla cum Pelagianis disceptatio fuit) sed illos, qui causâ voluptatis fiunt, nolebat Iulianus velut excessum libidinis reprehendi, nisi tunc, cum limes coniugalis carnis excederetur. Contra hunc errorem perpetuò docet, & ex Apostolo probat, cum coniunge voluptatis causâ concumbere esse libidinis excessum, esse peccatum secundum veniam permissible, quod nos dicimus veniale, esse morbum desiderij in quo vas suum possidere instar gentium Apostolus vetat.

Cuius quidem doctrinæ saluberrimæ vna ratio est, si rem rationis momento ponderare voluerimus, quam nonnunquam tangit in istis allegatis testimonijs Augustinus, quia ratio non debet à libidine superari, & mens rationalis non debet immundæ cupiditati subiugari. Bestialis est enim ille commixtionis vsus, vt non proles, sed

voluptas ex concubitu libidine dominante quæ-
ratur. Cum enim lex æterna iubeat, *vt omnia sint*
ordinatissima; impossibile est hoc esse ordinatum,
vt ratio, cui per eandem æternam legem damnatus
in inferiores partes datus est, voluptatum libidi-
ni seruiat, multòque magis impossibile, vt illum
ordinem naturalem perturbando non peccet:

Lib. 21. cont.

Faustum

q. 27.

cum lex æterna non sit alia, nisi ratio diuina seu vo-
luntas Dei, ordinem naturalem conseruari iubens, per-
turbari vetans. Hanc peccati originem in concu-
piscentiæ seruitute tangit, & accuratè pertractat
Augustinus in libris de libero arbitrio. Cum
enim primò docuisset, illam esse æternam legem,
qua iustum est vt omnia sint ordinatissima, mox

Lib. 1. c. 8.

adijcit: *Hiscæ igitur motibus animæ cum ratio domi-*
natur, ordinatur, homo dicendus est. Non enim ordo
rectus, aut ordo appellandus est omnino, vbi deteriori-
bus meliora subiiciuntur. Quod cum Euodius quæ-
cum disputabat, admitteret, sic adiungit: Ratio,
vel mens, vel spiritus, cum irracionales animi motus
regit, id scilicet dominatur in homine, cui dominatio
lege debetur eâ, quam æternam esse comperimus. Et
paucis interiectis addit, menti regnum in libidines
æternâ lege concessum esse: regnum verò istud
mentis humanæ, esse sapientiam. Sapientes enim
sunt, quos, inquit, veritas vocari iubet, id est, qui
regna mentis omni libidinis subingatione pacati sunt.
Sicut è contrario stultus, in quo mens summam pote-
statem non habet. Cum verò mens libidine sit po-
tentior, neque enim esset ordinatissimum, vt im-
potentiora potentioribus imperarent, & conse-
quenter nemo mentem libidini obtemperare co-
gat, nisi propria voluntas & liberum arbitrium,
hinc concludit Augustinus, iuste mentem, & pro
peccato tanto pœnas pendere. Quis enim neget pec-
catum esse stultitiam, seu actum, quo mens stultè
agit, dum sibi, cui imperium in libidinem æternâ
lege debetur, clauum extorqueri, & eius impetu
ad concubitum, vel quamcunque libidinosam vo-
luptatem rapi sinit? Nihil enim propter ipsam, ne
quidem extorquente libidinis importunitate, à
creatura rationali decet fieri: vtpote cui ad fines
illos dominante ratione collimandum est, ad quos
res vnaquæque naturalis ordinis rectitudine in-
stituta est. Qua de causa, quod in prædictis locis
præscripsit de concubitu conjugum venialiter
malo generatim, hoc alibi deducit explicatiùs
particulatim omnes concubitus refecando, in
quibus eorum infirmitas peccat: Si tantas vires ha-
bet ista pudicitia coniugalis, tantumque Dei donum est,
vt faciant quod præscribunt tabulæ matrimoniales (vt
scilicet proles suscipiendæ causa misceantur) in
ipso quoque thoro coniugali, conflictu fortiore belligerat,
ne vltra quàm generandis filiis satis est, etiam ipsum
coniugis corpus attrectet. Talis pudicitia nec menstrua-
tis, nec grauidis vititur fœminis, nec eius ætatis, qua
certum est eas iam concipere non valere. Nec eam pro-
pus concumbendi vincit affectus; sed tunc relaxatur,
cum speratur generationis effectus. Ecce culmen per-
fectionis Christianorum conjugum, vt neque
menstruatis, neque grauidis, neque senectute ef-
fœtis fœminis, neque infœcundis vnquam libidi-
ne superante misceantur: multò minùs tales con-
juges, quas nouerint esse tales, ad saturandas li-
bidines ducant; ne alioqui parentes alienæ libidini
filiam suam dantes non sint soceri sed lenones: à quo
fastigio si deficiunt, venialiter quidem, sed tamen
sine dubitatione delinquant. Addo amplius, vt
pleniùs constet, quàm immobiliter verum sit,
nihil omnino propter carnis voluptatem posse fieri;
si proles ipsa, propter quam miscentur conjuges,
aliter quàm commixtione libidinis suscipi posset,

Cap. 9.

Cap. 11.

Lib. 3. cont.

Iul. c. 21.

etiam concumbendo delinquerent. Quod quam-
uis eadem rationis sublimitas verissimum esse con-
uincat, docere tamen non audeam, nisi Augusti-
nus ante disertissimè docuisset. Nam de matri-
monio beatissimæ Virginis & Ioseph disputans,
qui sine concubitu Christum Dominum suscep-
runt, sic subiungit: *Dico & aliter bonum esse con-*
iugium, vbi proles nisi per concubitum, non potest pro-
creari. Si enim aliter posset, & tamen concumberent
conjuges, apertissimè libidini cederent, atque illo malo
vtrentur malè. Cum verò propter quod sexus ambo in-
stituti sunt, nisi eorum commixtione non nascitur homo,
propter hoc mixti conjuges illo malo vtuntur bene. Si
autem de libidine quærent etiam concumbendo volupta-
tem, venialiter malè. Ecce quò vera Christiana
conjugalis castitas subuehenda est: vt si videlicet
culmen obtineat, iuxta fundatissimam Augustini
regulam, Faciat boni aliquid per illam (libidinem)
quamuis nihil faciat propter illam. Quòd si libidinis
voluptas vicerit, & propter seipsam, non propter filios
propagandos fieri aliquid extorserit, voluptas veniale
peccatum sit propter nuptias Christianas.
Quod vero nonnulli de istius doctrinæ certa ve-
ritate dubitant atque trepidant, eo quòd matri-
monium non solùm suscipiendæ proles causâ, sed
post lapsum etiam in remedium infirmitatis in-
stitutum est, rem veram non rectè intelligendo
falluntur. Non enim hoc sensu remedium concu-
piscentiæ est matrimonium, quasi libidinem volu-
ptati carnis inhiantem in coniuge, conjux sine
peccati vllius noxa satiare diuina lege sineretur.
Absit vt indecoram illam rationalis voluntatis
sub immunda illa libidine ac voluptate seruitu-
tem castitas Christianæ legis admittat. Sed ille
est sensus, quòd cum non omnes à Deo vires illas
acceperint, vt imperiosam illam, & indecoris
violentisque motibus æstuantem libidinem, solâ
cœlestis amoris suauitate sine concubitu frenent,
neque concumbendo laxare sine flagitio fornica-
tionis possint, eo quòd persona non sit sua; per
matrimonium sit persona sua, & coniux sua, &
quasi materia in genere concumbendi licita, in
qua fluctus ille concupiscentiæ possint frangi; si-
ne peccato quidem, si naturalis ordo propagandi
prolem ex commixtione quæreatur, sine forni-
candi verò flagitio, si quis abusus rei quasi licitæ
interueniat: in quod flagitium alioquin omni ca-
rens retinaculo præcipitaretur infirmitas. Docet
hoc in eodem libro Augustinus, vbi concubitus
illos conjugum peccata venialia esse tradiderat.
Quia non omnes capiunt verbum hoc, (quod bonum
est, mulierem non tangere) restat vt propter infir-
mitatem vnusquisque uxorem suam habeat; ac sic in-
firmitas incontinentiæ, ne cadat in ruinam flagitio-
rum, excipiat honestate nuptiarum. Et paulo antè:
Quæ tamen voluptas (copulæ non propter prolem
initæ) non propter nuptias cadit in culpam, sed pro-
pter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc sunt
laudabiles nuptiæ, quia & illud, quod non pertinet
ad se, ignosci faciunt propter se. Hoc ergo sensu
cum præmisisset Augustinus voluptatis causâ, non
proles (vt libidine) facit concubitum culpabilem,
sed in coniuge venialem; paulo post subiungit: Cuius
languoris malo coniugalis benè vititur pudicitia; contra
quod languoris malum adhibentur ab incontinentibus
nuptiarum remedia, non ita videlicet, vt omnino
non peccent peruertendo ordinem naturalem,
quem in appetendo concubitu lex æterna præsti-
tuit; sed ita vt in persona sibi licita, venialiter
peccent. Honestas quippe matrimonij, quod ma-
teriam coniugibus licitam facit, est quasi lectus
mollior, in quem infirmitas cadit; ne concum-

Lib. 5. conti.

Iul. cap.

Lib. 4. cont.

Iul. cap. 2.

Ibid. cap. 3.

Lib. 1. de

nupt. c. 16.

Cap. 14.

Lib. 5. conti.

Iul. c. 21.

bendo cum sua conjuge, velut scelus fornicationis cum aliena perpetrando; frangatur. Hæc enim remedij ratio non ex aliqua peculiari matrimonij vel eleuatione, vel superaddita legis alicuius relaxatione, sed ex ipsa eius natura nascitur. Cum enim extra matrimonium, etiam inter innocentes in paradiso, nullus omnino concubitus liceat, sed omnis sit fornicarius, per matrimonium fit, ut aliquis non sit fornicarius, quia persona est iam sua, non tamen propterea fit, ut quilibet concubitus cum illa liceat; sed ille tantum, qui naturalem concubitus finem intuetur. Vnde quamuis hominibus sine matrimonio, promiscuo concubitu, ex qualibet fœmina prolem quærere liceret, sicut in bestiis vsitatum est, non tamen idcirco, quodcumque libido stimula- ret, illam in qualibet satiare liceret: se cum quacumque aliquis etiam tum concumberet, nisi spe, & intuitu, atque necessitate gignendæ proles concumberet, sine dubitatione peccaret. Tunc enim generalis illa fœminarum permissio hoc efficeret, quod nunc vnus permissio; ut videlicet cum quacumque fœmina, etiam solius libidinis causâ, non quidem sine veniali, sed sine mortali scelere misceretur. Nam quod in cibis videmus, ut quidam lege diuinâ vetiti sint, ut idolothyta; vel humanâ, ut carnes in quadragesima: quidam vero diuinâ humanâque lege liciti atque permissi; idem & in fœminis locum habet: ut solutis quidem hominibus omnis fœmina interdicta sit; conjugatis sola aliena: vxor verò propria permittatur. Verum sicut non idcirco quia cibus licitus est, comedendi voluptatem quomodocumque explere licet, libidinemque cupediarum auidam satiare, in quo intemperantiæ vitium propriè situm est; sed, oportet cibos non libidinosè, sed officiosè, non ut gulæ irritamenta vel blandimenta, sed ut salutis medicamenta sumere; ita quamuis vxore propriâ sine scelere fornicationis vel adulterij uti liceat, non tamen idcirco in ea ad voluptates explendas insanire permittitur. Tetigit & hoc Augustinus in libro de bono conjugali:

cap. 16. Quod est in sustentanda vita illicitus cibus, hoc est, in querenda prole fornicarius vel adulterinus concubitus. Et quod est in luxuria ventris & gutturis illicitus cibus, hoc est, in libidine nullam prolem quærente illicitus concubitus. Et quod est in cibo licito nonnullus immoderatio appetitus, hoc est in coniugibus venialis ille concubitus. Nam in concubitu ille modus obseruandus est, quem in omni aliarum creaturarum vsu lex diuina constituit, ut rebus ad vtendum certo fine concessis, non carnalis immundæque voluptatis intuitu, cui ratio subjugata seruire cogitur, sed illius honesti, propter quem institutæ, sunt, intentione finis vtatur. Hoc in conjuge; hoc in cibo, & potu; hoc in odoribus, in coloribus, in ipsa regina colorum luce, in innumerabilibus figurarum artificijs, quibus vltra necessariū ac moderatum vsum, omnia per artifices videndi cupiditati blandientes plena sunt; hoc in cantilenis, musicisque concentibus; hoc in omnium rerum sensibilibus vsu obseruandum naturalis ordo & lex æterna præscribit; in quam nullâ cadit, aut cecidit, aut cadet vnquam dispensatio: hoc denique simili planè modo in venanda per sensus experientia atque scientia; hoc in concupiscendis illis excellentiæ illecebris, honoribus, laudibus, officijs, dignitatibus, imperijs, gloriâ; hoc in omnibus denique creaturis appetendis locum habet. Nihil enim eorum ad explendas illas cupiditates, quibus in huiusmodi carnalis voluptatis, curiositatis, ac superbix fomenta & lenocinia

A æstuiamus & inhiamus, concupiscere licet: sedolummodo propter rationabilem vel vtilitatem vel necessitatē. Quidquid aliter fit perperam fit. Nam sicut in carnali iustum quoruncumque voluptate admittenda, juxta fundatissimam Augustini doctrinam, multa fieri possunt *per illam*; quia sæpè ad iustos fines obtinendos nisi per illam transire non licet; nihil tamen omnino *propter illam*: ita etiam in illis reliquis duabus cupiditatibus pari omnino ratione multa fieri licet, etiam blandiente stimulantēque experiendi excellendique cupiditate; nihil tamen omnino *propter illam*. Quare in re quàm difficile sit non falli, ille nouit, qui quid sint istæ libidines nouit, & quàm occultis insidijs etiam spirituales viros propter aliud facere aliquid velle, vel fecisse persuadeant, quod propter illas eos fecisse veritas postea à libidinosis illis nubibus euoluta & manifestata conuincit.

CAPVT XI.

*PROPONVNTVR ARGVMENTA
aduersus doctrinam de coercendo consensu in
concupiscentiam.*

S ED hæc doctrina, quamuis juxta sublimia Augustini principia fundatissima sit, noua fortassis & ingrata videbitur, præsertim ijs, qui longè spatiosiore captandæ fruendæque voluptatis campum esse credunt, ac docent. Nam pænè in omnibus istis objectis, quæ supra recensuimus, voluptatem ipsam in se, sed moderatam intendi & captari posse sentiunt. Ut enim nihil de ceteris, honestioribus delectationibus dicam, de voluptatibus gustus, & maxime tactus, quibus nullæ magis brutales sunt, ita secundum Aristotelis principia argumentatur. virtus quæ est circa passiones, inclinatur ad fugiendum passiones excessiuas, & ad capiendum passiones mediocres; nam qui nullo modo vellet passiones habere, esset insensibilis. Ergo cum castitas inclinet mediocriter ad percipiendum passiones mediocres, tunc actus capiendi cum ea, cum quæ capiendæ sunt, est actus virtutis coniugalis. Ergo velle mediocres capere cum quo oportet, & ubi oportet, talis actus non est malus, sed potius bonus.

Item, inquit delectari cum vxore non est malum; aliàs quilibet cognoscens vxorem, peccaret: & si non sit malum, non est prohibitum, quod habeatur illa volitio; cum non feratur circa aliquod prohibitum. Ergo non est mala ex objecto: & non habet circumstantiam malam finis, quia suppono quod non referatur in malum finem alium: ideo non est actus malus. Nam quod est per se malum, non potest bonum fieri etiam propter bonum finem. Et velle delectari cum vxore, non est malum ex objecto: vel ad minus est E indifferens ex objecto: ergo si tale velle non sit aliquâ malâ circumstantiâ circumstantionatum, talis actus non erit malus; & per consequens non oportet necessariò, quod omnis actus, quo vult actum exercere cum vxore gratiâ delectationis percipiendæ, dummodo non constituat delectationem tanquam vltimum finem, sit malus. Ita quidam. Addunt alijs. Si vsus conjugij propter voluptatem per se deformitatem, licet venialem, haberet, non potuisset esse licitus contractus matrimonij, cum nulla posset esse obligatio ad culpam venialem. Ideo monent, in immoderatione voluptatis culpam esse posse venialem. Quæ sicut

de immundissima & objectissima illa carnis voluptate docent, ita multo magis de cæteris, quæ moderatè scilicet ex cibis, honoribus, dignitatibus, laudibus, & similibus capiuntur, atque idè longè majori honestatis umbra velantur.

Accedit, quòd nisi voluptas moderata possit ex creaturis speciali præcepto non prohibitis capi, ipsa creatura, vel voluptas mala esse videretur. Quorum vtrumq; Manichæum olet. Deniq; ipse August. non semel distinguit voluptates licitas & illicitas, vt cum dicit: *Videtur charissimi, etiā in istis corporis sensibus licitas esse, & illicitas delectationes.* Quod multis exemplis singulos sensus percurrendo declarat, & populum accuratè docet. Ad quid ista distinctio, si nullam voluptatem etiā licitam sensibus externis aucupari licet? Postremo ipse appetitus sensitivus videbitur esse malus, si nulli motui eius, quo sensibile bonum appetit, nec aliud appetere potest, consentire licet. Ad quid enim igitur iste appetitus homini datus est? His & similibus argumentis nixi confidenter docent nonnulli. Recentiores, licitas innocentesque sensuum externorum vel internorum voluptates ex conjugè, cibo, potu, odoribus, sonis, musicis, sententijs, honoribus, dignitatibus, & similibus objectis nullā malā circumstantiā vestitis posse per se appeti, & ijs animum posse delectari; dummodo adhibeatur modus. Immoderatio quippè in omnibus rebus etiam bonis vitiosa est. Quia doctrina sit, vt tota Christianorum vita huiusmodi voluptatibus plena sit; neque quisquam sibi religioni ducat, si eas vel licitis medijs obtinere contendat, vel vltro oblatis cum delectatione perfruatur.

Sed in hac re, vbi de Christianæ perfectionis apice ac de summa sanctæ Philosophiæ veræque pietatis agitur, nolo mihi vel ex moribus hominum cuiuscumque professionis, vel ex Aristotelica, quacumque gentium Philosophia præscribi. Nam vbi didicerunt illi, quod nos Christo præceptore didicimus, carnem contra spiritum ex peccato concupiscere? Cuiusmodi concupiscentiarum delectabiles motus cum illi naturalis institutionis beneficium esse crederent, quid mirum esset, si eis ad moderationem quandam reductis, perfrui nos posse docuissent, & tunc obsequendum esse naturæ, cum sicut ait Hortensius *sine magistro senserint*, quid natura desideret? Non molestè feramus unicam, & veram, & cœlestem Christianæ religionis Philosophiam, paulò altiùs attollere Christianorum animos, qui ex diuina institutione didicerunt spiritum contra carnem concupiscere, & condelectari lege Dei secundum interiorem hominem, eiusque delectationis serenitatem nullis libidinosis delectationibus nubilare. Quapropter quia res ista summi momenti est, & veluti cardo vnicus, in quo summa tota humanæ vitæ Christianæque religionis, quatenus proxim attingit, vertitur, ex altioribus principijs iuxta sanctissimi & sublimissimi Doctoris nostri doctrinam, quantum nos Deus adiuuerit, demonstranda est. Quæ vt ab ipsis radicibus innotescat, cur scilicet nullis omnino concupiscentiis, quæ sua latitudine vniuersas creaturas pro objectis habent, & in eas possunt exardescere, consentire liceat, sed omnes velut exitiales pestes virtutum comprimendæ sint, generaliter indagandum est, quinam rationalis animi motus & affectus erga creaturas liciti sint; quinam diuina lege vetiti. Hoc enim cum ex proprijs fundamentis constiterit, simul etiam per se constabit, quicquid de concupiscentijs frenandis & consensu coercendo di-

aximus. Qua disquisitione nulla vtilior in hac vita dari potest. Agitur enim de summa disciplinæ Christianæ de cardine totius practicæ Theologiæ, vbi qui tantillum velut in primis principijs aberrauerit, vitam vniuersam necesse est non solum inter boni & mali discrimen fluctuare, sed & innumeris, qui inde velut conclusiones proficiuntur, agendi & non agendi erroribus perturbari. Ex quo tandem fieri natum est, vt in isto affectuum humanorum labyrintho, quorum æstibus reciprocantibus vita nostra torquetur ac retorquetur, velut filo quo regatur carens, exitum nesciat; & dum affectus noxios velut innocentes admittit amplectitur, alit, ac fouet, patriam exilium deputet; mundumque se ab immundo mundo deputans, sordibus plenus sit; lucri continui loco damnum se fecisse continuum seriùs deprehendat.

CAPVT XII.

AFFECTVS AMORIS NON potest sine peccato hæere in creatura.

PRIMVS igitur, & omnium affectuum humanorum quasi cardo est amor. Ab illo quippe cæteri omnes ordine quodam pululant, & eius colore tinguntur. Est enim prima quodammodo coaptatio affectus ad bonum, & vinculum quoddam, quo cum bono affectus colligatur, & quando magnus est, arctissimè stringitur: *Quid ergo amor*, inquit Augustinus, *nisi quædam vita duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur?* Non tamen ita sentitur esse, cum eum non prodit indigentia. Est enim affectus quasi immobilis, motus autem est sensibilior, quàm quies. Fit verò motus per alios affectus ab amore prodeuntes. Nam prout res amata varijs afficitur circumstantijs, ita amās & amor varios vultus induit: re absente desiderat, præsentem lætatur, periclitante metuit, impedita irascitur, amissa tristatur, & instar vertumni iuxta omnes amati conuersiones vertitur. Vnde in omnibus affectibus amorem dominari rectè dixeris, siue illi re ipsa aliquid amoris includant, siue potiùs ab amore omnes veluti causa iuxta diuersas rei amatae perturbationes, naturaliter profluant. Vnde Augustinus: *Amor inhians habere quod amatur, cupiditas; id autem habens, eoque fruens, letitia; fugiens quòd ei aduersatur, timor est; idque si acciderit sentiens, tristitia est.* Quia igitur amor semper aliquem affectum sibi coniunctum habet, quem, prout res amata postulauerit, causet, & omnium primus sit desiderium seu concupiscentia, qua fertur ad rei absentis possessionem, de amore ac desiderio, vtpote quo potissimum innotescit, indifferenter hîc locuturi sumus.

Præcipua igitur quæstio est, vtrum creatura rationalis affectum amoris seu dilectionis, quam pro iisdem usurpamus, erga rem creatam vllam habere possit iuxta diuinas leges. Resolutio eius erit facilis, si, quid amor sit, rectè intelligatur. Amor igitur hoc loco non est quælibet rei cupiditas, qua rem aliquam quouis modo obtentam cupimus; sed qua rem aliquam creatam propter ipsam, internamque eius pulchritudinem, vel nitorem, vel voluptatem experimus. Si enim ipsa aliò mente referatur, jam non ipsa, sed alia quam spectamus, amabitur. Exempli gratia, diuitias amat, qui amat vt diues sit; honores, qui ipso il-

Serm. 17. de
verb. apost.
c. 2.

Dial. Cicer.
Hortens.

Lib. 8. de
Trinit. cap.
vltimo.

Lib. 14. de
Ciuil. c. 7.

lorum splendore delectatur; dignitatem, qui illa auctoritate capitur, qua ab hominibus colitur; voluptatem, qui blandam eius titillationem appetit & nihil præterea. Declarat hoc optimè S. August. in soliloquiis, ubi cum scrupulosissimè exquiret, quid adhuc cuperet, hoc est, quid amaret, quid proficiendo jam amare destitisset: & res ratiocinandi viribus eò reducta deesset, ut adhuc eisdem amoribus teneri videretur, respondet ei Ratio, cum qua veluti ficta persona disputabat: Credo propterea tibi hoc videri, quia quamvis ista optare posses, non tamen propter seipsa, sed propter aliud expetenda viderentur. Quod arripiens Augustinus, tanquam concinnè dictum: Hoc est, inquit, quod dicere cupiebam: Nam quando desideravi diuitias, ideo desideravi, ut diues essem; honoresque ipsos, quorum cupiditatem (id est amorem) modo me perdomuisse respondi, eorum nescio QUO NITORE DELECTATVS volebam nihilque aliud in vxore semper attendi, cum attendi, nisi quam mihi efficeret cum bona fama voluptatem. Tunc erat istorum in me vera cupiditas: (id est, verus amor) nunc ea omnia prorsus aspernor, & si ad illa quæ cupio (id est, quæ vero amore amo) non nisi per hæc mihi transitus datur non amplectenda hæc appeto, sed subeo toleranda, id est, non hæc amo, sed ad aliud refero, quod sine illis obtinere non possum. Et hanc Augustini responsionem tanquam elegantissimam approbat statim Ratio: Optimè, inquit, omnino. Nam hæc ego illarum rerum vocandam puto cupiditatem (id est, amorem) quæ propter aliud requiruntur. Et paulò inferiùs: Iam certè ostendi nihil aliud me amare, (quàm sapientiam) siquidem quod non propter se amatur, non amatur. Ego autem solam propter se amo sapientiam; cætera verò vel adesse mihi volo, vel deesse mihi timeo propter ipsam; vitam quietem, amicos. Eandem doctrinam tradit in libro octoginta trium quæstionum: Si propter alia, quæ amanda sunt, amor amatur, non rectè amor dicitur. Nihil enim est aliud amare, quàm propter seipsam rem aliquam appetere.

Hoc igitur jacto principio tanquam certissimo, cum Augustino dicimus, nulli omnino rei creatæ affectum amoris tribui posse, & si tribuatur, sine dubitatione peccari. Doctrinam istam tanquam ex Scripturis sacris haustam, toties, tantæque instantiâ docet Augustinus, ut fortasse nulla veritas sit in omnibus operibus eius, quæ frequentius Christianorum animis commendetur. Nos ex innumeris eius sententijs nonnullas in certas classes reuocabimus, ne sua multitudine confusionem actædium pariant.

Primò igitur hoc ostenditur ex ipsis Christianæ religionis fundamentis. Nam disciplina Christi jubet homines de potestate tenebrarum erui, ut transferentur in regnum eius, jam in ipso limine Ecclesiæ constitutos palam renuntiare diabolo, & omnibus pompis eius; hoc est, omnium rerum visibilibus illecebris, ac amoribus: prout Augustinus hoc sæpè explicat. Imò religionis Christianæ scopus in hac vita non est alius, nisi ut à rerum creaturarum amore liberemur, siue rumpendo per gratiam amoris vincula, quibus jam implicati sumus, siue animum continendo, ne peruersi amoris affectibus implicetur. Docet hoc in libro de quantitate animæ: Ideoque bene præcipitur etiam in mysterijs, ut omnia corporea contemnat, vniuersoque huic mundo renunciet, qui ut videmus corporeus est, quisquis se talem reddi desiderat, qualis à Deo factus est, id est, similem Deo. Non enim alia salus animæ est, aut renouatio, aut reconciliatio auctori suo. Quod quomodo fiat,

A docet in fine libri: Spiritus rectus in ea non instauratur, nisi prius cor mundum fuerit, hoc est, nisi prius ipsa cogitatio ab omni cupiditate ac face rerum mortalium se cohibuerit, & eliquauerit. Ex in octoginta tribus quæstionibus ad illa Apostoli verba: Et si exterior homo noster corrumpitur, &c. Rectissime me, omnino, quoniam omnia visibilia ad exteriorem hominem pertinent, quibus Christiana disciplina renunciatur. Hoc autem de renunciandis amoribus Augustinus semper intelligit. Vnde subiungit: Et nobis vocatis à Christo visibilibus delectatio (amor) minuitur, ut inuisibilem amore homo interior recreatus, ad interiorem lucem, quæ nunquam occidit, reuertatur, secundum Apostolicam disciplinam, non querens quæ videntur, (id est, visibilia) sed quæ non videntur; quæ enim videntur temporalia sunt: quæ autem non videntur æterna. Vbi Augustinus secundum Apostolicam phrasim, per visibilia & temporalia intelligit res creatas, per inuisibilia & æterna diuinas, quibus in æternitate perfruendum est: ut beati sumus. Et libro secundo de Sermone Domini in monte: Quæ tamen omnis immunditia (odij & contemptus rerum diuinarum) rerum temporalium dilectione concipitur, id est, dilectione huius sæculi (seu rerum huius mundi sub quo omnes res creatæ continentur) cui iubemur renuntiare, ut mundi esse possimus. Et in sermonibus de verbis Domini, de vocatione Christianorum differens: Ad hanc expectationem, & propter hanc spem Christiani facti sumus. Nonne spes nostra non est de hoc sæculo? Non amemus sæculum. Ab amore sæculi (id est, rerum omnium ad hoc seculum pertinentium) vocati sumus (scilicet ad Christum & Ecclesiam: à vocando enim Ecclesia nuncupata est) ut aliud sæculum speremus, ac diligamus. Si disciplina Christiana nos jubet renuntiare sæculo, hoc est, ut Augustinus exponit, ut non diligatur sæculum neque sæcularia, peccatur profectò si diligatur. Nam illud Christianæ disciplinæ & renuntiationis præceptum, non aliunde nisi ex Scripturis haustum est, quæ disertè jubendo per os Apostoli Ioannis clamant: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. In quem locum Augustinus: si præceptum est animis à Domino, quid diligant, ita per Ioannem Apostolum, quid non diligant, nolite, inquit, diligere mundum, &c. De cuius loci sensu idem Augustinus: Apostolus Ioannes non ait: Nolite vti mundo: sed, Nolite diligere mundum; ubi posuit & concupiscentiam carnis: qui enim non diligens vtitur, quasi non vti vtitur, quia non eius rei causa vtitur, sed altèrius quam diligens intuetur, ut etiam non diligens hac vtitur. Clamant Scripturæ per os Apostoli Pauli: Et qui vtiuntur hoc mundo quasi non vtiuntur. In quem locum rursus idem Doctor: Quid est, quasi non vtiuntur; nisi non diligant quo vtiuntur, quoniam tale est, ut bene aliter non vtiuntur? Et hoc quidem etiam in his rebus obseruandum est, quæ in hoc mundo sic bona sunt, ut tamen eas diligere non oporteat. Hinc idem Apostolus Paulus disertè præcipit: Nolite conformari huic sæculo: Istud enim amore fit, quo quis amat sæculum seu rem sæcularem propter se, non ad aliud referendo, seu quod idem est, tanquam finem dilectionis, in quo quiescat: quod fit in omnino peccato, siue mortali siue veniali, ut infra dicendum est: Nisi voluntas, inquit, quicquid in eis (exterioribus rebus) capit, ad meliorem verioremq; vitam referat, atque in eo fine cuius intuitu hæc agenda indicat, acquiescat, quid aliud facimus, nisi quod nos Apostolus facere prohibet, dicens: Nolite conformari huic sæculo? Et alibi: Non ut conformemur huic sæculo, finem constituendo in bonis talibus, & in ea detorquendo beatitudinis appetitum: sed ut quicquid

Ibid. c. 33.

Lib. 83. 99. 1. 64.

Lib. 2. de Ser. in mont. c. 20.

Serm. 39. de verb. Domini. c. 1.

I. Ioan. 2. Lib. 6. Musica. c. 14.

Lib. 9. cont. Iul. c. 16.

Ibid.

Lib. 11. de Trinit. c. 5.

Lib. 12. c. 13.

Lib. de mo-
ribus Eccl.
c. 10.

Cap. 21.

in usu temporalium rationabiliter facimus, aeternorum adipiscendorum contemplatione faciamus, per ista transeuntes, illis inhærentes. His Christianæ vocationis præceptis institutus Augustinus ubique clamat, omnia quæ in mundo sunt, solo excepto Deo, vitiosè diligi, & hoc in sacris Scripturis esse præceptum: Itaque, inquit, in nouo Testamento sic ab istorum (visibilium seu sensibilium) amore prohibemur, non respicientes ea quæ videntur, sed quæ non videntur, &c. Amandus igitur solus Deus est, omnis verò iste mundus, id est, omnia sensibilia contemnenda; utendum autem his ad huius vitæ necessitatem. Et infra: Quid est aliud falsis bonis illudi atque decipi, quam te ipso inferiora, miranda atque appetenda arbitrari? Habet igitur vir temperans in huiusmodi rebus mortalibus & fluentibus vitæ regulam utroque Testamento firmatam: ut nihil eorum diligat, nihil per se appetendum putet; sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem quantum satis est usurpet, utentis modestiâ, non amantis affectu. Ecce apertissimè declaratum utriusque Testamenti hanc esse regulam, nihil rerum temporalium esse diligendum, nihil mirandum, nihil per se appetendum, hoc est, ut exponit, nihil amantis affectu esse complectendum. Ex quo necessario sequitur, affectum amoris nulla in temporalis seu huius mundi, qui diuinitus diligi vetatur, sine peccato posse collocari.

CAPVT XIII.

RATIO PETITVR EX NATVRÆ cupiditatis, & peccati, siue mortalis, siue venialis.

Lib. 1. de
lib. arbit.
cap. 3.

Ibid. c. 4.

Lib. 3. de
doct. Christ.
cap. 10.

Cap. 12.

Ibid.

Lib. 3. de
lib. arbit. c. 17

SE D constabunt ista apertius, si, quid sit peccatum, & unde ratio eius petenda sit, ex Augustini doctrina paulò accuratius disquiramus. Tradit enim sublimis ille doctor frequentissimè, non esse aliud peccatum, quam amorem rei temporalis, siue rei, quæ amanti inuito auferri potest; hoc est, amorem cuiuscunque creaturæ. Nam in primis libro primo de libero arbitrio cum rationem peccati ex professio inuestigaret, atque docuisset, neque ex lege vetante, neque ex pœna damnante, neque ex eo, quod sibi hoc homo nollet fieri, quod alteri facit, esse petendam; tandem concludit, ex sola libidine siue cupiditate esse metiendam. Iam videte, inquit, non opus esse longa sermocinatione, ut mihi de homicidio, sacrilegio, ac prorsus de omnibus peccatis persuaderetur. Clarum est enim, iam nihil aliud quam libidinem in toto malefaciendi genere dominari; quàm alio nomine cupiditatem vocari dicit. Et in eodem libro inferius: Conuenit inter nos, omnia malefacta non ob aliud mala esse, nisi quod libidine, id est, improbandâ cupiditate fiunt. Et in libris de doctrina Christiana eandem doctrinam tradit: Non præcipit Scriptura, nisi charitatem; neque culpatur, nisi cupiditatem & eo modo informat mores hominum. Et aliquantò inferius: In omnibus enim talibus (rebus prætereuntibus) non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Quod cum in utendis vxoribus non propter voluptatem declarasset, sic, addit: Animaduertendum est in cetero quoque usu rerum abesse debere libidinem. Et rem istam velut indubitatem definitiuam auctoritate decidens; Caue putes, inquit, quicquam potuisse dici verius, quam id quod dictum est, radicem omnium malorum esse auaritiâ, hoc est, plus velle quam sat est. Tantum autem sat est, quantum sibi exigat naturæ in suo genere conseruanda modus. Auari-

Atia enim quæ Græcè φιλαργυρία dicitur, non in solo argento, vel in nummis (vnde magis nomen duxisse resonat: argento enim nummi, vel mixto argento frequentius apud veteres fiebant) sed in omnibus rebus, quæ immoderatè cupiuntur, intelligenda est, ubicumque omnino plus vult quisque, quam sat est. Hæc autem auaritia CVPIDITAS est; cupiditas vero improba voluntas est, ergo improba voluntas malorum omnium causa est: Et alibi sæpius repetit, omnium malorum radicem esse cupiditatem, & radicem omnium bonorum charitatem, esse venenum charitatis; non esse opus Dei; esse portam mortis: quod nihil boni potest generare, sicut charitas nihil mali. Alibi vocat eam voluntatem malam; & nihil tam inimicum esse bonæ voluntati, quam libidinem. Esse peccatum, cum per eam amantur temporalia. Usque adeo vero omnem malitiam ex cupiditate petendam esse sentit, ac docet Augustinus, ut cupiditatem proprium peccatorum nomen esse definiat. Nam in libro secundo de sermone Domini in monte dicit: Voluntas est non nisi in bonis, nam in malis flagitiosissimæ factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas. Quod alijs in locis frequenter repetit. Et alibi: Aliud est charitas radix omnium bonorum, aliud cupiditas radix malorum; tantumque inter se differunt, quantum virtus & vitium. Et statim adiungit: Cum ergo peccat homo, non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat secundum quam non est natus ex Deo. Et iterum, Sed cupiditas hominis, quæ vitium est, hominem habet auctorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipsa est enim concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Sed quibus Augustinus omnia omnino peccata solet comprehendere, sicut supra demonstratum est. Hoc igitur iacto fundamento tamquam in Augustini doctrina indubitato, quod omnis peccatorum ratio ex cupiditate seu libidine petenda sit, iam videndum est, quid sit illa cupiditas, illa, inquam, improbanda, illa improba voluntas, ille fons, ille radix omnium omnino malorum quibus Vniuersum perturbatur, illud quod in omni malefaciendi genere dominatur, propter quam solam omnia malefacta mala sunt, à qua nihil omnino boni proficisci potest, quam solam in Scripturis culpari tradit; ut liquiddò intelligamus, vtrum aliquam creaturam animus rationalis affectu amoris possit amplecti.

Cupiditatem igitur in eisdem locis, ubi de illa ex professio disputat Augustinus, & ex ea docet omne peccatum esse metiendum, sic definit: Est amor earum rerum, quas potest quisque inuitus amittere. Sic enim loquitur Euodrus, postquam huiusmodi definitionis veritas longâ inductione clauisset: Resipisco, & admodum gaudeo, jam me planè cognouisse, quid sit etiam illa culpabilis CVPIDITAS quæ LIBIDO nominatur. Quam esse iam apparet EARVM RERVM AMOREM, QVAS POTEST QVISQVE INUITVS AMITTERE. Ecce breuissimis clarissimisque verbis tanquam rem certam, & planam & probatam, nihil aliud esse voluntatem improbam, siue cupiditatem, quâ solâ peccatur, nisi amorem rerum, quas homo potest inuitus, hoc est, velit, nolit, amittere. Quis autem non videt, sub illis omne omnino quod creatum est, siue quod non est Deus, esse comprehensum? Nihil est enim eorum, quod non homo siue iustus, siue iniustus amittere possit inuitus; carnis voluptatem, carnem ipsam & membra corporis, honores, laudes, gloriam, potestatem, diuitias, vxorem, liberos, familiam, ciuitatem, mundum vniuersum

Lib. 83. 99.
q. 31. &
q. 36.

Serm. 11. de

ucr. Domini

In Psal. 147

In Psal. 9.

Serm. 115. de

diuersis c. 7.

Lib. 1. de

lib. arbit. c. 13

& 15.

Lib. 2. de

Serm. Domini

in monte.

c. 22.

Vide lib. 14

de Ciuit. c. 7.

Lib. de grad.

Christi c. 10

Cap. 21.

Cap. 10.

Lib. 3. de

doct. Christi

c. 10.

Lib. 1. de

lib. arbit. c. 4.

uersum cum omnibus, quæ in mundo sunt, sicut Augustinus in eodem loco probat, & reipsa inuitis damnatis omnia subtrahuntur. Nec opus est multâ disputatione vel operosâ demonstratione, vt ostendatur sequi, nihil eorum proinde amari posse. Nam ille ipse amor eorum est hoc ipsum quod definitur, nempe cupiditas, ex cuius malitia, & propriâ internâque perniciæ malum & peccatum est, quicquid peccatum est, Vsq; adeo namque talium rerum amor malus & culpabilis est, vt sine malitia nec fieri, nec intelligi possit.

Sed ne fortassis per transennam istud Augustinus docuisse videatur, lustremus accuratius doctrinam eius, ne vel ipse rem minùs perpenfam, & in iuuentute traditam, retractauerit, vel nos eam perperam intelligendo hallucinemur. In libro

Lib. 83. 99. 4. 33. cupiditate disputans, quam omnium malorum radicem vocat, sic eam definit: *Nihil aliud est cupiditas, nisi amor rerum transeuntium.* Et in alia quæstione, cum dixisset, non omnem amorem amandum esse rationem subiicit: *Est enim & turpis*

9. 35. (amor) quo animus seipso inferiora sectatur, quæ

Ibid. 9. 36. magis propriè cupiditas dicitur, omnium scilicet malorum radix. Et in quæstione sequente: *Charitatis venenum est spes* (id est, amor, quia in spe amor)

adipiscendorum aut retinendorum temporalium. Quâ statim dicit esse cupiditatem, & addit explicando, quid sit illa iam nominata spes: *Est autem cupiditas, amor adipiscendi, aut obtinendi* (fortè retinendi, vt iam præmiserat) *temporalia.* Et in libris de doctrina Christiana, vbi de duobus illis capitaliter inimicis accuratissimè disputat: *Charitatem vocat motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum: Cupiditatem verò definit motum animi ad fruendum se, & proximo, & quolibet corpore non propter Deum.* Vbi per motum animi ad fruendum, amorem intelligit, vt sæpè iam dixit. Nam reuera amor non est aliud, quàm motus animi ad fruendum, vsq; adeo, vt si rem amatam ille motus assequatur, in fruitionem seu gaudium terminetur, & quiescat. Sub frui autem se, proximo, & quolibet corpore comprehendit omnium omninò bonorum temporalium fruitionem. Nam fruitio sui respondet amori sui: *Quid est enim amare se*, inquit alibi, *nisi sibi præsto esse velle ad fruendum se?* Amat autem se homo, quælibet sibi bona temporalia cupiendo; vnde & illis habitis fruendo fruitur quoque se. Quo fit, vt ista definitio reipsa nihil discrepet à præcedentibus; sed in hoc est accuratior, quod ex hoc ipso fruitionem sui, vel proximi, vel corporum esse definiat, quo non fiat propter Deum; quod propter cauillationes multas sopiendas adiectum est, per quas homines, vt non frui se rebus concupitis arbitrantur. Quod & alibi verbis alijs non alio sensu tradit, dum dicit, peccatum esse, quod etiam si speciem habeat boni operis, sit tamen non propter requiem sempiternam. August. enim doctrina constans est, nihil inter charitatem & cupiditatem, esse medium in hoc rerum statu. Vnde & alibi: *Videndum quid sit vera dilectio, imò verò, quid sit dilectio.* Ea quippe dilectio dicenda est, quæ vera est, alioquin cupiditas est, &c. Hæc est autè vera dilectio, vt inherentes veritati (id est, Deo incommutabili veritati) iuste viuamus: Et ideo contemnimus omnia mortalia præ amore hominum, quo eos volumus iuste viuere. Nimirum hoc vult, si non est dilectio, id est amor incommutabilis veritatis siue Dei, iam esse cupiditatem. Et euidentius in eodem opere de Trinitate explicans inter illa duo nullum esse medium: Nemo,

Tom. 2.

inquit, velens aliquid facit, quod non in corde suo prius dixerit: quod verbum amore concipitur, siue creaturæ siue creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis. Ergò aut cupiditate, aut charitate. Non quod non sit amanda creatura, sed si ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, sed charitas erit. Tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura; tunc non vtentem adiuvat, se corrumpit fruentem. Omninò breuissimæ diuinæque sententiæ grauitate, quæ hætenus diximus, pænè cuncta complexus est. Nam & cupiditatem docet esse quemcunque amorem cuiuscunque creaturæ; & hoc ipso in eam incidi, quo non amatur creator; & esse amorem creaturæ propter se; & esse ex diametro oppositum charitati, nec inter illa esse medium; & esse malum, quia fruentem tanquam peccatum, omniumque peccatorum causa corrumpit. Quid verò iam opus pluribus? Apertissimè quippe & constantissimè definitum est, omnem amorem creaturæ esse improbam illam cupiditatem, quæ sola culpatur in Scripturis, & ex qua omnis peccati ratio merienda est. Cupiditas autem est, quandocunque propter seipsam amatur creatura, Propter seipsam autem amatur creatura, cum amatur non propter Deum. Nam hoc ipso quo iste amor creaturæ retorquetur in Deum, iam non est cupiditas, sed illa laudabilis charitas, omnium bonorum operum vnica & vera radix.

An fortè audiendus erit, si quis arbitretur, cupiditatem istam solùm in peccatis illis grauioribus, non in leuioribus atque venialibus, iuxta doctrinam Augustini, habere locum? Longè fallitur quicumque aliquid huiusmodi suspicatur. Nam doctrina suprâ tradita tam dilucidè & sine ambagibus de vniuersis omninò peccatis loquitur, vt superfluum sit ingenijs non planè rudibus hoc pluribus velle demonstrare. Et quamuis nihil expressius diceret Augustinus, quis non ipso primo aspectu videt, fieri nullo modo posse, quin si quid ametur, necessariò sit vel creator vel creatura? Quod enim inter ista duo medium dabis?

Rursum quis non mediocriter Philosophiâ institutus videt, nihil hominem amare, vel quoquo modo velle posse; nisi in aliquo eius animus requiescat? Motus enim iste tendit aliquò; nec per fines sine fine interiectos in infinitum tendere potest. Vbi ergò animi intentio terminatur, ibi quies: vbi quies, ibi dilectio terminatur. Hoc quid erit, nisi creatura, si non sit creator? Ergò erit cupiditas; cum illa sit, & non alia cupiditatis ratio, nisi vt definit Augustinus, amor creaturæ amor rei temporalis, amor rei quam inuitus potest amittere, vel vt expressius dici, & in idem redit, amor creaturæ non propter Deum. Si enim est propter Deum, siue vt Augustinus loquitur, si ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, sed charitas erit. Et vbi quæso hîc exceptioni pro peccatis venialibus locus? Nonne necesse est, voluntatem quâ illa non minùs quàm lethifera perpe-tramus, vel in creatura, vel in creatore conquiescere? vel manere & hære in creatura, vel in creatore retorqueri? Si retorquetur, charitas est; si hæret vitiosa cupiditas. Nam quod nonnulli putant, hoc ipso peccatum esse mortale, quo creatura finis est alicujus motus animi, larua est qua tamen plurimi ab intelligenda veritate deterrentur; sed eam postea veritati detracturi sumus.

Hinc est igitur, quod sanctus Augustinus, quando latissimum illud cupiditatis imperiû suis limitibus circumscribit, vniuersas omninò illece-

N

bras voluptatum tam sensibilem, quam paulò spirituum, quæ de honoribus, laudibus, dominatione, & quacunque excellentia terrena decerpuntur, percurrere solet, totamque peccatorum siluam siue venialium siue mortalium ab ea pullulare decernit: idque non alia consideratione, nisi quia creaturæ solo suæ internæ voluptatis, vel nitoris, vel celsitudinis, vel alterius cuiuscunque illecebrofi nitoris intuitu cupiuntur. Nam in Soliloquiorum libris, ubi animæ suæ præteritum præsentemque statum scrupulosissimè trutinat, fateatur tunc se illâ vitiosâ cupiditate diuitias adamasse, cum eas idèò desiderabat, ut diues esset; & honores, cum eorum nescio quo nitore delectatus eos expetebat; & uxorem, cum hoc attendebat, ut efficeret cum bona fama voluptatem. Tunc, inquit, erat istorum in me vera cupiditas. Nunc ea prorsus aspernor. Et tamen istæ sunt considerationes hominum, quibus honores, laudes, voluptates ex vxoribus, ex cibo & potu, & similes rerum creaturarum delectationes apperunt, & etiam venialiter peccant. Et in libro 1. de libero arbitrio, ubi ex professo materiam illam discutit, & sapissimè cupiditatem malam voluntatem, & peccatum vocat, illa omnia sub latitudinem objecti eius includit, quibus homines siue mortaliter siue venialiter peccare, nec aliter nisi amando solent. Nihilne amant, inquit, aliud? Homines videlicet qui cupiditate ducuntur. Imò plurima ea scilicet in quibus adipiscendis vel retinendis mala voluntas illa persistit, Opinor te dicere, inquit Augustinus, diuitias, honores, voluptates, & pulchritudinem corporis, ceteraque omnia, quæ possunt & volentes non adipisci, & amittere inuiti. Et mox ea, quibus homines cupiditate inhaerent, esse dicit ea; quæ ad tempus nostra dici possunt. Inter quæ enumerat, corpus & eius quæ vocantur bona ut integra valetudo, acumen sensuum, vires, pulchritudo, & si qua sint cetera, libertas, parentes, fratres, coniux, liberi, propinqui, affines, familiares, ipsa denique ciuitas, honores etiam & laudes, & ea quæ dicitur gloria popularis; ad extremum pecunia, quo ut in nomine continentur omnia, quorum iure domini sumus. Sed hæc sunt, quibus homines inhaerentes cupiditate, non solum mortaliter, sed maximè venialiter peccant. Leges tamen, addit, non vlisci peccatum, cum amantur ista, sed cum alijs per improbitatem auferuntur. Certum est autem peccata mortalia tunc committi, cum alijs per improbitatem auferuntur: cum verò pacificè res illæ, quarum domini sunt homines, amantur & possidentur, quantumuis venialiter, quantumuis lege temporali peccatum non puniente, peccatur tamen.

Lib. 1. de
Solil. c. 11.

Lib. 1. de lib.
arb. c. 15.

CAPVT XVI.

IPSVM AMARE CREATURARUM hærendo in creatura est peccare, etiamsi nullis alijs prauis vestiatur circumstantijs. Declaratur inductione.

NAM si naturam peccati, quod in quibuslibet temporalibus appetendis committi solet, etiam seposita tantisper Augustini auctoritate, suis momentis ponderare voluerimus, non eam aliundè petendam esse reperiemus, quàm ex eo quòd amantur; vsq; adèò ut hoc vnum dumtaxat eas amasse sit peccasse. Nec vlla ratio dari poterit, cur amor vnus potiùs,

quàm alterius sit culpabilis: atque ita omnis in vniuersum ut reprehensione ita pœnâ dignus sit. Bonæ sunt diuitiæ, sed diuitiarum amor malus est. Nam hoc ipso quo amantur, siue multum siue parum, peccatur auaritiâ. Essentialis enim eius definitio non est alia, quàm amor diuitiarum. Auaritia est enim, inquit August. esse velle diuitem. Serm. 205. non iam esse diuitem. Itaque Sapiens detestans auaritiâ, non aliud quàm amorem pecuniæ detestatus est. Nam cum dixisset: Auaro nihil est scelerius; explicans quid sit auarus, adiicit: Nihil est iniquius, quàm amare pecuniam. Nec aliud Poëta voluit, qui dixit:

Crescit amor nummi, quantû ipsa pecunia crescit.

ET alius qui auaritiâ nuncupauit, auri sacram famem, id est, amorem; & auaritiæ miseriam Scriptura manifestans: Auarus, inquit, non implebitur pecuniâ, hoc est, qui amat pecunias non implebitur eis. Nam idèò exponens adiicit: Et qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Et cur quæso amare pecunias malum est, cum pecuniæ bonæ sint? Nimirum quia temporalium quarumlibet rerum amor malus est. Idem & in ceteris omnibus creatis rebus videre licet. Quid melius & rebus humanis vtilius, quàm ut eis administrandis præsent viri boni? Et tamen præesse vel vitiosum est, cum scilicet nihil appetitur aliud, quàm ipse præfecturæ splendor, seu ipsum præesse. Hoc enim & nihil aliud est ambitio, & peccatum istud omnium sapientium iudicio improbatur. Vnde Ioannes Apostolus taxans quemdam: Is qui amat, inquit, primatum gerere in eis, Diotrophes non recipit nos. Et Augustinus: Locutus superior etsi ita teneatur ac administratur, ut decet, tamen indecenter appetitur. Et adhuc efficacius: Intelligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit non prodesse, id est, qui amauerit præfecturam, non vtilitatem, quæ indè in proximum conferri debet. Hinc de Catone: Honores, seu dignitates, quos petiuit Cato, petere non debuit, sed eos ciuitas ob eius virtutem non petenti dare.

Laudem & gloriam quis dubitet esse bonam, cum eam etiam præmium virtutis esse statuatur? Laudem tamen & gloriam amare vitium est, nec aliâ vllâ extrinsecus accersitâ consideratione, sed illâ solâ, quòd amantur. Hoc enim est vitium inanis gloriæ, de qua Augustinus: Sanius videt, qui & amorem laudis vitium esse cognoscit. Quod nec Poëtam fugit Horatium:

— Laudis amore tumes.

DE quo vitio paulò post Augustinus dicit: Huic igitur cupiditati melius resistitur sine dubitatione, quàm cedatur. Tanto enim quisque est Deo similior, quanto ab hac immunditia mundior. Et de Martyribus loquens: Si adhuc laudes hominum querunt, non dum vicerunt. Et Christus grauiter reprehendit eos, qui faciunt opera sua, ut videantur ab hominibus, hoc est, qui illud ipsum amant, & nihil amplius, videri ab hominibus, ut sapius Augustinus exponit: & res per se ipsa manifesta est.

Salutari ab hominibus & dignitatum titulis appellari, & primo sedere loco in confessoribus non est malum, sed potiùs bonum. Hoc ipsum tamen amare, tanquam vitium & peccatum à Salvatore meritò reprehenditur. Amant, inquit Phariseis, primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis,

Serm. 205.
de tem. cap.

Ecclesiast.
c. 10.

Ecclesiast. 6.

In Epist. 3.
Ioan.
Lib. 19. de
ciuit. c. 12.

Lib. 5. de
ciuit. c. 14.

Ibid.

Ibid. c. 15.

Serm. 108 de
diuersis c. 8.
Matth. 23.

Ibid.

gogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Vnde istam animi ægritudinem in suis discipulis vetat: Vos autem nolite vocari Rabbi: nec vocemini magistri. Nimirum quia huiusmodi amare lenocinia superbiæ peccata sunt: nec alia de causa, nisi hoc solo quia amantur, & in eis amor se sistit & hæret, neque pergit ulterius. Quod & Christus significauit, cum subjunxit: Qui autem se exaltauerit, humiliabitur.

Dominum esse, regnum obtinere nullo modo vitiosum est: dominari & regnare velle vitiosissimum. Ille enim affectus est, qui animis Tyrannorum dominatur, bellorumque tumultibus ac tempestatibus genus humanum atterit & perturbat. Vnde Augustinus quod modestius, eò grauius affectum illum reprehendens: Videant, inquit, forte non pertineat ad viros bonos gaudere de regni latitudine.

Scientiâ quid sublimius in rebus bonis, quas condidit Deus? Et tamen scientiam propter scientiam amare, curiosum est, vitium scilicet inquietum, quod cum inualescit, etiam ad nefanda perducit. De quo præclare sanctus Bernardus huius doctrinæ non ignarus: Sunt, qui scire volunt eo fine tantum, vt sciant; & turpis curiositas est. Et sunt, qui scire volunt vt sciantur ipsi; & turpis vanitas est. Et sunt item, qui scire volunt, vt scientiam suam vendant, verbi causa pro pecunia, pro honoribus; & turpis questus est. Cum tamen neque scire, neque sciri, neque questum facere, malum sit: sed illis amore propter illa, hoc est, nihil ulterius attendentem inhærere, vitium est.

Cibus & potus, eorumque sapor delectabilis, bona sunt, & in infirmitatis humanæ sustentationem à Deo instituta; ipsa tamen per se amare tanquam vitium meritò reprehenditur. Hoc enim est gulæ proprium, quò edaces: ebriosi, helluones, delicati ad mensam adducuntur, non vt viuant sicut sapientem decet; sed vt comedant atque bibant. Attrahit enim illos concupiscentia delectationis, non indigentia refectionis; & vt optime Augustinus, Non in cibum & potum ex officio descendunt, sed per cupiditatem ruunt.

Concubitus quis nisi Manichæus aliquis negauerit esse bonum? Nam vt Augustinus: Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis; & utrumque non est sine delectatione carnali. Concubitus tamen amare propter ipsum, hoc est, propter concubitus delectationem, vitiosum est. Nam hoc est ille affectus seu cupiditas luxuriæ, quæ animis omnium luxuriosum imperat. Nec enim aliud appetunt, quam concubitus delectatione frui. Et hæc est vera ratio, cur ille concubitus cum vxore, quò non proles, sed voluptas quæritur, ab Augustino & Apostolo tanquam peccatum veniale culpetur. Nunquid hoc non est peccatum, inquit, amplius quam liberorum procreandorum necessitas quærit, exigere à coniuge debitum? Est quidem peccatum, sed veniale. Apostolus dicit: Hoc autem dico secundum veniam: Vnde præclare in eodem Sermonem Augustinus: Nisi ad hoc dentur, ad hoc accipiantur vxores, (prolis, non voluptatis causâ) quis sana fronte dat filiam suam libidini alienæ? Sed non vt erubescant parentes, cum dant, recitantur tabulæ: vt sint soceri, non lenones. Quid ergo de tabulis recitatur? Liberorum procreandorum causâ. Erubescat & maritus aliter accipere; si erubescit pater aliter dare. Sed si non possunt (aliquando iam ista diximus) exigant debitum. Et paulò post tam

de concubitu, quàm de comestione dicit: In quæ duo opera prudentes & sancti ex officio descendunt, imprudentes & sancti ex officio descendunt, imprudentes autem in ea per cupiditatem ruunt. Aliud enim ad aliquid officio descendere; aliud in aliquid per cupiditatem cadere. Hoc est, alij amant ista opera propter opera, & ista cupiditate tracti in ea ruunt, alij finem operum intuentur, ex cuius dilectione ista opera, non amando, sed tolerando suscipiunt.

Sed quid multis? Quod in istis rerum bonarum amoribus declarauimus, hoc in reliquis omnibus ostendi potest. Neque enim vlla ratio dari potest, cur vnus creaturæ amor, in quo sistitur potius malus sit, quàm alterius. Nam quamuis plerique amores nominibus proprijs, non tamen idcirco vitio carent. Sed quia prolixum esset singulos perlustrare, ex tribus illis cupiditatibus, quæ iuxta Augustinum & Apostoli doctrinam, omnes omnino vitiorum cupiditates comprehendunt, concupiscentiâ carnis, concupiscentiâ oculorum & superbiâ vitæ, res euidenter tota patuit. Quælibet enim illarum cupiditatum non alio ex capite vitiosa est, nisi quia creaturâ propter creaturam amatur. Neque enim aliundè superbiæ peccatum est, nisi quia diligitur excellentiâ; quamuis bona, propter excellentiam: neque alia ex causa concupiscentia oculorum seu curiositas reprehensibilis, nisi quia per eam nihil aliud, quàm scire homines capiunt; vt Augustinus lo-

quitur, seu non ob alium finem scire tentant, quàm propter experienti nescendique libidinem, vt ibidem dicit. Neque concupiscentia carnis alio ex capite vitium est, nisi quia est amor alicuius rei, quæ voluptate carnem afficit propter ipsam voluptatem seu quia carnalis voluptatis amor est, siue illa percipiatur oculis, siue auribus, siue naribus, siue gutture, siue tactu, toto corpore, maximeque genitalibus. Omnium quippe cupiditatum eadem ratio est; quòd rerum quidem bonarum amores sint, sed idcirco vitiosi, quia amores earum sunt, quas sine earum amore in se admittere vel suscipere debuissent. Res quippe bona amari potest amore non bono inquit Augustinus. Neque enim excellere, scire, experiri, carnis voluptatem sentire, & admittere, sed ista diligere in culpam cadit. Vna igitur rei cuiuspiam transitoria cupiditas vitiosior alterâ esse potest, prout ordo naturalis magis minusue perturbatur; nulla tamen bona. Vnde Augustinus in singulis vitij rationem vitij ex amore creaturæ quantumvis bonæ petere solet: Quanta homines dura perpe-

sunt, vt peruenirent ad id quòd amauerunt? Siue sit amator pecuniæ, qui vocatur auarus; siue sit honoris amator, qui vocatur ambitiosus; siue sit corporum pulchrorum amator, qui vocatur lasciuus. Et quis posset enumerare omnes amores? Et in libris de Ciuitate Dei eandem radicem amoris creaturæ quamuis bonæ tangens: Est, inquit, libido vlciscendi (id est cupiditas seu amor cuiusdam vmbra iustitiæ seu retributionis, vt qui mala fecit mala patitur) quæ ira dicitur: est libido, id est, amor, habendi pecuniam, quæ auaritia: est libido quomodocumque vincendi, quæ peruicacia: est libido gloriandi, quæ iactantia nuncupatur. Sunt multæ variæque libidines, quarum nonnullæ habent etiam vocabula propria, quædam verò non habent. Quis enim facile dixerit, quid vocetur libido dominandi; quam tamen plurimum valere in tyrannorum animis, etiam ciuilia bella testantur.

CAPVT XV.

VTRVM CREATURÆ, ET voluptates earum appeti & amari possint moderatè.

VNDE satis mirari non possum, quid Catholicis illis scriptoribus in mentem venerit, qui propter solam corporis voluptatem cum vxore concumbi posse definiunt; quique multo maiori exorbitatione generaliter statuunt, voluptates corporis, siue narium, siue aurium, siue oculorum, siue alterius externi sensus, propter ipsas voluptates appeti posse, sed moderatas. Cur non dicamus itidem, pecunias amari posse moderatè, vt non extincta, sed moderata sit auaritia; Cur non & honores, & laudes & primos recubitus, primasque cathedras, & vt videamur ab hominibus, expeti posse moderatè; vt nemo sibi superbire videatur, nisi qui valdè superbus fuerit? Cum tamen Dominus in pharisæis illa culpando superbiam reprehenderit, non quia illa accipiunt, inquit, sed quia diligunt. Sic enim cor eorum accusauit. Et de illis, qui videri volunt ab hominibus: Iste, inquit, finis est reprehensibilis atque culpabilis, vsque ad hominum laudem velle benefacere, nihil amplius inde querere, hoc est, in isto fine appetendo diligendoque conuiescere. Ipsum quippe diligere primos recubitus, primas cathedras, videri atque laudari velle ab hominibus nequaquam culpa caret, siue multum, siue parum ista diligantur. Quod simili omnino ratione & in cæteris omnibus creaturarum amoribus verum est: qui quo feruentiores fuerint, eo deteriores; quo remissiores, eo minùs mali, sed tamen omnes mali. Non recipit cupiditas moderationem: tollenda est atque extirpanda radicitus, in quo omnis labor, omne certamen, omnis gemitus spiritualium virorum occupatur. Quis est enim qui laudis, pecuniæ, voluptatis cupidus, rectè cupidus dici queat? Peruersa ergo Philosophia vel potiùs Theologia est, quæ non interitum afferat prauitatis, sed sit contenta mediocritate vitiorum. Nec sanè video, qui differat ista sententia ab opinione Epicuri, nisi quòd ille solam voluptatem, hi honestatem simul cum voluptate per se expeti posse fateantur. Sed Epicuri dogma fugiendo, in Calliphontis ac Dinomachi errorem, quem etiam Pelagianorum antesignanus amplexus est Iulianus, incidunt. *Hominem, inquit Tullius, iungunt cum bellua, vt Calliphon, qui voluptatem cum honestate coniungunt. Et Augustinus de Iuliano: Si autem, vt aliquo loco significasti, placet tibi secta Dinomache, honestatem voluptatemque coniungens, quod Philosophi quoque huius mundi, qui honestiores vocantur, scyllaum bonum esse dixerunt ex humana scilicet natura, belum aque compactum: Si ergo hoc monstrum tuâ opinione sectaris, &c.*

Quapropter siue voluptas carnis fuerit, siue honor, siue gloria, siue imperium, siue scientia, siue pecunia, quo vno nomine continentur omnia quorum iure domini sumus, & quorum vendendorum atque donandorum habere potestatem videmur, siue alia res quæcunque temporalis, quorum amoribus plus minusue etiam iustorum vita implicata detinetur, immobilis veritatis est mandatum, ne quicquam eorum vllâ cupiditate, hoc est, amore appetatur, aut teneatur. Indispensabi-

Alis est enim ista Augustini regula, vtriusque Testamenti litteris confirmata: *Iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus, & eum mundatum conuertere ad æterna. Silex æterna auertere amorem iubet, ergo citra controuersiam non auertendo hoc est, eas amando peccatur. Peccatum enim, iuxta diuini Augustini definitionem Theologorum omnium calculo comprobata, non est aliud, nisi factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam legem.* Hujus igitur regulæ generalissimæ perceptuque facillimæ vestigijs insistentes Augustinus, incunctanter docet, omnes huiusmodi amoris affectus, quibus homines inhaerent rebus temporalibus, etiam in viris iustis esse ligna, fœnum, stipulam, hoc est, peccata venialia, seu opera, quæ ardebunt in die Domini, vt secundum Apostolicam doctrinam quasi per ignem salui fiant. *Sunt homines, inquit, omnino contemptores sæculi huius, quibus non est notum quicquid temporaliter fluit, non habent dilectione aliquâ terrenis operibus, &c. Sunt autem alij, qui rebus infirmitati concessis (id est, licitis) inhaerent aliquantum dilectione. Non rapit villam alienam, sed sic amat suam, vt si perdidit conturbetur: non appetit vxorem alienam, sed sic inhaeret suæ, sic miscetur suæ, vt modum non ibi teneat præscriptum tabulis, liberorum procreandorum causa. Non tollit aliena, sed repetit sua, & habet cum fratre suo iudicium. Talibus enim dicitur: Iam quidem omnino delictum est in vobis, &c. Ecce peccata iustorum venialia, tamen amore commissa. Percutite animo omnium omnino rerum similibus quamuis concessarum, hoc est, licitarum cupiditates: de omnibus quippe similis prorsus ratio est. Cum ergo de contemptoribus talium rerum docuisset, eos aurum, argentum, lapides pretiosos, fundamento siue Christo superædificasse, de amatoribus earum sic subiungit: Illi autem amatores res proprias, domos proprias, grauiter conturbantur, fœnum, stipula, & ligna ardent. Flabent ergo ligna, fœnum, stipulam super fundamentum; sed rerum concessarum, non illicitarum. &c. Cum dixeris: Amo possessionem istam, timeo ne pereat, & imminet damnum, & tu contristaris, non quidem præponis eam Christo, &c. saluus eris tanquam per ignem. Et inferius: Sed tamen quia diligis illam, & contristaris si perdas illam, super fundamentum posuisti, non aurum, non argentum, non lapides pretiosos, sed lignum, fœnum, stipulam. Saluus ergo eris, cum ardere cœperit, quod ædificasti; sic tamen quasi per ignem. Et vt de peccatis huius amoris venialibus se locutum esse significaret, hoc est, de amore, quo quidem amantur res huius sæculi propter se, sed ita leuiter, vt Christo magis amato non præponantur, neque ex amoris magnitudine in aperta scelera proflire meditentur, sicut paulo antè exposuerat, statim adiicit: Nemo enim super fundamentum hoc ædificans adulteria, blasphemias, sacrilegia, idololatrias, periuria putet se saluum futurum per ignem, quasi ista sint lignum, fœnum, stipula: sed qui ædificat anorem terrenorum super fundamentum regni cœlorum, id est, super Christum, ardebit amor rerum temporalium, & ipse saluus erit per idoneum fundamentum. Hic planissimè explicatum vides, amorem cuiuscunque rei secularis per ignem esse exurendum, etiam si fuerit iustus qui illo amore teneatur, & nequaquam eam sic adamauerit, vt Christo duceret potiore. Ipse enim talium amor per se vitiosus est, & exuri dignus, etsi nihil apertè facinorosum ex illo amore perpetretur. Amor autem hic dicitur, vt supra ab ipso Augustino declaratum est, cupiditas illa qua res quæpiâ secularis propter se diligitur, ad nihil vltèius eam referendo; sicut à Christianis huiusmodi terrena bona diligunt.*

Lib. 1. de lib. arb. c. 15.

Lib. 22. c. 27. Faust. c. 27.

In Psal. 80.

Ibid.

Serm. 234. de temp. c. 5.

Lib. 4. Acad. quest.

Lib. 6. cont. Iul. c. 16.

Lib. 21. de
Ciuil. 26.

Ibid.

ligi, & idcirco cum cruciatu amitti solent, Doctrinam istam sæpissime repetit alijs locis. Nam in libris de Ciuitate Dei, cum similiter secularium rerum affectiones voluptatesque improbasset, ut vxoris, cum secundum sæculum carnaliter, secundum concupiscentie morbum diligitur, quod, inquit, secundum veniam concedit Apostolus; & eas lignum, fœnum, stipulam esse docuisset, adiicit, eum per ignem saluum fore, quia eorum amissione cruciabitur, quibus fruendo letabatur, &c. Quod enim sine illiciente amore non habuit, sine vrente dolore non perdet. Et paulo post: Si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum huiusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores, & amores in huius corporis vita, ut eorum ligna, & fœnum, & stipula consumantur: alij verò sentiant, qui ejusmodi secum ædificia portauerunt, siue ibi tantum, siue & hic & ibi, siue ideo hic, ut non ibi, secularia, quamuis à damnatione venialia concremantem ignem transitoria tribulationis inueniant, non redarguo, quia forsitan verum est. Vbi, quod ait, forsitan verum est, non propter amores & affectiones huiusmodi rerum secularium dicit, quasi incertum esset eos esse veniales & concremandos: sed propter ignem per quem salui fient, utpote quem non vno modo exponi posse proficitur.

In Psal. 44.

In Ps. 136.

Hinc ex ejusdem regulæ veritate Augustinus delectationes, per quas homines dum rebus secularibus affectu inhaerent, venialiter peccare solent, Babylonicos amores vocare solet. Domus enim, argentum, aurum, marmora, &c. desiderantur talia, sed adhuc ex confusione Babylonie. Amputa omnia ista desideria, ô ciuis Ierusalem, si vis redire. Et in alium Psalmum: Multi flent fletu Babylonico, quia & gaudent gaudio Babylonis, quia gaudent lucris, & flent damnis: vtrumque de Babylonia est. Vbi semper ad suum respicit principium, quo docet, omnium rerum temporalium amores, esse cupiditatis non charitatis amores & idcirco ex Babylonis confusione, non cælestis Sion inspiratione proficisci.

Hinc vltius huiusmodi delectationes & amores, quibus & iustorum, sed infirmorum pedes secularibus rebus implicati detinentur, circumspiciatissimâ locutione non innocentes, sed velut innocentes vocare solet. Locus vnus præclarissimus, ex quo omnis huiusce cupiditatis, seu amoris rerum quarumcunque creatarum culpabilis labes, de qua tam diu tractamus, intelligi poterit, integer ascribendus est, quo quisquis animi ab huiusmodi pestibus purgandi studiosus est, sine dubio delectabitur. Videbit enim, quod subuehat animum Christiana perfectio, & in quo luto diuersorum tenuiculorum amoroculorû culpabilis infirmitas eum adhuc hæere compellat: Omnis anima, inquit, infirma in hac vita, quærit sibi aliquid terrenum vbi requiescat, quoniam intentionem laboris & mentis extentæ in Deum difficile potest perpetuo tolerare, Aliquid sibi in terra conquirat, vbi requiescat (nempe amore, seu delectatione, quæ amoris velut motus animi requies est) & quodammodo pansionem quâdam recumbat; veluti sunt ista, quæ diligunt & innocentes. Neque enim de CUPIDITATIBVS malorum, nunc loquendum est, quia multi acquiescunt in theatris, multi acquiescunt in circo, in amphitheatro, multi acquiescunt in alea, multi in luxuria popinarum, multi in libidine adulteriorum, multi in violentijs rapinarum, multi in dolo & insidijs fraudum. Acquiscent in his omnibus homines. Quid est, acquiescent? delectantur illic. Sed remoueamus hæc omnia, ad innocentem hominem veniamus. Acquiscent in domo sua, in familia sua, in coniuge, in filiis, in paupertate, (id est, exiguis bonis) in prædiolo, in

Ibid.

Tom. 2.

A nouellamanibus constrata, in ædificio aliquo suo studio fabricato. Adde hic, si liber, in cibo & potu, in suauibus odoribus, coloribus, concentibus, alijsque carnis voluptatibus, in honoribus, gloria populari, scientiâ, & quacunque tandem re animus infirmus acquiescit ac delectatur. Neque enim omnia recenseri prudentibus opus fuit. Iam addit: Acquiscent innocentes in his. Sed tamen Deus volens nos amorem non habere nisi vitæ æternæ, & istis VALVT INNOCENTIBVS delectationibus miscet amaritudines, &c. Docetur amare meliora per amaritudinem inferiorum, ne viator tendens ad patriam stabulum amet pro domo. Mox vero addit istas correptiones hominem agnoscere debere, se propter peccata pati; nempe quæ talium rerum velut innocenti cupiditate committuntur. Clamandum esse: B Sana animam meam, quia peccaui tibi? vrentem secantemque medicum esse tolerandum, dum omnibus nos exercet tribulationibus, & à peccato sanat. Non enim, inquit, errat ut sanum pro putri secet. Non nit quid inspicit, nouit VITIVM, quia ipse fecit naturam: quid ipse condidit, quid de nostra cupiditate accessit, discernit. Nihil apertius planiusque dici potuit. Omnes enim quantumcunque tenues etiam iustorum cupiditates, per quas fatigatâ mentis intentione, qua suspendebantur in Deum, deorsum in creaturis voluptatulas quasi innocentes aucupantur, vult esse vitiosas, refecandas, vrendas, purgandas; & ab huiusmodi peccatis per tribulationes temporales animum esse vacuandum. Quod si enim vllibi est sine culpa cupiditatis delectatio, vbi magis? Si vsipiam animi in creaturis acquiescentis extusatio, quis non in istis iustissimam esse fateatur? Nec enim facile dari potest, vbi minùs amore rebus terrenis inhaeretur, quàm vbi animus à terrenis tentâ in Deum extentione suspenditur. Et hæc de primo omnium affectuum cardine, qui amor dicitur non excluso filio eius primogenito, qui vocatur desiderium, satis dicta sint. Adhibendus est enim aliquis modus. Nam alioquin non esset difficile, volumen pænè integrum ex Augustino de ista veritate iuxta doctrinam eius indubitatâ concinnare. Iam igitur de filio amoris secundo genito, sed velut Ioseph plus omnibus dilecto, qui gaudium, seu delectatio, seu fruitio dici solet, aliquid apponendum est, ex quo longè vberius quidquid de amore diximus illustrabitur.

Ibid.

CAPVT XVI.

SECVNDVS AFFECTVS ANIMAE
est fruitio. Quid sit. Creatura rationalis nullâ re creatâ frui potest secundum doctrinam Catholicam.

E M VLT I etiam res illas se amare nesciunt, vel etiam non amare se putant quibus amoris vinculo arctè colligati sunt, sed ex fruitione deteguntur. Amor enim sine fruitione, & fruitio sine amore intelligi nequit: cum amor sit initium fruendi, & fruitio finis amandi. Nullus enim nisi rebus amatis fruitur; & nullus amat nisi res quibus frui velit. Ex quo fit, ut quemadmodum nulla fruitio est, nisi amore condatur; ita nullus omnino amor sit, nisi in fruitionem feratur. Itaque Augustinus amoris definitionem tradens dicit: Amor nihil est aliud, quàm voluntas fruendum aliquid appetens, vel tenens. Et alibi: Fruuntur voluptate præcedente &

lib. 14. de
Trinit. c. 7.

M iij

Tract. 15.
in Ioannem.

præmissâ cupiditate. Nam qui non præmiserit cupiditatem, peruenire non potest ad voluptatem. Amor enim velut fons absconditus fruitione prior est; fruitio velut fluuius aut lacus, in quem amor mergitur, amore manifestior est. Quia propter quid sit animum rebus amatis frui paulo diligentius exquirendum est. Eò quippe confusionis ventum est, ut quamuis humana vita rerum abjectissimarum fruitionibus plena sit, vix quisquam tamen se frui arbitretur, quia non sibi videntur in eis finem ponere.

Lib. 1. de doctrin. Christi
c. 4.

Fruitionis igitur summa est cum amore vicinitas, usque adeo ut Augustinus fruitionis rationem explicans dicat: *Frui est amore alicui rei inhæ-
rere propter seipsam: Vti autem, quod in ipsum venerit
ad id quod amas, obtinendum referre.* Quod si frui non esset aliud, quam amare, seu amore rei inhæ-
rere. Nam si non inhæretur rei propter seipsam, propriè non amatur ipsa, sed aliud; sicut supra explicatum est. Fruitionem tamen non esse propriè amorem, pro ut ille à fruitione distingui solet, sed fructum, & effectum, & finem eius, alibi declarat manifestius quando dicit: *Amor inhians
habere quod amatur, cupiditas est: id autem habens,
eoque fruens letitia.* Vbi magis indicat fruitionem esse de re amata & habita, quam ipsum amorem. Amor enim, cum res abest, erumpit in desiderium, siue cupiditatem: cum obtenta possidetur, in letitiam siue fruitionem, tanquam effectum optatissimum, & veluti quietem sui motus, quo ad rem amatam desiderando ferebatur. Vnde amor

Lib. 14. de civit. c. 7.

ut supra dixit, est *voluntas fruendum aliquid appetens, vel tenens*; quo significat, amorem non solum aliquid absens fruendum appetere, sed etiam præsens fruendum tenere. Nimirum quia amor, re, qua fruitur præsentem, non desinit, sed quiescente cupiditatis motu latiore vultum induit. Quare alibi semper fruitionem explicat per voluptatem seu delectationem, quæ de rebus amatis obtentisque capitur. Quod quidem sine amore non fit, non tamen nudo amore fit; sed quodam amoris effectum, quo in re adepta & amata quies-

Lib. 17. de civit. c. 25.

cendo animus quodammodo diffunditur. Nec ignorat, inquit, quod propriè fructus fruētis, usus vero vrentis sit: atque hoc interesse videatur, quod ea re frui dicimur, quæ nos non ad aliud referenda per seipsam delectat: uti vero ea re, quam propter aliud quærimus.

Lib. 83. 99.
q. 30.

Et in libro octoginta trium questionum: *Frui dicimur ea re, de qua capimus voluptatem; utimur ea, quam referimus ad id unde voluptas capienda est.* Et in libris de Trinitate: *Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsis propter seipsa delectata conquiescit: utimur vero eis, quæ ad illud referimus quo fruendum est.* Evidens igitur est, tunc nos rebus amatis frui, cum in eis obtentis cum quadam animi voluptate conquiescimus, neque de illis ad aliquid ulterius velut medijs ad desideratum finem referendis cogitamus. Si enim animus aliud respicit, quod rebus istis adipisci cupit, etiam si cum aliqua delectatione habeantur, non eis fruimur, sed utimur, ut eo, quod respicimus, perfruamur. Vnde huius-

Lib. 1. de doctrin. Christi.

modi mediorum dilectionem ac delectationem Augustinus aptissimo vocabulo vocat, *non mansoriam, sed transitoriam, tanquam viam, vel tanquam vehiculorum*, quibus ad aliud pergimus, cui dilectione mansoriâ inhæreamus.

Ibid. c. 5.

His ita declaratis, inlubitata sancti Augustini & Catholicæ religionis doctrina est, creaturam rationalem nullâ omnino re creatâ posse frui, sed solo Deo. *Res quibus fruendum est*, inquit August.

Cap. 10.

Pater, & Filius & Spiritus Sanctus est, eademque Trinitas, quam postea veritatem vocat: Quapropter

A cum illa veritate perfruendum sit, quæ incommutabiliter vivit, & in ea Trinitas. Et post enumeratas res varias temporales, inter quas & Christi Domini dispensationem in carne transitoriam recensuerat; *In his igitur omnibus, inquit, rebus, illæ tantum sunt quibus fruendum est, quæ æternas atque incommutabiles commemorauimus. Ceteris autem utendum est, ut ad illarum perfruitionem peruenire possimus.* Vnde in eodem libro ex professo declarat, hominem non solum alijs creaturis, sed neque seipso, neque proximo frui posse: quia nec seipsum propter seipsum, neque proximum propter ipsum diligere potest; sed propter Deum. Hoc enim fruimur, quod propter seipsum diligimus, alioquin enim utimur: quo autem utimur, eo non fruimur.

B Nec seipso, inquit, quisquam frui debet, si liquidò, aduertat, quia nec seipsum debet propter seipsum diligere, sed propter illum quo fruendum est. Nam quamuis proximum quoque diligere jubeamur dilectio tamen eius non ipso hæ-
rere debet, sed in Deum propter seipsum dilectum tendere; ut ita Deo non proximo perfruamur. Hinc vniuersarum Scripturarum compendium in hac sententia situm esse definit, ut Deum & proximum diligamus sed solo perfruamur Deo: *Omnium igitur quæ prædicta sunt, ex quo de rebus tractamus, hæc summa est, ut intelligatur, legis & omnium diuinarum Scripturarum plenitudo & finis esse dilectio rei, qua fruendum est, & rei, quæ nobiscum ea re frui potest.* Quod sicuti de dilectione manifestissimum est, ita de fruitione solius Dei ipsa dilectio inuictâ ratione concludit. Hoc est enim diligere, ut supra diximus, *aliquid ad fruendum appetere, vel tenere*: solus autem Deus diligendus est; ergo solus ad fruendum appetendus, & fruendus. Rursum, hoc est frui, *amore alicui rei inhæ-
rere propter seipsam.* Soli autem Deo propter seipsum inhærendum esse, fides docet; ergo & illo solo esse perfruendum. Quapropter ut in re inter Catholicos confessa non diutius inhæreamus, potius ratio inquirenda est, cur eo solo perfruendum sit, & consequenter cur ille solus amandus: vnum enim ex altero indissolubili vinculo religatum est. Suppleat & istam Augustinus in eodem libro de doctrina Christiana: quia videlicet in eo, quod propter se diligimus, & quod frui volumus, beatitudo constituta est. Nec enim alia de causa diligitur propter se, vel ad fruendum, expetitur, nisi ut beati simus: beatitudo autem creaturæ rationalis in solo Deo sita est; qui solus proinde propter se amandus, & ad fruendum appetendus est. Quod propter se diligendum est, inquit Augustinus, *in eo constituitur vita beatæ.* Et infra luculentius. *Dicimus ea re nos perfrui, quam diligimus propter seipsam: & ea re nobis fruendum esse tantum, quæ efficiunt beati ceteris vero utendum.* Et iterum: *Illæ (res) quibus fruendum est,*

C *beatos nos faciunt. Istis, quibus utendum est, tendentes ad beatitudinem adiuvamur, & quasi adminiculamur; ut ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, atque his inhæ-
rere possimus.* Quæ sanè omnia, & quod solus sit per se diligendus Deus, & quod illo solo perfruendum, luculentissimè præcepto illo Christianæ religionis capitali, primo, & indispensable obligationis, commendata, sunt: *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Cujus vim ineluctabilem explicat August., quando dicit: *Cum ait: toto corde, totâ animâ, totâ mente, nullam vitam nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut aliâ re frui velit (nam hoc est frui velle propter se diligere) sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit.* Nam & ipsam proximi dile-

D

E

cap. 1.

ctionem, qua videbatur aliquid prater Deum diligere posse, in illam dilectionem Dei, referendam esse declarat, quæ nullum à se vinculum duci extrahitur, cuius derivatione minuat.

Ex hoc ergo immobili principio, quod sine religionis Christianæ ruina cuiusquam disputatione labefactari nequit, sequitur manifestè, omnem omnino fruitionem creaturæ, non minùs quam dilectionem, esse peccatum. Est enim contra æternam & indispensabilem legem, quæ iubet, ut solum Deum propter se diligamus (hoc enim hic vocamus diligere) eoque solo consequenter perfruamur. Neque minùs luculentè seruitur, omnem usum creaturæ, qui non refertur in Deum, esse peccatum. Si enim non refertur in Deum, necessariò vel in creatura ipsa, qua uti videmur, hæret, & ita est fruitio; vel ulterius in aliam creaturam distinctam tendit: quæ si sit vltima, eam fruimur; si non vltima, eo tandem quod erit vltimum fruemur. Hoc est enim frui, rei adeptæ propter seipsam amore inherere. Neque minùs manifestè tertium sequitur: Deo uti ad assequendum aliud, esse peccatum. Quo enim utimur, id ad aliud referimus: in quid autem aliud referetur Deus, nisi in creaturam, siue ipsum hominem utentem, siue aliam, cuius amore detinetur? Quæ si sit vltima, illamque diligit, fieri non potest quin illam frui velit. Hoc est enim frui, voluntatem in re propter ipsam non ulterius pergendo conquiescere. Omnia vero ista tria inordinata & perversa esse, non est dubium. Quæ perversitas in omnibus peccatis reperitur, cum illis frui volumus, quibus utendum est; & illis uti, quibus fruendum est. Vnde illa regula vulgarissima probatissimaque August. fluxit: Nec est alia vita hominum vitiosa atque culpabilis, quam malè utens, & malè fruens. Quod clarius tradit in quæstionibus octoginta tribus: Omnis humana perversio est, quod etiam vitium vocatur, fruendis uti velle, atque utendi frui. Et rursus: Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, fruendis frui, & utendis uti.

Hinc igitur oritur, quod sæpè culpet Augustinus omnem quietem & gaudium animi, quod in creatura ponitur: non enim amor & intentio in ea quiescere, sed semper in supremum impetus dilectionis quemcunque rerum usum rapere debet. Nam in illud Apostoli, Nolite diligere mundum: non dixit, inquit, Augustinus: Nolite habere, sed nolite diligere. Habuisti, possedisti, dilexisti. Amor rerum terrenarum viscum est spiritualium pennarum. Ecce concupisti, hæcisti. Quis dabit tibi pennas ut columba? Quando volabis, ubi verè requiescas, quando hic, ubi malè hæcisti, perversè requiescere voluisti? Nolite diligere mundum, tuba divina est. Nimirum quia, ut alibi dicit, Non potest anima, nisi in eo quod diligit, & per hoc, quod frui cupit, requiescere. Et in tractatibus in Ioannem: Modò gaudium nostrum, fratres mei, in spe sit: nemo gaudeat quasi in repræsentanti, ne hæreat in via. Totum gaudium de spe futura sit, totum desiderium vitæ æternæ sit. Et in Psalmos: Sola interiora (id est, ut exponit, sapientia & verbum Dei) diligenda sunt, cæteris ad necessitatem utendum, non ad gaudium perfruendum.

Ex isto igitur capite nascitur, quod sæpius Augustinus vetat, ne beatitudinem ex temporalibus rebus aucupemur. Quicquid enim propter se amatur, ut eo velimus frui, in hoc, ut supra audiuius, beatitudo collocatur. Ut quid diligitis vanitatem, ut quid vultis beati esse de infimis. Sola veritas facit beatos: ut quid ergo temporalium rerum amore detinemini? Ut quid tanquam prima extrema sectamini, quod est vanitas & mendacium? Et

A in libro de agone Christiano: Nolite amare temporalia, quia si benè amarentur, amaret ea homo quem suscepit Filius Dei, &c. Quis beatam vitam esse arbitretur in ijs, quæ contemnenda esse docuit Filius Dei? Nam amare seu diligere temporalia, non est aliud, quàm, ut paulo antè dixit, ijs ad gaudium, siue ad beatitudinem velle perfrui. Hinc est, quod instantissimè semper Augustinus docet ac monet, ut in usu rerum temporalium semper animus ad vltiora transeat, nec vnquam quiescat nisi perueniat vsque ad Deum. Hoc enim non solum iubet disciplina Christiana, sed etiam ordo naturalis, quem lex æterna constituit. Perturbatur enim apertissimè ille ordo, si quis medijs velut sine perfruatur, si quis in via velut termino hæreat: quod profligatæ stultitiæ etiam in rebus infirmis iudicamus, nedum in illis supremis, ubi de tota hominis salute contenditur. Audi præclarissimū August. locum, quo plenissimè doceberis, hætere in quacunque creatura non tantum imperfectione esse, ut molliculi, & Christianæ perfectionis, imo conditionis rationalis naturæ non satis gnari infirmitati blandiendo pollicentur, sed esse vitiosum, & corrigendum. Quid est finis? Christus quia Christus Deus, & finis præcepti charitas; & Deus charitas, quia Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnum sunt. Ibi tibi finis est & alibi via est. Noli hætere in via, & non peruenire ad finem. Ad quicquid aliud veneris, transi vsquequò peruenias ad finem. Quid est finis? Mihi autem adhærere Deo bonum est. Adhæcisti Deo, finisti viam, permanebis in Patria. Exemplum quæris, quo accuratius res tota capiatur? Accipe primum de pecunijs, hoc est de omnibus medijs ad salutem corporis necessarijs, ne in illis conquirendis hæreas: Inmendite. Pecuniam aliquis quærit? Non sit ibi finis: transi tanquam peregrinus. Quære ubi transeas, non ubi remaneas. Si autem amas, per auaritiam implicatur es. Erit tibi auaritia catena pedum vltra progredi non potes; transi ergo & hoc, quære finem. Accipe secundum, ne in salute corporis hæreas, propter quam pecuniæ quæri solent. Salutem corporis quæris? Adhuc noli ibi remanere. Quæ est enim ista salus corporis, quæ morte perimitur, quæ ægrotudine debilitatur, frivola, mortalis, fluxa? Quære illam, ne impediatur forè morbida valetudo opera tua bona. Ergo non est ibi finis; quia propter aliud quæritur. Quidquid propter aliud quæritur, non est ibi finis. Quicquid propter se, & gratis quæritur, ibi est finis. Accipe tertium, ne in honoribus hæreas: Quæris honores, forè ad aliquid agendum quæris, ut peragas aliquid, ut placeas Deo. Noli ipsum honorem amare, ne ibi remaneas. Accipe quartum, ne in laudibus hæreas: Quæris laudem? Si Dei quæris, benè facis: si tuam quæris, malè facis. Remanes in via. Sed amaris & tu laudaris & tu noli gratulari, quando in te laudaris; laudare in Domino, ut cantes: in Domino laudabitur anima mea. Sermonem aliquem bonum dicis, & laudatur sermo tuus, non laudetur quasi tuus, non est ibi finis: si ibi ponis finem, finiris: sed non finiris, quasi perficiaris, sed finiris ut consumaris. Ergo non laudetur sermo tuus, quasi abas te, vel quasi tuus. Sed quomodo laudetur? Quomodo dicit Psalmus: In domino laudab. sermonem, &c. ergo transit & ipsam. Videte, fratres, quanta transiimus, in quibus non est finis. His utimur, quasi in via; quasi in mansionibus iubilorum rejicimus, & transimus. Vbi ergo finis? Dilectissimi, filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Non potuit exactius & palpabilius nobis exponere, quo modo in quibuscunque creaturis hætere vitiosum sit, quàm singulas percurrendo, in quibus homines hætere solent, & sine peccato se esse

Lib. 10. de
Trinit. c. 10.

Quest. 30.

Serm. 13. de
verb. Domini.
c. 5.Serm. 18. de
divers. c. 5.Tract. in
Ioannem.

In Psal. 4.

Ibid.

arbitrantur. Hinc de medijs ad proprium vniuscujusque finem referendis, & ipsa vitâ tandem in Deum dirigendâ, luculentè alibi tradit; vbi cùm præmisisset, omnem humanam peruersionem esse, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui, fruendam verò intelligibilem pulchritudinem, per quam ipse pulchritudinem æternæ sapientiæ aut incommutabilis veritatis solet intelligere, de rebus vtendis & ad fines suos tandemque in vltimum retorquendis ita loquitur:

Lib. 83. 99.
9.30.

Vtile quicquid est, vtendo est vtile, ita nemo vtitur nisi utili. Non ergo vtitur quisquæ malè vtitur. Perfecta igitur hominis ratio, quæ virtus vocatur, vtitur primò seipsâ ad intelligendum Deum, vt eo fruatur, à quo etiam facta est. Vtitur autem cæteris rationalibus animantibus ad societatem, irrationalibus ad eminentiam. Vitam etiam suam ad id refert, vt fruatur Deo: ita enim beata est. Ergo & ipsâ vtitur; quæ profectò inchoat miseriam per superbiam, si ad seipsam, non ad Deum referatur. Vtitur etiam corporibus quibusdam vniificandis ad beneficentiam; sic enim vtitur suo corpore, quibusdam assumendis vel respuendis ad valetudinem; quibusdam tolerandis ad patientiam, quibusdam ordinandis ad iustitiam, quibusdam considerandis ad aliquod veritatis documentum. Vtitur etiam ijs, à quibus se abstinet, ad temperantiam. Ita omnibus & sensis & non sensis vtitur, nec aliquid tertium est. Iudicat autem de omnibus quibus vtitur; de solo Deo non iudicat, quia secundum Deum de cæteris iudicat; nec eo vtitur, sed fruitur. Neque enim ad aliquid aliud Deus referendus est: quoniam omne quod ad aliud referendum est, inferius est, quàm id ad quod referendum est. Porro nequis putaret, hunc ordinem vtendi medijs ad suum quibusque finem, sine labe conscientie prætermitti posse, quamquam & in superioribus allegatis locis contrarium satis indicauerit, apertissimè alibi dicit: His bonis, quæ propter aliud necessaria sunt, qui non ad hoc propter quod instituta sunt, vtitur, peccat, alias venialiter, alias damnabiliter; Quisquis verò eis propter hoc vtitur propter quod dati sunt, benè facit. Sub illis autem bonis doctrinam, cibum, potum, somnum, coniugium, concubitus, & similia expressè numerauerat. Et nequis fortasse suspicaretur, satis esse, si quis propter proximos fines quibusque bonis vteretur, longè generaliùs alibi dicit, vbi rem istam ex professo docet. Officium autem est, quod faciendum est: Finis verò, propter quod faciendum est. Cùm itaque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. Hunc autem finem esse ipsum Deum, statim adiicit; cui virtutes tam in hominibus, quàm in Angelis seruiunt à quo Angelis donantur & hominibus: Cùm enim non ad suum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso mali his vtentes efficiuntur iniusti. Vnde ejusdem principij sui generalissimi filium sequens, iuxta quod in nulla creatura hærerè potest, sed omnium omnino vsus in Deum retorquendus est, vtpote verissimum & vnicum hominis & rerum omnium finem, propter quem Deus ipsemet cuncta condidit, generalissimè & clarissimè ita loquitur: Quidquid boni sit ab homine, & non propter hoc sit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit (id est, Deum verum, sicut præmiserat) etsi officio videatur bonum, ipso NON RECTO FINE PECCATVM EST. Itaque & alibi peccatum vocat non solum illud quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus; sed etiam si habeat speciem boni operis, & tamen propter mercedem temporalem fiat (id est, intuitu cuiuscunque boni temporalis) non propter requiem sempiternam. Quanto magis peccatum est, si non ha-

Lib. de bono
conjugali.
c. 9.

Lib. 4. cont.
Iul. cap. 3.

Ibid.

Ibid.

A beat speciem boni operis, sed carnalis, quo simpliciter in amore cuiusquam boni temporalis cōquiescit, non vt benè vel in speciem operetur, sed tantummodo vt aliquâ rei creatæ delectatione perfruiatur? Et vt omnis omnino tergiuersatio tolleretur, qua quis huiusmodi actus vel indifferentes vel imperfectos esse suspicari posset, & non tales, quibus conscientia laderetur, contra Faustum Manichæum disputans & de peccatis, & benefactis, ac de creatarum rerum vsu & abusu ex professo tractans, doctrinali auctoritate definit: In

Lib. 22. cont.
Faust. c. 78.

B culpæ, illa iniquitas, quæ sola in hominibus iure damnatur? Audi Augustinum in eodem loco: Fit autem homo iniquus, cùm propter seipsas diligit res propter aliud assumendas, & propter aliud appetit res propter seipsas diligendas. Sic enim, quantum in ipso est, perturbat in se ordinem naturalem, quem, lex æterna conseruari iubet. Fit autem homo iustus, cùm ob aliud non appetit res vti, nisi propter quod diuinitus institutæ sunt: Ipso autem Deo frui propter ipsum, seque & amico (id est, proximo) in ipso Deo propter eundem ipsum Deum. Propter Deum enim amat amicum, qui Dei amorem amat in amico. Ecce quod alibi sapius inordinationem vocauerat, & peruersitatem, vtendis velle frui & fruendis vti, hîc

Ibid.

C nominat meritum culpæ & iniquitatem, quæ iure damnatur, propter seipsas diligerè res propter aliud assumendas, & è contrario, propter aliud appetere res propter seipsas diligendas: aperteque declarat, in eo iustitiam esse sitam, hoc est bonum opus, cùm rebus non appetimus vti, nisi propter quod diuinitus institutæ sunt. Hoc non est aliud, nisi id quod propter seipsum diligendum & fruendum est. Et hoc ipsum declarat, & in superioribus crebrò declarauit, esse Deum quo fruendum est propter ipsum: Quod enim propter se diligitur, in eo constituitur vita beata: ea re fruendum est qua efficiuntur beati; cæteris verò omnibus vtendum. Nam istis, quibus vtendum est, tendentes ad beatitudinem adiuuamur vt ad illas, quæ nos beatos faciunt (id est, ad Deum) peruenire, atque his inherere possimus. Sub quo genere totus creaturarum ordo comprehenditur. Qua de causa ex eiusdem legis immutabilis & æternæ præscripto, quæ ordinem naturalem conseruari iubet, perturbari vetat, quæque nisi faciendo, dicendo, concupiscendo violetur, nullum peccatum est, & si violetur, sine excusatione peccatur, fidentissimè clamat, inculcatque Augustinus: Iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus, nempe quibuscunque, & eum mandatum ad æterna conuertere.

Lib. 21. cont.
Faust. c. 27.

C A P V T XVII.

IUSTI IN PECCATIS VENIALIBUS fruuntur, non vtuntur creaturâ.

Q V I s iam sobriæ voluptatis & castissimæ veritatis amator audeat dicere, non esse peccata solius, voluptatis causa cum vxore concumbere, sensus externos saporibus delicatis, gratis odoribus, harmonicis concentibus, ridentibus coloribus, & artificijs, solius voluptatis appetitione mulcere? laudibus, honoribus, gloriæ dignitatibusque splendoribus quantumcunque exiguis propter ipsa delectari? Pecunias, hoc est, quæcunque commoda terrena

propter ipsa diligere, prædiolis, hortulis, stru-
cturis, piscationibus, venationibus, & huiusmo-
di infinitis, quasi innocentibus quarumcunque
temporalium rerum voluptatibus, quibus huma-
na vita etiam iustorum velut in lectulo requiescit,
incumbere, non propter aliud, quam quia infir-
mis animis delectabiles sunt? In omnibus enim
istis, quæ recensere longum est, ordo naturalis
perturbatur, quem lex æterna conservari iubet,
perturbari vetat; dū rebus, quas diligunt, propter
aliud assumēdis propter ipsas frui volunt: atq; in
via tanquā per seipsam delectante hærent, qui per
illā non nisi in patriam deberēt tendere. An fortē
non est hoc utendis frui? Non est hoc actionis finē
cōstituere, dum nihil nisi actio, quæ infirmos nos
delectat, intenditur? Istud enim hīc supponimus.
Quid verō vel pecudes aliud, si loqui possent vo-
carent frui, quā cum vxore seu femella volu-
ptatis tantū causā inire concubitus? Et quid
aliud finem voluntatis actionem constituere,
quā nihil præter actionem, seu voluptatum eius
quærere? Si enim aliud concumbendo quærīt,
iam concubitus non est finis, nec illum diligit, sed
aliud per illum assequendum diligit. Itaq; quam-
uis finis vltimus totius hominis alius esse possit,
quā concubitus, & plerumque sit; finis tamen
istius singularis voluntatis tantū concumbendi
non est alius, quā concumbere, seu concum-
bendi voluptate frui; vt sic generalis ista volun-
tas, qua quisque vult beatē viuere, istā volunta-
te aliqua ex parte compleatur. Quod ita mani-
festē S. Augustinus docet, quasi hoc probandum
ex professo suscepisset. Nam de voluntate viden-
di disputans, quæ visionem potest vel ad aliud re-
ferre, vt sit medium, seu finis mediū, vel in ea
quiescere, vt sit tantū finis, ita loquitur: *Non*
itaque omnino ipsa voluntas hominis, cuius finis non est
nisi beatitudo, sed ad hoc vnum interim, scilicet sub-
iectum, voluntas videndi finem non habet nisi visionem,
sive id referat ad aliud, sive non referat. Si enim non
refert ad aliud visionem, sed tantū voluit vt videret,
non est disputandum, quomodo ostendatur finem volun-
tatis esse visionem, manifestum est enim. Si autem re-
fert ad aliud, vult vtrique aliud, nec iam videndi vo-
luntas erit. Nimirum quia hoc dicimur velle seu
diligere, quod intendimus; non id sine quo non
possumus assequi quod intendimus; hoc enim, si-
cut amara medicīna, ab inuitis sæpē suscipi de-
bet. Quod si hoc de visione, quæ non ad aliud re-
fertur, ita manifestum est Augustini, imo cuius-
libet sanæ mentis iudicio, vt neque disputari de-
beat, profectō etiam de concubitu voluptatis
dumtaxat causā inito manifestum est. Et si de illo
perspicuum est, non aliud esse finem eius nisi vo-
luptatem, qua ex aliqua parte beari cupit profe-
ctō de omnibus omnino similibus vltatis etiam
iustorum hominum delectationibus quasi inno-
centibus, quas paulo antē & superiūs ex Augu-
stino recensuimus, perspicuum est, non alium eo-
rum esse finem, quā in illis terrenis & quasi in-
noxijs voluptatibus requiescere, & in eis quiescen-
do, frui. Si enim propter aliud huiusmodi ope-
rationes appetunt, iam extra limites hypothesis
nostræ sunt.

Hæc ergo ratio est, cur Augustinus, quando
etiam à iustis in temporalibus quibusvis bonis
aut delectationibus finem collocari aut quiescere,
aut illis bonis frui vetat, plerumque solet inculca-
re, vt ab illis bonis vltiūs in Deum animus tran-
seat. Nimirum vt lector intelligeret, tunc se
frui; tunc in terrenis conuiescere, tunc vt fi-
nem illa concupiscere, tunc cupiditate pecca-

re, cū eis ita inhaeret animus; vt non per
illa transeat ad diligendum Deum. De quo ini-
tio nonnulla testimonia producta sunt. Hunc
enim transitum velut fruitioni prorsus repugnan-
tem commēdat in libris de Trinitate; vbi cum di-
xisset, *non esse constituendum finem in bonis talibus,*
nec in ea detorqueamus beatitudinem id est, fruitio-
nis appetitum, statim adiicit eius oppositum: sed vt
quicquid in vsu temporalium rationabiliter facimus,
æternorum adipiscendorum contemplationi faciamus,
per ipsa transeuntes, illis inhaerentes. Et in alio libro
de Trinitate: *Verbum amore concipitur, sive creatura*
sive creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut incom-
mutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charita-
te. *Non quod non sit amanda creatura: sed si ad crea-*
torum refertur ille amor, non tam cupiditas; sed chari-
tas erit. Ex quo infallibili consecutione sequi-
tur, cū amor ille non refertur ad creatorem, ne-
cessariō manere cupiditatem, hoc est, vitiosam &
culpabilem fruendi cupidinem. Necesse est enim,
si non refertur amor ille ad creatorem, creatu-
ram amari propter se: qua de causa subiicit: *Tunc*
enim est cupiditas, cū propter se amatur creatura,
tunc non videntem adiuvat, sed corrumpit fruētem. Et
in libro vndecimo de Trinitate: *Anima rationalis*
deformiter viuit, cū secundum Trinitatem exterioris
hominis viuit, id est, cū ad ea quæ forinsecus sensum
corporis formant non laudabilem voluntatem, qua hæc
ad vtile aliquid referat, sed turpem cupiditatem, qua
his inhaerescat, accomodat. Et paulō inferiūs eun-
dem transitum in superna, vrget vt necessarium.
Nisi pars maxima voluntatis in superioribus atque in-
terioribus habitet: eaque ipsa (voluntas) quæ com-
modatur sive foris corporibus sive intus imaginibus eo-
rum, nisi quicquid in eis capit ad meliorem veriorēque
vitam referat, atque in eo fine, cuius intuitu hæc agenda
iudicat, acquiescat, quid aliud facimus, nisi quod nos
Apostolus facere prohibet, dicens: *Nolite conformari*
huic seculo. Ecce neque cogitatio in rebus cogitan-
dis hæere potest, nisi ad veriorē æternamque
vitam referatur, iuxta præceptum Apostolicum;
quanto minūs amor, & externa actio. Et in libro
decimoquinto de Trinitate: *Ad quam summam*
Trinitatem videndam, diligendam, vt eam recorderur,
eam contempletur, eā delectetur, totum debet referre
quod viuit. Hunc transitum & in libris Confessio-
num prædicat: *Si placent corpora, Deum ex illis lau-*
da, & in artificem eorum retorque amorem, ne in his
quæ tibi placent tu ei displiceas. Hunc commendat
& in Psalmos: *Ama, inquit, & hæc, sed plus illum*
ama, & hæc propter illum ama. Sed omnium ele-
gantissimē transitus iste à creaturis commenda-
tur, & fruitio earum prohibetur, totusque status
animi, qualis erga res omnes propter hominem
creatas esse debet, pulcherrimā breuitate depin-
gitur in meditationibus: qui locus ab omnibus
casti amoris dilectoribus medullis animi insculpi
mereretur: *Si autem ista diligis, vt subiecta dilige,*
vt famulantia dilige, vt arrham sponsi, vt munera ami-
ci, & beneficia Domini: sic tamen vt memineris sem-
per, quid illi debeas, nec ista propter se, sed ista propter
illum, nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista
illum, & super ista illum diligas. Ecce quid anima
rationalis debeat Deo; Ecce, quid sit quiescere;
Ecce, quid sit hæere, quid transire à creaturis in
Deum; Ecce, quid sit frui creatura, vel creatore.
Qua de causa Augustinus pro ista dilectione crea-
turæ, quæ non hæret, sed transit in creatorem
eius proprium, vt supra diximus vocabulum ex-
cogitauit, vt eam vocaret, *dilectione transitoriam*
tanquam vitæ; alteram verō, quæ fruendo inhaeret
creaturis, dilectionem mansoriam. Cujus differentia

Lib. 12. de
Trinit. c. 13.

Lib. 9. de
Trinit. c. 7.
& 8.

Lib. 11. de
Trinit. c. 21.
Cap. 5.

Cap. 9.

Lib. 15.
cap. 20.

Lib. 4.
Conf. ff. c. 11.

In Psal. 144

Lib. 11. de
doct. chr. ff.
cap. 35.

consideratione facile est unicuique purgatissimæ charitatis amatori, animum suum erga creaturas occupatum explorare, vtrum hæreat, an transeat; vtrum per illas in Deum euolet an viscum aliquod cupiditatis pennis adhæreat; vtrum vtatur, an fruatur.

Nec verò miretur aliquis, quòd animum etiam iustorum in rebus istis leuioribus velut sine posse requiescere, nec tamen mortaliter peccare statuamus. Quod enim apud multos Theologos vsitatè & quasi solemniter dicitur, tunc peccari mortaliter, quando constituitur in rebus creatis finis; vel iuxta diui Augustini principia jam declarata planissime negari, vel alio modo explicari debet. Quis enim negare potest peccatorum illorum venialium, quæ intrinsece mala sunt, nec ad aliud omninò bonum relata, imò nec referri nata, solà prauæ illius voluptatis libidine committuntur, finem vltimum non esse Deum? Si non est Deus, ergò creatura. Et quæ alia, nisi ipsa voluptas, quæ peccando quæritur? Ergò in ea finis constituitur, neque tamen propterea mortale peccatum fit. Quis enim dixerit, siue iustum, siue peccatorem, siue etiam infidelem, cui ignotus Deus, si in re leuissima mentiatur, inaniter garriat; pauca pira cum Augustino furetur, idcirco lathiferi peccati fore reū, si non in Deum referat velut vltimum finem, sed in ipsa sola & nuda mentiendi leuiter, inaniter garriendi, & furandi voluptate remoretur: Quod in similibus omnibus peccatis leuioribus infidelium, & aliorum grauium peccatorum, quibus nulla de Deo est cogitatio, locum habet. Nemo enim istorum in peccando venialiter finem vltimum sibi ponit Deum; sed vel peccatum ipsum, vel aliud creatum bonum: & quamuis Deum sibi finem actionis constitueret, perinde gratum faceret Deo, ac si mactaret filium in conspectu patris. Quòd si ergò Theologi isti volunt, tunc semper peccari mortaliter, quodcumque finis vltimus actionis alicuius, vltra quem non transit animus, est creatura; regula fallacissima est, & innumeris exemplis falsa probari potest. Sed intelligi debent, tunc esse peccatum mortale, cum finis non tantum actionis, sed ipsius hominis est creatura; cuius videlicet animus ita erga creaturam intentam affectus est, vt etiam Deo vetanti præferat. Nam quantumuis voluptas licita sit, & sine peccato admitti possit, si tamen ita diligatur; vt cupiditati suæ imperanti, quā Deo vetanti homo parere malit, mortale peccatū sine dubio perpetrabitur. Quod tamen non inde prouenit, quòd illius actionis voluptas finis sit, vel quod voluptas tanquam finis actionis appetatur ac diligatur; sed quod ex dilectionis magnitudine ipsi Deo præferatur. Nam siue multum siue parū voluptas actionis diligatur, modus eam solam & vnicam appetendi, vel ad alium vltiū finē referendi prorsus idē est, quamuis animus appetentis nō sit idem. Vnus quippe in eo finem quidem illius actionis ponit, sed Deo magis dilecto postponit, vsque adeo vt si Deo grauius displicere iudicaret, statim actū & voluptatem abrumperet: alter verò in eo finem similiter quidem ponit, sed Deo minùs dilecto vel omninò non dilecto præponit. Hoc est, feruor diligendi siue Deum siue creaturam diuersus est modus diligendi; & in eam ferendi non est diuersus: seu, vt Recentiores impropria & excogitata phrasi loqui malunt, habitu vtitur creaturā propter Deum, non actū. Quòd si non vtitur actū, quid ergò dicendum est actū facere, nisi frui, cum inter vti & frui in homine deliberatè operante, inter referre aliò & non referre, non

A detur medium? Quæ quidem phrasis sine dubio idcirco ab eis inuenta est, ne peccantem venialiter creaturā frui fateantur. Quasi verò habitu, non actibus dicendi simus vti vel frui; vel ista duo ex habituali animi constitutione, quæ nihil in actum hic & nunc elicitum influit, & non ex actuali voluntatis intentione, hoc est, hæsiōne vel transiōne pendeant. Quicumque enim rei creatæ diligendo sic inhæret, vt eam tamen aliò referat, secundum fundatissimam, & vt clamat aperta ratio, verissimamq; Augustini doctrinam, vtitur, non fruitur: sin ad nihil aliud spectat animus quod eius ministerio assequi cupiat, fruitur non vtitur, quicumque tandem fuerit diligentis vel vtentis animus. Ille quippe efficere poterit, vt vtendo vel fruendo mortaliter vel venialiter peccet, dum eam præponit vel postponit Deo; non tamen, vt actū illis modis minùs propriè fruatur vel vtatur.

Hinc est igitur, quòd Augustinus constantissimè semper doceat, etiam iustissimos homines quibusdam rerum creatarum amoribus seu cupiditatibus esse deuinctos, quarum ablatione cruciantur. Amor autem apud Augustinum essentialiter fruitionem respicit, cum non sit aliud amor, vt iam supra crebrò repetitum est, quàm *voluntas fruendum aliquid appetens vel tenens*; nec frui aliud, quàm *amore alicui rei inhære propter seipsam*. Ex quo fit, vt magnitudinem & paruitatem amoris, quo etiam iusti creatis rebus inhærent vt eis perfruantur, semper ex carendi facilitate vel difficultate metiatur. Voluntas enim vtendi non animos astringit rebus vtendis, sed fruendis: his enim per amorem inhæremus, illis sine amore earum vtimur, vt ad amatas delicias pertingamus. De iustis enim loquitur quando dicit: *Infirmiores qui terrenis his bonis, quamuis ea non præponerent Christo, aliquantulā tamen cupiditate coharebant, quantum hac amando peccauerunt, perdendo senserunt. Tantum quippe doluerunt, quantum se doloribus miscuerunt*. De iusto loquitur, quando dicit: *Vir sanctus temporalia non diligit* (id est, non diligere

D debet) *sed rectè vtitur, &c.* Plerumque cum adsunt nobis, putamus quòd ea non diligamus; sed cum abesse cœperunt, inuenimus qui simus. Hoc enim sine amore aderat, quod sine dolore discessit. De iusto loquitur, quando loco amoris, qui fruitionis verus & vnicus fons est, ipsam fruitionem creaturæ iustæ apertè tribuendo dicit: *Ac per hoc ei qui edificauit erit edificatio ista damnosa; quia non habebit quod superædificauit, & eorum amissione cruciabitur, quibus fruendo vtiq; letabatur: sed per hunc ignem saluus erit, &c.* De iusto loquitur, quando paulò antè amorem terrenorum fruitionemque coniungens dicit: *Si enim ei (Christo) nihil talis affectionis*

E *superædificet lignum, fœnum, stipulam, Christus est fundamentum. Cuiusmodi sententijs Augustinus plenus est. Nam vbique cupiditatem seu amorem rerum quarundam temporalium, quo non propter Deum, sed propter ipsas diliguntur, & fruitionem proprijsimè dictam, vtpotè quam essentialiter amor respicit, etiam iustis tribuit; cuius vinculi diruptione cruciantur, vruntur, purganturque à peccatis venialibus, quæ diligendo creaturas, fruendoque commissa sunt; vt ita per ignem salui fiant. Qua de re a liber de Ciuitate Dei, b Enchyridion ad Laurentium, c Commentarius in Psalmos, & d alia multa loca consuli possunt. Et in omnibus istis locis & alijs plurimis, semper inter iustorum impiorumque cupiditates quibus diligunt temporalia, & iis frui appetunt, illam dif-*

Lib. i. de ciuit. c. 9.

Lib. de vera Relig. 47.

Ibid.

Ibid.

a Lib. i. de Ciuit. c. 9.

b Enchyridion ad Laurentium, c. 16.

b Enchyridion ad Laurentium, c. 68.

c Commentarius in Psalmos, 2.

d in Psal. 29.

e in Psal. 80.

d Serm. 121.

de diuers. c. 9. &c.

ferentiam statuit, quod quamuis utrique res fru-
uolas diligant, illi magis diligant Christum;
isti minùs: illi Christum tanquam fundamentum
ædificationis præponunt temporalibus; isti tem-
poralia fundamento: unde illi per ignem salui
sunt; isti pereunt. Nunquam autem vel in men-
tem Augustino venit, quantum ex scriptis colli-
gi potest, quod impij frui temporalibus dicendi
sint, iusti dumtaxat uti similibus rebus, quarum
amore vinciuntur. Sed & verba ipsius passim re-
petita, & omnia principia eius, & ratio, & natura
amoris, quæ essentialiter gaudium siue fruitio-
nem sicut motus terminum & quietem respicit,
contrarium clamant.

Hinc est quod August. eodem illo loco, ubi ex
professo fruendi, & utendi definitionem, quam
suprà promissimus, tradit & hominem inter res
utendas & fruendas (id est, inter Deum atque
creaturas temporales) veluti medium à Deo con-
stitutum esse declarat, apertissimè dicit homi-
nem fruendo rebus utendis aliquando deflecti à
cursu in patriam atque reuocari, aliquando tan-
tum impediri ac retardari; quorum illud impijs
atque sceleratis, hoc iustis competit: *Nos qui frui-*
mur & utimur inter utrasque constituti, si eis quibus
utendum est frui voluerimus, IMPEDITVR cursus
noster, & aliquando etiam deflectitur, ut ab his rebus,
quibus fruendum est, obtinendis vel retardemur vel
etiam reuocamur, inferiorum amore præpediti. Vbi
utrisque quidem fruitionem tribuit, sed istam
apertissimam differentiam inter fruitionem iusto-
rum & sceleratorum statuit, inter peccata fru-
endi venialia atq; lethalia; quod iustos fruitio tem-
poralium ab itinere, quo in patriam tenditur, im-
pediat atque remoretur; impios verò deflectat
ac reuocet. Quapropter ut qualis esset fruitio iu-
storum, qua fruuntur temporalibus, quæ ad sub-
sidium itineris data sunt, quivis vel imperitissi-
mus intelligeret, nec sibi imaginaretur, eos tan-
tum frui qui Deum deserunt, & omnem spem pa-
triæ consequendæ abijciunt, pulcherrimam com-
parationem ex itinerantibus profert: *Quomodo*
ergo si essemus peregrini, qui beatè vivere nisi in pa-
tria non possemus, eaque peregrinatione utique miseri
& miseriam finire cupientes in patriam redire velle-
mus, opus esset vel terrestribus vel marinis vehiculis
quibus utendum esset, ut ad patriam qua fruendum
est peruenire valeremus: quod si amœnitas itineris &
ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret, conuersi ad
fruendum his quibus uti debuimus, nollemus citò viam
finire, & perversa suauitate implicati alienaremur à
patria, cuius suauitas faceret beatos: sic in huius mor-
talitatis vita peregrinantes à Domino, si redire in pa-
triam velimus, ubi beati esse possimus, utendum est
hoc mundo, non fruendum, &c. Quæ comparatio pro
iustis propriè data est. Illi sunt enim propriè, qui
vehiculis tanquam subsidijs à Deo datis, id est,
rebus licitis; impij verò rebus illicitis atque veti-
tis delectantur: illi amoribus aliquibus mitiori-
bus implicati, citò finire veniam nolunt; isti nun-
quam volunt. Sed hæc de fruitione iustorum satis
sint, quæ paulò prolixiùs tractanda videbantur,
ut Lector intelligeret, quid sit frui rebus tempo-
ralibus seu creaturis, neque fruitionem amorem-
que sic à iustis alienaret, ut quantumcunque car-
nis aut oculorum aut superbiæ voluptatibus dif-
fluant, non illos frui rebus, sed uti putet. Ut de-
nique sciret, quis status animi erga creaturas no-
bis sacrarum Scripturarum & sublimissimi Au-
gustini auctoritate commendetur. Quæ in re qui
hallucinatus fuerit in innumeros vitæ errores,
qui malè utendo fruendoque committuntur, ne-

cessariò pertrahetur. Non tam dura est hæc do-
ctrina, quàm perfectæ; nec eius veritas implentis
infirmirate, sed iubentis auctoritate, æternæque
legis æquitate metienda est. Nunc breuiter ali-
quid de cæteris animi affectibus in creaturas exer-
cendis vel comprimendis adijciamus.

CAPVT XVIII.

RELIQVI AFFECTVS ANIMÆ
circa creaturam cuiusmodi sint, & esse de-
beant.

SI enim veræ sunt quæ de amore diximus;
facilis est de cæteris affectibus resolutio.
Amor est enim velut cardo cæterorum af-
fectuum, à quo omnes ita pendent, ut sine illo
esse non possint. Quis enim desideret quod non
amat? Quis de rebus nisi amatis gaudeat? Quis
oderit nisi quod rebus amatis aduersatur? Quis
malum nisi rebus amatis metuat? Quod in singu-
lis affectibus similiter ostendi potest, sicut Augu-
stinus in libro octoginta trium questionum qua-
stione trigesima tertia declarat. Nam uti fons
absconditus per diuersas venas pro terræ condi-
tione erumpere solet, ita & amor pro diuersa rei
amata conditione, diuersos animi motus partu-
rit, & varios vultus induit. Omnino enim pro
varietate rerum quæ diliguntur sicut amor allici-
tur, vel offenditur aut periclitatur; ita in hos
vel illos affectus mutatur & vertitur. Ex quo fit,
ut Augustinus hos ipsos diuersos motus subinde
nihil aliud esse definiat, quàm amorem qui diuer-
sis perturbetur modis. *Amor, inquit, inbiens habe-*
re quod amatur, cupiditas est: (hoc est, desiderium)
id autem habens eoque fruens, lætitia: fugiens quod
ei aduersatur, timor est: idque si acciderit sentiens,
tristitia est. Ad quem modum similis omnium affe-
ctuum descriptio excogitari potest. Amor ere-
ctus ad assequendum quod amatur, spes est: deie-
ctus ab assequendo, desperatio: abominans ma-
lum quod sibi aduersatur, odium est: insurgens
ad repellendum, ira. Cuiusmodi definitiones si
in sensu formali fortasse non sint veræ, in sensu
causali sunt verissimæ. Evidenter enim declarant,
non posse motus illos nisi ab amore proficisci.
Quemadmodum igitur corrupto fonte necesse
est aquas ex eo vitiatas fluere; ita si amor vitiosus
est, motus omnes ab eo prodeuntes vitari neces-
sarium est. Habet enim respectu motuum illorum
quandam cum intentione similitudinem; quæ si
peruersa fuerit, quicquid ex ea nascitur & susci-
pitur vitium trahit: Vnde Augustinus cum cupi-
ditatem, lætitiā, timorem, ac tristitiā amo-
ris esset docuisset, statim adijcit: *Proinde mala*
sunt ista, si malus est amor; bona, si bonus. Fieri
enim non potest, ut qui malè amauerit, benè ex
illo amore cupiat, benè speret id quod amat, eo-
que benè fruatur: bene oderit vi amoris illius
oppositum malum, vel benè irascatur, & sic de
cæteris.

Ex his ergò manifestum est, non solùm amo-
rem ac lætitiā siue fruitionem, sed omnes etiam
cæteros affectus animi, qui ex amore rei tempora-
lis emanant, esse vitiosos. Inficiuntur enim ab
amore vitioso, ex quo fluunt. Ex quo necesse est,
ut cuius amor transitorijs rebus affixus & illigatus
est, illas & absentes cupiendo, sperando, ac des-
perando, & præsentis perfruendo, & malum
oppositum odiendo, & fugiendo, & per iræ motus

Lib. 1. de do-
ctrin. Christi.
cap. 3.

Lib. 1. de do-
ctrin. Christi.
cap. 4.

Lib. 24. de
Civi. c. 7.

ibid.

repellendo, & se per iustitiam affligendo delinquat. Amor enim ille viciosus in omnibus illis motibus dominatur: qui sicuti peccabat rem temporalem amando, cupiendo, fruendoque; ita peccat quibusvis alijs motibus se iuuando.

2. Cor. 7. Ex isto igitur fonte nascitur, quod Apostolus de tristitia dicit: *Sæculi tristitia mortem operatur;*

nimirum quia sæculi amor mortem operatur: & simili omnino modo dicere potuisset: sæculi gaudium, sæculi spes, &c. mortem operatur. Hinc

Lib. de agone. Christi c. 13. Augustinus: *Nequitia est mundum istum diligere, & ea quæ nascuntur & transeunt pro magno habere, & ea concipiscere, & pro his laborare ut acquirantur, & letari cum abundauerint, & timere ne pereant, & contristari cum pereunt, & ijs irasci, quorum opera*

pereunt. Quapropter quicumque motus illos correctos & rectos habere volet, amorem corrigat necesse est. Nam ubicumque amor rei alicuius temporalis extinctus fuerit, ibi continuò & absentis cupiditas, & præsentis lætitia, & periclitantis metus, & amissæ tristitia, & spes, & ira, & cæteræ perturbationes, quas amor eius parturit, extinguuntur. Et quia plerumque amor, nisi multum ferueat, & ipsa flammæ & fumi magnitudine sese prodat, in visceribus animi, & nescio quibus anfractibus occultissimus latet, ut oculos hominis semetipsum curiosissimè explorantis subterfugiat; ad alios affectus oculi conuertendi sunt, qui tanquam notiores, magisque sensu perceptibiles & minus vafri, simplicius ac sincerius clamare solent, ex qua radice pullulent. Ita quemadmodum sursum ascendendo ex riuo fontem deprehendimus; sic ex alijs animi perturbationibus amorem, unde nascuntur. Et hoc est,

Lib. de vera Relig. c. 47. quod Augustinus dicit: *Plerumque cum adsunt nobis temporalia, putamus quod non ea diligamus: sed cum abesse cœperint, inuenimus qui simus; hoc enim sine amore nostro aderat, quod sine dolore nostro discedit.* Ita dolor amissi boni est testis amati. Quod simili omnino consideratione de cæteris quoque affectibus dici potest. Non enim sentimus, sine quibus rebus esse aut æquo animo aut ægre possimus, nisi cum vel abfuerint, vel iam possessæ auferuntur, vel periclitantur, vel obtineri nequeunt. Tunc enim amor non amplius seipsum dissimulare potest: tunc erumpit in cupiditatem, in tristitiam, in metum, & similes pro circumstantiarum diuersitate motus. Vnde Augustinus de amoris explorandi modo disse-

Lib. 10. c. 35. rens; *A voluptatibus carnis, inquit, & à curiositate superuacanea cognoscendi, video quantum affectus sim posse refrenare animum meum, cum eis rebus careo, vel voluntate cum absunt, vel necessitate cum desunt. Tunc enim me interrogo, quam magis minusue mihi molestum sit non habere. Fieri enim nullo pacto potest, ut si amore homini velut membra conglutinata sint sine molestia diuellantur. Et hæc de cæteris affectibus ex amore promanantibus satis.*

CAPVT XIX.

RATIO A PRIORI CVR ILlicitus sit amor cuiusvis creaturæ propter ipsam.

IA M verò operæ pretium est considerare, quæ ratio esse possit, quod sine peccato non possit creaturæ rationalis amor hære in creatura; sed eum in creatorem retorquere necessarium sit. Non hinc rationem quæro, quæ ex præceptis Dei positiuis petatur; *Nolite diligere*

A mundum; Nolite conformari huic sæculo: Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quæ ex Scripturis vndique sonant, & in præcedentibus prolata sunt; sed rationem, quam ipsa rerum natura legis æternæ stabilita veritate suppeditet, & cui ista præcepta Dei positiua nitantur. Hæc verò mihi non videtur alia, quam quod illa sit naturalis creaturæ rationalis conditio, ut naturæ ordine infra Deum, juxta creaturas alias rationales, & supra corporalem collocata sit. Infra Deum quidem tanquam naturalem Dominum & Creatorem suum, à quo habet ut sit, & sine quo non potest habere ut bona sit: juxta creaturas rationales tanquam pares & socias suas: supra corporalem tanquam naturam inferiorem, voluntati necessitatique rationalis naturæ famulantem. Hic ordo æternæ legis incommutabili veritate constitutus, & ipsis naturis rerum profundissimè infixus est: qui proinde sicut ab increata ratione & voluntate tanquam æternæ lege sancitus est; ita & à creata ratione & voluntate seruari debet, nec nisi peruersa & peccante voluntate perturbari potest. Lex enim æterna non est aliud, quam illa eadem increata di-

Lib. 21. c. 68. Fanst. c. 27. *minaque ratio vel voluntas Dei, ordinem naturalem conseruari iubens, perturbari vetans.* Ordo autem ab omnibus rebus seruatur amoribus velut ponderibus: *Pondus enim, ut Augustinus, est impetus quidam cuiusque rei conantis ad locum suum; Sic enim ignis, & aer sursum; aqua, & tellus deorsum, ponderè vnumquodque nititur, ut in loco* *Enarr. 1. in Psal. 29,*

C sibi diuinitus constituto seruet ordinem suum: quod nisi peruenerint, tanquam minus ordinata, inquieta sunt; si peruenerint, ordinantur & quiescunt. Pondus autem creaturæ rationalis est amor eius. *Amor meus, inquit ille, pondus meum; 13. Confess. illo feror quocumque feror.* Quod vsque aded verum est, ut pondera rerum potius amoris, quam amor ponderum effigiem gerat; & illud potius istum, quam iste illud imitetur. Deus enim cum vniuersas mundanæ machinæ creaturas ordinatissimè conderet, omnia non solum in mensura, & numero; sed etiam in pondere disposuit, quo in suum quodque locum tenderet: ideo à creatura rationali, tanquam à sibi proxima incipiendo ordinem, pondus ei voluntatis & amoris impressit; ubi appareret, quanti quidque in appetendo, fugiendo, præponendo, postponendoque penderetur. Sed cum creatura corporalis amoris velut rationalis impulsus non esset capax, pondus ei loco amoris datum est, iuxta illud. *Velut amores corporum momenta sunt ponderum, siue deorsum gravitate, siue sursum leuitate nitantur: ita enim corpus, sicut animus amore fertur, quocumque fertur.* Et istius ponderis impulsu decentissimus creaturarum omnium corporalium ordo seruatur, ut quo quidque grauius leuiusue fuerit, eo inferiorem superioremue locum summo conatu petat, & in eo velut suæ naturæ gaudio conquiescat. Quod nisi fieret, summa rerum corporalium esset perturbatio, & perturbati ordinis peruersitas, quam velut antiquæ confusionis chaos merito sapientiæ iudicium improbaret. Cum igitur ille proprius, si naturam spectes, creaturæ rationalis esset locus, ut tota quasi in medio inter incretam & corpoream naturali ordine collocata consisteret, pondus amoris ei infusum est, cuius impetu tributum sibi diuinitus ordinem peteret, adeptumque tueretur. Amoris enim illa natura est, ut amantem rebus amatis subijciat & inferiorem faciat. Quod enim amatur, dominatur animo, & imperiosa quâdam potestate seruire, & facere amantem cogit quodammodo quicquid

Lib. 11. de Ciuit. c. 28.

jubet

jubet. Ex quo nascitur, ut amator quibuscumque rei amatae perturbationibus perturbetur, diuersisque vultibus eius, vultum suum ineluctabili tractu (nisi amoris jugum excutiat) aptare cogatur. Hinc eius praesentia laetatur, absentia cruciatur, periculis angitur, zelo vratur, & in omnes affectus pro re nata mutatur & vertitur. Vnde hoc, nisi ex illo amoris imperio, quo in amantem animum velut inferiorem atque subiectum res amata dominatur, eumque in seipsam veluti superiorem legibus amoris velut ponderis quo feratur, ordinat? Cum igitur sola veritas immutabilis, quae verus Deus est, sit ratione & rationali creatura superior, illi soli sicut naturae lege subiecta est, etiam amoris pondere subijci & seruire debet. Quod si facit recta, iusta, virtuosa est, & in genere suo optima, & ordinatissima, cum virtus sit creaturae rationalis optimus status; & virtus non sit aliud, ut Augustinus, quam *ordo amoris*; & per amorem velut pondus anima in ista naturae suae medietate, infra supremam, supra infimam, iuxta medium, prout mandatur aeterna lege, teneatur; quae ut Augustinus, *infimum est ut omnia sint ordinatissima*. Quod si amorem illum, a supremis, hoc est, a Deo, & illa aeterna incommutabilis veritatis lege defleat, ut vel in medium illo pondere amoris in seipsa delabatur, vel ulterius, in id quod infra se est, corporalem scilicet creaturam, perturbat ordinem aeterna lege stabilitum; dum vel se sibi ipsa per pondus amoris subijcit, ut se admirans, sibi per superbiam placens, alijs animabus gestiat se praepone, quas ei pares & socias gestiat se praepone, quas ei pares & socias esse naturalis ordo fecit, vel alijs rebus amore inhaerens, illis se subijcit quas ei subditas esse oportebat, & ea bona sibi constituit, quibus ordinandis benèq; tractandis ipsa utiq; deberet esse bonum. Propter quam naturalis ordinis perturbationem iustissime eadem illa lege, quae ordinem naturalem conseruari iubet, perturbari vetat, velut inordinata & peruersa damnatur. Haec est ergo radix malitiae, quae in omni amore rebus creatis inhaerente reperitur, quod per illum velut pondus, anima extra ordinem suum moueatur, dum inordinate sese vel aequalibus praepone, vel inferioribus subijcit. Tetigit hanc radicem Augustinus multis locis: *Vides profecto*, inquit, *in ista distributione naturarum, quid summè sit, quid infimè, & tamen sit, quid mediè maiusque infimo, & minus summo sit. Summum illud est beatitudo; (id est, Deus fons omnis beatitudinis) infimum, quod nec beatum esse potest, nec miserum, scilicet corpus. Quod verò medium, vivit inclinatione ad infimum miserè; conuersione ad summum, beatè vivit: Qui Christo credit non diligit infimum, non superbit in medio (scilicet supra alias animas, quod amore sui-ipsius sit) atque ita summo inhaerere sit idoneus. Et hoc est totum quod agere iubemur, mouemur, accendimur. Et lib. 6. Musica: Non ergo inuideamus inferioribus quam nos sumus (id est corporeis rebus) nosque ipsos inter illa, quae infra nos sunt, & illa quae supra nos sunt, ita Deo & Domino nostro opitulante ordinemus, ut inferioribus non offendamur, solis autem superioribus delectemur. Delectatio quippe quasi pondus est animae, delectatio ergo ordinat animam. Vbi enim erit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum: vbi delectatio, ibi thesaurus: vbi autem cor, ibi beatitudo, aut miseria. Nihil verius dici potest. Impossibile est enim, ut vbi cor, hoc est, amor ac delectatio (quae in hac re idem sunt, cum finis amoris sit delectatio) rei cuiusque praeterquam soli Deo affixa fuerint, non confestim miseria consequatur: nec miseria*

Tom. 2.

sine peccato esse villo pacto potest. Et inferius idem tractat explicatius: *Amor inferioris pulchritudinis animam polluit, quae cum in illa (pulchritudine) non modo aequalitatem, sed etiam ordinem diligat, amittit ipsa ordinem suum: nec tamen excessit ordinem rerum; quandoquidem ibi est, & ita est, vbi esse, & quomodo esse tales, ordinatissimum est. Aliud est enim tenere ordinem, aliud ordine teneri. Teneat ordinem seipsa tota diligens quod supra se est, id est, Deum, socias autem animas tanquam seipsam, id est, propter Deum quem diligit. Hac quippe delectationis virtute inferiora ordinat, nec ab inferioribus ordinatur. Et in libro 1. de libero arbitrio: Quae (mutabilia ac temporalia) quamquam in ordine suae recte collocata sint, & suam quandam pulchritudinem peragant; peruersi tamen animi est & inordinati, eis sequendis subijci, quibus ad nutum suum ducendis potius diuino ordine ac iure praelatus est. Et libro de vera Religione: Est autem vitium primum animae rationalis voluntas ea faciendi quae vetat summa & intima veritas. Sapientissime autem docuit, ut supra latius declarauimus, quod summa veritas, hoc est, lex aeterna iubet auertere amorem a temporalibus, & eum mundatum conuertere ad aeterna. Vnde statim etiam in libro jam citato de vera Religione declarans, quid vetet illa summa & intima veritas, sic clare & praeclare attexit: Est igitur quoddam bonum, quod si diligit anima rationalis, peccat, quia infra illam ordinatum est: quare ipsum peccatum malum, non est, ea substantia, quae peccando diligitur. Ecce, quam disertis verbis protestatur, peccatum esse diligere bonum quod infra animam ordinatum est; idque ideo, quia infra illam ordinatum est. Hec ipso enim quod bonum inferius diligit, infra illud ipsamet amore deprimitur, cui, inhaerendo supremis, superferri tenebatur. Vnde & libro primo de sermone Domini in monte: Omnes naturae in ordine suo gradibus suis pulchrae sunt: sed de superioribus in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinandum. Nec quisquam hoc facere cogitur; & ideo si fecerit, sine iusta defensione punitur. Non enim hoc committit inuitus.*

Hinc est quod Augustinus saepe arguit in creatura rationali hoc solum, quod anima summis fruens, ad corporea, ad inferiora, ad id quod minus est, inclinavit affectum. Nam hoc ipsum, ad minus voluntate declinare, relictis summis, quibus iubetur & potest inhaerere, vitiosum est: quia declinat ad aliquid minus amore, quam cui inhaerere potest, & iussa est, facitque se deteriorem, quam a Deo facta est: quod aeternae legis veritate non licet. Ea quae dicitur a veritate atque sapientia separatio, peruersa voluntas est, quae inferiora diliguntur. Et aduersus Secundinum Manichaeum: Propterea nihil sunt quae facta sunt, cum superiora ad inferiora declinant: vbi est omne peccatum, & omne quod dicitur malum. Et vberius in consequentibus, vbi & ratio peccati in huiusmodi amoris motu, quod animus extra ordinem suum tendit, accurate tangitur: Desistere non iam nihil est, sed ad nihilum tendere. Cum enim ea quae magis sunt, declinant ad ea quae minus sunt, non illa in quae declinant, sed illa quae declinante deficiunt, & minus esse incipiunt quam erant: Non quidem ut ea sint, ad quae declinauerunt, sed pro suo genere minus. Non enim cum animus ad corpus declinat, corpus efficitur, sed tamen defectiuo appetitu quodammodo corporascit: ita & Angelica quaedam sublimitas, cum magis delectata est suo dominatu in seipsa, ad id quod minus est inclinavit affectum, & minus esse coepit quam erat, & pro suo

Ibid. c. 14.

Lib. 1. de lib. arb. c. 16

Lib. de vera Relig. c. 10.

Lib. 1. de lib. arb. c. 15.

Lib. 1. de serm. Domini in monte, c. 12.

Lib. 1. de lib. arb. c. 14.

Lib. cor. secundum c. 10.

Ibid. c. 11.

15. de Unit. c. 24.

Lib. 1. de lib. arb. c. 6.

Epist. 63.

Lib. 6. Musica c. 11.

gradu tendit ad nihilum. Quanto enim quæque res minus est, tanto vicinior nihilo est. Cum autem isti defectus voluntariè fiunt, rectè reprehenduntur & peccata nominantur. Vbi vides apertissimè, hoc ipsum asseri esse peccatum, voluntario motu, hoc est, amore veluti pondere ad minus hoc est, inferius bonum tendere, quàm illud, cui naturali ordine rationalis creatura subiecta est. Nempe quia perturbat ordinem, quantum in se est, sibi diuinà lege præstitutum, & se inferioribus subiicit, & ita tendit ad nihilum, & ipsa corumpitur. Quisquis enim quod seipso est deterius sequitur, sit & ipse deterior. Eundem defectum, & ideo culpabilem voluntatis motum etiam explicat in libris de Ciuitate Dei, vbi de defectu Angelorum ad fruendum non corporibus, sed seipsis loquens: Deficitur, inquit, non ad mala, sed malè: id est, non ad malas naturas; sed ideo malè, quia contra ordinem naturarum ab eo quod summè est, ad id quod minus est. Quod exemplis hominis, per auaritiam, luxuriam, iactantiam, superbiamque deficientis ad bona inferiora, declarat. Et in libris de libero arbitrio: Voluntas auersa ab incommutabili & communi bono, & conuersa ad proprium bonum, aut ad exterius, aut ad inferius peccat. Et mox adiungit: Motus ergo ille auersionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est, hoc est, ideo est peccatum, quia per illam à superiori bono ad inferiora deficitur) omnis autem defectus ex nihilo est, vide quo pertineat. Et libro secundo eiusdem operis de libero arbitrio explicans quid ille sit motus amoris, quo ad fruendum tenditur inferioribus bonis, quibus amor inhærebat: Restat igitur, inquit, ut eius sit proprius iste motus, quo fruendi voluntatem ad creaturam à creatore conuertit. Vnde illa sancti doctoris definitiua sententia: Dixisti mihi Domine, voce forti in aurem interiori, quod hoc solum à te non est, quod non est, motusque voluntatis à te qui es, ad id quod minus est; quia talis motus delictum atque peccatum est. Cujusmodi sententiæ ab Augustino passim repetuntur: quibus ipse cuiuslibet peccati rationem explicat siue mortalis siue venialis. Duplex enim est ad commutabile bonum ab incommutabili bono, hoc est, Augustini phrasi ab incommutabili veritate, & æternâ lege defectus; vnus, quo voluntas ita deficit, ut incommutabili bono præponat commutabile, sic videlicet, ut si articulus temporis occurrat, quo necessariò alteruter vel Deus vel creatura relinquenda est, deserto Deo præponatur creatura: qui defectus voluntatis ad inferius bonum peccatum est æternâ morte puniendum. Tunc enim non tantum actu, sed & habitu auertitur ab incommutabili bono. Alter est, quo actu quidem auertitur ab æternæ veritatis, hoc est, Dei præscripto, quo iubet auertere amorem à temporalibus, & ad æterna conuertere, non tamen habitu: hoc est, non creatori creatura, sed creaturæ potius creator anteponitur amore, si alteruter deserendus esset; tamen si actu, veritate æternæ legis veritate, homo creaturam perfrui velit. Neque enim vllum omnino peccatum est, quantumcunque veniale, quod non illa lex æterna vetet, & quo non illa æterna lex, hoc est, ipsa (ut Augustinus explicat) diuina ratio vel voluntas Dei in actu ipso negligatur. Tamen enim prohibet diuina ratio seu incommutabilis Dei veritas, non esse officiosè mentiendum, quàm non esse fornicandum, sed vnum leuis, alterum grauis. Vtraque tamen veritas negligitur ac deseritur; ab vtrâque auertitur in ipso actu animus, dum creatura contra præscriptum eius frui cu-

pit: sed in leuiori, animus habitu Deo conjunctus manet; neque enim sub interminatione dissoluendæ amicitie prohibetur: in grauiori & habitus diligendi & actus abruptitur. Secundum hanc igitur duplicis defectus considerationem, generalissimè in omni peccato defectum aliquem Augustinus intelligit ab incommutabili bono hoc est, ab æterna illa lege & veritate, qua omnè omnino peccatum prohibetur, utpote quod non est aliud nisi factum, dictum, vel concupitum contra legem æternam. Illam enim non solum habitu diligere, sed in omni omnino actu, & voluntatis motu, & ratione, & cogitatione præcipimur sequi, illam attendere, illi inhære. Hæc enim est illa, qua iustum est, ut omnia sint ordinatissima. Impossibile est autem non esse ordinatissimum, quod in omni voluntatis motu legem illam, hoc est, æternam de agendis & non agendis veritatem diligamus & sequamur. Quod si facimus, rectè facimus, sin minus sine dubitatione peccamus: quia id non facimus, quod præscribit incommutabilis veritas esse faciendum. Auertimur ergo ab illa actu diligenda, dum auertimur à sequenda. Et ille est defectus, quem Augustinus in omni peccato agnoscit, & prædicat, ab incommutabili bono; quia illud ordinatissimum est, ut in omni voluntatis motu & actione diligamus. Quod à me fortassis aliquis excogitatum esse ad hanc stabiliendam doctrinam suspicari posset, nisi ipse seipsum luculentissimè Augustinus exponeret: Qua de re illustris est locus in libro de Mendacio, vbi ex professo de mendacijs officiosis disputat, per quæ posset honorabilis personæ pudicitia violentè inuasa custodiri: Quapropter quoniam nemo dubitat meliorem esse animum corpore integritati corporis integritas animi præponenda est, quæ in æternum seruari potest. Quis autem dixerit integrum animum esse mentientis? Etenim libido quoque ipsa rectè definitur appetitus animi, quo æternis bonis qualibet temporalia præponuntur. Nempe saltem quantum ad actum diligendi, si non quantum ad habitum diligentis. Nemo itaque potest conuincere aliquando esse mentiendum, nisi qui potuerit ostendere, æternum aliquod bonum obtineri posse mendacio. Sed cum tanto quisque ab æternitate discedat, quanto à veritate discordat: qui autem mentitur, à veritate discedit (quod & in veniali mendacio non minus quàm mortali locum habere perspicuum est) absurdissimum est dicere, discedendo inde posse ad boni aliquid aliquem peruenire. Aut si est aliquod bonum æternum, quod non complectitur veritas, non erit verum: & ideo nec bonum erit, quia falsum erit. Ut autem animus corpori, ita etiam veritas ipsi animo præponenda est: ut eam non solum magis quàm corpus, sed etiam magis quàm seipsum appetat animus. Ita quippe erit integrior & castior, cum eius potius immutabilitate, quàm sua mutabilitate perfruitur. Ecce lucidissimè declaratum, etiam in peccatis venialibus hominem à veritate discedere, hoc est, ad inferiora deficere, & idcirco peccare, quia æterno illi bono saltem actu aliquid temporale præponit. Nam & libido illa, quam definit, omnia omnino peccata complectitur, ut supra declarauimus; & mentientem, nempe quemlibet etiam venialiter, sicut per se perspicuum est, discedere, seu deficere ab æterno & incommutabili bono, hoc est, à veritate proficitur. Illi enim potius, quàm vlli alteri temporali bono, amore adhærendum esse ipsa æterna veritas iubet. Vnde generalissimè Augustinus dicit alibi: Tunc cuique non est bene, si melius esse potest. Quare si nobis

De morib.
Ecclesiæ. c. 2.

Lib. 12. de
Ciuit. c. 8.

Lib. 2. de
lib. arb. c. 19.

Ibid. c. 20.

Lib. 3. de lib.
arb. c. 1.

Lib. 12. Con-
fess. c. 11.

Lib. 22. cōt.
Faust. c. 27.

Lib. 1. de
lib. arb. c. 6.

Lib. 1. de mē-
dacio c. 7.

Lib. de vera
Rel. g. c. 41.

nobis potest bene esse cum ipsa veritate, malè sumus cum quolibet vestigio veritatis, id est, creatura; multò ergò deterius, cum extremitate vestigij, quando carnis voluptatibus adhaeremus. Et radicem istius mali tangens, quæ est in perfruenda carnis voluptate, hoc est, quæ quolibet sensu in carne perficitur, sic statim addit: Non quia malum est natura corporis, sed quia in extremi boni dilectione turpiter voluntur, cui primis inherere fruique concessum est. Et in alio libro aduersus Manichæos: Propterea corporeâ diligendo peccamus, quia spiritalia diligere & insitiâ iubemur (nempe æterna illa lege, quæ iustum est, ut omnia sint ordinatissima) & naturâ possumus; & tunc in nostro genere optimi & beatissimi sumus. Nam ut alibi verissimè & generalissime dicit: Id solum rectè diligitur, quod nunquam bene amittitur, hoc est, solus Deus. Si id solum rectè diligatur, ergò aliud quodcunque peruersè diligitur. Et alibi: Amandus igitur solus Deus est, omnis verò iste mundus, id est, omnia visibilia contemnenda. Solus amandus, quia ille solus verus est rationalis animæ cibus. Et ista quidem ratio, quæ ex natura deficientis istius amoris, & perturbati naturalis ordinis petitur, à priori sumpta est.

CAPVT XX.

RATIONE A POSTERIORI,
seu ex effectibus idem declaratur. Septem effectus amoris rerum creaturarum adferuntur.

QUOD si vero amorem, quo creaturæ propter seipsas diliguntur, cæterosque affectus comites eius à posteriori, hoc est, ex effectibus quos in anima relinquunt, considerare voluerimus, certissimo deprehendemus, non posse sine peccato creaturis propter creaturas affectum amoris adijci, sic ut in creaturis habendo non retorqueatur in Deum. Pernicies enim eorum tanta est, ut quamvis amorem illum per se licitum esse fingeremus, sola malorum quæ parit consideratio animam obstringeret, ut ab amanda quacunque creatura fruendaque temperaret. Quamobrem operæ pretium est illos effectus ex Augustini doctrina quàm breuissimè perstringere, ut spiritalis amator boni nouerit, quantum intersit ad spiritalem quam meditatur vitam, affectus vniuersos & præsertim amorem veluti ducem cardinemque cæterorum ab omnium omnino, non modo sensibilibus, sed quarumcunque creaturarum rerum dilectione restringere, ut anima incorrupta exhibeatur Deo.

Primus igitur effectus, quem amor creaturæ in animo parit, est amissio libertatis, quæ velut maximum Dei beneficium ei charissima esse debet. Sic enim condita est creatura rationalis, ut soli Deo tamquam vero rerum vniuersarum Domino seruiret, & per humilem illius seruitutem & sibi & rebus omnibus summa libertate dominaretur. Hæc libertas eius amore creaturæ perit, & si magnus fuerit, funditus extinguitur. Libertas enim è diametro repugnat seruituti: amor autem necessario seruum amati amantem facit, quia propter amatum cuncta facit. Nam ut omnia quæ fiunt, necesse est propter finem fieri, ita & propter amorem: finis enim nisi amatus, non est finis sed medium propter amatum finem. Hinc Augustinus: Quæ cum volunt homines per domi-

nationem tenere, ab his ipsis potius per cupiditatem (amorem) tenentur, & rerum mortalium serui fiunt, dum imperitè Domini esse desiderant. Et alibi aduersus amatores rei cuiuscunque temporalis disputans, ita loquitur: Ita nescientes diligant temporalia, ut inde beatitudinem expectent (id est, ut eis non uti sed frui velint, hoc est enim Augustino semper ad beatitudinem diligere, ut & supra declarauimus, & ex subiecta ratione patet) His autem quibus quisque beatus vult effici, seruiat necesse est, velit, nolit. Nam quocumque duxerint sequitur: & quisquis ea visus fuerit auferre, metuitur. Possunt autem auferre ista & scintilla ignis, & aliqua parua bestiola. Possemus, ut omittam innumerabiles aduersitates, tempus ipsum auferat necesse est omnia transseuntia. Itaque cum omnia temporalia transseuntia mundus iste concludat, omnibus mundi partibus seruiant, qui propterea nihil putant colendum esse, ne seruiant. Vnde præclare Christus Dominus, dum amorem diuitiarum prohiberet, generalissimam sententiâ tulit, quæ omnis omnino rerum creaturarum amor præciditur: Nemo potest duobus dominis seruire. Nam amor est vnica & vera seruitus Dei, quæ hoc ipso diuiditur, quo amor in diuersa scinditur. Oritur effectus iste ex alio de quo superiore capite differuimus, quia amor amato amantem inferiorem facit. De quo Augustinus: Non quod Deus ista (bona) non creauerit, sed quia subijcere se homines volunt ijs rebus per peccata (id est, per amorem, nam de amore rerum temporalium disputat) quæ illis per rectè facta diuinâ lege subiectæ sunt.

Ex quo nascitur alius effectus priori similis, ut quicumque rem amat, quamdiu amat, de illa iudicare non possit. Iudicium enim superiorem postulat; amor subiectum facit & iudicij sinceritatem adulterat, quia cum acceptione personarum iudicare facit. Vnde de amore à terrenis auellendo satagens in illud Psalmi: Qui iudicatis terram: spirituales, inquit, significat, qui ut Reges iudicant terram. Inferius enim nobis est quicquid iudicamus: quicquid autem infra spiritalem hominem est, meritò terra nominatur quia terrenâ labe sauciaturum est. Et contra Epistolam fundamenti: Nec ei tamen ut amatores species infimæ inhæreamus, sed ut Dei laudatores eam transgrediamur, ut supra eam collocati de ea iudicemus; non ei connexi cum illa iudicemur.

Secundus effectus est, quia amor creaturæ facit similem rebus amatis: ex quo fit, ut sicut æternitas amata æternitate animum amantis afficit, juxta illud Augustini: Iunge cor tuum æternitati Dei, & cum illo æternus eris: ita & res terrena, corruptibilitate. Vnde idem: Non enim cum animus ad corpus declinat, corpus efficitur; sed tamen deficiente appetitu quodammodo corporascit. Et in libro de moribus Ecclesiæ: Iubemur nihil mundi huius diligere, illâ maximè sententiâ, quæ dictum est: Nolite conformari huic mundo: simul enim demonstrandum est, ei rei quemque conformari quam diligit. Cum enim amor omnis nitatur ad vnitatem efficiendam quoad potest, quantum deficit ab assequenda vnitatem, tantum relinquit de similitudine. Similitudo quippe duorum deficiens quædam vnitatem est. Itaque vi amoris fit, ut homo carnem amando fiat carnalis, & spiritum amando spiritalis, adeo ut Apostolus dicat: Qui adhæret Domino, vnus spiritus est. Et è contrario Augustinus: Si Deo quanto similior, tanto quisque sit propinquior, nulla est ab illo alia longinquitas, quam eius dissimilitudo. In corporalibus vero illi, æterno, & incommutabili tanto est anima hominis dissimilior, quanto rerum temporalium mutabiliumque cupi-

dior. Ex hac radice nascitur, ut quem vehementer amore complectimur, etiam moribus exprimamus; neque virtutes modò, sed & vitia, non animi tantum, sed & corporis imitemur. Quod verò mirabilius est, amor vehemens etiam ipsum corpus animantis vehementer afficit, nec solum proprium, sed etiam fœtuum, quorum est facilis ac ductilis corpulentia, dum plerumque fœtus produnt libidines matrum, quod cum magna delectatione conspexerint. Quid ergo mirum, si animi terrena diligentium, rebus amatis penitus fiant similes, & abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt? Vnde generaliter Augustinus: *Talis est quisque, qualis eius dilectio est. Terram diligis, terra eris. Deum diligis, quid dicam, Deus eris? Non audeo dicere ex me, Scripturas audiamus; Ego dixi, Deus estis.*

Osee 9.
Tract. 1.
in Epist.
Ieremias.

In Ps. 103.

Lib. 1. Solil.
c. 14.

Sev. 105. de
diuersis, c. 4

Epist. 56.

Tertius est, quod animum rebus creatis glutino quodam alligat & illaqueat. Ex quo fit, ut quantumuis antè liberâ voluntate dilexerit, non possit se ab eius amore extricare, ut penni liberis in Deum euolet: *Quisquis dilexerit Deum & proximum, animam habet pennatam liberis alis, sancto amore volentem ad Dominum. Quicumque implicatur amore carnali, viscum habet in pennis. Et in soliloquijs: Penitus ista sensibilia fugienda, cauendumque magnopere dum hoc corpus agimus, ne quo eorum visco penna nostra impediatur, quibus integris opus est, ut ad illam lucem ab his tenebris euolemus.* Contra quod viscum terreni amoris sapissime exclamat Augustinus: sed præclare in sermonibus de diuersis: *Amate, & nolite amare. Ad aliquid amate, & ad aliquid amare nolite. Est enim quod ad profectum ametur: Et est quod ad impedimentum ametur. Noli amare impedimentum, si non vis inuenire tormentum. Quod amas in terra, impedimentum est: Viscum est pennarum spiritualium, hoc est, virtutum quibus volatur ad Deum. Capi non vis, & viscum amas? Nunquid non caperis ideo quia dulciter caperis? Quanto magis delectat, tanto magis strangulat. Hæc dico, & laudatis, & clamatis, & amatis. Effectus ille ab amore terreno inseparabilis est, quamuis initio pœnè sensum fugiat: sed repetitis actibus amoris, crescit amor, & fit libido amandi ac delectandi se: ex delectatione nascitur consuetudo, ex consuetudine necessitas. Laqueus iste non sentitur nisi cum rumpendus est, & animus in Deum subleuandus. Tunc enim à quocunque vel tenuissimo terreno amore præpeditur. Vnde de affectu laudis & existimationis humanæ dicit Augustinus: *Etiam nescientem onerat; quod non sentiet, nisi cum surgere voluerit atque utinam non sic alligentur hæc onera, ut frustra etiam humeras conetur excutere.**

Ex isto effectū sequitur quartus, difficultas auellendi animum, & dolor carendi, iuxta illud vulgatissimum Augustini & creberrimè multis locis repetitum, non solum de delicijs, sed de alijs quibuscunque rebus quibus amore colligamur: *Non est in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas, hoc est, amor.* Et è contrario alibi de omnibus terrenis amoribus: *Eorum amissione cruciabitur, quibus fruendo utique letabatur.* Quod enim sine illicente amore non habuit, sine vrente dolore non perdet. Etiam iste effectus amoris arctissimè conjunctus est, & ferè dixerim essentialis. Nam ut optimè dolorem animi definiendo dixit Augustinus: *Quid est dolor qui dicitur animi, nisi carere mutabilibus rebus, quibus fruebatur, aut frui se posse sperauerat? Id est, quas amando ad fruendum expetebat. Amor enim fruitione, sicut motus quiete terminatur. Ex quo fit, ut ter-*

Lib. 1. de do-
ctrin. Christ.
cap. 31.

Lib. 21. de
vitijs, c. 26.

Lib. de vera
Rel. g. c. 12.

renas qualescunque delicias tantum quisque perdendo sentiat, quantum amando peccauerit. Tantum quippe dolet, quantum se doloribus inferuerit. Itaque de quolibet rerum pereuntium amatore luculentè sanctissimus Doctor: *Miser eram, & miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium, & dilaniatur cum eas amittit, & tunc sentit miseriam, qua miser est & antequam amittat eas.*

Lib. 4. Con-
fess. c. 6.

Quintus est instabilitas animi, ut qui rei instabili innititur: ex quo nascitur inquietudo. Cum enim omnia creata mutationibus obnoxia sint, nec eorum quicquam sit, quod non inuitus possit anittere, hinc fit, ut omnes rei amatæ casus is qui amauerit, sentire cogatur. Et ut aduersus omnes aduersitates munitus fuerit, tempus ipsum auferat necesse est omnia transeuntia. Hinc varijs contrarijsque nonnunquam tempestatibus totum hominis animum vitamque perturbat, nunc timore, nunc desiderio, nunc anxietate, nunc inani falsæque lætitiæ, nunc cruciatu rei amissæ quæ diligebatur, nunc ardore adipiscendæ non habebatur. Quos quidem affectus impossibile est ab amante creaturam mutabilem, ac temporalem separare, nisi amor ipse separetur. Vnde Augustinus: *Ita formari exoptabis, ut affectiones tuæ non sint temporales, de temporalium rerum amoribus iniuste & impressæ: quæ temporalia & antequam sint non sunt; & cum sunt, fugiunt; & cum fugerint, non erunt. Itaque cum futura sunt, nondum sunt; cum autem præterita sunt, iam non sunt. Quomodo igitur tenebuntur ut maneant, quibus hoc est, incipere ut sint, quod est pergere ut non sint? Pergendo autem ut non sint secum amantis vires subruunt.* Hinc ergo necessariò nascitur interitus tranquillitatis, non solum antequam animus re dilectâ potiat, sed etiam cum potitus, frui cœperit: cum nullâ re frui possit cum tranquillitate, nisi qua fruitur cum securitate. Quæ autem securitas esse potest, ubi perinde ut loca offerunt quod amemus, tempora surripiunt quod amamus? Hinc in aliud & aliud rapitur fraudata cupiditas, ut impleat egestatem suam. Hinc fit inquietus & ærumnosus animus, frustra tenere à quibus tenetur, exoptans. Vocatur ergo ad quietem, hoc est, ut illa non diligat, quæ diligi sine labore non possunt. Sic enim eis dominabitur, sic non tenebitur, sed tenebit. Sic veluti fundatus supra petram stabilis permanebit. Hinc Augustinus aduersus eos, qui fines rerum agendarum nunc has nunc illas res dilectas sibi statuunt, quibus adeptis tranquillè perfruantur, præclare dicit: *Cum non satiauerit audum spiritum vanitas laudis humana, quia nihil ad cibandum adfert, nisi mane & inflatum, cogitur eam ipsa auditas referre in aliud quasi vberius atque fructuosius: quod nihilominus, si temporali lapsu præterfluit, ita est quasi fluius ducat in fluium, ut non sit finis miseriæ, quamdiu finis officiorum nostrorum in re instabili collocatur. Finis enim id solum est quod amatur, & propter quem etiam ea quæ non amamus assumimus. In aliquo igitur firmo atque incommutabili bono, te figere volumus constantissimæ intentionis domum, & securissimam requiem omnis bonæ atque honestæ actionis tuæ.*

Epist. 56.

Ibid.

Sextus effectus animæ summopere perniciosus est in immunditia, quæ ab amore rei cuiusque temporalis diuelli nullo modo potest. Amor enim est quidam veluti contactus animi, imo ingressus eius intimus in rem amatam: quæ si fuerit ipso amante ignobilior, polluit dignitatem

tatem eius. Quod enim illum sordidat non est A
malum, cum etiam corpus, creatura Dei sit, &
specie suâ infimâ decoretur; sed præ creaturæ
rationalis summâ, quæ sub Deo est, nobilitate
contemnitur; sicuti auri dignitas etiam purga-
tissimi argenti commixtione sordescit. Vnde pul-
chrè Augustinus: *Sordescit aliquid, cum inferiori*
miscetur naturæ, quamvis in suo genere non sordide-
tur; quia etiam de puro argento sordidatur aurum, si
miscetur: ita & animus noster terrenorum cupiditate
sordescit, quamvis ipsa terra in suo genere atque ordine
munda sit. Et de Ecclesia loquens: *Nonne ista est quæ*
immunda erat in omni cupiditate desiderioq; carnali? Ita
fit, quod mirū videri potest, ut cum reprobis ille
damnatusque spiritus nihil terrenum, sed spiri-
tum creatum adamauerit, propter illum conta-
ctum amoris inquinatus sit, & proprio quasi no-
mine spiritus immundus appelletur. Anima verò è
contrario, cum corpori longè viliori per suam
substantiam sit permixta, nulla tamen inde la-
be polluitur. Non enim, inquit Augustinus,
cum regit corpus atque vivificat; sed cum eius bo-
na mortalia concupiscit, de corpore anima macu-
latur.

Nec illa amoris immunditia in sola volun-
tate suos effectus operatur, Sed in ipsam mentis
aciem transit, quam nescio quibus obducit nubi-
bus, ut serenitatem veritatis de re amata videre
non possit. Quæ cæcitatibus labes omni omnino
creatarum rerum amori atque fruitioni comes ad-
jungitur: ut rectissimè de Deo August. dixerit,
quod indefatigabili lege pluat pœnales cæcitates
super illicitas cupiditates. Fit hoc partim propter
phantasmatum turbam, quam omnis terrenus
amor intus à rebus amatis rapit, quia res ipsas
intus rapere non potest: hæc in oculos mentis in-
uolant, & veritatem, maximè de re amata, vide-
re non sinunt: partim propter affectus vehemen-
tiam, qui non id quod est, vel esse debet; sed id
quod diligit verum esse desiderat, & verum videri
facit. De utroque cernendæ veritatis impedi-
mento, quod omnis amor creaturarum rerum inge-

rit, ita Augustinus: *Hinc ei animæ oboritur erroris*
dedecus, dum rerum sensarum imagines discernere à
se non potest, ut se solam videat. Cohæserunt enim mi-
rabili gluti amoris: & hæc est eius immunditia,
quoniam dum se solam nititur cogitare, hoc se putat
esse, sine quo se non potest cogitare. Sed luculentius &
ex professo in libro de Utilitate credendi: Id nunc

agitur, ut sapientes esse possimus, id est; inherere
veritati: quod profecto sordidus animus non potest.
Sunt autem sordes animi, ut breui explicem, amor
quarumlibet rerum præter animum & Deum (id est,
præter proximum & Deum) à quibus sordibus
quanto est quis purgator, tanto verum facilius intue-
tur. Verum igitur videre velle, ut animum purges, cum
ideo purgetur ut videas, peruersum certè atque præ-
posterum est. Ecce planissimè dicit, quarumlibet
rerum amorem præterquam Dei & proximi scili-
cet propter Deum, esse sordes, quibus animus in-
quinatur, & à cernenda veritate præpeditur. Et

alibi: Quæ tamen omnis immunditia de rerum tempo-
ralium dilectione concipitur, id est, dilectione huius
seculi, cui iubemur renunciare, ut mundi esse possimus.
Nam illa dilectio sæculi, hoc est, ut ante dixit,
ille amor quarumlibet rerum præter animum &
Deum, quo magis in hominè incrementum cape-
rit, eo maiorem cernendæ veritatis difficultatem
facit, usque adeo ut illa perfecta cæcitas, seu
plena videndi impotentia, qua quidam dicuntur
excæcati, non aliunde quam ex huiusmodi crea-
tarum rerum amore magis magisque augescere,

Tom. 2.

& in aperta peccata prorumpente nascatur, ut
Augustinus multis in locis testis est, & alibi for-
tasse fusius, si res ita postulauerit demonstrabi-
mus.

Ex ista animi partim hebetudine partim amo-
ris alligatione, quo velut vinculo creatis rebus
obstrictus est, septimus effectus maximopere per-
niciosus proficiscitur, quod etiam rectum vsum
rerum ad vsum dumtaxat concessarum prorsus
impediat. Fixa quippe in Augustini principiis
regula est, neminem benè rebus vtendis vti posse
quas dilexerit: ut enim eis aliquis benè vtatur,
opus est etiam posse non vti. Hoc autem non po-
test quisquis earum amore deuinctus est. De quo

B præclarissimè Augustinus illum Apostoli locum
explicans: *Et qui vtuntur hoc mundo, quasi non vt-*
antur. Quid est, inquit, quasi non vtantur, nisi non
diligant quo vtuntur? Quoniam tale est, ut bene aliter
non vtantur. Et hoc quidem etiam in his rebus obser-
uandum est, quæ in hoc mundo sic bonæ sunt, ut tamen
eas diligi non oporteat. Quis enim malam esse pecu-
niam rectè dixerit? Et tamen nemo ea bene vtitur qui
dilexerit; quanto magis libidine. Et alibi non mi-
nus luculentè: Sic vti sunt perfecti animi bonis ter-
renis ad aliud necessarijs (cibo, vxoribus, opibus,

Lib. 3. cont.
Iul. c. 16.

&c.) per hunc habitum continentie, quo eis non alli-
gantur, & quo possent eis etiam non vti, si non opus
esset. Nec quisquam eis benè vtitur, nisi qui & non
viti potest. Multi quidem facilius se abstinere ut non v-
tantur, quam temperare ut benè vtantur; Nemo

C tamen eis potest sapienter vti, nisi qui potest &
continenter non vti. Alioquin enim impetus di-
lectionis facit, ut legitimi vsus metas vel
cæcitate non videat vel infirmitate transiliat.
Modum enim necessitatis respectu finis, quem
omnis rectus vsus postulat, amantem amor vide-
re non finit, & ipsum vtendi fruendique limitem
rapiendo abscondit, ac transit, persuadendo ei
satis non esse quod satis est, dum libenter amoris
prouocationibus ducitur. Ita fit, ut cum rebus v-
tendis vti debeamus, frui non debeamus, & vten-
do & fruendo peccemus. Quæ propter quicumque
creaturis huius mundi, quibus vtatur frui, re-
ctè vti voluerit, necessario debet animo ita esse
constitutus, quemadmodum Augustinus monet;

ut non eis amore congelutinetur, neque velut membra sui
animi faciat, quod fit amando; ne cum ressecari cœpe-
rint, cum cruciatu ac tæbe fœdent: sed eis totus super-
feratur, & habere illa atque regere, cum opus est, pa-
ratus, & amittere, ac non habere paratior. Quisquis
enim talibus bonis, cum non est opus, aliter af-
fectus est, non eis vt medijs vti, sed vt bonis ada-
matis frui; nec per viam ad terminum anhelare,

Lib. 1. de lib.
arb. c. 13.

sed ipsi viæ inherere velle conuincitur. Non igitur
indifferens eis superfertur animus, sed amo-
re implicatus eis rebus subditur, quas ei subditas
esse oportebat: & ea bona sibi constituit, quibus
ordinandis beneque tractandis ipse esse vtique
debebat bonum. Optima quippe latissimeque
patens Christianæ & perfectæ vitæ regula est;

E *Quisquis eis (bonis quæ propter aliud necessaria*
sunt, quæ media à nobis vocari solent) pro-
pter hoc vtitur, propter quod data sunt, benè fa-
cit. Cui ergo non sunt necessaria, si non eis vtitur,
melius facit. Proinde ista bona, cum opus habemus,
benè volumus, sed melius ea nolumus quam volu-
mus: quia tunc melius nos habemus, cum ea ne-
cessaria non habemus. Verum istam carendi re-
bis non necessarijs æquanimitem amor earum
funditus tollit, nullaque urgente vtendi neces-
sitate, solâ se oblectandi fruendique voluptate,
rebus dilectis vtitur, & propterea abutitur. Solus

Lib. de bono
conjug. c. 21.

igitur amor creatoris velut ultimi finis, per quem animus à cunctis creaturis auellitur, ad omnes indifferens, inalligatus, superior omnibus, omnium iudex vnoque verbo liber ab omnibus, Deo videlicet similis constituitur, rectè creaturis uti facit, iuxta illud verissimum generalissimumque Augustini pronuntiatum: *Per hunc amorem creatoris benè quisque utitur creaturis: sine hoc amore creatoris nullus quisquam benè utitur creaturis.*

Lib. 4. cont.
2ul. cap. 3.

Ex his effectibus aliisque pluribus qui proferri possent perspicuum est, omnes huiusmodi rerum creaturarum amores, quantumcunque innocentes esse videantur, esse vincula, ægritudines, morbos, pestes animorum, sicut eos Augustinus passim vocat, eo sapè perniciosiores, quo maiori apud homines honestate palliantur. Ex quo fit, ut rectus, quietus, sanus, saluus, & liber animus esse non possit, nisi ab illis omnibus solius amore creatoris refrenetur vel purgetur. Nam ut breuissimè verissimèque Augustinus: *Sanitas, charitas.* Charitatis autem venenum cupiditas, hoc est, amor temporalium; *nutrimentum eius imminutio cupiditatis, perfectio nulla cupiditas.*

Lib. 33. qq.
7. 36.

Quæ cum ita sint, & tam capitalis sit cupiditatis, hoc est, terreni cuiuscunque amoris, quo creatura propter se diligitur, & charitatis repugnantia, effectusque tam perniciosi animæ rationali ex quocunque tali amore generentur, nescio quomodo vel cogitandi libertate fingi posset, huiusmodi amores creaturarum rerum esse licitos, eisque sine labe conscientiae nos posse frui. Si enim lex aeterna præscribit, non posse nos, rebus quantumvis licitis nos oblectando, corporis nostri vilissimæ videlicet patris aut sensuum eius lædere valetudinem; quanto arctius animam lex eadem ligat, ne friuolarum rerum cupiditatibus & voluptatibus suæ verissimæ & unicæ sanitati afferat præiudicium, ut cui sola sub Deo seruitus naturalis est, amissa illâ summâ libertate rebus vilissimis alligetur & seruiat, omnium tempestatum ex amore nascentium inquietudines subeat, pulchritudinem quâ sub Deo maior nulla est, terrenis sordibus inquinet, ut obscuratis oculis, quibus aeterna veritas contemplanda est, nec aciem in creatorem suum possit erigere, nec verum à falso in re dilecta, vtendi necessitatem à fruendi voluptate, vsum ab abusu iudicij sanitate discernere. Quæ sanè nescio cui parvæ labe & contemnendæ noxæ videri poterunt, nisi cui amores isti & quasi innocentes voluptates tanquam nullâ terrenâ lege prohibitæ fastidium cælestium voluptatum, quibus hauriendis creati sumus, affricuerint. Nam & iste terreni cuiuscunque amoris non postremus effectus est, quem inseparabili comitatu secum trahit, sed plûs minusque, prout animus profundius aut iuspensius se creatis rebus immerferit. Cum igitur omnis peccati ratio ex aeternæ legis præscripto, quæ summa ratio nominatur, ponderanda sit; illaque non sit alia, quàm *qua iustum est*, sicut Augustinus tradit, *ut omnia sint ordinatissima*; vel ut alibi dicit; *ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conseruari iubens, perturbari vetans*; quicunque creaturarum rerum amores, quibus propter ipsas diliguntur, & ad fruendum expectantur, à peccato excusare volet, necesse est ut ostendat, ordinatissimum esse, ut rationalis animus tanquam viua Dei imago Deo proximus, ad eius solius amorem conditus, caducis rebus, quas inuitus amittere potest, cum tanta noxa innectatur. Quod si è contrario cuiuscunque sanæ mentis iudicio rectissimè dixit Augustinus: *Iubet aeterna lex auertere amorem à tem-*

Lib. 1. de
lib. arb. c. 6.
Lib. 22. cor.
Faust. c. 37.

poralibus, & cum mundatum ad aeterna conuertere. Et rursum: *Perversi animi est & inordinati, eis sequendis, per amorem, subijci, quibus ad nutum suum duccendis potius diuino iure prælati sunt*: quibus istibus cuncti creaturarum rerum amores moriuntur, per quos hic animus occupari solet: & si omnis sobria ratio, verissimum verumque esse, ordinemque naturalem perturbari clamat, si in illa lumina veritatis impingatur; quid superest, nisi ut omnes huiusmodi amores non solum imperfecti, sed omnino vitiosi sint, & quamcunque creaturam diligendo, eâque perfruendo peccetur. Quod cum ubique, & semper fiat, nisi quando rationalis animus per creaturam tanquam viam transiens, nil nisi patriam cogitat: ut naturali ordini iuxta naturæ suæ dignitatem creatis reliquis supernatans, supra creaturam, sub creatore, ex vnius eius dilectione suspensus sit, ex ista facili, & generali, & infaillibili regula non erit difficile cuilibet studioso Christianæ vel humanæ perfectionis intelligere, quàm propè ad illud culmen accesserit.

Nec verò molestè ferant infirmiores, quoddam tam sublimem doctrinam S. Augustinus tradat: sed potius gratulentur sibi, quoddam ignorantiam rei tantæ, quæ siue à scientibus siue nescientibus præmittatur eos reos facit, oculis caligantibus detraxerit. Quoddam si tamen eam vitæ praxi experiri cœperint, verissimam fortassis experientur, Psaltis Regij sententiam: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*: & quàm profundè Christus Dominus noster dixerit: *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit.* Animabus enim veraciter sanctis, nulloque humanæ eruditionis obstaculo præpeditis, Dei Spiritu potius, quàm hominum magisterio medullitus insculpitur, & insculptam esse aliquando deprehendi; quas cor earum irrequieto stimulo reprehendit, simulatque creaturarum ingressui & affectibus patuit. Neque igitur indignentur Augustino, si doctrinæ istius radices profundius detexerit: quam etiam Recentiores, etsi subinde fluctuando, etsi verum & imum fundum eius non penetrando, tradere conati sunt. Et sanctus Thomas quidem non semel præclare docet, omnia opera nostra in Deum esse referenda: *In hyacinthis vittis, quæ pallijs inferebantur, significatur cælestis intentio; quæ omnibus operibus nostris debet adungi.* Et alibi: *Omnia quæ facimus debemus in Dei reuerentiam facere.* Vnde illam Apostolicam sententiam: *Sine manducatis, sine bibitis, sine aliud quid facitis; omnia in gloriam Dei facite*, sic exponit, ut significet, *omnia facienda cum inuocatione creatoris, eâ intentione ut laudetur & glorificetur Deus.* Et illam: *Omnia vestra in charitate fiant*, ad eundem modum explicat: *Omnia debent referri ad finem charitatis, scilicet ut fiant propter Deum & proximum.* Quamobrem etiam in Summa Theologica definitiuè tradit non solum ex consilio, sed ex præcepto ad Deum omnia esse referenda: *Sub præcepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum.* Et in illa verba ad Coloss. 3. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut opere, omnia in nomine Domini IESU Christi*: quidam dicunt, inquit, *quoddam hoc est consilium: sed hoc non est verum.* Quam doctrinam & S. Anselmus & Lyranus & alij expresserunt.

Ex Recentioribus verò quidam asseueranter quiddam tradunt iisdem Apostolicis sententijs, quas produximus, istam relationem ad Dei gloriam non

Lib. 1. de lib.
arb. c. 15.
Cap. 16.

Psalm. 139.

Ioan. 7.

S. Thom. 2.
2. q. 102.
a. 6. ad 7.
2. 2. q. 89.
a. 4. ad 3.
1. ad
Cor. 10.

1. ad
Cor. 16.

1. 2. q. 100.
art. 10.

Coloss. 3.

Fide Ans.
in c. 3. Co-
loss. 1. Lyran
in c. 10. 1.
Cor.

non solum consilio, sed præcepto nobis esse com-
mendatam: sed radicem istius præcepti non satis
assequentes putant in beneficijs Christi redem-
ptoris Christiano cuilibet collatis esse fundatum;
& idcirco infideles non stringi vinculis eius. Sed
quamuis ea citra dubitationem satis sint, vt tale
positiuum præceptum Christianis imponatur, re-
ctius tamen S. Thomas & Augustinus vim eius
ex istis generalissimis verbis diu ante Christi re-
demptionem pronuntiat petunt: *Diliges Domi-
num Deum tuum ex toto corde, &c.* Quibus jus natu-
ræ, quod creaturæ rationali positum & imposi-
tum est, continetur; prout multis ex Augustini
sensu declarauimus. Et libro quarto de natura la-
pse, itemque primo de statu naturæ puræ, &
quinto de gratia Christi Saluatoris vberius ad-
huc ostensuri sumus, vt scrupuli nonnulli, quibus
aliquid diuersis ex causis torqueri forsan posset,
eximantur.

An verò actu, an virtute, an habitu ad Deum
omnia referenda sunt, in Augustini mente nul-
lam difficultatem habet. Ex ipsa quippe natura
principij istius, vnde rem totam arcessit, perspi-
cuum est, ita esse in Deum retorquenda, vt mens
dum agit, non in creaturæ, sed in Dei dilectione
requiescat. Hoc autem certissimum est in Augu-
stini sententia, non solo habitu, qui nihil omni-
nò in actum influit, neque quicquam hinc & nunc
agendorum aut cauendorum in Deum aut creatu-
ram refert, sed vel actuali vel virtuali intentione
id esse præstandum, virtualis enim intentio in a-
ctibus humanis idem facit, quod actualis. Et
quemadmodum imbecillitati humanæ impossibi-
le est etiam in rebus naturalibus perpetuò cogita-
tionem, vel voluntatis intentionem in finem, si-
ue perfectionis alicuius, siue alterius cuiuscun-
que ciuile, aut moralis, aut prauæ actionis de-
fixam gerere; ita multo magis in rebus diuinis:
vbi pondere suo animus ab ipsa cogitationis vel
intentionis sublimitate & perpetuitate deorsum
premitur, vt & cogitatione & voluntate circa sus-
ceptam creaturam vel actionem occupetur, quam
propter Deum, hoc est, Dei intentione suscep-
rat. Sufficit igitur utrobique, vt quod agendum
suscipit, Dei intentione suscipiat, & illius in-
tentionis impetu seu virtute animum urgente vel
propellente pergat, etsi actu amplius de Deo for-
tasse non cogitet. Sic enim videmus actiones non
solum naturales, & ciuiles, morales, siue bonas
siue malas, sed & ipsa Sacramenta peragi: in
quibus omnibus & vulgari hominum iudicio &
communi Theologorum calculo virtualem adesse
intentionem abundè sufficit. Itaque S. etiam Tho-
mas, quamuis aliquando habitualis meminerit in-
tentionis, per eam tamen virtualem intelligit.

In quest. Disput. de Charit. a. 11. ad 1. Pertinet, inquit, ad perfectionem charitatis, ad
quam omnes tenentur, vt omnia virtute referantur in
Deum, &c. Et hoc modo Apostol. præcipit vt omnia
in Dei gloriam referantur. Et ibidem inferiùs: Ha-
bitualiter refert in Deum & qui nihil agit, nec ali-
quid actualiter intendit, vt dormiens: sed virtualiter
aliquid referre in Deum est agentis propter finem ordi-
nantis in Deum. Vnde habitualiter referre in Deum
non cadit sub præceptum: sed virtualiter referre omnia
in Deum cadit sub præceptum charitatis, cum hoc nihil
aliud sit, quam habere Deum vltimum finem, videlicet
nò in habitu, sed in actione quâ exercemus. Quod
nos toties iuxta S. August. diximus, nò habitu, seu
habituali animi constitutione (quod omnibus
iustis, etiâ venialiter peccantibus & dormientibus
competit) sed vel actu vel certè virtute istius actus
quali remanente, in Deo velut fine requiescere.

CAPVT XXI.

PROXIMVS, QVI CREATURA
est, quomodo diligendus.

VN A tantum non ita operosa difficul-
tas, cuius solutio etiam superiùs indi-
cata est, hinc paulò fusiùs explicanda,
quia de proximi amore dicendum sit. Testatur
enim Scriptura, non tantum Deum, sed & pro-
ximum esse diligendum: qui tamen creatura est.
Premittit arctius hæc difficultas dum non apparet,
quomodo proximus diligendus sit, vtendo an
fruendo. Nam qui neque fruitur neque vititur, in-
quit Augustinus non inuenio quemadmodum diligit. *Lib. 1. de do-
ctrina Christi cap. 31.* Si proximo fruendum est, ruunt omnia quæ de
vetita creaturarum fruitione diximus: neque
enim proximus non est creatura. Si vtendum, er-
gò diligendus videtur, vt ex eo temporale ali-
quod commodum capiatur: quod detestabile vi-
tium idem Augustinus appellat. *Lib. de vera Relig. c. 46.*

Respondemus igitur proximum omnino esse di-
ligendum, sed propter Deum. Sic enim diligere
proximum iubemur, sicut nosmetipsos, nos ipsos
autem vitiosè diligimus, si propter nos diligimus.
Hoc enim velut radicem vitiorum taxauit Apo-
stolus, quando dixit: *Erunt homines se-ipsos aman-
tes.* Et quia talis amor sui non est amor, sed po-
tius odium sui, quia malorum omnium fons, hinc
est quod cum Deus toto corde Deum diligendum
præcepisset nullum mandatum de sui ipsius dile-
ctione subiecerit; sed hoc vnum dum taxat, vt sicut
ipsos proximum diligamus. Et quomodo proxi-
mum sicut meipsum diligam, qui quomodo mei-
psum diligam non didicerim? Nimirum hoc salu-
berrimè nobis indicatum Spiritus Dei voluit, nul-
lam esse aliam veram dilectionem sui, quam qua
Deum ex toto corde diligimus. Quid est enim se
diligere, nisi sibi velle bonum? Quod verò tan-
dem est summo bono excellentius bonum? Hoc
ergò cum Deum diligendo sibi homo velit, fingi
non potest maior dilectio sui, quam dilectio Dei.
Cumque tanto nobilior & purgator sit amor Dei,
quanto magis homo à sui ipsius consideratione &
reflexione discedit, tanto quoque nobilius per-
spectiùsque seipsum diligit, quanto magis sui ip-
sius obliuiscitur. Ita miro inter se certamine ho-
mo vacuando, & Deus implendo contendunt. Sic
præceptum istud dilectionis Dei Augustinus in-
telligit: *Videtur, inquit, de homine ipso, id est, de
amatore ipso nihil actum. Sed parum dilucide, quid
hoc arbitratur intelligit. Non enim fieri potest, vt seip-
sum qui Deum diligit non diligit: imò verò solus se nouit
diligere qui Deum diligit. Siquidem ille satis se dili-
git, qui sedulò agit, vt summo & vero perfruat bono.*
Et alibi longè vehementius, cum ex Euangelio
docuisset, in istis duobus præceptis de dilectione
Dei ex toto corde, & proximi tanquam sui ipsius,
totam legem Prophetasque pendere, nullà factà
tertij præcepti de diligendo seipso mentione: *Vi-
delicet, inquit, vt intelligeretur, nullam esse aliam
dilectionem, qua quisq; diligit seipsum, nisi quod diligit
Deum. Qui enim aliter se diligit, potius se odisse di-
cendus est. Fit quippe iniquus, priuaturque luce iusti-
tiæ, qui à potiore ac præstantiore bono auersus; atque
inde vel ad seipsum conuersus, ad inferiora & egena
vtrique conuertitur: si que in ipso quod veracissimè scri-
ptum est: Qui autem amat iniquitatem, odit animam
suam. Quia igitur nemo nisi Deum diligendo diligit seip-
sum.* *Lib. de moribus Eccl. cap. 26.* *Epist. 52.* *Psalm. 10.*

Psal. 10.

Lib. 1. de
doct. Christ.
cap. 11.Lib. 10. de
Cinis. c. 4.Lib. 1. de
doct. Christ.
cap. 21.Lib. 1. de
doct. Christ.
cap. 21.

sum conuersus, ad inferiora & egenarumque conuertitur: sitque in ipso quod veracissime scriptum est: Qui autem amat iniquitatem, odit animam suam. Quid igitur, nemo nisi Deum diligendo diligit seipsum, non opus erat, ut dato de dilectione Dei præcepto, etiam seipsum homo diligere iuberetur; cum in eo diligit seipsum, quod diligit Deum. Huius ergo primi mandati cancellis vitam hominis circumscribens, ut Deum omnibus suis facultatibus diligit, tota videlicet voluntate sua tamquam ex toto corde, ubi est principium primum impulsuum omnium motuum; & tota intelligentia, tamquam ex tota mente, ubi est primum principium directiuum; & tota vi appetendi inferiore, ut non repugnet superioris partis imperio, tamquam ex tota anima; & tota vi exequendi id quod voluntas ac ratio imperauerit, tamquam ex tota fortitudine, seu totis viribus, profecto nullam vitæ nostræ partem reliquit, inquit Augustinus, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re frui velit. Sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quod totus dilectionis impetus currit. Nimirum hoc isto capitali præcepto, si recte intelligatur, voluit Deus, ut omnis voluntas hominis, omnis cogitatio, omnis actio, solo ipso tamquam omnium nostrorum motuum fine terminetur, vel ipsum solum, sine interjecto medio, diligendo, vel in ipsum siquid aliud diligendum agendumque venerit, retorquendo. Quo principio vel potius omnium actuum fine in anima hominis constituto, ut jam seipsum nouerit diligere, facile est ei intelligere, quâ ratione illi proximus diligendus sit, quem tanquam seipsum diligere iubetur. Quid enim aliud per hoc mandatur, inquit Augustinus, nisi ut ei quantum potest commendat diligendum Deum? Nempe ut quem potuerit hominem vel corporalis beneficentiae consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coercitione, vel alio quocunque beneficii genere, adducat ad diligendum Deum, sciens in his duobus præceptis totam legem Prophetarumque pendere.

Quicumque hæc ita erga proximum præstat, proximum diligit. Hæc autem ei præstat propter aliud non propter ipsum, quia propter Deum quem diligit, ut eum similiter proximus diligit. Vtitur ergo non fruitur proximo, dum proximum diligit. Nam ut supra diximus ex Augustino, hoc fruimur quod propter se diligimus. Vnde idem questione illâ propositâ, utrum homines, cum præcipitur ut se inuicem diligant, uti an frui se inuicem, propter se, an propter aliud diligere iubeantur: Si enim propter se, inquit, fruimur eo; si propter aliud, utimur eo; sententiam suam interponit: Videtur autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur vita beata: quæ non est constituenda nisi in illo vno, & verò, & summo bono. Utimur ergo proximo, sed non sicut rebus temporalibus, ut ex eis commodum indigentiae nostræ supplendæ capiamus; sed ut perducatur nobiscum ad fruendum Deo. Nam neque; nobis ipsis aliter uti fas est, vel vlllo modo debemus frui; quia nec seipsum propter seipsum diligere debet, sed propter illum quo fruendum est. Tunc quippe est optimus homo, cum tota sua vitâ pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inheret illi. Si autem se propter se diligit, non se refert ad Deum; sed ad seipsum conuersus, non ad incommutabile aliquid conuertitur; & propterea iam cum defectu aliquo se fruitur; quia melior est cum totus hæret atque constringitur incommutabili bono, quam cum inde vel ad seipsum relaxatur. Quemadmodum ergo nec nobis ipsis frui licet, ita nec proximo: sed sicut nobis ipsis utimur,

A ita & proximo, ad hoc videlicet nos totos utroque referendo, ut simul Dei bonitate perfruamur. Quod cum opitulante Deo perfectum fuerit, tunc etiam nobis inuicem, sed in Deo perfruemur. Iuxta illud quod dicit ad Philemonem Paulus: Ita frater ego te fruor in Domino. Et illud Psalmistæ: In Domino laudabitur anima mea. Sed ista fruitio hominis in Deo, potius Dei quam hominis est fruitio. Gaudium enim istius fruitionis inde proficiscitur, quod illa incommutabilis forma diuinæ iustitiæ vel beatitudinis, quam vnicè diligebas, & cui hominem aptatum, dilectione & contemplatione conjunctum esse cupiebas, in illo tandem ex Dei bonitate completa sit. Quem enim propter Deum dilectum eo fine diligebas, ut & ipse Deum diligeret, Deoque frueretur, postquam jam Deum diligit, eoque fruitur, propter eundem Deum quem diligis de illius dilectione & fruitione lætaris. Hoc & nihil aliud est frui hominem Deo. Vnde Augustinus: Cum autem homine in Deo fruëris, Deo potius quam homine fruëris. Illo enim fruëris, quo efficiëris beatus; & ad eum te venisse lataberis, in quo spem ponis ut venias. Ex quibus perspicuum est, cum toties diximus, & ex August. declarauimus, amoris affectum à creaturis omnibus auellendum, nos de amore inhaerente, non transeunte loqui; de amore, qui fruendis non utendis creaturis inhiat; de amore denique qui in creaturam, non in Deum vltimò terminetur. Et ita nullo modo esse contraria, ut affectus omnes à creatis rebus diligendis, quantum possumus, comprimamus, & tamen proximum ex Dei mandato toto pectore diligamus.

CAPVT XXII.

DOCTRINA PRÆCEDENTIVM
capitulum applicatur ad motus concupiscentiæ.

Hæc si vera sunt, quæ de voluntatis actibus erga creaturas exerendis vel comprimendis secundum Augustini doctrinam diximus, jam per se elucet illa doctrina de motibus concupiscentiæ, propter quos tractatus de motibus voluntatis illis consentientis interpositus fuit. Cum enim non sint aliud concupiscentiæ motus, quam quædam desideria bonorum temporalium, seu inclinationes animæ ad fruendum inferioribus; cuiusmodi nominibus, ut supra vidimus, eos Augustinus appellat; fruitio verò bonorum inferiorum, creaturæ rationali diuinæ æternæque lege sit vetita, & solus concessus eorum rationalis usus, perspicuum est non licere rationi talibus fruendi inclinationibus assentiri. Sic enim opus est, ut nos inter illa quæ infra nos sunt, & illa quæ supra nos sunt, Deo & Domino nostro opitulante ordinemus, ut inferioribus non offendamur, sed superioribus delectemur. Quapropter illa generalis Christianæ vitæ norma est, quam de rerum temporalium libidinibus seu amoribus tradit Augustinus: Quod ad mores atinet, hoc bene & breuiter dicitur: Aut conflegendum est cum amore temporalium (id est, concupiscentijs) ut non vincat aut etiam edomitus subditusque esse debet, ut cum surgere cœperit facile reprimatur; aut ita extinctus, ut se omnino nulla ex parte commoueat. Nam Christiana militia non est alia, quam cum concupiscentia tumultuante, & nunc in hæc, nunc in illa bona proficiente pugnare. Nihil enim sibi aliud vult id quod Apost. dicit; Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Quibus verbis describen-

do quid fiat, quid ab homine spiritali fieri velit, ostendit. Nec aliud oramus quando dicimus: Ne nos inducas in tentationem, quam ne tentationi, hoc est concupiscentiæ motibus consentiamus. Vnde

Aug. 2. de pec. merit. c. 4. Augustinus: *Vt non ei consentiamus deprecamur adiutorium dicentes: Et ne nos inferas in tentationem, &c. Non quod ipse Deus tali tentatione aliquem tentet: nam Deus intentator malorum est, ipse enim neminem tentat. Sed ut si fortè tentari cœperimus à concupiscentia nostra, adiutorio eius non deferamur, ut in eo possimus vincere, ne abstrahamur illecti. Vnde statim sensum illius Dominicæ petitionis esse dicit: Adiuua ne abstrahamur à concupiscentia. Et in*

Lib. 2. op. imp. f. 452.

generationis reatus regenerationis indulgentiâ fuerit absolutus obediendum est iustitiæ spiritui, cui consentire; nec obediendum est concupiscentiæ carnis, contra quam certare debemus. Et in libro de natura & gratia: Facere est ergo iustitiam, in vero Dei cultu cum

cap. 62.

interno concupiscentiæ malo interna conflictatione pugnare. Et in libris aduersus Iulianum: Nunc enim

Lib. 5. c. 16.

necessè est ut repugnet, qui ei inservire noluerit: necesse est ut seruiat, qui repugnare neglexerit. Quorum duorum vnum est molestum, et si laudabile; alterum turpe, & miserabile, quæ laus ac turpitudine repugnandi aut seruiendi, in omnibus omninò temporalium rerum concupiscentijs, ad quas naturæ nostræ vel consuetudinis propellit instinctus, similiter locum habet. Nec opus est pluribus hoc stabilire. Huiusmodi enim sententiæ tanquam ex primis fundamentis Christianæ religionis hauriuntur, sexcenties in Augustino repetuntur. Sed hæc adjuncta superioribus, quæ de concupiscentiæ motibus ex eius principijs latè diximus, sufficere mihi videntur. Nunc ad argumenta, quæ capite undecimo proposuimus, dissoluenda veniamus.

CAPVT XXIII.

SOLVUNTUR ARGUMENTA
capite undecimo proposita.

AD primum igitur argumentum non est operosum respondere. Verum est enim, virtutem, passiones, ut ibi dicitur excessivas tueri, mediocres admittere. Nimirum quia ipsa virtus est, quæ medium in passionibus ponit, & eas ordinat: hoc autem non in eo situm est, ut propter se voluptas ex cibo & potu, vel vxore appetatur, ut affectibus animi imponatur frenum & modus, ne rationem suo impetu transuersam agant, sed potius rationis ordinem sequantur. Hoc est, ut quantum, ubi, quando, quomodo oportet interiùs appetatur, & exteriùs usurpetur. Hoc autem ex fine metiendum est. Nam quemadmodum iuxta sanctum Dionysium ψυχὴ κακὸν τὸ πάρεσ λόγον, anima malum est præter rationem: ita bonum eius secundum rationem. Præcipuus autem ordo & bonum rationis in eo situm est, ut media ad finem ordinet; cum & bonum habeat rationem finis, & finis sit tota regula mediorum. Omnia verò delectabilia siue gustus siue tactus, ordinantur ad aliquam huius vitæ necessitatem, sicut ad finem, cibus & potus ad indiuidui concubitus ad speciei ruinas restaurandas. Et idè virtus, quæ circa voluptates illas moderandas versatur, necessitatem vitæ velut regulam delectabilium istorum respicit. Nimirum ut quemadmodum nihil istorum propter se institutum est, ita nihil istorum per se & propter se homo sibi appe-

Dionys. lib. de diuinis nominibus c. 4.

tendum vel admittendum putet; sed tantum dumtaxat, quantum finis iste postulauerit. Quod præclarè paucis verbis, sed valdè generalibus pro quocunque rerum temporalium vsu moderato Augustinus aperuit: *Habet vir temperans in huiusmodi rebus mortalibus & fluentibus vitæ regulam utroque Testamento firmatam, ut eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet; sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem quantum satis est usurpet, utentis modestiâ, non amantis affectu. Ecce modum, quem temperantia imponit passionibus, nempe talem, ut nec ipsa passio appetendi talia propter vitæ & officiorum necessitatem, sicut recta ratio, vera moderandarum passionum norma præscribit.*

B Ex quo etiam vis tota secundi & quarti argumenti euanesceat. Nam quamuis neque res delectabiles, neque ipsa delectatio, seu voluptas mala sit, sed indifferens, & idè nullo speciali præcepto vetita, ipsam tamen propter ipsam concupiscere ac diligere vetitum est. *Amari enim potest res bona amore non bono. Quibusdam enim esse bona, multo minùs esse indifferentia, non est satis, ut diligantur, sed opus est ut sicut propter aliud sunt, ita propter aliud assumantur ac diligantur; hoc autem non est illa diligere, nec propter se appetere, sed per illa, fixâ in aliud dilectione transire. Non opus est igitur adesse circumstantiam, quâ dilectio seu apparitio eorum fiat mala; sed sufficit abesse circumstantiam, qua ad appetendum ac diligendum fiant bona. Non enim corporis huiusmodi rebus fruendum, sed vtendum est; ipsa verò propter ipsa concupiscere, multoquè euidentius ipsa propter voluptatem appetere, ut isti Retentiores volunt, hoc & nihil aliud est, quàm eis velle frui, quod diuina æternaque lege prohibemur. Ex cuius regulæ consideratione dicebat jam statim de rebus fluentibus à temperante viro appetendis Augustinus: *Vt eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet. Ex qua tam appositè dicit alibi, quasi ex professò argumentum istud sibi refellendum delegisset: Cum tu malum dicas, cui consuetudo anima peccat, ergo bonum dico in genere suo, sed tale bonum, cui animam, quæ est melior, consentire non decet. Cum enim sit ipsa corpore superior, Deumque habeat se superiorem, quamuis in ordine suo natura corporis bona sit, peccat tamen anima, & peccando fit mala, si consensionem dilectionis, quam superiori Deo debet, inferiori corpori adiungat.**

Lib. de morib. Eccles. c. 21.

Aug. lib. contra Secund. c. 16.

Ibid.

D Ad tertium dicimus ex eo quod matrimonium est licitum, rectè sequitur licitum esse concubitum; sed sicut idcirco matrimonium propter voluptatem carnis appeti potest, ita neque concubitus. Aliud est enim concubitum delectabilem appeti & admitti posse, aliud propter delectationem aucupandam appeti posse. Peruertitur enim hic ordo naturalis æternâ legè præscriptus, quæ jubet; ut neque matrimonium; neque concubitus ad libidines carnis voluptate satandas, sed ad proles ordinatâ societate propagandas appetantur. Infallibilis enim legis æternæ est sententia sanctissimi Doctoris ore de hac ipsa cibi; potus & conjugij appetitione pronunciata: *His bonis, quæ propter aliud necessaria sunt, qui non ad hoc propter quod instituta sunt, utitur, peccat aliàs venialiter, aliàs damnabiliter. Iam verò non solum concubitus propter prolem, sed & ipsa voluptas eius propter concubitum, non concubitus propter voluptatem, sicut & sapor propter cibum institutus est; nimirum ne fortè sensus animantis asperitate concubitus aut cibi & potus offensus, res toti generi & inuiduo fulciendo necessarias abhorre-*

Lib. de bono coniugal. cap. 9.

ret. Hunc ordinem naturæ turbat, qui voluptatibus carnis ex illarum rerum vsu venandis inhiat, nec illis uti, sed abuti, vel potius frui velle conuincitur; & ita alium longè sublimiorem vtendi & fruendi perturbat ordinem, quem lex æterna conseruari iubet, perturbari verat.

Ad quintum argumentum responsio ex prædictis intelligi potest. Diuisio enim voluptatum in licitas & illicitas non eo sensu accipi debet, quasi quibusdam voluptatibus licitum esset frui, quibusdam illicitum, hoc est, quasi quasdam nudè propter ipsas expetere liceret, alias non liceret: sed isto potius, quòd quædam voluptates ex objecto licitæ sint, siue, quod in idem redit, quòd quædam res, quarum vsus voluptatè sensus nostros afficit, diuinâ lege concessæ sint, aliæ non concessæ. Nam cibus, potus, concubitus conjugalis, cantica honesta, suavis odor, & similia, quorum suauitate sensus afficitur, licita sunt, quia nullâ lege prohibentur; Fornicatio verò, adulterium, esus carniū in quadragesima, dulcia cantica impudica, & huiusmodi, quæ sensus nostros non minore voluptatè perfundunt, sunt illicita. Sed sicut non propterea, quòd illorum delectabilium seu voluptatum, quas antè recensuimus, vsus licet, etiam abusus licet; ita nec illa delectabilia seu illas voluptates propter ipsas appetere licet, sed propter fines quibus assequendis diuinitus institutæ sunt. Virtus enim vera non solum imponit modum delectationibus atque passionibus quantum ad obiectum; eiusque quantitatem, tempus, locum, ceterasque circumstantias; sed in primis quantum ad finem. Bonum quippe hominis est quod secundum rationem: ratio verò recta in agendis præcipuè respicit finem: quem propterea etiam voluntas velut bonum suum appetit. Hunc esse verum Augustini sensum ex diuersis locis eius apertissimum est, sed maximè ex illo Sermone decimo septimo de verbis Apostoli, vbi rem istam ex professo tractat.

Serm. 17. de Delectant quædam naturaliter infirmitatem nostram, verb. Apost. ut cibus & potus delectant esurientes atque sitientes: cap. 2. ut nos delectat hæc lux, quæ de cælo funditur Sole exorto, vel quæ sideribus & Lunâ fulget, vel quæ in terra accenditur luminibus consolantibus tenebras oculorum: delectat canora vox & suauissima cantilena; delectat odor bonus: delectant etiam tactum nostrum quæcunque pertinent ad carnis aliquam voluptatem. Et hæc omnia quæ nos delectant in sensibus corporis aliqua licita sunt. Delectant enim, ut dixi, oculos & spectacula ista magna naturæ: sed delectant oculos etiam spectacula theatrorum. Hæc licita, illa illicita. Psalmus sacer suauiter cantatus delectat auditum: sed delectant auditum etiam cantica hisirionum. Hoc licitè, illud illicitè. Delectant olfactum flores, & aromata, & hæc Dei creatura: delectant olfactum etiam thura in aris demoniorum. Hoc licitè, illud illicitè. Delectat gustum cibus non prohibitus, delectant gustum etiam epula sacrilegorum sacrificiorum. Hoc licitè, illud illicitè. Delectant conjugales amplexus; delectant etiam meretricum. Hoc licitè, illud illicitè. Ex his subnectit illa verba, quæ in obiectione citauimus. Videtis ergò charissimi etiam in istis corporis sensibus licitas esse & illicitas delectationes. Quo ex loco perspicuum est, non idèò delectationes illas licitas dici, quasi licitum esset eas quouis vel modo vel fine percipere: sed quia rerum istarum delectabilium, dum debita moderatione sumuntur, vsus non est vetitus, imò sæpè præceptus; sicut est vetitus earum quas illicitas vocat. Nunquam enim fornicari, aut adulterari, aut impudicis spectaculis oculos pascere siue moderatè siue im-

A moderatè licet. Et hinc est, quòd ex illis ipsis quas hîc vocauit, licitis voluptatibus cibi & potus, aliam vocat modestam & naturalem, cum tanta adhibetur, quanta sustentationi naturæ, salutarique sufficit; aliam immoderatam, quæ limitem illum prætergreditur. Quas verò hîc vocauit voluptates licitas & illicitas, eas alibi eodem sensu vocat res concessas, & non concessas. Licita enim voluptas dicitur, quæ ex re concessa; illicita, quæ ex inconcessa capitur. Sed in illis ipsis concessis rebus, & consequenter in earum captandis voluptatibus, culpat excessum. De concubitu enim coniugali & meretricio disputans: *Tantum*, inquit, *Lib. de bono valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus coniugali, ad vtendum concessis, etiam cum modus exceditur, 11. longè sit tolerabilius, quam in eis quæ concessa non sunt vel vnus, vel rarus excessus. Et ideo in re concessa immoderatio coniugis, ne in rem non concessam libido prorumpat, toleranda est. Vbi tamen de illo solo excessu tolerando loquitur, quæ coniux cum concessa coniuge solius voluptatis causâ, quam alibi licitam appellauerat, commiscetur. Ex quo fit, ut voluptatem licitam, hoc est, rei non prohibitæ, reddat ipse abusus illicitam. In quo genere non solum abusus est, cum capitur, vbi, quantum, vel quando non debet; sed etiam cum capitur propter quod non debet, hoc est, cum voluptas propter voluptatem expetitur. Hoc est enim non voluptate & ipsâ re concessâ uti, sed velut bono creaturæ rationalis frui. Absit verò, ut optimè dixit olim Tullius idem esse arietis, & Scipionis Africani bonum. Nam huiusmodi bonum arietis appetitu carnali concupiscitur: Nullo autem modo fieri potest, inquit Augustinus, ut carnali concupiscentia bonum hominis concupiscatur.*

C Ex his intelligi potest similis amoris diuisio in licitum & illicitum. Quædam enim licitè diliguntur, quædam illicitè. Licitè diligitur parens, filius, vxor, consanguineus, amicus, vel alio simili vinculo copulatus; illicitè meretrix, vxor aliena, &c. Tradit istam diuisionem Augustinus in Sermonibus: *Charitas*, inquit, *alia est diuina, alia humana: alia est humana licita, alia illicita. Licitam vocat, quæ non reprehenditur, illicitam quæ damnatur: illam dicit esse, quæ vxor diligitur, filij, amici, ciues: hanc verò, quæ meretrix, vel vxor aliena. Illam non solum esse licitam, sed ita præceptam, ut si defuerit, reprehendatur. Nam si tali, inquit, quisque crudelitate fertur, ut perdat etiam humanum dilectionis affectum, & non amet filios suos, & non amet coniugem suam, nec inter homines numerandus est. Non enim laudandus est qui amat filios suos, sed damnandus est qui non amat filios. Rectissime: siquidem amor iste etiam secularis, non diuinus ex objecto bonus est, & ita diuina lege præceptus, ut si quis non amaret hominis huiusmodi humanæ necessitudinis vinculo sociatos meritò velut peccati reus plecteretur. Sed aliud est humanam istam dilectionem adesse debere, & sine peccato abesse non posse, aliud sufficere. Eodem quippe modo cibi & potus vsurpatio, non solum licita, sed præcepta est, vsque ad eò ut qui cibis uti detrectaret, velut homicida sui ipsius reus haberetur, sed non propterea ab alterius legis vinculo immunis est, quæ cibus, & potus, ipsaq; vita, propter quam sumitur cibus & potus, in finem vnicum & verum creaturæ rationalis referendus est; ne alioquin pro creatore finem creatoris, siue seipso siue quacunque alia perturbet ordinem naturalem vtendis fruens, vel fruendis vtens, quæ, teste Augustino omnis humana peruerso est, æternaque lege prohibetur. Sic ergò dilectio parentum, conjugum, li-*

Lib. contra Adimant. cap. 14.

Lib. de bono

cap. 11.

Apud Aug. lib. 4. cont. Iul. cap. 12. 6. cont. Iul. cap. 9.

Serm. 52. de temp. cap. 1.

cap. 12.

Ibid.

Lib. 83. q. 30.

berorum, & similium, diuinâ & naturali lege mandata est; sed non ita, vt in istis vel officijs dilectionis, vel ijs quibus exhibentur, hærere sufficiat. Erigendus est eò animus, quo creaturam illam erigi decet, cui Deusest vnicum & verum bonum, & finis omnium actionum ac dilectionum vltimus, quò debent cuncta collimare, atque pertendere. Sic enim implebitur illud præceptum, quo proximum & inter illos maximè propinquiores diligere iubemur, sicut nosmetipsos. De cuius præcepti sensu suprâ disseruimus. Quapropter idem Augustinus, qui amorem illum licitum eo quo dixi sensu appellauerat, ita in eodem sermone de dilectione altiùs subuehenda subiungit:

Ibid. c. 7. Amate filios vestros, amate coniuges vestras, etsi seculariter. Nam secundum Christum amare debetis, vt secundum Deum illis consulatis, & non in eis nisi Christum diligatis. Itaque duo hic quasi præcepta sunt, alterum diligendi, alterum propter finem vltimum diligendi. Qui primum implet sine secundo, non peccat, sed laudabiliter facit diligendo, sed vituperabiliter facit non propter finem vltimum diligendo. Itaque nudè diligendo, bonum quidem facit, sed ipsum bonum non benè facit.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Vnde alibi apertissimè Augustinus: Noueris non officijs, sed finibus à vitijs discernendas esse virtutes. Officium autem est quod faciendum est: Finis verò, propter quod faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid vbi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. Et paulò post peccatum esse dicit nudum operire, non propter Deum, hoc est, pauperem diligere non propter Deum: non quia per se ipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est: sed de tali opere non in Domino gloriari (id est, non propter Deum dilectum illud facere) solus impius negat esse peccatum.

Vnde quod in suprâ citato Sermone subiicit: Quando & humanitus diligis uxorem, sed plus dilige Christum. Non dico vt non diligas patrem, non dico vt non diligas filios, sed plus dilige Christum: non quasi omni ex parte licitum permittat, eos diligi sine ordine ad Deum, sed satagit vt saltem hoc ab imperfectis hominibus impetret, ne Christo illos diligendo præponant, si ab alterutris deferendi fuerint. Nam amorem illum, quo carnaliter amici coniugesque diliguntur, alijs in locis, loco ligni, stipulæ, & fœni habet, quæ in die Domini exurenda sunt, Quod manifestissimè docet in libris de Ciuitate Dei: Quicumque non dico uxorem, cuius etiam commixtione carnis ad carnalem vitur voluptatem, sed ipsa quæ ab huiusmodi delectationibus aliena sunt nomina pietatis, humano more carnaliter diligendo, Christo anteponit, non eum habet in fundamento: & idèd non per ignem saluus erit, sed saluus non erit, &c. Verum qui has necessitudines sic amat carnaliter, vt tamen eas Christo Domino non præponat, malitque ipsis carere, quàm Christo, si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem saluus erit: quia ex earum amissione tantum necesse est vrât dolor, quantum hæserat amor. De puro vero amore, quo verè talis necessitudinis nomina à Christianis diligenda sunt, sic annectit: Porro qui Patrem, matrem, filios, filiasque secundum Christum dilexerit, vt ad eius regnũ obtinendum ei quæ coherendum illis consulat, vel hoc in eis diligit, quòd membra sunt Christi, absit vt ista dilectio reperiatur in lignis, fœno, & stipula consumenda, sed prorsus ædificio aureo, argenteo, gemmeo deputabitur. Sed de modo diligendi & benefaciendi fusiùs non nihil infra de operibus infidelium tractando, differemus.

Ad postremum de appetitu sensitivo dicimus,

A non sequi esse malum, sed imperfectum. Fertur ille in obiecta sensibus grata, & ibi hæret: non enim nouit altiùs assurgere, vel aliò referre quod appetit. Hoc enim officium rationali voluntati proprium est, nec ab illo inuadi debuit. Quòd si etiam voluntas cum illo in sensibilibus hærere velit, non est hoc malum appetitus, sed culpa voluntatis. Non enim quia non omnia facit, ideo malum est quod facit. Oculo remus in aqua frangi videtur, cum inde aufertur integrari; si quis idem mente iudicet, non malum habet internuncium, sed malus est iudex. Nam ille pro suæ naturæ conditione non potuit aliter in aqua sentire, nec aliter debuit. Si enim aliud est aer, aliud aqua, iustum est vt aliter in aère, aliter in aqua sentiat. Quare oculus rectè videt: ad hoc enim factus est, vt tantum videat: sed animus peruersè iudicat, cui ad cernendam veritatem mens non oculus factus. Transfer istud ad appetitum, & voluntatem. Ille in suo genere quamuis inferiore bonus, opus proprium, sicut naturâ institutus est, operatur: hæc verò superior, cui actionem longè præstantiorem, summa moderatrix rerum iustitia tribuit, si illum inferiorem quamuis bonum sequi & imitari voluerit, peccando fiet mala; non quia malum, sed quia malè imitatur. Ab illo enim agitur proprium, ab hac appetitur alienum. Vnde ille suo gradu inculpatus manet; hæc delinquendo ad inferiora demergitur. Pulchrè incedit quadrupedans equus: ac si hoc homo pedibus manibusque imitetur, quis eum vel palearum cibo dignum putet? Rectè enim plerumque improbamus imitantem, cum eum quem imitatur probemus. Improbamus autem, non quia non sit assecutus, sed quia omnino assequi voluit. In equo enim probamus illud: cui quantum præponimus hominem, tantum offendimur, quòd inferiora sectatur. Non ergo idcirco appetitus sensitivus malus haberi debet, quia nos cum illum rationali voluntate sequimur corporeas voluptates diligendo, sicut ipse diligit, mali sumus. Propterea enim, inquit August. corporea diligendo peccamus, quia spiritalia dilige & iustitia iubemur, & naturâ possumus: quod ille non potest, & tunc in nostro genere optimi & beatissimi sumus. Sed hoc est malum appetitus sensitivi: quòd corporea præcipitanter diligit, & rationem præcurrendo, quam sequi debuit, importunisque motibus titillando, voluntatem ad se sequendum occultâ, & blandâ, & efficaci quâdam suasionem traducit. Sed illa non est natura instituti appetitus, sed pena damnati.

CAPVT XXIV.

NULLVM PECCATVM NVNC committitur, nisi concupiscentiæ consentiatur.

SA T I S ex Augustino hætenus declarauimus, omnem assensum voluntatis, quo libidini seu concupiscentiæ creatis rebus, bonisque temporalibus inhianti ceditur, vt id quod homo facit propter ipsam faciat, esse peccatum. Nunc iuxta principia eius considerandum est, vtrum etiam omne peccatum eidem concupiscentiæ consentiendo committatur: hoc est, vtrum sicut omnis consensus est peccatum, ita vice versâ, omne peccatum sit consensus; siue, vtrum nunc nullum peccatum aliter nisi concupiscen-

Lib. de duabus animabus. cap. 13.

Lib. 21. c. 61.

tiā voluntatem prouocante, & voluntate concupiscentiæ consentiente, perpetretur. Non est à nobis hic sermo de peccato primi hominis, sed de illis tantum, quæ post lapsum humani generis à scientibus fiunt.

In qua questione non minùs manifesta est Augustini sententia, omnia huiusmodi peccata post illud primum, concupiscentia incitante & voluntatis assensum impetrante, perpetrari.

Constat hoc primò ex eo, quòd frequenter docet, omne peccatum præcedente tentatione committi, neque tentari nos posse nisi per partem illam animalem, quæ motibus concupiscendi subiacet. Nam de tentatione mulieris per serpentem

Lib. 2. de
Genes. cont.
Manich. ca.
14.

seu diabolus agens, sic loquitur: Sed tamen per mulierem decipit: non enim etiam ratio nostra deduci ad consensionem peccati potest, nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi tanquam rectori viro. Etiam nunc in vnoquoque nostrum nihil aliud agitur, cum ad peccatum quisque delabitur, quàm tunc actum est in illis tribus, serpente, muliere, & viro. Nam primò fit suggestio, siue per cogitationem, siue per sensus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel gustando, vel olfaciendo: quæ suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moueatur ad peccandum, excludetur serpentis astutia: si autem mota fuerit, quasi mulieri iam persuasum erit.

Sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat, atque compefcit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido commouerit, faciendum esse decernat, ab omni vita beata tanquam de paradiso expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiamsi non subsequatur factum, quoniam rea tenetur consensione conscientia. Et inferius: Quare ergo ita dicitur (ponam inter te inimicitias & mulierem, id est partem inferiorem) nisi quia hinc manifestè ostenditur, non posse nos a diabolo tentari, nisi per illam animalem partem, quæ quasi mulieris imaginem, vel exemplum in vno ipso homine ostendit? De qua superius iam multa diximus: Eandem doctrinam tradit in Psalmos: Adam non est seductus, Mulier autem seducta est. Postea enim Adam consensit mulieri, nam à serpente mulier seducta est. Ecce figura omnium tentationum, quas post Adæ lapsum in hac vita perpetimur. Sic enim adiicit: Nec modò potest aliqua mala suasio, nisi carnis tuæ (id est partis inferioris) primo desiderium commouerit, cui postea si mente consenseris, cecidit & passer, &c. Et in alio Psalmo tractans illud:

Ibid.

In Psal. 83.

Caro concupiscit aduersus spiritum, &c. Et hoc graue bellum, inquit, & quod est mollius, internum. In quo bello si sit quisque victor; illos quos non videt inimicos continuò superabit. Non enim tentat Diabolus vel Angeli eius, nisi quod in te carnaliter dominatur. Nam quomodo vincimus illos hostes quos non videmus, nisi quia carnales interiores motus nostros sentimus? Quamuis autem progressus ille diabolicæ tentationis, quo per mulierem in Adamum transit, aptissima huius rei figura fuerit, non tamen ex illa, sed ex Apostoli Iacobi doctrina videtur Augustinus illam hausisse sententiam. Nam ille cum beatum prædicasset virum, qui suffert tentationem, per hoc indicans nullum peccatum committi posse, nisi sollicitante tentatione via præparetur, statim originem omnis tentationis explicat: Nemo, inquit, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Vnde ergo tentationes, si non à Deo? Vnusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. Vbi satis

In Ps. 143.

apertè docet, non tentari hominem nisi ex concupiscentia. Si enim aliunde tentatur, non rectè dixisset vniuersaliter: Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua: neque rectè dum remouet tentationem à Deo, soli concupiscentiæ eam tribuisset. Sic intellexit hunc locum August. Quisquis, inquit, in tentationem non infertur, profectò nec in tentationem suæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tentationem suæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorsus infertur. Vnusquisque enim tentatur, vt scriptum est, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Quasi diceret; omnis enim tentatio malæ voluntatis ex concupiscentia surgit. Et in libris aduersus Iul. Quid est quod quotidie dicimus: ne nos inferas in tentationem, nisi vt non tradamur concupiscentiis nostris? Vnusquisque enim tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Vnde cum libro sexto, de concupiscentiæ peccatis disputans, eundem Apostoli locum protulisset: Concupiscentia, inquit, non parit nisi conceperit, non concipit nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit volentis assensum. Quod ergo aduersus eam dimicatur, hoc agitur ne concipiat, pariatque peccatum. Et statim omnia omnino peccata sub illis concupiscentiæ partibus comprehendens addit: Dimissis itaque in baptismo peccatis omnibus, id est, omnibus concupiscentiæ fœtibus, &c. Et hinc est, quod Augustin. etiam non aliter duas illas orationis Dominicæ petitiones: Ne nos inducas in tentationem: &: Dimitte nobis debita nostra, exponere solet, nisi vt à concupiscentiæ tentationibus eruamur, & eiusdem concupiscentiæ superantis peccati dimittantur. Nam hoc sibi volunt de tentatione concupiscentiæ illa verba paulò antè citata? Quid est quod quotidie dicimus: Ne nos inferas in tentationem; nisi vt non tradamur concupiscentiis nostris? Quasi diceret, nihil aliud petimus nisi vt non tradamur concupiscentiis nostris. Hoc sibi vult euidentius quando dicit: Vt non ei consentiamus; deprecamur adiutorium dicentes: Et ne nos inferas in tentationem; vel sicut nonnulli codices habent; ne nos inducas in tentationem. Non quod ipse Deus tali tentatione aliquem tentet: nam Deus intentator malorum est: ipse enim neminem tentat; Sed quod si fortè tentari cœperimus à concupiscentia nostra, adiutorio eius non deseramus, vt in eo possimus viuere, ne abstrahamur illecti. De altera verò petitione longè apertissimè idem docet. Nam in Epistola ad Asellicum cum citasset illa verba Scripturæ: Post concupiscentias tuas non eas, sic subiungit: Quod quidem tam magnum est, vt si omnimodo fieret, & quamuis insint, dum sumus in corpore mortis huius, desideria peccati, nulli eorum tamen adhiberemus assensum, non esset vnde diceremus Patri nostro qui est in cœlis: Dimitte nobis debita nostra. Et in libro de natura & gratia de eadem petitione loquens: Per hoc, inquit, quotidianum spiritale quodammodo incensum, quod ante Deum in altare cordis, quod sursum habere admonemur infertur, etiamsi non hic viuatur sine peccato, licet mori sine peccato, dum subinde venià deletur, quod subinde ignorantia vel infirmitate committitur. Vbi nos mori dicit posse sine peccato, deletis tantummodo peccatis infirmitatis & ignorantia. Nam infirmitas & concupiscentia apud Augustinum idem sunt. Et in libro de perfectione iustitiæ de concupiscentia, seu, vt Apostolus vocat peccati desiderijs agens: Videat, inquit, quid agatur de Dominica oratione, vbi dicimus: dimitte nobis debita nostra. Quod nisi fallor non opus esse dicere, si nunquam vel in lapsu linguæ vel in oblectanda cogitatione eiusdem peccati desiderijs aliquantulum consentiremus, sed tantummodo dicendum esse: Ne nos inferas in tentationem. Et in libris ad Bonifacium: Nec

Iacob. 1.

B

C

D

E

Lib. de dono
perf.

Lib. 5. cont.
Iul. cap. 6.

Lib. 6. c. 15.

Lib. 5. c. 4.

Lib. 2. de pec.
meris. c. 4.

Epist. 100.

cap. 35.

cap. 74.

propter

Numquid quia deleta est tota iniquitas nulla remansit infirmitas? Si non remansisset, sine peccato hic viueremus. Quis autem audeat hoc dicere, nisi superbus, &c. De peccatis deletis per baptismum loquitur, de remanente post baptismum concupiscentia loquitur, de peccatis ex illa velut infirmitate rationalis animæ pullulantibus loquitur: sine fūco & ambiguitate dicit: Si illa non remansisset, sine peccato hic viueremus.

Nec verò solius Augustini ista sententia fuit, sed & ante ipsum, & cum ipso, & post ipsum doctissimi sanctissimique Patres id ipsum docuerunt, Nam ante Augustinum Sanctus Hilarius in Psalmos ita loquitur: *Viam peccati, quæ ad peccatum pergere promptum est, amoueri à se deprecatur, id est, omnia corporalia voluptatum desideria auferri, nec tentationem aliquam concupiscentiæ, aut ignorantiam, quæ tãquam per viam ad peccatum itur, ingruere. Quasi dicat, illas duas esse solas vias, quibus ad peccatum peruenitur, quas à se amoueri petit.* Clariùs eodem tempore quo vixit Augustinus, hoc asseruit. S. Cyrillus Alexandrinus quem paulo antè citauimus: *Voluptas quædam ante omne peccatum præcurrit, & feruens cupiditas ad delicta solet il-*

Hilar. in illud Psal. 118. *Viam iniquitatis amoue à me.*

Cyrl. Alex. lib. 4. in Ioan. c. 51.

Lib. 1. de adorat. in spirit. & v. 11.

Prosp. lib. 3. de vita contempl. c. 4. Leo serm. 6. de Epiph.

Serm. 50. de verbis Dom. cap. 1.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 17.

Lib. 1. ad Bonif. c. 13.

licere: quæ ante peccandi actum insidet, & mentis consensum arripit, persuadens facile hanc viam veniendum nobis esse, quo gliscimus. Quod significatum esse docet illis Apostoli Iacobi verbis: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus; quibus allegatis adijcit; Vides quomodo ex cupiditate improbitas ortum ducit; vides quomodo ex voluptatis semine delicta producantur.* Et libro primo de adoratione in spiritu & veritate: *Semper nos ad deformationem, hoc est, ad peccatum impellunt, quæ nobiscum & in nobis existunt voluptates.* Et istud eodem modo, vt Augustinus, in peccato Adami, quod mulier figura delectationis omne peccatum præuolantis extorsit, præfiguratum esse tradit. Et sanctus Prosper doctrinæ sancti Augustini sectator indiuiduus: *Si quodlibet peccatum perpetrare non possumus, nisi malæ delectationi consentiam, quod cupiditas est proprium, &c.* Et sanctus Leo Pontifex Maximus: *Quia nullum sine delectatione peccatum est, citò acquiescitur deceptorie voluptati.*

Hæc ergo ratio est, cur non semel Augustinus omnia peccata quæ baptismo diluuntur, sub peccato originali, & ijs quæ concupiscentias nostras sequendo committimus, comprehendere solet: *Nec omnino quisquam mundari potest, siue ab originali peccato, siue à peccatis, quæ ipsi non resistendo carnali concupiscentiæ, sed eam sequendo, eique seruiendo in flagitijs & facinoribus addiderunt, nisi per fidem: Cuiusmodi & alijs locis repetit.*

Sed difficultatem alicui mouere potest, quòd sæpè Augustinus aduersus Pelagianos disputans, duas radices assignat, ex quibus omnia peccata pullulant, & propter quas nemo quantumlibet iustus hanc sine peccato vitam transigere potest. Sic enim loquitur in libris de peccatorum meritis & remissione, cum quæsitum esset cur in hac vita non esset homo sine peccato: *Nolunt homines facere quod iustum, siue quia latet an iustum sit, siue quia non delectat, &c.* Ignorantia igitur & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Et in libris ad Bonifacium: *Peccata sunt quæ secundum carnis concupiscentiam, vel ignorantiam illicitè fiunt, &c.* Et mox dicit orari à nobis: *Dimitte nobis debita nostra, non propter concupiscentiam ipsam, sed propter peccata, quæ fiunt, siue in eius consensionibus, cum ab eo quod libet vincitur, quod placet, siue cum per ignorantiam malum quasi bonum pla-*

cet. Et in Enchiridio ad Laurentium, cum primum peccatum posuisset voluntatem deficientem à bono; de fontibus reliquorum peccatorum sic adijungit. *Deinde etiam cum nolentibus subintravit ignorantia rerum agendarum, & concupiscentia noxiarum, ad Laurent. in Enchir. cap. 24. quibus comites subinferuntur error & dolor, &c.* Ex his morborum non vbertatis, sed indigentia tanquam fontibus omnis miseria naturæ rationalis emanat. Et clarissimè in eodem libro inferiùs: *Duabus ex causis peccamus, aut non videndo quid facere debeamus, aut nõ faciendo, quod debere fieri iam videmus: quorum illud ignorantia malum est, hoc infirmitatis.* Vbi manifestum est, nullum esse voluntatis omnino liberæ, se sine vlla ignorantia vel cupiditate determinantis locum. Nam quamuis quædam ex malitia dicantur peccata perpetrari, illa ipsa non sine quadam concupiscentia, eo fortiore atque robustiore, quo occultiore atque subtiliore committuntur.

Verum ista & similia, quæ multis locis ab Aug. contra Pelagianam hæresin repeti solent, tantum abest vt doctrinam ab eo antè traditam labefactent, vt potiùs eam longè firmiùs stabiliant. Nam inde patet, nulla agnoscere peccata August. quæ liberæ omnino, & nullis omnino, ignorantia tenebris obscuratâ, vel concupiscentiæ desiderijs impeditâ voluntate committantur, vt communiter putari solet quando quidem omnia ex duobus illis miseriæ fontibus ignorantia & concupiscentiâ seu infirmitate promanent. Neque verò hoc ipsum repugnat ijs, quæ antè ex ipso latè tradidimus, quod omnia peccata inde fiant, quia concupiscentijs consentimus, nulla facta ignorantia mentione: idque propter duas causas.

Primò, quia illa ipsa peccata ignorantia concupiscentiam sequendo, eique consentiendo committuntur. Quamuis enim ignoretur esse peccatum, factum tamen quod concupiscitur non ignoratur. Secundò, quia concupiscentia est causa ignorantia, vt suprà declarauimus. Nam de illa ignorantia Augustino semper sermo est, quæ malum, quod naturæ legibus vetitum est, quasi bonum placet. Vtramque causam tetigit & insinuauit nonnullis locis Aug. vt quando in libro de perfectione iustitiæ dicit: *Non offendit, nisi cui mala concupiscentia contra iustitiæ rationem appetendo, vel vitando faciendum, vel dicendum, vel cogitandum, aliquid quod non debuit, siue FALLENS, siue PRÆVAIENS persuadet.* Et quando dicit in libro primo de peccatorum meritis: *Fit vt per ignorantiam vel infirmitatem non exertis aduersus eam (concupiscentiam) totis viribus voluntatis, eidem ad illicita c. ult. etiam nonnulla cedamus, tanto magis & crebriùs, quanto deteriores; tanto minùs & rariùs, quanto meliores sumus.* Vbi per ignorantiam fieri dicit, vt concupiscentiæ ad illicita nonnulla cedamus. Et libro secundo de peccatorum meritis: *Vnde fit consequens, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc est, ne tentatione (concupiscentiâ, sicut suprà ex Augustini mente declarauimus.) vincamur, vel cum fallit & præoccupat nescientes, vel cum premit atque vrget infirmos: in quibus duobus locis fallere tribuit concupiscentiæ propter ignorantiam, cui proprium est scientiam subtrahendo, fere: premere verò seu præualere propter motus vehementiam, quæ concupiscentiæ propria est, & ab inuitis ac gementibus assensum voluntatis extorquet.*

Vnde in Enchiridio ad Laurentium vniuersa omnino peccata post lapsum, itemq; manifestas pœnas ad iram Dei peccatum originale punientem reuocans dicit: *Ad iram quippe Dei pertinet iustam, quicquid cæcâ & indomita concupiscentiâ faciunt libetèr mali, & quicquid manifestis operisq; pœnis patiuntur inuiti.*

Lib. de perf. iustis, c. ult. Lib. 1. de pecc. merit. c. ult. Lib. 2. c. 3. Lib. 1. de Enchir. c. 17.

inuisti. Vbi cæca dicitur concupiscentia propter ignorantiam, quam secum comitem trahit, Deo pluyente pœnales cæcitates super illicitas cupiditates indomita verò, propter infrenes impetus, quibus in voluptates æstuat.

Cum ergò libido seu cupiditas dupliciter accipiat, vel propriè pro motu concupiscentiæ inuoluntario, vel minùs propriè, pro motu ipsius voluntatis inordinatè aliquid appetente, ex ijs quæ diximus vera ratio intelligi potest, cur amor rerum temporalium, seu earum quas quisque potest inuitus amittere, (ex quo amore omnia peccata perpetrantur, sicut suprà latè ex eodem Augustino patefecimus,) cupiditas seu libido ab eodem vocari soleat. Nimirum quia libido illa propriè dicta, quæ motibus suis ante liberum voluntatis assensum præuolat, in omnibus peccatis consensum voluntatis extorquet, ita videlicet, vt ex illo desiderio libidinis, seu cupiditatis, seu concupiscentiæ præcurrente, & consensu voluntatis accedente, fiat vnus completus volendi motus, tanquam homine toto, ex parte tam inferiore quàm superiore simul concupiscente: in quo pleno & quasi composito appetendi motu, libido dominatur, voluntas verò violento & imperioso eius motui obediendo seruit; atque ea de causa nomen libidinis seu cupiditatis tanquam in illo motu libero dominantis toti actui meritò attributus est. Quod manifestè ex ipso Augustino patet. Nam in illo eodem loco, quo cupiditatem culpabilem definit, & pro libero appetendi motu accipit, apertissimè dicit: *Clarum est*

Lib. 1. de lib.
arbit. c. 3. 4. 5.

iam nihil aliud quam libidinem in toto malefaciendi genere dominari. Et hoc in eodem loco sæpè repetit, & ex illa, adulterij, sacrilegij, & similium scelerum malitiam esse metiendam. In quo loquendi modo, quamuis nunc apud Scriptores recentiores, præcipuè Philosophos inusitatus sit, Scriptores Latinissimos & antiquos Philosophos Augustinus secutus est. Sic enim olim Stoici, & post illos Tullius locutus est, vt tum alijs locis, tum maximè Tusculanarum quaestionum libro quarto patet. Nam ibi libidinem, lætitiā, metum, & ægritudinem, seu tristitiā non pro ipsis passionibus, sed pro motibus voluntatis cedentis passionibus contra rationem accipit, vt ex definitionibus singularum quas ibi tradit perspicuum est. Qui loquendi modus nec ab usu quotidiano alienus est. Nam iuxta illum non tam metuere, tristari, lætari dicitur, qui motibus illis inuoluntarijs quatitur, quàm ille qui motibus illis consentiendo cedit: vsque adeo vt qui illis tantum tangitur, sed voluntate dominatur, dicat potius & verè dicat, se non metuere, non tristari, non lætari. Quia igitur libido seu cupiditas in toto, vt Augustinus loquitur, *malefaciendi genere dominatur*, hinc est, quòd & ipse, & Stoici, & Tullius, hoc animaduertentes ista nomina liberis voluntatis motibus dominanti libidini assentientis tribuerunt, vt illi ipsi libidines cupiditatesque vocarentur. De qua dominatione Augustinus: *Manet in vetustate carnis (peccatum, seu concupiscentia) tanquam superatum & peremptum, si non illicitis consensionibus quodammodo reuiuiscat, & in regnum proprium dominationemque reuocetur.* Et alibi: *Quamuis coniugalis concubitus, qui fit intentione generandi, non sit ipse peccatum; quia bona voluntas animi sequentem ducit, non ducentem sequitur corporis voluptatem, nec humanum arbitrium trahitur subiugante peccato, cum iuste redigitur in usum generandi plaga peccati. Huius plagæ quidam pruritus in adulteriorum, & fornicationum, & quorumlibet stuprorum atque immundi-*

Tom. 2.

tiarum fœditatibus regnat; in connubiorum verò necessitudinibus seruit. Ibi de domino tali turpitudine damnatur; hic de pedissequo tali honestas verecundatur. Et clarissimè ipse Apostolus, cum generaliter ad Christianam sanctitatem hortaretur: *Non ergo regnet, inquit, peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius.* Et mox: *Peccatum enim vobis non dominabitur.* De cuius peccati, id est, concupiscentiæ seruitute ac dominatione latè prosequitur, atque in illa ipsa exhortatione satis indicat, totam vitæ puritatem & impuritatem in illius concupiscentiæ subjugatione vel dominatione consistere. Neque enim doctrinam illam suprà traditam nisi ex Scripturis Augustinus hausit.

CAPVT XXV.

INDAGATUR ET PROFERTUR
huius doctrinæ ratio tripartita.

SED hinc meritò moueri potest quaestio vnde fiat quòd omne peccatum concupiscendo, & concupiscentiæ assentiendo committatur. Cur enim non potest animus liberā suā, nullo cupiditatis motu prouocatā, voluntate peccare? An fortè ideò, quia illa natura voluntatis est, vt non possit nisi aliquā delectatione præeunte, & quasi viam ad liberè volendum præparante consentire? Sic enim quemdam inter huius temporis peritissimos sensisse video. Hæc enim delectatio est quasi quædam obiecti complacentia: quam necesse est præcedere, vt quis obiectum liberè velit. Quomodo enim volet id quod sibi non placet, aut quod non delectat? Fundantur in Augustino, qui in secunda quaestione libri primi ad Simplicianum dicit: *Quis animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat?* Accedit experientia, qua manifestè conuincimur, nihil penitus nos amplectendo prosequi in rebus siue humanis siue diuinis, nisi non solum intellectu approbetur, sed etiam voluntati placeat. Si enim voluntati displicet, quamuis intellectus illud probet, potius libero voluntatis motu auersabitur, quàm prosequetur: vsque adeò vt etiam tunc, cum ad experiendam & ostentandam liberrimam voluntatis indifferētiam, alterutrum eligere volet, præcedat, quædam complacentia vnus præ altero, vel certè istius indifferētiae ostentandæ: ex qua delectatione fit, vt nunc hoc, nunc illud eligat. Neque enim necesse est, vt delectatio aut complacentia semper circa illud immediatè versetur, quod eligitur, sed vel circa illud, vel circa aliud, ex cuius delectatione alterum etiam inuisum eligatur. Vnde hæc, nisi quia illa est natura voluntatis? Quæ quidem ratiocinatio, alicui probabilis videri queat, præsertim cum Augustinus, tum illo quem citauimus loco, tum aliàs non semel huiusmodi delectationis motum voluntatis liberæ præcursorem & præparatorem ad volendum postulet, vt alibi dicturi sumus.

Sed quantumcunque ista Philosophiæ principijs satis consonare videantur, omninò tamen dicendum est, hoc nullo pacto ex natura voluntatis accidere. Sic enim duo capitalia Augustini, imò Ecclesiæ principia subuertuntur, primum est, quo docet Augustinus, in primo Adami peccato, quod fide certum est esse liberā voluntate

P ij

Li. 2. de pecc.
merit. c. 8.

lib. de nup.
& concup.
c. 12.

vide infra
lib. 4. de
grat. Christi
Saluatoris,
cap. 6. &
maximè 8.

perpetratum, nullam huiusmodi non liberam A seu inuoluntariam delectationem, seu complacentiam, seu quocunque nomine motum istum indeliberatum voluntatis nomines, præcessisse. Docet enim constantissimè, ut suprâ de primi hominis statu declarauimus, summam fuisse ante primum peccatum in anima & corpore tranquillitatem, ita ut nihil in eo prorsus renitente vel non annuente voluntate posset exurgere, quo prouocaretur ad malum. Vnde cum Iulianus similem quandam titillationem ad comedendum, ante peccatum primum constitueret, tanto impetu hoc repercutit, ut dicat: *non vsque aded dementes estis, ut ista credatis: non vsque aded impudentes, ut ista dicatis.* Videlicet in tanto beatitudinis loco fuisse B primos homines *sine pace mentis & corporis.* Quare de re latius suprâ differuimus. Alterum est, quo semper docet, omnem concupiscentiam atque illicitam delectationem, imò omnem repugnantiam, qua vel corpus vel animus desideria & delectationes suggerit, quibus mens ad appetenda terrena sollicitatur, pœnam esse peccati. Addi potest tertium, quo docet iniustum fore Deum, si talibus tentationibus internæ delectationis ad malum prouocantis homo ante demeritum pulsaretur. Hæc est enim grauissima pœna, quæ sine peccato innocentibus hominibus Deus nec inflixit, nec infligere potuit, ut infrâ fusiùs ostendendum est. Ista principia Augustini, imò Catholicæ Ecclesiæ cum certa sint, impossibile est illam esse naturam voluntatis, ut voluntas antequam in aliquem liberum erumpere possit motum, aliqua inuoluntaria objecti defecti delectatione seu complacentia necessariò prouocetur & præparetur, sic enim necesse fuisset etiam ante primum peccatum huiusmodi mali complacentiam, seu delectationem, seu titillationem debuisse præcedere. Necessarium igitur est, ut ex alio principio doctrinæ superius traditæ fundamenta jaciamus.

Omnibus animalibus naturâ insitum est, ut se ipsa diligant: quæ inconcussa lex etiam in bestias, adedque plantas ac stirpes, & res inanimas peruulgata est. Nam & illa mortem quo possunt modo, velocitate, latebris, resistendo, repugnandoque fugiunt; & ista corticibus, radicibus, omniumque partium se valida compactione custodiunt. Cujus veritatis à summis vsque ad ima penetrantis consideratione Philosophi de homine dixerunt, hanc esse naturæ primam quodammodo & maximam vocem, ut homo concilietur sibi, & propterea mortem naturaliter fugiat; ita sibi amicus, ut esse se animal, & in hac conjunctione corporis atque animæ viuere velit, vehementerque appetat. Ex isto essendi appetitu fluit, ut animantia non solum ipsum esse suum, quod ex corpore & anima conflatum est, diligant, sed & vniuscujusque partis conuenientia bonâ prosequatur, & omnibus modis mala declinent, hinc enim saluti & integritati corporis magno conatu consulunt, dolorem eius, diuisionemque partium, famem, & sitim fugiunt. Hinc ad appetituum quietem anhelant, dum sequuntur voluptates; appetitibus enim ferri & appetita non assequi, tortura magna est animantium, & malum. Appetunt hæc omnia animalia naturaliter, nec opus est alia concitatione, vel appetitus determinatione, quàm ut objecta naturæ congrua sensibus offerantur: hoc ipso enim in eis concitatur impetus appetentis animæ, si huiusmodi fuerint, ut corpori, vel animæ, vel vtriusque conjunctioni, hoc est, vitæ custodiendæ seruire æstimentur. Et hic finitur in bru-

tis animantibus dilectio sui. Nec enim vel salutem corporis, vel requiem appetituum, vel vitam quæ ex vtriusque conjunctione coalescit, ad aliud referre naturæ magisterio didicerunt. Vtique aded ut si propter finem cognitum operarentur, salus ista totius animantis diceretur esse in eis vltimus omnium appetitionum & motuum finis. Neque ipse homo, si ei deesset ratio, aliquid amplius appeteret. Vnde Augustinus: *Si irrationalia essemus Lib. 19. de animantia, nihil appeteremus præter ordinatam temperaturam partium corporis, & requiem appetitionum: nihil ergo præter requiem carnis, & copiam voluptatum: & pax corporis prodesset paci animæ.* Sed quia homini anima rationalis data est, cujus nullum est bonum, nisi solus Deus, utpotè qui est ei veritas ad intelligendum, & summum bonum ad fruendum; hinc est quoddam propter illud ipsum bonum omnibus bonis & ipsâ naturâ hominis excellentius, ipse homo conditus fuerit, & consequenter, quoddam quicquid commune habet cum brutis animantibus, corporis integritas, requies appetitionum, vita ipsa ad illud bonum referendum sit. Ad hoc enim velle debet nec dolore corporis molestari, nec desiderijs perturbari, nec morte dissolui, ut bonum illud suum cognoscat ac diligat, hoc est, ut clarè nouerit & ineffabiliter diligat incommutabilem veritatem, & ex eius nutu & hinc & postea omnem vitam moresque componat: idque non propter se, quia hoc sibi commodum est, sed propter illum cuius est totum quicquid est, & habet, & potest. Illius enim & creatura, & figmentum, & mancipium est: atque ita tanquam aliquid ipsius Dei se diligere debet, ut Deus creaturæ suæ in æternum dominetur, & in ea potestas, sapientia, & bonitas eius glorificetur. Hic enim sicut fuit scopus creantis Dei, ita & hominis amantis esse debet. Hic est verus & purus ille amor, quo iubetur diligere Dominum Deum suum ex toto corde, & animâ, & viribus. Hic idem est verus & solus amor, quo homo seipsum vtiliter diligit. Non enim hæret vel sistit in diligendis, aut corporis aut animæ aut vtriusque commodis procurandis, sed istam totam quam cum brutis communem habet dilectionem sui, in illam dilectionem Dei refert, quæ nullum à se rivulum extra se duci patitur, cuius derivatione minuat. Lib. 1. de doct. Christ. cap. 22. Hoc amore homo sicuti Deum ut essentia suæ & sapientiæ & amoris principium, ita etiam ut istorum omnium finem respicit in quem cuncta requiescant. Iste beatissimus amor tum Dei tum sui, visceribus hominis cum conderetur infusus est, ex cuius suauissimis legibus quas amando in libro æternæ veritatis legebat & corporis comoda procurabat, & inferiores animæ appetitus, prout res exigeret, exerendo & relaxando dirigebat. Anima enim ex vno Deo suspensa nullis istius dilectionis sui, quam cum brutis respectu corporis, & sui, & conjunctionis vtriusque eam communem habere diximus, importunis motibus turbabatur. In subsidium enim superioris partis data fuerat, ut ad nutum eius motus exereret suos, & ratione imperante, illa ministrante, majori pronitate atque facilitate saluti totius animantis consuleretur. Cum igitur homo seruitutem illam sub Deo malè libero abrupisset arbitrio, Deo, quo solo erat inferior, tanquam principio & fine prætermisso, in seipsum creaturis corporeis superiorem, & ided veluti medio loco inter Deum atque illas collocatum lapsus est, & ipse sibi caput omnium appetitionum & motuum esse principium & finis. De quo præclare Augustinus: *Quâ igitur tam longè transiret ad infima, nisi* Lib. 12. de Trinit. c. 11. per

Lib. 1. oper. imperf. cont Iulianum.

Lib. 2. de
Gen. f. cont.
Man. c. 16.
Lib. 14.
cap. 13.

per medium sui? Et alibi: *Quis se abscondit à conspectu Dei* (de Adamo loquitur) nisi qui deserto ipso incipit iam amare quod suum est? Et in libris de Ciuitate Dei, de eodem loquens: *Perversa celsitudo, deserto eo cui debet animus inherere principio, sibi quodammodo fieri atque esse principium.* Et mox: *Hinc enim & delectauit quod dictum est: Eritis sicut Dij. Quod melius esse possent summo veroque principio coherendo per obedientiam, non suum sibi existendo principium per superbiam.* Dum ergo Deum deseruit cuius veritate illustrabatur ut videret, & bonitate fruebatur ut beatus esset, principium sibi esse voluit & cognoscendæ veritatis, & dandæ beatitudinis. Nihil est enim aliud placere sibi, quod Adamo ibidem tribuit Augustinus, quam seipsum amare, & velut excellens aliquod bonum admirari, & exosculari, & hoc ipsum est seipso in seipso frui, & fruendo beatum velle fieri. Et sicut illius motus principium, ita & finis ipse fuit. Duplex est enim omnium appetitionum finis, *qui & cui.* Inter quos vltimus omnino finis est ille qui dicitur *cui*; respectu cuius, finis *qui* quodammodo medijs rationem induit, quantumcunque aliquis eo frui videatur. Nam & finis *qui* & fruitio eius propter ipsum fruentem velut finem *cui* omnino vltimus appetitur. Sic ergo homo lapsus ab amore Dei, in quem velut in finem *qui*, simulque finem *cui* totum vltimò cederet, ferebatur, in seipsum non solum velut omnium appetitionum presentis & futurarum principium, sed velut in finem vltimum *cui* cecidit. Hoc ipsum enim quod relictæ dominatione Dei, sua potestate, ut August. loquitur, vel alia quacumque excellentia frui voluit, sibi eam voluit, & in se, non in alium quempiam velut finem vltimum *cui* retorfit. Fracto igitur illo vinculo diuini amoris, quo mens hominis tanquam summus apex hominis, cum omnibus naturaliter insertis amoribus siue corporis sui, siue animæ, siue conjunctionis vtriusque arctissime religabatur & suspendebatur ex Deo, ne quicquam in toto homine ad aliquid appetendum aut fugiendum, ea nolente, moueretur, statim illa pondera amorum naturaliter quasi suâ gravitate deorsum lapsa abrupto retinaculo ceciderunt, & voluntatem secum rapiendo, magno impetu ad sua quæque objecta properarunt. Quod triplici ex capite videtur contigisse.

Primò, quia naturaliter ita fieri res ipsa postulat, ut (quemadmodum in brutis accidere videmus) non solum corporis comoda summo conatu quærant, doloresque & mortem fugiant, sed & sensuum externorum internorumque pro cuiusque naturæ delectationibus inhient, quò naturæ pondere propelluntur. Vnde si rationali voluntati natura irrationalis cum eodem isto naturalis amoris pondere in omnia quaqua versum objecta proficiente conjuncta fingeretur, nemini mirum esset, si rationis deliberationem & liberam voluntatis motionem semper indeliberatis suis motibus anteneret. Natura enim longè constantius multòque prius suos motus exerit, quam voluntas. Quod enim naturaliter agit, ipso momento, quo cuncta quæ ad agendum requiruntur expedita sunt, in actum profilit: hoc est, brutalis appetitus ipso momento quo sensibus vel internis vel externis objectum apprehenditur, aut appetit illud, aut fugit, aut alio quopiam circa illud versatur motu. Quod opus naturæ totum peractum est, antequam ratio deliberare, nedum voluntas annuere potuerit. Quid ergo mirum, si brutalis illius naturæ motus cui copulati sumus, omnibus voluntatis liberis motibus præuolet, cum

Tom. 2.

A illa dilectio sui naturalis, quæ visceribus eius & singulis facultatibus insculpta est, ubique corporis comoda & appetitionum requiem quærat? Quid denique non maximè? rationi consonum, si in quidlibet indifferenter ardescat, siue rationi, hoc est, veritati congruat, siue dissidet? Ipsius enim per se spectatæ non est agnoscere veritatem, sed bonum suum priuatum quærere: hoc verò vtrum etiam superiori parti totique homini congruat, viderit ratio.

B Secundò, quia ille ipse amor sui in quem homo velut finem *cui* omnia in posterum appetenda feruirent, abrupto amore Dei lapsus fuit, est veluti intentio quædam generalissima & efficacissima finis vltimi, quo omnia referuntur. Amisso enim amore Dei, in quem antea, omnia velut in finem vltimum ferebantur, impossibile est, ut aliò quolibet appetita referantur, nisi ad ipsum hominem, qui se diligendo arctissime complectitur, & sibi soli incubat. Nam amor amicitie ad alterum est quædam velut extensio & effigies amoris sui: quemadmodum propago est extensio trunci: & ad illum se incipit habere sicut ad se, res aliquas amico appetendo, sicut sibi. Intentionis autem efficacis illa natura est, ut in omnia omnino media, quæ fini amato, sub modo quo amatur, conducere videntur, necessariò feratur. Hinc ergo solus ille amor sui efficacissimus, in què homo lapsus est, etsi nullus appetitus sensitivus stimulare, satis est ut illa vitiosa desideria suscitarer etiam inuita voluntate, quibus jam torquemur.

C Sic enim experimur in rebus amatis fieri, quantumcunque vel naturæ hominis vel appetitui sensitivum ingrata sint, ut si magno amore diligantur & appetantur, etiam inuiti illis cogitandis desiderandisque inhiemus. Cum verò amor iste sui sit simul generalissimus, utpotè in quem velut finem omnia omnino, quæ quoquo modo faciunt ad corporis aut animæ requiem, quam omne animal naturaliter appetit, referuntur; nihil mirabile, si ex illo solo amore ad omnia omnino vitia incessanter vrgeamur. Nam amissâ veræ dilectionis regulâ & fine, quidquid homini bonum videtur, istud ex illo amore concupiscitur, siue animi solius creata bona, ut à Stoicis factum est, siue corporis, ut ab Epicuræis, siue vtriusque, ut à Peripateticis.

D Omnia quippe ista in hominem sui ipsius amatorem & admiratorem vltimò terminantur. Hinc est quod meritò Augustinus isto solo amore sui tanquam generalissimo & vberissimo fonte omnium omnino vitiorum; Ciuitatem terrenam, cuius Adam in hominibus principium fuit, à cælesti ciuitate discernat: *Se-* Lib. 14. de
cernunt ciuitates duas, amores duo, terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, cælestem verò amor Dei usque ad contemptum sui. Optimè omnino atque verissimè. Impossibile est enim ut amator sui non contemnat Deum, & è contrario, ut amator Dei non contemnat se. Nam & ille seipsum velut finem omnium appetitionum suarum respicit, & iste Deum; cum neque seipsum curet aut diligit nisi propter Deum, ut illi cedat ipsa illa dilectio seu cura sui, seipsum etiam in nihilum redigere paratus, si tanquam in bonum, Dei vnice dilecti cederet, juberetur. Hinc Augustinus: *Prima hominis perditio fuit amor sui.* Hinc omnia vitia, quæ longâ serie recenset Apostolus, ex eo pullulare proficiunt, quod Præmiserat; *Erunt homines seipsos amantes.* Hæc, 2. Tim. 3. inquit, omnia mala, ab eo velut fonte manant, quod primum posuit seipsos amantes. Et paulò post iterum, cum illa vitia deduxisset: *Hæc atque huiusmodi*

P iij

Tract. 113. in Ioan. vitia, siue vni homini accidunt omnia, siue his alia, illis alia dominantur, ex illa radice quodammodo pul-
lulant, cum sunt homines seipsos amantes. Nimirum quia amor ille sui est, vt dixi, velut intentio quæ-
dam generalissima & efficacissima appetendi sibi velut fini quicquid appetenti congruere iudice-
tur: Ex quo non sola innoxia illa cura custodien-
dæ integritatis animæ & corporis; (nam & ista ex eo quamuis sine noxâ fluit, quatenus ad illa objecta terminatur) sed omnia etiam indelibera-
ta vitiorum desideria, & consequenter vitia, Dei amore non regente, proficisci solent.

Tertiò denique, quia postquam homo deserto Deo in seipsum amandum fruendumque velut beatitudinis fontem cecidit, ingentem & sibi ipsi incomprehensibilem vacuitatem & egestatem ex-
pertus est; tantam videlicet, quantum fuerat il-
lud bonum, quo ante fruendo replebatur, & cui capienda naturaliter conditus fuit. Tria vero il-
lius immensi possessione boni possidebat. Primò incomparabilem quandam celsitudinem, vtpote qui nullo interjecto medio soli Deo subdebatur: & ita dominabatur sui & omnium sibi naturæ
conditione subditorum, ipsi autem nemo penitus præter Deum. Secundò, scientiam luminosissi-
mam rerum creatarum, & maximè omnium agen-
dorū; quia mens illa omni amore peregrino crea-
turarum, & consequenter pœnalibus tenebris va-
cua, sine vlllo obstaculo, veritatis cui inhærebat, puris radijs tangebatur. Tertiò, torrente quodam
voluptatis perfundebatur, quæ ex tanto bono
semper præsentē cognito dilectioque proflebat:

Lib. 14. de Cinit. c. 10. Ex hoc amore, inquit Augustinus de Adamo, grande gaudium, non desistente quod amabatur ad fruendum. Tribus istis ingentibus bonis, quibus ex illius infiniti boni possessione plenus erat, tres æquè ingentes inanitates seu penuriæ succe-
runt, & ex penurijs importunissimi & violentissi-
mi desideriorum impetus ad illa damna quo-
quo modo farcienda. Hac enim in primis con-
sideratione dixisse arbitror Augustinum, id quod omnium veraciter spiritualium virorum iudicio

Lib. 1. Confess. c. 1. approbatum est: Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Anima quippe inquietatur desiderijs velut motibus; & gaudijs veluti motuum terminis requiescit. Inde igitur perpetua eius extra Deum inquietudo, dum quid-
quid appetit vt fruatur & gaudeat, nihil omnino inuenit præter Deum, quo vastissima illa capaci-
tas impleatur.

Hinc ergo nascuntur tria genera importunif-
simorum desideriorum ex quibus, juxta Sancti Augustini doctrinam supra traditam, omnia vi-
tia proficiscuntur. Primò quidem omnes illi im-
petus vanitatis, cupiditatis videlicet laudis & æsti-
mationis, & amoris, ac timoris humani, quasi conscia suæ abiectiois anima ad quandam pri-
matus excellentiam suffragia aliena & emendi-
cata contraheret. Itemque libido maxima cate-
ris dominandi, quibus sub Deo æqualis esse de-
beret. Ita nimirum ostentat quendam appetitum

Lib. de vera Relig. c. 45. vnitatis & omnipotentiae, vt solus homo sit, si fieri possit, cui cuncta subiecta sint; & ita quamdam adi-
Ibid. c. 48. piscatur vmbra veri regni, quo sub Deo sibi re-
gnante gaudebat. Hinc secundò nascitur inquie-
tissima illa curiositas nomine scientiæ palliata:

per quam illa vacuitas primæ veritatis, ad quam diligendam ac videndam condita est, implea-
tur. Hinc tertiò perpetua illa pronitas in volu-
ptates, animâ videlicet satagente per omnes rimas corporis forinsecus sibi accersere, quod intrin-
secus ei scaturierat. Inter quarum impetus ille

maximus, totaque vita pertinacissimus est, quo in concubitum æstuat; nimirum occulto instinctu hoc agens, vt homo quia morte damnatus est, vi-
caria quadam sui-ipsius substitutione immorta-
litate quam amisit rursus assequatur. Hoc enim nascitur quodam arcano sensu naturæ mortalis suc-
cessionem decessionemque requirentis. Hi tres ergo fontes sunt non vbertatis sed indigentiae, vt eos Augustinus subinde vocat, ex quibus omnino omnia vitiosa desideria, quibus prouocamur, emanant.

Lib. de bono coniugali. cap. 19.

Quibus si addas, quod amor ille sui, quam pri-
mam hominis perditionem fuisse cum sanctissimo Doctore diximus, vestigium sibi simillimum, si-
cut ipsa natura humanorum actuum postulat, in-
star consuetudinis pertinacissimæ in inferiorem animæ partem impresserit (quæ omnium motuum vitiosorum quantumcunque spiritualium & sub-
tilium, quibus perturbamur, susceptiua est) ea-
que in prolem propagata transierit, quod doctrina Augustini collimare videtur; nihil omnino quis-
quam mirabitur, si istud amoris proprii vesti-
gium, naturali illi dilectioni sui superadditum, tantaque rerum omnium egestate, in quam ceci-
dimus, appetitum prouocante adiutum, inces-
santer creatarum rerum desideria concitet, & om-
nibus actibus liberæ voluntatis præuolet. Oma-
nia quippe prædicta per modum naturalis pon-
deris premunt, & non expectatâ rationis delibe-
ratione, assiduis desiderijs vel agendi vel non
agendi, in omnibus occasionibus animam ad ex-
ferendum consensum suæ libertatis impellunt.

Quidquid enim creatarum rerum, siue sensibus externis siue ipsis occurrit cogitationibus, totum hoc sub objectum proprii amoris jam corrupti summaque illa egestate vexati cadit, qui illis vel appetendis vel fugiendis incessanter inuigilat; quemadmodum hoc in brutis erga sui generis ob-
jecta fieri manifestum est. Vnde Augustinus sæpè vitam istam non solum tentationibus plenam, sed totam tentationem esse testatur: Cuius tentationes, imo quam totam tentationem, quamdiu in ea sumus, quantumlibet proficiamus perpeti non desinimus. Et
infra, quod etiam crebro repetit: Aliquando con-
citatus, aliquando remissus, non tamen desinit caro concupiscere contra spiritum. Longè enim latius patet illud Apostoli, quàm vulgò putant; Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Nam quamuis illa notissima vitiorum fornicationis, homicidij, & similium desideria non semper nos irrequieta perturbent, sunt aliæ tamen innoxiarum rerum cogitationes & appe-
titiones, quibus anima sine cessatione velut aër aurâ sensibus humanis imperceptibili commoue-
tur. Qui aër quamuis serenissimus quiescere vi-
deatur, moueri tamen ratio vera iudicat. Nam
ad omnes omnino actiones nostras, huiusmodi quamuis leuissimi motus voluntati præuolant, quibus consentiendo non solum peccata venialia vulgò nota committamus, sed etiam actiones il-
las, quibus corpori vel animæ juxta naturæ insti-
tuta consulimus, exequamur. Hinc ergo fit, vt impossibile sit vllum liberum voluntatis actum exeri, nisi illius amoris siue naturalis siue super-
additi desiderio quodam inuoluntario præeunte prouocetur. Sola enim illa pura dilectio Dei, nul-
lum cum illo amore præeunte commercium ha-
bet, sed eius inordinationes interficit, & eius titil-
lationes præuolantes enecat. Quidquid non ex illa diuina purissimaque dilectione fluit, hoc ne-
cessario ex illo amore sui, ac desiderijs eius siue ordinatè siue inordinatè profiliantibus, & præ-

Serm. 47. de diuers.

Lib. 12. de Cinit. c. 21.

c. 13.

Galat. 6.

euntibus proficiscitur. Et quamuis nihil mali fiat, sed potius multum boni, quatenus per eum necessitatibus corporis, & sensuum, & vitæ conseruandæ iuxta naturæ præscriptum consulimus, quod natura omnibus animantibus indidit; tamen in creatura rationali non est bonum, quod ista appetendo & procurando in seipsa hareret, dum sibi consulit, tanquam fini cui ultimò totum cedat; cum deberet in Deum, cuius est & ipsa, & appetitus eius, & vita tota, retorqueri. Alioquin amor ipse sui ordine suo in creatura rationali caret.

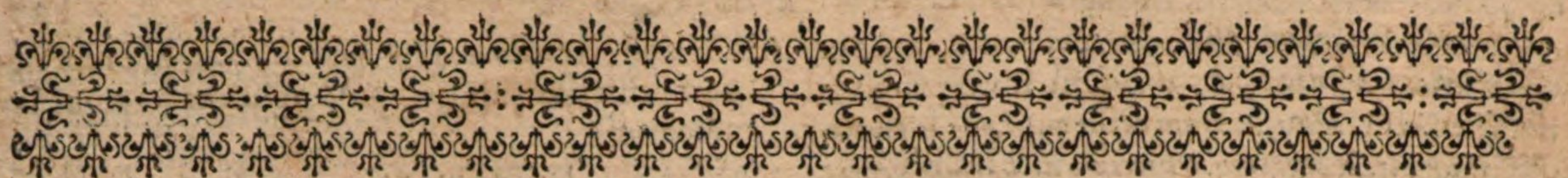
His de duabus illis animi pœnis ignorantia & concupiscentia expeditis, conspectaneum esset, ut nonnihil etiam de miserijs corporis, & in primis de pœnis paruulorum in altera vita diceremus. Nam etiam de illis non parua vigent controuersia, in quarum decisione non mediocriter à probatissima Sancti Augustini & veterum doctrina recentior schola deflexit. Sed quia in libro tertio de statu puræ naturæ, de corporis pœnis copiosè, ac de Dei infligentis iustitia disputandum est, in illum cuncta reseruamus locum. De pœnis vero paruulorum post hanc vitam pœnè superfluum est nouum laborem suscipere. Iam enim ante paucos annos Illustrissimus juxta atq; Eruditissimus vir Dominus Florentius Conrins Archiepiscopus

Tuamensis opusculo hac de re scripto, per quàm accuratè demonstrauit, paruulos absque baptismo ex hac vita decedentes pœnis non tantum damni, sed sensibilibus, & quidem æterni ignis, secundum Sancti Augustini doctrinam, plecti. Cui operi quamuis quædam addi possent, quædam etiam iuxta Sanctum Augustinum rectius aliter dici, quemadmodum nos quodam loco declarauimus, rectissimè tamen ostendit id, quod in ista controuersia præcipuum ac medulla est, longè ab Augustini, & fortassis Ecclesiæ, quæ Pelagianos iuxta eius principia damnauit, mente recessisse scholasticos, qui paruulis sine baptismo morientibus vel beatitudinem naturalem, vel immunitatem à sensibilibus ignis æterni pœnis tribuerunt. Quapropter ne actum agamus, vel eius lucubrationes in hac scripta nostra transferamus, remittimus diligentem lectorem ad ipsum tractatum eius: in quo quicquid ab aduersarijs pro paruulorū causa benigniùs quàm sapientiùs opponitur, ex profundissimi doctoris Augustini sensu ac verbis refutatur. Nos verò isto labore, qui in pœnas paruulorum explicandas impendendus fuisset, subleuati, alacriùs ad statum ac vires naturæ per peccatum violatæ describendas, nusquam à Diui Augustini mente (quantum Deus adiuuerit) recedendo, properabimus.

Tractatus de statu paruulorū sine baptismo discedentium ex hac vita iuxta sensum beati Augustini per Florentium Conrini Archiep. Tuamensem Impressus Louanij apud Henricum Hascnium anno 1624. Vide dicta lib. 3. de Hæresi Pelag. c. 21. & sequent.

F I N I S.

D E S T A T V N A T V R Æ L A P S A L I B E R T E R T I V S.

Qui est de viribus liberi arbitrij post peccatum.

P R Æ F A T I O.

SI istæ pœnæ, quarum naturam indagamus ac describimus, in seipsis molestæ sunt, effectus, quos in liberum arbitrium operantur, longè grauissimas eas esse testantur. Antequam eos ex Augustino proferamus, cui libertas arbitrij & vires eius fuerunt perspectissimæ, paucis præmittendum videtur, quid ei ab aduersarijs impositum fuit, & quid ipse de superstitie libero arbitrio senserit; ne Lector minus peritus arbitretur, Augustinum quasi nullo aduersario secum litigante securum, nullaque quæstione pulsatum, de rebus istis magnis & arcanis aliquid re non satis ponderatâ pronunciaffe. Nam ad quæstionum quarumlibet decisionem intelligendam, nihil vtilius est, quàm statum controuersia quæ inter duos decertantes agitur, & quid quisque eorum in altero reprehenderit, probè penetrasse. Quod quia in quæstionibus non paucis, de quibus Augustinus & Pelagius conflixerunt, vel omnino nescitur, vel ad controuersias præsentis accommodatè proponitur, hinc à nonnullis in ipsa principia doctrinæ veteris impingitur. Itaque quoties Augustinus aliud quàm velint sensisse perhibetur, continuò eum nulla simili, qualis nunc recentiores vrget, difficultate pressum fuisse suspicantur, & secure aduersus doctrinam eius insurgunt.

C A P V T P R I M V M.

*LIBERVM ARBITRIVM ETIAM
post lapsum superest in humana natura.*

NULLAM calumniam passus est grauiorem Augustinus à Pelagianis, quàm quòd sub gratiæ obtentu liberum arbitrium funditus euerteret imò negaret. Qua de re diuersa loca in præfatione tractatus de libero arbitrio dedimus. Hinc solemniter erat ipsorum querimonia, se propter defensionem libertatis arbitrij Pelagianos & Celestianos audire. Siquis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Celestianus & Pelagianus vocatur. Et alibi. Contra hæc nos quotidie disputamus, & ideo nolumus prauaricatoribus adhibere consensum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus esse naturaliter, nec Adæ peccato perire potuisse: quod Scripturarum omnium auctoritate firmatur.

A Scripturas illas magnâ abundantia proferebant, ut initio libri quarti ad Bonifacium, & alijs locis videre licet: ut Scripturis testi immerito inuidiam violatæ fidei subire viderentur. Hinc factum est, ut Augustinum & Catholicos tanquam liberi arbitrij negatores probrosissimo nomine Manichæos vocarent: Ne vocentur hæretici, sunt Manichæi, inquit Iulianus aduersus Augustinum; c. 31. & dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt. Quam calumniam sæpius reficit.

B Augustinus igitur ut illam à se & à Catholicorum causâ quam tuebatur, depelleret, planissimâ crebròque iteratâ confessione testatus est, neque se, neque Catholicos liberi arbitrij esse negatores; sed gratiæ tantummodo defensores. Nam in libris ad Valerium Comitem, ubi crimen illud ei impactum fuerat, sic respondet: Non est ita ut loqueris, quicumque ista dixisti, non est ita, multum falleris vel fallere meditaris: Non liberum negamus arbitrium: sed, si vos filius liberauerit, ait veritas, tunc verè liberi eritis. Et paucis interpositis: Liberum in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, utrique dicimus: non hinc estis Ce-

*vid. init. li.
7. de grat.
Chr. Saluat.*

*Lib. 2. de
nuptijs c. 3.*

*lib. 1. ad
Bonif. c. 15.*

*lib. de nup.
c. 31.*

*Lib. 1. nup.
paulo post
initium.*

Lib. 1. ad
Bonif. c. 1.

lesti. mi & Pelagiam. Ista quippe, ut paulò antè præ-
miserat, Catholica fides dicit. Et libro primo ad
Bonifacium: Quis nostrum dicat quòd primi hominis
peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?

Epist. 47.

Et Epistolà quadragesimà septimà ad Valenti-
num: Fides Catholica neque liberum arbitrium negat
sive in vitam malam, sive in bonam. Neque tantum ei

Lib. de cor-
rep. & grat.
c. 1.

tribuit, ut sine gratia valeat aliquid. Et libro primo
de correptione & gratia: Liberum itaque arbitrium
& ad malum & ad bonum consistendum est nos habere.
Quam distinctionem studiosè adhibet, quia de
vtriusque calumniam patiebatur, sicut hoc ex libro

Lib. 1. op.
imperf. cont.
Iul. f. 253.

primo operis imperfecti aduersus Iulianum li-
quet. Nam cum ibi ex vtriusque parte libertatem
ab Augustino destrui prolixa disputatione Iulia-
nus collegisset, tandem ita concludit: Quo colle-
cto conuinceris inficiari dogmata tua, ut promittas te
liberum arbitrium non negare; quod antè mali, postea
boni necessitate subuertis. Potissima tamen quæstio
erat & querimonia de libertate ad bonum. De
qua proinde sic profitetur Augustinus sententiam

Epist. 107.
ad Iulianum.

suam: Quomodo dicuntur negare liberum voluntatis
arbitrium, qui consentunt omnem hominem, quisquis
suo corde credit in Deum, non nisi sua libera credere
voluntate; cum potius illi oppugnent arbitrium liberum,
qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda
& agenda fit liberum? Quamobrem initio libri de
gratia & libero arbitrio, ubi tantum hoc agitur,
an habeamus in nobis liberum arbitrium ad bo-
num, prolixè sententiam affirmatiuam, quam
Catholica fides docet, asserit. Primò quidem ex

Lib. de grat.
& lib. arb.
c. 2.

præceptis, quibus Scriptura plena est: Nam ipsa,
inquit, diuina præcepta homini non prodesse, nisi
haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens
ad promissa præmia perueniret. Cum verò multa
ex Scripturis præcepta boni agendi protulisset:
Ecce, inquit, apertissimè videmus expressum liberum
humanæ voluntatis arbitrium. Deinde veritatem
eamdem ex eo probat, quòd multis locis omnia
mandata sua custodiri & fieri jubeat Deus: Quo-
modo iubet, inquit, si non est liberum arbitrium? Et
in fine concludit: Nempe ubi dicitur: Noli hoc, &
noli illud; & ubi ad aliquid faciendum vel non facien-
dum in diuinis monitis opus voluntatis exigitur, satis
liberum demonstratur arbitrium. Multò plura ex
Augustino adduci possent ad sententiam eius asse-
rendam de libero arbitrio, non solum ad malum,
sed etiam ad bonum, si necessitas postularet: sed
ista ex solis scriptis, quæ contra Pelagianos exa-
rauit, accersita, satis visa sunt ad hæreticorum
quorundam Calumniam comprimendam, qui
Augustinum præ ceteris Patribus libero arbitrio
aduersarium fuisse nugantur. Hoc enim à Iulia-
no videntur didicisse, qui non obstantibus tam lu-
culentis Augustini protestationibus in eadem ca-
lumpnia perliscebant. Tam enim perspicuam Au-
gustini sententiam esse judicabat de negata de-
structaque arbitrij libertate ad bonum, ut solius
inuidiæ declinandæ causâ tales confessiones ex-
pressas esse censeret. Sic enim loquitur aduersus

Lib. 1. op.
imp. Apud
Aug. cont.
Iul. f. 114.

Augustinum: Fidem vestram, inquit, erubescitis
profiteri, & ad nostræ sententiæ, à qua denatis, ver-
ba confugitis. Tam enim scelestum est quòd suscepit præ-
uicatio pudenda Babilonis, id est, Catholicæ Ec-
clesiæ, ut cum à nobis obijcitur, à vobis negetur: &
tam factum est quòd à nobis creditur, ut sub umbrâ
eius delitescere, licet aduersaria mente, cupiatis.
Vnde quantiscunque protestationibus Augusti-
nus ingeminaret, se libertatem arbitrij tam in bo-
num quàm in malum, tanquam Catholicæ fidei
dogma defendere, non destitit tamen eum voci-

Id. f. 164.

care Iulianus præcipuum arbitrij liberi negatorem

A nec non, certissimum esse quòd dixerat, liberum ne-
gari arbitrium ab ijs, qui Augustini sermone te-
nerentur.

CAPVT II.

AMISSIO INDIFFERENTIÆ
ad bonum & malum fuit causa calumnia-
rum, quibus Pelagiani Catholicos Mani-
chæismi, & euerse libertatis arguerunt.

B **Q**Uocirca mirum cuiuspiam videri, & non
immeritò quæri potest, quid illud fue-
rit in doctrina Augustini, quòd tan-
tum stomachum Pelagianis mouerit, ut eum tot
opprobrijs onerauerint, tot querimonijs Mani-
chæismum ab inferis reuocasse quæsti sint. Neque
enim credibile est, solam simplicemque adjutorij
cuiuspiam necessitatem tantis clamoribus dedis-
se locum: cum ipsimet, maximè postquam essent
Apostolicæ Sedis auctoritate damnati, cognitio-
nem & illustrationem Dei, legem, præcepta,
exempla, gratiam habitualement, ipseque Iulianus
etiam gratiam actualem quæ instar venti vela li-
bertatis impleret, sopitosque charitatis ignes
fuscitaret, non inuitè fateretur. Accuratiùs igitur
quisnam iste lapsus offensionis fuerit explo-
randum est: ut simul elucescere possit, quousque
vel hæreticis nostri temporis resistendum, vel
nonnullis Catholicis recentioribus accedendum
sit, dum isti magnopere libertatem ad bonum
erigunt, isti deprimunt. Augustini enim senten-
tiam in hoc argumento antiquæ Ecclesiæ & veri-
tatis esse sententiam, neque hæretici de quibus
loquor dubitant, neque Catholici dubitare per-
mittuntur. Nam isti statui libertatis arbitrij ad
bonum, quem Augustinus tradidit, velut immo-
bili basi tota necessitas, & natura, & intelligen-
tia Christianæ gratiæ ita nititur, ut eo labefacta-
to, hanc funditus euertere necessarium sit. Res illa
quippe in indiuisibili sita est, ut si vel latum dis-
cedas vnguem à veritate, quam sanctus Doctor
de liberi arbitrij statu tradidit, tota eius doctri-
na de gratia medulo & statui libertatis attenpe-
rata in fumos & chimeras humanæ cogitationis
euanescat. Vnde vsque ad aduentum Scholasti-
corum nemo scriptorum Catholicorum inuentus
est, præcipuè Latinorum, inter quos Pelagiana
hæresis magis vixit, & quorum sermone spar-
sa fuit, qui illum liberi arbitrij statum, in quem
ex Augustini mente præcipitati sumus, in dubium
reuocauerit.

E **V**t igitur plenius intelligatur Pelagianorum
accusatio & Augustini defensio, totusque status
libertatis arbitrij post peccatum, sciri debet, aliud
esse, voluntatem esse liberam ut velit & operetur
iustitiam; aliud, non indigere ad illa præstanda
Dei adjutorio. Fieri enim potest, ut potentia
sit libera ut velit aut faciat, & tamen ad hoc indi-
geat adjutorio Res ista perspicua est in actioni-
bus corporalibus subjectis libertati. Arbitrium
quippe liberum habemus, ut oculis sanis in luce
constituti cernamus aut non cernamus: cum ta-
men cernere sine lucis adjutorio nequeamus. Li-
bertas igitur alicujus actionis non excludit adju-
torium; quamuis etiam ex se non postulet. Cer-
nere quippe liberè possumus præsentē luce & sa-
nis oculis, & non cernere; quamuis illud lucis
adjumentum postulet, hoc non item. Quòd qui-
dem & exemplis tam externarum quam interna-

rum facultatum ita manifestum est, vt nec ipsi Pelagiani hoc negauerint. Expressissimè enim Pelagius magister omnium docet, loqui, audire, odorari, videre, esse nostri arbitrij atque voluntatis; cum tamen nihil eorum sine certis adiutorijs, vt lucis, specierum sensibilibus, sanitatis potentiarum, & similibus fieri queat. Docet item ipse Pelagius, vel discipuli eius Catholicorum disputationibus fracti, gratiam (meritis videlicet datam) ad bene operandum esse necessariam; tametsi nemo recte sine libera voluntate operetur. Libertas igitur potentia non solum externæ, quæ imperium volendi sequitur, sed etiam ipsius voluntatis cum adiutorij vel gratiæ necessitate planissimè consistere potest. Nullibi hoc euidentius, quam in Adamo recenter condito, & in Angelis viatoribus patuit: qui nullum edere potuerunt bonum ac pium voluntatis motum, sine diuinæ gratiæ velut lucis cuiusdam celestis adiutorio: quamuis eos Deus cum libero voluntatis arbitrio condidisset. Vtrumque superius fusissimè, & ex immobilibus Augustini imò fidei Catholicæ fundamentis demonstratum est. Cuius rei ratio est, quod liberum non sit idem quod fortissimum, & per seipsum ad quoslibet actus bonos validum. Hoc enim soli Deo competit, qui nullius rei, neque qualitatibus, neque lucis, neque gratiæ adiutorio opus habet: sed solâ suâ simplici omnipotenti voluntate quidlibet potest. Liber est igitur respectu alicujus actus boni, qui illum habet in sua potestate, vt adsit si voluerit, non adsit si noluerit, ita videlicet vt hoc ab ipsius voluntatis nutu pendeat; quemadmodum homo ad videndum præsentem lucem, oculis sanis, non velatis liber est: fit enim videns simul atque illos appetere voluerit: qui si grauiter læsi fuerint, libertas videndi perit, quantumuis lux circumfluat, & nihil consueti adiutorij desideretur. Quod similiter in cæterorum membrorum vsu locum habet. Vnde Augustinus sapius docet, post peccatum in mouendis genitalibus perisse libertatis arbitrium.

Lib. 1. de
nupt. c. 6.
& 8.

Quapropter libertas ad bonum non adiutorio vel diuinæ gratiæ opponitur, sed seruituti & captiuitati ad malum. Nam inter illa duo est directa repugnantia. Impossibile est enim, arbitrium liberum vt velit & operetur bonum esse simul seruum & captiuum sub malo; sicut hoc omnium hominum sensus renunciat. Non enim ille captiuus est, aut compedibus seruitutis astrictus, qui cum libuerit pro solo nutu suo liber exilire potest: sed ille tantum, qui sub pondere deprimente detinetur, ita vt ad ipsam voluntatem bonam, multoque minùs ad operandum bonum suo nutu non possit surgere. Dari enim possunt in ipso voluntatis arbitrio quedam impedimenta, seu vincula voluntatis, quibus fiat, vt apex eius, cuius est consentire vel dissentire, quasi glutino quam delectabili alligetur creaturis, quod nullo modo possit suis viribus disrumpere; sed calitus gratiâ potentissimâ contrarium affectum inspirante dissolui debet. Quod quamdiu non fecerit Deus, facit autem cum voluerit, arbitrium non est liberum vt operetur aut velit bonum; sed sub mali seu peccati affectu depressum, captiuum, seruumque possidetur. Vnde Augustinus: Cum ergo dicitur homo tradidisse se suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis atque consentit, vincitur, capitur, traditur, possidetur. A quo quis enim denictus est, huic & seruus additus est. Et alibi: Nec libera voluntas dicenda est, quamdiu est vincens & vincientibus cupiditatibus subdita. Hoc est ergo quod Catholica fides prædicat, tale arbitrium non solum esse adjuuandum

Lib. 5. cont.
Inl. cap. 3.

Epist. 144.

A gratiâ, vt velit & faciat bonum, sed etiam esse liberandum, vt velle possit & facere. Multum enim ista differunt, iuari, & liberari. Adam adjutus est vt ista posset, non liberatus: affectus enim eius non erat sub vilo vincientis pondere cupiditatis captiuus aut seruus. Vnde velle poterat sine vlla gratia voluntatem ab illis vinculis liberantem. Qui autem vinctus est, quantumuis adsit gratia qualis Adamo semper præsens fuit, velle non potest; quia tali gratiâ vt non potest, sicut nec oculus læsus aut vitia clausus lucis adiutorio: sed vinculum cupiditatis aliâ maiore voluntate calitus inspiratâ superari & solui debet, sicut oculus læsus collyrio aut medicinâ sanari: alioquin sub durissimo seruitutis iugo non in corpore, sed in ipso animo & voluntate, hoc est, in voluntatis consensu captiuus manet, iuxta illud Augustini de semet-ipso: Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Nimirum voluit seipsum in vinculo suo, & dum nititur surgere, in vulnus vulnere surgit, vt optimè Prosper.

Lib. 8. Contra
Iesum
c. 5.
Prosperum
de ingratis.

Qui istos duos liberi arbitrij status, ac differentias plûs quàm toto cælo discrepantes nondum potest capere, saltem grauissimos peccatores fide & omni celesti lumine ab infantia ad senectutem vsque destitutos, vel certè in inferno positos intuebatur: cerneret ibi, spero aliquam voluntatis eorum differentiam ab ea in qua Adam conditus fuit. Ille enim instar æquilibrij solo nutu sese quocunque videretur, impellere poterat; nihil enim omnino intus vel extra resistebat: hi tanto pondere in cupiditates ab infantia radicata, actibus roboratas, & in necessitatem versas, cum tanta delectatione ruunt, vt etiam ab eis velle discedere magnam miseriam esse iudicent, & eis implendis se beatissimos putent. Istos saltem suo cupiditatum vel carnalium vel infernalium vinculis captiuos esse videant atque fateantur, à quibus se, gratiâ solvente destituti, expedire non possint, vt bonum, quod etiam ignorant ac detestantur, velle possint aut operari. Nihil enim in antiquæ Ecclesiæ fide exploratius fuit, vt suo loco dicendum erit. Quod si nec istud nouis fortassis opinionibus præpediti in vilo hominum genere in hac vita viuente fieri credant; saltem tantisper, donec Augustini sensum plenius intellexerint, consideratione beatorum, quorum voluntas solius creatoris charitate vincta detinetur, fieri posse supponant, vt etiam sub cupiditate creaturæ captiuum possideatur arbitrium. Longè enim facilius deorsum voluntas captiua detineri potest, quò suoapte vergit pondere, quàm sursum supra suam naturam vincta & captiua suspendi.

E Sententia igitur Augustini, quam tantopere Pelagiani detestati sunt, non alia quàm ista est, quod arbitrium voluntatis post lapsum primi hominis, antequam diuinâ gratiâ visitetur, hoc est, antequam Christianam suscipiat fidem vnde incipit gratia, sub cupiditatibus terrenis ita arctè captiuum possideatur, vt libertas illa voluntatis velut ferreis vinculis astricta nullo modo possit surgere, vt bonum velit aut faciat; sed vt tantummodo captiuo motu versetur in malo. Quare de causa liberum arbitrium toto illo tempore non tam esse liberum, quàm seruum, hoc est liberum esse iustitiæ, peccati autem seruum, sublatâ funditus indifferentiâ proximâ ad bonum & malum. Doctrina ista in Augustini scriptis tam luculenta & perspicua est, vt ausim dicere, nullam in hac tota materia esse clariorem: quam ipse non tan-

quam opinionem suam, sed tanquam immobilem A Christianæ fidei basin docet, cui tota œconomia, Christianæ gratiæ & voluntatis incumbit. Nos eam aliquot argumentorum classibus, quam brevissimè fieri poterit, confirmabimus.

dicat, non remissione peccati, sed liberatione voluntatis à dominante cupiditate, sicut infra tradituri sumus.

CAPVT IV.

IDEM DECLARATUR EX DOMINATU concupiscentiæ, & tyrannide Diaboli in liberum arbitrium. Quanta illa sit.

CAPVT III.

OSTENDITVR PRIMO, EX CAPTIVITATE & servitute, quibus Augustinus docet arbitrium esse obstrictum.

PRIMO igitur hoc manifestum est ex eo, quod sexcentis suorum scriptorum locis Augustinus docet, arbitrium voluntatis post peccatum ex libero, factum esse peccati servum atq; captivum, in eaq; captivitate & servitute positum, non posse vlllo modo suis viribus à compedibus, quibus vinctum est, exui, ut respiret in libertatem. De quo sic loquitur in libro secundo

de nuptijs: Hunc vos invidetis liberatorem, quibus captivis vanam tribuitis libertatem. A quo quis enim devinctus est, huic servus addictus est. Et inferius in eodem libro: Cur autem hominis mala cogitatio non potest in perpetuum mutari, nisi quia per seipsam non potest; sed si gratia divina subveniat? Qua non subveniente quid sunt homines, nisi quod ait Apostolus Petrus, velut muta animalia procreata naturaliter in captivitate & interitu. Et libro tertio ad Bonifacium. Liberum arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet: ad iustitiam vero, nisi divinitus liberatum adiutumque non valet. Et libro de spiritu & littera: Ut quid ergo miseri homines aut de libero arbitrio audent superbire, antequam liberentur aut de suis viribus, si iam liberati sunt? Nec attendunt, in ipso nomine liberi arbitrij utrique libertatem sonare; ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo servi sunt peccati, quid se iactant de libero arbitrio? A quo enim quis devinctus est, huic & servus addictus est. Si autem liberati sunt, quod se iactant de opere proprio. Et in Enchiridio ad Laurentium, cum citasset Apostoli Petri sententiam: A quo quis devinctus est, huic & servus addictus: Quæ cum vera sit, inquit, qualis, quæso, potest servi addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim servit, qui sui Domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est. Vnde ad iustè faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus, esse iustitiæ ceperit servus. Et paucis interjectis: Quod antequam fieri in homine incipiat (scilicet per fidem) quomodo quisquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber est ad operandum bonè, nisi se vana superbia inflatus extollat? &c. Et libro primo operis imperfecti contra Iulianum: Fides Catholica bonam, sed tamen mutabilem creaturam in deterius voluntate, ac per hoc depravatâ suâ vitiatâque naturâ, non sub aliena substantia, sed sub peccato suo ream dicit serviliter detineri. Talibus testimonijs Augustinus plenus est, hoc semper significantibus, arbitrium peccatis obnoxium non solum suppliciorum esse reum, quod Pelagiani, maximèque Iulianus, libentissimè fatebantur, sed serviliter sub peccato, hoc est, sub cupiditate seu concupiscentia peccati comite & supplicio detineri, ita ut à peccandi desiderijs & affectibus se liberare non possit. Qua de causa dicit Augustinus: Nega si potes, eos quibus hoc dixit (cùm essetis servi peccati, liberi fuistis iustitiæ) habuisse liberam in bonis voluntatem, quando fuerunt servi peccati. Et hanc libertatem statim conferri

Secundo hic idem Augustini sensus planissimè ex eo ostendi potest, quod in omnibus scriptis suis adversus Pelagianos doceat ante aduentum gratiæ siue fidei, carnalem concupiscentiam, siue iniquitatem, prout eam ex Psalmo appellare solet, voluntatis arbitrio dominari. Cujusmodi dominatus, qui viribus humanis excuti non potest, directè repugnat libertati ad bonum. Hoc est enim dominari alteri, illum habere in sua potestate, ut faciat quicquid dominus imperaverit. Itaque Augustinus in Epistola ad Hilarium: Ipsa quippe (voluntas bona) fideliter orat & dicit: Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas. Quomodo enim libera est, cui dominatur iniquitas: ut ei autem non dominetur, vide ab illa quis innocetur? Et sermone duodecimo de verbis Apostoli luculentè de hac ipsa iniquitate dominante disserit, quatenus impedit, ne voluntatem ad Dei præcepta adimplenda erigamus: Quid proderat legem accepisse iubentem ac minantem, & non adiuvantem, ut sub illa essemus rei (non faciendo quod jubet) ante gratiam Dei? Frustra lex minatur, quando iniquitas dominatur. Et subiiciens locum Apostoli: Ego carnalis sum, venundatus sub peccato, statim annexit: Noli ergo mirari, o venundate sub peccato, si tibi dominetur cui es venundatus. Audi Apostolum Ioannem: Peccatum iniquitas est. Contra talem ergo dominam invocamus dominum, cui dicimus: Gressus meos dirige secundum verbum tuum, & non dominetur mei omnis iniquitas. Venundatus clamat, Redemptor exaudiat: ipse homo se vendidit per liberum arbitrium subdominante iniquitate, & accepit pretium exiguum de arbore vitæ voluptatem. Et in Enchiridio ad Laurentium dicit, quod libero arbitrio post ruinam dominatur cum morte peccatum. Quæ doctrina in Augustini lucubrationibus est celeberrima. Porro hanc iniquitatem dominantem, hoc peccatum, cui venundatum hominem docet Apostolus, semper Augustinus intelligit & exponit, non ipsam peccati culpam, sed peccati concupiscentiam: quod & ipse Apostoli locus clamat, & omnes Catholici consentiunt. Quid sit autem dominari peccatum seu iniquitatem homini, multis locis Augustinus docet. Vnus sufficit adversus Iulianum: Ista concupiscentia, quæ non potest nisi esse in carne mortali, in eis regnat, qui desiderijs eius ad mala perpetranda consentiunt, & ab ea, quoscunque illexerit, victi pertrahuntur maiore impetu, cum lege prohibentur, si gratia non iuvantur. Et libro sexto contra Iulianum distinguens homines concupiscentiæ adhuc subiectos, ab ijs, qui per fidem iam liberati sunt: Ego, inquit, putabam dici ista non posse, nisi de ijs, quos nunc habere carnis concupiscentia subingatos, ut facerent quicquid illa compleret, hoc est, qui concupiscentiæ dominantem in omnibus serviunt; quales sunt omnes antequam per fidem liberati sunt, ut postea fusiùs ostensuri sumus. Qua de re multa dicemus in sequentibus, ubi de libertate à peccato, 6. 7.

Epist. 89. Serm. 12. de verb. Apost. 1. & 2. Cap. 106. Enchir.

Lib. 2. oper. imperf. f. 449. Lib. de continent. c. 3. Lib. 1. de nupt. c. 3. Lib. 1. ad Simplician. q. 1. & c. Lib. 2. op. imperf. f. 149. Cap. 23. Vid. infra lib. 2. de lib. arb. qui est 7. de gratia Christi Salvatoris c. 5. 6. 7.

Lib. 2. de lib. arb. qui est 7. de gratia Christi Salvatoris c. 5. 6. 7.

Lib. 2. de lib. arb. qui est 7. de gratia Christi Salvatoris c. 5. 6. 7.

Lib. 2. de lib. arb. qui est 7. de gratia Christi Salvatoris c. 5. 6. 7.

Lib. 2. de lib. arb. qui est 7. de gratia Christi Salvatoris c. 5. 6. 7.

hoc est, à concupiscentia dominante disputabi- A mus.

Et quia Diabolus terrenarum cupiditatum au-
tor & princeps est, vnde etiam princeps hujus
mundi à Scriptura dicitur, hinc est, quòd ex ijs-
dem principijs Augustinus tradit, hominem an-
tequam per gratiam, hoc est, per fidem affectus
eius, siue consensus voluntatis Deo subjugetur
& restituatur, sub diaboli potestate esse capti-
uum, ita vt eum regat, ad arbitrium suum, velut
mancipium cuius affectus ei seruitutis jure sub-
jectus est, vsque adeo vt si Deus eum ad suæ vo-
luntatis nutum agere sineret, quicquid vellet in
eo per interpositas terrenas cupiditates efficeret.

Lib. 3. de lib.
arb. c. 10.

In Psal. 34.

In Psal. 26.

Conc. 1. in
Psal. 34.

Lib. 83. 99.
q. 79.

Lib. 8. de
Ciu. c. 22.

Lib. 7. c. 33.

Lib. 2. c. 24.

Epist. 107.

Ibid.

Seruata, inquit Augustinus, in vtroque peccato in-
stigia Dei punientis. Nam & illud appensum est equi-
tatis examine, vt nec ipsius diaboli potestati negaretur
homo, quem sibi malè suadendo subiecerat. Iniquum
enim erat, vt ei quem ceperat non dominaretur. Et mox
dicit: quòd libidini subiungit illos, quos ceperat,
vt quicquid inde nasceretur, tanquam suæ arboris fru-
ctus, prauâ quidem habendi cupiditate, sed tamen non
iniquo possidendi iure retineret. Et in illud Psalmi
trigesimi quarti: Eripiens inopem de manu fortioris
eius: Fortior, inquit, fuerat diabolus ad tenendum te,
quia ipse vicit, cui consensisti. Nimirum hoc Au-
gustinus docet juxta illud Apostoli, quod sapien-
tissimè citat his verbis; A quo quis deuictus, huic &
seruus addictus est. Et in Psalmum vigesimum sex-
tum: Quid facies eos colendo, nisi vt illum offendas,
quo offenso in illorum potestatem daberis? Et qui tibi
nihil possent facere illo placato, facient quicquid volent
illo irato; videlicet non solum pœnas inferendo,
sed ad peccata perpellendo. Nam inde dicuntur
rectores mundi, id est, tenebrarum harum, seu vt
Augustinus exponit omnium infidelium, omnium
iniquorum. Non vis regi à diabolo, migra ad lucem.
Et in libro octoginta trium quæstionum: Satanas
etiamsi corpori aut corporis sensibus parcat, ideo parcat,
vt ipsius hominis voluntati per impietatis errorem
triumpho maiore dominetur. Hoc autem modo non exit
satanas, sed potius in intima ingreditur, vt in eo sic
operetur, quemadmodum dicit Apostolus, secundum
principem potestatis aeris huius, qui nunc operatur
in filiis diffidentiae. Non enim sensus corporis eorum
turbabat atque torquebat, aut eorum corpora collide-
bat; sed in eorum voluntate vel potius cupiditate re-
gnabat. Et libro octauo de Ciuitate: Multis planè
participatione veræ religionis indignis tanquam captis
subditisque dominantur. Ex quorum immanissimo &
impijsimo dominatu, inquit alibi; homo liberatur,
cum credit in eum, qui præbuit ad exsurgendum tantæ
humilitatè exemplum, quanta illi superbia ceciderunt.
Et in libris de Ciuitate Dei: Infideles blasphemant
Saluatorem, voluntates fidelium à dominatu demonum
liberantem. Quàm verò sit terribilis ista potestas
ac dominatus dæmonum in humanum arbitrium,
quando illud per cæcas cupiditates sibi subju-
gatum possident, quemadmodum fide constat vo-
luntates infidelium à diabolica potestate posside-
ri, multis locis Augustinus docet. Nam hinc est
illud in Epistola centesima septima ad Vitalem:
Responde, quomodo ad declinandum a malo, & facien-
dum bonum liberum habeamus arbitrium, quando
erat sub potestate tenebrarum? Vnde nos si, quemad-
modum dicit Apostolus, Deus eruit, ipse vtrique illud
liberum fecit. Et paulò post: Princeps iste rector
tenebrarum (id est diabolus rector diffidentiae filio-
rum) regit eos ad arbitrium suum. Quid ergo opera-
tur hæc potestas in filiis diffidentiae, nisi opera sua ma-
la, & imprimis maximeque ipsam diffidentiam &
infidelitatem, qua sunt inimici fidei, per quam scit

eos posse sanari, posse perfectissimè liberos, quod eis
vehementer inuidet, in eternitate regnare. Et in Psal-
mum sexagesimum septimum: Operabatur in filios
diffidentiae, quorum infidelitate utebatur ad volunta-
tem suam. Nam vt ait libro primo contra Gau-
dentium: Quos diabolus comprehensos captiuosque
iam possidet, non vt obtineat persequitur, sed quia ob-
tinet, vritur. Et in Psalmum septuagesimum septi-
mum: In filiis diffidentiae tanquam in suis mancipijs
operatur, quemadmodum homines in pecoribus suis,
& illic tamen quantum Dei iusto iudicio finitur. Et
inferius: Benè creditur Deus fecisse per illos Ange-
los malos, quibus eadem amica sunt vitia vt excita-
rentur in odium populi Dei atque ad terribiles & cor-
rigendos bonos illa mirabilia sequerentur. Illa etiam
mala morum, quæ his corporalibus plagis significata
esse prædiximus, per malos Angelos exerceri in eos,
qui illis diuina aequitate subduntur, conuenientissimè
creditur. Neque enim cum sit, quod ait Apostolus:
Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum, vt
faciant quæ non conueniunt, non illic mali Angeli
tanquam in materia sui operis versantur & gaudent:
quibus iustissimè subdita est vitiositas humana, præter
eos quos liberat gratia. Et in annotationibus in li-
brum Iob exponens illud: Aperiens pharetram
suam afflixit me; pharetram esse dicit secreta rerum,
vnde tentationes existunt. Et frenum in faciem meam
miserunt; vt eis, inquit, consentirem, portans eos
ducentes quòd vellent ad ima sua. Enim verò diabo-
lica potestas illa in mentibus ei terrenâ concu-
piscentiâ subjugatis tanta est, vt Augustinus non
verèatur dæmonibus non tantum peccatorum
per homines perpetratorum, sed etiam pacis &
belli semper tribuere potestatem, si voluntatem
suam altiore potestate explere sinerentur; Inter-
est quidem, inquit, iam proprio vitio malas mentes
quatenus sinantur isti dæmones vel terrere vel excita-
re. Sed si semper hoc possent, nec aliud secretiore ac
superiore potestate contra eorum conatum sæpè aliter
ageretur, semper in potestate haberent pacem bellica-
que victorias; quæ semper fere per humanorum ani-
morum motus accidunt. Quare cum alibi dixisset
Augustinus, Bacchanalia à bacchantibus summa
insania fuisse celebrata, & propterea Senatui dis-
plicuisse saniori, ipso Varrone consentiente, talia
fieri non potuisse, nisi mentem commotâ: Saltem
hic tandem, inquit, forsitan senserunt, quid immen-
di spiritus, dum pro Dijs habentur, in hominum pos-
sint mentibus. Nam isti ipsi diabolica potestati &
versutiae tribuit Augustinus, quòd quidam in in-
fidelitate philosophicis virtutibus, quas vera vi-
tia fuisse tradit, fulgere viderentur: vt videlicet
istâ perniciosâ subtilitate ceteros arctius sibi
subderet, & illos ipsos vitij captiuos, & auersos
à fide liberante retineret. Itaque aliquos eorum, per
quos amplius decipere affectat, sinit habere nonnulla
velut opera bona, in quibus laudantur, per quasque
gentes, præcipueque in genere Romana, qui præclare
gloriosissimèque vixerunt. Sed quoniam, sicut veracis-
sima Scriptura dicit, omne quod non est ex fide pecca-
tum est, nihil sic agit hic Princeps, quàm vt non cre-
datur in Deum, &c.

Quæ quidem nemini mira videri debent, si
cecidit verum esse quod Augustinus dicit, dia-
bolum in hominibus, quibus per cupiditates do-
minatur, operari, vt supra dixit, tanquam in man-
cipijs suis, quemadmodum homines in pecoribus suis:
tantum videlicet, quantum Dei prouidentia si-
nit. Nam vt ibidem adiicit: Aliud est, quando
potestas eius etiam suis, sicut ei placet; tractandis ma-
iori potestate prohibetur; aliud, quando ei potestas
etiam in eos, qui ab illo alieni sunt, datur. Sicut ho-
mo de

In Psal. 67.
Lib. 1. cont.
Gaudens.
c. 21.

In Psal. 77.

Ibid.

Annotat. in
lib. Iob. in
cap. 30.

Lib. 1. de
Ciu. c. 10.

Lib. 6. de
Ciu. c. 2.

Epist. 107.

In Ps. 77.

mo de pecore suo pro humano captu facit quod vult, nec sane facit, si prohibeatur à potestate maiore: de alieno autem pecore ut faciat, expectat sibi potestatem dari ab illo, cuius est. Ibi ergo potestas, quæ fuerat prohibetur, hic autem quæ non fuerat tribuitur. Porro hæc diabolicæ efficacæ prohibitio non fit per gratiam: gratia enim boni operis in fidelibus juxta Augustini doctrinam non habet locum: *Concordia 1. in Psal. 33.* Nemo enim incipit, nisi ab initio fidei: sed fit per repressionem seu refrenationem potestatis eius, ut non tantum concitet terrenis cupiditatibus mentes eorum, quorum consensum captivum tenet, quantum, vellet. Diabolo enim potestas quædam est; plerumque tamen vult nocere, & non potest: quia potestas ista sub potestate est. Nam si tantum posset nocere diabolus, quantum vult, non aliquis iustorum remaneret. Quia per illius eiusdem reliquias concupiscentiæ, quæ etiam in iustis remanent, fideles à iustitia fideque deturbaret, nisi Deus per gratiam suam eorum animos consensumque retineret. Neque verò quisquam putet, per hanc doctrinam Augustini liberum arbitrium auferri infidelibus, si diabolus per interpositas eorum cupiditates tanta potestate in eorum animis dominatur, ut eos ad quæcunque voluerit scelera flagitiaque perducatur: Nihil enim eorum sine consensu eorum voluntario perpetratur. Si enim Deus per gratiam suam iustorum voluntates inclinatur quod voluerit, siue contra tentationes grauiissimas consensum in iustitia retinendo, siue in opera bona quæ placuerit, impellendo, sine præiudicio libertatis; nihil quoque perire putandum est voluntatis arbitrio, si diabolus in mancipijs suis similem potestatem jure suo exercere dicatur. Neque enim villo modo libertas arbitrij postulat indifferentiam ad bonum & malum.

CAPUT V.

TERTIO EX AMISSIONE ILLIUS libertatis, quam Augustinus, Apostolus, & Christus tradunt.

Tertio vberius & planius idem Augustini sensus declarari & probari potest, ex interitu libertatis, quem ex illa ruina primi hominis consecutum tradit. Nam ex consideratione tum dominatus istius imperiosi, quem concupiscentia carnalium rerum, & per ipsam diabolus in humanas exercet voluntates constantissime creberrimèque docet Augustinus, arbitrium non esse amplius liberum, ut velit aut faciat bonum, sed libertatem eius ex ruina perijsse. Quam doctrinam Augustini nemo negare potest, nisi qui principia eius nunquam vel à limine salutavit: omnes enim libri eius eam undique spirant. Nam hinc est illud in Epistola centesima sexta, quo reprehendit Pelagium, quod tantam saluam & liberam naturam defendat humanam. Et libro de perfectione iustitiæ, victa vitio *Lib. de perf. instit. c. 4.* in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura. Et in Enchiridio ad Laurentium: *Enchir. cap. 30. & 31.* Libero arbitrio male utens homo & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui se occidit utique vivendo se occidit, sed se occidendo non vivit, nec seipsum potest resuscitare, cum occiderit; ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium. A quo enim quis denictus est, huic & servus addictus est. Petri certe Apostoli est ista sententia, quæ cum vera sit qualis, quæso, potest servi addicti esse libertas, nisi quando enim

Tom. 2.

A peccare delectatur? Liberaliter enim servit, qui domini sui voluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est: unde ad iustè faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus esse iustitia cœperit servus, (filio scilicet liberante) quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere, &c. Et in libro de correptione & gratia; Nunc postea quam illa magna peccati merito est amissa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda remansit infirmitas. Et in Epistola ad Vitalem: Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus. Et in libris de Civitate Dei: Arbitrium voluntatis tunc est verè liberum (scilicet, ut faciat bonum) cum vitijs peccatisque non servit. Tale datum est à Deo: quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest. Unde veritas dicit: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Et in lib. 1. operis imperfecti contra Iul. Quomodo manet libertas in eis, qui ut liberentur à servitute, quæ victori peccato addicti divinam indigent gratiâ, nisi quia liberi sunt & ipsi, sed iustitiæ? Et inferius: Contra hoc ergo malum (concupiscentiæ regnantis) libertate indigebant, quam promittebat. Et mox: Audiant: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati; & querant accipere libertatem, ut non faciant peccatum, clamantes ad eum, &c. Ne dominetur mihi omnis iniquitas. Et in Epistola octogesima nona: Quomodo libera est voluntas, cui dominetur iniquitas? Et in libris ad Bonifacium: Peccato Adæ liberum arbitrium de hominum natura perijsse non dicimus: sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad benè autem vivendum non valere, nisi ipsa voluntas homini Dei gratiâ fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, cogitationis, sermonis adiuta. Vbi quod dicit valere & non valere, idem est quod esse liberum & non esse liberum, nam liberum est quod possumus, seu, quod habemus in potestate. Et in libro ad eundem Bonifacium eandem calumniam de sublata per peccatum arbitrij libertate ita refutat, ut neget quidem liberum arbitrium ad malum perijsse: ad benè verò iustèque vivendum exertijs perijsse confirmet: Libertas quidem perijt per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam: propter quod natura humana divinam indiget gratiâ, dicente Domino: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad benè iustèque vivendum. Mox addit ad peccandum nullo modo perijsse. Nam illam libertatis partem respicit illa aduersativa, sed habendi plenam, quasi dicat, libertas in bono, quæ poterat antè & credere, & iustè, & beatè, & immortaliter vivere, funditus perijt. non in malo. Unde paulo post, sicut & sæpius alijs jam citatis locis generalissimè dicit: Hæc voluntas, quæ libera est in malis quia delectatur malis; ideo libera in bonis non est, quia liberata non est. Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adiungetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratiâ Dei per Iesum, &c. Et in libro tertio de libero arbitrio: Nec mirandum est, quod vel ignorando non habeat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum, quod rectè facit; vel resistente carnali consuetudine, videat quid rectè faciendum sit, & velit nec possit implere. Hæc & huiusmodi testimonia evidentijs probant, nullam esse in arbitrio libertatem ante susceptam fidem ut operetur bonum. Causam in iisdem locis sæpijs tangit, non quia homo culpæ reus est, & remissionis indiget peccatorum; sed quia ei dominatur iniquitas, quia regnat peccatum in eius mortali corpore, quia victori peccato addictus est, quia vulnerata est natura, cum quo vulnere ad mortem usque confligimus, quia amissæ sunt vires quibus antè

Lib. de cor. correptione & gratia. c. 13.

Lib. 14. de Civitate Dei. c. 11.

Lib. 1. operis imperfecti. c. 117.

Ibid. f. 128.

Epist. 89. Lib. 2. ad Bonifacium. c. 15.

Lib. 1. ad Bonifacium. c. 2.

Lib. 3. de libero arbitrio. c. 18.

Q

Lib. 3. de lib.
arb. c. 18.

pollebamus. Hinc eodem loco de libero arbitrio causam illius arcanae doctrinae proferens: *Illae est enim peccati poena iustissima, ut amittat unusquisque quo benè uti noluit, cum sine vlla posset difficultate si vellet. Id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit; & qui rectè facere cum posset noluit, amittat posse cum velit. Nam sunt reuera omni peccanti animae duo ista poenalia, ignorantia & difficultas. Ex ignorantia dehonestat error: ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falsa proveris, ut erret inuitus, & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi (id est concupiscentiae vincientis voluntatem) non posse à libidinosi operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed poena damnati. Et in libro de natura & gratia: Quis nescit sanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iustè viuendum potestate liberà constitutum? Sed nunc de illo agitur, quem seminiuum latrones reliquerunt, qui grauibz saucius confossusque vulneribus, non ita potest ad iustitiae culmen ascendere, sicut potuit inde descendere. Quasi diceret; nunc agitur de homine, qui propter graua vulnera ignorantiae ac difficultatis non habet arbitrium liberum, ut benè viuat. Ex quibus locis apertissimum est, non culpas ut culpas, sed grauissimas istas duas poenas libertatem arbitrij ad faciendam iustitiam sustulisse.*

Lib. de nat.
& grat.
c. 43.

Lib. 1. oper.
imperf. f. 121

Lib. de cor.
rep. & grat.
cap. 13.

Ibid. c. 12.

Lib. de pers.
iust. c. 4.

Lib. 1. Re-
tract. c. 9.

Lib. 2. cont.
Iul. cap. 8.

Hæc ergo causa est, cur eadem fiducia Augustinus, qua toties docuit arbitrium perdita per concupiscentiam & ignorantiam libertate non esse liberum ad faciendum bonum, consequenter etiam disertissimis verbis inculcet, arbitrium ex libero factum esse seruum: quo vocabulo nullum arbitrio voluntatis verè libero hostilius excogitari potest. Nunc in ruina sua liber est iustitia, seruusque peccati: nec potest esse seruus iustitiae, & liber à dominante peccato, nisi eum filius liberauerit. Et libro de corruptione & gratia: Per liberum arbitrium alia peccata insuper addiderunt: arbitrium, inquam, liberum, sed non liberatum; liberum iustitiae, peccati autem SERVVM, quo voluntur per diuersas noxias cupiditates; alij magis, alij minus, sed omnes mali. Et iterum in eodem libro: Illi ergo Adamo sine peccato vllò data est, cum qua conditus est, voluntas libera, & eam fecit seruire peccato: horum verò cum fuisset voluntas SERVA peccati, liberata est, &c. Et libro de perfectione iustitiae seruitutem illam arbitrij ex Scriptura probans: Hinc, inquit, alia Scriptura dicit: A quo enim quis deuictus est, huic & seruus additus est. Sicut ergo non est opus sanis medicus, sed malè habentibus; ita non est opus liberis liberator, sed SERVIS; ut ei dicat gratulatio libertatis: Saluasti de necessitatibus animam suam. Et libro primo Retractionum: Voluntas ergo ipsa nisi Dei gratia liberetur à seruitute qua facta est SERVA peccati, & ut vitia superet adiunetur, rectè pieque viuere à mortalibus non potest. Et omnium expressissimè & absolutissimè libro secundo contra Iulianum: Hic enim vultis hominem perfici; atque vitam Dei dono, & non libero vel potius SERVO propriae voluntatis arbitrio. Vbi vides nomen serui arbitrij, & seruae voluntatis ab Augustino toties vsurpatum; rem autem ipsam sexentis locis traditam, ut nesciam quid sibi recentior quidam Scriptor velit, cum dicit, nomen serui arbitrij in Ecclesia Catholica per totos mille quingentos annos nunquam auditum esse. Nam quamuis ille, qui cum disputat, illam arbitrij seruitutem quam Augustinus docet non intellexerit, eoque nomine abusus fuerit: non tamen propterea tam abruptè nomen serui arbitrij repudiari debet; cum illud vocabulum Augustinus libentissimè vsur-

A pauerit ad illam arbitrij stragem exprimendam, qua non est ampliùs liberum, ut benè viuat, hoc est, ut bonum velit & operetur, sicut ante ruinam suam fuit. Quem statum ut ob oculos Augustinus ponat, in omnibus suis scriptis phrasi Apostolica creberrimè vocat arbitrium liberum iustitiae, peccati autem (id est, concupiscentiae seu cupiditatis dominantis) seruum, sicut ex plerisque locis jam allegatis patuit, & alijs plurimis ostendi potest.

Rom. 6.
Vide lib. 1.
ad Rom. 6.
2. & 3.
Lib. de cor.
rep. & grat.
c. 13.
Lib. 1. oper.
imp. sapient.
Lib. de nat.
& grat. ca.
15.

CAPVT VI.

B QUARTO OSTENDITVR EX QVATUOR statibus populi Dei, ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace, quos Augustinus tradit.

E Adem verò libertatis iactura, & sensus Augustini luculentiùs adhuc demonstrari potest, ex diuersis statibus tum humani generis, tum vero singulorum hominum, in quibus constantissimè docet arbitrium non esse liberum, ut operetur bonum. Nam apud Augustinum status humani generis quadruplex tradi solet, ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace. Inter status illos ista differentia est, quòd in duobus primis arbitrium sub peccati concupiscentia captiuum, & seruum jacet, ita ut legem iustitiae sibi propositam, seu ipsum opus bonum, quod lex iubet, implere non possit. Nam quamuis etiam in secundo statu jam instructus homo per legem, & supplicij timore territus, quibusdam subinde benè viuendi desiderijs percellatur; quia tamen arbitrium nondum est à peccato, id est, à concupiscentia voluntati seu consensui eius dominante, eumque sub se captiuum detinente liberatum, non potest motibus illius resistere; sed simul atque pugnare cœperit vincitur, cupiditatum dominantium delectatione prostratus. In ceteris duobus statibus arbitrium gratia liberante liberum est, & vel cum poena sua fortiter inuictèque dimicat, vel ab omni etiam poena titillante atque tentante liberatum in plenissima caelestis beatitudinis pace requiescit. Status isti certis gradibus in toto humano genere distinguntur, ut primus locum habuerit in plerisque ab Adami lapsu vsque ad Moysen, qui legem dedit: quo toto tempore in summa ignorantia vixit genus humanum. Secundus à Moysè vsque ad Christum, qui gratiam liberantem dedit, totum enim istud spatium tempus legis fuit, tollentis quidem ignorantiam, nullam tamen benè operandi gratiam, multoque minùs libertatem arbitrio à dominantis peccati tyrannide largientis. In tertio statu Christi gratia genus humanum liberat, ut legem peccati sauiantis in membris nostris ab eius jam consensu liberati superare possim⁹. In quarto perfectissimè liberi triumphamus. Satus isti proportionem quadam in singulis etiam hominibus locum habent. Primus & secundus, quamdiu homo in profunda legis seu iustitiae faciendae versatur ignorantia, vel etiam si jam praecepta nouerit; fide tamen vera, vel spiritu charitatis liberante destitutus, sub cupiditatibus suis vincientibus & vincientibus jacet, ita ut eas vel sine vlla prorsus pugna, magnà cum delectatione sectetur, vel si forte voluntas damnationis metu perculsa pugnare velit, viribus tamen idoneis destituta vincatur, quia nondum à dominatu robustarum consuetudinis assiduitate concupiscentiarum liberata est.

In tertio

In tertio statu arbitrium eruitur & liberatur à lege peccati & mortis, ut iam Deo adhærens cum pœna sua liberum dimicet. In quarto per beatam resurrectionem liberatur ab omni malo. Quæ Augustini doctrina si vera est, sicut ipse eam ex Scripturis sacris & Christianæ fidei fundamentis tanquam certissimam tradit, perspicuum erit, in primis duobus statibus nullam ad bene viuendum esse posse libertatem: non solum, quia in illis homo gratiâ bene viuendi prorsus caret, sed etiam, quia arbitrium ipsum nondum à seuiuentibus cupiditatibus liberatum est: quod nunquam fit, nisi Deus post susceptam iam fidem boni operis iustitiæque charitatem diffuderit in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui detur nobis. Verissima enim Augustini regula est: *Nec voluntas libera dicenda est, quamdiu est vincentibus & vincientibus cupiditatibus subdita. A quo quis enim deuictus est, huic, & seruus addictus est.* Sed jam Augustinum ipsum de statibus istis differentem audiamus: Prima est actio ante legem, secunda sub lege, tertia sub gratia, quarta in pace. Ante legem actio est, cum peccatum ignoramus, & sequimur carnales concupiscentias. Sub lege est actio, cum iam prohibemur à peccato, & tamen consuetudine victi peccamus, quoniam nos nondum adiuvat fides. Tertia actio est, quando tam firmissimè credimus liberatori nostro, nec meritis nostris aliquid tribuimus, sed eius misericordiam diligendo, tam non vincimur delectatione consuetudinis mala, cum ad peccatum nos ducere nititur. Et in fine ejusdem quæstionis rem breuiter colligit. In prima ergo actione, quæ est ante legem, nulla pugna est cum voluptatibus huius sæculi: In secunda, quæ sub lege est, pugnamus, sed vincimur: in tertia pugnamus, & vincimus: in quarta non pugnamus, sed perfecta & æterna pace requiescimus. Et in Epistola ad Galatas eandem prorsus diuisionem statuum tradit: nec non in expositione quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos: Quatuor, inquit, istos gradus homines distinguamus ante legem, sub lege, sub gratia, in pace. Ante legem sequimur concupiscentiam carnis; sub lege trahimur ab ea; (scilicet in consensum) sub gratia nec sequimur eam, nec trahimur ab ea; in pace nulla est concupiscentiæ carnis. Ante legem ergo non pugnamus, quia non solum concupiscimus & peccamus, sed etiam approbamus peccata. Sub lege pugnamus, sed vincimur: fatemur enim mala esse quæ facimus; & fatendo mala esse, vitare nolumus facere: sed quia nondum est gratia, superamur. In isto gradu ostenditur nobis quomodo iacemus, & dum surgere volumus & cadimus, grauius affligimur. Vberius hæc eadem tradit in Enchiridio ad Laurentium: ubi cum generalem sententiam præmisisset: Regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas; qua vniuersaliter dominatum concupiscentiæ in liberum arbitrium tanquam peccati seruum stabiliuerat, mox diuersos hominum totiusque deinde populi Dei exequitur status, in quibus vel illa carnalis cupiditas, vel e contrario charitas dominetur. Sed cum, inquit, in altissimis ignorantia tenebris, nulla resistente ratione viuitur secundum carnem, hæc sunt prima hominis. Deinde cum per legem cognitio facta fuerit peccati, si nondum diuinus adiuvat Spiritus, secundum legem volens viuere vincatur, & sciens peccat, peccatoque subditus seruit. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est: id agente scientiâ mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam, cumulo præuicationis adiecto, atque ita quod scriptum est impleatur: lex subintravit, ut abundaret delictum. Hæc sunt secunda hominis. Si autem resperxit Deus ut ad implenda quæ mandat ipse adiuuare

Tom. 2.

A credatur, & agi homo cœperit Dei spiritum, concupiscitur aduersus carnem fortiore robore charitatis, &c. Et explicatis reliquis statibus adijcit: harum quatuor differentiarum prima est ante legem, secunda sub lege, tertia sub gratia, quarta in pace plena atque perfecta. Et quod in singulis hominibus agitur, deinceps in humano genere etiam locum habuisse & habere demonstrat: Sic est & Dei populus ordinatus per temporum interualla, sicut Deo placuit, qui in mensura, numero, & pondere cuncta disponit. Nam fuit primitus ante legem, secundo sub lege, quæ per Moysen data est: deinde sub gratia, quæ reuelata est per primum Mediatoris aduentum. Præclare & breuius effectus illorum statuum alibi, quamuis nulla statuum factâ mentione, complexus est: Primò ergo concupiscentiæ carnis sequentes duxit nos: postea venientes traxit nos: deinde acceptâ gratia cœpit nos nec ducere, nec trahere; sed adhuc contendere nobiscum: post contentionem erit & victoria. Et in Psalmum trigesimum quintum eosdem indicans: Aliud est non pugnare & esse in pace vera atque perpetua; aliud pugnare & vincere. Ecce duos status sub gratia, quibus adiungit alios duos ante gratiam: Aliud pugnare & vinci; aliud nec pugnare, sed trahi. Et quamuis mens Augustini ex istis adductis satis luceat, pauca tamen de duobus primis statibus, qui propriè ad rem præsentem pertinent (prætermisso statu sub gratia in pace) adijcienda sunt, ut Augustini doctrina plenius intelligatur. Sensus enim ipsius est, ante gratiam victtricem cupiditatum, hoc est, ante infusam per Spiritum sanctum charitatem, multoque magis ante fidem, nullam superesse in voluntate libertatem ad bonum, nullam potestatem ut resistat concupiscentiarum carnalium desiderijs; sed illis pleno jure dominantibus miserabili seruitute subjacere captiuum. De primo statu, ubi est profunda legis faciendæ ignorantia, vix est opus aliquid addere; cum meritò dubitetur, vtrum vllum sani hominis iudicium ita distortum esse queat, ut arbitrium illud liberum esse putet ad faciendum bonum, vel ad cauendum malum, quando ipsum bonum iudicio improbat & malum probat. De utroque tamen statu sic Aug. loquitur: Sicut prima hominis vita est ante legem, cum nulla nequitia & malitia prohibetur, neque vlla ex parte prauis cupiditatibus resistit, quia non est qui prohibeat; sic secunda est sub lege ante gratiâ, quando prohibetur quidè, & conatur à peccato abstinere se (conatu nempe carnali, ac timore pœnarum, vel carnalium bonorum desiderio) sed vincitur; quia nondum iustitiam propter Deum, & propter ipsam iustitiam diligit: sed eam sibi vult ad conquirendum terrena seruire. Itaque ubi viderat ex alia parte ipsam, ex alia commotum temporale, trahitur pondere temporalis cupiditatis, & relinquit iustitiam, quam propterea tenere conabatur, ut haberet illud quod se nunc videt amittere, si illam tenuerit. Et paulo inferius in eodem Commentario: Desinamus esse sub lege, ubi præuicationis rea mens tenetur, dum eam concupiscentiæ carnis in consensionem peccati captiuam adducit, &c. Quibus iterum subnectit Augustinus: Ordinatisimè itaque subiungit: Quod si spiritu ducimini, non adhuc estis sub lege; ut intelligamus eos esse sub lege quorum spiritu ita concupiscit aduersus carnem, ut non ea quæ volunt faciant, id est, non se teneant coniunctos in charitate iustitiæ, sed à concupiscente aduersus se carne vincantur: non solum ea repugnante legi mentis eorum, sed etiam captiuante illos sub lege peccati, quæ inest in membris mortalibus. Qui enim non ducuntur Spiritu, sequitur ut carne ducantur. Et in libro octoginta trium quæstionum: Vbi ergo non est

Q ij

Ibid.

Ibid.

In Psal. 64.

In Psal. 35.

In Epist. ad Galat.

Ibid.

Lib. 83. 99. q. 66.

Epist. 144.

Lib. 83. 99. q. 66.

Ibid.

Comment. in Epist. ad Galat. in vers. 17. c. 5. Expos. quæstionum. prop. Epist. ad Rom. u. 13.

In Enchir. cap. 118.

gratia LIBERATORIS, auget peccandi desiderium prohibito peccatorum. Quod quidem ad hoc utile est, ut sentiat anima, seipsam non sibi sufficere ad extrahendum de seruitute peccati; (id est concupiscentiæ) atque hoc modo tumescere atque extincta omni superbia, subdatur LIBERATORI suo, &c. Veementius enim peccamus lege prohibente, quam si nulla lege prohiberemur. Et paucis interpositis: Statuitur ergo lex per fidem, quæ fides si non sit, iubet tantum lex & non implentes iussa reos tenet; ut eos gementes, & non valentes implere quæ iussa sunt, ad gratiam liberatoris aliquando conuertat. Et ut ostenderet unde gemitus iste & imbecillitas non implendæ legis nasceretur, ex robustissimo videlicet concupiscentiarum dominatu, sic Apostolum consequenter exponit: Cum enim essemus in carne, inquit, id est, carnalibus desideriis obstricti teneremur, passionibus peccatorum quæ per legem sunt operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti. Aucta concupiscentia quam lex prohibet ubi non erat fides, & ad cumulum peccatorum prauaricationis crimen adiectum est, &c. Sub istis passionibus tanquam sub viro dominante agebat anima, antequam veniret gratia per fidem. Et iterum aliquantò post: Hucusque sunt verba hominis sub lege constituti, nondum sub gratia qui etiamsi nolit peccare vincitur à peccato: (id est, à concupiscentia) inualuit enim consuetudo carnalis, & naturale vinculum mortalitatis, quo de Adam propagati sumus. Deinde in fine istius quæstionis: Neque lex mala est, quæ ostendit homini in quibus peccatorum vinculis iaceat, ut per fidem implorato liberatoris auxilio, & solui, & erigi, & firmissimè constitui mereatur. Et in expositione quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos eandem doctrinam de statu hominis sub lege ante gratiam liberantem, id est, liberum facientem multipliciter tradit: Lex data est non ad auferendum peccatum, vel ad liberationem à peccato, sed ad ostendendum peccatum ante gratiam. Per quod factum est, ut sub lege positi & vehementiori desiderio peccandi raperentur, & amplius etiam prauaricatione peccarent. Et in eodem libro inferius: Nunc homo describitur sub lege positus ante gratiam. Tunc enim peccatis vincitur, dum viribus suis iuste vivere conatur sine adiutorio liberantis gratia Dei. Et iterum: Qui ergo necdum sub gratia sua, sed sub lege constituti vincuntur peccatis ad obediendum desideriis carnalibus, & prauaricatione augent reatum criminum suorum, spiritum acceperunt seruitutis. Et libro sexto contra Iulianum: His omnibus tempus significari intelligitur, quo sub lege vivebat, & nondum adiutus gratia concupiscentiis carnalibus vincebatur. Quod quibus competat, jam antè explicuerat, illis videlicet, quos ita habet concupiscentia subiugatos, antequam liberet gratia, ut facerent quidquid illa compelleret. Vnde de Apost. Paulo dicit, quod per illa verba; Adueniente mandato, peccatum renixit, ego autem mortuus sum, significauerit, iam se præcepti capacem, sed non efficacem, id est, non habuisse vires efficiendi; & ideo prauaricatorem fuisse legis. Et in libro primo quæstionum, quas ad Simplicianum scripsit, ad illa verba: Lex spiritalis, ego autem carnalis sum. Ostendit satis, inquit, non posse impleri legem, nisi à spiritalibus; quod non sunt nisi per gratiam. Spiritali enim lege quanto quisque sit similior, id est quanto magis & ipse in spiritali surgit affectum, tanto magis eam implet; quia tanto magis delectatur, iam non sub eius onere afflictus, sed in eius lumine vegetatus; gratia donante peccata, & infundente spiritum charitatis, quo & non sit molesta, & sit etiam iucunda iustitia. Et inferius dicit eum qui adhuc sub lege est. Delictari etiam contra legem facere, cum tanto magis libet, quanto minus

licet: Quæ suauitate frui non potest, quasi pretio conditionis suæ (id est, seruitutis) nisi cogatur tanquam emptum mancipium seruire libidini. Sentit enim se seruum dominantis cupiditatis, qui prohibetur, & se re. Etè prohiberi cognoscit, & tamen facit. Et iterum paulò post: Vincitur nondum per gratiam liberatus, quamuis iam per legem & nouerit se meliùs facere, & nolit, &c. Et mox de homine sub lege non sub gratia constituto dicit: Profectò rrahitur ad malè operandum, concupiscentiâ dominante, atque fallente dulcedine peccati, prohibiti; quamuis ex parte notitia legis hoc improbet: Sed propterea dicit: Non ego operor, &c. quia victus operatur. Cupiditas quippe hoc operatur, cui superari ceditur: ut autem non cedatur, sitque mens hominis aduersus cupiditatem robustior, hæc gratia facit. Vnde autem sit tanta vis cupiditatis in homine ante legem, ut arbitrium ita captiuum tenens ei tyrannicè dominetur, statim adiicit: Vnde, nisi ex radice mortalitatis, & assiduitate voluptatis? Illud est ex pœna originalis peccati; hoc est ex pœna frequentati peccati. Cum illo in hanc vitam nascimur; hoc viuendo addimus. Quæ duo scilicet tanquam natura & consuetudo coniuncta, robustissimam faciunt & innictissimam cupiditatem, quam vocat peccatum, & dicit habitare in carne sua, id est, dominatum quemdam & quasi regnum obtinere. Quod mox vocat habitationem cum quodam principatu. Et iterum paulò post: Sed ista nunc voces sunt sub lege hominis constituti nondum sub gratia. Non enim quod vult facit bonum, qui nondum est sub gratia, sed quod non vult malū hoc agit, superante concupiscentiâ, non solum vinculo mortalitatis, sed malæ consuetudinis roboratā. Quod statim explicat similitudine: Sicut, inquit, præcipitatus sine difficultate venit in profundum, quamuis id nolit, atque oderit. Et eiusdem ratiocinationis filium adhuc sequens: Inuenit legem bonam sibi esse, volens facere quod illa iubet, & concupiscentia superante non valens, atque ita se prauaricationis reatu implicatum videt, ad hoc ut gratiam liberatoris imploret. Et cur gratiam liberatoris? Quia ut respondet ibidem, antequam sit quisque sub gratia, ita repugnat, ut & CAPTIVET eum sub lege peccati, id est, sub semetipso. Hoc autem totum ideo dicitur, ut demonstretur homini captiuo non esse præsumendum de viribus suis. Vnde Iudeos arguebat tanquā de operibus legis superbe gloriantes, cum traherentur concupiscentiâ ad quicquid illicitum est. Similia in omnibus scriptis suis tradit Aug. tanquam de re iuxta Catholicam fidem ita exploratā & certā, ut ex solis sibi consonantibus vndique Aug. testimonijs volumen integrum citra hyperbolem posset confici. Sed adhibendus est in citando modus, ne lectorem volentes reddere doctiorem, nimix prolixitatis tædio fatigemus. Nam hæc abundè satis sunt ad demonstrandum id quod antè proposuimus: sub lege videlicet, ut ante legem, hoc est, toto tempore, quo nondum est homo per gratiam à concupiscentiarum suarum dominatione liberatus, multoque magis ante susceptam fidem, sine qua liberari impossibile est, nullo modo arbitrium seu voluntatem esse liberam ut operetur bonum; sed sublatā funditus boni faciendi seu legis faciendæ libertate, sub concupiscentiæ seruitute esse captiuam. Quod quidem in solis illis allegatis locis tot modis, ac tam instantanter docet, ut quomodo vel in dubium reuocari possit, ignorem. Afferit enim in primo statu nullam esse pugnam cum voluptatibus sæculi; nullam esse resistantiam rationis, quia non est qui prohibeat; sequi hominem concupiscentias carnis; denique approbare ipsa peccata. In secundo statu docet hominem damnationis videlicet pœnā territum pugnare quidem,

ibid.

ibid.

ibid.

ibid.

ibid.

ibid.

quidem, sed vinci, scientem renitentemque pon-
dere cupiditatis trahi; peccati desiderijs vehe-
mentioribus rapi; consuetudine superari, volen-
do surgere affligi grauius; peccare vehementius;
instar præcipitæ sine difficultate venire in pro-
fundum, etsi nolit atque oderit. Docet hæc omnia
fieri, non ex animi quadam indifferentia & quasi
libertate ad bonum & malum, sed merè ex imbe-
cillitate, quia videlicet, vt ipse loquitur, præce-
pti capax est, non efficax; quia non potest imple-
re legem: quia non habet vires implendi; quia
non sufficit sibi ad extrahendum de seruitute pec-
cati; quia nondum adiuuat fides, aut gratia libe-
ratoris. Docet proinde talem hominem non so-
lùm non esse liberum, sed peccato seruire subdi-
tum; captiuari sub lege peccati; carnalibus desi-
derijs obstrictum teneri; sub passionibus agi, vt
sub viro dominante; jacere in vinctis peccato-
rum; subjugatum esse concupiscentiæ, vt faciat
quicquid illa compellat; tanquam emptum man-
cipium seruire libidini; trahi à concupiscentia
ad quidquid illicitum est; seruum esse dominan-
tis cupiditatis; etiam delectari contra legem fa-
cere. Docet concupiscentiam ipsam esse robustis-
simam; esse inuictissimam; concupiscentiam do-
minari, superare pugnantem, dominatum & quasi
regnum obtinere, habitare cum principatu. Quis
dixerit, nisi Catholicæ fidei parum conscius, ho-
minem in tam miserabili statu victum, captum,
seruum, mancipium libidinis, carentem viribus
resistendi inuictissimæ dominantique concupis-
centiæ, fide, & gratiâ, & scientiâ mali liberatri-
ce destitutum adhuc esse arbitrio liberum ad fa-
ciendum bonum? Cùm ipse Augustinus dicat:

Epist. 144. Nec liberam voluntatem dicendum esse, quamdiu est
vincentibus cupiditatibus subdita. Et alibi: *Quomo-
do enim libera est cui dominatur iniquitas?* Et rur-
sum: *Nec mirandum est, quod vel ignorando non ha-
beat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum quid
rectè faciat: vel resistente carnali consuetudine videat
quid rectè faciendum sit, & velit, nec possit implere.*
Nam ex istis duobus fontibus, ignorantia, & con-
cupiscentiâ proficiscitur, quod suprâ toties dixit,
victam vitio naturam libertate caruisse: non na-
nere ampliùs libertatem: amissum esse liberum
arbitrium: egere libertate: seruum esse propriæ
voluntatis arbitrium, indigere gratia liberante,
hoc est, liberum faciente. Si enim est jam libe-
rum, falsum est esse liberandum, vel indigere li-
bertate, vel gratiâ liberante.

CAPVT VII.

QVINTO EX NATURA GRATIÆ
liberatricis, ipsaque definitione liberi.

ET quia de gratia liberante sermo incidit,
sub qua qui fuerint in tertio jam statu
sunt, vt suprâ diximus, non erit abs re
ostendere etiam ex natura gratiæ liberantis, ipsa-
que definitione libertatis, arbitrium non esse li-
berum ante legem, & sub lege, hoc est, vt à con-
trouersis temperemus, ante susceptam fidem.
Nam ex ipsis Christianæ fidei principijs constat,
arbitrium non posse esse liberum à dominante sibi
carnalium rerum concupiscentia, sub quibus post
peccati ruinam jacet, nisi per spiritum gratiæ &
fidei, juxta doctrinam videlicet Apostolicam:
*Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberavit me à lege
peccati, & mortis.* Vnde & Paulus cum exclama-
Tom. 2.

A set, siue in sua siue in aliena persona, de ista lege
peccati, quæ est in membris? *Infelix ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis huius?* Respondet sibi:
Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.
Nam ex istis Apostoli verbis, & ex similibus ip-
sius Christi: *Si vos filius liberauerit, tunc verè libe-
ri eritis,* doctrinam & nomen ipsum gratiæ libe-
ratricis seu arbitrium liberantis, ac liberum fa-
cientis, Augustinus accepit. Hinc illa apud Au-
gustinum celeberrima & creberrima: *a Nec libe-
rum in bono erit, quod liberator non liberauerit. b
Non potest captiua voluntas nisi Dei gratia respirare
in salubrem libertatem. c Arbitrium sui in malum
liberum dicimus: ad agendum vero bonum Dei gratiâ
liberandum. d Non potest esse liber à dominante pecca-
to, nisi eum filius liberauerit. e Ipsum liberum arbi-
trium liberandum est à seruitute, cui dominatur cum
morte peccatum: nec omnino per seipsum, sed per so-
lam Dei gratiam, quæ in fide Christi posita est, libe-
ratur. f Illi oppugnant arbitrium liberum, qui oppu-
gnant Dei gratiam, quæ verè ad bona eligenda & agen-
da sit liberum. g Gratia natura liberatur & regitur.
h Quasi possit esse ad perficiendum opus bonum volun-
tas libera, nisi Dei munere liberata. i Dixit hominem
describi (illis verbis. Quis me liberabit de cor-
pore mortis huius? Et præcedentibus) adhuc sub
lege, nondum sub gratia constitutum, benè facere
volentem, sed victum concupiscentiâ carnis male faciē-
tem. A cuius concupiscentiæ dominatu non liberat, nisi
gratiâ Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. k k Ibid. c. 23.*
C Vt ad rectè faciendum liberum sit, de gratia liberatur.
*l Quid mihi obtendis liberum arbitrium, quod ad fa-
ciendam iustitiam non erit liberum, nisi ouis (id est
bonæ voluntatis seu fidelis) fueris! Qui facit igitur
oues homines, ipse ad obedientiam peccatis humanas
liberat voluntates. m Voluntas non libertate consequi-
tur gratiam, sed gratiâ libertatem.*

Ex cuiusmodi testimonijs passim obuijs euiden-
ter constat gratiam liberantem esse hoc ipsum
quod confert arbitrio libertatem ad bonum, &
consequenter fieri nullo modo posse, vt arbitrium
in bono liberum sit, antequam per gratiam libe-
retur, toto videlicet illo tempore, quo gratia li-
berante, præsertim ipsâ fide gratiam liberatri-
cem impetrante caruit. Vnde præclare Augusti-
nus: *Vt quid ergo miseri homines, aut de libero arbi-
trio audent superbire, antequam liberentur, aut de suis
viribus, si tam liberati sunt? Nec attendunt in ipso
nomine liberi arbitrij utique libertatem sonare. Vbi
autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo serui sunt
peccati (id est, concupiscentiæ dominantis) quid
se iactant de libero arbitrio? A quo enim quis deuictus
est, huic & seruus additus est. Si autem liberati sunt,
quid se iactant velut de opere proprio, & gloriantur quasi
non acceperint? Ex quo discursu, qui totus fide Ca-
tholicâ nittitur, cùm euidenter liqueat, arbitrium
ante gratiam esse peccati seruum, & sub dominan-
te cupiditate captiuum, neque suis viribus sine
gratia se posse à dominatu eius liberare, quid
aliud statui potest, quam non esse liberum, videli-
cet ad bonum, si gratia non liberauerit? Quidquid
vero sit illa gratia, quæ arbitrium ad bonum libe-
rat, siue peccati remissio, siue adiutorium actuale,
siue habitus charitatis, siue ipsa fides, siue aliud
quippiam, hoc tamen ex August. certum est, non
posse istud haberi sine Christi fide. Idcirco enim
dicitur in Enchirid. vt audiuius, posita esse in fide
Christi: & ab Apostolo vocatur, gratia Dei per
Iesum Christum. Est enim gratia, quæ benè ope-
randi potestatem tribuit, quæ sine fide esse non
potest: utpote de qua sæpius Augustinus illud
celeberrimum pronunciatum repetit: *Quod lex*
Q. iij*

Ibid. c. 7.

a Lib. 1. ad

Bonif. c. 3.

b Lib. 4. c. 3.

c Lib. 1. ad

Bonif. c. 9.

d Lib. 1. ap.

imperf. f. 111

c In Enchir.

c. 106.

f Epist. 107.

g 2. Retract.

cap. 42.

h Lib. de bo.

no viduit.

cap. 18.

i Lib. 1. Re-

tract. c. 23.

k k Ibid. c. 23.

l Lib. 4. ad

Bonif. c. 6.

m Lib. de

correp. &

grat. c. 8.

Lib. de spir.

c. 30.

cap. 106.

faciendum *imperat fides impetrat* : vt suo loco demonstrandum erit. Cum ergo antè fidem habere gratiam à cupiditatum seruitute liberantem non minus impossibile sit, quam habere charitatem Dei: impossibile est etiam ante fidem, quamdiu arbitrium vel sub lege constitutum est, vel profundissimis ignorantiae tenebris submersum ipsa etiam lege caret, esse liberum ad bonum; nisi in ipsam velimus Catholicam fidem impingere, vt arbitrium vel seipso liberum sit ab bonum, vel seipsum suis viribus valeat à peccati hoc est, concupiscentiae seruitute liberare. Quorum vtrumuis si fieri potest, ergo gratis Christus mortuus est. Cum enim captiuitas illa & seruitus arbitrij voluntatis non sit aliud, quam quaedam depressio consensionis sub rerum terrenarum desiderijs, quæ concupiscentia ista seu libido parit, ita vt hominem peccare delectet, sub qua delectatione veluti delectabili vinculo captiuum jacet, liberatio eius in eo sita est, vt ab illa peccandi delectatione atque consensione liberetur, atque ipsam iustitiam propter iustitiam diligat: quod nullo modo est humanæ potestatis, sed solius gratiæ & spiritus Dei, qui non nisi credentibus da-

Lib. de spir. tur. Vnde Augustinus: *Spiritu fit in nobis vt non*
et lib. c. 16. peccare delectet, vbi libertas est; sicut præter hunc spiritum peccare delectat, vbi seruitus. Seruitus igitur, ista peccati seu arbitrij sub peccato tamdiu manet, quamdiu affectus hominis non est auulsus à consensione peccandi, hoc est, quamdiu quicquam rerum creaturarum quas diligit præfert iustitiæ ac Deo: quod sæpè testatur idem Augustinus: *Mortui sumus* (per gratiam) *legi damnanti, liberati ab eo affectu, quem lex punit & damnat*, id est, à consensione peccandi. Et libro primo ad Bonifacium in illa Apostoli verba: *Nunc autem iam non ego operor illud*, sic rem exponit: *Quid est, nunc autem, nisi iam nunc sub gratia, quæ liberauit delectationem voluntatis à consensione cupiditatis? Non enim melius intelligitur: Non ego operor, nisi quia non consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato.* Et post pauca: *Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit te à lege peccati & mortis* (id est, à seruitute concupiscentiæ) *ne scilicet consensionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis.* Ex mox Apostolos docet, eatenus fuisse liberatos à concupiscentiæ seruitute, quatenus erant à consensione prauarum libidinum liberi. Et alibi hanc arbitrij liberationem vocat, esse liberum & alienum à voluntate peccandi.

Porro ista liberatio voluntatis tunc fit quando infusa per spiritum sanctum cælestium rerum, ipsiusque iustitiæ delectatione, voluntas quæ dominantem rerum creaturarum cupiditati subiacebat, ab illo pestifero & suauis vinculo eruitur, & per alterius generis amorem concupiscentiæ superior constituitur, vt quam ante prono impetu, siue ignara ante legem, siue jam sub lege viribus eius victa sequebatur, eam se sequi cogat, vt ita iuxta propheticum eloquium per gratiam liberatricem adjuncta subijciat exactores suos. Quem diuersissimum arbitrij statum in vna notissimaque concupiscentia concumbendi sæpe declarauit Augustinus in libris de nuptijs & concupiscentia. Nam præscribens conjugibus libidinis vtendæ modum, ita loquitur: *Indecoris motibus aestuantem frenat & cohibet, neque nisi propagini consulens relaxat atque adhibet, vt spiritaliter regenerandos carnaliter gignat, non spiritum carni sordida seruitute subijciat*: Et capite duodecimo: *Bona voluntas animi SEQUENTEM ducit, non DVCENTEM sequitur corporis voluptatem: Nec humanum arbitrium trahi-*

tur subiugante peccato, cum iuste redigitur in vsum generandi plaga peccati. Et iterum preclarissime: *Huius plagæ quidam pruritus in adulteriorum, & quorumlibet stuprorum, ac immunditiarum fœditatibus regnat; in connubiorum verò necessitudinibus SERVIT: Ibi de Domino tali turpitudine damnatur; hic de pedissequo tali honestas verecundatur.* Et inferius præcipit: *Non subiugari, non seruire victrici concupiscentiæ; non ei, inquit, seruiatur, sed ipsa potius non nisi ad propagandam prolem seruire cogatur.* Et non multo post à thoro immaculato arcet illos excessus concumbendi, qui non sunt causa prolis voluntate dominante, sed causâ voluptatis vincente libidine. Vbi videlicet concupiscentia est non imperantis famula, sed sibi seruientis domina voluntatis. Omnia ista clarissime pulcherrimèque ob oculos ponunt statum arbitrij liberi, & serui in vno dumtaxat libidinum genere. Liberum est enim arbitrium, cum libidini dominatur, siue imperfectè, quando erutum quidem ab eius dominatione consensum per gratiam tenet, ita vt eum omnibus præferat, multis tamen occasionibus cedit venialiter; siue perfectè, quando nihil superuacuis eius motibus, causâ solius voluptatis in atrectanda suæ conjugis carne concedit. Quod si in isto genere libertas illa & seruitus rectè intelligitur, in reliquis omnibus intelligendis nulla difficultas erit: quia eadem in captiuando eruen- doque consensu voluntatis cunctarum ratio est. Siquidem siue libido nominetur, siue auaritia, siue inuidia, siue superbia, siue quicquid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, omnes istæ cupiditates imperiosissimæ, & abjectu difficillimæ, humanisque viribus impossibili dominatione arbitrium ante legem & suo lege subjugatum vincumque possident. Quarum omnium jugum quando vnico præclarissimo, & excelssimo, diuinissimoque voluntatis actu excutitur, ita vt nullis omnino rebus creatis hæreat, sed solum Deum omnibus anteponat, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ, tunc arbitrium simpliciter & absolute liberari, & liberum fieri dicitur. Quod si verò timore dumtaxat pœnæ concupiscentiæ resistere videamur, arbitrium nondum liberum est: quia vni concupiscentiæ repugnando alteri cedit, illi videlicet, qui timorem pœnæ parit. Impossibile est enim vt timor pœnæ, non ex creatura amore, & consequenter ex alia cupiditate nascatur. Ex quo fit, vt talis hominis arbitrium neque liberum adhuc sit ad bonum, neque sub gratia, neque sub Spiritu Dei in animo eius dominante: sed sub lege tantum; eo videlicet modo quamuis occultius, quo tunc erat, quando concupiscentias suas apertius dominantes sordidâ seruitute sequebatur. Expressit hoc liquidò Augustinus: *Quod si spiritu, inquit, ducimini, non adhuc estis sub lege.* Sub lege est enim, qui timore supplicij quod lex minatur, non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi.

Verum ad huiusmodi libertatem arbitrij assequendam, vires hominis ante legem & sub lege prorsus nullæ sunt: sed hoc solius est gratiæ liberatricis, & maximum filij liberantis beneficium. Vt enim spiritus vbi vult spirat; ita filius, quem vult liberat, hoc est, voluntatem extrahit ab affectu & consensione peccandi. Quo non liberante per fidem suam, nulla in libero arbitrio sese liberandi & legem liberè implendi potestas reliqua est. Cui veritati probandæ non est opus immorari, cum hoc totius Augustinianæ doctrinæ moles, & Scripturarum & Catholicæ fidei auctoritas tradat, iuxta illud Apostoli. Nunc au-

Ibid.

Cap. 13. &

Cap. 16.

Lib. de nat. & grat. c. 57.

Ad Rom. 8.

Lib. 1. ad Bonif. c. 2. rem liberati à peccato, id est, à concupiscentia, A
ferui autem facti Deo, &c. Liberati, inquit, non
liberi, ne sibi hoc tribuerent, inquit Augustinus, & se
jam libertatem adepti legem suis viribus facere
posse confiderent. Quæ præsumptio absit ab ani-

Lib. 1. ad Simplician. q. 1. &c. mo Christiano. Qui enim acceperunt legem, præu-

Ibid. vicantur eam, nisi per gratiam consequantur posse quod
iubet. Ita fit, ut non dominetur eis qui iam sub gratia
sunt, (scilicet jam liberati) implentibus eam per
gratiam, qui erant sub eius timore damnati. Nam ut
Augustinus ibidem docet: Antequam sit quisque
sub gratia, liberatus videlicet à consensione pec-
candi, concupiscentia ita repugnat, ut & captiuus
eum sub lege peccati, id est, sub semet-ipsa. Per quod
demonstratur homini captiuo, non esse præsumendum
de viribus suis. Vnde Iudeos arguebat Apostolus,
tanquam de operibus legis superbe gloriantes, cum tra-
herentur concupiscentia ad quicquid illicitum est. Quid
ergo superest arbitrio nondum liberato, ut liber-
tate potiarur? Humiliter dicendum est homini
victo, damnato, captiuo, & nec saltem acceptâ
lege victori, sed potius præuaricatori, humiliter
inquam, exclamandum est: Miser ego homo, quis me
liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Je-
sum Christum Dominum nostrum. Hoc enim restat in
ista mortali vita libero arbitrio, non ut impleat
homo iustitiam cum voluerit, sed ut se supplici
pietate conuertat ad eum cuius dono eam possit
implere. Quod si tanta imbecillitas est implendi
legem, ac sub ipsa lege, antequam arbitrium ab
affectu peccati, seu à peccandi consensione libe-
ratum est, quanto major erit impotentia ante le-
gem, & ante fidem; cum ne quidem eo usque arbi-
trium à sua potestate filius liberauerit, ut eo non impe-
diente (verba August. sunt) credat libera voluntate.

Epist. 107.

Quæ omnia cum iuxta Augustini doctrinam &
Scripturarum fidem sint certissima ex ipsa defini-
tione liberi, perspicue sequitur, arbitrium volun-
tatis ante legem, & sub lege, omniumque maxi-
mè ante fidem, nullo modo esse liberum ad bo-
num, seu liberum ut bene operetur. Liberum est
enim iuxta Augustini definitionem quod habet
actum in sua potestate, sicut infra latissime explica-
bimus. Non habet autem voluntas in sua potesta-
te, ut bonum velit aut faciat, quamdiu ante fidem
sub cupiditatibus victa & vineta jaceret: sed huius-
modi affectus ei cœlitus à filio consensionem li-
berante inspirari debet: quod facit quando
vult, & nemini vult cui non fidem ante inspira-
uerit; ergo ante fidem nullo modo arbitrium li-
berum est ad faciendum bonum. Quam ratioci-
nationem ipsemet Augustinus, ne nos eam ali-
quâ subtilitate finxisse videremur, in hoc ipso
argumento facit. Nam in libris ad Simplicianum
ex propositis illis Apostoli verbis: Velle enim ad-
iacet mihi; perficere autem bonum non inuenio, diffi-
cultatem sibi objicit: His, inquit, verbis videatur
non rectè intelligētibz velut auferre liberum arbitrium.
Quam difficultatem statim respondendo dissol-
uit: Sed quomodo aufert, cum dicat. Velle adiacet
mihi? Quasi dicet, quomodo aufert liberum ar-
bitrium, cum arbitrium velle non possit; nisi sit
liberum ad volendum? Sub lege quippe arbitrium
vult implere legem (qualiscunque illa volitio
sit, siue spiritalis, siue potius carnalis, de quo non
est hic disserendi locus) sed cupiditatibus suis
superata, & ad peccandum pertracta non potest.
Ergo ad volendum libera est, non ad faciendum;
quia hoc non habet in potestate; illud habet.
Quod consequenter ibidem vestigijs suæ defini-
tionis inhaerens clarissimè tradit: Certè enim ipsum
velle in potestate, quoniam adiacet nobis: sed quod per-

ficere bonum non est in potestate, ad meritum pertinet
originalis peccati. Nihil profectò apertius ab Au-
gustino postulari potuisset. Illis enim verbis ful-
gentissimis probat, non auferri liberum arbitrium
ad volendum; quia tunc velle in potestate est: au-
ferri autem ad perficiendum, quia non est in po-
testate. Quod ipsum adhuc manifestioribus ver-
bis docet alibi: Liberum arbitrium perfectè fuit in
primo homine, in nobis autem ante gratiam non est libe-
rum arbitrium, ut non peccemus, sed tantum ut pecca-
re nolimus. Gratia verò efficit, ut non tantum velimus
rectè facere, sed etiam possimus non viribus nostris,
sed liberatoris auxilio.

*In Enchirid.
quarund.
propos. ex
Epist. ad
Rom. h. 12.*

Video quid aliquis principij Augustini inas-
fuetus hic submurmurare posset, & traditæ supe-
rius doctrinæ moli quasi machinam reconditæ sub-
tilitatis opponere. Nimirum Augustinum dice-
re, Arbitrium non esse liberum ad non peccandum,
seu ad perficiendum bonum. Non peccare autem,
& perficere bonum, legis vniuersæ adimpletio-
nem postulant: quod sub lege ante gratiam sus-
ceptamque, fidem arbitrium suis viribus nequa-
quam potest: etsi aliquam legem implere potest.
Responsio ista seu potius subterfugium veritatis
recentioribus nonnullis, qui gratiæ cœlestis œco-
nomiam atque necessitatem magis ex proprijs co-
gitationibus, quam ex Augustini & Scripturarum
oraculis didicerunt, plausibilis fortasse videatur:
sed qui super ora totamque Augustini doctrinam
penetrarunt, meritò imperitissimam judicant.
Acumen est nitidum, sed vitreum, quod minimâ
principiorum Augustini concussionem frangitur.
Quod oportunius infra ostensuri sumus, ubi de
liberi arbitrij infirmitate, non solum ad imple-
dam vniuersam legem, sed ad singula opera fa-
cienda, disputabitur.

*Infra hoc
eodem libro
seq.*

CAPVT VIII.

SEXTO EX CONFLICTU IULIANI

D cum Augustino de hac ipsa difficultate. De-
claratur doctrinam traditam esse Catholicæ
fidei.

D ENIQUE res ista clarissimè certissi-
mèque demonstrari potest ex confli-
ctu, quo inter se Iulianus & Augustin.
de arbitrij libertate luctati sunt. Nam in hunc
ipsum articulum tota moles difficultatis (quam
Iulianus & Pelagiani in Augustini doctrina re-
pererunt) ac disputationis incubuit. Illi etenim
docuerunt mordicus, in hoc sitam esse arbitrij li-
bertatem, ut in utramque partem contrarietatis
bonum videlicet ac malum, se posset arbitrium
indifferenter flectere: Augustinus è contrario
mordicus hoc ipsum negat, confidenter asserens,
& ex Catholicæ fidei principijs docens, arbitrium
esse liberum, etiam si non posset facere, eligere,
aut velle nisi illorum alterutrum, hoc est, siue so-
lum bonum, quod in Deo, Angelis, & beatis ho-
minibus perspicuum esse testatur; siue solum ma-
lum, quod eadem fiduciâ in dæmonibus, & infi-
delibus, & omnibus sub lege constitutis, hoc est,
nondum arbitrium à dominante peccato seu con-
cupiscentia liberatum habentibus, velut manife-
stum exploratumque ex Christianæ regulæ verita-
te defendit. Iuliani & Pelagianorum opinionem
in pertractandis eorum dogmatibus latè declara-
uimus: nunc Augustini aduersus eam dimicantis
sententia proferenda est: quod tamen vix fieri

*Lib. 1. ad
Simpl. q. 1.*

Lib. 1. oper.
imperf. cōt.
Iulianum.
f. 116.

perspicuè potest, nisi subinde Pelagianorum dogma refricando tangamus. Iulianus igitur cum illa Augustini verba: *Non liberum negamus arbitrium; sed si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis*; ex libro secundo de nuptijs sibi impugnanda sumpsisset, vehementer exagitat illam quasi verborum ejus pugnam: *Non liberum negamus arbitrium*, cum tamen mox adjungat, *sed si filius vos liberauerit liberi eritis*. Cum enim ei exprobrasset, quòd suam erubescendo sententiam profiteri, ad Pelagianorum verba fuisset, ut sub ijs confusio pudenda Babylonis, id est, Ecclesiæ Catholicæ doctrina posset delitescere, tandem adijcit, August. post illa verba quibus dixerat: *Non negamus liberum arbitrium*, explicare debuisse, quomodo non negaret: *Consequens enim*, inquit *fuerat, ut impleres sine tergiversatione sententiam. Cum promississes non te negare arbitrij libertatem, adderes, sed confitemur datam à Deo libertatem arbitrij in hominum permanere natura*. Ecce quam confessionem postulet ab Augustino Iulianus, ne libertatis destructor esse videatur. Sed quid ad hoc reponit Augustinus? Nempe se non posse hoc saluà Scripturatum fide profiteri. *Quomodo*, inquit, *manet libertas in eis, qui ut liberentur à seruitute, qua victori peccato addicti sunt, diuina indigent gratia, nisi quia liberi sunt & ipsi, sed iustitia? Vnde dicit Apostolus: Cum essetis serui peccati, liberi fuistis iustitiæ*. quasi diceret, falsum est, datam à Deo libertatem arbitrij in hominum permanere natura, nisi dumtaxat hoc sensu quatenus adhuc ad seruiendum peccato valeat; quamdoquidem arbitrium à victore seu dominante peccato per gratiam liberandum est: quod antequam fiat, cum per vires proprias fieri nequeat, impossibile est à peccato dominante esse liberum quādiu seruus est, vel antequam liberetur. Qua de causa iterum repetit Augustinus: *Non aliud esse arbitrium laudabiliter liberum, nisi quod fuerit Dei gratiā liberatum*. Hanc igitur quasi perspicuam contradictionis implicationem vidit, obiecit, pressitque acriter Iulianus, hoc conficere volens, perperam ab Augustino arbitrium vocatum esse liberum, quod in eadem sententia dixerat esse liberandum. *Vt enim*, inquit, *ipsa verba iungamus, quod liberatur captiuum est; quod captiuum liberum non est; quod liberum est captiuum non est*. Quam repugnātiā idcirco velut manifestam exagitat, quia paulo antè libertatem arbitrij definierat Iulianus in admittendi peccati, & abstinendi à peccato possibilitate consistere; hoc est, in flexibilitate seu indifferentia ad bonum & malum, ita videlicet, *ut liberum habeat alterutrum velle, & in suo iure, vtram suggerentia partem sequeretur, id est, vel ardua aspera que virtutum, vel demersa & palustria voluptatum*. Sed negat ei constanter Augustinus nunc superesse talem libertatem, utpote quæ fuerit quidem olim, sed peccando perierit, & vice libertatis ad bonum secutam esse seruitutem sub dominante peccato, à qua per gratiam liberandi sumus, antequam ad bonum liberum habeamus arbitrium, ipsum respondentem audiamus: *Homo, quamdiu stetit in bona voluntate liberi arbitrij, non opus habebat eā gratia, qua leniretur, cum surgere ipse non posset*: (id est, gratia, qua liberaretur à dominante sibi concupiscentia peccatorum) *nunc verò in ruina sua liber est iustitiæ, seruusque peccati: nec potest seruus esse iustitiæ, & liber a dominante peccato, nisi eum filius liberauerit*. Et libro secundo ejusdem operis, cum Iulianus dixisset aduersus Augustini sententiam, Deum condidisse hominem liberum ad opus bonum, libenter admittit hoc Augustinus: *Talem quippe*, inquit *Adam*

Fol. 119.

Fol. 123.

Fol. 128.

Fol. 121.

Fol. 116.

A condidit, in quo fuimus omnes: sed peccando perdidit se, id est, perdidit libertatem illam, quam habuit ad opus bonum. Vnde nunc non est in potestate filiorum hominis à malo liberari nisi gratia Dei det potestatem filios Dei fieri. Qua vtraque sententia hoc docet Augustinus, quod ante Ruinam homo liber erat ad bonum, nec indigebat gratia liberationis à seruitute, quam nesciebat: post Ruinam verò non est liber ad bonum, sed peccati dominantis seruus, nisi Deus ei libertatem iterum largiatur. Quod consequenter Augustinus in eodem libro sapius repetit: *Conuenit*, id est, *alloquitur*, inquit, *planè idcirco facientes peccatum, quia serui sunt peccati, ut accepta libertate quam promittit, desinant facere peccatum*. Regnabat namque peccatum in mortali corpore, ita ut obedirent concupiscentijs eius, &c. Contra hoc ergo malum, (concupiscentiæ dominantis) quo peccatum faciebant, libertate indigebant, quam promittebat. Et rursum paulò post: *Audiant: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati; & querant accipere libertatem, ut non faciant peccatum, clamantes ad eum cui dicitur: Itinera mea dirige secundum verbum tuum; & Ne dominetur mihi omnis iniquitas*. Et inferius: *Quid est: sermo meus non capit in vobis, si natura etiam talis, qualis nunc, non indiget liberante? Vnde alibi apertissimis verbis distinguit tempus, quo voluntas non est libera ad bonum, ab illo tempore, quo est libera: Voluntas antequam bona libertati ad operandam veram iustitiā gratiā Dei subueniente, reddatur*, Lib. 1. oper. imperf. cōt. Iul. f. 128.

B ita ut obedirent concupiscentijs eius, &c. Contra hoc ergo malum, (concupiscentiæ dominantis) quo peccatum faciebant, libertate indigebant, quam promittebat. Et rursum paulò post: *Audiant: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati; & querant accipere libertatem, ut non faciant peccatum, clamantes ad eum cui dicitur: Itinera mea dirige secundum verbum tuum; & Ne dominetur mihi omnis iniquitas*. Et inferius: *Quid est: sermo meus non capit in vobis, si natura etiam talis, qualis nunc, non indiget liberante? Vnde alibi apertissimis verbis distinguit tempus, quo voluntas non est libera ad bonum, ab illo tempore, quo est libera: Voluntas antequam bona libertati ad operandam veram iustitiā gratiā Dei subueniente, reddatur*, Lib. 1. oper. imperf. cōt. Iul. f. 128.

C multis alijs etiam causis, præter, originis vitium, monetur. Vnde sit, ut ipsi impij, quibus vel nondum subuenit, vel nunquam subuentura est gratia quæ iustificat impium, alij magis, alij minus peccent. Quod idem alibi alijs licet verbis docet, de eadem libertate laudabili cum Iuliano dimicans. Nam cum dixisset Augustinus: *Ex quo homo incipit uti libertate, voluntatis arbitrio & peccare & non peccare potest: sed alterum horum non facit, nisi adiutus ab eo qui dixit: Sine me nihil potestis facere: alterum verò propriā voluntate, siue à seipso, siue ab alio deceptore seductus, vel peccato sicut seruus addictus; mox tempora gratiæ liberantis distinguendo declarat: Adiutos homines nominus Dei spiritu, ut ea vellent quæ Dei sunt, ante baptismum, sicut Cornelium; quosdam vero post baptismum, sicut Simonem Magum. Iudicia enim Dei sunt sicut multa abyssus, &c. Ex qua distinctione perspicuum est, esse tempus aliquod antequam voluntas bonæ libertati reddatur; & consequenter toto illo tempore arbitrium non esse liberum ad operandum bonum, quia gratiā adiuuante, multoque magis gratiā liberante caret. Quæ quidem arbitrij liberatio, quamuis non necessariò præeuntem baptismum postulet, ut in Cornelio & in bonis Catechumenis patet, sine fide tamen præcedente nullo pacto haberi potest.*

D Quod si quis adhuc alicui de conflictu Pelagianorum & Augustini, ac de vera Catholicæ sententiæ intelligentia scrupulus manet, ex alijs tribus aut quatuor capitibus planissimè intelligi potest.

E Primò ex illa calumnia, qua Iulianus impingebat Augustino sententiam Manichæi, eo quòd arbitrium doceret esse captiuum, & seruum, & consequenter non liberum. Nam istam calumniam sic depellit August. ut neget quidem se esse Manicheum, fateatur tamen arbitrium post lapsum non esse liberum ad bonum. Sic enim obijcit ei Iulianus: *Tu vtrumvis hinc simpliciter confitere, & cauillari desine; aut dic nobiscum, liberum esse arbitrium; & remoue testimonium, quod suo tempore congruè prolatum est; (nempe illud: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis, quo Augustinus ad*

Lib. 1. oper.
imperf. cōt.
Iul. f. 128.

Ibid.

Ibid.

Lib. 1. cōt.
dem operis
f. 148.

Lib. 1. oper.
imperf. f. 128.

euertendam libertatem ad bonum vsus fuerat) aut sicut in his libris, quos nunc per Alypium ad Bonifacium misisti, dic captiuum esse arbitrium quod nos liberum dicimus; & desine te negare Manichæum. Ecce vides clarissimè propositum statum contro- uersæ, quod uidelicet August. libro 1. ad Bonifacium (id quod aliis sexcentis locis asserue- rat) arbitrium doceret esse captiuum, imò domi- nantis peccati seruum: Pelagiani verò è contra- rio assererent, esse liberum; ex quo colligebant Augustinum esse Manichæum. Sed quid ad hæc Augustinus? Nihil profectò aliud, nisi quod Ma- nichæi traderent, hominem, utpote ex duabus naturis bonâ & malâ conditum, habere arbitrium naturaliter sub natura mala captiuum: Catholici verò assererent, arbitrium cum libertate lauda- bili conditum, illam propriâ suâ voluntate per- didisse. Manichæus, inquit, immutabilem substan- tiam mali, naturæ Dei sui miscet insanus (scilicet in homine utramque naturam continente) & ean- dem naturam Dei potius corruptibilem facit, & sub aliena natura (mali) vult esse captiuam: fides autem Catholica bonam, sed tamen mutabilem creaturam in- dererius voluntate, ac per hoc deprauata vitiatâque natura non sub aliena substantia, sed sub peccato suo ream dicit seruiliter detineri, id est, non esse libe- ram, sed seruam, non ex natura, sed ex peccato sibi dominante. Ac per hoc & de ipso liberatore mul- tum ab eo nostra diuersa sententia est. Manichæus enim dicit, opus esse liberatoris, ut à nobis naturam separet alienam: (scilicet mali, ut ita naturæ bo- ni fiat libera ad opus bonum) nos autem, ut sanet & viuificet nostram. Nam ista sanitas, ut infrâ di- cturi sumus, est vera libertas ad eligendum bo- num. Eandem sententiæ Augustinianæ, Mani- chææ, & Pelagianæ differentiam clarè proponit alibi Iulianus. Cum enim vno loco Manichæi sententiam protulisset, de Augustino subiicit:

Lib. 1. oper. Videamus nunc, quantum ab eo turecesseris: dicis esse liberam voluntatem, sed ut malum tantummodo fa- ciat, non autem in hoc esse liberam, ut malum desistat operari, nisi ei fuerit imposita necessitas operandi bo- num, &c. Et mox: Absolute pronuncias humanam naturam vnum semper capere, quod malum est, & velle non posse contrarium. Et infrâ omnes comple-

Ibid. f. 146. Etens sententias: Manichæus dicit in omnibus homi- nibus inspiratrix malæ voluntatis tenebrarum natura delinquit, & aliud facere non potest: tu dicis, in cun- ctis hominibus primi peccati tenebris infecta, & per hoc malæ voluntatis auctor natura delinquit, & bo- num velle non potest. Catholici, id est nos (Pelagiani) dicimus, quod ab initio vsque in finem sine aliquo na- turalium coactu voluntas & ante baptismum in vnoquo- que delinquit, quæ illo ipso tempore quo peccat potesta- tem habet recedere à malo, & facere bonum, ut con- stet ratio libertatis. Et infrâ Augustinum docere asserit, factam in natura carnis, mali necessitatem. Ad cuiusmodi objectiones nunquam de calumnia queritur Augustinus, quod sibi doctrinam falsam de amissa libertate ad bonum, adductâque mali necessitate tribueret: sed clare responderet, verum esse quod perierit libertas boni, atque ita hoc esse manifestum, ut nec ipse Iulianus hoc detrectare

Ibid. f. 149. possit: Tu, inquit, nega dixisse Apostolum: Cum es- setis serui peccati, liberi fuistis iustitiæ. Aut si hoc ab eo dictum esse non negas, non eum rectè dixisse redar- gue: Si autem non audes, nega si potes, eos quibus hoc dixit habuisse in malis liberam voluntatem, quando fuerunt liberi iustitiæ aut habuisse liberam in bonis, quando fuerunt serui peccati: & ab hac seruitute eos aude dicere per seipsos non per Dei gratiam liberatos, quibus dicitur: Nunc autem liberati à peccato, serui

A facti estis iustitiæ. Et ne quis tantum in fine vitæ contra Iulianum sic Augustinum docuisse suspi- cetur, diu antè in libris ad Bonifaciū, idem omni- no discrimen doctrinæ Manichææ, Pelagianæ, atque Catholicæ constituerat: Manichæi negant homini ex libero arbitrio fuisse initium mali, nempe omnia peccata non libertati voluntatis, sed natu- ræ mali tribuendo, qua ut alibi loquitur, inspira- ret voluntatem malam; Pelagiani dicunt, etiam ho- minem malum sufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum? Catholica utrosque redarguit, & illis dicens: Fecit Deus hominem rectum, qui propterea propriâ se voluntate deprauauit, & boni libertate priuans peccati seruituti subiecit: B Et istis dicens: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Quasi dicat, impossibile est esse arbitrium verè liberum, hoc est, liberum ad bonum, nisi fi- lius liberauerit.

Secundò idem sensus doctrinæ Augustini pla- nius intelligitur ex refutatione solutionis, quam Iulianus illis Scripturis adferebat, ex quibus Au- gustinus colligebat, laudabilem illam arbitrij li- bertatem perijsse. Cum enim illis locis vteretur Augustinus, primùm quidem illis Christi verbis: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis: Et, Ioan. 8. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Deinde Ibid. illis Apostolicis: Cum enim serui essetis peccati, li- Ron. 6. beri fuistis iustitiæ, &c. nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, &c. Ad singula respondebat Iulia- nus, non agi in illis locis de amissa vel reddenda

C arbitrij libertate, sed tantummodo de peccati re- missione, cum qua, & sine qua arbitrij libertas ad bonum & malum plenissimè consistere potest, sine vlla in alterutram partem captiuitate. Augusti- nus è contrario constanter docet, non agi de re- missione peccati, sed de liberatione à dominante peccato, seu peccati concupiscentia, quam facit charitas, dum amor amore superans arbitrium ab eius tyrannide liberum facit, siue ex toto, dum concupiscentia prorsus extinguitur, siue saltè ex parte, cum vis eius frangitur, ut non ampliùs consensus voluntatis captiuus sub peccati cupi- ditate teneatur. Ad primum igitur locum cum Iulianus diceret, Christum loqui de captiua con- scientia, quæ non esset libera ab ultione, id est, à pœna, & ideo per filium esset liberanda; respon-

D det Augustinus: Alia est remissio peccatorum in eis quæ mala facta sunt: alia charitas, quæ facit liberum ad ea quæ bona facienda sunt. Vtroque modo liberat Christus: quia & iniquitatem ignoscendo aufert, & inspirando tribuit charitatem. Et cum eandem solu- tionem suam repeteret Iulianus, asserendo, quod non arbitrij libertatem Dominus diceret esse liberan- dam, sed illa integrâ permanente, conueniret Iudæos, ut accipientes indulgentiam liberarentur à reatibus, & eam, quæ apud Dominum maxima est, libertatem occuparent ut inciperent nihil debere criminibus. Aug. repetit, agi de libertate à seruitute peccati, qua fit ut non fiant plura peccata; nonde libertate,

E quâ præterita remittuntur: Attende quod dictum est: Omnis qui facit peccatum; non enim ait: qui fecit; sed qui facit, & non vis eum ab hoc malo liberare ho- mines: Non vis eum hoc loco talem promittere liberta- tem, qua peccatum non faciamus; sed ideo tantummodo liberare, quia fecimus. Sensus suum explicat paulo post manifestiùs. Conuenit planè ideo facientes pec- catum, quia serui sunt peccati, ut accepta libertate quam promittit, desinant facere peccatum. Regnabat nam- que peccatum in eorum mortali corpore, ita ut obedirent concupiscentiis eius, & exhiberent membra sua arma iniquitatis peccato. Contra hoc ergo malum, quo pecca- tum, faciebant (id est, quod faciebat eos perpetrare

lib. 1. c. 2.

Ioan. 8.

Ibid.

Ron. 6.

Ibid. f. 123.

Ibid. f. 126.

Ibid. f. 127.

peccatum, dominando arbitrij libertati) libertate A indigebant quam promittebat. Omnis enim, non qui fecit, sed qui facit peccatum, seruus est peccati. Quid verba lucida caliginosis disputationibus obscurare conaris? Erumpunt omnino, & te licet obsistente, fulgore suo vincunt tenebras tuas. Omnis, ait, qui facit peccatum, seruus est peccati. Audis; Qui facit, & tu non exponere, sed supponere vis, qui fecit. Audiant ergo quibus ipse aperit sensum, vt intelligant Scripturas, audiant: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati, & querant accipere libertatem, vt non faciant peccatum, clamantes ad eum, cui dicitur: Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas.

Ad alterum verò Apostoli locum similiter cum B responderet Iulianus, nihil aliud dixisse magistrum gentium nisi, liberi fuistis, id est, non seruistis iustitiæ; liberati estis, peccatorum veniam suscepistis, manente arbitrij libertate, per quam potuerunt & ante, peccato, & postea obedire iustitiæ, respondet ei maiori acrimoniâ Augustinus:

Lib. 1. oper. imperf. cõt. Iulianum. f. 163.

Ex isto heretico sensu, quo dicitis non fieri per gratiam liberationem à peccato, nisi cum de præterito accipitur venia: non autem etiam ne dominetur peccatum, cum quisque à concupiscentia sua trahitur in eius assensum, etiam sanctorum orationibus contradicitis. Vt quid enim Deo dicitur: Ne nos inferas in temptationem, si vt hoc non fiat in liberi arbitrij nostri est potestate? Vt quid dicit Apostolus; Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali, si Dominus non liberat à peccatis, nisi veniam dando præteritis? Vnde hanc liberationem, quæ non fit peccati remissione, sed noui amoris inspiratione, qui dominatu concupiscentiæ superiorem voluntatem facit, magis explicans Augustinus, cum Iulianus clamaret eum loqui contradictoria, arbitrium scilicet esse liberum & non liberum, hoc ipso quo dicebat, esse liberum & tamen à peccato liberandum, sic ei respondet: *Ibid. f. 124.* Liberos dicimus ad facienda opera pietatis (id est, ad bonum) eos quibus dicit Apostolus: Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione, &c. Hunc in sanctificatione fructum, qui fructus procul dubio charitas est atque opera eius, nullo modo habere possumus à nobis, &c. quasi diceret, dicimus homines quidem esse liberos: ad bonum, sed non ante gratiam liberationis, quam arbitrium sibi dare non potest. Nec enim charitates vel vllum opus eius, sine illo liberante haberi potest, qui dicit: Sine me nihil potestis facere.

Tertio idem Augustini sensus clarissimè intelligitur ex alio quodam Pelagianorum subterfugio. Cum enim ex capite septimo ad Romanos apertissimè conuincerentur, esse quoddam in hominibus malum, quod Apostolus peccatum tropicâ locutione; nos propriâ concupiscentiam dicimus, à qua ne sibi dominaretur, & se captiuos duceret in legem peccati, homines per gratiam se liberari peterent; respondere solebat Iulianus: agi in isto Apostoli loco de hominibus sub lege constitutis, qui gratiam baptismi, hoc est, remissionis peccatorum contra vim non concupiscentiæ originalis, sed acquisitæ consuetudinis implorarent, sicut hoc in diuersis locis Augustini videre licet: quod effugium ea de causa sibi præcipuè commenti fuerant, ne fateri cogerentur, aliquod ex origine inesse homini malum, per quod originalis culpa transfunderetur. Arripit istam confessionem Augustinus, vt ex ea iuxta Iuliani sensum inuictè probet, non esse in hominibus sub lege constitutis pressisque tali consuetudine libertatem arbitrij ad faciendum bonum, nisi eos gratia ab illo con-

Lib. 2. cont. Iul. c. 3. & ib. 6. c. 23.

suetudinis pondere liberauerit. Nam vinculum istiusmodi inolitæ firmæque consuetudinis voluntatem in illo statu sub consuetæ cupiditatis mole ita captiuam & seruam tenet, vt sine gratia liberante non possit respirare in salubrem libertatem, qua faciat oppositum bonum: perijt ergo libertas boni per huiusmodi inolitæ consuetæque seruitutis malum. Itaque cum Iulianus diceret per illa verba, Si vos filius liberauerit verè liberi eritis, promississe Christum indulgentiam reis, qui peccantes non arbitrij libertatem, sed conscientiam iustitiæ perdidissent, adderetque; Liberum arbitrium & post peccata tam plenum est, quam fuit ante peccata; refutat eum ex propria eius doctrina Augustinus: *Ibid. f. 131. & 132.*

Tu (sortè te) audi saltem, vbi dicis, propter consuetudinem peccatorum scriptum esse: Non quod volo ago, sed quod odi, hoc facio. Quomodo ergo post peccata liberum est? Quorum etsi non propagine quia non vultis, certè tamen consuetudine, quam solam huic (Iudæo sub lege constituto) necessitate victi, contortique conceditis, sic perdidit libertatem, vt gemitus eius feriat aures vestras, frontemque collidat, cum auditis: Non quod volo ago: Et; Non quod volo facio bonum; sed quod nolo malum, hoc ago. Nihil euidentius ad intelligendam Augustini mentem dici vel excogitari potest. Rursum tamen cum ad excludendam huiusmodi bonæ libertatis iacturam repeteret, disertèque promeret Iulianus Pelagianorum sententiam hisce verbis: Nos dicimus *Ibid. f. 140.*

peccato hominis non naturæ statum mutari, (aufere-
rendo scilicet boni libertatem, quæ in conditione hominis data fuerat) sed meriti qualitatem, (quæ scilicet aliquis ex iusto peccator fit) id est, in peccante hanc esse liberi arbitrij naturam, per quam potest a peccato desinere, quæ fuit in eo, vt posset à iustitia deuiare: duplici ex capite sententiam istam conuincit erroris Augustinus ex adducta videlicet per peccatum necessitate moriendi, & ex mutata saltem per consuetudinem arbitrij libertate. Scimus, inquit, vos ideo dicere, peccato hominis naturæ statum non mutari, quia deseruistis fidem Catholicam: quæ dicit primum hominem sic factum, vt non haberet moriendi necessitatem; peccato autem ita hunc statum naturæ fuisse mutatum, vt hominem necesse sit mori, &c. Et mox adijcit de mutatione quoque libertatis: Deinde quero, vtrum vitio careat natura peccatrix? Quod si absurdissimū est, habet ergo vitium. Si habet vitium, procul dubio vitiosa est, ac per hoc, excepto peccato illo de quo damnationem humana natura originaliter trahit, quomodo sobriè dici potest, statū naturæ in homine non fuisse mutatum, qui dicit: Lex spiritalis est, ego autem carnalis sum venundatus sub peccato: quod enim operor, ignoro; non enim quod volo, ago, & cetera huiusmodi, etiamsi hanc mutationem non in eo nascendi traxit conditio, sed vt vultis, contraxit consuetudo peccandi? Cernitisne vanum esse quod dicitis, peccato hominis non naturæ statum mutari, sed meriti qualitatem? Huic autem doctrinæ Catholice reclamante contentiosissimè Iuliano, eandem vberius & constantissimè inculcat, & apertius explicat Augustinus: Si dicis, à reatu præteritorum malorum, non à dominatu peccati (id est concupiscentiæ) quo quisque iustus esse non finitur, eos fuisse Dei gratia liberatos (quibus scilicet dixerat Apostolus, Nunc autem liberati à peccato) vt autem in eis non dominaretur peccatum, ipsos facere potuisse, si vellent, neque ad hoc indignisse gratia Saluatoris, vbi ponis eum qui dicit, Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago? Si enim sub lege non sub gratia constitutus hæc loquitur, istum nega sub grauī necessitatis pondere ingemere; hunc ad bene viuendum, & ad rectè agendum per voluntatis arbitrium assere

Ibid. f. 140.

Ibid.

Ibid. 149.

liberum, clamantem tibi: mentiris, aut falleris; non quod volo ago. Si autem, sicut melius sensit Ambrosius, hoc etiam de seipso dicit Apostolus, nec inflo- rum est in hac vita tanta libertas propriæ volunta- tis, quanta erit in illa vita, ubi non dicetur: Non quod volo ago. Non possem vel meis verbis luculentiùs explicare jacturam libertatis per concupiscentiæ dominatum, quàm suis Augustinus facit. Nam hæc ipsa postrema differentia, quam vltimis ver- bis tangit, iustorum scilicet ab eis qui adhuc sub lege constituti sunt, rem totam perspicuam facit. Iusti enim à concupiscentiæ quidem dominatu

Lib. de nat. & grat. c. 56 liberi sunt, quia *ab affectu peccandi*, vt Augustinus loquitur, hoc est, à consensu peccandi voluntas eorum liberata est, necdum tamen à molestissimis titillationibus libera est, quibus assidue ad peccandum trahitur; & ideo in viris iustis non est hîc tanta libertas, quanta erit in futura vita: in iniustis verò, maximè infidelibus, ad bonum prorsus nulla est; quia sub concupiscentiæ vincientis titillationibus, ita affectus prostratus jacet, vt ne quidem à consensu peccandi liberatus sit, nec se ipsum liberare possit. Qua de causa de tali homine alibi Augustinus: *Si propter malam consuetudinem, sicut sapitis, clamat homo: Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago; certè vel in isto fatemini humanam voluntatem vires bonorû operum perdidisse, hoc est, libertatem ad bonum. Illa quippe non est aliud, quàm potestas agendi bonum, seu voluntas quæ habet actum bonum in sua potestate.*

Ibid. f. 222. Vnde paulo post: Tu cum dicere soleas, in his Apostolicis verbis violentiam malæ consuetudinis exprimi, quid est, quod modò dicere voluisti: ut nunquam quis emendare conetur, quod scit in se alterum perpetrare? cum velit utique seipsum emendare qui dicit: Non ego operor illud; & hoc velit fieri viribus propriæ voluntatis, cum videas quàm sit voluntas ei infirma, qui dicit: Non quod volo, ago. Istum saltem, quæso, permittite diuinum poscere auxilium, in quo defecisse cernitis suæ voluntatis arbitrium, id est, libertatem, quæ propter dominatum peccati vel inolitæ consuetudinis, non habet sub lege ante gratiam actum bonum in sua potestate.

Plura proferri possent ad eundem istum Augustini sensum de consuetudine ex Iuliani mente combrobandum; sed hæc sufficiunt: & aliqua inferiùs ad aliud propositum adferri debent. Sed hæc profectò tam perspicuum reddunt, quid sibi velit Augustinus, dum libertatem peccato perijisse tradit, vt non videam quomodo vel in dubium reuocari possit. Ex qua verborum & sensuum ejus perspicuitate factum est, vt Pelagiani imprimisque Iulianus nunquam de mente Augustini hæsitauerint, sed semper cum ita intellexerint, sicut nos explicuimus: hoc est, per peccatum primi hominis concupiscentiâ propagante trajectum tantam ltragem adductam esse in voluntatem, vt sub eius dominatu captiua & serua jaceat, nec ab ea consensus ejus liberati possit proprijs viribus, sed sola gratia liberantis, vt bonum vellet possit & operari. Hanc sententiam ejus molestissimè tulerunt Pelagiani indifferentis illius libertatis patroni: hanc ei objecerunt sapiùs, & exprobrarunt velut Manichæam acerbissimè: hujus inuidiam nunquam à se amouit Augustinus, sed semper objectantium verba vel silentio transmisit, vel confitendo firmavit, quemadmodum partim ex supra dictis, partim ex ijs quæ adhuc dicturi sumus manifestiùs elucebit. Hinc illa Iuliani Aduersus Augustinum: *Quomodo tu arbitrium liberum non negas, quod non quidem sermone tuo, sed Evangelij testimonio, sensu autem tuo, non liberum pre-*

A nunciasti? Et illud: Tu dicis in cunctis hominibus
primi peccati tenebris infecta, & per hoc mala volun-
tatis auctor natura delinquit, & bonum velle non po-
test. Et illud exertiùs: Non minore planè stultitiæ
professione, quàm profanitate liberum vocat, quod dicis
nisi vnum velle non posse. Et illud iterum: Ante ba-
ptisma necessitas mali est, quoniam voluntas sicut dixi-
sti, ad faciendum bonum non est libera, per què hoc aliud
agere non potest nisi malum. Et illud: Argumentaris
quippe ideo illum (Apostolum) liberatos dicere ma-
luisse, quàm liberos, vt intelligerem arbitrij libertate
malè quidem posse, benè autem fieri non posse. Et illud:
Vt enim egredientes de nostris finibus in vestra regione
versemur si libertas arbitrij primo est euersa peccato, &
B in omni deinceps hominum genere manca adeò remansit,
vt non sit ei possibile nisi tantummodo malum facere;
non hoc habeat in facultate, electionem partis alterius,
id est recedere à malo & facere bonum, &c. Et illud
quo dicit in Augustini sententia, non esse iam liber-
tatem, quoniam non suppetit facultas eligendi boni, &
cauendi mali. Omnia ista Augustinus vel fortiùs
confirmat, quàm obijciantur, vel silentio iterum
iterumque explicata transmittit: nec vnquam ar-
guit aduersarios, quòd malè sententiam suam de
destructa per peccatum boni faciendi libertate, &
reddenda per solam gratiam liberatoris, intelli-
gerent.

Nec verò tamquam opinionem suam rem istam, sed tamquam Catholicam fidem fidentissimè tradit. Hoc enim ex suprà dictis perspicuè paret, dum aliquoties sensum hæreticum, vel hæresin vocat, quòd Pelagiani dicerent, Non fieri liberationem arbitrij ad faciendum bonum, nisi per remissionem delictorum. Hinc illud Augustini in primis lucubrationibus aduersus excerpta quedam ex libris Iuliani : *Si quis ad colendum rectè Deum sine ipsius adiutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, ipse Celestianus & Pelagianus vocatur.* Et absolutius infrà : *Liberum in hominibus esse arbitrium vtrique dicimus, non hinc estis Celestiani & Pelagiani : liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adiutorio Dei, hoc vos dicitis, hinc estis Celestiani & Pelagiani.* Et libro secundo ad Bonifacium : *Pelagiani dicunt, etiam hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum. Catholica vtroque redarguit ; istis dicens : Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Cujusmodi testimonijs perspicuè docet, sine Pelagianæ hæresis notâ, non posse dici quòd arbitrium sit liberum sine gratia vel ante gratiam ad colendum Deum, vel ad agendum bonum, vel ad faciendum præceptum bonum. Et hoc ipsum crebrò docet Catholicam fidem tradere juxta Scripturas : Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Omnis qui facit peccatum seruus est peccati. A quo quis dimictus, huic & seruus additus est. Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo.* Apertissimè

ti à peccato , *serui autem facti Deo.* Apertissimè enim significant , arbitrium peccato victum sub eo victore esse captiuum , cui ita seruiat , vt per solā gratiā ab illa possit seruitute liberari ; gratiā , inquam , non quæ peccata deleat , sed quæ à peccati dominantis imperio arbitrium liberet , vt ipsum quod ante , peccatorum concupiscentiæ seruiebat , illam jam sibi subiectam habeat , eique domine-
tur. Quapropter doctrina ista sancti Augustini per sanctiones Ecclesiasticas tanquam Ecclesiæ Catholicæ dogma definita est. Nam Celestinus Papa non de gratia remissionis , sed de actuali & liberatrice disserens , inter ceteros effectus ei tribuit , quoddam arbitrium liberet , hoc est , liberum faciat : Quo utique auxilio & munere Dei non aufer-
mur liberum arbitrium , sed liberatur (id est , fit libe-
Celest. Epist. ad Gallos cap. vii.

rum) ut de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidum. Si arbitrium per gratiam efficitur liberum, profectò antè gratiam non est liberum ad bonum. Neque enim nisi esset amissa libertas ista, redderetur. Vnde vtrumque expressis verbis Synodus Arausica definit: *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum: nisi per gratiam Baptismi non potest reparari. Quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Vnde ipsa Veritas dicit: Si vos filius liberi fueritis, tunc verè liberi eritis.* Neque hic aliquà cauillatione veritas obscurari potest, existimando, alio sensu Concilium prouideri amissam libertatem per gratiam reddendam esse, alio Augustinum. Nam Canon iste verbotenus ex Augustini libris de Ciuitate Dei sumptus est, quo ipse breuiter complexus est, Scripturæque teste comprobauit, quicquid toties, sicut vidimus, & tam constanter de perditâ boni libertate amissoque libero arbitrio tradidit.

Ex qua tanta doctrinæ vniformitate jam etiam facile est intelligere alium Canonem ejusdem Synodi Arausicæ, quo definit contra Semi-Pelagianos: *Si quis per offensam prauaricationis Adæ non totum, id est, secundum corpus & animam indeterius dicit hominem commutatum: sed animi libertate illæsa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagiano errore deceptus adheretur Scripturæ, &c.* Nam animi libertatem læsam esse nihil est aliud, quàm vnâ eius partem, hoc est, libertatem ad bonum perisse, ita vt liberationis indigeat. Quod enim nonnulli per hoc significari volunt, arbitrium esse attenuatum tantum & infirmatum, vt in eadem Synodo dicitur, ita vt adiutorio contra concupiscentias indigeat, non animaduertunt, se hoc ipso id quod controuertitur confiteri; cum sine isto auxilio non possit esse liberum à seruitute cupiditatis ad volendum bonum: vel si quid aliud dicere volunt, se arbitrium non solum non infirmatum peccato, sed longè fortius introducere, quàm ante peccatum fuit, vt suo loco declarandum est.

CAPVT IX.

PERIIT NON SOLVM LIBERTAS ad agendum bonum, sed etiam abstinendi à peccato.

HACTENVS abunde ex Augustino demonstrauimus, arbitrium post lapsum primi hominis, antequam per gratiam à dominantis peccati seruitute liberetur, non esse liberum ad opus bonum. Sed hac occasione meritò dubitari potest, an sit saltem liberum, vt recedat à malo, etsi non faciat bonum. Hoc est, vtrum sit liberum saltem vt absteat à peccato; an verò in peccandi necessitatē viribus suis ineluctabilem præcipitatum sit. Quæ sanè quæstio & per se ipsa perscrutatu digna est, & ex eius resolutione longè liquidius apparebit, quibus fundamentis niti possit illa superius tradita de perditâ boni operis libertate doctrina.

Itaque sanctissimus & profundissimus Doctor Augustinus non contentus declarasse, hominem post lapsum omni boni operis faciendi libertate priuatum, eadem fiduciâ partem vtramque docet, non esse etiam ei jam liberum à peccatis abstinere; sed in peccandi necessitatem peccando cecidisse, à quâ sola gratia saluatoris Christi eum liberare

potest. Vtriusque pronunciati veritas seorsum demonstranda est.

Et quidem non esse iam liberum à peccando abstinere, quamuis olim liberrimum fuerit, ita perspicuè & constanter, frementibus licet Pelagianis, docet, vt in dubiū reuocari nequeat. Super hoc enim ipso dogmate Pelagianorum & Augustini accerrimus conflictus fuit, negante Augustino, esse jam liberum à peccato abstinere; Pelagianis contrarium ita obnixè asserentibus, sine abstinendi potestate peccatum esse non posse. Ad cuius veluti certissimi dogmatis probationem, ipsissimis Augustini principiis vsi sunt. Nam ipse cum junior aduersus Manichæos nondum exortis

Pelagianis dimicaret, hoc modo peccatum definiat: *Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.* Definitionē istam tanquā bellissimam & Pelagianorum principio congruentissimā auidissimè arripuit Iulianus, magnisque cumulauit laudibus. O

lib. de duab. anim. cap. 11. lib. 1. oper. lucens, inquit, auram in stercore! quid verius, quid imperf. f. 37.

plenius dici à quoquā vel orthodoxo potuisset? Hinc ergo inuictissimè confici volebat, nihil habere posse peccati rationem, nisi esset in potestate voluntatis ab eo abstinere quod faceret; ita videlicet, vt ad vtramque partem eligendam, ad bonum videlicet & malum, esset indifferens, nec necessitas imponeretur partis alterius. Non enim, inquit, est prorsus voluntas, antequam velit; nec potest velle, antequam potuerit & nolle, &c. Quibus collectis, apparet te verissimè definiisse peccatum esse, voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.

Et paulò post: *Nihil est aliud peccatum præter voluntatem excedentem ab eo calle, cui debet insistere, & vnde liberum est non deflectere.* Hæc & huiusmodi repetit ad fastidium inculcatque Iulianus, hoc vnum conficere volens, ita peccatum esse debere liberum, vt ab eo abstinendo non peccet. Augustinus è contrario sapissimè constantissimèque docet, iam post lapsum ante aduentum gratiæ ita peccatum à voluntate committit, vt ab eo abstinere non sit amplius liberum; ita videlicet vt abstinendo non peccet. Nam si ab vno peccato abstinendo necessariò perpetrat aliud, non est satis illa libertas, vt per eam dicatur liberum esse à peccato abstinere. Hoc enim postulat talem libertatem voluntatis, vt peccatum de quo agitur sine noui peccati perpetratione posset omittere, siue simpliciter abstinendo, hoc est non agendo, siue aliam actionem agendo non malam. Ad definitionem autem suam respondet Augustinus, eam non esse datam de omnibus peccatis generatim, sed de illo peccato solo, quod propriè & simpliciter peccatum dicitur, hoc est, quod ita peccatum est & voluntarium, vt non sit etiam pœna peccati, seu vt nihil inuoluntarij & pœnalis admixtum habeat quo illa abstinendi libertas infringatur. Se quippe cum Manichæis tunc de mali seu peccati origine disputasse, antequam nihil potuit pœnale præcedere: ideoque se respexisse in sua definitione primos homines, qui tanta voluntatis libertate peccarent, vt eis liberrimum esset ab eo quod faciebant, sine alterius peccati perpetratione cessare. Nunc verò postquam illâ primi peccati pœnâ, hoc est, illâ peccandi concupiscentiâ nobis inolitâ puniti sumus, non esse nobis jam ante gratiam à peccato liberum abstinere, multoque minus esse liberum, si illi supplicio peccati originalis accesserit, aliud supplicium actualis peccati, scilicet consuetudo peccandi. Hæc est summa eorum, quæ Augustinus de libertate abstinendi à peccato, & de sua peccati definitione

Lib. de duab. anim. cap. 11.

Lib. 1. oper. lucens, inquit, auram in stercore! quid verius, quid imperf. f. 37.

Ibid. f. 38.

definitione docet, tantâ quidem perspicuitate, ut nullâ tergiuersatione umbra obscurari possit. Nam Iuliano illam definitionem primûm proferente & magnopere commendante, sic ei respondet Augustinus: Hic peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati: de hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quaerebatur, quale commissum à primo homine ante omnes homines malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis. Et cum Iulianus iterum iterumque ingeminaret, peccati rationem postulare ut sit liberum abstinere, & nusquam esse, nisi in eo homine, qui & habuit voluntatem malam, & potuit non habere: Respondet ei Augustinus: Ipse est Adam, quem nostra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur, cùm dicerem: peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere. Adam quippe omnino quando peccauit nihil in se habebat mali, quo nolens vrgeretur ad operandum malum, & propter quod diceret: Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Ac per hoc id egit peccando, quod iustitia vetabat, & unde illi liberum fuerat abstinere. Nunc ei, qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago, abstinere inde liberum non est. Ac per hoc sic tria ista discernas, & scias, aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud virumque, id est, ita peccatum, ut ipsum sit etiam pœna peccati. Intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas est agendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere. Peccatum namque isto modo definitum est, non pœna peccati, non virumque. Mox etiam singula ista peccatorum genera additis exemplis explicat: Horum sanè, inquit, trium generum si requirantur exempla, primi generis in Adam sine illo nodo quæstionis occurrit. Multa quippe sunt quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum est abstinere (scilicet ante contractam peccati consuetudinem, & cùm jam gratiâ à peccati seruitute liberati sunt, sicut hoc alijs locis explicat) sed nulli tam liberum est, quam illi fuit, qui Deo suo à quo erat conditus relictus, nullo prorsus vitio deprauatus adstabat. Secundi autem generis, ubi tantummodo est pœna peccati, exemplum in eo malo est, quid quisque ex nulla parte agit, sed tantummodo patitur: Velut cum pro suo scelere qui peccauit occiditur, siue alia corporis pœnâ quâcunque cruciatur. Tertiij vero generis, ubi peccatum ipsum est & pœna peccati, potest intelligi in eo qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago (hoc est, in peccatis quæ superante dominanteque concupiscentia committuntur) ad hoc pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cum aguntur, mala non putantur, vel etiam putantur bona. Cæcitas enim cordis si peccatum non esset, iniuste argueretur: arguitur autem iuste, ubi dicitur: Pharisee cæce, & alijs plurimis diuinorum eloquiorum locis. Eademque rursus cæcitas si peccati pœna non esset, non diceretur: Excæcauit enim illos malitia illorum: quod si de Dei indicio non veniret, non legeremus: Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Quis porro volens cæcus est corde, cùm velit nemo cæcus esse vel corpore? Hæc omnia tam prolixè ex Augustino protuli, ut ex proprijs eius verbis planissimè sensus eius posset percipi. Satiatissimè quippe docet, in ijs qui dicunt: Non quod volo, hoc ago, hoc est, quos ita habet concupiscentia subiugatos, ut faciant quicquid illa compellit, sicut alibi loquitur; itemque in ijs, qui cordis cæcitate puniti sunt, ita ut nolentes, corde cæci sint, non esse jam liberum à peccatis abstinere, propter pœnam videlicet, quâ nolentes vrgerentur ad operandum malum, vel etiam malum quod faciunt putant bonum. Nam istæ duæ ipsissima causæ sunt, propter quas jam olim de homine cum

concupiscentia propagato perspicuis verbis dixerat: Non esse mirandum, quod vel ignorando non habeat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum quid rectè faciat, vel resistente carnali consuetudine, quæ violentia mortalis successionis quodammodo naturaliter inoleuit, videat quid rectè faciendum sit, & velit nec possit implere: hoc est, non esse mirandum, si propter duas illas causas non sit arbitrium jam liberum à peccato abstinere. Nam ut addit, Approbare falsa pro veris, ut erret inuitus (per ignorantiam cordisque cæcitatem) & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi (concupiscentiæ) non posse à libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati. Hæc ergo doctrina quia Pelagianis summo opere displicebat, & carpebatur, iterum iterumque velut Catholicum dogma ab Augustino repetitur, Scripturisque munitur. Nam cùm Iulianus diceret, conuinci Augustinum inficiari dogmata sua, ut promitteret se liberum arbitrium non negare, quod ante (Baptismum) mali, postea boni necessitate subuerteret: nullumque peccatum in rebus poenitus reperiri; eo quod peccati definitio postulet, ut sit ab eo liberum abstinere: respondet Augustinus, neque in bono neque in malo potestatem contrarij faciendi, vel libertatem abstinendi requiri ad libertatem. Sed quia de libertate boni agendi nunc non agitur, de libertate abstinendi à peccato sic prosequitur: Ista definitio peccati eius est, quod peccatum tantummodo est, non quod etiam pœna peccati; quia perijt libertas non peccandi: à quo malo nos liberat ille, cui non tantum dicimus: Dimitte nobis debita nostra; verum etiam: Et ne nos inferas in tentationem: sed libera nos à malo. Et libro secundo eiusdem operis cùm vrgeret iterum Iulianus, quod peccatum ex præcedenti disputatione apparuisset: Nihil esse aliud, quàm malam voluntatem, cui esset liberum ab eo quod prauè appetuerat abstinere: Reponit ei Augustinus: Hoc est omnino peccatum primi hominis, unde in homines mali origo descendit. Quippe valde liberum fuit ab eo quod prauè appetuerat abstinere; quia nondum erat vitium, qui caro concupisceret aduersus spiritum. Nondum enim dicebat: Non quod volo ago, nondum positus in carne peccati vllum necessarium habeat auxilium de similitudine carnis peccati. Hoc est, nondum in Adamo erat illud vitium, quo libertas abstinendi à peccato perijt, propter quod superandum nunc gratia Saluatoris, non antea, necessaria fuit. Et iterum inferiùs refricante Iuliano, non aliam esse peccati conditionem iuxta definitionem eius, quam quod esset voluntas admittendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere: Eadem responsione instantiùs explicatiùsque repetitâ retundit eius peruiaciam: Hæc definitio peccati est eius quod non est etiam pœna peccati. Nam ubi malæ consuetudinis voces esse conceditis atque ita voces vestri dogmatis suffocatis, dic si audes, quomodo voluntati hominis liberum sit abstinere à peccato, ubi audis; Non quod volo ago (id est, ubi dominatur concupiscentiâ) aut nega esse malum, ubi audis; Non quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Sed utique agnoscimus hoc peccatum pœnam esse peccati: Et ideo discernendum ab illa definitione peccati, ubi voluntas hoc committit, unde liberum est abstinere. Intellige quod dico. Ex his arbitror intelligi, quid dicat, & quid sentiat Augustinus de perdita per peccatum libertate abstinendi à peccato ut non sit opus identidem eandem illam explicationem suæ definitionis, quia adhuc sapius eandem repetit hinc infarcire.

R

CAPVT X.

IDEM DEMONSTRATVR EX
alijs Augustini scriptis.

N Equis tamen arbitretur hanc sententiam eius isti postremo libro nuper inuento, quod nos opus imperfectum vocamus, esse peculiarem, operæ pretium est ex alijs libris & ante & post hæresim Pelagianam exortam scriptis, eiusdem doctrinæ consonantiam patefacere. Nam illam expressissimis iisdemq; pænè verbis docuit in libris Retractationum, qui eodem tempore exarati sunt, quo Iulianus illam eius definitionem peccati vellicare cœperat. Nam ibi præmunens lectorem aduersus illum Pelagianorum errorem, quo putabant post peccatum primi hominis, antequam per fidem Christi à concupiscentiæ terrenæ dominatione liberemur, liberum esse nobis abstinere à peccatis, quæ illâ voluntati dominante committimus, hic rem totam explicat: Itemque definitio peccati, qua diximus: Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere; propterea vera est: quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. Nam quando tale est vt idem sit & pœna peccati quantum est quod valet voluntas sub dominante cupiditate, nisi forte, si pia est, vt oret auxilium. In tantum enim libera est, quia in tantum liberata est, & in tantum appellatur voluntas. Alioquin tutius cupiditas, quam voluntas propriè nuncupanda est. Quæ non est, sicut Manichæi desipiunt, alienæ naturæ addiamentum, sed nostræ vitium: à quo non saluamur nisi gratiâ Saluatoris. Quod si quispiam dicit, etiam ipsam cupiditatem nihil aliud esse quam voluntatem, sed vitiosam, peccatoque seruientem, non resistendum, nec de verbis, cum res constat, controuersia faciendâ est. Sic enim ostenditur, sine voluntate (scilicet libera, quæ phrasi Augustini voluntas paulo antè dicta est), nullum esse peccatum, siue in opere, siue in origine. Hæc Augustini verba ita perspicuè sententiam sanctissimi Doctoris exprimunt, vt eorum, quæ contra Iulianum docuit, siquid adhuc scrupuli reliquum habere videantur, ijs qui eius doctrinæ minùs assueuerint, loco commentarij esse queant. Docet enim, à peccatis illis, quæ sunt etiam pœna peccati, non esse jam liberum abstinere: docet illius rei causam esse, quia voluntas nihil ad resistendum valet, sub dominante cupiditate: docet hoc item propterea fieri, quia voluntas nondum ab eius dominatione liberata est; à qua si vel tantillum liberetur, vt pia sit, hoc est, vt vel pietatem fidei inuocantis habeat, jam aliquantulum valet, quia aliquantulum liberata est, videlicet hætenus vt saltem fide credat, & ex fide suæ imbecillitati & captiuitati oret auxilium. Nam talem esse quemdam statum, in quo concupiscentiæ dominanti resisti non potest, eodem ipso loco Augustinus tradit: Quo vero cogenti cupiditati bonâ voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta iustitiæ, iam hoc ita peccatum est, vt sit etiam pœna peccati. Hic autem status est ante fidem: nemo enim bonam voluntatem habet, qua resistere possit dominanti concupiscentiæ, ne quidem vt imploret auxilium, ante susceptam fidem. Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt.

Ad Rom. 10.

Quin etiam antequam Augustinus cum Pe-

A lagianis dimicare cœpisset, eandem doctrinam aduersus Manichæos tradidit. Nam cum Fortunatus ei illa scripturæ loca obiecisset, quod caro concupisceret aduersus spiritum; quod alia lex in membris repugnaret legi mentis, & captiuos nos duceret, &c. Et ex similibus locis naturam malam in nobis peccati auctricem esse colligeret; respondet ei Augustinus, talem peccandi necessitatem non ex natura, sed ex libero arbitrio contigisse: Liberum voluntatis arbitrium in illo homine fuisse dico, qui primus formatus est. Ille sic factus est, vt nihil omnino voluntati eius resisteret, si vellet Dei præcepta seruare. Postquam autem libera ipse voluntate peccauit, nos in necessitatem præcipitati sumus.

B Rem autem istam vt magis intelligentiæ minus peritorum exponeret, similitudinem adhibet peruersæ cuiusdam consuetudinis ad faciendum aliquod opus malum. Potest, inquit, vnusquisque nostrum mediocri consideratione inuenire verum esse quod dico. Hodie namque in nostris actionibus autem quam consuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid vel non faciendi. Cum autem ista libertate fecerimus aliquid, & facti ipsius tenuerit animam perniciofa dulcedo & voluptas, eadem ipsa consuetudine sic implicatur, vt postea vincere non possit, quod sibi ipsa peccando fabricata est. Quæ similitudo consuetudinis quam vim habeat, intra oportuniùs dicturi sumus. Clarissimè vero doctrinam eandem libro tertio de libero arbitrio exposuit, quem quia paulo ante allegauimus, superuacaneo labore repeteretur. Hic satis est, recordari eum manifestissimè tradere, quod post peccatum primi hominis arbitrium jam non sit liberum ad eligendum quid rectè faciat, vel ad rectè faciendum quod elegerit; causamque jungere ignorantiam & difficultatem, hoc est, resistentem concupiscentiam: quibus damnationis pœnis sit, vt homo etiam inuitus erret, neque possit à libidinosis operibus temperare. Nam vt grauissimè verissimèque subnectit: illa est peccati pœna iustissima, vt amittat vnusquisque quo benè vti noluit, cum sine vlla posset difficultate si vellet. Id est autem, vt qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit: & qui rectè facere cum posset noluit, amittat posse cum velit. Nam sunt reuera omni peccanti animæ duo ista pœnalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia debonestat error; ex difficultate cruciatus affligit, &c.

Disp. 2. cont. Fortunat.

Ibid.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Ibid.

CAPVT XI.

LOCO LIBERTATIS ABSTINENDI
à peccato inducta est peccandi necessitas.

QUOD si quis iuxta istam Augustini doctrinam intellexerit, quo pacto non sit jam liberum ante fidem à peccato abstinere, facile intelliget, illius secundi pronuntiati præcedenti capite propositi veritatem, quo videlicet pacto in peccati necessitatem præcipitati sumus: quod non minori certitudine & assenerantia Augustinus docet. Sic enim non est liberum à peccato abstinere, profectò necesse est peccatum facere, vt per se patet liquidissimè. Nam propterea ista duo promiscuè & pro iisdem ab Augustino vsurpari solent. Inuectam igitur esse peccato primi hominis peccandi necessitatem, ferre non poterant Pelagiani. Non enim dubitabant, illud est ipsissimum fermentum hæresis Manichææ: super quo grauissimus inter Iulianum & Augustinum

Augustinum confictus fuit. Iulianus enim philo-
 sophia subnixus asseuerantissime confirmabat,
 necessitatem istam capitaliter libertati arbitrij re-
 pugnae. Hinc illa creberrime repetita : a Liber-
 tas arbitrij possibilitas est vel admittendi vel vitandi
 peccati, expers cogentis necessitatis, quæ in suo iure
 habet ut ram suggerentia partem sequatur. b Homo in
 peccatum à nullo impellitur, vel à peccato abstrahitur
 voluntate captiva. c Ut ratio prodidit, arbitrij liber-
 tas est propulsatrix necessitatum, ut nemo sit vel bonus
 vel malus, cui non sit liberum esse contrarium. d Sine
 liberi arbitrij integritate, scilicet ad bonum & ma-
 lum, æquitas Christo proprii non potest constare iudi-
 cij. e Neque cuiquam, exclusa libertate, boni vel mali
 necessitas credatur incumbere. Quibus similia in Iu-
 liani scriptis passim obuia sunt. Sed hanc arbitrij
 libertatem ad bonum & malum funditus Augu-
 stinus pro vtraque parte subuertit. Docet enim
 contra Pelagianorum istas assertiones, libertatem
 arbitrij non solum cum necessitate solius boni fa-
 ciendi posse consistere, sed etiam cum necessitate
 solius mali : imò ex necessitate boni saluam relin-
 quente libertatem, probat eam etiam nulla mali
 necessitate perimi. Nam cum Iulianus acriter re-
 prehenderet, quod in Augustini sensu voluntas
 appetenda iugiter prauitatis incumberet ; & Augu-
 stinum stultitiæ & profanitatis argueret, eo quod li-
 berum vocaret id, quod nisi vnum velle non posset, vi-
 delicet solum malum, seu peccatum, de quo age-
 batur ; respondet ei Augustinus : Liberum non est,
 nisi quod duo potest velle, id est bonum & malum. Liber
 Deus non est, qui malum non potest velle : de quo etiam
 ipse dixisti : Deus esse nisi iustus non potest. Siccine
 Deum laudas, ut ei auferas libertatem? An potius in-
 telligere debes, esse quandam beatam necessitatem, qua
 Deus iniustus non potest esse? Ita ex necessitate boni,
 qua Deus malum velle non potest, sed solum bo-
 num, probat etiam incolumen manere libertatem
 arbitrij, quamuis similiter bonum velle non pos-
 sit. Et cum Iulianus eandem querimoniam de li-
 bertate, non solum mali, sed & boni potestatem
 postulante repeteret, ut reatus peccati peccanti
 possit imputari, eadem responsione telum istud
 retorquet : Ergo nec in Deo est arbitrij libertas, quia
 malum facere non potest, &c. Rursumque Iulia-
 no vociferante quod Augustinus liberum arbi-
 trium ante mali, postea boni necessitate subuer-
 teret, retundit impetum eius ex eo, quod neque
 Deus, neque Angeli, neque beati libertate arbi-
 trij spolientur, quamuis in eis sit boni perpetua
 & beata necessitas. Hac ergo generali præmissa
 velitatione, ex qua tamen sensus Augustini & hæ-
 resis Iuliani liquidissime cognosci potest, ad rem
 ipsam accedunt propius, clamatque Iulianus :
 Iustitiam non imputare, nisi inde liberum est abstine-
 re : grauissimique criminis loco imputat Augu-
 stino, quod dixisset, esse necessitatem mali, quoniam,
 inquit, sicut dixisti : Ad faciendum bonum non est
 libera, perque hoc aliud agere non potest, nisi malum;
 voluntatem proinde ab infamia mali ipsa quam pa-
 titur mali necessitate defendit. Pressius igitur Au-
 gustinus rem ipsam explicando subiungit : Mul-
 tum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse pec-
 candi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam,
 quod nulla necessitate commissum est. Si enim neces-
 sitas nulla peccandi est, ut omitam vim mali eius quod
 originaliter trahitur, (id est concupiscentiæ) hoc
 enim nullum esse vos vultis : quid patiebatur, quæso,
 qui secundum vestrum sensum tantâ mole mala consue-
 tudinis premebatur, ut diceret : Non quod volo facio
 bonum, sed quod nolo malum, hoc ago? Hanc enim
 Scripturam ipse Pelagius Pelagiani auctor dog-
 Tom. 2.

matica ita intelligebat, ut esset vox peccatoris sub
 lege adhuc positi, qui nimia vitiorum consuetudine ve-
 lut quâdam teneretur necessitate peccandi : & quamuis
 bonum appeteret voluntate, vsu tamen præcipitaretur in
 malum ; sicut ipsissimis Pelagij verbis ex libro
 eius tertio de libero arbitrio desumptis, Augu-
 stinus refert. Pergit igitur Augustinus in asserenda
 peccati necessitate : Deinde, inquit, cogitare te exi-
 stimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda
 vita, quanto labore discatur. Qui autem nesciunt, ip-
 sam boni appetendi malique vitandi ignorantiam pa-
 tiuntur peccandi necessitatem. Neesse est enim ut pec-
 cet, qui nesciendo quid facere debeat, quid non debeat
 facere, facit. De quo genere malorum Deus rogatur,
 ubi dicitur : Delicta iuuentutis, & ignorantia mea ne
 memineris. Quod genus delictorum si non imputaret
 Deus iustus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis.
 Vnde dicit & Dei famulus Iob : Signasti peccata mea
 in sacculo, & annotasti si quid inuitus commisi. Cum
 vero insultaret Augustino Iulianus, quod per
 argumenta sua totum figmentum necessitatis euanes-
 ceret, eo quod voluntas non posset conuinci rea,
 nisi quæ potuit utique tam bonum velle, quam
 malum voluit. Rursus Augustinus duas illas ne-
 cessitates velut peccandi radices tangit, igno-
 rantiam scilicet & concupiscentiam. Neesse est ut
 peccet à quo ignoratur iustitia : nunquid ideo cum in-
 iustitiam cognouerit, non sunt ei remittenda peccata, quæ
 ignorantia necessitate commisit? Aut quia iam cogno-
 uit, quemadmodum viuere debeat, de ipso (forte, de
 seipso) ei præsumendum est, ut iuste viuatur, & non de
 illo, cui dicitur : Ne nos inferas in tentationem? Non
 est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi
 sed ut non obsit ista necessitas donat ille cui dicitur : De
 necessitatibus meis erue me. Donat autem duobus mo-
 dis, & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitu-
 lando ne intremus in tentationem. Vnusquisque vero
 tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeclus.
 Hinc vltimè Iulianum ex proprijs principijs
 jugulat, juxta quæ dixerat, affectionales quas-
 dam qualitates malas ita homini inhærescere, ut
 aut magnis molitionibus, aut nullis omnino se-
 parentur. Quisquis ergo, inquit, eâ timiditate pecca-
 uerit, quæ ab illo non potest separari, quid aliud quam
 necessitate peccabit? Sed vos ista peccata ex illis veni-
 re peccatis, quæ nulla necessitate commissæ sunt, in illo
 saltem conceditis, qui dicit : Quod nolo malum, hoc
 ago. Qui enim ut istam patiatur necessitatem, nisi non
 peccandi consuetudine premitur, procul dubio prius-
 quam peccaret, nondum necessitate consuetudinis pre-
 mebatur. Ac per hoc etiam secundum vos, peccandi
 necessitas unde abstinere liberum non est, illius peccati
 pœna est, à quo abstinere liberum fuit, quando nullum
 pondus necessitatis vrgebat. Ex hoc ergo argumen-
 to ad hominem, quia fatebantur Pelagiani eos,
 qui malo inolitæ consuetudinis premebantur,
 quadam peccandi necessitate teneri, & quamuis
 bonum appeterent voluntate, vsu tamen præcipi-
 tari in malum (ut supra ex Pelagio diximus)
 concludit Augustinus multò inuictissime propo-
 situm suum de peccandi necessitate, quæ ex con-
 cupiscentia illa vniuersali omnibus omnino crea-
 tis bonis inbiente nascitur : Cur ergo non creditis
 tantum saltem valuisse illud primi hominis ineffabi-
 liter grande peccatum, ut eo vitaretur humana vni-
 uersa natura, quantum valet nunc in homine vno se-
 cunda natura? Sic enim à doctis appellari consuetu-
 dinem nos commemorandos putasti. Cum igitur & illa
 fateamur in hominibus esse peccata, quæ committun-
 tur non necessitate sed voluntate, quæ tantummodo
 peccata sunt, unde ab eis liberum est abstinere : Et
 peccatis de ignorantia vel affectionum necessitate
 R ij

Lib. de grat. Christ. c. 39.

Lib. 1. oper. imperf. loci citato.

Ibid. f. 152.

Ibid. f. 156.

Ibid. f. 156.

venientibus, quæ iam non solum peccata, verum etiam pœnæ sunt peccatorum, plenum sit genus humanum, quomodo dicis definitionibus nostris peccatum nec in moribus inueniri? Quibus verbis retundit illud acumen Iuliani, quo putabat, peccata hoc ipso quo necessaria, non jam esse peccata, utpote quæ peccata esse non possent, nisi voluntas quæ peccauerit illo ipso tempore, quo peccat, potestatem habeat recedere à malo & facere bonum, ut constet ratio libertatis, sicut ad fastidium vsque in eodem opere Iulianus repetit. Totis enim viribus dogma istud Pelagianum asserit Iulianus, euertitque Augustinus; Non posse esse peccatum, iuxta definitionem Augustini olim datam, nisi ab eo sit liberum abstinere: Neminemque esse vel bonum vel malum, cui non sit liberum esse contrarium. Cum ergo Iulianus hanc plenissimam Augustini mentem intelligeret, sicut verba sonant, eam exprimit sapientissime sicut nos eam explicuimus, ita videlicet, ut peccato primi hominis liberum arbitrium quasi alterâ alâ truncatum fuerit, hoc est, libertate faciendi boni; neque alia libertas manserit reliqua ante fidem, nisi quæ malum possit facere, non tamen à malo recedere: eodem videlicet modo, quo beatis dicimus adeptam esse libertatem faciendi mali, sola superstita libertate boni, quam non possunt amplius ab arbitrio suæ voluntatis excutere. Quicquid enim volunt, vel se velle volunt, sub ratione boni honesti ac diuini volunt. Hinc igitur illa verba Iuliani, quibus crebrò mentem Augustini clarissime ob oculos ponit: *Voluntas, sicut dixisti, ad faciendum bonum non est libera, perque hoc aliud agere non potest nisi malum.* Et iterum: *Tu putas, quia libertate solum peccatur.* Et alibi luculentissime mentem Augustini esse dicit, quod arbitrij libertas primo est euersa peccato, & in omni deinceps hominum genere manca adeo remansit, ut non sit ei possibile, nisi tantummodo malum facere. Itemque rursus, quod non habeat in facultate electionem partis alterius, id est, recedere à malo, & facere bonum: sed iniquitatis necessitate depressa, appetentiæ criminum parere compellatur. Cuiusmodi objectiones ex Augustini mente semper intelliguntur de statu liberi arbitrij sub lege, seu ante gratiam atque fidem, hoc est, de libero arbitrio, sicut cum hominibus nascitur, & antequam per Christi gratiam rapere-tur: earumque veritatem nunquam diffitetur Augustinus, sed semper magis magisque verissimam esse profitetur, vel semel explicatam tacitus prætermitti.

CAPVT XII.

IDEM SENSVS AVGVSTINI
asseritur ex alijs eius scriptis, tam contra Manichæos, quam contra Pelagianos exaratis.

QUOD si quis etiam cætera Augustini scripta aduersus non solum Pelagianos, sed etiam Manichæos explorare velit; eandem doctrinam in eis luculentè traditam de peccandi necessitate, in quam hominis peccato incidimus, & de duabus illius necessitatis causis, cæcitate seu ignorantia, & difficultate seu concupiscentia, quam sapientius infirmitatem vocitat, deprehenderet. Nam cum vtrisque illis hæreticis, ex diuersis capitibus, hac de re non exiguum certamen fuit. Manichæi enim, ut suprà diximus, ex illa concupiscentiæ impor-

tunitate colligebant, malam naturam nobis esse permixtam, quæ in nobis sine arbitrij nostri libertate peccata fingeret: & hanc libertatis inopiam ex naturæ nostræ institutione contigisse. Augustinus contra docet, naturam hominis cum arbitrio liberrimo sine cæcitate, sine concupiscentiæ renitentis infirmitate primitus esse conditam; sed ex male vsa huiusmodi libertate peccandi necessitatem accidisse: ita videlicet ut illa peccandi necessitas, quam & Manichæi & Augustinus in homine esse animaduertebant, & amittebant, & esse fatebantur, non esset natura instituti hominis, sed pœna damnati. Et hinc est quod Augustinus aduersus Manichæos primum soleat libertatem primæ conditionis asserere, & statim ad causam erroris eorum respondendo dicere, illam peccati legem, peccandique necessitatem, quam omnes homines ante gratiam sentiunt, peccati præcedentis esse supplicium. Nam hinc illa aduersus Fortunatum Manichæum: *Liberum voluntatis arbitrium in illo homine fuisse dico, qui primus formatus est. Ille sic factus est, ut nihil omnino voluntati eius resisteret, si vellet Dei præcepta seruare.* Postquam autem libera ipse voluntate peccauit, nos in necessitatem præcipitati sumus. Et infra iterum hanc necessitatem miseriam vocat: *Peccauit anima, & ideo misera est. Liberum arbitrium accipit, vsa est libero arbitrio quemadmodum velint: lapsa est, electa est de beatitudine, implicata miserijs; nempe illis de quibus agebatur cæcitate, & benè viuendi difficultate.* Et libro secundo de actis cum Felice Manichæo: *Si voluntas est in peccando, natura non est quæ cogat. Sed si quid infirmitatis patiuntur, actus cum qui non possunt implere quod volunt (vnde Apostolus Paulus dicit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati) manifestum est hoc venisse de traduce primi peccati Adam, & de consuetudine mala. Nam hodie libera voluntate faciunt homines consuetudinem quam cum fecerint, facile superare non possunt. Ipsi ergo sibi de seipsis fecerunt, quod contraria lex habet in membris eorum. Et hæc est perpetua eius doctrina contra Manichæos.*

Aduersus Pelagianos verò viribus libertatis tribuentes pugnam & victoriam contra illas peccati pœnas, cæcitatem & concupiscentiam, quas peccando meruimus, vel etiam prorsus negantes esse pœnas, sed innoxios primæ conditionis affectus & effectus, longè exertius docet, illas esse grauissimas primi peccati pœnas, per quas libertas peccandi & non peccandi, quæ fuit olim, in peccandi necessitatem commutata est. Hinc illud contra Pelagium, qui molestissime ferebat cum omnibus discipulis suis illam arbitrij infirmitatem ad cauenda peccata in viris bonis, illamque peccandi necessitatem in infidelibus, quam tradebat Augustinus: *Nec cogitat, prauaricatorem legis quam dignè lux deserat veritatis, quæ desertus utique sit cæcus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat: ut ideo tantum audiat vocem legis, quæ admoneatur implorare gratiam Saluatoris. Quam tamen ipsam ne quidem implorare poterit, nisi jam pia voluntas per fidem facta fuerit. In tantum enim libera est, quia in tantum liberata est, ut alibi dicit. Et inferius aduersus illam peccandi necessitatem, qua superbiam nostram à Deo frangi prædicabat Augustinus, sic insurgit Pelagius: *Quomodo Deo pro illius peccati reatu subditus esse poterit, quod suum non esse cognouerit? Hoc est, quomodo humilitatem discet ex illo peccato, quod non est suum, eo quod non sit liberum, sed necessarium? Sic enim se statim explicat:**

Suum

Lib. i. oper. imper. f. 14.

Ibid. f. 121.

Ibid. f. 15.

Lib. i. oper. imper. f. 16.

Lib. 2. oper. imper. f.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Disp. 2. cum Fortunato.

Lib. 2. de act. cum Felice c. 8.

Lib. de nat. & grat. c. 22.

Lib. I. Res. tract. c. 15.

Lib. de nat. & grat. c. 36.

Ibid. *Suum enim non est, inquit, si necessarium est. Aut si A* suum est, voluntarium est: & si voluntarium, vitari potest. Cui Augustinus: *Suum est omnino: sed vitium quo committitur nondum omni ex parte sanatum est: quod quidem ut inoleceret, de non recte vsa sanitate descendit. Ex quo vitio iam male valens, vel infirmitate vel cecitate plura committit. Nam illa duo, sunt illa peccandi necessitas, de qua loquimur. Vnde inferius in eodem libro cum dixisset Pelagius ex*

lib. de nat. & grat. ca. 66. Hieronymo: *Liberi arbitrij nos condidisse Deum, nec ad virtutem, nec necessitate trahi; refert hanc sententiam Augustinus ad primi hominis conditionem; nunc autem ante gratiae liberationem nos peccandi necessitate constringi. Quis, inquit, non agnoscat? Quis non toto corde suscipiat? Quis aliter conditam humanam neget esse naturam? Scilicet in primo homine. Sed in recte faciendo nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis; hoc est, ideo non est nunc in quibusdam hominibus peccandi necessitas, qui per charitatis gratiam liberantur: qua non subueniente, quid sunt homines, nisi velut muta animalia procreata naturaliter in captiuitate & interitu? Sicut alibi ex Apostolo Petro dicit. Vnde & hic subiungit:*

lib. 2. de nap. cap. 8. lib. de nat. & grat. ca. 67. *Quod autem ex vitijs natura, non ex conditione naturae (quo verbo Hieronymus vsus fuerat) sit quaedam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: De necessitatibus meis educ me: quia & in huiusmodi oratione certamen est aduersus tentatorem de ipsa contra nos necessitate pugnante. Ac per hoc opitulante gratia per Iesum Christum Dominum, & mala necessitas remouebitur, & libertas plena tribuetur. Quibus verbis significat, per solam gratiam nos ab illa peccandi necessitate liberari. Quam proinde non liberante, necessitas illa partes suas agit, & ita premit eos quos sibi subiectos tenet, ut eis a peccando abstinere non sit liberum: & quamuis supplicio legis terri abstinere subinde velint, abstinere tamen non possint. Quod mox in eodem loco, quamuis in libris de libero arbitrio vberius tradidisset, duarum poenarum supradictarum allegatione perspicue docet: Sunt etiam, inquit, necessitate facta improbanda, ubi vult homo recte facere, & non potest. Nam vnde sunt illae voces: Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago? Et hanc infirmitatem, qua homo non habet, ut ipse loquitur, liberum arbitrium eligendi quid recte faciat, nec possit implere quod elegerit, ex peccati primi supplicio proficisci tradit: quae nos paulo ante ex libris de libero arbitrio allegando declarauimus.*

Ibid. Praeclarissime verò, & lucidissime eandem illam peccandi necessitatem tradit & explicat libro de perfectione iustitiae contra Celestium Pelagij discipulum acutissimum, & versutissimum. Cum enim ille dilemmate vrgeret, utrum naturae necessitate, an arbitrij libertate peccaremus? Eo scopo scilicet, ut ex necessitate culpam abesse; ex libertate culpam vitari posse concluderet: respondet ei Augustinus categorice, & rem a fundamentis, causasque jam dictas necessitatis istius explicat: Respondetur, inquit, per arbitrij libertatem factum est; ut esset homo cum peccato, sed iam poenalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem: vnde ad Deum fides clamat: De necessitatibus meis educ me. Ecce peccandi necessitatem & eius originem ex libertate profectam. Sub quibus positi, vel non possumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus, volumus, nec valemus implere: Ecce causas eius cecitatem, & concupiscentiae infirmitatem cum quibus nati sumus. Nam & ipsa libertas credentibus a liberatione promittitur:

Tom. 2.

Si, inquit, vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Ecce quomodo libertas solius fidei liberatoris effectus & praeium est. Vincta enim vitio, in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura. Hinc alia Scriptura dicit: A quo enim quis deuictus est, huic & seruus additus est. Ecce adductum libertatis interitum per illam peccandi necessitatem; utpote quae non sit aliud, nisi dura, & humanis viribus inextricabilis sub victore peccato seruitus & captiuitas. Hinc fidei liberatorem implorantis, & gratiae arbitrium ab illa seruitutis necessitate liberantis indigentia. Quid enim opus liberatore gratiaque liberante, si ad bonum faciendum ante fidem sumus liberi, neque sub victrice pec-

Ibid. *cati cupiditate captiui? Sicut ergo non est opus sanis medicus, sed male habentibus: ita non est opus liberis liberator, sed seruis; ut ei dicat gratulatio libertatis: Saluasti de necessitatibus animam meam. Quid est igitur, Doctor profundissime, quid tandem est illa libertas ad agendum bonum, quam interijisse dicis, ut liquidò intelligamus, eam in arbitrio peccati seruo superesse nullo modo posse? Ipsa enim sanitas est vera libertas; quae non perijisset, si bona permansisset voluntas. Cum vero sanitas non sit aliud, ut ibidem & alijs locis crebrò tradit, nisi charitas; quis sanae mentis vel ambigere possit, libertatem arbitrij ad bonum charitate velut sanitate pereunte perijisse, & ante restitutam liberatoris fidem superesse non posse? Quid ergo reliquum esse potest in arbitrio a victore*

Ibid. c. 32. *peccato, hoc est, a victricibus peccandi cupiditatibus nondum fide liberato, nisi peccandi necessitas? Vnde pergit Augustinus: Quia verò peccauit voluntas, secuta est peccantem peccatum habendi dura necessitas. Quando igitur tandem plena arbitrij libertas erit, quae nullà omnino neque mortaliter, neque venialiter, neque in singulis actibus, neque in aliquibus per interualla surrepentibus peccandi necessitate teneatur? Audi: Donec tota sanetur infirmitas, concupiscentiae, & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est permaneat beatè viuendi voluntas, ita sit etiam benè viuendi, & nunquam peccandi voluntaria felixque necessitas. Ecce peccandi necessitatem & benè viuendi libertatem diuinissime continua orationis filo explicatam, mutuaeque collationis antithesibus illustratam mirabiliter. Nam illa necessitas & libertas diametrali se inuicem contrarietate perimunt, ita videlicet, ut pereunte charitatis tanquam sanitatis libertate, adsit plena peccandi necessitas; deletaque vicissim peccandi necessitate, sit benè faciendi plena libertas; quia sublata omni concupiscentiae infirmitate ita plena sit charitas ut si quaedam benè viuendi & nunquam peccandi voluntaria felixque necessitas. Quae sicut in illo bonae libertatis fastigio non tollit, sed potius ponit in singulis actibus perfectissimam perpetuamque benè agendi libertatē; ita è contrario in illa malae libertatis abyssu peccandi necessitas non tollit, sed potius ponit in singulis actibus perfectissimam perpetuamque peccandi libertatem.*

Ibid. *E* Inter illa verò duo extrema, vita credentium in Liberatorem incidit media: in qua iisdem gradibus crescit sanitas charitatis, & concupiscentiae infirmitas diminuitur. Quod interea dum fit, inexprabili bello libertas noui hominis cum veteri illa peccandi necessitate luctatur: ut tanto rarius veteris concupiscentiae seruitute peccemus, quanto libertas a cupiditatibus vincientibus, quam charitas tribuit, fuerit auctior & firmior; tanto crebrius, quanto languidior. Sicut enim amor creaturarum rerum

R iij

non potest nisi solius creatoris amore superari; A
ira nec potest arbitrium ab eiusdem amoris omnia peccata perpetrantis vinculis, nisi solius creatoris amore liberari. Nemo doctrinam istam in Augustino exploratissimam, in veritate certissimam, in Scripturis, Catholicâque fide fundatissimam suspectam habeat; nemo miretur velut nouam; nemo aduersus velut duram stomachetur. Veritas eius Pelagianam hæresim fregit, & extinxit: sine qua Iulianum, Celestium, ac Pelagium impossibile est, superari. Antiquitas eius omnes sanctos ab Ecclesia condita peccati victores, & à cupiditatum vinculis ad bonum liberos fecit; durities eius, si tamen veritas vlla dura dici debet, omnes electos veraciter humiles reddidit. Mali enim istius, quod ignorantiam & concupiscentiam dicimus, sunt occulta & dira contagia, quæ nullâ Philosophiæ subtilitate penetrari ac detegi possunt; sed solummodo obscurari. Vincula eius sunt adamantina, quæ nullis exultantis arbitrij viribus solui vel superari, sed tantummodo arctius stringi possunt. *Iustus es, Domine, & rectum iudicium tuum: qui seruis tuis fugitiuis pœnales fecisti compedes, vt ipsâ duritiæ seruitutis attriti, vel sic tandem sciant & videant,*

Psal. 118.

Hierem. 2.

quia malum & amarum est eis, reliquisse Dominum: vt vel sic impressa medullitis illa primigenia superbia, qua cecidimus, superetur: dum nostrum nihil agnoscimus, ac datur totum Deo: vt vel sic ex ipsa tanta liberationis molestia discant cautiùs hîc & suspensius in reddita sibi nonnulla charitatis libertate ambulare cum Deo, ne amplius eis peccare sit lusus, rursusque in illam horrendam concupiscentiæ seruitutem relabantur. Hi sunt fructus superbo nostro generi maximè in hac vita necessarij, quos Deus in suis electis ex horribilis istius pœnæ sensu & contemplatione, & formidine operatur. Bonitas eius maxima est: sed seueritas iudiciorum profundissima. Iniquitatem enim peccati tanto grauiorem, quanto faciliùs homo non peccaret; quem nulla adhuc tenebat infirmitas, pœna iustissima subsecuta est, vt mercedem mutuam peccati sui in semetipso reciperet, amittens sub se positam sui corporis quodammodo & animi obedientiam quam præcipuam sub Domino ipse contempserat. Quid miramur, quid stomachamur, & ad veritatem frendimus? Nos ipsi iracundiam eius prouocauimus: & peccato victi, supplicium iustissimum peccati seruitutem acceruiimus. Nam vt optimè Augustinus dicit:

Lib. de perf. iust. c. 6.

Sola hominis voluntate factum est, vt ad istam necessitatem veniret, quam sola hominis voluntas superare non potest. Et alibi: Natura nostra dura necessitas merito præcedentis iniquitatis exorta est.

Lib. 1. Re- tract. c. 1.

Quapropter saluberrimè hac de re sanctissimus doctor consulit: Neque aduersus Deum murmurare, neque contra rem manifestissimam disputare: sed pro pœna nostra illius misericordiam querere & orare debemus.

Lib. de nat. & grat. c. 25.

CAPVT XIII.

NON DISCREPAT HÆC AVGVSTINI doctrina à fide Catholica, juxta quam ipsemet profitetur, hominem habere liberum arbitrium ad malum & bonum.

HA NC igitur Augustini doctrinam tanquam in scriptis eius exploratissimam certissimamque supponentes, duo adhuc præstare debemus. Primum declarandum est, quomodo ea possit cum illa solemnî, & sæpiùs iteratâ Augustini consistere, qua suprà dixit, ad placandos Pelagianos, non perijsse liberum arbitrium de humano genere: maximèque qua asseruit nos adhuc post lapsum habere liberum arbitrium ad bonum & malum. Secundum, qua ratione tota hæc doctrina de sublata boni libertate inductaque peccandi necessitate intelligenda sit, vtrum respectu singulorum actuum, an generatim dumtaxat ad implendam totam iustitiam, vniuersaque peccata, vel saltem mortalia declinanda: hoc est, vtrum arbitrium libertate careat, qua faciat vel vnum & minimum opus bonum: an verò tantummodo, qua totam iustitiæ legem impleat, ab omnibus omnino declinando peccatis. Miris enim tricis planissima Augustini mens à Scholasticis radicem eius non penetrantibus implicata est.

Ad primum igitur quod attinet, duplici sensu intelligi potest, liberum arbitrium perijsse de humano genere. Primus est, vt ipsa potentia, quæ non est aliud, nisi voluntas qua aliquid volumus, perijsse censeatur: alter, vt status voluntatis, secundum quem aliquid potest liberè velle, saluâ licet potentiâ, interierit. Pelagiani igitur quando impingebant Augustino calumniam illam, quod liberum arbitrium per peccatum interijsse traderet, non iuxta primum, sed juxta secundum sensum loquebantur. Iulianus enim sæpius & apertè profitebatur juxta Augustinum, Voluntatem velle posse malum, sicut ex superioribus satis intelligendum est. Velle autem non potest sine potentia voluntatis. Sensus igitur calumniæ Pelagianæ fuit, quodd iuxta doctrinam Augustini status liberæ voluntatis perijsset, ita videlicet, vt quicquid jam homo vellet, siue bonum, siue malum, non jam amplius liberâ voluntate vellet; eo modo quo nos diceremus, somno perire libertatem. non quasi potentia voluntatis auferatur; sed quia status libertatis tollitur, vt illo impedimento præpedita, nullo motu libero voluntas dormientis moueatur.

E Inde porro ista Pelagiana accusatio profecta fuit, quod libertatem voluntatis in eo essentialiter sitam esse crederent, quod voluntas simul posset velle bonum & malum. Quod partim ex antè citatis Iuliani testimonijs, partim & vberiùs ex Pelagianorum dogmatum explicatione liquet. Hic vnum aut alterum locum allegasse sufficit. Nam hinc ista Iuliani formalis definitio: *Libertas arbitrij, qua à Deo emancipatus homo est, in admittendi peccati & abstinendi à peccato possibilitate consistit.* Ex imper. f. 118. qua colligit consequenter paulo pòst: *Et boni possibilitas & mali bona est: quoniam per se bonum facere laus virtutis est; posse malum facere testimonium libertatis.* Itaque addit: *Possibilitas est ad hoc solum excubans, ne homo vel in peccatum à quoquam impellatur, vel à peccato abstrahatur voluntate captiua.* Li-

Vide lib. 2. de hæres. Pelag. cap. 1. & 2. Lib. 1. oper. fol. 120. fol. 121.

Eodem lib. 1. **B**ertas enim secundum ipsum est propulsatrix necessitatum, ut nemo sit vel bonus vel malus, cui non sit liberum esse contrarium. Ex quibus & similibus locis perspicuum & certum est non agnovisse Pelagianos ullum actum liberum, siue bonum, siue malum, qui non à libero arbitrio cum illa indifferentia contrarietatis efflueret. Nam hinc factum est, ut cum Augustinus dixisset: *Voluntas quæ libera est in malis, libera in bonis non est*; Iulianus hoc acerbissimè reprehenderet: *Non minore planè, inquit, stultitiæ professione, quàm profanitate, liberum vocas, quod dicis nisi vnum velle non posse.* Cum igitur illa esset fixissima Pelagianorum, & eorum iudicio indubitata veritatis & certitudinis sententia, nemini mirum videbitur, cur Augustinum tam amarulentis conuitijs incesserent. Putabant enim apertissimè negari ab ipso libertatem arbitrii, idque non solum in actibus bonis, quod ultro apertissimè Augustinus fatebatur; sed etiam in malis: quia, ut jam audiuius, *stultum esse putabant hoc liberum dici, quo nisi vnum (scilicet contrariorum seu solum malum) vel non potest.*

Cum igitur iste sit calumniæ Pelagianæ sensus, per facile est intelligere, quo sensu Augustinus illam depellendo, liberum arbitrium de humano genere perijsse neget. Nam quamvis sentiat, & constanter doceat, libertatem ad bonum peccato perijsse, ita ut antequam per fidem & gratiam liberetur, non possit quicquam facere operis boni; non tamen idcirco iudicio & sensu Augustini sequitur, liberum arbitrium, siue potentiam spectes, siue statum, juxta quem aliquid libere velle potest, peccando perijsse. Nam saltem antequam per fidem liberetur, liberum arbitrium liberrimè peccare potest, quamvis in illo statu bonum velle non possit. Nam ad actum liberum non requiritur indifferentia contrarietatis, non diffidentibus illam veritatem etiam Neotericis: cum hoc in Dei, & Angelorum, atque hominum beatorum libertate, manifestum sit. Merito igitur etiam suolata per peccatum boni agendi libertate, negat Augustinus liberum arbitrium de humano genere perijsse. Ut summum enim sequitur ex illa servitute, qua sub peccato sibi dominante captivum jacet, libertatem arbitrii ad pauciores actus, videlicet ad solos malos coarctatam esse. quemadmodum vice versâ ex immobili illa servitute iustitiæ, qua diuini amoris vinculis captiui, Deo, felici necessitate seruiunt, sequitur arbitrium voluntatis ad solos actus bonos restrictam esse, sine præiudicio libertatis. Utrobique enim ad actus sibi convenientes, siue malos tantum siue bonos tantum, incolumis manet. Hoc igitur sensu negat semper August. liberum arbitrium perijsse, quia videlicet non perijt ad malum; quamvis ad bonum nullum sit, nisi per gratiam antè liberetur. Cui sensui asserendo plurima & luculentissima edidit testimonia, quorum nonnulla suprà dedimus. Nam hinc illud ad Bonifacium: *Arbitrium sui in malo liberum dicimus: ad agendum verò bonum Dei gratiâ liberandum.* Et illud apertissimum, quo calumniam jugulat: *Libertas quidem perijt, sed habendi plenam cum immortalitate iustitiam, &c.* Nam liberum arbitrium usque adeo in peccatore non perijt, ut per illud peccent, maximè omnes, &c. Et infra: *Hæc voluntas, quæ libera est in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est.* Quæ sententia quia omnium apertissimè mentem Augustini expresserat, sine fūco declarando, post peccatum ante liberatricem gratiam solam libertatem in malis, deletâ funditus boni agendi libertate, remansisse, maximè Iuliani stylum acer-

bitatemque prouocauit, ut propterea dixerit Augustinum in illo opere audacius quid sentiret aperuisse: imo illa ipsa verba paulo antè citata (*stultitiæ & profanitatis* argueret, eo quod Augustinus profiteretur, liberum esse) dixerat enim *libera est in malis, & non in bonis* quod nisi vnum velle non posset. Quam tamen suam professionem tantum abest, ut Augustinus inficietur aut retractet, ut potius verissimam esse ex Dei & beatorum libertate probet, & Iulianum errasse scribat, sicut suprà declarauimus. Sexcenta loca produci possent, quibus semper in Pelagianos collimando inculcat Augustinus, eatenus peccato non perijsse libertatem, quia homo manet liber iustitiæ, & peccati seruus, hoc est, quia libera voluntate peccato seruit, quamvis iustitiæ seruire non possit, nisi eum filius ante liberauerit. Sed in re aperta non est amplius immorandum.

Majorem difficultatem habet, quo pacto non solum liberum arbitrium peccato perijsse neget Augustinus, quod propter libertatem, qua peccata perpetrantur, intellectu facile est; sed etiam expresse Pelagianis respondendo dicat: *Liberum arbitrium & ad malum & ad bonum confutandum est nos habere.* Et in Epistola secunda ad Valentinum: *Catholica fides neque liberum arbitrium negat, siue in vitam malam, siue in vitam bonam.* Nam illis locis indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum videtur etiam post peccatum asserere, & ita præcedenti assertioni suæ strenuè contradicere.

Respondemus, per hæc & similia loca non hoc velle significare Augustinum, quod arbitrium post peccatum sit adhuc liberum, & indifferens ut faciat bonum & malum, sicut antè peccatum fuerat. Hoc enim illa peccati seruitus, & captiuitas, cui arbitrium subjugatum est, & liberationis necessitas, & quicquid huc usque tam operose extot & tam multiplicibus Augustini & Pelagianorum testimonijs demonstrauimus, prorsus falsum, & directissimè contra Augustini mentem esse conuincit. Sed hoc vult Augustinus, liberum arbitrium voluntatis esse id, quo non solum malè, sed etiam bonè, viuimus, nec vitam tantummodo malam, sed etiam bonam agimus. Per quid autem seu quâ potestate faciamus aut malum, aut bonum, alia quæstio est: cuius solutionem quamuis non illis verbis, tamen alijs plerumque Augustinus adungere solet; ne quis imperitior fortè suspicetur, quod sicut neutrum sine libera voluntate nostra sit, sic etiam vtrumque indifferenti nostrâ voluntate fiat, etiam si gratia voluntati non conferat boni agendi libertatem, seu potestatem. Eadem enim sunt potestas boni & libertas boni; cum hoc sit nobis liberum facere, quod habemus in nostra potestate; hoc non sit nobis liberum, quod non habemus in potestate, seu cuius non habemus potestatem; ut infra latius explicabimus. Hunc igitur errorem præcauens Augustinus, in vtroque loco sese explicat. Nam cum dixisset, nos habere liberum arbitrium, *ad malum & ad bonum faciendum*, nullo interjecto subiicit: *Sed in malo faciendo liber est quisque iustitiæ, seruusque peccati,* hoc est, per se liber est, non opus est aliquo qui arbitrium faciat liberum ad malum: *In bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Et in Epistola ad Valentinum, cum dixisset, Catholicam fidem non negare liberum arbitrium, *siue in vitam malam, siue in bonam*, mox adiicit: *Neque tantum ei tribuit, ut sine gratia Dei valeat aliquid, siue ut ex malo conuertatur in bonum, &c.* Hoc est, non ei tantum tribuit, ut sine gratia

Lib. 1. oper. imper. f. 135.

Lib. de cor. rep. & grat. c. 120.

lib. 2. ad

Bonif. c. 9.

Lib. 1. ad

Bonif. c. 1.

lib. c. 3.

liberum sit ad conuertendum se ex malo in bonum. Arbitrium enim non valere ad se conuertendum, seu non habere potestatem se conuertendi, idem est quod non habere libertatem se conuertendi, vt iam diximus. Eundem sensum suum perspicue explicat libro secundo ad Bonifacium:

Lib. 2. ad Bonif. c. 5. Peccato Ad arbitrium liberum de hominum natura perisse non dicimus: sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo, hoc est, in malis per se esse liberum nemine liberante: ad bene autem pieque viuendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adiuta; hoc est arbitrium ad bonum non esse liberum, nisi gratia liberetur, & non solum liberetur, sed etiam adiuuetur. Illa enim duo disertissime hinc distinguuntur, latoque limite inter se differunt, vt suo loco dicendum erit. His igitur & similibus locis plurimis non hoc vult Augustinus, quod arbitrium jam post lapsum ante fidei liberationem adhuc sit liberum ad bonum faciendum & malum: sed hoc tantummodo, quod neque male neque bene viui possit sine libertatis arbitrio: neque enim potest esse actus vel malus vel bonus, nisi libera voluntate peragatur: sed vnde vel in hanc vel in illam partem illa libertas veniat, & vtrum vel per se ipsi arbitrio præsto sit, an aliunde afferatur, pœne semper post exortos Pelagianos studiosè adijcit, nequis alioquin pari modo libertatem in vtramque partem post peccatum præsto & superstitem esse arbitretur. Duplici enim errore Augustinus jam in finem declinante hæresi Pelagianâ, cingebatur, vno Pelagianorum clamantium, homini *reluctanti* per gratiam

Ibid. studium veritatis immittit: imo verò gratiam sine

Lib. de grat. Christi. c. 7. voluntate nostra in nobis perficere sanctitatem: altero quorumdam Monachorum, sub Valentino militantium Deo, qui putabant non solum per gratiam tolli libertatem ad bonum, sed etiam in die iudicii hominibus non esse secundum merita re-
Cap. 2. & 3. pendendum; quasi videlicet hoc ipso quo gratia nos facit facere, etiam libertas ad malum faciendum tolleretur. Vt vtrosque confutaret Augustinus proficitur nos habere liberum arbitrium ad bonum & malum, hoc est, vtrumque fieri nostrâ libera voluntate: sed ita tamen, vt libertatem ad

bonum non nisi gratia gratuito largiatur. Et hinc est, quod in libro de gratia & libero arbitrio ad Monachos illos instruendos exarato, vt probet in homine esse liberum arbitrium ad bonum, totis viribus ea omnia studiosissime congerit, quæ tantummodo probant, vitam bonam non aliter fieri nisi hominis voluntate; vt pote quæ per præcepta, & comminationes ipsum velle & nolle prouocantes (quæ sine libera voluntate fieri nequeunt) in Scripturis conueniunt. Hinc est quod similiter aduersus Pelagianos libertatem ad bonum sibi ereptam esse per Augustini doctrinam conquerentes, quasi per gratiam sine libera voluntate bene viueretur, sic se tueatur Augustinus, vt dicat se potius defendere liberum arbitrium ad bonum, eo quod vnicam illam causam, quæ libertatem arbitrio captiuo tribuit, videlicet gratiam studiosè

Epist. 107. tueatur: Quomodo, inquit, dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui consentiunt omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi suâ liberâ credere voluntate, cum potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda, & agenda sit liberum? Breuiter vtrumque dixit, nec negari à se liberum arbitrium ad bonum, nec sine gratia posse liberum fieri: vt sic intelligeremus non aliter se dixisse quod habeamus post peccatum liberum arbitrium ad bonum, nisi

quia bonum fieri nisi liberâ voluntate non potest: quamuis illa libertas per gratiam antè sit largienda, sine qua liberante nullo pacto bonum fieri potest, sed tantum malum. Quem sensum suum luculentius in libris. Retractionum explicuit. Nam in libris de libero arbitrio plurima cum Manichæis disputando dixerat, quæ significare videbantur adhuc post lapsum superesse nobis libertatem ad bonum, quamuis eam gratia non tribueret. Dixerat enim, in voluntate nostra esse constitutum vt fruamur vero bono: voluntate nos laudabilem & beatam vitam degere: tanta facilitate hominem rem tantam assequi, vt nihil aliud ei quàm ipsum velle sit habere quod voluit: hominem rectè viuere cum vult posse: quid quisque sectandum & amplectendum eligat, in voluntate esse positum: neminem naturam suam cogere vt peccet: omne peccatum caueri posse, & similia multa quibus Pelagianorum sententia confirmari videbatur, qua tenebant arbitrium adhuc post lapsum non tantum esse liberum ad malum, sed etiam ad bonum; nec opus esse, vt gratia captiuo arbitrio adferat libertatem, qua facere possit bonum. Hæc igitur omnia sic Augustinus explicat, vt neget se libertatem faciendi boni arbitrio post peccatum tribuisse; sed tantummodo hoc se testimonijs istis profiteri quod vita bona, & laudabilis, & beata, & peccati deuotio fieri nullo modo queant sine libera voluntate: quæ tamen libertas voluntatis nisi per gratiam tribuatur, nihil istorum, quæ commendauerat, à captiua sub concupiscentijs voluntate

possit fieri. Sic igitur ipse loquitur, postquam sua supradicta testimonia in fauorem voluntatis libera prolata retulisset: In his atque huiusmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani vel putare possunt suam nos tenuisse sententiam: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est, qua & peccatur, & rectè viuatur; quod his verbis egimus. Ecce quâ ratione sentiat nos habere liberum arbitrium ad bonum, nimirum, quia non fit sine libera voluntate: quod verissimum est, etiamsi illa libertas jam desit nobis, antequam per gratiam Deus eam quibus voluerit largiatur. Audi Augustinum hoc ipsum præcedentibus verbis adiungentem: Voluntas ergo ipsa nisi Dei gratiâ LIBERETVR, hoc est, libera fiat à seruitute qua facta est serua peccati, & vt vitia superet adiunetur, rectè pieque viui à mortalibus non potest. Et hoc diuinum beneficium, quo liberatur, nisi eam præueniret, iam meritis eius daretur, & non esset gratia; quæ utique gratis datur. Quasi diceret, tamen si bene viui non possit sine libera voluntate, & eatenus habeamus liberum arbitrium ad bonum, nisi tamen voluntas libertatem illam per gratiam accipiat, nunquam libera fiet, vt bene viui possit: quia bene viui sine libera voluntate non potest. Nec minori perspicuitate in eodem libro hoc egit alibi. Nam quærens, vtrum & peccatum & rectè factum in libero sit voluntatis arbitrio; statim adijci:

quod ita esse omnino verissimum est. Ecce etiam rectè factum etiam post lapsum est in libero voluntatis arbitrio: nempe, quia sine libero voluntatis arbitrio fieri nequit. Vnde verò ista libertas arbitrij vt rectè faciat? Audi: Sed vt ad rectè faciendum liberum sit, Dei gratiâ liberatur. Tanquam certum relinquens, nisi gratiâ liberetur, nullo modo esse posse liberum ad rectè faciendum. Rursum cum dixisset, in nostra positum esse potestate mutare voluntatem & operari bonum; quo significasse videbatur, liberum esse nobis aliam voluntatem assumere, cum hoc sit liberum, quod est positum in nostra potestate; dubium tollit per hoc quod

Lib. 1. Retract. c. 2.

Ibid.

Lib. 11 Retract. c. 26.

Ibid. c. 2. exponens adiicit: *Quod non est contra gratiam Dei, A* quam prædicamus, quæ scilicet tribuendo potestatem boni operis, tribuit etiam libertatem. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem. Ecce libertatem arbitrij ad bonum: sed ea potestas nulla est: nisi à Deo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: quasi diceret, sed ea libertas nulla est, nisi à Deo detur. Cum enim hoc sit in potestate, & consequenter liberum nobis, quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate hoc est, tam liberum quam ipsa voluntas est, seu, volitio: sed præparatur seu datur voluntas à Domino. Eo modo ergo dat potestatem, scilicet dando voluntatem seu volitionem, & consequenter libertatem. Sic intelligendum est & quod dixi postea, in nostra potestate esse, *B* id est, liberum esse nobis, ut vel inseri bonitate Dei, vel excidi eius severitate mereamur: quia in potestate nostra non est, seu non est, liberum, nisi quod nostram sequitur voluntatem. quod scilicet cum volumus facimus. Quibus verbis videbatur nobis asserere libertatem arbitrij etiam ad bonum. Sed audi, unde & quando nobis illa libertas arbitrij: quæ cum fortis & potens præparatur à Domino, id est, cum Dominus fortem potentemque inspiraverit homini voluntatem, quod nunquam fecit, aut facit aut faciet ante fidem, facile sit opus pietatis etiam quod difficile atque impossibile fuit: quasi diceret, tunc opus pietatis est liberum nobis, qui in nostra iam diuinitus positum potestate.

Ex quibus omnibus rectè colligas, non alio sensu nobis post lapsum ante reparationem superesse libertatem arbitrij ad bonum, nisi quia arbitrium est tantum modo capax boni, hoc est, quia Deo quod amissum est reparante, actualement libertatem boni faciendi recipere potest. Per hoc enim ipsum, quod imago Dei est, licet attrita jam vanitate, & obsoleta vetustate, libertatem potestatemque bonæ voluntatis recipere, eaque recepta bonum iterum velle, ac diligere, & operari potest. Et in hoc differt Augustini sententia à peruersitate Manichæa, quæ delirabat, statum illum in quo nascimur carni subditi, & sub peccato seu sub concupiscentiæ dominatione captiui, esse naturalem homini statum; ita videlicet, ut natura eius ista esset naturaliter mala & incapax boni. *Manichæus* immutabilem substantiam mali, inquit Augustinus, natura Dei sui miscet insanus, & eandem naturam Dei potius corruptibilem facit, & sub aliena natura vult esse captivam. Fides autem Catholica bonam, sed tamen mutabilem creaturam in deterius voluntate: ac per hoc depravatâ suâ vitiatâque naturâ, non sub aliena substantia, sed sub peccato suo ream dicit similiter detineri. Nullo ergo modo Manichæum sapit, quisquis ponit, naturam humanam bonam esse & liberam conditam; sed propriæ voluntatis vitio boni faciendi libertate spoliata, & gratiæ beneficio reparabilem. Hoc enim Catholica fides docet, & hoc ipsum docendo Manichæum destruit, qui nec vult bonam esse conditam, neque cum libertate faciendi boni: sed sicut nunc nascitur sub peccato captivam nec vitij deletionem, sed sola naturarum separatione posse liberari. Eandem illam recipiendæ libertatis bonæ capacitatem nobis tantummodo esse reliquam significavit Augustinus alibi disertissime. Cum enim ageret de donis Dei, quæ per gratiam ita tribuuntur, libertatem operandi boni vel secum inuisibiliter conjunctam habeant, qualis est charitas, vel ita præcedant, ut precibus impetrent, qualis est fides; *Possit* inquit, habere fidem, sicut posse habere charitatem, natura est hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere, charitatem, gratia est fidelium. Quod nomine charita-

tis in libertatem mutato, eodem modo parique veritate de libertate arbitrij ad benefaciendum dici potest: posse recipere libertatem operis boni naturæ est hominum: recipere autem libertatem, gratiæ est fidelium. Charitas enim est illa vera libertas, qua arbitrium à peccati dominantis captivitate liberatur, ut suo loco demonstrabitur: quæ libertas, sicut & charitas solâ gratiâ Christi restituitur. Unde succinens Augustino Prosper in asserenda Catholica sententia, destruendaque Manichæa: Nec naturali, sed captivo motu versatur in vitio, donec moriatur peccato, & vivat Deo: quod sine gratia Dei facere non potest: quia libertatem, quam libertate perdidit, nisi Christo liberante non recipit. Et ut ostenderet, quantopere malorum hominum arbitrium à boni operis faciendi libertate remotum sit, & quàm arctè sub concupiscentiæ servitute captivum, audet ac dicit: Hoc inter malos homines distat & demones, quod hominibus etiam valde malis superest, si Deus misereatur, reconciliatio, demonibus autem nulla est in æternum servata conversio, hoc est voluntatis mutatio qua liberè velint id quod amiserunt bonum. Nam ut Augustinus de libero arbitrio diaboli dicit: Regit filios dissidentiae seu incredulos ad arbitrium suum: quod nec ipse habet liberum ad benefaciendum; sed ad maximam malevolentiam poenâ sui sceleris obduratum. Unde nemo sana fidei credit, aut dicit, hos apostatas Angelos ad pristinam pietatem correctâ aliquando voluntate converteri. Et de libero arbitrio hominis, qui ad arbitrium diaboli regitur: Responde, quomodo ad declinandum à malo, & faciendum bonum, liberum habeamus arbitrium, quando erat sub potestate tenebrarum. Unde nos si, quemadmodum dicit Apostolus, Deus eruit, ipse utique illud liberum fecit. Si Christus illud eruendo liberum facit, nec aliter liberum fieri potest, profecto illud non eruendo, in æternum captivum, hoc est, non liberum permanet: hæc solâ inter arbitrium demonum & infidelium superstitie differentiâ, juxta doctrinam Prosperi & Augustini, quod obdurato illorum arbitrio nulla est in æternum servata conversio seu arbitrij liberatio; horum arbitrium, si Christus in hac vita misereatur, liberari seu liberum ad benefaciendum fieri potest.

Resp. ad 5. obiect. Vincent.

Ad 6. obiect. Vincent.

Epist. 107. ad Vitalem.

CAPVT XIV.

PROPONITVR AC DECLARATVR, quomodo illa de amissa boni faciendi & à peccato abstinendi libertate, peccandique necessitate intelligi debeant.

*E*DECLARANDA jam superest secundâ difficultas, quam præcedenti capite tetigimus, quo videlicet modo intelligi debeant, quæ suprâ de amissa boni faciendi & à malo abstinendi libertate, ipsaque peccandi necessitate dicta sunt. Multi enim Philosophicis magis hac de re disputationibus, & cogitationibus, quàm Ecclesiasticæ doctrinæ regulis assuefacti, ad amissam omnem boni faciendi libertatem, & incumbentem humano generi peccandi necessitatem quasi ad Manichæum spectrum exhorrescunt. Quod ut fugiant quàm longissimè, incognitâ sanctissimo Doctore ac discipulis eius politicâ aperuerunt. Hoc est, excogitatis ex Philosophia gentium effugijs, quæ nunquam antiquis illis Patribus ad rem istam explicandam vel in mentem venerunt, doctrinam eorum immutarunt. Quapro-

Lib. 1. oper. imper. f. 123.

Lib. de prædest. 55. c. 5.

pter genuina eorum sententiā paulo operosius A eruenda est, vt omnibus pateat, quān apertē recentiores à fundatissima & Ecclesiæ antiquæ receptissima doctrina discesserint. Menem enim eorum tam esse perspicuam ausim dicere, vt vel ipsos aduersarios ejus, eā propositā, aut oculos claudere necesse sit, aut doctrinam eorum non aliò torqueri posse, profiteri.

Bonum igitur, ad quod liberum arbitrium vel non liberum esse dicitur, aliud juxta recentiores est spirituale, quod ad vitam æternam vtile est, aliud morale. Illud à fide incipi volunt, & in omnibus actibus suis eam supponere; hoc fidem etiam præuenire, & in infidelibus quoque, nedum fidelibus, naturæ & rationis ductum sequentibus posse habere locum. Itaque facile admittunt, humanum arbitrium respectu actus fidei, spei, charitatis, cæterorumq; bonorū operum, ex Christianis illis alijsque infusis virtutibus profluentium, non esse antè gratiam liberum; quamuis respectu virtutum, operumque naturalium, quæ moraliter tantum bona sunt, liberum ante gratiam esse non desinat. Quapropter cū Augustinus toties dicit, amissam esse peccato arbitrij libertatem, hoc intelligent respectu fidei, veræque justitiæ, hoc est, respectum illorum operum, quæ ex fide Christi proficisci debent, vt ad salutem veram, vitamque æternam aliquid operanti conferre possint. Nam hujusmodi opera non possunt villo modo à voluntate fieri nisi gratia Dei per Christum Iesum arbitrium ante liberauerit, vel certè adjuuerit. Nam arbitrium fieri liberum, in recentiorum scholis jam pœnè inauditum est. Verum hoc esse, neminem fides Catholica dubitare sinat: quæ contra Pelagianos docet, nos neque credere posse Deo reuelanti, neque sperare vitam æternam, neque diligere Deum, vt ad salutem expedit, neque bonum ad assequendam vitam æternam conferens posse operari, nisi Deus illa ipsa per gratiam in nobis operetur. Hoc plurima Scripturarum, & Conciliorum Canones apertissimè docent. Nam hoc voluit Christus, cū dixit *Sine me nihil potestis facere*. Et Apostolus ad Philippenses: *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi*. Et rursum: *Deus est enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate*. Et in primis ad Corinthios: *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? &c.* Quem locum velut inuictum ad asserenda etiam minima salutis æternæ bona gratiæ Dei, sæpè Augustinus vsurpat. Quæ doctrina pluribus Canonibus Concilij Palæstini, Carthaginensis, Arausici, ac denique Tridentini confirmata est. Neque quemquam, quodd sciam Catholicorum sibi habet aduersarium; vt non sit opus in ea vindicanda diutius immorari.

Sed sicut certum est, hoc Augustinum in primis docuisse, quando tradidit, amissam esse libertatem faciendi operis boni; ita doctrinam ejus longè latiùs patere, non minùs exploratum est. Docuit enim, non tantum non esse liberum arbitrium nostrum, hoc est, non habere in sua potestate & libertate facere opus veræ pietatis, vitæque æternæ meritorium, nisi antè gratia Christi arbitrium liberauerit, & ad omnem actum, & sermonem, & cogitationem adjuuerit; sed etiam non esse liberum, seu non habere in sua potestate facere opera moraliter bona: ita videlicet, vt non solum non habeat potestatem, qua vniuersam justitiæ moralis legem impleat; sed nec illam, quæ vel vnum opus moraliter bonum operetur. Moraliter autem bonum sensu planissimo hic nihil aliud appel-

lamus, quàm actum quādam honestate morali ita bonum, vt non sit peccatum, siue ad vitam æternam conferat siue non conferat. A qua boni moralis notione nec Scholasticos dissentire puto. Sic enim video nonnullos actum moraliter bonum, & actum sine peccato pro iisdem vsupare. Si enim peccatum fuerit, quantacunque exteriori vel interiori honestate vestiatur, nemo eum dixerit esse moraliter bonum: nec ad ejusmodi actum quisquam gratiam arbitrij liberatricem opus esse iudicauerit. Huc igitur redit ista disputatio, vtrum senserit Augustinus ac discipuli ejus, & consequenter Catholica Ecclesia, quæ doctrinam eorum in hac parte aduersus Pelagianos amplexa fuit, arbitrium post lapsum hominis ita captiuum esse, & boni faciendi libertate spoliatum, vt quicquid fecerit ante gratiam, hoc est, antè fidem, unde libertas à peccato incipit, non tantum nihil ad pietatem & salutem conferat, sed neque sit moraliter bonum, vtpote quodd sit verum & propriè dictum peccatum? A qua controuersia reipsa non differt illa, in qua communiter quæri solet, Vtrū omnia opera infidelium, seu eorum qui carent fide, sint peccata? Nam si peccata sunt, profectò non possunt esse moraliter bona: neque vicissim, si moraliter bona sunt, possunt esse peccata. Alterutrum autem necessarium est, vt vel sint peccata, vel saltem moraliter bona. Nam ea non esse veræ pietatis atque religionis opera, vel salutis æternæ meritoria, apud Catholicos Doctores extra controuersiam est.

Itaque in hac quæstione indubitatum existimamus, esse illam sententiam sancti Augustini atque discipulorum ejus, quam jam jam diximus, nullum videlicet opus bonum, ne quidem moraliter, ab humano arbitrio posse fieri nisi per gratiam, non quamlibet, sed fidei liberetur: vt proinde ante fidem non sit ei liberum à peccato, dum hîc & nunc agere meditatur, abstinere, sed quocunq; sese verterit, quādam humanis viribus insolubili peccandi necessitate teneatur. Quā sententiæ Augustinianæ expressione satis indicamus, quo pacto illa tria, quæ suprā ex sanctissimi Doctoris lucubrationibus demonstraui, juxta mentem ejus intelligenda sint: perijsse scilicet libertatem ad bonum, non solum vt non possit ante gratiam totam justitiæ moralis legem implere, sed nec vnum quidem opus ejus. Perijsse libertatem abstinendi à peccato, vt nec in villo quidem opere peccati culpam possit effugere: inductam esse necessitatem peccandi, non tantum in aliquibus actibus, quasi tantummodo significasset Augustinus, non posse hominem ante gratiam sine omni omnino peccato viuere, eo quod necessario aliquando cadat: sed sensus ejus est, inductam esse necessitatem peccandi in omnibus actibus; eo quod omnis ejus actus antequam credat peccatum sit, siue peccati tentationem fugere, siue amplecti videatur. Hanc ejus doctrinam, quā breuissimè fieri poterit, varijs argumentorum classibus confirmabimus. Et quidem ante omnia tria argumenta ex parte legis, quam aliqui sine fide videri posset obseruare, hîc tantum leuiter delibabimus, potiùs ea tamquam indubitata supponendo, quàm operosè demonstrando, vt quæ accuratiùs tractanda sunt, cū ad legis naturam & effectus explicandos ventum fuerit.

Beilarm. lib.
5. de gra. &
lib. arbit. c. 5
& 9. & 11.

Ioan. 15.
Ad Philip.
cap. 1.
Ibid. c. 2.
1. Cor. 4.

vid. Concil.
Palæst. apud
Aug. lib. de
gestis Pelag.
c. 14. &
Epist. 106.
Cathag. can.
3. 4. 5. Con.
Arausic.
can. 7.

CAPVT XV.

OSTENDITVR, NON POSSE

unum opus bonum legis fieri ante gratiam ex tribus capitibus, ex vi legis, conflictus cum concupiscentia, & victoria contra tentationem.

IN primis igitur S. Augustinus in omnibus operibus suis tanquam veritatem capitalem constantissimè aduersus Pelagianos tradit legem, hoc est, præcepta honestæ vitæ, siue spectent pietatem, siue honestatem moralem abstinenti ab operibus naturali legi contrarijs, & faciendi bona quæ jubet, non tantum non posse omnia, sed nec vnum quidem impleri, vt peccatum illius obseruatione vitetur, siue gratia Christi, quæ per eius fidem impetratur: imo verò tantum abesse vt ad peccata vitanda per seipsa profit legis seu rei faciendæ scientia, vt potius ad grauius delinquendum incitet, nisi spiritus infirmitatem hominis opitulatus fuerit. Quod si ita fuerit, profectò perspicuum erit, nihil moraliter bonum ante gratiam siue ab ignorantibus siue à scientibus posse fieri; cum ipsa scientia legis siue scientia faciendi reatum augeat, nisi gratia præstet vt faciamus. Testimonia quibus hoc Augustinus docet sunt innumera: nos paucis hîc contenti erimus. Sic enim loquitur in Epistola ad Hilarium: Qui autem sic audiunt, quod lex dicit: Non concupisces, vt hoc quia didicerunt sufficere sibi arbitrentur, nec adiutorio gratiæ Dei ad faciendum quod iussu est dari sibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex subintravit, vt abundaret delictum. Et rursus: Iubet Deus continentiam, & dat continentiam: iubet per legem, dat per gratiam: iubet per litteram, dat per spiritum. Lex enim sine gratia facit abundare delictum, & littera sine spiritu occidit. Ecce apertissimè dictum, & ex Apostolo probatum, legem scriptam de continendo ab opere quocunque malo, siue gratia facere abundare delictum, & sine spiritu occidere: tantum abest, vt ex ea quisquam sine peccato operetur: Hinc est quod ex professo toto libro de spiritu & littera totis disputandi viribus illam sententiam Apostoli; Littera occidit, ita intelligendam esse docet, vt lex scripta in Decalogo, quæ in operibus mortaliter bonis pœnè tota versatur, non tantum non iuuat vt per ipsam aliquid boni fiat, sed potius præuaricatorem faciat. Declarat hoc ipse exemplo vnius præcepti, quod vniuersa comprehendit: Nam, inquit, hoc ideo elegit Apostolus generale quiddam quo cuncta complexus est, tanquam hæc esset vox legis ab omni peccato prohibentis, quod ait: Non concupisces. Neque enim vllum peccatum nisi concupiscendo committitur. Proinde quæ hæc præcepti bona & laudabilis lex est. Iam audi, quid illa lex, quodlibet peccatū vetans siue gratia voluntatē mutāte operetur: Sed vbi sanctus non adiuvat spiritus inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiā bonam, hoc est, charitatem (seu amorem iustitiæ, quæ præcipitur) diffundens in cordibus nostris, profectò illa lex quamuis bona auget prohibendo desiderium malum; sicut aqua impetus, si in eam partem non cesset influere, vehementior sit obice opposito, cuius molem cum euicerit maiore cumulo præcipitatus violentius per prona prouoluitur. Nescio quo enim modo hoc ipsum quod concupiscitur sit incundius dum vetatur. Et infra: Demonstrare nitimur, non in eo nos diuinitus adiuari ad operandam iustitiam, quod legem Deus dedit, ple-

A nam bonis sanctisque præceptis: sed quod ipsa voluntas nostra, siue qua bonum operari non possumus, adiunetur & erigatur impartito spiritu gratiæ, siue quo adiutoria doctrina illa est littera occidens; quia reos potius præuaricationis tenet, quam iustificat impios. Et rursus ibidem: Littera prohibens peccatum non iustificat hominem, sed potius occidit augendo concupiscentiam & iniquitatem præuaricatione cumulando, nisi liberet gratia per legem fidei. Et iterum paulo post: Ex hac promissione, hoc est, Dei beneficio ipsa lex impletur: siue qua promissione præuaricatores facit, vel vsque ad effectum mali operis, si etiam repagula timoris concupiscentiæ flamma transcendit, vel certè in sola voluntate, si timor pœnæ suauitatem libidinis vicerit. Quæ ratio, quam sæpissimè inculcat, de omnibus omnino particularibus operibus & concupiscentiæ astibus locum habet. Augustinus enim non de omnibus collectiue legibus, sed de omnibus vniuersaliter loquitur. Ex quo fit, vt plerumque de particularibus quibuscunque legibus eandem doctrinam tradat: nulla enim lex impletur lege, sed gratia. Omnis lex absente spiritu gratiæ concupiscentiam auget; Omnis præuaricatorem facit; Omnis occidit, nisi viuificet spiritus. Vnde concludit in eodem loco generatim, & Catholicam de omnibus omnino particularibus legibus sententiam tradit: Cum igitur hæc appareat distantia veteris Testamenti & noui, quod lex ibi in tabulis, hîc in cordibus scribatur; & quod ibi forinsecus terreat, hîc delectet intrinsecus; ibique fiat præuaricator per occidentem litteram (hoc est, eo ipso quo præcipitur) hîc dile-

B etor (iustitiæ præcipientis legis) per viuificantem spiritum: non ideo dicendum est, quod Deus adiunet ad operandum iustitiam, id est, iustum opus quod fiat siue præuaricatione, quia præceptis forinsecus insonat sensibus nostris, sed quia intrinsecus incrementum dat, &c. Hinc cum alibi Celestius huiusmodi scripturas recitasset: Si volueritis bona terræ comeditis, &c. Respondet Augustinus: Quasi non lex tota huiusmodi conditionibus plena sit, aut ob aliud superbis præcepta ista data sint, nisi quia lex præuaricationis gratiā posita est, &c. Et de particulari lege frenandi linguam: Neque hoc ideo dixit Apostolus, vt huius in nos mali dominationem per negligentiam permanere patiamur; sed vt ad domandā linguam diuinæ gratiæ poscamus auxilium. Hinc semper ab eo ratio generalis omnibus omnino legibus datur, quia jubet tantummodo non iuuat, & non iuuando auget concupiscentiam nitentem in vetitum; dat scientiam non potentiam & similia; quæ apertissimè ostendunt, hanc infirmitatem oriri generaliter ex ratione cuiusque mandati, quod hoc ipso quo mandat; & non iuuat infirmitatem, vt id quod mandat operetur, necessariò præuaricatorem eius vel in opere vel in mente facit. His, inquit, Doctor gentium satis euidenter ostendit, legem non potuisse auferre, sed potius auxisse peccatum, quod auferi gratia: efficiendo scilicet vt id quod præcipitur impleatur, quoniam lex iubere nonit, cui succumbit infirmitas; gratia iuuare, qua infunditur charitas, id est, dilectio iusti operis quod præcipitur. Et apertius adhuc: Per seipsa littera occidit, quia iubendo bonū, & non largiendo charitatem, quæ sola vult bonum, reos præuaricationis facit. Et iterum: Sine Dei dono, id est, Spiritu sancto, per quem diffunditur charitas, im-

C beere lex poterit, non iuuare, & præuaricatorem insuper facere, qui de ignorantia se excusare non possit. Regnat enim carnalis cupiditas, vbi non est Dei charitas. Et libro primo de peccatorum meritis & remissione: Legis littera iubere tantum non adiunare poterat. Et libro de gratia Christi: Cum ad hoc potius valeat legis agnitio, si gratiæ desit opitulatio, vt fiat mandati

D

E

Ibid. c. 14.

Ibid. c. 19.

Ibid. c. 25.

Lib. de perf. iust. c. 19.

Lib. de nat. & grat. c. 15.

Lib. 1. ad Bonif. c. 2.

Lib. 1. oper. imperf. f. 139.

In Enchyr. cap. 117.

Lib. 1. de pecc. meris. c. 11.

Lib. de grat. Christi, c. 2.

Epist. 89.

Ibid.

Lib. de spir. & litt. c. 4.

Ibid.

Cap. 12.

præuaticatio: ubi enim non est lex, nec præuaticatio. A
Ac per hoc usque adeo aliud est lex, aliud est gratia,
vt ex non solum nihil profit, verum etiam plurimum
ob sit, nisi adiuuet gratia: Et hæc ostendatur legis utili-
tas, quoniam quos facit præuaticationis reos cogit con-
fugere ad gratiam liberandos, & vt concupiscentias ma-
las superent adiuuandos. Et cur tam exigua legis
efficacia, vt mandatum à sciente fiat? Iubet enim
magis, quam iuuat; docet morbum esse, non sanat; imo
ab eo potius quod non sanatur augetur, vt attentius &
sollicitius gratiæ medicina quærat. Quia littera oc-
cidit, spiritus autem viuificat. Quæ omnia non so-
lum de vniuersa lege conjunctum, sed de omni
lege perinde vera sunt. Omnis enim talis est, vt
jubeat tantum, non iuuat; vt doceat morbum esse
non fanet; vt sit virtus peccati; vt præuaticatio-
nis gratiâ posita sit, & similia, quæ Apostolus &
Augustinus ex Catholice fidei regulis de lege
profitentur. Quâ de causâ non minus de singulis
legibus, quam de vniuerso legum complexu idem
omnino Augustinus tradit. Nam cum de castita-
te seruandâ illa verba protulisset: Noli vinci à
malo, sed vince in bono malum, mox adiicit: Quod
tamen vt fiat, adiuuat gratia: quæ nisi adiuuerit, ni-
hil lex erit nisi virtus peccati. Augetur enim concupis-
centia, & maiores vires accipit lege prohibente, nisi ad-
iuuet spiritus gratiæ. Et concludens disputationem
suam de lege quacunque generatim: Homo ergo,
inquit, gratiâ adiuuatur ne sine causa voluntati eius
iubeatur. Et libro secundo operis imperfecti, cum
Iulianus diceret, peccatum esse infractum censu-
râ legis, & multâ ex parte restrictum, responderet
Augustinus: Mentitum igitur esse Apostolum, qui
ait: Lex subintravit, vt abundaret delictum. Cum
vero iterum dixisset, promulgatam esse legem, vt
peccatum proderetur & caueretur, reponit Augu-
stinus: Vt proderetur, verum dicis hoc & nos dicimus:
vt autem caueretur, non lex, sed gratia; non littera, sed
spiritus fecit. Lex enim subintravit, non vt caueretur,
sed vt abundaret peccatum. Infinita occurrunt hu-
iusmodi in toto Augustino quæ latius alibi dedu-
cenda sunt. Hæc sufficiunt, vt mentem ejus hanc
esse noscamus; vt legis præcipientis nullum omni-
no opus bonum hoc est, absq; præuaticatione legis
posse fieri. Quod disertissimis verbis subinde di-
cit: Lex sancta & iusta & bona, nec ipsa est gratia, &
nihil ex ea rectè fit sine gratia. Et, cur, quæso nihil?
Quia non est data quæ posset viuificare; sed præuatica-
tionis gratiâ posita est. Et alibi: Non potest homo boni
aliquid velle, nisi adiuuetur ab eo, qui malum non po-
test velle, hoc est gratia Dei per Iesum Christum.

Secundò igitur docet consequenter Augusti-
nus, sub lege ante gratiam, hoc est, antequam ho-
mo in Deum credat cuius gratiâ voluntas ad fa-
ciendum id quod præcipitur iuari debet, nullum
ne quidem conflictum esse cum rerum terrenarum
cupiditatibus, quibus vincit; sed eas homi-
nem semper sequi: tantum abest vt id faciat quod
lex iubet. In bonis caro concupiscit aduersus spiritum:
Nam in malis non habet contra quem concupiscere, ibi
enim concupiscit aduersus spiritum, ubi est spiritus. Et
libro de continentia de lege repugnante legi men-
tis: Hanc pugnam non experiuntur, in semetipsis nisi
bellatores virtutum debellatoresque vitiorum. Non ex-
pugnat concupiscentia malum nisi continentia bonum.
Sunt autem, qui legem Dei omnino nescientes, malas
concupiscentias nec in hostibus deputant, eisque mise-
rabili cecitate seruientes insuper etiam beatos se putant
satiando eas potius quam domando. Qui vero per legem
cognouerunt eas: Per legem enim cognitio peccati, &c.
Et earum tamen oppugnatione vincuntur; qui sub lege
vivunt, quæ iubetur quod bonum est, non & datur: Non

viuant sub gratia, quæ dat per Spiritum sanctum, quod
per legem iubetur. His ideo subintravit lex, vt in eis
abundaret delictum. Auxit prohibitio concupiscen-
tiam, eamque fecit inuictam, vt accederet præuaticatio,
quæ sine lege non fuit; etiam si peccatum fuit. Ita lex,
gratiâ non adiuuante, prohibens peccatum virtus est in-
super peccati. Et in libris operis imperfecti contra
Iulianum: Contra infirmitatem verò carnis nunc Chri-
sti gratia certamen instituit, postea eius perficit sanitatem. Et iterum: Hic accipimus per pignus Spiritus
certandi & vincendi vires. Et alio in loco: Donat
etiam gratia, vt contra concupiscentiam carnis Spiritus
concupiscat. Quod alibi dicit: Aliter gratia certan-
tem facit atque adiuuat; aliter victorem sine hoste coro-
nat. Vnde generalis illa celeberrimaq; sententia
Augustini: Regnat mundi cupiditas, ubi non est Dei
charitas. Quæ doctrina in omnibus eius scriptis
familiarissima est. Quod si ne pugna quidem cum
concupiscentia sine Dei gratia, certantem facien-
te, iniri potest, perspicuum est eos in omnibus
actibus suis concupiscentiæ obedire. Lex enim,
hoc est, præceptum virtus peccati est seu concu-
piscentiæ: auget enim dum vetat concupiscen-
tiam, vt ex Apostolo & Augustino jam toties au-
diuimus. Et hæc est etiam causa, cur lex hoc est,
scientia legis sine gratia spiritus, operetur in homine
omnem concupiscentiam. Iuxta illud Apostoli: Pec-
catum occasione accepta per mandatum operatū
est in me omnem concupiscentiam. Ecce, inquit,
ad ista verba Augustinus, Iam legem nouit, lau-
dat, eique consentit, hoc est, eam bonam esse consentit,
quoniam quod illa iubet hoc & ipse vult, &c. Inest
ergo legis sanctæ scientia, nec tamen sanatur vitio-
sa concupiscentia. Inest voluntas bona, & valet ope-
ratio mala. Hinc est quod consequenter Augusti-
nus ex eodem principio docet, nullam omnino
tentationem ante gratiam & sine gratia posse supe-
rari: quæ de re quia etiam alibi latius erit differen-
di locus, hinc vno aut altero testimonio ex eorum
immensa silua contenti erimus. Sic ergo loquitur
in sermonibus de diuersis. Plane indicio suo alto &
occulto quosdam deserit Deus. Cum ille deseruerit, in-
uenit quid faciat tentator. Non enim inuenit aduersum
se luctatorem, sed continuo illi se exhibet possessorem, si
deserat Deus. Et paulo post: Sed quia sine dubio
vinceris, si illum adiutorem non habueris, si te deser-
uerit; ideo ponis in oratione; Ne nos inferas in tenta-
tionem. Et sermone decimo tertio de verbis Apo-
stoli totis disputandi viribus hoc aduersus hostes
gratiæ contendit: Nisi ille regat, cadis, nisi ille re-
gat, iaces. Et cum ex persona hæretici responde-
ret, si se subtraheret cooperatio Dei, aliquid ho-
minem adhuc posse, etsi cum labore: sicut remo
peruenimus, sed vento facilius, respondet Augu-
stinus: Non hic est adiutorium Spiritus sancti; Pro-
fus si deseruit, nihil boni agere poteris. Agis quidem
illo non adiuuante libera voluntate, sed male. Ad hoc
idonea est voluntas tua, quæ vocatur libera & malè
agendo fit damnabilis ancilla. Inculcat hoc vberius,
& præ cæteris omnibus satagit: ne quis se quic-
quam ad carnis concupiscentias reprimendas va-
lere arbitretur. Quam doctrinam hausit ille ex
Ecclesiæ precibus, quæ pro singulis omnino ten-
tationibus superandis orat: Ne nos inducas in ten-
tationem. Iuxta quam Apostolus dicit: Gratiarum
autem Deo, qui dat nobis victoriam in Christo Iesu. Et
August. ipsumque Concilium Palæstinum tan-
quam exploratam hæresim condemnauit illam
sententiam, quæ Celestius dixerat, victoriam no-
stram non esse ex Dei adiutorio, sed ex libero arbitrio.
Vnde Augustinus illam Catholice fidei confes-
sionem iuxta Concilij Palæstini sanctionem po-
stulat

Lib. de grat.
& lib. arb.
c. 4.

Lib. 2. oper.
imperf. cont.
Iul. f. 279.

Fol. 281.

Lib. 3. ad

Bonif. c. 8.

Lib. 1. ad

Bonif. c. 3.

Serm. 43. de
verbis Do-
mini, c. 6.

Lib. de Con-
tinentia, c. 3.

Lib. 2. oper.

impe. f. 342.

Ibid. f. 345.

Ibid. f. 396.

In Enchir.

c. 117.

Lib. de gestis

Pelag. c. 7.

Ibid.

Serm. 9. de

diuersis, c. 9.

Serm. 13. de

verbis Apost.

Lib. de gestis

Pelag. c. 18.

Epist. 106. stulat à Pelagio: Fateatur, quando contra tentationes concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed adiutorio Dei nostram provenire victoriam.

Neque vero moueat quemquam, quod subinde Augustinus doceat, aliquem esse conatum hominis ad fugiendam superandamque peccati tentationem sub lege ante fidem; ut propterea falsum putet id quod diximus, nullam esse pugnam, multo minus victoriam tentationis ante fidem aut gratiam. Nam huiusmodi pugna; adde etiam, si libet, victoria, non est eiusmodi, ut per eam peccata caueantur, cuiusmodi nos hic quarimus; sed ut alijs peccatis alia peccata impugnentur aut superentur. Quod ut euidentius pateat, & inde veritas vberius declaretur.

Tertio doctrina sanctissimi Doctoris indubitata est, pugnam aut victoriam, quæ ante fidem contra peccatum obtinetur, siue peccati tentationem cauendo, siue superando, non aliter fieri nisi superbia in animo, vel certè timore carnali, aliaue concupiscentia terrenâ dominante. Neutro autem modo peccati tentatio aut cauetur aut vincitur; sed ex vna in illam animus cadit. Hoc autem non est peccatum operis moraliter boni susceptione fugere; sed peccata in peccata mutare. Pugna enim ista carnalis non spiritualis est, in qua siue vincat animus, siue vincatur, semper peccati reatum contrahit. Si enim vincitur tentatione, sine excusatione reus est, quod plerumque sub lege contingit: si vincit, occultius, vel superbia, vel timore, vel alia cupiditate superatur. Tripartita ista diuisio sigillatim testimonijs eius astruenda est. Audi igitur quid de huiusmodi carnalium hominum pugna censeat, cuiusmodi esse omnes ante fidem nemo Christianus dubitare potest. Nam in quæstione prima libri primi ad Simplicianum de illis Apostoli verbis loquens:

Lib. 1. ad Simplician. 2. l. Si autem quod nolo, hoc facio, consentio legi, &c. Consentit ergo legi, inquit, non in quantum facit quod illa prohibet, sed in quantum non vult quod facit. Vincitur enim nondum per gratiam liberatus; quamvis iam per legem & nouerit se malè facere, & nolit, &c. Loquitur enim adhuc ex persona hominis sub lege constituit, nondum sub gratia, qui profecto trahitur ad malè operandum, concupiscentia dominante, atque fallente dulcedine peccati prohibiti, quamvis ex parte notitia legis hoc improbet. Et paulo post: Inuenit eam (legem) bonam sibi esse, volens facere quod illa iubet, & concupiscentia superante non valens: atque ita se prauaricationis reatu implicatum videt, ad hoc ut gratiam liberatoris imploret. Et sermone quarto de verbis Apostoli de simili homine ante gratiam sub lege constituto sic loquitur: Peccator & antea erat; sed

Serm. 4. de verb. Apost. 5. l. antequam legem audiret, peccatorem se esse nesciebat: legem audiuit, peccatum vidit, conatus est vincere, superatus atque prostratus est; factus est & legis prauaricator, qui fuit ante nescius peccator. Huiusmodi apud Augustinum passim inculcata videre licet. Causa verò cur semper vel apertè superetur, dum pugnando tentatione viuicatur, vel occultius & plerumque perniciosius, cum eam superasse videtur, est illa duplex quam tetigimus; quia huiusmodi carnalium hominum pugna vel ex superbia seu animositate nascitur, vel ex timore pœnæ, hoc est, cupiditate carnali, non amore iustitiæ. Vtrouis autem modo animus peccati vrgentis tentatione superetur aut superet, semper peccatum perpetrando superatur. Hinc de superbia in talibus dominante Augustinus: Fac

Serm. 4. de verb. Apost. cap. 5. ergo, quod dixit (Deus) non facis, observa indi-

Tom. 2.

A cantem qui dixit. Sed quid facias ô homo: Ideo non vicisti, quia ad te præsumpsisti. Et Apostoli verba explicans: Cum essemus in carne, passionibus peccatorum quæ per legem sunt, sic eandem veritatem oculis subiicit: Vnde per legem sunt? Quia eramus in carne. Quid est, quia eramus in carne? Quia præsuebamus de carne. Quod paulo post explicat, de nobis confidebamus. Propter quod passionibus peccatorem per legem aucta sunt; prohibendo enim fecerunt prauaricatorem legis, quia ille qui prauaricator est factus, Deum non habuit adiutorem. Inuenit te in carne, id est, confidentem in teipso inter pugnandum, ideo te vicit. Vbi nemo non vidit, illa omnia, & causam omnium præsumptionem de viribus

B suis, maximè omnium in ijs qui fide carent, habere locum. Et sermone vñdecimo de verb. Apostoli, cum ex Apostolo docuisset, ideo datam esse legem, ut faceret te prauaricatorem: Quare vñ me faceret prauaricatorem? Quia nouerat Deus superbiam tuam. Nouerat quia dicebas: O si sit qui doceat? O si sit qui mihi ostendat! Ecce lex dicit tibi: Non concupisces, &c. Cœpisti cōari vincere quod inerat, & apparuit quod latebat. Superbe per legem factus es prauaricator. Agnosce gratiam, & esto laudator. Hoc autem in omnis omnino peccati fuga aut pugna locum habet: Neque enim, ut alibi

C docet, illum peccatum, nisi concupiscendo committitur; idque contra particulares quasunque leges, contra quas hñc & nunc concupiscentia commoueri solet. Vnde præceptum; Non concupisces: Est generale quiddam, quo Apostolus cuncta complexus est, tanquam esset vox legis ab omni peccato prohibemus: Perinde valens ac si Deus distinctè diceret: Non concupisces uxorem proximi, non ouem proximi, non hñhorem, non laudem, non diuitias, non vindictam, non concupisces vllam rem huius mundi. In omnibus enim rebus huius mundi non vtendo sed concupiscendo corrumpimur. Hæc ergo superbia de viribus suis fidens efficit, ut cum hoste dimicando etiam apertissimè plerumque superetur. Subinde vero, cum fortasse magis irascitur homini Deus, eadem superbia peccati tentationem, velut opus bonum operari conando, palam superat; sed clàm perniciosus superatur. Sibi enim placendo in opere quasi bono quod facere meditatur, sub superbiæ cogitationibus ac titillationibus arctius & insolubilius possidetur animus, quàm si ab instante sibi tentatione vinceretur; juxta illud Augustini:

D Quando sibi homo multum placet, & de sua virtute confidit, si traditur in desideria superbiæ suæ, tanto amplius augetur hoc malum, quanto magis ei cupiditates ceteræ cesserint, easque velut laudabilis hanc vnam oblectando compresserint. Quis autem dubitet, infideles non in Deo dum bonum morale videntur operari, sed de sua virtute confidere, ex qua confidentia sui ad opera quasi bona profiliunt. Sed audiamus eundem Doctorem sanctum profundissimas animæ fibras oculatissimè penetrantem: Valet itaque liberum arbitrium ad opera bona, si diuinitus adiunetur: desertum verò diuino adiutorio, quolibet scientiâ legis excellat, nullo modo habebit iustitiæ solitudinem, sed inflationem impiæ superbiæ, & exitiosum tumorem. Et in eadem Epist. dicit, eis qui non petunt auxilium ad faciendum quod lex iubet, ad hoc legem subintrasse, ut abundaret delictum: Parum est enim quia non implent quod præcepit lex, sed insuper superbiunt. Et libro tertio ad Bonifacium declarans, qui sint sub lege, & qualis eorum iustitiæ, quam quasi ex lege suis viribus operantur: Hoc est quod etiam superius demon-

Lib. 3. ad Bonif. c. 3. strauimus, eos esse sub lege, qui ignorantes Dei iustitiam

S

Cap. 6.

cap. 6.

Ser. 11. de verb. Apost. c. 8.

Lib. de spir. & lit. c. 40.

Ibid.

Lib. 1. cons. lul. cap. 3.

Epist. 896

Ibid.

(id est, quam Deus auxilio suo tribuit) & suam A
volentes constituere, iustitia Dei non sunt subiecti. Pu-
tant enim se arbitrij sui viribus implere legem iubentem,
& ista implicati superbia ad gratiam non conuer-
tuntur iuuantem. Sic eos littera occidit aut aperit
etiam sibi reos, non faciendo quod præcipit, aut putan-
do se facere quod spiritali, quæ ex Deo est, non faciunt
charitate. Ita remanent aut aperit iniqui, aut fallaci-
ter iusti: in aperta iniquitate euidenter elisi, in fallaci
iustitia insipienter elati. Et in libro quarto ad eun-

dem Bonifacium: Scientia legis sine charitate inflat,
non ad fiat, secundum eundem Apostolum. Quæ sen-
tentia similis est ei qua dictum: Littera occidit, spiri-
tus viuificat. Quale est enim, scientia inflat, tale est,
littera occidit. Et quale est, charitas ædificat, tale est,
Spiritus viuificat. Cognitio itaque legis superbum facit
præuicacitorem: per domum autem charitatis delectat
legis esse factorem. Similia in Augustino sunt cre-
berrima, vt latius suo loco dicendum erit: Hæc
satis ostendunt, quicquid suis viribus ante gra-
tiam homo conatur agere & quasi de bono opere
patrato sibi placet, superbiam esse, non iustitiam
aut opus bonum. Vnde generalis illa Augustini
& præclara sententia: Libertas sine gratia non est

libertas, sed contumacia. Et illa eius exclamatio:
O humana, non iustitia, sed nomine iustitia planè su-
perbia, quid te disponis extollere? Vnde in quæstio-
nibus Euangelicis indicat Christum à Iudæis
quæsiuisse, & non reperiisse in Iudæis vel minima

opera iustitiæ, quæ suæ mensæ, hoc est, suæ potestati
per superbiam non usurparent.

Sed quia præter illum operandi modum, quo
quis opus quasi bonum & splendidum faciens suis
viribus nititur, vbi superbia dominari solet, est
& alius, quo quis non ex amore iustitiæ quæ præ-
cipitur, & non nisi charitate diligere potest, sed
timore pænæ vel alterius temporalis boni cupi-
ditate opus præceptum facit, hunc ipsum mo-
dum operandi constantissimè semper Augusti-
nus docet obnoxium esse peccato. Quod sexcen-
tis eius testimonijs probari posset: sed pauca hic
sufficiunt vt reliqua ex suo petantur loco. Qui-

cunque (Iudæi) faciebant quod lex iubeat non adiu-
uante spiritu gratia, timore pænæ faciebant, non amo-
re iustitiæ: ac per hoc coram Deo non erat in voluntate,
quod coram hominibus apparebat in opere: potiusque
ex illo rei tenebantur, quod illos nouerat Deus malle,
si fieri posset, impune committere. Et infra ostendens
impossibile esse vt fiat opus bonum legis sine gra-
tia: Potest enim, inquit, fieri coram hominibus, non

autem coram illo, qui cordis ipsius & intimæ voluntatis
inspector est: vbi videt, etiamsi aliud faciat qui le-
gem timet, quid tamen mallet facere, si liceret. Et ad-

huc inferiùs: Et illi qui sub lege sunt, & timore pænæ
iustitiam suam facere conantur, & ideo non faciunt
Dei iustitiam, quia charitas eam facit, qua non libet
nisi quod licet; non timor, qui cogitur in opere habere
quod licet, cum aliud habeat in voluntate, quàm mallet,

si fieri posset, licere quod non licet. Et in libro de
natura & gratia: Sub lege est qui timore supplicij,
quod lex minatur, non amore iustitiæ se sentit abstinere
ab opere peccati, nondum liber nec alienus a voluntate
peccandi. In ipsa enim voluntate reus est, quàm
mallet, si fieri posset, non esse quod timeat, vt libere fa-
ciat quod occulte d. siderat. Ex his & similibus locis
apertissimum est & Augustino indubitatum, im-
possibile esse vt ille non peccet, qui pænæ timore
non peccat, quamdiu animus non mutatur, hoc est,
quamdiu timor solus animum à peccato abstrahit.
Talis enim animus nullo modo, vt Augustinus dicit,
liber est, & alienus à voluntate peccandi; talis aliud
habet in voluntate, quam in

opere; talis mallet facere, si liceret impune; ta-
lis facit opus bonum coram hominibus, non co-
ram Deo, quia non diligit id quod facit, sed om-
nino aliud quod timet amittere; talis proinde
reus est coram Deo non de bona operatione lau-
dabilis. Nam nisi animus in amorem istius boni
quod facit, ex timore mutetur, impossibile est vt
faciat opus etiam moraliter bonum. Profecto enim
in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed
timore non peccat. Et quia timor mali vnquam ori-
tur, nisi ex amore boni cuius amissionem timet,
hinc opus ex timore amittendæ rei temporalis,
& eiusdem assequendæ cupiditate factum, eo-
dem loco habet Augustinus, & neutrum opus
bonum esse concludit, ex quo quis posset gloriari;
sed potius malum, ex quo damnari. Vtraque ra-
dix ab eo tangitur in libris ad Bonifacium: Qui-
cunque ibi erant (inter Iudæos) sola quæ ibi Deus
pollicetur, terrena promissa sectantes, & quid pro nouo
Testamento ea ipsa significant ignorantes, eorum ad ip-
sorum amore & amittendorum timore Dei præcepta
seruabant; imò non seruabant, sed sibi seruare vide-
bantur. Neque enim fides in eis per dilectionem opera-
batur; sed terrena cupiditas metusque carnalis. Si au-
tem præcepta qui facit procul dubio inuitus facit, ac
per hoc in animo non facit. Mauult enim omnino non
facere, si secundum ea quæ cupit & metuit permittatur
impune. Ac per hoc in ipsa voluntate intus est reus,
vbi ipse qui præcipit inspicit Deus. Tales erant filij
terrenæ Ierusalem. Et infra iterum: Hæc plane ma-
gna distantia est, quod faciunt ista (præcepta De-
calogi) sub lege positi, quos littera occidit, terrenam
felicitatem vel cupiditate adipiscendi, vel timore a-
mittendi: Et ideo non vere faciunt, quoniam carnalis
cupiditas, quæ peccatum augetur, cupiditate ali-
ud non sanatur. Quod si ipsi Iudæi per legem instru-
cti, qui jam in Deum bonorum temporalium lar-
gitorem crediderant, quamuis boni operis largi-
torem vel adiutorem esse non crederent, in omni-
bus operibus suis, quæ amore rei temporalis as-
sequendæ vel timore amittendæ faciebant, intus
in ipsa voluntate rei tenebantur, atque pecca-
bant; quid de infidelibus igitur sentiendum est,
qui Deum ipsum & legem eius ignorant, & cor
malignis cupiditatibus excacatum gerunt? Nam
extra illos duos operandi modos, amore scilicet
temporalis boni, & timore temporalis mali, nul-
lus prorsus est alius, nisi voluntate benefaciendi be-
nefacere, hoc est, ipsa præcepti iustitiâ delectari:
qui affectus animi nemini potest nisi cælitus in-
spirata charitate conferri: sicut vberius & clarius
postea dicturi sumus.

CAPVT XVI.

OSTENDITVR IDEM QVARTO EX
motiuo quo bonum opus fieri debet, non ti-
more pænæ, sed amore iustitiæ.

QVARTO itaque docet sanctus Augusti-
nus tanquam rem in Ecclesia Christia-
na certissimam, nullum opus bonum,
hoc est, sine peccato fieri ab homine
posse, nisi ipsum benefactum diligatur, hoc est,
nisi ipsa iustitia præcepti delectet animum. Quam-
diu enim animus eò non potest surgere, tamdiu
non bene opus alioquin bonum facit; sed extremâ
consideratione quapiâ vel assequendi vel retinen-
di boni temporalis adulterat: nec habet in animo
id quod in opere habere videtur. Ipsa vero præce-
pti ju-

pti iustitiâ delectari non est aliud, quam opus bonum ex illa cælesti charitate prosequi: Deus enim iustitia est, nec illâ nisi sola charitate diligitur. Singula ista hîc breuiter confirmanda sunt; sed alibi latius pertractanda. Quod igitur animus non faciat opus bonum, quamdiu ipsa iustitia præcepti seu operis boni non delectat animum, res in Augustini principiis extra controuersiam est. Hoc enim sibi vult locus ille, quem proximè delibauimus, in quo ostendere volens id quod dixerat, Apostolum Paulum ante gratiam fuisse præcepti capax, sed non efficacem, ideoque præuicacitorem legis; & tamen eundem Apostolum ante gratiam fuisse in lege sine querela sic ait: Nec moueat quod ad Philippenses scripsit, secundum iustitiam quæ in lege est, quod fuerit sine querela; scilicet ante gratiam, cum esset præuicacitor legis. Potuit enim esse intus in affectionibus prauis præuicacitor legis, & tamen conspicua opera legis implere, vel timore hominum vel ipsius Dei; sed pœnæ formidine non dilectione & delectatione iustitiæ. Quid vero est illa iustitiæ delectatio, quam Augustinus exigit? Audi reliqua: Aliud est enim voluntate benefaciendi benefacere, aliud autem ad male faciendum sic voluntate inclinari, ut etiam faceret, si hoc posset impune permitti. Nam sic profecto in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat, hoc est, qui non per ipsam iustitiam non peccandi præcisi alijs omnibus considerationibus sese à peccando refrenat. Hic perspicuum est, Augustinum ad non peccandum hoc postulare, ut voluntate benefaciendi aliquis beneficiat, hoc est, ut ait, ut illud faciat dilectione ac delectatione iustitiæ, quæ præcepto proponitur: alioquin animus à peccato immunis esse non potest. Hinc & in libro de natura & gratia dixit, cum qui non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liberum esse, nec alienum à voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus est; &c. Et libro de Spiritu & Littera: Quicumque faciebant id quod lex iubet non adiuvante spiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore iustitiæ. Ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus erat in opere. Potiusque ex illo rei tenebantur, &c. Et in omnibus operibus suis sexentis locis postulat, ut opus bonum fiat amore iustitiæ; alioquin si aliter faciat, terrena scilicet cupiditate metuque carnali, procul dubio, inquit paulo antè, inuitus facit, & per hoc in animo non facit. Mauult enim omnino non facere, si secundum ea quæ cupit & metuit permittatur impune: ac per hoc in ipsa voluntate intus est reus, &c. Imo addit, quod tales non seruare præcepta, sed sibi seruare videbantur. Nemo quippe id seruat, quod non diligit, quia aliud spectat, quàm id quod opere seruat, secundum id quod dicit in Psalmis de filiis Testamenti veteris: Propter mercedem terrenam atque carnalem Dei mandata facere conabantur, neque faciebant: quia non ipsa, sed aliud diligebant. Vnde illa non erant opera volentium, sed opera potius inuitorum. Cum verò ipsa mandata diliguntur super aurum & lapidem periculosum multum, omnis præ ipsis mandatis terrena vilis est merces.

Iam verò quod seruare præceptum amore iustitiæ, non sit Augustino aliud, quàm illud seruare amore seu charitate Dei, sole meridiano clarius est. Hinc enim illud in libro de Spiritu

& littera: Quod mandatum si sit timore pœnæ, non amore iustitiæ, seruiliter fit, non liberaliter; & ideo nec fit. Non enim est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit. Ecce clarissimè explicatum

Tom. 2.

A amore iustitiæ per charitatem, ex qua fructus legis debeat surgere; ut præceptum fiat: sine qua non modo non benè præceptum fiet: sed nec fiet quidem. Et apertius idem explicans addit: Porro autem si adsit fides, quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei, id est, ipsâ præcepti iustitiæ delectari: quæ delectatio non litteræ, sed Spiritus donum est. Hinc iterum paulo post alijs verbis rem ipsam exprimentibus: Illa enim (præcepta seu lex) siue adiuvante Spiritu procul dubio est littera occidens: Cum verò adest viuificans Spiritus, hoc ipsum intus conscriptum facit diligi, id est, ipsam iustitiam ipsius legis, quod foris scriptum lex faciebat timeri. Hinc statim explicans differentiam veteris atque noui Testamenti, quod ibi promittatur carnis bonum, hîc ipsius bonum cordis, mentis bonum, Spiritus bonum, ut ipse loquitur, illud bonum non aliud in hac vita esse docet, nisi charitatem, quæ iustitia legis diligitur: Hoc est, inquit, intelligibile bonum, cum dicitur: Dabo leges meas in mente eorum, & in cordibus eorum scribam eas. Vnde significauit eos non forinsecus terrentem legem formidaturos, sed ininsecus habitantem ipsam legis iustitiam dilecturos. Hinc illud iterum apertissimum: Concordat Prophetico, etiam Apostolicum testimonium, ut hoc sit pertinere ad Testamentum nouum, legem Dei habere non in tabulis, sed in cordibus scriptam, hoc est, intimo affectu iustitiæ legis amplecti, ubi fides per dilectionem operatur. Quod mox dicit: Iustitiam legis non præcisione carnis ostendunt, sed cordis charitate custodiunt. Hinc illud sermone decimo septimo de verbis Apostoli, quo ex professo istum iustitiæ amorem in Scriptis eius decantatissimum explicat: Amanda est iustitia, & in hac iustitia amanda gradus sunt proficientium. Primus est, ut amor iustitiæ non præponatur omnia quæ delectant. Ipse est primus gradus, &c. Iustitia sic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes cibi, potius, & similibus, & ei delectationi qua licitè delectaris, præpone iustitiam. Sed quid est amor iste seu delectatio iustitiæ, quæ in animo principatū tenere debet, vtrum amor Dei, an aliud quippiam? Audi sanctissimum antistitem rem istam populariter auditoribus explicantem, ut nemo causari possit, se doctrinam istam non intelligere. Constituamus ante oculos, propter hoc quod dixi, exemplum certaminis. Interrogo, vtrum ames iustitiam? scilicet quæ in præcepta lucet: Respondebis, Amo, Quod non responderes veraciter, nisi te aliquatenus delectaret. Non enim amatur, nisi quod delectat. Delectare in Domino, Scriptura dicit: Dominus autem iustitia est. Non enim tibi fingere debes Deum quasi idolum. Inuisibilibus similis est Deus, & ea in nobis sunt meliora, quæ sunt inuisibilia, &c. Et inferius adhuc vberius: Carnem quippe vestram delectant illicitæ voluptates: mentem vestram delectet inuisibilis, pulchra, casta, canora, dulcis iustitia, ut non ad eam timore cogamini. Si enim ad eam timore cogimini, nondum delectat, (id est, nondum eam diligis) peccare non debes timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Ecce perspicuè explicatum id quod toties dixit, quid sit præceptum seruare, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ: quod qui præceptum timore seruatur, nondum præcepti iustitiam diligit; quod Deus sit iustitia, quod iustitiæ delectatio sit charitas Dei. Quæ doctrina tam vtitata in August. scriptis atque certa est, ut mille testimonijs illustrari posset, si rei obscuritas hoc exposceret. Sed, ut dixi, plura de hac tota re alibi dicturi sumus. Hoc enim loco satis est, euidenter ex Augustino intelligere, hanc esse mentem eius, quod nemo præceptum seruatur, non dico supernaturaliter, ex gratia, meritorie, & similia, quæ propter doctrinam eius non intel-

ibid. c. 13.

ibid. c. 21.

ibid. cap. 22.

Serm. 17. de verb. Apost. c. 3.

ibid. c. 3.

cap. 2.

Vide Tract. pur. nat. li. 1. c. 5. usque ad 11.

§ ij

lectam excogitata sunt; sed quod nemo præceptum sine peccato seruat, qui non ipsum præceptum, hoc est, ipsam legis præcipientis iustitiam diligit: alioquin enim non ipsum præceptum, sed aliud seruat ac diligit; & præceptam inuitus facit, ideoque nec facit; & in ipsa voluntate reus est ex eo quod mallet facere, si, ut loquitur Augustinus: Secundum ea quæ cupit & metuit permittatur impune. Ineptum est autem dicere, illum qui inuitum fecerit præceptum quod fecit, hoc est, non diligendo hoc ipsum quod præcipitur, opus moraliter bonum facere. Nam ut Augustinus ait, si forinsecus ea quæ Deus iubet, manibus (id est, opere) fiant, & in corde non fiant, nemo est tam insulsus, qui præcepta arbitretur impleri. Ipsam autem iustitiam legis diligendo benefacere non est aliud, ut satiatissimè explicuit, quam Deum ipsum charitate Spiritus sancti diligendo benefacere: quia Deus non est instar hominis, aut lucis, aut idoli cogitandus, sed est iustitia & veritas.

¶ 54. sup.
Deuterom.

CAPVT XVII.

QVINTO EX DILECIONE DEI VELVT
ultimi finis, qui in omni opere moraliter bono dominari debet.

EX his igitur proficiscitur quintum argumentum, si tamen aliud à præcedenti dici debet, quo operatio doctrina sancti Augustini probari, & mens eius vberius declarari potest. Nam juxta principium eius, quod immobiliter ubique docet, nullum omnino fieri potest opus bonum, hoc est, sine peccato, nisi ad finem in quem referri vera sapientia præcipit, hoc est, in Deum propter se dilectum referatur: alioquin neque rectè fit, neque bonum opus est, sed veri peccati contaminatione pollutum. Qua de re consule, si placet, quæ supra diximus, cum de animi nostri affectibus, maximè de fruitione differeremus. Ibi enim latè declarauimus juxta doctrinam sancti Augustini, non posse voluntatem creaturæ nisi in solius creatoris amore conquiescere. Quicquid secus fit, perperam fit, nec absque peccato, quo fruendi vtendique norma peruertitur, fieri potest. Iuxta hanc regulam confidenter Augustinus dicit: Regnum & iustitia Dei bonum nostrum est; & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus quæcunque facimus. Et mox adjicit, nihil temporale, nisi propter istum finem esse sumendum: Ne cum ista queritis, illinc auertamini. aut ne duos fines constituatis, ut & regnum Dei propter se appetatis, & ista necessaria; sed hæc potius propter illud. Ita vobis non deerunt, quia duobus Dominis seruire non potestis. Duobus autem Dominis seruire conatur, & regnum Dei pro magno bono appetit, & hæc omnia temporalia. Non poterit autem simplicem habere oculum, & vni Domino seruire, nisi quæcunque sunt cetera, propter hoc vnum assumat, id est, propter regnum Dei. Et definitiua autoritate in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ rem istam ex Scripturis tradit: Videamus quemadmodum ipse Dominus in Euangelio nobis præceperit esse viuendum, &c. Audiamus ergo quem finem bonorum nobis, Christe, præscribas: nec dubium est, quin is erit finis, quo nos summo amore tendere iubet: Diliges, inquit, Dominum Deum tuum, &c. Et mox exponens præceptum illud de præstituendo nobis illo solo

Lib. 1. de
statu nature
lapse.

Lib. 2. de
Serm. Domini in monte c. 16.

cap. 17.

Lib. de mor.
Eccles. c. 8.

fine, & alijs omnibus ad illum finem referendis: Audiuimus, inquit, quid diligere, & quantum diligere debeamus. Eò est omnino tendendum, ad id omnia consilia nostra referenda. Bonorum summa Deus nobis est; Deus est nobis summum bonum: neque infra remanendum nobis est, neque vltra quærendum. Alterum enim periculosum, alterum nullum est. Vnde in eodem isto libro tanquam rem in Christiana doctrina notissimam crebro aduersus Manichæos ex Scripturis & ratione confirmat: Nihil aliud esse quàm ipsum Deum, quo referenda sunt omnia. Si igitur & ratio & Scriptura concorditer clamat, ad vnum Deum omnes actiones, omnia studia nostra referenda, nec infra esse remanendum, nec vltra quærendum, quis sobriâ mentè dubitare potest, non posse actiones vllas vllibi remanere ac terminari, nisi in solo Deo? Hoc enim vera sapientia, non solum Christiana, sed etiam mundana præscribit. Nam Tullius de finibus bonorum ac malorum disputans: Queritur, inquit, quis sit finis, quid extremum, quid vltimum, quo sunt omnia bene viuendi rectèque faciendi officia referenda. Et infra: Ad quod omnia referri oporteat, ipsum autem nusquam. Quam omnium Philosophorum docet esse sententiam. Nemo enim, cum de summo bono disputat, aut qui illud querit, aliud se quærere putat, quàm id ad quod omnes omnino actiones collimare oporteat. Non enim sufficit in seipso esse præstantissimum, sed huiusmodi, ut omnes omnino actiones hominis, omnia studia quodam dominationis iure ad se rapiat. Vnde omnium Philosophorum sententiam de fine vltimo paucis exprimens Augustinus: Quam questionem, inquit, maximâ intentione versantes inuenire conati sunt, quid efficiat hominem beatum. Illud enim est finis boni nostri, propter quod appetenda sunt cetera, ipsum autem propter seipsum. Et postea sigillatim eorum opiniones referens, singulos ostendit id asseruisse, ad quod omnia oportet referre. Quod si propter finem vltimum omnia petenda sunt, quicquid non propter illum appetitur, peruerse appetitur; & ordine finis vltimi perturbato peccatum esse conuincitur. Itaque Augustinus ad singulas hominis actiones applicans, sine vlla fluctuatione confidentissimè de singularibus quibusque factis magna docentis autoritate præscribit: Noueris non officijs, sed finibus à vitijs discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum est, hoc est, actio ipsa materialis moraliter bona: quæ diuina lege præcipi solet; Finis vero propter quod faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. Et hoc ipsum ibidem docet esse eundem Deum. Et rursum: Quicquid autem boni sit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est. Quænam est igitur illa vera sapientia, & quid illa præcipit fieri? In hac autem Ciuitate Dei respondet Augustinus, nulla est hominis sapientia, nisi pietas, qua rectè colitur verus Deus, id expectans præmium in societate sanctorum, non solum hominum veram etiam Angelorum, ut sit Deus omnia in omnibus. Non colitur autem recte verus Deus, nisi vna charitate. Et alibi, ut indicaret quid sentiret de illis operibus, quæ videtur mortaliter esse bona inter ipsos Christianos, nedum inter illos qui Christiana fide carent, peccatū in eo ipso sitū esse docet, quod opus aliquod non referatur ad Deum in æterna requie possidendum: Peccatum, inquit,

Ibid. c. 17.

Tull. lib. 2.
de finibus.

Lib. 19. de
Ciuil. c. 1.

Lib. 4. contra
Iul. c. 3.

Ibid.

Lib. 1. de
Ciuil. c. 28.

non solum illud est, quod in turpi aut iniquo facto appa-
 ret hominibus : sed etiam si habeat speciem boni operis,
 diuers. c. 4. & tamen propter mercedem temporalem fiat, & quid
 hoc? Non propter requiem sempiternam. Neque nunc
 dubium esse potest, quin hoc ipso quo quis non
 propter requiem sempiternam, hoc est, non pro-
 pter Deum operatur, temporale aliquid appetat,
 in quo velut sine requiescat. Vnde rationem do-
 ctrinae suae ex vltimi finis consideratione petens :

Ibid. Quod libet enim, inquit, quisquis facit, si hoc animo
 facit, vt terrenum emolumentum consequenter, seruiliter
 facit & ideo sabbatum non obseruat. Gratis enim
 amandus est Deus, nec anima potest nisi in eo quod dili-
 git requiescere. Seruilem autem facere apud Au-
 gustinum est peccare, iuxta illud quod jam cita-
 uerat : Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.

Ibid. Et illa sunt opera seruilia, quae spiritali sensu
 sabbato prohibentur, sed solo Spiritu sancto ope-
 rante sabbatum istud, id est, abstinencia à serui-
 libus operibus obseruari potest. Retorquet enim
 ille solus animam à temporalibus in requiem sem-
 piternam quae est Deus, diffundendo charitatem
 in cordibus nostris, qua nostras actiones in illum
 vltimum finem erigamus, iuxta illud Augusti-
 ni : Spiritus dono fit in nobis, vt non peccare delectet,
 Lib. de spir. ubi libertas est : sicut prater hunc spiritum peccare de-
 lectat, ubi seruitus à cuius operibus abstinendum, id
 est, spiritaliter sabbatizandum est. Hic spiritus, per
 quem diffunditur charitas, &c.

Hac est igitur ratio, cur sanctus Augustinus
 huiusmodi opera, quae, vt audiuius toties aper-
 tissimè definiuit esse peccata, quia non ad illum
 finem referuntur, quo vera sapientia referenda
 esse praescribit, alibi non raro vocare solet opera
 non bona, non recta, non benè facta : quibus nihil
 aliud ipse quam peccata significare solet : Sunt
 opera quae videntur bona sine fide Christi, & non sunt
 bona, quia non referuntur ad eum finem, ex quo sunt
 bona. Hoc enim ipsum solum, quod non referun-
 tur ad illum finem, ea non bona, hoc est, pecca-
 ta esse facit, sicut contra Iulianum statim audiui-
 mus. Nec mirum, quia non referuntur ad eum
 finem, ad quem referri debent, iuxta id quod
 alibi de operibus tam caeremonialibus quam mo-
 ralibus veteris legis dicit : Quia & illa (id est,
 In Epist. ad Gal. in c. 5. etiam illa, & non solum opera morum, quae ex
 charitate facienda esse praemiserat) quae sunt in
 Sacramentis, cum benè à liberis intelliguntur, nec car-
 naliter obseruantur à seruis, ad illa duo praecepta refe-
 rantur necesse est, dilectionis Dei & proximi. Alibi
 tradit idcirco huiusmodi opera non esse recta :

Lib. de fide fateantur Apostolum propterea plerumque prius fi-
 dem, ac deinde quod ad vitam bonam pertinet subieci-
 se, quia in homine ipso, nisi praecedat fides, vita bona
 sequi non poterit. Quicquid enim homo veluti rectè fe-
 cerat, nisi ad pietatem quae ad Deum est, id est, cha-
 ritatem, referatur, rectum dici non oportet. Alibi esse
 in praefat. in Psal. 31. inania & non bona. Debemus nulla opera prae-
 ponere fidei, id est, vt ante fidem quisquam benè dicatur
 operatus. Ea enim ipsa opera quae dicuntur ante fidem,
 quamuis videantur hominibus laudabilia inania sunt.
 Ita mihi videntur esse, vt magnae vires & cursus celer-
 rimus extra viam. Nemo ergo computet bona opera
 sua ante fidem : vbi fides non erat, bonum opus non
 erat. Et quae tandem causa istorum omnium?
 Bonum enim opus intentio facit; intentionem fides diri-
 gat. Et alibi de infidelibus: Ipsa omnia quae faciunt,
 & nesciunt ad quem finem referant, inaniter faciunt.

Tract. 45. Cuiusmodi locutiones & sententiae in scriptis
 eius de operibus eorum qui carent fide crebrae
 sunt, nec aliud per eas indicatum voluit, nisi quod
 supra apertissimè dixit, ea esse peccata. Quem
 Tom. 2.

A sensum suarum locutionum nequis mihi tribuat,
 perspicuis verbis ipse definit : Omne factum, si
 rectè factum non est, peccatum est. Nec rectè factum
 esse villo modo potest, quod non à recta ratione profici-
 citur. Porro recta ratio est ipsa virtus. Cui autem
 hominum virtus, nisi sapientis animo praesto est? So-
 lus igitur sapiens non peccat. Infidelibus autem re-
 ctam rationem, aut virtutem, aut sapientiam
 tribuere ab Augustini doctrina remotissimum est;
 cum in eodem loco dicat : Nunc sapientes voco non
 cordatos, & ingeniosos homines; sed eos quibus inest,
 quanta inesse homini potest, ipsius hominis Deique fir-
 missima percepta cognitio, atque huic cognitioni vita
 moresque congruentes. Itaque opera, quae non bona

B intentione diriguntur in Deum, rectè facta nul-
 lo modo esse possunt; ac proinde, iuxta certissi-
 mam Augustini regulam, propriè dicta peccata
 sunt. Alterum enim necesse est prorsus esse ve-
 rum, vt huiusmodi opera, quae ad finem illum
 creaturae rationalis vltimum non referuntur, vel
 ita facta sint, vel non ita facta, vt esse debue-
 runt. Si facta sunt vt esse debuerunt, profectò
 ad finem vltimum relata sunt, nec tanquam non
 bona, & non recta, vel inaniter facta, & pec-
 cata vituperanda sunt, quorum vtrumque re-
 pugnat ijs quae Augustinus docet, non solum
 in locis quae supra allegauimus, sed etiam ad-
 uersus Iulianum, vbi disertissimis verbis de
 operibus moralibus Fabricij & Romanorum

C statuendo dicit : Hoc tamen peccantes, quod homines
 sine fide non ad eum finem ista opera retulerant, ad
 quem referre debuerant. Quod si aliter facta sunt
 quam esse debuerunt profectò nemo vera peccata
 esse dubitare potest, cum peccatum non sit aliud,
 nisi factum aliter, quam esse debuit, aut quam ve-
 ra sapientia praecipit. Hoc ipsum dilemma sibi ip-
 si Augustinus facta nonnulla vituperanti facit:
 Aut nulla peccata sunt, quod absurdissimum est dicere;
 Peccat enim saltem qui vel damnat quasi peccata quae
 nulla sunt; aut non sunt vituperanda peccata, quod ni-
 hilominus absurdum est. Incipient quippe nec rectè fa-
 cta laudari, & tota turbabitur humana mentis inten-
 tio, vitamque subuertet, aut vituperabitur factum,
 quod ita factum est vt debuit, & execrabilis insania,
 vel vt mitius loquar, error miserrimus oritur, Aut
 si cogit verissima ratio sicuti cogit, & vituperentur
 peccata, & quicquid rectè vituperatur, ideo vitupe-
 retur, quia non est ita vt esse debuit, quare quid de-
 beat natura peccatrix, & inuenies RECTE FA-

D CTVM : quare cui debeat, & inuenies Deum.
 Ex quo liquet quidquid in moribus vituperatur
 vt non rectè factum, necessario esse peccatum;
 quia peccatum aliud nihil est, quam aliter fa-
 ctum quam esse debuit : neque hoc aliud quic-
 quam est, quam aliter factum quam lex praeci-
 pit. Nam illa effugia recentiorum, quod ali-

E quid inaniter & non rectè factum, & non bo-
 num esse possit, quia etsi bonum sit, nihil ad æ-
 ternam vitam conferat à Iuliano primum Pela-
 giani dogmatis architecto excogitata sunt, &
 ab Augustino non solum velut praestigiae verita-
 tis explosa, sicut infra declarabitur, sed etiam
 ipso nomine suffocata, vtpote qui talia opera,
 ad quemcumque temporalem referantur finem
 qui non sit Deus, non modo non bona, & ina-
 niter & non rectè facta, sed etiam, vt supra
 vidimus & infra latissimè videbimus, certa pec-
 cata esse tradit. Ex qua regula generalissimè
 definit alibi, non solum infidelium, sed & fi-
 delium Christianorum opera, ad quemcumque
 temporalem finem referantur, qui non sit vlti-
 mus ille rationalis creaturae finis Deus, non posse

Ibid.

Lib. 4. cont.
ad Iul. c. 3.Lib. 3. de lib.
arb. c. 15.Vid. infra de
operibus in-
fidelium lib.
4. de statu
purae nat. c.
1. usque ad

Prefat. in
Psal. 31.

à peccati imo impietatis labe separari. Cum enim impium, hoc est, infidelem sua jactantem opera sibi proposuisset, quod neque adulterium, neque homicidium, neque fraudem faceret, pauperibus daret, depositum redderet, quæ sunt illa moralia opera quibus impius posset gloriari. *Hæc omnia dicat, inquit. Quæro utrum pius sit an impius? Et quomodo sum impius, inquit, ista faciens? Quomodo illi de quibus dictum est: Et seruiunt creaturis potius quam creatori, qui est benedictus in sæcula. Ecce quomodo es impius: quasi diceret, quia in illis ipsis quasi bonis operibus, si finem quem intuentur attenderimus, inueniemus creaturam esse non creatorem, cui amorem suum ex quo ista faciunt immolant. Ex qua eadem regula de Christianis non finem illum ultimum quem credunt, sed terrenum quippiam quod diligunt attendentibus, confestim adijcit: Quid si de his omnibus bonis operibus aut illud speras quod sperandum est, sed non ab illo à quo sperandum est: aut hoc speras quod sperandum non est, etiam ab illo à quo æterna vita speranda est? Pro bonis operibus sperasti terrenam quandam felicitatem, id est, terrenum quodcunque bonum, quo te beandum putes, impius es: non est ita merces fidei. Cara est fides, vili illam addixisti. Non est ista merces fidei. Impius ergo es, & nulla sunt ista opera tua. Moueas licet in bonis operibus lacertos, & videaris navim optimè gubernare, in saxa festinas. Quod si Christianus impius est, qui quamcunque terrenam felicitatem pro bonis quasi operibus sperat, hoc est, eam velut finem in suis operibus intuetur, quem intuetur quisquis animo in creatura manet, neque pergit supra creaturas in creatorem suum, quanto magis infidelis quilibet in omnibus suis operibus quasi bonis, quæ non sunt bona, impius erit? Cum nec illud speret quod sperandum est, sed sola terrena; nec ab illo à quo sperandum est, sed à dæmonibus vel seipso. Quod Augustinus vberius statim explicat: Quid si quod sperandum est speras, id est, vitam æternam; hoc est, Deum in æternitate cernendum; sed non à Domino Deo per Iesum Christum per quem solum datur vita æterna: sed putas te ad vitam æternam posse pervenire per militiam celi, per Solem & Lunam, per potestatem aeris, & maris, & terræ, & siderum? Adde etiam per teipsum; Impius es. Sed crede in eam qui iustificat impium, ut possint & bona opera tua esse opera bona. Et cur non sunt opera bona? Nam nec bona illa appellauerim, quamdiu non à radice bona procedunt. Hoc est à charitate, quæ solum in operibus suis intuetur ac diligit Deum.*

Lib. de spir. & lit. c. 14. Vnde & alibi: Non est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit. Omnium vero istorum ratio non est alia, nisi illa quam ante tetigit, quia omnes huiusmodi seruiunt in istis operibus suis creaturæ potius quam creatori, qui est benedictus in sæcula. Quod paulo latius jam explicandum est.

CAPVT XVIII.

SEXTO EX EO, QVOD OMNIS amor creaturæ, & mundi, & cupiditatis vitiosus sit; qui in omnibus operibus infidelium principatum tenet.

SEXTO igitur probatur eadem veritas, quia juxta August. doctrinam, per huiusmodi opera, quæ non referuntur ad Deum in æterna vita possidendum, seruiunt homines creaturæ potius quam creatori; diligunt mun-

dum; non Deum: concupiscentiæ seu cupiditati obediunt, quam diabolus in homine plantauit; non charitati, quam Deus. Nec enim inter creatorem & creaturam, inter mundum ac Deum aliquod medium fingi potest, quod operando sectentur vel inter cupiditatem & charitatem medius modus, quo in suis actionibus moraliter bonis impellantur. Creaturæ verò cupiditate seruire potius quam creatori, mundum inter operandum diligere, non Deum, solus impius negauerit esse peccatum. Singula breuiter explicanda sunt. Multa enim in tractatu de concupiscentia ea de re disputauimus, & infra de statu putæ naturæ aliquid dicturi sumus.

Lib. 1. de statu putæ nat. ca. 14.

B In operibus igitur illis quantumcunque & bona & Philosophica sine peccato facta videantur, si sine Dei fide fiant, non finitur dubitare Christianus, eos qui fide intentionem dirigente ut Augustinus loquitur, carent, seruire creaturæ non creatori. Impossibile est enim quin alicui operando seruiant. Illi quippe seruit homo, quod ut finem operis sui intuetur, ac diligit, siue sit ipsum opus eius, siue objectum operis, siue, (quod perpetuum est, nec excludit illa duo præcedentia) ipsemet qui opus moraliter bonum videtur operari. Hoc ipso enim quo vel vanum illum splendorem operis, ut Stoici, vel honorem, vel diuitias, vel voluptatem, vel curiositatem suam operando spectat, ut alij Philosophi spectauerunt, sibi utique quidquid ut ultimum spectat appetit, non Deo vero quem penitus nescit: atque ita nulla tergiversatione excusari potest, quin creaturæ in ipso opere seruiat non creatori. Nam ut res ipsa clamat. Et Augustinus palam asserit & sæpius repetit: Seruiunt infideles cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel spectaculi. Ita nescientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus, quibus quisque beatus vult effici, seruiat necesse est, velit, nolit. Nam quocunque duxerunt sequitur & quisquis eas visus fuerit auferre metuitur. Quid autem sit re aliqua velle beatum effici sic ut ei hoc ipso seruiatur, breuiter alibi Augustinus expressit: Quod propter se diligendum est, in eo constituitur vita beata. Cum igitur in opere quocunque suo infidelis creaturam ut finem diligit, creaturæ beatus effici velit, creaturæ in opere eodem seruiat necesse est, non creatori. Hoc autem secundum sanam doctrinam sine apertissimo peccato fieri nequit, qualecunque tandem fuerit illud opus per quod creaturæ seruiat. Peccatum enim, & opus bonum non officio, sed fine discernuntur.

Lib. de vera relig. c. 38.

Lib. de doctr. christ. c. 11.

Eadem omnino ratio alterius radice est, quia quicquid in operibus suis spectent infideles quemadmodum seruiunt creaturæ potius quam creatori; ita mundum diligunt, non Deum. Mundi enim nomine cælum ac terram, & quæcunque in eis sunt, hoc est, vniuersam complexus est creaturam, ut sæpius Augustinus indicat: extra quod nihil esse potest, quod infideles in suis operibus diligant, nisi Deus quem non diligunt. Aperissime autem Apostolus Ioannes vetat: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Et Coapostolus Paulus: Nolite conformari huic sæculo. Vnde utrumque locum simul complectens Augustinus dicit: Autoritate noui Testamenti iubemur nihil mundi huius diligere, illam maxime sententiā quæ dictum est: Nolite conformari huic sæculo, simul enim demonstrandum est, ei rei quemque conformari quam diligit. Et in libro de patientia ostendens infidelium voluntatem, qua quidlibet in mundo diligunt, aut aspera patiuntur, non esse ex Deo sed ex

Lib. de Pat. c. 19. & 17. Lib. contra Iulianum.

1. Ioan. 2.

Rom. 12.

Lib. de mor. Eccl. c. 21.

cap. 19. mundo: Quasi vero, inquit, non & ipsi (infideles) A
ex mundo sint cum ab eis diligitur mundus, deserentes
eum per quem factus est mundus. Seruiunt enim creatu-
ræ potius, quam creatori. Vnde idem Augustinus
rectè obseruat, Apostolum non dixisse: Nolite rei
Lib. 1. cont.
Iul. cap. 16. mundo, sed nolite diligere mundum. Nam vti mundo
prorsus licet, diligere mundum prorsus non licet.
Quæcunque enim in mundo res bonæ sunt, sic bonæ
sunt, quod idem dicit, vt tamen eas diligere non oportet.
Quod si infideles contra vetitum Apostolo-
rum, in omnibus suis dilectionibus & operatio-
nibus (vt nemo sanæ mentis diffiteri potest) dili-
gunt mundum, conformantur huic sæculo, ser-
uiunt creaturæ potius quam creatori, impossibile
est vllum eorum opus, qualecunque esse videatur,
esse posse absque peccato.

Hinc itaque tertia radix æquæ manifestè patet.
Amor enim quo mundus diligitur non est à Deo,
sed à diabolo, Aug. dicente apertissimis, & asseue-
rantissimis, & tanquā in Catholica fide fundatissi-
mis verbis de eadē hac ipsa disserēs controuersia;
Lib. 4. cont.
Iul. c. 3. Dum tamen illud, velis nolis, obtineam, quod amor mun-
di, quo quisque amicus est huius mundi, non est à Deo:
amorque fructu di quibuscunque creaturis sine amore
creatoris, non est à Deo. Sine hoc amore creatoris, nul-
lus quisquam benè vititur creaturis. Amorem autem
quo infideles in omnibus operibus suis impellun-
tur, esse talem, vt eo mundum velut amicum dili-
gant, vtque eo creaturis quibuscunque tandem,
non creatore frui velint, exploratum est; cum
extra creatorem quem non diligunt, nihil nisi
creatura quam diligunt, cogitari possit. Non est
igitur illè amor ipsorum à Deo. Vnde igitur, nisi
ex mundo, & ex diabolo, dicente Apostolo, cum
vetuisset. Mundum diligere & ea quæ in mundo sunt:
quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis
est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ
non est ex patre, sed ex mundo est. Vnde & Augusti-
nus de malorum cupiditatibus disputans, quibus
mundum diligunt, & eius dilectione aspera mul-

ta patiuntur: Malorum, inquit, concupiscentia pro-
pter quam in eis est falsa patientia, non est ex patre, si-
cut dicit Apostolus Ioannes, sed ex mundo. Ex quo
sequitur amorem illum huius mundi, qui infide-
les in omnibus operibus agitatur, non esse aliud
omnino, nisi illam libidinem generalem, & illam
peruersam & culpabilem cupiditatem, quæ vt
Augustinus loquitur, In toto malefaciendi genere
dominatur: & ab illo definitur esse earum rerum
amorem, quas potest quisque inuitus amittere: sub qui-
bus omnis omnino creatura comprehenditur.

Qua de re quia multa superius de concupiscen-
tia disputando diximus, & ex immobilibus Au-
gustini principiis demonstrauius, talem libidi-
nem seu cupiditatem tanquam culpabilem, vt ip-
se vocat, sine peccato esse non posse, vtpote cum
hæc ipsa sit peccati definitio: Amor rei, quam quis
inuitus potest amittere, hoc est, amor cuiuscunque
creaturæ, nolumus ea hîc cum tædio lectoris ite-
rare. Satis est enim hîc apparuisse ex illis Augu-
stini exploratissimis regulis quibus toti illi tres li-
bri de libero arbitrio incumbunt, impossibile esse
vt vllum opus infidelium à peccato excusetur;
cum extra amorem creatoris, quo penitus carent,
nihil esse possit, nisi culpabilis illa cupiditas, siue
amor creaturæ.

CAPVT XIX.

NON DATVR MEDIVM
inter charitatem & culpabilem cupiditatem.

HÆ ē ergo ratio à priori est, quam tan-
quam immobilem & ex æterna lege pen-
dentem Augustinus tradit, cur nullum
detur medium inter charitatem atque culpabilem
cupiditatem, charitatem, inquam, non illam pro-
priè dictam, qua Deus super omnia diligitur, sed
illam generalem, qua Deus gratis & propter se,
siue super omnia, siue nondum super omnia, dili-
gitur. Nam hoc sensu accepta charitate nihil dici-
tur aliud, quàm, nullum esse medium inter amo-
rem Dei amoremque creaturæ. Omnes enim affe-
ctus animi in alicuius rei amore velut cardine
versantur: qui cum non possit esse alius, nisi vel
creatoris vel creaturæ, & ille bonus, hic culpa-
bilis sit, vtpote amor mundi ab Apostolo veti-
tus, & juxta Augustinum ipsa ratio peccati, quæ
in omni malefaciendi genere dominatur, profe-
ctò liquet omnem amorem præter istam charita-
tem, esse illam culpabilem cupiditatem. Quod
sicut ex principiis eius datis manifestissimè se-
quitur, ita & planissimis verbis subinde docuit.
Quid enim expressius, & generalius, & in ipsa
ratione veritatem demonstrante fundatius dici
potest, quàm id quod in libris de Trinitate do-
cet: Nemo volens aliquid facit, quod non in corde

Lib. 9. de
Trinit. c. 7.
& 8. suo prius dixerit. Ecce omnis omnino actionis hu-
manæ principium statuitur verbum cordis. Per-
git igitur: Quod verbum amore concipitur siue creatu-
ræ, siue creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut in-
commutabilis veritatis. Ecce amorem generalissi-
mè & immediata diuisione discretum in amorem
creaturæ & creatoris, ex quo omne verbum cor-
dis concipitur, & omnis actio fluat. Sed quid
inde? Ergo, infert Augustinus, aut cupiditate, aut
charitate. Sed quid est ista cupiditas, quæ charita-
ti ex aduerso diuiditur? Audi consequentia: Non
quod non sit amanda creatura: sed si ad creatorem re-
fertur ille amor, non iam cupiditas, sed charitas erit.
Tunc enim est cupiditas cum propter se amatur creatu-
ra. An forte subinde licitè sic amatur creatura, vt
non sit vitiosa cupiditas? Tunc non vt videntem ad-
iuuat, sed corrumpit fruentem. Hæc Augustinus; qui
ex professo non potuisset clariùs rem istam decla-
rare, quàm aliud agendo fecit. Non enim voca-
tur cupiditas, nisi quando mundus diligitur, quod
Christus vetat; hoc est, quando aliqua res mundi,
seu aliqua creatura simpliciter amatur, aut pro-
pter se diligitur, sicut omnes infideles in omnibus
suis actionibus aliquam diligunt. Tunc enim est
illa propriè dicta & culpabilis cupiditas, quam

Lib. 1. de
lib. arb. c. 7. Augustinus earum rerum, vt diximus, amorem esse
definiuit, quas potest quisque inuitus amittere, hoc
est, vt antè dixerat, naturæ mutabilis seu creatu-
ræ. Quid verò & illo loco absolutius? Quapropter
non est præcipuè videndum in hac questione, quæ de Tri-
nitate nobis est, & de cognoscendo Deo, nisi qui si vera
dilectio, imo verò, quid sit dilectio. Ea quippe dilectio
dicenda est, quæ vera est; alioquin cupiditas: atque ita
cupidi abusivè dicuntur diligere, quemadmodum cupere
abusivè dicuntur qui diligunt, Hæc est autem vera di-
lectio, vt inherentes veritati iuste viuamus, &c. Quid
etiam illo loco manifestius? Quanquam voluntas
mirum si potest in medio quodam ita consistere, vt nec

Lib. 8. de
Trinit. c. 4.

Lib. 2. de
pecc. meris.
c. 18.

bona nec mala sit. Aut enim iustitiam diligimus, & A bona est, & si magis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est: aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis vero dubitet dicere, voluntatem nullo modo iustitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem. Vbi certum est per bonam & malam voluntatem ipsos motus voluntatis intelligi. Nam paulo post ipsam conuersionem ad Deum & auersionem dicit esse bonam & malam voluntatem: & illas Scripturas profert, ad probandum bonam voluntatem esse ex Deo, quibus semper probare solet, motum cordis, quo diligimus Deum esse ex Deo videlicet: *Preparatur voluntas à Domino: Deus operatur, in nobis velle.* Et huiusmodi.

Scopus illius disputationis Augustini idem prorsus clamat. Vult enim conuincere Pelagianos qui dicebant bonam voluntatem esse ex Deo, quia natura humana & liberum arbitrium, sine quo bona voluntas esse non potest, est ex Deo. Vbi planum est, eos bonum affectum homine bonæ voluntatis intelligere. Conuincit autem eos Augustinus, quia sic & mala voluntas esset ex Deo, quia & ipsa in homine, si non homo esset, esse posset. Vnde mox ita distinguit bonam voluntatem, à potentia voluntatis, ut illius usus non possit esse malus, quod certissimum est, de ipso motu aut affectu intelligendum, cuius usus non potest esse malus. Ex quo sensu Augustini nata est illa solemnis bonæ voluntatis definitio, crebroque re-

Lib. de grat. Christ. c. 21. petita, quod non aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo. Iuxta quam dicit in libris de Ciuitate Dei: *Recta voluntas est, bonus amor, & voluntas peruersa malus amor.* Hinc & illa doctrina solemnis eius, quod arbor bona & mala, de cuius fructibus Christus loquitur, non sit aliud quam voluntas bona & mala, hoc est, charitas & cupiditas, ut alibi loquitur.

Lib. de grat. Christ. c. 20. & 21. Illa possibilitas (voluntatis) vtriusque radicis est capax, quia non solum potest homo habere charitatem, qua sit arbor bona, sed potest etiam cupiditatem, qua sit arbor mala. Sed cupiditas hominis, quæ vitium est, hominem habet autorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipsa est enim concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi, quæ non est ex patre, sed ex mundo est, &c. Charitas autem, quæ virtus est, ex Deo nobis est. Iuxta hanc igitur doctrinam in Augustino frequentissimam & certissimam etiam in illo libro de peccatorum meritis loquitur, cum voluntatem diuidit in bonam & non bonam; quarum illa ex Deo sit, hæc ex nobis, quam esse definit malam seu pessimam voluntatem. Eadem enim hæc omnino diuisio cum ea, qua diuiditur amor in rectum & peruersum, voluntas seu volitio in charitatem & cupiditatem, quarum illa sit radix omnium bonorum, hæc radix omnium malorum. Nam hoc sensu sæpè Augustinus illum Apostoli locum usurpat. Et generaliter alibi de peccatis omnibus dicit: Cum peccat homo; non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat, secundum quam non est natus ex Deo.

Ibid. c. 21. Iuxta hanc igitur cupiditatis acceptionem, quæ apud Augustinum solemniissima est, sic iterum alibi omnem voluntatem siue volitionem diuidit in charitatem & cupiditatem vitiosam (neque enim alia cupiditas, nisi vitiosa imaginanda est (in tantum libera est voluntas) quia in tantum libera est, & in tantum appellatur voluntas. Alioquin tutius cupiditas, quam voluntas propriè nuncupanda est. Ita enim diuisione hoc docet Augustinus, voluntatem esse aut liberam seu liberatam à peccato concupiscentiæque dominante, aut peccato adhuc ser-

uientem: illam esse charitatem, hanc cupiditatem. Nam de motu voluntatis eum loqui, ex eo patet, quod mox adijcit: *Quæ cupiditas non est aliena natura additamentum, sicut Manichæi desipiunt, sed nostræ vitium: à quo non sanamur nisi gratiâ Saluatoris.* Et manifestius ex eo, quod admittat ibidem cupiditatem nihil aliud esse quam voluntatem vitiosam, peccatoque seruientem. Cujus voluntatis definitionem in eodem loco dederat, esse motum animi cogente nullo ad aliud vel non amittendum, vel adipiscendum. Nam ex illa definitione difficultas nata fuerat, vtrum voluntas non liberata à dominante concupiscentia, seu, vtrum cupiditas etiam voluntas, hoc est, motus animi, &c.

B vocari posset.

Hujus igitur immediatæ oppositionis consideratione inter charitatem atque cupiditatem dicit Augustinus in Plasmum decimum octauum: *Qui noluerit seruire charitati, necesse est ut seruiat iniquitati.* Familiare quippe est ipsi nomine iniquitatis cupiditatem intelligere: sic crebro intelligit illud Psalmi: *Et non dominetur mihi omnis iniquitas.* Ex eodem immediatæ oppositionis intuitu dixit in *Enchirid. cap. 117.*

Enchirid. cap. 117. cupiditas, ubi non est Dei charitas: quo nihil profecto generalius dici posset. Significat enim quicquid boni quisque facere conatur secundum legem sine charitate, hoc fieri ex dominante cupiditate. Nam cum dixisset, quod sine charitate iube-

C *re lex poterit, non iuuare, & præuaticatorem insuper facere;* rationem præuicationis inde petit, quia regnat cupiditas, ubi non est Dei charitas. Quasi dicat, quia in omni actione obseruandi legem impellit hominem absente charitate cupiditas; nimirum, quia impellit eum amor cuiuscunque creaturæ, cuius vel adipiscendi vel non amittendi cupiditate facit quicquid facit, & patitur quicquid patitur. Tolerantia quippe malorum non proficiscitur nisi ex amore bonorum: qui quo feruentior fuerit, eo tolerantia est obstinatio. Docet hæc præclare in libro de Patientia Augustinus, & eandem oppositionem charitatis atque cupiditatis euidentissimè, præclarissimè, & quasi ex professo docet. Nam eos reprimens, qui patientiam iustorum ex arbitrij viribus esse posse censebant, sicut patientiam iniustorum: *Qui hæc dicunt,*

D *inquit, non intelligunt, & quemque iniquorum tanto esse ad quæcunque mala perferenda duriores, quanto in eo maior est cupiditas mundi: & quemque iustorum tanto esse ad quæcunque mala perferenda fortiores, quanto in eo est maior charitas Dei.* Nempe, quia, ut Apostolus dicit, *Charitas omnia tolerat.* Post quam Scripturam statim adijcit: *Quanto ergo maior est in sanctis charitas Dei, tanto magis pro eo quod diligitur omnia tolerantur. Et quanto maior est in peccatoribus cupiditas mundi, tanto magis pro eo quod concupiscitur, omnia tolerantur. Ac per hoc inde est patientia vera iustorum, vnde est in eis charitas Dei: & inde est patientia falsa iniquorum, vnde est in eis cupiditas mundi.* Propter quod dicit Ioannes Apostolus: *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Si quis dilexerit mundum, dilectio Patris non est in ipso. Hæc igitur concupiscentia, quæ non est ex Patre, sed ex mundo, quanto fuerit in homine vehementior & ardentior, tanto fit quisque pro eo quod concupiscit omnium molestiarum dolorumque patientior. Quia de causa talæ patientiam ex mundi, hoc est rei cuiusque mundanæ dilectione proficiscentem vocat terrenam, animalem, diabolicam: quæ tanto durior, quanto cupidior; & eo tolerabilius mala sustinens, quo ipsa sit perior. Et aliquanto post generalissimè adijcit: *In bonis charitas Dei est, quæ tolerat omnia; sicut in malis mundi**

Lib. de Patientia, c. 17.

Ibid. c. 22.

cupiditas. Et eius gloriationem de viribus propriae voluntatis dicit esse gloriationem, *tamquam de stupore morbi, non de robore sanitatis; esse insanam, non patientiam, sed dementiam. Voluntas ista tanto videtur patientior acerbiorum malorum, quanto est avidior temporalium bonorum, quia inanior eternorum*. Et eius obiectum definiens, generaliter vocat eam voluntatem vel errore dementem, vel appetitu cuiuslibet mundanae delectationis ardentem. Ex quibus clarissime patent multa. Primum, omnem omnino tolerantiam malorum, quae quis charitate carens patitur, necessario ex mundi dilectione proficisci. Cum enim tolerantia mali non possit nasci nisi ex amore boni, si non fuerit ille amor Dei, mundi amorem esse prorsus necessarium est. Secundum quicquid appetit homo, & consequenter quicquid facit charitate carens, ex mundi dilectione appeti. Omnis enim appetitus & actio ex alicujus rei dilectione nascitur: si non ex dilectione Dei, quia, ut supponimus, deest charitas, ergo ex dilectione mundi. Cum enim nihil omnino diligendo & agendo appeti possit, quin pro eodem aliquid mali, si occurreret, posset tolerari, hoc ipso quo mala omnia, quae charitate destituti tolerant, ex mundi cupiditate tolerant, etiam consequenter quicquid appetunt ex mundi cupiditate appetunt. Tertium, hanc mundi cupiditatem siue dilectionem non esse amorem aliquem indifferentem, vel innoxium, sed prorsus malum: quia non est ex Patre, sed ex mundo, & ex diabolo; stupor morbi, non robur sanitatis: Patientia quae ex ea sequitur est terrena, est animalis, est diabolica, eo peior, quo cupiditas major, nec patientia, sed dementia. Quae sane omnia luculentissime declarant, ubi non est Dei charitas, non aliud esse posse nisi illam culpabilem cupiditatem: qua quicquid non fit ex amore Dei, non potest aliunde quam ex mundi cupiditate fieri, siue bona quaelibet appetantur, siue mala quaelibet tolerantur. Itaque cum Iulianus, & Gentiles, & Christianos dolorum contemptu clariisse, gloriaretur, ut arbitrium voluntatis suis viribus aliud quam peccare posse monstraret, respondet ei ex eadem generalissima charitatis Dei & cupiditatis mundi oppositione Augustinus:

Lib. 1. oper. Audite, & intelligite, fortitudinem gentilium mundanae cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit, quae diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium quod est à nobis sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Nimirum hoc vult, non aliam esse posse fortitudinem seu malorum tolerantiam in Gentilibus, nisi quae ex mundi cupiditate seu dilectione proficiscitur: quia in illis nullus amor boni esse potest, unde nascatur mali tolerantia, nisi mundi cupiditas. Quid enim, quae so, Gentilis diligit siue in agendo siue in patiendo, si non mundum diligit? Falsissimum enim esset eorum fortitudinem ex mundi cupiditate proficisci, si aliud quippiam quam mundum, vel ex alia quam huius mundi cupiditate concupiscerent. Quapropter ista postrema sententia praclarissima, & in Augustini scriptis, ut jam deduximus, fundatissima tantopere sancto Prospero, & Arausicanis Patribus placuit, ut eam ille ex Augustini libris excerpserit & inter sententias eius reposuerit: hi vero ex ea Canonem Concilij sui decimum septimum nullo verbulo commutato fabricauerint. Nempe ut oculis Christianis illam eriperent opinionem, qua putare possent, in hominibus infidelibus charitate carētibus ullam malorum tolerantiam, & consequenter ullam bonorum concupiscentiam esse posse, quae non ex mundi cupiditate (quam tantopere reprehendit Augustinus

A scripturis ei praecipientibus) nasceretur.

Hanc igitur doctrinam Augustini, & Concilij Arausicani expressit autor libri de Trinitate & Vnitate Dei, qui inter opera sancti Doctoris circumfertur, quando dicit: *Spiritus interpellat, id est, interpellare nos facit, quae sunt secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus nisi secundum hunc mundum, ad explendam concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, & ambitionem saeculi, quae non sunt ex Patre, sed ex mundo. Quasi diceret, si non oramus ex charitate secundum Deum, oramus ex mundi cupiditate, quae non est ex Patre. Qui locus verbo tenus ex Augustini libro contra sermonem Arianorum excerptus est. Hanc expressit autor libri de Substantia dilectionis apud eundem Augustinum, quando dicit: Hae est ordinata charitas; & praeter ipsam omne quod agitur non ordinata charitas est, sed inordinata cupiditas. Quia videlicet ex August. & Scripturae regula, quam supra declarauimus, amorem vniuersum sic paulo antè diuiserat, ut vnus fons dilectionis intus saliens duos riuos iunderet: alter esset amor mundi cupiditas, alter amor Dei charitas. De quibus adijcit: Omnium malorum radix cupiditas; & omnium bonorum radix charitas. Hanc sanctus Leo tradidit accuratissime in sermone quinto de jejunio septimi mensis. Duo amores sunt, ex quibus omnes prodeunt, voluntates, ita diuersa qualitatibus, sicut diuiduntur auctoribus. Rationalis enim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi. In dilectione Dei nulla nimia: in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia. Nec aliud omnino voluit sanctus Gregorius in libris moralium: Qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione anima nunquam potest. Nam aut infimis delectatur, aut summis: & quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto maiori studio torquescit ad infima: quantoque acriore cura inardescit ad infima, tanto tempore damnabili frigescit à summis. Illa dumtaxat in verbis eius differentia est, quod delectationem loco amoris ponat, ut Augustino frequentissimum est: & creaturas vocet infima, Deum summa. Ex illa verò diametrali vtriusque amoris pugna quam exprimit, satis declarat, omnem infimorum cupiditatem esse noxiam & peruersam, quia non ex Patre, sed ex mundo est. Quare mox etiam eam improbat ex illa. Scriptura Apostolica: Nolite diligere mundum neque ea quae in mundo sunt quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Et quare obsecro? Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est & concupiscentia oculorum, & superbia vitae, quae non est ex Patre, sed ex mundo est.*

Auct. lib. de Trinit. & Vnit. Dei cap. 10.

Lib. cōt. Ser. Arian. c. 25 Auct. lib. de Substant. dilect. 5.

Cap. 1.

Serm. 5. de Ieiunio septimi mensis.

Lib. 18. moral. c. 8. alijs 6.

1. Ioan. 2.

CAPVT XX.

E DETEGITVR RADIX TRIVM primarum probationum: & cur nullum peccatum sine peccato vincatur ante fidem.

EX ijs quae tribus istis postremis capitibus deducta sunt, jam facile est quoque intelligere rationem probationum, quae primo loco collocatae sunt, & aliquid obscuritatis, nondum detectis cardinibus, quibus nituntur, habere alicui fortasse videbantur. Si enim verum est, quod tanquam verissimum Augustinus docet, non posse esse opus bonum, nisi ipsa iustitia caelesti charitate diligatur, & ad Deum ipsum velut vltimum finem referatur, quorum neutrum

sententia Augustini. Prospero excerpta. Canon Araus.

sine gratia & fide perfici potest : itemque si verum est, quicquid non fit ex illa iustitiæ & vltimi finis dilectione, ex mundi dilectione & illa culpabili cupiditate fieri, quæ tanquam amor rerum, quas quisque inuitus amittere potest, in toto male faciendi genere dominatur, (regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas) profectò sequitur apertissimè, non magis vllam omnino singularem, quàm vniuersam legem ante fidem, quæ charitatis intentionem dirigit, sine peccato posse seruari : quia ubi abest charitas, necesse est vt rei temporalis cupiditate seruetur ; nec aliud agi lege tantum iubente potest, nisi vt fiat mandati cogniti præuaricatio ; quia augetur prohibitione cupiditas, non sanatur. Rursum sequitur non minus manifestè, nullum omnino esse cum cupiditatis tentatione conflictum ante gratiam, multoq; magis, nullam esse de peccati tentatione victoriam, nisi fortè talem conflictum & victoriam, iuxta quam peccatum peccato, sicut cupiditas aliâ cupiditate, superetur. Eâdem denique perspicuitate sequitur, nullam omnino legem ante gratiam & fidem, nisi ex superbia vel timore, seu (vt vno verbo dici potest) solius rei temporalis cupiditate seruari. Nam & superbia temporalis excellentiæ cupidissima est, & timor rei temporalis amittendæ in ejusdem retinendæ cupiditate fundatur. Vt quoquò sese infidelis in mandatis quasi seruandis verterit, cum charitate non moueatur, semper culpabilis illa cupiditas earum rerum, quas quisque inuitus amittere potest, occurrat in faciem, neque eum à suis nexibus aut peccato, ante fidem, in vllò opere liberum esse sinat. Quid sicut ex præcedentibus indissolubili veritatis concatenatione consequitur, ita ipsemet Augustinus, ne quis id à me excogitatum, vel aliquibus ratiocinandi præstigijs sibi illudi putet, multis in locis tradit.

In Epist. ad Galat. Lib. contra serm. Ariat. c. 25. Hinc enim est illud in expositione Epistolæ ad Galatas: Qui non ducuntur spiritu, videlicet charitatem iustitiæ inspirante de quo ibi secundum Apost. loquitur, Sequitur vt carne ducantur. Quod alijs verbis eodem omnino tendentibus in libro contra sermonem Arianorum etiam de ipsa oratione, quæ Deo funditur, dixerat: Spiritus interpellat id est, interpellare nos facit secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus nisi secundum istum mundum, ad explendam concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, & ambitionem seculi, quæ non sunt à Patre, sed ex mundo sunt: Et quid est carne duci?

In Epist. ad Galat. Ser. in illud Apost. Omne peccatum fornicationem à Deo vetitam esse fusè docue- quodcūq; rat, quæ vniuersalem in se concupiscentiam obtinet &c. Tom. 16 inter fragm. menta. Audi August. sui sensus interpretem: Non autem pati aduersitatem carnis, sed duci à carne damnatio. Hinc illud præclarissimum, & apertissimum: Ista ergo dilectio mundi, quam Apostolicis verbis: Nolite diligere mundum, velut generalem ne peccatum fornicationem à Deo vetitam esse fusè docue- quodcūq; rat, quæ vniuersalem in se concupiscentiam obtinet &c. Tom. 16 inter fragm. menta. mundi, generalis est fornicatio, qua peccatur in corpus proprium: eo quod omnibus corporalibus, & vi-

sibilibus, & temporalibus desiderijs ac voluptatibus humanis indefinenter seruit animus ab ipso creatore vniuersorum desolatus, atque derelictus. Nimirum, quia quocumque mouetur desertus animus amore Dei, ex mundi cupiditate mouetur; & ideo semper malè mouetur. Qua de re est & illud euidentissimum in quæstionibus super Exodo: Quamuis q. 18, super vniuscuiusque cordis in malitia qualitas id est, quale cor habeat ad malum, suo fiat vitio, quod inoleuit ex arbitrio voluntatis; tamen qualitate mala vt huc vel illuc moueatur, cum siue huc, siue illuc malè moueatur, causis sit quibus propellitur.

Quæ sanè causa est, cur in huiusmodi animis ab amore creatoris desolatis nullum vitium verè vinci, sed solum vnum per aliud superari tradat, vt videlicet dum vnum peccatum fugiunt, in aliud occultius delabantur. Itaque cum Iulianus quosdam infideles à concubitu abstinere dixisset, in quibus nullum peccatum esse censebat, respondet ei Augustinus: Hi quando in agone contendunt ab omnibus continent, vt corruptibilem coronam accipiant; à cuius tamen vanâ cupiditate non continent. Hæc enim cupiditas vanâ, ac per hoc praua, vincit in eis & frenat alias cupiditates, propter, quod dicti sunt continentes. Quod sicut vno exemplo ab Augustino declaratum est, ita nobis intelligendum relinquit, in omnibus similiter habere locum. Non enim potest in infidelibus cupiditas, ex qua quidlibet faciunt, non esse vanâ, & per hoc praua, cum non nisi rei vanæ, hoc est, mundi temporaliumque quarumlibet rerum dilectione concitetur. De quibus alibi generalius: Quidam continent (cupiditates suas) decepti fide falsa, & vanâ sperantes, vanâ sectantes: in quibus sunt omnes hæretici, & quicumque sub nomine religionis aliquo errore falluntur: quorum continentia vera esset, si esset & fides vera. Vnde mox eam dicit esse peccatum; quia beatus Apostolus dicit: Omne quod non est ex fide peccatum est. Omne quippe genus eorum, qui cupiditates aliquas in huiusmodi erroribus & incredulitate frenant, sub illis continentur, de quibus mox Augustinus adijcit, quod Containendo vel erroribus seruiunt, vel aliquas minores cupiditates ideo vincunt, vt alias expleant quarum granditate vincuntur. Et de infidelium bonis operibus alibi generaliter loquens, per quæ videntur peccata nonnulla declinare: Non, inquit, peccata coercantur, sed alijs peccatis alia peccata vincuntur. Quicquid enim appetierint, quia creatoris dilectione penitus carent, ex mundi dilectione appetunt: quæ vt Augustinus dicit, Non est à Deo: vt proinde nunquam nisi ex vna mundi cupiditate in aliam ex vno peccato in aliud, ex vno vulnere in aliud cadant. Quod acutissimè, & clarissimè, sine vlla ambiguitate præceptoris sui doctrinam exprimendo sanctus Prosper sapius de infidelibus tradidit. Dicit enim disertis verbis, hoc cum Catholicis confitendum esse.

Lib. de in-
grat. c. 221.

*Arbitrium nunquam consurgere posse,
Inque novos lapsus semper nitendo reuolui:
Cui sua sit laqueus sapientia.*

Quia videlicet quicquid sapit terrenum est, & in laqueum ei nouum cedit. Dicit infra, quod

Cap. 26.

Naturam obstrictam mala velle necesse est,
Dicit iterum euidentissimè:

Cap. 27.

*Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid, quo se ferat, & labyrintho
Fallitur, ambages dubiatum ingressa viarum.
Vana cupit, vanis tumet & timet: omnimodâque
Mobilitate ruens, IN VLNERA VLNERE SVRGIT.*

Dicit denique de opere quod natura lapsa suis viribus habet:

Cap. 43.

*Quod non est nisi peccatum, quo discrucietur
Libertas: ad quam solam male gesta recurrunt.*

Et concludit librum suum principijs ex Augustino haustis inhærendo de voluntatis viribus sine gratia Dei:

Cap. 71.

*Quæ (voluntas) sine te quid agit? nisi quo procul exulet à te?
Precipites semper calles, & de via motu
Ingressura suo; nisi fessam, tu bone, & egram
Suscipias, referas, foueas, tuearis, honestes.*

Epist. ad
Rufin.

Cor. Collat.
cap. 22.

Lib. 1. de
vitiis Genes.
c. 7.

Jo Ps. 108.

ET in Epistola ad Rufinum: Quod arbitrium cum solum esset, sibi que permissum, non nisi in suam perniciem mouebatur. Et libro contra Collatorem: Natura bonis suis male vititur, in quibus sine cultu veri Dei, impietatis immunditiæque conuincitur: & vnde se defendi existimat, accusatur. Et in libris de vocatione gentium: Sine cultu veri Dei, etiam quod videtur virtus esse, peccatum est: nec placere ullus Deo, sine Deo potest: qui verò Deo non placet, cui nisi sibi & diabolo placet? Et in Commentario in Psalmum centesimum octauum: Oratio, quæ non sit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa sit ad peccatum. Huiusmodi sententijs Augustini doctrinam ad vnguem exprimentibus Prosper vbique respersus est. Semper enim hoc significat illam cupiditatem, in cuius seruitutem homo peccando præcipitatus atque damnatus est, ante gratiam quocunque se conuerterit, non nisi ex mundi dilectione conuertere; ideoque fieri, ut dum homo peccatum cauere nititur, in vulnus vulnere surgat; Inque novos lapsus semper nitendo reuoluitur.

CAPVT XXI.

**NULLA TENTATIO AVT
cupiditas sine peccato oppugnatur seu vin-
citur, nisi amore Dei:**

HÆc itaque etiam vera causa est, cur August. semper doceat, nullam tentationem posse superari, nulli cupiditati repugnari, nisi illâ, de qua supra diximus, charitate iustitiæ veræque dilectione Dei. Nimirum, quia alioquin tentatio non nisi aliâ tentatione pellitur, neque cupiditas nisi aliâ, perinde malâ, etsi paulo honestiore coram hominibus cupiditate superatur. Quod respiciens præclare dixit Augustinus. Nonnumquam sanè apertissima vitia

A alijs vitijs vincuntur occultis, quæ putantur esse virtutes; in quibus regnat superbia, & quædam sibi placendi altitudo ruinosa. Itaque mox adjungit id quod diximus: Tunc itaque victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur: quem nisi Deus ipse non donat, nec aliter nisi per mediatorem Dei & hominum hominem Iesum Christum. Et paulo ante alijs verbis eodem sensu, cum præmisisset, vitia inueterata laboriosa difficultate superari: Neque id, inquit, sit veraciter atque sinceriter, nisi vera delectatione iustitiæ. Hæc est autem in fide Christi. Neque causam tacet, non illam quam recentiores imaginantur, quia alioquin illa superatio non est supernaturalis, non est meritoria, non conducit ad vitam eternam, & huiusmodi, quibus præstigijs Augustini doctrina deprauata est; sed illam quam supra dedimus ex Augustino: Nam si lex iubens adsit, & spiritus iuuans de sit, per ipsam prohibitionem desiderio crescente atque vincente peccati, etiam reatus præuicationis accedit: idque siue cupiditate crescente palam peccet, siue ex timore non peccare videatur, ut supra declaratum est. Cum autem nihil peccare videtur, occultius peccat, & fortasse periculosius, per superbiam vitia crassiora superando, ut statim ex Augustino audiuius. Merito itaque & circumspèctissimè loquens Augustinus non dixit, id non fieri supernaturaliter, non meritorie, non vtiliter ad æternam vitam: sed, non fieri veraciter atque sinceriter: quia videlicet falsa & simulata victoria est, ubi vel timore vel superbiâ dominante, opus innocens videtur esse, cum sit animus nocens, & ut Prosper dixit.

In vulnere vulnere surgit.

Vera quippe pugna cum erroribus atque vitijs, veraque victoria est, ut homo dimicans, ea nullius rei desiderio, nisi boni illius summi atque incommutabilis vincat. Si enim alia voluntate pugnet aut vincat à tentatione non liberabitur, sed capietur. Hinc August. in libris aduersus Iulianum: Ambobeam (voluptatem carnis) & debere & posse dici: mus vinci: sed tu tanquam bonum repugnante alio bono;

Lib. 22 de
Cris. c. 24.

Lib. 5. c. 2.

ego tanquam malum repugnante bono: & tu viribus proprijs; ego gratia Saluatoris, vt non alia reprobata cupiditate, sed Dei charitate vincatur: quæ non viribus nostris diffunditur in cordibus nostris, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ecce hoc ipso quo non charitate cupiditas vincitur, aliâ significat reprobâ cupiditate superari. Hinc alibi

Lib. de grat. & lib. arb. c. 4. Augustinus: Non intrat in tentationem, si voluntate bona vincat concupiscentiam malam: indicans, si bona non vincat, in tentationem intrare. qua consideratione dixit in Retractionibus: *Qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta iustitiæ, iam hoc ita peccatum est, vt sit etiam pœna peccati.* Bona vero voluntas in Augustini doctrina nulla est alia nisi charitas, vt jam aliquoties declaratum est: nec mala voluntas alia nisi omnium malorum radix cupiditas, hoc est, amor rei, quam quisque inuitus amittere potest. Hanc sanæ doctrinæ regulam intuebatur, ac tradebat Augustinus etiam contra Iulianum operum moraliter bonorum infidelibus assertorem strenuissimum: Quapropter

Lib. 5. cont. Iul. c. 3.

quando Deo donante ex vera viuatur fide, ipse Deus adest & menti illuminanda, concupiscentiæ superanda, & molestiæ perferenda. Hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipsum, id est, quando gratis amatur ipse: qualis amor nobis esse non potest, nisi ex ipso. Et in libro de natura & gratia: Facere est ergo iustitiam in vero Dei cultu (quæ non est nisi fides per dilectionem operans) cum interno concupiscentiæ malo, internâ conflictationem pugnare: Perficere autem, omnino aduersarium non habere. Sed ibidem adiicit: Nihil horum (scilicet non concupiscere, & post concupiscentias non ire) scit homo se rectè posse sine gratia Saluatoris. Et in alio libro contra Iulianum; In quantum in illo (Apostolo)

Lib. 6. cont. Iul. c. 23.

viuit Christus, in tantum expugnat & superat quod non habitat bonum in eius carne, sed malum. Neque enim rectè cuiusquam spiritus concupisceret aduersus carnem, nisi habitaret in illo spiritus Christi. Quod si non veraciter, non sinceriter, non rectè concupiscentia vel oppugnatur vel superatur, nisi bona voluntate, nisi amore Dei, nisi propter Deum, nisi veræ delectatione iustitiæ, quis dubitet, quin alia quæuis pugna atque victoria perperam & cum peccato fiat? Ipso Augustino suos-ipsius loquendi & sentiendi modos exponente, cum dixit:

Lib. de util. creden. c. 11.

Omne factum, si rectè factum non est, peccatum est; ipsa veritate altissimis vocibus clamante, id quod in humanis moribus non veraciter, non sinceriter, non rectè fit, aliud omnino esse non posse, nisi peccatum.

CAPVT XXII.

EXPLICATVR DOCTRINA SANCTI Augustini, qua dicimur nihil à nobis habere, nisi peccatum.

NAM ex ista capitali charitatis & cupiditatis contrarietate, quæ nullum omnino in actibus humanis medium suscipit, aliâ doctrina Augustini nata est creberrima & solemnissima; qua passim in suis libris docet, nihil omnino hominem à seipso habere, præter peccatum atque mendacium. Cujus doctrinæ radix est, quod non nisi duplex dilectio sit vel esse possit, vt antè ex Augustino & Leone & alijs declarauimus, creatoris & creaturæ, Dei & mundi, boni incommutabilis & mutabilis, ex quibus om-

nis actio humana proficiscitur. A nobis autem, vt etiam Augustinus sæpissimè, & fides docet, dilectio creatoris esse non potest: dilectio autem creaturæ & mundi ex nobis fluxit, & non ex Deo, juxta doctrinam Apostolicam, quæ tradit nobis, dilectionem mundi non esse ex Patre, sed ex mundo, Augustino succinente: *Voluntas procul dubio creaturæ, quæ non est creatoris, ex mundo est.* Nempe quia homo procul dubio pars est mundi; & ex ipso homine, diabolo quidem suggerente, homine tamen ipso per spontaneam voluntatem deferente creatorem ac diligenter creaturam, voluntas talis fluxit. Vnde eandem illam dilectionem mundi non solum ex mundo, seu ex homine, sed etiam ex diabolo Augustinus esse tradit, quia auctor eius fuit non inferendo sed persuadendo peccatum: quod non aliter nisi mundi & creaturæ dilectione perpetratum est, vt idem sæpissimè docet. Cum igitur hæc mundi dilectio, quæ non est à Patre, hæc, inquam, culpabilis cupiditas omnia peccata operetur, neque quicquam operetur nisi malum, sicut neque charitas aliud quicquam nisi bonum, illaque in solidum à diabolo sit & ex nobis, hæc à Deo, manifestissimè sequitur id quod Augustinus docet, nihil à nobis tanquam à nobis proficisci, nisi peccatum atque mendacium. Qua de re luculentissima sunt apud ipsum, radijsque solis fulgentiora testimonia vt ea nullis præstigijs obrui, vel offuscari possint. Sic ergo loquitur in Psalmum septuagesimum; *Iustitia tua sola liberat me: mea sola non sunt nisi peccata.* Et in Psalmum centesimum secundum: *De tuo aliquid retribue, si potes. Non dixerim, ne feceris, noli deo tu retribuere; non vult Deus de tuo sibi retribuere. Si de tuo retribuvis, peccatum retribuvis: omnia enim quæ habes, ab illo habes. Tuum peccatum solum habes.* Et in tractatibus in Ioannem: *Vita nostra, tanquam nostra, id est, de voluntate propria nostra non erit nisi mala, peccatrix, iniqua. Vita verò bona de Deo in nobis est, non à nobis.* Et tractatu octauo in Epistolam Ioannis: *Hoc dic si vis verius dicere: ego malè, ille benè. Et quod ego benè, ab illo benè: nam à me quicquid ago, malè. Ista confessio firmat cor, & facit dilectionis fundamentum.* Et in sermonibus de tempore: *Qui voluerit dicere, quia retribuet aliquid Deo, mendax est. (Omnia ab illo speranda sunt: à nobis ipsis præter illum nihil nisi forte peccatum) & mendacium de suo loquitur. Verè plenè de suo abundat homo: mendacium omnino hic habet, thesaurum mendaciorum, &c. Quod gratis habet, de se habet, non illud emit. Quando venit ad veritatem, si verax vult esse, non erit de suo. Et de eadem mentendi potestate, qua sola prompti sumus, ita loquitur in Psalmum vigesimum quartum: Doce me: nam per me ipsum non noui, nisi mendacium.* Et sermone trigesimo primo de verbis Domini: *Homo si vult esse aliquid boni, non fit de suo proprio. Si enim de suo esse voluerit, mendax erit. Si verax esse voluerit, de Dei non de suo erit.* Et Tractatu quinto in Ioannem: *Tunc ea quæ dicimus & vobis & nobis vtilia sunt, si ab ipso sunt. Quæ autem ab homine sunt, mendacia sunt, sicut ipse dixit Dominus noster Iesus Christus: Qui loquitur mendacium, de suo loquitur: nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum, si quid autem homo habet veritatis atque iustitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, vt ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, &c. Qualia verò peccata illa sint, quæ à nobis tantum habeamus, vtrum propter an improprie dicta, non raro Augustinus explicat. Aliquando enim dicit, ea non esse nisi mala: Da veniam, Apostole, dicimus quia tu docuisti. Prorsus tua à te tibi parata non nouimus nisi*

Lib. de Pa. ien. c. 12.

Concione 1. in Psal. 104.

Tract. 21. in Ioannem.

Tract. 8. in Epist. Ioan.

Serm. 15. de temp. c. 5.

In Psal. 24.

Serm. 31. de verbis Domini. c. 2.

Tract. 5. in Ioannem.

Hom. 14. c. 5.

nisi mala. Aliquando huiusmodi opera displicere Deo : *Vt sis bonus, inuoca bonum. Non enim in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te, displicet Deo.* Aliquando esse mala & poenis digna : *Dona sua coronat Deus; non merita tua, si tibi à te ipso, non ab illo sunt merita tua.* Hæc enim si talia sunt, mala sunt; quæ mala sunt non coronat Deus. Et paulo antè dixerat similiter merita Apostoli fuisse magna, sed mala. *Quid istis tam malis meritis nisi pœna vtiq̃ue debebatur?* Aliquando nos inde damnari : *Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Non debemus superbire: totum bonum quod habemus, ab artifice nostro habemus. Quod in nobis nos fecimus, inde damnamur: quod in nobis ille fecerit, inde coronamur.* Et rursus : *Opera manuum tuarum ne despicias. Opus tuum in me vide, non meum. Nam meum si videris, damnas; tuum si videris, coronas.* Huiusmodi doctrinâ & sententijs passim plenus est Augustinus, de quibus nonnulla etiam infra vide in tractatu de liberatione arbitrij. Omnia verò ex illo eius principio oriuntur, quodd impossibile sit esse opus bonum, nisi diligatur verum bonum; & vltimus finis omnis boni, qui est Deus benedictus in sæcula. Quicquid aliter homo facit, ex mundi dilectione facit, quæ non est à patre, sed ex mundo est; & necesse est vt redoleat originem suam. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit: & hæc sine fide esse nequit. Ex isto enim capite manat quicquid prædicat Augustinus de necessitate fidei ad opus bonum: *Quid habemus quod non accepimus, quando & hoc accepimus, vnde incipit quicquid in actibus nostris habemus boni? Hoc est fides. Ipsa est enim initium, vnde bona opera incipiunt. Quid igitur cætera, quæ præter ipsam fiunt? Quoniam, vt dictum est, quod ex ipsa non est, peccatum est. Quia videlicet, vt alibi dicit, bonum opus intentio facit, intentio nem fides dirigit: nemo ergo computet bona opera ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat. Ex isto fonte fluit quicquid prædicat de necessitate dilectionis ad opus bonum: Quid enim boni faceremus, nisi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Et iterum: Vbi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur. Quid ergo? Quia omne quod non est ex fide peccatum est: & fides per dilectionem operatur. Ex ista radice nascitur, quicquid prædicat de sola peccandi potestate antequam arbitrium fide per dilectionem operante liberetur: Liberum arbitrium captiuatum non nisi ad peccatum valet. Et alio in libro: Neque liberum arbitrium quicquam nisi ad peccandum valet si lateat veritatis via. Hoc est, vt ibidem indicat, ante legem & fidem, per quas innotescit ei via veritatis, vt eum non lateat, quod agendum, & quod vitandum est. Ex ista scaturigine proficiscitur, quod nihil omnino operis boni sine gratiæ diuinæ adiutorio fieri posse vbiq̃ue docet: Ipse (Celestius) quomodo sit accipiendum quod scriptum est: Omnis homo mendax, omnino non soluit, nec soluere poterit, nisi correcto errore quo credit, hominem sine adiutorio gratiæ Dei per solam propriam voluntatem posse esse veracem, hoc est, diligere veritatem, quæ præscribit opus bonum. Et alibi: Nemo benè libero arbitrio vti potest, nisi per gratiam. Et ad eundem Bonifacium: Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adiuuetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Cur, quomodo, qua ratione, cum sine illa Domini incarnati gratia possit fieri opus saltem moraliter bonum? Audi causam: Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Ac per*

Tom. 2.

hoc bona voluntas, quæ se abstrahit à peccato, fidelis est. Ex ista causa oritur, quod antequam quicquam fieri possit ab homine operis boni; prius velit hominem fieri bonum, hoc est, voluntatis bonæ, quæ sola diligit bonum, vt ita possit arbor bona, id est, voluntas bona proferre fructus bonos: *Quid enim potestis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis cor bonum: Dabo, inquit, vobis cor nouum, hoc est, voluntatem nouam seu dilectionem nouam, ex qua opus necessariò debet fluere. Et iterum instantius: Quid enim boni faceretis homines mali, & quomodo ista bona faceretis, nisi boni essetis? Id est, quid boni faceretis, quamdiu estis voluntate malâ, siue quamdiu bonum seu iustitiam non diligitis? Quis enim dubitet dicere, voluntatem nullo modo iustitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Omnia istiusmodi, aliaque plura, quibus redundant scripta eius, ex eadem omnino radice & ratione proficiscuntur: quia vt alibi præclare docuit, & supra diximus: Nemo volens aliud facit, quod non in corde suo prius dixit, hoc est, faciendum esse iudicauerit: quod verbum siue iudicium de agendo, amore concipitur, siue creaturæ siue creatoris, id est, aut naturæ mutabilis aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Tunc autem est cupiditas, cum propter se amatur creatura: tunc non vtemem adiuuat, sed corrumpit fruentem. Ecce breuibus, perspicuis, disertissimis verbis clauem vniuersæ doctrinæ de agendis & non agendis, de bonis operibus & peccatis traditam; sine quâ, doctrina Augustini non nisi merus Labyrinthus est; ex quo nisi Glossis textus Augustini innumeros euerterentibus; totiusque doctrinæ moli repugnantibus; exiri non potest: cum qua omnia sunt apertissima & facillima: Nimirum charitas siue perfecta siue imperfecta est amor veri boni, ex qua nihil nisi bonum: cupiditas siue perfecta siue imperfecta amor est mundi, qui non est ex Patre, sed ex mundo. Deus autem id odit, quod ipse non fecit, vt optimè sanctus Prosper. Ex hoc amore siue cupiditate mundi, non solum nihil est boni, sed vt dixit sanctus Leo: Cuncta sunt noxia, hæc est enim illa, quæ sine amore creatoris non vntem adiuuat, sed corrumpit fruentem. Semper enim in omnibus actibus, etiam dum vnâ creaturâ vtitur, aliâ fruitur, in quam vltimo videlicet collimat vntentis animus. Quicquid enim fecerit, non potest nisi in re per se dilecta conquiescere.*

CAPVT XXIII.

VINDICATUR A CORRVPTELIS doctrina Canonis Concilij Arauscani, qua dicitur: Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum.

HANC igitur constantissimam Augustini & Prosperi & Romani Præsulis S. Leonis doctrinam secuti Patres Arauscani, fulgentissimum illum locum ex Augustini libris à sancto Prospero decerptum in Canonem redegerunt, & vniuersam illam Augustini sententiam, quàm hæcenus declarauimus, velut sanctissimam, & sacrosanctam, & Catholicam sanxerunt, aduersus Iuliani omnesque genti-

T

Canon. 12.
Cōc. Araus.

Suar. lib. 1.
de grat. ca.
21.

Fatetur hoc
Suar. lib. 1.
de grat. c. 19.
n. 8. & c. 21.
n. 6.

Lib. de perf.
iust. c. 12.

Ibid.

cap. 1. 3. 4.
& seqq.
In prefat.
lib. de doct.
Christ.

lium Philosophorum præstigias, qui sibi mirum in modum de moralibus operibus, & naturali suâ virtute blanditi sunt. Nam Canon vigesimus secundus verbotenus ex Augustino sumptus est: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum: Siquid autem habet homo veritatis atque iustitiæ, ab illo fonte est, quem debemus finire in hac eremo, ut ex eo quasi guttus quibusdam irrorati non deficiamus in via.* Hunc luculentum Canonem, aliqui in alios Augustino incognitos imo repugnantes sensus trahere nituntur; qui quantum à tradita per Augustinum veritate, & perpetuâ doctrinæ filo recedant, operæ pretium est paucis ostendere. Nonnulli enim volunt Augustinum & Concilium non aliud significasse, nisi quoddam arbitrium hominis condistinguat Deo, & ex ipso malitia oriatur, ex Deo omne bonum, siue fuerit ordinis naturalis, quales sunt actus moraliter boni, quos Deus operatur per concursum & providentiam ordinis naturalis, siue fuerit bonum ordinis supernaturalis, quales sunt actus veræ pietatis, qui ex gratia proficiuntur. Solutio potius ex principiis Philosophiæ, quam Augustini hausta est, eoquē tendit, ut pleraque S. August. loca, quæ diuinum adiutorium aduersus Pelagianos prædicant, ad naturalis ordinis auxilia detorqueantur, & humana superbia de suis viribus gloriatur. August. enim quodcumque aduersus Pelagianos de non peccando beneque operando disputat, maximè de hac sententia, utrum ex nobis sit aliquid operis boni, an verò solum peccatum atque mendacium, nunquam de alio quàm diuinæ gratiæ auxilio per IESVM Christum disputat, nunquam de auxilio ordinis naturalis, nec à Pelagianis hoc unquam negatum, aut in controuersiam adductum fuit, ut & supra in expositione dogmatum Pelagianorum explicatum est, & vberiùs infra declarabitur. Hic sufficiet aliqua Augustini de hac ipsa sententia, quodd sine Dei gratia non possumus de nostro habere nisi mendacium atque peccatum, attulisse; idque ex ipsis iisdem Augustini locis, unde fatentur illum Canonem Arausicanum esse desumptum, hoc est, ex libro de perfectione iustitiæ capite duodecimo, præfatione in libros de doctrina Christiana, & tractatu quinto in Ioannem. Sic ergo loquitur in libro de perfectione iustitiæ de illa Scriptura: *Omnis homo mendax*, quàm ad illam sententiam astruendam subinde proferre solet: *Respondemus admonentes, quomodo dicendus sit homo verax, per Dei gratiam atque veritatem, qui per seipsum sine dubio mendax est. Unde dictum est: omnis homo mendax.* Ecce quomodo intelligat per seipsum, seu ut Concil. Arausican. loquitur, *de suo esse mendacem, seu habere mendacium: nempe ut non possit habere veritatem seu esse verax, nisi per Dei gratiam.* Et iterum postea docet, non posse Celestium soluere id quod Scriptura dixit. *Omnis homo mendax, nisi correcto errore, quo credit hominem sine adiutorio gratiæ Dei per solam propriam voluntatem posse esse veracem.* Certum est autem, toto libro vehementissimè asserere Augustinum contra Celestium, ad bene faciendum & peccata cauenda necessariam esse verissimam & propriissimè dictam gratiam Dei per Iesum Christum, sicut eam in eodem libro sapissimè vocat. Et præfatione in libros de doctrina Christiana: *Quamquam nemo debeat aliquid sic habere quasi suum proprium, nisi forte mendacium. Nam omne verum ab illo est, qui, ait: Ego sum veritas. Quid enim habemus quod non accepimus? Quod si accepimus, quid gloriamur quasi non acceperimus? Iste autem Scripturæ locus tam inuictus vi-*

detur August. pro vera gratia Christi asserenda contra Pelagianos, ut hoc Apostolico præcipue testimonio etiam seipsam conuictum fuisse fateatur ad confitendum, quod fides sit diuinæ gratiæ donum. Quod pluribus docet lib. 2. Retractionum, & de prædestinatione Sanctorum, usque adeo ut ibidem de ista eadem Scriptura dicat: *Hoc igitur Apostoli testimonium, ubi ad reprimendam hominis inflationem dixit: Quid enim habes quod non accepisti? non sinit quemquam fidelium dicere, habeo fidem quam non accepi: reprimiturque omnino his Apostolicis verbis tota huius responsionis elatio.* Quamobrem cum August. ipse per hanc Scripturam conuictus esset, ut fidem ex Dei gratia proficisci fateretur, nulla pœnè tam frequenter, quàm ista vitur, ad reprimendam Pelagianorum impietatem, qua gratiæ necessitatem ad opera bona destruebant. Et sermone centesimo quinquagesimo primo de tempore, ubi ut citauimus planissimè eandem doctrinam asseruerat, hominem *de suo mendacium loqui, de Deo autem habere veritatem*, declarat hoc in Petro, qui non nisi Deo reuelante in consistenda de Christo veritate verax fuit, simili omnino modo quando dicit alijs locis, hominem de se non nisi peccare posse, non habere nisi peccata, & huiusmodi, sæpè hæc exponit ita se intelligere, ut sine vera Christi gratia non nisi peccata faciamus. Nam in Psal. trigessimum septimum cum dixisset: *Opus tuum in me vide: nam meum si videris damnas; statim adiicit. Quia & quacumque sunt bona opera mea, abs te mihi sunt, & ideo tua magis quàm mea sunt.* Et quomodo te, quomodo tua? Audio quippe ab Apostolo tuo: *Gratiæ salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est.* Et tractatu vigesimo 2. Tract. 123 in Ioannem, ubi dixerat, *Vitam nostram tanquam in Ioannem nostram non esse nisi malam, peccatricem, inquam: vitam verò bonam de Deo in nobis*, declarat hoc per illum Apostoli locum: *Vinit vero in me Christus, quæ nemo dubitat de vera gratia esse intelligendum.* Et sermone decimo tertio de verbis Apostoli, ubi satiatissimè tradidit: *Si nos ipse non adiuvat, non vincere, sed nec pugnare nos posse: si defuerit adiutorium Spiritus sancti, prorsus nihil boni agere nos posse: agere nos illo non adiuvante liberâ voluntate, sed malè, ad hoc idoneam esse voluntatem nostram, quæ vocatur libera, & huiusmodi plura, apertissimè & ex professo declarat se intelligere adiutorium Dei, adiutorium Christi, adiutorium Spiritus sancti, adiutorium gratiæ Dei, illud ipsum quod Pelagiani ad facilius tantum agendum tandem necessarium esse fatebantur. Et sermone nonagesimo quarto de tempore ubi dixerat: *Non enim in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo: quid autem habes ex te, displicet Deo, ex illis iisdem locis Scripturæ hoc probat, quibus semper veram Christi gratiam aduersus Pelagianos astruere solet. Nam statim adiicit: Si bona tua cogitas, quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Quem locum, ut diximus, Augustinus pro Christi gratia vindicanda maximè inexpugnabilem putat. Rursus ibidem quamlibet hominis voluntatem bonam à Deo datam & excitatam esse probat. *Ipsum, inquit, Apostolum interroga: Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quid est ergo, quod tibi arrogabas? Et mox subiungit id quod citauimus: Quod habes ex te, displicet Deo.* Cuiusmodi doctrina in Augustini scriptis perpetua est: ut nihil profectò inulsius, & principiis Augustini repugnantius, & ad eneruandam gratiæ necessitatem, quam ipse & Concilia prædicant, & ad Pelagianorum pugnam restaurandam accommodatius excogitari possit.*

lib. 2. Re-
tract. c. 1.
& lib. de
prædest. c. 4.

Serm. 132
de temp.

In Psal. 37

Tract. 123
in Ioann.

Serm. 13. de
verb. Apost.
c. 9.

Cap. 11.

Ibid. c. 17.

Ibid. c. 13.

Serm. 24. de
temp.

Ibid.

fit, quàm ad concursum generalem, & ad cooperationem quandam ordinis naturalis huiusmodi Augustini loca detorquere.

Quid? quod ipse Augustinus & Concilium Arausicanum in illo ipso Canone, de quo disputamus, satis manifestè declarat, ita neminem habere de suo nisi mendacium atque peccatum, ut oppositam veritatem & iustitiam nisi ex vera Christi gratia sitire & habere non possit. Nam phrasis ista: *Ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo*, ex Psalmo sexagesimo secundo cum quadam allusione sumpta est. Ibi quippe dicitur: *Situit in te anima mea & in terra deserta*, hoc est, in eremo. Quare locum illum exponens apertissime declarat, & sitim istam non esse aliud nisi desiderium sapientiæ atque iustitiæ, & fontem ipsam sapientiam & iustitiam, hoc est, Christum, & asperionem eius gratiam. Ipsum audi:

In Psal. 62. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Ergo in hoc saeculo (tanquam eremo) non debemus quasi amare saginam. Hic sitiendum est, alibi saginabimur. Modo autem, ut non deficiamus in isto deserto, aspergit nobis rorem verbi sui, & non nos dimittit prorsus arefcere, ut non sit de nobis repetitio, sed ut sic sitiamus, ut bibamus. Ut autem bibamus, aliquà gratiâ eius aspergimur: tamen sitimus. Et post pauca interposita: Ipsum desiderium est sitis animæ, quando caro sitit, aquam sitit: quando anima sitit, fontem sapientiæ sitit. De ipso fonte inebriantur animæ nostræ, sicut dicit alius Psalmus: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Sitienda est ergo sapientia, sitienda est iustitia, &c. Angeli non sitiunt, non esuriunt quomodo nos; sed habent saginam veritatem lucis incommutabilis sapientiæ, & miserantur nos; ut ad illam patriam communem aliquando redeamus, & ibi enim illis fonte Dominico veritatis & eternitatis aliquando sauremur. Vnde aduersus Pelagianos gratiæ necessitatem asserens, quâ aliquid hauriatur ex illo fonte iustitiæ.

Quid ergo, inquit, illis fiet, qui etsi fateantur, se non habere vel non plenam habere iustitiam, tamen à semetipsis habendum; non à suo creatore, ubi horreum eius & fons eius est, deprecandum esse premunt? Ecce quomodo ex fonte illo nos irrorandos esse docet Augustinus, ut non deficiamus in via. Quis enim qui vel primoribus labijs Augustinum attigit, ex eius mente nos dicat ex concursu generali, vel prouidentia ordinis naturalis velut fonte iustitiæ & veritatis, vel guttis eius aspergi, ne deficiamus in via? vel, ut adjicit in eodem loco (ex quo Canon Arausicanus desumptus est) sic in hac peregrinatione interim nos consolari, ut venire ad eius requiem facietatemque possimus?

Cogitationes istæ potiùs Aristotelicæ, quàm Augustinæ vel Christianæ sunt, juxta quas nulla est fontis istius asperio, qua non deficiamus in via, & quâ hinc interim conlolemur, ut ad requiem satietatemque veniamus, nisi vera gratia, quæ sola fontem illum veritatis & iustitiæ nos tacit sitire, bibere, & requie satiare.

Nec multo magis quadrat isti Canoni alia pars expositionis, quia dicunt neminem habere de suo nisi mendacium atque peccatum, quia peccatum ut peccatum seu formaliter non est à Deo, sed ex arbitrij defectibilitate, quam habet ex nihilo: & ita posse adhuc habere actum verè bonum suis viribus, Deo saltem concursu vniuersali concurrente. Nam quamvis istud de arbitrij defectibilitate verum sit, ut Augustinus nonnunquam docet, præcipuè quando Manichæos respicit inducentes quandam naturam malam, quæ causa sit peccatorum; in hac tamen materia de

Tom. 2.

A potestate & viribus arbitrij ad agendum bene vel malè, aliter omnino loqui solet, & intelligi debet. Nam aduersus Pelagianos, qui libero arbitrio quædam opera verè bona & sine peccato facta, ad vitam tamen æternam sterilia & inutilia comminiscendo tribuebat, ut mox dicendum erit, non rarò Augustinus docet, voluntatem liberam ad operandum aliquid boni sine peccato, adiuuandam esse adiutorio gratiæ Dei; ac peccandum verò tantum, id est, ad ipsum posituum actum peccati faciendum per se sufficere nec vllò Dei adiutorio indigere; eo quòd, subtracto illo Dei adiutorio, per seipsam non solum cum peccati tentatione non pugnet, sed sine pugna in peccata ruat. Quia de re multa supra diximus: hic vnus aut alter locus sufficit. Nam hoc est quod dicit in sermonibus de verbis Apostoli, ubi conuellit illud figmentum Pelagianum, quo gratiam ad faciùs bene operandum necessariam statuebant: *Quomodo si aliquis dicat, remis quidem peruenimus, sed cum aliquo labore; & si ventum habeamus, faciliùs peruenimus. Non sic est adiutorium Dei, non sic est adiutorium Christi, non sic est adiutorium Spiritus sancti: prorsus si defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adiuuante liberâ voluntate, sed malè: ad hoc idonea est voluntas tua, quæ vocatur liberâ, & malè agendo sit damnabilis ancilla. Vbi manifestum est, non hoc solum Augustinum velle, voluntatem liberam suis viribus siue de suo, & sine adiutorio Dei posse peccare formaliter, seu deficere & peccati*

Serm. 13. de verb. Apost. cap. 11.

C malitiam habere, sed de se posse agere malè seu agere actum quemlibet, qui non sit bonus, ad actum autem bonum seu sine peccato factum sine gratiæ adiutorio nihil valere. Nam quamvis etiam ad peccatum Dei concursus necessarius sit, ille tamen non est aliud adiutorium, de quo sermo est, & eo non obstante arbitrium de suo ad peccandum seu ad peccati actum dicitur sufficere, nec opus habere adiutorio Dei. Hinc statim ibi lem iterum: *Non cooperator est ille, si nihil operamini. Sic vos tamen scitate agere, ut sit rector spiritus & adiutor. Qui si verò defuerit, nihil omnino boni agere valeatis. Et tractatu vigesimo secundo in Ioannem: Vita nostra tanquam nostra, id est, de voluntate propterea nostra, non erit nisi mala, peccatrix, iniqua: Vita verò bona de Deo in nobis est, non à nobis. Et hinc perspicuum est, eum distinguere vitam bonam in hoc à mala, quòd voluntas nostra non solum malitiam, sed vitam malam, id est, opera mala operetur sine adiutorio Dei: bonam verò eadem voluntas operetur, sed Deo adiuuante, non disiunctiuè per concursum aut gratiam, sed tantummodo per veram gratiam, dum per illam, ut ibidem loquitur, vivit in nobis Christus. Et in libro de correptione & gratia: In malo faciendo liber est quisque iustitiæ, servusque peccati: hoc est, per se sufficienter liber est, nec opus est adiutorio gratiæ liberante, ut operetur bonum. In bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit: Si vos Filius liberaverit, &c. Et in libris de peccatorum meritis: Si ab illo auertimur, nostrum est; hoc est, ut ibidem antè dixerat, ad hoc non adiuuamur à Deo, quamvis Deus concurrat concursu vniuersali. Nequis enim existimaret eum de sola auersione, & non de actu positivo per quem auertimur loqui, statim attendendo explicat: Et tunc secundum carnem sapimus, tunc concupiscentiæ carnis ad illicita consentimus. Si ergo perpetua illa phrasis Augustini contra Pelagianos est, voluntatem nostram de suo iusti-*

Tract. 22. in Ioan.

Lib. de corr. & grat. c. 1.

Lib. de pecc. meritis. c. 5.

T ij

cere, hoc est, suis viribus sine adiutorio Dei, ut A
malè agat, ut peccet, ut mentiatur, & (sicut con-
formiter ad Canonem Arausicanum loquitur) ut
Serm. 151. de de suo loquatur mendacium, ut habeat thesaurum men-
ticip. cap. 5. daciorem, ut fingat quicquid potest, ut mentiatur quio-
quid potest; quia gratis habet, de se habet. quæ om-
nia potestatem faciendi actus positivos sonant.
Quando autem venit ad veritatem, si verax esse
vult, non esse de suo, sed opus esse adiutorio Dei;
non illo adiutorio concursus generalis, quod etiā
ad malè agendum, & ad mentiendum necessa-
rium est; sed adiutorio veræ gratiæ Dei, sine quo
tam constanter docet, nihil omnino boni agi pos-
se, sed tantum aliquid mali. Ille est ergo verissi-
mus sensus Canonis Arausicani, quod nemo ha-
beat de suo, hoc est, de suis viribus, nisi menda-
cium & peccatum: ad mentiendum enim, & pec-
candum, & mala quælibet operanda per se suffi-
cit, nec adiuuatur à Deo. Siquid autem habet ve-
ritatis atque iustitiæ, hoc est, operis boni, hoc
ab illo æterno fonte iustitiæ per veram gratiam
in eum fluit. Nimirum quia nullum est opus bo-
num, seu sine peccato factum, nisi ipse fons bo-
nitatis & iustitiæ gratuito amore diligatur. Et
ita Canon iste cum alijs duobus Canonibus eius-
dem Concilij Arausicani, in re ipsa prorsus
conuenit, quorum alter nouus, & ita sonat: Di-
uini est muneris, cum & rectè cogitamus, & pedes
nostros à falsitate & iniustitia renocamus, hoc est,
quando non peccamus in aliquo actu. Quoties
enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut
operemur, operatur. Nam de munere veræ gratiæ
Canonem in initio loqui, ex eius fine patet, qui
Apostolicis verbis ab Augustino expressus est:
Deus operatur in nobis velle, & perficere: ex quo
semper operationem veræ gratiæ probare solet.
Et ita istum Canonem explicat S. Prosper, qui
sententiam illam excerpit ex Augustini lucubra-
tionibus. Nam eum citans in Commentario su-
per Psalmos in illa verba: Auerti pedes meos in
testimonia tua, ita loquitur: Quod hic positum est:
Auerti pedes meos, in nonnullis legitur, Auertisti pe-
des meos: ut hoc Dei potius gratiæ tribuatur. Sed siue
hoc, siue illud sit, dubitari non potest, diuini esse mune-
ris, hoc est, diuinæ gratiæ, sicut præmiserat, &
cum rectè cogitamus, & pedes nostros, &c. Alter
Canon numero vigesimo, his verbis conceptus
est: Multa in homine bona sunt, quæ non facit homo.
Nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut
faciat homo, hoc est, nullos omnino facit homo
actus bonos, quos non in Deo per veram gratiam
operetur. Nam de gratia vera in illo ad Boni-
facium loco vnde Canon iste depromptus est,
totis viribus satagit. Et ex ista sententia sua tan-
quam ex aditis sapientiæ Christianæ haustâ, &
idcirco in Canonem Ecclesiæ versâ, mox con-
cludit boni cupiditatem, hoc est, ipsam etiam
primum boni operis desiderium, necessariò ex
vera Dei gratia debere proficisci, hoc ipso quo

bona est: si verò non esset bona, nec esse debere
à Deo. Proinde, inquit, cupiditas boni non homini à
Domino esset, si bonum non esset: si autem bonum est,
non nisi ab illo nobis est, qui summè atque incommuta-
biliter bonus est. Ex quo relinquitur impossibile
prorsus esse ex Augustini mente, ut vllus omni-
no actus, qui sit verè bonus, hoc est, sine peccato
factus, non à vera Christi gratia proficiscatur; &
qui non ab illa proficiscitur necessariò malus sit.
Si enim bonus est, non nisi ab illo nobis est, qui summè
atque incommutabiliter bonus est. Quoniam, ut alibi
dicit, liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum
autem nihil est, nisi adiunetur ab omnipotenti bono. Et
rursum: Nec potest homo boni aliquid velle, nisi ad-
iuuetur ab eo qui malum non potest velle. Quibus om-
nibus locis ex professio gratiæ Christianæ non
Philosophicæ siue concursus generalis necessita-
tem ad omnem actum bonum, ad eumque solum
postulat; sufficiente ad actus quosunque non bo-
nos, hoc est, malos propriâ arbitrij libertate:
per se enim voluntas libera est in malis, quia delecta-
tur malis: libera autem in bonis non est, quia liberata
non est. Ipsa igitur prima boni cupiditas à Dei
gratia necessario proficisci debet hoc ipso quo
bona est. Et cur non à viribus libertatis, si tan-
tùm moraliter bona fuerit? Audi Augustinum:
Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas: de qua
Ioannes Apostolus sine ambiguitate loquitur dicens: Bonif. c. 9.
Charitas ex Deo est. Ecce nulla cupiditas seu dile-
ctio boni nisi charitas, quæ propterea necessariò
per gratiam ex Deo est: præter quam nihil om-
nino superest, nisi mundi cupiditas, quæ non est
bona; & propterea ut idem Apostolus loquitur,
Non est ex Patre, sed ex mundo est. Omnis enim cu-
piditas boni necessario ex Deo est. Ut proinde
principijs Augustini non aliud congruat, aut con-
gruere possit, quàm hominem qui suis viribus non
potest habere cupiditatem boni, non posse etiam
habere suis viribus opera quæ dicuntur morali-
ter bona, utpote quæ necessariò, si sint bona, ex
boni cupiditate, id est, charitate proficisci de-
bent. Cum ergo non aliud à suis viribus habere
possit, nisi cupiditatem seu dilectionem mundi,
hoc est, ut Ioannes exponit: Concupiscentiam car-
nis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ: ne-
que enim delectores mundi, ut Augustinus ait, habent
nisi ista tria; Et illa dilectio mundi non sit à Patre,
hoc est, ex Deo, utpote quæ mala, non bona sit,
sed ex mundo; consequenter homo non aliud de suo,
id est, de suis viribus expectare potest iuxta Ca-
nonem Arausicanum, nisi mendacium & peccatum.
Siquid autem habet veritatis atque iustitiæ, hoc
est operis boni, ab illo est fonte iustitiæ, cuius
gratia aspergimur ne deficiamus in viâ. Nam libe-
rum arbitrium captiuatum non nisi ad peccatum valet: Lib. 1. ad
ad iustitiam vero nisi diuinitus liberatum adiutum-
que non valet. Causa est, quia Spiritu sancto fit ut
non peccare delectet, sicut præter hunc Spiritum pecca-
re delectat. Lib. 1. ad Bonif. c. 8. Lib. de spir. c. 16.

F I N I S.

D E

D E S T A T V

N A T V R Æ L A P S Æ

L I B E R Q V A R T V S.

Prosequitur argumentum de viribus liberi arbitrij post peccatum.

C A P V T P R I M V M.

*SEPTIMO AVGVSTINVS EX PRO-
fesso docuit, omne quod non est ex fide esse
peccatum.*

ACTENVS ex varijs Augustini principijs siue particularibus siue generalibus, satis vt arbitror, eidenter asseruimus nullum ab hominibus qui carent fide posse fieri opus bonum, sed sola mendacia atque peccata. Verum quia nobis familiare est, vt ad omnem doctrinam nobis insolitam, quantumuis eidentibus principijs eruatur, cunctando trepidemus, omnisque ratiocinandi solertia suspecta sit, operæ fuerit pretium non jam ex principijs Augustini doctrinam eius eruiere, sed loco septimæ probationis planissimis & ab omni ambiguitate remotissimis verbis ipsum Augustinum audire asserentem sententiam illam, quam eius esse dicimus, omnesque cauillationes, quibus mens eius, & verba simplicissima peruertantur, tantâ explicationis perspicuitate diffiantem, vt nullis argutarum nebulis possit obscurari. Nam quasi de industria omnes conatus recentiorum, quibus eius doctrinam principijs Philosophorum accommodare studuerunt, opprimere studuisset, ita omnia eorum præcluserit effugia, omnes tricas explicuit, omnes cauillationes exarmauit, vt pœnè nihil aliud eis supersit, qui rem diligentius excussisse videri volunt, quàm admirari doctrinam eius vt exoticam & incredibilem; & propterea in alium sensum aliquo explicationis commodæ beneficio trahendam esse. Sed altitudinem Christianæ sanctitatis & humanæ infirmitatis, & profunditatem ruinæ illius ineffabilis non videntur intelligere, virtutisque ac vitij differentiam magis ex Philosophia gentium, quàm ex Christiana religione, quæ ab Augustino profundissimè explicata est, haurire voluisse. Vt igitur sine vllius obscuritatis & ambiguitatis ambagibus sententiam Augustini de operibus ante fidem factis, à qua religio Christiana incipit, hoc est, de operibus infidelium intelligamus, videamus non quid principia eius velint & sentire cogant sed quid ipsemet perspicuis expressisque

Tom. 2.

A verbis passim vniformiter & constanter in omnibus lucubrationibus suis tradit.

Itaque in tractatibus in Ioannem, vt omnem hominis superbiam opprimeret, qua de suis operibus gloriari posset, sicut plerumque humana vanitas eorum, qui ante fidem se benè vixisse arbitrantur de operibus, maximè moraliter bonis, inflari solet. Non, inquit, est vt dicas, antequam *Tract. 36.* crederem iam bona operatur, ideo electus sum. Quid in Ioan, enim est boni operis ante fidem, cum dicat Apostolus: Omne quod non est ex fide peccatum est? Et in Epistola ad Sixtum: Opera bona sunt ab homine, fides *Epist. 105.* autem sit in homine sine qua illa à nullo sunt homine. Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Et in Epistola ad Vitalem: Itaque (diabolus) aliquos *Epist. 107.* eorum per quos amplius decipere affectat, sinit habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per quasque gentes, præcipueque in gente Romana, qui præclare gloriosissimèque vixerunt. Ecce habes hic opera velut bona, hoc est, si vlla vnquam saltem moraliter bona. Sed jam vide quid de illis sentiat Augustinus: Sed quoniam, sicut verissima Scriptura dicit: Omne quod non est ex fide peccatum est; & sine fide impossibile est utique placere Deo, non hominibus, nihil sic agit hic princeps, quàm vt non credatur in Deum. Et in libro de gestis Pelagij: Quantumlibet autem opera infidelium prædicentur, eiusdem Apostoli sententiam veram nouimus *Lib. de gestis Pelag. c. 14.* & innictam: Omne quod non est ex fide peccatum est, &c. Cum ipsa sit initium vnde bona opera incipiunt. Et libro de gratia Christi: Quid autem boni *Lib. de grat. Christi. c. 16.* faceremus, nisi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus si diligamus? Etsi enim Dei mandatum videtur, aliquando non à diligentibus, sed à timentibus fieri: tamen vbi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, quia omne quod non est ex fide peccatum est. Et fides per dilectionem operatur. Et lib. 1. ad Bonif. Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adiuuetur ab eo qui malum non *Lib. 1. ad Bonif. c. 4.* potest velle, hoc est, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Ac per hæc bona voluntas, quæ se abstrahit à peccato, fidelis est. Et lib. 3. ad eundem Bonifacium: Fides licet sine operibus neminem saluat (ipsa enim est non reproba fides, quæ per dilectionem operatur) *Lib. 3. ad Bonif. c. 5.* tamen per ipsam etiam peccata solvantur, quia iustus ex fide viuit. Sine ipsa verò etiam quæ videntur bona opera in peccata vertuntur: Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Ex istis & similibus locis, quæ

T iij

per vniuersa Augustini scripta sparsa sunt, aper-
tissime constat quid de illis operibus infidelium
Christiano sentiendum sit. Sine vllis quippe am-
bigibus ea vera peccata esse tradit, nec aliud esse
posse: eo quod sine fide atque dilectione sit im-
possibile esse opus bonum. Et vt plenius mentem
eius perciperemus, opera ista vocat quasi bona;
quæ non sunt alia nisi quæ vocari & haberi so-
lent moraliter bona; quæ definiunt non esse bona,
sed peccata.

Sed non aliunde euidentius mens eius consta-
re potest, quam ex ijs quæ tradidit libro primo
de nuptijs & concupiscentia. Cum enim ibi do-
cuisset ex Scriptura, donum esse Dei, quod etiam
coniuges pudicè & continenter viuunt, difficul-
tatem sibi obicit de conjugibus infidelibus, qui
videntur etiam solis arbitrij viribus continenter
vivere: Quid ergo dicimus, inquit, quando & in qui-
busdam impijs inuenitur pudicitia coniugalis? Vtrum
eo peccare dicendi sunt, quod dono Dei malè vtantur,
non id referentes ad cultum eius à quo acceperunt? An
forte nec dona Dei putanda sunt ista, quando hæc infi-
deles agunt, secundum Apostoli sententiam dicentis:
Omne quod est ex fide peccatum est? Quis audeat
dicere donum Dei esse peccatum? Anima enim, & cor-
pus, & quæcumque bona anima & corporis naturaliter
insita etiam in peccatoribus dona Dei sunt; quoniam
Deus non ipsi ista fecerunt. De his autem quæ faciunt
dictum est; Omne quod non est ex fide peccatum est.
Cum igitur faciunt hæc homines sine fide, quæ viden-
tur ad coniugalem pudicitiam pertinere, siue homini-
bus placere quærentes, vel sibi vel alijs, siue in his
rebus quas vitiosè concupiscunt humanas molestias de-
uitantes, siue demonibus seruientes, non peccata coër-
centur, sed alijs peccatis alia peccata vincuntur. Ab-
sit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter Deum
verum fidem connubij seruat vxori. Et ibidem infra:

Hoc tam euidentis bonum (commixtio socialis cor-
porum sine fraude) cum infideles habent, quia in-
fideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt.
Et rursum: Cum virtus sit pudicitia, cui vitium
contrarium est impudicitia, omnesque virtutes etiam
quæ per corpus operantur in animo habitent, quomodo
vera ratione pudicum corpus asseritur, quando à vero
Deo ipse animus fornicatur? Et paucis interpositis
sic concludit: Tantum valet fides, de qua Aposto-
lus dicit; Omne quod non est ex fide peccatum est: &
de qua iterum scriptum est ad Hebræos: sine fide im-
possibile est placere Deo. Quod ipse non solum de
vita hominis, sed de singulis hominis operibus
solet intelligere. Doctrina ista validissimum a-
ccerrimumque conflictum peperit inter Iulianum
& Augustinum, quo longè luculentius illustra-
ta, & mens Augustini ab omnibus ambiguitati-
bus euoluta fuit, illo tanquam falsissimam eam
refellente, hoc mordicus tanquam verissimam,
Christianam, atque Catholicam defendente.
Nam istum vltimò citatum locum, quod in ani-
mo qui fornicatur à Deo non possit esse vera pu-
dicitia, hoc est, opus veræ pudicitia, sed pecca-
tum tantum, ita refricat velut inuictum, insul-
tatque Iuliano intactum prætereunti: Sed tu qui
mea, sicut dicis, quæ mihi videntur acuta persequeris,
hoc totum, tanquam mihi obtusum visum fuerit præ-
teristi. Vide ergo quid horum negandum arbitreris.
Virtutem esse pudicitiam coniugalem, promptissime
confiteris: Omnes virtutes etiam quæ per corpus ope-
rantur, in animo habitare non negas. Porro infidelis
animum fornicari à Deo, ille potest negare, qui se pa-
lam sanctarum Scripturarum aduersarium profiteretur.
Ex quibus omnino hæc summa conficitur, vt aut in
animo fornicante pudicitia vera esse possit (quod cer-

nis, quam sit absurdum: aut in animo infidelis pudici-
tia esse non possit: quamuis hoc cum assererem re fin-
xeris surdum. Illis vero Scripturæ locis, quæ sæ-
pissime in præcedentibus testimonijs allegari vi-
dimus, sic eundem stringit Iulianum, eaque sen-
tentia sua asserendæ inuicta esse conficit: Nam
testimonium illud quod ex Apostolo posui: Omne quod
non est ex fide peccatum est; sicut tibi visum est acce-
pisti & exposuisti, non vt sapit, sed vt sapis. De cibis
enim Apostolus loquebatur: verum cum dixisset: Qui
autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quæ
non ex fide; hanc peccati speciem de qua agebatur gene-
rali voluit probare sententiã, mox inferens: Omne
enim quod non est ex fide peccatum est. Sed vt hoc vbi
de cibis tantum intelligendum esse concedam: quod de
alio dicturus es testimonio, quod identidem posui; nec
inde aliquid disputasti, quia non inuenisti quo modo
in tuam posses detorquere sententiã, quod ad Hebræos
scriptum est: Sine fide enim impossibile est placere Deo?
Nempe vt hoc diceretur, de tota vita hominis, id est,
de totius vitæ actionibus, agebatur, in qua iustus
ex fide viuit. Et tamen cum sine fide impossibile sit Deo
placere, tibi virtutes sine fide sic placent, vt eas veras
prædices, eisque bonos esse homines: & rursus quasi te
pœnituerit laudis earum, steriles pronuciare non du-
bites. Et infra iterum de singulari quodam ope-
re loquens, opere videlicet misericordiæ, quod
exhibetur pauperi, & maximè videbatur mora-
liter bonum: Porro, inquit, si vitium est malè mi-
sereri, procul dubio vitium est infideliter misereri. c. 3.

Quod si & ipsa per seipsam naturali compassione opus
est bonum; etiam isto bono malè vtitur, qui infideliter
vtitur, & hoc bonum malè facit, qui infideliter facit.
Qui autem malè facit aliquid, profectò peccat. Ex quo
colligitur, etiam ipsa bona opera quæ faciunt infideles
non ipsorum esse, sed illius qui bene vtitur malis. Ip-
sorum autem esse peccata, quibus & bona malè faciunt,
quia ea non fideli, sed infideli, hoc est, stulta & noxia
faciunt voluntate. Qualis voluntas nullo Christiano
dubitante arbor est mala, quæ facere non potest nisi
fructus malos, id est, sola peccata. Omne enim, velis,
nolis, quod non est ex fide peccatum est. Et ideo Deus
istas arbores non potest diligere, & si tales permanse-
rint, disponit excidere, quia sine fide impossibile est
placere: Et rem à fundamentis eruens in fine con-
cludit: Sed breuiter accipe, ne forte cum in rebus ip-
sis tantum erres, quantum errari plurimum potest, vi-
deat tecum certare de verbis. Aut ergo intellige quod
ait Dominus: Si oculus tuus nequam est, totum corpus
tuum tenebrosum erit: Si autem oculus tuus simplex est,
totum corpus tuum lucidum erit: Et hunc oculum agnos-
ce intentionem, qua facit quisque quod facit: & per hoc
disce, eum qui non facit opera bona, intentione, fidei
bonæ, hoc est eius quæ per dilectionem operatur, totum
quasi corpus, quod illis, velut membris, operibus con-
stat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccato-
rum. Plura huiusmodi in eodem loco inculcat
Augustinus; sed ista sola, quamuis nihil Com-
mentarij loco adijceretur, ita perspicua sunt, &
mentem eius de omnibus infidelium operibus tan-
tâ claritate conuincunt, vt non sinant hominem
nullâ contrariâ sententiâ præoccupatum aliud
suspiciari. Nam in illis ipsis testimonijs allegatis,
multoque vberius in coherentibus ejusdem dis-
putationis locis, omnes recentiorum cauillationes,
quibus mentem eius obscurare, ac in alium
sensum detorquere conantur, ita luculentè peri-
mit, vt mirum sit cordatos homines in tergiver-
sationes ita friuolas declinare, & Augustino suas
cogitationes imponere potuisse.

Præcipua verò tergiversandi causa est quod
principijs humanæ Philosophiæ non congruere

Lib. 1. de
nup. & con-
cupis. c. 3.

Lib. 4. c. 1.

Ibid.

Ibid. lib. 4.
c. 3.

In fin. c. 3.

Ibid. c. 4.
Iul. c. 3.

Sacr. lib. 1.
de grat. c. 7.
n. 10. & 14.

Aug. Theologia videatur. Molestissimè quippe nonnulli ferunt quod naturæ viribus infidelis non possit actum facere, qui tendat in moralem honestatem actus: hoc enim sufficere volunt, vt sit actus moraliter bonus, etsi aliò nullà voluntatis intentione referatur. Itaque doctrinam August. in illo generali sensu intellectam dicunt esse incredibilem, rationes eius frivolas, & tanto ingenio indignas, mirabiles continere verborum æquiuocationes: quia ex significatione propria animi fornicarij, sit transitus ad metaphoricā, & ita syllogismus sit in quatuor terminis. Quapropter vt ex eius doctrinæ vinculis liberentur, aliquot solutiones excogitatae sunt, quas ad omnia loca in promptu habent, vt vbi vna deficit, succurrat alia: omnes verò tam enormiter de tanti Doctoris veluti triennalis tyronis doctrina ludunt, vt longè satius esset palam ab ea discedere, quàm eam tot ludibrijs adulteratam vindicare. Nos duas præcipuas prosecuturi sumus, & ex Augustini verbis ac doctrinæ filo & scopo distillaturi: vt omnibus perspicuum esse possit, eas non iudicio veritatis expressas, sed necessitate excogitatas: nihilque minùs quàm ex Augustini lectione promanasse.

CAPVT II.

PRIMUM EFFVGIVM OCCLV-
ditur, quo dicunt Augustinum loqui de peccato latè & improprie sumpto:

Sacr. lib. 1.
grat. ca. 7.
n. 17.
Lib. 4. cont.
Iul. c. 3. in
fine.

PRIMA igitur responsio, qua recentiores Augustini citata testimonia, totamque illam acerrimam disputationem cum Iuliano diluunt, in eo sita est, quod Augustinus improprie peccati nomen vsurpet pro peccato latè sumpto, pro actu videlicet, qui non potest prodesset ad vitam æternam. Quidquid enim infidelis boni fecerit, caret illa perfectione boni operis, vt aliquid vitæ æternæ conferat, ideoque meritò peccatum veluti defectiuus actus appellari potest. Nam etiam Augustinus cum dicit, infideles non posse facere quicquam boni, non quodlibet bonum intelligit, sed, inquiunt, bonum pietatis, quod ad æternam felicitatem, aliquo modo conferat, iuxta illa verba eius: Scito nos dicere illud opus bonum sine Dei gratia, quæ per vnum mediatorem datur, nemini posse conferri per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducere. Et paulo post: Hoc ergo amore opus est, vt bonum beatificum sit, &c. Cum igitur hoc Augustino sit tantum opus bonum, reliqua veluti defectiua etiam peccata vocat.

Sed multis modis facile ostendi potest, responsionem istam, vel potiùs cauillationem esse imperitissimam doctrinæ Augustini, ab eius mente remotissimam, indignamque quæ a viris doctis proferatur. Primò quia semper vtitur ad probandam sententiam suam illo scripturæ loco: Omne quod non est ex fide peccatum est: Certissimum est autem Apostolum ibi verissimum peccatum intelligere, siue fides accipiatur, pro dictamine conscientiae, vt plerique solent, siue pro fide qua fideles Deo dicuntur, vt August. & fere antiqui volunt. Præmiserat enim Apostolus: Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fide. Causam autem damnationis reddit, quia quod non est ex fide peccatum est: Quæ falsa profectò & inepta ratio est, & ipsis respondentibus repugnans, nisi verum peccatum intelligatur. Actus

enim imperfectus, seu tantum moraliter bonus secundum ipsos causa damnationis esse non potest. Vnde & Augustinus dicit: Quod hanc peccati speciem, de qua agebat, manducandi videlicet sine fide, generali voluerit probare sententia, mox inferens: Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Qua de causa etiam illum alterum scripturæ locum: sine fide impossibile est placere Deo, sic intelligere solet, vt propterea opera infidelium etiam displiceant Deo & voluntas quæ tales fructus facit etiam excisione puniatur: Qualis, inquit, voluntas nullo Christiano dubitante arbor est mala, quæ facere non potest nisi fructus malos, id est, sola peccata. Omne enim, velis nolis, quod non est ex fide peccatum est. Et ideo, quia videlicet non proferunt nisi sola peccata. Deus istas arbores non potest diligere, & si tales permanserint, disponit excidere, quia sine fide impossibile est Deo placere.

Secundò verum & propriissimè dictum peccatum ab Augustino intelligi, perspicue patet ex eius scopo aduersus doctrinam aduersarij sui. Fatebatur enim Iulianus disertissimis verbis opera infidelium, de quibus ei cum Augustino erat disceptatio, ita esse bona, vt tamen per ea vitam æternam non assequerentur, sed mercedem dumtaxat quandam temporalem. Hæc enim sunt ipsissima Iuliani verba, quæ August. refert & obijcit sibi: Sed responsurus es, inquit Augustinus, Quid nisi vana? Ego, inquit, steriliter bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona, quæ faciunt, non ab eo vitam consequuntur æternam. Et paulo

superiùs in eodem loco, cum dixisset, originem virtutum in animo esse sitam, & affectus omnes, per quos aut fructuosè aut steriliter boni sumus, in subiecto esse mentis nostræ: Horum igitur, addit Iul. affectuum vis cum insit omnibus naturaliter, non tamen ad vnum finem in omnibus properat: sed pro iudicio voluntatis, cuius nutui seruiunt, aut ad æterna aut ad temporalia diriguntur. Quod cum sit, non in eo quod sunt, non in eo quod agunt, sed in eo solo variare quod meretur. Nec nominis sui igitur possunt, nec generis sustinere dispendium, sed solius quod appeterunt præmij aut amplitudine distantur, aut exilitate frustrantur. Non posset Iulianus manifestiùs declarare mentem suam de operibus istis moraliter bonis, de quibus agebatur; nempe esse opera quidem bona à virtutibus naturalibus perfecta, sed quia non referuntur ad Deum, ad vitam æternam consequendam nihil prodesset. Hoc est autem ipsissimum illud, quod recentiores vocant peccatum latè sumptum, vel improprie dictum, vel actum qui nihil prodesset potest ad vitam æternam. Et tamen Augustinus asseuerantissimè contendit, talia infidelium opera, quæ quia ad Deum non diriguntur, nihil ad vitam æternam conferunt, non esse bona, & voluntates ea proferentes, quia Iuliano confitente steriles erant, non posse esse arbores bonas, quia non profert arbor sterilis fructus bonos, ideoque excidendas esse, & in ignem mittendas. Audi August. Quapropter dici non potest, quantum te ista fallat opinio, quæ dixisti, omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuosè aut steriliter boni sumus, assequendo videlicet per illas vel non assequendo vitam æternam: Fieri enim non potest, vt steriliter boni simus: sed boni non sumus, quicquid steriliter sumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Absit autem vt Deus bonus à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alij magis mali. Quibus verbis manifestè significat, virtutes huiusmodi, quæ non diri-

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

guntur in vitam æternam, non esse arbores bonas, nec opera quæ ab illis proficiunt esse bona, sed tantummodo minus mala, & ideo ignis supplicio excidenda. Vnde de istis operibus, de quibus erat tota disputatio, toties repetit, esse peccata; quia omne quod non est ex fide peccatum est.

Tertio idem probatur eidentissimè ex circumstantiis loci, vnde exorta est tota illa controversia. Est autem locus ille, quem supra ex libro primo de nuptiis capite tertio allegauimus: Illum quippe Iulianus exagitantum sumpserat. Porro in illo loco expressè distinguit Aug. peccatum, quod in omnibus operibus infidelium reperiri volebat, ab alijs operibus imperfectè bonis. Distinctionem autem in eo collocat, quod Deus huiusmodi bonorum naturalium auctor esse potest, peccati autem auctor esse non potest. Hoc autem certissimum est, non de peccatis latè sumptis, seu actibus moraliter bonis nihil ad vitam æternam conferentibus intelligendum esse: nam etiam ipsimet recentiores consentunt ac docent, Deum huiusmodi peccata, vt cum ipsis ita loquar, per prouidentiam naturalis ordinis donare & procurare. Cum ergo de pudicitia infidelium, qua seruare videntur fidem thori, pronunciaffet illud Apostolicum; Omne quod non est ex fide peccatum est, vt probaret non esse in illis donum Dei, sic mentem suam de peccato explicat: *Quis audeat dicere, donum Dei esse peccatum? Anima enim, & corpus, & quæcunque bona anima & corporis naturaliter insita, etiam in peccatoribus dona Dei sunt, quoniam Deus non ipsi ista fecerunt. De his autem quæ faciunt. Dictum est; Omne quod non est ex fide peccatum est. Et paulo post de commixtione coniugali tanquam naturali bono dicit. Hoc tam euidens bonum cum infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt. Quis enim, obsecro, vel ignarissimus tyro Theologia, imo quis vel ineptissimus ac stolidissimus ex hominum vulgo commixtionem, aliasque naturales actiones, & corporis atque animi dotes BONA vocet, quæ per se similiter nihil omnino ad vitam æternam conferunt, nisi eò voluntate referantur; & tamen actus pudicitia conjugalis infidelium, si similiter boni sint, mala & peccata nuncupauerit? Et quod huiusmodi actibus velut (vt ibidem loquitur) alijs peccatis alia peccata vincantur? Quæ verba carpens Iulianus, & ex ijs Pelagianam suam doctrinam inferens: Perfacile igitur studio sanctitatis, quod Deus adiuvat, potest homo carere peccatis. Si enim vincuntur, inquis, peccata peccatis, quanto magis possunt, virtutibus peccata superari? Est autem certum Pelagianos cum dicerent, hominem carere posse peccatis; & virtutibus peccata superari, propriissimè dicta peccata intelligere; cum tamen Augustinus hoc neget, ac tantum velit peccatis alijs alia peccata vinci: vt necesse sit, & Iulianum & Augustinum eadem illa vera peccata, non opera bona licet imperfecta, in verbis Augustini intelligere; nisi velimus vtrumque inter se pueriliter in æquiuocationibus ludere. Quod manifestius ex Augustini perpetua phrasi ac doctrina declarari potest. Docet enim ille passim in scriptis suis, omnes functiones naturales imo etiam omnium virtutum moralium officia, vt misereri pauperis, subuenire periclitanti, & similia, esse bona, & ex Deo proficisci; infidelium vero opera non esse bona. De illis enim sic Augustinus: Copulatio maris & feminae generandi causa bonum est naturale nuptiarum: quod mox vocat euidens bonum. Et infra*

A abstinentiam ab adulterio dicit esse in connubijs bonum naturale quidem, carnale tamen. Et libro secundo, commixtionem coniugum esse ex Deo, esse laudandam, esse opus Dei. Imò admittit etiam repositionem Iuliani dicentis etiam adulteriorum commixtionem per seipsam bonam esse. Et lib. quarto: Bonum esse subuenire homini periclitanti, præsertim innocenti: esse Dei opus bonum, misereri per seipsum naturali compassione esse opus bonum, etiam cum sit ab infidelibus, talia opera bona quæ faciunt infideles non infidelium esse, sed Dei. Et capite septimo, commixtionem legitimam sexuum generandi causa esse opus bonum, etiam in infidelibus, & regenerationem detestantibus. Et tamen infideles, qui talibus vtuntur actionibus & officijs bonis, in iisdem locis sapius peccare testatur: *Quamuis eo bono (commixtione legitima) malè vtantur, & in eo peccent, quod de impia vel propaganda vel propagata prole gloriantur. Et de bona compassione misericordia: Etiam isto bono malè vtitur qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit qui infideliter facit: qui autem malè facit aliquid, profecto peccat. Et rursum: Ipsorum autem esse peccata, quibus & bona malè faciunt; quia ea non fidei, sed infidei, hoc est, stulta & noxia faciunt voluntate. Hæc sanè demonstrant eidentissimè longè aliter Augustinum de operibus, in quibus infideles videntur moraliter benè facere, quàm de officijs ipsis bonis, quibus vtuntur, sentire & loqui. Ista quippe officia constantissimè profitetur esse bona, etiam in ipsis infidelibus dum ea faciunt; vsum verò talium bonarum actionum siue officiorum esse in infidelibus malum, & ijs malè vtendo in peccata conuerti: cum tamen vtrumlibet istorum, si vera sunt quæ recentiores Augustino tribuunt, similiter malum & peccatum latè sumptum dici debeat, quia nihil ijs ad assequendam vitam æternam prodest; vel potius, vt ipsi loquuntur, & omnis vir non perturbata mentis loqui debet, esse vtrumque bonum.*

Quarto si cui fortè ista necdum satis perspicue mentem auctoris indicant, vt sciat qua significatione peccati nomen vsurpauerit, sunt loca plurima & manifesta, quibus vbique vniuniformiter peccatum propriissimè dictum, hoc est, veram iustitiam, actumque supplicio dignum se intelligere profitetur. Dicit enim ea opera infidelium esse malè facta, ideoque non posse esse nisi peccata: *hoc tam euidens bonum cum infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt. Et iterum: Hoc bonum malè facit qui infideliter facit: qui autem malè facit, aliquid, profecto peccat. Infideles enim & bona malè faciunt. Dicit esse vitia: Si vitium est malè misereri, procul dubio vitium est infideliter misereri. Dicit ea non placere Deo: Nos ea quæ videntur opera bona dicimus non esse verè bona sine fide; quoniam opera verè bona necesse est Deo placere. Cui sine fide quia impossibile est placere profecto quod verè opus est bonum, sine fide non potest esse. Et capite tertio: Deus tales arbores non potest diligere. Dicit esse peccata, quæ stulta & noxia voluntate sunt, vt paulo antè vidimus. Dicit per illa opera non esse homines tantum steriliter bonos, hoc est, sine fructu vitæ æternæ, siue tantum moraliter bonos, sed magis aut minus malos: Fieri non potest, vt steriliter boni simus; (per opera sine fide facta) sed boni non sumus, quicquid steriliter sumus. Item nullo modo homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alij minus, alij magis mali. Dicit per ea homines iniustos fieri. Cum non ad suum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso mali his vtentes efficiuntur iniusti. Dicit*

Lib. 1. de
nupt. cap. 3.

ibid. c. 17.
Lib. 2. c. 5.
cap. 9.
Lib. 3. cont.
Iul. c. 7.
Lib. 4. c. 3.

ibid. cap. 7.

Lib. 4. c. 7.

ibid. c. 3.

Lib. 1. de
nupt. in. 10.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

ibid.

Lib. 4. c. 3.

Lib. 4. c. 3.
Lib. 4. c. 3.

ibid.

ibid.

Lib. 1. de
nupt. c. 4.

ex eis tanquam ex operibus malis homines reos effici. Iuliano quippe obijciente, quod ex dictis Augustini sequeretur, infideles effici reos ex bono, eo quod dixisset, eos nuptiarum bonum infideliter vtendo in malum peccatumque conuertere, qui locus totius illius longissimi acerrimique conflictus causa fuit, respondet Augustinus:

Lib. 4. c. 6. Non dixi alios reos ex opere bono, sed ex opere malo, quo male vtuntur bonis. Dicit esse tenebrosa & nigra peccata, quæ non sunt intentione fidei bonæ,

Lib. 4. c. 4. qua proinde deficiente, totum corpus operum tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum: Dicit sine impietate negari non posse, quin

Lib. 4. c. 3. sint peccata. Prorsus in quantum non est ex fide (operire nudum) peccatum est, non quia per se ipsum factum quod est nudum operire peccatum est: sed de tali opere non in Domino gloriari (id est, non ad Deum referre) solus impius negat esse peccatum.

Ibid. Dicit propterea puniendos homines quamuis minus alijs, qui magis flagitiosi fuerint: Hoc autem peccantes (illi Romani, qui talibus operibus clauerunt) quod homines sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius, quam Catilina punietur; non quia iste bonus, sed quia iste magis malus, & minus impius quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimum deviando. Dicit

Ibid. homines & voluntates: quibus ea faciunt, excidendos & in ignem mittendos; Voluntas infidelis nullo Christiano dubitante arbor est mala, quæ facere non potest nisi fructus malos, id est, sola peccata. Et ideo Deus istas arbores non potest diligere, & si tales permanserint, disponit excidere. Nonne responsio theatro digna est, post tot epitheta illorum operum, quæ homines sine fide operantur, adhuc contendere, quod non sint peccata; sed opera verè bona ad vitam æternam dumtaxat inutilia? Imo verò nonne hoc est apertissimè sententiam ipsissimam hæretici Iuliani, qua dicebat quod huiusmodi operibus infideles non fructuosè, sed steriliter boni sint; eaque non propter Deum faciendo, non ab eo vitam consequantur æternam, quamque Augustinus totis ingenij viribus destruebat, ipsimet inuito, & renitenti qui eam expugnabat, priuata amore opinione imponete?

Lib. 4. c. 3. Neque quicquam facit ad infringendam tam manifestam Augustini doctrinam id quod adducitur ex fine disputationis illius, vbi videtur dicere, quod illud tantummodo bonum non possit sine gratia ab infidelibus fieri, per quod homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducì hoc est, quod sit pietatis & beatificum. Nam in illo loco duplex ab Augustino responsio datur vtraque aduersus Iulianum peremptoria. Prima est fundamentalis, radicemque tangens omnium quæ contra Iulianum disputans asseruerat: quod videlicet ad bonum opus seu sine peccato factum requiratur intentio bona, velut oculus vniuersorum operum. Quapropter docet, eum qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, eius quæ per directionem operatur, totum quasi corpus: quod illis velut membris operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum. Nam dilectio seu charitas Dei, quam ad opus sine peccato postulat, non alia de causa necessaria est, nisi vt intendi possit rectus, ac debitus, & ex vera sapientia præscriptus finis: neque fides alia de causa prærequiritur, nisi vt intentionem dirigat, & gratiam operandi impetret. De quibus satis diximus. Altera responsio est ad hominem, veluti sufficiens ad jugulandum Iulianum. Dixerat enim expresse Iulianus, se talia tantum opera infideli-

bus tribuere, quibus à Deo vitam non consequerentur æternam ista tamen esse opera vera bona, & sine villo facta peccato. Hoc Augustinus quamuis tota illa operosa disputatione subuertisset, in fine tamen arripit non tamquam verum, (jam enim falsissimum esse demonstrauerat) sed tanquam sufficiens ad obtinendum scopum suum. Cujus ratio est, quod bonum opus illud, de quo tota contentio fuerat, duas haberet juxta Augustinum conditiones; vnam quod esset verè bonum, hoc est, nulla peccati labe pollutum. Ad tale opus Iulianus solam hominis naturam sufficere censebat, sicut & nunc Recensiores; Augustinus contra fidem adeoque amorem Dei velut ad intentionem debiti finis omnino necessariam ex Christianæ disciplinæ regulâ statuebat, vt partim dictum est, partim dicetur statim fusius. Alteram, quod aliquid ad vitam conferret æternam: quæ conditio ex illa priore inseparabiliter pendet. Fieri enim nullo pacto potest, vt opus quod ex fide, & amore Dei nascitur vt possit esse bonum, sicut prima conditio postulabat, non etiam hoc ipso sit opus pietatis, iustitiæ, cultus Dei, meritorium, beatificum. Quæ namque præclarior pietas, & iustitia, & cultus Dei, quam Dei amor ex fide? Quid magis meritorium atque beatificum, id est, ad beatitudinem aliquid conferens, quam Dei amor ex fide? Ad hanc secundam igitur conditionem operis boni quam Iulianus non putabat, sicut neque recentiores putant, cum opere vere bono seu non malo esse indiuisè nexam, fatebatur ipse cum Augustino relationem ad verum Deum veluti ad finem operis hoc est, dilectionem Dei esse necessariam. Sed inde concludit Augustinus propositum suum de fide ad opus bonum necessariâ, videlicet eo quod non aliud ipse vocaret opus bonum, nisi quod hominem ad æternum Dei donum regnumque perduceret; non quasi per hoc admitteret esse aliud genus operis verè boni seu non mali: quomodo enim hoc admitteret, quod tota disputationis mole contriuerat? Sed potius è contrario, quod nullum omnino sentiret esse vel esse posse opus bonum, quin hoc ipso, sicut fidem amoremque Dei velut sui principium postulabat, ita esset etiam pietatis, & cultus Dei, æternaque vitæ suo modo meritorium. Nam in eodem ipso loco, quo permittebat Iuliano vt ea vocaret opera bona, & sine villo facta peccato, tales dat rationes sententiæ suæ, vt ijs probet esse vera peccata. Primum, quia non facit ea voluntas bona, sed infidelis & impia. Apud Augustinum autem impossibile est fieri opus bonum, sine voluntate bona, id est, sine amore boni, quod apud Augustinum est voluntas bona. Secundo, quia dicit, voluntatem istam esse sterilem apud Deum, & ideo non bonam. Tertio, quia dicit, amorem mundi ex quo videlicet illa Iuliani opera fluunt, non esse à Deo. Quid est ergo nisi culpabilis illa cupiditas, quæ non est à Patre, omnium malorum radix, velut amor rei, quam quis potest inuitus amittere, qui in omni malefaciendi genere dominatur, vt Augustinus ex professo docet? Quarto, sine amore creatoris, quem Iulianus fatebatur non adesse in illis operibus bonis, neminem posse benè vtì creaturis. Quid ergo fiet, nisi quod vtetur malè, vel, quod pejus est, fruatur? Neutrum autem sine peccato fieri potest. Quid est enim non benè vtì, nisi non rectè vtì? Omne autem factum, si rectè factum non est, peccatum est. Sed de ista difficultate, quod omne opus vere bonum non possit esse nisi pietatis & meritorium, alibi dabitur fusior dicendi

locus. Hic sufficit ostendisse, quod infideles nihil operari possint, non solum pietatis, & beatitudinis meritum, sed nihil omnino boni & absque peccato.

CAPVT III.

SECUNDVM EFFVGIVM CLAV-
ditur, ostendendo solam absentiam fidei sufficere, ut omnia opera infidelium vera peccata sint.

ITAQVE secunda Recentiorum responsio est, Augustinum quando dicit, omnia opera infidelium esse peccata, intelligendum esse regulariter ac moraliter loquendo, quia plerumque operantur ut infideles hoc est, ex regula non rationis, sed erroris, apponentes aliquem peruersum finem; ita quæstionem esse de facto potius, quam de iure, hoc est, quid plerumque contingere soleat, non autem quid subinde, quamvis rariùs, possit, fieri si operari vellent purè negatiuè sine fide, & non contrariè ex infidelitate. Solutio nonnullis perplacet: cum tamen magis fortasse Augustino & principiis quibus nititur, quàm præcedens repugnare videatur. Nā quamuis verissimum sit quandocunque infideles aliquid boni videntur agere, semper adesse finem malum, de ultimo actionis fine loquendo, hoc tamen vnicum Augustino sufficit, ut omnia ipsorum opera peccata sint, quod negatiuè non referuntur, neque referri possunt ad illum, ad quem omnis actio creaturæ rationalis referri debet. Quem negatiuum exprimendi modum tam accuratè & sæpè seruat Augustinus, ut nemo Scholasticorum, qui præciosos loquendi modos in enodandis difficultatibus sequi solent, præcisiùs locutus fuisse, & Augustinus de hoc ipso scrupulosissimè satagere videatur. Nam in ipso loco, qui totius controuersie de ista quæstione cum Iuliano exordium fuit, quæstionem ipsam purè negatiuè proponit: *Utrum eo peccare dicendi sunt infideles quod dono Dei malè utantur, NON ID REFERENTES ad cultum eius, à quo acceperunt?* Ita ut tota difficultas controuersie in eo sita fuerit, vtrum fides adesse debeat ad hoc ut fiat aliquod opus bonum, ipsaque sola & nuda finis illius absentia, qui fide intentionem dirigente proponitur, sufficiat ut sit opus malum? Quam quæstionem statim resoluit Augustinus affirmatiuè, & sæpissimè inculcat, hoc ipso quo NON ADEST finis ille debitus, qui est verus Deus, & fide per dilectionem operante intentionemque finis dirigente proponi debet, opus esse malum. Hoc probat statim in ipso ingressu tribus Scripturis solam negationem fidei Deo inhaerentis culpantibus, quas identidem, & fere solas, & velut inuictas tota illa disputatione repetit, & inculcat: a *Omne quod non est ex fide peccatum est.* b *Sine fide impossibile est placere Deo.* c *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Nam non esse ex fide, esse sine fide, fornicari seu apostatam esse à Deo, manifestissimè nihil aliud, quam negationem fidei vel dilectionis ei coherrentis denotant, nec villo modo etiam ex mente Apostoli & Prophetæ postulant, ut contrariè istæ locutiones intelligantur, Augustinum verò eas sic semper intelligere, solamque fidei absentiam velut malæ operationis originem, causamque sufficientissimam peccati incusare, plurima

A ipsius & apertissima testimonia sine vlla ambiguitate declarant. Nam statim in ipso ingressu cum recensisset varios fines, quibus, hoc ipso quo infideles non inhaerent per fidem Deo, eos consequenter inhaerere necessarium est, (impossibile est enim, ut hic absit intentio veri finis ultimi bona, quin semper alia adsit intentio alterius finis ultimi mala) cum inquam, recensisset varios fines, quorum consideratione non peccata coercerentur, sed alijs peccatis alia peccata vincuntur, generaliter & negatiuè concludit: *Absit ergo pudicum veraciter dici qui NON PROPTER DEVM VERVM fidem connubij seruat vxor.* vi. Et ibidem paulo post: *Hoc tam euidentis bonum cum infideles habent, quia INFIDELITER vtuntur in malum peccatumque conuertunt.* Quid est autem infideliter uti, nisi non ex fide opus ad Deum referente uti; sed in ipso illo euidenti bono, quo vtuntur, & quod intentio eorum respicit, non transitorià, sicut oportet, sed memoria dilectionis inhaerescere? Quod statim ut intelligeremus Augustinus explicat: *Quapropter qui NON hac intentione, NON hac voluntate, hoc fine generant filios, ut eos ex membris hominis primi in membra transferant Christi, id est, ut non eos in Deum eorum auctorem referant, sed infideles parentes de infideli prole gloriantur, &c.* Non est in eis vera pudicitia coniugalitatis. Et rursus: *Quomodo vera ratione pudicum corpus asseritur, id est, opus corporis esse bonum opus pudicitie quando a vero Deo ipse animus fornicatur?* Hoc est, dum fide Deum intendente atque ita diligente carens, creaturis prostituitur, Prosequitur eosdem negatiuos exprimendi modos accuratissimè in continuatione illius controuersie cum Iuliano. Nam cum longa concertatione probasset aduersario suo, nullam esse posse sine fide virtutem veram, aut opus bonum, totius solutionis cardinem tangit præcisissimè: *Quia cum NON AD SVVM referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso mali his vtentes efficiuntur iniusti.* Quis, quæso, Philosophus vel Theologus quantumcunque in puluere Scholasticarum contentionum & argutarum tritus, breuiùs, præcisiùs & significatioribus verbis posset nodum tangere, & vltimas quæstionis fibras præcidere: Hoc ipso, inquit quo NON referuntur, id est, hoc ipso quo fide opus ad Deum referente carent, efficiuntur iniusti. Quam eandem acutissimam illius quæstiones enodandæ rationem, pæne vbique scrupulosissimè obseruat. Nam radices totius disceptationis quærens, easque officij quod agimus & finis propter quem agimus distinctione detegens sic concludit: *Cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur si NON PROPTER HOC facit propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Hunc autem finem debitum, esse verum Deum pluribus cum E docuisset, rursus instantiùs & eadem præcisissimè locutiones cura adijcit: *Quicquid autem boni sit homine, & NON propter hoc, propter quod fieri debere, vera sapientia præcipit, et si officio videatur bonum, IPSO NON RECTO FINE peccatum est.* Quam negatiuam expressionem statim adhuc continuando prosequitur: *Possunt ergo aliqua bona fieri, NON BENE facientibus à quibus sunt.* Nam hoc ipso quo non bene fiunt, id est, non referuntur, quod referri debent, fiunt malè quodcunque alias referantur: quia ut addit: *Non bonum facit quod NON bona voluntate facit.* Causam reddit magna cum doctrinæ docentisque securitate. *Absit enim ut sit vel dicatur voluntas bona, quæ in alijs, vel in seipsa NON IN DOMINO gloriatur; hoc ipso*

suav. lib. 1.
de grat. c. 7.

lib. 1. de
nup. c. 3.

lib. ca. 3.
c. 4.

a Rom. 14.

b Hebr. 11.

c Psal. 72.

lib. 1. de
nup. c. 3.

cap. 4.

lib. 1.

lib. 4. cons.
1. c. 3.

lib. 1.

lib. 1.

lib. 1.

quippe quò non in Domino gloriatur necesse-
rium prorsus est, ut vel in seipsa, vel in alijs,
hoc est, alia quacunque creatura gloriatur: cum
nihil aliud vel animò fingi possit. Et inferius
cum objecisset Iulianus gentes illas, quæ sine fi-
de naturaliter ea quæ erant legis fecisse videban-
tur, etiam de talibus maximeque Romanis, qui
cæteris præcelluerant respondet Augustinus: Hoc
tamen peccantes quod homines sine fide NON AD
EVM FINEM ista opera retulerunt, ad quem referre
debuerunt. Et mox: Minus impius quàm Catilina
Fabricius, non veras virtutes habendo, sed à veris
virtutibus NON PLVRIMVM deuiando: quia vi-
delicet hoc solo delinquebant, quòd non ad
Deum sua opera referendo, à vero fine aberran-
do deuiabant. Vnde iterum paulo post: Non erat
in eis vera iustitia, quia non actibus sed finibus pen-
santur officia. Causam reddit statim in alio exem-
plo de castitate, quia nec vera est castitas animi for-
nicantis, & vera insania est hominis dicentis hoc de
decus, & videntis. Quæ ratio non est alia à præ-
cedentibus; hoc ipso enim quò animus fornicat-
ur à Deo, hoc est, non credit in Deum, ideo-
que nec intendit Deum, neque veram iustitiam, ne-
que bonum opus iustitiæ, neque castitatis esse
potest. Cum verò demiraretur Iulianus duri-
tiam doctrinæ Catholicæ, cuius pondere pre-
mebatur, quòd non contentus Augustinus illà
confessione suà, quæ agnoscebat huiusmodi o-
pera bona gentilium esse sterilia vitæ æternæ, ea
insuper mala, & peccata, & igne punienda
asseuerantissime traderet peteretque velut Au-
gustinum ipsa rei absurditate conuicturus: Si
gentilis nadum operuerit, numquid, quia NON EST
EX FIDE, peccatum est? Ad petitionem illam
præcisissimam negativè ex pressam, eadem præ-
cisione, & subtilitate, & categoricà respondet
asseuerantià August. Proxus IN QVANTVM
NON EST EX FIDE, peccatum est. Et causam
reddit categoricè, & negativè: Non quia per
seipsum factum, quòd est nudum operire, peccatum
est: sed de tali opere NON IN DOMINO gloriari,
hoc est, illud non referre in Dominum, solus im-
pius negat esse peccatum. Quòd paulo inferius pro-
bat ex hoc ipso, quia talis misericordia est IN-
FIDELIS, seu non ex fide: Responde, ut hoc sine
dubitatione perspicias, talem scilicet misericor-
diam (hoc est, opus talis misericordiæ) non
esse bonam sed malam, Vtrum bonam miseri-
cordiam existimes INFIDELEM, id est, sine fide.
Porro si vitium est malè misereri, procul dubio vitium
est, INFIDELITER, id est, non ex fide, misereri.
Quòd si & ipsa per seipsam naturali compassione o-
pus est bonum, etiam isto bono malè vitur, qui IN-
FIDELITER vitur; & hoc bonum malè facit, qui
INFIDELITER facit qui autem malè facit aliquid,
profectò peccat. In quibus omnibus locis illud
(infideliter) non aliud quàm negationem fidei
tonat. Hoc enim ipsum satis esse vult, ut non sit
bona misericordia, sicut ex ijs verbis patet, quæ
præmiserat: Attentiùs cogita, ne fortè misericordia
non sit, nisi quæ huius bonæ fidei fuerit id est, si non
fuerit huius fidei: & ex ijs quæ statim adjicit
velut causam, cur etiam opera bona malè fa-
ciant: Quia inquit, ea NON FIDELI faciunt vo-
luntate. Et ut intelligeremus, quòd illa voluntas
non fidelis eadem omnino sit, quam toties infidelem
appellauerat, & cuiusmodi bonitatis sit, inter-
pretando explicat: Sed infideli, hoc est, stultà &
noxia faciunt voluntate. Voluntas enim, id est, vo-
luntio infidelis hoc ipso quò non est fidelis, seu hoc
ipso quò non dirigitur fide, non nisi stulta & no-

xia esse potest, quia NON IN DOMINO, ut ante di-
xerat, sed in seipsa vel in alijs gloriatur, quòd
stultum & noxium esse non dubitat Christiana
fides. Itaque vltimum totius negotij cardinem
explicaturus, clarissimis & philosophicis verbis
ineadem præcisa & negatiua exprimendi phrasi
perseuerans, disputationem ita concludit: Hunc
oculum agnosce intentionem, qua facit quisque quòd
facit: & per hoc discere, cum qui NON FACIT
OPERA BONA INTENTIONE FIDEI BONÆ,
hoc est, fidei quæ per dilectionem operatur, totum quasi
corpus: quòd illis velut membris operibus constat, te-
nebròsum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum.
Quòd ut adhuc radicaliùs & præcisius intellige-
retur, cum sciret præter illam Dei dilectionem,
per quam tanquam per intentionem fides opera-
tur nullum alium amorem esse, vel esse posse, nisi
amorem mundi, circumspèctissimè loquens, &
vnicuique quòd suum est tribuens, de amore mun-
di dicit: Amor, inquit, fruendi quibuscumque creatu-
ris SINE AMORE CREATORIS, non est à Deo.
Nimirum ut eum intelligeremus esse, sicut alibi
docet, à diabolo, & ex eo non posse nasci quic-
quam operis boni. De amore vero Dei, quem fi-
des dirigit: SINE HOC AMORE creatoris nul-
lus quisquam benè vitur creaturis. Ut proinde om-
nino impossibile sit, infideles, qui, hoc amore
creatoris carent, vllà omnino creaturà uti nisi
malè; imò quòd multò est deterius, ea frui. Al-
terutrum enim necesse est fieri, vbi non est amor
creatoris, ut creaturis vel utatur, vel fruatur.
Frui creaturis sine amore creatoris non est à
Deo, sed ex mundo, nec vnquam licet: Vti verò
creaturis sine amore creatoris nemo benè potest;
Per hunc amorem quippe creaturis, ut ibidem adj-
cit, benè quisque vitur etiam creaturis. Fieri enim
non potest ut bonus vsus sit, hoc est, non malus,
qui verò & vltimo vtendi fine, ad quem referri
debet, destituitur. Sola enim absentia vltimi ac
debiti finis, tanquam circumstantiæ quæ maximè
necessariæ, ad verum peccatum abundè sufficit:
ut satiatissimè, & scrupulosissimè, contra aduer-
sarium quàm obnixissimè resistentem in præce-
dentibus Augustinus explicuit.

Quam doctrinam & in alijs operibus velut sa-
nissimam, Christianisque aduersus Philosophi-
cas quascunque opiniones quàm maximè neces-
sariam, frequenter inculcat. Nam in tractatibus
in Ioannem: Sunt opera quæ videntur bona sine fide
Christi, & non sunt bona. Vnde, quæso, & quam-
obrem? An ex aliqua extranea, vel peruersa,
vel erronea alicujus accersiti distortique finis
circumstantia? Minimè gentium; sed ob hoc
dumtaxat, quia, NON referuntur ad eum finem, ex
quo sunt bona. Finit enim legi Christus, ad iustitiam
omni credenti. Et in libro de fide & operibus: In
homine ipso nisi præcedat fides, vita bona sequi non po-
terit: Et quid causæ tantæ impossibilitatis? Quic-
quid enim homo veluti rectè fecerit, nisi ad pietatem,
quæ ad Deum est, referatur, rectum dici non oportet.
Omne autem factum si rectè factum non est, peccatum
est. Et in libris Confessionum: Hoc enim peccabam,
quò NON IN IPSO, sed in creaturis eius me, atque
ceteras voluptates, sublimitates, veritates quærebam,
atque ita irrueram in dolores, confusiones, errores.
Illa quippe duo separari nullo pacto queunt, ut
qui non in Deo velut fine requiescit, non requies-
cat in creatura; & vice versà, qui non in creatu-
ra, non requiescat in Deo. Nec enim anima potest
nisi in eo quòd diligit requiescere. Merito igitur di-
cit Augustinus, quòd in eo peccauerit, quòd non
in ipso, sed in creaturis quilibet tandem diligen-

Tract. 25.
Ioannem.

Lib. de fide
& operib.
cap. 7.

Lib. ad Ho-
norat. c. 12.
Lib. 1. Con-
fess. c. 71.

Ser. 18. de
diuers. c. 4.

Ibid. do quæsiuerit. Nam ut in eodem loco definit ac dicit: Peccatum non solum illud est, quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus; sed etiam si habeat speciem boni operis, & tamen propter mercedem temporalem fiat NON PROPTER requiem sempiternam, hoc est, non propter Deum. Temporalis enim operis merces maximè est finis eius. quem necesse est esse temporalem, quidlibet tandem respicere videatur, nisi oculis collimet in sempiternum Deum, velut eum in quo sempiternam requie debet requiescere.

Prefat. in Psalm. 31. Hinc & in Commentarijs super Psalmos: Opera quæ dicuntur ante fidem, quamvis videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem: ubi fides NON ERAT, bonum opus non erat. Et quid erat, si bonum non erat, nisi malum? Deerat enim non

Ibid. quælibet indifferens circumstantia, sed qua non præsentem non potest opus ex ea sequens esse nisi malum, videlicet circumstantia recti finis, de quo contra Iulianum definierat, quod opus, etsi officio quod sit videatur bonum, ipso non recto fine peccatum sit. Audi igitur hanc ipsam ibidem expressam causam: Bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Audi explicatius inculcatam. Non valdè attendas, quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat, quò lacertes optimæ gubernationis dirigat. Fac enim hominem optime gubernare nauem, & perdidisse quò tendit: quid valet, quia artemonem optimè tenet; optimè mouet, dat proram fluctibus, cauere ne latera instigantur, tantis est viribus ut detorqueat nauem quo velit, & vnde velit? & dicatur ei: Usque quo is, & dicat, Nescio; aut non dicat, Nescio, sed dicat, Ad illum portum eo, Nec ducat in portum, sed in saxa festinet? Nonne isto quanto sibi videtur in navi gubernanda agilior, & efficacior, tanto periculosus eam sic gubernat, ut ad naufragium gubernando perducatur? Talis est & qui optimè currit præter viam, hoc est: talia sunt opera quamuis in speciem optima, præter finem. Saxa enim sunt, mundus & ea quæ in mundo sunt, hoc est, quælibet creatura, si cupiditate diligatur. Nam ut ibidem adiicit: Amor mundi, amor huius sæculi, quem nemo qui non diligit Deum in ullo opere suo nullis machinis aut subtilitate euadere potest, cupiditas dicitur, ideoque rectissimè monet: Cupiditas refrenetur, charitas exci-

Hæc aliaque plura quæ proferri possunt perspicuè, nisi multum fallor, demonstrant, vtrum tota illa doctrinæ moles, quam de omnibus infidelium operibus tradidit, de infidelibus ex regula erroris, seu ex infidelitate, aliæ prauæ intentione operantibus tantum intelligenda sit; ideoque regulariter, & mortaliter, ut ipsi loquuntur tantum vera. Mentem quippe suam, qua sentit, omnia omnino opera infidelium nullo excepto esse vera peccata, nec esse posse nisi peccata; tanta manifestatione declarauit, ut si Solis radijs eam scribere voluisset, vix arbitror illustrius eam nobis depingere potuisse. Repetit enim creberrimè, constantissimè, maximè præcisè loquendi circumspeditione, hoc ipso quo dona Dei NON AD suum referuntur auctorem, iniustos fieri: hoc peccati quod SINE fide, NON AD DEVM retulerunt opera sua. IN QUANTVM NON EST EX FIDE, peccatum esse; de tali opere NON IN DOMINO gloriari, solum impium negare esse peccatum, NON FACERE opus intentione fidei bonæ, esse peccatum: Et si officio videatur bonum, ipso NON RECTO FINE peccari. Et huiusmodi plurima. Dicit, cum quis aliquid NON PROPTER HOC facit, propter

quod propter debet: si opus fiat NON PROPTER HOC, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit: si infideles opera NON AD EVM FINEM referat, ad quæ referre debuerunt, hoc ipso esse peccatum. Hunc finem, ad quem opera infidelium referri debere, veramque sapientiæ præcipere ut referantur satiatissimè & expressissimè docet esse vnicum & verum Deum: ad illum, intentionem velut oculum animæ esse referendam: illam intentionem fide dirigi. Quid amplius ab Augustino, à me ipso, vel ab ullo homine postulari potest, ut explicet mentem suam? Nec regulariter doctrinam suam, sed formaliter, vniuersaliter, sine vlla exceptione, tanquam quæ in principijs vniuersalibus exceptionem nullam admittentibus nitatur intelligendam esse declarat? Nec enim arbitror in omnibus operibus Aristotelis aut Platonis, quibus tanquam Philosophis circumspæctum præcisumque loquendi modum Scholastici tribuunt, vel etiam in ipsius Augustini lucubrationibus vniuersis vllam omnino quæstionem reperiiri, in qua tanta, tam crebra, tam constans, tam vniuersalis loquendi formalitas usurpata sit, quàm in ista de operibus infidelium. Ut sanè nullo illustriori indicio conuinci possit, recentiores illos ab Augustini doctrina recessisse, à cuius laqueis non nisi tam futilibus elusionibus, & mirâ totius doctrinæ ipsius & principiorum perturbatione euadere queunt.

CAPVT IV.

AVGVSTINI RATIONES ostenduntur iuxta eius principia esse validæ.

QVOD verò rationes Augustini friuolas in eo sensu generali esse citatus auctor queritur, & tanto ingenio indignas, mirabilesque continere verborum æquiuocationes, hominis non satis rem penetratis voces sunt. Augustini enim doctrinam à sensibus ipsius plerumque diiunctissimam non tantum, saluà eius pace, non intelligit, sed vix quisquam scriptorum recentiorum facile reperietur, qui eam suis argutijs magis perturbauerit, & minus affecutus sit. Nam in plerisque, quæ tanquam absurda & incredibilia ex ea sequi arbitratur, fallitur. Vera sunt, quæ ipse falsa putat, homines ante fidem boni operis incapaces; & gratia bonæ voluntatis operatrice pænitus esse destitutos: quia voluntas seu volitio bona, sine qua impossibile est esse opus bonum, à fide incipit, sicut peritis Augustinianorum sensuum indubitatum est. Verum est iterum, quod ipse incredibile putat, intentionem commodi temporalis, quantumcunque ratione regulatam, nisi ratio præfigat operi suo finem Deum, esse malam, voluntatem esse superbam, quæ deposito Deo, solâ istâ quasi morali honestate delectatur, ut infra vtrumque aduersus omnes Philosophorum querimonias ex Augustini mente ostensuri, Deo iuuante, sumus. Verum etiam est, rationem Augustini nullam æquiuocationem verborum continere, quâ fiat syllogismus in quatuor terminis. Ratio enim Augustini hæc est, Cujus animus à Deo fornicatur, non potest esse veraciter pudicus corpore: sed animus infidelis à Deo fornicatur, ergo non potest esse veraciter pudicus corpore. Quenam hic umbra quatuor terminorum? quod vestigium æquiuocationis

Lib. de doct. Christi. c. 8.

cationis? fornicatio enim semper eodem modo sumitur pro spirituali illa fornicatione, quæ fit dum animus recedit à Deo, maximè per infidelitatem. Nam quamuis omnis corruptio animæ, quæ fit per concupiscentiam rerum creatarum, fornicatio dici soleat, corruptionem tamen multitudinis simulatorum Deorum sæpe ac propriè Scriptura fornicationem vocat, vt ait Augustinus. Quod si etiam generalissimè fornicationem intelligamus, esse omnem corruptionem casto amorì Dei contrariam, qua conglutinatur anima velut beanda creaturis, etiam hic Augustini ratio vera est, formaliter, hoc est, doctrinaliter intellecta. Nullius enim corpus potest esse veraciter pudicum, hoc est, nullum opus eius erit opus veræ pudicitiae, cuius animus dum operatur à Deo auersus est. Nam sicut nullum opus est iustitiæ, nisi Deus, qui iustitia est, diligatur; ita nullum est opus pudicitiae vel bonitatis, vel castitatis, vel veritatis, vel vllius veræ virtutis, nisi Deus, qui est ipsa vera & suprema, & simplicissima forma pudicitiae, & bonitatis, & castitatis & veritatis, omnisque virtutis diligatur. Hoc enim modo, & hac de causa fit, vt nullum sit vel esse possit opus verè bonum, si non diligatur gratis Deus, hoc est, si non ad ipsum per fidem intentio referatur. Ratio igitur Augustini optima est, sine æquiocatione viciatè syllogismum per quatuor terminos, prout nimis triualiter tanto Doctore obijcitur: neque diuersa est ab illa, quam toties inculcauit, sed alijs tantum Scripturæ sacrae vocibus, quibus ipse vnice delectari solet, explicata.

Epist. 106.

Epist. 105.

Ex quo & illud euanescit, quod Augustino velut obijcitur: *Rationes eius aequè de omnibus peccatoribus procedere.* Nam quamuis ex eius mente verissimum sit, opera peccatorum omnium, imò etiam iustorum, vt alibi fusiùs dictum est: quæ non referuntur ad eum finem ad quem referri debent, hoc est, ad Deum, sed in creaturis hærent, vera esse peccata: quod auctor ille, non perspectis principijs Augustini, sed ex gentili Philosophia de morali honestate metiens operum bonitatem, incredibile esse putat; falsum est tamen, eandem de peccatoribus fidelibus, quàm infidelibus esse rationem. Hoc ipso enim quo peccatores fide imbuti sunt, quamuis perfecta illa charitate Deum super omnia diligente, hoc est, iustificatione destituti sint, multa tamen bona ex illa fide operari possunt; sicut est in primis, ipsum credere, & operari velle, & si adhuc viribus careant, infirmitatem suam ingemiscere, ex fide iustificationem vel operandi vires impetrare, cuiusmodi opera sanctus Augustinus semper peccatoribus tribuit. Vnde illa solemnis eius sententia creberrimè repetita: *Quod lex imperat, si des impetrat.* Et illa: *Gratiam benè operandi fides meretur.* Et illa: *Fide impetrant iustificationem.* Et illa: *Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat.* Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat: *Deus propitijs esto mihi peccatori.* Et illa: *Fides erat, quæ data est non oranti: quæ vtiq; nisi data esset, orare non posset.* Et huiusmodi innumera, quæ cum sint opera nemine dubitante bona, imò gratiæ meritoria, nec ab vllò infideli possint fieri, nimis ineptè dicitur, eandem esse rationem omnium peccatorum.

Lib. 4. cont. c. 3.

Nam quodd Augustinus in eadem disputatione dicit: *Absit vt sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit iustus, nisi viuat ex fide, &c.* Vera sunt, siue de perfecta iustitia, hoc est, charitate Deum super

A omnia diligente, siue de imperfecta sermonem esse sentiamus, nec tamen de peccatoribus fidelibus & hominibus infidelibus eandem rationem statuunt. Iulianus enim non solum in hoc errabat, quod infidelibus opera nonnulla bona tribueret, sed in eo quoque, quod virtutes eis ita perfectas daret, vt eos & verè iustos esse diceret, & propter veram iustitiam extra damnationem sempiternam futuros. Cum enim Augustinus omnes illos damnatione plectendos, & quamuis disparibus pœnis, puniendos tamen esse diceret, *Minus enim Fabricius quàm Catilina punietur, &c.* Respondens inducitur Iulianus tanquam stomachabundus: *Erunt ergo in damnatione sempiterna, in quibus erat vera iustitia?* Cui Augustinus: *O vocem impudentiâ maiore precipitem! Non erat, inquam, in eis vera iustitia, quia non actibus, sed finibus pensantur officia.* Et in præcedentibus aduersus illam eius dementiam increpans dixerat: *Quod non auderet dicentem Scripturam: Qui dicit impium iustum esse, maledictus erit. Itemque: Quid remansit quod gratiæ reseruemus, in tam euidentibus, quibus dixisti eos abundare, virtutibus?* Denique: *Quis porro eorum, qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam fortè tu solus, iustum dixerit infidelem, iustum dixerit impium, iustum dixerit diabolo mancipatum?* Vnde infert Augustinus ex eius principijs, eos etiam ad regnum cælorum admittendos esse: *Per quod enim vera iustitia, per hoc etiam regnum Dei. Deus namque ipse, quod absit, erit iniustus, si ad eius regnum verus non admittitur iustus.* Aduersus hanc ergo nimis exorbitantem opinionem, quæ infidelibus hominibus tam perfectas, euidentesque virtutes tribuebat, vt nihil omnino diuinæ gratiæ reseruaretur, vt extra damnationem sempiternam, & idcirco, vt ex eius opinione infert Augustinus, etiam in ipso Dei regno collocandi essent, rectissimè dicie Augustinus: *Absit vt sit in aliquo vera virtus, tantæ videlicet perfectionis, nisi fuerit iustus: qualis profecto virtus nec in peccatoribus fidelibus reperiri potest: quia talis non est nisi perfecta charitas, vel certè ab ista charitate disiungi nequit.*

E Quod si verò Augustinum de imperfecta iustitia velimus locutum esse, quamuis hoc minus, propter ea quæ diximus, verisimile sit, res nullam difficultatem continet. Tali quippe iustitiâ, hoc est, imperfecto quodam amore Dei carent prorsus impij seu infideles; non autem carent fideles, quantilibet fuerint peccatis mancipati. Nam hoc ipso quoadhuc fideles permanent, non possunt non habere affectum illum veræ pietatis, atque dilectionis, ex qua credunt Deo, ex qua sperant subinde beatitudinem, ex qua orant pro impetranda perfecta charitate atque iustitia; ex qua & alia nonnulla bona sincero Dei intuitu operantur, quamuis necdum ita diligant, vt eum omnibus terrenis amoribus ac delectationibus præferant. De tali amore Dei imperfecto, non vt ille recentior philosophicè imaginatur implicito, & in intentione boni honesti seu moralis alicuius honestatis inuoluto, sed de vero & formali amore Dei loquitur August. in eodem loco, cum dicit: *Sine hoc amore creatoris, nullus quisquam benè vititur creaturis.* Nempe siue fidelis, siue infidelis; siue iustus, siue peccator; nec tamen de vtrisque eadem ratio est. Fidelis enim etiam peccator tali amore seu Dei intentione in operibus quibusdam nequaquam caret; qua si careret, neque fidem,

ibid.

neque spem, neque ullam omnino bonam posset habere voluntatem. Nam vt Augustinus sapius docet, vbi est *initium fidei*, est etiam *initium bonæ*, hoc est, *pia voluntatis*: de qua similiter dicitur: *Quasi verò aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo.* Non illa charitas solum perfecta, sed etiam imperfectissima illa Dei dilectio, seu complacentia, quæ charitatem illam vulgo notam, & super omnia diligentem præuolat, & omnem inchoat iustitiam, juxta illud Augustini: *Charitas inchoata, inchoata iustitia est, charitas prouecta, prouecta iustitia.* De quo vberius suo loco differendum est.

CAPVT V.

SANCTI AVGVSTINI LOCA EXPLICANTUR, quibus asserere videtur opera moraliter bona in infidelibus.

NVnc soluenda sunt nonnulla Augustini testimonia, ex quibus probari putant, in infidelibus esse posse nonnulla opera verè bona. In primis proferunt Augustini loca de Cornelio Centurione, quibus libro de *Prædestinatione sanctorum cap. septimo*, & lib. primo de *Baptismo cap. septimo*, & libro quarto cap. vigesimo primo. (error enim in citationes irrepsit) eleemosynas Cornelij, antequam in Christum crederet, & iustitiam appellat, & donum Dei esse dicit. At certè impium est dona Dei inter peccata deputare.

At certè ista nimis est somnolenta Augustini lectio, vt ex huiusmodi locis probetur sine fide fieri posse opera nonnulla bona. Testatur enim Augustinus in ipso illo loco de *Prædestinatione sanctorum* qui citatur, & in alijs pluribus, Cornelium nullo modo fuisse infidelem, sed fide jam diuinitus infusa in Deum credidisse, & ex ea fide orasse Deum, in quem crediderat, & eleemosynas erogasse, quamuis in Christum IESVM sibi non annunciatum necdum credidisset. Solet dici, inquit, ideo credere meruit, quia vir bonus erat, & antequam crederet: quod de Cornelio dici potest, cuius acceptæ sunt eleemosynæ & exaudite orationes, antequam credidisset in Christum. Nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo invocabat, in quem non crediderat? Sed si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum edificandum mitteretur architectus Apostolus Petrus. Et paulo post: Quidquid igitur & antequam in Christum crederet, & cum credidisset, benè operatus est Cornelius, totum Deo dandum est, ne fortè quis extollatur. Et expressius exactiusque alio in loco: Incipit homo percipere gratiam, ex qua incipit Deo credere, vel interna vel externa admonitione motus ad fidem. Sed interest, quibus articulis temporum, vel celebratione Sacramentorum gratia plenior & euidentior infundatur. Non enim cathecumeni non credunt, aut verò Cornelius non credebat Deo, cum eleemosynas & orationibus dignum se præberet, cui Angelus mitteretur. Sed nullo modo ista operaretur, nisi ante credidisset. Et iterum post pauca: Sed in quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum cælorum; sicut in catechumenis, sicut in ipso Cornelio antequam Sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesiæ. Ecce ex qua fide Cornelius, ex Augustini mente, orauit, & eleemosynas fecit: nimirum ex fide diuinitus per veram gratiam data, ex qua & catechumeni cre-

dunt, & sapenumero benè quoque operantur; etsi neutra sine regeneratione sufficiat ad salutem. Vnde de illa eadem fide Cornelij: *Fiunt ergo inchoationes quædam fidei conceptionibus similes: non tamen solum concipi, sed etiam nasci opus est, vt ad vitam perueniatur æternam.* Nihil horum tamen sine gratia misericordiæ Dei: quia & opera, si qua sint bona, consequuntur, vt dictum est, illam gratiam, non præcedunt. Quapropter iustitia Cornelij neque peccatum fuit, neque sine fide & vera gratia fuit, & nihil ad præsens propositum facit, vbi de operibus infidelium discipratio est. Nam Cornelius, qui ex Iudæorum conuersatione Deum verum cæteraque vitæ futuræ mysteria videtur didicisse, similis reliquis probis Iudæis fuit, qui Christi mortem atque resurrectionem nondum statim in alijs gentibus perceperant. Hi enim & credebant in Deum, & in Mediatorem Dei & hominum; & ex illa fide orabant, & nonnulla opera bona faciebant, quamuis in Christum IESVM jam crucifixum pro salute humana nondum credidissent, & huiusmodi fides eis esset necessaria.

Alter Augustini locus est de Polemone, quem Xenocrates ebrium in scholas suas ingressum, de fruge temperantiæ disputando, in alios mores repente conuertit. Hujus continentiam vocat Augustinus *Donum Dei*. Et ne id ipsum quidem, inquit, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed diuino.

Respondetur, continentiam illam Polemonis fuisse bonam, sed non opus bonum, cuiusmodi hic postulamus, hoc est, sine omni omnino peccato ex omnibus circumstantijs. Defuit enim circumstantia finis vltimi, hoc est, Dei, ex Augustini mente superius explicata, quæ quàm maximè necessaria est. Bona ergo fuit ista continentia, sicut & non occidere, non adulterari, misereri pauperis, mutuum dare, & huiusmodi sine fine officia bona sunt, etiam tunc quando non sunt ab hominibus malis. Recti enim finis absentia, & peruersa præsentia non facit, vt ipsum officium in se spectatum non sit bonum. Idcirco enim à Deo præcipiuntur, quia bona sunt. Audi Augustinum: *Quidquid boni sit ab homine, & non propter hoc sit propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, et si officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est.* Et iterum: *Posunt ergo aliqua bona fieri, non benè facientibus à quibus fiunt.* Et exemplo declarat: *bonum est vt subueniatur homini periclitanti, præsertim innocenti, sed ille quibus facit, si amando gloriam hominis magis quam Dei facit, non benè bonum facit.* Et in eadem dissertatione rursus: *Si & ipsa per seipsam naturali compassione opus est bonum, etiam isto bono malè vtitur, qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit, qui infideliter facit.* Quâ phrasi Augustinus, & commixtionem adulterorum sapius bonum vocat, vt supra vidimus, & omnem creaturam Dei bonam. Bona igitur fuit illa conuersio animi Polemonis à luxuria ad continentiam, sicut bona est animi conuersio ab ira ad mansuetudinem, à voluntate nocendi ad fauendi voluntatem, à proditione ad fidelitatem, & à quibusque vitijs ad virtutem. Sed, vtrum qui illa faciunt, continuò ex omni parte, etiam finis ex quo faciunt, benè faciant, alia quaestio est. Nam sicut in rebus naturalibus oculus semper bonus est, & bona tibia, etsi cæcitas & claudicatio adjuncta non sint bona, quia bonum bono melius est, & irreprehensibile est quod omni

Epist. 130.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

omni malo conjuncto caret: ita bonum est non occidere, non adulterari, à luxuria continere, & supplicio digni qui non faciunt; sed melius est ista etiam recto sine præstare.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Hæc igitur causa est, cur etiam ista dona Dei Augustinus appellet, & appellari debeant. Si enim donum Dei est ille animi status, quo aliquis ex natura non est ad luxuriam, aut alia vitia nonnulla pronus, sicut hoc Augustinus sæpius docet, & præcipue libro quarto contra Iulianum; quanto magis Dei donum vocari debet, quod alicuius animus ex imperiosa illius libidinis jugo ad continentiam reflectatur? Hinc in eadem Epistola, ut exponeret nobis cuiusmodi hoc esset donum Dei: Et quomodo continentiam illam non humano operi tribueret sed diuino, ita subiicit: *Epist. 136.* Ipsius namque corporis, quod est infirmum nostrum, si qua bona sunt, sicut forma, & vires, & salus, & siquid eiusmodi est, non sunt nisi ex Deo creatore, ac perfectore naturæ: quanto magis animi bona donare nullus alius potest? Quid enim superbius vel ingratius cogitare potest humana recordia, si putauerit, cum carne pulchrum faciat Deus hominem, animo castum ab homine fieri? Et in illo libro quarto contra Iulianum iam citato cum docuisset iudicio Dei esse tribuendum, quod aliquis mala naturalia, ut libidinis, iracundiæ, &c. magis minusve perperitur, ad comprimendum Iulianum, qui Philosophos Ethnicos solâ suâ voluntate sibi vir-

Lib. 4. cont. Iul. c. 3. tutes peperisse statuebat: Quanto ergo, inquit, tolerabilius illas, quas dicis in impijs esse virtutes, diuino muneri potius quam eorum tribueres tantummodo voluntari? Et paulo antè: Quanto satius hæc ipsa in eis dona Dei esse fatereris, sub cuius occulto iudicio nec iniusto alij fatui, alij natura lenes, alij spado-nes, &c. Hinc est quod in eodem loco illud ipsum opus bonum, seu potius illud officium bonum etiam tum cum ab infidelibus malè fit, diuino numeri ascribit. Dicit enim, esse Dei opus bonum, à quo etiam per malos fit bonum. Ac per hoc nec eius (hominis infidelis) iste fructus dicendus est. Cuius igitur, si non hominis infidelis, qui illud facit? Sed potius bonam opus est illius, inquit, qui etiam per malos bene facit. Et in eundem sensum iterum: Ex quo colligitur, etiam ipsa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipsorum esse sed illius qui bene vititur malis. Sicut igitur ex hoc quod illa opera bona, quæ infideles malè faciunt, diuino muneri Augustinus tribuit, perperam colligitur, illi esse opera sine omni labe peccati, cum ipsemet contrarium in eodem loco tradat; ita perperam colligitur, continentiam Polemonis vel cuiuscunque infidelis opus bonum esse omnis labis expers eo quod Augustinus illud munus, aut donum Dei, aut Dei opus nuncupet. Deus enim sæpius bona operatur, etiam non bene operantibus illis per quos operatur.

Nec verò ex istis phrasibus Augustini suspicetur aliquis eum huiusmodi opera nonnulla Philosophorum diuinæ gratiæ quæ bonas voluntates facit, ascribere. Deus enim multis modis motus animi & opera quædam quasi bona in huiusmodi hominibus, itemque peccatoribus Christianis facit quæ tamen non per illam gratiam facit, quæ ad opera verè & omni ex parte bona necessaria est. Quædam enim operatur, animum terrore percellendo, eumque à malo proposito reuocando; quædam, alia nonnulla terrena & innoxia bona proponendo; quædam; concupiscentias mitigando, diabolum compescendo, animum diuertendo, aliisque plurimis & occultis modis. Quæ de re præclare in homilia de muliere peccatrice,

Tom. 2.

A vt ostenderet esse debere gratum Deo, quod peccata non ita multa etiam in incredulitate commiserit, eo quod & istud sit donum Dei: *Adulter Hom. 23. non fuisti in illa tua vita præterita, plena ignorantia, c. 6. nondum illuminatus, nondum bonum malumque discernens, nondum credens in illum, qui te nescientem regebat: Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, seruabam te mihi, ut alterutrum non committeres: suator defuit; ut suator deesset ego feci. Adfuit suator, non defuit locus, non defuit tempus; ut non consentires ego terrui. Agnosce ergo gratiam eius, cui debes & quod non admisisti, &c. Nullum est enim peccatum quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector à quo factus est homo. Sunt ergo istiusmodi magna Dei beneficia ac dona,* quibus homo à multis grauissimis pœnis liberatur, sed non ex illa occulta gratia proficiuntur, quæ voluntatem ex mala facit bonum, & ab initio fidei dari incipit. Vnde non propterea desinunt ista opera cum peccato fieri, non quatenus sunt in homine siue suadente, siue terrente, siue alijs modis mouente Deo; sed quatenus ex humanæ voluntatis defectu non fit in eo plene bonum, voluntate adhuc alicujus creaturæ, siue sui-ipsius, siue alterius cupiditate possessa, qua fit, ut quamdiu infidelis permanet, non illud in eum finem referat quo referre tenebatur.

C Quæ si vera sunt, sicut sunt ex Augustini mente verissima, jam non erit difficile alia nonnulla loca intelligere, quæ non satis perspecto doctrinæ sanctissimi Doctoris filo à nonnullis obijciuntur. Inter, quæ in primis est, quod cum Celestius, ut probaret non esse diuinæ misericordiæ ut aliquis velit, illum Apostoli locum afferret, *Lib. de perf. iust. c. 19.* Quod vult faciat: vbi videlicet de nubendo sermo erat, Apostolo subiiciente: Non peccat, si nubat; Quasi, inquit Augustinus, pro magno habendum sit velle nubere, vbi de adiutorio diuinæ misericordiæ operosius disputatur. Quibus verbis non hoc vult, quod sine gratia possumus velle nubere sine peccato; sed hoc, quod non rectè Celestius impugnet gratiæ necessitatem, ex eo quod mulier possit sine gratia velle nubere. Quis enim dubitet non esse opus gratiæ, ut virgo nubere velit, cum hoc & plurimi peccando velint? Ad hoc ipsum tamen opus naturæ, prouidentiam naturæ congruam Augustinus postulat: Aut verò etiam ibi *ibid.* prodest aliquid velle, nisi Deus prouidentia, quæ gubernat omnia, marem fœminamque coniungat. Nimirum juxta principium eius jam aliquoties inculcatum, quo & a commixtio Adulterorum, & *at Lib. 3. cont. Iul. c. 7.* b copula maris & fœminæ infidelium, & ipsa officia bona, quæ ab infidelibus cum peccato fiunt, *b lib. 1. de nup. c. 4.* sunt opera Dei bona per homines malos. Neque quicquam refert, quod Apostolus addat: *Lib. 4. cont. Iul. cap. 3.* Non

E peccat, si nubat: objectum enim actûs explicat, non quaslibet circumstantias, quæ ab animo nubentium apponi possunt ac solent. Hæc phrasi ibidem dicit Apostolus: Bonum est mulierem non tangere, nec tamen ideo statim sine peccato non tangitur, ut nimis notum est: Quidam enim non attingunt etiam vxores suas, dum quasi mundi per magicas artes peruenire ad vxores moliuntur alienas. Hæc phrasi & Augustinus docet, amores hominum, quibus *August. lib. de con. c. 12.* parentes, vxores, liberi, ceteræque carnis necessitudines diliguntur, esse licitos; quamuis non propterea statim ille amor quandocunq; fit sine peccato exeratur: Solùm enim istis loquendi modis declaratur, amorem ex objecto esse licitum; imo ita præceptum, ut reprehendendus ille sit, qui tali amore caret, non tamen statim laudandus,

V ij

qui non caret. Vnde diuidit amorem licitum A
 contra illicitum qualis est meretricum: *Charitas*
 de temp. c. 2. *alia est diuina, alia humana: alia est humana licita,*
alia illicita, &c. Licitam charitatem habere, humana
est, sed, vt dixi, licita est. Non solum autem licita est
vt concedatur, sed ita licita, vt se defuerit reprehenda-
tur. Liceat vobis humanā charitate diligere coniuges,
filios amicos, &c. sed videtis istam charitatem esse pos-
se & impiorum, id est, Paganorum, Iudeorum, hære-
ticorum. Quis enim eorum non amat uxorem, filios, &c.
Si ergo tali quisque crudelitate fertur, vt perdat etiam
humanum dilectionis affectum, & non amet filios suos,
& non amet coniugem suam, nec inter homines nu-
merandus est. Non enim laudandus est, qui amat filios
 B *suos, sed damnandus est, qui non amat filios, &c. Et*
ferre amant filios: amant filios aspides, &c. Ergo qui
 Hom. 38. c. 1. *non amat filios suos, etiam leone peior est. Similia*
 tradit Homilia trigesima octaua, vbi illum lici-
 tam amorem carnalem vocat; in loco præcedente
 Serm. 25. de *secularem: Amate filios vestros, amate coniuges ve-*
 templ. c. 7. *stras, etsi seculariter. Nam secundum Christum ama-*
re debetis, vt secundum Deum illis consulatis. Amo-
res igitur isti etiam carnales dicuntur liciti, imo
tam seuerè præcepti, vt eos non habere sit illi-
citum. Detestandus est enim, qui non amat con-
jugem suam & filios suos, eis beneficia conferen-
do, quamuis carnalia. Sed non negatur istis
phrasibus aliquid amplius hîc & nunc adesse de-
bere, vt actus amoris omnino sine peccato omni
ex parte fiat.

Quando enim duo ad actum aliquem omnino
 requiruntur vt bonus sit, officium & finis, hoc
 est, actus bonus, & rectus animus facientis, re-
 ctissime dicimus, vtrumque esse licitum, vtrum-
 que præceptum. Non tamen idcirco putari de-
 bet, cum alterum seorsum adhibetur neglecto al-
 tero, non peccari. Non enim peccatur, quia adest
 officium bonum: peccaretur enim potius, si non
 adesset; sed quia deest finis bonus, seu intentio
 bona. Sic nunquam aliquis reprehendi debet,
 quod diligit filios suos (vituperandus est enim,
 qui non diligit) sed vituperandus est, qui non re-
 cti vel debiti finis intentione diligit. Bonum enim
 ex integra causa nascitur; ex singulis defectibus
 malum; quamuis non propterea reprehendi de-
 beat id quod superest bonum, propter id quod
 ei adiungitur malum, dum malè sit bonum. Peius
 enim esset, longeque culpabilius, si non fieret.
 Ideoque non solum Catholici, sed & hæretici
 & Pagani monendi, rogandi, iubendi, cogendi
 sunt, vt huiusmodi bona faciant; etsi ex defectu
 veri finis semper malè facerent. Longè quippe
 vituperabilius delinquerent, si non facerent. Nam
 laude dignum est id facere quod tenemur: sicut
 vituperatione dignum, finem prætermittere cuius
 intuitu præstare iubemur.

CAPVT VI.

ALIA NONNVLLE LOCÆ
Augustini explicantur.

Lib. de Pa-
tient. c. 26. **H**oc igitur sensu etiam Augustinus do-
 cet: Nullo modo culpandam, imo verò &
 laudandam esse patientiam, quā schisma-
 ticus quispiam pericula, gladium, ipsamque
 crucem patitur, ne Christum neget. Causam enim
 reddens, cur sit laudanda ista patientia, non di-
 cit, quia omni ex parte bona est, sed quia dicere
 non poterimus, melius ei fuisset, vt Christum negan-

do nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo.
 Satis enim indicat, non aliā ratione esse lau-
 dandam, quā quia est aliquid prodire tenus si non
 datur ultra. Bonum est enim & laudabile, veri-
 tatem agnitam nec tormentis diffiteri: etsi ma-
 lum sit non rectò fine & amore confiteri. Talis
 enim confessio veritatis, cum à schismatico non
 fiat, vt supponit Augustinus, amore veritatis
 seu Dei, necesse est vt timore pœnarum fiat: quī
 quando solus est, iuxta Augustinum non potest
 producere opus verè bonum cum vel animi ela-
 tione, vel alia praua cupiditate exprimatur.
 Quod ibidem satis ipse declarat: Timore, inquit,
 pœnarum aternarum pœnas patitur temporales. Et
 ibidem: Ipsam patitur crucem timore gehennarum,
 & ignis aterni. Et paulo post indicat in talibus
 hominibus esse fidem, quæ per elationem vel timorem;
 non eam quæ per delectionem operatur. Et idcirco
 sicut de Fabricio & similibus Romanis benè ope-
 rantibus contra Iulianum, ita & hîc de talibus
 existimandum esse dicit, fortasse tolerabilius eis futu-
 rum iudicium, quā si Christum negando cuncta illa
 tormenta vitarent.

Facile quoque intelligitur ex ijs quæ ante di-
 ximus, quo pacto talem patientiam doceat esse
 donum Dei. Quis enim ambigat dici debere donum
 Dei, si timore ab ingentibus sceleribus reuoce-
 tur? Non solum enim grauissimas futura vitæ,
 euadit pœnas, sed & animus quamuis impius
 minus amore scelerum implicatur, quorum de-
 lectione fraudatur, Deo non tradente illum in
 concupiscentias cordis eorum, iuxta illud præ-
 clarissimum Augustini: Cum fraudulentam actio-
 nem consecuta fuerit delectatio, cum eos tradiderit
 Deus in concupiscentias eorum, iam illa delectatio alli-
 gat eos, vt inde abrumpere amorem & ad vilia con-
 ferre non audiant: quia cum conati fuerint, dolebunt
 animo, tanquam pedem de compede exuere cupientes.
 Cui dolori succumbentes à perniciosis delectationibus
 nolunt absedere. Magnum est ergo donum Dei
 etiam terroribus, timoribus, castigationibus, à
 sceleribus perpetrandis auerti; donum tamen,
 quod non necessariò animi mutatione à malo ad
 bonum secum trahit. Hoc enim donum non fit
 nisi internâ gratiâ, qua Deus operetur & velle:
 illud verò externâ vel admonitione vel commi-
 natione, siue boni alicujus commutabilis & inno-
 xij, amittendi timore, vel assequendi desiderio;
 quorum neutrum postulat motum voluntatis
 omni ex parte bonum. Donum est igitur, non
 quod filijs & hæredibus datur, quorum voluntas
 vt operetur opus bonum necessariò antè fieri de-
 bet bona; sed quale filijs concubinarum, hoc est,
 exhæredatis Abraham dedit, sicut Augustinus
 ibidem tradit. Huiusmodi enim dona Dei sunt
 omnia omnino, quæ præter voluntatem bonam,
 hoc est, dilectionem veri boni Deus infidelibus

E tribuit, celeritates, vires, bonæ valetudines, & pul-
 chritudines corporum, ingenia mirabilia, & multa
 rum artium capaces naturæ mentium, variæ propen-
 siones bonæ seu minus malæ, quæ medici audent
 tribuere temperationibus corporum: vel quæ accedunt
 extrinsecus, vt est opulentia, nobilitas, honores, & ce-
 tera huiusmodi, quæ quisque vt habeat, non nisi in Dei
 est potestate. Denique quodcunque aliquis, Deo
 suasionibus, admonitionibus intrinsecus vel ex-
 trinsecus animum pulsante, vel terroribus impel-
 lente, vel alijs occultis modis regente, ante fidem
 acceptam minus malum facit, vel operari videtur
 bonum. Totum enim istud est Dei opus bonum, à
 quo etiam per malos fit bonum, etiam tunc cum infi-
 deles non benè faciunt bonum.

Hæc

Lib. 1. de grat. christ. c. 24.
Hæc ostendunt, quam parui momenti sit etiam istud quod Augustinus dicit de Rege Asuero quoddam Deus juxta Scripturas: Transulerit indignationem eius in lenitatem. Ex quo contra Pelagianos concludit: Intueantur atque fateantur non lege atque doctrina insonante forinsecus, sed interna atque occulta mirabili atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates. Nam translatio illa cordis, quæ diuinâ æternâque potestate facta est, non aliud fuit quam id quod Regina poposcerat, vt scilicet Deus transferret cor illius in odium hostis, seu ab indignatione ad lenitatem, hoc est, vt Augustinus exponit, de voluntate ledendi ad voluntatem fauendi. Ex quo non video, qua ratione conciliatur, illam eius voluntatem fuisse omni ex parte bonam; cum nihil aliud probet, quàm id in eo factum esse, quod quotidiana experientia in hominibus impijssimis docet fieri, vt voluntates eorum varijs fluctibus reciprocentur ex vna in aliam voluntatem, dum his irati, illis placati fiunt; illis nocent, istis fauent, Deo hoc sæpè numero operante, quamuis eorum voluntates huc illuc non nisi terrenorum bonorum cupiditate, malorumque timore torqueantur. Nec aliud ex ea conuersione probat Augustinus, nisi quod Deus non tantum extrinsecus, vel intrinsecus manifestet etiam impijs hominibus veritatem; sed etiam cor ipsum occultissimâ & efficacissimâ potestate conuertit, sicut ea de re loquitur. Quod si istud de terrenis illis voluntatibus impiorum hominum facit, quanto magis credendus est internâ atque occulta, mirabili atque ineffabili potestate operari in cordibus hominum non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates: quemadmodum Augustinus in libro de gratia Christi loco citato à minori ad maius ducta ratione concludit. Non enim insolitum Augustino est, operationem gratiæ in cordibus hominum similitudine operationis, qua Deus corda terrena huc illuc torquet quo voluerit ad præstanda quibusdam carnalia beneficia vel supplicia, illustrare & credibilem facere. Sic enim libro de gratia & libero arbitrio cum instantissimè toto libro diuinæ gratiæ vim ad mutanda corda potestatemque commendasset, tandem ad operationem illam generalis prouidentia delabitur, quâ voluntates terrenas regit, vnumque peccatum etiam altero velut pœnâ plectit. Quæ Scriptura, inquit, si diligenter inspicatur, ostendit non solum bonas hominum voluntates quas ipse facit ex malis, &c. Verum etiam illas, quæ conseruant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate vt eas quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari; vel ad beneficia quibusdam præstanda; vel ad pœnas quibusdam ingendas, sicut ipse indicat occultissimo quidem iudicio, sed sine vlla dubitatione iustissimos. Nam inuenimus aliquam peccata etiam pœnas esse aliorum peccatorum. Deo videlicet occultissimis modis operante. Et sub isto genere prouidentia & internæ operationis ponit illam ipsam conuersionem cordis Regis Asueri, de qua disputamus: quæ quamuis fuerit ex objecto bona, nequaquam tamen probatur fuisse bona ex omnibus circumstantijs etiam finis: multòque minùs hoc probat quod eam Deus occultissima potestate operatus est. Sic enim etiam mirabili occultaque potestate mutat corda Tyrannorum nihil nisi dominationem suam affectantium, siue faciant aliquid ex objecto bonum, siue malum; siue alicui noceant, siue faueant, sic operatur intus non solum per patientiam, sed etiam per potentiam, vt Augustinus loquitur, vt vnum

Tom. 2.

A peccatum altero tanquam supplicio puniatur: nec tamen idcirco peccatum est opus bonum, etiam si pœna sit opus bonum.

Vrgetur & iste locus ex expositione quarundam propositionem Epistolæ ad Romanos: *Lib. 1. de grat. christ. c. 24.*
berum ergo arbitrium perfectè fuit in primo homine; in nobis autem ante primam gratiam non est liberum arbitrium vt non peccemus, sed tantum, vt peccare nolimus. Gratia vero efficit, vt non tantum velimus rectè facere, sed etiam possimus. Hic, inquit, tribuitur homini affectus non peccandi ante gratiam, qui sanè honestus est, & ex cogitatione prauitatis peccati, vel honestatis virtutis procedit.

B Respondetur, qui hoc obijciunt, attendere debuissent, in eodem illo libro à sancto Augustino dici: Tunc enim (ante gratiam) peccatis vincitur, dum viribus suis iuste viuere conatur sine adiutorio liberantis gratiæ Dei. Liberum autem arbitrium habet, vt credat Liberatori, & accipiat gratiam, vt iam, illo qui eam donat liberante & adiuvante, non peccet. In eodem & istud dici: Non ergo elegit Deus opera cuiusquam in præscientiâ sed fidem elegit in præscientiâ; vt quem sibi crediturum esse præsciuit, ipsam elegerit, cui Spiritum sanctum daret, vt bona operando, &c. Itemque istud in eodem libro: Quod ergo credimus, nostrum est: quod autem bonum operamur, illius est qui credentibus in se dat Spiritum sanctum. Et istud consequenter: Quod si vocatus ad fidem, vocantem secutus fuerit, quod iam est in libero arbitrio, merebitur & Spiritum sanctum per quem bona possit operari. Nam in omnibus istis locis idem significat; hominem videlicet ante gratiam ex peccato eatenus vulneratum esse, vt non possit bene operari; & à peccatis temperare; mansisse tamen aliquid virium in libero arbitrio, quo possit saltem credere, & velle non peccare & bene operari; propter quam fidem, benèque viuendi voluntatem, Deus ei conferat Spiritum sanctum, quo reipsa non peccet, & bene operetur. Nam ideo in eodem ipso loco vtrumque tam credere quam velle coniungit. Cum enim dixisset: Non ergo elegit Deus benè operantes, sed credentes potius, vt ipse illos faciat benè operari: pro ratione subiungit: NOSTRVM EST ENIM CREDERE, ET VELLE: illius autem dare credentibus & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum sanctum.

C Et iterum paulo inferius: Non tollit liberum voluntatis arbitrium; sed non sufficere dicit velle nostrum, nisi adiuvet Deus, misericordes nos efficiendo ad benè operandum per donum Spiritus sancti. Hæc ergo & huiusmodi loca si recentiores isti attenderent, intelligerent sanè, ex errore Semi-Pelagiano, quo sanctus Augustinus ante suscepti sarcinam Episcopatus laborabat, ista promanasse. Istius enim erroris proprium fuit, vt suo loco fusè demonstrauimus, quod homo ante gratiam ex primæuæ felicitatis reliquijs posset credere, & velle non peccare & bene viuere; quæ tamen voluntas propter imbecillitatem esset adiutorijs gratiæ liberatricis adiuuanda, vt id quod benè vellet etiam reipsa posset efficere. Sed Augustinus errorem istum Deo reuelante, dedoctus, postea constanter docuit, initium bonæ voluntatis à fide proficisci: Fidem autem per Spiritum sancti gratiam diuinitus non minùs quam opera inspirari. Nam ideo illa ipsa loca, quæ citauimus, retrahendo correxit. Siquidem illum quem produximus sibi proponens: Quod ergo credimus nostrum est, &c. corrigendo subiungit: Profectò non dicerem, si iam scirem, etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri. Et illum itidem à nobis allegatum de

T iij

bona voluntate: Nostrum est enim credere & velle; A illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi, emendando corrigit in hunc modum: Verum est quidem, sed eadem regulâ & vtrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem; & vtrumque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis. Vides hic apertissimè etiam ipsam bene viuendi seu non peccandi voluntatem, qui affectus moralis honestus recentioribus esse videbatur apertissimè diuinæ gratiæ retractando tribui. Quanto igitur magis alia quæcunque, quæ videntur esse opera bona, ad eandem illam gratiam referenda sunt, si illa exigua initia diuinæ gratiæ adiutorijs vendicari debent?

Postremus locus est ex libro de spiritu & littera, vbi Augustinus dicit: Impiorum nec Deum verum veraciter iustèque colentium quædam facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ secundum iustitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito rectèque laudamus: quanquam si discutiatur quo fine fiant, vix inueniuntur, quæ iustitiæ debitam laudem defensionemque mereantur. Et infra dicit: Sicut enim non impediunt à vita æterna iustum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil profunt impio aliqua opera bona, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessima hominis dicitur. Quibus duobus locis videtur quædam opera bona in infidelibus agnoscere. Quamuis enim ex fine spectata vix laudem iustitiæ mereantur, hoc ipso tamen fateri videtur, esse aliqua vel esse posse bona etiam ex parte finis.

Hic locus, quem plerique præcipuum putant, nihil reuera stringit; sed duobus modis solui potest. Primus est, ut dicatur Augustinus ex quadam suppositione & concessione loqui, ut inter disputandum fieri solet. In quo genere non necesse est, esse verum id quod aduersario ex aliorum sententia veritatis illustrandæ causâ concedimus. Quod ut euidentius pateat, sciendum est in illo loco Augustinum ex professo disputare, totisque viribus asserere, in hoc Testamento veteris ac noui discrimen esse positum, quod lex ibi in tabulis, hic in cordibus scribatur, ut quod ibi forinsecus terret, hic delectet intrinsecus. Cui doctrinæ obijciebatur Apostoli locus, quo dicit ad Romanos, gentes naturaliter ea quæ legis sunt facere habentes opus legis scriptum in cordibus suis. Sed respondet primò ex propria sententia: totoque capite vigesimo sexto probat, Apostolum loqui de gentibus jam credentibus atque iustificatis, quæ proinde participes factæ sint Testamenti noui: dicunturque legem facere naturaliter; non quod per naturam, inquit, negata sit

gratia, sed potius per gratiam reparata natura. Post hanc veram & propriam Augustini solutionem subiicit aliam, etiam iuxta propriam aduersariorum (id est, Pelagianorum) intelligentiam, qui locum illum exponere solebat de gentibus infidelibus, quas abundare putabant, sicut supra ex Iuliano audiimus, multis operibus verè bonis. Hoc igitur concessio sensu istius loci aduersarijs, ostendit nec inde perturbari discrimen vtriusque Testamenti, quod toto libro inculcauerat. Nam quia illa opera pericula sunt, satis indicatur non omnino deletum esse ex animo id quod ibi vi creationis impressum erat, & proinde adhuc per gratiam noui Testamenti in cordibus istarum gentium per renouationem esse scribendum id quod non omnino vitiorum verustate deletum est. Sic ergo isto sensu tota illa disputatio conditionalis esset, & ex suppositione, quæ

non tanquam vera conceditur, sed ostenditur dumtaxat non repugnare differentiæ veteris Testamenti ac noui. Verba quibus hoc agit Augustinus ex aliorum sensu ista sunt: Si autem hi, qui naturaliter quæ legis sunt faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum quos Christi iustificat gratia; sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter iustèque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ secundum iustitiæ regulam, non solum vituperare non possumus, verum etiam merito rectèque laudamus; quamquam si discutiatur quo fine fiant, ex inueniuntur quæ iustitiæ debitam laudem defensionemque mereantur. Veruntamen quia non vsque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis vel sapere: si hoc est quod dictum est, quia gentes quæ legem non habent, hoc est, legem Dei, naturaliter quæ legis fuit faciunt, &c. etiam sic illa differentia non perturbabitur, qua distat à veteri Testamentum nouum. Et infra iterum sub eadem conditione atque concessione: A cuius gratia si alieni sunt illi, de quibus agimus (id est, gentes illæ) qui secundum illum modum, de quo superius satis diximus, naturaliter quæ legis sunt faciunt, quid eis proderunt excusantes cogitationes (propter illa bona opera, quæ dicebantur facere naturaliter) in die, qua iudicabit Deus occulta hominum, nisi fortè ut mitius puniantur? Sicut enim non impediunt, &c. Quæ superius allegauimus. Iuxta hunc igitur intelligendi modum, qui nonnullis placet, nihil omnino totus ille locus probat ad asserenda opera verè bona infidelium cum non ex Augustini sensu, sed Pelagianorum ista omnia concedantur, quæ concessa nihil Augustini proposito repugnabant. Quæ solutio si cui placet, per me licet; verbis enim Augustini conditionatis satis congruit.

Arbitror tamen aliam veram totius loci esse solutionem, & constanti doctrinæ August. quam ut vidimus, alibi diuersis locis tradit, consonantior. Respicit enim Augustinus illam doctrinam suam, qua tradit alibi contra Iulianum, in opere verè & plenè bono duo esse spectanda, officium, & finem. Officium est, inquit, quod faciendum est: finis vero propter quod faciendum est. Iam verò phrasis eius est ut vocet bonum, & opus bonum ipsum officium, seu id quod faciendum est, hoc est, ut nos loquimur, ipsum actum materiale ex parte solius obiecti consideratum, qui lege præcipitur; idque non solum, quando talis actus etiam ex fine bonus est, sed etiam tunc quando ex fine malus est. Nam cum Iulianus multa bona officia recensisset nudum operire, periclitantem liberare, ægri vulnera fouere, &c. Respondet ei Augustinus: Quæro abs te, vtrum hæc opera bona bene facit an malè? Ecce bona opera vocat officia. Et mox clariùs: Si enim quamuis bona, malè tamen facit, negare non potes, tum peccare qui malè quod libet facit. Et iterum: Sed quia eum non vis cum facit ista peccare, procul dubio dicturus es, & bona facit & bene facit: Et aliquanto antè: Quidquid autem bene fit ab homine, & non propter hoc fit, &c. Et infra rursus: Possunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus à quibus fiunt: de quibus mox dicit, quod non bene bonum faciunt: & similia sæpiùs in eadem disputatione reperit. Qua de re etiam nonnihil supra diximus. Ex hoc ergo sensu & phrasi Augustini, facile cuncta obiecta dissoluantur. Vocat enim opera bona impiorum in vita impia, factaque secundum ju-

lib. de spir. sapere : item , legitimum aliquid sentire & facere :
& list. c. 15. vt ita significaret , se de officijs bonis lege præ-

cap. 27.

Lib 3. de lib.
arbit. c. 1.

Bellarmin. lib.
3. de grad. &
lib. arbit.
c. 9.

Lib. 5. de
Crim. c. 12.

Стр. 13.

cap. 15.

Ibid. no. 170

Hæc , vt opinor , satis perspicuè declarant , quàm inania sint , quæ pro bonis operibus infidelium ex Augustino aduersus Augustinum proferuntur. Neque enim aliud sunt , nisi testimonia quædam suis locis euulsa , quæ totam probandi vim habent ex minùs perspectis Augustini phrasibus atque sensu : quæ quisquis ex accurata eius lectione doctrinæque seria discussione paulo familiarius nouerit , videt in omnibus mirabilem non solum totius doctrinæ , sed etiam locutionum consonantiam : Neque sine magna absurditate loca paucula hinc inde corrasa , in quibus nihil apertè contrarium dicitur , sed cæteris eius lucubrationibus collata prorsus consonant , totius doctrinæ moli , quam apertissimè , constantissimèque tuitus est , velut contraria opponi. Quid enim iniquius , quàm doctrinam manifestissimam omnibus concertandi viribus assertam , ex obscuris imò reuera consonantibus locis velle corrigere , & ad opiniones huius temporis detorquere ? Quod eo intolerabilius videri debet , quòd non solum discipuli , qui sanctum Augustinum consecuti sunt , eiusque doctrinam defenderunt , sed etiam aduersarij , à quibus oppugnata est , illam à se sic quemadmodum nos explicuimus intellectam esse declararunt. Quod jam deinceps ostensuri sumus.

CAPVT VII.

EANDEM DOCTRINAM SIC intellectam tradiderunt discipuli sancti Augustini Prosper, & Fulgentius, & ipsi Pelagiani in Augustino agnouerunt.

ET quidem quid sanctus Prosper de operibus infidelium sentiat, ex superioribus satis euidenter claruit, ubi multa eius testimonia protulimus, quibus sine Deo non nisi in perniciem & in peccatum arbitrium hominis moueri dicebatur. Vbi est autem magis sine Deo & auxilio eius, quam ubi & ipsa deest fides, à qua incipit gratia bonæ voluntatis, sine qua nihil omnino boni iuxta sanctum Augustinum fieri potest? Quibus adde & id quod libro tertio de vita contemplatiua dicit: *Hæc etsi possunt humano ingenio discerni, tamen sine dono Dei, quantum mihi videtur, nec virtutes possunt apperi vel haberi, nec earum similitudines, quæ sunt vitia virtutes imitantia, declinari: in tantum ut infidelibus nihil profuisse credamus, etiamsi sint aliquas per corpus virtutes (id est, virtutum opera) operati: quod eas nec à Deo suo se accepisse crediderunt, nec ad eum, qui est finis omnium bonorum, referre voluerunt. Et quid dico, nihil eis proferunt? imo etiam nocuerunt, dicente Apostolo: Omne quod non est ex fide peccatum est. Non dixit: Omne quod non est ex fide, nihil est: sed dicendo: Omne quod non est ex fide peccatum est, declarauit, quod omnia bona aut ex fide gesta virtutes sunt, id est, opera virtutum, & bona quæ profecto iustificat: aut si fuerint sine fide, non sunt aliqua bona credenda, sed vitia, quæ non iuuant suos operarios, sed condemnant, inflatosque præcipitant, atque à finibus æternæ salutis eliminant. Sed quid ego hæc de infidelibus, vnde nullus ambigere videtur, exaggero? Si meis verbis exprimere voluissem sententiam, quam Prosperi & Augustini esse tradidi, non potuissem eam apertius & ab omni ambiguitatis nubilo tersius proponere. Clarissimè quippe dicit, omnia infidelium opera esse peccata; non metaphorica, non latè sumpta, sed propriissimè dicta: utpote quæ non modo non profunt, sed etiam nocent: non esse bona, sed vitia: condemnare operarios; à finibus æternæ salutis eliminare. Neque causam silet, quam toties inculcauit Augustinus, quia non ad finem bonorum omnium referre voluerunt. Hanc doctrinam de infidelibus ita certam esse docet, ut de illa nullus ambigere videatur. Ex qua perspicuè admodum declarata sententiâ suâ dicit & alibi: Omne quod non est ex fide peccatum est: ut scilicet intelligat, iustitiam infidelium non esse iustitiam, id est, opus iustum seu bonum infidelium, non esse verè bonum quia sordet natura sine gratia. Et in carmine illo præclaro de ingratis:*

Omne etenim probitatis opus, nisi semine veræ Exoritur fidei, peccatum est, inque erratum. Vertitur, & sterilis cumulat sibi gloria pœnam.

ET libro primo de vocatione gentium: *Quia etsi fuit, qui naturali intellectu conatus sit vitijs reluctari, huius tantum temporis vitam sterilitè ornauit; ad veras autem virtutes, æternamque beatitudinem non profecit. Sine cultu enim veri Dei etiam quod virtus videtur esse, peccatum est, nec placere vl-*

Alus Deo sine Deo potest. Qui verò Deo non placet, nisi sibi & diabolo placeat. Et in libro contra collatorem: Natura bonis sui malè vititur: in quibus sine cultu veri Dei impietatis immunditiæque conuincitur; & vnde se defendi existimat accusatur. Et infra improbando dicit, Quasi vllas sit bonæ voluntatis morus, nisi quem creauerit diffusæ per Spiritum sanctum charitatis afflatus. Sine fide enim impossibile est placere Deo; & Omne quod non est ex fide peccatum est. Et iterum paulo post: Ita manifestissimè patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, sed omnia opera eorum immunda esse atque polluta. Hæc sanè omnia, præsertim quæ ex libris de contemplatione decerpimus, aliaque plura superius allegata, quibus nihil omnino boni naturam sine gratia, sed tantummodo peccare posse demonstrauimus, tam euidenter sensum Augustini exprimunt, ut si commentarij loco magistrum discipulus illustrare voluisset vix aliquid luculentius expeti posset. Quorum vestigijs insistendo sanctus Fulgentius similiter ut Augustinus locum illum Apostoli ad Romanos: Cum enim gentes quæ legem non habent naturaliter, ea quæ legi sunt faciunt, &c. De gentibus jam fide iustificatis interpretatur, & rationem addit: Quia omne quod non est ex fide peccatum est. Et, quia sine fide impossibile est placere. Quo sensu & sanctus Leo dicit: Apud nos fides etiam sanctificat manducantem: apud illos infidelitas polluit ieiunantem. Vnde quia extra Ecclesiam Catholicam nihil est integrum, nihil castum, dicente Apostolo: Omne quod non est ex fide peccatum est, &c. Et ante Fulgentium, Leonem, Prosperum, & Augustinum Origenes eundem locum apertissimè sic explicuit: In hoc sermone credentium quorundam negligentes & desides animos vinculo acriore contrahit, vtrūque sine fide agant, nihil sine fide dicant, nec absque fide aliquid cogitent: quia siue quid gesseris sine fide, siue locutus fueris, siue etiam cogitaaueris, peccas. Ut vero declararet, hoc defectu intentionis, quam ut Augustinus loquitur, fides dirigit, accidere, statim addit locum alium, quo illa veri finis intentio præscribitur: Hoc idem est quod in alijs dicit: siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.

Quod si & ipsum Iulianum eodem modo Augustini doctrinam intellexisse demonstrauero, ut à nobis explicata est, neque repugnasse Augustinum, nescio sanè quod euidentius argumentum postulari queant, ut omnis ambiguitatis nebula dispellantur. Sic verò eam intellexisse Iulianum, explorata veritas est, eaque multis modis patet. Primo, quia ut infringeret Augustini sententiam, quæ dixerat, Omne quod non est ex fide peccatum esse, obijcit illum Apostoli locum: Cum enim gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt; ex quo probare conabatur, etiam alienos à fide Christi veram posse habere iustitiam, hoc est, opera vera iustitiæ, quæ tamen fatebatur non esse talia, ut à Deo vitam consequerentur æternam, non propter Deum faciendo bona, quæ faciunt: Negat hoc mordicus Augustinus, sed illa eadem opera quamuis bona eos malè fecisse conuincit, ideoque negari non posse, quin peccauerint. Secundo, quia, ut eandem doctrinam generalem infirmaret, exempla velut instantias propositionis generalis opponebat impiorum quos dicebat alienos à fide abundasse virtutibus, ita ut solis libertatis ingenitæ viribus, & misericordes crebrè, & modesti, & casti inuenerentur, & sobrij. Respiciebat autem illos Romanos veteres. Sed ita hoc refellit Augustinus, ut

Lib. contra Collat. c. 22.

c. 28.

Lib. de incarnatione c. 25
Serm. 2. de ieiunio Pentecost.

Orig. lib. 10 in Epist. ad Rom.

Ibid.

Lib. 4. contra Iul. c. 3.

Ibid. infra.

eos tantummodo minus punitos esse doceat, sic ut hoc ipso quo non referent ea ad autorem Deum, efficerentur iniusti. Tertio, quia planissimis verbis Augustinum interrogat: *Si gentilis nudum operuerit, nunquid, quia non est ex fide, peccatum est?* Qui posset clarius indicare modum, quo intelligit sententiam Augustini asserentis, Omne quod non est ex fide esse peccatum, quam opus aliquod asserendo, quod & ipse Iulianus, & cum eo Scholastici existimant esse bonum, & nihil ad æternam vitam conferre seu esse sterile & imperfectum de illo ipso interrogare, num sit peccatum? Nec diffitetur Augustinus, sed eadem simplicitate & asseuerantia respondet: *Propter hoc in quantum non est ex fide peccatum est*: Et ne officium reprehendere videretur, cum tantummodo defectus legitimi finis culpandus sit, non quia, inquit, per se ipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est; sed de tali opere non in Domino gloriarī solus impius negat esse peccatum. Quarto, quia dictum Augustini, quod gentilium castitas, id est, opus castitatis, non esset vera castitas, ita reprehendit ut dicat: *Eadem fronte dicitur, quia corpus Paganorum corpus non sit, & oculi Paganorum sensum non habeant intuendi*. Respondet Augustinus, & corpus eorum esse verum corpus, nec tamen esse consequens, ut eorum castitas sit vera castitas, quia de his quæ faciunt dictum est: *Omne quod non est ex fide peccatum est*. Quinto, quia cum dixisset Augustinus, quod in infidelibus non peccata coercerentur (quod certissimum est de veris peccatis intelligi) (sed alijs peccatis alia peccata vincantur, continuo subdebat concludebatque Iulianus sententiam suam: *Perfacile igitur studio sanctitatis, quod Deus adiuvat, potest homo carere peccatis*. Si enim vincuntur peccata peccatis, quanto magis possunt virtutibus peccata superari? Vbi manifestissimum est Iulianum de veris peccatis loqui, quibus hominem Pelagiani carere posse statuebant. Nam vera peccata Pelagiani docebant virtutibus posse superari: quæ Augustinus tantum alijs peccatis per infideles superari posse asseruerat. Denique hac de causa supra audiuius toties obijcientem Augustino Iulianum, quod ante liberationem, quæ fide inchoatur, homo nihil agere posset iuxta doctrinam Augustini nisi malum: Si hoc, inquit, quod tu putas, sit quia libertate solum peccaretur, &c. itemque: *Voluntas, sicut dixisti, ad faciendum bonum non est libera perque hoc aliud agere non potest nisi malum*, & plura huiusmodi quæ ante recensuimus. Hanc etiam doctrinam Augustini & Prosperi respexit Cassianus taciteque carpit: *Nec enim Deus talem hominem fecisse credendus est, qui nec velit unquam, nec possit bonum*: quasi istum perditissimum humanæ naturæ statum Deo condenti, non homini conditorem deferenti Augustinus ascriberet. Et euidentius in consequentibus: *Vnde cauendum nobis est, ne ita ad Dominum omnia sanctorum merita referamus, & nihil nisi quod malum atque peruersum est humanæ ascribamus naturæ*. Nam quemadmodum Iulianus apertissime, ita Cassianus occultius in illa Augustini verba velut humanæ naturæ contumeliosa iruebant, quibus dixerat: *Hæc voluntas id est libera in bonis non est, quia liberata non est*. Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adiuvetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei per IESUM Christum Dominum nostrum. Omne enim quod non est ex fide peccatum est. Nam istis verbis apertius Augustinum quid sentiret, aperuisse iactitabat Iulianus, eaque propterea tanquam nullo modo

toleranda refellebat. Quæ tamen tantum abest, ut Augustinus vel tanquam inuidiosa retractaret, vel tanquam asperius dicta molliret, ut potius velut ex ipsis Christianæ religionis hausta fundamentis, eo modo quo superius à nobis explicatum est mordicus tueretur.

CAPVT VIII.

VTRVM VIRTUTES PHILOSOPHORVM VERA VIRTUTES, AN VITIA SINT, & QUARE?

QVÆ hætenus de operibus infidelium ex Augustino disputata sunt, satis superque esse poterant ad perspicendum liquidissime sensum eius ex quibus etiam facile constare posset, quid de virtutibus Philosophorum atque Romanorum sentiendum sit. Cum enim virtus non sit aliud nisi principium operis boni, seu secundum Aristotelem, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum; & iuxta diuum Thomam, bonus habitus, & boni operatiuus, hoc ipso quo infideles nullum facere posse docentur opus bonum, necessario sequitur, eos nullam etiam habere virtutem: sed si ad aliquod officium bonum propendere videantur, ea forsitan consuetudo bona vocari posset; virtus tamen esse non poterit. Quia tamen nonnulla de ista quæstione altercatio est, hinc peculiariter & breuiter tractanda visa est, ut inde plenius adhuc atque planius Augustini sententia de operibus infidelium iam explicata patefiat. Doctrinæ quippe ipsius in hac materia istud omnino peculiare est, ut sibi mirum in modum à capite ad calcem usque consonet, utpote quæ ab iisdem principijs tota pendeat, quaquauersum ad extremas conclusiones usque penetrantibus. A quorum filo si Philosophiæ humanæ rationibus deductus semel aberraueris doctrinam eius vniuersam perturbari, nulloque nexu colligatam fluatuate, sibi que contradicere necesse est. Hinc enim factum est, ut nonnulli recentiores, dum Augustini principia de hac re vel non satis assequuntur, vel tanquam nimis sublimia iudicii nostri infirmitate metiuntur, mirabiles tenebras in doctrinam eius apertissimam intulerint: quia cogitationibus Philosophorum de habitibus & virtutibus moralibus assueti, quicquid sublimius, & Christianâ Philosophiâ dignus præoccupatis opinionibus dissonuerit, potius deorsum obtorto collo deprimendum, quam se sursum eleuandos esse censuerunt. Itaque Glossis à sensu Augustini dissimulatis doctrina sancti Doctoris perspicua aliò detorta est: quarum interpretationum non est aliud fundamentum, nisi quia alioquin falsum esset id quod ipsi verum putant. Quo sanè modo si autorum quorumque verba ac documenta tractare licet, & non potius ex perpetuo doctrinæ filo sensus eorum, siue re ipsa verus, siue falsus, (quod alterius quæstionis est) perquirendus, nihil in vniuersis Patrum sanctissimorum scriptis ita manifestum est, & categoricis propositionibus aduersus hæreses assertum, quod non facillimo negotio eludi, adulterari, peruertique possit. Et reuera per illam liberam quidlibet opinandi pruriginem, quæ per disputationes nonnulorum recentiorum in Theologiam inuecta est, multoque liberiores interpretæ-

Lib. 1. oper. imper. f. 163. f. 155.

Collat. 13. & apud Prof. cont. Collat. c. 17.

Cap. 24.

Lib. 1. ad Bonif. c. 8.

Lib. 1. oper. imper. f. 135. & 143.

Lib. 1. Ethic. 1. 2. 9. 55. 4. 3.

tandi, seu potius peruertendi Patrum antiquorum scripta licentiam eò ventum est, vt nemo, quicquid tandem senserit, Augustino vel Patribus grauioris notæ contradicere sibi videatur. Neglecta enim totius doctrinæ consonantiâ, quæ ante omnia debebat explorari, abruptas quasque sententias ita exponunt vel componunt potius, vt non tam admirationem, quàm horrorem peritioribus iniiciant. Ex quo solemnè liberrimæ interpretationis more, Auctoritas Patrum antiquorum, quæ primum olim habere solebat locum, nunc ita apud quosdam euiluit, vt nullum argumentum contemptibilius eis sit, solutuque facilius, quàm quod ex eorum scriptis ducitur, dummodo ratiunculæ nonnullæ nouitati suffragari videantur. Sed omissis querimonijs ad Augustinum nostrum redeamus, & ostendamus, doctrinam eius vniuersam non modò de operibus infidelium, sed etiam de virtutibus eorum ita sibi concinere, vt quemadmodum in Philosophia causa per effectum, & effectus per causam, ita quoque natura talium operum per virtutes, & natura virtutum per opera liquidissimè demonstrari possint. Pari enim passu ista in Augustini doctrina progrediuntur, vt virtus infidelium operibus ad vnguem congruat, & opera virtuti; fructu videlicet arborem, & arbore fructum redarguente; vt istud meritò, quod ex virtutibus infidelium trahi potest argumentum, octauum statui possit, quo velut causam continente comprobetur verissimum esse sensum Augustini quem hactenus dedimus de operibus infidelium. Conformitas quippe doctrinæ per se ipsa loquetur, nihil nisi genuinum, sibi que omni ex parte constans me protulisse.

Quamobrem sicut Augustinus sapissimè docuit opera infidelium non esse opera verè bona, sed quasi bona, vt non aliud nisi mala intelligeremus; ita vicissim docet, virtutes eorum qui fide carent non esse veras virtutes, sed quasi virtutes, falsas virtutes, terrenis rebus assequendis congruas, & similia. Vnde in libris contra Iulianum: *Gratis Christus mortuus est, si homines sine fide Christi ad fidem veram, ad virtutem veram adiuturiam veram, ad sapientiam veram quacunque re alia, quacunque ratione perueniunt. Prorsus sicut de lege verissimè ait Apostolus: Si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: ita verissimè dicitur: si per naturam voluntatemque iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: si per doctrinam hominum qualiscunque iustitia ergo Christus gratis mortuus est. Vbi per veram qualemcunque iustitiam non aliud intelligit, nisi iustitiam ex qua profiliat opus verè bonum, hoc est, quod non sit peccatum, quo efficiantur iniusti; sicut statim ipse istis verbis vtendo declarat. Isto quippe sensu & illam sententiam protulit, quam sanctus Prosper dignam iudicauit, vt eam ex eius lucubrationibus exciperet: Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono: vbi enim deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Vbi ex operibus, quæ sine fide non nisi peccata sunt, etiam falsam virtutem esse concludit. Quo planè modo & alibi continentiam veram omnibus negat, qui fide carent; quotquot videlicet sub nomine religionis aliquo errore falluntur; quorum continentia vera esset, si esset, & fides vera. Cum verò illa propterea nec fides sit appellanda, quia falsa est, sine dubio & ista continentia nomine indigna est. Nunquid enim continentiam fidei, quam munus Dei verissimè dicimus, dicturi sumus esse peccatum? Ad sit à nostris*

cordibus tam detestanda dementia. Beatus autem Apostolus ait: Omne quod non est ex fide, peccatum est. Quæ igitur non habet fidem nec continentia nominanda est. Nimirum, quia opus eius non est nisi peccatum. Hac de causa retractat tãquam perperam dictum, ad quod a libro primo de Ordine pertransennam dixerat: b Philosophos non verà pietate præditos virtutis luce fulsisse. Cuiusmodi sententiæ in Augustini doctrina crebræ sunt. Neque solum veris virtutibus infideles caruisse, vel fuisse falsas, & virtutis nomine indignas, sed etiam vitia fuisse tradit; eâ prorsus ratione, qua & opera illorum, qui fide destituti sunt, non modò non verè bona, vel quasi bona laudabiliaque, sed vera peccata esse jam antè declarauit. Hoc enim disertis verbis bis terue repetit in libris de Ciuitate Dei, sicut statim dicturi sumus.

Ad eludendam igitur Augustini doctrinam, qua Romanorum, Philosophorum, vel quorumcunque infidelium virtutes, non veras virtutes, sed vitia specie virtutum palliata fuisse tradit, ludificationes quædam (ita loquor, quia nullum in Augustino, sed in sola subtilitate cogitantium fundamentum habent) inuentæ sunt. Aiunt enim aliqui hoc ab Augustino dici, quia inquirunt; nunquam possunt infideles peruenire ad statum moraliter necessarium, vt aliquis bonus habitus vel bona dispositio nomen absolutum veræ virtutis mereatur. Ad hoc enim, vt ipsi explicant, non est satis vt habitus sit remissus, sic enim erit potius dispositio quàm habitus atque virtus: sed vt sit valdè intensus & radicans: quomodo non acquiritur nisi per frequentiam actuum: itemque vt in tota materia alicuius virtutis operetur, vel in maiori parte eius, præsertim materia ardua & difficili. Qualis virtutum perfectio per multos actus continuatos acquiri debet, nec sine gratia acquiri potest: multo minus secundum perfectionem, quo ad statum extrinsecum, qui virtutum omnium connectionem postulat. Et ideo, inquit, Iulianum dicentem, posse infideles per liberum arbitrium esse misericordes, modestos, castos, & sobrios; reprehendit, quia non solum affectum, sed perfectionem virtutis illis tribuebat. Hanc negat Augustinus infidelibus: non tamen omnem affectum, inchoationemque virtutis.

Sed reuera vtrumque falsum est, purumque cogitationis humanæ figmentum, videlicet & quod inchoationem affectumque virtutis infidelibus tribuat, & quod propter illas rationes ijs perfectionem neget. Vtrumque enim ab Augustini mente remotissimum est, & in eodem ipso qui citatur loco ab Augustino subuersum. Nam cum perfectionem virtutis infidelibus negasset Iulianus, inchoationem verò tribuisset, responderet ei Augustinus: Cum ergo diuinitus adiunatur homo non tantum ad capeffendam perfectionem adiunatur, quod ipse posuisti, utique volens intelligit eum per se incipere sine gratia, quod perficit gratia: sed potius quod Apostolus loquitur, vt qui in vobis opus bonum cepit, perficiat vsque in finem. In quo enim vis hominem; sicut loqueris, ad aliquid laudabile generosi cordis stimulis incitari, in hoc eum non vis in Domino, sed in libero arbitrio gloriari; ac sic priorem dare, vt retribuat illi, eoque modo gratia tam non sit gratia, quia non est gratuita. Qui potuisset luculentius commentum sibi impositum refellere Augustinus, quo dicitur non negasse infidelibus omnem affectum & inchoationem virtutis? Quod & statim iterum iugulat: Quid est ergo, quod secundum modum vestrum, effectum voluntatis humanæ dona cælestia me credideras, nuncupasse, tamquam

a lib. 1. de
Ordine c. 11
b lib. 1. Reg.
tract. c. 32

Suar. lib. 1.
de grat. ca.
7. n. 20.

Idem c. 38.
n. 10. & 11.

Idem lib. 1.
cap. 7. n. 10.

Lib. 4. contra
Iul. c. 3.

Ibid.

Lib. 4. contra
Iul. c. 3.

Sentent. 106.

Lib. de Cont.
tinent. c. 12.

voluntas hominis sine gratia moueretur ad bonam (Ecce A affectus & inchoatio virtutis infima, quæ cogitari in voluntate potest, primus videlicet, motus voluntatis ad donum (ut ei debitus à Deo retribueretur effectus? id est, perfectio qua sit re ipsa sobrius & castus, sicut voluntas optabat. Itane oblitus fueras, nos cum Scriptura dicere contra vos: Præparatur voluntas à Domino, vel, quod in nobis Deus operetur & velle? O ingrati gratiæ Dei! O inimici gratiæ Christi, & solo vocabulo Christiani! Vide, obsecro, quanto vehementia detestetur illas virtutis inchoationes, quas Iulianus infidelibus tribuebat, & ex hoc ipso loco recentiores ipsi Augustino incredibili inscitia, ut mitissime loquar, imponere non verentur. Vnde concludens addit: Non ergo quia est illis voluntas bona, sed ut conuertatur in bonam voluntas mala pro eis orat Ecclesia. Quod statim ex Scripturis probat.

Idem autor citat.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

Quod verò inde probat, aliquas ab Augustino virtutes admitti in infidelibus, quia dicit: *Ut cunque fiant, illi tantum deferuntur ut minus puniantur in die iudicii.* Dicendo enim, *ut cunque fiant*, planè intelligit, inquit, siue cum integra bonitate ex abstracto & circumstantijs, siue cum aliquo defectu ex parte finis: indicans vtrumque modum esse possibilem. Sed hoc ipsum rursus aperte falsum est, & Augustino in eodem qui citatur loco directè contrarium. Sic enim loquitur Augustinus: *Sed ad hoc eos in die iudicii cogitationes suæ defendent, ut tolerabilius puniantur, quia naturaliter quæ legis sunt ut cunque fecerunt, scriptum habentes in cordibus opus legis hæcenus, ut alijs non facerent, quod perpeti nollent.* Vbi manifestum est, per illud, *ut cunque*, non duplicem faciendi modum indicari: sed cum tota illa disputatione sapientius & ex professo duo distinguat in opere bono, officium, & finem, seu opus quod fit, & finis propter quem fieri debet; per illud, *ut cunque* indicat imperfectum præcepti implendi modum, videlicet solummodo quantum ad officium, quod infidelibus tribuit, negans eis implendi modum quantum ad finem. Quod ipsemet verbis immediatè subiunctis explicat disertissime: *Hoc autem peccantes, quod homines sine fine non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.* Ecce, quomodo ut cunque fecerint infideles opus legis, ipsum scilicet officium faciendo; hoc tamen peccantes, quod veri finis omissione deliquerint.

Ibid.

Ex quo etiam commentum illud euanesceat, quo putatur Augustinus propterea virtutes veras negare infidelibus, quia non possint eas in statu perfectio, qui habitus radicationem, perfectionemque postulat, sine gratia comparare. Non enim solum est mera fabula Augustino assuta, quæ nihil in scriptis eius fundamenti habeat, sed ab eius mente prorsus aliena, utpote quem vidimus nec primam virtutis inchoationem vel effectum eis velle tribuere, nec secundum doctrinam eius tribui posse, nisi ab eis, qui solo nomine Christiani sunt, ut ibidem Augustinus loquitur. Vera igitur ratio est eaque ab Augustino sexcentis locis tradita & inculcata est, & in eodem loco sæpius repetita: ut mirum omnino sit, res tam apertas hominem, qui aliquid in Augustino legisse videri cupit, latere potuisse. Quæ sane ratio non à perfectione virtutis internâ, per magnam habitus intentionem, radicationemque vel externâ, quâ vel in tota virtutis materia præfercim ardua difficilique operetur, vel alijs virtutibus connectatur (quæ causæ ex Philolophia concinnatæ sunt, nec vnquam ab Augustino vel

leuiter adumbratæ) sed stabiliter, atque vniformiter vbique petitur ex defectu finis, quam omnis omnino vera virtus, siue perfectionis intensissima, siue inchoatæ, in quacunque materia, siue ardua, siue leui, siue sola fuerit, siue quibuscunque virtutibus nexa, spectare omnino debet. Finis enim ille non est alius nisi verum bonum, hoc est, verus, Deus: ad quem non solum actio supernaturalis, memoria, ad vitam æternam conferens; sed omnis omnino actio verè bona, hoc est, non mala, seu non peccatum, referenda est; & ita referenda, ut hoc ipso quo non referatur, peccatum sit: & virtus quæ illam facit, non virtus, sed verum vitium, tanquam actionis malæ principium, vocari mereatur. Hoc probant pleraque quæ supra de operibus ipso defectu finis istius vitiatis & malis allegauimus. Perinde quippe de virtutibus ipsis, de quibus ex professo erat quoque disputatio, quemadmodum de operibus Augustinus loquitur, Nam rationem reddens, cur nec iustitia, nec aliæ virtutes comites eius & sociæ in infidelibus esse possint. Quia inquit, cum non ad suum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso malis viuentibus efficiuntur iniusti. Et ex professo statim vberius causam illam explicans dicit: *Noueris itaque, non officijs sed finibus à vitijs discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum est. Ut virtutum vitia per operum malitiam declarando subiungit: Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Quod sicut lumine naturæ manifestum est, & in omnibus omnino uti operibus, ita & virtutibus quamuis imperfectissimis locum habet, (quis enim dixerit, quod non propter hoc facere, propter quod bono facere debet, non sit peccatum?) Ita statim Augustinus explicat, eundem illum finem, cuius defectu peccatum est quicquid facimus, nec à virtute villo pacto fluere potest, esse vnum, solumque verum Deum. Absit autem ut virtutes vera cuiquam seruiant nisi illi: vel propter illum, cui dicimus: Deus virtutum conuertere nos: Quod apertius, quid luculentius? Et rursus enucleatius, per omnes discurrendo virtutum quarumcunque plausibilem fines: Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibuscunque commodis & emolumentis temporalibus seruiunt, veræ prorsus esse non possunt. Ecce exclusos penitus omnes omnino temporalium commodorum, voluptatum, diuitiarum, honorum, laudis, & gloriæ finis: Quæ autem nulli rei seruire volunt, hoc est, quæ sibi - ipsis seruiunt, quemadmodum virtutes Stoicorum, nec ipsæ veræ sunt. Veræ quippe virtutes Deo seruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus, Deo seruiunt in Angelis, à quo donantur & Angelis. Cuiusmodi igitur opus est, quod ab illis virtutibus proficiscitur, quæ siue alijs quibuscunque bonis, siue sibi-ipsis, siue nulli omnino alteri, sed sibi soli seruiunt, ut ex prole matrem eius agnoscamus? Audi disertissime: Quicquid autem boni sit, ab homine, & non propter hoc sit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio v. d. atur bonum, ipso non recto sine peccatum est. Causam adiicit, qui opus non potest, nisi fluat à voluntate bona tanquam arbore bona, per quam semper Augustinus intelligit ipsam volitionem, seu propositum, quod est causa operum ab eo proficiscentium: virtutes autem non sunt aliud nisi voluntates seu firmæ proposita rectè operandi. De tali igitur voluntate seu proposito consequenter subdit: Absit ut sit vel dicatur voluntas bona, quæ in alijs, vel in se-

Lib. 4. cont.
Iul. cap. 3.

ipſa, non in Domino gloriatur. Quæ ſanè ſola, ſi nihil aliud ex Auguſt. haberemus, abundè ſufficere deberent, vt intelligeremus ex eius ſenſu nullam aliam poſſe veram eſſe virtutem, niſi quæ ſeruit Deo, hoc eſt, quæ opus ſuum refert ad hoc, ad quod referre debet, quæ illud refert ad Deum, quæ refert ad illū tanquam finē, quem vera ſapientia præcipit, quæ, gloriatur in Domino, & vt explicat in fine diſputationis illius, quæ operatur, intentione fidei bona, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur. Cuiusmodi intentio, & dilectio, & ſeruitus veri Dei, & gloriatio in Domino non eſt aliud, niſi vera pietas, & religio, & cultus Dei, quorum nihil Deo ſine fide præſtari poteſt. Nulla enim re alia ſeruitur Deo, & colitur Deus, niſi dilectione. Nam quis aliò reſpicit in operando, non ſeruit per hoc Deo aut colit Deum, ſed illud quod operando intuetur: quod eſſe non poteſt niſi creatura.

Sed hanc doctrinam aduerſus Iulianum à radicibus traditam alijs plurimis ſuorum ſcriptorum locis velut rem exploratiſſimam ſine vlla fluctuatione confirmat. Hinc libro decimo de Ciuitate: Bonum noſtrum, de cuius fine inter Philoſophos magna contentio eſt, nullum eſt aliud, quàm illi coherere, cuius vnus anima, intellectualis incorporeo, ſi dici poteſt, amplexu veris impletur ſæcundaturq; virtutibus. Ille enim incorporeus amplexus non eſt aliud niſi dilectio, quem ſicut nemo homini dare poteſt niſi Deus, ideo neque virtutem ſibi quiſquam ſuis viribus parare poteſt: quia virtus propter finem quem intueri iubetur ac debet, ſine Dei dilectione eſſe & intelligi nequit, Vnde ſtriſtiſſimam obligationem diligendi Dei propter finem operationis inculcans adiicit: Hoc enim bonū diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonū debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere. Sic cōplentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & Prophetæ: Diliges Dominum Deum tuum, &c. Vt enim homo ſeſe dirigere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quod referret omnia quæ ageret vt beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit aliud eſſe vult quàm beatus. Hic autem finis eſt adharere Deo. Iam igitur ſcienti diligere ſeipſum cū mandatur de proximo diligendo, ſicut ſeipſum, quid aliud mandatur, niſi, vt ei quantum poteſt, commendat diligendum Deum? Hic eſt Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita ſeruitus. Hic omnia ſimul habes explicata, veras virtutes tantummodo naſci ex dilectione Dei; hunc eſſe finem boni; huius finis dilectionem ex toto corde præcipi; huc omnia referenda non ſolū quæ circa nos, ſed & quæ circa proximum operamur; talem Dei dilectionem eſſe conſequenter veram pietatem, religionem, cultum, ſeruitutem Dei: vt ſic radicatus intelligeremus, cur fides ad ea neceſſaria ſit; nimirum propter finem boni, quod cuncta referri vera ſapientia præcepit, vt contra Iulianum loquitur, & ad quem referte debet, & ſi aliter fiat, ipſo non recto fine peccatur. Vnde in libro quinto de Ciuitate Dei dogmaticè finem omnis verè virtutis explicans: Neque enim, inquit, eſt vera virtus, niſi quæ ad eum finem tendit, vbi eſt bonum hominis, quo melius eſſe non poteſt. Et ſtatim ex illo principio docet, libidines fide pietatis, impetrato Spiritu ſancto, & amore intelligibilis pulchritudinis, hoc eſt ipſius Dei, eſſe frenandas, & ſtudia bona ſectanda eſſe ſine veri boni. Et libro decimo nono de Ciuitate definitiuam ſententiam ſtatuit: Tunc eſt vera virtus, quando & omnia bona quibus benè vtitur, & quicquid bono uſu bonorum & malorum facit, & ſeipſum ad eum

A finem refert, vbi nobis talis & tanta pax erit, qua melior & maior eſſe non poſſit. Et infra: Iuſtitiam noſtram dicit eſſe veram propter veri boni finem, ad quem refertur. Et mox alijs verbis dicit: Quod referenda, & cuius adipiſcendæ cauſa habenda eſt iſta iuſtitia.

B Hanc veritatem in Chriſtiana, quæ ſola vera eſt, Philoſophiā certam multis modis aſtruit etiam in Epiſtola ad Macedonium: Si ergo, inquit, nos virtus vera delectat, ei dicamus quod in eius ſacris litteris legimus: Diligam te, Domine virtus mea. Et inferiùs: Abijciamus itaque, obſecro te, falſorum Philoſophorum vanitates & inſanias mendaces: quia nec virtus vera nobis erit, niſi adſit ipſe quo inuermur; nec beatitudo, niſi adſit ipſe quo fruamur. Nec mirum, cū vera virtus, veraque beatitudo inſeparabiliter nexæ ſint. Vt enim vera virtus non ſit via ad veram beatitudinem, ad eamque proſit aſſequendam, fieri nullo pacto poteſt.

Itaque de virtutibus Philoſophicis & earum finibus ſtatim adiicit: Itaque ſi omnis prudentia tua, qua conſulere conaris rebus humanis; ſi omnis fortitudo, qua nullius iniquitate aduerſante terreris; ſi omnis temperantia, qua in tanta labe nequiſſimæ conſuetudinis hominum, te à corruptionibus abſtines; ſi omnis iuſtitia, qua rectè iudicando ſua cuique diſtribuis id laborat, id nititur, vt hi quibus vis vt benè ſit, ſalvi ſint corpore, & ab omni cuiuſquam improbitate tuti atque pacati, &c. ita non erunt veræ virtutes tuæ, ſicut nec iſtorum beatitudo. Habes hic officia quatuor virtutum Cardinal. cæteras omnes complectentium præclariſſimè, quibus nulla vnquam puriora præſtitere Philoſophi: habes finem illum ipſum, quem Philoſophi virtutibus præſcribere ſolent, ſalutem publicam. Verumtamen tam eſt Auguſtino illa falſa virtus, quàm falſa beatitudo hominum, ſalute, proſperitate, diuitijs temporalibus affluentium. Virtus enim vera ſicut non poteſt niſi de cælo descendere, ita non poteſt non eò ruruſum aſcendere, cū nihil ſit aliud beatitudo, quàm illo frui, quod virtus vera diligebat. Itaque ſtatim radicem doctrinæ ſuæ ex fine petens: Si qualibet, inquam adminiſtratio tua, illis quas commemoravi inſtructa virtutibus, hoc intentionis fine determinatur, vt homines ſecundum carnem nullas iniquas moleſtias patiantur: nec ad te exiſtimas pertinere, quò iſtam quietem quàm præſtare niteris referant, id eſt, vt verbis non ambiant, quomodo Deum verum, vbi eſt quietæ vitæ omnis fructus, colant nihil tibi prodeſt ad vitam verè beatam tantus labor. Hoc eſt, ſicut paulo antè dixerat, & ſtatim iterum dicit, non erunt veræ virtutes, vtpote quæ ad vitam verè beatam prodeſſe non poſſunt. Si enim, addit, virtutes quas accepiſti, a quo acceperis ſentiens, eique gratias agens, eas ad ipſius cultum etiam in tuis ſecularibus honoribus conferas, tuæque poteſtati ſubditos homines ad eum colendum exemplo tuæ religioſæ vitæ, & ipſo ſtudio conſulendi, (id eſt, ipſis operibus ſeu officijs virtutum) ſeu fouendo, ſeu terrendo, erigas, & adducas, nihilque aliud in eo quod per te ſecuriùs viuunt velis, niſi vt hinc illum promereantur, apud quem beate viuant, & veræ illæ virtutes erunt, & illius opitulatione cuius largitate donatæ ſunt ita creſcent, & perficientur, vt te ad vitam verè beatam, quæ non niſi æterna eſt, ſine vlla dubitatione perducant. Nam, vt jam dixi, impoſſibile omnino eſt, vt vera virtus ſit quæ nihil ad vitam æternam proſit: ſed ſi nihil ad eam aſſequendam prodeſt, nullo modo virtus vocari poteſt, vtpote quæ neque bonum habentem faciat, nec opus eius bonum. Quod ſatiatiſſimè declarat

Lib. 10. de
Ciuit. c. 4.

Ibid.

Lib. 5. c. 12.

Cap. 13.

Lib. 19. c. 10

Cap. 17.
Ibid.

Epiſt. 12.

Ibid.

Ibid.

rac

Lib. 4. cont.
Iul. c. 13.
rat aduersus Iulianum: Quod cum facimus, id est, cum innocentiam beneficentiamque seruamus, ideo veras virtutes habemus, quia verum est propter quod facimus, id est, hoc natura nostra consentaneum, est ad salutem & veram felicitatem. Non enim absurde virtus definita est ab eis qui dixerunt: Virtus est animi habitus naturae modo atque rationi consentaneus. Verum dixerunt; sed quid sit consuetudinem liberandae ac beatificandae naturae mortalium nescierunt. Et inferius: Si ergo ad consequendum veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quae in Christum est, vera promittit, nihil prosunt homini virtutes, nullo modo verae possunt esse virtutes.

Ibid.
Quod ut plenius intelligatur, sciendum, doctrinam fuisse Iuliani ab Augustino fortissime improbatam, quod aliquae virtutes essent in Philosophis atque Gentilibus naturales, humanis viribus acquisite, sed ad vitam aeternam steriles: hoc est, quae nihil habentibus ad vitam aeternam atque beatitudinem proderant. Aduersus quam opinionem Augustinus: Quapropter dici non potest, quantum te ista fallat opinio, quia dixisti, omnes virtutes affectus esse; per quos aut fructuosè aut steriliter boni sumus. Quod autem hoc ipsum quod nos diximus intelligeret Iulianus, per steriliter esse bonum, ibidem explicat, dum Iulianus dicit: Ego steriliter bonus dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona quae faciunt, non ab eo vitam consequuntur aeternam. Contra istam igitur Iuliani sententiam ex Philosophia desumptam, quam nonnulli Scholastici secuti sunt, tanquam contra chimericam imaginationem inuehitur Augustinus: Fieri enim non potest ut steriliter boni simus, id est, ut nihil ad vitam aeternam conferat virtus atque bonitas; sed boni non sumus quicquid steriliter sumus. Arbor enim bona fructus facit. Absit autem, ut Deus bonus, à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat & in ignem mittat arbores bonas. Unde fidentissimè securitate concludit: Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni, per virtutes videlicet illas quae Deum non respicere, nec ab eo vitam aeternam consequi à Iuliano fingebantur, sed qui boni non sunt, possunt esse alij minus, alij magis mali.

Lib. 19. de
Ciuil. c. 24.
Hac est ergo vera ratio, cui in libris de Ciuitate Dei, huiusmodi virtutes Philosophicas, quocunque tandem praeterquam ad verum Deum referantur, non solum verae virtutis nomine indignas, sed etiam vitia appellare non dubitet, sicut & falsam beatitudinem esse tradat magnamque miseriam, beatitudinem quamcunque temporalem, quae talibus virtutibus retribuitur, nisi aeterna speretur. Praemium enim & meritum pari se inuicem pastu comitantur; Itaque cum de virtutibus huiusmodi dixisset: Ciuitatem impro-
rum, cui non imperat Deus obedienti sibi, carere iustitiae veritate; nec villo modo corpori & vitijs rectè imperare, ut intelligeremus non nisi vitiosè imperare, juxta illud principium eius, quod omne factum, si rectè factum non est, peccatum est; sic sanctissimus Doctor loquitur: Proinde virtutes quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori & vitijs ad quodlibet adipiscendum, nisi ad Deum retulerit etiam ipsae vitia sunt potius, quam virtutes. Et Stoicorum vanitatem retundens, ne ab ista regula suas virtutes exceptas arbitrentur, eo quod temporalibus commodis seruire non viderentur, eadem magisterij auctoritate subjungit: Nam licet à quibusdam tunc verae & honestae putentur esse virtutes, cum ad seipsas refe-
Tom. 2.

A runtur, nec propter aliud expetuntur; etiam tunc inflatae ac superbae sunt: & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. Nihil clariùs, nihil absolutius, nihil efficacius de Philosophorum virtutibus pronunciari potest. Nec enim responderi potest, vitium hic improprie sumi pro eo quod ad vitam aeternam nihil prodest, quamuis naturaliter bonum sit: inflatum enim & superbum esse non indifferens, sed verissimum vitium est. Quod si talis est virtus Philosophica, quando est purissima; quanto sordidior erit, quando alijs quibuscunque temporalibus rebus seruit, cum & Scholastici fateantur, ipsam officijs bonitatem ac honestatem à vera virtute esse spectandam? Sicut ergo falsa virtus est illa Philosophica, & verum vitium; ita falsa beatitudo quam venatur, & vera miseria. Audi Augustinum mirà ubique doctrinae conformitate sibi concinentem: Res verò ista: hoc est, beatitudo vitae temporalis, sine spe illa, beatitudo falsa & magna miseria est. Non enim veris animi bonis vititur: quoniam non est vera sapientia, quae intentionem suam in his quae prudenter discernit, gerit fortiter cohibet temperanter, iustèque distribuit, non in illum dirigit finem, ubi erit Deus omnia in omnibus aeternitate certà, & pace perfectà.

Lib. 19. de
Ciuil. c. 20.

CAPVT IX.

C IDEM OMNINO DOCEVERUNT
sanctus Prosper, Hieronymus, Ambrosius.

HANC igitur doctrinam à sapientissimo Magistro haustam citrà omnem ambiguitatem & fluctuationem velut rem certissimam in Ecclesia Catholica tradiderunt tum Augustini discipuli, tum alij quoque ante Augustinum sanctissimi doctissimique Patres. Nam sanctus Prosper indifferenter tam virtutes gentilium, quam virtutum effecta seu actiones peccata esse definit, ut supra vidimus. Inde est enim illud ex libro primo de vocatione Gentium: Quia etsi fuit, qui naturali intellectu conatus sic vitijs reluctari, huius tantum temporis vitam steriliter ornauit, ad veras autem virtutes aeternamque beatitudinem non profecit. Sine cultu enim veri Dei etiam quod virtus videtur esse, peccatum est. Nec placere vllus Deo sine Deo potest. Qui vero Deo non placet cui nisi sibi & diabolo placet? Et libro contra Collatorem: Puto autem istum verissimilitudine decipi, & in specie falsarum errare virtutum, dum ea bona, quae non possunt nisi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis existimat reperiri; ideo scilicet, quia multi eorum sint iustitiae, temperantiae, continentiae, & benevolentiae sectatores: quae omnia non frustra quidem neque inutiliter habent, multumque ex ijs in hac vita honoris & gloriae consequuntur, sed quia in his studiis non Deo sed diabolo seruiunt, licet habeant temporalem de vana laude mercedem, ad illam tamen beatarum virtutum non pertinent veritatem. Quid ergo? Bonae saltē illae virtutes sunt, à quibus opera, si non meritoria felicitatis aeternae, certè sine peccato proficiunt? Audi: Et ita manifestissimè patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, sed omnia opera eorum immunda esse atque polluta, habentium sapientiam non spiritualem, sed animalem; non caelestem, sed terrenam; non Christianam, sed Diabolicam, &c. Audi vberius: Nec ideo existimare debemus, in naturalibus thesauris principia esse virtutum, quia multa laudanda
X

Lib. 1. de
vocat. grat.
cap. 7.

Cap. 18. cont.
Collat.

Ibid. c. 29.

reperiuntur etiā in ingenijs impiorum, quæ ex natura A
quidem prodeunt, sed quoniam ab eo qui naturam con-
didit recesserunt, virtutes esse non possunt. Audi igitur
quid sint istæ virtutes infidelium: Quod enim
vero illuminatum est lumine, lumen est, & quod eo-
dem lumine caret, nox est: quia sapientia huius mundi
stultitia est apud Deum. Ac sic vitium est quod puta-
tur esse virtus: quandoquidem stultitia sit, quod puta-
tur esse sapientia. Clariùs non posset Prosper sen-
tentiam illam tradere, & ostendere in ipsis sa-
cris litteris fundatam esse, quæ perspicuis, grauif-
simisque verbis dicit: Sapientia huius mundi stul-
titia est apud Deum. Puto verò stultitiam aliquid
amplius esse, quàm innoxiam rerum temporalium
prudentiam. Et in libro tertio de vita contempla-
tiua accuratissimè disertissimèque: Quando fideles
iustitiā, pietate, misericordiā, mansuetudine, humi-
litate innocentia, ceterisque virtutibus gaudent, aut
secundum Deum viuunt, & virtutes veras habere cre-
dendi sunt, quæ spiritualiter viuentes adeptæ sancti-
ficant, & Deo commendant; aut secundum hominem
viuunt, & non sunt veræ virtutes, sed virtutum simili-
tudines, quæ nihil carnaliter viuentibus prosunt. Por-
ro istas virtutum similitudines, quibus infidelium
vanitas quasi lucendo gloriatur, magis à veris
virtutibus superari tradit, quàm venenum à me-
dicamento: Quæretis, inquit, quantum à veris vi-
tutibus virtutum similitudines distent? Et ita rem re-
soluit: Non dico, quantum à medicamento venenum:
quia medicamentum ita corpus aliquoties sanat, vt id
defendere à mortis necessitate non valeat. Et venenum
non auferri facit vitam corpori, quasi auferenda non
esset nisi fuisset acceptum: Sed accelerat corporis mor-
tem, quod erat aliquantò diutius forte victurum. Sed
planè dico, à veris virtutibus tantum similitudines di-
stare virtutum, quantum distat à veritate mendacium:
quia & similitudo virtutis, quæ videtur virtus esse cum
virtus non sit, nihil est aliud quàm mendacium: & ideo
non est virtus dicenda, sed vitium, & vera virtus est
veritas, cui qui amanter adhæserit à peccati morte re-
suscitatus mori vltra non poterit, nisi cum ab ea depræ-
uata voluntate recesserit. Et adhuc luculentiùs illam
virtutum similitudinem & mendacium explicans:
Sicut è contrario, virtutis simulatio, quæ est, vt dixi,
mendacium veritati contrarium animam separat à Deo
vita sua, non interituram, sed in supplicio quæ est illius
mors, pœnaliter sine fine victuram, Scriptura dicente:
Os quod mentitur occidit animam. Ac per hoc sicut
virtus animam sibi veraciter inhaerentem, si fuerit ve-
ra, iustificat, ita simulata condemnat. Et quid iustifi-
catio animæ, nisi eius est vita perpetuè beata ac beatè
perpetua? Sicut condemnatio animæ pœna eius est sen-
tienda, quæ mors probatur & ipsa perpetua. Mox au-
tem declarat, quo pacto sint vera vitia virtutum
specie palliata: Superbus vult se credi constantem,
prodigus liberalem, auarus diligentem, temerarius
fortem, inhumanius paruum, &c. Hæc etsi possunt hu-
mano ingenio discerni; tamen sine dono Dei, quantum
mibi videtur, nec virtutes possunt appeti vel haberi,
nec earum similitudines, quæ sunt vitia virtutes imi-
tantia, declinari. In tantum vt infidelibus nihil pro-
fuisse credamus, etiamsi sunt aliquas per corpus opera-
ri. Quæ sic? an quia non erant virtutes satis in-
tensæ, radicatae, nec in omni materia se exserue-
runt, nec reliquis virtutibus coniugatae fuerunt?
Nequaquam: sed propter defectum finis, quem
semper inculcat magister eius Augustinus: Quod
eas nec à Deo suo se accepisse crediderunt, nec ad eum
qui est fons omnium bonorum referre voluerunt. Et quid
dico, nihil eis proferunt? Imo etiam nocuerunt, dican-
te Apostolo: Omne quod non est ex fide peccatum est.
Quibus verbis declaratum esse dicit, quod omnia

bona aut ex fide gesta virtutes sunt, quæ profectò iusti-
ficant; aut si fuerint sine fide, non sunt aliqua bona cre-
denda, sed vitia; quæ non iuuant suos operarios, sed
condemnant, inflatosque præcipitant. Quam sanè do-
ctrinam ad amissum ex August. Prosper expressit.
Nam cum Iulianus gentilium virtutes prædica-
ret, sicut & Recentiores nonnulli ipsa facta seu
officia laudabilia à fine sejuncta considerantes
prædicant, respondet ei August. Sed videlicet homo
eruditus eorum vitiorum verisimilitudine falleris, quæ
finitima videntur, & propinqua virtutibus, cum absint
ab eis, quàm longè absint à virtutibus vitia. Quod
exemplis vitiorum virtutes imitantium verum
esse demonstrat, sicut infra dicturi sumus.

B Ex his videt eruditus lector, quanta securita-
te, & asseuerantia, doctrinæque certitudine san-
ctus Prosper illam Augustini doctrinam tradit,
quod non sint veræ virtutes infidelium, sed hoc
solum ab apertissimis vulgòque notis vitijs discre-
pent, quod oculi imperitorum quadam specie
fallente ludificentur. Docet enim expressis ver-
bis, crebròque repetit & inculcat eorum virtu-
tes, quantumcunque veræ esse videantur, non esse
veras virtutes, sed virtutum dumtaxat simili-
tudines, quæ præsentem vitam ornare possunt, ad
futuram conferre non possunt: sapiùs docet, esse
vitia, mendacia, non lumen, sed noctem, esse im-
munda, polluta, peccata, quæ ex sapientia terre-
na, animali, diabolica proficiantur: non pro-
desse, sed obesse; esse stultitiam, per quam pla-
ceant homines non Deo sed diabolo; denique eas
à Deo separare, atque damnare; vt nihil omnino
superesse possit, quo de sententia ipsius & Augu-
stini, quam expressit luculentiùs, ambigi possit.
Vterque deduxit eam non ex Philosophicis Peri-
pateticorum, aut Stoicorum promptuarijs, verum
Deum ignorantium, vnde omnis veræ virtutis ra-
tio essentialiter pendet, sed ex Scripturis sacris,
quas hac in re Philosophus Christianus multò
tutiùs sequitur.

Ex quo fit, vt etiam ante sanctum Augusti-
num, nonnulli magni viri eandem veritatem in
Scripturis traditam obseruauerint, & in scriptis
suis expresserint. Nam hinc illud sancti Hiero-
nymi in Epistola ad Rusticum: Illi Philosophi se-
culi vitium vitio, peccatumq; peccato medicantur. Nos
amore virtutum vitia superemus. Et in versum vnde-
cimum capitis tertij ad Galatas: Faciamus & nos
aliquid simile huic, quod dicitur: Iustus ex fide viu-
it, & dicamus: Castus ex fide viu-
it: Sapiens ex fide viu-
it: Fortis ex fide viu-
it: & à ceteris virtutum partibus vi-
cinam sententiam proferamus, aduersus eos qui in Chri-
stum non credentes, fortes, & sapientes temperantes se
putant esse, vel iustos, vt sciant nullum absque Chri-
sto viuere, sine quo omnis virtus in vitio est. Eodem
tendit sanctus Ambrosius, dum quandoque om-
nium virtutum fundamentum tradit esse fidem:
Præclarè autem & fidem acuendo intexuit, & fidei ipsi
virtutum fundamenta subiecit. Quandoque verò
omnes virtutes velut folia inutiles esse tradit sine
fide: Virtutes sine fide folia sunt: videntur virere, sed
prodesse non possunt: agitantur vento, quia non habent
fundamentum. Quanti gentiles habent misericordiam,
habent sobrietatem: sed fructum non habent, quia fi-
dem non habent! Labuntur cito folia, vbi ventus fla-
uerit. Et aliqui Iudæi habent castimoniam, sedulita-
tem lectionis multam & diligentiam: sed sine fructu
sunt, & versantur vt folia. Hæc fortè sunt folia, quæ
Saluator in illa sicu reperit: sed fructum non inuenit.
Mystica (id est, fides) saluant & à morte liberāt: mo-
ralia autè ornamenta decoris sunt, non subsidia redem-
ptionis. Nam fructu sine fide homines non habent,
sed

Lib. 5. cont.
Iul. cap. 3.

Hieron.
Epist. 4.

Idem lib. 2.
in Epist. ad
Galat. initio

Ambros. lib.
7. in Lucam

In Psal.

sed tantum folia, aut mali sunt, aut steriliter boni. Iam autem Augustinus inuicem colligit: *Lib. 4. cont. Iul. c. 3.* Fieri non potest ut steriliter boni simus: sed boni non sumus quicquid steriliter sumus. Itaque mox subiungit: Quomodo non aut iocaris aut deliras, qui sterilium fructus arborum laudas? Qui utique aut nulli sunt, aut si mali sunt, laudandi non sunt: aut si fructus boni sunt, profecto steriles arbores non sunt: imo & bonæ sunt, quarum fructus boni sunt, & debent Deo placere, cui bonæ arbores non possunt nisi placere. Ante Ambrosium etiam Origenes idem ipsum ex Scripturis clarissime docuit: cuius locum ex commentario in Epistolam ad Romanos jam ante allegauimus.

CAPVT X.

RATIO PRÆCEDENTIS DOCTRINÆ EX NATURA VIRTUTIS, & EIVS SINE PETITUR.

QUÆ quamuis abunde satis esse possent ijs, qui aliquid primis illis & veris diuinæ gratiæ defensoribus, & Ecclesiæ magistris tribuunt, ut ijs potius quam Gentilium Philosophiæ quantumcunque plausibili credant, operæ tamen pretium est, etiam rationem naturalem, cui ista doctrina nititur, quamque Scholastici trutinatores rationum plurimi faciunt, patefacere. Hæc autem non potest aliunde verior, & immobilior, & generalior peti, quam ex ipso objecto formali virtutis, utpote quæ essentiam eius tangat, & eam à quacunque pompatica virtutis specie naturam eius imitante cecernat.

Cum igitur virtus sit quidam habitus animi, hoc est, affectio quædam habitualis voluntatis, natura eius ex motu voluntatis, qui ex ea proficiscitur, considerari debet. Quapropter hoc objectum virtutis alicuius statui debet, in quod velut in objectum tendit actus eius. Ut enim potentia ita & habitus eius interpositis actibus objectum suum respicit. Virtus autem, ut Augustinus dicit, & Philosophi facile assentiuntur, est ordo amoris: proinde est affectio voluntatis. Nam si qua in intellectu virtus habiteret, ea non efficeret actus moraliter bonos, nisi voluntate mouente vel dirigente: ut proinde ad hanc materiam nostram non aliter spectent, nisi quatenus ab aliquo amore voluntatis incitantur. Porro voluntatis actus necessario fit propter finem: sicut hoc & experientia constat, & Philosophi docent, & sanctus Thomas ex professo tradit, & Scholastici profitentur. Ut hac de causa generalissime sanctus Thomas velut rem certissimam asserendo concludat: *I. 2. q. 1.4.1.* Quicquid ergo homo faciat, verum est dicere, quod homo agat propter finem, etiam agendo actionem quæ est ultimus finis. Nam etiam tum, cum circa ea quæ sunt ad finem occupatur, ita illis oculus animæ vnus intenditur, ut alter respiciat finem, & dilectione quadam transitoria, ut Augustinus loquitur, per illa tendat in finem. Quod sicuti in actibus voluntatis manifestum est, ita consequenter & in habitibus, quos vel officiando gignunt, vel vnde efficiendo gignuntur, locum habet.

His ita constitutis, duo in quolibet virtuosæ voluntatis actu spectari possunt, opus quod fit, & causa propter quam fit, quæ in nullo opere ex ipsa natura voluntatis, ut jam diximus, desiderari potest. Opus vocatur officium quod præsta-

Tom. 2.

Atur, ut misereri pauperis, dare cuique suum, temperare à voluptatibus corporis, patienter dolores tolerare, & huiusmodi. Causa propter quam præstatur, est finis: qui semper in animo quidquid tandem fecerit dominatur, siue ipsum officium diligatur ut finis, siue ad aliud quippiam distinctum ab ipso referatur. Non defuerunt igitur, qui veram virtutem, quæ scilicet faceret habentem bonum, saltem naturaliter aut moraliter, & actum eius bonum siue non malum, ex solo officio seu opere quod fit spectandam esse, præciso fine censuerunt. Inter hos fuit Pelagianæ hæresis architectus Iulianus, qui contendebat, virtutes esse affectus autem, qui voluntatis nutui seruientes aut ad

B æterna aut ad temporalia dirigantur. Quod cum sit, inquit, non in eo quod sunt, non in eo quod agunt, sed in eo solo variant quod merentur. Nec nominis igitur sui possunt nec generis sustinere dispendium; sed solius quod appetuerunt præmij aut amplitudine ditantur, aut exilitate frustrantur. Aduersus istam opinionem tanquam falsissimam absurdissimamque acerrime insurgit Augustinus, multisque eam confutat. Ostendit enim, secundum illam omnium vitiosorum hominum officia, quibus à voluptatibus temperant, aduersa tolerant, sua cuique tribuunt, & prudenter bonum discernunt à malo, inter officia virtutis esse numeranda; & affectus voluntatis vnde manant esse virtutes: quo nihil ineptius dici potest. Cum enim illa verba Iuliani quæ citauimus protulisset: Vnde hæc didiceris, nescio. Iam tamen cernis, ut arbitror, consequens esse, ut vera sit virtus auarorum prudentia quæ excogitant genera lucellorum & auarorum iustitia, quæ grauium damnorum metu facilius sua nonnunquam contemnant, quam usurpant aliquid alienum, & auarorum temperantia; quæ luxuria, quoniam sumptuosa est, cohibent appetitum; soloque necessario victu tegumentisque contenti sunt; & auarorum fortitudo, quæ ut ait Horatius:

Per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes:
Et paucis interjectis stultitiam opinionis illius non dissimili absurditate declarans: Nec aliud erit quam vera iustitia Catilinæ, comprehendere multos amicicia, tueri obsequio; cum omnibus communicare quod habebat: & fortitudo vera erit eius, quod frigus, famem, sitim ferre poterat: & vera patientia, quod patienti erat inedia, algoris, vigilia; supra quam cuiquam credibile est. Quis hæc sapiat nisi desipiat? Nam sine dubio si virtus solum officium respicit, quod præstatur etiam ab improbis, ut scopos suos assequantur, non minus atque à probis; scelestissimorum hominum affectus atque habitus, quibus perferunt molestias, libidines refrenant, prospiciant in posterum, beneficentiam innocentiamque conseruant, inter veras virtutes quamuis imperfectas collocandi sunt.

DA qua quidem sententia, quamuis immaniter à tramite veritatis exorbitet, non multum recedit quorundam opinio Scholasticorum veram virtutem esse arbitantium, quæ ordinatur ad aliquod particulare bonum, dummodo sit verum bonum, & sit referibile ad vniuersale bonum. Hoc enim si verum est, profecto vera virtus erit auarorum, ambitiosorum, superbiorum, & similium pestium. Quis enim dubitet, pecuniam honorem, laudem, excellentiam, omnia denique terrena bona, quæ creauit summa bonitas, esse particularia & vera bona, & ad vniuersale bonum posse retorqueri? Et tamen nouimus auaritiam non aliud esse nisi amorem pecuniæ, nec aliud superbiam nisi amorem excellentiæ, & sic de cæteris vitijs omnibus, quæ non nisi

X ij

ve a bona sectantur. Non itaque sufficit esse verum bonum in quod amando ferimur, ut aliquid virtus sit; sed opus est ut & ipse amor veri boni sit bonus. Multa enim vera bona non bono amore diliguntur.

Hinc ergo nascitur, quodd, ut aliquid vera virtus sit, non solum officium seu opus quod agimus, sed finis propter quem agimus omnino spectari debeat. Officium enim quantumcunque bonum per se consideratum si non fiat propter finem, quem sapientia vera præcipit, ipso non recto fine peccatum est. Ex quo fit, ut etiam causa istius operis, quæ virtus esse putabatur, non virtus sed vitium dici debeat. Impossibile est enim ut peccatum à virtute fluat, utpote quæ juxta Philosophos quoque facit habentem bonum, & opus eius bonum. Vnde Augustinus de peccatis quibuscunque venialibus: *Vtique illud quaecunque peccatum ex aliquo vitio venit. Et iterum: Si omnes ibi essent virtutes, nullum esset vitium: si nullum vitium, nullum omnino peccatum. Vitium enim non est aliud nisi fomes quidam, vel quasiradix Peccati; ut ibidem docet. Quemadmodum igitur ut opus verè bonum, hoc est, non malum sit, non tantum officium, sed etiam finis operis intuendus est; ita quoque ut sit vera virtus, seu principium operis boni. Disertissimis verbis hoc tradit velut*

Epist. 29.

Lib. 4. cont. Jul. c. 13.

rem indubitata Augustinus: Noueris itaque non officijs, sed finibus à vitijs discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum est; finis vero propter quod faciendum est. Et ex operis velut effectus qualitate principij conditionem colligens: Cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. Quæ tu non attendens, fines ab officijs separasti & virtutes veras officia sine finibus appellandas esse dixisti. Ex quo te tanta absurditas sequitur, ut veram cogaris appellare iniustitiam, etiam cuius dominam repereris auaritiam. Siquidem manus abstinere ab alieno, si officium cogites, potest videri esse iustitiæ: sed cum quæritur, quare fiat, & respondetur, ne plus pecuniæ litibus pereat, quomodo iam hoc factum veræ poterit esse iustitiæ, cum seruiat auaritiæ. Et aliquanto superius absurditatem sententiæ Iuliani patefaciens, ex qua veras esse virtutes auarorum, qui officia prudentiæ, temperantiæ, iustitiæ, & fortitudinis faciunt, sequebatur: Cum enim, inquit, agitur aliquid prudenter, fortiter, temperanter, & iuste, omnibus quatuor virtutibus agitur, quæ secundum tuam disputationem, veræ virtutes sunt, si ad cognoscendum, vtrum veræ sint, hoc tantummodo intuendum est quod agitur, nec causa quærenda cur agatur. Et adhuc superius: Quod cum facimus (officium prudentiæ temperantiæ, iustitiæ, fortitudinis, &c.) ideo veras virtutes habemus, quia verum est propter quod facimus, hoc est, naturæ nostræ consentaneum ad salutem & veram felicitatem. Quorum omnium causa ex ipsa quoque naturali Philosophia in promptu est; quia finis, ut sanctus Thomas, & post ipsum omnes docent, dat speciem actui. Ex quo fit, ut esse non possit actus bonus, neque principium eius bonum, cuius non est finis bonus ad quem collimat.

D. Tho. 1. 2. q. 1. a. 3.

Ex qua sanè Augustini fundatissima doctrina liquido patet, in ponderanda virtutis alicuius & officij bonitate præcipue de fine esse satagendum. Ille quippe tanquam vltima quies, & scopus animi, in agendo & voluntati & habitui & actui summo jure dominatur, omniaque officia, quæ ex eius imperio fluere, & ad ipsum referri debent, suo colore & sapore perfundit. Quæ sanè causa fuit, cur tanta gentiles Philosophos de

summo bono digladiato distinuerit. Omnes enim videbant, parum esse ad virtutem quod officium esse videretur bonum, nisi illud ad verum & summum animus referret bonum. Nam summum bonum ab omnibus appellatum est, non nude quod cæteris bonis dignitate præcelleret; sed ad quod animus cuncta referre debet, ad hoc ut bonus beatusque sit: hoc est, id quod propter seipsum diligendum & fruendum est, ideoque cætera cognita non nisi propter ipsum. Cum enim in omnibus actionibus suis homo aliquid velut vltimum scopum voluntatis sibi proponat, in quo requiescendo se beatum fieri purat, omnes Philosophi summo studio quæsierunt; quid sit illud, in quo voluntas requiescere deberet, ad hoc ut opus ad istud referendo eoque fruendo beata sit. Vnde Augustinus summi boni notionem explicans ait:

Non quod alia bona non sint; sed summum id dicitur, quo cuncta referuntur. Eo enim fruendo quisque beatus est, propter quod cætera vult habere; cum illud tam non propter aliud, sed propter seipsum diligatur. Et ideo finis ibi dicitur, quia iam quod excurrat & quo referatur non inuenitur. Ibi requies appetendi, ibi fruendi securitas, ibi tranquillissimum gaudium optimæ voluntatis. Et libro decimo nono de Ciuitate Dei: Quam quæstionem de summo bono maxima

Lib. 19. de Ciuit. c. 1.

intentione versantes inuenire conati sunt, quid efficiat hominem beatum. Illud enim est finis boni nostri, propter quod appetenda sunt cætera: & illud finis mali, propter quod vitanda sunt cætera, ipsum autem propter seipsum. Ex quo fit, ut celeberrima de summo bono quæstio non alia quam ista fuerit: Quidnam sit per se diligendum quid propter aliud? Quem scopum voluntas in omnibus suis officijs seu operibus habere debeat, in quo velut

fine per se dilecto requiescat? an voluptatem, an honorem, an diuitias, an quietem, an primam naturæ, an virtutem ipsam, seu officium bonum, an aliquid aliud? Vnde Augustinus Philosophorum recensens opiniones plurimas, ita omnes exprimit, ut propter id quod quisque summum opinabatur bonum omnia vitæ bonæ officia suscipienda censeret; ipsum autem bonum summum propter seipsum tantum in omnibus officijs diligendum. Nam generales eorum diuisiones ponens: Hæc igitur quatuor, id est, voluptas, quies, vtrumque, prima naturæ ita sunt in nobis, ut vel virtus quam postea doctrina inserit propter hæc appetenda sit, aut ista propter virtutem, aut vtrique propter seipsa. Et statim iterum: Cum ergo voluptas corporis animi virtuti aut subditur, aut præfertur, aut iungitur, tripartita variatur diuersitate sectarum. Quodd clariùs explicans adiicit: Subditur autem virtuti, quando in vsum virtutis assumitur, id est, propter virtutem vti finem: Pertinet quippe ad virtutis officium & viuere Patriæ, & propter Patriam filios procreare: quorum neutrum fieri potest sine corporis voluptate. Cum verò præfertur virtuti ipsa appetitur propter seipsam. Virtus autem assumenda creditur propter illam, id est, ut nihil virtus agat, nisi ad consequendam vel conseruandam corporis voluptatem. Virtuti porro voluptas iungitur, quando natura earum propter alteram, sed propter seipsas ambæ appetuntur. Et inferius duodecim sectarum varietatem ex varietate summi boni colligens: Hæc quippe quatuor voluptas scilicet, quies, vtrumque, prima naturæ, dum sigillatim

virtuti aliquando subduntur, ut non propter seipsa, sed propter officium virtutis appetenda videantur: aliquando præferuntur, ut non propter seipsa, sed propter hæc adipiscenda vel conseruanda necessaria virtus patetur: aliquando iunguntur, ut propter seipsa & virtus & ista appetenda credantur, quaternarium numerum

tripulum

Lib. 19. c. 1.

Ibid. triplum reddunt, & ad duodecim sectas perveniunt. Et ad tres sectas ex Varrone cuncta perducens: *Iste*, inquit, tres sectae ita sunt, cum vel prima natura propter virtutem, vel virtus propter primam naturam, vel utraque, id est, & virtus prima natura propter seipsam sunt expetenda. Et in sequenti capite eandem summi boni tanquam finis notionem crebro repetit, ut videlicet propter illud cuncta officia suscipi debeant, cuncta appeti; ipsum autem solum propter seipsum, ut eius appetitu homo beatus sit.

Lib. 19. c. 1. Quod enim beatum facit, ipse finis est boni. Nec Augustinus tantum, sed ipse quoque Tullius de varijs Philosophorum opinionibus disserturus, quibus de fine boni dimicant. Summum bonum,

Lib. 5. de fin. inquit, si ignoretur, viuendi rationem ignorari necesse est. Ex quo tantus error consequitur, ut quem in portum se recipiant scire non possint. Cognitis autem rerum finibus, cum intelligitur quod sit & bonorum extremum & malorum, inuenta via est, conformatioque omnium officiorum. Est igitur quo quidque referatur, &c. Nam ut ibidem dicit, hoc constituto in Philosophia constituta sunt omnia. Et infra, in sententia qua prima natura boni finem statuit: Necesse est omnino officium aut fugiendi aut sequendi ad eorum aliquid referri. Quod mox vberius de omnibus omnino officijs ad illum finem referendis explicat. Et in alia aliorum sententia: Alij rursus iisdem a principijs omne officium referunt aut ad voluptatem, aut ad non dolendum, &c. Cuiusmodi in eodem libro & alibi passim apud ipsum crebra sunt. Nimirum ex Philosophorum omnium sententia, qui quemcunque boni finem statuerunt, omnem actum ad illum finem uti summum bonum, ut bonus esse possit, referendum esse, conclamatum est. In hoc igitur fine boni per quodlibet officium appetendo si erratur, erratur, non in re parua, sed totius vitae grauissima: dum id velut appetituum quietem expetit, per quod velut per medium transire debuisset; eoque frui cupit, quo veritas vtendum esse praescribit: atque ita transitoriam dilectionem in mansoriam commutando, vitae humanae ordinem naturaeque perturbat. Cuiusmodi peruersitas non potest non ipsius naturae & aeternae lege damnari: cum non sit aliud aeterna & incommutabilis lex, cui semper obtemperandum est, & cuius vnus violatio-

Lib. 1. de lib. arb. c. 6. ne peccatur, nisi qua iustum est ut omnia sint ordinata: vel ut alijs verbis eam describit. Ratio di-

Lib. 22. cō. uina vel voluntas Dei; ordinem naturalem conseruari

Faust. c. 27. iubens, perturbari vetans.

CAPVT XI.

EPICVRÆORVM ET STOICORVM virtutes improbantur ex defectu finis; latè de virtutibus Romanorum.

Quapropter videndum est, quis sit ille finis boni, ut Augustinus eum vocat, hoc inquam, bonum, quod ex aeternae legis ordine per seipsum solū & vnicum expetendum est, & propter ipsum cetera, ut sciamus vtrum vera virtus sit, quae bona officia in infidelibus operari videbatur. Ac de isto quidem fine boni multum laborauerunt, diuersisque sententijs à se inuicem distracti sunt, qui olim studium sapientiae in huius saeculi vanitate professi sunt. Et quamuis Varro in libro de Philosophia diligentissimè subtilissimèque scrutando tam multam dogmatum varietatem aduerterit,

Tom. 2.

A vt ad ducentas octoginta octo sectas facile perveniret non tamen, eos quamvis diuersis errantes modis, naturae limes in tantum ab itinere veritatis deuiare permisit, ut non alij in corpore finem istum boni alij in animo, alij in utroque collocarent. Qua consideratione factum est, ut Augustinus omnium veterum opinionum diuersitatem ad duas omnino reuocet, vnam quae in corpore, alteram quae in animo finem boni constitueret, ad quem cuncta referri oporteret. Quantum, inquit, pertinet ad quaestionem de summo hominis bono, remoue personas hominum, atque ipsam disceptationem constitue, profecto reperies duos errores inter se aduersa fronte collidi, vnum constituentem in corpore, alium constituentem in animo summum bonum. Id ipsum autem rursus adiunctis personis constitue, reperies Epicureos & Stoicos inter se acerrimè dimicantes. Qua de causa duae istae sectae totam quodammodo Philosophiam gentium à Christiana alienam doctrina diuidentes, in Christianae religionis exordio leguntur nomine Epicureorum atque Stoicorum Paulo Apostolo repugnasse. Epicuræi igitur in corporis commodis, quiete, voluptate, dolorumque vacuitate finem boni posuerunt, hoc est, corpore suo, voluptates commoditatesque eius studiosissimè venando, fruendum esse statuerunt. Hoc enim fruimur, quod est finis boni, ad quem cetera omnia per seipsum expetitur referenda sunt. Vnde necesse fuit, ut virtutem corporis voluptatibus atque commodis per seipsas videlicet expetendis substernerent, & veluti fini omnium bonorum seruire cogerent, iuxta illud Augustini: Quales virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas, quae omnino quicquid facerent, propter illam vel adipiscendum fecerent, vel tenendam. Nimirum, quia propter finem boni necesse est ut virtus, in cuiuscunque tandem Philosophiae sententia, siue Gentili, siue Christiana, faciat quicquid facit.

Hanc opinionem nimis deformem, atque turpem, ipsique virtutibus ignominiosam laudabilior quoque Gentilium Philosophia damnauit, Stoici quippe finem boni in virtute statuentes, ut incutiant pudorem Epleuræis, qui virtutes quidem probant, sed eas corporalis voluptatis fine metiuntur, solent tabulam quandam verbis pingere, vbi voluptas in sella regali quasi delicata quadam Regina consideret, eique virtutes praesto sint ut ancillulae obseruantes eius nutum, ut faciant quicquid illa imperauerit: Quae prudentiae iubeat, ut vigilantè inquireat, quomodo voluptas regnet & salua sit; Iustitiae, ut praestet beneficia ad comparandas amicitias corporalibus commodis necessarias: fortitudini, ut per pristinarum deliciarum recordationem mitiget praesentis doloris aculeos: temperantiae, ut tantum capiat alimentorum & si qua delectant, ne per immoderationem noxium aliquid valetudinem

E turbet, & voluptas grauiter offendatur. Ita virtutes cum tota suae gloriae dignitate imperiosae cuidam & inhonestae mulierculae seruiunt voluptati. Nihil hac pictura dicunt esse ignominiosius, & deformius, & quod minus bonorum ferre possit aspectus: & verum dicunt. Vnde Augustinus ad hanc respiciens opinionem: Cum praefertur, inquit, virtuti voluptas, ipsa appetitur propter seipsam: virtus autem assamenda creditur propter illam, id est, ut nihil virtus agat nisi ad consequendam vel conservandam corporis voluptatem. Nempe quia, ut saepe dixi, in omnium Philosophorum opinione ad finem boni cuncta officia referenda sunt. Et opinionis illius foeditatem censuræ Christianae

V iij

Ibid.

grauitate perstringens: Quæ vita deformis est quidem, quippe ubi virtus seruit dominæ voluptati, quamvis nullo modo hæc dicenda sit virtus: sed tamen etiam ista horribilis turpitudine quosdam Philosophos patronos & defensores suos habuit.

Ac de ista quidem sententia non est nobis magna cum Christianis Philosophis disceptatio. Omnes quippe, verbo saltem tenus, eam velut alienissimam à veritate & à Catholicæ fidei sinceritate proscribunt. Quo tamen pacto non in eam aliqua ex parte incidant, quotquot voluptates corporalium sensuum moderatè appeti posse docent, fateor necdum video. Nam siue moderatius siue immoderatus appetantur, ipsæ sunt, quæ appetuntur, ipsæ sunt, quæ voluntatis motum terminant, in ipsis requiescit animus, ipsas diligit, ipsis fruitur: quæ omnes ipsissimæ conditiones sunt animi per illum appetitum velut in fine boni quiescentis; quod diuinâ æternæque lege damnatur. Ipsa quippe iubet, ut; si qua voluptas corporis expetenda sit, non in illa appetendo diligendoque hæteamus, sed per illam ad aliud quod appetimus ac diligimus transeamus. Nimirum voluptas, siue moderata, siue immoderata corporalis non debet esse finis officij quod assumitur; sed debet esse officium respectu finis boni qui diligitur. Quod si hoc ipsum se tantum velle dicant, sententiam teneant, linguam corrigant. Sed aliud eos omnino velle exempla quibus vtuntur ostendunt. Docent enim commixtionem conjugum propter voluptatem, & similes in rebus licitis delectationes esse concessas, etsi nullo alio nisi solius fine voluptatis appetantur. Quod ab Augustino innumeris lucubrationum suarum locis Scripturarum & rationum auctoritate proscriptum est. Qua de re plura diximus, cum de affectibus ac motibus animi differeremus.

Omissâ igitur illorum Philosophorum fœditate, alij potentiam intuentes animi humani, magnamque pulchritudinem factorum atque dictorum, etiam si in corpore puduit ponere finem boni, officiorumque virtutis; in ipso tamen animo illum posuerunt. Itaque virtutis officia propter ipsum splendorem eorum ac pulchritudinem, siue propter eorum honestatem appetenda esse docuerunt. Inter quos qui ita sentiunt præualuerunt & numero & disputandi subtilitate Stoici. Nam Peripatetici non contenti sola honestate virtutis, partem finis boni in primorum natura, hoc est, in bonorum cæterorum corporis aut animi, quæ naturæ congruunt, adeptione collocarunt. Sed si Stoicæ sententiæ quæ cæteris magis probatur, & adhuc à Scholasticis probari videtur, falsitas intellecta fuerit, nulla supererit de Peripateticis difficultas.

Quid igitur intellexerint Stoici per illam honestatem virtutis seu bonorum officiorum, quæ virtus operatur, dum ea per seipsa appetenda tradiderunt, non ita obuium videtur esse. Augustinus enim docet, virtutes illas quæ nemini seruiunt, sed per seipsas & propter se appetuntur, superbas & inflatas esse; ideoque non virtutes esse, sed vitia. Hoc enim apertè dicit illis verbis quæ produximus ex libris de Ciuitate Dei: Licet à quibusdam tunc veræ & honestæ putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ aut superbae sunt; & ideo non virtutes, sed vitia indicanda sunt. Nec alio respicit lib. vigesimo primo: Nonnunquam sanè apertissima alijs vitijs vincuntur occultis, quæ putantur esse virtutes: in quibus regnat superbia, & quædam

Lib. 21. de
Ciuit. c. 25.Lib. 19. de
Ciuit. c. 16.

sibi placendi altitudo rumosa. Vnde de Epicuræorum, Peripateticorum, & Stoicorum virtutibus generaliter contra Iulianum: Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibuscunque commodis temporalibus, sub quibus & prima naturæ continentur, seruiunt, veræ prorsus esse non possunt: quæ autem nulli rei seruire volunt, nec ipsæ veræ sunt. Illæ sunt autem virtutes Stoicorum, quæ nulli rei nisi sibi ipse seruire voluerunt. Et sanè si vlla natio inter gentes veris virtutibus claruit, vel virtutem propter ipsam virtutem atque honestatem appetendam esse iudicauit, ea profectò Romana fuit: ut propterea de illis dixerit Augustinus, diabolus fuisse aliquos habere nonnulla velut opera

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

Epist. 107.

B bona, in quibus laudentur per quasque gentes, præcipueque in gente Romana, qui præclare gloriosissimèque vixerunt. Et tamen Romanorum virtutes, etiam eorum, qui probissimi maximè laudabiles fuisse memorantur, superbia, vanitatis, jactantiaque vitio fœdatis fuisse, frequenter & ex professo docet. Audi quis Romanorum, non omnium (quia multi fuerunt improbiissimi) sed probissimorum insectanda virtute fuerit scopus qui virtutem propter virtutem quàm accuratissimè sectari videbantur. Veteres primique Romani, quantum eorum

Lib. 5. de
Ciuit. c. 11.

C docet & commendat historia, &c. laudis avidi, pecunia liberales erant; gloriam ingentem, diuitias honestas volebant; hanc ardentissimè dilexerunt, propter hanc viuere voluerunt, pro hac & mori non dubitauerunt. Cæteras cupiditates huius vnus ingenti cupiditate presserunt. Ipsam denique patriam, quoniam seruire videbatur inglorium, dominari verò atque imperare gloriosum, prius omni studio liberam, deinde dominam esse concupierunt. Et ibidem paulo inferius: Ista ergo laudis aviditas & cupido gloria, multa illa miranda fecit, laudabilia scilicet atque gloriosa secundum hominum existimationem. Et iterum: Hæc illa profecto laudis aviditas & gloriae cupido faciebat. Amore itaque primitus libertatis, post etiam dominationis, & cupiditate laudis & gloriae multa magna fecerunt. Rursum paucis interjectis: Hoc insitum habuisse Romanos, etiam Deorum apud illos ades indicant, quas coniunctissimas constituerunt, virtutis, & honoris, pro Dijs habentes, quæ dantur à Deo. Vnde intelligi potest, quem finem volebant esse virtutis, & quo eam referebāt qui boni erant, ad honorem scilicet, Nam mali nec habebant eam, quamvis honorem habere cuperent. Denique iterum in eodem cap. Idque imperium talibus

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

D potissimum concessit hominibus ad domanda grauiamala multorum gentium, qui causâ honoris, laudis, & gloriae consuluerunt Patriæ, in qua ipsam gloriam requirebant; salutemque eius saluti suæ præponere non dubitauerunt; pro isto vno vitio, id est, amore laudis, pecunia cupiditatem, & multa alia vitia comprimentes, Et in eodem lib. aliquot cap. interpositis: Si neque hanc eis terrenam gloriam excellentissimi imperij concederet Deus, non redderetur merces bonis artibus eorum, quibus ad tantam gloriam peruenire nitebantur.

E Quibus attexit iterum paulò post: Sic & isti primatias res suas pro re communi, hoc est, Republica, & pro eius arario contempserunt, auaritia resistenterunt, consuluerunt Patriæ consilio libero; neque delicto secundum suas leges, neque libidini obnoxij. Sed his omnibus artibus tanquam verâ viâ, iuxta sensum Salustij, cuius illa verba sunt, nisi sunt ad honores, imperium gloria: Hæc & huiusmodi, quæ Aug. constantissimè docet, satis perspicue declarant, quo Romana illa indoles, quæ maximè omnium veris virtutibus excelluit, per virtutem peruenire niteretur. Ut propterea merito de totius gentis illius genio, quo virtutem sectabatur, exclamauerit: O animam Ciuitatis laudis avidam, germanèque Romanam,

Lib. 2. de
Ciuit. c. 13.

Nequis verò generalem istam tantummodo Ciuitatis indolem fuisse, nonnullos tamen meliori scopo virtutem honestatemque coluisse putet, sigillatim quoque laudatissimorum Romanorum scopum istum fuisse testatur. Nam de Bruto dicit, cum liberos suos pro Patriæ incolumitate interemisset, quod eum vicerit *laudis immensa cupido*. De Camillo, quod Patriam idcirco iterum à Gallis liberauerit, *quia non habebat, poriorum, ubi posset vivere gloriosius*. De Marco Pulvillo filium insepultum abijci præcipiente, quod *in eius corde orbitatis dolorem gloriæ cupiditas vicerat*. De Marco Regulo, quod ideo reuersus fuerit ad Carthaginenses, quia sicut ipse responderat, *postquam Afris seruiert, dignitatem illi honesti civis habere non poterat*. Et quod etiam ipsum primum bellum Punicum confecisset, *nisi auiditate nimia laudis & gloriæ, duriores, quam ferre possent conditiones fessis Carthaginensibus imperasset*. De Lucij Valerij. Q. Cincinnatis, Fabricij, & similium paupertate diuitiarumque contemptu, quod illa fecerint pro conseruanda gloria Romanorum. De Catone, quod honores quos petijt petere non debuit. De Caio Casare, quod *laudis auiditate gloriæque cupidine exercitum bellumque nouum exoptaret, ubi virtus entescere posset*: quos tamen duos ingenti virtute sua memoria, fuisse Salustius testis est. Hanc regulam de cæteris omnibus probatorum Romanorum virtutibus figit, quas, inquit, *isti pro ciuitatis terrena gloria tenuerunt*. Vnde illud eius præclarum Epiphonema: *Hæc sunt duo illa, libertas, & cupiditas laudis humanæ, quæ ad facta compulere miranda Romanos*.

Nec Augustini tantum, sed & ipsorum doctissimorum in Romana gente scriptorum sententia fuit, omnia illa laudanda, quæ tanquam virtutum opera miramur, Romanos humanæ laudis & gloriæ cupiditate patrasse. Hinc illud Virgilij de Bruto filios occidente:

Vicit amor Patriæ, laudumque immensa cupido.
Hinc illud Ciceronis in libris de Republica, ubi de Principe ciuitatis instituendo loquitur: *Principem alendum esse gloria*. Et vt Augustinus testis est, consequenter commemorat: *Maiores suos multa mira atque præclara gloriæ cupiditate fecisse*.

Hinc illud Salustij, quo partim prebissimorum Romanorum mores quibus vivebant exprimit, partim quibus viuendum esset, informat: *Primo magis ambitio quam auaritia animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtuti erat*. Nam *gloriam, honorem, imperium, bonus & ingenuus æquè sibi exoptant: sed ille verà via nititur, inquit, huic quia bonæ artes desunt, dolis atque fallacijs contendit*. Quam sententiam explicans Augustinus ex mente Salustij, gentisque Romanæ: *Via virtus est, qua nititur tanquam ad possessionis finem, id est, gloriam, honorem, imperium*. Hæc sunt illa bonæ artes, per virtutem scilicet, non per fallacem ambitionem ad honorem, & gloriam, & imperium peruenire.

Quod si in gente Romana, ubi maximè laudabiliter iuxta Augustinum, præclare gloriosissimèque vixerunt, & consequenter maximè virtutem propter virtutem, & honestatem eius colere videbantur, virtus eorum tantæ inanitatis turpitudine inflata atque superba fuit, alterutrum vel vtrumque videtur necessariò esse consequens, vel vt Philosophi, qui virtutem propter honestatem eius sectandam esse statuerunt, per illam honestatem nihil aliud intelligerent, quàm ipsam virtutis eminentiam, splendorem, ac decus, quatenus laude, gloriâ, & honore digna est; vel certè vt hoc ipsum, quod est vir-

tutem propter virtutem colere, seu ipsa virtutis officia propter ipsa expetere, non possit à superbia & vanitate seungi. Quorum vtrumlibet verum fuerit, perspicuum erit virtutes Philosophorum non veras virtutes, sicut Augustinus docet, fuisse, sed vitia. Si primum intellexerint, vel certè (quicquid tandem intellexerint) si isto modo virtutes exercuerint, sicut probissimos eorum exercuisse, tot tantaque Augustini ipsorumque Gentilium testimonia declarant, apertissimum erit, non virtutem, sed pompaticam quandam virtutis effigiem loco virtutis apud eos viguisse. Nam officia virtutum colere, quia splendida, decora, gloria, laudæque digna, non est aliud quàm splendorem, decus; gloriam, atque laudem affectare. Nemo autem Catholicus, arbitror, negare sinitur, laudis, honoris, gloriæque cupiditatem esse vitium, cui, vt idem sanctus Doctor, *melius resistitur sine dubitatione, quàm ceditur*. Tandem enim quisque est Deo similior, quando ab hac immunditia mundior.

Hoc autem primo modo doctrinam de virtutibus, per se & ipsius honestatis intuitu expetendis, Romanorum doctissimos non solum coluisse, sed & intellexisse atque tradidisse, testimonijs nonnullis declarari potest. Nam præterquam quod Salustij citata verba hoc omninò volunt; Tullius in libris de quæstionibus Tusculanis hoc euidenter docet. Nam in primis methodum tradens dolorem superandi, quem Epicurus malorum finem esse statuebat: *Dum tibi, inquit, turpe, nec dignum viro videbitur, gemere, ciulari, frangi, debilitari, dolere, tum dignitas, tum decus aderit: tuq; in ea intueberis, te continebis*. Ecce decus, dignitatem, virilitatem intuendam docet in illo dolore superando: quæ nihil nisi quandam celsitudinem inspirant, qua pascitur & oblectatur inanitas. Et infra ostendens, quo sensu intuitu honestatis molestiæ perferenda sint: *Nihil habet natura præstantius, nihil quod magis expectat, quàm honestatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus*. Hisce ego pluribus nominibus vnâ rem declarari volo: sed vtor, vt quàm maximè significem, pluribus. Volo autem dicere, illud homini longè optimum esse, quod ipsum sit oporandum, per se à virtute profectum, vel in ipsa virtute situm, suâ sponte laudabile.

Quibus ex verbis manifestum euadit, Philosophos, interprete Cicerone, dum virtutem propter honestatem seu propter se expetendam censuerunt: per honestatem eos nihil aliud intellexisse, quàm quandam ipsius virtutis altitudinem ac decus, atque laudabilitatem, tanquam quæ omnis omninò virtutis officio inseparabiliter juncta sint: quibus fit vt homo excellat & magnus sit, si non in oculis hominum cæterorum, saltem suis. Neque enim gloriam illam, honorem, laudemque popularem voluisse Ciceronem vel Philosophos per virtutem appeti, ex libro eius secundo de finibus, ipsoque secundo Tusculanarum quæstionum, est certissimum. Porro talem virtutis honestatem ac decus expetere velut omnis virtutis finem, non est dubium esse perfectæ vanitatis atque superbiæ. Quid enim est aliud inflatio atque superbia, nisi appetitus celsitudinis? Velle enim excellere, gloriosum, decorum, laudabilem esse per virtutis officia, non est aliud quàm superbire, quam inaniter extolli animo, quàm placere, si non alijs, certè sibi. Non diffitetur hoc ipse Tullius in eodem libro, clarissimèque verbis explicat id ipsum per virtutem placere sibi, pulchrumque esse in oculis suis, omnis Romanæ Philosophicæque scopum.

Lib. 5. de
Ciuit. c. 13.
& 14.

Lib. 2. q. 97
Tuscul.

Lib. 2. 99.
Tuscul.

fuisse virtutis: Consideranda, inquit, nobilitas mortis & gloria. Hæc solatia dolorum. Et rursus: Tibi si recta probantur, placabis, tum non modo tu te viceris, sed omnes, & omnia. Et mox docet in dolore tolerando sibi proponendam esse, amplitudinem, & quasi quandam exaggerationem, quam altissimam animi, quæ maximè eminet contemnendis & despiciendis doloribus. Vnam esse omnium rerum pulcherrimam, eoque pulchriorem, si vacet populo, neque plausum captans se tantum ipsa delectet. Nimirum, quia nullum theatrum virtuti conscientiam manus, in quo scilicet ipse virtutem habens, se spectat, se admiratur sibi de virtute placet, etsi cæteris displiceat omnibus.

Lib. 5. de
Ciuit. 6. 20.

Hæc ergo videtur esse ratio, cur perpetuo velut vitia improbet Philosophorum Romanorum virtutes Augustinus. Quamuis enim gloriam laudemque popularem quidem eorum contemnere viderentur, alio tamen occultiori in idem vitium inciderunt, dum celsitudini virtutis inhiantes, non alij quidem hominibus quorum iudicia contemnebant, sed sibi ipsis, qui & homines erant, de virtute sua placere. Docet hoc præclarissimè in libris de Ciuitate Dei: ubi doctrinæ suæ, qua Romanos laudibus & gloriæ humanæ inhiasse docuerat opponi posse videns, quod eorum aliqui spreuissent gloriam laudemque popularem, sic difficultatem expedit: Nec illi se ab ista defenderint fæditate, qui cum aliena

Lib. 5. cont.
Iul. cap. 3.

spernant iudicia velut gloriæ contemptores, sibi sapientes videntur, & sibi placent. Nam eorum virtus, si tamen vlla est, alio modo quodam humanæ subditur laudi. Neque enim ipse qui sibi placet homo non est. Qui autem verâ pietatem in Deum quem diligit credit & sperat, plus intendit in ea in quibus sibi displicet, quam in ea, si qua in illo sunt, quæ non tam ipsi quam veritati, id est, Deo placent. Quem Philosophici animi in sectenda virtute statum etiam alibi respicit, & penè citatis Tullij verbis exprimit, quibus virtutem seipsam tantum oblectare declarauerat: Hoc, inquit, totum rectè fit, cum sit propter ipsum, id est, quando gratis amatur ipse Deus. Alioquin quando sibi homo multum placet, & de sua virtute confidit, si traditur in desideria superbis suæ, tanto amplius augetur hoc malum, quanto magis ei cupiditates ceteræ cesserint, easque velut laudabilis hanc vnam oblectando compresserit. Et alibi docet. Superari vitia apertissima vitijs quibusdam occultis, quæ putantur esse virtutes: in quibus regnat superbia, & quadam sibi placendi altitudo ruinosa. Tunc itaque victa vitia deputanda sunt cum Dei amore vincuntur, &c. Quibus verbis superbas illas Philosophorum virtutes digito ostendit. Hoc ergo proprium Philosophicæ virtutis, quando erat etiam defæcatissima, fuit malum, quod virtutis quâdam celsitudine ruinosa delectati, illam ideo expeterent, vt in oculis suis excellerent, sese oblectarent, sibi placerent, qui per illam Deo, seu, vt Augustinus loquitur, veritati placere velle debuissent. Quod sibi placendi malum ita arctè adhaeret ijs, qui neque Deo neque hominibus per virtutem suam placere desiderant, vt fieri omninò non possit, quin in illud incidant, vt paulò post dicturi sumus. Vnde Augustinus in illis omnibus tribus paulò ante citatis locis, amorem Dei inculcat, tanquam per quem soli Deo placendo vitium illud superbiæ, quo quis sibi de pulchritudine virtutis veluti defæcatæ placet, euitari potest. Vnde alibi: Vt non superbiat, in virtutibus proficiendo, quid debet facere? Leuet oculos suos ad illum, qui habitat in cælo. Non se attendat. Omnis

In Ps. 121.

enim superbus se attendit, & magnus sibi videtur, qui sibi placet. Sed qui sibi placet, stulto homini placet; quia ipse stultus est, qui sibi placet. Solus securus placet, qui Deo placet. Qua propter qui non leuat oculos suos ad illum, vt ei de pulchritudine virtutis placeat, sed ipsam vnice velut finem boni, pulcherrimam celsissimamque miratur, impossibile est vt eam vel appetens non inde sibi placeat, vel non inde sibi placere volens appetat. Cum enim necessarium omninò sit, vt aliquâ re mens humana delectetur, quo, quæso, alio oblectari potest mens aliena à Deo, cæterasque viliores contemnens creaturas, vt supponimus, quam illo quod in rebus creatis præstantissimum credit? Hoc est autem mens ipsa virtutem jam decorata quem sui ipsius ornatum omnium pulcherrimum arbitratur. Sibi ipsi ipsi ergo necessario de virtute placet, qui per eam Deo vel alijs hominibus placere non cupit. Cujus rei radicem subtilissimè, solidissimèque detexit Augustinus aduersus Iulianum: Nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum diuinitus merita naturarum, rationali mente, præstantius. Vnde fit consequens, vt mens bona, id est, virtute prædita, magis sibi placeat, magisque seipsa delectet, quam qualibet alia creatura. Ecce nihil omninò magis delectat mentem, quæ sibi videtur esse virtuosa, nihil magis placet quam, mens bona ipsa sibi: vt fieri omninò non possit, quin sibi placeat, quando per eas Deo præstantiori quem nescit, placere non cupit. Sed audi, quam perniciose inflataque sit huiusmodi sui ipsius in virtute complacentia: Quam verò periculosè, imò perniciosè sibi placeat, cum per hoc tumescit typho, & morbo inflationis extollitur, quamdiu non videt, sicut videbit in fine, summum illud in immutabile bonum, in cuius comparatione se spernat, sibi que illius charitate vilescat, tantoque spiritu eius impleatur, vt id sibi non ratione sola, sed æterno quoque amore præponat, multum est disputando velle monstrare. Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad semetipsum, & dicit: Surgam, & ibo ad Patrem meum. Nam solâ illâ reuersione ad Patrem, illâ leuatione oculorum in cælum, illâ voluntate placendi per virtutem veritati, illo, inquam, amore Dei velut vnico, sincerissimo, verissimoque fine virtutis, cuitari potest, ne virtus non modò Gentilium Philosophica, sed & Christiana sibi ipsi superbiendo placeat, & vitium, quæ virtus esse putabatur, fiat. Nam quod sibi placere vitiosum sit, non opus esse puto probare Christianis, qui Apostolum Paulum audiunt commonentem: Debemus autem non nobis placere: & Petrum grauiter culpantem, audaces, sibi placentes. & Augustinum vtriusque quasi interperem: Etiam intus est aliud in eodem genere (vanæ gloriæ) temptationis malum, quo inanescent qui placent sibi de se, quamuis alijs vel placeant, vel displiceant, nec placere affectent cæteris. Sed sibi placentes multum tibi displicent. Et quia difficillimum rarissimumque est, vt qui sibi virtutis decus appetendo aut possidendo placet, non etiam per illam alijs placere, hoc est, ab ijs amari, laudari; glorificari velit: hinc est quodd rectissimè Augustinus generatim de Romanorum virtutibus docuit, eas fuisse laudis, honoris, gloriæque humanæ intentione vitiatas; quem vel ab alijs hominibus venati sunt, vel certè à seipsis, (nam & ipsi vtique homines sunt) quibus virtute suâ placere voluerunt.

Lib. 4. cont.
Iul. 3.

ibid.

Rom. 15.

2. Petri 2.

Lib. 10.

confess.

cap. 39.

CAPVT XII.

*VERIVS DECLARATUR
superbia radix, quæ in virtutibus Philo-
sophicis ac Romanis latuit.*

*Suarez. l. 1.
de grat. ca.
7. n. 11.
lib. 83. qq.
30.*

*Lib. de doct.
Christi. c. 3.
Ibid. c. 4.
Ibid. c. 21.*

Sed quia nonnulli Scholastici doctrinam Augustini & Prosperi, qua talem voluntatem appetendæ virtutis superbam esse tradunt, simpliciter intellectam incredibilem esse dicunt, & ab Augustini mente alienam, res ista paulo vberius & ratione & Augustini auctoritate declaranda est. Quod ut liquidius intelligatur, certissimo Christianæ religionis principio insistendum est, quo docemur, creaturâ seu re creata frui esse vitiosum, & incommutabilis æternæque legis auctoritate damnatum. Iuxta cujus immobilis veritatis regulam dixit Augustinus id quod omnium ore laudatur, etsi nō omnium mente capiatur: *Omnis humana perversio est, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui*, Et rursus: *Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, fruendis frui, & vtendis vti*. Res autem quibus fruendum est, non esse nisi Deum; & quibus vtendum; non nisi creaturam, ex eodem Augustino, & Christianæ religionis fide manifestum est. Nam illæ quibus fruendum est, beatos nos faciunt: istæ quippe per se diliguntur, cum hoc sit frui, amore alicui rei inherere propter seipsam: Quod autem per se diligendum est, in eo constituitur vita beata, & possidentes beatos nos facit. Quæ de re consulenda quæ superius fusè diximus. Hinc est quod omnes Philosophi certatim id, quod quisque velut finem boni appetendum sensit, siue voluptatem vt Epicurus & Aristippus; siue doloris vacuitatem, vt Hieronymus; siue prima naturæ, vt Carneades; siue honestatem, vt Stoici; siue honestatem simul cum voluptate, vt Diomachus, Calliphon, Iulianus; siue cum doloris vacuitate, vt Diodorus; siue simul cum primis naturæ, vt antiqui quos Academicos & Peripateticos nominabant, omnes, inquam, illud & per se diligendum & fruendum docuerunt, & eius appetitione beatitudinem inchoari, adeptione compleri. Nec aliter eos etiam errantes veritas ipsa sentire permittit. Cum enim in rerum usu non possit esse sita beatitudo, quia finis voluntatis usus esse non potest: necesse est, vt in eo quod per se diligitur, cui propter se inheremus, quo frui volumus, constituatur. Hoc enim est finis, quo quisque omnia vtenda, omniaque vitæ officia referenda esse statuebat.

Hoc igitur constituto, sicut nemo sanæ fidei Christianus negare potest, omnes istos cuiuscunque opinionis Philosophos grauiter in isto fine omnium officiorum atque appetendorum, sibi præstituendo aberrasse; ita negari non potest, in eo appetendo, per se diligendo, fruendoque peccasse. Creaturam enim qualemcumque; & quantumcunque suorum appetitum & actionum finem expetere, inde beatū velle fieri, illā frui, prima vitæ humanæ perturbatio & perversio est: quæ vt non sit mala, nec Deus ipse efficere potest. Est enim contra legem æternam omnis peccati & recte facti normam immutabilem, quæ iubet vt omnia sint ordinatissima, quæ ordinem naturalem conseruari iubet, perturbari vetat.

Hinc ergo nascitur, vt, sicut omnis creaturæ dilectio seu fruitio vitiosa est, ita & pro creatu-

Ararum quantumuis bonarum atque licitarum diuersitate diuersa vitia ex earum dilectione & fruitione proficiunt. Nam inde fit, quod amor pecuniæ quantumlibet necessariæ sit auaritia: amor cupediarum, gula; amor voluptatum carnalium, libido; amor pulchrorum corporum lasciuia; amor vindicandi, ira; amor sciendi, curiositas; amor honoris ambitio; amor laudis & gloriæ, inanitas; amor excellendi, superbia; amor dominandi & regendi, vitium innominatum, quod in Tyrannorum animis præualet, & infinita similia. Res istæ omnes, quæ per ista vitia diliguntur, bonæ sunt. Quis enim neget pecuniam, diuitias, cibos, voluptatem sensuum, corpora pulchra, vindictam, præfecturam, scientiam, honorem, laudem, gloriam, excellentiam, dominationes esse bonas in ordine creaturæ? Sed creaturas bonas amare non est bonum. Hoc enim hic amare dicimus, quod est eis propter se ad fruendum inherere, sicut omnes istis morum labibus vitiosi creaturis illis dilectione colligati frui volunt, ideoque vitiosi sunt. Sicut ergo in omnium cæterarum creaturarum mansoriâ dilectione aliquod vitium est, quamuis plurima nominibus careant; ita & in fruendis ipsis virtutibus vitium est, quod Augustinus non aliud nisi superbiam esse docet. Nec enim aliud habet virtus nisi ipsam illam supremam creaturæ rationalis excellentiam, propter quam à Philosophis appeteretur, diligeretur, ad sui fruitionem animos eorum pelliceret, menti placeret, & mens ipsa sibi. Huic autem excellentiæ propter illam excellentiam inherere, nec est, nec posse potest aliud vitium quàm superbia. Nam inde & non alio ex fonte nascitur, quod virtute non tantum Philosophicâ, sed etiam Christianâ gloriari, hoc est, illius excellentia animum oblectare, illā perfrui, in illa sibi placere, perfecta superbia sit. Non enim oritur illud vitium ex eo, quod homo in rebus malis sibi placeat; sed potissimum quod in bonis, eoque prouidius, quod fuerint excellentiores.

DNeque verò virtutibus tantum, sed quacunque creata rerum optimarum gaudere, præcellentia, siue diuitiarum, siue potestatum, siue scientiarum, siue honorum, siue nobilitatis, siue alterius cuiuscunque creaturæ, si animus illius pascatur excellentiâ, & in ea appetenda conquiescat, quantumuis sub alijs rationibus etiam bonis considerata alterius rationis gignant vitia, ruinosa illius superbiæ labe non caret. Manifestum est enim in illis omnibus amorem excellentiæ dominari: *Amor autem excellentiæ superbia vocatur*, inquit Augustinus.

EEx hac autem ipsa appetendæ virtutis consideratione alia ratio superbiæ proficiscitur. Stoici enim & quotquot virtutis officia propter ipsam eorum honestatem appetenda pulchritudinemque sentiebant rationem humanam, cui hoc maxime consentaneum esse iudicabant veluti Dominam & Reginam omnium præcellere volebant, cui veluti supremum teneti principatum super cæteras animæ partes cuncta seruirent. Hinc enim toties crepant, officia virtutis esse honesta & expetenda, quia rectæ rationi consentanea sunt. In hoc autem ipso appetendi virtutis modo superbia perfecta latet. Cum enim in ista inconuenientia cum ratione duo reperiantur extrema, officium virtutis quod est consentaneum, & ipsa ratio cui consentaneum est, extremum terminans Philosophorum appetitum est ipsa ratio, quatenus Domina, & Imperatrix, & extrema norma vitæ bo-

*Serm. 53. de
verbu Domini, c. 3.*

na. Quo fit ut quisquis ita virtutem appetit, rationem suam veluti principantem adoret, illi seruiat, illam colat, omniaque prosequatur & fugiat, quia suis veluti decretis & oraculis consentit aut dissentit: quod sine dubitatione superbia, cultus, honor, & complacentia sui - ipsius est. Sicut enim cultus, honorque Regis est non postremus, quodlibet imperatum facere quia ipse iubet, ipsi visum est, ipsius voluntati rationique consentit: ita profectò, profectissima sui ipsius complacentia, sui que cultus est, velut Reginae dominantis, praescribentis, decernentis, iubentis, & vetantis, cum ratio quippiam appetit aut fugit, quia sibi consonum est dissonum. Vnde vox illa Ciceronis stoicè philosophantis:

Lib. 2. 99.
Tuscul.

*Præstò est Domina omnium & Regina ratio, quæ con-
nixa per se, & progressa longius fit perfecta virtus:
hæc ut imperet illi parti animi, quæ obedire debet, id
videndum est viro.*

Sed auertere debebat illa Domina omnium & Regina oratio, se nō cernere quid imperandum, quid vetandum, quid faciendum, quid omittendum sit, nisi in æternis & incommutabilibus regulis æternæ veritatis: quas cum attingit, eius luce perfunditur; cum non attingit, in tenebris suis manet, nihil cernens volutansque secum nisi inania & falsa phantasmata sua. Proinde si quid in humanis dictis atque factis faciendum aut omittendum videt, propterea faciendum vel omittendum est, quia veritas ipsa incommutabilis, cujus lucis impressio rationem rectam facit, sic dicat, sic iubet, sic vetat. Etenim ratio non est, aut esse debet nisi ancilla primæ veritatis, quæ excipiat lucem eius, ut præluceat voluntati. Cum verò se ipsa velut supremam regulam sequi cupit, loco ancillæ se Dominam ac Reginam facit, imperium præripiens æternæ veritati, à qua ipsi, ut omnium creatrice naturarum, & rectrice rationum, omnis vera cognitio & iussio affluit: sed iussio vicaria, non principalis, instar præconis declarantis, non Principis Reginaeque dominantis: Nam mente, ut Augustinus non est superior, cui

Lib. 15. de
Civit. c. 27.

*subdita regenda est, nisi Deus. In hoc igitur Phi-
losophorum peruersitas fuit, quòd cum Epicu-
rum rectè reprehenderent, eo quòd virtutes fa-
ceret voluptatis ancillulas, quibus instar lasciu-
iæ delicatæque Dominae imperaret, ipsi princi-
patum istum humanæ rationi traderent: quæ
omnibus suo arbitratu præsidens, omnem virtu-
tem velut summum bonum, & consequenter om-
nem felicitatem ex se peteret, sibi daret, se ado-
raret & coleret, ipsa seruiret nemini, nullius
imperio subiaceret. Quod quantæ sit superbiæ &
fastus, nemo pestis illius occultissime peritus non
videt. Cernit enim non minùs esse peruersum, ut
officia vitæ bonæ seu virtutes voluptati seruiant,
quod Epicuri malum fuit; quàm ut humanæ lau-
di, honori & gloriæ, siue ab alijs, siue à seipsis
expetendæ, quod Romanorum; vel sibi ipsis Re-
ginaeque rationi, quod Stoicorum; vel simul pri-
mis naturæ, quod Peripateticorum. Sed illa lex
imperturbabilis, quæ ordinem naturalem con-
seruari iubet, perturbari vetat, hoc præscribit
& iubet, ut ille qui solus & verus est omnium
Dominus omnibus imperet; sicut rebus cæteris,
ita & virtutibus humanæque rationi; utraque ve-
ro æternæ veritati atque sapientiæ seruiant im-
peranti. Quod profundissimè vidit, plenissimè-
que expressit Augustinus, quando dixit: Absit
ut virtutes veræ cuiquam seruiant, nisi illi, vel pro-
pter illum cui dicimus: Deus virtutum conuertere nos.
Ex qua sanctissima regula superbas siue Peripa-*

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

A teticorum, siue Stoicorum, siue quorumcunque virtutes damnans: Sanctorum Martyrum non magna solum, sed etiam pia virtus. Ipsa est enim utilis imo ipsa est vera & sola dicenda virtus, quæ non militat at typho, sed Deo. Et Philosophorum omnium in tres generales classes redactorum virtutes ex eadem regula Christiana iugulans: Proinde, inquit, virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibusque commodis & emolumentis temporalibus seruiunt, veræ prorsus esse non possunt: quæ autem nulli rei seruire volunt, cuiusmodi sunt virtutes Peripateticorum atque Stoicorum, nec ipsa veræ sunt. Veræ quippe virtutes Deo seruiant in hominibus, à quo donantur hominibus: Deo seruiunt in Angelis à quo donantur & Angelis. Quicquid autem boni sit ab homine, & non propter hoc sit, propter quod fieri debere veræ sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est.

Serm. 4. in
Append. in
Natal. Ca-
sti & Aemi-
lij.

Lib. 4. citato

Ex his jam facillè elucet alia ratio superbiæ Peripateticorum atque Stoicorum in appetenda virtute propter virtutem. Nam hoc ipso quo virtutem animi sui, seu, uti Tullius loquitur, Dominæ omnium ac Reginae rationis finem boni statuerunt, animo quoque suo veluti omnis beatitudinis atque felicitatis fonte voluerunt frui. Illa quippe ipsissima natura est finis boni, seu illius, quod velut omnium officiorum finis appetitur quod propter se diligunt, quod non aliò referendum constituitur cui propter se inhæretur; ut eo frui, eoque beati fieri velimus: sicut omnium Philosophorum contestatione certissimum est. Nam idcirco Epicuræi fruitionem atque beatitudinem in voluptate, alij in quiete, alij in doloris vacuitate, alij in primis naturæ posuerunt quia illa propter se velut finem boni appetenda, illis propter se inhærendum, ad illa omnia vitæ officia referenda siue sola, siue cum alijs iuncta, censuerunt. Omnes igitur illi tanquam repentes humi corpore suo fruendum, & è corpore felicitatem aucupandam esse iudicarunt. Quod etsi aliqua ex parte pueret Peripateticos, & ex toto Stoicos; cum tamen in animo seu mente, velut Regina omnium finem boni collocauerint, infra vitæ posuerunt, quàm ubi sincerissimâ ratione ponendum est. Animo quippè suo & eius bonis, sicut Epicurus corpore, gaudendum fruendumque senserunt, & ex eo petendam beatitudinem. Vnde Augustinus, cum nihil in ipso homine esse cerneret, nisi corpus & animam, vnde beatitudo à Philosophis petita fuerit vel posset peti, in Epicuræis & Stoicis veluti duobus omnium Philosophorum extremis omnes compellans: Quid dicitur, inquit, Epicuræi, quæ res facit beatam vitam? Respondent: voluptas corporis. Quid dicitis Stoici, quæ res facit vitam beatam? Respondent: virtus animi, &c. Quantum ad hominem pertinet, si ab illo est vita beata, nihil restat præter corpus & animam. Aut corpus est causa beatæ vitæ: aut anima est causa beatæ vitæ: si plus quæris, ab homine recedis. Et in serm. de verbis Apost. Fuerunt Philosophi sæculi huius, alij putauerunt non esse beatitudinem nisi secundum carnem vivere, & bonum hominis in voluptate corporis posuerunt. Isti Philosophi Epicuræi dicti sunt, &c. Exstiterunt autem alij superbi, quasi à carne se remouentes, & totam spem beatitudinis suæ in anima sua constituentes, posuerunt summum bonum in virtute sua. Tales fuerunt Philosophi, qui Stoici nuncupati sunt: illi secundum carnem viuentes; isti secundum animam viuentes: nec isti, nec illi secundum Deum viuentes. Et inferius: Dicebat Epicuræus: Mihi frui carne bonum est. Dicebat Stoicus: Mihi frui meâ mente bo-

Traet. de
Epicuræis
& Stoic.

Serm. 13. de
verb. Apost.
cap. 7.

Ibid.

num est. Dicebat autem Apostolus: Mibi autem ad-
 herere Deo bonum est: Dicebat Epicurus: Beatus,
 cuius est in fructu voluptas carnis eius. Dicebat Stoi-
 cus: Imò beatus, cuius est in fructu virtus animi eius.
 Dicebat Apostolus Beatus cuius nomen Domini spes
 eius. Iam verò dubitari non potest, quin quem-
 admodum animus carnalissimus est, porcorum-
 que veriùs quam hominum, qui corpore suo, &
 eius voluptatibus frui cupit: ita superbissimus
 sit, qui seipso, & suâ virtute velut boni fine, &
 felicitatis fonte, vel eius parte gaudere cupit.
 Nam vt rectissimè Augustinus de talibus Philo-
 sophis Peripateticis atque Stoicis loquens: Cum
 seipso sibi quasi suo bono animus gaudet, superbus est.
 Nec rationem alibi tacet: Cum ergo anima in seipsa
 delectatur, nondum re incommutabili delectatur, &
 ideo adhuc superba est, quia se pro summo habet, cum
 superior sit Deus. Ideoque paulò ante passim a su-
 perbos, appellat Stoicos; & eorum b superbas in-
 flatasque virtutes, superbumque conatum fabri-
 candi sibi beatitudinem, dum virtutem propter
 seipsam expetendo, ratio seipsa suâque virtute
 fruitur. Quam beatitudinem isti Philosophi quoniam
 non videntes nolunt credere, hic sibi conantur falsissi-
 mam fabricare, quantò superbiore, tantò mendacio-
 re virtute.

Propter hanc igitur superbiam Philosopho-
 rum honestiorum, qui virtutem propter se expe-
 tentes mente & virtute suâ frui cupierunt, docet
 idem Augustinus, non tantùm Epicuræos, qui
 virtutis officia ad carnis oblectamenta retule-
 runt, sed etiam Stoicos vixisse secundum carnem,
 quantumcunque à carne recessisse viderentur. Nā
 de vtrisque loquens: Sicut, inquit loquitur Scri-
 ptura diuina secundum carnem viuere vtrique mon-
 strantur. Secundum carnem autem viuere, iuxta
 veracissimæ Scripturæ & Augustini sensum &
 phrasim non est steriliter benè, sed culpabiliter
 male viuere. Secundum carnem viuere, inquit ibi-
 dem Augustinus, profectò malum est, cum ipsa car-
 nis natura non sit malum. Et Apostolus ei attesta-
 tur: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Et:
 Prudentia carnis, qualis omnium Philosophorum
 & secundum carnem viuentium fuit, mors est.
 Quamobrem Augustinus, cum recens à con-
 uersione suâ Philosophorum phrasi dixisset in
 libris aduersus Academicos, nihil aliud esse bea-
 tē viuere, nisi secundum id quod in homine optimum
 est viuere, hoc est, vt explicuerat, secundum men-
 tem atque rationem, sicut hoc apud Stoicos Peri-
 pateticosque celeberrimum est, iam prouectior
 in Christiana doctrina id retractauit. Quantum,
 inquit, attinet ad hominis naturam, nihil est in eo
 melius quàm mens & ratio: sed non secundum ipsam
 debet viuere, qui beatè vult viuere: alioquin secun-
 dum hominem viuit, cum secundum Deum viuendum
 sit, vt possit ad Beatitudinem peruenire: propter quam
 consequendam non seipsa debet esse contenta, sed Deo
 mens nostra subdenda est. Secundum hominem au-
 tem viuere prorsus idem est Augustino, quod se-
 cundum carnem viuere, & malè viuere, sicut
 vtrumque ex decimo quarto de Ciuitate liquet:
 vbi in istis Apostolicis phrasibus, quibus nos ve-
 tat, secundum carnem viuere, & inter opera carnis,
 maximè quoque spiritualia, vti hæreses & ani-
 mositates enumerat, ipsum hominem vult nomine
 carnis intelligi.

CAPVT XIII.

DECLARATVR AMPLIVS,
 officium virtutis vt bonum sit non posse esse
 finem virtutis, nonnullæ obiectiunculæ sol-
 uuntur.

QVÆ quidem si rectè intellecta fuerint,
 desinet mirari recentiorum quidam
 Augustini doctrinam tanquam incredi-
 bilem, qua docuit, virtutes cum ad sei-
 psas referantur, nec propter aliud expetuntur, inflatas
 ac superbas esse: sed potius doctrinæ profundita-
 tem, soliditatem, constantiamque mirabitur. Ni-
 titur enim fundamentis Christianæ religionis
 immobilibus, per quorundam Christianorum
 Philosophiam labefactis, de vltimo boni fine, de
 officijs vitæ omnibus in eum retorquendis, de
 mansoria dilectione creatoris, ac transitoria crea-
 turæ, de fruendo solo Deo, vtendisque creaturis.
 Nihil hîc iuuat, commoditatem quæ intenditur
 esse naturæ conuenientem, per rectam rationem
 regulari, actum esse honestum. Quantumcumq;
 enim naturæ conueniat quod intenditur, & ra-
 tione reguletur, & actus honestus esse videatur,
 iuxta sanctissimam Augustini doctrinam sapissi-
 mè repetitam, si non sit propter hoc, propter hoc fieri
 debere vera sapientia præcipit, hoc est, vt identi-
 dem inculcat, propter verum Deum, ipse non recto
 fine peccatum est. Hæretur enim in creatura, per
 quam in Deum omnium officiorum finem transire
 debuisset. Nam & ipsis actibus humanis quan-
 tumuis honestis vtendum, non fruendum est. Nec
 frui est aliud quàm rem propter se diligere, illi pro-
 pter se inherere, capere ex illa voluptatem, prout
 diuersis locis Augustinus exponit. Quod ita per
 se quoque perspicuè liquet in actionibus, per
 quas quibuscumque creaturis, cibo, potu, lusu, glo-
 riâ, laude, ipsoque virtutis actu quando volu-
 mus fruimur, vt vel bruta, si loqui possent, non
 aliâ se re frui dicerent, nisi illâ quam propter se
 diligunt, cui propter se inhxrent, ex quâ pro-
 pter se dilectâ voluptatem capiunt.

Neque verò quicquam refert, quodd res illa
 vel actus ille dicatur intendi vt finis proximus, &
 in Deum per se tendere. Sic enim in illis casibus
 de quibus loquimur intenditur, vt fruendo in illo
 hæreatur, eo prorsus modo quò per peccata ve-
 nialia, fruimur quibuscumque creaturis. Nec alia-
 ter actus quantumuis honestus per se tendit in
 Deum, nisi quia talis est, qui in eum referri pos-
 sit operante voluntate. Sic autem & honoris, &
 laudis, & gloriæ, & pecuniæ, & cibi, potusque
 moderatè sumendi appetitus, & vxoris concubi-
 tus in Deum retorqueri potest: Sed quamdiu hoc
 non fit, & in ipsis actionibus per se spectando
 honestis, vel in earum obiectis bonis hæret ani-
 mus, quantumcumque honesta esse videantur,
 ipsa non recti finis appositione & animi inhxio-
 ne peccatur: nec ampliùs manent finis tantùm
 proximus, sed etsi non totius vitæ, illius tamen
 actionis prorsus vltimus: quo nihil ampliùs ex
 Augustini doctrina ad peccatum necessarium est,
 vti satis explicuimus.

Multo minùs ad infringendam, vel eluden-
 dam eius doctrinam proferri potest, quodd Stoi-
 ci finem totius vitæ vltimum & beatitudinem in
 virtute collocauerint. Quamuis enim istud ve-
 rum sit, non tamen propterea non quilibet qui

Epist. 156.

Epist. 119.

cap. 10.

a Ser. 13. de

verbu Do-

mini. c. 7.

b Lib. 19. de

Ciuit. c. 25.

Ibid. c. 4.

Lib. 14. de

Ciuit. c. 2.

Ibid. c. 26.

Rom. 8.

Lib. 1. cont.

Acad. c. 2.

Lib. 1. Re-

tract. c. 1.

Lib. 14. de

Ciuit. c. 2.

virtutes propter se expetuerint, ex eius principijs doctrinaque superantur. Non enim in eo se fundat Augustinus, quod totius vitæ finis ultimus virtus esse diceretur, sed quod propter se expeteretur, quod ad se referretur, & non in Deum: Nam inquit, *virtutes ad quodlibet adipiscendum vel tenendum nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potius quam virtutes.* Et rursus: *Deo enim seruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus.*

Quod verò dicuntur Philosophi beatitudinem in virtute collocasse; hoc omnes faciunt, quotquot illam propter se expetendo non in Deum intentione voluntatis referunt, siue illam, finem prorsus ultimum esse credant, siue non credant. Nam ut is qui re quacunq; frui cupit, non ex ea beatitudinem aut partem eius decerpere velit, fieri nullo pacto potest. Frui quippe velle, non est aliud quam se beare velle, siue ex toto, siue ex parte, rebus quas propter se diligimus. Vnde Augustinus: *Res quibus fruendum est, nos beatos faciunt, nempe, siue errore, siue veritate. Si enim veritas re quapiam fruendum doceat, reuera beatum facit, si falsitas opinionis humanae, falsa quoque beatitudo consequetur. Beatitudo namque siue vera siue falsa in rei per se dilectæ fruitione constituta est.*

Vnicum alicujus momenti ex Augustino à nonnullis apponitur, quod Augustinus, inquit, *sæpe doceat esse honestum propter honestatem, vel propter obseruantiam legis operari.* Vnde volunt virtutum officia, propter se esse diligibilia, ex mente Augustini in libro octoginta trium quaestionum, quaestione trigesima. Sed quia difficultas ista in errore, quo sancti Augustini doctrina de virtutibus non intelligitur, imo pervertitur, fundata est, & sine plena explicatione iustitiæ & honestatis, quæ in omni opere bono diliguntur, ac diligere debent, expediri non potest, eam alteri loco, ubi de natura virtutis & operis boni ex professo sermo erit, reseruabimus. Nam ex ijs, quæ illo in loco dicenda sunt, per se difficultas ista referata & soluta patefiet.

vide dicenda lib. 1. de statu pura naturæ, cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & c. item 15. de grat. Christi saluatoris per multa cap. 1.

CAPVT XIV.

FINIS BONI, ET OMNIS officij boni, & virtutis, est solus Deus iuxta sanctum Augustinum.

Epist. 56.

ET hætenus quidem ostendimus, finem boni ad quem omnia omnino humanæ vitæ officia ex omnium Philosophorum sententia (nisi forte Scholasticos nonnullos, de quibus jam diximus, aliquis exceptos velit) referri debent, non esse corpus vel aliquid eius, non esse etiam animum vel aliquid eius, siue illud virtutem, siue actus animæ honestos, siue alio nomine quocunque voces. Ex quo sanè per se liquiddò sequitur, illud esse debere extra & supra corpus & animum; nec aliud inueniri posse, nisi vnum & verum Christianorum Deum. De quo pulchrè Augustinus: *Finis boni seu summum hominis bonum, à quolibet ubi constituitur, non inuenitur, nisi aut in corpore, aut in animo, aut in Deo, aut in duobus aliquibus horum, aut certè in omnibus. Quod si didiceris, neque summum bonum, neque aliquam partem summi boni omnino esse in corpore, duo restabunt, animus & Deus; quorum vel in vno, vel in ambobus sit. Si autem adieceris & didiceris hoc idem de animo, quod de corpore, quid aliud iam nisi*

A *Deus occurreret, in quo summum hominis bonum constitutum sit? Non quo alia bona non sint, sed summum id dicitur, quod cuncta referuntur. Qua de re non est quod cum Christianis laboriosè disputemus, qui illud vno ore libentissimè confitentur: quamuis illam summi illius boni rationem, quam ultimis verbis tangit Augustinus, & ex Aug. & omnium etiam Gentilium Philosophorum sententia supra demonstrauius esse summo bono propriissimam, ut ad illud videlicet omnia vitæ officia referantur, non omnes satis liquido intelligant. Ex quo nasci necesse est non exiguam humanæ vitæ perturbationem, dum finis ultimi neglectum, qui sicut primum efficiendi principium in actibus humanis principatum tenet, nihil interesse putant ad actus quosque vitiandos. Optandum profectò esset, ut humanæ Philosophiæ quæ doctrinam Doctorum Christianæ religionis summoperè perturbauit, paulò minus viri boni eruditique tribuissent, ne ab illa celsissima, & sanctissima, constantissimaque Doctoris omnium subtilissimi doctrina, propter humanas & parui momenti fatiunculas tam facile & tam longè recederent. Nam si rationem quærimus, quid rationi magis consentaneum, quam ut ille solus ad fruendum diligatur, qui solus animæ rationali fruendus est, quia solus est verus rationalis creaturae cibus? Hoc autem ad fruendum diligitur, quod propter se diligitur, cui propter se inhæretur, motuque animi terminato conquiescit. Si diuina oracula consulimus, quid isto absolutius generalius, atque strictius: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: hoc est, ut sanctissimus Augustinus explicat: *Ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ipsa quæ confers. Quod nemo omnino præstare potest, quisquis aliquid præter vnum Deum, siue se, siue proximum, siue corpus, siue animum, siue rationem, siue virtutis cuiuscunque moralis actum, per se & propter se diligendum & appetendum putat. Nam quod in eodem loco præclarissimè profundissimus Doctor de sui-ipsius dilectione dicit, multo rectius de cuiuscunque alterius creaturæ dilectione, siue actus hominis, siue obiectum eius fuerit, dicendum est: Si se propter se diligit, non se refert ad Deum, sed ad seipsum conuersus non ad incommutabile aliquid conuertitur. Et propterea iam cum defectu aliquo se fruitur. Quem defectum in Epistola quinquagesima sexta superbiam vocat, ut ante diximus. Hoc igitur summo dilectionis præcepto, omnis Philosophia moritur, omnis subtilitas disputandi pro voluptatibus, pro primis naturæ, pro virtutibus, pro honestis officijs propter se appetendis euacuatur. Ut iterum diu-**

C *nissimus ille Doctorum coryphæus: Cum ait: Toto corde, totâ anima, totâ mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare ut alia re velit frui: sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Nihil igitur omnino, neque voluptas, nec res vlla temporalis, nec virtus ipsa potest esse officiorum bonorum finis: sed in illum solum animus transire, & in eo solo requiescere in re qualibet appetenda debet, qui sicuti, Fons est nostræ beatitudinis, ita omnis appetitionis est finis. Hic finis est, non autem officium, quo docet Augustinus contra Iulianum, à vitijs discernendas esse virtutes: ita videlicet, ut cum facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, & facere debet.*

August. de nat. & grat. cap. 29.

Lib. 1. de doct. Christi. c. 22.

Ibid.

Lib. 1. de doct. Christi. c. 22.

Lib. 10. de ciuit. c. 4.

debere vera sapientia precipit, id est, ut ex professo tradidit, propter istum verum Deum, peccare conuincatur; quia etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est. Si autem officium quodlibet, ipso recto fine deficiente, peccatum est; ita quoque virtus, quā quodlibet officium imperatur, ipso recto fine deficiente vitium potius quā vera virtus est. Neque enim est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, quo melius non est, hoc est, fons omnis veræ iustitiæ Deus: cuius vnus anima intellectualis incorporeo, si dici potest, amplexu, hoc est, amplexu amoris, veris impletur, fecundaturque virtutibus.

CAPVT XV.

EX PRINCIPIIS SVPRÀ TRADITIS

inferuntur septem magni momenti corollaria, quibus doctrina sancti Augustini de virtutibus, & operibus bonis, & gratia, & meritis magnopere illustratur.

QUamobrem cum omnium officiorum cuiuscunque virtutis tam inseparabilis cum isto fine nexus sit, ut sine illo nullo pacto bona, sed peccata sint; & virtutes ad quodlibet adipiscendum vel tenendum nisi ad Deum referantur, etiam ipsa vitia potius, quā virtutes; iam facile vera ratio intelligitur. Primò, cur Augustinus doceat, virtutem non esse aliud nisi amorem Dei. Nimirum, quia virtus non in officij, sed in finis amore sita est, tanquam ex quo officium imperari, & ad quem intentione voluntatis retorqueri debet. Finis autem istius vltimi, Dei inquam solius, dilectionem virtutem esse, doctrina sanctissimi Doctoris solemnissima est, quam alio oportuniori loco asserturi sumus. Hic eam vno alteroue testimonio perstringere præsentī instituto satis est. Sic ergo loquitur in Epistola quinquagesima secunda: Quamquam & in hac vita virtus non est, nisi eligere quod diligendum est. Id eligere, prudentia est; nullis inde auerti molestijs, fortitudo est; nullis illecebris, temperantia est; nullā superbiam, iustitia est. Quid autem eligamus quod præcipue diligamus, nisi quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est, &c. Et libro de moribus Ecclesiæ: Quid erit optimum hominis, nisi cui inherere est beatissimum? Id autem est solus Deus, cui herere certè non valemus, nisi dilectione, amore, charitate. Quod si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutem affirmauerim, nisi summum amorem Dei. Namque illud, quod quadripartita dicitur virtus, ex ipsius amoris vario quodnam affectu, quanto intelligo, ducitur. Quod mox demonstrat præclarissimè, & in alijs locis vberius & à fundamentis docet. Quod si virtus nihil est aliud, nisi amor Dei, & eius quadripartita diuisio nihil nisi quadruplex quidam diuini amoris affectus, iam à radicibus patet; sine isto amore Dei, tanquam omnis officij & appetitionis terminum, nullam omnino esse, vel esse posse virtutem.

Secundò, hæc consequenter vera genuinaque ratio est, cur ad omnem virtutem, sicut & ad opus bonum fides ex Augustini doctrina necessaria sit. Fides enim istum amorem veluti finis necessarij intentionem ostendere, dirigere, firmare debet; fides pro impetrando amore auxilium impetrare. Non enim tantummodo sciendum est, quale sit istud bonum, quod præ om-

nibus in virtutis officijs diligendum est, ne alioquin idolum humanæ cogitationis pro vero Deo diligatur, sed etiam quo pacto, quo scopo, quo auxilio diligendum sit; ne vel viribus suis fidenter fastum animi sui pro Deo diligat, vel amorem gratuitum adulterando, dum in Deum se surgere putat, cadat. Vnde Philosophorum omnium opiniones de officiorum & bonorum fine radicitus extirpaturus optimè Augustinus dicit: Si ergo queratur à nobis, quid Ciuitas Dei de his singulis interrogata respondeat, ac primum de finibus bonorum malorumque quid sentiat, respondebit, vitam eternam (quæ non est aliud nisi Deus) esse summum bonum; eternam vero mortem summum malum.

Proinde ad illam adipiscendam, istamque vitandam, rectè nobis esse viuendum. Propter quod scriptum est: Iustus ex fide viuit: quoniam neque bonum nostrum iam videmus, vnde oportet ut credendo queramus; neque ipsum rectè viuere nobis ex nobis est, nisi credentes adiuuet, & orantes, qui & ipsam fidem dedit, quā nos ab illo aduersandos esse credamus. Et libro quarto contra Iulianum: Hoc summum bonum præstari hominibus non potest, nisi per Christum, & hunc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura nostra sanatur. Ideoque iustus ex fide Christi viuit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & iuste, ac per hoc his omnibus veris virtutibus rectè sapienterque viuit, quia fideliter viuit. Vnde infra, ut sint opera bona, dicit opus, esse ut fiant intentione fidei bona, hoc est, eius quæ per dilectionem operatur. Nam juxta eius doctrinam, bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Vnde alibi: malè viuitur, si de Deo non bene creditur. Et in Psalmum 67. Et sola bona opera dicenda sunt, quæ sunt per dilectionem Dei. Hæc autem necesse est ut antecedit fides, ut inde ista, non ab istis incipiat illa: quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, nisi prius credat in Deum. Quod ibidem latius tradit.

Tertiò, hæc vltèrius genuina verissimaque ratio est, cur constanter doceat, nullam virtutem esse posse sine vera religione, & cultu, & pietate in Deum. Veræ virtutes, nisi in eis quibus vera inest, esse non possunt. Et mox: Paulus de his qui secundum veram pietatem viuerent, & ideo virtutes quas haberent veras haberent, ait, &c. Et libro quinto eiusdem operis: Dum illud constet inter omnes veraciter pios, neminem sine vera pietate, id est, veri Dei, vero cultu, veram posse habere virtutem: nec veram esse posse, quando gloria seruit humana: Et alibi simili omnino sensu dicit, non esse virtutes veras nisi ad fidem referantur, quæ pietatis omnis basis est: Nunc liberum istum ita claudamus, ut admoneamus, quod iustus ex fide viuit: quæ fides per dilectionem Dei, qui scilicet omnis virtutis fons & finis est, operatur, ita ut virtutes quoque ipsæ, quibus prudenter, fortiter, temperanter, iusteque viuitur, omnes ad eandem referantur fidem. Non enim aliter poterunt veræ esse virtutes. Quod statim initio sequentis libri velut rectè à se traditum repetit. Quæ omnia non alia ex causa docet Augustinus, quam quia pietas, qua vna colitur Deus, non est aliud Augustino nisi ipsissimus ille amor Dei, qui ipsa virtus est, fideque velut rectrice nititur. Quid est pietas, nisi Dei cultus? Et vnde ille colitur, nisi charitate? Charitas igitur de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, magna & vera virtus est, quia ipsa est & finis præcepti. Et in alia Epistola: Porro pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando: ac per hoc sapientia est charitas Dei. Et simul vno complexu, cultum, religionem, pietatem, seruitutemque totam in vnam

Lib. 10. de Dei dilectionem redigens, Hic est, inquit, Dei cultus, hac vera religio, vera hac pietas, tantum Deo debita seruitus.

Quartò, hinc vera quoque patet ratio, cur tantoperè reprehendat illam diuisionem virtutum & affectuum, per quos dicebat Iulianus, nos esse aut fructuosè aut steriliter bonos, hoc est, ut iam Scholastici nonnulli docent, & ut ipse Iulianus explicabat, qui ad vitam æternam consequendam prodesse, aut non prodesse. Cum enim nulla virtus aut sit aut esse possit, quæ non faciat opus bonum ex fide atque dilectione veri Dei, ad quem omne opus virtutis referri debet, & si non referatur, ipso non rectò sine peccatum est, impossibile est virtutem ullam esse sterilem. Fides enim & amor Dei sterilis æternæ vitæ esse nullo modo potest: Sed si sterilis est, non jam virtus, sed vitium dici debet. Et si opus est sterile, non bonum, sed malum erit. Fieri enim non potest, inquit, ut steriliter boni simus: sed boni non sumus quod steriliter sumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alij minus, alij magis mali. Et de operibus arborum huiusmodi steriliū: Quomodo, obsecro, non aut iocaris in his disputationibus, aut deliras, qui steriliū fructus arborum laudas, Qui utique aut nulli sunt, aut si mali sunt, laudandi non sunt: aut si fructus boni sunt, profecto steriles arbores non sunt: imò & bonæ sunt, quarum fructus & boni sunt, & debent Deo placere, &c.

Quintò, hinc vera liquet ratio, cur Augustinus semper doceat, opus bonum, hoc ipso quo bonum est, quantumcumque exiguum, ex gratia Christi necessariò debere fieri: hoc ipso quoque esse meritorium apud Deum. Loca sunt innumera: sed quia alterius disputationis erit, hic pro bonis operibus vnus locus sufficit: Nulla bona facit homo, quæ non facit Deus ut faciat homo. Proinde cupiditas boni non homini à Domino esset, si bonum non esset: si autem bonum est, non nisi ab illo nobis est, qui summè atque incommutabiliter bonus est. Pro merito verò cuiuscumque operis boni, imò etiam pro gratia ad omne opus bonum necessarià, est Canon Arausicanus ex eius lucubrationibus aduersus Iulianum sumptus: Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia quæ non debetur, procedit ut fiant. Causa manifesta est ex ijs quæ deducta sunt. Cum enim fides ac dilectio Dei iuxta Augustini doctrinam constantissimam & iuxta Catholicam fidem haberi non possit sine gratia Dei, opus etiam bonum quod sine illis esse non potest, ex gratia Dei necessariò fluere debet, & vi merendi carere non potest.

Sextò, hinc patet genuinus illorum verborum sensus, quibus vitur contra Iulianum: Certè quoniam saltem concedis, opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam regnumque perducere; scito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine Dei gratia, quæ datur per vnum mediatorem Dei & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducere. Non enim his verbis duplex opus bonum, duplicemque voluntatem bonam statuit vnā, æternæ vitæ meritoriam, alteram non, & ad illud dumtaxat, non ad hoc gratiam Dei esse necessariam. Sic enim totam illam prolixamque disputationem contra Iuliani sententiam retractaret, & euerteret, quia omnibus principiis suis contradiceret: sed Iulianum isto modo ex propria confessione conuincit. Cum enim fateretur, ope-

ra quæ dicebat bona infidelium non eos posse ad salutem sempiternam regnumque perducere, finita erat istius confessione veritatis tota disputatio: eo quod Augustinus nullum omnino agnosceret bonum hominum, nullum opus bonum, nullam voluntatem bonam, nisi ex intentione fidei bona, hoc est, eius quæ per dilectionem operatur, ut veri is immediatè præcedentibus dixerat, totaque disputatione contentis viribus asseruerat. Quidquid reliquum Iulianus vocaret opus bonum, Augustino non solum non erat bonum, sed prorsus malum, peccatum, iniustitia, reatus, (quibus epithetis in illa concertatione vitur) ignibus puniendus. Quod Augustinus ipse statim in istum eundem prorsus modum explicat, dum dicit, quod illa Iuliani opera non facit voluntas bona, sed infidelis & impia; quod ea facit amor mundi, amor fruendi creaturis, qui non est à Deo; quod creaturis mundi nemo potest bene uti sine amore creatoris, & quod hic non potest esse à Patre per Iesum Christum. Quæ sunt ipsissima principia, ex quibus iuxta doctrinam eius demonstrauius, nullam esse posse virtutem veram, nullum opus bonum, nullum veræ virtutis officium sine peccato factum, nisi in Deum fidei bona intentione referatur.

Denique hinc vera quoque patet ratio, cur Augustinus de operibus bonis disputans subinde adijciat illas limitationes, opus sicut oportet, opus fidei, veræ pietatis, religionis, conducent ad vitam æternam, ad salutem, opus meritorium, virtutis veræ, virtutis piæ, & similia. Huiusmodi enim phrasæ non limitationes operum verè bonorum seu non malorum sunt, sed explicationes. Distinguuntur enim non ab alijs operibus vel virtutibus verè bonis, cuiusmodi nulla esse constantissimè tradit, sed ab illis virtutibus & operibus quæ videntur esse, & non sunt bona, à virtutibus, inquam, & operibus quorumcumque infidelium, quæ Iulianus & Magister eius Pelagius velut veras virtutes, velut opera recta, & sine peccato facta laudabat, cum iuxta doctrinam Augustini omnia fierent ex virtute civili, non verà; ex Babylonica dilectione; ex amore huius mundi, qui non est à Deo. Ut igitur nulla lectoribus relinqueretur ambiguitas, de quibus virtutibus & operibus bonis loqueretur, illa tribuit eis epitheta, quæ solis & omnibus veris virtutibus, & verè bonis operibus congruunt, & per quæ ab omnibus præstigijs Pelagianis liberantur. Sicut enim fatebantur, virtutes & opera religionis, pietatis fidei, meritoria æternæ vitæ, & huiusmodi ab infidelibus nullo pacto posse haberi aut fieri, ita opera eorum bona esse pietatis æternæque vitæ sterilia: Augustinus contra, sicut constabat ea non esse pietatis, religionis, æternæque vitæ meritoria, sed sterilia; ita non esse virtutes veras, nec opera verè sed specie tantum tenus bona, ex mundi cupiditate potiundi vel amittendi timore promanantia, & propterea ipso non rectò sine esse peccata, Pia enim virtus, inquit, est utilis virtus, ad vitam scilicet, imò ipsa est vera & sola virtus dicenda, quæ non militat typho, sed Deo.

Ista igitur septem corollaria hinc breuiter indicata volui, quæ alibi latius pleraque tractanda sunt, ut facies magnæ partis doctrinæ sancti Augustini vno intuitu lectorum oculis subijceretur, & intelligerent, ex quibus principiis ista dogmata, quæ passim in scriptis eius obuia sunt, religata penderent. Quorum ignorance factum est, ut

Vide lib. 3. de gratia Christi. Saluator. infra.

Lib. 4. c. 3.

Serm. natal. Casti & E. milij in app.

est, vt Scholasticis altercantibus mirum in modum, & plus quàm dici aut credi potest, Augustini doctrina de gratia & bonis operibus, & meritis obscurata & perturbata sit, dum certatim pro suo quisque genio, & libertate, & opinione figmenta noua comminiscitur, vt eius doctrinam ad suam aptet sententiam & scopum, quorum nullum in Augustino vestigium reperiri potest. Nimirum, ne Philosophia Peripateticorum atque Stoicorum de virtutibus atque operibus bonis pessum irer, imprudenter à viris doctis & bonis manus Augustino injectæ sunt; vt venerabilis canities doctrinæ ipsius, quæ post septingentos aut octingentos annos per mortem eius pura atque inuiolata per manus & scripta discipulorum tradebatur, nouis interpretationibus in Ecclesia Christiana ad illud vsque tempus inauditis deprauata loco cederet. Nimia quippe Gentilium Philosophia sicut hæreses in impijs hominibus peperit, ita opiniones Ecclesiasticæ doctrinæ sæpè periculosas in viris bonis; dum nesciunt pretiosum à vili separare, nec animaduertunt, in quo Gentilium vanitas alienata à vita Dei & cogitatione veri finis boni, ex damnationis antiquæ pœnâ defecerit, & à Christiana luce superetur.

CAPVT XVI.

SEMINA VIRTVTVM VTRVM
insint naturaliter?

QUID jam de seminibus virtutum ex Augustini principiis dicendum sit contra Cassianum, cæterosque Semi-Pelagianos erroris asseclas, non est difficile intelligere. Cum enim duo possint iuxta doctrinam suprâ traditam in virtute spectari, officium quod sit, & finis propter quem sit, si officium nudè consideretur, nullum inconueniens est, virtutum quarundam semina eatenus inesse naturaliter, quatenus homo multa in agendis rebus recta officia & sentire & suscipere potest. Nam ex ista radice plurima vitæ bonæ præcepta à Gentilibus Philosophis agnita, tradita & obseruata sunt. Hinc ille præclaræ & viles Aristotelis, Tullij, Senecæ, aliorumque plurimorum de virtutibus seu virtutum officiis disputationes atque lucubrationes. Hinc illa quorundam præcipuè Romanorum opera quasi bona, qui laudabiliter officio tenus præclarissimè vixerunt. Huiusmodi virtutum semina non diffitetur in infidelibus Augustinus, sed libenter agnoscit. Nam inde sunt illa testimonia, quæ superius alterius causâ difficultatis adducta sunt: Quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter insèque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ secundum iustitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito rectèque laudamus. Et mox iterum: Non vsque aded in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, vt merito dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere. Cuiusmodi plura ibidem tradit. Nam tale virtutum operumque bonorum semen non est aliud quàm ipsa natura rationalis, quatenus est imago Dei, in qua naturæ lex, non omnino deleta est, vt proximè citatis verbis indicat: seu quatenus Synde-

Rom. 2.

A res bonorum malorumque perceptrice & iudicatrice prædita est. Vnde in eodem loco: Non omnimodo deletum est, quod ibi per imaginem Dei, cum crearetur, impressum est. Et paulò inferius: Quam imaginem non penitus impietas absoluerat. Nam remanserat utique, quod anima hominis nisi rationalis esse non potest. Et rursum: Nam & ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, quæ legitimè aliquid anima rationalis & sentit & facit. In quibus testimonijs facta illa laudabilia, & aliqua legis, seu legitima quæ homo naturaliter sapit, non sunt aliud nisi illa moralium virtutum officia, de quibus Philosophi tam multa præclaraque disputarunt & præceperunt; quorum etiam Romani tali quali obseruatione clauerunt. Nec Augustinus tantum, sed & alij nonnulli sancti Patres naturalia virtutum semina in humana natura posuerunt. Sanctus Ioannes Damascenus naturales virtutes vocat, & naturaliter & æquè omnibus inesse. Sanctus Basilii omnium mandatorum, quæ à Deo accepimus, virtutes in nobis ipsis insitas non gerere tradit. Hieronymus, neminem non habere semina in se sapientiæ & iustitiæ, reliquarumque virtutum. Sed, vt dixi, omnes isti officia illa bona respexerunt, parentes honorandos, indigis opitulandum, temperanter viuendum, & similia, cuiusmodi facienda esse docet, lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quæ quidem officia, nisi propter illum finem fiant, propter quem facienda esse vera sapientia præcipit, quamuis operibus quæ sunt bona videantur, ipso non recto fine peccata sunt. Officium enim quasi corpus virtutis est, quod sine veluti formâ animari debet: quo deficiente manet officium quasi materia sine forma sua, quasi cadauer animâ destitutum. Quapropter si finem consideremus, qui in virtute suis momentis ponderandâ præcipuus est, nullum semen cuiuscunque virtutis in humana natura reliquum reperiri potest. Finis enim ille non est aliud, vt fusè declarauimus, nisi Deus intentione fidei bonæ diligendus. Illius autem & credendi & diligendi omnis omnino scintilla per peccatum, omnis fomes extinctus est: juxta illud absolutissimum Augustini: Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus. Non enim tantum ad perfectionem virtutis ita considerata comparandam infirmata natura est, sed etiam ad qualemcunque & quantamcunque exiguum eius inchoationem. Eadem enim omnino ratio est, in isto sensu, virtutis, & seminis eius: hoc est, perfectionis & quantulacunque inchoationis eius. Amor enim illius finis, cuius vnus in corporeo amplexu anima virtutibus fœcundatur, non solum perfici, sed nec inchoari ab homine humanis viribus potest. Nam etiam prima boni cupiditas, qua nullum exilius virtutum semen in voluntate dari potest, est nobis à Deo. Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas? inquit Augustinus: de qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate loquitur dicens: Charitas ex Deo est. An fortè fructus eius & perfectio ex Deo, & semen seu initium eius ex nobis? Respondet Augustinus: Nec initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo: sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Ex cuius semine ac radice nisi virtutis cuiuslibet fructus germinauerit, non poterit esse fructus bonus. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit. Vnde cum Iulianus virtutem à nobis inchoari, & perfectionem eius à Deo tribui stauisset, quasi semina virtutum in anima ratio-

Y ij

Ibid.

Ibid.

Damasc. lib.

3. orth. fide

c. 14.

Basil. c. 2.

Relig.

In c. 1. Ep.

ad Galat.

1. Confess.

c. 4.

Epist. 107.

ad Vitalem.

Lib. 2. ad

Bonif. c. 9.

Lib. de spir.

c. 14.

De Spirit.

c. 17.

cap. 28.

Lib. 4. cont. Jul. c. 3. nali condita delitescerent, quæ gratiæ diuinæ cultu in fructum perfectum surgerent, respondet ei Augustinus: Cum ergo diuinitus adiuuatur homo, non tantum ad capeffendam perfectionem adiuuatur, quod ipse posuisti; vtrique volens intelligi, eum per se incipere sine gratia, quod perficit gratia: sed potius quod Apostolus loquitur, ut qui in vobis opus bonum coepit, perficiat vsque ad finem. In quo enim vis hominem, sicut loqueris, ad aliquid laudabile generosi cordis stimulis incitari, in hoc eum non vis in Domino, sed in libero arbitrio gloriari.

Hanc sancti Augustini doctrinam S. Prosper discipulus eius plenius tradidit, qui de virtutum seminibus nominatim cum Semi-Pelagianis dimicare coactus fuit. Cum enim Cassianus in Collatione decima tertia dubitari non posse dixisset, inesse omni animæ naturaliter virtutum semina beneficio creatoris inserta, quæ nisi opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis peruenire non possent, multis & solidis argumentis errorem istum, ab eius quam tradidimus Augustinianæ doctrinæ tramite non

Prosper. lib. cont. collat. c. 27. recedendo, confixit. Docet enim in primis omnia virtutum semina seu principia primæ præuicationis merito periisse. *Virtutum semina quæ beneficio creatoris inserta sunt, præuicatione primi parentis euersa sunt, nec haberi queunt, nisi eo restituyente qui dederat.* Reformabilis enim est natura hu-

Lib. 3. de vita contem. c. 1. mana formatori suo, & eorum bonorum quæ habuit capax est. Et libro tertio de vita contemplatiua: Sine dono Dei nec virtutes possunt apperi vel haberi, nec earum similitudines, quæ sunt vitia virtutes imitantia, deuitari. Nullum autem virtutum semen exilius est, quam virtutis appetitus. Docet errorem istum inde fluxisse, quod cernerent ho-

Cont. collat. c. 28. mines, multa præclara bonorum operum officia in infidelibus quæ speciem virtutis habere viderentur: Puto autem istum veri similitudine decipi, & in specie falsarum errare virtutum, dum ea bona, quæ non possunt nisi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis existimat reperiri, idè scilicet, quia multi eorum sunt iustitiæ, temperantiæ, continentiae, & beneuolentiæ sectatores. Docet huiusmodi virtu-

Ibid. tum semina & opera inde profluentia virtutum carere veritate, esseque vitiosa: Sed quia ijs studijs non Deo, sed diabolo seruiunt, licet habeant de temporali laude mercedem, ad illam tamen beatorum virtutum non pertinent veritatem. Et ita manifestissime patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, sed omnia opera eorum immunda esse atque polluta, habentium sapientiam non spiritalem sed animalem; non cœlestem, sed terrenam; non Christianam, sed diabolicam, & huiusmodi, quæ latius antè diximus. Docet, non alia ex causa ista præclara officia à virtutum veritate deficere, nisi

Ibid. c. 27. quia mens infidelium ab illius finis amore, à quo omnis virtus veritatem & essentiam suam trahit, frigescente deflexit: Absit ab animis piorum falsæ doctrinæ insidiosa deceptio. Virtutes cum vitijs habitare non possunt. Quæ enim participatio, inquit Apostolus, iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Virtus namque principaliter Deus est; cui non aliud est habere virtutem, quam esse virtutem. Huius cum participes sumus, habitat Christus in nobis, qui est Dei virtus, & sapientia. Habitat fides, spes, charitas. Dei enim participes non aliter efficimur nisi dilectione. Cum verò ab hoc bono recedimus, omnia nobis è contrario oriuntur ex nobis. Discedente enim pulchritudine, quid succedat nisi deformitas? Abeunte sapientiâ, quid resideat nisi insipientia? Non regnante iustitia, quid domineatur nisi iniquitas? Et inferius rursus omnia re-

uocans ad charitatem, quia sola omnium fons & finis officiorum bonorum diligitur: Et tanta est secundum istum liberi arbitrij vel incolumitas vel facultas, ut charitatem, quæ in omnium arce virtutum est, non ex Dei munere, sed ex sola habeat voluntate. Eò quippe reddit, quod virtutum semina dicuntur inserta naturaliter, ut illius charitatis initium, sine quo nulla virtus vera esse vel intelligenter cogitari potest, ex nobis proficisci censeatur. Quo respiciens, statim subiicit: Et ne possimus opinari, idè dilectionem dictam ex Deo, quia in natura hominis hic satis esset affectus, pauld post ait: Non quod nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos.

B Porro quemadmodum jam antè de virtutibus veris fidelium, alijsque nonnullis dogmatibus diuersis locis admonuimus, ita etiam de isto dogmate, quo virtutum verarum semina dicuntur inserta homini naturaliter, admonemus, à Gentili manasse Philosophia. Philosophi namque, cum in omnium hominum (quos non penitus in vitiorum abyssum peruersa viuendi consuetudo merfisset) naturâ vigere cernerent iudicium quoddam de multorum actuum honestate, deque fœditate remorsum conscientiae, quosdam etiam ad quædam virtutum ciuiliū officia esse propensos, neque quisquam aliud ad virtutem veram opus esse arbitantes, quàm ut ista, quibus nihil altius ad rectitudinem humanis affectibus inferendam intelligebant, per se & propter se ipsa expeterentur; semina virtutum omnium humanæ menti tribuerunt; quæ solo cultu, & exercitatione in maturam virtutem crescerent, & nitescerent. Audi Tullium Peripateticæ Stoicæque virtutis tanquam purioris elementa ipsi naturæ tribuentem: Natura igitur corpus quidem hominum sic & genuit & formauit, ut alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret, &c. Quod autem in homine præstantissimum atque optimum est, id deseruit: etsi dedit talem mentem, quæ omnem virtutem iam accipere posset, ingenuitque sine doctrina notitias paruas rerum maximarum; & quasi instituit docere, & induxit in ea quæ inerant tanquam elementa virtutis. Sed virtutem ipsam inchoauit, nihil amplius. Itaque nostrum est (quod nostrum dico artis est) ad ea principia quæ accepimus consequentis exquirere, quo ad sit id quod volumus effectum. Satis aptè profectò Philosophiæ instituto, quæ nihil ad perfectam virtutem amplius exquirebat, nisi ut propter se officia amicitiae, iustitiæ, fortitudinis appeterentur. Cuiusmodi consideratione & August. aliquando dixit: Voluit Deus in seminare omni animæ initia intellectus, initia sapientiæ. Et vim animæ tribuit, quâ legitimū aliquid & sentire & facit. Sed istiusmodi non tam virtutum semina, quàm ruinae sunt, ex illa primæua hominis integritate superstites. Quibus primū Pelagiani atque Semi-Pelagiani hæresim suam imposuerunt: easque postea Scholastici Doctores, non satis attenti quid in isto Gentilium, verumque virtutis finem ignorantium placito Christiana doctrina per Augustini & Prosperi calamum explicata reprobasset, in Christianorum etiam scholas induxerunt, non minimo Ecclesiasticæ doctrine, prout eam Augustinus in omnibus suis lucubrationibus constanter docuit præiudicio. Nam illi hæretici seminibus istis Philosophis veras virtutes, vera opera bona, solâ voluntatis humanæ potestate proficisci posse, ideoque arbitrium hominis sine vlla Christi gratia esse potens ad benè operandum, & liberum tradiderunt. Quod quia constantissimæ do-

ctrinæ

Strina Catholicae apertissime Scholastici repugnare cernebant, duplicem hominem in vno homine condiderunt, duplicem fidem, duplicem charitatem, duplices virtutes, duplicia opera, vna naturalia, altera supernaturalia, de quibus in vniuersa doctrina Augustini vel vlllo antiquo gratiae defensore, vlloue Ecclesiae concilio vestigium nullum inueniri potest. Sed sicut vno absurdo dato, cetera accidunt, ita semel admissa in veris virtutibus definiendis, humanae Philosophiae auctoritate, totam doctrinam Augustini de virtutibus diametraliter ei repugnantem coacti sunt perturbare & intolerandis modis ab eius mente detorquere, ne grauissima ipsius in hisce quaestionibus auctoritate praerentur. Quasi verò Augustinus non illas ipsas virtutes, quas Philosophi & Scholastici naturales dicunt, vitia proprie dicta nuncuparet; non illa ipsa opera, quae ipsi bona vocitant, Augustinus mala, peccata, ignibus punienda diceret; & consequenter non illam ipsam, quam ipsi ad bene agendum naturaliter libertatem appellant, August. captiuitatem sub terrena cupiditate tanquam diaboli frutice definiret.

CAPVT XVII.

INVGAE, DELIRIVM, INSANIA, error, impietas contraria Christianorum sensui, scripturis, & fidei, quod infidelium sit vlla vera virtus, vel opera sine peccato iuxta Augustinum, & Concilium Arausicanum.

SED quia non satis est Augustini doctrinam in medium protulisse, nisi etiam constet, quanta certitudine veritatis eam asseruerit, operae pretium fuerit ea de re pauca dicere; ne alioquin Augustinus eam velut subtilitatis humanae cogitationem, & propterea pro more scholae, sine Christianae doctrinae praedicio, vtrunque disputabilem tradidisse videatur. Quapropter opera infidelium non tantum non esse bona, & ad vitam aeternam inutilia, sicut Pelagiani fatebantur, sed mala atque peccata; & consequenter eorum virtutes non fuisse veras, sed vitia nomine & specie virtutum palliata, tanta docuit Augustinus asseuerantia atque securitate, ut maiore non posset Catholicam fidem. Asserit enim, aduersarium istius doctrinae suae aut joculari in his disputationibus, aut delirare, qui sterilium fructus arborum laudet, qui aut nulli sunt, aut si mali sunt, laudandi non sunt: aut si fructus boni sunt, arbores bonae sunt, & debent Deo placere. Asserit, enim falli plus quam dici potest in illa opinione qua dixerat, omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuose aut steriliter, id est, ad vitam aeternam inutiliter boni sumus. Fieri enim, inquit, non potest, ut steriliter boni sumus, sed qui boni non sunt, possunt esse alij minus, alij magis mali. Dicit multa insana ex contraria opinione consequi, quae statuit aliquid steriliter, hoc est, ad vitam aeternam inutiliter esse bonum: Piget iam dicere quam multa te sequantur insana talia sentientem, talia dicentem, talia scribentem, in talibus me, quod similiter non desipiam, velut censorie reprehendentem. Et rursum non nihil superius non paulo acerbius: Prorsus nec vera est castitas animi fornicantis, id est, animi qui recessit à Deo, & vera insania est hominis dicentis hoc dedecus, & videntis. Dicit, hoc non solum veram insaniam esse, sed etiam scripturae repugnare.

Tom. 2.

Agnate: Itane aut contra Scripturas sanctas infidelis animum fornicari negas, aut esse in animo fornicante veram castitatem dicis, & vides, & sanus es? Vnde, quomodo, qua ratione istud fieri potest? Prorsus nec illa est castitas vera, nec sanitas vestra. Dicit, errorem esse, & in ista sententia asserenda Iulianum non de nomine disceptare, sed errare quantum errari potest: Breuiter accipe, ne forte cum in rebus ipsis tantum erres, quantum errari plurimum potest, videar tecum certare de verbis. Dicit, aduersam sententiam esse impiam: De tali opere, quod est nudum operire sine fide, non in Domino gloriari, hoc est, illud non referre per fidem ad Deum, sicut hoc saepissime explicuerat, solus impius negat esse peccatum. Dicit, neminem dubitare Christianum, quin mala voluntate fiant opera quaecunque infidelium, & ideo sint peccata: Ex quo colligitur, ipsorum esse peccata, quibus & bona male faciunt; quia ea non fidei sed infidelis, hoc est, stultia & noxia faciunt voluntate. Qualis voluntas, nullo Christiano dubitante arbor est mala, quae facere non potest nisi fructus malos, id est, sola peccata. Denique aperte dicit suam Catholicam fidei doctrinam esse, & ex Catholicae fidei principiis se reuincere aduersarium. Cum enim Iulianus Augustini doctrinam, qua dixerat, in conjugibus infidelibus non esse veram castitatem, vel opera verè bona, calumniansdo traduceret, quod cum Manichæo traderet, facinora cum fide perpetrata culpam euadere, respondet ei August. Sed quid ad nos, siue dicant hoc Manichæi, siue etiam ipsis calumnieris: cum hoc Catholica fides non dicat, quam tenemus, ET CVIVS TE PONDERE VIRGEMVS: Nos enim ea quae videntur opera bona dicimus non esse vera bona sine fide: quoniam opera verè bona necesse est Deo placere, cui sine fide quia impossibile est placere, profecto quod verè opus est bonum, sine fide non potest esse.

Quapropter Consilij Arausicani Patres, cum scirent sanctum Augustinum doctrinam istam de virtutibus atque operibus infidelium tantae certitudine constantiaque tradidisse, eam pluribus canonibus sanxerunt. Hinc nonio canone dicunt: Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur. Hinc vigesimo: Nulla facit homo bona; quae non Deus praestet ut faciat homo. Hinc decimo octauo: debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia quae non debetur praecedit, ut fiant. Canones enim isti ex Augustini non tantum doctrina, sed etiam ad apices usque ex verbis eius expressi sunt: qui nullam omnino agnoscere boni operis gratiam, aut bonae voluntatis, sine qua nullum omnino bonum opus esse potest, ante susceptam fidem. Nam in initio fidei est etiam initium bonae voluntatis, & consequenter boni operis.

Cardinem autem, cui tota istius doctrinae moles nititur, ex lucubrationibus imperfecti operis contra Iulianum in hac re capitalem aduersarium eius desumentes, similiter infaillibili sua auctoritate munierunt, dum ipsius Augustini verbis, iam verò suis pronunciarunt: Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum Dei charitas facit, quae diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Haec enim verba sanctus August. aduersus Iulianum intonuit, dum virtutes Gentilium, quas amore suo steriles esse, id est, inutiles aeternae vitae sentiebat, predicando diceret, Fortitudinis laceratos in contemptu doctorum per Gentiles Christianosq; assidue claruisse. Quod fortitudo Gentilium ex mundi cupiditate nata fuit, ut fides isto canone expressa docet, profecto

Y iij

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.Can. 9.
Canon. 20.

Canon 18.

Epist. 107.

Can. Araus.
17. de sum.
p. ex lib. 1.
oper. imperf.
cont. Iul.Lib. 1. oper.
imperf.Lib. 5. cont.
Iul. cap. 3.

Ibid.

Ibid.

I. Ioannis.

Lib. 4. cont.

Iul. c. 3.

Ibid.

Lib. 10. de

ciuit. c. 15.

Lib. 5. c. 13.

c. 20.

& temperantia, & iustitia, & prudentia; quæ regendis illis præsidebat. Eadem quippe cupiditate bona diliguntur, quâ mala bonis aduersantia fortiter tolerantur, eoque fortiùs, quo animus ardentiore mundi cupiditate succenditur. Quid verò sit mundi cupiditas nemo nescit, nisi qui Catholicam fidem nescit, quæ docet eam non esse à Patre, vt eam à diabolo profectam esse nemo dubitaret. Quo fit, vt illam cupiditatem, ex qua Romanorum virtutes natæ sunt, *Babyloniam* vocet Augustinus, *terrenæ patriæ dilectionem*, cui consulere ex virtute videbantur: eam, ex qua quorundam continentia pullulabat, *vanam cupiditatem*, & per hoc *prauam*, quæ frenaret alias *prauas cupiditates*: eam, ex qua virtus Stoicorum, *inflationem atque superbiam*, itemque *cupiditatem laudis & gloriæ*, qua non quidem alijs, sed sibi ipsis placuerunt, & euauerunt in cogitationibus suis.

Quæ quidem etiam atque etiam ab ijs considerari & suis momentis expendi velim, qui vel Augustinum, vel me in eius indagandis sensibus falli putant, ne fortè ipsi nimia Philosophiæ Gentium consecratione fallantur. Nam sententiam illam Iuliani, quam tantâ seueritate Augustinus & Synodus Arausica proscripsit, non aliud esse quam ipsissimam Philosophorum sententiam, quâ veras virtutes hominibus Deum verum ignorantibus tribuunt, quibus ipsam honestatem operum bonorum sectarentur, quamuis ad æternam vitam inutiles essent, nimis perspicuum est ex ijs quæ deduximus. Videant igitur Philosophiæ admiratores, ne in hac eorum doctrina asserenda etiam ipsi periclitantur. Vinculum, quo natura rationalis obstringitur Deo, vt illum solum diligat, neque quicquam nisi propter illum, à quo habet vt sit, incomparabiliter strictius est, quàm Gentilis Philosophia suspicari potuit. Vulnus quo cecidimus à Philosophis ignoratum fuit: longèque altius inflictum, quam nonnulli Theologi Christiani putant. Argumenta eorum pro virtutibus & operibus bonis infidelium Philosophica sunt, humana sunt, ratiunculis subnixa leuioribus, quàm vt eis Augustini, Prosperi, & antiquorum omnium gratiæ defensorum auctoritas cedat. Quorum hac in re tantus consensus est, vt S. Episcopus Rossensis gloriosusque Martyr dicat, esse sententiam omnium Patrum, etsi Scholastici dissentiant. Et hæcenus de virtutibus & operibus bonis infidelium. Nunc tempus est, vt quo pacto hæc omnia scopo nostro congruant ostendamus.

Art. 36.

CAPVT XVIII.

DECLARATVR EX ANTE DICTIS

à capite decimo quinto huc vsque quo sensu doctrina sancti Augustini de amissa boni faciendi & mali cauendi libertate, inductaque peccandi necessitate intelligi debeat.

QUOD vt liquidius constet, meminisse lectorem velim, nos in superioribus per multa capita doctrinam sancti Augustini velut certam indubitatamque protulisse, qua docebat naturam humanam peccato primi hominis ita violatam esse, & arbitrium voluntatis sub terrenarum rerum cupiditate depressum, vt libertas ad faciendum bonum & ad abstinendum à malo interierit, & loco libertatis peccandi necessitas consecuta sit. Quæ doctrina

A quamuis in Augustini scriptis ita manifesta sit, vt in oculos vel somnolentissimi lectoris irruat, verbaque sensum suum luculentissimè secum ferant, inuenta tamen est nonnulla tergiuersatio ab ijs qui difficulter sibi persuaderi sinunt, Philosopho, libertatem arbitrij ad bonum malumque prædicantes tantoperè in re naturali lumine quasi sibi perspectâ deuiasse. Quamobrem interpretationem, vel potiùs euerfionem doctrinæ ipsius, non ex lucubrationibus eius, sicut oportebat, sed ex ingenij sui viribus excogitarunt, qua dicant, iuxta Augustinum perijsse libertatem ad bonum, nempe pietatis atque religionis; non moralis honestatis: nisi fortè eatenus, quòd jam post peccatum solis arbitrij viribus totam legem moralium præceptorum implere non possit: perijsse libertatem abstinendi à peccato, inductamque peccandi necessitatem, quia non potest ante gratiam sine peccato mortali viuere, multò minùs absque omni peccato, sicut homini ante peccatum facile fuit. Ab ista recentiorum interpretatione vt Augustini doctrinam vindicarem, verum sensum eius illum esse diximus, quem planissimè verba præ se ferunt, hoc est, ita peccato perijsse libertatem arbitrij ad faciendum bonum, vt ante gratiam non solum non possit vniuersam legem moralis honestatis implere, sed nec vnâ quidem, nec vnum opus eius, ita scilicet, vt absque omni etiam alterius generis peccato impleatur: ita perijsse libertatem abstinendi à peccato, vt nec in vllò quidem opere omnis peccati culpam possit effugere: ita inductam esse peccandi necessitatem, vt in omni actu, quo legem sibi videtur vel seruare vel transgredi, reus alicujus peccati teneatur. Hunc sensum trium illorum capitum, de perdita boni faciendi malique vitandi libertate, inductaque consequenter peccandi necessitate, vt genuinum esse probarem, septem aut octo argumentorum classibus ex eiusdem sanctissimi Doctoris doctrina à capite decimo quinto huc vsque demonstrauimus nullum omnino opus, non solum pietatis æternæque vitæ meritorium, sed nec morali honestate bonum, siue non malum, sine gratia Saluatoris, imo sine fide posse fieri: cuius doctrinæ illustrandæ causâ longo illo circuitu de omnibus operibus & virtutibus infidelium tanquam peccatis & vitijs vsi sumus. Quæ si vera sunt sicut iuxta Augustini principia vera esse dubitare non sinimur, perspicue sequitur, omnem omnino libertatem arbitrij ad bonum morale faciendum ita perijsse, vt nullum omnino opus moraliter bonum sine vera proprièque dicta gratia possit facere, vt propterea quoque arbitrium ante gratiam illam non sit liberum à peccando abstinere, sed quòcunque se verterit hic & nunc in singulis actibus, quadam humanis viribus insolubili peccandi necessitate teneatur. Si enim non esset in voluntate necessitas peccandi in singulis actibus ante gratiam, profectò ante illam facere posset aliquem actum saltem moraliter bonum. Nam in moralibus non esse actus medios, qui neque boni sint, neque mali, in Augustini doctrina nulla controuersia est, qui ex finis illius, quem vera sapientia præ oculis habendum præcipit, absentia & præsentia malitiam quorumlibet officiorum bonitatemque metiri solet. Iam quid argumentorum aduersus istam doctrinam à recentioribus opponatur, expendendum est.

B

C

D

E

CAPVT XIX.

SOLVITVR ARGVMENTVM

primum ex Augustino, & ostenditur, quomodo juxta mentem etiam Scholasticorum libertas arbitrij in peccando cum peccandi necessitate consistat.

P RIMUM igitur argumentum ita formari potest: Si non est libertas abstinendi à peccato, sed peccandi necessitas in voluntate, jam peccatum non erit peccatum. Quod enim necessarium est hoc ipso non est peccatum, utpote quod voluntarium esse debet. Vnde Augustinus: *Vsq̃ue adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* Vbi per voluntarium non aliud quàm liberum intelligi debere, videtur manifestum. Ergo nec ex mente Augustini per peccatum peccandi necessitas adducta dici debet, utpote quæ repugnet voluntario siue libero.

Respondetur, hoc argumentum, sicut à Scholasticis intelligitur necessitas peccandi & libertas abstinendi, nullam omnino vim habet aduersus Augustini sententiam. Ipsi enim peccandi necessitatem vacant, qua quis ad hoc peccatum, quod hic & nunc perpetratur ita determinatur, ut ab eo abstinere non possit: libertatem autem dicunt, qua istud potest facere, & à faciendo abstinere. Hujusmodi autem faciendi necessitatem, neque tribuit libero arbitrio Augustinus, neque ad eo tollit hujusmodi libertatem abstinendi: sed hæc est necessitas, quam Augustinus peccato adnectam esse profitetur, quod liberum arbitrium ita rerum terrenarum cupiditate captiuum sit, antequam fide Creatoris charitateque liberetur, ut quoquoersum sese verterit, in genere necessè sit illud malè agere; sic tamen ut in singulari nullum peccatum ita necessario perpetret, quin ab eo, possit abstinere: sed ab illo abstinendo in aliud incidat, quod similiter aliud faciendo cauere potuisset. Hæc necessitas peccatum in genere duntaxat, non singula peccata in particulari respicit: nec illam liberæ voluntatis indifferentiam tollit, quam Scholastici recentiores postulant. Similem enim necessitatem omnes ponunt in Deo, Angelis, ac beatis hominibus respectu boni; & saniores etiam in demonibus damnatisque hominibus respectu mali: cum tamen singulos actus bonos Deus, Angeli, Beati que liberâ faciant voluntate, ac demones damnatique malos. Ita quippe faciunt & illi opus bonum, & isti malum, ut non solum non facere possint, sed etiam aliud alterius rationis facere. Quod si hoc Scholasticis ad saluandam ipsius Dei, & Angelorum, beatorumque hominum libertatem in singulis actibus abundè satis est, & juxta eorum principia satis esse debet, quæ nullo modo libertatem contrarietatis boni ac mali ad arbitrij aut actus eius libertatem; sed solummodo libertatem contradictionis ut necessariam postulant: coguntur etiam profiteri, arbitrium lapsorum hominum nullo modo in peccando definire esse liberum, quamuis generali quâdam peccandi necessitate vinciantur. Erit enim liberum quoad exercitium, ut loquuntur; necessitatum quoad specificationem.

Iam verò sic Augustinum reuera illam peccandi necessitatem intelligere, ex eo perspicuum

A est, quod ipse non rarò fateatur, vnum peccatum à peccatore posse alterius peccati perpetratione vitari, vnam tentationem alteri cedendo superari. Quæ de re ingenere dicit in libris de Ciuitate Dei: *Nonnunquam sanè apertissima vitia alijs vitijs vincuntur occultis, quæ putantur esse virtutes.* Et in libro de continentia de nonnullis dicit, quod continendo vel erroribus seruiunt, vel aliquas minores cupiditates ideo vincunt, ut alias expleat, quarum granditate vincuntur. Et in particulari ad singulos decedendo modos: quibus vitium incontinentiæ alio vitio superatur: *Quidam, inquit, quod mirum dictu videri potest, per incontinentiam se continent; velut si se mulier contineat à marito, quia hoc iurauit adultero: quidam per iniustitiam, &c. Item quidam continent decepti fide falsa, & vana sperantes, vana sectantes, in quibus sunt omnes heretici, quorum continentia vera esset, si esset & fides vera.* Et de Agonistis coronâ corruptibilem appetentibus: *Hæc, inquit, cupiditas vana, ac per hoc praua, vincit in eis & frenat alias cupiditates.* Et de Romanis gloriæ cupiditate mira perpetrantibus: *Isto vno vitio, id est, amore laudis, pecuniæ cupiditatem, & multa alia vitia comprimentes.* Et rursum: *Ceteras cupiditates huius vnus ingenti cupiditate prefferunt.* Et vtrumque simul tangens modum, quo vitium, vel iustitiâ, vel alio vitio superatur: *Quoniam reuera vitium est, (vili velle emere, & carò vendere) potest quisque adipisci eiusmodi iustitiâ, vel alicuius alterius vitij, quod huic contrarium est, incurrere pestilentiam, quâ huic resistat & vincat.* Cujusmodi sententiæ sancti Augustini tam crebræ, tam perspicuâ quotidianorum exemplorum luce firmatæ manifestissimè demonstrant, non ita doctrinam eius de peccandi necessitate capiendam, quasi hominem sine vlla omnino indifferentia ad hoc vel istud peccatum percelli velit: sed ita tantum, ut in genere quocunque sese concupiscentiarum suarum feruus verterit, peccatum euadere non possit. Talis enim animus, *indefinenter seruit temporalibus desiderijs.* Et ut alibi dicit, *malitiæ qualitate siue huc, siue illuc moueatur, malè mouetur.*

Ex quibus August. principijs & illud intelligitur, quo pacto consuetudines radicatae, ut supra vidimus, peccandi necessitatem vocet. Non enim sic intelligi debet, quasi determinatè nullâ relictâ exercitij indifferentiâ ex consuetudine peccatum perpetret; sed ita tantum, ut quemadmodum qui per originalis peccati plagam illâ generali & humanis viribus indelebili creaturæ cupiditate possessus est, necessario peccat aliquo cupiditatis actu, nisi illa inspirata cælitus Creatoris charitate superetur; ita qui certi vitij cupiditate per consuetudinem inolitam radicatâ detinetur, tentatione pulsatur, aliquo istius vitij actu ex necessitate cadat, nisi alio potentiori cupiditatis alterius retinaculo teneatur. Casus tamen ille in ista vitij inoliti specie mille modis variari potest. Sic enim superbi & humanæ laudis auidi ex eiusdem vitij cupiditate & loquuntur & silent; se iactant, deprimuntque; honores ambiunt, & aspernantur; ieiunant, & comedunt; cum in omnibus idem appetitus excellentiæ assequenda, vel timor amittendæ dominetur.

Lib. 11. de Ciuit. c. 26.

Lib. de cont. c. 13.

Cap. 13.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Lib. 1. de Ciuit. c. 12.

Lib. 11. de Trinit. c. 13.

Frag. 3. Ser. q. 18. super Exod.

CAPVT XX.

DECLARATVR QVOMODO
nunc sit liberum à peccato abstinere iuxta
mentem Scholasticorum, et si hoc negare vi-
deatur Augustinus.

HINC vltèriùs & illud liquet, quo pacto
nihil Scholasticis repugnet id quod sæ-
pissimè Augustinus dicit, nunc post la-
plum primi hominis, non esse liberum à peccato ab-
stinere: ac definitionem peccati, qua dicitur esse
voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia ve-
tat, & vnde liberum est abstinere, se tantum de pec-
cato primi hominis, seu de peccato quod non est
pœna peccati, intelligere. Qua de re testimonia
eius multa in præcedentibus dedimus. Nam ista
& similia non sic intelligit Augustinus, quasi
nunc non possit quoquo modo ab illo peccato,
quod hinc & nunc facit, abstinere, nempe aliud
vel eiusdem generis vel alterius perpetrando,
quod multis eius testimonijs & exemplis jam fal-
sum esse declarauimus: sed ita intelligit, non esse
liberum abstinere, vt nec illius nec alterius pec-
cati, siue leuioris, siue grauioris, in abstinendo
sit reus. Parui enim momenti est Augustino li-
bertas illa exercitij seu indifferentia abstinendi
Philosophica, quâ vnum peccatum in aliud ir-
ruendo fugitur. Sed de illa libertate loquitur,
qua sic abstineri à peccato potest, vt peccatum
sine peccato superetur, atque ita sequatur vera
peccati victoria, qua verè victor peccati, non à
peccato victus dici queat. Nam ex isto doctri-
næ & intelligentiæ fonte nascitur, quod Aug.
peccatum nunquam victum esse sentiat, nisi Dei
amore, non aliâ prauâ cupiditate vincatur. Nam
cùm dixisset, vt jam vidimus, quod nonnunquam
apertissima vitia alijs vitijs vincantur occultis,
subtexit illic: *Tunc itaque victa vitia deputanda
sunt, cùm Dei amore vincuntur.* Et alibi exponens,
quid sit non intrare in tentationem, hoc est, absti-
nere à peccato, cuius tentatione pulsatur: *Non
intrat inquit, in tentationem, si voluntate bonâ vin-
cat concupiscentiam malam.* Nimirum iuxta illud
Apostolicum: *Noli vinci à malo, sed vince in bono
malum.* Si quis enim concupiscentiam malam aliâ
voluntate mala vicerit, jam in tentationem in-
trauit, neque victor mali, sed à malo victus erit,
vnde in eodem illo loco vbi de libertate absti-
nendi à peccato & resistendi malæ cupiditati
differit, non semel indicat se de tali resistendi &
abstinendi potestate loqui, qua peccatum bonâ
voluntate, nulla alia peccati cupiditate reprimat-
ur. *Quisquis, inquit, sciens peccat, si potest cogenti
ad peccatum SINE PECCATO resistere, nec tamen
facit, utique volens peccat.* Et rursum: *Qui verò co-
genti cupiditati bonâ voluntate resistere non potest, &
ideo facit contra præcepta iustitiæ, iam hoc ita pecca-
tum est, vt sit etiam pœna peccati.* Ecce sine alio
peccato, bonâque voluntate concupiscentiæ resi-
stendum esse docet; vt quis cupiditate suâ non
coactus, sed liber in abstinendo esse dicatur.

Hæc igitur consequenter etiam ratio est, cur
nunquam verè seu veraciter tentationem peccati
superari tradat, nisi quando non alterius cupi-
ditatis sed iustitiæ delectatione superatur. Neque
id sit veraciter (scilicet vitia vincuntur) atque sin-
ceriter, nisi vera dilectione iustitiæ. Hæc est autem
in fide Christi. Et alibi: *Probat non regnare con-*

A cupiscentia, dum iustitiæ delectatione vincente non
sunt mala. Et in sermone de Natali sancti Vin-
centij: *Quisquis viribus suis hoc se posse præsumpse-* *Serm. 8. in 2*
rit, et si videtur vincere patientiâ, vincitur à super-ter Parisi.
bia. Benè vincere, hoc est, vniuersas machinas vini-
cere, &c. Quando ergo vincit, nisi cùm dicit: *In Do-*
mino laudabitur anima mea. Si hoc est, benè, vera-
citer, sinceriter vitium vincere, iustitiæ delecta-
tione vniuersas machinas vincere, profectò, hoc
est, iuxta S. Augustinum peccato resistere, & à
peccato abstinere, iustitiæ delectatione, bonâque
voluntate resistere & abstinere. Alioquin peccato
non resistitur; sed ceditur; non abstinetur, sed
committitur, si non istud, certè aliud, quod ex
eadem concupiscentiæ prementis instantisque
importunitate proficiscitur.

Ex quibus admodum sanè perspicuum est, nul-
lam Scholasticis ansam querimoniæ per illam
peccandi necessitatem, sublatamque abstinendi
libertatem, quam August. docuit esse datam, quo
minùs illam exercitij seu contradictionis liberta-
tem singulis peccatis perpetrandis, quam ipsi ad
veram arbitrij libertatem satis esse putant, sal-
uam habeant. Hoc tamen ingenuè fateor me in
vniuersis Augustini monumentis nondum inue-
nisse, quod peccata, quæ ante gratiam per con-
cupiscentiæ nobis inspersæ conspersæque neces-
sitate committuntur, idcirco nobis libera sint,
quia possumus vnum peccatum alterius cupidita-
te superare, aut hoc vel istud quadam indifferen-
tia contradictionis omittere, & aliud facere.
Aliam ista Philosophiam quàm Augustini sa-
piunt. Quæ libertas contradictionis si cui ad in-
telligendam eius doctrinam de peccatorum li-
bertate, conjunctaque peccandi necessitate suffi-
cere videatur, equidem per me licet. Non enim
huiusmodi indifferentiam à peccatis lapsorum
hominum ex necessitate commissis excludit Au-
gustinus; quamuis, vt verum dicam, nec eam in
vllis, quod sciam, lucubrationibus sollicitè
quærat aut postulet, aut sub nomine libertatis
arbitrij ad peccata facienda vel commemoran-
dam putet. Vt propter ea non immeritò adhuc
inquiri possit, vtrum August. ita intelligat reue-
ra, quemadmodum diximus huiusmodi loca sua,
quibus dicit peccatum ita esse voluntarium, vt a lib de vñ
nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Item *Rel. c. 14.*
nusquam nisi in voluntate esse peccatum. Nam in *b Lib. de*
huiusmodi verbis voluntas opponitur necessitati *duabus ani-*
sicut patet iisdem locis citatis, quando adijcit: *mab. c. 10.*

Quod autem homini à peruerso Angelo persuasum di- *Lib. de vñ*
citur, etiam ad hoc vtrique voluntate consensit. Nam *Relig.*
si necessitate id fecisset, nullo peccati crimine teneretur.
Vt proinde voluntas non sit aliud quàm li-
bertas, ipsomet Augustino dicente: *Quamquam* *Lib. de dua-*
si liberum non sit abstinere, (scilicet à peccato) bus animab.
non est voluntas. Ratio dubitandi est, quod Au- *c. 11.*
gustinus expressit verbis sepiùs doceat, nunc
non esse liberum abstinere à peccato, imo pecca-
ta nunc non committi voluntate, sed necessitate: *Lib. de pers.*
Iam pœnalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit ne- *inst. c. 4.*
cessitatem, quæ tamen peccata si primus homo,
vt audiuius, necessitate fecisset, nullo, inquit,
peccati crimine teneretur. Nam quare magis pri-
mus homo per illam necessitatem fuisset excusa-
tus, quam posterius eius, si talis peccandi neces-
sitas indifferentiam exercitij non excludit.

CAPVT XXI.

EADEM AVGVSTINI LOCA
exponuntur aliter juxta genuinam eius sen-
tentiam.

QVAMOBREM quia nonnullis gratum futurum arbitror, verum Augustini sensum intelligere, eumque non modo non repugnare Scholasticorum principiis, sed neque suis, operapretium erit istorum locorum satis difficilem intelligentiam & à recentiorum sensibus paulò remotiorem paucis, Deo iuvante, patefacere. Sciendum est igitur, voluntatem atque necessitatem in istis Augustini & alijs plerisque locis longè aliter quàm à Scholasticis vsurpari. Hi enim non aliam intelligunt voluntatem (loquendo non de potentia, sed de motu eius) & voluntarium, quàm vel motum generaliter qui à potentia voluntatis profiscitur, qualis est & amor beatificus; vel certè motum quem perfectè voluntarium vocant, hoc est, phrasi in scholis vsitatà, liberum seu indifferentem ut fiat vel non fiat positus omnibus ad agendum necessarijs: cui oppositum intelligunt necessarium, seu id quod ad vnum tantum determinatum est. Neutrum istorum ab Augustino in istis vocabulis intelligi solet. Voluntas enim ab eo peculiari phrasi vsurpatur pro motu voluntatis illo, qui nullà coactione non solum physicà, quæ respectu voluntatis impossibilis est, sed neque morali à potentia voluntatis profiscitur, siue motus ille positus omnibus indifferentem ab ea, siue ad vnam partem determinatè fluat. Motus verò qui sic coactè à voluntate nascitur, siue terrente metu mali, siue concupiscentià stimulante, vocatur ab Aug. necessarius, & necessitas ipse metus aut cupiditas quæ exprimitur; siue interim motus ille singularis ita fiat à voluntate, ut alio metu aut cupiditate vitari possit, siue nō possit. Hæc acceptio respondet vocibus illis à voluntate deductis, quibus dicitur aliquis volens aut nolens aliquid facere. Nolens aliquid facit, qui inuitus, aut coactus, aut necessitate id facit: volens è contrario, qui sponte nullo intrinsecus contra voluntatis inclinationem impellente. Hinc enim iste motus, voluntas, illa necessitas seu necessarius, id est, coactus dicitur. Hoc enim Augustino est necessarium, ut latè infra declarabimus, quod sit nolentibus nobis, siue absolutè, siue secundum quid; ut respectu voluntatis non aliud Augustino sit necessitas, quàm coactio. Sed ipsum Augustinum se explicantem audiamus, quod nisi fecisset, haud scio an quisquam nunc sensum eius de voluntate & libertate, quæ solum primum Adam peccatum perpetratum esse tradidit, assequeretur. Sic ergo loquitur in eodem loco, ubi, non

*Vide lib. 6. de grat. Christi saluato-
ris c. 6. & 7.*

Lib. de duabus animabus. cap. 10.

Ibid.

nisi voluntate peccari dixerat: definitur itaque voluntas isto modo: *Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid vel non amittendum vel adipiscendum.* Hæc definitione certissimum est, non omnem omnino voluntatis motum esse comprehensum. Quisquis enim timore compulsus aliquid facit, non facit hoc nullo cogente, & consequenter non voluntate seu volens phrasi Augustini, seu necessitate, hoc est nolens, inuitus, & coactus facit. Sic enim ipse subrexit: *Cur ergo ita tunc (cùm essem Manichæus) definire non possem?*

A An erat difficile videre inuitum volenti esse contrarium, ita, ut contrarium sinistrum dextro esse dicimus, non ut nigrum albo? Nam eadem res simul & nigra & alba esse non potest: Duorum autem in medio quisque positus ad alterum sinister est, ad alterum dexter: simul quidem virumque unus homo potest, sed simul utrumque ad vnum hominem nullo modo potest: ita inuitus & volens simul esse quidem unus animus potest, sed vnum atque idem nolle simul & velle non potest. Quibus in verbis inuitus seu coactus dicitur, non qui nullo modo vult aliquid, ut cùm inuitus occiditur, aut deicitur, aut propellitur; sed is qui vult aliquo modo & facit, etsi inuitus velit & faciat. Declarat hoc ipsum luculentissimè subnectendo:

B Cùm enim quisque inuitus aliquid facit, si eum roges, *Ibid.* *utrum id facere velit, nolle se dicit. Item, si roges, utrum id velit non facere, velle responder.* Ita inuitum ad faciendum, ad non faciendum autem volentem reperies: id est enim vnum animum vno tempore habere utrumque sed aliud atque aliud ad singula referentem. Etiam ostendens quo pacto ista ad illustrandam propositam definitionem voluntatis, à qua quis volens, seu voluntarius, seu non inuitus dicitur, faciant: *Cur, inquit, hæc dico? Quia si rursum queramus, quam ob causam id inuitus faciat, cogi se dicit. Nam & omnis inuitus faciens cogitur, & omnis qui cogitur, si facit, non nisi inuitus facit. Restat igitur ut volens à cogente sit liber, etiamsi se quispiam cogi putet. Et hoc enim modo omnis qui volens facit non cogitur, & omnis qui non cogitur aut volens facit, aut non facit.* Ex quibus mox tanquam rem suà luce clarissimam conficit, rectissimè à se definitam esse voluntatem, quod sit *motus animi cogente nullo ad aliquid vel non amittendum vel adipiscendum.* Ex quo manifestum est, ab illo motu voluntatis, quam Augustinus voluntatem vocat, & vnde dicitur ab ipso voluntarium omnem omnino coactionem, siue metus, siue cupiditatis abesse, quia non minus aliquid efficitur inuitus cupiditate, quàm metu. Hinc est enim quod Augustinus nonnunquam dicit, quosdam, *odisse quia consentiunt concupiscentiæ, sibi que displicere, quod decernunt & faciunt malum: à quibusdam, mentibus atque flentibus, concupiscentiæ consentiri.* Et de seipso cupiditati concubitus seruiente: *Ex magna parte id patiebar inuitus, quod faciebam volens.* Voluntas igitur apud Augustinum nemini competit, qui aliquid concupiscentiæ vel metu premente inuitus facit; sed est motus animi, cogente nullo. Quod ipse declarat in Retractionibus, id exponens, quod illà definitione cogitauerat. *Quod propterea dictum est, inquit, ut hæc definitione volens à nolente discernetur.*

*lib. 1. de
nup. c. 28.
Serm. 45. de
temp. c. 1.
Lib. 8. Con-
fess. cap. 5.*

*lib. 1. Re-
tract. c. 15.*

Hinc est quod talis voluntas in Augustini doctrina prorsus eadem sit, quæ libertas seu voluntas libera: vsque adeo ut voluntas tali sensu, & libertas seu libera voluntas Augustino sint Synonyma. Pater hoc perspicuè ex eo, quod cùm Aug. in peccati definitione posuisset voluntatem seu volitionem ut genus definiti, & postea subiecis-
E set, vnde liberum est abstinere, hoc est, quod non cogimur inuiti facere, statim corrigit se, & postremam istam partem superfluum esse testatur: *Quaquam si liberum non sit, non est voluntas; sed malui crassius quàm scrupulosius definire? Nimirum quia si non est nobis liberum abstinere, hoc est, si cogimur facere, jam non est motus animi cogente nullo, & proinde non est voluntas.* Et in Retractionibus voluntatem explicans: *Qui primi in paradiso fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc est, libera voluntate peccando: quia & scientes contra præceptum fecerunt, &*

Ibid.

ille tentator suavit ut hoc fieret non coegit. Quibus ver-
bis ostendit, primos parentes voluntate, id est,
non inuitos, sed sponte, & liberâ voluntate,
quia videlicet nullo cogente, peccauisse. Ex quo
fit ut huiusmodi voluntatem in libro de Spiritu
& Littera, plenum & liberam voluntatem: alte-
ram verò, qua quis inuitus aliquid facit, extor-
tam vocet.

Hinc fit consequenter, ut nisi voluntas non
tantum à metu, sed etiam in primis à concupis-
centiâ seruitute liberam sit, motum voluntatis,
quo seruitur concupiscentiâ, nec liberam vo-
luntatem, imo nec voluntatem Augustinus ap-
pellandum esse velit: Nam quando tale est pecca-
tum, ut idem sit & pœna peccati, quantum est quod
valet voluntas sub dominante cupiditate, nisi fortè si
pia est, ut oret auxilium? In tantum enim libera est,
scilicet à dominatu cupiditatis, quia in tantum li-
berata est, & in tantum appellatur voluntas, alioquin
tutius cupiditas, quàm voluntas propriè nuncupanda
est. Nimirum cupiditas Augustino est omnis vo-
luntatis motus, qui ex concupiscentia boni
cuiuscunque temporalis adipiscendi vel retinen-
di à potentia voluntatis proficiscitur; voluntas
verò solus ille motus, qui à cogente cupiditate
vel metu inde pullulante sit liber; qui hac de
causa, libera voluntas dicitur.

Ex quo primitiua quoque causa intelligitur,
cur charitas ab Augustino libertas dicatur, quia
scilicet illa sola liberat voluntatem à concupis-
centia dominante: itemque cur libertas Augu-
stino respiciat ut terminum à quo concupiscen-
tiam, sicut infra latè deducetur, quia ab illius
seruitute voluntas liberatur, ut habeat actum
seruiendi Deo in sua potestate. Hoc est enim esse
liberum, habere actum in sua potestate. Hæc
aliaque plura ab illo principio pendent, quod
iuxta Augustinum, nisi sit, motus animi cogente
nullo, & consequenter à concupiscentia ad pec-
candum cogente liber, nec voluntas, nec libera
voluntas dici possit. Necesse est enim ut volens,
inquit ipse, hoc est, voluntarius, à cogente sit
liber.

Ex his jam intelligitur sensus illius definitio-
nis, qua peccatum ab Augustino definitur esse,
voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat,
& unde liberum est abstinere. Cum enim volun-
tas in illo loco significet aliud nisi, motum animi
cogente nulla, id est, motum à metu & omni cupi-
ditate stimulante ac dominante liberum, sicut
iam exponentem audiuius, apertissimum est,
non omne peccatum hæc definitione comprehen-
di. Omnia quippe peccata, quæ vel ex ignoran-
tia vel ex concupiscentia committuntur, exclusa
sunt. Voluntas enim ab illis pœnis non est libera,
nec est liberum ab illis peccatis abstinere ante
gratiam; quia non sunt per motum animi cogente
nullo, prodeuntem. Neque nos incertis ratioci-
nationibus hoc colligimus, sed ipse Augustinus
hoc expressè docet. Nam hoc sibi vult illa quam
protulimus, expositio definitionis voluntatis:

Quod propterea dictum est, ut hæc definitione volens à
nolente discernetur, & sic ad illos referretur in-
tentio, qui primi in paradiso fuerunt humano generi
origo mali, nullo cogente, peccando, hoc est, libera vo-
luntate peccando, quia & scientes contra præceptum
fecerunt, & ille tentator suavit ut hoc fieret, non coegit,
hoc est, ideo liberâ voluntate peccarunt, quia
& ignorantia & concupiscentia cogente carue-
runt, per quarum utramque mox dicit nolendo pec-
cari, quia qui sic peccat non suâ sponte, aut pro-
pria liberaque incitatus voluntate delinquit. Et

apertissimè paulò post de peccati definitione, quæ
requirit ut sit liberum abstinere, sic subiungit, Pro-
pterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo
peccatum est, non quod est etiam pœna peccati, sci-
licet ratione ignorantia vel concupiscentia, ex
quibus juxta superius disputata omnia pecca-
ta lapsorum hominum perpetrantur. Et ratio-
nem peccata non liberâ voluntate, sed po-
tius concupiscentia seruiente perpetrantur:
Nam, inquit, quando tale est ut idem sit & pœna pec-
cati, quantum est quod valet voluntas sub dominante
cupiditate, nisi fortè, si pia est, ut oret auxilium? In
tantum enim libera est, quia in tantum libera est, &c.
Et euidentissimè in libris contra Iulianum, qui il-
la sancti Doctoris definitione abutebatur, ut con-
ficeret, omne peccatum ejusmodi esse debere, ut
inde sit liberum abstinere, & ita nullum peccatum
ignorantia vel concupiscentia necessitate com-
mitti: Ipse est Adam, inquit, quem nostra illa defi-
nitio quæ tibi placuit intuebatur, cum dicerem: Pec-
catum est voluntas retinendi vel consequendi quod ius-
titia vetat, & unde liberum est abstinere. Adam
quippe omnino quando peccauit nihil in se habebat ma-
li, quo nolens, id est, inuitus, vrgeretur ad operan-
dum malum, & propter quod diceret: Non quod volo
facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Ac per
hoc id egit, quod iustitia vetat, & unde illi liberum
fuerat abstinere. Anigitur illa definitio peccatis
post lapsum perpetratis conuenire non potest?
Audi ipsum: Nunc ei qui dicit: quod nolo malum,
hoc ago, id est, ei qui concupiscentia subiugatus
est, abstinere inde liberum non est. Ac per hoc tria ista
discernas & scias, aliud esse peccatum, aliud pœnam
peccati, aliud utrumque. Quæ clarissimè docent id
quod in Retractionibus dixit, solum id quod
peccatum est, non pœna peccati, hoc est, quod
purâ liberâque neque concupiscentia, neque
ignorantia subiugatâ voluntate committitur,
hæc definitione descriptum. Quam doctrinam
sexies aut septies in iisdem illis libris contra
illum Iuliani conatum repetit. Loca superius
allegata sunt, neque hæc cum fastidio repeti de-
bent.

Iuxta hanc igitur doctrinam, qua solum pri-
mum hominis, peccatum voluntate, id est, liberâ
voluntate, seu nullo cogente perpetratum esse
docet, ita ut ei omnino liberum esset abstinere,
etiam alia similia loca intelligi debent, & in pri-
mis ille celeberrimus, quem objecimus ex libris
de vera religione: Vsq; adeo peccatum voluntarium
malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit volun-
tarium. Accipit enim voluntarium prout à volun-
tate, hoc est, ab illo animi motu, qui nullo co-
gente profluit, seu à libera voluntate, iuxta phra-
sim Augustini, nominatur: ut proinde non nisi
primi hominis peccato, quod simpliciter pecca-
tum & non pœna peccati fuit, tale voluntarium
competat. Fuit enim uti peccatum propriè di-
ctum, ita etiam strictissimè dictâ voluntate, hoc
est, ab ignorantia & cupiditatis cogentis visco-
liberrimâ voluntarium. Cuiusmodi voluntate
nisi consensus Adami esset voluntarius, sed id ne-
cessitate fecisset, ut ait Augustinus, nullo peccati
crimine teneretur; nempe peccati propriè dicti,
quod non esset pœna peccati. Quanquam etiam
intelligi posset, nullo omnino peccati crimine,
etiam illius quod peccati pœna esset, futurum
fuisse reum. Quod quomodo verum sit, quando
de pura natura disputabimus, dicturi sumus.

Sed mira sine dubio falsaque videretur hæc
recentioribus interpretatio de peccato propriè
dicto & liberâ voluntate, nisi ipse Augustinus

ibid.

Lib. i. oper. imperf. 40

Sup. c. 9. & 10. huius libri

Cap. 14

Lib. 1. de Retract. c. 13. *Ex lib. 3. de lib. arb.* c. 18. *Lib. de duabus animab.* c. 10. *Lib. 1. Retract.* c. 15. *Ibid.* *Cap. 13.* *Cap. 15.*

eam præformasset. Nam illa ipsa sua verba explicans in libris Retractionum: *Potest, inquit, videri falsa hæc definitio, peccati tam voluntarij, sed si diligenter discutiatur, inuenietur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati, sicut superius ostendi, cum quædam commemorarem ex libro tertio de libero arbitrio. Verba verò ad quæ commemorata respicit, postquam multa peccata protulisset, quæ supplicia peccatorum sunt, nec liberâ voluntate, sed ignorantia concupiscentiaque necessitate committuntur, ista sunt: Non posse à libidinosis operibus temperare, non natura instituti hominis, sed pœna peccati est. Cum autem de libera voluntate rectè faciendi loquimur, de illa scilicet in qua homo factus est, loquimur.*

Eodem prorsus modo & alia eius verba, & quotquot similia contra Manichæos protulit, exponi debent; ut illa, quibus in libro de duabus animabus dixit: *Nusquam scilicet nisi in voluntate esse peccatum.* Nam & istic voluntas strictè sumitur pro motu libero à cogente, sicut contra Manichæos de origine peccati, id est, primo peccato disputantibus sumi debuit. Ut proinde nulli, nisi primo peccato & istud competat, quod liberrima voluntate commissum est. Audi & hic Augustinum, qui illud ipsum de istis verbis tradit: *Peccatum, inquit, quod nusquam est nisi in voluntate, illud præcipue intelligendum est, quod iusta damnatio consecuta est, id est, Adami. Cur autem præcipue dicat, ipsemet rationem reddit, quia & illud peccatum quo consentitur peccati concupiscentia non nisi voluntate committitur. Ita quidem; sed hoc duabus ex causis sine præiudicio prædictorum verum esse intelligi debet; primo, quia talis voluntas ex origine illius liberrimæ propriæque dictæ voluntatis nata est, juxta id quod subiicit: Quod si quisquam dicit, etiam ipsam cupiditatem nihil aliud esse quam voluntatem, sed vitiosam, peccatque, id est, concupiscentia fertientem; non resistendum est, nec de verbis, cum res constat, controuersia facienda est. Sic enim ostenditur, sine voluntate nullum esse peccatum, siue in opere, siue in origine. Illa igitur cupiditas etiam voluntas dicitur, quia ex origine liberæ voluntatis profecta est. Vnde & paruulorum peccatorum ibidem dicit, nusquam esse potuisse nisi in voluntate, quâ voluntate commissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio. Et alibi dicit, illorum peccatum esse voluntarium, quia ex prima hominis malâ voluntate contractum. Secundò, quia voluntas sæpè ab ipso quoque Augustino latius vsurpatur, hoc est, non solum pro illo liberrimo voluntatis motu, qui nullo cogente à potentia fuit; sed pro quolibet, etiam illo, quo siue timori cogenti, siue dominantis concupiscentia seruimus, quæ vsurpatione nunc recentioribus vsitata est. Hinc in eodem illo Retractionum loco, quo solum primum peccatum se voluntarium appellasse declarauerat, statim addit: *Quamuis & illa quæ non immerito, non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possunt sine voluntate committi. Vbi (non omnino) significat aliquod adesse genus voluntatis, etsi non illud quo propriè primum peccatum vocauerat voluntarium. In ignorantibus enim adest voluntas facti non peccati: in seruientibus concupiscentia, adest voluntas per impetum dominantis cupiditatis extorta. Quoniam & ille qui peccat ignorans, voluntate vtrique facit, quod cum faciendum non sit, putat esse faciendum. Quia voluit enim fecit, etiamsi non quia voluit peccauit. Et ille, qui concupis-**

A cente aduersus spiritum carne, non ea quæ vult facit, si vincitur, concupiscentia consentit volens; & in eo non facit nisi quod vult, liber scilicet iustitia, seruusque peccati. Hinc vtrumque genus voluntatis & illius quæ propriè voluntas dicitur, quæque caret quisquis inuitus seu nolens aliquid facit, & illius quæ propriè cupiditas nuncupatur, simul iungit in libro de Spiritu & littera: *Neque enim dici solet quispiam voluntate fecisse, si quid fecit inuitus: ecce primum genus voluntatis propriæ dictæ, qua primi hominis peccatum voluntarium fuit ita ut ei liberum esset abstinere. Quamquam si subtilius aduertamus, etiam quod quisque inuitus facere cogitur, si facit, voluntate facit. Sed quia malit aliud, ideo inuitus, hoc est, nolens facere dicitur. Malo quippe aliquo (siue metus, siue cupiditatis, quæ non exiguum est creaturæ rationalis malum) facere compellitur, quod volens à se evitare, vel à se remouere, facit quod cogitur, ecce secundum genus voluntatis, quâ quis timori aut cupiditati compellenti cedit & seruit: Et vtramque copulans: *Ac per hoc si facit (is qui cogitur) non quidem plena & libera voluntate, sed tamen non facit nisi voluntate.**

C Quod si quis fortè miretur, cur Augustinus ita locutus fuerit, ut omne peccatum voluntate committi, & vsque adeo voluntarium esse dixerit, ut si non sit voluntarium nullo modo peccatum sit: & tamen mox hanc generalem regulam de solo peccato, quod non est pœna peccati, hoc est, de solo primo peccato, intelligendam velit; scire debet in illis locis eum cum Manichæis de mali origine, hoc est, de primo malo disputasse, quod omnium malorum causa est, quibus atteritur genus humanum. Hoc Manichæi dicebant esse substantiam ab æterno malam; Augustinus liberam hominis voluntatem. Itaque cogebatur altius assurgere, quam ad causam illam, ex qua nota nobis peccata perpetrantur. Nam & Augustinus & Manichæi satis aduertebant ea, ex lege peccati, hoc est, ex pruriente molestissimaque rerum temporalium concupiscentia, seu libidine, seu cupiditate proficisci; quam esse peccati antecedentis pœnam, hoc ipso satis liquet, quod eam inuiti nolentesque pateremur. Talis enim animi dissipatio & molestia ostendebat non naturam mentis alienam, inquit Augustinus de se, sed pœnam fessæ cap. 10. meæ. Et ideo non iam ego operabar illam, sed quod habitabat in me peccatum, de supplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam. Ne igitur frustra de illis pœnalibus peccatis tēpus tereretur, quæ Manichæi ex lege quidem peccati, sed tanquam ex natura mala nobis congenita pullulare fatebantur, necessariò veniendum erat ad primum peccatum velut originem cæterorum pœnalium peccatorum, quod nullâ tali lege in membris præcedente, purâ voluntatis libertate perpetratum fuerat: & ideo purè simpliciterque peccatum, non pœna peccati dicebatur. Hanc ipsemet Augustinus causam suarum locationum ac definitionum voluntatis & peccati reddit, cum Iulianus omne peccatum liberâ voluntate committi debere, & ab eo abstinere liberum esse, contendere: *Hic peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. De hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur; qualè commissum est à primo homine ante omnes homines malum, sed tu aut non potes intelligere, aut non vis.*

E Ex his jam satis superque liquet, quantopere in percipienda genuina Augustini mente fallantur, qui cum audiunt, omne peccatum voluntate & liberâ voluntate, seu libertate, non necessitate

Cap. 13.

Lib. de spir.
c. 31.Lib. 8. Con.
cap. 10.Lib. 1. oper.
imperf. cont.
Iul. f. 37.

commiti; itemque debere, *voluntarium* non necessarium; & esse debere *liberum* ob eo abstinere, putant illis phrasibus suas cogitationes de illa exercitij seu contradictionis libertate stabiliri, qua quis peccatum hîc & nunc possit facere & vitare, committere & ab eo saltem aliud perpetrando abstinere; reiique necessitatem illam, qua quis ad peccatum istud singulare hîc & nunc perpetrandum determinatur. Nam quamvis verum sit, semper huiusmodi libertatem seu indifferentiam adesse, ut supra ex Aug. mente declarauimus, & abesse quoque huiusmodi necessitatem: non tamen August. non solum in istis locis, sed nec vnquam, quodd sciam, in scriptis suis talem libertatem vel oppositam necessitatem nomine libertatis aut necessitatis destruentis libertatem vocat. Sed voluntas, seu libera voluntas, seu libertas in illis locis ista illa libertas antonomastica, de qua tam multa isto capite diximus, & infra dicturi sumus, motus videlicet voluntatis ab ignorantia & cupiditatis visco liberata, quem potentia voluntatis pro suo liberrimo nutu elicit, & quoquo versum siue ad bonum siue ad malum flectere potest, sicut Adamus potuit.

Vide lib. 6. de gra. Christi Saluato. ubi tractatur de natura libertatis & lib. arb.

Vnde motum istum in malum flectendo peccauit peccatum propriè dictum, quod nullo pacto supplicium alterius fuit. Talis voluntatis motus ante fidem nullus omnino in hominibus reperitur, ideoque non adest eis libertas ista phrasi, sed sub cupiditate captiuitas ad alteram partem, videlicet ad perpetrandum dumtaxat malum: quæ captiuitas eadem est cum illa iam dicta necessitate atque coactione, à qua dicuntur peccata, quæ sunt ab infidelibus ut cupiditatis vrgentis cogentisque, *necessaria non voluntaria*; & propterea consequenter non est eis liberum à peccato abstinere, non quasi non esset eis liberum, peccatum quod faciunt alterius peccati perperatione vitare, quod fieri ab eis posse diximus; sed quia non est eis illa libertas voluntatis, quæ propriè Augustini, & Scripturæ, & Ecclesiæ phrasi libertas dicitur, qua sese scilicet à visco cupiditatis expediant, & in veri boni dilectionem transferans, qua sola liberum fit à peccatis abstinere. Et hæc de August. mente satis.

CAPVT XXII.

SOLVITVR OBIECTIO DE potestate vitandi peccata. Fusè quæ peccata & quâ libertate vitari possunt, quæ non: quanam ex imbecillitate vitandi peccata esse desinant, quæ non.

HÆc si perseperis, non inuenies etiam in illis locis magnam difficultatem, quæ contra peccandi necessitatem, sublatamque abstinendi à peccato libertatem, quas Augustinus docet, alicui opponi posse viderentur. Tradit enim sæpè Augustinus, omne peccatum posse vitari, & nisi vitari posse, jam non esse peccatum. Hoc autem directè repugnare videtur illi peccandi necessitati, qua iuxta eundem sanctum Doctorem potestatem abstinendi à peccato sublatam esse contendimus. Augustini loca, quibus illam vitandi peccati inseparabilem potestatem statuit, plura sunt, & præ cæteris ille ex libris de libero arbitrio; ubi

A cum scrupulosissimè peccati causam exquireret, opponeretque sibi: *An fortè violenta est, illa causa peccati & cogit inuitum? Quod maximè propter illam peccandi necessitatem dictum est, quam ex ignorantia concupiscentiaque adductam esse constituimus, generalissimè de peccati causis quibuscunque definit, Quæcunque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei cedatur: si autem potest, non ei cedatur, & non peccabitur. An fortè fallit incautum? ergo caueat, ne fallatur. Antanta fallacia est, ut caueri omnino non possit? si ita est, nulla ergo peccata sunt. Quis enim peccat in eo quod caueri nullo modo potest? Peccatur autem, caueri igitur potest. Quæ verba sua tanquam vera alibi Augustinus agnoscit: & cum sibi proposuisset: Potest ergo ei causa, quæcunque illa est, resisti? Respondet: Potest planè. Et in libro de perfectione iustitiæ, cum sæpè Celestius Augustinum velut ad exploratam absurditatem adigere niteretur, quodd omne peccatum aut vitari posset, aut peccatum non esset, respondet ei identidem Augustinus posse vitari. Fieri ergo non potest, ut necessitate peccetur, aut ut à peccato non sit liberum abstinere.*

C Respondetur, si mentem Scholasticorum de potestate vitandi peccatum, ut peccatum esse possit, sequi volumus, ista loca nihil omnino stringere. Putant enim ad libertatem arbitrij in peccando, & ad potestatem vitandi peccati, ne propter impossibilitatem vitandi, peccatum esse desinat, satis esse, ut quolibet in singulari possit siue bonâ siue aliâ malâ voluntate vitari: quemadmodum ut bona sint Angelorum bonorum opera, malorumque mala, satis esse iudicant, ut singula possint prætermittere, quamvis nec hi propterea bonum possint, nec illi malum facere. Libertas enim exercitij seu indifferentia contradictionis, sicut eis ad arbitrij libertatem, ita etiam ad peccati vitandi potestatem satis est. Solutio ista facilis est, & pro tuenda Augustini doctrina contra Scholasticorum argumenta sufficit: fateor tamen ab eius mente, & verò etiam à veritate, sicut eam Augustinus intellexit esse disjunctissimam. A cuius propalatione quamuis merito hoc loco temperare possem, ne nouas aduersus August. doctrinam difficultates commouendo quas à nemine Scholasticorum excitates memini, maiorem ei inuidiam creem, ipsiustamen sinceritati veritatis hoc debere puto, ut sine fūco proferatur. Sicut enim in seipsa semper inuicta est, & Augustini doctrinam in hac materia inuictam fecit, ita, spero, suâ se ipsius luce inuictam esse demonstrabit.

D Argumenti igitur, quod ex Augustino proposui, longè alius sensus est, quam quodd peccatum ut peccatum esse possit istâ Philosophicâ libertate debeat saltem in aliud irruendo posse vitari: cuiusmodi exercitij libertate peccata demonum multi libera esse & vitari posse contendunt. Sed hoc vult Augustinus, ita debere caueri posse peccatum, ut à peccatis abstinendo nullius peccati reus benè videlicet faciendo, teneatur. Nihil enim omnino curat ad expendendam peccati rationem, vtrum vnum peccatum alterum incurrendo cauerit possit, vnaque cupiditas peccandi alterâ cupiditate superari: sed vtrum peccatum ita fiat necessariò, ut quoquò se homo ante gratiam flexerit, peccatum aliquid in genere, siue hoc, siue istud, incurrat, quacunque tandem remanente peccatorum eligendorum indifferentia. Quem esse verum istius objecti argumenti sensum, ex genuina

nuina eius solutione quam daturi sumus elucescet. Sed in isto sensu difficultas nos vehementer premit. Si enim ad peccatum ex Augustini mente necessarium est, ut non modo malum aliud faciendo, sed vitam, bene faciendo omnemque peccati maculam euitando, cauere possit, profecto falsum erit, quod hactenus ex Augustino diximus, adherere nobis ante Christi gratiam peccandi necessitatem & non esse nobis liberum a peccatis abstinere. Hoc ipso quippe desinerent esse peccata: jam enim supponitur ea ante gratiam esse necessaria, nec abstinere ab eis posse juxta doctrinam Augustini. Nec minus falsum erit, quod aliquando docuit, & omnes absque dubitatione verum esse consentiunt, diabolum adhuc male facere & peccare. Nam ille maximè

Epist. 107. non habet arbitrium liberum ad bene faciendum: sed ad maximam malevolentiam pœnâ sui sceleris obduratum.

Itaque sciendum est, juxta doctrinam sancti Augustini in creatura rationali duplicem statum posse spectari. Primus est naturalis, in quo videlicet natura ab ipso Deo constituitur, prout ab eius potentia & bonitate conditrix fuit, nullo adhuc omnino creaturæ peccato præcedente, propter quod aliquâ pœnâ, siue in corpore, siue in animo, siue ignorantia, siue concupiscentia, siue auxilij necessarii denegatione puniretur. Alter est pœnalis, in quem creatura statum naturæ suæ aliquo peccato peruertendo, prolapsa diuersis pœnis atteritur, ut vel ignorantia veri non videat quid rectè faciendum sit, vel videat quidem, sed concupiscentiæ sæuentis difficultate, velut quadam naturalis libertatis infirmitate implere vel non possit, vel non lubeat, ac gratia desit qua videat, possit, ac velit. Primum sensum spectat Augustinus, quando de creatura rationali disputat cum Manichæis: secundum, quando cum Pelagianis. Manichæi quippe considerantes malorum illorum quibus affligimur magnitudinem, & præcipuè ingentem illam bene viuendi infirmitatem, quam ingenta nobis ignorantia & lex peccati parit, omnia peccata nostra naturalia esse statuerunt, hoc est, ex natura malâ nobis concreata, non ex arbitrij libertate proficisci. Pelagiani contra cum creaturæ rationalis bonum esse conditorem crederent, & peccati merito mutationem aliquam in ea factam esse non crederent omnes eius pœnas & benefaciendi difficultates naturales esse opinati sunt: & consequenter omnia peccata ipsâ liberâ voluntate posse vitari; ne alioquin, si peccata non illa flexibili in utramque partem libertate, sed concreatâ malè faciendi necessitate fierent, ita ut non esset liberum bene facere & a peccato abstinere, peccata quasi per carnem, ut Augustinus loquitur, reuerterentur in Deum, qui creaturam suam cum ista mali faciendi necessitate condidisset. Et Manichæi igitur & Pelagiani ex eodem principio in diuersos errores de libero arbitrio præcipitati sunt. Cum enim utrique statum illum pœnalem, quem perpetimur, naturalem esse sentirent; Manichæi certissimo scientes cum esse malum, non ausi sunt Deum bonum eius auctorem facere, sed malum aliquod principium commenti sunt, in quod sicut status ille vitiosus, ita etiam destructo libertatis arbitrio omnia peccata ex ignorantia concupiscentiaque nascentia referrentur. Pelagiani è contrario cum firmissimè crederent, Deum bonum humanam naturam condidisse, statum illum miserabilem homini naturalem esse sinxerunt: & non obitan-

A tibus grauissimis pœnis eius, arbitrium esse potens & liberum ut motibus eius ingentis leges ponat. Aduersus Pelagianos igitur originalis peccati labem Augustinus inculcat, qua naturalis illa vitandorum peccatorum possibilitas, libertasque benefaciendi vitiata sit; & ingruentibus ignorantia concupiscentiaque pœnis, loco naturalis libertatis ad bonum qua pollebat, sub malo captiuitas, & mali faciendi necessitas ante gratiam adducta sit; quæ non nisi per Christi gratiam superari ac tolli potest. Aduersus Manichæos verò ad malorum omnium fontem creaturæ naturæ libertatem, nulli adhuc supplicio siue pœnalis ignorantia siue cruciantis cupiditatis obnoxiam recurrere, magnisque & veris laudibus potestatem eius depradicare solet: ut ita ostendat, non naturam naturaliter, hoc est, ex creatione sua connaturali esse malam; sed ipsam creaturam bonam sua se vitiantem libertate esse culpandam. Hoc enim sibi volunt illa verba quibus acerrimum illum aduersus Manichæos conflictum, de malorum origine involuntatem liberâ, id est, omnis ignorantia & difficultatis concupiscentialis expertem referendâ, concludit: *Cum autem de libera voluntate rectè faciendi loquimur, de illa in qua homo factus est loquimur.*

C Quapropter in illis locis ubi August. aduersus Manichæos disputando dicit: *Si causa voluntatis resisti non potest, sine peccato ei ceditur. Si cauere omnino non possit peccati fallacia, nulla ergo esse peccata. Neminem peccare in eo, quod cauere nullo modo potest. Si necessitate primus homo consensisset, nullo peccati crimine tentum fuisse. Liberum omnino esse a peccato abstinere.* Et peccatum esse debere voluntarium, hoc est, liberæ voluntatis, non necessarium, ita ut si non fuerit voluntarium, peccatum esse non possit, & huiusmodi, semper de origine mali loquitur, unde omnia mala in creaturam rationalem profluxerunt. Hoc enim non potest esse ex Deo creante, propter bonitatem eius: Non potest esse quoque ex Deo puniente, propter iustitiam eius. Non enim culpam pœna præcedere, sed eam sequi debet. Cum ergo mali origo, seu primum malum neque natura esse possit, neque pœna, hoc est, neque naturalis neque pœnalis, neque ex toto neque ex parte, necesse est culpam esse creaturæ, & proinde ex liberrima creaturæ voluntate, hoc est, ex tali liberæ voluntatis flexibilitate proficisci, ut nulla ignorantia vel concupiscentia vel alterius cuiusquam impellentis pœnæ necessitate cogatur in malum, sed solo suo liberrimo in utramvis partem nutu. Hoc ipso namque quo quis contra voluntatis renisum inuitus ad male faciendum cogeretur, uti nunc sæpè cogitur (quam necessitatem libertati oppositam Augustinus vocat) jam non esset primum malum, de quo ex hypothese quaerimus, sed secundum; non origo malorum, sed ex origine jam profectum; non pura culpa, sed simul pœna; non peccatum tantum, seu strictè dictum, sed peccatum, quod non est etiam pœna peccati. Ut enim non sit supplicium, quod creatura rationalis bene viuendi ignorantia inuita turpetur & difficultate crucietur, & inde mala faciat, impossibile est juxta illud Augustini: *Pœnam istam esse quis dubitet? Omnis autem pœna si iusta est, peccati pœna est; & supplicium nominatur.* Porro quia de omnipotentia Dei & iustitia dubitare demeritis est, iusta hæc pœna est; & pro peccato aliquo penditur. Quapropter primum malum quod est origo cæterorum sicut nihil pœnale, ita nihil omnino

Lib. 3. de lib. arb. c. ix.

vide infra latissimè lib. 2. de statu purgatorij. Lib. 2. de lib. arb. c. ix.

inuiti sibi adjunctum habere potest. Cum enim potius patiendū, quā faciendū simus inuiti, vel iuste vel iniuste patietur, quisquis inuitus aliquid patitur: Si iuste patitur, inquit Augustinus, non in eo peccat quod patitur inuitus, sed in eo peccauit, quod ita fecit volens, ut quod nollet iure pateretur. Si autem iniuste patitur, quomodo peccat? Non enim iniuste aliquid pati, sed iniuste aliquid facere peccatum est. Quapropter rectissime & profundissime docet Augustinus, contra Manichæos, mali originem, hoc est, id quod peccatum tantum est debere esse purissime voluntarium, nullo modo necessarium, hoc est, ex liberrima indifferentissimaque ad bonum & malum voluntate committi, ex nulla naturæ peccantis ignorantia, nulla cupiditate, nulla coactione, quæ inuitum adigat ad aliquid faciendum, posse proficisci. Hoc ipso quippe desineret purum peccatum esse, de quo quæritur; essetque vel pœna peccati, vel peccatum pœnæ mixtum? quod impossibile est esse primum & originem cæterorum. Hinc consequenter necesse est, purum peccatum vitatu esse facillimum, esse liberrimum ab eo abstinere, solo videlicet nutu voluntatis, qui non solum ad aliud malum, sed ad bonum quoque sine vlla omnino difficultate flecti potest. Nam hoc ipso quo difficultas volentem resistendo cruciaret, non haberemus jam peccatum illud quod quærimus contra Manichæos, puræque tantummodo peccatum esse debet; sed pœnam, quæ aliud purè peccatum præcessisse conuinceret. Sed ex alia quoque profunda radice nascitur, quod peccatum simpliciter, seu peccatum tantum, quod est causa cæterorum, ita liberum esse debet, ut nisi non tantum aliud malum, sed etiam bonum oppositum faciendū caueri possit, ne peccatum quidem esse possit. Cujus rei ratio est, non quod actus iste non esset satis liber, eā etiam libertate, quam Scholastici ad liberum arbitrium postulant. Esset enim liber libertate contradictionis, & exercitij, perinde in faciendū aliud malum, sicut actus beatorum in faciendū aliud bonum. Sed causa est, quod actus huiusmodi cum quantacunque contradictionis seu exercitij libertate fieret, malus esse non posset. Esset enim connaturalis institutioni naturæ, utpote per quem hoc appetere, quod inclinatio naturaliter à Creatore inferta postularet. Si enim illa naturaliter talis est, ut creatura quicquid secundum illam fecerit, malum faciat, hoc ipso jam non est malum, sed bonum. Non enim potest non esse bonum id quod conforme est institutioni naturæ bonæ: cum malum in recessu à naturæ institutione & ab instituentis arte perpetretur. Tangit hanc radicem multis in locis Augustinus contra Manichæos: Quid, quod etiam in ipsis rebus quæ vituperantur nullius vituperatur nisi vitium? nullius autem vituperatur vitium, nisi cuius natura laudatur. Aut enim secundum naturam est quod vituperas, & non est vitium, tuque magis emendandus es, ut rectè vituperare noueris, quā illud quod non rectè vituperas: aut si vitium est, ut rectè vituperari possit, etiam contra naturam sit, necesse est. Omne quippe vitium, eo ipso quo vitium est, contra naturam est. Et infra: Si hoc debet quisque quod accepit, & sic homo factus est, ut necessariò peccet, hoc debet ut peccet. Cum ergo peccat, quod debet facit. Quod si scelus est dicere, neminem naturā suā cogit ut peccet. Et rursum: Quid si neque suā neque alienā naturā quis peccare cogitur, restat ut propriā voluntate (illa scilicet liberrima omnisque coactionis experte) peccetur.

A Quod si tribuere volueris conditori, peccantem purgabis, qui nihil præter sui conditoris instituta commisit. Nam ut addit, peccata tunc sunt, cum ab eius veritate, hoc est, arte qua facta est creatura, recedunt. Hanc ergo causam passim respicit contra Manichæos existimantes illum statum in quo jam sumus ante gratiam cum ignorantia, & concupiscentia, peccandique necessitate, esse naturalem; quos inde refutat quia non essent jam peccata, si ex tali naturæ institutione sequerentur. Vnde Iuliano obijciente, quod homines nulla culpa sua mali essent, & ideo nec mali essent, si sic diabolo creante nati essent: quia esse quisquam nisi quod natus est non potest; nec ab eo iustum est aliquid amplius flagitare quā potest. Respondet Augustinus: Solemus & nos aduersus Manichæos ista dicere, qui non vitiatam bonam dicunt esse naturam, sed sine vitio & immutabiliter malam, quam secundum suas fabulas opinantur malam. Quæ responsio longè majori ratione locum habet, si homines cum illa peccandi necessitate, quam supplicia nobis nostra pepererunt, Deo bono creante nasceremur. Qua de re quia ex professo alibi differendum erit, istis testimonijs hinc contenti erimus.

Neutra porro ratio in cæteris peccatis primum illud consequentibus locum habet, ut propterea quoque possint sine voluntate illa libera ad bonum & malum, sed captiua sub malo voluntate, hoc est, pura peccandi necessitate com-

C mitti. Non quidem prima ratio, quia talia peccata sunt supplicium præcedentis, quod liberrima voluntate perpetratum fuit. Supplicium autem hoc ipso quo supplicium est, contra voluntatem est, & inuitum facit. In hoc enim ipso culpa & pœna differunt, quod illa ut talis sit, voluntaria, ista inuoluntaria. Ex quo fit, ut hæc peccata consequentia inuita voluntate, hoc est, generari peccandi necessitate committi possint, ista non possint. Talis enim peccandi necessitas, quæ etiam displicentem sibi ac renitentem animum ad sequentia peccata trahit, non est aliud, quā generalis quædam & cæca rei terrenæ, ad quam peccando se conuertit, concupiscentia, quæ instar generalis consuetudinis peccantium animum excæcat & premit. Vnde Augustinus: Ipsa dissipatio me inuito quidem fiebat, nec tamen ostendebat naturam mentis aliena, sed pœnam meam. Et ideo iam non ergo operabar illam, sed quod habitabat in me peccatum (id est, lex peccati seu concupiscentia) de supplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam. Et paulò ante: Lex peccati est violentia consuetudinis, quia trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabatur. Itaque de seipso: Consuetudo aduersus me pugnacior ex me facta erat, quoniam volens quo nollem peruenieram. Et quis iure contradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? Cuius

E pœnæ iustitiam alibi tangens: Illa est enim peccati pœna iustissima, ut amittat unusquisque quo bene uti noluit, cum sine vlla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit; & qui rectè facere cum posset noluit, amittat posse cum velit. Ecce videndi præcepti cæcitas, ecce rectè faciendi impotentia, quæ videat quid rectè faciendum sit, & velit, nec possit implere, iustissima peccati pœna sunt, nec aliud sunt, nisi illa peccandi necessitas, ex qua necessariò generali quædam necessitate ante gratiam peccata perpetrantur. Nam sunt reuera omni peccanti anima duo ista pœnalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia debonestat error, ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falsa pro veris, ut

Lib. 4. cont.
Iul. c. 12.

vide infra
l. 2. de statu
pura naturæ
cap. 15.

Lib. 8. Cont.
Iul. c. 10.

cap. 8.

Lib. 3. de
lib. arbit.
l. 18.

Ibid.

Ibid.

erret

erret inuitus, & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi, non posse à libidinosis operibus temperare (id est, à peccando abstinere) non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.

Ex quibus postremis verbis etiam liquet secundam illam rationem non habere in peccatis consequentibus locum, ut videlicet, quia jam explicatâ necessitate necessariò sunt, & animus ab eis temperare non potest, etiam peccata esse definant. Nam talis animi status non est naturalis, quasi ex naturæ institutione, prout eam Creator condidit, & ex artis creatricis regulis profluxisset. Sic enim reuera nec cœcitas illa cernendæ veritatis, nec imbecillitas faciendæ honestatis vitium esset, neque peccata quæ ex eis gignerentur, peccata; sed opera naturæ bona nominanda. Præclarissimè namque de illo statu, in quo sumus, & de factis inde germinantibus Augustinus dicit: *Si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus est, ita ut melius esse non possit, ea quæ debet facit, cum hac facit. Si autem bonus homo esset, aliter esset. Nunc autem quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate ut bonus sit, siue non videndo qualis esse debeat, siue videndo, & non valendo esse, qualem debere esse se videt. Pœnam istam esse quis dubitet?* Status igitur iste, in quo non libertate faciendi boni, sed necessitate faciendi mali peccata perpetrantur, pœnalis est, de supplicio peccati liberioris impositus. Vnde peccata quæ vnde fluunt, non propterea peccata esse definunt, quod ab eis animus libertate faciendi oppositi boni abstinere non possit. Non enim sic factus est homo, ut istiusmodi defectus necessariò committeret: vnde nec dici potest, quod nihil præter sui conditoris instituta committat. Iam enim per primum illud peccatum recessum est ab illo modo, quo naturaliter à conditore factus erat: ex quo fit, ut etiam facta ex illius status necessitate pullulantia, tãquam contra constitutionem naturæ facta, vitia peccataque dici debeant; quantumvis ab eis in genere, supplicij sui necessitate abstinere non possit. Vera igitur peccata sunt, quamuis longè minora, multoque minùs voluntaria; minusque libera, magisque necessaria, quàm illud primum, ex cuius vindicta committuntur. Hinc Augustinus: *Illud quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere, non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt. Illud enim præcedens meruit ista sequentia. Nam sicut linguam dicimus non solum membrum, quod mouemus in ore dum loquimur, sed etiam illud, quod huius membri motum consequitur, id est, formam tenoremque verborum; secundum quem modum dicitur alia lingua Græca, alia Latina: sic non solum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, liberæ enim voluntate & ab sciente committitur: sed etiam illud, quod iam de huius supplicio consequatur, necesse est: In quibus verbis fatagit Augustinus ut ostendat, quomodo ea peccata à quibus homo seu ignorando, seu facere non valendo quod faciendum videt, abstinere non potest, vera peccata nominentur. Reddit autem rationem, non quia sunt voluntatis liberæ: hoc enim falsum esse iam constituerat: sed quia de peccato liberæ voluntatis originem ducunt; hoc est, quia fuerunt voluntatis liberæ in causa sua, quæ pœnam illam cœcitatis & imbecillitatis accersijt. Quæ verba non de illa libertate voluntatis, quam Scholastici statuunt, intelligi debent, quasi vellet ista pœnalia lapsorum hominum peccata non esse libertate contra-*

Tom. 2.

A diſtinctionis seu exercitij libera, ita ut hîc & nunc ab eis abstinere non possit, & alia peccata facere; sed non esse libera eâ libertate, quam ipse, & Scriptura, & Ecclesia plerumque libertatem nuncupat, libertate scilicet voluntatis ab omni peccati seu concupiscentiæ seruitute liberatæ, quæ se non tantum serui quâdam libertate in peccatis diuersis eligendis voluere & reuoluere; sed expeditissimè & indifferentissimè simplici nutu suo, non tantum ad quoduis malum, sed etiam ad bonum oppositum, se flectere potest: hoc est, ut Scholasticis planius loquar, quæ vtramuis, non tantum contradictionis & exercitij, sed etiam contrarietatis partem, habet in sua liberrima potestate. Talis enim voluntas propriissimè voluntas est, non cupiditas: talis libertas voluntatis propriissimè libertas est, sine vmbra oppositæ seruitutis: talis voluntatis liberæ peccatum propriissimè peccatum est; quia tantum culpa est, nihil pœnæ permixtum habens. Quidquid à talis voluntatis, & libertatis, & peccati definitione deficit, sicut minùs est voluntarium, quia aliquid inuiti; sicut minùs est liberum, quia aliquid seruitutis peccati; sicut minùs culpabile, quia aliquid pœnale continet: ita etiam minùs propriè peccatum est, juxta Augustini definitionem, quam ipse dedit, & sapissimè explicuit. Idcirco tamen peccatum dicitur (quod propriè hoc sensu liberimum illum à veritate defectum sonat) quia à peccato illo primo liberæ voluntatis originem ducit.

Quapropter quia neutrá jam assignata ratio locum habet in posterioribus lapsorum hominum peccatis, quæ ante gratiam, peccandi necessitate sine boni faciendi libertate committuntur, quia status ille totus jam pœnalis, non naturalis est; hinc est, quod Pelagianos illam liberrimam voluntatis potestatem ad vtrumque velut necessariam mordicus postulant, ut peccatum esse possit, eâ responsione retundere solet, quod aliter condita natura fuerit, bona, liberrima, pœnis peccandi carens; quod illa libertas boni peccato liberrimo perierit; quod mali necessitas consecuta sit. Itaque cum rectè aduersus Manichæos vrgeri concessisset Iuliano, quod iniustum esset ab homine amplius postulare quam potest, ut supra diximus, statim ad retundendos Pelagianos adjicit: *Natura verò humana secundum Catholicam fidem bona instituta, sed vitata peccato, meritoque damnata est. Quasi diceret, itaque nihil mirum, si amplius ab ea quàm suâ culpâ jam imbecillior facta possit, exigatur. Et alibi Pelagius dicente: Quod Deus talem hominem fecerit, qui peccati malo carere sufficeret, si voluisset; Respondet: & grat. c. 43. Quis enim nescit sanum & inculpabilem factum, & arbitrio libero, atque ad iustè viuendum, potestate libera constitutum? Sed nunc de illo agitur, quem semiviuum latrones reliquerunt, &c. Quasi diceret, proinde mirari non debes, si nunc homo lapsus careat potestate liberâ; vel si peccata benefaciendo vitare non possit, antequam per gratiam liberetur; & tamen peccata eius vera peccata sint. Cogitare quippe debet, prauaricatorem legis quàm*

lib. i. cont. Iul. cap. 12. Lib. de nat. & grat. c. 43. Ibid. c. 22. dignè lux deserat veritatis; qua desertus vtrique sit cæcus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat; ut ideo tantum audiat vocem legis, quo admoneatur implorare gratiam Saluatoris.

CAPVT XXIII.

*QUOMODO SECVNDVM AVGVSTI-
num omnia omnino peccata etiam poenalia
vitari possint sine præiudicio præcedentis
doctrinæ de necessitate peccandi, & sublata
libertate benefaciendi.*

AT enim, inquit, Augustinus non tan-
tùm peccata proprijsimè dicta, hoc est,
liberrimæ & indifferentis in vtrumvis
contrarium voluntatis docet posse vitari, sed
etiam ea peccata quæ ex pœnis illis ignorantia
& concupiscentiæ perpetrantur. Cùm enim di-
cit in libro de natura & gratia: *Potest planè ei cau-
sa, quæcunque illa est, resisti*, de illis ipsis pœna-
libus peccati causis loquitur, & earum peccata
vitari posse ibidem expressius docet. Et cùm in
libro de perfectione iustitiæ sapius dicit, *vitari
posse peccatum*, de peccatis laplorum hominum
pœnè solis loquitur. Et cùm in libro de gratia
& libro arbitrio neminem nescire dicit, quod
non iuberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri,
de peccatis loquitur quibuscunque, quæ vitari
diuinâ lege jubentur. Ergo omnia omnino pec-
cata vitari posse debent, non solum juxta sensum
Scholasticorum libertate saltem exercitij & con-
ditionis, quæ ad libertatem arbitrij sufficit,
sed etiam juxta sensum Augustini libertate con-
trarietatis, ita vt possit fieri oppositum bonum.
Nam in libro de perfectione iustitiæ de omni-
bus omnino peccatis huius vitæ collectim simul
vitandis agitur, ita videlicet vt aliquis dicatur
hic post lapsum in perfectione iustitiæ, hoc est,
sine omni omnino peccato viuere: quod cùm
contenderet Pelagius fieri in hac vita posse, Au-
gustinus admittit.

Respondetur, negari non posse, quin ista sit
Augustini doctrina constantissima: sed non re-
pugnat alteri, qua juxta eundem Augustinum
certissimum esse demonstrauius, generali quâ-
dam peccandi necessitate multa peccata perpe-
trari, ita scilicet vt vitari benè faciendo non pos-
sint. Nam ista doctrina vera est antequam volun-
tas sub peccato captiua per gratiam Christi ab
illa concupiscentiæ seruitute liberetur. Quæ li-
beratio à fide incipit: Nam à fide bona voluntas
incipit; sine qua bonum fieri peccatumque vi-
tari nullo pacto potest. Quia de causa, quando
de peccandi necessitate, & amissa boni faciendi
libertate tractauius, semper de infidelibus,
nullaque Christi gratiâ prauentis locuti sumus.
Altera verò doctrina, quæ in objectione tangi-
tur, de jam fidelibus loquitur quorum voluntas
jam gratiâ tangi, liberari, & regi cœpit, mayo-
remque liberationem & gratiæ adiutorium con-
tra peccati pœnas per fidem impetrare potest.
Nulla enim peccati captiuitas tam arcta est, quæ
non, cùm Deo visum fuerit, gratiæ libertate solu-
atur: nulla pœnarum tanta tyrannis in volun-
tatem, quæ non gratiâ regnante destruat. Cum
ista igitur gratia omne peccatum à fidelibus cau-
eri, bonumque fieri potest: sine ista gratia ne-
que peccata ab infidelibus caueri, neque bonum
fieri potest. Istum esse verum genuinumque istius
doctrinæ sensum, quæ obijcitur, ex iisdem illis
locis, vnde petitur, manifestum est. Nam ita lo-
quitur in loco libri de natura & gratia: *Potest ergo*

A ei causa, quæcunque illa est, resisti? Potest planè. Sed
audi, per quid: Nam in hoc adiutorium postulamus
dicentes: Ne nos inferas in tentationem: quod adiu-
torium non posceremus, si resisti nullo modo posse crede-
remus. Potest peccatum caueri; sed opitulante illo, qui
non potest falli. Duobus enim modis etiam in corpore
cauerur morbi malum, & vt non accidat, vt & si acci-
derit citò sanetur. Vt non accidat caueamus, dicendo:
Ne nos inferas in tentationem. Vt citò sanetur cauea-
mus, dicendo: Dimitte nobis debita nostra. Siue ergo
immineat, siue insit, caueri potest, nempe per gratiæ
siue adiuuantis, siue remittentis adiutorium. Imo
cùm toto lib. sapius admittat contra Pelagium,
hominem peccata vitare, imo sine peccato esse
posse, tandem dicit: Hoc vnde sit impossibile, confi-
teatur, & pax est: ipsa est enim gratia Dei per Iesum
Christum Dominum nostrum. Et in loco libri citato
de perfectione iustitiæ, idem luculentissimè do-
cet. Nam ad primam ratiocinationem ita respon-
det: Respondemus, vitari posse peccatum, si natura
vitiata sanetur gratiâ Dei per Iesum Christum Domi-
num nostrum. In tantum enim sana non est, in quantum
id quod faciendum est, aut cœcitate non videt, aut in-
firmitate non lubet. Et ad ratiocinationem quartam
respondet apta similitudine, quod sicut vitare
non potest homo claudicationem, nisi habeat sanatum
pedem: ita etiam in interiore homine fieri potest; sed
gratiâ Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.
Quam clarius explicans ratiocinatione quintâ:
Respondetur, inquit, eadem similitudine, quæ supe-
rius iam respondimus. Cùm enim videmus claudum
qui sanari potest, rectè vtiue dicimus, debet homo iste
esse sine claudicatione, & si debet potest: Nec tamen
eum vult continuò potest; sed cùm fuerit adhibita cu-
ratione sanatus, & medicina adiuuerit voluntatem.
Hac fit in interiore homine quod ad peccatum attinet,
tanquam ad eius claudicationem, per eius gratiam,
qui venit, &c. Et rursus ratiocinatione decima-
quarta: Respondemus & naturam hominis bonam esse,
& eam malo carere posse. Nam ideo clamamus:
Libera nos à malo: sed: sed hoc agitur gratiâ per fi-
dem, &c. Quoniam lex prohibendo auget peccati cupi-
ditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem.

Quæ doctrina non solum in isto lib. sapius
repetitur, sed in omnibus Augustini scriptis ad-
uersus Pelagianos frequentissima est. Sed ex il-
lis paucis locis, quæ citauimus, vtrique pars
data distinctionis liquet. Non enim solum in
ijs docet omnia peccata gratia sanante per fidem
posse vitari, sed etiam sine illâ, siue cœcitate te-
gente veritatem, siue concupiscentiâ stimulante
deprimenteque voluntatem, siue etiam ipsâ lege
peccandi desiderium acrius inflammante, non
posse vitari. Et vtramque partem adhuc vberius
alibi declarans: Per arbitrij libertatem, inquit,
factum est, vt esset homo cum peccato: sed iam pœnalis
vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem.
Nimirum antequam natura vitiata per fidem li-
beretur. Vnde ad Deum fides clamat: De necessita-
tibus meis educ me: sub quibus positi vel non possumus
quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus vo-
lumus, nec valemus implere, &c. Vitiata enim vitio,
in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura.
Et breuissimis prægnantissimisque verbis vtram-
que partem exprimens paulò post: Peccatum
est, inquit, vel cùm non est charitas, quæ esse debet
(id est, cùm non diligitur finis ille omnis actio-
nis Deus, qui diligi debet) vel minor est, quam
esse debet: vt verbi gratiâ, quia non superat ad-
huc omnia, quæ se offerunt repugnantia; siue
hoc voluntate vitari possit, siue non possit. Quia si po-
test, præsens voluntas hoc facit; si autem non potest,
præterita

cap. 67.

cap. 2. &
seqq.

cap. 16.

cap. 49.

Lib. de perf.
iust. ca. 24

cap. 3.

cap. 6.

cap. 4.

ibid. c. 6.

Præterita voluntas hoc fecit: & tamen vitari potest, non quando voluntas superba laudatur, sed quando humilis adiunatur.

Video quid alicui maximè in recentiorum scholis instituto occurrere possit & soleat. Cogitabit enim statim in nemine omninò esse illam peccandi necessitatem, siue istam amissam boni faciendi libertatem, quam ex Augustino prædicamus. Nam intuitu Christi Redemptoris omnibus omninò hominibus, non solum fidelibus, de quibus hoc certum credunt, sed etiam infidelibus illa statim datur gratia, qua possunt singula peccata deuitare, non solum ab illo abstinendo, & aliud faciendo minus malum, sicut Aug. admittit, sed etiam faciendo bonum, si non veræ pietatis, certè morales honestatis. Sed aduersus istam imaginationem satis hoc loco esse debent, quæ supra tam fusè de operibus infidelium ex Augustino diximus. Inferius verò ex eodem latius demonstraturi sumus, nullam omninò Christi gratiam infidelibus ad bonum operandum dari: sed illam incipere à fide Christi, quâ solâ potest voluntas operandi praua mutari. Quam doctrinam tanquam ex Augustini scriptis, & in Ecclesiæ sensu indubitata hinc supponentes, & alibi asserentes, ad alias objectiones perrecturi sumus. Hinc enim satis est ostendisse, infideles ex illa hypothese, sublata scilicet liberatrici gratiæ, non aliter peccata posse, nisi alia peccata perpetrando vitare, iuxta illud Augustini de infidelibus pudicè viuentibus: *Non peccata coercentur, sed alijs peccatis alia peccata vincuntur.*

Quod si tamen aliquo sensu & illos peccata benefaciendo vitare posse velis, hoc potestate extrinsecus sibi à Deo conferenda dici potest, eo videlicet modo, quo dicuntur etiam infideles in summa viuentes Dei & Christi ignorantia, in Christum posse credere, Deum diligere, rectè viuere, atque felicitate potiri sempiterna. Hæc enim vera sunt, & nonnunquam ab Augustino conceduntur, sed potestate externâ, non internâ, quia à Dei gratia fidem donante visitari possunt, qui nondum visitati sunt, quamdiu carent, ex se nihil aliud nisi peccare possunt. Talis enim potestas peccata vitandi cum præsentis peccandi necessitate facilè consistere potest: sicut in claudo potest consistere potestas rectè ambulandi, quia medici arte sanari potest, cum necessitate claudicandi, quamdiu medicinâ caret.

CAPVT XXIV.

RATIO PRÆCEPTI, COHORTATIONIS, obiurgationis, vituperationis, &c. non obstat peccandi necessitati juxta Scholasticorum sensum, minus juxta doctrinam Augustini.

ALIVD argumentum peti potest ex ratione præcepti, cohortationis, obiurgationis, atque vituperationis. Si enim aliquod hominum genus aut status, sublata bonè faciendi libertate peccandi necessitate premitur, frustra jubemus & hortamur eos à peccatis abstinere: immeritò obiurgamus & vituperamus eos, si non abstinuerint. Sed ex disciplina Christianæ regula certum est, stimulos istos rectè cuius hominum generi admoueri: falsum est igitur, quemquam vel ante vel post

Tom. 2.

A fidem peccandi necessitate detineri.

Respondetur, aduersus Manichæos hoc argumentum frequenter Augustinus premit. Conficit enim inuictissimè, esse in omnibus hominibus liberum voluntatis arbitrium, & nihil amplius. Peccandi verò necessitas, quam Augustinus tradit, sublataque libertas bonè faciendi, non repugnat arbitrij libertate, quia simul utramque Augustinus in iisdem hominibus esse docet. Sed in eo tota hallucinatio sita est, quod cum audimus liberum voluntatis arbitrium, solemus imaginari indifferentiam quandam voluntatis ad bonum & malum quam semper hominibus adesse mordicus assererat Iulianus, inficiabatur Augustinus, & ipsa veritas Catholicos inficiari cogit. Hæc imbecillitas imaginandi in Catholicis & sentiendi in Pelagianis ex Philosophorum Gentilium institutione nata est. Illi quippe cum nihil aliud ad opus bonum liberæ voluntatis necessarium esse crederent, nisi ut officium esset bonum, & hoc per seipsum expetendo quæreretur, congruenter illi principio censuerunt, arbitrium hominis esse liberum ad bonum & malum. Animaduertebant enim, hominem sese ad huiusmodi officia bona, & ea quæ illis opponuntur mala, indifferenter flectere. In quo statu tanquam hominis naturali à Gentilibus decantato cum Pelagiani naturam humanam conditam esse sentirent, nec cum peccatis tolli cernerent, libertatem arbitrij ad bonum & malum, ab eadè natura hominis inseparabilem esse statuerunt. A quorum sensu propè absunt, qui illam indifferentiam contrarietatis ita amplexantur, ut eam etiam in demonibus quærant. Quod si vel Pelagiani vel Gentiles existimare potuissent, sed etiam cum bonè videntur agere, & officia propter seipsa virtutis expetere, seruire creaturæ potius quam Creatori, & consequenter se subtiliore quâdam rei terrenæ libidine seu cupiditate ad agendum officium bonum rapi, quod propter solum Deum omnis rectæ voluntatis terminum expetere debuissent, non ita difficulter vidissent, se etiam tunc non indifferente arbitrio virtutibus militare; sed rerum creaturarum concupiscentiæ, quod Apostolus peccatum vocat, captiua voluntate seruire. Ex quo fit, ut istiusmodi libertas arbitrij, quam Philosophi bilancis instar indifferentem ad malum & bonum, quod ipsi nouerant, fabricarunt, & ex ipsis Pelagiani, & nonnulli Scholastici minùs attenti ad ea quæ docuit August. amplexi sunt, non sit aliud quam illa peccandi necessitas, de qua hætenus disseruimus.

Cum igitur non solum August. & sed Scholastici fateri cogantur, illam indifferentiam ad bonum & malum non esse ad liberum arbitrium necessariam, coguntur & ipsi huiusmodi argumentum soluere. Quid si enim quispiam de demonibus hoc argumentum proferat? Eadem profectò difficultate se premi sentient, quotquot eos non habere liberum arbitrium ad bonè faciendum, sed ad maximam malevolentiam pœnâ sui sceleris obdurati, cum Augustino constituerint. Nam & eos lex æterna non blasphemandum, non superbiendum, non inuidendum, non fallendos homines infatigabiliter jubet, & eos contra legem istam peccare, nemo sanæ mentis diffiteri potest. Nam quamuis nouarum pœnarum demeritum ratio & stabilitas illius status impediatur, eos tamen verè peccare, & malè facere, sapius Augustinus, & ipsa veritas clamat. Sicut igitur præcepti ratio non remouet à demonibus peccandi necessitatem, neque tribuit eis indifferentiam ad bonum

Z iij

Epist. 137.

& malum; ita neque hominibus, qui peccatorum concupiscentijs captiuo voluntatis arbitrio seruiunt.

Quod si ad bonos Angelos nos conuertamus, eadem omnino se difficultas offeret. Si enim ad malè faciendum seu ad peccandum illa indifferencia voluntatis exigitur, profectò exigitur etiam ad benè faciendum. Peccati enim & operis boni, quantum ad veritum & præceptum, dehortationem & exhortationem, vituperium & laudem, ipsamque adeo arbitrij libertatem attingit, par est ratio. Videmus autem etiam Angelis bonis vetari malefacta, & benefacta nonnulla præcipi, cum tamen & his abstineant, & illa faciant liberâ voluntate. Certum est enim Angelos peccare non posse, & eo non obstante benè facere: quid igitur mirum, si etiam demones benè operari non possint, & tamen liberâ voluntate malè faciant? Nimirum in vtrisque quamvis voluntas siue sub malo tantum, siue sub bono tantum captiua teneatur, sufficiens libertas voluntatis permanet, vt quoquò hîc & nunc se verterint, eò se vertere actu libero censeantur. Hanc Scholastici libertatem contradictionis seu exercitij nuncupant, quam etiam in captiua sub alterutra contrarietatis parte, præsertim boni operis in cælo superesse profitentur. Et quamvis Augustinus nec illam quidem postulet, vt arbitrium dicatur liberum, non tamen eam in peccatoribus negat, & ad libertatem arbitrij satis esse etiam in Augustini sententia, manifestum est. Vbicunque est autem libertas arbitrij, ibi præceptum, & exhortationem, & vituperium, & laudem, locum habere posse, non est dubium. Nam ista omnia in arbitrij libertate velut omnis præcepti cohortationis, obijurationis, laudis, vituperij cardine, seu velut in omnis moralitatis fundamento versantur.

Porro hæc libertas arbitrij, etiam sub confusa illa necessitate peccandi, satis in præceptis negatiuis adimplendis etiam iuxta Scholasticos manifesta est, prout jam paulò ante & supra latius explicuimus, quando vnâ peccandi cupiditatem alterâ superari & vitari posse constituimus: & ita nullum malum esse veritum, quod non possit peccator ac daemon ipse prætermittere. Sed maior in affirmatiuis præceptis adimplendis difficultas est. Cum enim libertate boni faciendi infideles careant, quo pacto euitabunt peccatum illud, quod committitur in transgressionem seu omissionem, non dico moralium officiorum, miserendi pauperis, honorandi parentes, dicendi veritatem, & huiusmodi naturalium præceptorum, quæ secundum officia seu substantiam operis ab infidelibus fieri posse iuxta sanctum Augustinum diximus; sed in transgressionem illius præcepti affirmatiui, quo iubetur credere ac diligere Deum, ipsaque officia bona, quæ facit ad finem illum bonæ fidei intentione retorquere? Neque enim hîc dici potest, illud peccatum alio peccato posse vitari. Quidquid enim boni fecerit idem peccatum omissionis aduersus idem præceptum perpetrabitur. Imo verò, quid faciet, cum idem præceptum diligendi Dei per seipsum obligabit? Neque enim existimandum est, ad vltimum finem expetendum, & ad illud primum principium se referendum nullius præcepti vinculo creaturam rationalem astringi; cum potius vis eius sit perpetua, & in omnes actus directione atque dilectione voluntatis eò referendos exseratur. Hîc voluntas suapte infirmitate in faciendo deficit: gratiâ quâ facere pos-

fit caret: quò se verterit? Nam & gratiam implorare non potest, nisi ante credat: *Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt?* Hoc laqueo Rom. 10. stringi se sentientes recentiores aliqui, per portam patentissimam gratiæ sufficientis exeunt: quam omnibus hominibus ad præcepta facienda Deum impertiri, nouo profectò & primis gratiæ defensoribus inaudito dogmate constituunt. Sed de gratia sufficiente disserendi proprius erit alibi locus.

Nunc ea prætermittam dicinius, fortasse & hîc dici posse, quòd omnis singularis actus aut omisso eius in ipso articulo quo quodlibet præceptum affirmatiuum ligat, quantum ad exercitium liber sit, quamvis quantum ad specificationem seu contrarietatem non sit liber, prout Scholastici de libertate loqui solent. Cuius ratio esse posset, quòd non minùs omisso voluntatis voluntaria, seu cum perfecta rationis aduertentia propter finem fiat, quàm actio eius. Vtrique enim vltimus amoris cardo, in quo cor vertitur, dominatur, & eius boni colore, quem oculus siue agendum, siue non agendum, siue volendum, siue non volendum videat atque iudicet, vtraque tingitur. Impossibile est enim, vt voluntas vltimi sui finis, qui omnis actionis & omissionis deliberata radix est, limites egrediatur. Quod in beatis ipsoque Deo perspicuum est. Nam siue agant, siue non agant, siue velint, siue non velint, omnis eorum & actio & non actio, omnis volitio & volitionis omisso, ex summa sapientiæ directione, & finis vltimi consideratione proficiscitur. Quod ex eo manifestum est, quia singulorum actuum & omissionum solidam rationem dare possent: quam dare non possent, nisi illius intuitu ad agendum omittendumque regerentur.

Ex quo fit fortasse, vt in voluntate deliberato consilio aliquid omittente nulla pura sit, aut esse possit omisso: sed semper actus adsit positius, quo aliquid ex finis consideratione nolit. Quod si ita est, jam non maior de tali actu præceptum affirmatiuum seruare detrectante difficultas est, quam de alio quocunque voluntatis actu. Commune quippe omnibus est, vt determinatio seu necessitas specificationis seu contrarietatis non repugnet libertati arbitrij, etiam tali qualem Scholastici tuerentur.

Nam isto modo cuncti actus beatorum necessarii sunt. Quicquid enim amant sub ratione boni diuini amant: idcirco nihil nisi bonum amare aut facere possunt, sine detrimento tamen libertatis. Nil ergo mirum, si damnata massa siue demonum, siue reproborum hominum, quidquid amet sub ratione boni creati & priuati amet, & idcirco istâ consideratione omnes actus eorum, quantum ad huiusmodi specificationem seu contrarietatem mali sint; saluâ interim exercitij seu contradictionis libertate. Sed ista sententia de conjuncto semper omissioni actu positiuo, non est nobis hîc necessaria: quia sine illa præsens difficultas expediri potest.

Statuamus igitur daemonem aut hominem, qui fide caret præcepto affirmatiuo Dei & proximi diligendi, vel illa iussione generali stringi, quâ bonum officium quod agere meditatur ad Deum velut vltimum creaturæ voluntatisque finem referre coarctatur, ille alterutrum sine gratiâ facturum est, vt vel Deum diligat, vel non diligat. Si diligit, sub ratione boni priuati Deum diligit. Deum ad se, non se ad Deum, velut vltimum finem retorquendo: quod sine manifestâ perversitate fieri nequit. Ille quippe modus est, quo omnes

cupiditatum sceleratarum serui Deum diligunt, tanquam desideriorum suorum satellitem, eo deuotius, quo potentior. Quod si nolit diligere Deum, hoc ipsum faciet sub ratione boni creati ac proprii, quod in omnibus actionibus & omissionibus velut vltimum intuetur, & sine peccato esse non potest. Nam nolle, seu respicere, seu pratermittere aliquid tam respicit bonum amatum, quod est omnium desideriorum cardo, quam velle. Amor enim boni est causa respuendi oppositi mali. Quapropter vtroque est libertas seu indifferentia quantum ad exercitium respectu duorum illorum actuini volendi & nolendi, seu etiam non volendi diligere Deum, quamuis vterque fiat, sub ratione boni creati & priuati, quod voluntas immobiliter in vtroque respicit, & ita vterque sit necessarius, quantum ad specificationem, seu contrarietatem, & vterque malus. Idem iudicium est si quis infidelis etiam gratia credendi carens credere iubeatur. Ille quippe vel volet, vel non volet; & in vtroque peccabit. Si volet, credet sane quod veritas reuelans credendum iubet, non tamen affectu voluntatis erga aeternam veritatem, sed vel cupiditate boni cuiuspiam creati ac temporalis assequendi, vel timore perdendi: si nolit aut non velit credere, hoc ipsum faciet, vel fastidio credulitatis, vel alia simili cupiditate, vel timore reuocatus. Vbi sane manifestum est, liberè seu indifferenter huc aut illuc, quantum ad exercitium, volui voluntatē, dum inter duos terminos volendi nolendi; vel volendi, & non volendi constituta alterutrum indifferenter eligit: quo sane modo & beatus liber est ad quemcunque actum, vel faciendum vel omittendum. Vtrumvis enim fecerit, sub ratione boni diuini faciet: & ita necessariò operabitur quantum ad specificationem, liberè quantum ad exercitium. Simile quid reperitur in illa actione voluntatis, qua malum amare conaretur sub ratione mali: volitio enim & nolitio quam eliceret, esse libera exercitio, specificatione verò contrarietatis necessaria. Si quis ergo tentaret amare mortem sub ratione mali, conatus esset irritus: sequeretur tamen actio voluntatis, qua diligeret mortem; sed sub ratione boni. Et eatenus quidem quantum ad exercitium contradictionemque prorsus libera, quamuis quantum ad specificationem contrarietatemque necessaria. Nulla enim voluntas rationem boni præfixam naturaliter egredi potest: sicut nulla voluntas beata, boni diuini; nulla voluntas damnata, boni priuati & creati terminos, siue in hoc, siue in futuro saeculo, sine gratia præterire potest.

Quæ solutio si cui satis ostendere videatur, nullum omninò dari posse voluntatis actum, siue aliquod præceptum facere velit, siue non velit, quin ad vtrumvis sub eadem tamen boni amati priuati consideratione, sit indifferens exercitio, & iuxta principia Scholasticorum sufficienter in præceptis libera, quamuis generali peccandi libertate teneatur; non est quod nos vltius in hac soluenda difficultate fatigemus. Sed, vt verum dicam, quamuis hæc omnia vera esse Augustinus facile concederet, nunquam tamen ad inueniendam demonstrandamque arbitrii libertatē in peccantibus in has angustias sese conijcit, vel à Pelagianis peccandi necessitatem oppugnantibus coarctatus fuit. Nam siue talis peccandi libertas adsit, siue non adsit, eam Augustinus nihil omninò curat: nec eam vnquam, quod sciam, sub nomine libertatis in omnibus

A suis scriptis attigit, siue ad bonum siue ad malum; nec vnquam protulit, vt se ab inuidiosissimo destructæ libertatis ad bonum, inuictæque necessitatis peccandi opprobrio tueretur: sed ei abunde satis est, quod peccator, non quidem primis voluntatis motibus quasi tentationibus, quibus voluntate consentire vel dissentire potest, sed sciens & prudens plenâ voluntate feratur in malum; siue ab ista diligendi mali necessitate se expedire possit, siue non possit. Quæ doctrina eius istâ basi niti potest, quam supra generatim de libera voluntate fusiùs declarauimus. Nam talis voluntatis amor, quem voluntas amplius mutare non potest, verbi gratia, quo seipsam in omnibus omninò actionibus peruersè diligit, quia se veluti terminum & quietem omnis suæ voluntatis erga creaturas liber est; quamuis immobiliter in æternum diligit, & facere velit, quicquid sibi ab æterno semel statuerit esse diligendum, & faciendum. Mobilitas enim desultoria mutandi voluntatem liberam, fatentibus etiam Scholasticis, non est de ratione libertatis; sed imperfectio eius imprudentiam aut inconstantiam voluntatis inuoluens. Cum ergo similiter voluntas peccantis creaturæ liberrimo semel flexu se auerterit à Deo, diuinis mandatis obedire detractauerit, quid conquerimur, si in eo quod semel elegerit libera voluntate, eadem iam stabilitâ voluntate perseueret? Quem stabilitatis modum non solum in illa primâ & generali voluntate Angelicæ creaturæ, qua ex Dei amore in amorem sui, seu in priuatum amorem lapsa est; sed in omnibus quoque cæteris electionibus Angelicis locum habere, propter naturæ voluntatisque constantiam, nonnulli non ignobiles auctores docent. Quæ sane sancti Antistitis doctrina de voluntate necessariò peccante, principijs eius de libertate infra tradendis conformissima est. Cum enim nihil aliud ei liberum sit, quam quod est in nostra potestate, nihil profectò magis in nostra potestate esse potest, quam quod sit volentibus nobis; & proinde nihil magis liberum. Ex quo satis operosè infra deducemus, omnem deliberatam voluntatem hoc ipso quo est in nostra potestate, hoc est, quo non sit nolentibus sed volentibus nobis; esse liberam & non posse non esse liberam, siue etiam necessariò exercitij necessitate fiat siue non fiat. Quod ex Aug. mente in ipso amore beatifico verum esse latissimè demonstrabitur. Sic ergo & hîc, etiam si ille peruersus amor sui, in quem ex Dei dilectione rationalis creatura lapsa est, & in quo ex iustissima Dei damnatione perseuerat, & ex quo omnis actus vel ommissio damnatæ voluntatis fuit, firmissimè adhæreat voluntati, imò etiam si non solum specificatione, vt nunc est, sed etiam exercitio, quemadmodum amor beatificus, esset necessarius, non tamen ex Augustini mente desineret esse liber. Nam illa firmitas ex præcedenti & indifferenti electione, qualis est Angelorum, & maximè ipsius Dei, ad condendas regendasque creaturas nata est. Nec est necessitas repugnans voluntati sed ex vehementia amantis voluntatis oritur: quæ sicut liberè amare aliquid ita & fortiter & constanter amare potest, damnatione vel beatificatione iuuante voluntatem. Sic enim vtraque voluntatem ad perseuerandum iuvat, vt non impellat stringatque violentè, sed rationes amandi nouas suscitet, antiquas delectabiliùs, clariùs, constantiusque proponat, subtractis aliud quidlibet amandi rationibus. Nam vt retractet, aut retractare possit, quod semel elegerit, non est de

*Videndum est
totus lib. 6.
& 7. de
grat. Christi
Saluatoris
qui sunt de
nat. & lib.
arb.*

ratione libertatis. Sic ergo fit, ut voluntas infidelis sub damnatione ante gratiam constituta, constanter præcepto credendi, diligendi, vel aliud quidlibet faciendi parere nolit; quia constanter in illo sui-ipsius amore, in quem suâ libertate credidit; ex damnationis suæ pœnâ perseuerat. Per absurdum est enim, amorem illum quo rationalis creatura liberrimè cecidit, hoc ipso quo iam cecidit, eumque iusta pœna sequitur, non ampliùs liberum, ac proinde nec malum: quantumvis præ amoris dulcedine in eiusdem etiam exercitio Dei instar permaneret. Omnis enim amor ipso primi actus exercitio fit stabilior & consuetudine amandi magis magisque radicata immobilior, non liberæ voluntatis amissione, sed constantia. Quia in re beatitudinis atque damnationis quoddam præludium, imo principium est. Consuetudo quippe mala malam roborans voluntatem pœna est, damnatioque liberæ voluntatis: sicut bona consuetudo est præmium eius. Vnde Augustinus *se ligatum fuisse dicit, non ferro alieno sed suâ ferreâ voluntate, velle meum inquit, tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me.* Ortum verò talis necessitatis ex libertate significans: Quippe, inquit, *ex voluntate perversa facta est libido, & dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.* Est autem absurdissimum dicere, quod peccando aut benè agendo libertas pereat; aut hoc ipso, quo maiori in bonum aut malum improbi vel sancti feruntur delectatione, minuat. Quod optimè intelligens Augustinus, cum per huiusmodi peccandi necessitatem, quam solâ gratiâ fisci posse sentiebat, libertatem arbitrij sustulisse culparetur: *Liberum, inquit, arbitrium usque adeo in peccatore non perijt ut per illud peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis lubet.* Quod in infidelibus, ac maxime in damnatis locum habet. De qua libertatis intelligentiâ qui plura postulet, consulat ea quæ infra de libertate arbitrij ex Augustini mente declaranda sunt; & ea quæ de gratiæ sufficientis defectu sine præiudicio liberi arbitrij differuntur.

Lib. 8. Confess. cap. 5.

Lib. 1. ad Bonif. c. 2.

Vide lib. 3. 6. & 7. de grat. Christi Salvatoris qui sunt de gratia sufficienti & de lib. arb.

CAPVT XXV.

NON REPVGNAT AVGVSTINI doctrina propositioni damnatæ per duos Pontifices: Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit.

EX his facile intelligitur, doctrinam istam Augustini non esse comprehensam illâ propositione, quam proscripsit Pius V. & Gregorius XIII. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit.* Necessitas enim peccandi ab Augustino tradita solum est necessitas in genere, ex qua fit ut non possint homines ante gratiam agere nisi malè. Hæc autem non impedit quo minùs in peccatis singularibus perpetrandis liberam & indifferentem ad faciendum & abstinendum habeant voluntatem. Sic enim & demones necessario peccant, quamvis in singulis actibus peccatum non necessitate, sed voluntatis libertate committant, sicut hoc non ignobiles etiam recentiores auctores docent. Nam quod non ampliùs damnationem grauior-

rem eorum peccata mereantur, statui peccatum, non innocentia talium actionum, tribui debet.

Bellarmin. l. 6. de gratia & libero arb. cap. 14.

Secundò etiam si Augustinus quædam damnatorum hominum peccata necessario fieri etiam exercitij necessitate traderet, juxta modum quo capite præcedentis diximus, non videretur doctrina ista Pontificum illorum censuris esse perstricta. Peccati enim damnabilis ratio; sicut & laudabilis benefacti, ab arbitrij libertate dependet. Iam autem secundum recentiorum etiam Theologorum sententiam certum est, actum aliquem bonum posse esse liberum, libertate de qua ipsi loquuntur, quamvis ex aliqua suppositione jam fiat necessario, & voluntas quæ eum producit ab eo producendo abstinere non possit. Sic enim videmus actum diuinæ voluntatis ex hypothese, quod ad eum se liberè determinauerit, non ampliùs posse retractari: ex quo fit, ut quicquid ad extra facere re ipsa jam ab æterno decreuerit & elegerit, necessarium sit ut fiat. Sufficit enim ad eius libertatem, ut liberrimè se ad eum Deus ab æterno determinauerit, ratione cuius liberrimæ determinationis, semper adhuc actus liber est & semper erit. Hanc electionis liberæ constantiam si creatura rationalis imitetur, ut pari modo immobiliter in amore creatoris vel creaturæ, ad quem sese summâ libertate flexerit, non solum quantum ad speciem actus, sed etiam quantum ad exercitium perseueret, nihil est cur actus ille non semper dici possit liber eadem libertate, qua ab initio liberæ determinationis liber fuit. Talis enim voluntas juxta principia sancti Augustini, est in nostra potestate, quia volentibus adest. Porro quia in potestate est, libera est nobis. Et quamvis illa exercitij perpetuitas respectu amoris sui in hominibus ante gratiam non habeat locum, quia somno saltem interrumpitur, sed solummodo quantum ad speciem actus: in demonibus tamen semper vigilantibus, & in actu constitutis, fortassis locum habet. Quidquid enim agunt illi, qui semper aliquid agunt, hoc agunt ex illo primo amore sui quo ceciderunt, veluti cardine quorumcunque motuum quibus agitantur. Vnde non veretur dicere August. quod sicut Angeli boni Deum perpetua iustitiâ tenenda voluntate promerentur; ita malos perpetua peccandi voluptas tenet. Si ergo necessitas ex hypothese non repugnat actibus laudabilibus, nec libertati voluntatis, ex qua fluunt; non est ratio cur similis necessitas ex hypothese damnabilium actuum libertati aduersetur. Talis enim necessitas non nisi ex hypothese præcedentis liberæ determinationis nascitur: nec aliud reuera est nisi primæ liberæ voluntatis perpetuitas & immutabilitas; cuiusmodi est diuinæ, & fortassis Angelicæ voluntatis, quam defæcatior Theologia non solum origine, ratione primæ determinationis, sed semper etiam actu liberam esse profitetur. Non loquitur ergo illa proscripta propositio de tali necessitate malæ voluntatis ex hypothese, qualem tamen quantum ad exercitium in hac vita nullam agnoscit Augustinus: sed de necessitate potiùs absoluta, quæ voluntas ad malum appetendum aut agendum, non solum specificatione, sed etiam exercitio, nulla præuia liberæ determinationis hypothese, sed absolute necessitata est. Talis enim voluntas aut actio creaturæ, præterquam quod in Angelis & hominibus nunquam data est, si tamen dari fringeretur, non in ea peccaretur damnabiliter ageretur. Talis enim necessitatis determinatio institutionem naturæ

Lib. 3. de lib. arb. c. 3.

Ibid. c. 3.

lib. 3. de lib. arb. c. 1. sequeretur, quam sequendo non posset esse dam-
nabilis. Si enim non receditur ab eo modo, quo natu-
raliter factus est, ita ut melius esse non possit, ea quæ
debet facit, qui hæc facit. Quæ ratio non habet lo-
cum, si jam liberâ voluntate peccantem ejusdem
liberæ voluntatis duritia & perpetuitas conse-
quatur. Iam enim liberè peccando recessit ab eo
modo, quo naturaliter factus erat, & receden-
do fieret, ut (quamvis liberam illam voluntatem
recedentem à natura sua volendi, obstinatione
amplius mutare non posset, quia mutare non vel-
let (non propterea ille qui constrictus esset ista
hypothetica & voluntaria necessitate, ea quæ de-
bebat, facere censeretur.

CAPVT XXVI.

DE ALIIS PROPOSITIONIBVS

in Bulla Pij Quinti damnatis, quæ supra tra-
ditam doctrinam sancti Augustini comple-
ti videntur.

SED aliæ non paucae propositiones in eadem
Bulla, inquit, proscriptæ sunt, quæ do-
ctrinam illam aliam, quam de tentatio-
num victoriâ, de vitandis per liberum arbitrium
peccatis, de operibus infidelium, & similibus,
ex Augustino produximus, redolere prorsus vi-
dentur. De quibus sigillatim aliquid dicendum
est.

In primis igitur profertur illa propositio vi-
gesima-nona. Non soli fures ijsunt & latrones, qui
Christum viam & osium veritatis & vitæ negant,
sed etiam quicumque aliunde, quam per ipsum in
viam iustitiæ, hoc est, ad aliquam iustitiam conscen-
di posse docent, aut tentatione vlli sine gratia ipsius
adiutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non in-
ducatur, aut ab ea non superetur. Vbi damnari vi-
detur ea doctrina, qua diximus ex Augustino,
nullam tentationem solo libero arbitrio posse
superari.

Respondetur, In ista Bulla nonnullæ propo-
sitiones damnantur, non tam propter falsitatem
doctrinæ, quam contineant, quam propter acrimo-
niam censuræ, qua earum auctor, Doctorum
quorundam sensa perstringit. Quod quia alio-
rum animos exacerbare & offendere solet merito
à Pontificibus improbatum est. Et hinc est, quod
inter notas, quibus illæ præpositiones inuruntur
quædam respectiue dicuntur esse, scandalosa, &
in pias aures offensionem immittentes. Quam solutio-
nem Franciscus Suarez in multis propositioni-
bus verum esse sentit, inter quas ipsius quoque
iudicio apertissimè vigesima secunda collocanda
est, quæ dicit: Cum Pelagio sentiunt, qui textum A-
postoli ad Romanos secundo: Gentes quæ legem non
habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, intelligunt
de Gentibus fidei gratiam non habentibus: cum Au-
gustinus illam ut probabilè admittat, & S. Tho-
mas doceat. Itaque Suarez: Nunc generatim dici
potest, has propositiones, quæ non apparent ita damna-
biles propter nudam doctrinam: propter acerbiter
& audaciam, qua Baius suas propositiones astruebat,
& contrarias notabat, rejectas esse à Pontifice, sal-
tem ut scandalosas: quæ illa Baii immodica exaggera-
tio scandalum generabat. Quæ regula rectè quidem ad
primum exemplum (de ista propositione ex capite
secundo Epistolæ ad Romanos desumpta) ac-
commodatur. Ad illam verò propositionem: Non
solum hi fures sunt & latrones, &c. Ita respondet,

A necessarium non esse, ut propter omnes damnetur, præ-
sertim quia illa propositio ex hypotheticis est, & cum
intolerabili temeritate incipit: non solum hi fures sunt
& latrones, &c. Gabriel verò Vasquez hanc ip-
sam primam propositionem, quam de victoria
tentationum objecimus; itemque illam vigesi-
mam octauam, quam vocat 29. Pelagianus error
est dicere, quod liberum arbitrium valet ad vllum
peccatum vitandum: nec non trigessimam sextam:
Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est,
quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit. Et
sexagesimam tertiam quam ipse 61. nominat: Non
nisi Pelagiano errore admitti potest, vsus aliquis li-
beri arbitrij bonus sine non malus, & gratia Christi

B iniuriam facit, qui ita sentit & docet. Has inquam,
omnes propositiones & plures alias rejectas esse
tradit Vasquez, Non propterea, inquit, quod auctor
earum, hanc sententiam sequeretur, videlicet quod
nulla tentatio sine gratia per Christum vinci
posset, vitarique sine peccato: nullumque mo-
raliter bonum opus fieri sine gratia: sed quod opo-
positam erroris arguat: sicut etiam incusaretur, qui
censerat hæreticam opinionem Theonistarum asseren-
tium, Beatam Virginem conceptam in peccato originis
non quod ipse oppositam sequeretur, sed quod prædi-
ctam carperet ac morderet. Hæc ipse latius profe-
quitur. Et ad huius solutionis veritatem asseren-
dam, profert testimonium Francisci Toleti con-
fidentis solutionem esse germanam, & Bellarmini

C sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, quorum
alter Louanium destinatus fuit, ut eius opera
Bulla reciperetur, alter ibidem fuit, cum pro-
mulgaretur. Vnde ipse Vasquez ex professio do-
cet nullam tentationem superari, nullumque mo-
raliter opus bonum fieri, sine gratia Christi &
primam earum à duobus illis prædictis Cardina-
libus traditam fuisse asserit. Verum si damnatio hæ-
rum, inquit, propositionum aliquid obstat sententia
nostra in hac disputatione, obesset etiam opinioni, quam
præcedenti disputatione secuti sumus de victoria ten-
tationum, quam etiam tradidit noster Bellarminus.
At ille nouerat prædictam damnationem, in d. & oc-
casionem illius, quam inferius referemus. Nam &
ipse Louanij fuit eo tempore, quo contentiones inter

D Doctores exorta fuerunt; & Romæ, cum prædicta
Bulla edita & confirmata fuit. Nihilominus neque
contra opinionem, quam decet de victoria tentationum,
quicquam ex hac Bulla sibi obijcit. Et paulò inferius
etiam de Francisco Toletio: Adde Franciscum
Toletum nostræ societatis Religiosum, & postea Ro-
manæ Ecclesiæ Cardinalem illustrissimum, cum quo
de hac re conueni, dum essem Romæ, in ea fuisse sen-
tentia: quod nulla tentatio etiam minima sine auxilio
gratiæ per Christum vinci possit, aut vitari sine pec-
cato. Et tamen ipse auctoritate Apostolica Greg. XIII.
Louanium missus est ad componendas lites de hac re in-
ter Theologos, & ut curaret prædictam Bullam ab

E omnibus submissè recipi. Sciebat igitur nihil suæ opi-
nioni prædictam damnationem aduersari, ut inferius
commemorauimus. Et statim subjungit: Ego etiam
non dubito propositiones, quas memorauimus, sicut etiā
multas alias continentes acre iudicium, quo Doctor il-
le aliorum opiniones criminabatur, damnari tantum,
ut scandalo & offindiculo parentes, & hæc ratione so-
lum prohiberi. Nam & audacia, nimisque arrogan-
tia in aliorum sententijs malignè vellicandis, ac lace-
randis non parum scandali asferre solet: à quo docti &
prudentes Theologi in suis scriptis abstinere deberent.
Quod ostendit ex prohibitione, quæ sigillatio &
notatio sententiæ de Conceptione B. Virginis
immaculata vetita est. Et cum in eandem senten-
tiam non pauca dixisset, ad Eminent. Toletum

Ex Bulla
Pij V. &
Greg. XIII.

Suarez Pro-
leg 6. c. 2.
q. 14.

Num. 15.

1. 2. Diss.
190. c. 12.
& Diss. 189
c. 15.
Vasq. 1. 2.
Diss. 190.
c. 18. n. 174.

Ibid.

Num. 176.

Num. 179. rediens : *Sensum huius damnationis, prout à me explicatus est, contuli cum Illustrissimo D. Cardinali Francisco Toletio, cum adhuc sacri Palatii Concionator & Theologus esset, anno 1586. qui ut dixi pro hac Bulla & damnatione recipiendi Louanium missus fuit, EVMQVE PROBAVIT ET GERMANVM ESSE DIXIT, PROPRIAQVE MANV subscripsit: cuius scriptio exemplar apud me adhuc est.*

Quæ quamvis ita sint, non tamen negat neque Bellarminus, neque Toletus, neque sanctus Augustinus, quin liberum arbitrium aliquod particulare peccatum suis viribus vitare, nonnullasque tentationes ita sine gratia superare possit, ut in aliam incidat. Nullo modo enim necesse est, ut eadem quâ pulsatur animus tentatione, superetur, vel in idem peccatum incidat, quo vi tentationis vrgetur. Si ergo Pontifices eos qui hoc negant, proscribendos illa censura dixerint, tunc non solum propositiones illæ, quantum ad censurarum acerbiteriam, sed etiam quantum ad ipsam quam continent doctrinam damnatæ censeri debent. Talis enim doctrina non tantum Augustino, ut supra vidimus, sed experientiæ perspicuæ contraria est, quâ docemur ab hypocritis apertissima quædam vitia, vanæ gloriæ cupiditate, vel alijs vitijs deterioribus vinci. Sed non arbitror ad illum vitandæ superandæque tentationis modum à Pontificibus respici, quem à nemine negatum esse nemini, ipsa verba propositionis satis indicant, de illa superatione tentationis esse sermonem, quâ sic resistitur tentationi, ut in eam non inducatur, hoc est, ut in nullam inducatur. Quod fit, ut Augustinus dicit, quando concupiscentia bona vincit concupiscentiam malam.

Quod si quærat quâ certitudine doctrinam istis superioribus quatuor propositionibus contentam, & à censurandi acerbiteria separatam tradiderit Augustinus vigesimam octauam & vigesimam nonam, quod nulli tentationi sine gratiæ adiutorio resisti possit, sic ut ab ea non superetur, vel sic ut peccatum vitet, & trigessimam sextam, quod nihil boni operis naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnosci debeat, & sexagesimam tertiam, quod nullus usus liberi arbitrij bonus, siue non malus, sine gratia haberi possit? Respondeo, sicut negare non possum omnes illas propositiones constantissimè sine vlla omnino fluctuatione docuisse contra Pelagianos Augustinum, ita dubitare non possum, eas velut bases totius doctrinæ de gratiæ & libero arbitrio, & consequenter tanquam doctrinam Catholicam indubitatam tradidisse. Quod ipsemet non obscure multis locis profiteretur, sicut ex præcedentibus satis perspicuè intelligi potest, & de plerisque vberius, cum de gratiæ disserturi sumus patefiet, hic de vincendis tentationibus peccatisque vitandis sufficit tantisper vna sententia sancti Augustini quam tanquam Catholicam fidem confitendam

Epist. 106. esse profiteretur: *Fateatur (Pelagius) quando contra tentationes concupiscentiasque illicitas dimicamus quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa sed ex adiutorio Dei nostram provenire victoriam.* Vnde Pontificali auctoritate sanctus Innocentius: *Necesse est ut quo auxiliante vincimus, eodem rursus non auxiliante vincamur.* De operibus verò naturaliter seu moraliter bonis, seu usu bono liberi arbitrij quid senserit, satis declarat locus ille quo aduersus

Epist. ad
Concil. Car-
thag.

Lib. 1. ad
Bonif. c. 16. *trio uti potest nisi per gratiam, quæ non secundum de-*

bitum redditur, sed Deo gratis miserante donatur. Quam sententiam Episcopi Africani & Apostolica Sedis Antistes Celestinus, sua definitione sancientes dicunt: *Præparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agerent paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim spiritu Dei aguntur hi filij, Dei sunt: ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium & in bonis quibusque voluntatis humana singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxiliium.* Ex quo perspicuum est sanctos illos Patres Augustinum Afros Episcopos & Apostolicæ Sedis Præsules, non aliter quam Pelagiani erroris frutices, contrarias doctrinas reprobasse quod quo pacto cum illa Bulla Pij V. & Gregorij XII. coherere possit, sequenti capite dicturi sumus.

Celest. Pope
in Epist. ad
Gall. Episc.

CAPVT XXVII.

PROFERVNTVR ALIÆ EX illa Bulla propositiones de operibus infidelium, de potestate arbitrij non nisi ad peccandum, de amore duplici creaturæ rationalis, & difficultas ex illis nata soluitur.

NAM de alijs nonnullis doctrinæ capitibus quæ ab Augustino videntur esse tradita, maior difficultas est. Nam propositio vigesima quinta quæ damnatur in illa Bulla, sic sonat: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* Et propositio vigesima septima: *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio non nisi ad peccandum valet.* Et trigesima septima quæ fundamentum videtur esse præcedentium. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas qua per Spiritum sanctum in corde diffusa, Deus amatur.* Hac autem omnia videtur docuisse Augustinus uti verba sonant. Neque enim hic responderi potest censuræ cuiuspiam acerbiteriam proscriptam esse; simpliciter enim & categorice tres illæ propositiones prolatae sunt, nulla censendi acerbiteria scandalosæ.

Respondetur de postrema quidem illa propositione minorem esse difficultatem. Nam illa satis apertè verbis ipsis præ se fert omnem amorem creaturæ rationalis aut esse vitiosam cupiditatem aut illam charitatem qua in corde diffusa iustificatur creatura. Nam hac de causa laudabilis vocatur, ut intelligatur illa charitas quæ inter Doctores huius temporis celeberrima, & sola nomine charitatis nota est, quâ Deus diligitur super omnia; quæ omnes secundum Apostolum Paulum virtutes comites habet; quæ juxta sanctum Petrum, operit multitudinem peccatorum; in qua qui manet secundum Apostolum Ioannem, in Deo manet & Deus in eo. Falsum est autem inter istam laudabilem charitatem, vitiosamque mundi cupiditatem nullum amorem creaturæ rationalis esse medium. Datur enim & alius amor bonus, qui nec est ista charitas, nec ista cupiditas, quò videlicet incipit bene Deo peccator affici ante iustificationem per charitatem. Ex isto enim pietatis affectu ante iustificationem & credit peccator Deo, & sperat peccati sui remissionem æternamque beatitudinem, & aliquo usque, licet imperfectè non super omnia, Deum diligit. Hunc pium affectum Augustinus, hanc bonam voluntatem, hunc amorem

1. Cor. 13.

Dei, cum initio fidei pullulare tradit, eumque nomine charitatis, ut aliquoties supra diximus vocare solet, ut proinde nihil ista propositio, quæ nomen charitatis in ista celebratissima significatione sumit, contra istam Augustini doctrinam faciat. Sic autem charitatem in ista propositione sumi, ex diuersarum propositionum totiusque doctrinæ, quæ in eis traditur conformitate deprehenditur. Passim enim indicant auctorem earum in ea sententia fuisse quod quidquid operum bonorum sit ante remissionem peccatorum, fiat verâ illâ perfectâque charitate quæ iustificet quidem hominem, à peccatorum tamen remissione separetur, ac proinde nullum esse auxilium gratiæ nisi per Spiritum sanctum inhabitantem, ad quem huiusmodi opera referantur. Hanc eius doctrinam apertissimè præ se fert pro-

- Propos. 31. positio trigesima - prima: *Charitas illa quæ est plenitudo legis non est semper coniuncta cum remissione peccatorum.* Et trigesima - secunda: *Catechumenus iuste, recte, & sanctè viuit, & mandata Dei obseruat ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum.* Et quadragesima - secunda: *In hominibus pœnitentibus ante sacramentum absolutionis, & in catechumenis ante Baptismum est vera iustificatio (sine dubio per illam charitatem de qua propositionibus duabus jam citatis) separata tamen à remissione peccatorum.* Quæ omnes spirant non aliâ charitate seu amore ante remissionem peccatorum opera bona fieri, nisi illâ notissimâ quæ Deum diligere super omnia, & iustum facit; quam sentit; à peccati remissione esse separatam. Quod multò luculentius asseritur propositione sexagesima - octaua: *Homo existens in peccato mortali, sine in reatu aternæ damnationis potest habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu aternæ damnationis.* Conformiter istis principiis etiam de auxilio Spiritus sancti ratiocinari videtur. Nam
61. propositio sexagesima - prima sic loquitur: *Sed & illa distinctio duplicis iustitiæ alterius quæ sit per Spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ sit ex inspiratione quidem Spiritus sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, quæ diuinæ legis iustificatio impleatur, similiter reijcitur.* Et propositio sexagesima - secunda: *Item & illa distinctio duplicis viuificationis, alterius quæ viuificatur peccator, dum ei pœnitentia & vitæ nouæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius quæ viuificatur, qui verè iustificatur, & palmes viuus in vite Christo efficitur, commentitia est, & scripturis minime congruens.* Qui sanè apertissimè significant nullum esse auxilium Spiritus sancti, cor ad pœnitentiam excitantis sed nondum inhabitantis: nullam Spiritus sancti, viuificationem quæ viuificetur peccator, dum ei pœnitentia & vitæ nouæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur, nisi verè iustificetur per illam iustificantem charitatem, quæ toties dicitur à peccatorum remissione posse seungi. Ut sanè ipsa doctrinæ in tot capitibus conformitas postulet etiam in illa propositione trigesima - septima charitatem illam laudabilem, hoc est perfectam & iustificantem, quæ semper illo nomine hoc tempore & in istis propositionibus intelligitur, ab illa vitiosa cupiditate distinguui, ut inter se totum amorem rationalis creaturæ partiantur: quod ab Augustini doctrina certum est esse diiunctissimum.

Ex quo etiam intelligi potest sensus propositionis vigesimæ septimæ quam objecimus. Nam adiutorium gratiæ sine quo nihil liberum arbitrium

nisi ad peccandum valere contendit, videtur illud intelligere quod per Spiritum sanctum inhabitantem datur, sicut eum & Gabriel Vasquez intelligit. Nam ut audiuius, reijcit adiutorium Spiritus sancti cor ad pœnitentiam excitantis, & nondum inhabitantis; reijcit & gratiam Dei, quæ inspiratur peccatori inchoatio & propositum vitæ nouæ & pœnitentiæ, nisi simul verè ut palmes in vitæ viuificetur saltem absq; remissione peccatorum. Certum est autem cum Augustinus docet liberum arbitrium sine adiutorio gratiæ Dei non nisi ad peccandum valere, eum nullo modo de adiutorio Spiritus inhabitantis loqui, sed de illo quo simul fides, pœnitentia, vitæ nouæ propositum & similes boni cordis motus inspirantur peccatori antequam perfectâ illâ charitate iustificetur, & peccatorum remissione purgetur. Ut proinde propositiones illæ iuxta sensum earum genuinum nihil omnino contra doctrinam Augustini faciant.

Magis arctat propositio vigesima - quinta. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* Vtramque partem enim tam constanter & luculente tot modis August. tradidit, ut si vlla est doctrina in vniuersis lucubrationibus eius manifesta & minùs obnoxia cauillationibus, illa emicet inter omnes. Vnde etiam tricas omnes quibus doctrinam eius obuoluere nituntur quidam recentiores, minùs versati in principiis eius dissipauimus. Quod si illis non obstantibus liceat Augustinum alio detorquere, fidenter ausim dicere; nos frustra hæreticos sanctorum Patrum auctoritate premere, quos tam licenter ad nostri temporis doctrinas detorqueamus. Nihil enim est in toto Augustino tam clarum de gratia vel de quolibet doctrinæ capite, quod non probabilioribus glossis in alienos sensus peruiacior quisque aduersarius verterit.

Quapropter ingenuè fateor mihi hîc aquam herere nec aliud impresentiarum occurrere quod respondeam, nisi id quod biennio postquam illa bulla Louanij esset promulgata anno videlicet millesimo quingentesimo septuagesimo, die decimâ septimâ & decimâ nonâ Aprilis coram toto auditorio ex Cathedra generatim responsum fuit. Cum enim à Reuerendissimis Dominis Martino Rythouio Iprensi, Francisco Sonnio Buscoducensi, & Cornelio Iansenio Gandauensi Episcopis expedire iudicaretur, ut illè propter quem Bulla emanauerat aliquid ad articulorum illorum, quos quidam omnes hæreticos esse suspicabantur, declarationem loqueretur, cum sigillatim multorum sensum explicuisset, vniuersum dixit, quod multis perperam persuasum esset, omnes istos articulos qui in hac Bulla damnantur, esse falsos & hæreticos, quin alioqui falsi esse non possint. Sed damnantur tantum, tanquam, ut Bulla loquitur, *hæretici, erronei, suspecti, temerarij, scandalosi & in pias aures offensionem immitentes respectiue.* Quâ loquendi circumspeditione significatur alios esse hæreticos, alios erroneos, &c. alios tantum scandalosos, aut offensiuos. Offensiuæ autem propositio aut scandalosa non necessariò hæretica aut falsa est. Sic enim libri nonnulli damnantur non propter falsitatem alicujus doctrinæ, sed quod insolenti aliquâ nouitate vel alia de causa perturbant animos & offendunt. Sic enim nouimus quas offensiones & scandala suscitauerit in Hispania sententia de conceptione Beatæ Virginis in peccato originali, cum tamen eam tenere quisque sine retur: Et ipse noui alicubi concionem de præpu-

tio Christi quorundam piis auribus offensio-
nem attulisse. Vnde vt Pontifex indicaret non
omnes articulos falsitatis esse damnatos saluta-
rem clausulam adiecit, *quanquam nonnullæ aliquo*
pacto sustineri possent, in rigore, & proprio verbo-
rum sensu ab assertoribus intento. Sic enim illa clau-
sula tunc temporis cum Bulla ederetur, intelle-
cta fuit; quemadmodum & verba ista sonant, &
coram toto auditorio tunc declaratum fuit.
Quamobrem cum anno millesimo sexcentesimo
decimo-octauo difficultas super quibusdam Bul-
læ verbis esset excitata, Eximius Dominus Ia-
cobus Ianfonius qui omnium illorum quæ in
Bulla promulganda per Dominum Præpositum
Ariensem, & postmodum per Franciscum Tole-
tum à Sua Sanctitate Louarium destinatos acta
sunt, spectator fuerat, in scholis publicis origi-
nalem Bullam manibus tenens, me præse-
nte dixit, illam clausulam hac occasione adjectam
fuisse, quod ad Sedem Apostolicam transmissa
fuiſſet quædam articulorum quorundam decla-
ratio, qua ostendebatur aliquos ab antiquis Scri-
ptoribus fuisse traditos; peteretque Facultas
Theologica Louaniensis vt articuli hæretici,
erronei, temerarij, scandalosi, offensiui, &c. à
seinuicem secernerentur, vt qua quisque nota
censeri deberet omnibus innotesceret. Quod
cum Apostolicæ Sedi certis de causis non videretur,
appositum fuit ad solatium Autoris, vt aie-
bat, qui doctrinas quasdam antiquorum per-
stringi querebatur, *nonnullas sententias aliquo pa-*
cto sustineri posse in rigore & proprio verborum sensu
ab assertoribus intento. Itaque idem Ianfonius pa-
lam contestatus est Pontificis Bullam adultera-
tam esse ab iis qui distinctionem ponerent, post
illa verba, *sustineri possent, vt reliqua quæ sequun-*
tur, in rigore & proprio verborum sensu ab asserto-
ribus intento, ad damnationem referrentur quasi
in sensu ab autore intento damnarentur. Nul-
lius enim distinctionis in originali Bulla quam
tenebat manibus & legebat vestigium esse asse-
rebat, & reuera nullum esse distinctionis vesti-
gium ego ipse sæpè meis oculis vidi. Vnde mul-
to magis inaduertenter adulterata ab iis Bulla
est, qui interiecta distinctionis nota inter possent,
&, *in rigore,* eam inserta coniunctione, tamen
(qua Bulla originalis prorsus caret) hoc modo
efferunt: *Quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri*
possent, in rigore tamen & proprio verborum sensu ab
assertoribus intento, &c. damnamus. Hoc enim fe-
cerunt, vt quod Pontifex subtracta aduersatiua
particula & omni distinctionis nota, ad defensio-
nem quarundam sententiarum referri volebat, ip-
si contra Pontificis mentem verbis textui superad-
ditis & insertis ad damnationem distorquerent.

cap. 4. &
6.

Quod si quædam sententiæ in sensu ab autori-
bus intento sustineri aliquo pacto possunt, de
quibus tandem hoc verius dici poterit quam de
illis, quos autorem ex Augustino hausisse certum
est, & pariter æquè certum Augustinum eo sensu
eas docuisse, quo auctor ille docuit, quamuis nul-
lo pacto Augustini fundamenta satis detexisse
vel penetrasse videatur. Itaque propositionis il-
lius, *Omnia infidelium opera sunt peccata, &c.* Eundè
auctor ille sensum intendit, vt ex libro ejus de vir-
tutibus impiorum patet, quem nos Augustini &
Prosperi esse demonstrauius & sanctus Episco-
pus ac Martyr Rossensis omnium Patrum. Quis
igitur credat Apostolicam Sedem quæ toties
Augustini doctrinam diuina gratia probauit &
suam fecit, huiusmodi Augustini sententias quæ
non aliquo cogitandi scribendique calore & ce-

leritate quasi aliud agenti per transennam exci-
derunt, sed ab ipso per omnes passim libros spar-
sæ, summisque disputandi viribus assertæ sunt,
tanquam bases quibus doctrina de gratia & libe-
ro voluntatis arbitrio nititur, tanquam hære-
ticas, erroneas aut verò falsas esse damnatas?
Nemo certè nisi qui Apostolicam Sedem vel
olim vel nunc errasse, sibi que contrariam esse,
non, sine temeritate & errore credi velit.

Quapropter longè rectius dicendum puto
Pontifices ipsos huiusmodi, calumniosis cogi-
tationibus obuiare voluisse expressis verbis ad-
monendo nonnullas sententias aliquo pacto su-
stineri posse in rigore & sensu ab autoribus in-
tento. Cur ergo, inquires, proscriptæ sunt? Id-
circo, inquam, quod altera sententia Scholasti-
corum studijs, humanas magis rationes quam
Ecclesiasticam traditionem attendentes in scho-
lis esset receptior atque tritior. Quis enim nes-
ciat nubem esse Scholasticorum qui nonnulla o-
pera bona in infidelibus agnoscunt, & Philoso-
phorum virtutes non vitia, sed virtutes esse pro-
fitentur? Sed quantumuis illi numerosi fuerint,
non possunt Ecclesiasticæ doctrinæ per Augusti-
num aduersus Pelagianos constitutæ, per Pon-
tifices approbatæ, per Concilium Arausicanum
non obicure confirmatæ, per discipulos Augu-
stini ceterosque postea Ecclesiæ Patres, aliquot
sæculis vsq; ad ætatem circiter primorum Scho-
lasticorum quasi per manus traditæ vllum affer-
re præiudicium. Hoc tamen egit summorum
Pontificum prudentia, vt quia Scholasticorum
disputationibus Augustini doctrina ita erat ob-
scurata, & interpretationibus plausibilibus qui-
dem, sed ab eius mente remotissimis quasi obru-
ta, vt quænam esset vera illa & ab Augustino as-
serta sententia, difficillimè discerni posset, al-
tera pars sine præiudicio veritatis tantisper veta-
retur, tanquam quæ vetustâ quasi nouitate no-
stri temporis Doctores vetustatis eius inscios of-
fenderet scandaloque perturbaret. Non enim
veritas tantummodo sed & pax Ecclesiæ præfe-
ctis curæ est, cuius interitu etiam veritas apud
homines plerumque periclitari solet. Nam ita
nouimus sententias, quarum veritas aut fal-
sitas nondum prorsus explorata est, nonnun-
quam tuendas interdici sine definitione par-
tis alterius: eo quod opposita doctrina scan-
dalum aut offensionem animis Doctorum, aut
vulgi afferat, sicut hoc in illa doctrina quæ
Beatam Virginem in originali peccato con-
ceptam esse statuit manifestum est. Ita nam-
que sententia ista propter offensionem hominum
doceri vetita est, vt tamen si aliquo casu grauif-
simis argumentis Antiquorum vel Ecclesiasticæ
traditionis diuinæque reuelationis astrui posset,
illa prohibitio nihil obstaret, quo minùs Eccle-
sia posset eam tollere libertatemque docendi pu-
blicè contrariam doctrinam restituere & idoneis
argumentis assertam definire. Quod perinde in
ista propositione de operibus infidelium & vir-
tutibus Philosophorum locum habuisse arbitra-
mur, vt propter receptissimam in scholis partem
vnam, altera velut offensiua prohiberetur, do-
nec aliquid liquidius ex antiquorum maximeque
ex Augustini scriptis elucesceret. Nam in ista
doctrina de operibus bonis & gratiâ bonorum
operum principio naturæque viribus doctrina
sanctissimi Doctoris & pugilis inuictissimi ad-
uersus superbos humani arbitrij prædicatores
tam sublimis, & tot elogijs sanctorum Patrum
summorumque Pontificum commendatæ aucto-
ritatis

ritatis est, ut quidquid ab eius vestigijs aberrando posteriorum Scholasticorum subtilitas aduersus eam excogitauerit, tradita per eum veritati cedere debeat.

Et illud quidem quod de ista iam vigesima-quintâ propositione diximus, parâ ratione in alijs tricus, vigesima-octauâ, trigesima-sextâ, & sexagesima-tertiâ, quas capite præcedenti declarauimus locum habent. Nam ut ibi diximus, Augustinus non solum doctrinam istis propositionibus comprehensam constanter improbauit, sed etiam velut Pelagianum errorem abhorruit. Sine cuius censuræ certitudine principia eius de gratiæ diuinæ necessitate funditus labefactata collabuntur, ut & leuiter superius tactum, inferius verò accuratius explicandum erit. Sed illa tanta certitudo propter principia Scholasticorum ab Augustinianis diuersissima scholasticos Doctores prorsus latet. Nimia quippe Philosophiæ humanæ subtilitate, credulitate, doctrinæque sanctioris quam Augustinus tradidit profunditate, & gliscente inde neglectu quod paucissimis vacaret tot voluminibus difficillimis volutandis maximam partem ætatis impendere, veritas ab ipso tradita sic obscurata, scholasticoque puluere sepulta est, ut quamuis in Ecclesiæ fide, quotidianisque precibus luculentissimè splendeat; in scholarum classibus tamen plerisque vix, imo ne vix quidem agnoscatur. Quo factum est, ut ne veritas tantâ censurâ prolata acerbitate charitatem læderet, nullis præsertim idoneis adhuc ex Augustini fundamentis eruta, nec perspicuis eius asserta testimonijs, propositiones istiusmodi, quæ Pelagiani erroris notam tot Catholicis inurunt tractatoribus, hoc est, ipsa illa censendi, damnandique seueritas damnetur. Quia in re sicut prudentissima fuit summorum Pontificum prouidentia, quæ nec veritatem nudam importuna damnandi quolibet acrimonia proferri finit, sed vel mitius proponi, vel prorsus ad tempus supprimi propter infirmos jubet, ita eadem veritatem ex Ecclesiasticis monumentis erutam, suis cardinibus nixam, suo ornatu vestitam, suis armis quibus à Patri-

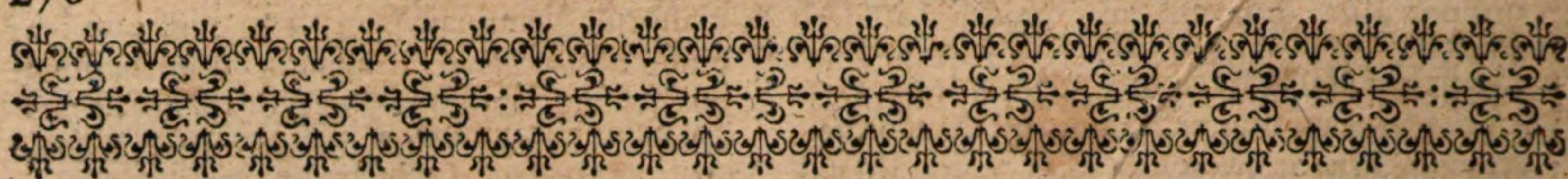
bus est defensa munitam in publicum prodire non vetat; ut si quis aliud priuata hallucinatione senserit, non censendi damnandique seueritati vel soli Pythagoricæ censoris auctoritati, sed ipsius robori lucique veritatis colla submittat. Hinc Augustinus de Catholicorum Doctorum officio: *Ita docent, siquid docendum habent ut visita- & confirmata securissimè & fidentissimè, & lenissimè ut possunt insinuent. Inusitata verò etiam si veritatis liquidissima manifestatione perceperunt, querendi potius quam præcipiendi aut affirmandi modo propter audientis infirmitatem.* Quod sicuti tunc potissimum obseruandum est cum veritas inusitata rudibus & infirmis, peritioribus verò ac firmis nuda argumentisque necessarijs destituta profertur, ita nonnunquam cum Ecclesiastica doctrina suis munimentis instructa fuerit fortiter constanterque sine vacillatione asserenda est. Ex qua regula sanctus Augustinus cum prædestinationis veritatem idoneis documentis Scripturæ sacre & Ecclesiasticæ traditionis astruxisset, fidentissimè Catholicis adhuc renitentibus dicit: *Hoc, inquit, scio neminem contra istam prædestinationem, quam secundum Scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse.* Nam ut idem alibi dicit: *Alia est ratio verum tacendi alia verum dicendi necessitas.* Instant nonnulli post suppressas istas pacis causa propositiones, atque urgent omnibus modis ut credatur etiam Augustinus nouas istas sententias condidisse, quibus asseritur opera nonnulla verè bona naturæ viribus sine fide posse fieri, benè nos vti posse libero arbitrio sine gratia, peccata vitari posse, tentationesque superari solâ arbitrij libertate; nonne ipsa necessitas veritatis postulat à sanctissimi Præsulis sententia calumniam istam propulsari, sicut cum certa veritate propulsari potest? Ut si noluerint altissimæ cælestique doctrinæ ipsius acquiescere, desinant saltem ei suam quæ per terram repit, damnataque naturæ vires prædicando, Pelagianis si non sensibus certè vocibus utitur, cum iniuria tantis Doctoris imponere.

lib. 99. Et
nam si can-
dum dicitur
quest. 11.

Lib. de bono
pers. c. 19.

Cap. 16.

F I N I S.

CORNELII IANSENII
EPISCOPI IPRENSIS.
DE STATV PVRÆ
NATVRÆ,
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS genuinum Augustini sensum de naturæ per peccatum lapsæ viribus promptissimus: nunc pauca propter argumenti vicinitatem de puræ naturæ statu subnectenda sunt, ex quibus doctrina sanctissimi Doctoris non modo planius & plenius, & à radicibus intelligatur, sed etiam aduersus nonnullas recentiorum machinas munita consistat. Nam quamuis eam ipsissimam esse sententiam Augustini quam in superioribus declarauimus, omnium scriptorum eius accurata consonantia per seipsa clamet, nec animo ad penetrandum subtili, sed à præiudicijs Philosophicarum opinionum libero opus sit, ad eam in eius lucubrationibus agnoscendam, nonnulli tamen ad eam confitendam trepidabunt, quod non satis videbunt quâ ratione status puræ naturæ cum ista doctrina conciliari possit: quem in humana natura dari posse vel dubitari nefas putant. Tanta quippe est in quibusdam hominibus humanæ Philosophiæ rationumque plausibilibus fiducia, quas gentilium cœcitas præformauit, vt vniuersam Augustini doctrinam facilius, præterquam vbi in terminis ipsis definita est, pessumdari, quam illas sibi præripi vel vt inanes abijci paterentur: quantumuis eis nullus vel antiquus Pater vel Concilium vel Scriptura suffragetur. Quamobrem quanquam ille puræ naturæ status non solum Augustino, sed etiam antiquæ Ecclesiæ ignotus fuerit, nec nisi à gentilibus olim & hæreticis obtrusus, ex Augustini tamen principijs facile intelligi poterit quid de illo sentire debeamus. Vt operæ me pretium laturum arbitrer si ea saltem detractis præstigijs detegam, verisque rationibus in eius doctrina fundatis muniam, quo peritior lector dijudicare possit, vtrum satius sit, per illa principia quæ de Pelagiana fraudulentia, & Philosophico supercilio triumpharunt, puræ naturæ statum excludere, an philosophicis applaudendo rationibus introducere.

CAPVT PRIMVM.

*QVID SIT STATUS PVRÆ
naturæ juxta recentiores. Differentia sen-
tentiarum eorum ab opinione Pelagianorum.*

ITA QVÆ sciendum est puram naturam dici juxta recentiores puritate negatiua, qua scilicet nihil habet naturæ superadditum,

A quod ei non debitum sit siue malum siue bonum, hoc est, vt neque peccatum habeat pœnamque peccati comitem, neque vllum gratiæ naturam superantis donum. Vt verò faciliè intelligatur, quid huiusmodi naturæ status comprehendat, naturam lapsam intueri iubent, in qua quicquid præter peccati reatum deprehendimus, hoc ad puram naturam pertinere profitentur. Regula quippe sollemnis eorum est naturam puram à natura ipsa discrepare, sicut nudum à spoliato: qui

Beaum. lib. de grat. pri- mi hom. c. 5. Suarez Pro- leg. 4. c. 8. num. 11.

qui non aliter differunt, nisi quod hic amiserit quod alter nondum habuit: ut proinde pura natura se habeat instar negationis, lapsa instar priuationis. Quapropter ut omnia breuiter illi statui à Scholasticis attributa, percurramus qui hominem à Deo in puræ naturæ statu creati posse nullo omnino peccato præcedente, profitentur; ij volunt eum creandum esse sine ordinatione ad beatitudinem sempiternam seu claram visionem Dei. Hinc consequenter dicunt, eum sine fide in intellectu, & voluntate sine charitate Deum diligente condendum. Repugnantiam illam carnis & spiritus ei esse prorsus naturalem, usque adeo ut ordo merè naturalis postulet ut Deus duos appetitus illos contrarios reciprocos motibus conflicari sinat, neque concursus suum subtrahendo, neque dono quopiam superaddito mutuum pugnam hostilitatemque comprimendo. Proinde quantum ad internas animi vires, tantam in pura natura futuram ignorantiam, benèque cogitandi, iudicandi, viuendique infirmitatem, peccandique pronitatem, quantam in natura lapsa experimur: quantum ad externa vero, maiorem. Nam præterquam quod obiecta sensibilia concupiscentiam excitantia essent eadem, mala prauorum hominum consilia potentius tunc ad malum, & exempla prouocarent: Nam cognitio Dei virtutumque quæ Adamo communicata fuerat & memoria promissionum & communicationum Dei, priorisque status & præteriti lapsus recordatio, & promissio venturi Christi

vid. Suarez cap. ultimo Proleg. 4.

cum spe redemptionis eius, quæ per traditionem à capite in posteros diffusa promanarunt; peccandi facilitatem in natura lapsa mitigare potuerunt, ut hæc parte cæcitas & corruptio morum generalior peccandique pronitas in pura natura procliuior futura fuisse videatur. Quo accedit, quod nulla fortassis esset etiam ex parte dæmonis tentantis differentia: nam dæmonis compressio nè tentet homines, videtur ad prouidentiam superioris ordinis quam puræ naturæ pertinere. Hinc multò magis puræ naturæ mortalitatem adhærere tradunt, omnesque morbos corporum, quæque inde sapius proficiuntur animorum labès, totam denique calamitatum seriem, quibus atteritur ista vita miserorum à primis fletibus nascentium usque ad extremos habitus morientium. *Quidquid enim in vno statu admittunt, alteri tribuendum esse, ipsi-met Scholastici profitentur. Ecce tibi breuiter depictum ex libris recentiorum illum puræ naturæ statum, in quo hominem à Deo sine peccato præeunte creati posse confidentissimè docent.*

Suarez Proleg. 4. c. 9. 1. 4. & seqq.

Ex qua doctrina manifestum est, illam inter Scholasticos recentiores atque Pelagianos, quantum ad istum humanæ naturæ statum attinet, esse differentiam quod Scholastici naturam hominis in eo statu quem descripsimus à Deo auctore sine peccati merito condi posse sentiunt; Pelagiani etiam re ipsa conditum esse delirant. Quidquid enim ignorantia & repugnantia carnis, & spiritus, seu concupiscentia mentem tenebrat ac deorsum trahit, quicquid tentationum per visibilibus rerum oblectamenta humanum genus patitur, quicquid morborum corporis & animi, cæterarumque calamitatum siue paruulos siue maiores quotidie vrit & premit, hoc est vniuersum illud grauiissimum jugum quod nobis impositum esse sentimus, hoc totum Pelagiani naturali rerum conditioni tribuebant, eodem planè modo sicut Scholastici nobis imponi posse sine præcedente iniquitate arbitratur. Quam Pela-

Tom. 2.

A gianorum genuinam sententiam fuisse latè & li- quidò nos ante in recensendis eorum opinionibus demonstrauius: Nec b ipsi Scholastici recentiores negant: Quod ita de Pelagianis verum est, ut etiam sine fide Christi benè viuentibus gentilibus quoddam beatitudinis genus naturalis ascripserint, sicut in iisdem locis à nobis declaratum est. Vnde & ipsum nomen puræ naturæ videtur emanasse à Pelagianis. Nam ex eorum sensu & verbis objectionem sibi proponit Augustinus quando dicit: *Dicit aliquis si hæc natura puræ non sunt sed vitiosa primordia, &c.* Vbi pura natura opponitur naturæ per peccatum vitiatæ. Et euidentius alibi: *Huius tam horribilis pœna iustitia si queratur, nonne istorum omnis de libero arbitrio & laudabili sanitate naturæ, quantumlibet arguta sit argumentatio reperienda & perfracta dissilit?* Vbi alludit ad illa verba quibus aliquanto superius Pelagius sensum suum de puræ natura liquidissimè expresserat: *Omne bonum ac malum quo vel laudabiles vel vituperabiles sumus non nobiscum oritur sed agitur à nobis. Capaces enim vtriusque rei non pleni nascimur, & ut sine virtute ita & sine vitio procreamur; atque ante actionem propriæ voluntatis, id solum in homine est quod Deus condidit.* Quibus verbis nihil accuratius aut luculentius adferri potest ad puræ naturæ statum oculis obijciendū; per hoc enim quod neque laudabiles neque vituperabiles nos nasci Pelagius tradit, certum est omnem gratiam & peccata originaliter indita vel contracta remoueri. Scut enim fieri non potest quin per culpam originalem vituperabiles sumus, ut ibidem Augustinus docet, ita nec fieri potest quin simul Dei gratiâ nos iustos producente, laudabiles. Vnde addit capaces tantum non plenos nos vitij virtutisque nasci, quorum vtrumque statui naturæ puræ proprium est.

a Lib. 3. de heres. Pel. c. 17. 18 & seqq. ut 21. & 23. Et lib. 6. c. 11.

b Suarez Proleg. 4. c. 11. n. 7. Vide lib. 3. de heres. Pel. lag. cap. 3.

Lib. 1. de pecc. merit. cap. 37.

Lib. de pecc. orig. c. 30.

Ibid. c. 13.

Hæc ergo principia de sententia tam Scholasticorum quam Pelagianorum tanquam certa & indubitata supponentes, videamus nunc quid certi ex Augustini doctrina de puræ naturæ statu juxta mentem eius colligi possit. Nam quicquid alij minus excussis eius principiis de illius mente suspicentur, nos post longum operosumque illius difficultatis examen & principiorum Augustini collisionem non dubitamus plerosque scholasticæ doctrinæ Professores, quemadmodum in explicando naturæ lapsæ statu longissimè ab eius mente deflexerunt, ita in asserendo puræ naturæ statu procul à principiis eius immobilibus quibus tota doctrina eius aduersus Pelagianos & Manichæos incumbit, filum humanæ rationis potius quam Ecclesiasticæ traditionis consectando, recessisse. Existimamus enim statum illum prout in eo à Scholasticis hominem sine peccato præcedente à Deo condi posse statuitur, principiis August. pœnè omnibus ex diametro repugnare. Quia in re vtrum genuinam doctoris mentem assecuti simus, non solum sacre Ecclesiæ Romanæ iudicio in cuius fide & obedientia & gremio sicut ab infantia huc usque vixi, ita ad extremum usque halitum viuere & mori Deo iuuantem constitui, sed etiam cuiuslibet non supini lectoris Augustini me meaque libens submitto.

CAPVT II.

PONDVS NATVRÆ CREATV-

re rationalis in beatitudinem suam poscit ut beari possit. Quatuor status seu modi beandi adferuntur ex Augustino qui omnes repugnant puræ naturæ.

VT igitur à primo humanæ naturæ cardine incipiamus, beati esse omnes volumus. Quod ita verum & certum & meullis omnium infixum est, ut cum ipsis Academicis omnia dubia sint, hac de sententia nec Academicus ille Cicero dubitauerit, qui cum vellet in Hortensio dialogo ab aliquâ re certa de qua nullus ambigeret sumere suæ disputationis exordium; *Beati certè, inquit, omnes esse volumus.* Et quia omnes hoc volumus, nec aliter velle possumus, profectò appetitus ille naturalis est. Ab illa quippe voluntate quicquid vel patenter vel latenter voluerimus, non recedimus. Nam & ille qui credit quod post mortem non erit, intolerabilibus molestiis ad totam cupiditatem mortis impellitur, quamvis in opinione habeat errorem omnimodæ defectionis in qua nulla omnino beatitudo est, in sensu tamen & voluntate habet naturale desiderium quietis. Quod autem quietum est non est omnino nihil imo etiam magis est, ideoque beatius quam quod inquietum est. Inquietudo enim variat affectiones, ut altera alteram perimat; quies autem habet constantiam, in qua maximè intelligitur ipsum esse, & per hoc beatum esse. Omnis itaque ille appetitus in voluntate mortis, non ut qui moritur non sit, sed ut quiescat & ipsa quiete sit beatus inrenditur. Ita cum errore credat se non futurum, natura tamen quietum esse, & per hoc magis esse, & beatior esse desiderat. Quæ constantia certissimum argumentum est hoc esse desiderium naturale ut meritò hac de causa dicat Augustinus, quod omnes beatos esse velle *veritas clamat, natura compellit, cui summè bonus & immutabiliter beatus creator hoc indidit.*

Lib. 13. de Trinit. c. 8.

Ex eodem autem fonte nascitur ut omnis creatura rationalis miseriam fugiat. Miseria quippe genus est quoddam mali, mali autem fuga in boni contrarij cupiditate fundatur. Ex quo fit ut nemo miser esse nolit, nisi quia sibi melius esse, & per hoc quia beatus esse desiderat. Ita verum est ut siue velint homines quippiam, siue nolit, omnes tamen beati esse velint, idque vnum ardentissimo amore appetant, & propter hoc cætera quæcunque appetant, usque adeo ut sanctissimus Doctor dicat ita nos beatos esse velle, ut esse miseri non solum nolumus, sed nequaquam velle possumus.

In Enchyr. c. 104.

Cum ergò tantus sit naturalis iste impetus creaturæ rationalis in beatitudinem suam, & omnium desideriorum fugarumque basis, necesse est esse etiam aliquid quo obtento naturaliter satietur. Si enim nihil esset, vanissimum esset istud naturale desiderium ipsaque creatura rationalis tota in vanum condita. Nam ut natura juxta philosophum non inclinat aut mouet ad impossibile, ita multo minus Deus ex natura in vanum. Aliquid igitur necessario est, cuius assecutione quiescat istud naturale pondus, tanquam termino omnium motuum; quod proinde non potest non esse vltimus finis eius, qui respectu creaturæ ratio-

A nalis beatitudo dicitur, in quam velut oceanum omnes animi motus influunt, & velut in centro suo conquiescunt quod & alio ex capite ostendi potest. Creatura enim rationalis non potest neque esse neque condi propter se, necessariò igitur propter aliud: hoc autem propter quod condi postulat est vltimus finis eius naturalis, utpote quem eius institutio naturalis poscit & eius assecutione necessariò beata est. Si enim alio adhuc beanda tenderet, naturalis appetitus eius, nec istud primum esset vltimus finis eius, nec propter istud esset condita; nec illo adepto conquiesceret, sed illo potiùs in quod velut in centrum suum pondere naturali adhuc vltius beanda vergeret. *Rationalis enim creatura siue in angelico spiritu, siue in anima humana ita facta est, ut sibi ipsa bonum quo beata fiat esse non possit.*

Epist. 112. c. 13.

Ratione igitur videamus cuiusmodi debeat esse bonum, quo naturaliter beari postulat, & quis beatificationis eius modus, ut vtrum impura condi possit natura videamus. Cum iam fixum statuerimus omnem creaturam rationalem naturaliter beatam esse velle, in hoc ipso duæ nobis actiones eius insinuantur velle seu diligere bonum, quo beata fieri cupit, & illud adipisci seu possidere. Nemo enim aliquid quod nondum habet, cupit, nisi adipisci cupiat: diligere igitur bonum beatificum & illud possidere ad beatitudinem omnino necessaria sunt. Nam qui diligit quodcunque bonum, quod non habet, certissimè miser est. Velle enim quod habere nequeas, sine animi dolore & cruciatu esse non potest. Docet hoc sapissimè sanctus Augustinus. Nam hinc illud in libris de Trinitate sæpè repetitum: *Omnes beati habent quod volunt; Beatus non est nisi qui habet omnia quæ vult.* Non latet genus humanum nec illum beatum esse qui non habet quod vult. Et inferius sententiam Philosophorum de hac re approbando: *Sentiebant aliter beatam esse neminem posse nisi habendo quod vellet & nihil patièdo quod nollet.* Quod & alijs in locis inculcat frequentissimè.

Lib. 13. de Trinit. c. 5. & 6.

Cap. 7.

Quamvis ergo nemo beatus sit qui non habeat id quod velit, non tamen idcirco statim beatus est quisquis habeat id quod velit. Ergo illud conuenit inter nos, neque quemquam beatum esse posse qui quod vult non habet; neque omnem qui quod vult habet, beatum esse, ut concludit Augustinus. Et alibi: *Omnes beati habent quod volunt, quamvis non omnes qui habent quod volunt continuo sint beati.* Multi enim nequissimis voluptatibus frui volunt, quibus essent carendo beatiores. Nam quamvis aliquis ipsa mali voluntate sit miser, inferior tamen est adipiscendi seu fruendi potestate. Quam saluberrimam doctrinam tradidit Augustinus in multis locis. Nam in Epist. ad Probam: *Prius itaque attende vtrum acquiescendum sit eis qui dicunt eum beatum esse qui secundum suam viuit voluntatem. Sed absit ut hoc verum esse credamus: Quid si enim nequiter velit viuere? Nonne tanto miserior esse conuincitur quanto facilius mala eius voluntas implatur? Et in lib. de Trinit. Mala voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc illa præclara sententia Ciceronis quam in exordio Hortensij positam magnis laudibus sancta Mena mater Augustini, & ipse August. extollit. Nam in dialogo de vita beata cum sententiam hac de re matris commendare vellet: *Tibi, inquit, procul dubio verba defuerunt, ut non sicut Tullius te modo panderes, cuius de hac sententia verba sunt ista. Nam in Hortensio quem de laude ac defensione philosophiæ*

Lib. de vita beata in disp. 1. dici.

Lib. 13. de Trinit. c. 5.

Epist. 121. c. 5.

Lib. 13. de Trinit. c. 5.

Lib. de vita beata in disp. 1. dici.

sophia librum fecit: Ecce autem, ait, non Philosophi quidem, sed prompti tamen ad disputandum omnes aiunt esse beatos qui vivunt ut ipsi velint, id est, qui habent quicquid diligunt. Falsum id quidem: vellem enim quod non deceat, idem ipsum miserrimum. Nec tam miserum est non adipisci quod velis, quam adipisci velle quod non oporteat. Plus enim mali praeuitas voluntatis affert quam fortuna cuiquam boni. In quibus verbis Tullij, adiicit Augustinus, illa sic exclamabat, ut obliti penitus sexus eius, magnum aliquem virum considerare nobiscum crederemus, me interim quantum poteram intelligente ex quo illa,

Lib. 13. de Trinit. c. 5. Epist. 121. cap. 5. *Et quam diuino fonte manarent. Alibi quoque praeclarissime omnino atque verissime hoc dictum esse testatur: alibi: Quid tibi videntur haec verba?*

Nonne ab ipsa veritate per quemlibet hominem dicta sunt? Ex quibus verissimum certissimumque esse, non solum ex Augustini scriptis, sed & ipsa naturali ratione liquet, quod nec ille beatus esse possit qui non est adeptus bonum quod diligit, neque qui malum diligit quamvis adeptus sit. Possit ab aliquo tertium genus cogitari, ut ille beatus putetur esse qui bonum adeptus sit quod non diligit. Sed quis unquam se beatum arbitratus est nisi fruendo? Nemo autem re vltima fruitur quam non diligit. Quid enim est aliud, inquit Augustinus, quod dicitur frui nisi praesto habere quod diligis? Imo non diligere verum bonum quo creatura rationalis frui debet ut beata sit, explorata miseria est. Languor est enim animi, qui non aliunde quam ex peruersa rei alterius dilectione nasci potest. Vnde praeclarissime sanctus Doctor de tribus illis generibus hominum quae a beatitudine separauimus: Beatus quantum existimo, neque ille dici potest qui non habet quod amat, quaecumque sit, neque qui habet quod amat, si noxium sit: neque qui non amat quod habet, etiamsi optimum sit. Nam & qui appetit quod adipisci non potest cruciatur: & qui adeptus est quod appetendum non est, fallitur; & qui non appetit quod adipiscendum esset aegrotat.

Quae omnia si vera & firma & explorata sunt, sequitur etiam omnia ista tria hominum genera esse misera. Nam in creatura rationali capace beatitudinis & miseriae nullum inter beatam & miseram medium dari, nec vtrumque simul esse potest. Miseria enim est priuatio beatitudinis in natura capace, sicut malum priuatio boni. Docet hoc ipsum velut rem indubitatam sanctus Augustinus. Nam in eodem illo loco statim subtexit: Nihil autem istorum, trium quae praemisimus, animo contingit sine miseria: Nec miseria & beatitudo in homine vno simul habitare consueverunt. Nullus igitur istorum beatus est. Et in libris de Ciuitate Dei: Quorum ratio mentibus inest aut miseros esse aut beatos esse necesse est. Et de anima etiam sine corpore viuente: Si vivebat nec beatè nec miserè quomodo rationalis erat? Et in dialogo de vita beata:

Lib. 9. de Ciuit. c. 12. Lib. 7. de Genesi c. 7. In disp. 1. dict. citata. In disp. 3. diei. *Quid illud, inquam, conceditis omnem qui beatus non est miserum esse? Non dubitauerunt. Et exactius aliquanto post: Haec est enim contraria sapientiae & ita contraria, ut mors vitae, ut beata vita miserae, hoc est sine aliquo medio: Nam ut omnis non beatus homo miser est, omnisque homo non mortuus viuit; sic omnem non stultum manifestum est esse sapientem.*

Ex quibus etiam sequitur in quocumque tandem istorum trium statuum conditi pura natura fingatur, miseram fore sine culpa quia nullus eorum sine miseria esse potest, neque vllius culpae pura natura rea est. Cum autem iustitia Dei non sinat, ut creatura rationalis sine culpa praecedente calamitatibus & miserijs atteratur, perspi-

Tom. 2.

A cum etiam est in nullo istorum statuum conditi posse. Sed quia de miserijs creaturae & iustitia creatoris fusius infra disserturi sumus, ex alio capite ostendi potest, purae naturae statum iuxta sancti Augustini doctrinam esse impossibilem. Nam praeter illos tres dictos miseriae status, non videtur superesse nisi quartus in quo beata possit esse creatura cum videlicet & habet quicquid vult, & nihil mala seu indecenti voluntate vult. Sic enim excluditur & cruciatus non habentis, & languor non amantis, & malitia errantis voluntatis: verisque bonis impleta satiatur. Vnde rectissime sanctus Augustinus: Continuo miseri qui vel non habent quod volunt vel id habent quod non re-

Lib. 13. de Trinit.

B *Et volunt. Beatus igitur non est nisi qui & habet omnia quae vult, & nihil vult male. Quod eodem in loco instantissime docet. Quare post multa in hunc sensum disputata concludit: Ille beatè viuit, quod iam superius diximus & astruendo satis fiximus, qui viuit ut vult, nec malè aliquid vult. Et in Epistola ad Probam post collaudata Tullij verba, Ille igitur beatus est, inquit, qui omnia quae vult habet nec aliquid vult quod non decet. Quam suam doctrinam tanti fecit, ut in ea arcem philosophiae sitam esse testetur. Nam cum pijsima sua matre disputans eam interrogat: Quid? Omnis qui quod vult habet beatus est? Tum mater: SI BONA, inquit, VEL LET ET HABEAT BEATVS EST. Si autem malè*

Ibid.

Epist. 121. cap. 5.

Lib. de vita beata in disp. 1. diei.

C *velit, quamvis habeat, miser est. Cui ego arridens atque gestiens. Ipsam inquam prorsus mater arcem philosophiae tenuisti. Summa est igitur omnium, illum beatum esse qui vera bona quae amat etiam possidet. Quae verba ibidem loco volendi, & habendi Augustinus vsurpat. Hoc est enim rebus rectè voluntate concupitis & adeptis frui: eoque redivoratio, sicut ante diximus, quod beatitudo duas actiones secum trahat, ut velit seu appetat rectè videlicet voluntate & appetitum possideatur bonum.*

Qua sancti Doctoris praemissa disputatione tanquam verissimè & in qua pleraque doctrinae capita fundata sunt, status purae naturae possibilitas multis modis labefactatus corrumpitur. Nam siue imperfectam siue perfectam eius beatitudinem, hoc est siue dilectionem boni, quod rectè voluntate appetendū est ut beetur, siue adeptionem eius fruitionemque; spectemus, nihil eorum in isto quarto statu per puram naturam obtineri potest, sed tantummodo per supernaturalem potestatem & gratiam Dei. Quod cum ostenderimus, simul perspicuum erit, nec in vlllo alio trium statuum in quibus non beatitudinem sed miseriam tantum esse posse diximus puram creari posse naturam. Nam in primo, in quo non habetur quod benè diligitur includitur etiam dilectio veri boni, hoc est, voluntas bona: In secundo ubi habetur, quod malè diligitur, voluntas mala; in tertio ubi non diligitur quod habetur bonum, hoc ipso quo deest voluntas bona quae adesse debet adest etiam voluntas mala. Sed neque bonam voluntatem pura natura dare potest, neque Deus conditor eius malam, quarum alterutra semper adest necessario, atque ita vtrumque status purae naturae interimitur. Ut igitur ordine procedamus, declarabimus primò non posse naturam rationalem in purae naturae statu, iuxta sancti Augustini mentem institui ex ratione vltimi finis, quem connaturaliter respicit, siue ut appetendum siue ut fruendum. Vnde duplex argumentum nascitur, vnum ex parte appetitus, siue dilectionis vltimi finis, alterum ex ratione fruitionis eius.

A a iij

CAPVT III.

PRIMUM ARGVMENTVM CONTRA STATVM PURÆ NATVRÆ EX ORDINE CREATURÆ RATIONALIS AD DEVM VT PRINCIPIVM & FINEM, SINE CUIVS AMORE CONDI NON POTEST.

PRIMò igitur certum esse arbitror, & verò etiam apud Scholasticos in confesso, non posse produci à Deo connaturali modo creaturam rationalem, quin propter finem suum vltimum connaturalem producat; ita videlicet vt ei verò sinceroque amore suâ voluntate coniungatur, vel certè, vt à controuersijs abstrahamus, vt talibus subsidijs instructa sit, vt in eum nutum suæ voluntatis conuertere vel ab eo auertere possit. Hoc enim postulat & ratio diuinæ prouidentiae quæ cum perfecto operetur modo, cuncta ordinat in aliquem, vltra quem non licet progredi finem, & ipse ordo rerum connaturalis, quæ sicut ab aliquo primo principio egredi debeat, ita ad aliquid velut vltimum terminari. Hic autem connaturalis creaturæ rationalis & vltimus finis, nec est nec esse potest alius, quam vnus & verus Deus, vt vero amore diligendus. Cuius rei ratio quantum ad amorem voluntatis attinet, vt de beatitudine hîc supersedeam, non est alia nisi quia creatura rationalis non potest produci cum distorta peruersa malaque voluntate, nec voluntas eius recta & iusta & bona esse potest, nisi Deum finem vltimum suum hoc est ipsam rectitudinem seu normam omnis rectitudinis ac bonitatis diligat: à quo centro suo si aberrat & aliud velut vltimum diligat necesse est, sicut peruersam, distortam ac malam, ita etiam inquietam fieri, velut quæ quietem extra naturale centrum appetuerit, juxta illud Augustini. *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.* Hæc enim inquietudo non ex vlla superaddita Dei ordinatione, sed ex ipsa naturæ rationalis conditione seu creatione nascitur; qua sicut non potuit eadem manens propter seipsam, vel propter Angelos creari, sed propter Deum, ita nec potest in vllius rei creatæ amore conuiescere; non magis ac lapis extra centrum suum. Semper enim vltius vrgetur pondere suo tanquam cui deest id, quod eius naturæ quietandæ præstitutum est. Sicut autem creatura rationalis sine centri illius connaturalis dilectione quæta esse non potest, ita neque recta, neque iusta, neque bona. Est enim rationalis anima, generaliter rationalis creatura naturaliter inter Deum & inferiora constituta, in qua medietate nisi affectu seu dilectione manserit, sed dum à Deo, vel ad seipsam, vel ad inferiora declinauerit necessario naturalis ordo peruertitur, ipsaque creaturæ rationalis rectitudo distortetur, & hoc ipso fit ipsa peruersa distorta & mala. Vnde Augustinus: *Omnes naturæ in ordine suo gradibus suis pulchræ sunt, sed de superioribus in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinandum. Nec quisquam hoc facere cogitur, & idios fecerit sine iusta defensione punitur. Non enim hoc committit inuitus.* Et in lib. sexto de Musica: *Nos ipsos inter illa quæ infra nos sunt, & illa quæ supra nos sunt, ita Deo & Domino nostro opitulante ordinemus, vt inferioribus non offendamur, solis autem superioribus delectemur. Hoc est, vt nihil dilectionis ex inferioribus ea di-*

A ligendo venemur, sed tantummodo vt non offendant nos; delectatio enim velut pondus animam in locum suum naturalem ponit aut deijcit. Vnde adiicit: *delectatio quippè seu amor, quasi pondus animæ. Delectatio ergò ordinat animam.* Hic autem locus naturalis creaturæ rationalis est supra corporea infra Deum: in quo ordine si dilectione permanet necessario bona & recta est, si recedit, mala. Sane, inquit ad Celestium, *quoniam te non* Epist. 63. *ui, accipe hoc quoddam grande & breue. Est natura per locos & tempora mutabilis, vt corpus, & est natura per locos nullo modo, sed tantum per tempora etiam ipsa mutabilis vt anima* (sub qua omnem creaturam rationalem subinde solet comprehendere) *& est natura quæ nec per locos nec per tempora mutari potest, hoc Deus est. Quod hîc insinuai quoquo modo mutabile creatura dicitur: quod immutabile creator. Vides profectò in ista distributione naturarum quid summè sit, quid infimè, & tamen sit, quid mediè, maiusque infimis, & minus summo.*

Iam videamus quid ex isto naturali ordine creaturæ rationalis conficere velit: *Summum illud est ipsa beatitas, id est, Deus ipsa beatitudo. Infimum quod nec beatum esse potest nec miserum, scilicet creatura corporea irrationalis. Quod verò medium, id est anima viuit inclinatione, id est dilectione ad infimum, miserè: conuersione ad summum beatè viuit.* Nimirum quia inclinatione ad infimum, seu dilectione infimi malè peruersèque viuit, conuersione ad summum rectè ac bonè, hæc enim ratio est cur miserè & beatè. Vnde causam istius miseriæ atque beatitudinis fugiendam admonens: *Qui, inquit, Christo credit non diligit infimum non superbit in medio, scilicet seipsum diligendo, atque ita summo inhaerere fit idoneus; & hoc est totum quod agere iubemur, mouemur, accendimur.* Hoc est, in eo tota iustitia & bonitas & rectitudo creaturæ rationalis comprehenditur. Cuiusmodi doctrinam & alijs locis tradit, eo videlicet scopo vt intelligamus naturaliter animæ rationali in illa medietate permanendum esse vt quemadmodum naturaliter mente rationali intellectu, *creaturas ceteras antecedit natura hominis, ipsa verò solus Deus est maior: ita quoque affectu dilectionis seruet medietatem illam vt nullis, ne sibi quidem sed soli Deo sese subijciat.* Nam hoc ipso quo aliter facit egreditur ordinem suum & non potest non esse peruersa, distorta malaque voluntatis. Nam hoc ipso quo relicto superiori bono ad quod conuerti naturaliter debet, seipsum respicit, superbus efficitur, hoc ipso quo se inferiora, carnalis. Audi Augustinum identidem hæc inculcantem. Nam de animo seipsum amante ita loquitur: *Cum seipso quasi suo* Epist. 36. *bono agimus gaudet, superbus est. Quam rationem superbiam in eo sæpè ponit quod anima non potestatem incommutabilis veritatis sed suâ sibi dominantis potestate delectetur: ita videlicet explicans quid sit animum suo quasi bono gaudere. De anima verò ad inferiora, hoc est, corporea conuertente amorem suum: Vita quæ fructu* Lib. de re. *corporis delectata negligit Deum inclinatur ad nihilum & ista est nequitia, quæ de re alibi multa diximus. Vtrumque verò rationalis amoris flexum siue ad seipsum siue ad inferiora completens, præclare dicit: Anima ad ea quæ amant* Epist. 119. *propterea nituntur vt perueniendo requiescant. Et multa quidem per corpus delectant, sed non est in eis æterna requies, nec saltem diuturna, & propterea magis sordidant animam & aggrauant potius, vt sincerum eius pondus quo in superna fertur impendant. Cum ergo anima in seipsa delectatur nondum re incommutabili*

Lib. 1. Confess. cap. 1.

Lib. 1. de Sermon. in monte c. 12.

Lib. 6. c. 14.

Lib. de re. Rel. c. 11.

Epist. 119. c. 10.

delectatur, & idè adhuc superba est, quia se pro summo habet cum superior sit Deus. Nec in tali peccato impunita relinquitur, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, cum autem Deo delectatur, ibi veram, certam inuenit requiem quam in alijs querebat nec inueniebat. In quibus verbis, corpore, seipso, ac Deo delectari, non est aliud quàm in corpus, in seipsum, in Deum per se expetitur amoris imperu ferri. In eo quippe quod per se expetitur, animi delectatio conquiescit.

Ex qua doctrina Augustini frequentissima & securissima nascitur quod peccati cuiuscunque formalem rationem in eo collocare solet Augustinus quod animus amorem suum à supernis, quibus ordine naturali subditur, ad seipsum vel ad inferiora conuertit: Ea quæ dicitur à veritate atque sapientia (id est Deo) separatio perversa voluntas, quæ inferiora diliguntur. Et alibi aduersus pestem Manichæam: Propterea nihil sunt quæ facta sunt, cum superiora ad inferiora declinant ubi est omne peccatum & omne quod dicitur malum. Et rursum: Est quoddam bonum quod si diligit anima rationalis peccat, quia infra illam ordinatum est. Quare ipsum peccatum malum, non ea substantia, quæ peccando diligitur. Et iterum alibi: Voluntas auersa ab incommutabili & communi bono & conuersa ad proprium bonum aut ad exterius aut ad inferius peccat.

Nimirum quia ut alibi dicit: Quisquis quod seipso est deterius sequitur, sit & ipse deterior, quæ sanè peccati ratio in ipsa æternâ & incommutabili lege fundata est, illa quippe iubet, ut, omnia sint ordinatissima: illa est quæ, ordinem naturalem conservari iubet, perturbari vetat. Ordo autem naturalis hoc habet, ut sicut animus rationalis summo Deo velut principio & fini suo naturæ lege subiectus est cæterisque præpositis creaturis, ita illi soli casto amore inhæreat & subdatur, ei que soli inhærendo cæteris omnibus superuolitet, non eis inhæreat diligendo, sed Deum diligens per ea transeat utendo. Eadem quippe æterna lex iubet auertere amorem à temporalibus & eum mundatum conuètere ad æterna. Qua de re alibi fusius & plenius à nobis dissertum est.

Ex his itaque perspicuum & certum est ex ipsa naturæ rationalis institutione proficisci, & in eius essentia fundatum esse, ut amorem suum soli Deo summo principio & ultimo fini suo debeatur, nec eum possit ullâ ratione, ullâ dispensatione, ullâ naturæ suæ vel elevatione vel dispreSSIONe ad seipsam vel ad inferiora conuètere. Hoc enim ipsa æternâ & immutabili Dei lege dictante & damnanter peccatum est, & ex illa radice omnis peccati ratio, quæ vel in hominibus vel in Angelis inuenitur aut inueniri potest, proficiscitur ut sanè non alia huiusce præcepti naturalis ratio sit, quam illius quo iubetur indispensabiliter adorare & colere vnum Deum. Nec mirum cum adorationis & amoris prohibitio ex eadem radice nascantur. Vtriusque quippe radix est, quod mens rationalis creaturis omnibus prælata, soli Deo naturæ ordine atque dignitate subiecta sit tanquam principio & fini suo: Vnde illi soli sicut amorem principij ac finis, ita & huiusmodi cultum seu seruitutem debet. Quod sicut de amore supra diximus, ita de adoratione Augustinus: Quemadmodum fatendum est animam humanam non esse quod Deus est: ita præsumendum, nihil inter omnia quæ creauit, Deo esse propinquius. Idèque diuinè ac singulariter in Ecclesia Catholica traditur nullam creaturam colendam esse animæ, sed ipsum tantummodo

rerum quæ sunt, omnium creatorem, ex quo omnia per quem omnia, in quo omnia, &c. Et infra: Deus igitur solus ei colendus est. Quæ doctrina eo verior solidiorque est quod verus & sincerus & Deo gratus cultus ipsius Dei non est alius, quàm amor eius, iuxta illud Augustini de quo alibi plura diximus. Pietas, cultus Dei est, nec colitur ille nisi amando. Quisquis enim Deum non amans colit, aliud respicit amando, non Deum quem colit. Ex quo fit ut sicut amor Dei dilutiorem quemdam affectum creaturis impendi non vetat, quem vsum seu affectum utendis dicimus; ita & adoratio seu cultus Dei decoloratiorem quandam submissionem creaturis excellentibus exhiberi sinat dummodo sicut vsum in amoris terminum, ita & cultus ille, in omnis excellentiæ & adorationis fontem refundatur.

Et hæc tenus quidem principia immobilia sunt quæ nec Scholastici quidem, quantum arbitror, negauerint, cum in lege æterna & immutabili omnia fundata sint, & à Philosophis quoque Gentilibus nonnihil agnita atque admissa. Ex quibus tantum hoc concludimus naturam rationalem non aliter institui posse quandiu rationalis manet, quam ut quemadmodum naturæ ordine Deo velut primo principio suo ex quo proficiscitur & ultimo fini suo ad quem ordinatur, subiecta est, ita eundem casto amore diligere teneatur, ut eum diligendo à quo habet, ut sit, bona, sit, eoque tandem perfruendo etiam beata.

Ex quo duo consequenter sunt consecutanea. Primum creaturam illam, hoc ipso quo relicto incommutabili principio ad seipsam vel ad inferiora conuètere voluerit amorem illum suum, sine dubitatione peccaturam. Nec enim aliud peccatum creaturæ rationalis est, ut ex antè dictis patuit, quam ad inferiora conuèrti.

Alterum est non posse creaturam rationalem sine eodem illo amore creatoris iuxta doctrinam Augustini produci. Cujus ratio est quia hoc ipso quo illo principij sui amore caret, velut pondere, quo in locum suum connaturalem vrgeatur, distorta perversaque voluntatis est. Necesse est enim ut aliquid voluntas diligat, hoc est, ut anima ad aliquid sese moueat appetendo vel fugiendo. Vnde Augustinus tanquam necessarium concludit, animas aut carere vitâ, & animas non esse, neque quicquam velle seu nolle, appetere vel fugere: aut si viuerent, ut & animæ esse possent & aliquid tale agere nullo modo eas nisi vitâ viuere. Et paulò post animâ vocat, spontaneam & viuendum motum. Hinc & libro de substantia dilectionis dicitur: Vita cordis amor est, & idcirco omnino impossibile est, ut sine amore sit cor quod viuere cupit. Et præclarissimè sanctus Fulgentius post præceptorem discipulus: Voluntas porro creaturæ rationalis sine qualicumque amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non velit ad aliquid religare: quæ inter summum bonum à quo creata est, & infimum bonum cui prælata est medio quodam loco posita, profectò aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono veraciter feliciterque requiescat. Quodam enim amore rapitur, seu cum obediencia subleuatur & creatori bono bene subijcitur, siue cum superbia deprimitur ut creatura bonæ malè dominetur. Vbi ad illam diuisionem amoris respicit Fulgentius, quæ creatura vel Deum diligit vel seipsam. Seipsam quippe primam potest Deum diligit & à se ad alia diligenda progreditur. Se verò diligere, hoc est, seipso, suoque bono gaudere, ut supra dixit Augustinus, superbia est. Si igitur mens rationalis siue creatoris amore

Epist. 129.
c. 18.

Lib. de duabus animabus.
c. 1.

Cap. 36

Lib. de substantia dilectionis.
c. 6.

Lib. 1. ad Monimum.

Lib. 2. de lib. arb. c. 14.
Lib. contra Secund. c. 10.

Lib. de vera Relig. c. 10.

Lib. 2. de lib. arb.

Lib. de morib. Eccles. c. 2.

Aug. lib. 1. lib. arb. & lib. 2. contra Faust. c. 27.

Lib. 1. de lib. arb. c. 15.

Vide latè li.

2. de statu

nat. c. 12. 13.

14. & seqq.

Lib. de quæst. anima c. 14.

producatur, necesse erit vt vel seipsam, vel aliud à se diligat, & consequenter vt seipsam ante diligat. Nec enim aliud à se voluntas diligit, nisi prius diligat se, vt alibi ex Augustini mente declarauimus. Vtrumuis autem fecerit malæ voluntatis erit. Quod sicuti iuxta supradicta Augustini principia, quæ de peccati natura & ratione tradidit manifestum est, iuxta eundem æquè certum est, hoc ipso peruersam & malam futuram rationalem creaturam, quo Deum voluntate non diligit. Voluntas enim non diligens Deum siue actu siue habitu, non nisi mala & peruersa esse potest, quia non diligit id quod eam æterna lex diligere iubet. Audi disertissimis verbis præcipientem dictis meis Augustinum: *Lib. 2. de p. c. merit. & remiss. cap. 18.* *Mi- rum si voluntas potest in medio quodam ita consistere, vt nec bona nec mala sit, aut enim iustitiam (hoc est, Deum, vt dicturi sumus infra) diligit, & bona est, & si magis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est: aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet dicere, voluntatem nullo modo iustitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Vnde & alibi de Angelis cum createntur: quid erant sine bona voluntate nisi mali? Et oppositionem immediatam inter iustitiam & iniustitiam, hoc est, bonitatem malitiamque creaturæ rationalis ratione videlicet vtentistradens: Dic quæso te, inquit, nonne fateberis eum qui non est iustus, iniustum esse; & qui non est prudens, imprudentem esse; & qui non est temperans, intemperantem esse? An dubitari de his aliquid potest? Respondet ei Euodius; Fateor hominem quando iustus non est iniustum esse: hoc etiam de temperante & intemperante responderim. Iustus autem esse nemo potest, nisi iustitiam diligat: quam propterea si non diligit iniustum & malum consequenter esse necessarium est. Sed siue non habendo bonam illam voluntatem, hoc est, amorem creatoris, creatura cum creatur mala esset, vt videtur aperte sentire Augustinus, siue certè non bona; non satis est ad amorem illum habendum obstrictam esse creaturam, vt quemadmodum ex æternæ legis præscripto debet, principium & finem suum, vnum & solum Deum super omnia amet & colat.*

Scio equidem confestim hîc Scholasticorum cogitationibus occurruram solemnem illam distinctionem suam de amore Dei naturali & supernaturali. Deberi siquidem creaturæ rationali naturalem amorem principij ac finis sui quo super omnia Deum diligat, eumque diligendo naturalia eius præcepta custodiat, nullo vero modo deberi amorem illum qui naturæ vires superet, & creaturam ad statum supernaturalem eleuatam esse supponit. Scio hæc, sed scio etiam in vniuersis operibus Augustini vel cuiusquam antiqui Patris qui ante Scholasticorum aduentum floruit, in vllijs Cœcilij Canone vel doctrina, in illius sacri libri pagina, nullum huius distinctionis esse vestigium sed Philosophiæ humanæ viribus esse excogitatum. Est enim antiquis omnibus gratiæ defensoribus inauditum & aliquid huiusmodi quod ipso vocabulorum sono exhorrescerent, amorem scilicet creatoris posse naturæ viribus obtineri. Quapropter & nobis antiquæ fundatissimeque doctrinæ quam sanctus Doctor tradidit filum sectando satagendum est, vt ostendamus multis argumentis ab Augustino suppeditatis amorem illum creatoris, sine quo creatura rationalis institui nequit, non posse in creatura fieri sine vera & propriè dicta gratia Dei.

CAPVT IV.

OSTENDITVR AMOREM ILLVM

sine quo creatura rationalis condi nequit per veram gratiam inspirari debere: idque primo, ex amore veritatis.

QUOD quidem primò inde perspicuum fieri putamus, quia amor ille sine quo creatura rationalis in quocunque fingatur statu esse nequit, non potest cum vlla probabilitate depressior aut decolorior cogitari, quam vt per eum creatura quamuis non trinum & vnum Deum, non Sipiritum à Patre Filioque procedentem, non Filium incarnatum diligit, certè tamen inter veritatem & falsitatem constituta veritatem sibi de rebus agendis affulgentem castè & sincerè diligere possit, illius regulis animum affigere illam corde retinere, ne in falsa vel sentienda vel agenda rapiatur. Quid autem boni diligere naturaliter poterit si hoc non poterit? Sed illa ipsa casta dilectio veritatis est effectus gratiæ Dei, nec humanis viribus obtineri potest. Tradit hoc apertissimè Augustinus, naturalibus fretus rationibus aduersus homines nihil omnino de diuina gratia, nihil de eleuatione naturæ suæ ad statum supernaturalem cogitantibus, sed grauissimis merfos erroribus, quibus eum non à Deo bono, sed malo principio profluxisse statuebant, hoc est, aduersus Manichæos. Nam cum eos pedetentim eo ducere vellet, vt faterentur & esse Deum & hominem esse posse sapientem, hoc est bonum ac beatum nihil aliud profert, quam esse quasdam regulas veritatis vt *studendum esse sapientiæ, iuste esse viuendum, Lib. 2. de Deteriora melioribus esse subdenda, Paria paribus lib. arbit. comparanda, Propria suis quibusque tribuenda, A. c. 19. corruptione animum auertendum, & huiusmodi quas quilibet non nimium vitijs cœcatus ac deprauatus, tanquam regulas & lumina virtutum supra mentem suam immutabiliter fulgere cernit & ad sapientiam bonitatemque animi pertinere non dubitat. Illæ autem regulæ æternæ & incommutabiles in ipsa sempiterna veritate quæ Deus est, lucent, vel ipsa potiùs æterna veritas sunt, quæ mentibus vitio non obcœcatis desuper splendet & omnibus velut publicum lumen præsto est, & omnibus naturæ dignitate excellentior supereminet. Agit hos magno conatu Augustinus non exigua parte libri secundi de libro arbitrio: Quapropter, inquit, nullo modo negauerim esse incommutabilem veritatem, hæc omnia quæ incommutabiliter vera sunt continentem, quam non possis dicere tuam vel meam, vel cuiusquam hominis, sed omnibus incommutabilia vera cernentibus tanquam miris modis secretum & publicum lumen præsto esse, ac se præbere communiter. Et paulo post: Hanc ergo veritatem de qua iam diu loquimur, & in qua vnitam multa conspiciamus, excellentiorem putas esse quam mens nostra est, an æqualem mentibus nostris an etiam inferiorem? Et cum inuictè probauisset esse superiorem, eo quod secundum, ipsius veritatis immutabiles regulas quas communiter cernimus iudicemus quidquid iudicamus, de ipsis verò nullo modo quis iudicet, tanquam re confectâ, concludit. Quare si nec inferior nec æqualis est, restat vt sit superior atque excellentior. Et proinde veritas illa incommutabilis verus Deus est, de quo in-*

Ibid.

Cap. 13. uento triumphans: Ecce tibi est, inquit, ipsa veritas, mente scilicet sublimior: amplectere illam si potes & frui illa, & delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui. Quid enim petis amplius quam ut beatus sis, & quid beatius eo qui fruatur in concussa & incommutabili, & excellentissima veritate. Et paulo inferius: Et nos in luce veritatis beatam vitam collocare metumimus? Imo verò quoniam in veritate cognoscitur & tenetur summum bonum, eaque veritas sapientia est, cernamus in ea teneamusque summum bonum, coque perfruamur. Beatus est quippe qui fruatur summo bono, hac enim veritas ostendit omnia bona quæ vera sunt, quæ sibi pro suo captu intelligentes homines vel singula vel plura eligunt quibus fruantur. Et rursum: Hac est libertas nostra cum isti subdimur veritati, & ipse est Deus noster. Et infra: Si aliquid est excellentius veritate, ille potius Deus est, si autem non est iam ipsa veritas Deus est. Cuius discursus veritatem atque soliditatem quam multis alijs in locis Augustinus facit, & de quo intento sibi magnopere gratulatur, admiratus. Euodius, qui cum disputat tanquam de inuento Deo tam propinquo mentibus nostris in cuius sempiternæ veritatis communibus regulis se cernere sentiebat quidquid verum de virtutibus cer-
 Lib. 1. c. 15. neret; Ego verò, inquit, incredibili omnino & quam tibi verbis explicare non possum, lætitia perfusus accipio ista & clamo esse certissima. Clamo autem voce interiore qua exaudiri cupio ab ipsa veritate & illi inherere, dilectione scilicet, quod non solum bonum, sed etiam summum bonum & beatificum esse concedo.

Et hæc tenus quidem vidimus, Augustinum luculentissime probantem esse Deum ex ipsis incommutabilibus regulis veritatis, seu ex seipsa quæ in illis virtutum regulis ac luminibus incommutabiliter fulget veritate, qua mens cuiuslibet eam cernentis, raptim velut ictu coruscationis attingitur. Quam doctrinam si quis abjectioribus Aristotelicæ philosophiæ conceptibus assuetus fortassis minus capit, sciat ille in Augustino esse solemnissimam, creberrimam, celeberrimam, certissimamque: quæ neque negari neque turbari potest, nisi potissimas bases doctrinæ ipsius, quam de Deo sexcentis locis in suis operibus tradit, labefactatas velit. Qua de re si locus flagitaret vel necessitas posceret, non nisi difficile esset integrum volumen ex eius doctrina texere sicut iam diu mihi animus fuit. Sed rem pulcherrimam, grauissimam, diuinissimamque, maturiori adhuc ætati seruo ac tempori magis vacuo ab occupationibus, tum vrgentibus de diuina gratia, tum Episcopalibus, quæ me suo quotidiano recurso ac mole premunt.

Nunc ergo videamus id cuius causa ista diximus, videlicet, animum esse non posse sapientem, iustum, bonum, sed tantummodo distortum ac prauum, nisi incommutabiles illas regulas sapientiæ iustitiæque diligat: & istam dilectionem esse effectum veræ & supernaturalis gratiæ Dei.

Et primum quidem ex eadem Augustini contra Manichæos dissertatione perspicuum est. Cum enim ibidem tradidisset, corpora inter creata bona esse infimum bonum, liberam voluntatem medium, vsum verò bonum voluntatis, hoc est, virtutem esse summum bonum ita pergit post multa interposita: Voluntas ergo quæ medium bonum est cum inheret incommutabili bono, eique communi non proprio, sicut est illa de qua multum locuti sumus, & nihil digne diximus, veritas, tenet homo beatam vitam, scilicet beatitudine non patriæ tantum sed etiam huius vitæ ac viæ, ea-

A que ipsa vita beata, id est, animi affectio inherens incommutabili bono, proprium & primum est hominis bonum. In eo sunt etiam virtutes omnes quibus male uti nemo potest. Nam hæc quamvis magna in homine & prima sint, propria tamen esse vniuscuiusque hominis non communia satis intelligitur. Veritate enim atque sapientiâ quæ communis est omnibus omnes sapientes & beati sunt inherendo illi. Et vberius expressiusque paulò post: Neque prudentiæ cuiusquam sit prudens alius, aut fortis fortitudine, aut temperans temperantiâ, aut iustus iustitiâ hominis alterius quisquam efficitur: Quo modo igitur sit aliquis prudens, seu sapiens, fortis, temperans, iustus? Audi: Sed coaptando animum illis incommutabilibus regulis luminibusque virtutum, quæ incorruptibiliter viuunt in ipsa veritate sapientiaque
 B communi, quibus & ille coaptauit & fixit animum, quem istis virtutibus præditum sibi ad imitandum proposuit. Ecce luculentissime declaratum non aliter fieri posse sapientem & iustum & fortem ac temperantem animum, quam cum amoris vinculo affligendo regulis illis luminibusque virtutum quæ sempiternæ & incommutabiles & communi veritate omnibus cernentibus præsto sunt. Nam veritatem incommutabilem illatum regularum diligendo, sit ipse animus veritati dilectæ similis, quæ in singulis virtutum luminibus lucet, sapiens, temperans, iustus, fortis, eoque sapientior, temperantior, iustior, fortior, quò illis inheret firmitus ac delectatur ardentius.

Quæ sanè doctrina non solum Augustini auctoritate, sed ipso quoque naturali lumine rationis, ex quo totus ille discursus est haustus & pendet, videtur esse certus ac perspicuus. Quid enim amplius flagites ut animus rectus sit, ut fortis, ut temperans, quam ut veritatem incommutabiliter singularum virtutum præscripta dictantem, sincerissime, castissime, ardentissimeque diligat, & præter ipsam nihil diligat? Quis animus rectior, & erectior, & ab omni terrena face incorruptior cogitari, quis Deo similior fingi potest? Ipse enim est veritas incommutabilis sicut ipsa incarnata veritas dixit, Ego sum veritas, & ipsa veritas est sapientia, ut Augustinus
 C subinde dicit. Diligendo ergo sincere solam ipsam regularum istarum veritatem mente sua præstantiorem, nihil aliud sanè quam Deum incommutabilem diligit, utpote qui nihil est aliud nisi illa veritas quam videndo mente contingit: sicut Augustinus tum isto loco, tum alijs plurimis ex professo docet. Vnde & in libro ad Honoratum: Cum sapiens sit Deo ita mente coniunctus ut
 D nihil interponatur quod separet, Deus est enim veritas, nec vlllo pacto sapiens quisquam est si non veritatem mente contingat: negare non possumus inter stultitiam hominis & sincerissimam Dei veritatem medium quiddam interpositum esse hominis sapientiam, cui scilicet credendo paulatim ad videndam quoque ipsam veritatem illam incommutabilem, quam sapiens videt ac diligit manu quasi ducatur. Et alibi: Hæc est autem vera dilectio ut inherentes
 E veritati iuste viuamus.

Ex quo iam facile intelligitur, cur Augustinus generaliter peruersam seu distortam voluntatem nihil aliud esse dicat, quam separationem à veritate: Eà quæ dicitur à veritate atque sapientia separatio, peruersa voluntas est, qua inferiora diliguntur. Nimirum quia sicut voluntas veritatem diligens, non potest vel esse nisi recta vel cogitari, ex quo fit ut opus bonum facere iuxta Scripturam sit a facere veritatem, & b ambulare in veritate, & c diligere veritatem: ita voluntas abrum-

Lib. 1. de lib. arb.

Lib. de util. credent. c. 15

Lib. 8. de Trinit. c. 7.

a Ioan. 3.
b 3. Ioan.
c Zachar. 8.

pens veritatis illius dilectionem, & ab ea se separans, non potest vel esse vel cogitari nisi distorta atque peruersa. Vnde Augustinus: *Interfice in te quicquid contrarium est veritati.* Et de diabolo Christus: *In veritate non stetit.* Et ista quoque ratio est cur Augustinustam solemniter definat peccatum non esse aliud quam *dictum, factum vel concupitum contra eternam legem.* Lex enim æterna nihil est nisi ipsa veritas Dei, seu vt expressius dicam veritas Deus, iuxta illiud Augustini. *Lex tua veritas, & Veritas Tu.* Cuius veritatis tanquam æternæ legis lucem sibi fulgentem & facienda dictantem cum videt & suâ voluntate deserit, necessario voluntate pervertitur, distortetur, fit prauus & peruersus & peccat, in quocunque naturæ statu homo esse fingatur.

Sed iam alterum illud videamus, vnde casta ista dilectio veritatis quæ in æternis illis virtutum regulis lucet, & sine cuius dilectione sapientem aut iustum aut temperantem esse, aut vllâ virtute imbui impossibile est: an viribus puræ naturæ, quibus conspici possunt, possunt etiam diligere, sicut Philosophorum Scolaſticorumque nonnullorum confirmat eruditio? Audite Augustinum gratiam Dei etiam in ista dilectione qua regulis illis incommutabilibus æternæ veritatis animus affigitur, & corrigitur, prædicantem: Nam illa ipsa, quam attulimus disputatione loquitur, disertisque verbis se gratiam Dei etiam tunc in istis virtutibus, quæ veritatem ita consideratam diligendo comparantur, se prædicasse testatur: *Quamuis & in his libris, qui non*

Lib. 1. Reg. contra illos omnino (Pelagianos hostes gratiæ) sed tract. c. 9. contra Manichæos conscripti sunt de libero arbitrio, non omnino de ista Dei gratia reticimus, quam nefanda impietate conantur auferre.

Exc. 19. l. 1. secundolibro, non solum magna (id est virtutes illas quæ regulas illas æternas diligendo conferuntur animo) sed etiam minima bona non esse posse, nisi ab illo à quo sunt omnia bona, hoc est, Deo. Et paulò post: Virtutes, inquam, quibus rectè viuitur magna bona sunt, &c. quare abundantia & magnitudo bonitatis Dei non solum magna, sed etiam media & minima bona esse præstitit. Magis laudanda est bonitas eius in magis, id est, virtutibus illis, quàm in medijs, qualis est voluntas & omnes animi potentia. Quibus verbis veram se Dei gratiam prædicasse in virtutibus conferendis, & maiorem quam est illa qua voluntas & ratio & facultates animi collocatae sunt, quæ non nisi naturalis creationis gratia est, ipsemet disertè, vt audiuius profiteretur. Cum ergò non possit vlla naturalior, vlla inferior, vlla dilutior dilectio Dei in pura natura viribus cogitationis fingitur animus rectus fiat quam illa, qua diligitur ipsa virtutis cuiusque rectitudo, hoc est veritas incommutabilium luminum vniuscuiusque virtutis, qua facienda præscribuntur, nec illa viribus humanis haberi queant, sed dono Dei, nec sine illa rectus, sed tantum à veritate ac Deo distortus, ac peruersus esse possit, perspicuum est non posse naturam rationalem sine dono gratiæ supernaturalis institui.

CAPVT V.

SECUNDO, EX AMORE iustitiæ.

SECUNDA probatio ex eadem pœnè radice hoc est, ex dilectione iustitiæ proficiscitur. Cum enim creatura rationalis institui non possit à Deo nisi cum voluntate aliquo modo ordinata ad creatorem consequenter fieri nequit, vt sine dilectione iustitiæ producat: hoc est voluntas eius dilectione iustitiæ & aequitatis imbuta esse debet quando producit vel certè quod in idem redit ita robusta esse debet, siue internis facultatis ipsius viribus, siue assistente externo auxilio Dei, vt inter iustitiam & iniustitiam velut in biuio constituta, iniustitiam in omnibus operibus suis fugere & iustitiam diligere possit. Hoc enim si virium imbecillitate non possit certissimum est creaturam rationalem nullo modo peccaturam, vel certè omnia eius peccata velut per canalem recursura in autorem Deum. Viribus enim caret, quibus ea declinare & iustitiam diligendo bonum facere possit. Rectissime enim Augustinus: *Ex eo quod non accepit nullus reus est; ex eo verò quod non facit quod debet, iustus reus est. Debet autem, si accepit & voluntatem liberam & sufficientissimam facultatem.* Et iterum: *Si hoc debet quisque quod accepit, & sic homo factus est vt necessario peccet, hoc debet vt peccet. Cum ergò peccat, quod debet facit. Quod si scelus est dicere neminem naturâ suâ cogit vt peccet. Et iterum: Si non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est ita vt melius esse non possit, ea quæ debet facit cum hæc facit.* Vnde de Angelis & primo homine disertissime sanctus Doctor dicit: *Si hoc adiutorium (permanendi in bona voluntate) vel Angelo vel homini cum primum facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere, si vellet, non vtrique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset sine quo manere non possent. Certissimum igitur esse debet creaturam rationalem produci non posse quin liberâ suâ voluntate iniustitiam declinare & iustitiam diligere posset sicut æternæ & indispensabilis legis præceptum iubet.*

Iam verò ista dilectio iustitiæ, cuius robore peccata fugiantur, & præcepta fiant, nullo modo potest à creatura rationali obtineri, nisi per veram & propriè dictam & supernaturalem gratiam Dei. Docet hoc diuersis locis Augustinus, apertissimeque tradit dilectionem illam qua voluntas diligit ipsam iustitiam præcepti & ex illa dilectione iustitiæ aliquod bonum opus facit, non esse aliud nisi charitatem illam quam diffundit in cordibus nostris vera gratia Spiritus sanctus qui datus est nobis. Declarauimus hoc non nullis testimonijs Augustini euidentibus, cum de operibus infidelium tractaremus. Sed quia doctrina ista præclarissima & ex profundissima veritatis penu hausta quibusdam Neotericis nimis incredibilis videtur & Aristotelis principijs nimis aduersa, cogimur adhuc paulò vberius Augustini constantiam in ea asserenda tuendaque demonstrare. Et sanè si nihil aliud proferremus nisi solum librum de Spiritu & littera Sermoneque decimum septimum de verbis Apostoli, ex quibus loco citato testimonia nonnulla delibauimus, nihil amplius desiderari posset. Sic enim loquitur capite illius libri decimo:

Lib. 3. de lib. arbit. c. 16.

Ibid.

Cap. 18.

Lib. de cor. & grat. c. 11.

Vide supra l. 3. de statu naturæ lapsæ c. 16.

Lib. de Spir. Confugiant per fidem ad iustificationem gratiam. Et quis
cap. 10 effectus illius gratiæ? Vt per donum Spiritus Suanitate iustitiæ delectati pœnam litteræ minantis euadant. Ecce ipsa delectatio iustitiæ effectus gratiæ, ac donum Spiritus sine vllis ambagibus asseritur. Nec initium tantum sed & incrementum dilectionis iustitiæ ex eodem fonte proficiscitur.

Ibidem. Per legem fidei quisque cognoscit, si quid bene vixit, Dei gratia se habere & vt perficiatur in dilectione iustitiæ, non se aliunde consecuturum. Et infra: Mandatum si sit timore pœnæ non amore iustitiæ seruiliter sit non liberaliter & ideo nec sit. Non enim fructus est bonus qui de charitatis radice non surgit. Nihil euidentius quā charitatis esse illum amorem iustitiæ quo mandatum fit. Qui amor iustitiæ cum non sit aliud quā delectatio qua quis condelectatur legi Dei seu iustitiæ eius, mox aljis idipsum verbis explicat: Porro autem si adsit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei, id est, diligere iustitiam legis, secundum interiorem hominem quæ delectatio non litteræ, sed Spiritus donum est.

cap. 29. Et iterum inferius: Charitas eius conscripta in cordibus atque diffusa, perficitur sperantibus in eum vt anima sanata non timore pœnæ, sed amore iustitiæ operetur bonum. Ecce charitas voluntatem sanat vt iustitia diligatur. Et mox concatenationem præclaram istius sanantis gratiæ cum libero arbitrio tradens, qua fit vt ad diligendam iustitiam præcepti erigatur, Per gratiam, inquit, sanatio animæ abolitione peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberū arbitriū iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio. Quomodo qua ratione quo ordine? Quia gratia sanat voluntatem, quā iustitia liberè diligatur. Et ostendens illam iustitiæ dilectionem fieri nullo modo posse sine spiritu charitatis & adoptionis: Timor ergo ille seruilis, & ideo quamuis in illo Domino credatur, non tamen iustitia diligitur, sed damnatio timetur.

Ibid. Filij verò clamant Abba Pater, &c. Et inferius rursus: Hæc est fides quæ per dilectionem operatur, non per timorem, non formidando pœnam sed amando iustitiam. Vnde ergo ista dilectio id est charitas per quam fides operatur, nisi vnde illam fides ipsa impetravit? Et perfectionem humanæ iustitiæ in ista

cap. 35. iustitiæ dilectione constituens: Esset autem tanta (id est perfecta nostra iustitia) si nihil eorum quæ pertinent ad iustitiam nos lateret & ea sic delectarent animum vt quicquid aliud voluntas sine dolor impedit delectatio illa superaret. Quæ testimoniata perspicue declarant opus esse non timore pœnæ sed dilectione iustitiæ vt aliquod opus esse possit bonum eandemque dilectionem iustitiæ non esse nisi verissimam charitatem, nec sine gratia sanante voluntatem posse obtineri, vt nihil addi posse videatur. Et quanquam exercitatis in Augustini lucubrationibus nihil certius sit, ne tamen illius duntaxat libri videatur esse peculiaris phrasis, videamus quid de illa dilectione iustitiæ & alibi tradat: vt clucescat cum ne latum quidem vnguem ab illa quam diximus sententia de iustitiæ dilectione per Spiritus sancti gratiam conferenda recessisse: Sub lege est, inquit in libro de natura & gratia, qui timore supplicij quod lex minatur, non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi, &c. Et vnde amor iste iustitiæ? Ergo si Spiritu, inquit, ducimini non adhuc estis sub lege, vtique lege quæ timorem incutit, non tribuit charitatem, quæ charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Quid apertius aut luculentius dici potest? Audi tamen aliu d fortassis euidentius; Non video quo-

A modo diceret homo sub lege (carens videlicet gratiā flectente voluntatem) condelectari legi Dei quod iustum est præcipienti, secundum interiorem hominem, cum ipsa delectatio boni, qua etiam, non consensit ad malum, non timore pœnæ sed amore iustitiæ (hoc est enim condelectari) non nisi gratiæ deputanda sit. Et aliud æquè manifestum: Quid est boni cupiditas nisi charitas de qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate loquitur dicens, Charitas ex Deo est, &c. Ipse est cui fideliter veraciterque cantatur; Quoniam præuenisti eum in benedictione dulcedinis. Et quid hic aptius intelligitur, quam ipsa de qua loquimur cupiditas boni, id est charitas? Tunc enim bonum, scilicet quod præcipitur, concupisci incipit quando dulcescere cœperit. Et quid hoc? Audi: Quando autem timore pœnæ non amore iustitiæ sit bonum, nondum bene sit bonum, &c. Et libro de correptione & gratia: Et quando id agunt sicut agendum est id est cum dilectione & delectatione iustitiæ, suauitatem quam dedit Dominus accepisse se gaudent. Quamobrem ibidem dicit, gratiam Dei per Iesum Christum præstare vt homines faciant cum dilectione quod sciunt. Et sermonibus de verbis Apostoli sæpè declarat non rectè fieri posse præceptum nisi amore iustitiæ non timore pœnæ: & illum amorem iustitiæ haberi nullo modo posse nisi per gratiam Dei, vtpote qui non sit aliud quam dilectio charitatis: Lege dei proposita, inquit, quisquis timuerit & suis viribus eam implere se posse putauerit, & fecerit quod lex iubet, non amando iustitiam, sed timendo pœnam, &c. Et tamen iustitiam suam per se hominem habere posse declarans, Quamdiu, inquit, habes tuam (iustitiam) potes timere pœnam, non amare iustitiam. Sed vnde ille amor iustitiæ an à viribus voluntatis? Audi Augustinum: Ergo fratres mei habet delicias suas iniquitas, & iustitia non habet? Delectat malum & non delectat bonum? Delectat omnino: sed Dominus dabit suauitatem & terra nostra dabit fructum suum. Et apertius adhuc infra explicans iustitiam quam homo habere potest tanquam de viribus suis, Amor, inquit, deerat, amor iustitiæ amor charitatis Christi, solus possidebat timor, sed charitati ventura locum in corde seruabat. Sermo verò decimus-septimus de verbis Apostoli pœnè totus in eo versatur, ex quo nonnulla testimonia loco citato de operibus infidelium allegauimus. Et in Epistolam ad Galatas: Qui per charitatem seruit, libere seruit, & sine miseria obtemperans Deo cum amore faciendo quod docetur (id est id quod iustum est seu iustitiam) non cum timore quod cogitur. Nam hoc idem est quod toties dixit præceptum facere non cum timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Quod paulò inferius sæpè declarat. Nam status vitæ diuersos cum distingueret, secundamque vitam diceret eius esse qui nondum iustitiam propter iustitiam ac Deum diligit, tertiam vitam dicit esse sub gratia quando nihil temporalis commodi iustitiæ præponitur, id est iustitia super omnia temporalia commoda diligitur, quod nisi charitate spiritali, quam Dominus exemplo suo docuit, & gratia donauit fieri non potest. Et paulò inferius eos esse sub lege docet, quorum spiritus ita concupiscit aduersus carnem, vt non ea quæ volunt faciant, id est non se teneant coniunctos in charitate iustitiæ sed à concupiscente aduersum se carne vincantur. Et paulò post eos è contrario tradit non esse sub lege in quibus regnant fructus Spiritus sancti: Maior enim & præpollentior delectatio eorum iustitia est. Et in commentarios in Psalmos: Te solue à peccatis. Sed non possum inquis, Clama ad illum, Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Venies

Lib. 2. ad Rom. c. 9.

Lib. de corr. & grat. c. 2.

Serm. 15. de verb. Apost. cap. 6.

cap. 7.

cap. 9.

In Epist. ad Galatas.

In Psal. 57.

Lib. 2. de
pecc. merit.
c. 18.

enim gratiam Dei ut delectet te iustitia, sicut delectabat iniquitas. Et in libro secundo de peccatorum meritis asseuerantissimè clarissimèque dicit: Aut iustitiam diligimus, Et bona est, nostra voluntas, & si magis diligimus magis bona, si minus minus bona est: aut si omninò non diligimus non bona est. Quis verò dubitet dicere voluntatem nullo modo iustitiam diligentem non modo esse malam sed etiam pessimam voluntatem? Sed iam vide quomodo voluntas iustitiam diligens nullo modo haberi possit nisi ex vera gratia Dei. Si ergo, subiicit Augustinus, voluntas aut bona est, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, restat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo: alioqui nescio cum ab eo iustificamur, quo alio munere ipsius gaudere debeamus. Et hinc scriptum arbitror, Paratur voluntas à Domino. Et in Psalmis: A Domino gressus hominis diriguntur & viam eius vult. Et quod Apostolus ait, Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Nihil profectò vberius, manifestius, expressius postulari posset, quo intelligamus amore iustitiæ prorsus opus esse ut possit esse opus bonum, & voluntas creaturæ rationalis bona, & eiusmodi bonam voluntatem nullo pacto esse in potestate naturæ, sed per veram, propriè dictam & supernaturalem diuinæ charitatis gratiam esse tribuendam: ut nihil opus sit pluribus Augustini testimonijs fatagere colligendis. Tam enim est in illa doctrina tradenda constans & in inculcanda assiduus, ut dies mihi facilius quam Augustini testimonia deficerent.

Ne quis verò in exoticas cogitationes de ista iustitiæ dilectione incidat, ut suspicetur præcisiones nescio quas supernaturales, sub quibus diligenda sit iustitia, & propter quas gratia in quocunque statu siue puræ, siue lapsæ, siue eleuatae, supernaturaliter, siue sibi relictæ, opus sit, de quibus Augustino nunquam in mentem venit, sciat iste non aliud per dilectionem, seu delectationem, seu amorem iustitiæ intelligere Augustinum quam quo diligitur opus iustum & rectum & bonum, quia iustum, quia rectum, quia bonum est. Sic enim amari non potest nisi ipsa forma iustitiæ, ipsa rectitudo, ipsa bonitas in se diligatur: Nec hoc ipsum iuxta sanctum Augustinum fieri potest sine vera & supernaturali gratia Dei.

Declarat hoc sepè apertissimè & in iisdem non semel locis quæ citauimus, idque tam diuersis loquendi modis in vnum sensum concurrentibus, ut lectorem sollicitum de veritate, de sententia eius dubitare non sinat. Nam aliquando dilectionem ac delectationem istam iustitiæ vocat, dilectionem ac delectationem eius quod agendum est, ut quando dicit in libro de Spiritu & littera, vbi dilectionem iustitiæ per gratiam charitatis inferendæ maximè prædicat: Cum id quod agendum & quo nitendum est cæperit non latere, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur non bene vivitur. Et quo tandem amore diligitur quod agendum est? Audi consequenter, Vt autem diligitur charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per liberum arbitrium quod surgit ex nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Et in opere imperfecto contra Iulianum: Vt per eam (charitatem) id diligamus quod amandum Deo docente cognoscimus. Quod eodem sensu expressit in Epistolam ad Galatas explicando quid sit amari quod docetur: qui, inquit, per charitatem seruit liberè seruit, & sine miseria obtemperans Deo, cum amore faciendo quod docetur, non eum timore

Lib. de Spir.
& litt. c. 3.

Lib. i. oper.
imperf. cont.
Iul. f. 40.

In Epist. ad
Galatas.

A quod cogitur. Et in Epistola ducentesima ad Acelicum: Incipit homo secundum gratiam in interiori Epist. 200. homine renouari ut mente agat quod amat nec carni conscentiat, &c. Et in Psalmum centesimum vi. In Ps. 129. gesimum nonum: Cum cæperit se delectare, facere quod dicit sermone Dei, iam qui erat aduersarius sit amicus. Aliquando vocat istam dilectionem iustitiæ delectationem aut amorem eius quod præcipit nobis, hoc est diuini præcepti, ut in libro de Spiritu & littera: Per fidem confugiet ad misericordiam Dei ut det quod iubet, atque inspiratà gratia suauitate per Spiritum sanctum faciat plus delectare quod præcipit nobis quam delectat quod impedit: hoc est ut plus delectet ac diligatur opus iustum quod præcipitur, quam iniustum quod vetatur, atque impedit nos à iustitia præcepti operi diligenda, quod propterea statim explicat alijs verbis dicendo, ut anima amore iustitiæ operetur bonum. Et in libro secundo ad Bonifacium, quod paucis verbis immediatè ante dixerat amorem iustitiæ, statim aliter dixit: Benedictio dulcedinis est gratia Dei quæ sit in nobis ut nos delectet, & cupiamus, hoc est amemus quod præcipit nobis. Aliquando delectationem istam iustitiæ exprimit per hoc quod libeat id quod licet, hoc est, quod animum delectet hoc ipsum quod opus iustum licitum siue iustum est: Timore pænæ iustitiam suam facere conantur, & ideo non faciunt Dei iustitiam quia charitas eam facit qua non libet, nisi id quod licet: id est qua libet ac diligitur opus iustum, seu ipsa operis iustitia. Vnde subdit: Non timor facit Dei iustitiam, qui cogitur in opere habere quod licet, cum aliud habeat in voluntate qua mallet si fieri posset licere quod non licet. Vbi perspicuum est id quod licet, opponi ei quod non licet, hoc est opus bonum operi malo, & ita charitate iuxta sanctum Augustinum fieri ut libeat ac diligatur opus bonum, sicut cupiditate libet ac diligitur opus malum. Hinc aliquando dilectionem istam iustitiæ vocat, cupiditatem boni, appetitionem seu quæstionem operis boni, volitionem boni, & has ipsas fieri docet charitate: ut quando ad Bonifacium dicit. Quid est boni cupiditas nisi charitas, de qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate loquitur dicens Charitas ex Deo est. Explicans quid per cupiditatem boni intelligeret, tunc bonum concupisci incipit quando dulcescere incipit. Quando autem timore pænæ non amore iustitiæ sit bonum opus, nondum bene sit bonum, nec sit in corde quod fieri videtur in opere. Vbi euidenter exponit dulcescere seu concupisci bonum per amorem iustitiæ, sine quo non bene fit bonum, non quia non supernaturaliter sit: sed quia non fit in corde, cum ipsa operis boni iustitia non diligitur, sed tantum in opere exteriori. Hinc alibi vocat voluntatem seu volitionem boni: Homo Pelagiane charitas vult bonum, & charitas ex Deo est. Et rursum: Charitas sola vult imperfectum bonum. Et in alio loco quæstionem operis boni dum docet Christianos, non aliud ibi, in operibus misericordiæ querere quam opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est, ut alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis. Apertissimè docens, hoc ipsum quod non aliud queritur quam opus bonum, effici solâ charitate. Aliquando dilectionem istam iustitiæ vocat, delectationem ac dilectionem ipsius legis; ut quando in libro de gratia & libero arbitrio studiosissimè commendans charitatem Dei non esse in nobis nisi ex Deo, dicit: Nos diligamus Deum, quia ipse prior dilexit nos. Gratia nos facit legis dilectores. Lex verò ipsa sine gratia non nisi prauaricatores facit. Et in libro de Spiritu & littera simul atque docuisset

Lib. de Spir.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Lib. de Spir. & litt. c. 3.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Lib. 2. imperf. cont.

Iul. fol. 40. Tract. 51. in Ioannem.

Lib. de gratia & lib. arb. c. 13.

docuisset quod quando mandatum non fit amore iustitiæ, fiat seruiliter, non liberaliter, quia de charitatis radice non surgit; statim alijs verbis id ipsum explicans, Porro autem, inquit, si adsit fides quæ per dilectionem operatur, incipit CONDELECTARI LEGI DEI secundum interiorem hominem, hoc est incipit amare iustitiam legis, quæ delectatio non litteræ sed Spiritus donum est. Et libro primo ad Bonifacium citans eundem illum Apostoli locum quo dicit: Condelector legi Dei, istam condelectionem clarissimis verbis cum iustitiæ amore confundit: Cum ipsa delectatio boni (quod scilicet præcipit lex) quæ etiam non consentit ad malum, non timore pœnæ sed amore iustitiæ (hoc est enim condelector) non nisi gratiæ disputanda sit. Quod in alio loco vocat delectari facere legem, hoc est, id quod præcipit lex: Per donum charitatis delectat legas esse factorem: quod in eodem loco dixerat, ut cognita cum amore faciamus; Et Concilium Carthaginense, Diligere ut faciamus: Itemque: ut quod faciendum cognouimus facere diligamus. Aliquando dilectionem istam iustitiæ, vocat dilectionem qua non aliud, sed ipsa mandata diliguntur; ut quando in Psalm. 118. postquam admonuisset esse gratiæ veræque charitatis, ut mandata Dei dilectione per Spiritum S. diffusa impleantur, quia plenitudo legis est charitas, tandem indicans quid istâ charitate diligere debeat ut lex impleatur, & cur eam sub veteri Testamento non impleuerint: Propter mercedem, inquit, terrenam atque carnalem Dei mandata facere conabantur Iudei, neque faciebant, quia NON IPSA, SED ALIUD DILIGEBANT: Vnde illa non erant opera voluntarium, sed onere potius inuitorum. Cum ergo IPSA MANDATA DILIGUNTUR super aurum & lapidem pretiosum multum, omnis præ ipsis mandatis terrena vilis est merces. Aliquando dilectionem istam iustitiæ vocat voluntatem benefaciendi, desiderium benefaciendi, dilectionem recte facti, & huiusmodi per quæ significat istam iustitiæ dilectionem non esse aliud nisi dilectionem ipsius rectitudinis & bonitatis & iustitiæ, quæ elucet in benefacto: ut in libro primo ad Bonifacium tradit Beatum Paulum quamuis ante gratiam Christi esset in lege sine querela, intus tamen in affectionibus prauis esse potuisse præuaricatorem legis, eo quod illa opera conspicua legis implerentur pœnæ fortitudine non dilectione & delectatione iustitiæ. Et rationem reddit istam: Aliud est enim voluntate benefaciendi benefacere; aliud autem ad malefaciendum sic voluntate inclinari, ut etiam faceret, si hoc posset impune committi. Nam sic profecto in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate sed timore non peccat. Vbi manifestum est, dilectionem iustitiæ exponi per hoc quod est voluntate benefaciendi benefacere, in qua videlicet non aliud quippiam diligitur, quam ipsa rectitudo & æquitas benefacti. Et in lib. 3. ad eundem Bonif. describens Christianum cuius fides per dilectionem operatur: Ab ipso, inquit, sumens & indulgentiam peccatorum, & DILECTIONEM RECTE FACTORVM. Et cum in libro de Spiritu & littera perspicue verèque tradat, quod quando lex iubet, si gratia Spiritus iuuantis desit, augetur prohibitione desiderium malum; quia videlicet non extinguitur, nisi Spiritus S. inspiret pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam; hoc est charitatem diffundat in cordibus nostris. Eandem doctrinam in lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum hoc modo expressit manifestius; Prohibitio peccati quod est lex, auget desiderium peccati, quod non extinguitur NISI CONTRARIO DESI-

Tom. 2.

A DERIO RECTE FACIENDI VBI FIDES PER DILECTIONEM OPERATUR. Et in eodem prorsus loco explicans quid hoc ipsum sibi velit adjicit QUOD NON EXTINGVITUR per iubentem litteram timore pœnæ, sed per iuuantem spiritum DILECTIONE IUSTITIÆ. Ut sic sine vilo planè scrupulo intelligendo caperemus idem prorsus esse dilectionem iustitiæ, desiderium benefaciendi, dilectionem recte factorum, voluntatem benefaciendi, dilectionem ipsius mandati, delectationem boni, condelectationem cum lege, dilectionem legis, voluntatem boni, cupiditatem boni, quæstionem operis boni, charitatem qua libet id quod licet, delectationem & amorem eius quod præcipit nobis, dilectionem eius quod agendum est.

B Hæc ergo ratio est cur Augustinus eodem planè modo quo leges affirmatiuas, hoc est opera iustitiæ legibus affirmatiuis præcipiuntur implendas esse docet dilectione iustitiæ, ita etiam negatiuas obseruandas præcipit, odio iniustitiæ; videlicet non pœna, non incommodum temporale, sed ipsa iniustitia peccandique iniquitas fugiatur. Ista quippe duo ex eodem fonte manant. Nam uti fuga mali fundatur in amore boni; ita nemo veraciter diligere posset bonum, nisi fugiat malum. Hinc apparet, ait Augustinus, te diligere quod bonum est, si inuentus fueris odisse quod malum est. Sub quacunque namque ratione diligitur bonum, sub illa declinabitur oppositum malum, & ideo declinabitur, quia diligitur id cui aduersatur bonum. Tantum enim quisque peccatum odit quantum iustitiam diligit. Qua de causa in alio loco rectissime sanctus Doctor ait quod jam citauimus; Desiderium peccati non extinguitur nisi contrario desiderio recte faciendi, seu ut adjicit, non per iubentem litteram timore pœnæ, sed per iuuantem Spiritum amore iustitiæ.

C Ex quo fit ut consequenter non minus opus sit Spiritus sancti gratia, ad fugiendam iniustitiam, quam ad iustitiam diligendam. Nam castus amor iustitiæ & castum odium iniustitiæ, nullo videlicet externi boni assequendi, aut mali vitandi consideratione vitiatum iuxta fundatissimam Augustini doctrinam omnes præ lapsæque naturæ vires excedit. Qua de causa non minus exserte ipsius iniustitiæ in se spectatæ, fugam quam iustitiæ dilectionem Spiritus S. dono & gratiæ tribuit. Spiritus dono, inquit, fit in nobis ut non peccare delectet, ubi libertas; sicut præter hunc Spiritum peccare delectat, ubi seruitus. Et in Epistolam ad Galat. Non implet ea quæ ad bonos mores pertinent, nisi charitas. Quia & hominem si propterea non occidit aliquis, ne & ipse occidatur, non implet præceptum iustitiæ: sed si ideo non occidat quia iniustum est, etiam si id possit facere impune non solum apud homines sed etiam apud Deum. Ex quo loco manifestissimum est quid sit quod sexenties dicit, opus esse faciendum dilectione iustitiæ. Nempe nihil aliud, nisi faciendum esse, quia iniustum est, ex qua velut radice nascitur, ut homo non occidat, non fornicetur, non furetur & generaliter non faciat malum quia iniustum est, etiam si id possit facere impune. Hoc enim nihil aliud est nisi quod ipsa ratio iniustitiæ horrorem incutere debet; quod nunquam fiet nisi ipsa ratio iniustitiæ, idque Spiritu sancto gratiam charitatemque diffundente diligatur. Quæ sane causa est, ut subinde promiscuè dilectioni iustitiæ seu delectationi boni tribuat non solum quod facimus bonum, sed etiam quod non

B. b

facimus malum; illa nempe consideratione, quod malum castè vitari nullo pacto potest nisi bonum castè diligatur, quorum neutrum pariter sine Spiritus S. gratia queat. Non video, inquit, quomodo diceret homo sub lege, Condelector legi Dei secundum interiorem hominem: Cum ipsa delectatio boni, qua etiam non consentit ad malum non timore pœna sed amore iustitiæ, non nisi gratia depuranda sit. Et infra dicit: Vincente iustitiæ delectatione non consentiri moribus concupiscentiæ. Et alibi illum docet adhuc esse sub lege, hoc est sub affectu peccandi & servili timore constitutum, qui timore supplicij quod lex minatur, non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere peccati nondum liber nec alienus à voluntate peccandi. Amorem videlicet iustitiæ, non minus ad abstinendum à malo, quam ad faciendum bonum statuens esse necessarium. Et ynde iste amor iustitiæ, quo fit liber & alienus ab affectu peccandi, hoc est ab amore iniustitiæ, ne sit amplius sub lege timoris? Ecce statim subiicit, quod ex vera & spirata illa charitate nascatur. Ergo si Spiritu ducimini non adhuc estis sub lege, utique lege qua timorem incutit, non tribuit charitatem, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, non per legis litteram, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Hæc est lex libertatis videlicet ab effectu peccandi, non servitutis, quia charitatis, utique non timoris. Et paulò post: In quantum quisque Spiritu ducitur non est sub lege: quia in quantum condelectatur legi Dei, hoc est in quantum iustitiam legis præcipientis diligit, non est sub legis timore quia timor tormentum habet non delectationem. Qua de causa superius dixit quod desiderium peccati non extinguatur nisi contrario desiderio rectè faciendi ubi fides per dilectionem operatur, item non extinguatur timore pœnæ sed dilectione iustitiæ.

Cum ergo in Augustini doctrina manifestum sit non nisi solâ charitate iustitiam præcepti, seu boni operis diligi; quando hoc ipsum quod iustum est diligitur: Nec etiam iniustitiam operis iniusti, nisi solâ charitate respui, facilè iam elucescet, quid sibi velit Prophetica & Apostolica & Catholica illa doctrina tam solemnis in Ecclesia, qua tenet istam esse differentiam Testamenti veteris ac novi, quod per Testamentum vetus lex Dei in tabulis lapideis scribatur, per novum in tabulis cordis carnalibus, hoc est in cordibus fidelium, prout hoc Deus per Hieremiam promittebat. Genuinus enim, proprius verissimusque sensus est, quod olim lex vetus extra hominem in illis duabus tabulis quas excidit Moyses, digito Dei scripta fuit, ut extrinsecus oculos feriret vel auribus lecta insonaret, nec quicquam amplius operaretur, in corde nisi forte ut eius pœna timeretur. Nam vero per Testamentum novum lex Dei quæ iusta præcipit, iniusta que vetat per istum diuinæ charitatis amorem quem solus inspirat Deus, scribatur & imprimatur in corde, hoc est in ipsa intima voluntate & affectu hominis, quatenus ipsam æquitatem & iustitiam legem Dei incipit sincerissimè diligere & observata velle etsi nulla adjuncta pœna terreret; Quod quando fit hæc est mutatio dexteræ excelsi & solius diuinæ charitatis fructus est, quicquid tandem Philosophi gentiles de re sibi non perspecta multoque abstrusiore quam arbitrentur, garriant. Hunc genuinum esse Catholicæ doctrinæ sensum ex fidelissimo eius interprete S. Augustino manifestum est, qui rem istam tanquam ex præactis principiis per se consecretaneam constantissimè tradit. Nam in lib. de

A Spir. & litt. vbi de isto discrimine vtriusque testamenti ex professo disputatur, id ipsum non semel apertissimè docet. Nam cum statim cap. 17. vbi ista potissimum incipit disceptatio, istam notans differentiam dixisse: Ecce quemadmodum ostendit Apostolus quia illud extra hominem scribitur, in tabulis lapideis, ut eum forinsecus terrificet: Hoc in ipso homine ut eum intrinsecus iustificet, quod generalius obscuriusque dictum videbatur; statim in consequentibus istam inscriptionem legis in cordibus explicat: ut quando subnectit cap. 19. Illa enim lex & doctrina exterior, sine adiuuante Spiritu, procul dubio est littera occidens: Cum verò adest vivificans Spiritus, hoc ipsum intus conscriptum facit diligi, quod foris scriptum lex faciebat timeri. Quid est. Hoc ipsum quod foris scriptum erat, nisi illam ipsam legem quæ iusta foris præcipiebat & iniusta prohibebat, siue ipsam legis iustitiam, quam foris auribus duntaxat insonantem audiebant? Nam sic se ipsum explicat Aug. paulò inferius: Nunc ipsius bonum cordis primitur, mentis bonum, spiritus bonum, hoc est intelligibile bonum, cum dicitur. Dabo leges meas in mente eorum & in cordibus eorum scribam eas. Vnde significatur eos non forinsecus terrentem legem formidaturos, sed intrinsecus, HABITANTEM IPSAM LEGIS IUSTITIAM delecturos. Et adhuc aliquanto inferius: Cum hæc appareat distantia veteris & novi Testamenti, quod lex ibi in tabulis hic in cordibus scribatur: Et quo pacto scribitur? Ut quod ibi forinsecus terret, hic delectet intrinsecus; Dum videlicet homo ipsa iustitia legis, per dilectionem in corde scriptæ delectatur Deo ut addit, diffundente charitatem in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis. Et adhuc longè apertius post pauca interposita: ut hoc sit pertinere ad Testamentum novum legem Dei habere non in tabulis sed in cordibus scriptam, hoc est, INTIMO AFFECTU IUSTITIAM LEGIS AMPECTI, vbi fides per dilectionem operatur. Quod statim alijs verbis æquipollentibus exprimit: Qua gratia in interiore homine renovatio iustitiæ scribitur, quam culpa deleverat, dum videlicet quod toties dixit, incipit iustitiam ipsam legis corde diligere & operando exprimere. Quid autem sit illa dilectio, qua iustitia legis diligitur sæpissimè dicit: charitas videlicet quæ diffunditur per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Nam in iisdem locis identidem repetit: Quid sunt leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus nisi ipsa præsentia Spiritus S. qui est digitus Dei, quo præsentia diffunditur charitas, &c. Itemque in eodem loco vbi inscriptionem legis per hoc expresserat, quod est in intimo cordis affectu iustitiam legis amplecti, istum cordis affectum vicissim exprimit per charitatem: Iustitiam legis cordis charitate custodiunt. Et paulò post repetens illam toties inculcatam vtriusque testamenti differentiam, quod per novum lex in corde scriberetur; Hoc, inquit, donum Spiritus S. est quo diffunditur charitas in cordibus nostris, charitas non qualibet sed charitas Dei de corde puro & conscientiâ bonâ & fide non fictâ, ex qua iustus in hac peregrinatione vivens, ad speciem quoque perducitur.

Iam quantum arbitror ex tot sibi vndique consonantibus Augustini testimonijs, apparet esse clarissimam certissimamque doctrinam eius neminem omnino posse iniustitiam castè fugere, ita videlicet ut sit alienus ac liber ab affectu peccandi, nisi iustitiam diligit; neminem itidem iustitiam boni posse diligere, hoc est, ut ipse loquitur, malum fugere quia iniustum est, bonumque facere quia iustum, nisi hoc ei per Spiritus sancti gratiam,

Lib. 1. ad
Bonif. c. 10.

Cap. 13.

Lib. de nat.
& grat. cap.
17.

Ibid.

Lib. de Spir.
& litt. c. 17.

Cap. 19.

Cap. 21.

Cap. 25.

Cap. 26.

Cap. 27.

Ibid. c. 12.

Cap. 26.

Cap. 28.

gratiam, non quamlibet sed veram illam charitatem quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, diuinitus inspiretur. Quæ doctrina sicut ab Augustino constantissimè dilucidissimèque tradita est, ita à Concilio Carthaginensi, cui Augustinus interfuit, & ab Apostolica Sede sancito peculiari canone definita est: Item quisquis dixerit eandem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, propter hoc tantum nos adinuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur & aperitur intelligentia mandatorum ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus. Non autem per illam nobis præstari ut quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus atque valeamus; anathema sit, &c. cum sit vtrumque donum Dei & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut adificante charitate scientia non possit inflare. Quid est obsecro id quod faciendum cognouerimus facere, diligere? Quid est quod faciendum est diligere ut faciamus, nisi id quod toties Augustinus in omnibus contra Pelagianos lucubrationibus repetiuit, disertissimisque verbis dixit, ut audiuius, Amare iustitiam, suauitate iustitiæ delectari; condelectari legi Dei; facere quod lex iubet, quando iustitiam, facere mandatum & operari bonum amore iustitiæ; cum amore facere quod iubetur; ea quæ pertinent ad iustitiam delectare animum; cum amore iustitiæ facere bonum; dulcescere bonum, concupiscere bonum; cum amore facere quod docetur; id quod agendum est amare; plus delectare quod præcipit quam delectat quod impedit; libere quod licet; delectari, cupere, amare quod præcipit nobis; delectari non peccare, amore iustitiæ abstinere ab opere peccati; voluntate benefaciendi, id est, amore boni operis benefacere; denique ut ait ipse omni ambiguitatis nube submota agere sicut agendum est, id est cum dilectione & delectatione iustitiæ. Ut nemo tantillum in Augustini doctrina exercitatus dubitare sinatur quin canon iste quem simul Aug. concludit, doctrinam istam sub anathemate tenendam sanxerit, hoc est impossibile esse ut animus diligat ac delectetur non peccare, ut alienus & liber sit ab effectu peccandi, nisi iustitiam seu idipsum bonum quod faciendum est diligat: Et hanc ipsam dilectionem operis boni fieri nullo pacto posse humanis viribus, sed tantummodo per veram gratiam Dei, qua charitas diffunditur in cordibus nostris.

Quæ si ita sint, sicut esse ipsa doctrina consonantia & euidentia certissimè demonstrat, omnis possibilitas status puræ naturæ funditus euertitur: Nec enim eo usque absurditatis progressum quemquam puto ut hominem à Deo conditum posse arbitretur in eo statu, quo nec iustitiam boni operis diligere, nec mali iniustitiam auerfari possit, in quo nihil boni facere possit nisi timore pænæ non amore iustitiæ, in quo neque concupiscere, neque diligere possit bonum, in quo nunquam libeat id quod licet, in quo denique ne prolixior sim, nunquam delectet non peccare, in quo nihil possit voluntate benefaciendi benefacere, nihil agere sicut agendum est. Id est cum dilectione ac delectatione iustitiæ. Quid enim esse potest huiusmodi nisi reprobæ, peruersæ, distortæ, pessimæ, damnatæque naturæ status? Sit enim pessima voluntas, Augustino est, quæ nullo modo iustitiam diligit, quantæ peruersitatis, illa est, quæ nunquam non peccare delectat aut delectare potest: Si enim quicquam eorum quæ recensuimus potest, profectò jam non est puræ naturæ, sed per Spiritus S. gratiam verumque amorem supernaturalem adjunctæ status.

Tom. 2.

CAPVT VI.

AMOR IUSTITIÆ AB AUGUSTINO prædicatus non est amor virtutis cuiuscunque moralis propter se ut quidam recentior absurdè arbitratur.

Recentiores quidam Scriptores cum animaduertent Augustinum in suis operibus passim iustitiæ & legis dilectionem inculcare ut sit opus bonum, ad eamque gratiam Christi docere esse necessariam, ut Augustinum ad philosophiam Aristotelis traherent nihil aliud cum per illam charitatem iustitiæ intellexisse volunt nisi amorem legis seu virtutis secundum se, hoc est voluntatem faciendi opus moraliter bonum ex omnibus circumstantiis, etiamsi nihil de illo opere in Deum referendo cogitetur. Vnde huiusmodi operis moraliter boni voluntatem etiam conversionem ad Deum, vocari tradunt, quia est secundum voluntatem eius. In hanc opinionem ex eo lapsi sunt, quod cum ex vna parte Augustini doctrina perspicue clamaret nullum omnino opus bonum ex omnibus circumstantiis posse tribui libero arbitrio sine gratia Dei, sine dilectione iustitiæ, sine charitate; & ex alia, Philosophia humana reclamaret, opera quædam moraliter tantum bona, tam à fidelibus quam ab infidelibus Deum verum ignorantibus posse fieri, vinum Augustini aquæ diluendum censuerunt, ut per charitatem dilectionemque iustitiæ amorem virtutis moralis intelligerent; per gratiam verò nihil aliud nisi cogitationem aliquam bonam ordinis naturalis, quibus sanè paucis verbis non potuisset Pelagius ipse magis dexterè atque perniciosè totam Augustini doctrinam adulterare, & euertere, quam recentior quidam Scriptor fecit, qui talem interpretationem primus effinxit & de commento huiusmodi magnopere sibi blanditus est. Sed de gratia quam commendat Augustinus erit infra suo loco proprius disserendi locus, ubi ostensuri sumus nihil sensibus Pelagianis excogitari posse congruentius, quam quod ab illo auctore sub Augustini nomine obtruditur. Charitatem verò quam ad opus bonum postulat ad virtutis moralis dilectionem velle reuocare, tam repugnat Augustino, quam quod maximè. Quid enim alienius ab eius doctrina & phrasi, quid Apostolicæ & Euangelicæ doctrinæ repugnantius, quid à Christianorum sensu remotius aliquis comminisci potest, quam omnia pænè aut certè præcipua Scripturarum sacrarum loca ex quibus Augustinus aduersus Pelagianos juxta Ecclesiæ Christianæ vnanimem sensum, charitatem illam donorum omnium diuinissimam, sancti Spiritu inspiratione cordibus nostris infundi tradidit, ad amorem virtutum moralium quibus & infideles clariuisse censet inaudita nouitate detorquere: Nam ut nulla nouorum testimoniorum citatione, quæ de charitate loquuntur, lectori fuscum facere videamur, vel suspicionem ingeramus, quod in eis fortè de alia differat charitate quam de illa iustitiæ dilectione quam toties iam statim audiuius ad opus bonum esse necessariam; in iisdem ipsis pleriq; locis quæ produximus tanta manifestatione naturæ eius declarat, tum ex Scripturis, tum ex proprio sensu è Sacris litteris hausto,

Bb ij

Celest. Epist.
ad Episcop.
Gall. cap. 9.
Conc. Carthag.
can. 4.

Idem in 1.
disp. 19.
c. 2.

Idem in 1.
disp. 190.
cap. 8. n. 78.

vt nullus omnino datur tergiuersandi locus, quin cum de illa propriè dicta charitate loqui, qua diligitur Deus & proximus, fateri debeamus. In eodem quippe loco ubi dixerat Augustinus, *gratia nos facit legis dilectores*, quo in primis auctor ille putat significari tantum dilectionem, seu charitatem legis secundum se, hoc est voluntatem operis moraliter boni, sic illam dilectionem legis August. explicat vt dicat esse *charitatem Dei & proximi, & per Spiritum viuificantem dari ita videlicet vt si non sit ex Deo, vicerint Pelagiani*: Si autem ex Deo vicerimus Pelagianos: De qua dicit Ioan. Apost. *Charissimi diligamus inuicem quia dilectio ex Deo est*. De qua dicit Apostol. Paulus: *Gratias agere debemus Deo semper pro vobis fratres quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vnus cuiusque vestrum in inuicem*. De qua dicit ad Timoth. *Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris sed virtutis & charitatis & continentia*. De qua dicit ad Rom. *Quis nos separabit à charitate Christi*? De cuius laudibus tanta orationis magnificentia loquitur in Ep. 1. ad Corinth. *Si linguis hominum loquor & Angelorum, charitatem autem non habeam, &c. Et, Charitas patiens est benigna, &c. Et, Manet fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas*. De qua dicit ad Coloss. *Super omnia autem hæc charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis*. De qua dicit ad Timoth. *Finis præcepti est charitas: & adiungens qualis charitas, addit Aug. De corde, inquit, puro & conscientia bona & fide non ficta*. De qua denique dicit Christus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et in Euang. secundum Ioan. Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem, & huiusmodi plurima quæ Aug. in eodem loco ex Scripturis sacris de illa charitate conglomerauit, quæ nos legis dilectores facit. Nonne delirio simile est omnia huiusmodi Scripturarum loca, ex quibus Augustinus illius charitatis naturam explicat, ad illam philosophicam virtutum moralium dilectionem deriuare?*

Quid quod in cæteris quoque locis, in quibus iustitiæ dilectione loquitur, meridiano sole luculentius declaret, se de illa verissima & notissima Dei charitate loqui? Nullibi densioribus testimonijs hoc manifestat, quam in libro de Spiritu & littera, in quo tamen præcipuè istum amorem virtutis propter se, hoc est, virtutis moralis affectum nomine charitatis indicatum esse Scriptor ille ausus est dicere. Nam vt nemo fluctuare posset, de qua charitate seu iustitiæ dilectione loqueretur, tribuit illam fidei & gratiæ iustificationi. Dicit esse charitatem eorum, qui Spiritu ducuntur, quam fides impetrat, per quam fides operatur; ex qua filij clamant *Abba Pater quæ sanat animam abolitione peccati*: per quam lex Dei in cordibus scribitur: quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis: quo tanquam dono Spiritus sancti fit libertas Christiana. Cuiusmodi celeberrimis & notissimis epithetis genuinam illam Dei & proximi charitatem quæ iustitiæ dilectores facit, Augustinus exornat. Vnde & in alijs locis supra allegatis, illam iustitiæ dilectionem explicat esse charitatem, de qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate loquitur dicens, *charitas ex Deo est*: Charitatem propter quam dicebat Psaltes: *Misericordia eius præueniet me*; propter quam Deo fideliter veraciterque cantatur. *Quoniam præuenisti eum in benedictione dulcedinis*. Propter quam dicitur à fidelibus, *Dominus dabit suauitatem & terra nostra dabit fructum suum*. Charitatem, quæ est voluntas bona, de qua tanquam Dei

A munere gaudemus cum iustificamur ab eo: quam operatur Deus cum operatur velle, de qua dicitur, *præparatur voluntas à Domino*: Charitatem denique, quæ est amor iustitiæ, amor charitatis Christi: cui timor locum in corde seruat. Ad extremum, Charitatem spiritalem quam Dominus exemplo suo donauit & gratia donauit. Et in Epistola centesima quadragesima-quarta luculentissimè simul amorem iustitiæ & odium iniustitiæ diuinæ propriissimèque dictæ charitati tribuit: nam cum dixisset: *Inimicus ergo iustitiæ est, qui pœnæ timore non peccat*: Amicus autem erit si eius amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Sed statim ostendit non nisi ex Dei charitate vtrumque proficisci: *Iste est timor Domini castus permanens in sæcula*. Nā ille timor pœnæ tormentum habet, & non est in charitate, eumque perfecta charitas foras mittit. Et rursum neutrum eorum nec odium peccati nec amorem iustitiæ fieri posse dicit, *Lege terrente per litteram sed Spiritu sanante per gratiam, & amorem illum vocat charitatem iustitiæ, charitatem Christi, &c. Et, Quid est à charitate Christi, nisi à charitate iustitiæ*? Hæc sanè ita manifesta sunt vt ab homine sanæ mentis non possint, vel cum vilo probabilitatis colore de alia charitate accipi, quam de illa sola, quam Scripturæ noui Testamenti, & ex eis Ecclesia tanquam præcipuum Dei donum nouit. Neque ad alios quoscunque tandem amores naturales vel infidelibus fidelibusque communes sine manifesto errore detorqueri, cum tamen ne vnum quidem hîc testimonium allegauerim nisi ex illis ipsis locis, ubi de ista iustitiæ dilectione seu charitate differebat. Quod si alijs aliunde testimonijs accersendis immorari vellem, dies pœnè facilius quam Augustini verba deficerent. Vnum sufficit sed luculentum, ubi dilectionem iustitiæ, charitatis gratiam noui Testamenti vocat, quo vno verbo cuncta complexus est, quæ de supernaturali & verâ charitate dici possent: *Cum verè sit opus legis, charitate fit q. 15. super non timore; quæ charitas gratia est Testamenti noui. Deuteron.* An forte alia hæc charitas & iustitiæ dilectio? Lege consequenter nullius verbi interpositione idè expressum alijs verbis: *Ideo in secundis tabulis homo legitur scripsisse verba Dei, quia homo potest facere opus legis per charitatem iustitiæ, quod non potest per timorem pœnæ*. Denique quid euidentius & efficacius ad istud potiùs somnium quam opinionem recentioris iugulandum dici ab August. posset, quam quod ex professo docet, vt capite precedente vidimus, istam iustitiæ & legis dilectionem esse ipsissimam inscriptionem legis in cordibus, quam Hieremias Propheta tanquam nouo Testamento & Christi gratiæ propriam vaticinatur his verbis: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum*. Et ne quod ingenium philosophia gentium distortum, hanc ipsam inscriptionem ad nescio quos morales affectus traheret, iterum iterumque inculcat sapiùs istud fieri per viuificantem Spiritum, per gratiam, per charitatem Dei, & ne quis adulterationi daretur locus, per illam charitatem quæ diffunditur in cordibus per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Atque hoc tum effici, cum fides per dilectionem operatur, per illam scilicet dilectionem quæ plenitudo legis est. Ad postremum addit, hanc inscriptionem intrinsecus hominem iustificare, illa iustificatione qua iusti efficiuntur; & sic Deū nos adiuuare ad iustitiam quam ista inscriptione diligimus operandam. Sed hæc aduersus nouam falsissimamq; opinionem satis. In huiusmodi verò absurdi-

Lib. de grat.
& lib. arb.
c. 18.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Lib. de grat.
& lib. arb.
c. 17.

Ibid.

Ibid.

Lib. de Spir.
& lib. c. 10.
Cap. 32.

Ibid. & c. 14.

Ibid. c. 3.

29. & lib. de

nat. & grat.

cap. 57.

Cap. 15.

Lib. 2. ad
Bonif. 9.

Serm. 15. de
verb. Apost.
c. 7.

Lib. 2. de
pecc. merit.
cap. 18.

Serm. citato
c. 9.

In Epist. ad
Galatas.

Epist. 144.

Ibid.

q. 15. super
Deuteron.

Lib. de Spir.
& lib. c. 10.
toto maxime
à cap. 17. vsq.
que ad 18.

Hierem. 32.

Lib. de Spir.
& lib. c. 17.

absurditates eos incidere, non est mirum qui postquam sibi philosophicas opiniones fixè tenendas constituerint, eas Augustini auctoritate vestire volunt, vel eis consonas demonstrare quas maximè abhorruit, totaque doctrinæ mole subuertit. Errori verò isti causam dedit quod Philosophorum sensus & phrasibus assueti, ex eorum regulis Augustini doctrinam metiri volunt. Cùm enim in Philosophis maximèque Peripateticis atque Stoicis nihil aliud sonet iustitia quam moralis affectus animæ, nec iustitiæ dilectio aliud nisi amorem virtutis propter se, quæ ab illis tanquam germana virtus buccis crepantibus laudatur, & ab August. vt suprà fusè declarauimus, velut superba & inflata deprimitur, nihil aliud in Augustino per illam iustitiæ dilectionem suspicari possunt indicatum esse, quam similem virtutis moralis affectum, qualem & in infidelibus reperiri arbitrantur. Sed quantopere in hac sua suspiciente aberrauerint liquidissimè constabit, cùm genuinam Augustini mentem in medium protulerimus.

CAPVT VII.

QVÆ SIT ILLA IUSTITIA QVÆ diligitur & in corde scribitur: cuius amor tantopere ab Augustino laudatur, & sine quo creatura rationalis recta esse & condignequit.

QUAM qui intelligere cupit animaduertere debet, longe aliud esse Augustino veritatem & iustitiam & castitatem & similia, quæ inculcat esse diligenda & in corde scribenda, quam id quod Philosophi nominibus istis exprimunt. Nam isti, vt dicere cœpimus, nihil aliud intelligunt nomine veritatis, quam congruentiam signi cum rebus, siue signum sit conceptus, siue vox siue scriptura: vt veritas in illis sit, cum rebus significatis ista consonauerint neque quicquam aliud sub nomine iustitiæ, & castitatis & similibus accipiunt, quam affectiones quasdam bonas animi, ita vt consequenter dilectio iustitiæ sit eis amor quo diligitur virtus, animique virtutes propter se, seu propter quandam splendorem honestatis quæ ad seipsum & ad aliud omninò nihil referatur. Itaque cùm ad Augustinum veniunt, nisi diuturna prius familiaritate reuoluendi lucubrationes eius sensibus & phrasibus eius assuefacti fuerint, nominum similitudine delusi in suos tanquam August. sensus relabuntur, quos ei constat non rarò ex diametro esse contrarios. Quapropter sicut veritas quæ diligenda præscribitur ab August. non significat illam consonantiam signi creati cum re significata, sed illam incommutabilem æternamque veritatem, quæ cernitur ab ijs qui legis æternæ præscriptum vident, ita iustitia, castitas, æquitas, rectitudo, bonitas, &c. quas diligendas præcipit, & in visceribus per Testamentum nouum scribendas docet Augustinus quarum dilectioni timorem opponit, & sine quarum dilectione nihil omnino boni fieri posse constantissimè tradit, significat apud ipsum non affectus aliquos per modum accidentium animo inhaerentes, vt Stoici, & Peripatetici solent, sed incommutabilem illam formam iustitiæ & castitatis, & rectitudinis & bonitatis, &c. quam videt & sequitur quisquis quid sit iustum & æquum & rectum videt & se-

Tom. 2.

Aquitur. Hæc forma iustitiæ semper stabilis & immutata in quacunque hominis iusti mutatione permanet. Nam siue proficiat in iustitia ad illam magis magisque tendit, vt inde formetur: siue deficiat ab illa recedit; siue pœniteat ad illam redit. Nisi enim aliqua forma iustitiæ stabilis in æternum permaneret, quam mentis oculis cerneremus, non esset vnde vel iustum ab iniusto discernere, vel profectum defectumque hominis in iustitia metiri possemus. Nam quo magis affectu animi seu dilectione similes ei sumus, eo sumus vtique iustiores, quo magis dissimiles eo iniustiores. Hæc autem forma non est aliud nisi veritas incommutabilis, in qua iustum & rectum, & castum esse videt, cùm aliquid vti tale vel non tale probat aut improbat. Sed Augustinum de iustitia videamus, apud quem ista doctrina nihil familiarius atque certius est. Illud mirabile est, vt apud se animus videat, quod alibi nusquam videt, & verum videat, & ipsum verum scilicet iustum animum videat, & sit ipse animus & non sit iustus animus, quem apud seipsum videt, &c. An illud quod videt veritas est interior præsens animo qui eam valet intueri, neque omnes valent: Et qui intueri valent, hoc etiam quod intuentur non omnes sunt, hoc est, non sunt etiam ipsi iusti animi sicut possunt videre ac dicere quod sit iustus animus. Quod vnde esse potuerunt nisi inhaerendo eidem ipsi formæ quam intuentur, vt inde formentur & sint iusti animi, non tantum cernentes aut dicentes iustum esse animum, qui scientiâ atque ratione in vita ac moribus, sua cuique distribuit, sed etiam vt ipsi iustè viuunt, iustèque morati sint, sua cuique distribuendo, vt nemini quicquam debeant, nisi in inuicem diligant. Et vnde inhaeretur illi formæ nisi amando? Et ostendens illam incommutabilem formam iustitiæ maximè omnium diligere vel esse diligendam, cùm aliquis vel iam iustus, vel vt sit iustus diligitur, ita adiungendo declarat: Cur ergo alium diligimus quem credimus iustum, & non diligimus ipsam formam vbi videmus quid sit iustus animus, vt & nos iusti esse possimus? An verò nisi & istam diligere nullum modo eum diligere quem diligimus ex ista? Sed dum iusti non sumus minus eam diligimus quam vt iusti esse valeamus? Homo ergo qui creditur iustus ea forma & veritate diligitur quam cernit & intelligit apud se ille qui diligit: ipsa vero forma & veritas, non est quomodo aliunde diligitur. Neque enim inuenimus aliquid tale præter ipsam, vt eam cùm incognita est credendo diligamus ex eo quod iam tale aliquid nouimus. Quidquid enim tale aliquid perspexeris ipsa est; & non est quicquam tale quoniam sola ipsa talis est, qualis ipsa est. Et infra in fine eiusdem libri cùm proposuisset exemplum iusti viri Apost. Paulum, eum tamen ex illa æterna iustitiæ formâ quam conspiciamus à nobis diligere, sic declarat: Quid est quod accendimur in dilectionem Pauli Apostoli cùm ista legimus, nisi quod credimus eum ita vixisse? Vincendum tamen sic esse Dei ministris non de aliquibus auditum credimus, sed intus apud nos, vel potius supra nos in ipsa veritate conspiciamus. Illum ergo quem sic vixisse credimus, ex hoc quod videmus, scil. mentis oculis, diligimus. Et nisi hanc formam quam semper stabilem atque incommutabilem cernimus præcipue diligere, non idèd diligere illum quia eius vitam cùm in carne viueret, huic formæ coaptatâ & congruentem fuisse fide retinemus. Et paulò post: Ita & ipsorum vitam facit à nobis diligere formam illius dilectio secundum quam vixisse creduntur: Et illorum vita credita in laudem formam flagrantior excitat charitatē: vt quanto flagrantius diligimus Deū tanto certius sereniusque videamus; quia in Deo conspiciamus.

Bb iij

In Psal. 61. in Psalmum sexagesimum primum: Reprehensor iniquitatis esse non potest qui non cernit iustitiam, cui comparatam reprehendat iniquitatem. Vnde enim scis quia hoc iniustum est, nisi scias quid sit iustum? Quid si enim iustum est, & hoc quod dicis iniustum? Absit, inquis, iniustum est, & clamas quasi videntibus oculis, videns hoc iniustum esse, utique ex aliqua regula iustitiæ, cui comparans quod vides prauum, & cernens non convenire rectitudini regulæ tuæ reprehendis tanquam artifex discernens iustum ab iniusto: Ergo quæro à te iustum hoc esse unde vides? Vbi, inquam, vid. bis hoc iustum, quo viso reprehendis iniustum? Vnde illud, nescio quid quo aspergitur anima tua ex multis partibus in caligine constituta, nescio quid hoc quod coruscat menti tuæ? Vnde hoc iustum? Itane non habet fontem suum? A te tibi est quod iustum est, & tu tibi pores dare iustitiam? Nemo sibi dat quod non habet. Ergo cum sis iniustus esse non potes iustus nisi convertendote ad quandam iustitiam: à qua si recedis, iniustus es; ad quam si accedis iustus es. Te recedente non deficit; te accedente non crescit. De ista stabili & permanente iustitia dicit in Psalmum

In Psal. 44. quadragesimum quartum: Summa & vera pulchritudo iustitiæ est. Et in Tractatibus in Ioannem:

In Tract. 35. intelligit quis in oriente iustitiam, intelligit alius in occidente iustitiam, nunquid alia est iustitia, quam ille intelligit alia quam iste? Separati sunt corpore & in vno habent aciem mentium istarum. Quam video iustitiam hic constitutus, si iustitia est, ipsam videt iustus nescio quot mansionibus à me carne seiunctus, & in illius iustitiæ luce coniunctus. Quam doctrinam de iustitia multis in locis sæpè repetit, tanquam in perspectissima sibi veritate certissimam.

Quod autem de iustitia sic intellecta diximus, idem omnino de veritate, de sapientia, de castitate & similibus, sentiendum esse præscribit. Sit

Serm. 44. de divers. c. 6. vnus aut alter locus instar omnium: Conamini cogitare fratres lumen veritatis, lucem sapientiæ, quomodo ubique præsens est omnibus, conamini cogitare lumen iustitiæ; præsens est enim omni cogitanti. Quid enim est quod cogitat, qui vult iniuste vivere peccat, deserit iustitiam; diminuta est? Convertertus est ad iustitiam; quid? Aucta est? Deserit eam, integram illam relinquit. Convertertur ad eam, integram illam inuenit. Quid est ergo lumen iustitiæ? De oriente surgit & in occidentem vadit. An est alius locus unde oritur aut quo venit? Nonne ubique præsto est? Homo certe qui est in occidente, si vult iuste vivere, id est, secundum iustitiam, nunquid deest illi quam intueatur & videat (fortè ut viuat) secundum ipsam iustitiam? Iterum in oriente positus, si velit iuste vivere, id est secundum eandem iustitiam, nunquid deest illi? Ibi enim est iustitia: Præsto est iuste viuenti. Secundum enim regulam videt quemadmodum iuste viuant & illi, & sic iusti bene viuendo eam vident, ita & iniusti male viuendo non eam vident. Nam & ille iuste viuit, cum eam videt: & ille ipsam videt, ut secundum eam actus suos dirigat: quia nisi secundum iustitiæ regulam direxerit actus suos in errorem iniquitatis impingitur. Quia ergo & huic præsto esse potuit ibi consistenti, nullo loco est & ubique est. Sic iustitia, sic sapientia, sic veritas, sic castitas. Et in Commentario in Epist. ad Galatas ubi dilectionem illam iustitiæ his verbis supra citatis commendauerat, Maior enim & præpollentior delectatio eorum iustitia est, id est, fortius eam, ardentiusque diligunt, quam peccata quibus à iustitia diligenda retrahuntur, sic subiungit: Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est; ut verbi gratia occurrit forma speciosa femina & mouet ad delectationem fornicationis:

A sed si plus delectat pulchritudo illa intima & sincera species castitatis, per gratiam quæ est in fide Christi, secundum hanc viuimus, & secundum hanc operamur, ut non regnante in nobis peccato ad obediendum desiderijs eius, sed regnante iustitiâ per charitatem cum magna delectatione faciamus quicquid in eo Deo placere cognoscimus. Cuiusmodi profecto testimonia quæ in Augustino tam frequentia sunt, ut non sit dubium ea ex perspectissima fundatissimaque veritate proficisci, liquidissimè demonstrant iustitiâ, veritatem, castitatem & similia quæ diligenda præscribit, longe aliter esse cogitanda quam illos affectus animæ quibus nos iusti esse dicimur. Hi quippe temporales, illa æterna sunt: hi secundum humanas mutationes oriuntur & occidunt; ista stabiliter permanent: hi ipso animo possidentis circumscripti, illa cernentibus ubique præsto sunt: Et ita præsto, ut à iustis iniustisque mentis oculis videantur, dum illi accedunt hi recedunt, sine incremento vel decremento iustitiæ veritatisque quam vident. Cernitur enim iustitia tanquam regula quædam immutabiliter fulgens supra mentis apicem, quæ neque accedentium copia augeatur, neque recedentiū minuatur, neque vllorum affectuum varietate varietur: qua in operibus iustitiæ faciendis iusti regantur, iniusti corrigantur aut puniantur. Quapropter nonnunquam isti iustitiæ quam diligendam præcipit, non solum directionem, sed & prohibitionem & comminationem, & punitionem ascribit: *In ipsa* Epist. 146. voluntate reus est qui vult facere quod non licet fieri, sed ideo non facit quia impune non potest fieri. Nam quantum in ipso est, mallet non esse iustitiæ peccata prohibentem atque punientem. Et utique si mallet non esse iustitiæ, quis dubitauerit quod eam si posset, auferret? Ac per hoc quomodo iustus est iustitiæ talis inimicus, ut eam si potestas detur, præipientem auferat, ne comminationem vel indicantem ferat? Inimicus ergo iustitiæ est qui pœna timore non peccat, amicus autem erit si eius (iustitiæ) amore non peccet, de qua iustitiæ dilectione statim multis differit. Quicquid secundum illam iustitiam fit, hoc rectum, hoc iustum, hoc laudabile est; quicquid ab illa recedit, hoc prauum, iniustum, damnabile est. Est enim prima illa & profunda & immutabilis regula iustitiæ, iuxta quam siue iusti siue iniusti rectè facta laudamus, & peruersa prohibemus, reprehendimus, & punimus. Idcirco enim iusta laudamus, quia illam iustitiæ regulam in eis lucentem cernimus: & iniusta culpamus, quia eam ibidem non cernimus. Siquidem in tantum huiusmodi facta vitiosa sunt, in quantum ab illa incommutabili regula iuxta quam cernimus esse facienda discedunt: & in tantum rectè vituperantur, in quantum eorum vituperator normam, velut artem ex qua debebant fieri videt, ut hoc in eis vituperet, quod ibi non videt; quemadmodum hac de re Augustinus alibi loquitur.

CAPVT VIII.

IUSTITIA ILLA DEVS EST; SICVT
veritas & bonitas, & lex æterna.

Quid est igitur illa iustitia omnibus ad intuendū exposita, sine cuius dilectione impossibile est voluntatis opus esse iustum aut bonum, & cuius dilectio in cordibus nostris non nisi diffusa per Spiritum

sanctum charitate diffunditur?

Respondetur non esse aliud nisi legis æternæ veritatem, iustitiam ac rectitudinem: seu quod idem est, ipsam æternam legem, sempiternā suā veritate, iustitiā & rectitudine præscribentem creaturæ rationali, quicquid in rebus agendis verum & iustum & rectum est. Hæc autem lex iustitiæ non est aliud nisi Deus, neque Deus aliud quam veritas & iustitia & rectitudo sempiterna; illa videlicet quam in hac vita ex operibus obscurè cernimus, non solum fide, sed mentis rationalis intuitu; ex quo fidentissimè pronunciamus, hoc debet fieri, istud non debet; hoc verum, hoc iustum, hoc rectum est, istud peruersum atque distortum. Illa quippe iustitia quam hoc dicendo contuemur, & ex cuius luce nobis radiante de singulis operibus ita decernimus, incommutabilis atque æterna est, ideoque supra mentes nostras tanquam mutabiles præsidet. Quod sanè nemini competit nisi soli Deo quemadmodum sæpius Augustinus tradit. Hinc enim illud in quæstionibus super Exodum: Lex

Lib. de vera
Relig. c. 1.
& alibi

q. 67. in
Exod.

Dei sempiterna est, quam consulunt omnes piæ mentes: ut quod in ea inuenerint vel faciant vel inbeant, vel vetent, secundum quod illa incommutabili veritate perceperint. Nunquid enim Moyses quamvis cum illo Deus loqueretur, per singula credendum est, quod consulere soleret Deum, si quid esset in discepcionibus tantæ multitudinis, quæ illum in hoc iudicandi negatio à mane usque ad vespem detinebat? Et tamen nisi suæ menti præsentem dominum consuleret, legemque eius æternam sapienter attenderet, quid iustissimum iudicare inter disceprantes posset, non inueniret. Et in alio libro: Non iam serui legis per timorem sed amici per charitatem & serui iustitiæ, unde illa lex (temporalis Moysis) promulgata est. Et

Lib. 83. q. 99.
q. 66.

in libris Confessionum: Et non noueram iustitiam

Lib. 3. con-
fess. cap. 7.

veram interiorē, non ex consuetudine iudicantem, sed ex lege rectissima omnipotentis Dei; qua formarentur mores Regionum & dierum pro regionibus & diebus, cum ipsa vbique ac semper esset, non alibi alia, nec alias aliter, secundum quam iusti essent Abraham, Isaac, &c. Et infra: Non intrabar iustitiam cui seruirent boni & sancti homines longe excellentius atque sublimius habere simul omnia quæ præcipit Deus, & nulla ex parte variari, &c. Ecce ex qua regula iustitiæ, iusta & iniusta discernit. Nempe ex æterna veritate, ex lege Dei sempiterna mentibus hominum præsentem, ex illa iustitia ex qua promulgantur leges hominum, quam quisquis consulit, Dominum consulit, quia videlicet, ut Scriptura dicit, Lex tua veri-

Psalm. 118.

Lib. 4. con-

fess. cap. 9.

Lib. 22. cōf.

Faustum

c. 27.

tas: Et sicut Augustinus ex Scriptura adijcit: Veritas tu. Vnde & ipsa æterna illa veritatis lex non aliter ab Augustino definitur, quam Ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conseruari iubens, perturbari vetans. Quid autem ratio diuina & voluntas Dei nisi Deus? ut proinde qui legem æternam consulit, non nisi Deum consulat menti suæ præsentem, & suæ legis æternæ veritate loquentem, non adhuc per speciem sicuti est, sed in ænigmate. Sed ipsum Augustinum audiamus disertissimis verbis explicantem quid intelligat per illam iustitiam quam in operibus bonis diligendam esse præscribit, ut opus possit haberi & esse bonum. Sic ergo nebulas omnis ambiguitatis abstergit, in illo ipso Sermone decimo septimo de verbis Apostoli, in quo magnopere fatagit, ut peccata caueantur non timore pœnæ, sed amore iustitiæ: Constituamus ante oculos, propter hoc quod dixi, exemplam certaminis. Interrogo utrum ames iustitiam? Respondebis,

Serm. 37. de
verb. Apost.
cap. 3.

A Amo. Quod non responderes veraciter, nisi te aliqua-
tenus delectaret: Non enim amatur nisi quod delectat. Delectare in Domino Scriptura dicit: Dominus autem iustitia est. Non enim tibi fingere debes Deum quasi idolum. Inuisibilibus similis est Deus & ea in nobis sunt meliora, quæ sunt inuisibilia. Ecce apertissimè assertum iustitiam illam quam vult esse diligendam, esse Deum. Ipse est enim sicut veritas, ita & iustitia incommutabilis, & omnis æquitatis regula imperturbabilis, quam nisi cernamus nihil aut iustum aut iniustum sapienter intelligi aut intelligenter dici potest. Huius regulæ dilectio, iustitiæ, hoc est, Dei dilectio est; per quam diuinæ iustitiæ participes efficimur.

B Illi quippe diligendo adhæremus, conjungimur, agglutinamur, & sicut ipse rectus & iustus est, ita & nos recti, & iusti reddimur, tantoque rectiores atque iustiores quanto tenacius illi regulæ iustitiæ dilectione cohæremus. Agit hoc luculentè August. alio in loco: Quapropter si animæ non possunt nisi etiam in seipsis vtcunque viuere, quia ex eis viuunt & corpora à quibus deserta moriuntur, quanto magis vera iustitia etiam in seipsa viuere intelligenda, ex qua sic viuunt animæ, ut hac amissæ mortuæ nuncupentur, quamvis quantulacunque vita non desinant viuere. Ea porro iustitia quæ uiuit in se-

Epist. 122

C ipsa procul dubio Deus est atque incommutabiliter uiuit. Sicut autem hæc cum sit in seipsa vita, etiam nobis sit vita, cum eius efficimur vtcunque participes (scilicet dilectione) ita cum in seipsa sit iustitia, etiam nobis sit iustitia, cum eī cohærendo iuste viuimus, & tanto magis minusue iusti sumus quanto magis illi minusue cohæremus. Et paulò post: Est planè ille Summus Deus vera iustitia; vel ille verus Deus summa iustitia quam profectò esurire & sitire, hoc est ardentè diligere, ea nostra est in hac peregrinatione iustitia, & qua postea saturari ea nostra est in æternitate plena iustitia. Non ergo Deum nostræ iustitiæ similem cogitemus, sed cogitemus nos potius tanto similiore Deo, quanto esse poterimus eius participatione iustiores. Si ergo cauendum est ne iustitiæ nostræ similem putemus Deum, quoniam lumen quod illuminat, incomparabiliter excellentius est illo quod illuminatur; quanto magis cauendi oportet, ne aliquid inferius & quodammodo decoloratius eum esse credamus, quam est nostra iustitia? Et in libro de catechizandis rudibus in quo Christianismi candidatos de principijs Christianæ fidei & modo diligendi Deum instruit, rudiores monet ut colant & diligant Deum gratis. Ne verò in colendi ac diligendi Dei modo aberrantes, velut idolum visibile pro Deo colerent; Sed amandus est, inquit, non sicut aliquid quod videtur oculis, sed sicut amatur sapientia, & veritas, & sanctitas, & iustitia, & charitas, & si quid aliud tale dicitur, non quemadmodum sunt in ipso fonte incorruptibilis & immutabilis sapientiæ. Vides hic in utroque loco apertissimè distinctam iustitiam Deum, à nostra iustitia; & hanc esse nostram iustitiam, si Deum iustitiam, hoc est illam incommutabilem semperque viuentem & vigentem iustitiam tanquam inflexibilem veritatem ideoque stabilem iustitiæ regulam diligamus, & ei illà dilectione coaptemur, hæreamus & efficiamur hærendo participes. Hanc alibi vocat inuisibilem pulchritudinem cuius amore tanquam iustitiæ dilectione bona faciendā & mala vitandā sunt. Cum enim libro quinto de ciuitate Dei contra laudis auaritatem docuisset, amore inuisibilis pulchritudinis libidines turpiores, non cupiditate humanæ laudis esse frenandas; hoc ibidem alijs verbis dicit, studia sectanda sine veri boni, non ventositate laudis humanæ. Et mox explicando

Ibid.

Lib. de cate-
chizand. ru-
dib. c. 12.

Lib. 3. de
Ciu. c. 13.

Ibid.

Ibid. c. 14.
init.

Vide loca c.
præced. cit.

In Epist. ad
Galatas.

Tract. 100.
in Ioan.

Serm. 15. de
verb. Apost.
cap. 7.

Epist. 144.

Prosp. in

Psal. 118.

litr. A in

sine

præcipiendoque subjungit, ut cupiditas gloriæ, superetur dilectione iustitiæ, ut ipse amor humanae laudis erubescat & cedat amor veritatis. Sed quid multis opus, ut probemus illam iustitiam quam ubique in operibus bonis diligendam præcipit, non aliud esse nisi regulam illam iustitiæ inflexibilem quæ est verus Deus mentibus humanis in Oriente & Occidente præsentem? Illa ipsa loca quæ præcedenti capite protulimus, ut eam non esse animi creati qualitatem probaremus, hoc omni alia Augustini testificatione luculentius clamant. Nam quid aliud est aut esse potest, nisi verus Deus, illa iustitia de qua ibi dixit, quod sit veritas interior præsens animo, quam homines vident: quod sit forma quam intuentur, cui inhaerent, ut inde formentur; forma quam videmus ac diligimus, quando hominem iustum diligimus; cum homo iustus non nisi ex illa forma & veritate diligatur, quam cernit apud se ille qui diligit: quod sit forma quam semper stabilem atque incommutabilem cernimus, quam præcipue diligimus: ideoque diligimus vitam iusti, quia formam illam diligimus, cui illius animus coaptatur; quod sit regula iustitiæ, quæ coruscat menti, cuius comparatione reprehenditur prauum tanquam non conueniens rectitudini regulæ; Regula quæ homine recedente non deficit, accedente non crescit. quod sit iustitia quæ videtur à constitutis in Oriente & Occidente: quæ velut lux præsens est ubique omnibus omnique cogitanti: Iustitia ad quam conuertitur quisquis iuste viuit, quam integram deserit, quisquis deserit, integram inuenit quisquis ad eam conuertitur: Iustitia, quæ nullo loco & ubique ex: Iustitia quam videmus cum iuste viuendum in ipsa veritate conspiciamus. Denique, ut omnis tergiversatio auferatur, incommutabilis forma iustitiæ quam in Deo conspiciamus, secundum quam hominem viuere oportere indicamus. Iustitia præcipiens, comminans, iudicans, puniens. Hæc & huiusmodi quibus plenus est Augustinus, certissime demonstrant, non aliam iustitiam ab eo diligendam commendari cum toties de iustitiæ dilectione satagit, quam illam incommutabilem iustitiæ formam quæ supra mentes hominum fulget, velut æterna omnis iustitiæ lex vnus videlicet & verus Deus, qui non instar idoli humano phantasmate cogitandus est, sed tanquam sempiterna iustitia & veritas & bonitas & sapientia, quam nisi quis intus in animo suo taliter qualiter consulendo videat, nemo iustum ab iniusto, rectum à prauo, bonum opus à malo discernere potest: quemadmodum supra sapius Augustinus, ut vidimus, declarauit. Hinc est quod ut luculentè sensum suum aperiret dilectionem Dei & iustitiæ subinde coniungit, ut vnum esset alterius explicatio. Nondum iustitiam propter Deum & propter ipsam iustitiam diligit, sed eam sibi vult ad conquirendum terrena seruire. Et adhuc expressius alio in loco: Si se quisquam iustum fingat & non sit, sed totum quicquid coram hominibus laudabiliter agere videtur, non agat propter Deum hoc est propter veram iustitiam. Et quia Christus Dominus est illa vera & sempiterna regula iustitiæ, hinc dilectionem Christi & dilectionem iustitiæ pro iisdem accipit. Nam cum dilectionem iustitiæ plurimum duobus locis extulisset, vno, ait; Amor deerat, amor iustitiæ, amor charitatis Christi. Altero verò; Ita conclusit Apostolus, ut eandem diceret charitatem Dei quam dixerat Christi. Et quid est à charitate Christi separari nisi à charitate iustitiæ? Cui consonat ad vnguem discipulus Augustini sanctus Prosper, quando in Psalmum centesimum decimum octauum scribit: Id agit gratia ut

A mandata Dei dilectione impleantur, quæ impleri timore non poterant. Diliguntur autem super aurum & Topazion, id est super ea quæ pretiosa habentur in terra quando in obseruantiam mandatorum, non aliquod temporale premium queritur, sed ipsa iustitia: quia nihil est melius eo bono quo ipse homo sit bonus. Quæ est manifesta periphrasis summi & veri Dei.

Quæ sanè ratio est, quod quemadmodum illam iustitiæ incommutabilis formam diligere ac cerni tradit, quandocunque aliquis iustum ac rectum aliquid faciendum esse decernit, ita & bonitatem ipsa præcipit esse diligendam cuius annorio nobis lucet cum aliud alio melius esse iudicamus. Hoc enim impossibile est fieri nisi regula aliqua stabilis & æterna bonitatis affulgeat cui magis minusue consonet quicquid peius aut melius esse dicimus. Hæc autem bonitas perinde vti iustitia & veritas Deus est. Vnde Augustinus cum varia creata bona recensisset; Tolle, inquit, hoc & illud, & vide ipsum bonum si potes, ita Deum videbis non alio bono bonum, sed bonum omnis boni. Neque enim in his omnibus, vel quæ commemoravi, vel quæ alia cernuntur siue cogitantur diceremus aliud alio melius, cum verè iudicamus, nisi esset nobis impressa notitia ipsius boni, secundum quod & probaremus aliquid & aliud alij præponeremus. Sic amandus est Deus, non hoc & illud bonum, sed ipsum bonum. Querendum enim bonum anima non cui superuolitet iudicando, sed cui hæreat amando. Et quid hoc nisi Deus? Et paucis interiectis, sicut alibi docuerat animum ad iustitiam esse conuertendum, hoc est iustitiam boni operis esse diligendam, ut animus iustus esse posset & rectus, ita hic docet animum ad bonum seu ad bonitatem conuerti oportere si velit esse bonus animus. Nimirum quia animus non potest fieri bonus nisi bonum seu bonitas ipsa castè sincerèque diligatur. Cum verò, inquit, agit hoc studio (ut animus bonus sit) & sit bonus animus, nisi se ad aliquid conuertat quod ipse non est, non potest hoc assequi. Quomodo se autem conuertit ut fiat bonus animus nisi ad bonum, cum hoc amat & appetit & adipiscitur? Vnde si rursus se auertat, fiatque non bonus, hoc ipso quod se auertit à bono, nisi maneat in se illud bonum unde se auertit, non est quo se iterum si voluerit emendare conuertat. Quapropter nulla essent mutabilia bona, nisi esset incommutabile bonum. Quæ omnia ad amissum ijs congruunt quæ paulò antè de iustitia diligenda tradiderat. Nam ut ibi iustitiam illam stabilem commendauit, quæ omnibus in Oriente & Occidente præsto est, quæ neque copia accidentium augetur neque recedentium minuitur, ex qua velut incommutabili regula ubique mentis oculis præsentè discernunt: quid iustum quid iniustum, quid rectum aut prauum sit; ita hic bonitatem diligendam docet, non illam quæ formaliter hæc vel illa creatura bona est, sed illam potius, quæ exemplariter (ut ita loquar) boni sumus, hoc est ipsam bonitatem ex qua veluti regula omnis bonitatis quam cernimus, aliud alio melius esse pronunciamus. Neque ista bonitas aliud est quam iustitia, neque iustitia & bonitas aliud quam veritas, quemadmodum & Augustinus hoc ipsum subinde declarat. Nam inde est quod supra dixit, quod homo qui creditur iustus ex ea forma & veritate diligatur quam cernit & intelligit apud se ille qui diligit. Quam ibidem aliquoties vocat, veritatem interiorè præsentem animo qui eam valet intueri inferius verò, incommutabilem formam iustitiæ quam in Deo conspiciamus, secundum quam hominem viuere oportere indicamus.

Lib. 8. de
Trinit. c. 3.

Ibidem.

Lib. 8. de
Trinit. c. 6.

Cap. 9.

Inde quoque est, quod bonitatem non solum illam ex cuius dilectione animus iustus & bonus fit, sed etiam illam iuxta quam animus, quatenus animus bonus dicitur, & rebus corporeis præponendis, non aliud esse doceat quam ipsam veritatem velut artem in qua animum velut magnam creaturam & inferioribus præponendam approbamus. *Id. c. 3.* Illud etiam, inquit, quod animus tantum quia est animus etiam nondum eo modo bonus, quo se conuertit ad incommutabile bonum, sed ut dixi tantum animus, cum ita nobis placet, ut eum omni etiam luci corporeæ cum bene intelligimus, præferamus, non in seipso nobis placet, sed in illa arte qua factus est. Inde enim approbatur factus, ubi videtur fuisse faciendus. Hæc est veritas & simplex bonum. Non enim est aliud aliquid quam ipsum bonum, ac per hoc etiam summum bonum. Non enim minus vel augeri bonum potest nisi quod ex alio bono bonum est. Ad hoc se igitur animus conuertit ut bonus sit à quo habet, ut minus sit. Tunc ergo voluntas naturæ congruit ut perficiatur in bono animus, cum illud bonum diligitur conuersione voluntatis, unde est illud quod non amittitur, nec auersione voluntatis. Hoc autem ut iam dixi, est veritas quam in omnibus actionibus animus spectare, diligere ac sectari debet. Illam quippe diligendo velut regulam incommutabilem omnium faciendorum, simul etiam iustitiam & bonitatem & castitatem & quamlibet virtutem diligit. Nulla enim omnino virtus, vera virtus esse potest, nisi veritate nitatur. Vnde Augustinus: *Lib. contra mendac. c. 19.* Certè pia, vera, sancta castitas non nisi ex veritate est: & quisquis aduersus eam facit profecto aduersus veritatem facit: Cum procul dubio nulli esset fideliter amabilis castitas si non eam præciperet veritas. Quod in omni prorsus virtute simili modo locum habet. Omnis quippe virtus regula illa sempiternæ veritatis & iustitiæ nititur quam immutabilem supra mentem suam videt quisquis iuste viuendum esse vidit. Neque quisquam omnino iuste viuit vel ullam actionem iustam facit, nisi qui regulam illam incommutabilis veritatis & iustitiæ diligit. Quidquid enim aliud præter illam iustitiæ formam dilexerit, aliquid creatum diligit, & illa dilectione creaturæ, seruiet non creatori. Ex quo necesse erit ut vel cupiditate illa vitiosa assequendi creati boni, de qua multa diximus, vel timore amittendi animus impellatur. Cuiusmodi actionem iuxta Augustini principia iam declarata impossibile est esse iustam aut bonam.

CAPVT IX.

OSTENDITVR CONSONANTIA doctrinæ Augustini in hac materia de iustitiæ & boni operis dilectione & gratiæ necessitate ad hoc præstandum.

HÆC si rectè iuxta declaratam Augustini mentem intellecta fuerint, statim euanescent omnis illa dissonantia, quæ quidam offensi in absurdas sexcentisque locis Augustini testimonijs repugnantes imaginationes lapsi sunt, quibus doctrinam eius liquidissimam, diuinissimamque ad Aristotelicæ commenta detorserunt. Vna enim & æquabilis apparebit facies eloquiorum & sententiarum eius. Verissimum quippe mox apparebit nullum esse posse opus bonum, nullam operis faciendi voluntatem bonam, nisi sit cupiditas boni, hoc est

A nisi bonitas eius & iustitia diligatur; quam nisi diligat, *nondum bene sit bonum, nec fit in corde quod fieri videtur in opere.* Necesse est enim, ut aliud quippiam diligat ex cuius vel retinendi vel assequendi voluntate opus ex obiecto bonum, siue bonitatis siue iustitiæ dilectione operetur. Proinde necessario rei temporalis amore vel timore, hoc est vitiosa creaturæ fruendæ cupiditate vel pænæ formidine, quorum vtrumque ab Augustino, iuxta sæpissimè inculcata in alio tractatu principia, reprobatur.

B Apparebit etiam continuò quid sibi velint illæ Augustini phrasæ, opus fieri debere, dilectione iustitiæ, delectatione & cupiditate boni; voluntate bene faciendi; oportere ut in bene faciendo, nos delectet bonum; ut nos delectet quod præcipit Deus, ut ametur quod agendum est, ut condelectemur legi Dei, & similia quæ supra recensuimus.

C Apparebit etiam quid sibi velit quod animus à peccandi affectu liber esse non possit, nisi à peccato abstinetur, delectatione boni, & amore iustitiæ; nisi ipsum non peccare delectet; nisi caueatur peccatum, quia iniustum est, cuiusmodi locutionibus Augustinus scatur. Nam hæc omnia nihil aliud sibi in Augustino volunt nisi animum esse debere in bene agendo ab omni cupiditate creaturæ & consequenter pænæ timore qui nascitur ex cupiditate vacuum, ut per castam, nullamque externam consideratione vitiatam dilectionem in sola operis ac legis Dei præcipientis iustitiæ & veritate figatur. Hæc autem bonitas & iustitia non est illa quam Peripatetici, imaginantur, operis humani moralis dignitas, splendor, honestas, aut quocunque alio nomine voces. Nam talem operis quantumcunque honesti voluntatem Augustinus ex professo, & res ipsa velut superbam, & non in creatore sed creatura gloriantem voluntatem improbat, sicut supra fusius explicuimus. Sed est illa incommutabilis iustitia atque bonitas, hoc est, æterna veritas, & lex omnipotentis Dei, quam in enigmate cernimus, cum aliquid ex eius regula conspecta velut consonum aut dissonum probamus aut improbamus. Hæc autem iustitia, hæc veritas, tanquam incommutabilis lex omnis bonitatis, aut iustitiæ, aut veritatis, quam videmus in creaturis, non est alia nisi ipse Deus, qui non instar idoli ut ipse loquitur, aliquo phantasmate cuiuscunque creaturæ sed ut veritas, ut iustitia, ut bonitas, ut sapientia cogitandus & amandus est.

E Hinc etiam apparebit cur diuinitus diffusa Spiritus sancti charitate opus sit, ut animus in quocunque tandem opere à peccato liber sit: vel ut opus quodcunque bonum, aut iustum, aut rectum sine peccato operetur. Nimirum quia ista puritas iustitiæ & veritatis quæ non est alia nisi Deus, non potest villo modo à creatura diligi nisi eius dilectio diuinitus inspiretur: juxta certissimam Apostoli regulam, *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Et illam Augustini, *Liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum verò nihil est, nisi adiunetur ab omnipotenti bono: quæ in omnibus eius operibus decantata est.* Itaque ista vera ratio est, cur cum in libro de Spiritu & littera sexcenties istum amorem iustitiæ, qui in omnibus operibus bonis tanquam genuinus charitatis fructus emicare deberet, commendare & inculcare statuisset, statim in initio libri obiectum istius amoris explicans; *Nos dicimus, inquit, humanam voluntatem sic diuinitus adiunari ad faciendam iustitiam ut acci-*

Vide supra lib. 1. de statu nature, lapsæ.

Id. lib. 4. de statu nature lapsæ c. 10, 11, 12, 13.

Rom. 5. Lib. de cor. rep. & grat. c. 11.

Lib. de Spir. & list. c. 3.

piat Spiritum sanctum, quo fiat in animo eius delectatio, dilectioque SVMMI ILLIVS ATQVE INCOMMUTABILIS BONI QVOD DEVS EST. Cuius causam statim reddens, exponit per delectari & amari id quod agendum & quod nitendum est. Et in decursu cum sexcenties inculcasset dilectionem iustitiæ per Spiritum sanctum in animo fieri debere, hoc etiam vocat ibidem ut bonum Dei quod diligunt, sit Deus ipse quem diligunt, quia ista forma sempiterna bonitatis iustitiæque, quæ diligitur non aliud est quam summum atque incommutabile bonum ac Deus ipse quem diligunt.

Ibid. c. 25.

Hierem. 31.

Lib. de Spir.

C. lxxv. 27.

Hinc denique intelligitur quando Deus per Prophetam pollicetur, Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, vel quando toties dicit Augustinus locum illum exponendo, quod per Spiritum sanctum. Lex Dei, adeoque iustitia in cordibus scribatur quam culpa deleuerat; nullo modo hæc intelligenda esse de iustitia qua homo formaliter iustus esse dicitur, hoc est, de habitu charitatis, sed de iustitia illa exemplari, quæ est æterna lex Dei & ipse Deus. Nam illam intelligit quando sexcenties dicit opus legis, iustitiæ dilectione esse faciendum, & nos intrinsecus habitantem legis iustitiam dilecturos, & intimo affectu legis iustitiam amplexuros. Distinguit enim apertissime legis iustitiam ab ipso affectu, seu actu charitatis qua diligitur ipsa legis iustitia. Itaque iuxta sanctum Augustinum non ipsa charitas tanquam hominis iustitia in corde scribitur, sed ipsa æterna & incommutabilis iustitia, quæ est Deus noster, & vnde habet lex omnis temporalis quicquid iusti continet, significatur scribenda in visceribus per charitatem; & hæc iustitia sic scripta est istud mentis bonum intelligibile bonum quod commemorat, ut bonum Dei quod diligunt, sit Deus ipse quem diligunt. Nam charitas iuxta sanctum Augustinum est potius vinculum istud & quasi gluten quo iustitia illa seu Deus, conjungitur homini ut eius particeps fiat; vnde ad illa verba Psalmi: Agglutinata est anima mea

Ibid. c. 25.

In Psal. 61.

Ibid.

post te, dicit Augustinus: Vbi est ipsum gluten? IPSVM GLVTEN CHARITAS EST. Charitatem habet, quo glutine agglutinetur anima tua post Deum. Et adhuc inferius, Quid facturi? Non enim rapturi erant gluten, quo adhæsit anima mea post te. Charitas igitur vinculum glutinosum est, quasi vnio ipsa qua Deus iustitia sempiterna cordi conjungitur & inscribitur, ut anima mortua per ipsam substantiam Dei charitate sibi conjunctam viuificetur & sanctificetur, & particeps fiat Dei, eo magis ac magis quo arctius & profundius ei per charitatis incrementum copulatur. Vnde Augustinus in Ioannem scribens, cum præmisisset pietatem, pulchritudinem, castitatem, veritatem esse immutabilem, mutabiles autem esse pios, pulchros, castos, veraces, adiicit: Deus igitur incommutabilis est, anima mutabilis. Quando capit anima ex Deo, vnde sit bona; participando sit bona, quomodo tuus oculus participando videt. Quia ergo anima participando sit bona, si mutata cœperit esse mala, bonitas manet, cuius erat particeps bona. Bonitatis enim cuiusdam particeps facta est, cum bona esset qua mutata in peius integra bonitas permanet. Si recedat anima & mala fiat, non minuitur bonitas, si reuertatur & bona fiat non crescit bonitas. Factus est oculus tuus particeps lucis huius & vides. Clausus est, hanc lucem non minuisisti. Apertus est, hanc lucem non auxisti. Hæc data similitudine fratres intelligite, quia si pia est anima, est pietas apud Deum, cuius sit particeps anima; si est casta anima, est castitas apud Deum, cuius est particeps anima: Si bona est anima, est bonitas apud Deum

Tract. 39.

in Ioannem.

A cuius particeps est anima: Si est verax anima, est veritas apud Deum, cuius est particeps anima: cuius particeps si non fuerit anima, omnis homo mendax. Et in alio tractatu participationem istam declarat fieri, quatenus per ipsam substantiam Dei anima viuificatur, sicut corpus per ipsam substantiam animæ: Insinuauit nobis (Dominus Iesus) animam humanam & mentem rationalem quæ inest homini, non in leopardo, inest pecori, non vegetari, non beatificari, non illuminari, nisi ab ipsa substantia Dei. Et quamuis leniri & offendi possit etiam per corporis sensus; beatitudinem tamen eius qua sit beata ipsa anima, non fieri nisi participatione illius vitæ, semper vitæ, incommutabilis, æternæque substantiæ quæ Deus est; ut quomodo animæ quæ inferior Deo est, id quod ipsa inferiorius est, hoc est, corpus facit viuere; sic eandem animam non facit beatè viuere nisi quod ipsa anima est superius, &c. Hæc est religio Christiana ut colatur vnus Deus non multi Dij: quia non facit animam beatam nisi vnus Deus. Participatione Dei fit beata, Non participatione sanctæ animæ fit beata infirma anima, nec participatione Angeli fit beata sancta anima, sed si querit beata esse infirma anima, querat vnde beata sit sancta anima. Non enim beatus efficeris ex Angelotu, sed vnde Angelus inde & tu. Quæ autem beatitudinis, eadem planè & viuificationis & sanctificationis ratio est, prout ipse etiam in eodem tractatu tangit: Nec possunt viuere animæ nisi earum vita sit Deus, sicut ipsæ sunt vita corporum, &c. Vnde animæ moriuntur cum per peccatum earum vita quasi expirat & abscedit Deus. Nempe vera sunt ista omnia quia per ipsam charitatem velut vnionem, vinculum, & gluten vtriusque, anima intimè conjungitur Deo & fit particeps eius, ipsa quoque participatione beata, pia, sancta, verax, iusta, quæ nihil istorum per seipsam esse potest: quemadmodum per vnionem animæ intimè conjungitur corpori nec fit quod ipsa est, sed particeps eius, viuum, agile, vegetabile, sensitium, &c. qua discedente moritur ac dilabitur. Ex quibus facile intelligitur, quo pacto & sensu per charitatem lex Dei & iustitia Dei, non illa nostra habitualis qualitas, sed illa sempiterna iustitia & veritas Dei scribatur in visceribus & corde nostro, ut quemadmodum hoc Augustinus explicat, ei amore coherendo signetur, tanquam ex annulo cera, illique affixus habeat imaginem eius. Hanc doctrinam de iustitiæ dilectione huc vsque ab Augustino traditam à Peripateticis remotissimam, si quis eorum non intelligat, oret Deum ut intelligat. Quod si quis rideat me ista dicentem, inquit, quodam loco, & ego doleam videntem me. Quod si in Augustino intelligendo me falli putet, videat ne forsan ipse fallatur. Testimonia enim tam euidentia sunt totiusque doctrinæ tam accurata consonantia, ut non possit in alios sensus sine apertissima absurditate torqueri. Ad me quod attinet, hoc ingenuè profiteor difficile me reperire posse in Aug. doctrinam crebrius, clariius, & inculcatius traditam quam eam de qua loquimur. Vt nisi lectoris tædio parcere voluissem, non operosum fuisset (absit dicto arrogantiæ) iustum opus de hac sola difficultate elaborare, & quemlibet Peripateticum contradictorem qui eam ab August. auctoritate remotum vellet, testimoniorum copiâ & claritate, totiusque doctrinæ sancti Augustini mole & consonantiâ opprimere.

Tract. 27.

in Ioan.

In Psal. 70.

10. Confess.

cap. 12.

CAPVT X.

REFELLITVR RESPONSIO

qua putari posset iustitiam, &c. diligere posse dilectione naturali: & concluditur secundum argumentum.

Hic fortè respondebitur amorem illum iustitiæ, quem explicuimus, sine quo non potest esse opus bonum, aut liber à mala voluntate animus, esse posse naturalem; & ideo non sequi, vt propterea non possit creatura rationalis sine gratia in statu aliquo puræ naturæ condi, quamuis sine iustitiæ amore condi non posset. Sed hæc responsio multis modis deficit & Augustini doctrinæ ex diametro repugnat. Primò quia in omnibus operibus suis expressissimè sapissimèque docet sinceram iustitiæ, præcepti, legis, bonique operis dilectionem, nullo modo haberi posse ab homine sine gratia Dei, dilectionem illam diffundente in cordibus nostris, sicut hoc plurimis testimonijs supra declarauimus. Quod vsque adeo verum est, vt hoc ipsum tanquam Pelagianam hæresim proscribat. Nihil enim volebant aliud Pelagiani quam illam boni operis ac iustitiæ dilectionem, quam Augustinus ex gratia largiendam esse contendebat, liberi arbitrij viribus obtineri posse, & hoc ipsum Philosophos suâ libertate fecisse. Quibus non respondet Augustinus Philosophos bonorum operum iustitiam dilexisse naturaliter, sed potius nullam habuisse, vtpote qui superbiam suam litauerint, dum virtutem propter virtutem, hoc est, opera virtutis propter seipsa dilexerunt quemadmodum hoc supra latius declaratum est. Vnde illa distinctio duplicis dilectionis iustitiæ, quarum altera sit naturalis, altera supernaturalis ab Augustini, Prosperi, Fulgentij & omnium antiquorum gratiæ defensorum principijs aliena est, multis post eos sæculis ex cogitata, qua sine gratior Pelagianis dari nequit, vtpote qui per eam, vniuersam doctrinam suam, cum Catholica copulabunt. Quod enim Scholastici se satis tutos aduersus peltem illam putent respondendo Pelagianos meritum in illo amore naturali statuisset, hoc suo loco inane commentum esse demonstrabitur.

Secundò, quia Augustinus expressè & sapius docet, sine illo Spiritu gratiæ, qui iustitiam diligere facit, non posse aliud in animo dominari nisi dilectionem peccati quod ille iustitiæ tanquam iniustitia directè aduersatur. Nam in libro vbi maximè omnium satagit pro obtinenda iustitiæ dilectione per Spiritum sanctum aperte dicit, Spiritu sancto fieri in nobis vt non peccare delectet, vbi libertas est, sicut præter hunc Spiritum sanctum peccare delectat. Et libro de natura & gratia dicit eum qui non iustitiæ dilectione, quam Spiritus tribuit, sed timore pænæ se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liberum nec alienum esse à voluntate peccandi, Et rursum per dilectionem boni, quam gratiæ tribuit, dicit, non consentiri ad malum. Quæ doctrina prorsus falsa est, si vel aliter iustitia diligere, peccatumque non delectare potest, quàm Spiritu gratiæ, vel aliter animus alienus esse potest à voluntate peccandi quam illa supernaturali iustitiæ dilectione. Si enim naturaliter iustitia diligere sine peccato potest, cer-

tissimum est Spiritum gratiæ & supernaturalem iustitiæ dilectionem ad hoc non esse necessariam: quam tamen tanquam necessariam Augustinus semper constantissimè docet.

Tertiò, quia illum amorem iustitiæ quam gratia largiri debet, sexcentis locis opponit formidini pænæ, ita videlicet vt impossibile sit, eum qui ex illo amore iustitiæ non operatur, aliter quam ex timore pænæ animum sub amore peccati adhuc depressum retinente operari, iuxta illud Augustini fundatissimum, Inimicus iustitiæ est qui pænâ timore non peccat; amicus autem erit si eius amore non peccet. Quod præterquam quod ex multis testimonijs paulò ante recitatis patet, etiam supra partim declarauimus esse verissimum, partim alibi vberius ostensuri sumus.

B Hoc autem omninò falsum est, si alio amore ex puræ libertatis viribus prodeunte iustitia diligere potest. Vnde clavis verbis dicit: quando habes tuam iustitiam, id est naturalibus tuis viribus partam, potes timere pænâ non amare iustitiam.

Quartò, quia expressè vt sapius docet, dilectionem qua quis condelectatur legi præcipienti, non potest esse nisi Spiritus sancti donum, fide scilicet per dilectionem operante: Porro si ad sit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei, quæ delectatio non littera sed Spiritus donum est. Et expressius alibi: Non video quomodo diceret homo sub lege, carens videlicet gratia, condelector legi Dei, &c. Cum ipsa delectatio boni quæ etiam non consentit ad malum, non timore pænæ, sed amore iustitiæ (hoc est enim condelectari), non nisi gratia deputanda sit. Ecce non nisi gratiæ deputari potest condelectatio legis Dei, quæ scilicet legem sincerè propter legem Dei seu iustitiam legis operari cupit. Hæc autem sine dubitatione inepta falsa que sunt, si lex Dei animum delectare potest naturaliter, neque gratiæ hoc deputandum.

Quintò, quia remittit homines ad experientiam, vt si delectentur iustitia quando operantur, non dubitent hoc esse gratiæ donum, vt quando agunt sicut agendum est, id est cum dilectione & delectatione iustitiæ, suauitatem quam dedit Dominus accepisse se gaudeant. Hoc autem fallaciæ sine dubio plenum est, si aliter quam cælitus inspiratâ suauitate iustitia diligere potest. Vnde comparans inter se bonum & malum, iustitiam & iniquitatem, & exquirens vtrum ex malo & iniquitate dumtaxat delectatio percipiatur, & non ex bono atque iustitia, respondet ex vtrisque percipi, sed delectationem ex bono non posse nisi per Spiritum S. inspirari. Habet, inquit, delectas suas iniquitas & iustitia non habet? Delectatur malum, & non delectatur bonum? Delectatur omnino; sed Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Quam suauitatem statim explicat per amorem charitatis. Et alibi: Veniet gratia Dei vt delectet te iustitia, sicut delectabat iniquitas. Quid breuius & euidentius? Nimirum vt licet nos delectet iustitia sicut iniquitas, opus est gratia Dei, quam quisquis in Augustino tantillum versatus est, nouit non esse aliam, quam qua charitas in cordibus nostris diffunditur, vt ante sapius iam audiuius. Hoc est enim quod disertissimis verbis dicit, Cum id quod agendum & querendum est, cœperit non latere nisi etiam delectet & ametur, scilicet id quod agendum est seu opus bonum seu iustitia eius, non agitur non suspicatur. Ecce non potest vel agi vel suscipi opus bonum, nisi delectet & ametur. Si enim non delectet & non ametur ipsum opus bonum, iam non est bo-

Vide infra
l. 5. de gratia Christi
Saluatoris
c. 11. & 12.

Lib. de Spir.
& l. 1. c. 15.
Lib. de nat.
& grat.
c. 37.

Lib. i. ad
Bonif. c. 10.

Epist. 144.

Lib. de Spir.
& l. 1. c. 14.

Lib. i. ad
Bonif. c. 10.

Lib. de cor.
rep. & grad.
c. 2.

Serm. 17. de
verb. apost.
cap. 7.

cap. 93
In Psal. 57.

num quod suscipitur, sed aliud quippiam quod opus suscipiendo assequi cupit. Sed unde fit ut ametur quod agendum est? Audi sine vllis ambagibus Augustinum. *Vt autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris.* Et qualis charitas an naturalis, quam pura natura excitare potest? *Non per liberum arbitrium quod surgit ex nobis, sed per Spiritum S. qui datus est nobis.*

Lib. 2. ad
Bonif. 6. 9.

Lib. de Spir.
litt. c. 31.

Sexto quia impossibile est esse opus bonum, nisi ipsum bonum quod præcipitur appetatur & moueat animum. Hoc autem docet non posse fieri nisi per gratiam Dei. *Tunc bonum concupisci incipit cum dulcescere cœpit.* Sed unde hoc homini ut vel concupiscatur vel ducescat opus bonum sine quo impossibile est animum moueri ad bonum, quemadmodum in quæstione secunda libri primi ad Simplicianum expressè docet? Audi & hic: *Ergo benedictio dulcedinis*, qua scilicet dulce fit bonum quod agendum, *est gratia Dei qua fit in nobis ut nos delectet & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis.* Qua de causa asseuerantissimè alibi dicit, *charitatem esse, qua non libet nisi quod licet.* Et rursum: *Per donum charitatis delectat legis esse factorem.* Falsa sunt hæc omnia si bonum quod agendum est dulcescere potest, & concupisci potest naturæ viribus sine Spiritus sancti gratia prout in pura natura, hoc est in eodem statu in quo nos sumus, fieri posse statuunt.

Vide in cap.
5. Epist. ad
Galat. supra
citat.

Septimò quia docet tunc impleri præceptum occidendi, si non timore pœnæ sed ideo non occidat quia iniustum est, Et hoc ipsum fieri non posse nisi illâ charitate, quam Scriptura commendat. Falcissimum & istud est, si homicidium & quodlibet peccatum contrarium naturæ legibus, sine cælitus infusa charitate dilectione naturali declinari potest ideo quia iniustum est, hoc est, sic ut ipsa iniquitas & iniustitia horrorem incutiat.

Quæ quidem omnia manifestè declarant, nunquam in mentem venisse Augustino sententiam illam, qua putatur vel iustitiâ, vel præcepto, vel lege, vel bono opere, delectari aliquem posse dilectione naturali, vel ipsam iustitiam aut legem, aut opus bonum concupisci aut suaue esse, aut libere posse suauitate naturali; vel homicidium aut aliud quodcunque peccatum sub ratione peccati, seu iniustitiæ, seu ideo quia iniustum est, declinari posse horrore naturali: sed hoc totum iuxta indubitatam Augustini doctrinam est opus gratiæ, officium illius altissimæ charitatis, beneficium Spiritus sancti, qui cor cælesti delectatione mollire, erigere, & ab iniquitatis delectatione, hoc est à creaturæ dilectione ad iniustitiam illius dilectionis detestandam, & iustitiæ æternæque legis peccata vetantis & bona præipientis dilectionem conuertere, & attrahere debet. Quod nisi fecerit, voluntas creaturæ rationalis, quocunque se conuerterit, etiam cum se legem & iustitiam diligere putabit, siue naturaliter siue alio quocunque modo, non hærebit nisi in dilectione ac delectatione creaturæ, quod eadem illâ æternâ lege damnatur. Illa quippe iubet, ut sæpè diximus, *auertere amorem à temporalibus & eum mundatum conuertere ad æterna.* Sed hoc ipsum, ut tanta testimoniorum congruentia clamat, fieri non potest, ne quidem sub infima illa maximèque necessaria & connaturali consideratione videlicet iustitiæ, legi æternæ, boni operis ut in eo elucet ratio boni & similibus iam explicatis, nisi per veram & propriissimè dictam gratiam Dei. Quod si ita est, quemadmodum iuxta doctrinam Augustini reuera ita esse certum

Lib. 1. de
lib. arbit.

est, profectò puræ naturæ status funditus euersus ruit. Non enim potest condi creatura rationalis nisi in tali statu, ut legi obedire possit propter iustitiam legis, ut amare possit iustitiam, diligere veritatem, concupiscere bonum, voluntate benefaciendi benefacere, declinare peccatum quia iniustum est, & similia: quæ sine amore charitatis, hoc est sine amore supernaturali fieri impossibile est.

CAPVT XI.

B TERTIO EX AMORE QVO Deus amatur gratis.

QVOD tamen ut vberius & ex diuersorum principiorum consonantia certius eliquatiusque constet, ex alio capite non minus euidenter mens Augustini demonstrari potest. Amor quippe Dei sine quo secundum supra dicta creatura rationali condi nequit, quin eum habeat saltem in potestate sua, non potest esse alius quam quo Deus amatur propter Deum. Si enim propter aliud quippiam Deus diligatur, non est iste verus & castus amor Dei, sed illius rei quam per Deum assequi cupit. Nam, ut optimè Augustinus, qui propter beneficia *terrena Deum quærunt, non utique Deum, sed illa quærunt, quia eo modo timore serui, non liberali dilectione Deus colitur. Sic ergò Deus non colitur, hoc enim colitur quod diligitur.* Cuiusmodi cultus & amor etiam à sceleratis hominibus haberi potest & solet, utpote qui ex creaturæ malè dilectæ cupiditate proficiscitur. *Mortui enim sunt qui Deum non gratis colunt, id est quia ipse est Deus, non quia dat talia bona, quæ dat & non bonis.* Nam & inuidi, & auari, & hæretici, & quicquid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, Deum colunt & laudant, & diligunt & gratias agunt eo impensius quo inuictius eorum cupiditates implere potest. Hinc Saul cum flagraret inuidia: *Benedicti, inquit, vos à Domino, &c.* Et de improbis generatim Augustinus: *Perversi frui volunt nummo, ut autem Deo; quoniam non nummum propter Deum, sed Deum nummum colunt.* Quod & diabolus intellexit quando fugillans pietatem Iob quasi aliquâ cupitate vitiatam Deo dicit, *Numquid Iob frustra colit Deum?* Hoc est, an colit eum gratis & propter ipsum Deum? Nam, ut Augustinus ait: *Putabat diabolus quod in Deo colendo vir iustus cor inclinatum haberet in auaritiâ, & causa emolumentum vel utilitatis verum temporalium quibus eum ditauerat Dominus, velut mercenarius ei pro tali mercede seruiret. Sed quam gratis Deum coleret, tentatus apparuit.* Huiusmodi igitur amor & cultus Dei non est gratuitus, non est castus, non est Dei propter Deum, & ideo non est Dei sed rei alterius, & à scelestissimis, ut dixi, hominibus Deum uti satellitem cupiditatum suarum diligentibus plerumque possidetur, de quo nobis est hîc sermo sed de illo, quo Deus diligitur propter Deum, seu quod idem est, quo Deus ipse non aliud quippiam diligitur, ita videlicet ut cor non sit deorum incuruatum, sed rectum cum Deo, Rectum enim cor cum Deo est, quando propter Deum quærît Deum. In corde autem non recto cum Deo est, ubi ea potius diligit, propter quæ Dei adiutorium requirit. Atqui talem amorem castum Dei & recti cordis cum Deo, qui solus est verus amor Dei, non rei alterius, nullo pacto habere posse, sine vera

Lib. 11. de
Citat. c. 25.

Concione 11.
in Ps. 118.

In Ps. 77.
Infra lib.

vera & magna & propriè dicta gratia Dei, & consequenter nullum omnino opus sine eadem gratia exerceri posse propter Deum ita dilectum, sicut ad omne opus bonum omnino necessarium esse in alio tractatu latissimè demonstrauimus, indubitata sancti Augustini doctrina est. Nam hinc est quod cum Propheta Dei gratiam implorasset his verbis, *Inclina cor meum in testimonia tua*, quæ te scilicet gratis diligendum esse testantur, & non in auaritiâ, sic eum exponit

Conc. 11. in
Ps. 118.

Augustinus: Testimoniis suis agit nobiscum Deus ut eum gratis colamus, quod impedit auaritia radix omnium malorum, scilicet ut addit auaritia generalis plus habendi quam satis est, seu aliquid præter Deum. Omnis autem à nobis circumciditur auaritia si gratis colatur Deus. Si ergo cor non habeamus inclinatum in auaritiâ, Deum non colimus nisi propter Deum, ut sui cultus ipse sit merces. Ipsum diligamus in seipso, &c. Sed vnde talis gratuitus amor in hominibus? Quod vobis quoniam ipso donante confertur, ideo illi dicitur: *Inclina cor meum in testimonia tua non in auaritiâ*. Et alibi præclarissimè: *O si castitatem amares non faceres* (adulterium) *etsi omnimodo impunitus excederes*. Si tibi Deus diceret, *Ecce fac, non te damnabo, sed faciem meam tibi negabo*. Si propter hanc communicationem non faceres, amore Dei non faceres, non timore iudicii, &c. Sed an est possibilis talis gratuitus amor ex natura, & sine gratia Dei? Audi Augustinum: Si sic non facit quia horres contaminationem adulterij, quia diligis præceptorem, ut exigas promissorem, non quia times damnatorem, iam gratia est. An non aliquando naturæ ut talis amor Dei gratuitus, nulloque timore, vel cupiditate vitiatus possit esse naturalis? Hoc tibi noli assumere, viribus tuis noli tribuere. Delectatione facis, scilicet operis boni seu iustitiæ, benè; charitate facis, benè; annuo, consentio, &c. Sed vnde tibi ista charitas? Si tamen est? Timeo enim ne adhuc timendo non facias, &c. Habet charitatem? Habeo, inquis. Vnde? A me ipso. Longè es à dulcedine si à teipso habes. Teipsum amabis, quia vnde habes amabis. Sed conuenio, non habes. Quod enim putas à teipso haberem tantam, inde non credo, quod habeas, si enim haberes, scires vnde haberes. Nihil apertius desiderari posset quo intelligeremus juxta doctrinam Augustini prorsus impossibile esse ut amor gratuitus, hoc est, quo Deus gratis amatur & colitur non sit ex Deo. Vnde illud breuissimum eius sed auctoritate plenissimum, *Deus non amatur nisi de Deo*, quod protulit postquam gratuitam illam delectationem iustitiæ ac Dei plurimum commendasset. Hinc & absolutissimum illud in li-

Serm. 15. de
verb. Apo-
stoli cap. 11.

Lib. 5. con-
tra Iul. c. 3.

bris contra Iulianum: Ipse Deus adest, & menti illuminanda & concupiscentiæ superanda & molestia perferenda. Hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipsum, id est, quando gratis amatur ipse. Qualis amor nobis esse non potest nisi ex ipso. Quare de re non est opus operosè satagere corrogandis Augustini testimoniis quibus omnia eius opera referta sunt. Nunquam enim cum dilectionem Dei diuinæ gratiæ tribuit, sicut ubique tribuit, de illa vitiosa dilectione loquitur, qua propter aliud quippiam assequendum, ideoque non gratuito sed mercenario amore diligitur Deus: sed semper de illa qua Deus diligitur propter se. Hæc est enim illa vera & sancta charitas Dei, quæ non aliter definitur, quam dilectio Dei propter Deum: nec aliter ab Apostolo in nobis diffundi traditur in cordibus nostris, quam per Spiritum sanctum qui datus est nobis: nec aliter vnquam ab August. amor iste, quo gratis

Tom. 2.

A amatur ipse, nobis esse non posse traditur, nisi ex ipso. Quid hinc responderi potest? An forte Aug. loqui de amore supernaturali, non de naturali? Sed quid est amor naturalis, nisi qui nobis esse potest ex nobis? Et quid amor supernaturalis, nisi qui nobis esse non potest, nisi ex ipso? Hoc est ex gratia Dei? August. verò verbis istis expressè docet, omnem amorem quo gratis amatur Deus, nobis esse non posse nisi ex Deo, hoc est, esse supernaturalem hoc ipso quo est gratuitus. Nam hoc ipso propter summam sui puritatem atque sublimitatem omnes naturæ & creaturæ vires superat, quæ non potest viribus suis nisi deorsum & ad seipsam tendere, sursum tantummodo per gratiam & adiutorium Dei. Ut proinde responsio similis illi sit, qua quis asserenti motum lapidis sursum non posse esse à natura sed tantum ab extrinseco, responderet hoc intelligendum esse de motu lapidis supernaturali. Nam hoc ipso, quo dicitur, ille motus non posse lapidi esse nisi ex extrinseco, statuitur omnis huiusmodi motus esse lapidi supernaturalis. Omnem igitur amorem quo gratis amatur ipse, supernaturalem esse docet Augustinus hoc ipso quo constantissimè tota antiqua Ecclesia, juxta Apostolicam doctrinam docet, quod talis amor nobis esse non potest nisi ex ipso. Ut sanè ridicula sit ista responsio & insigniter principium petat. Nunquam enim quisquam ita sensu destitutus fuit, ut vel amorem naturalem Dei, diceret esse debere nobis ex gratia Dei; vel supernaturalem non ex ipso. Quapropter si Dei propter Deum dilectio in nobis esse non potest, nisi per gratiam Dei & creatura rationalis aliter condi nequeat, quin amor iste castus Dei propter Deum ei concreetur, ut eum vel vi creationis habeat, vel certè voluntas ei tam robusta tribuatur ut in eum erumpere possit, manifestum erit creaturam rationalem sine amore Creatoris supernaturali non posse eondi. Respondebitur forsan Augustinum loqui de amore, quo Deus diligitur sicut oportet; itemque de operibus bonis quæ fiunt sicut oportet. Non enim sine causa tam ipse, quam Concilia cum de dilectione vel operibus bonis loquuntur, tam sollicitè subinde dicunt, Deum diligi aut coli non posse nec opus fidei aut pietatis fieri sicut oportet, sine gratia Dei. Nunc enim postquam natura rationalis ad statum deificum eleuata est, oportet ut Deum infusa charitate dilectum, opera iustitiæ & pietatis operetur, ad hoc ut ad justificationem possit salutemque peruenire.

In hac responsione valde sibi placent, quotquot doctrinam de diuina gratia ex naturalibus potius philosophiæ principiis condere, quam ex Augustino haurire maluerunt. Nunquam enim vel Augustinus vel Concilia, quæ doctrinam eius ad amissim, ne latum quidem vnguem ab ea deflectendo tradiderunt, de tali sensu verborum illorum cogitarunt, vel vestigium eius aliquod reliquerunt in scriptis aut canonibus suis, sed à Scholasticis excogitatus & arreptus est, non quia verus, sed quia commodus eorum principiis & naturæ viribus tuendis, quas humana philosophia ad summum fastigium potestatis extollit. Res enim explorata est in Augustini doctrina, nullam aliam dilectionem sicut oportet reperiri, quam illam, qua Deus gratis diligitur, hoc est, propter Deum: ad quam propterea diligentissimè semper hortatur, & omnes emolumenti creati consequendi considerationes excludit, *Gratis, Tract. 91.* inquit, *odit qui nullum ex odio commodum querit in Iohann.*

C c

Serm. 19. de
verb. Apost.
cap. 10.

vel incommodum fugit. Sic oderunt Dominum impij, sic diligunt iusti, hoc est gratis; ut alia præter illum non expetant bona. Ecce iustorum dilectionem non aliam, quam ut gratis diligant, quod agit alijs sexcentis locis. Faciem meam tantum tibi negabo. Si expausti, amasti, si contremuit cor tuum in non videndo Deum tuum, magnam pœnam putasti, gratis amasti. Si ergo sermo meus inuenit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei ipsam nutrite. Hanc scintillam boni amoris flate in vobis, nutrite in vobis. Ipsa cum creuerit & flammam dignissimam & amplissimam fecerit omnium cupiditatum carnalium fœnum consumet.

Serm. 234.
de diuers.
cap. 3.

Et quia non Scholasticorum dubitat opus pietatis fieri sicut oportet, hinc est quod ex eadem regula nullum agnoscat Augustinus opus pietatis, nisi ipsum amorem gratuitum, & quod ex tali gratuito amore proficiscitur, utpote qui est ipse maximum pietatis opus. Cor quod recte petit, recteque pulsatur & querit, pium esse debet, primo amare Deum gratis: Hæc est enim pietas. Nec sibi extra illum ponere mercedem, quam expectet ex illo. Rursum quia non dubitant imò expressè docent, hoc opus fieri sicut oportet, quo justificationis gratia acquiritur, sciant hoc ipsum non aliud esse quam gratuito Deum amare & colere: Ille iustificatur apud Deum, qui eum gratis colit; non scilicet cupiditate appetendi aliquid ab ipso præter ipsum, aut timore amittendi.

In Epist. ad
Galatas,

Iuxta hanc igitur immobilem regulam quodcunque opus sit non ex timore, vel carnali amore, sed ex isto gratuito amore Dei, ita scilicet ut vel amor iste sit, vel ad istum referatur, hoc fit iuxta doctrinam Augustini sicut oportet; quicquid aliter fit non fit sicut oportet. Quam veritatem in Augustino certissimam, quia alibi ex professio tradituri sumus, hic vnus, sed sine vlla ambiguitatis nebula clarissimus locus erit satis, ex quo quicquid obscuritatis in hac phrasi superesse possit velut meridianâ luce dispellitur. Omnis itaque præcepti finis est charitas, id est ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ita sit vel timore pœna, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem quam diffundit Spiritus sanctus in cordibus nostris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur. Et mox subiungit: Quæcunque ergo mandat Deus, ex quibus vnum est, Non machaberis: & quæcunque non iubentur, sed spiritali consilio monentur, ex quibus vnum est, Bonum est homini mulierem non tangere, tunc recte fiunt, cum referentur ad diligendum Deum & proximum propter Deum. Vbi apertissimè declarat quid sit fieri quemadmodum oportet: Videlicet, nullo timore, nulla intentione carnali, & consequenter ex gratuita dilectione Dei, cui timor & carnalis intentio ex diametro aduersatur. Vnde exponit fieri, quemadmodum oportet, per hoc quod dicitur Recte fieri: per hoc indicans quidquid non fit ex illa gratuita charitate Dei siue secundum Deum, non fieri quemadmodum oportet, nec recte fieri. Ut autem dicat ratio, & lex æterna clamat, & Augustinus vtrique nixus disertis verbis dicit: Omne factum si recte factum non est, peccatum est, ut supra fusius exposuimus. Omne igitur quod non fit ex illa gratuita dilectione Dei peccatum est, utpote necessario aliquâ carnali intentione, id est creaturæ cupiditate vitiatum. Quod breui quasi verborum suorum commentario declarat in opere contra Arianos, vbi simul phrasin sicut oportet, ex Apostolo primitus hautam explicat: Non ergo scimus per nos ipsos quid oremus sicut oportet, sed ipse spiritus interpellat, id

Lib. de vil.
credent. c. 2.

Lib. de grat.
& lib. 116.
c. 18.

A est interpellare nos facit quæ sunt secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus nisi secundum istum mundum, ad explendam concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum & ambitionem sæculi quæ non sunt à Patre, sed ex mundo sunt. Hic succinctâ breuitate vides omnia conglobata. Nam & Apostolus explicat phrasin suam sicut oportet per illa verba, secundum Deum, quod non est aliud nisi ex gratuita dilectione Dei, seu referendo id quod oramus, ad Deum, quod sine ipsius dilectione fieri nequit. Et Augustinus exponens, quo igitur oremus modo, cum non oramus sicut oportet seu non secundum Deum, statim adiicit nos orare secundum mundum, hoc est, ex dilectione mundi, seu ad explendam vnâ ex tribus concupiscentiis mundi, quas diabolus in homine seminavit & ex quibus iuxta doctrinam eius crebrò repetitam quam antè declarauimus, omnia peccata proficiscuntur. Ut planè perinde hoc sit ac si diceret, id quod paulò ante dixit non recte fieri; Omne autem factum, si recte factum non est, peccatum est.

Cum igitur creatura rationalis non possit ita condi, ut non possit vel recte vel sicut oportet operari, sed ut necessario peccat: neque rursum sine illo gratuito Dei amore qui per gratiam necessario dari debet, possit recte & quemadmodum oportet operari, necessario etiam sequitur, eam non posse sine supernaturali Dei amore produci.

CAPVT XII.

QVARTO EX SENTENTIA Pelagianorum, amorem aliquem Dei esse homini naturalem asserentium.

QVOD quidem Augustinum iuxta Catholicæ Ecclesiæ doctrinam docuisse, quartò ex alio rursum capite monstrari potest. Pelagius enim cum quo Ecclesiæ grauissimus conflictus fuit capitaliter in illo hallucinatus est articulo, ex quo ceteri pœnè omnes de naturæ viribus dependent, quod Deus amore aliquo casto, hoc est, amore Dei propter Deum, amore nullâ terrenâ consideratione sedato, seu amore quo Deus iuxta datam explicationem diligitur sicut oportet, naturæ viribus, seu quod idem est, naturaliter diligi posset. Quid est enim aliud naturæ viribus tribuere amorem Dei, quàm amorem Dei statuere esse naturalem? Quod capitaliter Augustinus & Ecclesia in Pelagio detestati sunt. Nam hinc est illa celeberrima sancti Antistitis sententia de charitate, quæ non est aliud quàm castus amor Dei propter Deum; Vnde est in hominibus charitas Dei & proximi nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed hominibus vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo vicimus Pelagianos. Nam charitas Dei non est Augustino solum ille celebris amor Dei super omnia, sed omnis amor Dei sincerus seu complacentia Dei casta quamvis tenuissima, qualis est in grauibus peccatoribus & in iis qui incipiunt credere & sperare in Deum. Nihil enim istorum possunt sicut oportet nisi ex cupiditate boni seu ex bona voluntate, quæ Augustino charitas est. Quæ tanquam verissima suis locis exponenda sunt. Nam inde sunt illa apud Augustinum frequentissima: Quasi verò aliud sit bona voluntas, quàm charitas quam scriptura nobis esse clamat ex Deo. Itemque. Quid est boni

Lib. contra
Ser. Arian.
c. 18.

Lib. de grat.
Christi c. 21
L. 6. 2. ad
Bonif. c. 9.

ibi. boni cupiditas nisi charitas? Vbi & ipsum primum initium talis amoris quo bonum vel concupisci & dulcescere incipit, quod fit in prima boni complacentia, etsi nondum plena voluntate adsit, esse docet ex Deo, hoc ipso quo aliquid boni est. Si bonum est, inquit, non nisi ab illo nobis est, qui incommutabiliter bonus est. Sed ut dixi, hæc suis locis demonstranda sunt.

Illa igitur causa est, quod quia initium talis bonæ voluntatis non potest esse ex naturæ viribus, nec fides nec initium fidei ex eis esse possit; quia fides qua creditur sunt oportet, non potest esse sine initio bonæ voluntatis, hoc est, sine initio charitatis seu sinceri amoris Dei. Vnde & fidem in creatorem naturaliter ex creaturis cognitum, indicat Augustinus naturæ viribus esse impossibilem. Nam casum statuens quo nihil de Christi incarnatione quispiam audisset, *Lib. de nat. & grat. c. 2.* Quid faciet, inquit, humana natura, vel quid fecit quæ vel ante non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit factum, nisi credendo in Deum qui fecit cælum & terram à quo & se factam naturaliter sentit, & rectè viuendo eius impleat voluntatem? Ecce tibi fidem amoremque Dei naturalem. Neque enim sine amore Dei per cupiditatem cuiuscunque creaturæ, vel credi in Deum, vel rectè viuere villo pacto iuxta Augustinum & veritatem potest. Sed audi jam sententiam Augustini: Quod si fieri potuit aut potest, hoc & ego dico quod de lege dixit Apostolus: Ergo gratis Christus mortuus est. Hoc autem in puræ naturæ statu vix minimum fieri necesse est, cum impossibile sit naturam esse in alio quam damnabili statu, nisi Deus saltem ut creator cæli & terræ credatur ac diligatur, ut etiam rectè ex illo amore viuatur. Direxit enim hanc sententiam Augustinus in hæresim Pelagianam, quæ tribuebat gentibus fidem ac dilectionem Dei creatoris per naturæ vires, quorum cordibus vtrumque præceptum Deus naturæ autor inseruerat, sicut hoc Pelagianorum dogmatum expositione ex verbis eorum declarauimus.

Quid hic iterum dici potest? An Pelagium fidem & amorem Dei supernaturalem naturæ viribus tribuisse? Nihil infusius. In ipsis enim terminis implicat contradictionem amorem Dei supernaturalem esse in potestate naturæ. Non eo absurditatis venerant illa ingenia quorum celeritatem subtilitatemque magnopere laudat Augustinus, ut in istas logomachias ineptias laberentur. Loquebantur ergo de fide & amore sincero Dei qualem puræ naturæ congruere putabant. Quod eo verius atque certius esse iudicabis si animo recolueris Pelagianos primos puræ naturæ statum à capite vsque ad calcem protulisse, condidisse & omnibus suis numeris absolutum expolitumque formasse. Quod & Scholastici fatentur & nos latè suo loco declarauimus. Huic igitur statui, sicut neque peccatum neque gratiam, ita initio neque fidem neque dilectionem vllam tribuebant supernaturalem, sed tantummodo illam quæ à Philosophis gentium Seneca, Tullio, Platone, & similibus prædicata est. Nam quod gentes sine cognitione Christi Deum ex operibus credidisse, & agnitum dilexisse, & ex qua cognitione dilectioneque rectè aliquatenus vixisse censerent, hoc præcipuè de illis Philosophis aliisque nonnullis qui inter Romanos aliasque gentes laudabantur, verum esse statuebant. Hanc dilectionem sinceram Dei, hoc est, quæ verè Dei sit & non rei alterius concupitæ, & hanc fidem ex Dei dilectione seu complacentia manantem, Augustinus totis disputandi viribus

Tom. 2.

A damnat velut impossibilem, velut diuinæ gratiæ iniuriosam. Hoc enim ipsum expugnat Augustinus, quod statum huiusmodi puræ naturæ & opera bona ex eo promanantia commendabant, ut quæ non possent sine Christi gratia esse nisi mala.

An fortè dicent Pelagium eiusmodi naturalem fidem atque dilectionem statui puræ naturæ quam proferebat congruam, velut meritoria, salutisque vtilia prædicasse? Hoc enim solemne Scholasticorum effugium est. Sed suo loco ostensuri Deo iuuante sumus, neque Pelagium, istud contendisse; neque si contenderit, in eo errasse, sed potius rectè sensisse, si ei fides illa dilectioneque Dei naturalis per naturæ vires possibilis esse concederetur. Sed hæc & similia commenta Pelagio non pauca sicut & Augustino imposita sunt ab iis qui neutrius dogmata satis penetrarunt, sed sua tanquam Augustini non satis excussa protulerunt.

Vide lib. 9. de grat. Christi salutis. c. 11. & 12.

CAPVT XIII.

QVINTO EX AMORE DEI
quem Philosophi Gentiles prædicant.

C QVINTO denique ostenditur mens Augustini ex eo quod sententiam Philosophorum Gentilium magnopere probet, qui licet essent Pelagianorum Patriarchæ discipulis tamen suis longe peritiores, amorem quo naturæ lumine Deum autorem omnium diligendum esse cernebant, non putabant in homine nasci posse sine magno beneficio & gratia eiusdem Dei. Hoc enim gentium Philosophos sensisse certissimum est, hoc Augustinum approbasse, exploratissimum, hoc eos de amore quem maximè vocant naturalem intellexisse nemini dubium; cum constet eos de humana natura tanquam puræ, primos, maximeque disputasse. Ille namque status, genuinus Ethnicæ Philosophiæ factus est, quæ de eleuatione naturæ ad statum supernaturalem nihil omnino differuit, aut cognouit. Sed vtrumque & Philosophorum sensum & Augustini assensum videamus.

In primis igitur, prout Augustinus expresse tradit, Platonici docuerunt, neque virtutem, neque beatitudinem homini in alio sitam esse, nisi in cognoscendo, diligendo, atque imitando Deo: quod esse summum & hominis & Angelorum bonum, inconcussa sententiæ veritate tenuerunt. Eligamus, inquit Augustinus, Platonicos omnium Philosophorum merito nobilissimos, propterea, quia sicut sapere potuerunt licet immortalem ac rationalem, vel intellectualem hominis animam, nisi participato lumine illius à quo & ipsa & mundus factus est, beatam esse non posse: ita illud quod omnes appetunt, id est vitam beatam, quemquam isti assecuturum negant, qui non illi vni optimo, qui est incommutabilis Deus, puritate casti amoris adhaeserit. Et inferius: Cui Deo simpliciter inherere, nempe puritate casti amoris (fatentibus quoque Platonici, & per multa testantibus) solum beatificum bonum est. Vnde in alio libro eiusdem operis, etiam huius vitæ sapientiam Plato in Dei dilectione imitatio- neque collocauit, eo quod nullam veram virtutem, nisi in Dei dilectione constitueret: Nunc satis sit commemorare Platonem determinasse finem boni esse secundum virtutem viuere, & ei soli euenire posse, qui

Lib. 10. de Cinit. c. 1.

Cap. 11.

Lib. 8. c. 5.

Cap. 9.

noritiam Dei habeat & imitationem; quæ amorem eius includit, nec aliam ob causam beatam. Et aliquanto superius: Si ergo Plato Dei huius imitorem, cognitorem, amatorem dixit esse sapientem cuius participatione beatus sit, quid opus est excutere ceteros? Quorum nulli nobis, quam isti propius accesserunt.

Lib. 8. c. 9.

Hinc est quod Plato Philosophiam quam ipse naturali lumine profitendo persequatur, nihil aliud esse volebat nisi amorem Dei. Ipsum, inquit, verum ac summum bonum Plato dicit Deum, unde vult esse Philosophum amatorem Dei, ut quoniam Philosophia ad beatam vitam tendit, fruens Deo sit beatus qui Deum amaverit. Et ibidem rursum:

Ibid.

Ideoque non dubitat (Plato) hoc esse philosophari amare Deum. Quod Augustinus etiam ex sua & Catholica sententia verum esse testatur ac probat: Quorum Philosophorum ipsum nomen si latine interpretemur, amorem sapientiae proficetur. Porro si sapientia Deus est, cuius divina autoritas veritasque monstravit, verus Philosophus est amator Dei.

Lib. 8. de

Civis, c. 1.

Ex quibus satis liquidò apparet, quid Platonici fenserint de dilectione Dei quam creaturam rationalem naturæ lumine suo creatori debere cernebant. Nimirum illam studiosissimè in philosophando, imò in omnibus virtutis actionibus esse sectandam. Loquebantur autem de dilectione Dei, non illa quæ revelatione nititur; quæ naturæ ad statum deificum & supernaturalem eleuata propria esse vulgo dicitur, sed de illa, sine qua Philosophia moralis quam profitebantur, non poterat hominem ratione præditum in agendo proficere, quantum ex naturalibus rationibus perfici debere iudicabant; hoc est, ita ut eius actiones possent in vero bonarum actionum ac beatitudinis naturalis fine requiescere.

Ibid. c. 9.

Nam hac de causa Platonici rationis naturalis ductu asseriebant Deum esse, quemadmodum Augustinus de illis ibidem dicit: Principium nostrum, lumen nostrum, & bonum nostrum, ita videlicet ut & rerum creaturarum esset effectus, quod in Physica Platonica primum erat principium, & lumen cognoscendarum, quod in Dialectica, & bonum agendarum, quod in Philosophia morali. Ab isto enim principio primo res omnes naturales promanasse, ab isto lumine rationes omnes illustratas esse, hoc bonum velut finem omnis actionis honestæ expetendum esse putauerunt. Quod postremum sine illius boni dilectione fieri nequit. Isti ergo Deo cognito repererunt ubi esset causa constitutæ vniuersitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis, inquit Augustinus. Quibus propterea acclamat gratulando: Sive isti Platonici, sive quicunque alij quorumlibet gentium Philosophi de Deo ista sentiunt, nobiscum sentiunt.

Ibid.

Nec verò dissimulat Augustinus unde tandem cognitionem Dei Philosophia gentilis hauserit, nam quamvis aliquando fluctuauerit Augustinus utrum ex sacris litteris, an creaturarum consideratione, sapientissimè tamen in suis scriptis tradit inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt Philosophis innotuisse, sicut & ipsimet quærenti ex creaturis innotuerant; eamque sententiam veriorum esse testatur. Vnde subinde etiam de Philosophis istis Dei inuisibilia à constitutione mundi per ea quæ facta sunt cognoscentibus, Apostolum ad Romanos locutum esse proficetur. Nec mirum cum nihil in isto Platoniorum discursu sit, quod non per creaturas possit ingenij viuacitate deprehendi. Quod enim aliud sibi voluit Aristoteles cum beatitudinem hominis in contemplatione summi entis sitam esse docuit?

Cap. 10.

Nec enim nisi absurdissimè negare posset, ens istud, omnium bonorum summum, casto amore esse diligendum. Quid aliud ij quos Græci sapientes dicunt, inter quorum dicta sapienter & illud lucet, sequere Deum? Quid enim hoc aptius significat, quam id quod Platonici dixerunt Deum esse imitandum seu diligendum. Vnde Augustinus Secutio Dei beatitudinis appetitus est. At eum sequimur diligendo. Quare generaliter de Philosophis quodam loco dicit August. Amorem eos in bonis rebus & erga ipsum Deum magni pendere, libri eorum satis loquantur. Causa verò earum magni penderent ex eorum principiis satis nota est. Cum enim naturaliter viderent in amore fruitioneque rerum fugacium non posse constitui beatitudinem, sed tantum in fruitione summi boni quod est Deus, consequenter etiam faterentur, ut eis idem Augustinus attestatur, quantum plus quisque amauerit Deum, tanto eum facilius ad beatitudinem perueniturum.

Et testatur

Lib. 7. Confess. c. 10.

c. 17.

Lib. 8. de

Civis, c. 12.

Iam verò videamus quid illi ipsi Philosophi de illo amore naturali Dei tanquam summi boni fenserint, in quo sapientiam humanam collocauerunt: utrum ex humanis viribus an ex Dei inspiratione traheretur, quam denique sententiam ex illorum doctrina sanctus Augustinus ferat. In hoc enim cardo difficultatis præsentis vertitur. Sic ergo de amore Dei Philosophis noto sententiam eorum exponit Augustinus, quod verum Deum & rerum autorem, & veritatis illustratorem & beatitudinis largitorem esse dixerunt. Et paulò post, quod ab illo nobis sit & principium naturæ & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ. Si beatitudinis largitor Deus est profecto & amoris Dei. Nam ut ibidem dicit: Fruens Deo beatus est qui Deum amaverit. Beatitudo enim ex bono, siue boni illius amore, sicut nec sine boni illius fruitione esse non potest. Quod si cui fortassis hoc obscurius esse videatur, audi aliud luculentius ex libro quarto aduersus Iulianum, ubi de Deo tanquam fine virtutis disserit, ad quem qualibet officia bona per dilectionem velut intentionem ferenda sunt: Verum tu in hac causa; etsi ad schoolam Pythagoræ pronoces vel Platonis ubi eruditissimi atque doctissimi viri multo excellentiore ceteris philosophia nobilitati, veras virtutes non esse dicebant nisi quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabilisque substantiæ quod est Deus, etiam illic aduersus te pietatis libertate clamabo, &c. Quod verò intelligerent istam impressionem non ratione moralium officiorum quæ virtus operatur, sed propter finem officiorum Deum, cuius amorem diuinitus inspirandum esse censerent, declarat apertissimè in libro de Ciuitate Dei. Nam de diuisione philosophiæ tripartita in Physicam, Logicam & Ethicam, siue in naturalem, rationalem & moralem, ex Platonis mente disputans: Quamuis, inquit, Plato primus istam distributionem reperisse, & commendasse dicitur, cui neque naturarum omnium auctor nisi Deus visus est neque intelligentiæ dator, neque amoris, quod bene beateque viuatur inspirator. Ecce disertissimis verbis amoris inspiratorem, non cuiuslibet, sed quo bene beateque viuatur inspiratorem profitentur Deum: quo nihil Augustinus vnquam luculentius de dilectione dixit. Vnde etiam ex proprio statim sensu, Platoniorum illam sententiam confirmat tanquam sine dubitatione verissimam: Si ergo natura nostra esset à nobis, profecto & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrinam, id est aliunde discendo perciperemus: & noster amor à nobis profectus, hoc est, ex viribus

A Nec enim nisi absurdissimè negare posset, ens istud, omnium bonorum summum, casto amore esse diligendum. Quid aliud ij quos Græci sapientes dicunt, inter quorum dicta sapienter & illud lucet, sequere Deum? Quid enim hoc aptius significat, quam id quod Platonici dixerunt Deum esse imitandum seu diligendum. Vnde Augustinus Secutio Dei beatitudinis appetitus est. At eum sequimur diligendo. Quare generaliter de Philosophis quodam loco dicit August. Amorem eos in bonis rebus & erga ipsum Deum magni pendere, libri eorum satis loquantur. Causa verò earum magni penderent ex eorum principiis satis nota est. Cum enim naturaliter viderent in amore fruitioneque rerum fugacium non posse constitui beatitudinem, sed tantum in fruitione summi boni quod est Deus, consequenter etiam faterentur, ut eis idem Augustinus attestatur, quantum plus quisque amauerit Deum, tanto eum facilius ad beatitudinem perueniturum.

Iam verò videamus quid illi ipsi Philosophi de illo amore naturali Dei tanquam summi boni fenserint, in quo sapientiam humanam collocauerunt: utrum ex humanis viribus an ex Dei inspiratione traheretur, quam denique sententiam ex illorum doctrina sanctus Augustinus ferat. In hoc enim cardo difficultatis præsentis vertitur. Sic ergo de amore Dei Philosophis noto sententiam eorum exponit Augustinus, quod verum Deum & rerum autorem, & veritatis illustratorem & beatitudinis largitorem esse dixerunt. Et paulò post, quod ab illo nobis sit & principium naturæ & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ. Si beatitudinis largitor Deus est profecto & amoris Dei. Nam ut ibidem dicit: Fruens Deo beatus est qui Deum amaverit. Beatitudo enim ex bono, siue boni illius amore, sicut nec sine boni illius fruitione esse non potest. Quod si cui fortassis hoc obscurius esse videatur, audi aliud luculentius ex libro quarto aduersus Iulianum, ubi de Deo tanquam fine virtutis disserit, ad quem qualibet officia bona per dilectionem velut intentionem ferenda sunt: Verum tu in hac causa; etsi ad schoolam Pythagoræ pronoces vel Platonis ubi eruditissimi atque doctissimi viri multo excellentiore ceteris philosophia nobilitati, veras virtutes non esse dicebant nisi quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabilisque substantiæ quod est Deus, etiam illic aduersus te pietatis libertate clamabo, &c. Quod verò intelligerent istam impressionem non ratione moralium officiorum quæ virtus operatur, sed propter finem officiorum Deum, cuius amorem diuinitus inspirandum esse censerent, declarat apertissimè in libro de Ciuitate Dei. Nam de diuisione philosophiæ tripartita in Physicam, Logicam & Ethicam, siue in naturalem, rationalem & moralem, ex Platonis mente disputans: Quamuis, inquit, Plato primus istam distributionem reperisse, & commendasse dicitur, cui neque naturarum omnium auctor nisi Deus visus est neque intelligentiæ dator, neque amoris, quod bene beateque viuatur inspirator. Ecce disertissimis verbis amoris inspiratorem, non cuiuslibet, sed quo bene beateque viuatur inspiratorem profitentur Deum: quo nihil Augustinus vnquam luculentius de dilectione dixit. Vnde etiam ex proprio statim sensu, Platoniorum illam sententiam confirmat tanquam sine dubitatione verissimam: Si ergo natura nostra esset à nobis, profecto & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrinam, id est aliunde discendo perciperemus: & noster amor à nobis profectus, hoc est, ex viribus

C & beatitudinis largitorem esse dixerunt. Et paulò post, quod ab illo nobis sit & principium naturæ & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ. Si beatitudinis largitor Deus est profecto & amoris Dei. Nam ut ibidem dicit: Fruens Deo beatus est qui Deum amaverit. Beatitudo enim ex bono, siue boni illius amore, sicut nec sine boni illius fruitione esse non potest. Quod si cui fortassis hoc obscurius esse videatur, audi aliud luculentius ex libro quarto aduersus Iulianum, ubi de Deo tanquam fine virtutis disserit, ad quem qualibet officia bona per dilectionem velut intentionem ferenda sunt: Verum tu in hac causa; etsi ad schoolam Pythagoræ pronoces vel Platonis ubi eruditissimi atque doctissimi viri multo excellentiore ceteris philosophia nobilitati, veras virtutes non esse dicebant nisi quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabilisque substantiæ quod est Deus, etiam illic aduersus te pietatis libertate clamabo, &c. Quod verò intelligerent istam impressionem non ratione moralium officiorum quæ virtus operatur, sed propter finem officiorum Deum, cuius amorem diuinitus inspirandum esse censerent, declarat apertissimè in libro de Ciuitate Dei. Nam de diuisione philosophiæ tripartita in Physicam, Logicam & Ethicam, siue in naturalem, rationalem & moralem, ex Platonis mente disputans: Quamuis, inquit, Plato primus istam distributionem reperisse, & commendasse dicitur, cui neque naturarum omnium auctor nisi Deus visus est neque intelligentiæ dator, neque amoris, quod bene beateque viuatur inspirator. Ecce disertissimis verbis amoris inspiratorem, non cuiuslibet, sed quo bene beateque viuatur inspiratorem profitentur Deum: quo nihil Augustinus vnquam luculentius de dilectione dixit. Vnde etiam ex proprio statim sensu, Platoniorum illam sententiam confirmat tanquam sine dubitatione verissimam: Si ergo natura nostra esset à nobis, profecto & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrinam, id est aliunde discendo perciperemus: & noster amor à nobis profectus, hoc est, ex viribus

D philosophia nobilitati, veras virtutes non esse dicebant nisi quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabilisque substantiæ quod est Deus, etiam illic aduersus te pietatis libertate clamabo, &c. Quod verò intelligerent istam impressionem non ratione moralium officiorum quæ virtus operatur, sed propter finem officiorum Deum, cuius amorem diuinitus inspirandum esse censerent, declarat apertissimè in libro de Ciuitate Dei. Nam de diuisione philosophiæ tripartita in Physicam, Logicam & Ethicam, siue in naturalem, rationalem & moralem, ex Platonis mente disputans: Quamuis, inquit, Plato primus istam distributionem reperisse, & commendasse dicitur, cui neque naturarum omnium auctor nisi Deus visus est neque intelligentiæ dator, neque amoris, quod bene beateque viuatur inspirator. Ecce disertissimis verbis amoris inspiratorem, non cuiuslibet, sed quo bene beateque viuatur inspiratorem profitentur Deum: quo nihil Augustinus vnquam luculentius de dilectione dixit. Vnde etiam ex proprio statim sensu, Platoniorum illam sententiam confirmat tanquam sine dubitatione verissimam: Si ergo natura nostra esset à nobis, profecto & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrinam, id est aliunde discendo perciperemus: & noster amor à nobis profectus, hoc est, ex viribus

E tur, cui neque naturarum omnium auctor nisi Deus visus est neque intelligentiæ dator, neque amoris, quod bene beateque viuatur inspirator. Ecce disertissimis verbis amoris inspiratorem, non cuiuslibet, sed quo bene beateque viuatur inspiratorem profitentur Deum: quo nihil Augustinus vnquam luculentius de dilectione dixit. Vnde etiam ex proprio statim sensu, Platoniorum illam sententiam confirmat tanquam sine dubitatione verissimam: Si ergo natura nostra esset à nobis, profecto & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrinam, id est aliunde discendo perciperemus: & noster amor à nobis profectus, hoc est, ex viribus

Ibid.

viribus nostris naturalibus profectus, & ad nos A
relatus, ad beatè viuendum sufficeret, nec bono alio quo
frueremur villo indigeret. Nunc verò quia natura no-
stra ut esset, Deum habet auctorem, procul dubio ut
vera sapiamus, ipsum debemus habere Doctorem, ip-
sum etiam ut beati simus, suauitatis intimæ largitore.
Hæc enim suauitas intima non est aliud nisi sua-
uissimus amor sui, quem cordibus humanis, Deus
inspirat, juxta illud Psalmi, quod in hunc sensum
creberrimè Augustinus usurpat: Dominus dabit
suauitatem & terra nostra dabit fructum suum. Et,
Præuenisti eum in benedictione dulcedinis.

Vid. lib. 1. de
pecc. merit.
cap. 17.
Lib. 2. ad
Bonif. c. 9.

Nec verò alia præclara desunt loca quibus
gentiles Philosophi diuinam gratiam ad acci-
piendum amorem Dei necessariam Augustino
etiam attestante, professi sunt. Nam Plato in B

Timæo ita loquitur μεῖζον φιλοσοφίας ἀγαθὸν ἔσ-
τιν ἡ ἀρετή, καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦτο ἐστὶν δωρὸν ἐκ θεῶν.

Lib. 1. 99.

Quod approbans Tullius in quæstionibus Aca-
demicis: Nec vllum, inquit, arbitror ut apud Pla-
tonem est, magis aut melius à Dijs datum homini.
Et libro de vniuersitate: quo bono (Philosophiæ)
nullum optabilius, nullum præstantius, neque datum
est mortalium generi Deorum concessu atque munere,
neque dabitur. Quam sententiam Platonis de Phi-
losophia alijs verbis clarius expressit, sub no-

Tull. lib. 1.
de legib.

mine sapientiæ: Ita sit ut maior omnium bonarum
rerum sit sapientia, cuius amor Græco verbo Philoso-
phia nomen innuit, quia nihil à Dijs immortalibus ve-
berius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum
vitæ datum est. Quæ Tullij verba quasi exposuit
supra ex Platonis mente Augustinus cum dixit:

Lib. 8. de
Ciuil. c. 22.

Si sapientia Deus est per quem facta sunt omnia, ve-
rus Philosophus est amator Dei. Alibi verò ean-
dem Philosophorum sententiam & verbi refe-

Lib. 22. de
Ciuil. c. 22.

rens atque explicans: Ad hoc, inquit, meliores
quosque in his malis adiuuat gratia, ut quanto fide-
liore, tanto fortiore corde tolerantur: ad quam rem
etiam Philosophiam prodesse dicunt docti huius sæcu-
li, quam dii quibusdam paucis, ut ait Tullius, veram
dederunt. Nec hominibus ab his aut datum est donum
maius aut potuit dari. Quod autem Philosophia
vera ex Philosophorum istorum sententia sit a-
mor Dei, jam supra ex eodem Augustino decla-
ratum est, qui de Platone dicit, & alijs alijsque

Lib. 8. de
Ciuil. c. 9.

verbis identidem repetit, quod Plato non dubi-
tat hoc esse Philosophari, amare Deum. Vnde subiun-
git jam citatis verbis Tullij: Usque adeo & ipsi

Lib. 22. de
Ciuil. c. 22.

contra quos agimus, quoquo modo compulsi sunt, in
habenda non quacunque sed vera Philosophia, quæ
videlicet est maximè omnium iste amor Dei, to-
lerans omnia mala patienter, Diuinam gratiam
confiteri. De tolerantia quippe malorum ibi agi-
tur quam & Augustinus tribuit amorì Dei: Deus

Lib. 6. Cont.
Lib. c. 3.

adeo molestiæ perferenda hoc enim totum rectè fit,
quando fit propter ipsum, id est quando gratis amatur
ipse, qualis amor nobis esse non potest nisi ex ipso. Ita
videmus Augustinum & Philosophos istos sibi
in hac doctrina omni ex parte concinere, quod vi-
delicet in Ethica seu Philosophia morali Deus sit

Lib. 11. de
Ciuil. c. 25.

bonum nostrum; velut finem ad quem cuncta quæ agi-
mus referre debemus. Quod proinde Philosophus
moralis sit amator Dei, tanquam illius boni quod
Philosophia moralis tota tanquam finem omnis
actionis bonæ respicit; quod hic amor ab ipso
Deo inspirari, & à forma illa æternæ immutabilisq;
substantiæ imprimi debeat; quod denique vera ista
Philosophia tanquam vera creatura rationalis
sapientia per Dei gratiam homini conferri de-
beat. Quæ omnia cum in Augustini scriptis ex-
plorata sint, liquido sanè sequitur amorem Dei,
quo naturalis ratio siue Christianorum, siue gen-

Tom. 2.

At lium dicat eum velut bonum creaturæ ratio-
nalis beatificum esse diligendum, ut vita & actio
eius ex illo vltimo virtutis fine esse possit bona, &
ipsa deinde beata fieri, nullo modo iuxta doctri-
nam eius posse ex creaturæ viribus naturalibus,
sed tantummodo ex Dei gratia & inspiratione
proficisci.

CAPVT XIV.

SEXTO EX DIVISIONE AMORIS
creaturæ rationalis in charitatem & cupi-
ditatem.

QVÆ sancti Augustini mens sextò ex
alia radice manifestè quoque sequi-
tur, quam in præcedentibus latè stabi-
liuimus. Docet enim Augustinus in
multis locis omnem amorem creaturæ rationa-
lis esse vel charitatem vel cupiditatem. Cuius di-
uisionis vera radix est quod necesse sit creaturam
rationalem in omni actione voluntaria vel in
Deo vel in creatura vltimo conuiescere. Cum
enim in medijs & finibus non detur progressus in
infinitum, necessarium est, ut ab utroque extre-
mo ordo determinatus sit. Si enim in medijs seu
in ijs quæ sunt ad finem nihil esset primum, nul-
lus actionem inciperet, nullus consilium finiret;

C

utpote quod non finitur nisi eo reperto quod
primum eligi & agi debet. Si verò in finibus
nullus esset vltimus, nihil appeteretur, quia
cessante primo mouente cessant reliqua; nulla
actio terminaretur, nullus agentis intentio con-
quiesceret. Hoc autem vltimum in quo quies-
cetur, necessario est, vel Deus vel creatura. Si
Deus, jam secundum Augustinum est charitas;
si creatura, cupiditas. Porro charitatem in hac
diuisione nullam Augustinus agnoscit aliam, ni-
si quæ inspiratur ac diffunditur in cordibus no-
stris, per Spiritum sanctum: neque aliam cupi-
ditatem, nisi quæ corrumpit ac viciat creaturam

Vid. lib. 3.
de statu nat.
lapsa c. 19.

D

rationalem. Qua de re fusè suprà differuimus
Hæc diuisio, quæ vna est ex primis profundis-
simis & immobilibus fundamentis doctrinæ eius
in qua velut cardine gratia quoque diuina verti-
tur, prorsus falsa & erronea est, si datus aliud
amor Dei naturalis qui non sub illa charitate
diuinitus infusa comprehenditur. Est enim cer-
tissimum talem amorem non esse cupiditatem.
Cum autem talis amor necessario, exercitum af-
fectuum secum trahat, desiderium, gaudium,
odium, fugam, tristitiam, desperationem, iram
& similes qui ex amore vultum suum prout ob-
jectorum & circumstantiarum flagitat varietas,
vertente nascuntur, immensa quoque seges vo-
luntatum humanarum in illa diuisione, quam
velut adæquatam per objecta generalissima tra-
didit Augustinus, prætermissa erit; ut nihil di-
cam quod tota doctrina mortalis Augustini car-
dinibus suis luxata perturbabitur. Quod si igitur
vera & legitima est illa creati amoris partitio in
charitatem atque cupiditatem, quarum illa fons
sit omnis actionis bonæ, hæc omnis actionis
malæ sicut vtrumque juxta superius fusè dispu-
tata, sanctus Augustinus tradidit manifestum
erit amorem illum sine quo creatura rationa-
lis bona & recta condi nequit, ex diuina lar-
gente gratia debere concedi. Huc accedit quod
quantumuis aliquem Dei amorem naturalem
tanquam auctoris naturæ, viribus naturalibus

Loca iam citata

Cc iij

haberi posse fateamur, ille tamen nullo pacto sufficeret homo per eum ad Deum tanquam ad beatitudinis naturalis objectum tenderet & pertingeret. Amor enim ille tantus esse debet, ut Deus super omnia diligatur & in illo amore contra omnes concupiscentiarum tentationes in finem usque perseveretur. Quod & Philosophi Gentiles fassi sunt dum docuerunt animam non posse peruenire ad perfectionem sapientiae, nisi prius instaret purgandæ bonis moribus vitæ, quatenus Deo casto amore cohereret. Impossibile enim esse censebant ad possessionem incommutabilis boni pertingere, si ei quicquam amando æquaretur aut præferretur. Itaque de

Aug. lib. 8. Socrate dicit Augustinus, quod nolebat im-
de ciuit. c. 3. dos terrenis cupiditatibus animos se extendere in di-

nina conati, quandoquidem ab eis causas rerum vi-
debat inquiri, quas primas atque summas, non nisi
in vnus veri atque summi Dei voluntate esse crede-
bat. Vnde non eas putabat nisi man-
data mente posse comprehendere: et
ideo purgandæ bonis moribus vitæ
censebat instandum, ut deprimen-
tibus libidinibus exoneratus ani-
mus naturali vigore in æterna se
tolleret, naturamque incorporei et
incommutabilis luminis, vel causæ
omnium factarum naturarum stabi-
liter vivunt, intelligentiæ puri-
tate conspiceret. Cernis hic Gentiles
Philosophos etiam animaduertisse non posse ad
illam naturalem felicitatem perueniri, quæ in
causæ illius supremæ rerum naturalium serenâ
comprehensione consistit, nisi mens mundata sit,
nisi bonis moribus vita purgata, nisi deprimen-
tibus libidinibus animus exoneratus. Hoc au-
tem fieri impossibile est, nisi animus ita ab vni-
uersis rebus visibilibus auellatur & vni affigatur
Deo, ut nihil omnino creatum ei vel æquet, an-
teponatur diligendo, & aduersus omnes om-
nium libidinosarum tempestatum impetus im-
mobilitate in huiusmodi dilectione perseveret.
Hoc enim nisi fecerit jam aliquid æquat aut
præponit Deo, jam mens eius sordibus creatu-
rum rerum ac deprimentibus libidinibus onera-
ta ad naturam incorporei & incommutabilis lu-
minis comprehendendam, testibus etiam Philo-
sophis, prorsus inidonea est, tantumque remo-
ta à sua naturali beatitudine, quantum immun-
da à munditia, quantum iniustus à iustitia,
quantum libidinibus excæcatus à purgatæ men-
tis serenitate qua sola cernitur verum ac sum-
um bonum. Hanc autem diligendi Dei puri-
tatem, constantiam, perseverantiam, naturæ
viribus in tanta naturæ puræ infirmitate compa-
rare, tam impossibile est, quam in statu naturæ
lapsæ legem vniuersam naturalem contra tot ac
tatas libidinum tentationes custodire. Hoc enim
si possumus, fidenter dico, gratis Christus mor-
tuus est, euacuatum est scandalum crucis, quam
ea de causa subiit Christus, ut iustitia legis per-
ficeretur in nobis. Hoc enim naturæ viribus tam
perspicue impossibile est ut & Gentiles Philo-
sophi hoc animaduertent. Nam inde est quod
Platonici Deos inferiores, hoc est, dæmones si-
bi colendos esse constituerent, ut ab eis ad asse-
quendam spiritualis partis purgationem, quam
Deo summo contemplando necessariam esse cer-
nebant, impetrato aliquo eorum obsequio iua-
rentur. Inde est quoque quod Porphyrius cau-
sam istius purgationis principium ponat, hoc est
Deum: fateaturque necessariam esse quandam

A vniuersalem viam purgationis humani generis, sed
eam per donum Dei conferendam esse, sibi verò
nondum innotuisse. Per hoc significans tantam ef-
se animæ in hac corrupta carne immunditiam,
ut alienis viribus egeat ad purgationem sui.
Quod in libris de Ciuitate Dei accuratius Augu-
stinus tradit; illum mentis inquinatæ purgato-
rem & infirmitatis adiutorium non nisi Chri-
stum Dominum esse proficitur. Inde est quoque
quod iidem Philosophi gratiam Dei ad illum
tantum amorem Dei obtinendum necessariam
esse faterentur. Ut paulò antè latius diximus.
Ex quibus profectò satis manifestè constat, quod
etiamsi amor aliquis Dei naturalis haberi natu-
ræ viribus posset, illum tamen tam imbecillum
futurum esse in statu puræ naturæ, sicut & lapsæ,
ut per eum nullo pacto à tanta immunditia pur-
gare, ac tot tantasque cupiditatum sordidarum
tentationes constanter superare posset, neque
ad Deum velut objectum beatificum immo-
biliter tendere aut pertingere, & proinde a-
mor ille tantopere puræ naturæ necessarius, per
veram Dei supernaturalem gratiam donari de-
bet.

B Posset & septimum argumentum ex eo trahi,
quod impossibile sit creaturam rationalem sine
Dei amore non esse miseram. Itemque impossi-
bile miseriam à Deo infligi sine culpa præceden-
te: sed quia hoc argumentum infra latius tra-
ctandum est, lectorem remittimus in illum lo-
C cum. Nunc ad aliquas difficultates enodandas,
prout vires Deus dederit, progrediamur ex qui-
bus clarius res tota patefiet.

CAPVT XV.

PRIMA DIFFICULTAS EXPLICATUR. Vtrum sit amor iste naturalis & quo sensu.

P R I M A & grauis in ipso limine hîc oc-
currit difficultas, cuiusmodi amor seu
charitas dici debeat, naturalis an su-
pernaturalis; debitum an gratiâ. Si enim est
charitas, quomodo naturalis? Si naturalis, quo-
modo gratia? Quæstio ista fateor mole suâ co-
gitantem premit. Sub qua tanquam incertæ ve-
ritatis, quamvis non incertæ difficultatis suc-
cumbere, & ignorantiam nostram fateri longe
satiùs putarem, quam ea quæ in principijs Au-
gustini tanquam certa constituta sunt, cum dis-
crimine subuertendi sanctissimam doctrinam
eius, inficiari. Quid enim mirum imò verè, quid
non maximè consentaneum, si non vniuersam
profunditatem doctrinæ eius & sublimitatem il-
lius ingenij, quod vniuersas liberales artes sine
magistro, suo Marte perdidit, cui altissima illa
Theologica quam omnis posteritas admiratur
nemine præeunte, mox à baptismo celitus inspi-
rata est, tarditas nostra consequatur? Ne tamen
nihil dicendo lectoris expectatio repercussa
concidat, coniecturas meas Augustino innexas
candida simplicitate proferam, ut si non seruiant
assequendæ peritiæ saltem opitulentur plenius
indagandæ veritati, ut qui fuerint ingenio cele-
riores, vel doctrinæ sancti Augustini peritiores
me adiuuent, vbi viderint veritati propinquan-
tem, me subleuent vbi succumbentem, me reuo-
cent vbi ab eius mente deuiantem.

Quapropter mihi videtur iuxta sancti Docto-

Lib. 10. de
Ciuit. c. 9.
23. & seqq.
Vide & c. 21.

Vide infra
lib. 3. c. 12.

ris principia, vtrumque de illo amore Dei sine quo creatura rationalis recta & bona esse nequit extra contradictionem posse dici & naturalem esse supernaturalem. Quod supernaturalis sit, nulla inter Catholicos controuersia est. Nam vti beatitudo sempiterna, ita & via ad illam charitas Dei omnes naturæ vires superat, ita videlicet ut quamuis vtraque sit actio creaturæ, neutra tamen ex naturæ principijs aut facultatibus, aut naturalibus vllis adiutorijs fluere possit, sed eam Spiritus sanctus supra omnes vires naturales creaturæ per gratiam operari debeat, diffundendo charitatem, delectationem, & lumen in cordibus nostris. Quia doctrina nulla in Augustino certior est, non solum de statu naturæ lapsæ contra Pelagianos, vbi opera eius vniuersa nihil aliud clamant sed etiam de statu naturæ integræ multoque magis puræ. Nam hinc illud vniuersalissimum de Adamo: *Nec ipsum Deus esse voluit sine sua gratia, quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum verò nihil est nisi adiunctum ab omnipotenti bono.* Vbi causanda gratiæ redditur, quia sine illa nihil potest ab bonum, sed tantum ad malum; Nullo igitur modo potest sine Dei gratia diligere Deum, quo nihil in illo statu melius est vel esse potest. Et de Angelis illud celeberrimum: *Constituendum est cum debita laude creatoris non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis dici posse, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum qui datus est eis.* Hoc igitur iacto certissimo fundamento, videndum superest an & quo pacto ille amor Dei naturalis dici possit. Et quidem non esse eo sensu naturalem quia sit pars naturæ, nimis manifestum est, dilectio enim sicut & fruitio, hoc est beatitudo creaturæ tam imperfecta quam perfecta sunt actiones, vnde non possunt esse partes creaturæ rationalis. Perinde perspicuum est non esse naturalem quod ex principijs naturæ seu facultatibus naturalibus creaturæ rationalis fiat. Iam enim diximus omnes facultates naturæ superare. Vnde hallucinantur Lutherus & Calvinus qui voluerunt iustitiam originalem, quæ Augustino potissimum est iste de quo loquimur amor Dei, veluti finis omnium ceterorum bonorum, voluerunt esse naturale bonum quale est pecudi sanitas, vel aquæ frigus quod ex ipsa naturaliter pullulat.

Quidam igitur hoc tantum sensu amorem Dei naturalem esse volunt quod sit naturæ consentaneus. Hoc autem ita explicant, quia naturam ornat atque perficit. Verissimum istud quidem est, sed rem non plenè explicat. Sic enim etiam vnio hypostatica naturalis dici posset, cum tamen ita non soleamus loqui; certumque sit longè alio modo Dei dilectionem esse naturæ rationali consentaneam atque connaturalem quam vnionem in diuino supposito. Hanc enim nemo citra reuelationem vel suspicari posset esse possibilem, vel prudenter iudicare sibi appetendam.

Itaque dicendum arbitror dilectionem Dei dici posse creaturæ rationali naturalem, primo ex parte rationis, quia ratio naturali lumine dicitur Deū solū super omnia creata esse diligendū, idque non indifferenti quodam dictamine quasi hoc esset naturæ suæ quoquo modo consentaneum, ornatum, & perfectiū, ut illi quos paulò antè dixi, volunt, sed ita ut iudicet, hanc esse naturalissimam, arctissimam, vniuersalissimam, seuerrissimamque obligationem. Diligere quippe Deum super omnia est actus rectæ rationi quam maximè conformis, quæ legis æternæ lumine il-

lustrata, dicitur optimum & principium rerum ac finem omnium esse maximè diligendum; cuius rectitudo velut primi principij in operabilibus maximè nota est. Constat enim aliquid esse summè diligendum, hoc autem debet esse summum ens & summum bonum, sicut ratio dicitur summam veritatem esse maximè credendam & quicquid illa reuelauerit. Et hinc est quod præceptum illud *Diliges Dominum Deum tuum*, sit maximè de lege naturæ quia maximè morale, sine cuius impletione nullus actus moralis esse potest, ne moraliter quidem bonus, sicut fusissime ex Augustino demonstrauimus. Et inde est quod in capite primæ tabulæ collocatum sit, quo cultus vnus

Dei antiquo populo præceptus fuit. Nullus enim verus Dei cultus est sine amore eius vel esse potest, ut itidem ex eodem diximus aliquoties. Hunc esse sancti Augustini sensum de naturali obligatione diligendi creatoris, prout hoc naturali rationis lumine, nulla reuelatione, sed ex æternæ legis præscripto, ac naturali ordine sibi faciendum rationalis creatura cernit, in eius operibus perspicue liquet, quantumuis hoc sine eiusdem creatoris auxilio nullo pacto possit implere. Nam hinc est quod in lib. decimo-nono de Ciuitate Dei vbi omnibus omnino rebus naturaliter amabilem esse pacem eruditissimè docet, & pacem nihil aliud esse nisi, *tranquillitatem ordinis*, nec ordinem aliud nisi, *pariūque, dispariūque rerum sua cuique loca tribuentem dispositionem*, locum hominis esse consequenter docet sub Deo, ut videlicet sit ei pax cum ipsa lege, quæ naturalis ordo administratur. Hoc est, ut æternæ legi cuncta suis locis disponenti diligendo, obediendoque subiacet, ex quo fit ut ex naturali illo æternæ legis ordine diligat Deum. Et quia ille in se diligendo non

errat, qui diligit, inquit, Deum consequens est ut etiam proximo ad diligendum Deum consulas. Idque ex eadem naturalis ordinis lege. Nam ut ibidem dicit, *ad Deum colendum, domus suæ membris pari dilectione consulere naturalis ordo præscribit.* Et in hoc ipsa naturalis animæ rationalis posita est, utpote quæ non sit aliud, quam, *ordinata cognitionis actionisque consensio*, ut videlicet quemadmodum statim explicat, *mente aliquid contempletur & secundum hoc aliquid agat*, siue, alijs verbis, *ut aliquid vtile cognoscat & secundum eam cognitionem, vitam, moresque componat.* Sed tam naturalis ordo pacis creaturæ rationalis, quæ isti æternæ & immutabili legi locum homini naturalem sub Deo, & ipsâ æternâ lege tribuenti pariat, sine Dei adiutorio nullo pacto obtingere potest. Opus enim habet magisterio diuino, cui certus obtemperet, & adiutorio ut liber obtemperet. Hoc est opus habet gratia Dei, ut nec in cognoscendo erret, nec in diligendo deficiat, timore videlicet non liberali amore obtemperando. Hinc etiam sunt ista verba in li-

bro de natura & gratia quæ superius allegauimus, quod creatura rationalis nullâ fide passionis imbuta nihil aliud facere debeat, quam ut credendo in Deum qui fecit cælum & terram à quo & se factam naturaliter sentit & rectè viuendo eius impleat voluntatem. Si se ab eo factam naturaliter sentit, profectò sentit etiam illi dilectionem, illi gratitudinem, pro tanto beneficio; illi obedientiam esse præstandam sicut & infideles ea cognouisse & litteris mandauisse manifestum est. Sed ea nullo pacto sine eiusdem creatoris gratia præstari posse ibidem Augustinus expressè docet. Hinc est quod sapissimè aduersus Manichæos Scripturarum sacrarum temeratores, & creatoris rerum omnium perduelles, ex puris rationibus

Lib. de corr.
& grat. c. 11

Lib. 12. de
Cim. c. 9.

Lib. 19. de
Cim. c. 13.

Cap. 16.

Cap. 14.

Cap. 14.

Lib. de nat.
& grat. c. 29

Id. lib. 21
de lib. arb. c. 9. usque
ad finem.

Item lib. de
vera Relig.
de morib.
Eccles. &c.

docet, atque conuincit veritatem, iustitiam, sapientiam, hoc est, ut ipse solertissime inculcat, Deum verum ex creaturis naturali rationatione compertum, velut causam omnium, velut obiectum vnicum humanæ beatitudini esse summo amore diligendum. Et ne quis aliquem amorem suspicaretur naturalem, quia qui ex naturæ viribus in Deum ratiocinandi deprehensum surget in eiusdem locis dicit diuinam gratiam ad hoc ipsum esse quam maximè necessariam. Hinc illa eius verba præclarissima de veritate quam nullo Scripturæ adminiculo sed sola rationis naturalis acie eo modo quo Plato verum Deum ex creaturis demonstrauerat. *Ecce tibi est ipsa veritas, plectere illam & frui illa & delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui.* Et infra docet, in illa sola vitam beatam esse collocandam, illam diligendam, illa fruendum, sed hoc nisi Dei dono nullo modo posse fieri.

Cap. 3.

Hinc in libro de moribus Ecclesiæ, *Ratione quæramus*, nempe contra Manichæum omnis fidei capitalem inimicum, quemadmodum sit homini viuendum. Et rem eo disputando perducit, ut nemo beatus sit, qui non habet quod amat etiam si optimum sit; ille verò sit qui, id quod est hominis optimum & amat & habet. Quia hoc est frui, præsto habere quod diligis. Optimum autem hominis non esse neque corpus vel bonum eius, neque animam vel bonum internum eius, sed aliquid extra vtrumque, nempe non hominem sapientem sed

Cap. 6:

Deum. *Quem si sequimur, bene si assequimur, non tantum bene, sed etiam beatè viuimus.* Hoc est, illum Deum velut optimum hominis bonum si diligimus, bene viuimus, si fruimur etiam beatè. Nam

Cap. 11.

explicans illud sequi & assequi. *Secutio igitur Dei beatitatis appetitus est: consecutio autem ipsa beatitas. At eum sequimur diligendo, &c.* Vides arbitror quam nullo supernaturali vel fidei vel reuelationis principio vtatur sicut professus fuerat, ut hominis optimum, quod ex naturalis ductu diligere, fruique debeat, quo & bonus & beatus sit aduersus hostes omnis credulitatis indaget. Vnde concludens naturalem illum discursum suum: *maximum ergo quod ad beatam vitam ducit, primumque mandatum est diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c.* Quod etiam Ethnicis Philosophos vidisse, asseruisse, docuisse, eadem communi omnibus ratione ductos, eadem communi veritate illustratos, ante tradidimus. Ex quibus satis superque liquet, præceptum de diligendo Deo quam maximè esse naturale, ideoque quam maximè æternæ & naturali lege seuerissimèque præceptum; cum tamen in Augustini doctrina nihil certius, inculcatiusque sit illo eodem præcepto quantumvis naturali & naturaliter cognito, etiam respectu Dei quam maximè naturalibus rationibus & creaturis demonstrari, nihil esse magis ad implendum supernaturale. Nam propter illud vel solum vel pænè solum gratia necessaria est, quo impleto cætera omnia cum magna facilitate implerentur, sicut suo loco ex Augustino declarabitur.

Vide infra
l. 1. de gratia Christi
Saluatoris à
cap. 1. vsque
ad 10.

Scotus in
Prolog. q. 1.
num. 11.

Secundò, naturalis dici potest iste amor Dei ex parte appetitus, quod ita ostendi potest. Deus enim quantumvis eum non nisi per auxilium supernaturale sequi diligendo, vel consequi fruendo possumus, est tamen finis hominis naturalis, quo nec inferior ei nec superior dari potest. Viderunt istud ac docuerunt Scholasticæ Theologiæ Coriphei Scotus & nonnulli alij. Scotus enim apertè profitetur, *Deum esse finem naturalem hominis licet non naturaliter adipis-*

cendum sed supernaturaliter. Ex quo fit ut consequenter hominem seu voluntatem eius doceat habere potentiam naturalem ad dilectionem & fruitionem Dei, hoc est, beatitudinem quantumvis supernaturaliter acquirendam, quam ipse in fruitione collocat, & naturaliter finem illum appetere & in illum inclinari. Nam cum formasset istud argumentum, homo naturaliter appetit finem istum, quem dicit supernaturalem, igitur ad illum naturaliter ordinatur, scilicet per fidem & charitatem, respondet ut ante citauimus de fine naturali sed supernaturaliter acquirendo. Hoc, inquit, *probat ratio sequens de desiderio naturali quam concedo.* Et infra ex professo docet, esse posse potentiam passiuam naturaliter cui non respondet in ipsa vel in tota natura principium actiuum naturaliter idque contingere propter eminentiam istius perfectionis ad quam creatura rationalis ordinata est. Cui doctrinæ quantum ad naturalem inclinationem in Deum seu beatitudinem supernaturalem, consentaneè dicit S. Thomas, *Quamuis homo naturaliter inclinatur in finem ultimum non tamen potest naturaliter illum consequi, sed solum per gratiam, & hoc est propter eminentiam illius finis.* Vnde libro 3. contra

Ibid.
Ibid. n. 25.

gentes ex professo multisque modis tradit, *ultimum finem hominis secundum cognitionem quæ in hac vita impossibilis est, hoc est claram visionem Dei per essentiam, terminare naturalem eius appetitum: & impossibile esse, ut hoc naturale desiderium inane sit, quo naturaliter omnes mentes desiderant peruenire ad diuinam substantiam intelligendam & videndam, & consequenter hominem eò peruenire posse, per potestatem Dei.* Quod si Deus quantumvis supernaturaliter videndus ac fruendus, sit finis hominis naturalis & eum homo appetat, desideret, in eum inclinatur naturaliter, siue illa inclinatio non sit aliud quam ipsa potentia voluntatis ut videtur velle Scotus, siue aliquid elicited à voluntate ut magis D. Thomas & nonnulli eius interpretes, certe consequens est eandem voluntatem naturaliter inclinari in amorem Dei, eo modo quo ipsi dicunt, eam inclinari naturaliter, in Deum, tanquam finem naturalem licet supernaturaliter acquirendum vel in Dei visionem per essentiam. Nam finis iste non coniungitur voluntati, seu homini qui ad illum inclinatur, nisi per actionem suam, vnde hoc ipso quo naturaliter inclinatur in Deum inclinatur etiam in illam actionem qua coniungitur Dei, siue sit illa visio ut Diuus Thomas docet, qui idcirco conformiter locis citatis tradit, hominem naturaliter appetere claram visionem Dei tanquam scilicet formalem beatitudinis scientiam, siue sit dilectio fruitioque Dei, ut Scotus & alij volunt. Quid si homo naturaliter appetit perfectam fruitionem Dei, quam sine dilectione esse impossibile est, necessario etiam

In lib. de Trin. Boetij in q. ult. ad quint. cap. 50. 51.

appetit naturaliter imperfectam fruitionem ac dilectionem Dei, quæ ad perfectam tendit naturaliter; quamvis nec hanc nec illam assequi possit naturaliter, sed tantummodo per supernaturalem opitulationem Dei. Sic ergo patet quo pacto & sensu secundum Scholasticorum etiam principia, amor Dei poterit vocari naturalis respectu voluntatis. Non quod illius vel consummationem in cælo vel initium in hac vita possit adipisci viribus naturalibus, sed quod homo, hoc ipso quo Deus est finis eius naturalis & naturaliter inclinatur ad appetendam perfectam felicitatem suam, ex consequenti naturaliter inclinatur ad appetendam illam actionem, in qua beatitu-

dum vel in Dei visionem per essentiam. Nam finis iste non coniungitur voluntati, seu homini qui ad illum inclinatur, nisi per actionem suam, vnde hoc ipso quo naturaliter inclinatur in Deum inclinatur etiam in illam actionem qua coniungitur Dei, siue sit illa visio ut Diuus Thomas docet, qui idcirco conformiter locis citatis tradit, hominem naturaliter appetere claram visionem Dei tanquam scilicet formalem beatitudinis scientiam, siue sit dilectio fruitioque Dei, ut Scotus & alij volunt. Quid si homo naturaliter appetit perfectam fruitionem Dei, quam sine dilectione esse impossibile est, necessario etiam

appetit naturaliter imperfectam fruitionem ac dilectionem Dei, quæ ad perfectam tendit naturaliter; quamvis nec hanc nec illam assequi possit naturaliter, sed tantummodo per supernaturalem opitulationem Dei. Sic ergo patet quo pacto & sensu secundum Scholasticorum etiam principia, amor Dei poterit vocari naturalis respectu voluntatis. Non quod illius vel consummationem in cælo vel initium in hac vita possit adipisci viribus naturalibus, sed quod homo, hoc ipso quo Deus est finis eius naturalis & naturaliter inclinatur ad appetendam perfectam felicitatem suam, ex consequenti naturaliter inclinatur ad appetendam illam actionem, in qua beatitu-

do illa sita est; quamuis ad illam suis viribus nullo modo pertingere possit, propter eminentiam finis istius vt & Scotus & D. Thomas explicant. Longè namque perfectioris naturæ indicium est & sublimioris beneficij argumentū, habere naturaliter finem tam altum vt eum nulla creatā potestate natura possit consequi, quā finem tam abiectum vt eum naturalibus suis & infirmis viribus facile assequatur.

Ex his igitur duobus capitibus facile intelligitur longè aliter dilectionem Dei esse creaturæ rationali naturalem, quam tantummodo quia ei consentanea est, vel quia ornat ac perficit eam. Est enim naturalis quia natura ipsa dicta arctissimeque obstrictam se naturaliter sentit, vt eum humillimè castissimèque diligat, & quia natura ipsa de hoc appetendum condita est, & naturaliter inclinatur, etsi neque quod dicat, neque quod appetit sibi ipsa dare possit. Inter illos autem duos modos naturalitatis maxima differentia est. Quod enim primo tantum modo naturale est non parit vitium in creatura si defuerit. Nemo enim vitiatam intelliget creaturam si ei deficit vel etiam habenti detrahatur vnio hypostatica, intelligentia simplex per modum Angelorum, potestas volandi & similes dotes liberaliter supra naturæ exigentiam attributæ, quamuis cum adessent, essent naturæ consentaneæ eamque ornarent ac perficerent. Sed cum deest amor Dei vitium in natura oritur grauissimum, imo omnium maximum, vniuersorum caput & fons. Deficere enim à Deo radix est omnis mali in creatura rationali, & hoc ipsum naturali lumine deprehendi potest, ei esse vitiosum, ex hoc ipso quo naturaliter cognosci potest imaginem Dei debere dilectionem supremam super omnia veritati, iustitiæ, æquitati, bonitati, rectitudini, hoc est creatori suo, quatenus est norma incommutabilis omnis iustitiæ & æquitatis & bonitatis, & rectitudinis; Nam sine dilectione istius incommutabilis veritatis, iustitiæ, æquitatis, bonitatis, vnoque verbo rectitudinis, quæ secundum solemnissimam Augustini doctrinam & sexcenties inculcatam, Deus noster est, nec vlllo pacto naturæ viribus, sed tantum gratia Dei diligi potest, impossibile est creaturam rationalem esse veracem, esse iustam, esse æquam, esse bonam, esse rectam. Quod esse grauissimum eius vitium & contra rationem naturalem, & contra naturalem voluntatis inclinationem naturæ lumine Christianis & gentilibus notum est. Vnde, quā, quomodo, nisi quia dilectione ista modis iam dictis creaturæ rationali respectu Creatoris ex naturalissimis istis attributis considerati, naturalis est, quamuis supernaturaliter per Spiritum S. in cordibus nostris diffundenda?

CAPVT XVI.

O S T E N D I T V R S E P T E M
indicijs doctrinam istam S. Augustini principijs esse consonam; longèque ab eis recedere qui Deum naturalibus viribus diligi posse arbitrantur.

QUÆ quidem omnia in Augustini principijs ac doctrinā satis perspicuā, fundata sunt. Nam hinc est primò quod patet docet ipsi naturæ rationali conuenire vt

A adhereat per amorem Deo; Non itaque esset vitium recedere à Deo, nisi natura cuius hoc vitium est, potius competeret esse cum Deo. Ecce naturæ creaturæ rationalis competit esse cum Deo, hoc est adherere per amorem Deo. Quid enim est naturæ competere quam hoc ei esse naturale? Quod ne me suspicari putet, & eo modo Augustinum intellexisse quo homini competere diceremus, quicquid ei communicatur, vt volare, inuisibilem fieri, in supposito eodem cum Spiritu S. iungi, &c. quæ sic ei communicantur, vt si non fiant, neque vitia sint hominis, neque contra naturam eius, euidenter ipse Augustinus exponit.

B Hinc est enim secundò quod non adherere Deo vitium hominis esse docet, nec vitium vllum esse posse nisi contra naturam sit, & naturæ aduersetur eamque destruat. Hinc natura quæ in tanta excellentia creata est vt licet ipsa sit mutabilis, inherendo tamen incommutabili bono, id est summo Deo, beatitudinem consequatur: nec expleat indigentiam suam nisi vtiq̃ue beata sit: eique explendæ non sufficiat nisi Deus: profectò non illi adherere vitium est. Omne autem vitium naturæ nocet ac per hoc contra naturam est. Et in libro tertio de libero arbitrio:

C Non vituperari possumus; quia in eo non manemus, scilicet diligendo, nisi quia magnum & summum & primum nostrum bonum est manere in illo. Et paulo post: quid quod etiam in ipsis rebus quæ vituperantur, nullius vituperantur nisi vitium: nullius autem vituperatur vitium nisi cuius natura laudatur. Aut enim secundum naturam est, quod vituperas, & non est vitium, tuque magis emendandus es, vt rectè vituperare noueris, quam illud quod non rectè vituperas: aut si vitium est, vt rectè vituperari possit etiam contra naturam sit necesse est. Omne quippe vitium eo ipso quo vitium est: contra naturam est. Si enim naturæ non nocet, nec vitium est: si autem quia nocet, ideo vitium est, ideo vitium est quia contra naturam est. Et libro de moribus Manichæorum: Quis enim ita est mente cæcus, qui non videat, id cuique generi malum esse, quod contra eius naturam est? Quod statim explicat, quod contra naturam quicquid est, vtiq̃ue naturæ aduersatur, & eam perimere nititur. Quam doctrinam sexcentis locis tradit, & in hoc primum creaturæ rationalis vitium collocat, quod non adhereat per amorem Deo. Ex quo sanè sequitur ita non adherere Deo esse vitium hominis vt sit naturæ contrarium, vt naturæ aduersetur, vt naturam perimat atque corrumpat. Quod nemo de corruptionibus illarum dotium dixerit, quæ tantummodo ita ornant ac perficiunt, vt recta ratio naturalis non iudicet, naturæ rationali competere, vt eas habeat, vel eis carere esse vitiosum. Tales quippe dotes naturæ consentaneæ sunt, non tamen ablatio dissentanea est: ornant quidem ac perficiunt, nullo tamen modo contra naturam vel naturæ contrarium est, eamque perimit quod subtrahantur.

E Hinc tertio vt magis intelligeremus quomodo vitium sit creaturæ rationalis, carere dilectione Dei sui, hoc ipsum per comparisonem oculorum & aurium exponere solet, quibus naturaliter vitium est cæcitas atque surditas. Si-
Cur inquit, cum vitium oculorum dicitur cæcitas id ostenditur, quod ad naturam oculorum pertinet visus: & cum vitium aurium dicitur surditas, ad earum naturam pertinere monstratur auditus, ita cum vitium creaturæ angelicæ dicitur quod non adheret Deo, hinc aperte declaratur eius naturæ vt Deo adhereat conuenire. Et in alio libro eiusdem operis; Nisi magnum & ipsa (natura angelica) licet non aequale

Sent. 139.
apud Pross.
ex lib. 11. de
Cinit. c. 17.

Lib. 11. de
Cinit. c. 12.

Lib. 3. c. 13.

Ibidem.

Cap. 22.

Lib. 11. de
Cinit. c. 12.

Lib. 12. c. 1.

conditori bonum esset, profecto desertio Dei tanquam luminis sui malum eius esse non posset. Nam sicut cæcitas oculi vitium est, & idem ipsum indicat ad lumen videndum oculum ipsum esse creatum: ac per hoc etiam ipso vitio suo excellentius ostendit cæteris membris, membrum capax luminis (non enim aliâ causâ esset vitium eius carere lumine) ita natura quæ fruebatur Deo, optimum se institutum docet ipso, vitio suo, quo ideo misera est quia non fruitur Deo. Cuiusmodi Augustini doctrina perspicue declarat adhærere Deo non sic esse aliquid naturæ superadditum, ut eius priuatio, sit oblatio perfectionis ornantis tantum, ut recentiores volunt, sed huiusmodi perfectionis, ut sit vitium creaturæ rationalis contra naturalem institutionem eius, quæ quamdiu creatura rationalis est, mutari nequit. Nam ista obligatio & necessitas adhærendi Deo in eius natura excellentissima, qua naturaliter est imago Dei, fundata est, sicut in natura oculi fundatum est, ut lumen videat. Hoc enim volunt Augustini verba quibus dicit naturam rationalem, in tanta excellentia creatam esse, ut ei nihil sufficiat nisi Deus. Nam ex illa excellentia quæ à natura auferri nequit, vitij rationem docet proficisci.

Hinc est quartò quod vitia ita contra naturam esse sentit atque docet, ut bono adhæſionis eam priuando ipsam naturam dehonestari atque turpari, ipsamque eius integritatem minui, ipsam salutem eius auferri, ipsam naturam paulatim minui dicat. Quæ profecto longè aliud volunt quàm perfectiones naturæ dumtaxat con-

Lib. de vera
Relig. c. 18.
& 19.

sentaneas & ornatius detrahi: Nulla res obtinet integritatē naturæ suæ, nisi in suo genere salua sit, &c.

Hinc iam cui oculi mentis patent, nec pernicioso studio vanæ victoriæ caligant atque turbantur, facile intelligit omnia quæ vitiantur & moriuntur bona esse, quanquam ipsum vitium & ipsa mors malum sit. Nisi enim salute aliquâ priuarentur non eis noceret vitium vel mors. Si ergo saluti aduersatur vitium,

Lib. 3. de lib.
arb. c. 14.

&c. Et in libris de libero arbitrio, quia vitium naturæ aduersatur, tantum additur malitiæ vitiorum, quantum naturarum integritati minuitur. Cum ergo vituperas vitium id profecto laudas cuius integritatem desideras, Cuius autem nisi naturæ integritatem? Quod ergo perfectioni naturæ deesse perspexeris id vocas vitium, satis tibi eam placere contestans, quam vituperatione imperfectionis eius velles esse perfectam. Et in libris de Ciuitate Dei: Cuius enim recte vituperatur vitium procul dubio natura laudatur. Nam recte vitij vituperatio est quod illo dehonestatur natura laudabilis. Et libro contra aduersa-

Lib. 12. de
Ciuit. c. 1.

Lib. 1. cont.
aduers. legis
& Prophet.
c. 5.

rium legis & Prophetarum primo: Ipsa quoque vitia testimonium perhibent bonitati naturarum. Quod enim malum est per vitium, profecto bonum est per naturam. Vitium quippe contra naturam est quia natura nocet, nec noceret nisi bonum eius minueret. Non est ergo malum nisi priuatio boni. Nempe boni quod est aliquid pertinens ad ipsam naturæ integritatem. Quod explicat per sequentia: Si nocent mala, bonum minuitur: & si amplius nocent, habent adhuc bonum quod minuunt, & si totum consumunt, nihil naturæ remanebit cui noceatur. Ac per hoc nec malum erit à quo noceatur, quando natura defuerit cuius bonum nocendo minuitur. Hæc & similia apertissimè declarant bonum quod per vitium minuitur ad ipsam naturæ integritatem pertinere & esse aliquid naturæ seu bonum eius naturale, iuxta id quod natura hominum & Angelorum loquens siue sponte siue suasionem alterius dilectionem & obedientiam Dei abruptum dicit: Sicut ista si non consentiat suadenti, bona permanebit, integritatem

Lib. contra
se mod. c. 18.

A natura suæ custodiens: sic illa si non suadeat emendatior: Et iterum inferius alijs verbis idem agens: Verum in his rationalis creatura cum Creatori, hoc est factori & institutori suo Deo, dilectionis obedientia coheret, naturam suam in illius aternitate, veritate, charitate custodit. Ecce eatenus bona permanet quatenus naturam suam, hoc est, ut ait ipsam naturæ suæ integritatem in diuinæ aternitatis dilectione custodit. In illius enim se dilectione, seu peruersa declinatione stabilem seruat, ad quem naturaliter ut connaturalem suum finem inclinatur, & cui dilectionem diuinitus dandam naturaliter debet. In hoc enim ipso, peccat amat, & peccando sit mala, & consequenter eius natura corrumpitur, integritas naturæ violatur si consensionem dilectionis quam superiori Deo debet inferiori corpori adiungat, vel seipsam amplius diligat.

Cap. 19.

Cap. 16. &
17.

B Hanc ergo integritatis naturæ violationem quæ sit vitio ut clarius adhuc & omnium præcedentium sensum liquidissimè perciperemus.

Quintò docet, vitia sic, esse contra naturam ut corrumpant eius naturalem statum, ac naturalia eius bona tollant. Ut enim rem funditus aperiret. Manichæis, post longam naturalium bonorum enumerationem, quæ per vitia tolluntur, & naturali rationi tam in animo quam in corpore repugnant, rem generali sententiâ concludens: Videre, inquit, iam facile est nihil nocere corruptionem, nisi quod labefacit naturalem fundamentum, & ideo eam non esse naturam, sed contra naturam. Labefactatio status naturalis profecto

Contr. Epist.
fundamentum
cap. 35.

C nulla est, si id dumtaxat tollitur quod naturam ornat ac perficit, ac nihil id eius naturam pertinet. Quis enim nisi absurdissimus dixerit statum hominis naturalem labefactari, si ei alæ super naturam additæ, si modus intelligendi angelicus, si vnio hypostatica detrahantur? Et in Enchiridio ad Laurentium: Quid est autem aliud quod malum dicitur nisi priuatio boni? Enchirid.

Cap. 11. En-
chirid.

Nam sicut corporibus animalium nihil est aliud morbis & vulneribus affici, quàm sanitate priuari: ita etiam & animorum quæcunque sunt vitia naturalium sunt priuationes bonorum. Nihil apertius. Ridiculum est enim quod quidam per naturalia bona, ipsa subjecta accipienda putauerunt, quæ priuantur bonis; non ipsas formas quibus priuantur. Nam ante sese declarauerat, cum sanitate animalis velut bonum naturale quo priuatur adduxerat. Sed multò luculentius discursum suum contexendo declarat, omnia bona quibus natura priuatur ita esse naturalia, ut sint aliquid naturæ & ipsorum corruptione ipsa natura magis magisque corrumpatur, donec tota denique euanescat. Quod impossibile est, nisi ipsa bona quibus natura priuatur, sint ei naturalia; non solum à natiuitate data vel naturæ consentanea vel quoquo modo perfectiua, sed ad naturam ipsam aliquâ ratione pertinentia, ita ut vitium eius & corruptio, status eius naturalis possit esse priuatio, naturæ videlicet quam destruit dissentanea. Sic enim hoc agit. Bonum minui malum est, quamuis quantumcunque minuitur, remaneat aliquid necesse est, si adhuc natura est, unde natura sit. Neque enim si qualiscunque aut quantacunque natura est, consumi bonum quod natura est, nisi & ipsa consumatur, potest. Et iterum: Quamdiu itaque natura corrumpitur, inest ei bonum quo priuetur, ac per hoc si natura aliquid remanebit quod iam corrumpi nequeat, &c. Et rursum: At si corrumpi non desinet nec bonum utique habere desinet, quo eam possit priuare corruptio. Quam pænitus si totamque consumpserit, ideo nullum bonum inerit, quia natura nulla erit. Et paulò post. Quo-

Ibid. c. 12.

circa bonum consumere non potest corruptio nisi consumendo naturam. Omnis ergo natura bonum est magnum si corrumpi non potest, paruum si potest. Ex quibus liquet quantum arbitror euidenter ipsas formas naturalia vocari bona, quarum ablatione natura corrumpatur: imo in omni corruptione naturam ipsam semper magis magisque minui donec tota dispareat. Quod impossibile est nisi, ut Augustinus supra dixit, integritas ipsius naturæ minuatur naturalia eius bona destruantur, naturalis status labefactetur.

Hinc sextò non dubitat Augustinus, bonitatem illam quæ per vitia labefactatur atque minuitur nuncupare naturalem: Non enim diuinorum donorum capax esset, nisi bona esset, humana substantia. Cui vitia quoque ipsa bonitatis perhibent testimonium naturalis. Vbi in primis & maximè & imo tantummodo agitur de amore Dei tanquam ultimi finis, sine quo nulla pudicitia, imò nulla omnino virtutis actio potest esse bona. Ut autem constaret quo sensu diceret bonitatem illam quæ priuat vitium esse naturalem, rationem subiicit: Quid enim aliud in vitio rectè displicet, nisi quia detrahit vel minuit quod in natura placet? Ipsa scilicet bonitas quæ detrahitur. Quod in libris de lib. arb.

ut probaret vitium esse contra naturam, quæ laudatur iisdem pœnè verbis dixerat: Non enim tibi rectè in vitio displicet nisi vitiat quod in natura placet. His autem verbis non hoc vult, ideo vitium esse contra naturam quia detrahit aliquid quod naturæ inhærens placet quodquo modo, sed quia destruit aliquid naturale, seu aliquid ad ipsam naturam integritatem pertinens, ratio cuius natura tanquam integra placebat, quo ablato velut manca, imperfecta, vitiata corruptaque displicet, eo videlicet modo quo natura humana displicet cum ei visus aut sanitas tanquam ad naturæ humanæ integritatem pertinens tollitur; non autem displicet si ei alia quæ nihil ad naturam eius pertinet adimantur. Hunc sensum ipse planissimè nobis ingerit dum explicans modum quo minuit vitium, id quod in natura placet, adiicit explanationis causa id quod supra diximus; Tantum

additur malitiæ vitiorum quantum naturarum integritati minuitur. Et iterum: Cum ergo vituperas vitium id profectò laudas cuius integritatem desideras: quia scilicet naturam naturali integritate bonitateque quæ adesse debebat mancarn cernis. Quod citra ambages alibi explicat dicendo cœcitatem velut vitium oculorum ostendere, quod ad naturam oculorum pertinet visus. Et similiter quod creatura rationalis, non adhæret Deo, hinc apertissimè declaratur, inquit, eius naturæ ut Deo adhæreat conuenire.

Hinc denique septimò ut omnis tergiuersatio tolleretur clarissimè tradit, vitium quo creatura rationalis, creatore suo frui non vult, hoc est quo non vult ei adhærere diligendo, ita tolle naturæ integritatem ut natura per hoc, ab ipsa per quam facta est arte discedat, ita videlicet ut naturæ defuit aliquid quod in ipsa arte, iuxta quam creatura cõdita est, naturaliter cernimus adesse debuisset. In tantum vitiosa sunt naturæ, in quantum ab eius à quo facta sunt arte discedunt. Et in tantum rectè vituperantur in quantum earum vituperator artem qua facta sunt viderit, ut hoc in eis vituperet, quod ibi non videt, hoc est ut adiicit, quod non ita est sicut esse debuit. Hæc autem ars iuxta Augustini doctrinam vñtatam copiosissimè in illo, & præcedentibus duobus libris traditam, est incommutabilis Dei sapientia, seu incommutabilis veritas, in qua naturaliter cernimus creaturam ra-

tionalem hoc debere summo creatori suo, ut ei dilectione casti amoris adhæreat. Iuxta quam incommutabilem veritatem velut artem qua condita est natura rationalis eam vituperamus, dum illo amore destituitur. Hoc enim vituperamus, quod in illa arte quam cernimus, non videmus. Quisquis enim aliquid rectè reprehendit cernit regulam iustitiæ, cui comparans quod videt prauum & cernens non conuenire rectitudini regulæ reprehendit tanquam artifex, ut idem sanctus Doctor ait.

Quæ tam operosè prolixèque deducenda iudicauimus, ut Primò plenissimè constaret lectori mens Augustini, vtrum amor Dei sit creaturæ naturalis. Mature namque suis momentis doctrina eius ex diuersorum librorum atque temporum consonantibus testimonijs ponderata non a iud clamat, quam id, ut minimum quod nos superius asseruimus: Amorem scilicet Dei creatoris, creaturæ rationali esse naturalem; non isto sensu quasi viribus naturalibus obtineri possit vel pars esset vel ut proprietas vel actio naturalis ex naturæ facultatibus fluere, quod longè ab Augustino est, nec etiam quia dumtaxat à natiuitate creaturæ datus est, vel naturæ consentaneus, ornatius ac perfectius; sed quia natura rationalis in ipsa arte qua facta est, in incommutabili veritate cernit, naturæ suæ ut Deo adhæreat conuenire: naturæ suæ, competere esse cum Deo. Hoc est amorem istum naturalissimam, arctissimam, seuerissimamque obligatione sibi esse præscriptum, utpote quo diligere & colere debet Deum, finem vltimum suum naturalem, supernaturaliter licet acquirendum: in quem clarè videndum, fruendum, ac diligendum, etiam naturaliter inclinatur, quamuis ut sanctus Thomas loquitur, non possit naturaliter illum consequi, sed solum per gratiam propter eminentiam finis illius. Hinc enim oritur quod si non adhæreat vitium sit creaturæ rationalis vituperatione dignissimum tanquam quo iuxta sensum illum naturæ, rationalis integritas minuitur, status naturalis labefactetur, bonitas naturalis corrumpatur.

Secundò ut constaret quam procul ab ista sancti Doctoris mente doctrinaque discedant qui duplicem amorem Dei castum statuunt, naturalem vnum, alterum supernaturalem. Quicquid enim ex Augustino protulimus, totum de illo solo amore & adhesionem Dei intelligitur, quam Deus ipse diffundit in cordibus nostris per Spiritum sanctum suum. Cui Augustinus propter illam connaturalitatem, quam explicauimus, tribuit quicquid ipsi amori tribuunt naturalis. Nec alius vllus amor Dei castus, in Augustini scriptis inuenitur, quam ille cuius auctor est ipse Deus. Quisquis alium castum Dei amorem inducit, sciat se doctrinam Augustino & omnibus veteribus gratiæ defensoribus inimicam traditurum. Apud quos nihil insolentius, absurdus, quam creaturam amore casto (hoc est quo non aliud quippiam, sed Deus propter Deum diligitur) diligere posse Deum sine inspiratione & gratia ejusdem Dei. Quicquid præter amorem istum diuinitus datum, profert humani ingenij quantacunque subtilitas & eruditio, humanæ Philosophiæ fœtus est. Quam ducem si in rebus tanti momenti iuuat sequi, nihil miremur si cum Pelagianis amorem illum naturalem, sicut & puram naturam toto conatu in Ecclesiam introducere conantibus, naufragij discrimen subeamus.

In Psal. 81.

Aug. sup.

S. Thom. supra.

Lib. 4. cont.
lib. 1. c. 3.Lib. 3. de
lib. arb. c. 13.

Ibid. c. 14.

Lib. 12. de
ciuit. c. 1.Lib. 3. de
lib. arb. c. 13.

cap. 15.

CAPVT XVII.

*SECUNDA DIFFICULTAS,
an amor ille gratiæ sit debitus creaturæ ra-
tionali innocenti, & quomodo. Aliqua de
debito gratiæ sufficientis iuxta Recen-
tiores.*

SED hinc iam secunda difficultas nascitur
vtrum amor iste quo creatura adhæret
Deo tanquam naturali fini suo, creaturæ
rationali debeatur, an gratuita gratiæ donum
sit. Si enim debetur quomodo ex gratia est? Si ex
gratia est vtique non debetur, alioquin gratia non
est gratia.

Quid in hac difficultate dicendum sit iuxta
Augustini principia jam vtcunque quasi per ri-
mam subluere cœpit. Nec enim alio tendunt il-
la argumenta cuncta, quibus creaturam rationa-
lem à Deo sine amore gratuito veritatis & iusti-
tiæ institui non posse comprobauimus. Hæc enim
duo in eius doctrina videntur esse certa, primum,
Deum creatorem creaturæ rationali in quocun-
que tandem fingatur statu, esse super omnia crea-
ta diligendum. Nam sine illius dilectione, neque
verax, nec iusta, nec bona, nec recta voluntas
eius esse potest, vt abundè declaratum fuit. *Quis
enim dubitet dicere, inquit, voluntatem nullo modo
iustitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam
pessimam voluntatem?* Hoc enim debere creatu-
ram istam creatori suo non ex gratiæ statu, sed ex
ipsa diuinæ imaginis institutione quæ salua na-
tura eius tolli nequit proficiscitur: nec nobis ex
reuelatione debitum illud esse naturalissimum,
sed ex arte qua facta est, innotescit, ex qua velut
vitium reprehendimus cùm Deum deserendo ab
illa arte discedit. Quæ omnia jam superius de-
clarata sunt. Secundum est, hanc dilectionem
quântumuis creaturæ rationali consentaneam, di-
uinæ gratiæ beneficio supernaturaliter esse con-
ferendam. Quod principium tam est cartum
Augustino, quam quod certissimum. Hæc igitur
duo fundamenta in huius difficultatis discussio-
ne atque solutione salua esse debent, si iuxta san-
ctissimi Doctoris doctrinam, hic philosophari &
veritatem assequi cupimus. Alioquin enim cum
vniuersa principiorum eius mole luctandum est.

Quapropter saluo meliori iudicio eorum qui
accuratius quam ego Augustini principia pro-
fundiusque penetrarunt, alterutrum hîc mihi di-
cendum videtur, aut creaturam rationalem non
posse à Deo ante omne peccatum tam alienum
quam proprium sine casto amore produci: aut
certè si potest, eam absolutam fore ab illo debito
diligendi. Certissima enim illa Augustini regula
est, *Nemo debet quod non accepit.* Et illa explica-
tior; *Ex eo quod non accepit nullus reus est: ex eo ve-
ro quod non facit, quod debet, iuste reus est. Debet
autem si accepit & voluntatem liberam, & sufficien-
tissimam facultatem.* Et illa liquidissima. *Si hoc
adiutorium, permanendi in dilectione Dei, vel
Angelo vel homini, cùm primum facti sunt, defuisset,
quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino ad-
iutorio posset manere si vellet, non vtique sua culpa ce-
cidissent. Adiutorium quippe defuisset sine quo mane-
re non possent.* Et illa absoluta breuissimaque: *Pec-
cati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere
non potuit, summè iniquitatis & insanie est. Quæ*

A citra omnem ambiguitatem probant creaturam
rationalem hoc ipso quo sine culpa sua non acce-
perit sufficientissimam facultatem adhærendi
Deo, si non adhæserit sed ab eo ceciderit culpa
carituram, ipsumque casum eius ita creatori esse
imputandum, vt non foret culpa cadentis creatu-
ræ sed instituentis Dei: vtpote quæ sine culpa
creaturæ præcedente negaret illam gratiam, sine
qua in illo ordine naturali sub Deo manere non
posset, sed ab illo necessario excideret. Nam quo-
modo non creatori deputandum est quicquid in eius
creatura fieri necesse est? Sed ex tali creationis
eius modo tanta moles absurditatum sequitur,
vt eis arcendis aut dissipandis, alienum auxilium
mihi necessarium fore sentiam: Fateor enim me
succumbere. Quis enim facile intelligat illum
institutionis modum, quo creatura rationalis,
hoc est imago Dei non debeat eum diligere ad
cuius institutionem facta est? Non debeat inten-
tione bonâ se suaque referre in vltimum & natu-
ralem finem suum? Non debeat eum vero cultu
colere? Non debeat in actionibus suis veritatem,
æquitatem, iustitiam, rectitudinem spectare at-
que diligere? Nullum autem istorum sine Dei di-
lectione fieri potest, nec dilectio ista in cordibus
diligentium sine sancti Spiritus inspiratione
diffundi. Quis capiat quod creatura rationalis
in creaturis finem suum vltimum collocare pos-
sit, illis amandis inardescere, in illis affectu re-
quiescere? Et per omnium pœnè creaturarum cu-
piditates à Deo suo alienatâ volutari? Quo enim
se se verterit, quæ in creatorem non potest surge-
re? In aliquo enim necesse est affectus eius re-
quiescat. In his autem quæ diximus prout natu-
ra nunc est, omnis peccati ratio sita est, nec alia
imaginis Dei natura esset, si sine creatoris amo-
re vel amandi potestate instituta fingeretur. Ite-
rum dico soluendis istis trabalibus difficultati-
bus iuxta sancti Doctoris nota & certa principia,
fateor me succumbere: & in hac densa silua du-
cem mihi quempiam præire quam discipulum se-
qui malim.

Itaque relictâ istâ viâ primam tanquam Au-
gustini principiis omninò consentaneam tutio-
remque capiamus. Iuxta quam dicendum erit
non posse creaturam rationalem nullâ omninò
iniquitate præeunte sine casto amore Dei condi,
aut certè sine sufficientissima, vt Augustinus lo-
quitur, facultate, qua possit castè inhæreere crea-
tori suo. Cùm enim alterutrum omninò necessa-
rium sit vt vel Deus negando creaturæ sui dili-
gendi facultatem, tot perturbationum, absurdi-
tatumque pietati repugnantium quas recensui-
mus, in creatura sua causa censeatur, vel id ei
tribuat, quo possit eas fugere, quid superest, nisi
vt ei, si non amorem castè inhærendi sibi, certè
sufficientem gratiæ suæ facultatem qua ei possit
inhæreere si velit, & creaturæ cupiditates fugere,
largiatur? Quod antequam ex Augustino, cuius
hîc terimus vestigia, assertum eam, nemo mire-
tur Scholasticorum tanquam audacius dictum,
quasi gratiam diuinæ dilectionis, ipsa largiendæ
gratiæ necessitate deprimamus. Illi ipsi quippe
qui gratuita gratiæ trutinatores accuratissimi
videri volunt, multò longius contra expressam
Augustini doctrinam claramque veritatem si cui
tantum non desint oculi ad cernendum, in hoc
ipso genere progressi sunt. Nam eorum doctrina
satis peruagata est, etiam in statu naturæ lapsæ,
post grauissimum illud peccatum quo natura
damnata est, gratiam Dei sufficientem creaturæ
rationali esse adhuc debitam nec ei posse quam-
diu sit

*Lib. 1. de
pecc. merit.
c. 18.*

*Lib. 3. de lib.
arb. c. 15.
Ibid. c. 16.*

*Lib. de corr.
& grat. c. 11.*

*Lib. de duab.
animab. c. 12.*

*Loco citato
de lib. arb.*

diu sit liberâ voluntate, denegari. Alioquin impossibilia iubere Deum, nulla fore peccata, nos peccaturos in eo quod vitare non possumus. Hinc

Lessius de prædest. & sine auxilio diuino impossibile est seruare. Offert ergo reprob. Ang. Deus hoc auxilium. Alioquin sequeretur & Deum iubere impossibilia & nos peccare in eo quod vitare non possumus: vel certè violando diuina præcepta nos non peccare quæ omnia sanæ doctrinæ repugnant. Et Bellarminus in eandem sententiam: *Restat ut omnes homines semper habeant auxilium necessarium ad non peccandum, aut certè non possint non peccare, ac per hoc peccando non peccent. Quod paulò post etiam extendit ad auxilium conuersioni necessarium,*

Cap. 8. quando non possunt sine conuersione vitare peccatum. Et Franciscus Suarez in quodam opusculo docet, quod si gratia excitans & adiuuans sufficienter deesset homini vocato ad credendum aut pœnitendum, Ille homo meritò posset alteri (id est Deo) tribuere quod vocatus cum esset ipse non venerit; ei inquam posset tribuere qui negauit manus aliquod auxilium necessarium ad veniendum: & nullam viam vel modum obtinendi tale auxilium in eius arbitrio seu voluntate collocauit. Et in lib. de prædestinatione:

Gratia sufficiens licet non sit debita natura secundum se spectata & multò minus ut affecta originali culpa; est nihilominus aliquo modo debita natura ordinata ad finem supernaturalem cum debito illum procurandi. Et Gabriel Vasquez multò luculentius & animosius: Existimo non sensisse Augustinum ob so-

lam culpam primi parentis, nos priuatos fuisse sufficientem etiâ auxilio per singulas occasiones peccati; quia si tali auxilio ita priuati essemus necessario in singulis succumberemus; sicut primus parens si ei adiutorium sufficiens defuisset, & ita peccatum ad culpam non imputaretur. Et paulò post in eadem disputatione: Quod si ad vincendam tentationem est aliquis gradus minimus sufficientis auxilij illud sanè non perdidimus in primo parente. Et iterum: Quarto, existimo posteros Adæ penitus non perdidisse in eo omne auxilium sufficiens, quod est ad singulas occasiones peccati aut etiam ad aliquam (hoc est, ad seruandum quodlibet præceptum sine peccato) neque perdere potuisse. Et statim se monstrasse dicit, Non posse nobis à Deo negari auxilium sufficiens ad non consentiendum peccato & tentationi, eo quod nulla si occasio peccati quod libere committimus in hac vitâ quæ nõ relinquat nobis integram libertatem, &c. Quemadmodum igitur libertas nostra nulla occasione impediri potuit non perturbato iudicio rationis, ita etiam non potuit sine auxilio sufficiente ad libertatem relinqui, ac proinde nec aliud penitus perdere in primo parente. Et in alio loco dicit auxilium sufficiens ad singulas peccati occasiones, hoc est ad seruanda præcepta, non fuisse negari potuisse, sed tantum ad opera bona quæ non sunt in præcepto. Causam verò tantæ indigentiae, & necessitatis gratiam tribuendi, ex creaturæ rationalis perfectione, & necessitate diuinæ gubernationis petit. Hæc, inquit, indigentia gratiæ in creaturâ rationali prouenit ex magna ipsius dignitate, quia gratiæ & beneficij capax, & ex immensitate & infinitate diuinæ prouidentiae à quo necessario gubernari debet. Hæc & similia passim pœnè omnes Recentiores confidenter docent, quibus gratiam sufficientem ad præcepta seruanda etiam fidei & pœnitentiæ necessariam negari non posse; etiam post lapsum primi parentis, imò post quælibet peccata profitentur: vel certè eos qui peccare videntur, nullius fore culpæ reos. Quod si illis hoc licet, sola ratione fallaci scilicet ducetradere contra expressam doctrinam antiquorum gratiæ defensorum, quam se agnoscere non dissi-

Tom. 2.

Opus. breui reiol. n. 39.

Cap. 8.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

Opus. breui reiol. n. 39.

mulant; liceat sanè sancto Augustino irreprehensibili diuinæ gratiæ patrono, creaturæ rationali cum primæua sua innocentia ex creatoris manibus prodeunti, similem gratiam, ex non dissimili causa quodammodo debitam affigere, ne alioquin præcepti non solum diuinæ dilectionis violatio, sed etiam omnium cæterorum quæ æterna Dei lege sanciantur, sanè Dei dilectione impleri nequeunt, in creatorem ipsum reuoluantur; vel certè alioquin creaturæ fas sit, neglectis legibus æternis sui creatoris; quidlibet aduersus eas inculpate impunèque perpetrare.

CAPVT XVIII.

B GRATIAM DILECTIONIS

Dei non posse sine culpa subtrahi creaturæ rationali innocenti, & aliquo modo debitam esse quinque argumentis alijs ex Augustino probatur.

PORRO reuerà istud sensisse Augustinum, quod amor ille vel amandi potestas creaturæ rationali inculpata citra culpam subtrahi nequeat, multis haud dubijs indicijs præter ea quæ jam hætenus tot testimoniorum & argumentorum corroboratione ex Augustino dicta sunt, ostendi potest. Ex quibus etiam quam maximè constabit, illud ipsum quod supra tot argumentis probauimus, sine amore supernaturali Dei non posse creaturam rationalem innocentem condi.

Primò quia apertè docet, contra Pelagianos, non posse paruulis, si sine peccato in illa naturæ puritate, quam prædicabant, ex opinione Pelagiana nascerentur, negari sine iniustitia adoptionem filiorum Dei. Nemo autem adoptatur nisi per dilectionem Dei, utpote quæ sola discernat inter filios Dei & filios diaboli. Itaque contra Iulianum, qui dixerat iustitiam suam cuique sine fraude, sine gratia restituere; Dic, inquit quia iustitia ille paruulus adoptatur in baptismo, ille sine hac imp. n. 34. adoptione moriatur. Cur non sit ambobus honor ille f. 29. communis, aut ab isto honore alienatio, cum sit ambobus seu bona seu mala causa communis? Non dicit, quia nec Dei gratiam nec Dei iustitiam homo magis Pelagianus quam Christianus sapit. Hoc est, non potest hoc Pelagianus dicere, quia non intelligit hoc esse contra iustitiam si eis bona causa communis est: esse gratiam, si mala. Quod multò euidentius alijs locis explicatur: Dic si potes, qui scilicet utrūq; peccato carere sentis, cur ambos adoptare noluerit, qui certè ambos ad imaginem suam condidit. An ita iustus est ut non sit omnipotens? Si voluit & non potuit ubi certè nullus eorum noluit ne impedimentum potestatis diuinæ referatur ad meritum voluntatis humanæ, sic certè nulli eorū dicere potest Deus volui & nolui? Et iterum: Si non condemnat Deus nisi spretus, id est, nisi peccati alicuius iniquitate contemptus & irritatus, dic utrū spernat suam imaginem nisi spretus. Quod si non audes, dic vnde spernat eos, quos paruulos non adoptat, in quibus etiam spretum non inuenies nisi eos inuenias in Adam. Quali diceret impossibile est ut paruuli non adoptentur à Deo, si ut asseritis nullo eorum peccato Deus spretus fuerit. Et clarissimè satiatissimeq; in alio loco qui vnus instar & explicatio omnium esse potest: Cur ergo cætera multis negat Deus paruulis, qui sine hac gratia in illa ætate moriuntur? Cur inquam non eis datur illuminatio spiritalis adoptio filiorum Dei, municipatus Hierusalem cælestis,

Dd

sanctificatio atque in Christi membris translatio & possessio regni cœlorum? Hæcine tot munera tam necessaria tot imaginibus suis nullum secundum vos peccatum habentibus negaret Deus penes quem summa potestas est cum hoc beneficium non à se prohibeat voluntas contraria paruulorum? Tu certe ut hanc à vobis amolireris inuidiam quæ dicimini baptismi gratiam paruulis denegare, dixisti quod eam gratiam qui aliquibus negandam putat, omnium bonorum execrationem mereatur. Non igitur eam Dei Omnipotentis æquitas negat innumerabilibus paruulis qui sine hac sub eius omnipotentia moriuntur, si mali nihil in eius occulto iudicio mererentur. In hisce testimonijs clarissimè lucet quantà sollicitudine vias omnes obstruat, quibus aduersarius elabi posset, quod minus iniustum, iniquum, impossibile fateretur, ut paruulis negaretur adoptio & sanctificatio, si sine peccato ex Pelagianorum opinione nascerentur. Neque verò hic dici potest, hoc verum esse supposito præsentis statu, in quo natura humana ad statum supernaturalem eleuata fuit, & in Adamo tota sanctificanda nisi ille peccasset: Hoc, inquam, dici nullo pacto potest, quia ridiculum in modum id supponeret, quod probandum erat, hoc est, principium non semel sed perpetuo cum Pelagianis argumentando peteret. Illorum enim capitale dogma, & vnicum quod vniuersam hæresim complecteretur, fuit, fictitium esse statum illum supernaturalem eleuationis: sed hominem etiam primum omnesque posteros eius in pura natura nasci sentiebant, cum naturali, ut ipsi loquebantur, innocentia; cum simplicitate naturali; naturaliter bonos; capaces vtriusque rei, non plenos; ut sine virtute ita & sine vitio; ante actionem quippe propriæ voluntatis, id solum in homine esset quod Deus condidit; denique cum laudabili puritate naturæ, sicut hæc aliaque plura in hunc sensum de ipsorum heresi suis locis demonstrauimus. Quod ita verum est, ut nec ipsi Scholastici diffiteantur nec diffiteri possint Pelagianos mordicus puræ naturæ statum astruxisse. Quomodo ergò nisi insulsiſſimè absurdiſſimèque supponere posset Augustinus, hominem in statu supernaturali esse conditum, ideoque non posse paruulis sine peccato nascentibus adoptionis gratiam sine iniustitia denegari: quin potius è contrario per hoc ipsum quod iniustum, & iniquum, & impossibile est, destruat illum statum naturalis puritatis atque innocentia; inuictèq; concludat, statum illum velut commentitium, diuinæq; iustitiæ inimicum, per illam denegationem sanctificationis & adoptionis, quæ creaturæ rationali sine peccato negari nequeat funditus euanescere. Quod & ipse Aug. nonnunquā expressè indicat. Nam cum similem omnino iniustitiam inuri ex eo dixisset, quod paruulum sine peccato iuxta Pelagianos nascentē à populo suo, id est sanctorum consortio separaret. Huius, inquit, tam horribilis pœna insitit si queratur, nonne istorum omnis de libera arbitrio & laudabili sanitate (scilicet sine peccati ægretudine) & puritate naturæ, quantumlibet arguta sit argumentatio, percussa & confracta dissiliet? Ecce tota Pelagiana machina de puritate naturæ confracta dissilit, iuxta sententiam sancti Augustini, ex hoc ipso solo quod anima paruuli, cum nihil propria voluntate commiserit de suo populo peritura dicatur, hoc est, ut alibi sæpè dicit, à populo Dei à parentibus & propinquis fidelibus, separata. Quod non alia ex causa paruulis irogatur, nisi quod eis adoptionis gratia, qua in populum Dei coaptamur denegata sit. Apertissimè proinde sentit ac docet non posse paruulis in naturæ puritate

Lib. 3. de hæ.
resi Pelag.

Lib. de pecc.
orig. c. 30.

Lib. 2. oper.
imper. f. 325

nascentibus adoptionis & sanctificationis, & illuminationis cœlestis gratiam subtrahi.

Secundò, quia contra eosdem Pelagianos, naturæ puritatem sine vlla eius ad statum supernaturalem eleuatione, vel ad statum peccati depressionis prædicantes, constanter docet non posse paruulo negari baptismi Sacramentum, quo in Christi membra transfertur. Quod argumentum intolerabili laborat absurditate; si homini in pura natura, sine supernaturali eleuatione & sine contra naturali depressione condito gratia diuinæ charitatis qua in filium Dei transferatur, possit auferri. Audite ipsum in libris ad Bonifacium: Sed in illo, qui baptizatus est, gratiam Dei vos confiteri cogimus & meritum eius nullum præcessisse conuincimus. Deo illo autem sine baptismo mortuo, cur ei defuerit sacramentum quod & vos fatemini omnibus ætatibus necessarium: & quid isto modo in eo fuerit vindicatum vos videritis, qui non vultis esse origine delictum. Et multo exsertius paulò post: Redit ad vos frater ille geminus baptizati non baptizatus & tacitus querit à vobis, unde fuerit à fraterna felicitate discretus, cur illa infelicitate punitus, ut illo in Dei filium adoptato, ipse non acciperet omnibus ætatibus necessarium, sicut fatemini sacramentum, si quemadmodum nulla est fortuna vel fatum vel apud Deum acceptio personarum, ita nullum est gratiæ sine meritis donum, nullum originale peccatum? Huic prorsus infanti linguam vestram vocemque submittitis, huic non loquenti quid loquamini non habetis. Inanem profectò & ridiculum triumphum canit Augustinus aduersus hominem puræ naturæ architectum, si Sacramentum adoptionis ei sine peccato in pura natura nascenti negari potest: Promptè enim respondebit, sicut & quotidiè Scholastici in hac aut simili difficultate respondent, nullum quidem esse in illo statu nascentibus originale peccatum; veruntamen illud Sacramentum ad supernaturalis gratiæ pertinere statum (quod etiā expressis verbis Pelagiani fatebantur) & idcirco tanquam gratiam gratuitam sine injuria dati vel non dari à Deo cuiusvis visum fuerit. Hæc tam expedita solutio, tam facilis, tam obuia, tam vera, totum calorem Aug. temperat, & omnes succidit neruos argumēti eius, si verum est gratiæ adoptionis aut amoris Dei homini negari posse sine peccato in naturæ puritate nascenti.

Tertiò luculentius Augustini & eorum quæ dicta sunt sensus ex eo patet, quod consequenter sapius docet paruulos frustra baptizari, frustra fieri Christianos si vera est Pelagiana sententia, quod in naturæ puritate sine peccati vllius labe nascerentur. Hoc ipso enim sentit esse iustos, viuos & sanos, nullius sanctificationis indigos. Quid necessarium ergò habuit infans Christo si non agrotat? Si sanus est, quare per eos qui enim diligunt medicum querit? Si quando portantur infantes dicuntur omnino nullum propaginis habere peccatum, & veniunt ad Christum: quare non eis dicitur in Ecclesia, qui eos portant ad Ecclesiam, Auferte hinc innocentēs istos non est opus sanis medicus, sed malè habentibus: Non venit Christus vocare iustos, sed peccatores. Quod apertius adhuc alibi dicit: Ut quid cum eis ad baptismum viuificatoris & saluatoris simulatione damnabili curritis, quos viuos sanosque laudando, viuificari sanarique non vultis? Ecce hoc ipso paruulos viuos & sanos nulla supernaturalis viuificationis & sanitatis indigos esse concludit, quo in puritate & innocentia naturali sine peccati noxa conderentur. Cum tamen satis conscius esset, ut ipsemet sæpè dixerat, Pelagianos velle vñctionem gratiæ à Christo velut vñcto in baptismo

Lib. 2. ad
Bonif. c. 7.

Ibid. in fine.

Serm. 10. de
verb. apost.
c. 2.

Lib. 2. oper.
imper. f. 325

ptissimo à paruulis trahi. Et in libris de peccatorum meritis & remissione: *Id agit illa disputatio* (Pelagianorum puritatem à peccato velut in pura natura paruulis asserentium) *contra cuius nouitatem antiqua veritate nitendum est, vt infantes omnino superfluo baptizari videantur. Sed aperte hoc non dicitur, ne tam firmata salubriter Ecclesie consuetudo violatores suos ferre non posset. Quomodo id agit ista disputatio, vt paruulis naturæ puritate innocentibus, superfluum sit baptismus, vt Christus eis non sit necessarius, vt auferendi sint ex Ecclesia, cum non ignoraret Pelagianos dice-*

Lib. de pecc. re Innoationis & adoptionis gratiam, & regnum cælorum non nisi baptizatis posse conferri: quod quia vires naturæ non habent, conferri necesse est, per gratiæ largitatem? An superfluum dici debet quod tanta dona multoque plura quæ cumulabant sua prædicatione, conferuntur? Sed idem hoc dicit Augustinus quia hoc ipso quo eos innocentia nasci naturaque puritate fatebantur, cogeantur fateri adoptionis diuinæ gratiam eis abesse non posse. Innocentia enim talis ac puritas à peccato nullo alio modo potest cõferri naturæ rationali, nisi per veram & supernaturalem gratiā Dei. Nā ille ipse est vnus ex formalibus effectibus eius qui sine tali sanctificationis gratia adesse non potest.

Hinc quartò tam perspicuum & certum & peremptorium hoc argumentum sentit esse sanctus August. vt frequenter doceat quicquid tandem Pelagiani fingerent per baptismum supra puram paruulorum naturam adijci, illos ipsos tamen hanc videre & in conscientia sentire veritatem; quod videlicet baptismi necessitatem & utilitatem prorsus tollerent. Quod profectò impossibile est si puritas à peccato & innocentia illa naturalis possit inesse naturæ rationali sine gratia adoptionis atque sanctificationis quam baptismus hominibus jam in pura natura conditis iuxta Pelagianorū opinionem asserere dicebatur.

Testimonia huiusce rei plurima in promptu posita sunt. Sic enim loquitur in libris operis imperfecti contra Iulianum: *Dic aperte, mortui paruuli non sunt qui peccatum nullum habent morte pro se Christi in qua baptizentur non opus habent. Iam dic euidenter quod latenter sentis, quoniam satis prodixi tuā disputatione quod sentis; dic, inquam, paruulos frustra fieri Christianos: sed vide vtrum te dicere debeas Christianum.* Et in alio loco: *Vbi est libertas & fortitudo animi vestri, quare timetis dicere quod credere non timetis, paruulos in Christo baptizari non oportere quos peccatum cui moriantur dicitis non habere.* Et paulò inferius: *Cur non aperte dicitis, baptizari in Christo paruulos non debere? Et nequis putet hoc istis solis imperfecti operis libris esse peculiare, diu ante in prima lucubratione, eandem superflui baptismi conscientiam Iuliano Pelagianoq; cæteris exprobrauerat: Frustra identidem conaris obtegere, quod superfluum baptismum putatis in paruulis dicentes, Mysterium Christi gratiam multis locupletem esse muneribus. Audis in eadem sententia respondentem Iulianum: gratiam mysteriorum Christi multis locupletem esse muneribus, hoc est, baptismum paruulis in puræ naturæ bonitate nascentibus multa diuinæ gratiæ munera conferre; & tamen Aug. exprobrantem, quod superfluum putaret esse baptismum. Quomodo, qua ratione? nisi quia hoc ipso quo sine peccato sunt, necessario sunt voluntate coniuncti Deo? Ideoque noui homines & adoptati in filios Dei, quæ Dei munera paruulis per baptismum conferenda esse censcebant. Ne quem enim lateret ista intelligere Iulianum, per locupletem multis muneribus*

Tom. 2.

A gratiam Dei, statim adiicit: *Hoc quod in eis, paruulis Deus condendo fecit, beneficiorum sublimat augmentis. Et quænam ista beneficiorum augmenta? Accipe interpretem verborum suorum Iulianum: Christus qui est sui operis redemptor, auget circa imaginem suam continua largitate beneficia, quos fecerat condendos bonos, id est, quos fecerat creando vi putæ naturæ bonos & sine peccato, facit innouando, adoptandoque meliores. De quibus effectibus gratiæ supernaturalis plura in dogmatibus Pelagianorum diximus. Hanc igitur baptismi tanquam superflui inanitatem obijcit & profitetur ad eam confutandam Pelagianorum argumenta compellere: Sed dic mihi obsecro te, paruulis baptizatis Christus aliquid prodest, an nihil prodest. Necesse est, vt dicat prodesse. Pre-*

B mitur mole matris Ecclesie. Fortè quidem vellent hoc dicere, nam ratiocinationes eorum ad hoc videntur compellere, sed autoritate reprimuntur Ecclesie, ne non dicam spuriis hominum obsequantur, sed ipsorum infantium lachrymistanquam fluuiio pertrahantur. Si enim dixerint, nihil prodesse Christum baptizatis infantibus, nihil aliud dicunt, quàm superfluo baptizantur infantes, &c. Itaque solo timore hominum non aperte dicebant, quod quidem, vt alibi ait, postea essent aliquando dicturi, superfluo baptizari paruulos; latenter tamen hoc sciebant, & eorum adhuc ratiocinationes compellere August. videbantur. Nimirum quia hominibus sanis sine peccati labe in puræ naturæ innocentia nascentibus non est gratia innoationis vel adoptionis necessaria propter quam baptismum adhiberi dicitabant, quia hoc ipso necesse est eos recta voluntate, coniunctos Deo & consequenter filios Dei, qui sensus Augustini vt adhuc elucescat luculentius, & vt loquuntur, à priori.

Quintò, non raro docet aduersus eosdem aduersarios, solum peccatum esse, quod à Deo creaturam rationalem separaret, Hoc est, impossibile esse, vt creaturam rationalis non sit amica creatoris & consequenter diligens ac dilecta Dei & assumpta in numerum filiorum eius, hoc ipso quo peccato tanquam muro inter Deum & hominem intercludenter caret. Hinc in libro de Spiritu & littera: *Vt bonum Dei quod diligunt, Deus sit ipse quem diligunt, inter quem & homines nisi peccata non separant.* Et in libro secundo de peccatorum meritis & remissione, vbi Pelagiani dixerant, non baptizari paruulos vt à peccato liberarentur, qui sine peccato in innocentia naturæ puritate nati essent, sed vt spiritalem procreationem non habentes crearentur in Christo, & ipsius regni cælorum participes fierent eo modo filij & hæredes Dei, cohæredes autem Christi, hoc est, vt Scholasticorum loquamur phrasi, vt supernaturaliter ad statum filiorum Dei eleuarentur; aliquoties August. eandem illam repetit sententiam, vt concludat, eos jam esse filios & hæredes Dei, si quemadmodum Pelagiani sentiebant à peccato essent immunes. Solutò, inquit, reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum iustificatos præsentia creatoris illuminat. Peccata enim sola separant inter homines & Deum. Ex quo necessarium est sequi, vt si peccati remissione non indigeant, necessariò eos velut iustificatos & filios Dei præsentia creatoris illuminet. Et iterum aduersus eandem Pelagianam opinionem: *Porrò si à salute ac vita æterna hominem nisi peccata non separant, per hæc Sacramenta non nisi peccati reatus in paruulis soluitur.* Quasi dicat, alioquin nullo modo necesse esset paruulos propter æquirendam æternam salutem

Dd 2

Ibidem

Lib. 3. con.
Iul. c. 3. &
lib. 1. op. imp.
f. 19.Serm. 14. de
verb. Apost.
c. 17.3. cont. Iul.
cap. 3.

cap. 25.

Lib. 1. c. 18.

Cap. 24.

Lib. 2. op.
imp. f. 237.

Ibid. f. 383.

Fol. 384.

Lib. 6. con-
tra Iul. c. 3.Ita Iul. 1.1.
oper. imp. &
lib. 6. cit.

Lib. de fide
cont. Mani.
c. 44.

baptizari; hoc ipso enim salui deberent esse cum Deo, quo eos vos Pelagiani sine peccato in puritate naturæ nasci constituitis. Nam ut etiam contra Manichæos omnis eleuationis supernaturalis prorsus ignaros dicit, *Inter creaturam rationalem & Deum, non separat nisi voluntas praua*. Ut necesse sit eam esse cum Deo, hoc est, voluntate & amore conjunctam Deo per hoc ipsum quod prauâ voluntate intercurrente caret.

Ex quibus tamque concinentibus vndique sibi locis perspicuè patere mihi videtur, hoc omninò sentire, totâque suæ disputationis mole agere contra Pelagianos Augustinum, ut conuincat statum illum naturalis innocentia, seu ut loquuntur, puræ naturæ, in quo nasci volebant homines, & per baptismum ad supernaturalem statum adoptionis filiorum Dei eleuari, esse impossibilem, vnoque verbo talem, ex quo sequatur baptismum esse superfluum, frustra que paruulos fieri Christianos; & hoc ipsos sentire, nec ausos dicere Pelagianos; eo quod hoc ipso quo sunt innocentes, sint etiam filij & hæredes Dei, à cuius hereditate creatura rationalis non potest nisi intercurrente iniquitate separari: vel certè, si effectum illum adoptionis & supernaturalis sanctificationis in paruulis baptismus operatur, ut hæresis illa prædicabat, iniustum esse vel infirmum Deo, sub cuius gubernatione creatura rationalis sine villo suo vel suorum peccato, adoptione & populi sui societate priuatur. Quam genuinam esse sententiam eius longè vberius paulò post, cum de vita aeterna locuturi sumus, Deo iuuante demonstrabimus.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 3.

Hunc igitur gratiæ diuinæ cum creatura rationali innocente nexum indiuiduum indicare fortassis voluit Augustinus quando Iuliano dicente bonam hominum naturam, scilicet naturaliter (sicut ipse de naturæ bonitate loqui solet) quæ talis gratiæ opitulationem meretur. Respondet Augustinus: *Quod grater audirem, si hoc propterea quia rationalis natura est, diceret*. Hoc est, meritum gratiæ improprie dictum quod ratione naturæ consideratum, libenter admitterem, non tamen meritum alicujus voluntatis aut operis boni, quo omnis gratia funditus interimitur. Nam explicans verba sua, Neque enim, inquit, gratia Dei per IESVM Christum Dominum nostrum lapidibus aut lignis pecoribusque testatur, sed quia imago Dei est, meretur hanc gratiam: non tamen ut eius bona voluntas possit præcedere præter gratiam, ne vel ipsam prior det, ut retribuat illi, ac sic gratia iam non sit gratia; sed locus iste in alium fortè sensum trahi potest. Nunc causas paulisper exploremus, propter quas gratia dilectionis Dei, qua etiam adoptatur creatura rationalis in filium Dei, innocentia naturæ tam arctè juncta sit. Quamuis enim hic illic sparsim indicatæ sint, non inutile fuerit eas, & simul paulò explicatius oculis subijcere.

C A P V T XIX.

*CAVSÆ DEDVCVTVR
latius, cur creatura rationalis condi non posset sine bona voluntate & sapientia, vel certè sine diligendi Dei & sapienter viuendi potestate.*

O V O D ut Deo, tenuitatem nostram adiuuante, præstemus, tria hîc supplicanda sunt. Primum non esse aliam sanctificationis aut adoptionis gratiam Augusti-

no quam charitatem siue castum amorem Dei, quod suo loco declarandum est, tanquam in eius doctrina indubitatum: Secundum amorem Dei nullum agnosci in scriptis eius, nisi quem Spiritus sanctus per gratiam suam diffundit in cordibus nostris; Adde tertium, nullam omninò esse bonam voluntatem, hoc est, volitionem Augustino, quam eundem illum amorem Dei. Omnis reliqua voluntas est ei praua cupiditas quia dilectio creaturæ, hærens in creatura, quæ creaturæ rationali diuinâ aternâque lege prohibetur. Duo postrema suis locis explicata & probata sunt.

B Prima itaque & vera ratio videtur esse, quæ ex omnibus præcedentibus colligitur, & aliquoties etiam tacta est, quia cum creatura rationalis necessario ad aliquid suâ voluntate moueatur, & ille motus voluntatis vel bonus vel malus sit: cum non possit voluntas ita in medio consistere, ut neque sit bona neque mala. Si enim mouetur, ergo vel sursum vel deorsum, id est ad Deum vel ad creaturam. Si ad Deum, erit motus voluntatis bonus, & vera charitas Dei: si ad creaturam erit voluntas mala. Imo si vel moueatur non ad Deum, jam est voluntas mala, quia non diligere Deum creaturæ rationali intrinsecè malum est. Quamquam ex hoc ipso quod non diligit Deum, necesse sit, aliud à Deo diligi, & quid hoc nisi creatura? Et hoc ipsum erit ei voluntas mala, quæ cupiditas Augustino dicitur. Breuiter hæc omnia expressit quando dixit: *Quamquam voluntas mirum si potest in medio ita consistere ut nec bona nec mala sit, aut enim iustitiam diligimus, id est*

Lib. 12. de
pecc. meritis.
cap. 18.

Deum ut ante diximus, & bona est, & si magis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est; aut si omninò non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet dicere voluntate nullo animo iustitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Vides hoc argumentum ex contradictorijs esse contextum. Si voluntas diligit iustitiam bona est, si non diligit mala, imo pessima. Cum ergo non possit Deus creaturam rationalem cum mala pessimaque voluntate condere necesse est ut eam cum bona voluntate, hoc est casto sui amore producat. Quod Augustini verbis consequenter ita possumus colligere: *Si ergo voluntas aut bona est aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, restat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo, quancumque creaturæ rationales instituimur*. Quod eadem ratiocinandi securitate colligit in libris de Ciuitate Dei ubi disputat, vtrum sibi bonam voluntatem, id est voluntatis motum fecerint ipsi Angeli recenter conditi an Deus. Si, inquit, *boni Angeli fuerunt prius sine bona voluntate, eamque in seipsis Deo non operante fecerunt, ergo meliores à seipsis quam ab illo facti sunt? Absit. Quid enim erant sine bona voluntate nisi mali?* Ecce si Angeli sine bona voluntate à Deo facti sunt, iam mali à Deo facti sunt, hoc ipso quo sine bona voluntate facti sunt. Vnde hoc, nisi ex illo capite quod supra tetigit Augustinus, quia voluntas nullo modo diligens Deum, non modo mala sed etiam pessima voluntas est. Nam bonam voluntatem non aliud ibi esse quam veram charitatem Dei, ibidem non tacet August. dum sapius bonâ voluntatem explicat per amorem, amorē Dei, amorem castum, amoris diuini gratiam, & huiusmodi. Sicut ergo fieri non potest, quin linea hoc ipso quo non est recta curua sit, & homo, hoc ipso quo non vigilat dormiat, ita fieri nequit, quin voluntas hoc ipso quo non est recta peruersa sit, & hoc ipso quo nō est bona sit mala.

Lib. 2. de
Ciuit. c. 9.

Nam

Nam rectam esse creaturam rationalem, quemadmodum non est aliud quam esse voluntatis bonæ, sine qua rectitudo esse non potest, ita quoque non est aliud quam esse sine culpa naturam vitiantem; non enim aliter quam per culpam & vitium velut priuationem suam bona voluntas ista & rectitudo deficere potest. Malum enim etiam in moribus est priuatio boni. Quæ breuiter insinuat Augustinus cum dixit: *Fecit Deus sicut*

Lib. 14. de Genit. c. 11. scriptum est, *hominem rectum ac per hoc voluntatis bonæ. Non enim rectus esset bonam non habens voluntatem.* Quod alibi per absentiam culpæ explicat: *Serm. 11. de verb. Apost. cap. 2.* *Creatus est primus homo in natura sine culpa, in natura sine vitio, creatus est rectus.*

Neque verò fingi his potest aliqua rectitudo voluntatis, alia quam sit voluntas bona, quasi recta possit esse creatura rationali sine illa, diuini amoris gratia, quam solam bonam voluntatem Augustinus agnoscit. Nam idem ipse sæpè constanterque docet, creaturam rationalem si Deus statim ab ipso initio creationis non coercuisset motum eius, ut voluntatem eius sua ad seipsum gratia reuocasset informem, tenebrosam, defluxuram fuisse suis cupiditatibus. In quo totum creaturæ rationalis malum situm est, æternæ & indispensabili lege prohibitum. Audite quanta diligentia freni istius aurei, hoc est, diuinæ gratiæ seu amoris necessitatem inculcet Augustinus, ne creatura rationalis, non solum lapsa, sed etiam ex recentissimis figuli sui manibus exiens, mox deorsum pondere cupiditatis illicitæ prolatur, & tenebrosa, & inquieta, vagabundis per creaturas deliquijs fluitet. Nam statim initio libri decimi-tertij Confessionum dicit Deo. *Spiritalia quæ creata fuerant itura fuisse, in immoder-*

Lib. 3. Confess. cap. 2. *rationem & in longinquam dissimilitudinem tuam & pensura fuisse informia, nisi per idem verbum reuocarentur ad unitatem tuam & formarentur.* Ex mox iterum: *Quid te promeruit inchoatio creaturæ spiritualis ut saltem tenebrosa fluitaret. Similis abyssus tui dissimilis, nisi per idem verbum conuerteretur ad idem, à quo facta est, atque ab eo illuminata lux fieret? Et haud multis interpositis; Multa diximus de abyssu tenebrosa, secundum spiritualis informitatis vagabunda deliquia, nisi conuerteretur ad eum à quo erat qualiscunque vita, & illuminatione fieret speciosa vita, & esset calum celi, &c.* Et adhuc apertius: *Defluxit Angelus, defluxit anima hominis, & indicauerunt abyssum vniuersæ spirituales creaturæ in profundo tenebroso nisi dixisses ab initio, fiat lux, & facta est lux, & inhaereret tibi omnis obediens intelligentia celestis ciuitatis.* Et quid fuisset creatura spiritualis nisi sic illuminata diuinitus inhaerisset creatori suo?

Cap. 4. *Alioquin & ipsum calum celi, id est Angeli sancti tenebrosa abyssus esset in se, nunc autem lux in Domino.* Et rursus explicatius, ut metaphorarum nonnulla obscuritas minus assuetis phrasibus eius patefceret: *beata creatura qua non nouit aliud quàm scilicet igne diuini amoris attolli sursum, cum esset ipsa aliud, nisi dono tuo quod superfertur super omne mutabile, mox ut facta est, attoleretur nullo intervallo temporis in ea vocatione qua dixisti. Fiat lux & facta est lux.* In nobis enim distinguitur tempore, quo tenebræ & lux efficitur. In illa verò dictum est quid esset nisi illuminaretur, & ita dictum est quasi prius fuerit fluxa & tenebrosa ut appareret causa qua factum est, ut aliter esset, id est ut ad lumen indeficiens conuersa lux esset qui potest intelligat, & qui non potest à te petat. Ecce quam discretè quam dilucidè, quam sollicitè exponit & commendat nobis, creaturam spiritalem nisi in

Cap. 10. *Tom. 2.*

A ipso creatoris articulo fuisset à Deo illuminata & dono Spiritus sancti sublata in Deum, informem, tenebrosam, similem abyssus, Deo dissimilem futuram fuisse. Non enim ut in nobis qui reipsa Deo similes & peccatis tenebrofi fuimus, tenebræ in Angelis illuminationem præcessere, sed natura tantum; quia reipsa fuissent in illis dissimilitudo Dei ac tenebræ, & instar abyssi deorsum cupiditatibus fluxissent, nisi fuissent mox Deo illuminante lux in Domino. Quod & omni ambiguitatis incerto carentibus verbis, dicit in alio confessionum suarum loco *Idonea est, Lib. 13. Confess. cap. 15.* *creata sapientia seu angelica creatura, faciem semper videre, nec vspiciam deflectitur ab ea, quo sit ut nulla mutatione varietur: inest ei tamen ipsa mutabilitas, unde tenebresceret & frigeret, nisi amore grandi tibi coherens tanquam semper meridies luceret & ferueret ex te.* Et in libris de Genesi ad litteram de creatione lucis seu angelicæ naturæ loquens: *Intellectualis vita nisi ad creatorem illum nanda conuerteretur, fluitaret informiter. Cum autem conuersa & illuminata est, factum est quod in verbo Dei dictum est fiat lux.* Omnia prorsus vana atque falsa sunt, si creatura spiritualis naturaliter adhærere Deo sine spiritali, illuminatione, sine doni celestis infusione, sine illo amore grandi diuinæ charitatis qua Angeli sancti luceret & feruere noscuntur. Et tamen Augustinus securissime creberrimèque dicit: nisi ista luce mox à creatione claresceret, & amore ferueret, fluxam, tenebrosam ac dissimilem futuram Deo, tenebrosam abyssus similem.

C Ne quis verò, cui lectio sancti Augustini minùs vñitata est, fortè fluctuet, quid sit illa informitas, illa tenebrositas, illa immoderatio, illa longinqua dissimilitudo Dei, in quibus creatura rationalis fluitaret, nisi continuò fieret lux in Domino & amore grandi conuerteretur ad Deum; quanquam ipsa veritas in verbis fulgeat: operæ tamen pretium est paucis ostendere non aliud illis significari, quàm vitam creaturæ spiritualis auersam à Deo, cupiditibus terrenis instar abyssi fluitantem, tenebris porcorum cœnam. Nam in eodem ipso loco unde cuncta pœnè testimonia petiuimus & ubi dixerat creaturam spiritalem fluitare tenebrosam, abyssus similem, Deo dissimilem, nisi conuertatur, &c. causam reddit: *Sicut enim corpori non hoc est esse quod pulchrum esse alioquin deforme esse non posset, ita etiam creato spiritu non id est viuere, quod sapienter viuere, alioquin incommutabiliter saperet. Bonum autem illi est hærere tibi semper, ne quod adeptus est conuersione, auersione lumen amittat, & relabatur in vitam tenebrosam abyssus similem.* Et mox addit ut plenius intelligeretur sensus eius: *Et nos qui secundum animam creatura spiritualis sumus auersi à te nostro lumine, in ea vita, scilicet tenebrosa fluitante, &c. Fuimus aliquando tenebræ, id est peccatores, & in reliquijs obscuritatis laboramus donec simus insititia tua, &c.*

D Et infra cupiditati deorsum fluitanti opponens charitatem subleuantem sursum: *Cui dicam, quomodo dicam de pondere cupiditatis in abruptam abyssum, & de subleuatione charitatis per Spiritum sanctum qui superferebatur super aquas illas abyssi fluitantis.* Et exponens quid sint illa cupiditas atque charitas, *Affectus, inquit, sunt, amores sunt, immunditia spiritus nostri defluens inferius amore curarum, & sanctitas Spiritus tui attollens nos superius amore securitatis.* Hinc statim addit & Angelum & animam hominis defluxisse, & ita indicasse illo defluxu suo à Deo, abyssum illam in profundo tenebroso, quæ in suos motus erupisset nisi dixisset Deus ab initio fiat lux & inhaerisset Deo: quā informitatē

Lib. 13. Confess. cap. 3. propterea dicit non placere imo etiam displicere Deo. Hinc alibi de illa eadem informitate creaturæ spiritualis disputans, *Auersa*, inquit, à sapientia incommutabili, stultè ac miserè viuit, quæ informitas eius est. Formatur autem conuersa ad incommutabile lumen sapientiæ ut sapienter ac beatè viuat.

Ante quam conuersionis formam dicit eam informiter fluitare. Hinc in libris de Ciuitate Dei tractans eundem illum Genesis locum, quo dicitur facta lux, hoc est Angeli creati atque sanctificati eos esse dicit Apostolicè phrasi, *lucem in Domino*,

Lib. II. c. 7. sed in seipsis tenebras quia priuatos participatione lucis æternæ. Hanc priuationem malam esse, & per eam immundum fieri spiritum. Et mox, *Sicut aer tenebrescit ista luce desertus, ita tenebrescere animam sapientiæ luce priuatam.* Et infra iterum societatem Angelorum tanquam lucem illustratione veritatis intelligibiliter fulgere tradit; contrarias verò luci tenebras esse auersorum à luce iustitiæ teterrimas mentes. Ut nihil certius esse videatur quam quod per illam informitatem & immoderationem ac dissimilitudinem Dei, ac denique per illas tenebras seu abyssum tenebrosam vagis deliquijs fluitantem, Augustinus mentis rationalis stultitiam à sapientia formante alienam, malitiam eius tenebrosam, cæcamque cupiditatem intelligat, qua instar abyssi tenebrosæ fluitaret nisi mox ut creatur, in Dei sapientiam velut formam eius, & in lucem eius pondere amoris reuocetur.

Quod sanè ex alio quoque capite perspicuum est, nam sicut necesse est creaturam rationalem iuxta Augustinum esse voluntatis malæ hoc ipso quo non est bonæ; & peruersam hoc ipso quo non est recta, ita quoque necesse est esse insipientem ac stultam in moribus suis hoc ipso quo non est sapiens. Stultitiam autem grauissimum vitium esse nemo sapiens dubitat. Expressa est & ista, asseuerantissima doctrina sancti Augustini, statim ab initio conuersionis tradita, & in limine mortis confirmata, nam ante baptismum in disputatione diei natalis sui cum Monica matre & sodalibus suis instituta, *Stultitia est*, inquit, *contraria sapientiæ & ita contraria, ut mors vitæ, ut beata vita miseriæ, hoc est sine aliquo medio.* Nam ut omnis non beatus homo miser est, omnisque homo non mortuus viuit, sic omnem non stultum necesse est esse sapientem. Vbi patet stultitiam nihil esse aliud quam priuationem sapientiæ, sicut mortem vitæ, & ideo sine medio respectu subiecti capax. Vnde statim adijcit: *Quid est sapientiam non habere? Nonne hoc est habere stultitiam?* Hoc inquit. Quid autem stultitia? Accipe: *Credo vos concedere animum stultum esse vitiosum, omniaque animæ vitia vno stultitiæ nomine includi.* Et post baptismum statim à Presbyterio:

Lib. de vita beatitudinis tertia dicit. Nemini, inquit, dubium est omnes homines aut stultos aut sapientes esse, quis verò sapiens, quis stultus? Audi: *Nunc autem sapientes voco non cordatos & ingeniosos homines, sed eos quibus inest quanta inesse homini potest ipsius hominis Deique firmissimè percepta cognitio atque huic cognitioni vitæ moresque congruentes. Ceteros autem cuiusque modi artibus inertis que affecti sint, quolibet victu probandi siue improbandi stultorum in numero deputauerim.* Ex quo patet illum Augustino esse stultum cui deest Dei cognitio, & cognitioni vitæ moresque congruentes, siue ut ipse postea dicit, qui caret sapientia: Talis enim est stultus, qui non habet lucem sapientiæ nec aliter quam stultè agere seu peccare potest. Diuisionem illam in Retractionibus confirmauit. Nam cum sibi obiecisset quod illa sua verba alijs repugnare viderentur, quibus in alio libro dixerat, *Quasi verò natura humana præter stultitiam & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem quæ nec stultitia nec sapientia dici possit*, respondet se ista dicendo paruulos intuitum esse, quos, inquit, nec sapientes nec stultos possumus propriè dicere nondum videntes libero arbitrio seu bonè seu malè.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 14. Nunc autem, videlicet in libro de vtilitate credendi, sapientes aut stultos esse omnes homines dixi, eos volens intelligi, qui iam ratione vtuntur, quæ discernuntur à pecoribus, ut homines sunt. Ex quo liquet etiam hominem omnemque omnino creaturam rationalem cum primo conderetur, si capax erat sapientiæ, aut sapientem necessario aut stultum fuisse, nec ab ea diuisione excipi posse nisi eos qui rationis & vsus libertatis incapaces fuerint. Necesse est igitur ut creatura rationalis capax sapientiæ etiam reipsa sapiens condita fuerit, quia ut dicit Augustinus, *Sapientiam non habere est habere stultitiam.* Et: *Stultitia est maximum vitium, omniaque animi vitia complectitur, neque Deus vitiorum auctor esse potest.* Nullum enim rectè factum nisi à sapientia saltem inchoata sola peccata à stultitia proficiuntur. Nam, inquit Augustinus, *omne factum si rectè factum non est, peccatum est. Nec rectè factum esse villo modo potest quod non à recta ratione proficiatur.* Porro recta ratio est ipsa virtus. Cui autem hominum virtus nisi sapientis animo præsto est. Solus igitur sapiens non peccat. Stultus ergo omnis peccat, nisi in ijs factis in quibus sapienti obtemperauerit. A recta enim ratione talia facta proficiuntur. Cum ergo non possit Deus hominem stultum fingere, hoc est in illa animi constitutione, ut nihil nisi peccare possit necessarium profecto est ut sapientem, hoc est cum recta ratione & virtute & sapientia, seu quod idem est cum Dei charitate creet. Nam quemadmodum affirmatiuè dicit: *Mens cum meminit, intelligit ac diligit eum à quo facta est, sapiens ipsa fit: ita negatiuè, si autem non facit etiam cum sui meminit, seseque intelligit ac diligit stulta est.* Ipsum videlicet non diligere Deum est carere sapientia & habere stultitiam. Nam sicut nulla est Augustino virtus sine charitate Dei quæ intentionem rectam facit, ita nulla sapientia sine eadem illa charitate Dei, iuxta illud Scripturæ quod citare solet, *Ecce pietas est sapientia, & illud quod adiungit: Porro pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando.* Summa igitur & vera sapientia est in præcepto illo, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Ac per hoc sapientia est charitas Dei. An naturalis? An viribus arbitrij ex corde manans? Nec diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Eodem videlicet sancto Spiritu proclamante, *omnis sapientia à Domino Deo est.* Cum hac igitur charitate, aut certè diligendi Dei potestate, cum hac sapientia, seu sapienter videndi facultate creatura rationalis condi debet, si condenda est, ne alioquin Deus ipse quod absit stultitiæ & peccatorum inde sequentium auctor esse censetur.

Vna tantum hinc difficultas moueri videtur posse, aduersus hoc argumentum de malitia, de peruersitate, de informitate, de tenebrositate, de stultitia creaturæ rationalis, quæ videntur sequi, nisi bonæ voluntatis, nisi recta, nisi formata, nisi lucida, nisi sapiens creetur. Si enim Deus eam conderet sine charitate & consequenter sine sapientia & animi rectitudine, non posset ista creatura mala, peruersa stulta vel esse vel dici, sed esset in ea innocens & media quædam affectio nec bona nec mala. Quibusdam enim existimantibus diabolus ab initio creatum esse peccatorem

Lib. 1. retract. c. 14. titiam & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem quæ nec stultitia nec sapientia dici possit, respondet se ista dicendo paruulos intuitum esse, quos, inquit, nec sapientes nec stultos possumus propriè dicere nondum videntes libero arbitrio seu bonè seu malè.

Nunc autem, videlicet in libro de vtilitate credendi, sapientes aut stultos esse omnes homines dixi, eos volens intelligi, qui iam ratione vtuntur, quæ discernuntur à pecoribus, ut homines sunt. Ex quo liquet etiam hominem omnemque omnino creaturam rationalem cum primo conderetur, si capax erat sapientiæ, aut sapientem necessario aut stultum fuisse, nec ab ea diuisione excipi posse nisi eos qui rationis & vsus libertatis incapaces fuerint. Necesse est igitur ut creatura rationalis capax sapientiæ etiam reipsa sapiens condita fuerit, quia ut dicit Augustinus, *Sapientiam non habere est habere stultitiam.* Et: *Stultitia est maximum vitium, omniaque animi vitia complectitur, neque Deus vitiorum auctor esse potest.* Nullum enim rectè factum nisi à sapientia saltem inchoata sola peccata à stultitia proficiuntur. Nam, inquit Augustinus, *omne factum si rectè factum non est, peccatum est. Nec rectè factum esse villo modo potest quod non à recta ratione proficiatur.* Porro recta ratio est ipsa virtus. Cui autem hominum virtus nisi sapientis animo præsto est. Solus igitur sapiens non peccat. Stultus ergo omnis peccat, nisi in ijs factis in quibus sapienti obtemperauerit. A recta enim ratione talia facta proficiuntur. Cum ergo non possit Deus hominem stultum fingere, hoc est in illa animi constitutione, ut nihil nisi peccare possit necessarium profecto est ut sapientem, hoc est cum recta ratione & virtute & sapientia, seu quod idem est cum Dei charitate creet. Nam quemadmodum affirmatiuè dicit: *Mens cum meminit, intelligit ac diligit eum à quo facta est, sapiens ipsa fit: ita negatiuè, si autem non facit etiam cum sui meminit, seseque intelligit ac diligit stulta est.* Ipsum videlicet non diligere Deum est carere sapientia & habere stultitiam. Nam sicut nulla est Augustino virtus sine charitate Dei quæ intentionem rectam facit, ita nulla sapientia sine eadem illa charitate Dei, iuxta illud Scripturæ quod citare solet, *Ecce pietas est sapientia, & illud quod adiungit: Porro pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando.* Summa igitur & vera sapientia est in præcepto illo, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Ac per hoc sapientia est charitas Dei. An naturalis? An viribus arbitrij ex corde manans? Nec diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Eodem videlicet sancto Spiritu proclamante, *omnis sapientia à Domino Deo est.* Cum hac igitur charitate, aut certè diligendi Dei potestate, cum hac sapientia, seu sapienter videndi facultate creatura rationalis condi debet, si condenda est, ne alioquin Deus ipse quod absit stultitiæ & peccatorum inde sequentium auctor esse censetur.

Vna tantum hinc difficultas moueri videtur posse, aduersus hoc argumentum de malitia, de peruersitate, de informitate, de tenebrositate, de stultitia creaturæ rationalis, quæ videntur sequi, nisi bonæ voluntatis, nisi recta, nisi formata, nisi lucida, nisi sapiens creetur. Si enim Deus eam conderet sine charitate & consequenter sine sapientia & animi rectitudine, non posset ista creatura mala, peruersa stulta vel esse vel dici, sed esset in ea innocens & media quædam affectio nec bona nec mala. Quibusdam enim existimantibus diabolus ab initio creatum esse peccatorem

Lib. de vita beatitudinis tertia dicit. Lib. 3. de lib. arbit. c. 24. & loco retract. citato. Lib. de vtil. credentium cap. 12. titiam & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem quæ nec stultitia nec sapientia dici possit, respondet se ista dicendo paruulos intuitum esse, quos, inquit, nec sapientes nec stultos possumus propriè dicere nondum videntes libero arbitrio seu bonè seu malè.

Nunc autem, videlicet in libro de vtilitate credendi, sapientes aut stultos esse omnes homines dixi, eos volens intelligi, qui iam ratione vtuntur, quæ discernuntur à pecoribus, ut homines sunt. Ex quo liquet etiam hominem omnemque omnino creaturam rationalem cum primo conderetur, si capax erat sapientiæ, aut sapientem necessario aut stultum fuisse, nec ab ea diuisione excipi posse nisi eos qui rationis & vsus libertatis incapaces fuerint. Necesse est igitur ut creatura rationalis capax sapientiæ etiam reipsa sapiens condita fuerit, quia ut dicit Augustinus, *Sapientiam non habere est habere stultitiam.* Et: *Stultitia est maximum vitium, omniaque animi vitia complectitur, neque Deus vitiorum auctor esse potest.* Nullum enim rectè factum nisi à sapientia saltem inchoata sola peccata à stultitia proficiuntur. Nam, inquit Augustinus, *omne factum si rectè factum non est, peccatum est. Nec rectè factum esse villo modo potest quod non à recta ratione proficiatur.* Porro recta ratio est ipsa virtus. Cui autem hominum virtus nisi sapientis animo præsto est. Solus igitur sapiens non peccat. Stultus ergo omnis peccat, nisi in ijs factis in quibus sapienti obtemperauerit. A recta enim ratione talia facta proficiuntur. Cum ergo non possit Deus hominem stultum fingere, hoc est in illa animi constitutione, ut nihil nisi peccare possit necessarium profecto est ut sapientem, hoc est cum recta ratione & virtute & sapientia, seu quod idem est cum Dei charitate creet. Nam quemadmodum affirmatiuè dicit: *Mens cum meminit, intelligit ac diligit eum à quo facta est, sapiens ipsa fit: ita negatiuè, si autem non facit etiam cum sui meminit, seseque intelligit ac diligit stulta est.* Ipsum videlicet non diligere Deum est carere sapientia & habere stultitiam. Nam sicut nulla est Augustino virtus sine charitate Dei quæ intentionem rectam facit, ita nulla sapientia sine eadem illa charitate Dei, iuxta illud Scripturæ quod citare solet, *Ecce pietas est sapientia, & illud quod adiungit: Porro pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando.* Summa igitur & vera sapientia est in præcepto illo, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Ac per hoc sapientia est charitas Dei. An naturalis? An viribus arbitrij ex corde manans? Nec diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Eodem videlicet sancto Spiritu proclamante, *omnis sapientia à Domino Deo est.* Cum hac igitur charitate, aut certè diligendi Dei potestate, cum hac sapientia, seu sapienter videndi facultate creatura rationalis condi debet, si condenda est, ne alioquin Deus ipse quod absit stultitiæ & peccatorum inde sequentium auctor esse censetur.

Vna tantum hinc difficultas moueri videtur posse, aduersus hoc argumentum de malitia, de peruersitate, de informitate, de tenebrositate, de stultitia creaturæ rationalis, quæ videntur sequi, nisi bonæ voluntatis, nisi recta, nisi formata, nisi lucida, nisi sapiens creetur. Si enim Deus eam conderet sine charitate & consequenter sine sapientia & animi rectitudine, non posset ista creatura mala, peruersa stulta vel esse vel dici, sed esset in ea innocens & media quædam affectio nec bona nec mala. Quibusdam enim existimantibus diabolus ab initio creatum esse peccatorem

Epist. 110. c. 18. titiam & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem quæ nec stultitia nec sapientia dici possit, respondet se ista dicendo paruulos intuitum esse, quos, inquit, nec sapientes nec stultos possumus propriè dicere nondum videntes libero arbitrio seu bonè seu malè.

Nunc autem, videlicet in libro de vtilitate credendi, sapientes aut stultos esse omnes homines dixi, eos volens intelligi, qui iam ratione vtuntur, quæ discernuntur à pecoribus, ut homines sunt. Ex quo liquet etiam hominem omnemque omnino creaturam rationalem cum primo conderetur, si capax erat sapientiæ, aut sapientem necessario aut stultum fuisse, nec ab ea diuisione excipi posse nisi eos qui rationis & vsus libertatis incapaces fuerint. Necesse est igitur ut creatura rationalis capax sapientiæ etiam reipsa sapiens condita fuerit, quia ut dicit Augustinus, *Sapientiam non habere est habere stultitiam.* Et: *Stultitia est maximum vitium, omniaque animi vitia complectitur, neque Deus vitiorum auctor esse potest.* Nullum enim rectè factum nisi à sapientia saltem inchoata sola peccata à stultitia proficiuntur. Nam, inquit Augustinus, *omne factum si rectè factum non est, peccatum est. Nec rectè factum esse villo modo potest quod non à recta ratione proficiatur.* Porro recta ratio est ipsa virtus. Cui autem hominum virtus nisi sapientis animo præsto est. Solus igitur sapiens non peccat. Stultus ergo omnis peccat, nisi in ijs factis in quibus sapienti obtemperauerit. A recta enim ratione talia facta proficiuntur. Cum ergo non possit Deus hominem stultum fingere, hoc est in illa animi constitutione, ut nihil nisi peccare possit necessarium profecto est ut sapientem, hoc est cum recta ratione & virtute & sapientia, seu quod idem est cum Dei charitate creet. Nam quemadmodum affirmatiuè dicit: *Mens cum meminit, intelligit ac diligit eum à quo facta est, sapiens ipsa fit: ita negatiuè, si autem non facit etiam cum sui meminit, seseque intelligit ac diligit stulta est.* Ipsum videlicet non diligere Deum est carere sapientia & habere stultitiam. Nam sicut nulla est Augustino virtus sine charitate Dei quæ intentionem rectam facit, ita nulla sapientia sine eadem illa charitate Dei, iuxta illud Scripturæ quod citare solet, *Ecce pietas est sapientia, & illud quod adiungit: Porro pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando.* Summa igitur & vera sapientia est in præcepto illo, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Ac per hoc sapientia est charitas Dei. An naturalis? An viribus arbitrij ex corde manans? Nec diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Eodem videlicet sancto Spiritu proclamante, *omnis sapientia à Domino Deo est.* Cum hac igitur charitate, aut certè diligendi Dei potestate, cum hac sapientia, seu sapienter videndi facultate creatura rationalis condi debet, si condenda est, ne alioquin Deus ipse quod absit stultitiæ & peccatorum inde sequentium auctor esse censetur.

Vna tantum hinc difficultas moueri videtur posse, aduersus hoc argumentum de malitia, de peruersitate, de informitate, de tenebrositate, de stultitia creaturæ rationalis, quæ videntur sequi, nisi bonæ voluntatis, nisi recta, nisi formata, nisi lucida, nisi sapiens creetur. Si enim Deus eam conderet sine charitate & consequenter sine sapientia & animi rectitudine, non posset ista creatura mala, peruersa stulta vel esse vel dici, sed esset in ea innocens & media quædam affectio nec bona nec mala. Quibusdam enim existimantibus diabolus ab initio creatum esse peccatorem

Lib. 11. de Civit. c. 15. juxta illud; *Ab initio diabolus peccat*, respondet Augustinus, non intelligunt si naturale est, nullo modo esse peccatum. Et alibi cum de Angelis recen-

ter conditis id quod citauimus pronunciaſſet, Lib. 12. c. 9. *Quid enim erant sine bona voluntate*, id est charitate nisi mali? Statim quasi corrigendo adiicit, *Aut si propterea non mali*, quia nec mala voluntas eis inerat, neque enim ab ea qua nondum ceperant habere, defecerant. Nimirum quia mala voluntas & consequenter peruerſitas & stultitia dici nequit nisi voluntario motu creatura à bona voluntate deficiat. Vnde si sic crearentur Angeli non mali, sed non tam boni dici possent, quam si cum bona voluntate crearentur. Deniq; de creatione primi hominis differens, vtrū sapiens an stultus creatus sit, allata similitudine infantis, qui neque stultus neque sapiens dici potest, Ita etiam, inquit, Lib. 3. de 1. arb. cap. 24. *si quisquam tali affectione animatus*, id est, creatus esset, qualem habent illi, qui per negligentiam sapientia carent, nemo eum stultum rectè diceret, quem non vitio sed natura talem videret. Est enim stultitia rerum appetendarum non qualibet, sed vitiosa ignorantia. Vnde neque animal irrationale stultum dicimus, quia non accepit vt sapiens esse posset. Ex quibus Augustini verbis patet etiam si aliquis sine bona voluntate & sapientia conderetur, nullo tamen modo dici posse vel stultum vel malum, sed potiùs medio modo affectum, seu vt schola loquitur, naturaliter bonum.

Respondetur verissimum esse, quòd si creatura sine bona voluntate & sapientia conderetur, ita vt neque bonæ seu diligentis Deum voluntatis, neque sapiens esse posset, vt Augustinus dicit, non eam fore malam, peruersam aut stultam; idque propter eam rationem quam ipse in verbis citatis attigit. Nam vt alibi dicit: *Naturæ in tantum vitiosæ sunt in quantum ab eius à quo factæ sunt arte discedunt.* Et alibi: *Quod si peccatum voluntatis tribuere volueris conditori, peccantem purgabis, qui nihil præter sui conditoris instituta commisit.* Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est ita vt melius esse non possit, ea quæ debet facit cum hæc facit. Rectissime igitur ex huiusmodi institutione creatura purgatur; nihil enim eorum vitiorum cum quibus condita fingeretur, vel eorum quæ sine vitandi potestate committeret ei vitio verti possunt. Non tamen rectè inde colligas ita reuera rationalem creaturam condi posse. Est enim hypothesis impossibilis: qualis & illa est qua dicimus creaturam non peccaturam si Deus, vt Calvinus arbitratur, ad omnia flagitia & facinora raperet voluntatem eius, vel ipsos ei inspiraret improbos voluntatis motus. Hoc enim ipso non essent motus voluntatis mali nec flagitia nec facinora, nisi, vt loquuntur, materialiter tantum. Sic igitur status ille animi sine bona voluntate, sine charitate, sine sapientia conditi, non esset vitium creaturæ sed natura, non esset malus sed innocens & naturalis: non tamen sequitur auctorem eius esse posse Deum. Deo enim esset voluntarius non creaturæ, vnde Deo non creaturæ imputari deberet peruerſitas eius & quicquid scelerum ex illa creatæ voluntatis institutione nasceretur. Quæ quidem essent materialiter scelera creaturæ, vera tamen scelera & peccata Dei. Repugnant enim æternæ & immutabili legi eius vt voluntate committantur & propterea sunt intrinsecè mala, nullâ dispensatione à quocunque perpetranda. Quamobrem & ipse sanctus Augustinus qui *mediam illam affectionem* inter sapientiam & stultitiam in homine primum condendo videtur admittere, aperte

A quoque profitetur, se illud ad compendium dicere voluisse, hoc est, vt compendio illius medietatis quæ saltem in paruulis apparet, & proinde in hominibus possibilis videtur esse, quæstionem propositam, vtrum primus homo sapiens an stultus esset conditus, non excuteret sed suffocaret. Sed, quod ad propositum nostrum sufficit, in illo ipso loco, vbi illam mediam affectionem modo jam dicto recipit, clarissimè significat quoquo modo primus homo sine sapientia institueretur, ita tamen institui debuisse, vt si vellet, posset esse sapiens, hoc est, vt posset benè sapienterque viuere: & consequenter vt præcepta benefaciendi & præ cæteris omnibus diligendi Deum, sine quo nulla neque perfecta neque inchoata potest esse sapientia, posset implere. Si ergo, inquit Augustinus ex hypothese illius affectionis mediæ ita factus est homo vt quamuis sapiens nondum esset, præceptum tamen posset accipere, cui vtique obtemperare deberet; nec illud jam mirum est quod seduci potuit, nec illud iniustum quod præcepto non obtemperans pœnas luit, nec Creator eius auctor vitiorum est. Quia non habere sapientiam nondum erat vitium hominis, si nondum vt habere posset acceperat. Sed tamen haberet aliquid, quo si benè vti vellet, ad id quod non habebat ascenderet. Aliud est enim esse rationalem, aliud esse sapientem. Ratione fit quisque præcepti capax, cui fidem debet, vt quod præcipitur, faciat, Sicut à natura rationis præceptum caput, sic præcepti obseruatio sapientiam. Quod est autem natura ad capiendum præceptum, hoc est voluntas ad refrenandum: & sicut rationalis natura tanquam meritum est præcepti accipiendi, sic præcepti obseruatio meritum est accipiendæ sapientiæ. Et in loco paulo superius citato, tunc dicit hominem ea quæ debet facere, cum non recedit à modo, quo naturaliter factus est, ita vt melius esse non possit.

Ex his vides omnino supponere Augustinum hominem saltem cum obseruandi præcepti potestate condi debere, vt scilicet illud obseruando saltem posset esse sapiens, quia alioquin nec illud negligendo delinqueret, nec iuste illius neglectus pœnas daret. Vnde adiicit: *Ex quo autem incipit homo præcepti esse capax, ex illo incipit posse peccare.* Duobus autem modis peccat, antequam sit sapiens, si aut se non accommodet ad accipiendum præceptum aut cum acceperit non obseruet. Sapiens autem peccat, si se auerterit à sapientia. Iam autem superius diuersis testimoniis eius asseruimus, summæ iniquitatis & insanie esse, vt peccati reus quisquam teneatur, qui non fecit quod facere non potuit. Necesse est igitur iuxta sancti Doctoris vt quantumcunque notus sapiens homo conderetur, sufficientissimam tamen, vt ipse loquitur, obseruandi præcepti facultatem acciperet, cuius obseruatione sapientiam acciperet. Vtrumque autem certissimum est pertinere ad gratiam Dei. Nam neque præceptum diligendi sine magha Dei gratia obseruari potest, neque sapientia premium obseruationis sine gratia obtineri: quorum postremum eodem illo loco adiicit: *Sicut præceptum non est ab illo cui præcipitur, sed ab illo qui præcipit: sic sapientia non est ab illo qui illuminatur, sed ab illo qui illuminat.* Primum verò infinitis lucubrationum suarum locis tradit. Nam & in ipso libro vndecimo de Ciuitate Dei, vbi dixerat Angelos sine bona voluntate, id est charitate Dei conditos, fore non quidem malos sed non tam bonos, quam si cum bona voluntate esse cepissent, mox adiicit nullo tamen modo eos poruisse in illa hypothese se facere meliores

Lib. 1. de Tract. c. 146

Lib. 3. de 1. arb. cap. 24.

cap. 18.

Lib. de duabus animabus c. 12.

Lib. de lib. arb. c. 24.

Lib. 12. de
Civit. c. 9.

quam eos condidisset Deus, & proinde ipsam quoque bonam qualemcumque voluntatem, hoc est obseruandi præcepti auiditatem & potestatem, per Dei adiutorium accipere debuisse: Si non potuerunt, inquit, seipsos facere meliores, quam eos ille fecerat, quo nemo melius quicquam facit: perfectò & bonam voluntatem, id est, dilectionem Dei, qua meliores essent, nisi operante adiutorio Creatoris habere non possent, quod ipse non solum de perfecta illa bona voluntate, seu ut ibi vocat, Diuino amore intelligit, sed etiam de illa imperfecta qua quis inhiat sapientiæ auidèque desiderat, ad eam præcepti obseruatione velut ad præmium peruenire. Sic enim seipsum adiijciendo declarat:

Ibid.

Et cum id egit eorum voluntas bona, ut non ad seipsos qui minus erant, sed ad illum qui summè est conuerterentur, eique adherentes magis essent, eiusque participatione sapienter beatèque viuerent: quid aliud ostenditur, nisi voluntatem quamlibet bonam, scilicet etiam illam imperfectam in qua condi ponebantur, inopem fuisse in solo desiderio remansuram, nisi ille, qui bonam naturam ex nihilo sui capacem fecerat, ex seipso faceret implendo meliorem prius faciens excitando auidiorem. Ecce etiam ipsa excitatio auiditatis qua natura rationalis jam capax Dei desiderat in pleri Deo, hoc est habere diuini amoris seu perfectæ bonæ voluntatis gratiam, non potest in ea nisi Deo excitante fieri; & in illo solo desiderio, quo vult Dei voluntatem seu præceptum facere, inops remansura est nisi Deus faciat eum vltius Dei impletionem meliorem. In quibus verbis sicut & in aliis paulò ante citatis ex cap. 24. libri tertii de libero arbitrio, duo ad intelligendum Augustinum perspicua sunt. Primum quidem, duplicis generis ab eo poni bonam voluntatem, hoc est charitatem. Prima est perfecta, quam absolutissimè Dei amorem, diuinum amorem, diuini amoris gratiam vocat; qua videlicet creatura impletur Deo iustaque fit & impletur sapientia, ita ut bona & sapiens dici possit, quam propterea in libris de libero arbitrio sapientiam vocat. Altera est imperfecta, quam nominat, quamlibet, seu qualemcumque bonam voluntatem, inopem (itemque desiderium) qua creatura Dei excitatione fit auidior: quam in libris de libero arbitrio vocauerat voluntatem qua bene uti vellet eo quod habebat, hoc est, potestate obseruandi præcepta, ut ad id quod non habebat, hoc est, ad sapientiam ascenderet. Ita ut illa duo loca de Ciuitate & de libero arbitrio sibi ad amussim concinant.

Ibid.

Ibid.

Cap. 24.

Alterum verò hinc perspicuum est, quod si etiam hypothesis illa daretur ut sine perfecta bona voluntate & sapientia creatura rationalis condi possit, nunquam tamen admittit Augustinus posse condi, sine qualibet bona voluntate, hoc est, sine illa saltem imperfecta quæ est inchoatio bonæ voluntatis perfectæ atque sapientiæ, quam Deo auiditatem excitante, seu desiderium inspirante, velut præmium ipsius auiditatis & rectè vsæ potestatis accipiat. Qua de causa & nos semper vrsimus non posse creaturam rationalem condi sine Dei dilectione vel saltem sine Dei diligendi potestate, qualis sine imperfecta charitate, seu bona voluntate (quæ desiderium Dei vel auiditas dicitur) nullo modo haberi potest. Nimirum ne alioquin, si utrâque careat creatura rationalis, quæ non nisi solâ Dei dilectione potest esse bona vel recta, vel sapiens, ipsa præcepti dilectionis, quod ei lex Dei incommutabilis ab æterno posuit, & in æternum ponet impossibilitate purgetur, Creator verò

culpetur: dum iste fluxum eius inde fatigabili præcepto sursum reuocat, illa verò non solum bonâ voluntate diuinæ dilectionis, sed & auxilio auiditatem diligendi inspirante destituta, non potest nisi vagis deliquijs deorsum in creaturas fluere, quod illi eadem illâ indefatigabili lege prohibetur. Et hæc de prima causa satis. Posset fortassis addi secunda ex iustitia Dei petita, sed quia paulo post de beatitudine creaturæ rationalis differentes, plura de isto capite dicturi sumus, inde petendum erit si quid huc referri posse videatur.

B

CAPVT XX.

QVOMODO BONA VOLUNTAS
in qua condi debet creatura rationalis, esset
gratia.

QVOMODO jam gratiæ ratio cum tanta dandi necessitate coherere possit, paucis si Deus voluerit aperendum est. Possem nodum istum ad hominem vno verbo soluere, respondendo illam Dei dilectionem, quæ sine aliquali bonæ voluntatis desiderio seu auiditate, ut Augustinus loquitur, esse non potest, eo modo esse gratiam, quo gratia sufficiens recentiorum Scholasticorum. Illam enim plerique ad præcepta sine peccati perpetratione custodienda, cunctis indifferenter ita tribuunt, ut homini necessariam esse, nec à Deo ne quidem in pœnam peccati, iuxta nonnullos subtrahi posse confirmet, alioquin impossibilia fore præcepta Dei hominem non peccaturum vel certè peccaturum in eo quod vitare non potest, quæ non dubitant sanæ doctrinæ repugnare. Et sanè quid est aliud gratia sufficiens ad præcepta Dei custodienda, nisi gratia illa imperfecta diuinæ dilectionis, seu potestas diligendi Dei, sapienterque viuendi quam ex Augustini doctrina creaturæ rationali necessariam prædicamus, ne creatura peccando culpa careat, Deus iubendo in culpam cadat? Nisi enim gratia sufficiens Recentiorum talem afferat Dei diligendi, seu præcepti dilectionis obseruandi potestatem in quocunque tandem illa potestas sita sit, frustra gratiam sufficientem prædicant, cum nihil ad accusationem peccantis creaturæ, nihil ad excusationem iubentis Dei profutura sit. Vides ergo quanto rationabilius Augustinus naturæ rationali innocenti negari non posse fateatur, quod Scholastici etiam damnatæ pro iniquitate creaturæ debitum ac necessarium contra rationem & Augustinum esse profitentur.

E

Iam verò nemini non facile est, debitum illud gratiæ cum ratione gratiæ, eodem ut Scholastici solent modo, adaptare. Dicunt enim esse gratiam absolutè, sed debitum naturæ ordinatæ ad finem supernaturalem, cum debito illum procurandi. Hoc est, esse gratiam præueniendo voluntatem ordinandi creaturam ad finem supernaturalem, debitum verò illam supponendo; ne alioquin videlicet voluntas illa Dei ratione careat. Dico & ego gratiam esse præueniendo voluntatem condendi creaturam in tanta dignitate, ut nulla omninò re nisi solo Deo satiari ac beari possit: quod cum sine gratia obtineri neque perfectè neque imperfectè, neque amando neque fruendo queat, illâ voluntate suppositâ esse debitum, ne voluntas Dei ratione careat.

Quid enim absurdius & rationi magis aduersum, quam condere velle excellentissimæ dignitatis creaturam, & eam huiusmodi subsidiis destituere, sine quibus non solum beari nequeat, sed necesse sit miseriorem esse omnibus creaturis vel in omnibus creaturarum cupiditatibus tabescere sine culpa & pœna, vel ex eius culpa iniquitatem, ex pœna iniustitiam retorquere in Deum, vt qui fieri ab ea velit quod non potest facere, & operis reposcat pœnam quod ex eius institutione perpetratum est? Quæ cum pietas qualiscunque creaturæ tanquam à diuina sapientia & benignitate aliena prorsus exhorreat, merito sanctus Augustinus gratiam illam diligendi Dei, omni creaturæ rationali innocenti tribuit, vt & benefactum ipsa debere, & si non

Lib. 3. de l.
arb. c. 16.

Ex eo enim quod non accepit nullus reus est, ex eo verò quod non facit quod debet, iuste reus est. Debet autem si accepit, & voluntatem liberam & sufficientissimam potestatem. Quæ quid aliud est nisi sufficientissima Dei gratia? Quoniam liberum arbitrium, vt profundissimus Doctor etiam de homine primo innocente loquitur, ad malum sufficit; ad bonum autem nihil est nisi adiunctum ab omnipotenti bono.

Lib. de cor.
& grat. c. 11.

Quapropter vt magis ratio gratiæ elucescat considerandum est, Primò gratiæ propriissimè dictæ non repugnare debita quælibet seu connaturalitates, decentias & congruentias & æquitates quæ oriuntur ex aliis capitibus quam iure creaturæ: nihil namque connaturalius innocentis imagini Dei cum capacitate Dei naturaliter conditæ, quam gratia. Vnde non veretur Augustinus Apostolicâ phrasi dicere, quod per gratiam naturaliter homines quæ legis sunt faciunt. Causamque reddit quia vitium contra naturam est, quod vitique sanat gratia. Hoc enim agit Spiritus gratiæ vt imaginem Dei in qua naturaliter facti sumus instauraret in nobis. Hinc nihil etiam congruentius, decentius, æquius respectu Dei, quam vt innocenti imagini quæ ad Deum velut finem suum naturalem ordinata est, gratia ad assequendum detur. Sæpe namque contingit vt aliquid sibi ipsi suisque attributis Deus debere dicatur, non solum iustitiæ sed etiam clementiæ, fidelitati, magnificentiæ, sapientiæ cæterisque attributis omnibus, ipsi denique misericordiæ & liberalitati, quæ quam maximè gratuita sunt operationis. Subinde namque secundum immutabiles rationes diuinæ sapientiæ contingit, vt omnino deceat & æquum sit, Deum clementer & magnificè & misericorditer cum creaturis suis agere, quod si non faceret nihil omnino faceret contra ius iustitiæ in creatura, sed contra sapientiam suam; quam Deus non minùs quam iustitiam suam præterire non potest. Non enim imaginandum est Deum quidlibet etiam deficere posse. Si enim promissit quippiam sub nulla etiam operis conditione, non dubium est eum teneri se promissione soluere, nec tamen desinet esse gratia id quod dederit. Sic enim promittit etiam gratiam suam quæ idcirco non desinit esse gratia. Vnde & Augustinus quodam loco dicit quod iustum sit misereri quorundam.

Lib. de spir.
& l. c. 27.

Quando igitur, istis modis vel sibi vel sapientiæ suæ vel aliis attributis Deus quippiam debet, ne videlicet alioquin inconuenienter vel insipienter agat, nihil omnino de gratiæ ratione tollit. Sapientiam autem suam inseparabiliter in omnibus Deus sequi debet. Hoc autem debitum tam arctum est vt non magis immutari possit quam ipse Deus. Vnde optimè S. Ansel-

mus in re simili: *Sicut in Deo quantumlibet paruum inconueniens sequitur impossibilitas, ita quantumlibet paruum rationem, si maiori non vincitur, comitatur necessitas.* Impossibile est enim Deum inconuenienter, indecenter, insipienter contra rationem, inclementer, immisericorditer agere. Quod si ex huiusmodi attributorum decenti, cadat effectus aliquis in creaturam, nihil omnino de ratione gratiæ decedit. Hinc est quod & ipsi Scholastici variis exemplis simile debitum agnouerunt, sine gratiæ tamen præiudicio. Nam ita quidam eorum profitentur conseruationem gratiæ non desinere esse gratiam quamuis immutabilis sit diuinæ sapientiæ lex, vt neminem deserat nisi deseratur: homini in pura natura creato deberi quandam gratiam ordinis naturalis ad cauenda peccata propter nimiam infirmitatem eius: gratiæ habituali deberi quædam auxilia actualia debito connaturalitatis, secundum illud, *Iustum auxilium meum à Domino*, vbi hoc etiam perperam Augustinum sentire volunt, cum nihil certius sit in scriptis eius quam omnia auxilia actualia hominis lapsi esse gratuita: remissionem peccati gratis concedi respectu hominis & operum eius, & esse distinctum gratiæ beneficium à dilectione & pœnitentia, & tamen concedi secundum iustitiam latè sumptam prout dicit conuenientiam ad id quod Deum decet: gratiam Dei non desinere esse gratiam etiam si quoque merito de congruo præueniatur. Quanto rectius igitur profitebimur cum Augustino gratiam dilectionis Dei, verissimam retinere rationem gratiæ, quamuis Deus eam nullo iustitiæ debito, sed ex condecencia infirmitatis creaturæ, ex lege suæ sapientiæ suæque benignitatis & sanctitatis & misericordiæ propriæque rectitudinis creaturæ innocenti largiatur, ne alioquin omnia peccata & dilectio eius in inferiora diffuens, in ipsum reuoluantur Deum, qui ei dilectionem ex nemine nisi ex Deo principio & fine suo religare præcepit.

Lib. 1. car.
Deus homo
cap. 19.

Suarez. l. 1.
de grat. cap.
vlt. un. 12.

Idem lib. 2.
de grat. c.
28. n. 9. 10.
11. l. 12. de
grat. c. 16.
Idem lib. 7.
de grat. c. 13.
c. 14. n. 9.

Ita Gabriel
in 1. dist. 41.
& in 2. dist.
47. & in 3.
dist. 17. vbi
pro se citat.
Scotum Oc-
cam & alios.

Quod sane longè rationabilius esse perspicimus, si attenderimus non deesse præcipuos Scholasticos qui cum quàm maximè tueantur statum puræ naturæ & supernaturalis eleuationis, ipsa tamen compulsi veritatis perspicuitate, fateantur Deum ex æquitate gratiam illam innocenti debere creaturæ. Bellarminus quippe apertè profitetur, *Æquum omnino fuisse, vt Deus homini ad finem tam sublimem ordinato, media necessaria non negaret.* Et paulò ante dicit hoc etiam Philosopho? Ethnicos vidisse. Nam quod addit, *nihil absurdi secuturum si negasset*, non satis liquet quomodo verum esse possit iuxta supra citatam S. Anselmi regulam, quam omnis librata suis momentis ratio veram esse conuincit. Se enim omnibus circumstantiis perpensis æquum est, vt Deus innocenti creaturæ ad finem tam sublimem ordinatæ non deneget media necessaria, nulla ratiocinatio efficiet, vt iisdem circumstantiis positis æquum sit denegare. Si enim æquitas poscit vt media illa tribuantur, contrarium æquitati, hoc est, iniquum erit si negentur: Sicut si iustum est vt Deus præmium reddat merito, iniustum erit si negauerit. Quis verò dixerit, Deum posse facere cum creatura sua quod non est æquum? cum Scriptura dicat, *Virga æquitatis Hebr. 12. virga regni tui*: Et ipsius templum celebre-
tur vt mirabile in æquitate. Vt sanè merito, negaret innocentia id quod iisdem circumstantiis positis est æquum dare, querela ista, quod absit, aduersus eum ingeminari possit,

Hebr. 12.
Psal. 64.

Isaia 59.

Corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi.

Rom. II.

Cap. 4.

Secundò, considerandum est gratiæ proprijs-
simè dictæ solummodo secundum doctrinam
Scripturarum & Augustini repugnare opus crea-
turæ cui illa debeat. Hoc est enim quod Apo-
stolica doctrina tradit, *Si gratia jam non ex operi-
bus, alioquin gratia jam non est gratia.* Et in ea-
dem Epistola alio loco: *Ei qui operatur merces
non imputatur secundum gratiam, sed secundum de-
bitum.* Quæ de causa sexcentis locis Augustinus
sola opera velut gratiæ distinctiua submouet à
gratuita vocatione & justificatione peccatoris,

Epist. 105.

*si autem gratia vtique nullis meritis redditæ, sed gra-
tuità bonitate donata.* Et rursus explicans quo-
modo prorsus pro nihilo Deus homines saluos

Serm. II. de

verb. Apost.

cap. 13.

dederunt vt eis retribueretur: pro nihilo saluos faciet
illos. Quasi diceret nihil dederunt ergo pro ni-
hilo. Quis prior dedit illi quasi suorum gratia meri-
torum? Quis prior dedit illi? Quis præuenit gratiam,
quæ gratis datur? Et quomodo gratis sicut in-
cluditur in essentia gratia? Si aliquid meritorum
anteuenit gratiam, iam non gratis, sed ex debito red-
ditur. Hinc & alibi: Pluuiam voluntariam non nisi

Lib. 4. de

Trinit. c. 2.

gratiam vult intelligi, non meritis redditam sed gra-
tis datam, vnde & gratia nominatur. Dedit enim
eam non quia digni eramus, sed quia voluit, id est
ex pura bonitate sua, nullo merito dignitatem
respectu gratiæ nobis conciliante. Eandem ex-

In Psal. 67.

plicans pluuiæ voluntariæ metaphoram: Multo
congruentius intelligitur ipsa gratia pluuiæ volunta-
ria quia nullis præcedentibus operum meritis gratis

Lib. 4. cont.

Iul. cap. 3.

datur. Et ex Apostolo probans illam genuinam
rationem gratiæ, Si enim, inquit, gratia iam non
ex operibus; alioquin gratia iam non est gratia. Et
alio in loco: Rationalis natura quia imago Dei est
meretur hanc gratiam, non tamen vt eius bona vo-
luntas possit præcedere præter gratiam; ne vel ipsam
prior det vt retribuat illi, ac sic gratia iam non sit
gratia dum non datur gratuita, sed redditur debita.
Ecce non veretur Augustinus etiam meritum
gratiæ improprie dictum assignare naturæ, dum-
modo nullum opus eius gratiam vel voluntas bo-
na præcedat. Illis quippe funditus gratiam in-
terimi iuxta doctrinam Apostolicam non est du-
bium. Itaque in libro contra Secundinum me-
ritum illud improprium naturæ, meritis operum

Cap. 10.

proprie dictis opponit: Omnia bona, &c. certis
ac distributis gradibus ordinata sunt, partim locorum
intervallis ac sedibus, sicut omnia corporalia; partim
meritis naturalibus; sicut anima præponitur corpori;
partim meritis præmiorum atque pœnarum, sicut ani-
ma vel attollitur ad quietem, &c. Et lib. vigesimo

Cap. 5.

sexto contra Faustum: Mutans omnia mutabilia
pro meritis siue naturarum siue factorum. Ex eadem
illa radice sæpè docet etiam naturam esse veram
gratiam, hoc est gratuitum donum, quia nullis
operibus retributa est, nec vnquam ex alio capi-
te gratiam esse docet, sicut frequenter docet,
quam ex eo quod homo nec eam facere potuit,
nec aliquid operis quo Deum vel inuitaret vt

Epist. 95.

fieret. Quadam non improbandâ ratione dicitur gra-
tia Dei qua creati sumus, vt non nihil essemus, nec
ita essemus aliquid vt cadauer quod non viuit, & ar-
bor quæ non sentit, aut pecus quod non intelligit, sed
homines qui & essemus, & viueremus, & intellige-
remus, & de hoc tanto beneficio Creatori nostra gra-
tias agere debeamus; vnde merito & ista gratia dici

Serm. II. de

verb. Apo-

stoli cap. 4.

potest, quia non præcedentium operum meritis, sed
gratuità Dei bonitate donata est. Et in sermonibus
de verbis Apostoli; Natura non putetur gratia,

scilicet de qua cum Pelagianis erat controuer-
sia, sed etsi putetur gratia; ideo putetur gratia,
quia & ipsa gratis concessa est. Non enim homo qui
non erat promeruit vt esset. Vbi latissimè prole-
quitur omnia omnino in quibus præcellit bru-
tis humana natura, gratis esse data, quia me-
ritum nullum, dignitas operis nulla præcessit.
Cuius rei plurima occurrunt testimonia, sed
eis recitandis non est opus fatigare lectorem,
Nam in vniuersis operibus eius vbi sexcenties
gratia tangitur, vix alia vnquam, quantum
obseruare potui, gratuita gratiæ ratio reperie-
tur, quàm quia gratis, id est pro nullo operis
merito data est.

Quod si alicubi Augustinus etiam illud im-
proprie dictum naturæ meritum à gratia submo-
uere videatur, tunc peculiariter de gratia non
primæ conditionis, sed Christi redemptoris lo-
quitur, nam gratiæ redemptoris non tantum me-
ritum voluntatis, sed etiam naturæ aduersatur.
Est enim gratia qua natura jam damnata mise-
ricorditer à damnationis massa liberatur. Ex quo
fit etiam vt demeritum culpæ omnino suppo-
nat, quæ non nisi per gratuitam indulgentiam
deleatur; neque prorsus quicquam in naturâ se-
cundum illum statum absolutè spectatâ reperi-
ri possit, cui gratia aliter dari debeat, quàm
per puram putam misericordiam indulgen-
tis, vindictamque remittentis Dei, repugnat
enim ei non modo meritum qualecunque vo-
luntatis, sed etiam naturæ innocentia, contra
quam nullo pacto vindictæ iustitia, qua talis
gratia subtrahitur exerceri potest. De qua gra-
tia loquitur in Epistola ad Paulinum: Ibi enim

C.

Epist. 106,
gratia est indulgentia, vbi iusta posset esse vindicta.
De qua etiam loquitur in libris ac Bonifacium,

quando dicit quod Manichæi & Pelagiam gra-
tiam Dei simul oppugnant. Nam Manichæi meritis
naturæ bonæ, Pelagiani autem meritis voluntatis bo-
næ perhibent diuinitus subueniri. Et libro de do-
no perseverantiæ: Numquid ergò hominum natu-
ræ duæ sunt? Absit. Si duæ naturæ essent gratia per-
seu. c. 8.
vlla non esset. Nulli enim daretur gratuita libera-
tio, si naturæ debita redderetur. Nam ex ipsis lo-
corum circumstantiis, imo verbis perspicuum
est, eum de gratia liberationis ex meritis ac sta-
tu damnationis loqui. Cuiusmodi gratia pror-
sus evertitur, si innocens natura fuerit. Quam-
quam de istis duobus postremis locis alia duplex
solutio adhiberi possit. Prima, quia illud meri-
tum naturæ quod Manichæi statuebant erat me-
ritum naturæ tam sublimis dignitatis, vt gra-
tiæ excellentiam infinitis partibus superaret.
Ponebant enim animam rationalem esse partem
substantiæ Dei, quemadmodum plurimis locis
Augustini certum est. Hæc autem gratiam im-
mensâ dignitate suâ sine comparatione superat.

D.

Altera est, quod quamuis verba ista meritum na-
turæ per se ferant videlicet diuinæ, qualem ani-
mam esse censebant, reuera tamen illud meri-
tum in actionibus & laboribus eiusdem naturæ
collocabant. Putabant enim labores istius natu-
ræ tales esse, vt hoc ipso quo à tam sublimi na-
tura procederent, deberetur eis liberatio per
gratiam Saluatoris; quo tamen ipso naturam
gratuite liberationis destruebant. Patet hoc ex il-
lo ipso loco ad Bonif. qui citatur; nam statim
verbis allegatis adiicit; Illi (Manichæi) dicunt,

E.

lib. 2. ad
Bonif. c. 1.
de dono
perseu. c. 8.
debet hoc Deus laboribus membrorum suorum: isti
dicunt (Pelagiani) debet hoc virtutibus seruorum
suorum. Vtrisque ergò merces non imputatur secun-
dum gratiam, sed secundum debitum. Ecce vides la-

borez membrorum Dei; vides mercedem retributam illis laboribus secundum debitum. Sed hæc in gratia status innocentiae non habent locum. Nec enim ista dicitur deberi naturæ vel membris Dei, neque laboribus naturæ innocentis, neque esse effectus misericordiae, ubi nulla miseria est, neque esse liberatio à statu damnationis: Sed nudè aliquo pacto deberi dicitur, non tam ipsi naturæ rationali quam ordini Dei naturali, ne natura innocentis imaginis Dei creetur misera antequam miseriam mereatur: necesse est enim esse miseram quæ instituitur sine amore Dei, prout ex parte diximus & vberius adhuc dicturi sumus. Vel denique quod deterius est, ne alioquin cum distorta, peruersa, ac malâ voluntate ab ipso Deo quod absit, hoc est ab ipsa regula sempiternæ rectitudinis ac iustitiæ contra legem æternam ac naturalem producat, secundum quam impossibile est ut non omnia sint ordinatissima; & impossibile est ordinatissimum esse ut pœna seu miseria ante culpam infligatur, vel ut creatura quæ non peccauit cum peruersa voluntate condatur.

Neque verò defunt inter ipsos Scholasticos qui doctrinam istam ex Apostoli & Augustini scriptis haustam veram esse fateantur. Sic enim loquitur Didacus Alvarez diuinæ gratiæ defensor non postremus. *Ratio gratiæ tunc tantum enervatur, quando datur propter aliquod opus naturæ, secundum illud, quod dicit Apostolus; Si ex operibus iam gratia non est gratia.* Non posset absolutiori aphorismo definire quod dicimus, quam dum ipsam indicem exclusionis voculam usurpat. Nec mirum cum in ista ratione gratiæ, tota ratio perfectæ donationis quam & civiles leges explicant inueniatur. Postulant enim Lege primâ digestis de donationibus tria, ut res donata statim fiat accipientis; ut donatio sit irrevocabilis; ut donator sola ad donandum liberalitate moueatur, hoc est, ut non donet propter retributionem siue iustitiæ, siue antidoralem, seu grateficiam sicut ibi exponit Bartolus, & in Rubricis de donationibus Panormitanus.

Porro manifestissimum est quicquid vel Scriptura vel Augustinus vel Alvarez, vel ipsæ civiles leges ibi ad gratiam seu gratuitam donationem postulant, hoc totum perfectissimè concurrere in gratiam quæ creaturæ rationali datur. Nam ut apertum est, nulla est ibi umbra præcedentis operis boni ratione cuius persona gratiam quoquo vel imperfectissimo modo mereatur. Vnde nullum est ibi vestigium quoque retributionis siue iustitiæ siue antidoralis, sed sola liberalitas dandi causa fuit, qua factum est etiam ut statim accipientis fieret, nec ulli pœnitentiæ donatoris vel periculo reuocationis obnoxia. Quod verò creaturæ ad imaginem Dei & ad illum tanquam vnicum & naturalem finem, supernaturaliter acquirendum conditæ, consentanea erat gratia dilectionis Dei, imo quod æquum erat, ut eam Deus illi suâ bonitate largiretur, & ita largiretur, ut eam non ex operis cuiusquam naturalis dignitate vel merito, sed ex propriæ munificentiae & sanctitatis consideratione & ex constantia prioris voluntatis, quæ eam ad imaginem suam conditam & ordinatam voluit, negare non posset, quin omnia creaturæ flagitia & facinora ex peruerso sui vel creaturarum amore nascentia in ipsum redundarent, hoc nequaquam gratiæ gratis datæ rationem tollit aut minuit. Subordinatio enim siue ex plurimum rerum natura proficiens siue

A ex constitutione, aut voluntate, aut lege Dei, nihil obstat gratiæ quo minus non tantum primum sed omnia omnino ad primum velut fundamentum ordinata, siue naturalia fuerint siue supernaturalia, gratia sint ac dici debeant. Quorum rerum exempla plura superius etiam ex Scholasticorum mente produximus. Omnibus enim commune est, quod gratuita donatoris voluntate donentur, nullo merito rationem doni gratuiti perturbante.

B Hinc est quod Augustinus non minus confidenter gratiam vocet id quod alteri dono Dei connaturaliter in rebus siue naturalibus siue supernaturalibus debetur, ut Scholastici loqui solent, quam ipsum primum cui alterum connaturale est, dummodo nullum operis, aut voluntatis creatæ meritum interueniat, per quod beneficentiæ donantis prouocata ratio gratiæ perimatur. Nam ut supra audiimus æquè gratuitam gratiam nuncupat quod sentimus, & quod intelligimus, quam quod homines sumus. Sicut & alibi, *Ut esses, ut sentire, ut audires, præuenit te;* eum tamen sensus & intellectus homini, Scholasticorum phrasi debeantur. Nimirum quia eadem gratuita voluntate, qua hominem etiam sensibus & intellectu vtentem condere voluit. Et in eodem ipso loco gratiæ tribuit quod viuimus, hoc est quod anima corpus animat. Et alibi quod liberum habemus arbitrium; ipsum quoque liberum arbitrium ad Dei gratiam, hoc est, ad Dei dona pertinere non ambigens non tantum ut sit, sed etiam ut bonum sit. Cum tamen nihil magis connaturaliter debitum sit corpori suis organis dispositio quam anima; nihil magis animæ quam liberum arbitrium. Denique non raro gratiæ Dei nos præuenienti tribuit quicquid habemus præter sola peccata, hoc est, quicquid habemus boni. Totum enim sine ullis omnino meritis gratis gratuita bonitate collatum est.

C *Attendens omnia bona quæcumque habere possumus, siue in natura siue in instituto, siue in ipsa conuersatione in fide, in charitate, in bonis moribus, in iustitia, in timore Dei, totum non nisi ex illius donis ita conclusit Deus meus misericordia mea.* Et mox explicans illam misericordiae gratiam; *Misericordia mea quid est? Totum quicquid sum de misericordia tua est. Sed promerui te, inuocando te. Ut essem, quid feci? Ut essem qui te inuocarem, quid egi? Quod ante dixerat misericordia eius præueniet me; ut probaret omnia esse ex Dei gratia sine meritis. Si aliquid tum primum attulisti & ex tuo aliquo bono primo Dei misericordiam meruisti, non te præuenit. Quando autem vel intelligis quia præuenit es, nisi intelligas quod ait Apostolus: Quid enim habes quod non accepisti? Nam per huiusmodi præuentionem & misericordiam eum intelligere veram gratiam quatenus est non supernaturalis sed gratuitum omnino Dei donum, vnde gratia nominata est, ex aliis locis passim patet. Nam in alium Psalmum ita loquitur: Si tibi dicat Deus, quod dedisti mihi ut facerem te? Certè si factus promeruiisti me, non me promerueras antequam facerem te. Quid dicturi sumus ei qui primo gratis non fecit? Quia bonus est, non quia aliquid meruimus. Deinde de ipsa reparatione, de secundæ natiuitate quid dicturi sumus? Merita nostra fecisse, &c? Quid Deo dedisti? Quid non ab eo gratis accepisti? Merito & gratia nominatur quia gratis datur. Ex quibus & similibus passim obuijs manifestissimum est, nihil omnino Augustinum curare quorundam scrupulos quibus imaginantur subordinationem quorundam donorum, siue natura-*

Epist. 91.
Serm. 10. de
verb. Apost.
cap. 5.

In Psal. 118.
in fine.

In Psal. 145.

Disp. 78. de
auxil. c. 4.

lem siue voluntariam, qua nullum alteri connaturaliter, vel ex sapienti institutoris voluntate conjunctum est, impedire quo minus utrumque perfecta sit gratia Dei. Nunquam enim Augustino vel in mentem venit, ut vllum Dei donum siue naturale siue supernaturale, diuinæ gratiæ subtraheret, si tantum nullo merito impetratum esset: quantumvis ex parte Dei, siue sapientiæ, siue benignitatis, siue reſtitutionis, siue alterius attributi rationibus id postulantibus, vnum eorum non deceret vel non posset ab altero separari. Nam & illa inseparabilis conjunctio à diuina sapientia, & voluntate pendet. Ex quo fit ut si vnum Deus largiri velit, vtrumque eadem & æquè gratuitâ gratiâ ac liberalitate largiatur. Proinde cum Augustinus aduersus Pelagianos disputans dicit: *Creatus est primus homo in natura sine culpa, in natura sine vitio; creatus est reſtitutus non se fecit reſtitutum.* Ut & naturam & inculpabilem reſtitutionem eius referret ad gratiam Dei, non est putandum ideo aliquid gratiæ gratiæ detractum voluisse, quia sentit non potuisse Deum naturam cum culpa, cum vitio, & sine reſtitutione peruersam distortamque condere qualem conderet sine dilectione saltem imperfectâ Dei. Hæc enim inseparabilitas reſtitutionis non oritur ex aliquo opere vel merito præeunte creaturæ, quo gratia interimitur, sed ex rationibus concernentibus attributa Dei siue sapientiæ siue bonitatis, quibus vel congruum vel decens vel æquum vel necessarium est, ne vnum ab altero detrahatur: & idcirco nihil impedit quo minus vtrumque nihil merenti creaturæ gratis omnino, hoc est, gratuitâ prorsus liberalitate conferat. Si enim nollet secundum dare & primum tolleret, quod ab eius liberrimâ nulloque merito prouocata pendet voluntate. Ut ergo gratia sit, id est, gratuitum omnino donum Dei, siue natura creaturæ rationalis, siue reſtitutio eius, sufficit ut neque merito impetrata sit, neque proprijs viribus facta, juxta illud Augustini naturam gratiæ expendentis: *Hoc voluit intelligi gratiam Dei esse quod fratres habitant in vnum non ex suis viribus, non ex suis meritis, sed ex illius dono, sed ex illius*

Serm. 11. de
verb. Apo-
stoli cap. 2.

In Ps. 131.

A gratia. Imo sanctus Anselmus non veretur id tanquam maiorem gratiam commendare, quod ex præcedente Dei voluntate dandi vel faciendi necessitatem vel debitum trahit. *Est necessitas,* inquit, *quæ beneficienti gratiam aufert aut minuit, & est necessitas quæ maior ex beneficio gratia debetur.* Cum enim aliquis eâ necessitate cui subiacet inuitus benefacit aut nulla aut minor ei gratia debetur. Dum verò ipsa se sponte necessitati benefaciendi subdit, nec inuitus eam sustinet, tunc utique beneficij gratiam meretur maiorem. Non enim hæc est dicenda necessitas, sed gratia, quia nullo cogente illam suscipit aut seruat, sed gratis. Quod ipse exemplis promissionis ac voti explicat. Si quis enim ultro promittit aut vouet aliquid, quantumvis reddere teneatur & cogi possit, non minoris tamen præstat gratiæ beneficium, si voluntate reddiderit, quam si promissio vel votum non præcessisset. Ut aptissimè verbis ejus etiam nos in hac proposita controuersia de Deo naturam humanam condente & gratiam largiente possumus inferre. *Quare multo magis si Deus facit bonum homini quod incipit, licet non deceat eum à bono incepto deficere, totum gratiæ debemus imputare, quia hoc propter nos, non propter se, nullius egens incipit.* Et paulò post: *Et cum dicimus Deum aliquid facere quasi necessitate vitandi inhonestatem, quam utique non timet, potius intelligendum est quod facit necessitate seruanda honestatis: quæ scilicet necessitas non est aliud quam immutabilitas honestatis eius, quam à seipso & non ab alio, videlicet coactus, habet, & idcirco improprie dicitur necessitas.* Nihil aptius ad propositum nostrum dici potuit. Apertissimè quippe declarat decentiam, honestatem vel etiam necessitatem largiendi gratiam homini innocenter condito, nullo modo diuinæ liberalitati, vel beneficentiæ, vel gratiæ repugnare, si decentiam illam, honestatem, necessitatemue largiendi suâ liberâ voluntate suscepit, eademque benefaciendi promptitudine non inuitus vel coactus exequatur. Imò non esse dicendam necessitatem, sed gratiam, quia nullo cogente eam suscipit aut seruat, sed eadem suâ gratuitâ, stabili, & immutabiliter perseverante voluntate.

S. Ansel.
lib. 1. cur
Deus homo
c. 5.

F I N I S.

CORNE

CORNELII IANSENII

EPISCOPI IPRENSIS.

DE STATV PURÆ NATVRÆ

LIBER SECVNDVS

CAPVT PRIMVM.

SECVNDVM ARGVMENTVM

contra statum puræ naturæ petitur ex fruitione quacunque beatificā summi boni, quæ omnes creatas vires superat. Ostenditur primò ex dilectione Dei quam includit.

ET hætenùs quidem de primo argumento quod ex dilectione vltimi finis, qua ad beatitudinem tenditur, petiuimus. Nunc ad alia progrediamur, quæ ex parte fruitionis, seu adeptioris illius boni in quo beatitudo sita est, aliorumque bonorum, sine quibus esse nullo pacto potest, erui possunt.

Secundum igitur argumentum principale contra statum puræ naturæ peti potest ex parte fruitionis Dei, tanquam beatifici boni. Creatura enim rationalis, non solum recta & bona esse non potest, sine dilectione Dei, quæ dilectio voluntatis est quasi rectus sagittæ motus ad scopi percussione, aptaque dispositio voluntatis velut materiæ ad susceptionem beatitudinis tanquam formæ suæ; sed neque beari sine contemplatione velut comprehensione eiusdem Dei potest. Est enim anima rationalis naturaliter, hoc ipso quo rationalis & imago Dei est, tam immensæ capacitatis, vt nulla re alia satietur, & per hoc neque beetur nisi solâ immensitate Dei. Quod significauit Augustinus cum dixit: *In rebus à Deo factis tam magnum bonum est natura rationalis, vt nullū sit bonum quo beata sit nisi Deus.* Quod cum in eius natura fundatum sit per quam habet quod est capax Dei, eiusque particeps esse potest, *Nec tam magnum bonum nisi per hoc quod imago eius est, intelligi possit;* hinc fit vt, quamdiu eadem ratio imaginis, & capacitas, & consequenter eadem natura permanet, etiam aliter satiata, ac per hoc beata esse non possit nisi Deo. Non enim hoc ex aliqua gratia externæ destinationis, aut accidentariæ eleuationis, sed ex excellentia creationis proficiscitur. In tanta enim, inquit Augustinus, *excellencia creata est, vt licet ipsa sit mutabilis,*

Tom. 2.

A inherendo tamen incommutabili bono, id est Summo Deo, beatitudinem consequatur nec expleat indigentiam suam nisi vtique beata sit: eique explenda non sufficiat nisi Deus. Ex quo principio tantæ excellentiæ imaginis Dei, in qua naturaliter natura rationalis constituta est, & magnitudinis illius boni quo solo beari potest, ac naturaliter debet, fluit etiam vt statim hoc ipso quo Deo caret, non possit esse nisi misera. Tale quippe bonum *De nat. boni est Deus, inquit, vt nemini eum deferenti bene sit. Et c. 7.* in libris de Ciuitate Dei: *Magna sunt mutabilia Lib. 12. de bona quæ adherere possunt, vt beata sint immutabili Ciuit. c. 13 bono, quod vsque adeo bonum est eorum, vt sine illo misera esse necesse sit.*

B Cum ergò in initio tractatûs huius ex illo ardentissimo desiderio quo naturaliter appetit beatitudinem suam probauerimus aliquem omnino eius naturæ finem vltimum esse præstitutum, quo beari possit, nec illa beatitudo obtineri aliter queat, quam fruendo Deo, nisi eius natura mutetur; inde fit consequens, vt non possit etiam in natura pura creari. Vnum enim ex tribus esset necessarium, vel vt ad inferiorem aliquem finem, hoc est ad creaturam Deo & seipsa inferiorem ordinaretur, cum nec seipsa beari possit, vel vt nunquam beari possit, vel certè vt puræ naturæ viribus assequi possit fruitionem Dei. **C** Primum, vt diximus est contra naturam creaturæ rationalis, alterum simul contra sapientiam bonitatemque creatoris, tertium est superbissimum & gratiæ creatoris injurium. De duobus primis capitibus habemus Scholasticos confitentes. Nec enim illi negant (quod sciam) Deum etiam puræ naturæ vltimum futurum finem, quo beari possit: Sed de tertio tota quaestio est. Afferunt enim aliquâ Dei contemplatione per vires obtentâ naturales, beandam esse naturaliter. Contra hoc ergò, secundum principia sancti Doctoris dicimus, impossibile esse vt vlla creatura quoquo modo fruatur Deo, in quo eius beatitudo sita est, nisi hoc ei per magnam gratiam Deus ipse largiatur.

Hoc autem primò patet ex eo quod vt fusillimè deduximus, omnis omnino vera & sincera dilectio Dei etiam vt auctoris naturæ, puræ naturæ vires multum superat. Impossibile est autem, vt initio libri primi diximus, beatam esse creaturam nisi summum illud bonū diligat, quo beanda est. Nam sicut miseri sunt qui non habent bonum quod diligunt, vel qui diligunt malum

E e

quod habent, ita etiam illi qui non diligunt bonum siue illud habeant siue non habeant. *Beatus, quantum existimo, inquit Augustinus, neque illi dici potest qui non habet quod amat, quaecunque sit; neque qui habet quod amat si noxium sit; neque qui non amat quod habet etiam si optimum sit.* Brevis omnium ratio est; Nam & qui appetit quod adipisci non potest, cruciatur: & qui adeptus est quod appetendum non est, fallitur; & qui non appetit quod appetendum est aegrotat. Cum enim Deus sit solus, ut alibi dicit, verus rationalis creaturae cibus, quo solo sustentari debet ac potest, languoris argumentum est certissimum cibum suum non appetere, hoc est, Deum optimum bonum suum non diligere. Vnde subiicit consequenter, Nihil autem istorum trium animo contingit sine miseria, nec miseria & beatitudo in nomine vno simul habitare consueverunt. Sine dilectione igitur boni beatitudo esse non potest.

Secundò, quia beatitudo non potest, secundum Augustinum & veritatem, esse sine fruitione boni. Beatitudo enim fruētis & intelligentis est propria, vnde sicut nec virtus nobis erit nisi adsit ipse Deus quo inuermur, ita nec beatitudo nisi adsit ipse quo fruamur. Qua de causa fidēter definit in libris de ciuitate Dei, beatum esse cum Deo frui cœperit. Fruitio verò summi boni beatifica sine eius dilectione esse nullo pacto potest. Sexcētis locis hoc docet Augustinus: Quisquis ergo fruitur eo quod amat, vtrumque & summum bonum amat, quis eum beatum nisi miserrimus negat? Et paulò post, concludit, ut quoniam Philosophia ad beatam vitam tendit iuxta sententiam etiam Platonis, fruens Deo sit beatus, qui Deum amauerit. Vnde in libro de moribus Ecclesiæ post diligentem indagatiōnem beatæ vitæ: Quartum, inquit, restat, ut video, vbi beata vita inueniri queat, cum id quod est hominis optimum & amatur & habetur, id est possidetur. Quid est enim aliud quod dicimus frui nisi præsto habere quod diligis? Neque quisquam beatus est qui non fruitur eo quod est hominis optimum; nec quisquam qui eo fruitur, non est beatus. Cum ergò in præcedentibus fusè probauerimus, omnem omninò veram dilectionem Dei, naturæ vires excedere, sed esse præcipuum donum gratiæ Dei, qua diffunditur. In cordibus nostris iuxta doctrinam Apostolicam, perspicuum etiam est omnem omninò fruitionem Dei & consequenter omnem beatitudinem de vero creaturæ rationalis bono longissimè vires puræ naturæ superare.

CAPVT II.

IDEM PROBATVR EX beatitudine quam Philosophi naturæ lumine in Dei contemplatione posuerunt.

HOC autem vberius ex eo demonstrari potest, quod quamuis S. Augustinus sapius tradat Philosophos Gentiles nonnullos, maximèque Platonicos rectè de creaturæ rationalis beatitudine sensisse, quod in summæ naturæ, hoc est, Dei qui summa veritas & summa ratio est, contemplatione consistat, nunquam tamen eam ipsam beatitudinem, de qua ipsi magnificè ex Philosophiæ regulis loquebantur, per puræ naturæ vires obtineri posse fateatur, sed semper per gratuitum beneficium & adiutorium gratiæ Dei. Certum est autem non alia de beatitudine Philosophos inter se dimicasse

nisi de illa quam Scholastici, Philosophorum in hac re discipuli, puræ naturæ tribuerunt, & naturalem creaturæ rationalis beatitudinem vocandam esse duxerunt. Sed audiamus primò Platoniorum de beatitudine sententiam, ut deinde sanctissimi Doctoris iudicium de eius effectu & largitore subdamus. Platonicos igitur in ea sententia fuisse, quod creatura rationalis in spiritibus siue Angelicis siue humanis non aliter beata esse possit, nisi fruitione æternæ veritatis; hoc est luminis intelligibilis, quod est Deus; res est in Augustini scriptis celeberrima. Nam libro 10. de Ciuitate. Elegimus, inquit, Platonicos omnium Philosophorum merito nobilissimos: Propter ea quia sicut sapere potuerunt, licet immortalem ac rationalem vel intellectualem hominis animam, nisi participatio lumine illius, à quo & ipsa & mundus factus est, beatam esse non posse, ita illud quod omnes homines appetunt, id est vitam beatam, quemquam isti assecuturum negant, qui non illi vni optimo qui est incommutabilis Deus, puritate casti amoris adhaerent. Et de Angelis, qui in cœlestibus habitationibus beati habitant: Si amant nos & beatos esse nos volunt, & profecto inde volunt vnde & ipsi sunt; an aliunde ipsi beati aliunde nos? Sed non est nobis vllus cum his excellentioribus Philosophis in hac quaestione constitutus. Viderunt enim suisque litteris multis modis copiosissimè mandauerunt, hinc illos vnde & nos fieri beatos, obiecto quodam lumine intelligibili quod Deus est illis, & aliud est quam illi, à quo illustrantur ut clareant, atque eius participatione perfecti beati que subsistunt. Sæpè multumque Plotinus asserit sensum Platonis explanans, ne illam quidem quam credunt esse vniuersitatis animam aliunde beatam esse quam nostram: idque esse lumen quod ipsa non est, & quo intelligibiliter illuminante intelligibiliter lucet. Et paucis interiectis ita subtextit: Dicit ergò ille magnus Platonius animam rationalem non habere supra se naturam nisi Dei, qui fabricatus est mundum, à quo & ipsa facta est: nec aliunde illis supernis præberi vitam beatam & lumen intelligentiæ veritatis quam vnde præbetur & nobis. Et post multa in eodem libro: Cui Deo simpliciter inhaerere fatentibus quoque Platonis & per multa testantibus solum beatificum bonum est. Et inferius: Cuius Dei & ipsi Angeli contemplatione beati sunt, & nos futuros esse promittunt. Illa namque visio Dei tantæ pulchritudinis visio est, & tanto amore dignissima, ut sine hac quibuscumque alijs bonis præditum atque abundantem non dubitet Plotinus infelicissimum dicere. Et Epistola ad Dioscorum: Tantum illud attende quoniam Plato à Cicerone multis modis aperitissimè ostenditur, in sapientia non humana, sed planè diuina, vnde humana quodammodo accenderetur, in illa vtrique sapientia prorsus immutabili atque eodem modo semper se habente veritate constituisse & finem boni, id est vltimum finem, in cuius fruitione beatitudo sita est, & causas rerum & ratiocinandi fiduciam. Hæc aliaque plura quæ ex Augustino adduci possent, perspicuè ostendunt Platonem & sectatores eius, beatitudinem Angelorum & hominum constituisse in contemplatione æternæ veritatis ac sapientiæ immutabilis tanquam finis boni, summæque pulchritudinis, cuius amore feruerent & illustratione lucerent. Quo sanè nihil melius & accuratius atque verius omnes Scholastici de naturali beatitudine quam puræ naturæ tribuunt, excogitare potuerunt.

Iam verò non minus euidenter certoque tradit Augustinus, illam ipsam beatitudinem naturalem animæ rationalis, quam Philosophi in Dei contemplatione

tanquam humanæ naturæ contemplatione collocarunt, non posse homini obtingere sine gratia Dei. Cùm enim in libro decimo quarto de Trinitate, Ciceronis ex Hortensio, ubi de Philosophia beatos nos faciente disertatio est ista verba recitasset quibus dicit quod ex hac vita emigrantes, una essemus beati cognitione naturæ & scientia, qua solâ etiam Deorum est vita laudanda: statim hoc exponit eum de summæ naturæ contemplatione intelligere: Ita ille tantus orator, inquit, cum Philosophiam prædicaret, & præclare ac suauiter explicans, &c. bonos animos dixit sola beatos esse cognitione & scientia, hoc est contemplatione naturæ qua nihil est melius & amabilius: ea est natura quæ creauit omnes ceteras instituitque naturas. Multis autem interpositis in eodem libro dicit istam contemplatiuam sapientiam non nisi Deo dante concedi. Hanc, inquit, contemplatiuam sapientiam quam propriè puto in litteris, sanctis & scientia distinctam, sapientiam nuncupari dumtaxat hominis, quæ quidem illi non est, nisi ab illo cuius participatione verè sapiens fieri mens rationalis & intellectualis potest, Cicero commendans in fine dialogi Hortensij: Ecce illam ipsam sapientiam quam Cicero in Hortensio commendat, non nisi ab illo esse cuius participatio verè sapientes facit, apertissime profitetur. Longèque manifestius & vberius docet alibi, etiam ipsos Platonicos, attentâ contemplationis illius sublimitate & humanæ mentis infirmitate, Dei gratiam ad eius adeptionem necessariam tradidisse. Itaque videtis, inquit in libris de Ciuitate Dei, vtrunque etsi de longinquo, etsi acie caligante patriam in qua manendum, hoc est, patriam pacis, vt alibi vocat, seu diuinam sapientiam cuius pacatissima contemplatio beatos facit: Sed viam qua eundem est, hoc est incarnationem Filij Dei, non tenetis. Confiteris tamen gratiam, quandoquidem ad Deum per virtutem intelligentiæ peruenire, paucis dicis esse concessum. Quorum verborum vim diuinæ gratiæ necessitatem indicantium ad beatitudinem illam naturalem, quam Philosophia prædicabat, planius nobis explicans: Non enim dicis, paucis placuit, vel, pauci voluerunt; sed cum dicis esse concessum, procul dubio Dei gratiam non hominis sufficientiam confiteris. Et iterum in eodem libri decimi loco: Vteris etiam hoc verbo apertius, ubi Platonis sententiam sequens, nec ipse dubitas in hac vita hominem nullo modo ad perfectionem sapientiæ peruenire: secundum intellectum tamen viuentibus omne quod deest prouidentia Dei & gratia post hanc vitam posse compleri. Cernit, arbitror, quilibet non supinus lector, quanta perspicuitate & asseuerantia ipsi Gentiles Philosophi tradiderunt, beatitudinem illam naturalem de qua tota erat eorum disceptatio, in Dei fruitiua contemplatione consistere; & simul deficientibus humanis viribus in tanto miseriarum cumulo, quibus nos atteri cernebant, diuinam gratiam esse necessariam, vt ea potiamur. Cernit item non minus perspicuè vtrumque ab Augustino tanquam Christianæ doctrinæ quam maximè consentaneum comprobati. Sed ex utroque simul juncto, status puræ naturæ funditus euertitur. Si enim beatitudo naturalis creaturæ rationalis in Dei contemplatione sita, quam Philosophia gentium Plotini, Ciceronis, Platonis & similium naturæ lumine suffulta prædicabat, non nisi per Dei gratiam propter expertam infirmitatem humanarum virium comparari potest, nec alia inferior beatitudo, quæ vera naturæ rationalis beatitudo sit, dari queat; manifestum profecto est, naturam

A rationalem sine Dei gratia non posse conditi; cum eam diuina sapientia, vt ex præcedentibus supponimus, & Scholastici profitentur, non nisi ad seipsum velut finem vltimum, cuius assecutione beata fiat, possit instituere.

Quæ profecto ratio est, vt Augustinus non raro profiteatur, hac in re Philosophiam gentium, quemadmodum de vno Deo omnium conditore, ita & de naturæ rationalis beatitudine, idem omnino quod Philosophia docet Christiana, tradidisse. Si enim, inquit, eos Angelos sic immortalibus, vt tamen à summo Deo factos, etsi non per seipsos, sed ei à quo facti sunt adhærendo, beatos esse dicunt, hoc dicunt quod dicimus, quolibet eos nomine appellent. Qua de causa paulo antè dicentem audiui-
B mus, nullum nobis esse cum excellentioribus Philosophis in hac questione conflictum. Vbi simul copiosissimè traditum dicit à Philosophis, non solum hinc illos Angelos vnde & nos fieri beatos, obiecto quodâ lumine intelligibili videlicet Deo, sed etiam quod ab illo illustrantur vt clareant, quod eius participatione perfecti beatique subsistunt; quod ab illo intelligibiliter illuminâte, intelligibiliter lucet; quod ab illo spiritibus supernis præbetur vita beata, & lumen intelligentiæ veritatis, vnde præbetur & nobis; quod consonent Euangelio ubi legitur, Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quibus nihil apertius & efficacius dici posset, vt intelligeremus non minus Augustinum quam Philosophos, diuinam gratiam necessariam professus esse, vt illa beatitudine naturali frueremur, quam in Campis Elysij ex summæ naturæ seu intelligibilis illius luminis contemplatione diuinitus largiendam esse sentiebant.

Ex quo fit, vt Augustinus etiam vbique contra Stoicorum & similium longius à veritate recedentium errores tradat, neminem posse creaturâ rationalem beatam facere nisi solum Deum. Vt Epist. 12. tam, inquit, beatam ipsi sibi quodammodo fabricare voluerunt, potiusque patrândam quàm impetrândam putauerunt, cùm eius dator non sit nisi Deus. Neque enim facit beatum hominem nisi qui fecit hominem. Quod ipse non solum de illa sublimi & perspicua Dei contemplatione profitetur, sed de quacunque etiam infimâ fruitione, sicut de quauis imperfectissima dilectione Dei. Cùm enim status puræ naturæ in omnibus ex Scholasticorum opinione similis ei sit in quo versamur, fieri etiam non potest, quin par omnino, imò major, vt supra vidimus, imbecillitas ad diuina amanda, contemplanda, fruendaque sit, quam ea quam perpetimur. Qualis vero illa sit præclarissimè depingit contra Manichæos Augustinus. Nam beatitudinem hominis indagans, cum dixisset: Deus igitur restat, quem si sequimur benè, si assequimur, non tantum benè, sed etiam beatè viuimus, mox infirmitatem humanæ mentis ostendens, vt ex eo beatitudinis qualiscunque vmbra suis viribus capiat; sed quomodo sequitur quem non videmus? Aut quomodo videmus qui non solum homines, sed etiam insipientes homines sumus? Quamquam eum non oculis, sed mente cernatur; quæ tandem mens idonea reperiri potest; quæ cum stultitiæ nube obtegatur, valeat illam lucem vel etiam conetur haurire? Confugiendum est igitur ad eorum præcepta, quos sapientes fuisse probabile est. Hactenus potuit ratio perducî; versabatur namque non veritate certior, sed consuetudine securior in rebus humanis. At ubi ad diuina peruenit, auertit se, intueri non potest, palpat, æstuat, inhiat amore, reuerberatur luce veritatis, & ad familiaritatem tenebrarum suarum non electione, sed

Lib. 14. de Trinit. c. 9.

Ibid.

Ibid. c. 19.

Lib. 10. de Ciuit. c. 19.

Ibid.

Lib. 9. de Ciuit. c. 13.

Lib. 10. c. 9.

Epist. 12.

Demot. Eccles. c. 2.

Cap. 7.

fatigatione convertitur. Quam sic for mudandum est, quam tremendum, ne maiorem inde concipiat anima imbecillitatem, ubi quierem fessa conquirat. Quæ verba cum omnium hominum experientia, quos etiam gratia non mediocriter iuuat, ita vera esse testetur, vt ex ipso intimo penu veritatis deprompta videantur, nonne ridiculum est etiam beatitudinis ex Deo potiundæ potestatem puræ naturæ viribus ascribere, ubi tanta est in illa luce cernenda mentis imbecillitas? Qua de causa sanctissimus rerum diuinarum Antistes, non solum Philosophicam illam Platoniorum ex Dei contemplatione beatitudinem, sed etiam illam contemplationem, qua iuxta fabulas Manichæorum, Natura mali Deo coæterna, volebat nocere luci Dei, propter quem conatum pugna Dei cum natura mali consecuta dicebatur, gratiæ diuinæ beneficium esse posse profitetur. Deinde, inquit, bonum illud extra se positum cui nocere studebant, vtrum omnino esset vnde cognouerant? Si intellexerant, quid tali mente præclarius? An quicquam est aliud, quo magis laboribus omnis bonorum porrigatur intentio, nisi vt summum illud & sincerum bonum intelligatur? Quod ergo nunc vix paucis bonis iustisque conceditur, id tunc illud merum malum nullo bono adiuuante iam poterat. Ecce absurdum esse indicat, nullo bono adiuuante potuisse naturam mali, contemplari videlicet mentis intelligentia lucem Dei, quod alibi vocat frui Deo, eo quod vix iustis per Dei gratiam concedatur. Quis verò ita deliret, vt iuxta Manichæos etiam naturam mali supernaturaliter eleuatum fuisse putet, & illos propterea de supernaturali visione locutus esse confingat? Nunquam enim Manichæi naturam mali, vel eleuatum esse à bono Deo, vel etiam beatam aut bonam fieri posse putauerunt, sed immutabiliter malam. Loquebantur ergo de illa visione lucis Dei, qua natura mali perstricta vicinitate boni & uirtutis lucis illius frui voluit. Hanc qualemcumque diuinæ lucis intelligentiam seu contemplationem, nullo modo natura mali nisi per gratiam & adiutorium Dei, sicut & iustis concedi posse testatur: Quanto minus vera beatitudo ex qualicumque contemplatione Dei illi creaturæ sine Dei ipsius adiutorio obtingere potest?

Cum igitur iste, non modo S. Augustini, sed & Ethnicorum Philosophorum sensus fuerit non semel vehementer admiratus fui, quæ factum sit, vt Philosophi ante exortum lumen ad reuelationem gentium longè verius, accuratius, sanctius de præcipuis doctrinæ moralis capitibus philosophati sint, de infirmitate virium naturalium ad benè viuendum, de purgatione animæ, de Deo in omnibus actibus diligendo, de beatitudine animæ quam prædicabant naturali, de gratiæ necessitate, quia & amor Dei, & præmium eius diuinæ contemplatio veritatis dari debet; quam plerique Scholastici Christiani. Nec aliam sanè causam inuenio, nisi quia omnes *ἀπτολογία* Aristotelis sectati sunt, qui cum vel diuinarum rerum ignorantia, vel alienæ gloriæ inuidia, præclarissima doctrinæ capita quæ & Cicero, & sanctus Augustinus mirificis extulerunt laudibus, in magistro suo Platone carperet, minutiloquio suo sola terrena perscrutatus est; nec alius quicquam in virtute nisi proprium obiectum eius; neque diuinis quicquam in beatitudine quam vel mundi naturam, vel nescio quas intelligentias inueniri potuit. Quibus contemplandis & amandis, cum neque purgandus esset, neque purgaretur animus, sed sordibus alia

A noua iniquatione sordesceret, nullum omnino superioris naturæ adiutorium, vel ad virtutem vel ad præmium eius beatitudinem necessarium arbitratus est, sed hominem imbecillitatis propriæ ignarum, docuit ad omne bonum lethaliter in sua virtute confidere. Hoc est ipsissimum virus, quod ab eo velut magistro suo suxere Pelagiani, dum Dei gratiam velut superfluum enecarunt: hæc est doctrina quam Scholastici moderari voluerunt dum duos homines in vno condiderunt, vnum Philosophum, alterum Christianum: vnum qui cum Pelagianis crederet, speraret, diligeret ex natura; alterum qui ex gratia; vnum qui virtutem propter virtutem coleret, alterum qui propter Deum: vnum qui gratiam respiciens superbiuissimè sibi ipsi ad benè viuendum fideret: alterum suæ infirmitatis conscius, qui adiutorio gratiæ Dei: vnum qui quanto superbiorem tanto falsiorem sibi ipse beatitudinem fabricaret, alterum qui eam speraret ex Deo. Denique vnum sui ipsius adorantem, alterum sui conditoris. Hæc mysteria ex illa pura putaque Peripatetica Philosophia promanarunt. Quam quia Plato cum sectatoribus suis longè diuiniore doctrina, propter quam quidam Philosophorum quasi Deus appellari meruit, sensumque maiestatis transgressus est, & illa humanæ virtutis & felicitatis adulteria, quæ vel ex officiorum dilectione, vel creatæ cuiuscunque naturæ contemplatione nascuntur, ignorauit aut imbrobauit, hinc est quod tantoperè de dilectione & contemplatione Dei, de purgatione animi tanto bono cernendo, fruendoque necessaria, de infirmitate quam sentiebant virium humanarum, de diuinæ opitulationis necessitate satagerunt. Ex quo etiam factum esse cernimus, vt quamdiu abjectior illa Aristotelis Philosophia ab Ecclesiæ pulpitis exulauit, nihil de huiusmodi dogmatibus vel etiam puræ naturæ lenocinijs in Latinorum scriptis Cypriano, Ambrosio, Augustino, Prospero, Fulgentio vsque ad Scholasticorum sæculum audiat. Simulatque vero siue per Pelagianos quos tanquam Simias Aristotelis, diuinijs amarioribus Augustinus irridet, siue per sobolem eorum Presbyteros Massilienses quorum pestifer halitus scriptis adhærescens ad posteros propagatus est, siue multo magis per eos qui Aristotelem in Ecclesiæ scholis velut normam doctrinæ naturalis sectandum esse statuerunt, minutiloquium rerum naturalium Christianis admirationi fuit, naturæ vires, virtus, beatitudo, quas à Philosophis humani lapsus & conditoris & beatoris ignaris velut omnino naturalia illa saque prædicari audiebant, commendari cœperunt. Et quia meminèrant se esse Christianos, hominem supernaturalem & naturalem, velut Arcam cum Dagon in vna æde collocarunt, pulcherrimam compendiosissimamque methodum se reperiisse ratione redemptoris gratia laderetur. Quicquid enim de diuina gratia in Scripturis prædicari sentiunt, hoc homini illi supernaturali applicant: Quicquid in Philosophis de viribus voluntatis, de virtutibus Philosophorum, de beatitudine naturæ potestate comparanda naturali. Et quod deterius est, dogmata nonnulla filium Philosophiæ sectando Philosophorum Peripateticorum adjecerunt fundamentis, quæ tamen ab illis non didicerant, quæque canities Ecclesiæ vetustioris exhorruerat. Cum enim ex Christiana doctrina Platonice consentiente didicissent, nulla rerum creaturarum dilectione

Etione vel fruitione, beatam esse posse creaturam, Deum quoque finem hominis naturalem esse, puræque naturæ viribus & adipiscendum diligere, & fruendum piâ contemplatione cerni posse docuerunt. Ita totus ille puræ naturæ status à Philosophis trepidante licet assensione adumbratus, ut qui sæpè de naturæ tanquam immitis noueræ seueritate conquesti sunt, à Scholasticis omnibus suis numeris absolutus fuit, & ne quicquam vel silentibus de illo antiquis Patribus, vel per pleraque doctrinæ suæ principia condemnantibus magnâ contentione defensus. Qui quamuis vtrunque præcedentibus argumentis ex Augustino labefactatus sit, alijs tamen adhuc arietibus ex eodem sancto Doctore quatundus est.

CAPVT III.

*TERTIVM ARGVMENTVM,
quia regnum cælorum quod supernaturalis
ordinis est, non potest à pura natura separari
sine iniustitia.*

CONTEMPLATIONEM Dei quam Christiani regnum Dei seu vitam æternam vocant, nullo modo creaturæ rationali quantumvis innocenti deberi, sed ei citra omnem eius culpam tanquam supernaturalis ordinis negari liberè posse Scholastici docent. Ex quo etiam capite quam maximè in pura natura creaturam rationalem condi posse sentiunt, utpote quæ aliâ inferiori felicitate beari possit. Præcedentibus argumentis probare conati sumus non esse aliam rationalis naturæ beatitudinem nisi quæ diuino beneficio conceditur: hinc probabimus, ipsam quoque claræ visionis beatitudinem in regno Dei, non posse negari creaturæ innocenti. Innocentem autem esse puram creaturam, ac visionem illam claram esse gratiæ, & supernaturalis ordinis, neque Scholastici negant, negare ergo non poterunt, puram naturam velut commentitiam vtriusque corruere, si quemadmodum probauimus, gratiam non posse sejungi à beatitudine quam puræ naturæ tribuunt vel naturalem; ita beatitudinem gratiæ à natura pura & innocente sejungi non posse probauerimus. Hoc autem S. Augustinus tam euidenter & constanter & crebro docet ut nec ipsos Scholasticos, prolata perceptâque doctrinâ eius negaturos putem hanc eius esse sententiam, nisi velint aduersus perspicuam veritatis lucem neruos contentione intendere.

Quod ut plenius intelligatur, memoria recolendum est capitale Pelagianorum dogma fuisse quod paruuli in eo statu nascantur in quo Adam ante præuicationem fuit, sicut hoc pluribus Augustini locis est certissimum: hoc est, sine virtute, sine vitio, id solum in se habentes quod Deus condidit, ut ipso Pelagio exponente discimus. Quibus verbis negari nec ab ipsis quidem Pelagianis posset, puram naturam astrui. Quid enim est natura sine virtute & vitio, nisi sine gratia & peccato nata qualem Pelagiani naturam hominum nasci fatebantur. Pluribus hoc in Pelagianorum dogmatibus actum est, & etiam supra nonnihil diximus. Talibus igitur paruulis baptismo regnum Dei tanquam quod vires natura non haberent, conferri fatebantur. Quo si carerent, velut in pura natura constituti regno cælorum quidem exciderent, nullâ tamen aliâ damnationis poenâ plecteren-

atur. Nihil profectò accuratius & conformius principijs non modo Pelagianorum sed & Scholasticorum de pura natura excogitari potest. Hanc tamen sententiam Augustinus multipliciter non modo tanquam ab Ecclesiastica doctrina alienam, quæ nullum puræ naturæ statum nouit, sed etiam tanquam impossibilem, iniquam creaturæ, injuriosam Creatori, iterum iterumque repetitâ condemnatione proscribit.

In primis igitur aduersus istam sententiam docet fieri nullo modo posse ut innocens creatura, quales à Pelagianis paruuli esse docebantur, vita æterna sine culpa pelleretur. Vita enim æterna nulla est nisi contemplatio Dei, eaque in regno Dei qui non aliter quam amore regnat in sua creatura. Neque enim regnum Dei carnaliter instar hominum regnaturum cogitandum est. Ipse quippe regnat in sanctis suis, quatenus lege suâ æternâ cordibus amantium insculptâ, in iustitia & pace dominatur: *Regnum enim Dei iustitia & pax.* Ad quod regnum nullus locus, nulli cæli, nulli campi Elysij necessarij sunt. Est enim intra nos, nec aliter intra nos est, nisi Deum seu æternæ veritatis legem clarâ visione contemplando & amando. Et hæc eadem omnino vita æterna est ipsâ æternâ veritate testante: *Hæc est* Rom. 14. *autem vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum & quem misisti Iesum Christum.* Ab hac igitur vita æterna negat Augustinus paruulum hoc est imaginem Dei quantumvis Pelagiana naturæ puritate fulgentem sine præeunte peccato posse separari. Itaque libro primo contra Iulianum, ipsa rei iniustitia suum aduersarium premit, ut istâ sententiæ impietate terreretur: *Iam tu responde, virum Deus iustus, nulli obnoxiam peccato, licet ponis, imaginem suam priuare vita possit æterna?* Lib. 1. con. Iul. c. 7. quasi diceret, hoc repugnat iustitiæ Dei. Et iterum: *Quæro quâ causâ innocens imago Dei vita priuatione punietur si nullum peccatum ex humana propagatione contrahitur?* Ibid. cap. 3. Nec mirum quod hoc Augustinò impossibile & iniustum esse videatur, cum separatio à vita æterna non possit esse nisi mors æterna. Quid enim est mors nisi absentia vitæ? Vita verò animæ non est nisi Deus; qui nisi viuificet animam in æternum, nihil aliud in ea sequi potest nisi mors æterna, quam animus horret infligi posse absque peccato. Audi rationantem Augustinum: *Et quid vobis est de quaestione baptismatis laborare, virum sit vita æterna præter regnum Dei; an vita æterna priuandi sint innocentes tot imagines Dei, ac per hoc æternâ morte plectenda?* Lib. 6. c. 4. Et ad Bonifacium; *Querite cur compellantur non baptizati secunda mortis subire supplicium iudicante illo qui neminem damnat immeritum & inuenietis, quod non vultis, originale peccatum.* Hoc est, thesis vestra impossibilis est, non enim potest Deus paruulum ab æterna vita sine peccato separare. Et in alio libro: *Quomodo ergo non accipientes æternam vitam utique consequenter, æternâ morte damnantur si nullum trahunt originale peccatum?* Lib. 2. ad Bonif. c. 4. Et iterum: *Quis autem negabit id esse consequens ut mortem habeant qui non habent vitam? Vnde ergo in infantibus ista miserabilis poena si nulla originalis est culpa?* In quibus Augustini sententijs apertissimè vides impossibile esse ipsius iudicio & prorsus iniustum, ut paruulus quantumvis in pura natura conditus esse statuatur, à vita æterna, hoc est à visione Dei & dilectione, extra quam vita æterna nec est, nec esse potest sine peccati labe separetur. Causam istius iniustitiæ postea fusius dicturi sumus.

Secundò aduersus eandem sententiam docet,

Vide lib. de pecc. orig. c. 3. & 4. lib. de gest. Pelag. c. 11. & vlt. & alibi sæpè lib. de pecc. orig. c. 13.

Vide sup. l. 1. de statu puritat. c. 1. Cælest. l. de pecc. orig. cap. 5.

non solum à vita æterna non posse creaturam rationalem sine iniquitate disjungi sed nec à regno cælorum seu regno Dei, quamuis id expressè Pelagiani supernaturalis ordinis seu naturæ vires superare faterentur. Sed certè vos qui miseram falsâ defensione premitis, & perniciosâ laude oppugnatistis infantiam, quare nihil mali merentes tot in paruulis imagines Dei, si non baptizentur non admittitis ad regnum Dei? Nunquid ipsi sibi defuerunt, ut priuentur regno, ut tam luctuoso puniantur exilio, cum id non fecerint quod facere omninò non poterant? Et lib. 1. de peccatorum meritis: Nunquam explicat isti quâ iustitiâ nullum peccatum habens imago Dei, separatur à regno Dei. Et mox: Vnde imago Dei non intrat in regnum Dei nisi impedimento prohibente peccati? Et lib. 1. contra Iul. operis imperfecti: Clamas eos peccatum nullum habere & ad Civitatem Regis ad cuius imaginem facti sunt non permittis intrare. Et lib. 2. eiusdem operis: Nunquam dicturus es, ut sit iustum, ut paruuli nullâ suâ, nullâ plerumque etiam suorum culpâ sine baptismo mortui à parentibus & proximis fidelibus separentur, & ad regnum Dei non admittantur. Et lib. 5. contra Iul. dicit paruulos baptizandos, ne à regno Dei pereant imagines Dei: quod sine malo qui fieri dicit, nec amorem habet nec timorem Dei. Et in alia contra Iul. lucubratione, cum Iulianus contra originale peccatum objecisset, Non esse imaginem Dei, quæ per exordium suum in regno diaboli est, reponit Aug. homini puram naturam sine peccati originalis labe, sine gratiæ splendore defendenti: Quid si alius dicat, non est imago Dei, quæ nulli rea peccato, non tamen intrat in regnum Dei nonne quid respondeas non habebis?

Tertiò, quia vita æterna quam Catholica fides prædicat non est alia uti diximus, nisi regnum Dei seu supernaturalis fructiva & clara illa Dei contemplatio, per quam Deus ut æterna veritas supra omnes naturæ vires viuifica animam, & in ea regnat, regens eam veritate suâ & iustitia ad arbitrium suum, hinc est quod sæpius separationem à regno Dei & à vita Dei, seu vitæ æternæ paris arguit iniustitiæ, nisi separationem illam creaturæ peccata mereantur. De quo clarissimè libro tertio de peccatorum meritis cum adhuc de Pelagij Catholicum se simulantis errore dubitaret, Et fortè, inquit, hoc ipse non sentit quod sine peccato imago Dei non admittatur ad regnum Dei quoniam nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non potest introire in regnum Dei, atque ita vel in æternam mortem, oppositam scilicet illi vitæ æternæ supernaturali ex Deo, sine peccato præcipitur, vel quod est absurdius, extra regnum Dei habeat vitam æternam: Cum Dominus prædicens quid suis in fine dicturus sit: Venite benedicti, &c. manifestauerit etiam quid sit ipsum regnum quod dicebat, ita concludens, sic ibunt illi in ambustionem æternam, iusti autem in vitam æternam. Vbi apertissimè vides definitum regnum Dei non esse aliud nisi vitam æternam videlicet supernaturalem quam Christiana prædicat fides. Et in sermonibus de verbis Apostoli: Et de ipsa vitæ æternæ audi expressius, quia nihil aliud est regnum quam vita æterna. Prius regnum nominavit sed in dexteris, ignem æternum in sinistris. Extrema autem sententia ut doceret quid sit regnum, & quid sit ignis æternus, tunc, inquit, abibunt illi in ambustionem æternam, iusti autem in vitam æternam. Ecce exposuit tibi quid sit regnum. Et iterum: Regnum cælorum est vita æterna. Vnde plerumque regnum cælorum & vitam æternam simul & indifferenter vsurpans, à neutra putat ho-

minem in quacunque puræ naturæ hypothese, sine peccato posse separari: Quia iustitia quæso, Lib. 3. cont. à regno Dei, à vita Dei alienatur imago Dei in nullo transgressa legem Dei? Ex suppositione scilicet Pelagiana, quod imago Dei naturæ puritate nasceretur. Et paulò post explicans vitam Dei: Vbi est enim, inquit, vita Dei nisi in regno Dei quò nisi renati ex aqua & spiritu intrare non possunt. Et iterum: Si autem dixeritis tenebatur pœna scilicet alienationis à vita Dei, fatemini pœnam, culpam dicite, fatemini supplicium, meritum dicite. Nihil in vestro dogmate reperitis quod proferre possitis. Et libro quinto contra Iulianum puræ naturæ defensorem acerrimum: Verum vos quoque qui eos velut liberos ab omni damnatione esse contenditis cogitare non vultis, qui illos damnatione puniatis alienando à vita Dei, & à regno Dei tot imagines Dei: Postremo separando à parentibus piis supernaturaliter saluis, quos ad eos procreandos tam disertus hortaris. Hæc autem iniuste patiuntur, si nullum habent omninò peccatum: aut iuste, ergò habent originale peccatum. Quasi diceret iniustum hoc est, si in naturæ, ut dicitis, puritate nascuntur; aut si iustum ergo non in pura natura, sed peccati labe nascuntur. Pluribus August. testimonijs accumulandis supersedeo ex quibus intelligatur quid ipse sentiat. Hæc enim perspicue declarant sine vllò ambiguitatis incerto non posse vllò pacto defendi iustitiam Dei negantis regnum cælorum & vitam æternam supernaturalis visionis Dei paruulis, si vera est Pelagiana sententia, quod in pura natura sine vlla peccati labe crearentur. Non enim, ut aliquis Scholasticus iuxta suæ opinionis placitum suspicari posset, ex illa suppositione loquitur, quod humana natura jam ad statum supernaturalem eleuata & ordinata sit. Nam imprimis nulla istius hypothese vmbra est in tot locis quæ citauimus; nec verò sine insigni eius absurditate esse potest, cum aduersarios quos impugnabat contrariam hypothese velut certissimam tenere non ignoraret. Quid enim nisi ridiculum in modum aërem verberando dimicaret, & principium peteret, si id in argumentis suis suppositum vellet quod velut falsissimum à Pelagianis negabatur? Nec verò etiam illa hypothese facta, iniustum esset paruulos à regno innocentis excludere. Si enim gratuita supernaturalis ordinationis & eleuationis est regnum Dei, nulla est Dei iniustitia si negetur. Denique ipsemet Augustinus aliquando Pelagianos prouocat, ut sepositis Scripturarum attestationibus quæ de supernaturali eleuatione accipiendæ putarentur, Dei iustitiam etiam in hypothese suæ opinionis quæ sine peccato in pura natura tenebat paruulos nasci, solis humanis rationibus tuerentur. Audi prouocantem illos puræ naturæ architectos, audi insultantem eis qui regnum cælorum negarent in pura natura natis innocentibus: Quoniam vos aliquando contra euidentissimam autoritatem ratiocinatio humana deletat, proferite ipsam regulam rationis vestræ & asserite quantis viribus valueritis vnde deuincatur iste qui paruulis propter merita innocentia, videlicet puræ naturæ quam statuitis, propter nullam dicitis culpam, hoc est, originale peccatum, dare voluerit etiam non baptizatis non solum vitam æternam, sed etiam regnum cælorum. Istum vincite. Ego sine præiudicio partes huius parumper suscipio & dicam quod ipse non sentio, sed admoneo vos, ut acriorem aduersarium videatis. Ecce existit nescio quis, & dicit paruulus non habens vllum omninò pecca-

Lib. 3. cont. Iul. cap. 12.

Ibid.

Lib. 5. c. 11.

Lib. 3. de pecc. merit. cap. 3.

Serm. 14. de ver. Apost. cap. 5. & 4.

Cap. 4.

Serm. 14. de ver. Apost. cap. 5.

Ibid. c. 6. tum, nec quod sua vita contraxit, nec quod de vita primi parentis traxit, hoc est conditus iuxta vestram opinionem in pura natura, sine peccato videlicet, multoque magis sine gratia utpote quam nunquam paruulis in ipsa dari natiuitate sensit, *Habebit & regnum calorum & vitam eternam.* Respondete vincite hominem resistentem vobis, qui aliter diuiditis. Vos enim dicitis vitam quidem habebit iste non baptizatus eternam, sed non habebit regnum calorum. Nempe quia hoc naturæ vires non habent, ut dicebat Celestius, siue quod idem prorsus est, hoc est supernaturalis ordinis uti nunc loquuntur. Ille contra, Imo & vitam & regnum calorum. Ecce duos Antagonistas in theatro nudè prodeuntes omni Scripturarum subsidio & auctoritate vacuos, solis armis naturalis rationis armatos, Pelagium & Augustinum. Ille sustinet paruulum in pura natura conditum, utpote sine peccatis, sine gratia ex parentibus natum, & in eo pœnitens constitutum statu, quem pura natura postulat, à regno calorum posse secludi. Iste aduersarij personam induens, iuxta illam hypothese[m] protus negat. Vide jam quo pacto Pelagium diuinæ iustitiæ telo premat: *Quare enim patrimonium regni calorum ab ipsis innocentibus? A quo regnum calorum non acquiritur, profectò magno bono fraudatur. Quæ est ista iustitia? Dic quare? Quid offendit paruulus non baptizatus nullam habens culpam nec suam nec de parente tractam? Quid offendit, dic mihi ut non intret in regnum calorum, ut separetur à sorte sanctorum, ut sit exul à societate Angelorum? Videris enim tibi misericors, quia aufers ei vitam, damnas tamen, quem separas à regno calorum. Damnas, non cum percutis sed in exilium mittis. Nam & qui exulant, viuunt si sani sunt, in doloribus corporis non sunt, non torquentur, non carceris tenebris affliguntur, hæc illis sola pœna est non esse in patria. Et paulò post idem iustitiæ telum versans & reuersans in vulnere. Hic defende iustitiam Dei. Quare vel parua pœna infligitur innocenti, in quo nullum inuenitur omninò peccatum? Dic contra istum aduersarium qui in paruulis non baptizatis misericordia & iustitia maiore quam tu dare vult, non solum vitam eternam, verum etiam regnum calorum? Responde si potes, sed rationem asser: hac enim te gloriari delectat. Et rursum velut inuictò contra puræ naturæ hypothese[m] triumphans argumento: Sed tu bellator hoc est fortis ratiocinator, huic responde qui tibi dicit prorsus innocens paruulus, & immunis ab omni peccato & proprio & originali, non solum vitam eternam habebit, sed etiam regnum calorum. Hoc est iustum, qui nihil mali habet, quare aliquid boni non habet? Non opus est hic commentario ut planissime ex tanta disputationis istius & verborum luce capiamus, nullâ ratione posse defendi ut paruulis, iuxta hypothese[m] Pelagianam, qui eos in puris naturalibus creati fatebantur, & ut ultro agnoscit Suarez, necessariò hoc dicere debeant, hoc ipso quo negabant gratiam & originale peccatum, regnum calorum, hoc est, visio illa supernaturalis Dei in sorte sanctorum in societate Angelorum, sine iustitiæ violatione denegetur. Vnde statim & seipsum & Pelagium velut ratione superatum & manus dantem inducit, nec aliter iustum hoc vel esse vel ostendi posse declarat, quam auctoritate Scripturarum, quæ naturam humanam peccato vitiatam esse testantur. Sed scio, inquis, Pelagianè Antagonista. Vnde scis? Quia Dominus dixit. Tandem venisti. Non ergo quia tu ratiocinaris sed quia Dominus dixit. Laudo hoc plane, quia sanum est: sicut homo non inuenisti rationem, fugis ad auctoritatem. Ap-*

probo, prorsus approbo. Bene facis, non inuenis quid respondeas, fuge, &c.

Hæc & huiusmodi testimonia si vel vidissent vel penetrassent Scholastici quidam, non fuissent conati in vnum aut alterum locum Augustini in alienissimum ab eius mente sensum detorquere; sed candidè fuissent fassi, hanc omninò eius esse sine ambiguitate sententiam, quod homines in pura natura, hoc est sine gratia, sine peccato tam originali vel proprio conditi, non possint à regno calorum, hoc est à vita æterna, quam fides prædicat, & à beatifica Dei visione secludi. Quod si illud Aug. docet, sicut eum docuisset tam frequentes, tam urgentes, tam perspicuæ, tam securæ attestaciones nos dubitare non sinunt, ex Ecclesiæ Catholicæ sensu hoc eum hausisse & eâ probante scripsisse, cõsistendum videtur. Nunquam enim toties hoc telum intorsisset aduersarijs, nunquam in eo tanta securitate triumphasset, & ex eo pœnè totam causam illam suspendisset nisi fuisset de eius inuictâ veritate certissimus. Nam inde toties iterata illa prouocatio ad tuendam iustitiam Dei, *quæ iustitia? quæ est ista iustitia? Dic quare? Quid offendit? Dic mihi, hic defende iustitiam Dei.* Vnde securissima illa & creberrima insultatio: *Proferre regulam rationis vestra. Rationem asser, hac enim te gloriari delectat. Asserite quantis viribus valueritis, Responde, vince resistentem. Responde si potes.* Inde illa auctoritatis plena condemnatio: *nihil in vestro dogmate, etiam puræ naturæ reperitis quod proferre possitis. Nunquã dicturus es vnde sit iustum. Nonne quid respondeas non habebis? Si à te recesserit impudentia illo infante remanebis infantior. Quæ profectò vanissimi hominis est iactantia, & indigna tanto Doctore leuitas ac temeritas, nisi conicius fuerit se probatam in Ecclesia, cuius capitalem causam tuebatur, exploratam, insuperabilem se docere veritatem, quæ si talis est ut reuera est, profectò status puræ naturæ ex radicibus euertitur, utpote quæ non possit ullâ ratione à regno calorum, quod ordinis gratiæ esse nec ipsi Pelagiani negare potuerunt, & à supernaturali felicitate diuelli.*

CAPVT IV.

CAUSA ISTIVS IUSTITIÆ
declaratur ex Augustino.

VIDERE mihi videor Scholasticos nonnullos supra modum mirantes istam Augustini doctrinam, à qua ipsi quantum cælum distat à terra recesserunt. Augetur admiratio ex eo, quod etiam dicat diuinæ iustitiæ repugnare, ut paruulus sine peccato conditus à regno calorum arceatur. Desinerent fortassis admirari, si suspicari possent, se forsàn neque gratiæ neque iustitiæ diuinæ profunditatem intelligere, sicut eam Augustinus penetrauit. De qua iustitiæ sublimitate, quia infra latius dicendum erit, hic contenti erimus breuiter Augustini fundamenta tangere, cui ei exclusio innocentis à regno calorum, non obstante hypothese puræ naturæ, iniusta videatur, ideoque nec à Deo creaturæ rationali irrogari possit nisi peccata mereantur, quo declarato, longè luculentius patebit, illam quam superiori capite deduximus sancti Doctoris genuinam esse sententiam.

Lib. 5. contra
Iul. c. 1.

Fundamenta igitur huius doctrinæ quantum indagare potui, duo sunt.

Primum est quod nemo beatus esse possit nisi habeat quod velit ideoque quamdiu non babeat quod vult, certissimo miser sit. Doctrina ista in Aug. scriptis perpetuo est. Vnde lib. 14. de Ciuit. Dei. *Quæ hominis est alia miseria, nisi aduersus eum ipsum inobedientia eius ipsius, & quoniam noluit quod potuit, quod non potest velit.* Latius hoc supra lib. 1. cap. 2. diximus. Vbi regula illa & Augustini & Philosophorum iudicio indubitata visa est, *Beatam esse neminem posse nisi habendo quod vellet, & nihil patiendi quod nollet.* Inter beatitudinem autem & miseriam in creatura rationali nullum est medium, vt ibidem latius ex Augustino declarauimus.

Alterum fundamentum Augustini est, creaturam rationalem non posse miseris quantumuis minimis affici à Creatore sine culpa: Neque enim, vt ipse loquitur, *sub Deo iusto miser esse quisquam nisi mereatur potest.* Quæ doctrinâ capitali vix alia solemnior & certior in scriptis eius reperiri potest, vt hîc supponimus, infra probaturi sumus. Ex his duobus capitibus quæ sanctus Doctor vbiq; tanquam indubitata tradit, tota superioris capitis doctrina pendet & conficitur. Certum est enim creaturam rationalem innocentem, qualis in pura natura esse ponitur, velle fortiter, hoc est diligere æternæ vitæ beatitudinem, & regnum cælorum. Quod si negetur necesse est esse miseram, hoc videlicet ipso quo non habet quod vult & rectè vult & maximè vult. *Beata quippe vita, si non amatur, non habetur, Porro si amatur & habetur, ceteris omnibus rebus excellentius necesse est ametur; quoniam propter hanc amandum est, quicquid aliud amatur.* Porro miseram creaturam non potest Deus efficere nisi eum culpa prouocauerit. Non ergo Deus potest creaturam innocentem à regno cælorum & æterna vita quam diligit sine eius culpa separare.

Sed ne quis in hac ratiocinatione nos fortè falli putet ipsum Augustinum audiamus, qui hoc argumentum sapius in hac ipsa causa ex ratione amoris, quo regnum cælorum ab innocente diligitur & pænæ seu miseriæ fraudatam dilectionem necessario consequentis conficit. Itaque sermone decimo quarto de verbis Apostoli, postquam ea dixisset quæ supra citauimus, paruulos hoc ipso quo excluduntur à regno cælorum exilij pœna mulctari, & quamuis doloribus corporis non torqueantur nec tenebris carceris affligantur, *Hanc tamen illis esse solam pœnam, non esse in patria. Pænæ istius in iustitiam statim promittit & explicat: Si amatur patria magna pœna, si autem non amatur patria, peior est cordis pœna. Paruum malum est in hominis corde qui societatem non querit sanctorum, qui non desiderat regnum cælorum? Si non desiderat pœna est de peruersitate: si autem desiderat pœna est de fraudata charitate. Sed si, quod vis, parua est pœna; & ipsa parua, magna est si nulla culpa est. Hic defende iustitiam Dei; quare vel parua pœna infligitur innocenti in quo nullum inuenitur omnino peccatum. Responde si potes, sed rationem adfer. Vides hîc dilemmate rem confectam. Vel enim desiderat patriâ regni cælorum vel non desiderat, utrumuis pœna est: quia non desiderare peruersitas est, desiderare & non habere fraudata charitas. Nempe quia non habet quod vult, & inde miseria. Idcirco autem regnum cælorum non desiderare peruersitas est, quia ex Augustini mente, vt supra diximus, fieri non potest vt innocens creatura rationalis, non dili-*

gat Deum & consequenter regnum eius, quia hoc ipso quo nō diligit est auersa à Deo. Auersū enim esse non est aliud quam Deum saltem habitu non diligere quod fieri non potest nisi volūtas ei alterius, hoc est creaturæ amore possideatur.

Nec illo loco tantum, sed alijs pluribus præclarissimè tractat hoc idem argumentum Augustinus. Nam libro tertio contra Iulianum vbi aduersarius bonum creationis puræ naturæ, à bono gratiæ distinxerat, vt quos fecerat, Deus condendo bonos, faceret per baptismum innouando adoptandoque meliores, eo non obstante concludit Augustinus non posse paruulos innocentes à regno cælorum sine culpa sejungi, eo quod pœna amantibus sine causa infligeretur: *Verum vos excellentissimi amatores illius vitæ, quæ futura est æterna cum Christo, nullam pœnam putatis esse imaginem Dei in æternum exulare à regno Dei: cum si paruum pœnam esse diceretis non esset hæc vox beati AMATORIS illius regni sed miseri contemptoris: Nempe quia impossibile est vt qui regnum illud amet non grauitur ab exulando crucietur. Porro autem si, quod huic sufficit causa, paruum saltem pœnam fatemini esse quæ magna est, vt imago Dei non sinatur intrare in regnum Dei; obsecro aperite qualescunque oculos & videte quā iustitiâ pœna ista infligenda sit paruulo quem clausis oculis originali obnoxium negatis esse peccato.* Et similiter lib. quinto falsè ridet p-

riterq; validissimè in suū Antagonistâ hoc argumentū torquet. Si quisquā gestans paruulū filiū te sine clamore inuidioso, & in parte vbi nullus audiret, compellaret ac diceret, Ego eâ mente, intelligentiâ, ratione, in qua sum factus ad imaginem Dei TANTVM AMO REGNUM DEI vt hominis magnam iudicem pœnam si eo nunquam possit intrare. Itane verò tu non homo de turba imperitorum, sed inter paucos prudentissimos regni illius, amator tantò vtiq; ardentior, quantò magis te flagrantissima paucorum societas in illud accendit, nec facit inde torpescere frigidior multitudo, responsurus es homini atque dicturus: non solum magna non est, sed nulla omnino pœna est imaginis Dei nunquam posse intrare in regnum Dei? Puto quod nec vni homini cuius nec vim nec testimonium formidabis, hoc dicere audebis. Hic ipsissimam vides propositam Scholasticorum responsionem pro statu puræ naturæ satagentium. Dicunt enim nullam esse pœnam quod in illo statu imago Dei arceretur à regno Dei; subtraheretur enim donum gratuitum quod non habent naturæ vires. Eodem, inquam, prorsus modo, quo Pelagiana hæresis respondebat, quando statum puræ naturæ, quem paruulis tribuebat, aduersus Augustini argumenta tuebatur. Sed responsionem istam, etiam puram naturam supponentibus Pelagianis, falsissimam Augustinus iudicat, & ita absurdam vt nec vni homini rusticano dari debeat, cuius neque vis, neque testimonium formidetur. Impossibile quippe esse vt exilium à regno non sit pœna innocentis imaginis Dei quæ non potest non diligere regnum Creatoris ad cuius similitudinem facta est. Audi quantâ acrimoniâ id ipsum argumentum prosequatur: *Te itaque sue respondente quodlibet, siue (quod magis à te exigeret si non Christiana, certè humana verecundia) reticente, ingereret aspectibus tuis paruulum suum dicens: Iustus est Deus: quid mali est, quod innocentem hanc eius imaginem prohibet intrare in regnum eius; si non est peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum? Puto quod nulla tibi aderit sapientia qua tibi videaris illo indocto homine doctior, sed si à te recesserit impudentia, illo infante remanebis infantior.*

lib. 3. cont.
Iul. cap. 34

Lib. 5. cont.
Iul. cap. 19

Ibid. l. 5. c. 1.

Quæ quidem quamuis ita perspicua sint ut omnem probabilem responsionem intercipere videantur, ecce tibi tamen aliud testimonium quo omnis cauillatio suffocatur. Nam quamuis perspicuum sit, ut iam sæpè ex ipso Augustino & Pelagianis diximus, eum iuxta hypothese[m] Pelagianam loqui, qua paruulos in puris naturalibus nasci statuebant, & illam ipsam suis argumentis euertere tanquam impossibilem, ut quæ non possit cum diuina æquitate sine peccato pœnam grauissimam infligente consistere; quia tamen mentis assensus ad res inexpectatas trepidare solet, ne fortè temerè se præcipitando fallatur, non est inutile accumulatis identidem testimonijs eandem doctrinam magis magisque patefacere. Iulianus igitur cum quodam loco disertissimis verbis statum puræ naturæ in paruulos prædicasset, cui Deus deinde gloriâ regenerationis gratuitâ, non debitâ largitate superadderet, eo modo quo Scholastici docent hoc posse fieri; hypothese[m] illam expugnat Augustinus, tanquam quæ non possit cum diuina iustitia pœnam negationis regni inferente sine culpa conciliari. Verba Iuliani quibus clarissimè statum illum prædicabat

Lib. 6. cont. Iul. cap. 10. ista sunt: Cum Deus paruulis nihil de proprio tam boni quam mali merentibus gloriâ regenerationis attribuit, hoc ipso eos ad suam curam, ad suum ius, ad suum dominium pertinere docet, quod eorum voluntatem ineffabilis præuenit beneficij largitate. Ecce paruulos nihil merentes aut boni aut mali, hoc est, in pura natura creatos; Ecce gloriâ regenerationis beneficij largitate, hoc est gratis, quibus voluit superadditam. Ecce consequenter iuxta subintellectam à Iuliano & Scholasticis consequentiam, sine vlla Dei iniquitate quibus voluit negatam. Iam ergo vide quomodo tota ista argumentatio per Dei iustitiam repercussa & Augustini manu confracta dissiliat: Quid igitur cum

ibid.

offenderunt quos pariter innocentes, mundos à se ad imaginem suam creatos, innumerabiles ab isto munere alienat nec eorum, voluntatem huius ineffabilis præuenit beneficij largitate, separans tot imagines suas à regno suo? Quasi diceret non potest Deus innocentiam eorum pœna separationis illius plectere, nisi offensionis culpa mereatur. Amantibus enim istud regnum, separatio ista non est nuda beneficij denegatio sed miseria & magnum malum. Rationem istam quippe subiicit: Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei. Si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum eius, à quo ad ipsius imaginem creantur, nihilne mali de hac ipsa separatione patientur? Cui doctrinæ concinit & illud aduersus eundem Iulianum in libris operis imperfecti, ubi paruulos tanquam innocentes, vultatûs illius puræ naturæ, & infracta id est nullo peccato fricata, primæuitate felices celebrauerat: O dementia singulari! Hoc disputare est, an insanire? Cum miseria se natos esse paruuli flendo testantur, quos non vis Christum habere Iesum, & felices eos dices, quos tamen eius non admittis in regnum? Quod regnum si Christianâ charitate diligeres, ab illo separari magnam esse miseriam indicares.

Lib. 4. oper. imperf. Et. fol. 323.

Ex istis igitur tot ac tam perspicuis Augustini locis sibi vndique conlonantibus, satis euidenter vis argumentationis illius apparet, qua Deum toties iniustum futurum colligit si innocentes imagines iuxta Pelagianam de purâ eorum natura hypothese[m] à regni sui felicitate separaret. Non enim arguit eos ex eleuatione ad statum supernaturalem, cuius in omnibus istis per duo ca-

pita citatis testimonijs, nullû vestigiû habet, neque sine insigni ineptia & principij petitione contra tales aduersarios supponi potest; nec ex aliqua Dei promissione vel fidelitate vel paruulorum parentumue merito vel dignitate, sed vndè & pure & simpliciter iuxta ipsissimam Pelagianam de statu puræ naturæ hypothese[m] quam expugnare nitebatur tanquam impossibilem, ex ratione innocentiae & miserie quæ nulla Dei iustitia conciliare potest. Si enim innocentes imagines Dei amant regnum istud, sicut amare, inquit debent, indubitata pœna est defraudata charitate, quia miser est quisquis non habent quod recta voluntate vult; si non amant, peior est cordis pœna, qualem in demonibus & hominibus carnalibus experimur. Neutrum Deus inferre potest innocentibus sine culpa. Iste cardo est in quo vertitur tota vis argumenti; inde fiducia, quæ tot exclamations, & insultationes expressit, quæ iustitia? Quæ est ista iustitia? Responde si potes. Defende iustitiam Dei. Quare vel parua pœna infligitur innocenti? Et ipsa parua magna est si nulla culpa est. Quam argumentationis istius efficaciam tam in omnium animis receptam & confessam putat, ut si tantum, recederet impudentia, ipsum præcipuum puræ naturæ Architectum Iulianum, infante infantiorum remansurum, spondeat, si vel à muliercula innocentem imaginem aspectibus eius ingerente proferretur. Quid euidentius & & vrgentius ad status illius euerfionem iuxta S. Augustini doctrinam adferri posset, nescio. Sed idcirco insolens nobis videtur argumentatio, quia principiis ab eius mente disiunctissimis imbuti sumus. Semper enim obseruatur animis nostris, duplex ille in eodem homine status, puræ naturæ & supernaturalis; quorum alterum fidentissimè. S. Augustinus tanquam impossibilem damnat. Quo semel abiecto tota argumentandi ratio est planissima, dummodo quid sit iustitia Dei, quàm profunda sit, & quàm latè pateat, quid deinde pœna seu miseria creatura rationalis, ex regulis non humanæ æstimationis sed diuinæ veritatis intelligatur. Qua de re infra fusius. Hoc tamen hic breuiter monendus lector est, quod & alibi nisi me fallit, à nobis dictum est, non hoc velle Augustinum, nec ex dictis eius posse colligi, quod Deus immediatè regnum cœlorum seu claram visionem in regno suo debeat creaturæ rationali innocenti: sed hoc tantummodo quod eam non posset condere cum illa phantastica beatitudine, & philosophica, quæ ei in statu puræ naturæ attribuitur, & vera miseria est; sed vel immediatè in beatitudine perfecta regni Dei, vel certè, quod ordinatius esse ipsemet iudicauit, in quadam beatitudine decoloratiore, sine omni vitio tamen & miseria; à qua deficere possit, & in qua manere si voluerit, vtrumlibet habens in sua potestate, sine vlla interna concupiscentiali tentatione ad malum. In tali beatitudine Angeli & Adamus creatus fuit. Hominem fecit, inquit, cum libero arbitrio, & quamuis sui futuri casus ignarum, idè tamen beatum, quia non mori & non miserum fieri in sua potestate esse sentiebat. Et alibi: Quis tandem absolute dici beatus potest qui timore afficitur vel dolore, quid autem timere vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo; nec aberat quicquam quod bona voluntas adipisceretur; nec inerat quod carnem animique hominis feliciter viuientis offenderet, &c. Hæc beatitudo minor, iuxta prouidentissimum Dei ordinem, quem Augustinus diuer-

De corr. & grat. l. 10.

Lib. 14. de ciuit. l. 10.

*Vide lib. 83.
99. q. 2. &
4 & l. de a-
gone Christi
c. 410. & l.
5. de lib. arb.
c. 18.*

lis locis explicat, est via ad maiorem, & quasi se-
men eius: in qua si perseverauerit ab illa perfe-
ctiore perpetuo separari & quasi in exilium mit-
ti non potest. Vtrouis autem modo condatur, con-
ditur beatus in regno Dei, quia per spiritum
charitate inhabitantem, regnat in eo Deus: &
vtrouis modo creator sine miseria; quæ ei infligi
nullo pacto potest nisi peccato suo promeruit. Et
hæc contra statum puræ naturæ satis sint ex par-
te amoris Dei, quo ad beatitudinem tenditur &
visionis qua beatur, Nunc ex quibusdam ad bea-
titudinem necessario requisitis breuiter impu-
gnandus est.

CAPVT V.

QVARTVM ARGVMENTVM
ex tribus necessarijs ad beatitudinem na-
turalem, non falli, non offendi, non mo-
ri; quæ pura natura non potest assequi. De
grauissimis erroribus puræ naturæ.

SICVT fatentur communiter Scholastici,
hominem non posse connaturali modo
creari nisi propter aliquem finem vlti-
mum, quem beatitudinem dicimus, ne appeti-
tus eius ardentissimus, & medullitus infixus
alioquin frustra sit; ita etiam fatentur consequen-
ter, non ordinari ad vltimum illud bonum in
quo solo connaturaliter quiescere potest appe-
titus, esse contra prouidentiam tali naturæ con-
naturaliter debitam: & propterea ad eius auto-
rem pertinere, vt ea media provideat, quibus
bonum illud vltimum quod tanto impetu tendit,
adipisci possit, appetitus satiari, natura ab illo
motu quiescere: ne alioquin animus de se æter-
nus, in æternum miser sit, semper vehementissi-
mè appetendo quod nunquam adipisci potest.
Cuiusmodi institutionem contra naturæ ordinem
esse, nec Scholastici negant. Hinc ergo adacti
sunt duplicem naturæ beatitudinem statuere, na-
turalem & supernaturalem: illam naturæ con-
naturaliter deberi, sicut & media eius acquiren-
dæ; istam negari libere posse. Augustinus è con-
trario sentit illam esse impossibilem, & ideo
nec ad illam posse naturam puram ordinari, nec
hanc ei sine præcedende culpa negari, atque
ita statum puræ naturæ vtrâque parte collabef-
cere, sicut hætenus declaratum est. Itaque nunc
pari modo de quibusdam quæ à beatitudine crea-
turæ rationalis abesse nequeunt, ratiocinatio-
nem instituimus. Nimirum esse quædam quæ na-
tura rationalis eodem illo vehementi impetu
appetit naturaliter, vtpote sine quibus natura-
liter percipit se non posse neque beatam esse, ne-
que appetendo quiescere, vel sedari illum appe-
titum suum, quem naturæ visceribus infixum
sentit. Ergo similiter illa naturæ rationali con-
naturaliter sunt debita & institutio eius natura-
lis postulat vt per media idonea in eius ponantur
potestate. Cum igitur illa naturæ vires fatenti-
bus Scholasticis longe superent & ad supernatu-
ralem ordinem pertineant, perspicuè sequitur,
creaturam rationalem non posse sine manifesta
institutionis absurditate, in puris naturalibus
condi, & beatitudinem quæ illi à Scholasticis at-
tribuitur, esse commentitiam.

Porro illa quibus naturaliter natura rationa-
lis inhiat, & sine quibus beata esse non potest, ad
tria capita generalia reuocari possunt, *non mori,*

A *non falli, non perturbari.* Quia namque ad imagi-
nem Dei condita est, naturaliter, quantum fas est
creaturæ, similitudinem creatoris expetit, dum &
esse sine defectione, & scire sine deceptione, & pa-
cata esse sine offensione desiderat, vt ita in essen-
tia Patris æternitatem, in intelligentia Filij ve-
ritatem, in voluntate Spiritus sancti gaudium
quadam vmbratica specie imitationis æmuletur.
Vnde præclare S. Augustinus: *Exulauimus ab in-*

*Lib. 4. de
Trinit. c. 1.*

B *commutabili gaudio, hoc est à Patris æternitate, Fi-*
lij veritate, sancti Spiritus charitate, nec tamen in-
de præcisi atque abrupti sumus vt non etiam in istis
mutabilibus & temporalibus æternitatem, veritatem,
beatitudinem, id est gaudium voluntatis, querere-
mus: nec mori enim, nec falli, nec perturbari volumus.
Hic autem triplex appetitus ab illa vena deside-
rata naturaliter beatitudinis fluit. Naturaliter
quippe toto impetu creatura rationalis eo tendit
vt viuat sicut vult; nemo enim vult suâ volunta-
te frustrari. Sentit enim aliter se beatum esse noti
posse, sicut libri primi capite secundo, sancti Au-
gustini, & Philosophorum testimonio compro-
bauimus qui sentiebant aliter beatum esse neminem
vt vult, neque viuit vt vult nisi eo perueniret, inquit
Augustinus, *ubi mori falli offendi non possit.* Quod
ex illo naturali beatitudinis appetitu proficisci,
ex illa quam subijcit ratione subluet, *Hoc enim*

*Lib. 14. de
Ciu. c. 25.*

Ibid.

C *natura expetit: nec plenè atque perfectè beata erit, ni-*
si adepta quod expetit.
In primis igitur natura rationalis vehemen-
tissimè non falli cupit. Vnde illud frequenter in
Augustini monumentis repetitum: *Multos exper-*
tus sum qui vellent fallere, qui autem falli, neminem.
Nemo enim vult ita falsum dicere, vt nesciat ipse quid
verum sit. Ex quo naturali impetu nascitur, vt qui
alienata mente in phrenesi rident, plorentur à
sanis. Tantum enim præualet inuictissima veri-
tas, vt potius eligat homo sanâ mente flere, quam
alienata ridere. Quid verò eius rei causæ est, nisi
ille profundissimè insculptus beatitudinis appe-
titus? Cum enim Deus sit veritas, & beatitudo
nulla sit vel esse possit nisi de Deo hinc omnes
affectant veritatem noscere ac de veritate gau-
dere. *Beata quippe vita, inquit perspicacissimus*

*Lib. 10. Con-
fess. c. 24.
Serm. 112. de
diuers.
Ibid. c. 41.*

D *Doctor, est gaudium de veritate; hoc est gaudium de*
te qui veritas es. Hanc vitam beatam omnes volunt,
hanc vitam quæ sola beata est omnes volunt,
gaudium de veritate omnes volunt. Hactenus videli-
cet, vt etiam tum, cum voluntate peruersi falsis-
simis voluptatibus implicati & miseri sunt, *veris*

Ibidem.

E *malint gaudere quam falsis.*
Iam verò, vt non in ista misera puræ naturæ
vita, in grauissimis & omnino capitalibus rebus,
sine quibus nulla vel vmbra beatitudinis natura-
lis esse potest sæpe fallamur, si eius cursui sine
diuina gratia tenebras nostras illuminante relin-
quamur, fieri nullo pacto potest. Nam pura na-
tura cunctas illas misérias quibus hæc præsens ab
Adami lapsu, huc vsq; vita conteritur, æquat aut
potius superat, Scholasticis, vt suprâ vidimus cõ-
fidentibus. Quas verò errorum grauissimorum lu-
dificationes sine gratia Dei vita ista patiat, lo-
cupletissimus testis est vel illa sola interminabilis
dissentio Philosophorum de sommo bono, quo na-
tura rationalis beari debet. Nam vt rectè Varro
existimauit, nulla Philosophiæ secta dicenda est,
quæ non eo distet à cæteris, quod diuersos habeat
fines boni & mali, quandoquidem nulla est ho-
mini causa philosophandi, nisi vt beatus sit.
Quod autem beatum facit ipse est finis boni; nul-

la est igitur causa philosophandi nisi finis boni, ideoque nec Philosophia lecta dicenda est, quæ non sectetur aliquem finem boni. Cuiusmodi sectas, quæ vel fuerint vel adhuc esse possint, cum ipse ad ducentas octoginta octo perduxerit, inter tot tamen dissidentium à se inuicem opiniones, vnius Platonis inuenta est, quæ potuerit de inuenta veritate gloriari: & adhuc in rebus capitalibus, quibus ad illud bonum peruehendi sumus tantopere adulterata, vt satius esset illud prorsus ignorare, quam ad illius adeptionem tantis sordibus & impietate conari. Nam & immundissimos demones sibi mediatores & animi purgatores querendos esse Platonici tradiderunt, vt fusè docet Augustinus, & vnâ cum omnibus discipulis suis, ipse Plato Dijs plurimis esse sacra faciendâ putauerunt. Ipse Socrates qui Platone ceterisque discipulis sectarum variarum auctoribus peritior & honestior videbatur, Genio suo (quo nisi hoste humani generis demone?) videbatur familiariter, & morti proximus infando errore Gallum immolari præcipit Æsculapio. Quid iam de hominum vulgo dicam, vbi columnina eruditionis tam fœdis erroribus hallucinati sint? Nec vnus quidem tot sæculorum lapsu in tanta historiarum vastitate reperiri potest, qui summum bonum, id est Deum verum naturæ sagacitate sine Dei gratia inuenerit & coluerit. Et illi ipsi, quos diximus, Platonici illam quam receperant veritatem tam abstrusam à vulgi non tantum populorum, sed & Philosophorum captu esse iudicabant, vt elegerint occultare potius quam propalare sententiam suam, sicut sapius Augustinus memorat. Videbant enim, si turbis corporalium rerum dilectione cæcatis conarentur insinuare aliquam rem diuinam & super omnia incommutabilem, quæ nullo attingeretur corporis sensu, sed sola mente intelligeretur, quæ tamen etiam naturam ipsius mentis excederet, eumque esse Deum propositum animo humano ad fruendum purgato ab omni labe humanarum cupiditatum, in quo vno acquiesceret omnis beatitudinis appetitus, & in quo nobis vno bonorum omnium finis esset, non eas intellecturas, & repugnantibus alijs Philosophis multo facilius quam sibi palmam daturas: ita vt vera salubrisque sententia, quod perniciosissimum est generi humano, Imperitorum populorum irrisione sordesceret. Itaque nihil neque Philosophos, neque populos de veritate docere, sed de omnibus quasi dubitantes omnes alios impugnare maluerunt, qui verum se inuenisse jactarent: Vnde secta Academicorum, qui veteri Platonici erant, de omnibus quasi dubitantium, profecta est. Quid de reliquis crassissimis erroribus dicam, quibus honestas morum, sine qua neque Deus coli, neque vlla quantumvis umbratica felicitas esse potest, fœdissimè tam in Philosophis quam in populis quasi abrupto retinaculo proposita fuit? Quamobrem S. Augustinus hanc vitam quæ non aliter à pura natura, iuxta Scholasticorum solenne pronunciatum discrepat, quam vt à nudo spoliatus, non raro sicut ærumnis, ita & erroribus plenissimam vocat. Nam horrenda quædam profunditas ignorantia, ex qua omnis error exiit, omnes filios Adam tenebroso quodam suscipit sinu, vt homo ab illo liberari sine labore, dolore, timore, sine Dei gratia simul intus illuminante non possit, vt propter istam generalem Dei veri, & rerum iuxta naturalem legem agendarum in toto humano genere ignorantiam, dixerit Ecclesia gratulando Pro-

pheta: Ecce tenebræ operient terram & caligo populos, super te autem orietur Dominus. Quibus verbis & naturæ totius imbecillitatem ad errores superandos & gratiæ necessitatem vaticinatus est. Quod cum intelligeret S. Innocentius Papa, saluberrimam illam Patribus Carthaginensibus regulam fixit, Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti confisque nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur. Ipse Pelagius quantumvis hostem se diuinæ gratiæ profiteretur, nequaquam tamen cum commonitus esset se esse Christianum, tanto errore exorbitauit, vt gratiam ad cauendos errores negaret esse necessariam. Nam celeberrimum eius dogma fuit gratiam esse legem atque doctrinam sub qua omnes cælestes illuminationes intelligebat. Ipsas quoque orationes ad hoc asserbat necessarias, vt ostenderetur homini quid concupisceret ac diligeret. Vnde Canonille Concilij Carthaginensis: Valde impium est vt credamus ad eam quæ instat nōs habere gratiam Christi, & ad eam quæ ædificat non habere; cum sit vtrumque donum Dei, & scire quod facere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est, qui docet hominem scientiam ita etiam scriptum est charitas ex Deo. Ex quo liquet in Catholica fidei doctrina contineri, ad stipulante vniuersalissima ætatum omnium experientia, errores in rebus capitalibus agnoscendis & agendis, non posse naturæ lapsæ & consequenter minus naturæ puræ viribus sine gratia diuinâ superari. Cum igitur pura natura ad aliquam naturalem beatitudinem ordinetur, nullaque possit esse beatitudo naturalis nisi erroribus careat, quos hostiliter creaturæ rationalis quantumvis puræ appetitus fugit, neque illis carere possit, sine magna gratia Dei, consequens est naturam institui nullo modo posse puram, sed tantummodo adiuuandam gratia Dei.

Apud Aug.
Epist. 9. ad
Conc. Carth.

Lib. de gestis
Pelag. De
grat. Christ.
c. 30.
Ibid. c. 30.
Can. 4. c. 30.
Carthage

CAPVT VI.

DE OFFENSIONIBVS AC
perturbationibus puræ naturæ quæ natura-
lem beatitudinem interimunt.

IA illud secundum non offendi seu non perturbari pari impetu si non concitatori, naturaliter creatura rationalis appetit. Quid enim magis iuxta ea quæ diximus omnis beandus & beatus appetit, quam viuere vt vult, hoc est, habere quod expedit? Hoc est autem in primis nolle offendi, nolle perturbari, id est, imperturbatam esse velle quietem voluntatis suæ. Et quid hoc est aliud, quam aut velle gaudere, quod omnes homines ita velle, vt beatos esse Augustino teste certum est, aut certe nolle offendi gaudium voluntatis suæ, quod ex eadem vena expectatæ naturaliter beatitudinis fuit. Sed quamnam puræ naturæ potestas efficere potest vt nullis non dico rarissimis, sed vel quotidianis, & amarissimis offensionibus perturbetur voluntatis quies, vt quod velit ipsa non fiat, vel etiam quod nolit, fiat? Quis enim vel verbis promiserit vel animo cogitauerit ingentem illum calamitatum oceanum cuius fluctibus necesse est puram naturam atteri, & voluntatem cuiuscunque siue insipientis offendi? Virtus enim sapientis, si quis tamen in pura natura sapiens esse potest, cum sibi bo-

videl. 8. 9.
& 10. de Ci-
uit. multis
locis.

Lib. 8. c. 12.

Lib. ult. cōt.
Academic.
in fine &
Epist. 56. &
alibi.

Lib. 3. cōt.
fess. cap. 2.
& 10. c. 12.

norum culmen vindicet humanorum, potissimumque praesidium sit ad fabricandam sibi qualemque beatitudinem, quid agat aut agere potest in pura natura nisi perpetua bella cum vitijs nec exterioribus sed interioribus, nec alienis, sed planè nostris & proprijs, maximeque illa quæ temperantia nominatur, qua carnales frenantur libidines, ne in quæque flagitia mentem consentientem trahant? Neque enim nullum est vitium quo caro etiam puræ naturæ concupisceret aduersus spiritum; cui vitio ne voluntas victa succumberet, spiritus aduersus carnem concupiscere cogeretur. Quam verò amara sit illa bonæ voluntatis offensio, quod assidue cum diuersissimorum vitiorum incentiuis maximèque cum spurcissimis illis motibus, siue animum siue carnem etiam perturbantibus luctari cogitur, quamdiu durat puræ naturæ vita, nec illud malorum omnium potest extinguere seminarium, amarissimè sentit ille qui bonam voluntatem habet: qui verò non habet, majori calamitate non sentit. Vnde Apostolus ipse cuius perfectionem nulla pura natura consequi potest, tali rixa fatigatus ac turbatus exclamat; *Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius*; hoc est, vt Augustinus exponit, *de vitijs corporis*. Cur verò illis liberari cupiat nisi quia volebat ea coercere nec poterat, & illa bonæ voluntatis offensio miser erat, & sui ipsius liberandi infirmitate minor? Inde quippe sunt illæ voces, *a Non quod volo hoc ago*; & illæ, *b Vt non quacunque vultis illa faciat*. Absit ergo vt quamdiu in isto bello intestino natura pura versatur, iam sese beatitudinem, ad quam nititur vincendo peruenire, vel se adeptam esse, vel adipisci posse præsumat. Nam quis vsq; adeo sapiens in illo statu esse potest vt nullum habeat cum libidinibus, cum auaritia, cum iracundia, cum æmulatione, cum superbia, cum vanitate conflictum? Quamdiu ergò inest hæc infirmitas hæc pestis, hic languor, qui à pura natura abesse non potest, nemo tam insipienter deliret, vt se non tantum non miserum contra Apostolicam vocem, sed etiam se beatum esse posse siue eam molestissime frenando, siue turpissimè satiando arbitretur.

Iam verò ceteras dirissimas voluntatis offensiones, quas pura natura siue circa intelligentiam & sensus, siue circa corporis commoditates pati cogitur, quis posset quantalibet miserationis abundantia deplorare, vt eloquentiæ flumine explicare? *Omnis homo naturaliter scire desiderat*, inquit Aristoteles, siue sola mente, siue etiam per adminiculantes corporis sensus: ardentissimum istud voluntatis desiderium esse quis inficietur? Tristissima est igitur istius voluntatis offensio. Qualis autem quantusque remanet sensus, si vt alia taceam, fiat homo in puris istis naturalibus surdus & cæcus? Ratio verò ipsa & intelligentia quo recedet, vbi sopietur, si aliquo morbo efficiatur insanus? Phrenetici multa absurda cum dicunt vel faciunt, si ea dignè consideramus lachrymastenere vix possumus. Quid dicam de his qui dæmonum patiuntur incursus? Vbi habent absconditam vel obrutam intelligentiam suam? Et quis sibi non hoc maximè contingere nolit? Quis confidat hoc malum in natura pura euenire non posse sapienti?

Corpori verò ærumnæ quæ & quantæ sint? Nec enim omnes eius infirmitates & morbi libris Medicorum comprehendere potuere, Quæ naturæ puritas effecit, vt volūtas hominis nulla lassitudine, nulla debilitate, nullis febribus, nullo languore

A nullo torpore, nullius morbi molestijs crucietur? Bellorum calamitates miserabiles, quis in pura natura declinauerit? Quis effecerit vt nunquam surgant? Si conqueuerint quis non timebit ne rursus exurgant? Quorum certè malorum multiplices dirasque necessitates si vt dignum est eloqui velim, nullus esset prolixa orationis modus. Sed sapiens puræ naturæ, inquit, non nisi iusta bella gesturus est. Quasi verò non, si se hominem meminit, multo magis offensam voluntate dolebit, iustorum necessitatem sibi existisse bellorum. Iniquitas enim partis aduersæ iusta bella ingerit sapienti. Quæ iniquitas vtique homini est dolenda, quia hominum est, etsi nulla ex ea bellandi necessitas nasceretur.

B Quid quod etiam in tranquillissima puræ naturæ pace ipsa societas humana tantis abundat malis, quibus voluntas sapientis offenditur, vt vix ea quisquam enumerauerit. Apud Comicum certè homo cum sensu atque consensu omnium hominum dicit, *Duxi uxorem quam ibi miseriam vidi? Nati filij, alia cura*. Quid itidem illa quæ in amore vno videlicet ex maximis parandæ beatitudinis adiutorijs vitia commemorat idem Terentius: *Iniuria, suspensiones, inimicitia, bellum, In Eunuchis* pax rursus: nonne res humanas vbique impleuerunt? Nonne illis perinde aut magis etiam natura dura cruciaretur? Simulatas amicitias quis effugiat? Cum *inimici hominis* Scriptura teste, fiant *domestici eius*, cuius non voluntas tantâ peruersitate turbetur? Nam etsi quisque tam fortis esset vt aquo perferret animo vel tam vigilans; vt caueret, ne quid inde sibi calamitatis accideret; eorum tamen hominum perfidorum malo, cum eos experiretur esse pessimos, si ipse bonus esset, grauius profectò cruciaretur, siue semper mali essent, & se bonos fingerent, siue in istam malitiam ex bonitate mutarentur. Hæc ergò mala tam magna, tam sæua, tam multiplicia, quisquis cum dolore seu voluntatis offensioe pateretur aut cogitaret, grauissimas miseras in pura natura esse necesse est, fateretur. Quisquis aut vel pateretur ea sine animi dolore, vel sine voluntatis offensioe cogitaret; multo vtique miserius ideò se beatum putaret, quia & sensum humanum perdidisset.

CAPVT VII.

DE MORIENDI NECESSITATE
in pura natura, quæ capitaliter beatitudini naturali est contraria.

E TERTIVM verò quod etiam impetu mirabili natura rationalis quantumuis pura appetit, est NON MORI. Cuius *vide Tu* consideratio etiam Philosophos confiteri fecit, *lib. ult. de finib.* hanc esse naturæ primam quodammodo & maximam vocem, vt homo concilietur sibi, & propterea mortem naturaliter fugiat: ita sibi amicus, vt esse se animal, & in hac coniunctione corporis atque animæ viuere velit, vehementerque appetat. Qui sanè impetus ita medullitus inhaeret, vt beatitudinis appetitus cum illo indiuisibili nexu oriatur atque moriatur. Ex quo fit vt cum beati esse omnes homines velint, si verè volunt, etiam esse immortales velint, aliter enim beati esse non possunt. Ille quippe beatè viuit, vt satis ex Augustino superius stabilimus, qui viuit vt vult, nec malè aliquid vult. Nemo autem malè

malè vult immortalitatem, quia non malè vult esse, viuere, permanere: hoc enim omne animal infixis sibi naturæ legibus didicit. Si igitur non potest habere quod tanto conatu natura etiam pura vult, profecto non viuit vt vult, nec habet quod vult beata igitur esse qui potest? Vt enim beatè viuat profecto oportet vt viuat. Quem verò morientem vita ipsa deserit beata vita cum ipso manere non potest. Cum porro deserit, vt Augustini discursu vtar, aut nolentem deserit procul dubio aut volentem, aut neutrum. Si nolentem, quomodo beata vita est, quæ ita est in voluntate, vt non sit in potestate? Cum propter tanti boni & summi boni maximeque dilecti boni amissionem necessario summo dolore crucietur. Si autem volentem deserit, etiam sic quomodo beata dicebatur quam perire voluit qui habebat? An igitur fortè neutrum dicetur velle vel nolle, sed ad vitam & mortem paratum; æquoque animo consistere? Sed nec ista beata vita esse potest, quam non amat beatus, siue ipsa eius amore indigna sit, siue ipse eam animi languore indifferenter accipiat. Verissima est enim illa sententia *beatam vitam omnes velle*. Non est igitur beata vita si illam esse nec nolunt nec volunt. Si igitur beati esse necessitate volunt, profecto nolunt perire quod beati sunt. Cum igitur sine vita beati esse non possint, vitam ipsam permanere volunt, & idcirco immortales esse volunt. Manifestum est igitur beatam vitam in quocunque naturæ statu sine immortalitate esse non posse. Quam doctrinam velut cettissimam plurimis Augustinus testimonijs tradidit. Hinc enim illud: *Immortalitas si nullo modo dari homini posset, frustra etiam beatitudo quæretur, quia sine immortalitate non potest esse*. Et illud: *Immortalitatis si capax non est, humana natura, nec beatitudinis capax est*. Et illud inferius: *Beatos esse se velle omnes in corde suo vident, tantaque est in hac re naturæ humanæ conspiratio vt non fallatur homo, qui hoc ex animo suo de animo conijcit alieno. Denique omnes id velle nos nouimus. Multi verò immortales se esse posse desperant, cum id quod omnes volunt, nullus aliter possit. Volunt tamen etiam immortales esse si possent. Quae de causa etiam docet, nullam esse posse beatam hominis vitam nisi stabilis fuerit & aeterna*. Ex-
gò, inquit in Sermonibus de diuersis, *vita quæ aeterna & beata; quia si non aeterna, nec beata: si autem aeterna in pœnis nec vita*. Vnde breuissimum illud pronunciatum assidue repetit: *Vita beata non nisi aeterna est*. Et ratiocinatio illa largior in libris de Ciuitate Dei, qua cum præmisisset non esse beatam nec viuere vt vult qui mori cogitur, ea quæ superius diximus cuncta complexus est: *Beata vita si non amatur, non habetur. Porro si amatur & habetur ceteris omnibus rebus excellentius necesse est amari: quoniam propter hanc amandum est quicquid aliud amatur. Porro si tantum amatur, quantum amari digna est; (non enim beatus est à quo ipsa vita beata non amatur vt digna est) fieri non potest, vt eum qui sic amat non aeternum velit. Tunc igitur beata erit quando erit aeterna*. Quod ita naturali ratione manifestum est, vt si vita eius, qui beatus dicitur, & amata, & re ipsa immortalis, & aeterna Dei beneficio poneretur, & hoc ipsum ei incertum esset, sed tamen perpetuo putaretur non à propria voluntate; sed ab alterius nutu vel casibus incerta pendere, nullo pacto beata dici vel esse posset. Timor enim ipse amissionis tanti boni non posset non voluntatem eius vehementer affligere. Vbi autem perpetua sollicitudinis ac timoris afflictio beatitudo esse nullo pacto potest.

Tom. 2.

Vnde Augustinus: *Sanitas & vita si timetur ne finitur iam non est vita. Non est enim semper viuere, sed semper timere. Si semper timere, semper cruciari. Si cruciatus sempiternus, ubi vita aeterna? Et paulò inferius ex naturali ratione beatitudinis creature rationalis veritatem colligens: Si erimus ibi, in vita beata, & vtrum ibi futuri sumus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et si erit timor, cruciatus erit, non carnis, sed quod peius est cordis. Vbi autem cruciatus, quæ beatitudo? Cum igitur perinde in pura natura sicut in lapsa immortalitas esse non possit (mors enim ei iuxta Scholasticorum placitum naturalis est, immortalitas verò gratia & eius viribus impossibilis) profecto in ea nec beatitudo naturalis esse potest, iuxta illud verissimum Augustini, quod supra diximus, *si immortalitatis non est capax humana natura, nec beatitudinis capax est*. Quod si beatitudinis non est capax pura natura, profecto illa non pura, sed damnata natura est; vt pote in illo statu prorsus incapax beatitudinis. Quam omnis creatura rationalis naturaliter vehementissimo conatu appetit, & ad quam proinde naturaliter sicut ad verum suum finem vltimum ordinatur. Quem quia sine magna & euidentissima Dei gratia natura humana in quocunque statu consequi nequit, qua caueat siue errores, vt intelligentia non fallatur, siue offensiones ne voluntas multiplicibus miserijs perturbetur, siue mortem, ne ipsa vita cum qualicunque beatitudine consumatur, profecto sine illa quoque gratia per quam naturalem beatitudinem suam adipisci possit, & à naturali suo appetitu conuiescere, connaturaliter condinequit. Nec verò satis est ad beatitudinem vt aliquis mori & falli & offendi non possit, sed etiam necessarium est, vt de omnium istorum perpetua stabilitate & permansione securus sit: hoc enim nisi constet necesse est, vt amittendi tanti boni timore doloreque torqueatur. Vnde Augustinus cum dixisset, quod etiam *iusus non viuit vt vult* (quod inter cætera beatitudini essenziale est) nisi eo peruenerit, ubi mori, falli, offendi omninò non possit, statim adijcit quartum: *eique fit certum, ita semper futurum*. Hoc enim natura expetit, neque plene atque perfecte beata erit nisi adepta quod expetit. Sed quantumcunque Deum vt autorem rerum naturalium pura natura intelligere poneretur, numquam certa de trium illorū stabilitate & æternitate redderetur. Hoc enim neq; cognosceret neq; cognoscere vilo pacto posset ex illius obiecti sui beatifici naturali penetratione Dei videlicet tanquam auctoris naturæ, vel prout est causa rerum naturalium. Nam etsi tenuiter res rationales cognoscere possit, nò tamen quandiu vel ipsemet qui cognoscit, vel cognitio qua cognoscit, vel illæ quas cognoscit, vel tranquillitas animi quam cognoscendo percipit, permansuræ sint. Hoc enim nullus Philosophus hactenus aut cognouit aut cognoscere potuit. Nemo enim ipsorum eo pertigit, vt vel mundi, vel sui ipsius durationem, vel contemplationis vel tranquillitatis propriæ stabilitatem imò vix quisquam eo, vt vel solius animæ rationalis immortalitatem penetraret. Humanis quippe argumentationibus, inquit Augustinus, *hac inuenire conantes, vix pauci magno pradii ingenio, abundantes orio, doctrinisque subtilissimis eruditi ad indagandam solius animæ immortalitatem peruenire potuerunt. Ad misérias eam quippe vitæ huius etiam post beatitudinem redire dixerunt. Et qui eorum de hac erubuerunt sententia, & animam purgatam in sempiternam beatitudinem sine corpore collocandam putauerunt, talia de mundi retrorsum**

Ff

Ser. 112. de diuers. c. 8.

Ibid.

Lib. 14. de ciuit. c. 29.

Lib. 19. de Trin. c. 9.

Serm. 112. de diuers. c. 7.

Lib. 7. de Ciuit. c. 1. bi
& lib. de Trin. 4. & Epist. 121. c. 9. & 3. 01. Maximin. c. 23. lib. 14. de Ciuit. c. 23.

eternitate sentiunt, ut hanc de anima sententiam suam ipsi redarguant. Cum ergo ad hanc intelligentiam pertinere non posset, impossibile est etiam ut beatus esset, sed perpetua de futuro statu suo inquietudine turbaretur. Ex quo sequitur, non minus illum puræ naturæ statum quam eius beatitudinem fictitiam esse & naturaliter impossibilem. Talia enim dona in illo vel quolibet alio statu causare, non solum puram naturam, sed etiam potentiam Dei spectati ut auctoris naturæ, hoc est, ut res naturales causantis excedit. Nulla igitur possibilis est beatitudo nisi quam fides vera promittit eaque per veram & magnam gratiam Dei adipiscenda sine qua consequenter condinequit.

CAPVT VIII.

OSTENDITVR IN SANIA

Philosophorum naturalem beatitudinem sibi machinantium in ea quam putabant esse puram naturam. Superbia singularis tantum naturæ etiam puræ viribus tribuere.

SE D. quandoquidem puræ naturæ ex Philosophorum Gentilium errore nata est, qui humanæ damnationis signari, nihil in natura nostra esse putauerunt quod non in ea creator eius condidisset: Fortassis hic respondebitur puram naturam ad talem naturaliter peruenire posse beatitudinem, qualem iidem Philosophi suo sapienti in puris naturalibus iuxta eorum opinionem condito tribuerunt. Eam enim esse satis; ut & puræ naturæ ad finem aliquem vltimum naturaliter ordinata, & subsidijs naturalibus eius adipiscendi instructa & non frustra tantum beatitudinis appetitum accepisse & beata esse posse naturali aliqua felicitate dicatur. Hæc imaginatio philosophicæ beatitudinis, ex Gentilium librorum consuetudine familiaris facta Christianis & naturali quadam Dei contemplatione condita, quam ei sensus Christianæ pietatis adjecit, naturæ puræ conditores, fallere solet. Si enim illas ipsas beatitudinis conditiones, quam Philosophi suo sapienti tribuunt, attente mente ponderare voluissent, profectò deprehendissent eos ipsos quos æmulantur nihil minus quam beatitudinem, sed veram grauissimamque miseriam nomine felicitatis prædicasse. Stoici quippe sunt quibus præcipue typhus ille superbiæ placuit, ut se in hac misera sua quam putabant puræ naturæ beatissimos esse posse sentirent. Quod ut plausibiliore fucō stultis persuaderent miserisque mortalibus, inopinata quadam dogmata ex professo propugnanda suscepere: videlicet ut eo profundioribus mysterijs plena viderentur, quo magis aduersus voces ipsius naturæ reclamantis insurgerent. Nam sapientem suum dixerunt sola virtute contentum, etiam in Phalaridistauro esse beatissimum, usque adeo ut nec illa quæ dicuntur mala, mala esse contendant, quia de re Tullius in Paradoxis ac Tusculanis videri potest. Sed quid nisi magnus quidam stupor arrogantia huiusmodi paradoxa peperit, quandoquidem si tanta fuerint illa quæ dicuntur ab alijs mala, & ab ipsis bona, ut ea sapientis, qualem mirabili vanitate describunt, vel non possit vel non debeat sustinere, cogit eum sibi mortem inferre, & ex hac vita emigra-

re fateantur? Cedit igitur sapiens immanissimis cladibus atque succumbit, videlicet tantum ut eis cogatur & in seipsum homicidium perpetrare. Cui iam parcat ut illis careat malis, qui sibi ipse non parcat? Certè semper beatus est, certè beatam vitam in sua potestate constitutam nullam vi potest vilius calamitatis amittere. Nemo enim inquit ille, potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, qui quæ in se vno ponit omnia. O vitam scilicet beatissimam sapientis, qua ut fruatur mortis querit auxilium! Si beata est permanere in ea sapientis: si verò propter ista mala fugis ab ea, quomodo est beata? Aut quomodo non sunt mala quæ vincunt tuum illud fortitudinis, hoc est virtutis bonum, quo totus eras aptus ex te & in te vno ponens omnia? Nec tantum fortitudinem tuam sibi cedere, verum etiam sapientiam tuam delirare compellunt, ut & eandem vitam dicat beatam & persuadeat esse fugiendam. Quis usque adeo cæcus est ut non videat, quod si beata esset, fugienda non esset cum omnium sit vtorum summa beatitudo? Sed si propter infirmitatis quæ premitur pondus, fugiendam eam fatentur, quid igitur causæ est cur non etiam miseram fracta superbiæ ceruice fateantur? Quæro etenim vtrum ille totus aptus ex se beatissimusque Cato patientia, an impatientia se peremerit? At non hoc fecisset nisi victoriam Cæsaris impatienter tulisset. Nam & amici eius docti quidam viri qui hoc fieri prudentius dissuadebant imbecillioris quam fortioris animi facinus esse censuerunt, quo demonstraretur non honesta turpia præcauens, sed infirmitas aduersa non suslinens. Vbi est hic tota ex se apta beatissimi sapientis fortitudo? Nempe cessit, nempe succubuit, nempe usque adeo superata est ut vitam beatam dereliqueret, desereret, fugeret. An non erat iam beata? Misera ergo erat. Quomodo ergo mala non erant quæ vitam tam beatam miseram fugiendamque faciebant.

Qua propter etiam ipsi qui minus alte stertuerunt Peripatetici & veteres Academici, quorum sectam Varro defendit, tolerabilius quidem locuti sunt quod illa mala esse faterentur: Verumtamen eorum quoque mirus error fuit, quod in his tantis tamque grauibus malis ut essent morte sibi illata fugienda sapienti, vitam tamen beatam esse contenderent. Mala sunt, inquit, tormenta atque cruciatus corporis, tantoque peiora quanto potuerunt esse maiora quibus ut careas ex hac vita fugiendum est. Qua vita obsecro? Hæc, inquit, quæ tantum aggrauatur malis. Certè ergo beata est in eiusdem ipsis malis propter quæ dicis esse fugiendam? Beata verò inquit. An fortè ideo beatam dicis, quia licet tibi ab his malis morte discedere? Quid si ergo in eis aliquo iudicio diuino tenereris nec permittereris mori, nec vnquam sine alijs esse morte fineris? Nempe tunc saltem miseram talem diceres vitam. Non igitur propterea misera non est quia cito relinquitur: quando quidem si sempiterna sit, etiam abs te ipso misera iudicatur. Non itaque propterea quoniam brevis est, nulla miseria debet videri: aut quod est absurdus quia brevis miseria est ideo etiam beatitudo appellari. Magna profectò vis est in eis malis, quæ cogunt hominem secundum ipsos etiam sapientem, sibi met auferre quod homo est; cum ipsi met Philosophi dicant & verum dicant, hanc esse naturæ primam quodammodo & maximam vocem, ut homo concilietur sibi, & propterea mortem naturaliter fugiat. Magna

vis est in eis malis quibus iste naturæ vincitur sensus, quo mors omni modo omnibusque viribus conatibusque vitatur; & ita vincitur, vt quæ vitabatur optetur, appetatur, & si non potuerit aliunde contingere ab ipso sibi sapiente inferatur. Magna vis est in eis malis, quæ fortitudinem faciunt homicidam: si tamen adhuc dicenda est fortitudo, quæ ita istis vincitur malis, vt hominem quem regendum virtus, tuendumque suscepit, non modo non possit per patientiam custodire, sed insuper cogatur occidere. Debet quidem etiam mortem sapiens ferre patienter, sed quæ aliunde contingit. Secundum istos autem, si eam sibi-ipse sapiens eorum inferre cogitur, profectò fatendum est eis non solum mala sed intolerabilia etiam esse mala, quæ hoc eum perpetrare compellunt. Vita igitur ista puræ naturæ quæ istorum tam magnorum, tam grauium, tam multiplicium malorum aut premitur oneribus, aut subiacet casibus, quibus nec per excellentem Dei gratiam, nedum puram naturam, liberari possumus quamdiu viuitur, nullo modo beata esse posse diceretur, si homines qui hoc dicunt sicut victimæ in ingrauescentibus, dum sibi vel inferunt mortem, vel cum gemitu & lachrymis perferunt vitam, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus dignarentur cedere veritati, & non putarent se sibi in ista miserrima puræ naturæ mortalitate beatitudinem & quidem miseræ istius naturæ viribus posse parere. Nam & virtutes ipsæ quibus nihil melius atque vtilius in pura natura reperiri posset quanto maiora essent adiutoria contra vim periculorum, errorum, dolorum, laborum, tanto essent fideliora testimonia miseriarum. Si enim veræ virtutes essent in illo statu, quamuis etiam super illum statum diuinâ inspiratione iuuarentur, nunquam nisi mendaciter se profiterentur hoc posse vt in illa vita homines viuerent vti vellent, nullasque misérias etiam grauissimas paterentur. Nec enim vnquam effecerint vt pura natura multis modis quotidie non fallatur, non multipliciter offendatur, non tandem aliquando moriatur, non miserijs laborum, dolorum, ægritudinum, casuum opprimatur, non timoribus crucietur. Quod si non possent, profectò nullo pacto vel vmbraticè beatum facere possent. Rectè enim senserunt etiam Philosophi, qui beatitudinem sibi propriâ virtute fabricare voluerunt, quam se cernebant ex miserrima istius naturæ puræ conditione habere non posse, *Aliter beatum esse neminem posse nisi habendo quod vellet & nihil patiendū quod nollet*, cuiusmodi beatitudinem naturalem si Scholastici se putent in eodem illo puræ naturæ statu suâ virtute posse fabricare, non verebor dicere libertate Christianâ, tanto falsiorem eorum fore beatitudinem quanto superbior virtus fuerit, tanto autem superbior erit, quanto mendacior: tanto mendacior quanto stultius suis viribus polliceri audeat, quod nec mens cælitus illuminata, nec voluntas sancti Spiritus ardore succensa, nec virtus diuinitus inspirata, iustis in hac vita largiri potest. Quæ cum puram naturam tot supernaturalibus reuelationibus aduersus errores, tot gratiæ adiutorijs aduersus labores doloresque superet, & in cæteris iuxta Scholasticorum placitum ei sit simillima nihil aptius aduersus huiusmodi beatitudinis naturalis architectos dici potest, quam quod Augustinus aduersus Philosophos eorum præfultores exclamauit, cum eos naturalis rationis viribus demonstrata beatitudinis illius naturalis falsitate superasset: *Quanta*

A est vanitas, quanta insania, quantumque mendacium, hominem mortalem ærumnosam vitam mutabili spiritu & carne ducentem, tot peccatis oneratum, tot tentationibus subditum, tot corruptionibus obnoxium, in seipso fidere vt beatus sit, quando ne illud quod habet in naturæ suæ dignitate præcipuum, id est, mentem atque rationem potest vindicare ab erroribus, nisi Deus adsit lux mentium. Ecce vnde homini non errare: Abijciamus itaq; obsecro te, falsorum Philosophorum vanitates & insanias mendaces, quia nec virtus nobis erit, nisi adsit ipse quo inuenimur, nec beatitudo, nisi adsit ipse quo fruamur: Et totum mutabile atque corruptibile nostrum, quod per seipsum imbecille & quædam materies miseriarum est, dono immortalitatis atque incorruptionis absorbeat. Ecce vnde homini non offendi, non perturbari, non mori; sine quibus in qualibet pura natura beatitudo esse non potest.

CAPVT IX.

PURA NATURA NON potest mereri vt resoluta & resumpto corpore beatitudo naturalis ei vt merces detur.

FORTE dicent rectè istis omnibus demonstrari in pura natura sicut in lapsa, nullam naturalem esse posse beatitudinem, sed veram tantum magnamque miseriam antequam corpus miseriarum seminarium fuerit morte resolutum. Sed cum anima in alteram vitam translata fuerit corporique restituta, tum demum adipisci posse quod vinculis mortalitatis præpedita non poterat. Verum quæro cuiusmodi vitam illam post corporis resolutionem atque restitutionem fabricaturi sint, vtum purorum naturalium, an integritatis beneficijs cumulatam? Si natura & ibi pura est, erit & ibi profectò eadem profunditas ignorantie ex qua omnis error existit, eadem spiritus & carnis pugna, eadem libidinum incentiua, eadem animi ad adamanda stulta & noxia depressio, eadem corporis imbecillitas, eadem materies miseriarum, eadem mortis necessitas. Hæc enim omnino sunt quæ ipsi dicunt homini in puris naturis condito esse naturalia: nec ab homine auferri posse nisi per indebita naturæ dona Dei. Nihil enim apud eos pura natura à vitiata nisi quod nudus à spoliato discrepat. Certum est autem Scholasticis non posse ista à vitiata natura separari nisi per indebita & valde singularia Dei munera, omnes naturæ vires superantia. Pari igitur modo neque à pura natura; quod tanquam; per se ex ipsa malorum enumeratione manifestum Scholastici consentunt. Ex quo sane sequitur impossibile esse vt homo manens homo ex corpore & anima compactus, in pura natura beatitudinem suam naturalem assequatur; sed necessarium esse vt ex illo statu ad alium integritatis naturæ, sicut nos iuxta Augustinum contendimus detractis illis omnibus defectibus subleuetur.

An fortè meritis puræ naturæ statum integræ naturæ consequi potest? Nam & hoc aliquis comminisci posset, hominem in pura natura constitutum bonis operibus præsentis vitæ hoc apud Deum adipisci posse, vt ei in futura vita velut præmium virtutis naturalis illa beatitudo reddatur. Hoc verò multo est insolentius

Ff ij

lib. 11. de Trin. c. 7.

Epist. 51.

Tom. 2.

multoque maiores absurditates secum trahit.

Primò quia sequetur naturalibus operibus primum obtineri posse, quod omnes naturæ vires superat. Cum tamen meritum & primum eiusdem ordinis esse debeant. Deinde non potest esse meritum apud Deum nisi ex Dei amore nascatur. Amor enim creaturæ, qui non retorquetur in Deum vitiosus amor est, neque verum beatitudinis illius meritum esse potest. Quis enim dixerit peccando hominem adipisci posse felicitatem? Rectissime quippe Tullius in Hortensio definiuit: *Velle quod non deceat, idem ipsum miserrimum. Nec tam miserum est non adipisci quod velit, quam adipisci velle quod non oporteat, plus enim mali prauitas voluntatis affert, quam fortuna cuiquam boni.* Quam sententiam tanquam ex fundo veritatis haustam Augustinus magnoperè celebrat. Iam verò impossibile est vt pura natura assurgat sine gratia in amorem Dei, sub quibuscunque tandem attributis, etiam connaturalissimis creaturæ rationali Deum amari velis quemadmodum ex Augustini doctrina velut indubitatum supra declarauimus. Omne igitur meritum bonum in pura natura, sine gratiæ adiutorio prorsus impossibile est, præsertim ad adipiscendam rem tantam tantoque interuallo excedentem omnes naturæ vires.

Tertiò, quia quamuis in pura natura esse posset aliquod meritum bonum, hoc ipsum tamen non posset sine peccatis meritorum cursum continuò interrumpentibus custodiri. Lex enim naturæ non potest vlllo modo sine Dei gratia voluntatem naturæ roborante seruari. Pondus enim fauientis concupiscentiæ tantum est, vt non solum aliquid supernaturalis operis hominem præstare non sinat, sed etiam sine gratia voluntatem retrahente, in certissimum peccati præcipitium trahat. *Lex enim id est scientia boni operis, sine gratia non nisi prauaricatorem facit.* Sed de hac re sequenti capite plura dicturi sumus: ex quibus tria suppeditabuntur argumenta, quibus omnis possibilitas boni meriti funditus in puris naturalibus euanesceat. Cum igitur satis liquido constet non posse in pura natura esse meritum, quo ad integritatem naturæ peruehi possit, nulla etiam spes in naturalibus puris erit consequendæ beatitudinis naturalis sine gratia: idque siue spectes vitam præsentem erroribus, doloribus, ærumnis, plenam, siue illam quæ deposito resumptoque corporis onere futura sequeretur. Porro euersâ spe beatitudinis per puram naturam consequendæ ipsa quoque pura natura corrui: sicut hoc esse consuetaneum jam superius aliquoties declaratum est. Quid quod sequeretur hominem naturaliter esse posse Deum, si naturaliter posset ad beatitudinem peruenire? Est enim certum neminem esse posse beatum in æternum beatitudine perpetuâ, qualis post hanc vitam beatitudo etiam à Philosophis immortalitatem animæ prædicantibus constituta est, nisi fiat impeccabilis. Nam hoc ipso quo peccari potest, beatitudo etiam amitti potest. Quamdiu autem beatitudo amitti posse cernitur, tamdiu necesse est animus aliquo illius amittendæ timore torqueatur: præsertim attentâ tam ingenti animæ infirmitate, quæ statui puræ naturæ implicata est. Impeccabilis igitur animus esse debet, qui æternæ beatitudinis felicitatem possidere decernitur. Sed impeccabilem esse vi propriæ naturæ suæ soli Deo proprium est: iuxta illud sancti Augustini:

Lib. 21. de Civit. c. 30. Aliud est esse Deum, aliud participem Dei. Deus natura peccare non potest; participes vero Dei ab illo

A accipitur peccare non possit. Quod ibidem fieri tradit per munus gratiæ Dei: quæ à puræ naturæ secundum præsentem hypothese[m] etiam Scholasticorum confessione secluditur.

CAPVT X.

QVINTVM ET SEXTVM argumentum aduersus statum puræ naturæ, ex ratione liberi arbitrij quo careret ad bonum, & necessitatis peccandi in singulis operibus.

HVC vsque puram naturam quatuor argumentis secundum Augustini mentem oppugnamus, ex parte videlicet voluntatis & intellectus: quarum illa beatitudinem quam naturaliter appetit Deum amando sequitur, iste assequitur contemplando. Nunc ex alijs capitibus non minus hostiliter ei repugnantibus euertendus est. Cum autem nihil naturæ rationali magis consentaneum sit quam vt declinet à malo & faciat bonum, quam ob causam toties, vt vidimus, clamat Augustinus, malum non esse naturam sed naturæ vitium; proximum est, vt de potestate non peccandi & benefaciendi quam haberet pura natura pauca præcedentibus adiungamus.

Itaque neminem inficias iturum arbitror, diuinæ bonitati & Christianæ pietati esse contrarium, vt Deus talem dicatur instituere posse creaturam rationalem, quæ nihil omnino libertatis habeat, vtfaciat vllum opus bonum, sed perpetua & in singulis operibus peccandi necessitate teneatur. Non enim posset euidentius omnium flagitiorum & facinorum turpitudine quæ ex tali institutione sequeretur retorqueri in creatorem, & voluntas creaturæ ab omni iniquitate purgari. Hoc autem ex puræ naturæ conditione omnino secuturum ex principijs Augustini quæ supra cum de statu liberi arbitrij post peccatum ageremus, fuisse declarauimus, perspicuè & multis modis patet.

Nam in primis ibi sex argumentis ex Augustino stabiliuimus omnem indifferentiam libertatis ad bonum & malum, primum hominem peccando perdidisse; vsque adeo vt loco libertatis, arbitrium voluntatis, iam perpetuâ quâdam concupiscentiæ captiuitate & seruitute depressum, non possit semetipsum suis viribus erigere, vt dominantî sibi dominetur, & ita faciat aliquod opus bonum. Nam ad hanc liberationem seu vinculi tenacissimi dissolutionem afferendam, filius Dei de cœlo venit, & gratiam liberatricem dedit.

Secundo consequenter ex eodem sancto Doctore demonstrauius, vi captiuitatis seu seruitutis illius sub dominante concupiscentiæ iniquitate, non modo periisse libertatem faciendi operis boni, sed etiam hominem in assiduam peccandi necessitatem esse præcepitatum: ita vt nec vnum quidem opus moraliter bonum seu non malum ab eo possit fieri, nisi gratia Dei vincula eius dirumpente liberetur, quod latissime septem diuersis argumentis tanquam rem in Augustino exploratissimam comprobauimus.

Tertiò ibidem, ostendimus summo consensu sancti Augustini ac discipulorum eius nullis virtutibus Philosophos quasi vi puræ naturæ clariuisse, sed vera fuisse & propriè dicta vitia, ex quibus

Lib. 3. de statu naturæ lapsæ c. 3. usque ad 9.

Ibid. de statu naturæ lapsæ c. 10. usque ad finem, præterito l. 4. de statu naturæ lapsæ.

Lib. 4. de statu naturæ lapsæ c. 8. usque ad 18.

quibus nihil nisi vera peccata nascerentur. Quorum singula Augustinus tantâ securitate docuit, ut deliros, insanos, impios scripturæ & fidei aduersarios nuncuparet eos qui aduersus ista doctrinæ velut Catholicæ fundamenta niterentur.

*Vide dicta
supra lib. 1.
cap. 1.*

*Vide ibid.
& Franciscum
Smarz
proleg. 4. c.
penult. &
71.*

Iam verò certissimum est & apud Scholasticos in confesso, exceptâ peccati iniquitate, quæ transit, nihil omnino puram naturam à natura lapsa in ignorantia, in libertate, in concupiscentiæ captiuitate & seruitute, in potestate bene operandi & necessitate peccandi discrepare. Nisi quod hoc vnum discriminis adhuc ipsi Scholastici esse velint, quod minor sit cæcitas & corruptio naturæ lapsæ quam puræ, propter paternas traditiones quæ ab Adamo in posteros dimanarunt, maioremque inde consequentem sapientiam, & alias causas. Vnde arbitrantur maiorem verimiliter in pura natura futuram esse peccandi facilitatem. Quâ de re plura supra diximus. Itaque Iulianus cum statum puræ naturæ tueretur, quicquid Augustinus naturæ per peccatum accidisse prædicabat, naturaliter ei concreatum esse censebat. Nam alioquin per baptismum, inquit,

Lib. 2. oper. liberum baptizatis redderetur arbitrium, ut per correctionem naturæ, expulsâ lege peccati, tam possibile esset mortalibus splendore fulgere virtutum quam for-

ibus horrere vitiorum. Quod cum non putaret fieri in baptismo, nihil etiam in natura per peccatum de suis ordinibus motum esse, concludit. Cum ergo pura natura nihil omnino lapsam in benefaciendi libertate superet, sed potius majori peccandi pronitate atque necessitate deuincta teneatur perspicuum erit iuxta doctrinam Augustini nihil omnino operis etiam moraliter boni puram naturam præstare posse, sed in singulis actibus ineluctabili necessitate peccaturam.

Nam illa necessitas peccandi, iacturaque laudabilis libertatis, non in aliqua naturæ lapsæ subuectione in supernaturalem statum, vel in aliqua peculiari operum bonorum dignitate fundata est, sed partim in eo quod creatura rationalis cum Deum sine vera gratia tanquam finem operis boni non possit suis viribus diligere, necessariò in creaturæ dilectione requiescere debet; quod ei æternâ legē veritum est; partim in concupiscentia captiuum tenente arbitrium voluntatis, à cuius vinculo se expedire non potest. Nam inde fit, quod in omnibus motibus, eius ductum sequatur, semper & vsquequaque pro creatore diligendo creaturas quibus incessanter inhiat. Motus enim eius non est aliud quam appetitus fruendi quacumque creatura. A quo morbo appetitu nihil omnino liberum facere voluntas potest, nisi gratia creatoris inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam. Quod nisi fiat, quid aliud potest nisi motibus eius incitata concupiscere, & concupiscendo peccare?

*ib. de Spir.
& list. c. 41.*

Ibid.

Neque enim vllum peccatum nisi concupiscendo committitur. Cum igitur Augustinus docet, naturam lapsam non posse sine gratia arbitrium voluntatis erigente à dominatione cupiditatis, liberante à vinculo seruitutis, iuuante contra tyrannidem eius bonum opus facere; non de operibus tantum supernaturalibus, sed etiam moraliter bonis loquitur, hoc est, de operibus quocumque tandem modo non malis. Quod ex contrario eius valdè manifestum est; nam inde consequenter docet falsam esse doctrinam Iuliani, qui opera moraliter bona, sed vitæ æternæ sterilia in gentilibus Philosophis prædicabat. Inde vterius docet eorum opera non tantum non esse superna-

Tom. 2.

A naturaliter & moraliter bona, sed etiam esse mala, iniusta, peccata, æterna damnatione plectanda. Quæ sanè cum in pura natura non minus luculentè quam in lapsa locum habeant, quam Iulianus caterique Pelagiani puram esse mordicus tuebantur, perspicuum profectò est puram naturam, si crearetur, omni boni operis libertate vacuum futuram solâ perpetuaque peccandi necessitate constrictam. Cuiusmodi creaturam cum impossibile sit Deum condere, nisi in sola Manichei, impossibile consequenter erit hominem à Deo in puris naturalibus condi.

Ex quo etiam discursu tanquam à radicibus patet, cur in fine præcedentis capituli dixerimus, fieri nullo modo posse ut pura natura beatitudinem, quam propter institutionis suæ miseriam per se adipisci nequit, aliquo virtutis vel boni operis merito post corporis mortalis resolutionem, in futura vita velut præmium præsentis assequatur. Vbi enim nullum esse potest puræ naturæ viribus opus bonum, ibi nec meritum nisi damnationis esse posse manifestum est.

CAPVT XI.

TRANSITVS AD ARGVMENTVM

contra statum puræ naturæ ex parte concupiscentiæ: Declaratur Iulianum id sensisse de concupiscentia quod Philosophi Gentiles & Scholastici de illa docent in statu puræ naturæ.

TRACTAVIMVS huc vsque contrarietatem quam habet pura natura cum recta institutione creaturæ rationalis, ex parte beatitudinis, quam naturaliter appetit: siue spectes obiectum eius primarium, siue cetera bona sine quibus esse non potest, siue fruitionem ipsam voluntatis, siue motum dilectionis per quam ad eius adeptionem promoueri debet. Nunc celebres illæ conditiones expendendæ sunt quas puræ naturæ schola vnanimi consensu tribuit, concupiscentiam, ignorantiam, miseras corporis, mortem sub quibus ceteras animi & corporis calamitates quas peccatum attulit, ita Deo iuuante ponderabimus, ut quiuis æquo lectori planissimum sancti Augustini sensum non desperemus nos facturos.

Vt igitur à concupiscentia tanquam ignorantia seminario auspicemur, sciendum est acerrimum fuisse inter Augustinum & Iulianum de concupiscentiæ bonitate conflictum; vno mordicus asserente, altero negante esse malam. Hæc de re omnes libri aduersus Iulianum in singulis pænè paginis testes sunt. Tanti enim momenti sentiebat vterque esse istam controuersiam, ut totam causam hæresis Pelagianæ ex eius decisione pendere iudicaret. In hac controuersia, inquit Augustinus, de bene vtendo isto vtrum bono an malo, (concupiscentia) tota inter nos causa versatur. Et in alio libro: Cum igitur libidinem & naturalem esse & vinci posse ambo dicamus, vtrum bonum vincamus an malum, ipsa inter nos vertitur quaestio. Quæ questio peperit illos vndecim aut duodecim libros qui contra diuersas Iuliani lucubrationes exarati sunt.

*Lib. 3. contra
Iul. c. 21.*

Lib. 3. c. 73.

Quo verò sensu vterlibet eorum vel bonam vel malam concupiscentiam esse diceret, accuratius attendendum est. Nam Iulianum nihil aliud

Ff iij

asseruisse quam id quod Philosophi gentiles docent, nemo videtur inficias ire posse. Apertissimis enim verbis ex eorum disciplina sumptis tradebat, hominem ex spiritu & carne, angelicâ & animali naturâ, velut ex imparibus compactum esse bonis quorum hoc deorsum, illud sursum tenderet, ita tamen ut animo imperium esset in cupiditates datum, nec liceret ei relictis superioribus ad inferiora declinare. Nam illa verba refert Augustinus, quibus ipse dixerat, *Quoniam ex imparibus bonis composui sumus, animum corpori debere dominari: quorum alterum nobis cum dijs, alterum cum beluis commemorat esse commune. Et ideo id quod est melius id est animum virtute præditum & membris corporis bene & cupiditatibus imperare.*

Hic totum dogma Philosophorum gentilium de concupiscentiis seu libidinibus magna ex parte proprijs eorum verbis expressum est; sunt enim verba Salustij de coniuratione Catilinæ. Itaque significatum his verbis voluit id imprimis quod ex Philosophia Scholastica dicunt, & verū dicunt, hominem esse compositum ex duplici natura spiritali & corporali; nam illa sunt *impria illa bona*, ex quibus compactos nos esse Iulianus tradidit. Tum vnumquodque istorum suum habere bonum quo delectetur, animum honestate atque virtute, corpus sibi congruis voluptatibus cibi, potus, veneris, &c. illa esse summa bona, hæc infima, in quæ animus reiectis summis declinare non debet. Ita hoc eum sensisse ex Augustino manifestum est: *Honestate quidem mentis inferioris, tamen bonum hominis esse censet corporis voluptatem.* Quod quomodo intelligit, ante exposuerat cum diceret hæc à Iuliano tanquam *minora bona defendi*, in quæ non debet à supernis animus inclinari, non quia libido vitium est, sed quia infimum bonum. Itaque id quo concupiscimus, seu facultatem illam cuius operatio est ille concupiscendi motus, Iulianus dicebat esse sensum, quod nos dicimus, appetitum sensitivum. *Sensus est, inquit concupiscentia, & mala qualitas non est.* Nam eum sic hoc intellexisse, ut esset sensus seu facultas interna, cuius motibus anima concitatur, ex alijs eius verbis constat. *Caro concupiscit quia carnaliter anima concupiscit. Si quidem sine anima caro nec sentiat. Concupiscere autem viventis sentientisque naturæ est, sine quo sensu membra moveri non possunt, id est, per semetipsa concupiscere nequeunt, qui sensus concupiscit etiam sine membris ut in spadonibus, & quia de illa concupiscentia quæ in membris genitalibus regnat potissima inter eos vigeat controuersia propter peccati originalis propagationem astruendam aut destruendam, hinc conformiter prorsus ad sensa Philosophiæ omnia principia concupiscentiæ istius explicat: nempe originem istius esse calorem, qui quo major minorue est, eo vehementior etiam aut mitior concupiscendi motus. Speciem eius qua ab alijs motibus distinguitur esse in eo quod sit in genitalibus: modum concupiscendi seu moderationem eius in eo sitam ut tantum in conjugio exeratur, immoderationem esse in illicitis conjunctionibus, Genus, inquit, concupiscentiæ est in igne vitali, species in motu genitali, modus in opere conjugali, excessus in intemperantia fornicandi. Vbi per genus originem seu causam excitantem illos motus intelligitur, Porphyriana scilicet phrasi, iuxta quam alio in loco, *Iustitiæ genus indagans, quo, inquit, nihil aliud quam originem intelligi volo.* Itaque superiora verba quæ genus*

concupiscentiæ nominauerant, eodem sensu explicat, ut genus sit eius origo; Merito igitur concupiscentia origo definitur in igne vitali, id est in calore genitali, ut alibi vocat, quo collecto necesse est ut ei reputetur concupiscentia carnalis, id est necesse est animam carne concupiscere, per quam constituta est vita carnalis.

Ex his satis intelligitur Iulianum etiam in hoc Philosophis consensisse, quod concupiscentia pro natura impetus sui ad præsentiam sensibilis obiecti, vel alias causas intrinsecus concitantes nullo expectato imperio rationalis exardesceret. Nam hoc est quod dicit, quo collecto necesse est ut reputetur concupiscentia carnalis, hoc est necesse est ut vi caloris genitalis concupiscentia ad præsentiam obiecti, interius vel exteriùs representari in suos impetus concitetur. Quod non solum de illa genitalium concupiscentia sed & de alijs quibus obiecta singulorum sensuum appetuntur, libidinibus sentiebat. Nam hinc illa generalis eius sententia: *Naturalem esse omnium sensuum voluptatem testimonio vniuersitatis docemur, imperf. fol. 100.* Hanc autem voluptatem & concupiscentiam ante peccatum in paradiso fuisse res illa declarat, quia ad delictum via per concupiscentiam fuit, quæ cum pomæ decore oculos incitasset, spem etiam iocundi irritauit saporis.

Vbi manifestum est, eum statuere motus appetendi cibum veritum, quibus ad comedendum vrgerentur ante consensum voluntatis. Sic enim cum exponit August. dum instando & doctrinæ absurditatem demonstrando respondet: *Quid est ergo quod loqueris, nesciens quid loquaris? Ergone & in paradiso ante male suadi venena serpentis, ante corruptam sermone sacrilego voluntatem illiciti cibi libido iam fuit? Et quod intolerabilius dicitur, ad malum prouocabat, & mala non fuit? Et videbant illi homines fructum ligni prohibiti & concupiscebant, sed ut non peccarent concupiscentia spiritus carnis concupiscentiæ repugnabat? &c.* Nam hoc rectè collegisse ex verbis eius Augustinum, indopatet, quia dixerat in eodem loco, non potuisse concupiscentiam illam effectum esse peccati, quandoquidem etiam ante peccatum per se excitata, non suo quidem vitio, sed voluntatis occasio fuisset peccati: voluntate videlicet eum sequente quem reprimere vel cuius consensum detrectare debuisset, sicut hoc Philosophi docent.

Ut verò magis intelligas Iulianum agnouisse rebellionem concupiscentiæ aduersus rationem consurgentis, alibi sine fuco profitetur, motus carnis non excitari imperio voluntatis, sed eam præueniendo consensum eius postulare. *Verius enim est, inquit, membra genitalia voluntatis non imperium sed consensum requirere, quam voluntatis imperio aut animi subiaccere, quod nihil est aliud quam rebellionem eius, qua rationem & consensum voluntatis præuenit, profiteri. Quamquam quia voluntas ei consentire aut dissentire potest, eamque aliquo modo compescere aut excitare, quandam quoque imperfectæ subiectionis imaginem præ se ferat. Hinc alio in libro dicit, concupiscentiam non vsquequaque esse animo rebellem. Vbi certum est eum rebellionem licet non perfectâ concupiscentiæ agnoscere. Sic enim ex istis verbis Augustinus, Sane dicendo concupiscentiam non vsquequaque animo esse rebellem, procul dubio confiteris rebellem & supplicium non fateris, quod aduersum reipsum bellum geris.*

Sed imperfectam ut dixi rebellionem statuebat,

Lib. 3. cap. citato.

Lib. 4. c. 1.

Lib. 4. oper.

imperf. fol.

100.

Ibid. f. 102.

Ibid. f. 101.

Lib. 5. conf.

Iul. c. 5.

Lib. 6. c. 10.

Ibidem.

Lib. 4. conf.

Iul. c. 5.

In Prolog.

Lib. 4. c. 15.

Cap. 12.

Lib. 6. c. 18.

Lib. 6. c. 14.

Lib. 3. c. 13.

Lib. 1. oper.

imperf. f. 31.

Vide Arist. l. 2. Ethic. cap. 7. & Ang. lib. 5. cont. vl. c. 12. ex Cicer. lib. 5. c. 7.

juxta placitum quoque Philosophorum qui animum imperare statuunt libidinibus, ut dominum servis, ut eas coerceat atque frangat, licet & illi domino, & hæc subinde animo resistent. Hinc ad rebellionem concupiscentiæ indicandam docet expressè Iulianus, *eneruam & mollem esse opinionem qua creditur in paradiso ad nutum voluntatis genitalia potuisse servire, sicut hoc Augustinus passim asserbat. Quod si ne ipso quidem paradiso negabat concupiscentiam animo rebellem esse, quanto magis hoc in isto præsentis statu non negauerit? Nam hinc est quod apertissimè docet, cum concupiscentia, ut seruetur castitas, esse pugnandum, eamque frenandam esse & huiusmodi: In conjugibus, inquit Iulianus, cum honestate exercetur, aut in castis virtute frenatur. Et aliquot capitibus interjectis dicit, eum qui sanctæ virginis amoris conjugium respuit, melius facere quam conjugatus: quia confidentia sua salutis & roboris, contempsit remedia nuptiarum ut gloriosa possit exercere certamina. Et inferius arguit Augustinum, quod habenas omnes quibus cupiditates frenantur incideret. Unde paulò post subiicit Augustinus in huiusmodi confessionem Iuliani; Si quod profitentur continenter scilicet vivere, agimus, istam concupiscentiam profecto ambo frenamus, aduersus eius repugnantes motus ambo bellamus, ambo eam si proficimus debellamus. Verum hoc interest quod ego dico me malum frenare, tu autem te bonum. Ego dico mihi malum repugnare, tu tibi bonum. Ego bello aduersus malum, tu aduersus bonum, &c. Et inferius: Gloriosa te per continentiam proferis exercere certamina. Contra quid rogo? Quid dicturus es, nisi contra carnis concupiscentiam? Sed utrum amicam an aduersariam? Caro enim concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem, &c. Perspicuum igitur est Iulianum idem omnino de concupiscentiæ repugnantia, rebellionem, oppugnationem, debellationem dixisse quod Philosophi etiam profitentur. Fieri enim non potest, ut contra id certamen exerceatur quod nunquam voluntatis nutum præuenit, & ad eius nutum semper cedit, nemo enim pugnat nisi cum repugnante. Nam ut optimè Aug.*

Lib. 4. c. 2. contra Iul. Et pugnare infirmitatis est. Quanto enim quisque vincit facilius, tanto pugnat minus. In seipso autem quis pugnaret si nihil ex semetipso eidem repugnaret? Quæ omnia cum fateatur & ex professo doceat Iulianus, difficile est videre qua in re sententia Iuliani à Peripateticorum Philosophia differat, imò verò cum ipse esset Simia Aristotelis, ut alibi demonstrauimus, ad amissim tota ex scriptis eius videtur expressa. Quod non difficile videbit quisquis extremum caput primi & septimum Ethicorum, aliaque Aristotelis scripta legerit, in quibus de natura motuum interiorum sensuum differit. Cuius sententiam Scholastici magno consensu amplexi videntur.

CAPVT XII.

**IULIANVS SENTIT CONCV-
PISCENTIAM ESSE NATURALITER BONAM & à
Deo creante datum: quo sensu.**

IAM igitur attentè considerandum est in quo tandem Iulianus & Augustinus, quantum ad istos appetitus sensitiui motus, discrepent, quibusque nitantur fundamentis, ut scia-

mus utrum homo cum illis moribus in pura natura condi possit.

In duobus igitur inuenio duos istos Palestritas dissentire. Primum spectat qualitatem concupiscentiæ & istorum eius motuum, utrum boni an mali sint; alterum autorem eorum, utrum Deus sit an diabolus. Quantum ad primum Iulianus asserbat motus istos appetitus sensitiui esse innocentes & bonos, tanquam videlicet qui naturaliter ex humana natura fluant, hoc ipso quod ex anima & corpore cæteris animalibus simili, hoc est, ut ipse supra loquebatur, ex imparibus bonis compositus est. Audi Iulianum: Non potuit hæc concupiscentia quæ cum modum non tenet peccare, cum verò intra limitem concessorum tenetur affectio naturalis & innocens est, non inquam potuit fructus esse peccati, quæ docetur non suo quidem vitio, sed voluntatis occasio fuisse peccati. Et in primo conflictu cum Augustino. Concupiscentiæ naturalis qui modum non tenet, bono bene utitur, qui modum non tenet, bono male utitur, qui autem etiam ipsum modum sanctæ virginis amoris contempserit, bono melius non utitur. Quæ sententia eius etiam in libro secundo ad Valerium ab Augustino refertur, & in libris sex prioribus aduersus eum scriptis sæpè refricatur.

Potè non sentiebat Iulianus concupiscentiam esse moraliter bonam, sicut actus etiam externos virtutum esse bonos, quasi ex recta ratione proficerentur; sed eo modo quo dicimus actus cæteros facultatum naturalium, videre, audire, crescere, concumbere, comedere, concoquere, egerere, & huiusmodi esse bonos, quia ex facultatibus cum quibus naturaliter humana natura instituta est, connaturaliter juxta institutionem creaturæ rationalis fluunt, qui sensus Iuliani ex multis indicijs perspicue patet. Nam ut istorum motuum probet bonitatem.

Primò eam ex causa efficiente asserit, quæ nihil est aliud, quàm calor genitalis, quo collecto in viuente & sentiente natura, surgit libidinis motus. Itemque ex specie ipsius, quam esse docet in motu videlicet naturali genitalium, in quibus nihil mali est, quia utrumque à Deo institutum est. Hanc ipsius Philosophiam supra verbis eius adduximus. Ex quo ita colligit: Huius itaque appetitus non in genere suo, id est origine & causa, non in specie, non in modo culpa est, sed in excessu: quia genus eius & species ad conditoris operam pertinent, modus eius ad arbitrium honestatis excessus, ad vitium voluntatis. Vbi apertissimum est, non aliam astrui concupiscentiæ appetitui bonitatem, quàm illam naturalem quæ cæteris à Deo institutis competit. Nam idèò distinguit in illo appetitu quod ex voluntatis arbitrio, ei siue honestatis siue inhonestatis accedat. Nempe modus, videlicet exerceri in conjugio laus est bonæ siue honestæ voluntatis, excelsus in meretrice, vituperium inhonestæ, ad quorum utrumque naturalis illæ concupiscentiæ motus ex accedenti voluntatis arbitrio flecti potest. Certum est igitur Iulianum accuratè bonitatem naturalem istorum motuum à morali, quæ ex voluntatis imperio eis inditur distinxisse. Quod clarissimè sequentibus eius verbis patet, cum enim modum illorum motuum honestum explicasset, quod in coniugibus cum honestate exerceretur ille motus, de excessu per quem voluntas motu naturali abutitur, ita subiicit: Quartum à lasciuientibus perpetratur, id est illius voluptatis seu libidinis excessus, & quia de insolentia non de natura contin-

Lib. 1. oper. imp. f. 100.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 21.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 13.

Ibid. c. 14.

git, iure damnatur. Ecce id quod à natura contingit, videlicet motus ille concupiscentiæ naturalis, accuratè separaturn ab eo quod ab insolentia voluntatis proficiscitur: quorum illud naturale bonum laudari cupit, hoc velut voluntatis flagitium iure damnari. Quamobrem vt explicaret clarius qua specie bonitatis concupiscentiam bonam esse censeret expressè dixit superius esse affectionem naturalem & innocentem, cum intra limites honestatis voluntate retinetur. Et

Lib. 1. oper. imp. f. 101. Lib. 4. cont. Iul. cap. 2.

Ibid.

Lib. 2. de nupt. c. 9.

Ibid. c. 13.

Lib. 3. cont. Iul. c. 14.

Lib. 2. oper. imp. f. 319.

Lib. 2. de nupt. c. 19.

alibi, esse probabilem in genere suo & modo suo, & in solis excessibus accusari: nempe quia ex genere suo est motus naturaliter ex causa naturali calore scilicet à Deo instituto pullulans. Qua consideratione cum stomacho imponit aliquoties Augustino quod eam malam non moraliter, sed naturaliter esse definirer. Si posset, inquit, calor genitalis malum esse naturaliter, exstirpandus erat. Vbi nomine caloris genitalis concupiscentiam, sicut & alijs locis insinuaturn cupit. Vnde rursum alibi: Certè concupiscentiam malam naturaliter definisti. Et rursum: Vide nunc vtrum malum naturaliter dici debet, &c. Et è contrario eum Augustinus ridendo, vocabat concupiscentiam hoc tuum bonum, itemque hoc naturale tuum bonum. Quibus profecto non posset apertius ostendi sensus Iuliani, quo concupiscentiam bonam esse sentiebat.

Secundò idem non minus perspicuè liquet ex eo quod bonitatem eius tanquam certissimam inde probabant quod motus ille in pecoribus nemine Christiano dubitante bonus sit. Quo enim, inquit Iulianus Augustino, es deceptus intuitu, vt commixtionem corporum quæ Deus instituit, & conciliatricem commixtionis voluptatem sexuumque, quæ tam in hominibus quam pecoribus vigent, diaboli opus & fruticem vocares? Nam voluptatem phrasi Platonice alijsque literatis vsitata, concupiscentiam seu libidinem passim appellare solet. Hoc ergò argumentum ex pecoribus petitur in quibus boni sunt motus illi, sæpè propter importunam fiduciam quam in eo Iulianus collocabat, tractat Augustinus; & ex eo euidenter constat non aliter eos naturaliter bonos appellasse Pelagianos quàm quod sicuti in pecoribus motus illi ex naturæ institutione profuant.

Tertiò sapissimè vocat concupiscentiam naturalem, sicut jam aliquoties audiuius, per hoc enim significare voluit eam esse bonam, sicut naturas vel facultates vel motus ceteros cum quibus à Deo conditi sumus, vel sicut filios ex parentibus natos Philosophi & Pelagiani bonos nasci statuebant, & bonos tantum naturaliter fore Scholastici statuunt, si in pura natura nascerentur, nam inde est quod quodam loco concupiscentiam & filius simili modo naturaliter bonos nuncupat, & vnus bonitatem ex alterius bonitate probat. Quod autem, inquit, filij ex concubitu suscepti naturaliter boni sunt, Apostolo dicente discamus qui ait de improbis, Relicto naturali vsu faminae. Vbi sub naturali vsu faminae motus concupiscentiæ de quibus maximè satagit, complectitur, Nam idè statim inferendo concludit, Merito itaque & in benè vtentibus genus concupiscentiæ modusque laudatur. Et mox dicit, non esse accusandum membrorum vigorem, id est, impetum quo in concubitu surgunt. Et paulò post adiicit illud celebre pronuntiaturn eius; Concupiscentiæ naturalis qui modum tenet bono benè vtitur, &c. Inde quoque est quod Augustinus absurditatem aliquam inferendo ridens dicat Iuliano, in concupiscentia iuxta sententiam eius, bonitatem

A naturalem posse à sanctificationis bonitate distinguui: Hoc tibi potius, inquit, qui eam bonam prædicas, conuenit dicere vt bono eius naturali sicut de infantibus dicitis, bonum sanctificationis accedat. Inde est etiam quod comparat Iulianus concupiscentiam panis & vino, vtpote quæ simili naturali bonitate bona sunt, nec desinunt esse bona, etiam tum cum eis homines luxuriando abutuntur. Nec vinum, inquit, ebrietas, nec cibum contemnet crapula, nec concupiscentiam infamet obscenitas, hoc est excessus obscenitatum, qui propter concupiscentiam luxuriando comeditur. Et in libro secundo de nuptijs: Si igitur putas accusandum membrorum vigorem, id est libidinem, quoniam per ipsum Sodomitæ flagitijs obliui sunt, accusabis etiam creaturam panis & vini, quoniam hinc quoque eos peccasse scriptura diuina significauit. Quod etiam libro tertio contra Iulianum ab Augustino reficitur, & sensus illius argumentationis exponitur: Dicis etiam, inquit Augustinus, Sodomitas & in panis ac vini peccasse naturam, atque ita vis intelligamus libidinem bonam, sed homines qui ea malè vtuntur esse culpabiles, sicut bona est natura panis & vini, quamuis ea malè vtendo peccatur. Itaq; Iulianus concupiscentiam non solù homini naturalem & naturaliter bonam identidem, sed etiam naturam hominis dicebat esse: videlicet eo sensu quo nos naturales proprietates rei, naturam rei vocamus, vt cum dicimus naturam canis posse latrare, naturam hominis risibilem esse, quia ex naturis eorum velut proprietates naturales ex conditoris institutione fluunt, & si non fluerent, naturas eorum à naturalibus suis proprietatibus repressas esse diceremus. Hoc autem principijs Pelagianis congruentissimè tradebat Iulianus, vt qui & primum hominem & posteros eius, hoc est, totam naturam humanam, in puris naturalibus condi, vt mox dicturi sumus; cum concupiscentia & mortalitate sentiebat. Patent hæc omnia ex eius cum Augustino consensione: Quod autem nunc agitur, naturalem esse libidinem, & ego dico, quia cum illa nascitur omnis homo, scilicet postquam peccato vitiatus est; & tu multo amplius qui dicis, quod cum illa sit conditus primus homo. Nempe sic naturalem esse sentiebat, quia esset naturalis humanæ naturæ conditio, ex corporea & animali hominis natura fluens, & ita natura eius. Sic enim adiungit aduersus illam Iuliani professionem: Adhuc non euigilas, vt intelligas nostram naturam non esse, quam videlicet ita Deus instituerit, sed vitium contra quod virtute pugnamus? Vitium intelligit quo natura aliter instituta, per nos ipsos à naturali suo statu detorta atque vitiata est, sicut ibidem statim explicat.

Hæc igitur clarè quantum mihi videtur probant, non aliud sensisse hæc de re Iulianum, quàm quod omnes Philosophi Gentiles docent motus concupiscentiarum esse affectiones seu passiones appetitus sensitiui naturales, hoc est vt Iulianus loquebatur, viuens sentiensque natura naturali bonitate bonos innocentes & innoxios; qui quauis rationem præuenirent eique resisterent, pugnando tamen compesci possent, ac deberent, & in rationis gyrum redigi eo quod non vsquequaque ei rebelles essent; quod si fieret, voluntatem de honestate actus boni esse laudandam, si non fieret, de inhonestate actus mali, siue peccati culpandam cum passio concupiscentiæ in se non mala, non nisi occasio eius fuerit. Quæ sententia Philosophorum hætenus à Scholasticis recepta fuit, quod Philosophi & ex eis Iulianus sentiunt,

Lib. 6. cont. Iul. c. 17.

Lib. 4. cont. Iul. c. 14.

Lib. 2. de nupt. c. 19.

Lib. 3. cont. Iul. c. 20.

Lib. 5. c. 7.

Ibid.

cum ista concupiscentia hominem re ipsa conditum esse naturaliter, utpote qui nihil nisi puram naturam esse in homine sine gratia eleuante, siue culpa deprimente fateantur; Scholastici verò ita condi posse statuunt, dum statum puræ naturæ possibilem esse docent. Vnde vtrique consequenter sentiunt, & sentire coguntur in illa status illius hypothese, affectiones illas appetitus sensitui seu illos appetitus concupiscentis aut fugientis motus esse homini connaturales, quia naturaliter ex appetitu connaturali fluunt, esse consequenter in seipsis bonos naturaliter; esse capaces sicut externas etiam actiones morales bonitatis ac malitiæ per voluntatis accessum quæ illis formam vitij aut virtutis imprimit, dū eos laxando aut comprimendo aut recta ratione moderatur, aut extra limites eius effundi finit. Hoc est enim ad ipsum quod non modo Iulianus, sed Aristoteles ipse in libris Ethicorum ex professo & ex eo Scholastici tradunt.

Nam quod pugnam illam quæ oritur ex duplicis naturæ inferioris & superioris copulatione, velut imperfectionem quandam naturalem improbant, quæ instar rubiginis in ferro ex materiæ conditione connaturaliter nascitur, nec in eo aduersarios habent Philosophos aut Iulianum. Nam hoc ipso quo motus istos ante rationem ex natura sensitui appetitus profligare & tamen ratione compescendos esse & compesci posse statuebat, ne limites honestatis excederent, satis apertè naturalem illam humanæ naturæ imbecillitatem esse fatebatur. Vnde Augustinus Iuliano: *Quantum attinet ad pudicitiam, quod eius libidinis expugnatione, oppressione, fronatione, & ad nihil illicitum permissione seruetur, hoc dicis quod ego.* Quam concupiscentiæ rebellionem supra latius ex ipso audiuius. Et hoc primum est, quod de concupiscentia & motibus eius docuit.

Alterum quod Iulianus de iisdem tradidit, spectat causam eorum: ex quo magis etiam elucescit, quæ ratione ipsam & motus eius bonos esse sentiret. Volebat enim concupiscentiam eo sensu bonam esse, ut Deus non solum eam creaturæ rationali citra peccatum conferre posset, sed etiam re ipsa in prima humanæ naturæ institutione contulisset, sicut jam supra aliquoties diximus. Sic enim primum hominem institutum esse censebat, quemadmodum nunc posteritas eius nascitur, cum eadem videlicet concupiscentiæ & ignorantia & mortalitatis infirmitate qua nunc genus humanum premitur. Itaque ex isto in primis capite probabat concupiscentiam & motus eius esse naturaliter bonos, quia Deus eam creaturæ suæ condendo indidisset, hoc ipso scilicet quod eam, ut supra dixit, ex imparibus illis bonis, natura rationali & brutali; animo & corpore composuisset, quorum vtrumque suos peculiare haberet appetitus ac motus. Non potest autem Deus quicquam conferre suæ creaturæ quod non sit bonum. Sic enim arguit aduersarium suum Iulianus in libro 4. quem

aduersus eum scripsit Augustinus: *Si in fructu ligni illius, ex quo primi parentes comederunt, hæc fuit libido, à Deo facta esse monstratur, & per hoc bona quoque ipsa defenditur.* Augustinus enim concupiscentias omnes in humana natura post esum de ligno vetito surrexisse dixerat. Hinc alibi Iulianus: *Voluptas ergo ista quam tu diabolicam vis videri, iam in supra dictis coniugibus habebatur, quæ ut institutione bona ita etiam benedictione permansit.* Et paulo post: *Astrue iam hoc si potes ad opus diaboli pertinere, quod Deum vides conferre*

A pro munere. Et iterum ibidem: *Ista corporum commixtio cum calore cum voluptate, hoc est libidine, cum semine à Deo facta, & pro suo modo laudabilis approbatur, quæ aliquando amplum efficitur munus priorum.* Et accuratius alio in loco? *Huius itaque appetitus non in genere suo, non in specie, non in modo culpa est, sed in excessu: quia genus eius & species ad conditoris operam pertinent.* Et in libris ad Bonifatium inducitur Iulianus asserens: *Motum genitalium, id est ipsam virilitatem sine qua non potest esse commixtio, à Deo dicimus institutum.* Itaque tanquam grauissimi erroris reum perstringebat Augustinum, ut qui in primum fidei articulum impingeret, Deum omnium rerum conditorem negans, hoc ipso quo negare videbatur, à Deo, id institutum esse, quo parentes in concubendo commouentur, hoc est, concupiscentiam qua aestuante membra in concubitu concitantur: *Amoueto, inquit, hunc sensum precor de Ecclesiis medio, & verè credito, quia per IESVM Christum facta sunt omnia & sine ipso factum est nihil.*

Hæc sanè non minus euidenter quam ante dicta, declarant idem omnino sensisse Iulianum de concupiscentia, quod præceptores eius gentiles tenent: Nimirum eam esse huiusmodi naturale bonum, & in suo genere laudabile, ut illud Deus homini in prima sua conditione contulerit, quo velut naturali stimulo voluptatis incitaretur ad concubitu, eoque ratio posset uti vel non uti, prout virtutis præscriptum posceret. Si quis enim concupiscentiæ naturalis motibus secus yteretur quam circumstantiæ virtutis postularent, excessum esse culpabilem, eumque non concupiscentiæ vel Deo eam visceribus hominis inferenti, sed ipsi homini ascribendum esse, qui eam velut ferocientem equum non ex rectæ rationis norma moderatur. Idem enim toties repetit excessum eius in culpa esse, excessum ad vitium voluntatis pertinere; excessum iure damnari, quia de insolentia non de natura contingit. Quam esse Gentilium quoque Philosophorum sententiam non est dubium, ut qui non aliam hominis primi institutionem agnoscerent, quam eam quæ nunc omnium conspectui patet. Vnde istud manauerat Pelagianorum dogma capitale: *Infantes qui nascuntur in illo statu, sunt in quo fuit Adam ante transgressionem, hoc est, sine virtute, sine vitio; quia ante actionem propriæ voluntatis id solum in homine est quod Deus condidit.* Quibus verbis Pelagius in ultimo suo opere quod de libero arbitrio scripsit, hominem non minus primum quam posteros eius in pura natura iuxta Philosophorum Gentilium sensum institutum esse prædicabat.

Hæc eo prolixius etiam cum radio forsan lectorum ex ipsis Pelagianorum verbis & sententijs vndique accersitis proponenda esse censui, ut Augustini & Ecclesiæ Catholicæ sensus accuratius percipiatur, nec aliud quicquam ab illis asseri quam totus causæ status clamat, vel ab his refelli suspiceris. Itaque nunc videndum quid Augustinus & Ecclesiæ de utroque illo Iuliani pronunciato, hoc est, de naturali illa concupiscentiæ bonitate & de autore eius Deo sentiat, ut liquidius, quod ex utroque illo capite de puræ naturæ possibilitate statui debeat, possit intelligi.

Cap. 12.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 2.Lib. 1. ad
Bonif. c. 19.Lib. 2. de
nupt. c. 34.Lib. de pecc.
orig. c. 3. &
lib. de gestis
Pelag. c. 11.
& alib.
Lib. de pecc.
orig. c. 13.Lib. 5. cont.
Iul. cap. 7.Lib. 4. cont.
Iul. cap. 13.Lib. 2. de
nupt. c. 9.

Cap. 10.

CAPVT XIII.

Argumen-
tum 7. cont.
statum puræ
naturæ.

I V L I A N I S E N T E N T I A
vtrunque falsa. Hinc primum argumen-
tum contra statum puræ naturæ texitur ex
parte concupiscentiæ quæ nec bona est, nec
à Deo inferi potest.

IT AQVE ne multis viarum ambagibus ve-
ritatis auidum lectorem circumducam. S.
Augustini doctrina circa dubitationem hæc
est, Iuliani sententiam vtrunque falsam esse &
impossibilem, hoc est, falsum esse quod concu-
piscencia vel motus eius boni sint, itemque fal-
sum quod sint à Deo instituyente creaturam ratio-
nalem: atque ita hoc falsum esse; vt à Deo insti-
tuyente creaturam in tali statu quem Iulianus tan-
quam puræ naturæ assererat, nullo modo esse
possit. Quæ doctrina tam est in Augustini scri-
ptis explorata, vt qui ea vel à limine salutarit fa-
cile videat vniuersos eius libros, aduersus Iulia-
num scriptos totamque doctrinam quam tanto
molimine per tot annorum lucubrationes asse-
ruit, funditus corruere, si concupiscencia & mo-
tus eius naturaliter juxta Iulianum boni sint vel
à Deo ita naturam primitus instituyente esse pos-
sint. Cuius rei demonstrationem ab eo argumen-
to auspicabimur, quod ipsi præ cæteris omni-
bus familiarissimum, fortissimum, nullisque ma-
chinis expugnabile visum fuit. Est autem huius-
modi: Impossibile est, vt hoc sit naturaliter bo-
num & consequenter à Deo profectum, quod
pugnat contra spiritum, siue contra rectam ra-
tionem; Concupiscencia autem & motus eius si-
ue in hoc statu qui naturæ lapsæ est, siue in statu
puræ naturæ, qualem Iulianus istum præsentem
statum esse iudicabat, grauissimè pugnat contra
spiritum & rationem: ergò impossibile est ipsam
vel motus eius esse naturaliter bonos, vel à crea-
tore proficisci, & consequenter status puræ na-
turæ impossibilis est. Tota vis argumenti in
primæ propositionis probatione sua est; nam de
secundæ veritate, nemo vir bonus aut Christia-
nus dubitat qui audiat illas Apostoli docentis
voces: *Caro concupiscit aduersus spiritum & spiri-
tus aduersus carnem*: vel illas gemebundi queri-
monias: *Infelix ego homo quis me liberabit de cor-
pore mortis huius!* vel qui attendat experientiam
propriam, qua sentit cum exercitu quodam car-
naliū desideriorum, variarumque cupiditatum
in semetipso tumultuantium, perpetuo sibi esse
luctandum. Quamobrem Cyprianus sancto Au-
gustino magnopere laudatus dixit: *Cum auaritia*
& nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione con-
gressio est, cum carnalibus vitijs, cum illecebris se-
cularibus assidua & molesta luctatio. Obsessa mens
hominis, & vndique diaboli infestatione vallata, vix
occurrit singulis, vix resistit. Tot persecutiones ani-
mus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur,
&c. Cuiusmodi lamentationibus libri Sancto-
rum & præcipue sancti Augustini pleni sunt.
Hoc verò quod tot iulcit bellum contra spiri-
tum, rectamque rationem, luto facis huius cui
inhæsimus, cœni sui fœtorem venis capaciore-
bus exhalante non posse esse bonum, sed potius
esse verissimum grauissimumque malum omni
odio detestandum, destruendum, exstirpandum,
sexcentis locis Augustinus palam docet. Nam li-

A bro quarto contra Iulianum: *Quid est quod trium-*
phas tanquam de hoste victo? Internum potius vince-
quem laudas, dicendo esse bonum naturale à Deo
datum. Nam victoria de te mea, illo malo tecum pu-
gnante secuta est. Neque enim dicere audebis eum
vinci, qui vtrum dicit, ab eo qui falsum dicit. Ego
autem concupiscentiam contra quam pugnas malum
dico, tu bonum. Sed pugna tua malum fatetur quod
bonum linguæ mentitur, augens mendacium alio men-
dacio quo affirmas & à me istam dictam bonam. Et
multis interpositis in eodem capite: Quod repu-
gnat voluntati bonæ non est bonum, imò malum esse
quis neget, nisi qui non habet voluntatis bonum, cui
quod repugnat, fateatur malum? Et in eodem libro
inferius: Quam nemo potest bonam dicere, nisi cuius
aduersus eam non amat concupiscere spiritus. Et ite-
rum: Absit vt quilibet homo Dei sic te audiat viru-
peratorem luxuriæ, & approbet concupiscentiæ lau-
datorem, vt ex tuo sermone arbitretur bonum quod in
se experitur malum. Et libro quinto: Libido con-
tra bonum spiritum concupiscit: atque idèd & qui
hoc esse malum negat, peccat, & qui hoc malo bene vri-
tur, non peccat. Et alibi aduersarium suum fiden-
tissimè prouocans ad dissoluendas istius argu-
mentivires: Proinde tota controuersia non remansit
(si tamen remansit aliqua) nisi vtrum in eis qui con-
continentiam Deo vouerunt, bonum sit ista de qua dispu-
tamus, concupiscencia carnis, an malum. Collige ita-
que totas vires acuti tui cordis, ac libera frontis, &
aude respondere si potes, hoc bonum esse cui, sicut li-
bro superiore confessus es, Apostolorum legio repugna-
uit. Et vberius in illo libro superiore telum istud
in vulnere sui aduersarij versans quia dixerat,
Concupiscencia naturalis qui modum tenet bono bene
vitur, per totum caput vigesimum primum con-
cupiscencia malitiam ex eius pugna cum spiritu
probat: In hac controuersia de bene vtendo isto vtrum
bono an malo, tota inter nos causa versatur. Et osten-
dens eam ex vnanimi antiquorum Patrum sen-
tentia esse malum. In qua vellem quidem, inquit,
egregios iudices non repudiare, quos tibi meis supe-
rioribus libris sana doctrina eruditos, sine vlllo studio
partium de hac causa sententias protulisse monstra-
ui. Sed ex proprijs eum verbis conficere malens,
adijcit: Sed quoniam si te non correxeris, ipsorum
quoque accusationem, vel vt mitius dixerim, repre-
hensionem sine dubio præparabis, te potius vtar iudi-
ce pro mea sententia contra tuam, non alicubi alibi,
sed in eodem libro suo, nec eius alio, sed eo ipso loco.
Dixisti enim, sanctam virginitatem confidentia suæ
salutis & roboris, contempsisse remedia nuptiarum,
vt gloriosa posset exercere certamina. Quam postre-
mam sententiæ partem de pugna cum concupis-
centiæ motibus instituenda arripiens eam indu-
bitanter malum esse concludit: Quæ sunt, inquit,
sanctarum virginum sicut appellas gloriosa certami-
na, nisi quia non vincuntur à malo, sed vincunt in bo-
no malum? Et infra ex pugna ipsius-met Iuliani
pergens ad propositi sui scopum: Inter duos ad-
uersarios constitutus in magnas coarctatis angustias
& me vis vincere per eloquentiam & libidinem, per
continentiam; sed pugnando aduersus eam confiteris
malum, laudando eam deseris veritatis bonum. Sed
ego te vinco & expugnatorem & laudatorem mali,
constituens te ante iudicem non alium, sed te ipsum.
Vis enim vincere concupiscentiam expugnatione eius,
mè verè laude eius. Sed ego respondeo; vt vincatur
qui laudat, iudicet qui pugnat. Si enim malum est,
cur laudat? Si bonum est cur expugnat? Si autem
nec bonum nec malum est, vt quid laudat, vt quid ex-
pugnat? Quamdiu igitur expugnator libidinis eris,
tamdiu pro me contra teipsum iudex eris. Et mox

Lib. 4. cont.
Iul. c. 2.

Ibid. in fine

Cap. 14.

Cap. 13.

Lib. 5. c. 18.

Lib. 4. c. 13.

Lib. 3. c. 21.

Ibidem.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Galat. 5.

Rom. 7.

Cyprian. lib.

de mort. &

apud Aug. 2.

cont. Iul. c. 8.

Vide toto l.

2. cont. Iul.

& loca cit.

ex Nazian.

Amb. Cy-

prian. præ-

lucta carnis

cont. Spirit.

velut re contexta subnectit: *Causa itaque nostra finita est quantumlibet enim laudes concupiscentiam carnis, quamdiu pugnas aduersus eam cernis, &c.* Ex his clarissime constat impossibile esse ut concupiscentia vel motus eius sint naturale bonum, hoc est, bonum quod ex Dei conditione creaturam citra peccati meritum instituentis adhaereat. Nam non aliter in sensu Iuliani concupiscentia est naturale bonum; nec alia laus, qua superius toties dicitur concupiscentiam laudasse Iulianus, quam quod eam dixisset esse naturalem seu naturale bonum, à Deo creatante communicatum, quo ratio siue sibi subdendo, siue illi seruiendo bene vel male vteretur. Nam propter ista verba sexcenties perstringit impudentiam laudis istius. Hinc enim ista libro secundo ad Valerium: *Inter tot nomina bonarum rerum, corporum, sexuum, coniunctionum (quæ solùm naturaliter bona sunt) libidinem vel concupiscentiam carnis iste non nominat. Tacet quia pudet: & mira si dici potest pudoris impudentia, quod nominare pudet, laudare non pudet, asserendo scilicet naturale bonum.* Vnde & alibi: *Impudentissimos laudatores vocat. Alibi: Utinam erubesceres erubescenda laudare. Alibi: Non timendum falsæ laudis addere huic malo. Alibi: Et iste audeat coram magistro in celo sedente recitare libidinis laudes.* Quæ omnia certissime demonstrant concupiscentiam & motus eius non minus malos esse futuros in statu puræ naturæ quæm Iulianus afferebat, quam nunc sunt nec sine impudentia singulari eam vocari posse naturalem seu naturale bonum.

Porro eodem argumento æque constanter & inuictè Augustinus probat, eam à Deo creatante in statu scilicet puræ naturæ, sicut Iulianus censebat, non posse proficisci; sed solummodo ab ipso homine seipsum sponte deprauante, vel à diabolo persuadente peccatum. Est enim malum ac tantum malum, ut repugnet eis quæ Deus diligit, hoc est, iustitiæ, pudicitiae, continentiae, omni que virtuti quam diligit Deus; & idcirco tanti mali Deus causa in sua creatura esse non potest. Appeteret enim naturaliter perniciem suam hoc ipso quo naturaliter appeteret omnia scelera ad quæ incessanter stimulantur, & consequenter ipsa natura esset mala & à malo profecta Deo. Audi quam luculentissimis testimoniis Augustinus doctrinam istam velut famissimam tradat. Nam libro tertio contra Iulianum ubi malitiam concupiscentiae spiritui repugnantis demonstrauerat, ut paulò ante diximus: ita pergit: *Causa itaque nostra finita est. Quantumlibet enim laudes concupiscentiam carnis, quamdiu pugnas aduersus eam, cernis quam verum de illa, nec nisi de illa dixerit Apostolus Ioannes, quod non est à Patre. Nam si, ut dicis, qui modum eius non tenet, bono male vititur, etiam in male utentibus bonum est ipsa: Quæ igitur est illa quæ non est à Patre? An etiam ipsam quomodolibet intelligas, laudare, id est eam ut naturaliter bonam prædicare disponis? Et paulò post cum eum ex proprijs verbis ad angustias redegisset, quod eam bonam dixisset, & necessario omne bonum à Patre fit, Sed inquit, ab his angustijs liberaberis si credideris non linguæ tuæ, sed pugnae tuæ. Continentia est enim à Patre qua non expugnaretur concupiscentia, nisi non esset à Patre: hæc ergo ipsa contra quam, si continenter viuas, acriter pugnas non est à Patre. Non enim contra eam pugnares nisi repugnaret. Nec verò repugnaret tibi agenti, quod donatur & amatur à Patre, si esset à Patre. Ecce sine vllò ambiguitatis incerto, sine vlla trepidatione conclusum; si*

concupiscentia esset à Deo, non repugnaret ei quod amat ac donat Deus, hoc est virtuti continentiae. Et è contrario continentia non expugnaret concupiscentiam si esset à Deo. Quod vniuersum putæ naturæ statum enecare nemini dubium esse potest, nisi illi qui fortè velut in illo statu nullam continentiae cum concupiscentia futurum esse certamen, ut ea quotiescunque & quibuscunque voluptatibus adhinniret, securè frueretur. Quod quoniam absurdissimum & sceleratissimum & à creatura rationali alienissimum esse, omnis ratio sana iudicat, quid aliud sequitur, nisi id cum quo continentia & omnis virtutis dimicat, hoc est, concupiscentiam carnis omnesque cupiditates illas appetitus sensitiui contra rationem virtutemque tumultuantes à Deo Patre creaturam rationalem ita condente non posse proficisci? Perficit hoc argumentum Augustinus alijs in locis sæpius, & luculentius explicat impossibile esse, ut concupiscentiae ex Dei institutione in creatura rationali pugnam suscitent. Cum enim Iulianus obiecisset, *Si in fructu ligni illius, ex quo comederant primi homines hæc fuit libido, à Deo facta esse monstratur, & per hoc bona quoque ipsa defenditur.* Respondet ei Augustinus impossibile esse, ut eam Deus, etiam per aliam creaturam interpositam in hominibus faciat: *Abstine enim, inquit, ut Deus de ligno bono cuiusque ætati illorum hominum quocunque tempore beneficium tale conferret, ut haberent in membris aduersarium contra quem pudicitia dimicaret.* Causam subiiciens paulò post, cum adhibuisset Apostoli testimonium. *Nolite diligere concupiscentiam carnis, ita pergit; Hæc quam diligere prohibemur non est à Patre: hæc igitur concupiscentia quam laudas, non est à Patre, duo enim bona quæ à Patre sunt inter se pugnare non possunt. Pugnant autem inter se continentia & concupiscentia: quid horum à Patre magis velis esse, responde, video quas patiaris angustias: facies quidem concupiscentiae; sed erubescis continentiae, &c.* Clarissime probatum vides concupiscentiam & consequenter cupiditates ceteras idè esse non posse à Deo, quia duo bona quæ à Deo Patre sunt, pugnare non possunt, ita videlicet ut alterum repugnet contra spiritum Dei. Quod cum in statu puræ naturæ fieri certum sit, & ab ipso Iuliano quasi in statu illo jam factum poneretur, perspicuum est statum illum, quatenus concupiscentiarum pugnam cum virtutibus & spiritu Dei adducit, iuxta doctrinam Augustini esse impossibilem. Hinc libro quinto aduersus eundem Iulianum, ut explicaret cur duobus bona quæ à Patre sunt, pugnare non possint; *Rogo te, inquit, oculos aperi, & cerne quæ aperta sunt.* Nulla pugna est sine malo. Quando enim pugnatur aut bonum pugnat & malum, aut malum & malum: aut si duo bona inter se pugnant, ipsa pugna est magnum malum. Quod in corporibus quando contingit ut ea quibus constat, id est humidum & siccum, calidum & frigidum, quamuis sint inter se contraria, pacem secum, concordantiamque non teneant, morbi ægrotationesque nascuntur. Et quamuis Augustinus doceat nec morbos nec ægrotationes in pura natura sine peccato esse posse, sicut infra dicturi sumus, magnam tamen inter pugnam bonarum qualitatum & cupiditatum animi discrepantiam esse tradit, ideoque statim adiecit, *Sed alia sunt rerum corporalium qualitates, quæ secum à contrarijs temperantur, ut bene valeamus; & cum sint in diverso genere bonæ, tamen cum discordant, malam valetudinem faciunt: & alia sunt animæ cupiditates, quæ propterea carnis dicuntur, quia secundum car-*

Lib. 1. de
nupt. & co-
cup. c. 7.

Lib. 1. cont.
Iul. cap. 3.
Lib. 3. c. 12.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 18.

Ibidem.

Lib. 3. cont.
Iul. c. 23.

Lib. 5. cont.
Iul. c. 7.

Ibid.

Ibid.

nem anima concupiscit, cum sic concupiscit, ut ei spiritus, id est pars eius melior & superior debeat repugnare. Nimirum quia illæ qualitates bonæ sunt, hæ cupiditates carnis malæ, sicut sæpissimè docuit, quarum illæ propterea à Deo esse, hæ esse non possunt. Si enim à Deo essent, necessario bonæ essent, utpote à quo esse non potest nisi bonum. Si autem bonæ essent jam spiritus contra spiritum concupisceret. Audi Augustinum: *Quæro sanè qualibus ingenitis sibi motibus hominem dicatis esse idoneum dare leges? utrum bonis an malis? Si bonis aduersus bonum, ergo spiritus concupiscit aduersus spiritum, & duo bona inuicem sibi aduersantur in homine, quod si ita esset, ipsa duorum bonorum inter se diuersitas bona esse non posset. Si autem malis, fatere igitur ingenitos esse homini motus malos, contra quos castitas dimicat. Ut ergo ostenderet impossibile esse, ut tales motus mali sint à Deo sic instituyente creaturam suam, sicut Iulianus assererat, sic adiungit; Et ne dicere cum Manichæis cogaris alienæ mali naturæ nobis inesse commixtionem, nostrum potius originalem confitere languorem. Nimirum hoc vult Augustinus motus illos malorum motuum contra spiritum repugnantium, ita malos esse, ut quicumque noluerit eos esse languorem ex ipsius creaturæ iniquitate contractum, cogatur dicere cum Manichæis, eos malæ naturæ commixtione pullulare. Tam impossibile iudicat Augustinus, ut huiusmodi motus mali à Deo bono naturam bonam condente profiscantur sicut Pelagiana doctrina juxta commentum puræ naturæ statuebat. Sed de hoc argumento infra pluribus.*

CAPVT XIV.

Argumen- sum octauū cont. statum puræ naturæ. **SECUNDVM ARGVMENTVM**
ex parte motuum concupiscentiæ qui non sunt aliud nisi peccandi desideria. Soluitur obiectio de bonitate eorum in brutis.

SECUNDVM argumentum quo sanctus Augustinus confirmat doctrinam illam suam ex natura motuum concupiscentiæ petitur, & est huiusmodi. Fieri non potest, ut desideria peccandi in creatura rationali sint bona vel licita; sed omnium hominum iudicio turpia & mala; motus porro concupiscentiæ non sunt aliud quam quædam desideria peccatorum, non possunt igitur esse bona vel licita creaturæ rationali, sed potius mala & illicita: quod si illicita sunt & turpia & mala, non possunt etiam habere autorem Deum, sicut hoc in pura natura necessarium est: & consequenter status ille est impossibilis. In Augustini doctrina de totius istius argumenti veritate & firmitate dubitari non potest. Intorsit enim illud sæpissimè in Iulianum cū mea desideria velut naturales creaturæ rationalis motus ex humanæ tanquam puræ naturæ institutione promanasse prædicaret. Nam desideria peccatorum non tantum deliberata, sed etiam talia quæ rationem anteuertunt, esse mala, illicita, turpia, & per hoc nullo modo esse posse creaturæ rationali naturalia, seu naturaliter ex Dei institutione naturam comitantia tanquam verissimum, certissimum & omni dubitatione superius, sæpissimè contra aduersarij sui jam dictum dogma tradit. Nam libro quarto aduersus eum scripto: *Cur non potius malum*

A vocetur, quod fateris esse frenandum? Cur quæso frenandum nisi ne noceat? nisi ne ad illicita quæ desiderat relaxetur? Et utique desiderium mali malum est, etiamsi ei non consentiatur donec eo veniamus, ubi nec habeatur. Et paulò post: *Rogo si est in vobis vltus sensus humanus, num potest & malum esse peccatum & bonum esse desiderare peccatum? Et iterum inferius: Hoc ergo malum quod non dicturus es bonum, nisi aduersus omnem veritatis tubam sic obscurueris, ut clames bonum esse concupiscere malum, quod nec inter surdos dicere audebis, hoc inquam malum, cur non extirpatur de continentium carne Sanctorum? Cur non totum opere mentis auferatur? Hoc enim dicis fieri debuisse si malum esset. Et libro sexto contra Iulianum accerrimè idipsum argumentum premit: Quis autem ita sit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, peruicax, ita postremo insanus & demens, qui cum peccata mala esse fateatur, neget esse malum concupiscentiam peccatorum etiamsi aduersus eam concupiscente spiritu peccata concipere ac parere non sinatur? Et infra: Concupiscere malum semper est malum. Et, Nullo modo fieri potest, ut carnali concupiscentia bonum hominis concupiscatur. Et in libris operis imperfecti contra Iulianum: Videant qui legunt, utrum respondendum sit homini, qui in tantam progreditur insaniam, ut confiteatur malum esse peccatum, bonam esse concupiscentiam peccatorum. Et paucis adiectis subiicit: Ergone in paradiso, in quo Iulianus hominem tanquam in statu puræ naturæ cum concupiscentia collocabat, ante malefundi venena serpentis, ante corruptam sermone sacrilego voluntatem, illiciti libido iam fuit? Et quod intolerabilius dicitur, ad malum prouocabat & mala non fuit? Satis ista sunt, arbitror, ut cognoscamus impossibile esse, ut concupiscentiarum siue cibi illiciti, siue concubitus desideria licita aut bona sint, cum toties ingeminet Augustinus esse imprudentiæ, impudentiæ, procaciæ, pertinaciæ, peruicaciæ, insaniciæ, dementia singularis, contra omnem veritatis tubam, contra omnem sensum humanum, ut concupiscentiæ peccatorum dicantur licita aut naturaliter bona; quod nec inter surdos quisquam dicere audebit. Et tamen hoc dicere coguntur, quotquot Deum eam homini naturaliter inseruisse vel inserere posse profitentur. Nam ut Augustinus alibi idem torquens argumentum dicit, bonum est quod naturaliter liber, ut paulò post dicturi sumus.*

Quod si verò apertâ veritate superatus quispiam huiusmodi peccatorum desideria mala & illicita & turpia esse fateatur, pietas eum vltèrius fateri cogit non posse eorum auctorem esse Deum, cuius nec homo probus auctor esse, vel in se vel in alio excitare potest.

E Quemadmodum enim impossibile est ut Deus in homine peccatorum excitet desideria, ita nec potest illi tale pondus indere quo assidue ad peccandi desideria concitetur. Nec verò quicumquam refert quod illos peccandi motus homo maiore potestate rationis compescere ac moderari potest. Nam nec illud vllò modo in pura natura, sine gratia potest, ut suo loco dicturi sumus. Quod sit ut ista doctrina non multum ab similibis sit Calvinianæ quæ Deum in cordibus hominum peccandi desideria operari facit. Non posset enim efficacius operari quam tale pondus visceribus inferendo, ex quo non potest nisi mala concupiscere; quibus etiam sine gratia (qua iuxta statum suum caret) non potest non præbere consensum.

Sed esto detur etiam puræ naturæ gratia, qua peccandi

peccandi motus frenare & ratione moderari potest, & ijs non consentire si velit; Non tamen idcirco malitia importuna illius cupiditatis absterfa est. Hoc enim non cupiditatis illius sed rationis bonum est. Ipsius enim non est aliud nisi indifferenter quamlibet voluptatem siue licitam siue illicitam concupiscere: quod sine dubio magnum malum est, & peccati desiderium. Quid quid ulterius boni circa motus illos frenandos moderandosque virtus aut ratio facit, non illos efficit esse bonos sed potius probat malos. Limes enim ponitur quem effrenis malæ cupiditatis impetus transire non sinitur. Nihil enim est verius quam quod libidinem non frenat libido sed ratio.

Quæ multis in locis præclarissimè sanctus Augustinus tradit. Nam libro primo contra Iulianum operis imperfecti. *Quæ suscepta tua tibi tam grata est, ut cum ab illa in consensionem quisque non trahitur, ipsam putes esse laudandam. Quasi malum non sit res quæ impellit in malum si non ei cedat, sed resistat ille cum pellitur.* Et libro secundo primæ descriptionis aduersus eundem Iulianum: *Hæc est voluptas (concupiscentia) illa suscepta tua, quamvis & tu reprehendas eius excessum. Vbi qualis sit planè fateris, sed tantis verborum ornamentis eam moderatam defendis & laudas, quasi istum modum sibi ipsa constituerit & non spiritus qui aduersus eius impetum concupiscit.* Et libro tertio iterum: *Excessum eius reprehensibilem dicis; quasi in eius moderatione cum ea benè utitur coniugatus, equus ipse qui malus est, & non potius sit eius auriga laudandus.* Et libro quarto eiusdem operis: *Eius impetus non suâ sponte moderatus est. A nullo namque illicito se abstinet, si membra eius desiderio inferniant. Ac per hoc eius modus, non in ipso cuius inquietus est motus, sed in refrenante ac benè utente laudatur.* Et rursum inferius radicem malitiæ ostendens digito cum dixisset infrenem esse motum concupiscentiæ, attexit paulò post: *Hæc dicens non attendis coniugum conuentionem causa generandi, id est pudicum concubitus, ideo bonum esse laudabile, quia in eo limes præfigitur licitus malo concupiscendi. Cur enim non potius malum vocatur quod fateris esse frenandum? Et iterum infra accuratius: Vtique desiderium mali malum est, etiamsi ei non consentiatur. Non igitur quid boni de concupiscentia carnis fiat, sed ipsa quid mali faciat cogitandum est. Nam pudicitia coniugalis inbiantem concupiscentiam siue de illicito, siue licito percipere voluptatem, frenat ab illicito, permittit ad licitum, hoc est bonum, non tamen eius sed benè utentis bonum est. Quod autem ipsa concupiscentia facit siue ad licitum siue ad illicitum indifferenter ardescere utique malum est. Et multò post: Solis ergo libidinis excessibus accusatur, sed ille, à quo non refrenatur. Nam ipsa per seipsam rectissime omninò suis ipsis motibus accusatur, quibus ne excedat obstititur. Et capite decimo quarto,*

Excessus, inquis, eius in culpa est. Nec perspicis quod facillimè potuisses, si magis ipsam, quam me vincere voluisses, ut non fiat malum excedendi, resistendum est malo concupiscendi. Duo ergo mala sunt, quorum vnum habemus alterum facimus si ei non resistimus quod habemus. Quæ omnia satiatissimè probant, constantissimè hoc sentire Augustinum quod concupiscentiæ inhiantis motus non minus mali sint cum eos ratio in gyrum virtutis flectit ac regit, quam cum sine moderatione in immunditias relaxantur. Moderatio enim ista non concupiscentiæ quæ frenatur, sed virtutis frenantis est bonum. Ipsius enim motus semper per seipsum infrenis est, semper sine discrimine inhians vo-

Tom. 2.

luptati, siue licitæ, siue illicitæ. Hoc enim discernere rationis est, non ipsius quæ oculis discernendi caret. Hæc est ergo ratio, cur omnes eius præcipientes motus, siue rationem simul præcipientem trahant, siue excellentiore eius potestate frenentur, sine vlla dubitatione malos dicendos esse confirmet. *Quid enim te adiuvat, quod reprehendere videris eius excessum cuius approbat motum? Tunc enim excedit licitum limitem, quando eius motibus ceditur. Mala est tamen, & quando non ceditur, quia malo resistitur, ne bonum castitatis intereat. Quæ de causa virtus cum resistit concupiscentiæ, aptissimo vocabulo vocatur ab Augustino limes mali & ideo bonum. Nam inquit inferius, Cur resistitur nisi ne impleat desideria mala? Quomodo igitur bona est?*

Ex quibus etiam satis liquido intelligitur concupiscentiæ effrenes motus non aliud esse nisi desideria peccatorum; indifferenter enim in licitam & illicitam voluptatem exardescere, quod libidinis proprium esse audiuius, hoc est nihil aliud quam desiderare peccatum. Quod inde perspicuum est, quia si motibus illis cæcis, eadem rationis cæcitate consentias, nec eis moderatio imponatur, sine dubitatione peccabis. Vnde Augustinus, *Quid autem agit in carne Sanctorum continentium ista concupiscentia, nisi peccandi desideria, quibus non consentientes exercent, ut confiteris, gloriosa certamina? Neque enim saltem connubij desiderium in illa continentia professione potest esse non malum, quid ergo illic agit ubi malum est quicquid agit? Et si ei consentiatur & peragitur? Quid ibi agit hæc concupiscentia ubi nihil boni concupiscitur ex illa? Quod ibi agit libido ubi nihil boni libebit ex illa? Qualis est autem aperte concupiscentia & motus eius in continentibus, talis est etiam licet obscurius in conjugatis, sicut ibidem expressè Augustinus tradit. Cum enim dixisset Iulianus conjugatos bono libidinis benè uti; Profecto, inquit, mentiris aut falleris. Neque enim dicturus es in coniugibus bonum esse libidinem, in Sanctis autem vel Virginibus, vel continentibus malum. Quod latius mox exequitur, liquidissimè ostendens id necessariò futuram esse concupiscentiam in conjugatis, hoc est malam, si talis esse in Virginibus apparuerit. Itaque contra Celestium disputans de concupiscentia illa carnis generali, quam Apostolus dicit concupiscere contra Spiritum, eadem generalitate dicit, *Concupiscentia carnis utique culpabilis atque vitiosa est, nihilque est aliud quam desiderium peccati. Quæ de re plura diximus cum de concupiscentia dillexeremus.**

Satis jam ex Augustino, arbitror declarauimus mentem eius perspicuam & indubitata esse quod motus concupiscentiæ, quia de se infrenes sunt, in quamlibet voluptatem indifferenter inhiant esse desideria peccatorum; & propterea motus eius, siue frenentur siue laxentur, ita manifestè malos esse, ut insaniæ sit contrarium vel le sustinere. Ex quo sequitur, eos non posse esse naturaliter bonos, nec villo modo à Deo creante, puram naturam conferri posse creaturæ. Nam huc tendit illa tota aduersus Iulianum disputatio qui hoc impudenter sustinebat. Absit enim, inquit, ut Deus de ligno bono cuiusque ætati illorum hominum, quocunque tempore beneficium tale conferret, ut haberet in membris aduersarium contra quem pudicitia dimicaret.

Hoc enim malum concupiscentiæ repugnantis voluntati, tam horrendum est, ut inter omnes pœnas quibus peccatum originale punitum est,

Gg

Lib. 5. c. 2.

Lib. 4. cons. Iul. cap. 8.

Lib. 4. c. 2.

Ibid.

Lib. de perf. Iul. cap. 64

Vide l. 2. de statu naturæ lapsæ.

Lib. 4. cons. Iul. 5. 13.

Serm. 182.
de temp.

nulla post æternam damnationem sub ira & odio Dei sanctis mentibus horribilior dari possit. Non aliunde, inquit sanctissimus Præsul, tantum dolorem habet humana miseria quam inde quod caro concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem.

Ex quo fit vt omnes alia miseria ad hanc miseriam tanquam ducem ac fontem cæterarum miseriarum creaturæ rationalis ab Augustino subinde reducantur, nempe quod homo sibi metipsum factus sit inobediens. Nam inde nascitur quod non tantum immundissima illa concupiscentia voluntate reluctante, sed qualibet alia afflictione animus crucietur.

Lib. 14. de
Ciuil. c. 15.

Ipsa enim inuito fit in animo vel in corpore quod non vult, ex quo necessariò sequitur cruciatus. Nam quæ, inquit, hominis est alia miseria nisi aduersus eum ipsum inobedientia eius ipsius, vt quoniam noluit quod potuit, quod non potest velit? Quod primitus & præ cæteris omnibus in ipso animo sibi repugnante tanquam in fonte cæterarum afflictionum locum habet; prout ipse statim subiungendo, & ab animi ista repugnantia incipiendo declarat: Quis enim enumeret quam multa, quæ non potest, velit, dum sibi ipse, id est voluntati eius ipse animus eius, eoque inferior caro eius non obtemperat? Ipso namque inuito & animus plerumque turbatur & caro dolet, &c. Huius ergo concupiscentiæ voluntati repugnantis immunditia & malitia, quia non satis mente penetratur, hinc est quod tanti mali Deum auctorem esse posse homines suspicantur. Non obscurè hoc tetigit Augustinus quando Iulianum qui primus eam inter Christianos cum Pelagio magistro suo, Deo creanti attribuit, grauiter perstringens arguebat: Nunquid vel tibi vel cuiuslibet consuetudinibus tuis aliquid dicere videris si quantum sit malum concupiscentiæ carnalis sanctitate mentis cogitare posses?

Ibid.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 5.

Vnum obijci posset, quod Augustino obijcit Iulianus, concupiscentiam non esse in brutis malam; cui ergo tanta est eius malitia in homine, vt creando in puris naturalibus hominem, eius Deus auctor esse non possit? Respondetur causam eius rei esse quod bruta ratione careant, cui dissonet: vnde cum non possint veritatem virtutemque mente contingere & eius honestate frui, datum est illis sensibile bonum quo sine vlla rationis repugnantia perfruantur. Itaque Augustinus in opere contra Iulianum imperfecto: Hoc in pecoribus ideo non est malum, quia non eis caro concupiscit aduersus spiritum: quod malum in hominibus sanandum est bonitate diuinâ non humanâ vanitate laudandum. Et libro quarto contra eundem Iulianum: Hæc autem libido ideo malum non est in belluis quoniam non repugnat rationi qua carent. Quod vberius & accuratius in alio explicat loco: Ideo in pecoribus malum non est concupiscentia, quia non aduersus spiritum concupiscit sed eorum potius oblectat spiritum. Concupiscentia enim sapientiæ carentia, carnali concupiscentiæ non resultant & à bono vitæ rationalis aliena, hoc bonum habent quo delectantur. Iam verò & antea diximus, propterea hoc non esse in pecoribus malum quia in eis non concupiscit aduersus spiritum. Non enim habent rationem qua libidines subiungunt superando, fatigantque pugnando. Et statim adjungit: Sed ne propterea putaretur non esse malum concupiscentia carnis quia bonum est in pecore, vt eo se oblectet illa natura, cui non potest inesse concupiscentia sapientiæ, ideo dictum est bonum esse pecoris, cuius sine vlla repugnantia delectat spiritum: malum autem hominis

Lib. 2. oper.
imperf. fol.
230.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 5.

Ibid. c. 14.

Ibid.

quo concupiscit aduersus spiritum. Propter hanc ergo naturæ diuersitatem fit, vt si homo voluptatem instar pecoris inferiore sui parte, neglecta vel contempta superiore concupiscat in simili motu dissimilis omninò ratio sit. Quod enim pecus natura, hoc homo vitio facit. Nam vt præclare Augustinus de illa similitudine qua homines concupiscendo pecoribus comparantur: Etsi homo in honore positus, & non intelligens comparatur pecoribus, eisque similis fit, non tamen vsque adeo similis fit, vt pecus sit. Comparantur namque per vitium non per naturam, non pecoris vitio sed naturæ, scilicet hominis. Tantæ namque excellentiæ est in comparatione pecoris homo, vt vitium hominis natura sit pecoris. Et è contrario vt natura pecoris sit vitium hominis. Plerumque enim contingit vt quod in inferiore natura iudicamus esse rectissimum, hoc velut peruersum in superiore, si imitari velit, improbemus. Ab illa quippe agitur proprium, ab hac appetitur alienum. Vnde illa in suo naturali gradu manet, ista ad inferiora demergitur. Velut cum homines sua voluntate ferina sectantur. Pulchrè namque incedit quadrupedans equus: at si sic homo pedibus manibusque imitetur, quis eum vel pælearum cibo dignum putet? In equo igitur probamus illud, cui quantum præponimus hominem tantum offendimus, quod inferiora sua naturali dignitate sectetur. Sic ergo facile intelligitur inferiores animas quibus nulla inest ratio aut appetitus honestatis rectè ac decorè voluptatibus carnis inhiare, vt illis oblectentur, quibus alia deest excellentior; superiores autem quibus actionem longè præstantiorem rerum moderatrix iustitia summa tribuerit, vitiosissimè motibus illis agitari, quibus & ratio perturbatur & lumen veritatis extinguatur, & virtus enecatur, & honestatis amatrix creatura vehementissimè ab honestate diuellitur. Quod qui grauissimum turpissimumque malum esse non sentit, & bonitate, honestateque Creatoris indignum, videat quomodo habeat bonum spiritum, cui repugnantem velit nolit fatetur frenandam esse libidinem. Nam talem concupiscentiam Ioannes dixit à Patre non esse quæ concupiscit aduersus spiritum. Quam nemo potest bonam, & per hoc boni Creatoris opus dicere, nisi cuius aduersus eam non amat concupiscere spiritus.

Hoc est ergo quod Augustinus sapius docet, solam illam rebellionem concupiscentiæ aduersus virtutem atque rationem esse radicem omnis quod in ea reperitur mali. Libido autem pudenda, inquit, non moueat membra nisi quando volumus, & non est morbus. Non de illa erubescat etiam licitus & honestus coniugatorum concubitus, vitando conspectum & appetendo secretum, & non est morbus. Et libro quarto contra Iulianum: Quæ concupiscentia malum non esset, si sola generandi causa ad licitum concubitum moueretur.

Non ergo motus eius in se mali sunt, sed inordinatio motuum, neque concupiscentia vel appetitus sensituius per se consideratus, sed effrenitas eius quæ concupiscentiæ & eius desiderii in statu puræ naturæ semper adheret: siue interim ratio eius impetus affrenes certo limite moderetur, siue præcipientes in quodlibet & quantumlibet ferri sinat. Hæc ergo inordinatio concupiscentiæ, hæc effrenitas, hæc repugnantia cum ratione, hæc hostilitas cum virtute, hæc cum honestate contrarietas, propter quam dixit Augustinus libidinem cuiuscunq; externi sensus esse contrariam dilectioni, sapientiæ & virtutibus

Lib. de pecc.
orig. c. 42.

Aug. l. 4.
contra Iul.
cap. 14.

Lib. 2. de
nupt. c. 35.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 8.

Lib. 4. c. 14.

inimic

inimicam: propter quam ipse Tullius nullâ fide imbutus dixit, *eius motum ut quisque maximum est, ita inimicissimum esse Philosophiæ*, hoc est amoti sapientiæ; hæc inquam labes concupiscentiæ, quæ sola Dei gratia sanatur, fons est omnis in eo mali, & causa cur creando Deus ipsius auctor esse non possit. Ipse enim esset qui creaturam suam aduersus honestatem & veritatem impelleret; ipse qui eam quantum in se est, in illa peccandi desideria præcipitaret. Quantumvis enim per accidens ex conditione materiæ oriatur illa motuum istorum cum recta ratione repugnantia, illa tamen repugnantia non est per accidens Deo. Quid enim potuit materia corporalis, quid anima, quid ipsa creatura rationalis facere, ne ita instituatur sicut eam instituit Deus? Cum ergo in tali natura eam Deus condit, in qua non potest non contra rationem virtutemque concupiscere, perspicuum est hoc Deo non creaturæ esse tribuendum, & proinde totam inhonestatem ac turpitudinem concupiscendi veluti per canalem redire in Deum. Quod quia pietas Christiana sentire de diuina honestate nos vetat, sequitur profecto non posse talem turpitudinem in creaturam rationalem à Deo creante proficisci, & per hoc, statum illum puræ naturæ esse iniuriosum Deo & impossibilem.

CAPVT XV.

TERTIVM ARGVMENTVM;
licitum est omnibus concupiscentiæ motibus consentire si Deus naturam rationalem cum eis creet.

NE c est difficile alijs argumentis iuxta mentem Augustini insolubilibus, statum illum purorum naturalium ex parte eiusdem concupiscentiæ quaterere & euertere. In quibus illud est non infimum, & ab Augustino crebro contra Iuliani machinas adhibitum, quibus concupiscentiam ex Dei primæuâ institutione puram naturam condentis profluxisse statuebat. Nimirum quia ex illa hypothësi sequitur licitum esse quibuscumque eius desiderijs consentire; quicquid appetuerit dare, quodcumque flagitium libuerit perpetrare, ratio in promptu est, quia impossibile est ut hoc sit malum quod naturaliter libet. Certa enim regula est naturam bonam non posse naturaliter declinare in malum. Quin potius illa est omnium actionum bonarum norma securissima, & à Philosophis prædicata, naturam nullo adhuc vitio vitiatam sed ex Dei manibus talem, qualis naturaliter esse debet prodeuntem sequi. Hoc est enim ipsam Dei artem & sapientiam naturæ conditricem sequi. Cum enim & hoc à Deo naturæ habeant quod naturæ sunt, in tantum vitiosæ sunt in qua naturæ ab eo à quo sunt arte discedunt: Et in tantum rectè vituperantur in quantum earum vituperatur artem qua factæ sunt videt, ut hoc in eis vituperet quod ibi non videt. Ex quo necesse est naturam ita cum concupiscentia conditam nullo modo dici posse vitiosam. Aut enim illa concupiscentia secundum naturam hominis est, & non est vitium nec vituperari debet; aut si vitium est, ut rectè vituperari possit etiam contra naturam sit necesse est, sicut Augustinus ibidem docet: *Omne quippe vitium eo ipso quo vitium est contra naturam est, &*

consequenter nullum omnino vitium est naturale. Nam ut Augustinus generatim, *animorum quæcumque sunt vitia, naturalium sunt priuationes bonorum*. Si ergo concupiscentia rebellis non est vitium, ergo natura non est vitiosa, ergo etiam & eius instinctus obediendo sequi, est sapientiam Dei conditricem sequi. Nec villo modo consensus eorum illicitus esse aut vituperari potest.

Sed ne mea putetur ista solius, ideoque fallax ratiocinatio, ipse Augustinus audiatur: qui disertissimis verbis eam præformauit & aduersus commenta Iuliani quibus hominem cum concupiscentia in paradiso à Deo conditum sentiebat inuictam esse diuersis arguendi modis arbitratus est. Nam in primis expressè & perspicuè sæpius docet, si concupiscentia naturalis est seu naturaliter bona, seu naturaliter à Deo visceribus inserta creaturæ, & motus eius naturales, neque per peccatum hominis vitiatum, omnem consensum eius esse licitum. Quid mali, inquit, faceret, qui bonæ concupiscentiæ consentiret, cum nihil mali faciat etiam qui opere coniugali, non sine ipsius malo seminat hominem? Et in eodem libro inferius, & vberius, Ioannes Apostolus illam concupiscentiam non esse dixit à Patre quæ concupiscit aduersus Spiritum. Hoc est, non eam esse velut puræ naturæ collatam à Deo Patre, sicut urgebat aduersarius. Quam nemo potest bonam dicere nisi cuius aduersus eam non amat concupiscere spiritus. Quod si talis non est in motu & in ardore genitalium, non aduersus eam concupiscat spiritus, ne aduersus donum Dei concupiscendo inueniatur ingratus. Sed quicquid appetuerit detur, tanquam illi quæ à Patre est. Si autem non est quod detur, hoc potius petatur à Patre, non ut auferat vel comprimat, sed ut expleat concupiscentiam quam donauit. Quid potest clarius & expressius aduersus concupiscentiam tanquam à Deo in puris naturalibus condente datam dici? Audi tamen adhuc si dici potest euidentius & instantius. In lib. 5. Nec times, ne tibi potius admoneas esse dicendum; quod ad flagitia concites homines, ne resistent concupiscentiæ; quam sicut bonum naturale defendis. Quod quid sibi velit luculentissimâ expositione declarat: Quam in bonam cum naturaliter dicit, assente illi semper consentiendum esse decernis, ne rensu improbo repugnetur naturali bono. Ita quippe potest facillime vera esse etiam illa vestra sententia qua dicitis hominem sine peccato esse posse si velit. Non est enim quomodo faciat quod non licet, quando licet; quidquid libet, quia bonum est, quod naturaliter libet. Si ergo adsunt voluptates, perfruatur; si autem non adsunt, ipsis earum cogitationibus; sicut Epicuro visum est oblectetur, & erit sine peccato; nec se villo fraudabit bono: nec cuiuscunque doctrinæ opinionibus resistat naturalibus motibus, sed sicut ait Hortensius, tunc obsequatur naturæ cum sine magistro senserit; quid natura desideret. Non enim potest quæ bona est, desiderare quod malum est; aut negandum est bonæ aliquod bonum. Fiat itaque totum quod desiderat libido bona ne ipse sit malus qui resistit bono. Cernis hinc omnia simul conglobata, & Augustini auctoritate comprobata quæ supra diximus. Nam, sicut ratio clamat, & bonum dicit esse quod naturaliter libet; ideoque nullius doctrinæ opinionibus resistendum esse naturalibus motibus; & obsequendum esse naturæ cum sine magistro, arte videlicet omnipotentis Dei per instinctum naturaliter insitum docente didicerit, quid natura desideret. Rationem perspicuam

In Enchirid.
cap. 11.

Lib. 4. contra
Iul. cap. 26.

cap. 14.

Lib. 5. c. 2.

ibid.

Argumentum
9. cont.
statum puræ
naturæ.

Lib. 3. de
arb. cap. 15.

cap. 13.

Tom. 2.

G g 2

adijcit quia non potest *natura bona* nullo videlicet adhuc vitio ab arte & sapientia Dei detorta desiderare quod malum est; neque negandum est *bona* aliquod bonum. Hoc enim negando non probaret naturam appetere aliquid mali, sed se potius esse malum qui resisteret bono. Ex quo etiam apertissime liquet quo sensu Iulianus prædicaret concupiscentiam esse *naturaliter bonam*. Nimirum non hoc sensu quasi ipsa repugnantia cum ratione esset bona, nec enim in vniuersis eius monumentis hoc reperitur, sed potius eam concedit esse aliquid imperfectionis, & malam dum sæpè libidinem oppugnandam, coercendam, frenandam, & aduersus eam vigilandum esse testatur.

Hic ergo sensus est, quo & Augustinus illud accepit, videlicet quod concupiscentia, cum sua effreni repugnantia esse homini bonum naturale, non solum quia cum illa nascitur omnis homo, quod concedi ei Augustinus in hoc eodem capite, sed, quod cum illa sit conditus primus homo, hoc est, quod ante omne peccatum, ab ipso Deo inserta esset primis hominibus tanquam in pura natura conditis, cunctisque posteris eorum, & consequenter, quod hoc esset natura hominis, & *naturaliter liberet* id quod caro desiderat, & ita esset naturaliter bonum. Nam ideo dicit bonum esse quod *naturaliter liberet*. Hoc est, per hoc ipsum probatur esse bonum, si naturaliter liberet: quia ut adiicit, natura bona à bono videlicet creata Deo, non potest desiderare quod malum est. Quem sensum suum superius latius nos declarauimus, & inferius sine ambiguitate declarat ipse Iulianus, dum explicando quomodo concupiscentia (quæ propter pugnam cum ratione, homini est verecunda) sit naturaliter bona, dicit: *Sic nostra membra fuisse formata ut alia verecundia, alia libertate gauderent*. Hoc est, ita à Deo formante corpus hominis institutum est, ut ex membris quibusdam oriretur homini naturaliter verecundia, qua ea tegere velit; ex alijs libertas, qua ea sine verecundia detecta esse sinat. Quæ apertissime declarant, nihil omnino aliud hac de re sensisse Iulianum vel oppugnare Augustinum, quam quod Philosophi gentium tum Iuliano tum Scholasticis, de statu illo puræ naturæ præformarunt: quod in eo videlicet & concupiscentia & pugna eius & pudor sequens esset homini, creatore bono eum ita formante, naturalis. Nam inde necessariò sequitur eam esse naturaliter bonam, cum Deus creare non possit aliquid naturaliter malum. Hoc enim hæresis Manichææ proprium & abominabile principium fuit ut infra declarandum est.

Cum ergo ista consequentia esset Augustino quasi primo-vera & infallibilis, quæ bonitatem concupiscentiæ naturaliter repugnantis rationi ex creantis bonitate, colligit, hinc est, quod sæpè alterutrum à Iuliano extorquere nititur, ut fateatur vel vitium esse, vel certè si non est vitium sed aliquod naturale bonum, esse postea homine peccante vitiatum. Per quam argumentandi formam indicat se susque deque ferre, vtrum concupiscentia sit homini inserta naturaliter velut aliquod naturale bonum, dummodo fateatur pugnam illam foedissimam cum ratione atque virtute, nullo modo potuisse esse naturalem, sed illam necessariò esse vitium à conditoris arte remotissimum, ex sola verò hominis peccantis iniquitate contractum. Quo nihil capitalius aduersus puræ naturæ statum quem Iulianus tuebatur dici posset. Audi identidem hoc agentem

A summo conatu Augustinum: Sed ecce non vobiscum de libidinis absentia presentiaue contendimus, in prima scilicet hominis conditione in paradiso, vbi hominem in puris naturalibus conditum esse statuebat Iulianus, nec dilectionem quam debere vos ei videmus, offendimus; saltem ipsam subdite voluntatis imperio in illo felicitatis loco. Auferre inde evidentiissimam pugnam, quæ sit eius motioni mente renitente, auferre inde turpissimam pacem, quæ sit eius dominationi mente seruiente, & certè quia non eam talem videtis qualem ibi constituere, si ratione non reuocamini, pudore cogimini in ea qualis nunc est, vitium originale fatemini. Et libro secundo ad Valerium: Si non vult concedere vitium esse libidinem, dicat saltem per illorum hominum inobedientiam etiam ipsam vitiatam, ut illa quæ obedienter & ordinate moueretur, nunc inobedienter inordinatèque moueatur, ita ut ipsis quoque pudicis ad nutum non obtemperet coniugatis, sed & quando non est necessaria moueatur, & quando necessaria est, aliquando citius, aliquando tardius, non eorum sequatur nutus, sed suos exerat motus. Et in libris operis imperfecti: Quantumlibet autem abs te defensione muniat, ut laudibus adornetur, aut vitium est aut vitiatum est. Hoc est, quantumlibet eam tu prædicaueris naturalem, naturale bonum, & puræ naturæ collatam à Deo, nihilominus necesse est ut ipsa aut tota vitium sit, quod per peccatum primitus exortum est, aut ipsa cum esset bona peccato vitiatum sit. Clarius hoc expressit in alio eiusdem libri loco: Pudenda libido nisi aut peccato orta velut vitium, aut peccato vitiatum esset, pudenda non esset, & aut nulla esset omnino, & sine illa ita seruirent genitalia membra gignentibus ut manus seruiunt operantibus; aut ita esset subsequens voluntatem ut nunquam posset sollicitare nolentem. Quam doctrinam alibi crebro repetit ut quantoperè illa pugna cum ratione aliena sit à puritate Creatoris hominem ita instituentis ostenderet. Sed iam in huius capituli proposito pergamus, ut declaretur si concupiscentia est naturale bonum homini a Creatore inditum, licitum esse omnes eius naturales motus sequi.

Secundo igitur id ipsum ex eo patet, quia frequenter aduersus Iulianum docet, nullo modo intelligi posse quomodo aliquis concupiscentiam sic à Deo naturaliter datam prædicare queat, & simul motibus eius sincere & ex animo repugnando resistere. Resisteret enim instinctibus, quos à Deo datos esse sentiret: vbi vel pietas quam haberet de bonitate Creatoris pugnam aduersus donum Dei frangeret, vel seria pugna tanquam aduersus malum corrigeret pietatem. Duo enim bona, quæ à Patre sunt pugnare non possunt, ut supra dixit & explicuit Augustinus: Fortasse ergo eam, inquit, laudare te fingis, tanquam naturale bonum à Deo datum, si pugnare non fingis. Nam quomodo fideliter simul agas duo ista non video, ut & laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum eorum credimus, sed elige quod credamus. Si ex animo pugnas non ex animo laudas. Si autem simpliciter agis in præconio, colludis in prælio. Et libro sequente in initio, Cui malo tantum licere posse quis crederet, ut sibi laureatorem etiam de suis expugnatoribus prouideret? Absit quidem ut antiquorum aliquem vel Apostolorum vel quorumcunque sanctorum, mirabiliter tamen si vel quemquam hæreticorum nouorum, qui simul vtrumque se esse profiteatur inexplicabilibus modis expugnatorem scilicet defensoremque libidinis, & conetur ostendere manens in hæresi Pelagiana quæ videlicet eam dicit homini

Lib. 5. cont.
lib. 6. 7.Lib. 2. de
nupt. c. 18.Lib. 2. oper.
imperf. fol.
433.Lib. 2. fol.
250.Lib. 4. c. 13
Lib. 3. c. 12

Lib. 4. c. 2.

mini à Deo datam esse in puris naturalibus, & A

ex animo se laudare, quod ipsum eius animum nisi expugnetur occidit; & ex animo expugnare quod eius dogma nisi laudetur, absomit. Dogma autem Iuliani non postulabat aliud nisi ut esse sine peccato hominis à Deo ipsi inserta naturaliter qualiscunque tandem esset. Nam per hoc obtinebat eam non esse causam propagationis peccati originalis quæ tota causa disceptationis tam laboriosæ tot annorum, tot librorum fuit, sicut alibi demonstraui. Itaque rursus inferius in eodem libro: *Quam concupiscentiam velut bonam cum defendat error tuus, nescio quemadmodum aduersus illam, velut aduersus malum concupiscat spiritus tuus.* Et in libris operis imperfecti indicans illum esse scopum suum in reprehendenda libidine: *Nec immerito, inquit, militibus Christi à quibus debellatur odiosa est, cum qua ipse colludis ut eam & expugnare te dicas, & laudare non erubescas. Per hanc humana quæ nascitur, caro peccati est; quam propterea in eadem periodo aut vitium aut vitiatum esse concluderat.*

Cap. 12.

Lib. 1. oper. imperf. fol. 443.

Ibid. f. 259.

Et in eodem libro iterum: *Quam structuram vocas, ibi ruina est, quæ te ita preßit ut laudare cogeret, quod expugnas, si tamen est in te qualiscunque castitas quæ te facit expugnare quod laudas: certum est autem quod non aliter eam cogebatur laudare Iulianus nisi quod ipsa qualiscunque tandem haberetur esset à Deo data naturaliter, sine iniquitate hominis prouocante. Hoc enim euidentissimè satis est ne putetur ipsa esse causa peccati originalis quod spectabat in eius defensione Iulianus. Quapropter si inexplicabilis modus est quis sit ex animo expugnator defensorque libidinis eo modo quo Iulianus eam defendebat, ut scilicet à Deo creaturam in puris naturalibus condente collata sentiatur, perspicuum est hominem non posse cum concupiscentia rationi repugnante in puris naturalibus creari.*

Hæc est ergo ratio, cur non tantum de concupiscentia sed etiam de singulis eius desideriis, apertissimâ professione dicat Augustinus, licitum esse illis consensum adhibere, si sint bona sicut Iulianus prædicabat; hoc est si ex naturali Creatoris institutione nascerentur. Hoc enim ipso essent non solum bona sed etiam licita. Licitum est enim desiderium quod ex naturali institutione creaturæ fuit, licitum item licito desiderio adhibere consensum; sunt autem illicita, inhonesta, turpia, malaque desideria, & ita mala ut hoc ipso quo eis consensus datur peccatum fiat, nullo pacto igitur naturalis institutionis bona esse possunt. Quid agit (concupiscentia) nisi ipsa desideria mala & turpia? Non enim si bona & licita essent eis obedire prohiberet Apostolus. Et Alibi: *Ideo sine dubitatione malum est, quia ei non consentire bonum est.* Et rursus tertio contra Iulianum: *Sed omnes homines iudicant, lasciuia non esse peccatum nisi quia concupiscentia consentitur. Nullumne ergo malum est cui consentiendo peccatur?*

Lib. 1. de nupt. c. 27.

Lib. 4. cont.

Iul. cap. 2.

Lib. 3. c. 14.

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM QVARTVM *Argumentum ex concupiscentia contra matrimonium in pura natura.*

Argumentum 10. c. 1. statum suæ naturæ

POSSET & aliud argumentum velut ex præcedentibus consecutaneum texi. Si enim in puris naturalibus illa membrorum rebellio ac libidinis fœditas fuisset naturalis, recta ratio, hoc est, veritas dissuasisset matrimonium & ad perpetuam continentiam inuitasset. Hoc enim nunc rectam suadere rationem, intelligentibus manifestum est. Recta enim ratio suadet, ut mens rationalis nullo pacto sub libidine deprimatur, sed ut serenitatem eius ruendo id quod apertè est laudabilius meliusque sectemur. Continentiam autem esse meliorem neminem Christianum fides Catholica dubitare sinet. Cui inhærens Augustinus: *Carnalis concupiscentia laudabilius continentie virtute frenatur, quam fructibus impenditur nuptiarum. Tam magnum est enim malum eius, ut eo non uti, quam bene uti sit melius.* Dissuadere autem connubium rectam rationem in puris naturalibus vehementer absurdum est. Dissuasisset enim opus maximè naturale, & ad illud incitasset quod naturæ propagationi est contrarium: atque ita recta ratio nullo adhuc naturæ vitio ex peccato regulas eius turbante, quodammodo cum naturæ conseruatione pugnasset. Accedit quod & matrimonium eodem modo ante omne peccatum creaturæ sicut post excusationis indigeret; nec in generationis officium tantum esset, sed etiam in remedium incontinentiæ ex ut primæ suæ conditionis institutum. Nam etiam tunc infirmitas fuisset excipienda honestate nuptiarum ne in flagitium laberetur. Morbus igitur fuisset naturæ humanæ naturalis. Nam concupiscentiam esse morbum plurimis locis ex Apostolo S. Augustinus docet. *Iste quippe est morbus (libido) de quo Apostolus etiam coniugatis fidelibus loquens, &c. Quod alijs plurimis locis testatur. Quid autem absurdius quam cæteris omnibus animantibus sanitatem, soli homini morbum omnium morborum fœdissimum esse naturalem? Cui enim matrimonij remedium necessarium esset, id sanitas dici nequit juxta illud Augustini hæc ipsa de re: Si agnoscis remedium, agnosce morbum. Si negas morbum, nega remedium. Rogo cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti veritati. Nemo remedium prouidet sanitati. Ex quo Augustinus conficit concupiscentiam non potuisse puræ naturæ sicut Iulianus assererat institutione manasse. Nam eum ex propria confessione jugulat quæ dixerat ei remedium nuptiarum fouendo esse necessarium. Vnde & alibi: *Nec succenseas quod concupiscentiam dixi morbum, cui & tui confessus es prouisum esse remedium.* Et libro quarto: *Apostolica sententia ubi ait, si se non continet, nubat, remedium voluit esse nuptias (quod & ipse confessus es) contra morbum concupiscentiæ quod confiteri non vis qui remedium confiteris. Hoc autem remedium est, non ut sit concupiscentia, si non est, sed ut non rapiat ad illicita cuius motus infrenis est.**

Ibid. c. 7.

Lib. 1. de nupt. c. 8. P. de lib. 2. cont. Iul. c. 7. & 1. 3. cap. 15.

Lib. 3. cont. Iul. c. 15.

Cap. 15.

Lib. 4. c. 2.

CAPVT XVII.

Argumen-
tum II. cont.
statum puræ
naturæ.

QVINTVM ARGVMENTVM

ex parte pudoris qui libidinis indiuisus co-
mes est. Vnde nascatur: quanti mali testis.

SED aliud, quantum Augustinus indicare
& ego aduertere possum, peremptorium,
argumentum aduersus puræ naturæ statum
pudor ille naturalis, qui concupiscentiam inor-
dinatis motibus æstuantem sequitur, suppedi-
tat. Vfus est illo sæpè Augustinus velut insolu-
bili contra Iulianum, eoque maximè & Iuliani
& Augustini sensus declaratur. Quod vt intelli-
gatur, sciendum est verecundiam illam natura-
lem quæ in omnium hominum sensu cum natura
nascitur, & ita nascitur, vt nec à flagitiosissi-
mis concupiscentiæ seruis posset extingui, in-
diuisum esse comitem fœditatis & inhonestati-
tis eius. Confusionem enim inhonestatis esse non du-
bium est, inquit Augustinus, post Principem
Philosophorum Christianisque vicinissimum
Platonem ἡ γὰρ αἰδώς, ἐνθα καὶ δέσσει. Ἐπεὶ ἐστὶν οὐκ
αἰδῶς μόνος τὴν πρᾶξιν καὶ αἰσχρὸν καὶ ὁ περὶ οὐκ
τε τὰ δέδοικεν ἡμᾶς δόξαν ποιεῖται. Vbicunque pu-
dor, ibi & timor. An quisquam est qui pudore affici-
tur atque erubescit, opinionem prauitatis non formi-
dans? Inhonestum est autem & propterea magno-
pere verecundum creaturæ rationali quod mem-
bra in quæ naturaliter animo debetur imperium,
nescio quâ infirmitate non potest regere ad ar-
bitrium suum. Sic enim etiam dominis verecun-
dum est seruos habere petulantes qui inspectan-
tibus hominibus insultant heris suis & eorum
imperio obedire detrectant. Hanc esse veram
pudoris illius causam non semel Augustinus tra-
dit: De quibus, membris, erubescens quod non ad
arbitrium voluntatis eius, sed ad libidinis incenti-
um, velut arbitrio proprio mouerentur quæ pudenda
indicauit, operienda curauit. Et libro primo de
nuptijs. Vbi autem ventum fuerit vt filij seminen-
tur, ad voluntatis nutum membra in hoc opus creata
non seruiunt, sed expectantur, vt ea velut sui iuris li-
bido commoueat, & aliquando non facit animo vo-
lente, cum aliquando faciat & nolente. Hincine non
erubesceret humani libertas arbitrij quæ contemnendo
imperantem Deum, etiam in membra propria pro-
prium perdidisset imperium? Et mox. Hunc autem
motum idèò indecentem quia inobedientem, cum illi
primi homines in sua carne sensissent. Et lib. 4.
contra Iulianum: Non erat decens vt puderet, quan-
do id (membrum) mouebat voluntatis imperium non
caro concupiscens contra spiritum. Sed hæc suffi-
ciunt. Passim enim in operibus contra Iulianum
scriptis id ipsum Augustinus tradit. Hoc ergò
pudoris genus, hæc erubescendi necessitas, certè
cum omni homine nascitur, & ipsis quodammo-
do naturæ legibus imperatur, vt in hoc verecun-
dentur etiam ipsa pudica coniugia; nec quisquam
tam malè turpiterque proficiat, vt quia cogno-
uit Deum esse conditorem naturæ, autoremque
nuptiarum, idèò etiam miscendus vxori, si quis
eum videat non de his motibus erubescat, quæ-
ratque secretum, vbi non solum alienorum, ve-
rum etiam suorum omnium possit vitare con-
spectum prout hæc eadem Augustinus docet.

Lib. I. ad
Bonif.

Ex hac ergò naturali verecundiâ quam inge-
runt hominibus tam infidelibus qui nihil de na-

Aturæ eleuatione nouerunt, quàm fidelibus tu-
multuantes illi ideoque fœdi ac turpes libidinis
motus, grauissimum argumentum texit aduersus
puræ naturæ statum, quem Iulianus fabricabat,
sanctus Augustinus: Nam illa pudendi necessi-
tas non minus esset in illo statu, quam in præsen-
ti naturæ lapsæ. Oritur enim ex illa concupis-
centiæ rebellionem aduersus animum, cui natura-
liter pudendum est, non posse motus corporis,
quod ei naturali ordine seruire debet, imperio
sue voluntatis siue excitando siue sedando mo-
derari: quæ rebellio non esset minor in puris na-
turalibus sicut hoc Scholastici vltro profitentur.
B Non igitur minor esset etiam illius inobedien-
tiæ & indecentiæ verecundia. Iam verò secun-
dum Augustinum, impossibile est, vt homo à
Deo cum illa erubescendi necessitate condatur;
si enim de illis motibus erubuerit, quid illo in-
gratius qui de creatoris sui operibus erubescit?
An fortè creatura honestior est creatore suo, vt
quod creatorem non puduit instituere hoc crea-
turam proferre pudeat? Si autem non erubuerit,
quid illo impudentius? Qui bonus & innocens
non erubescat, quod nunc erubescunt laudabili-
ter boni & mali? Sed quam impossibile sit vt in
illo puræ naturæ hoc est nondum per peccatum
deprauatæ statu Deus hominem instituat cum
illa pudoris necessitate, seu cum pudendis illis
motibus ex quibus pudor nascitur, Augusti-
num ipsum luculentissimè explicantem videa-
mus, dum aduersarium retunderet, qui natu-
ram ita diuinitus in puris naturalibus institu-
tam esse delirabat: Itaque sua culpa sibi accidens
malum natura humana permittatur agnoscere, ne
cogatur, aut quod est impudentissimum de his suis mo-
tibus non erubescere, aut quod est ingratisimum de
sui creatoris operibus erubescere. Si enim natura hu-
mana non agnoscit hoc malum suâ sibi culpâ ac-
cidisse, sed ex institutione Dei hominem in pura
natura fabricantis, necessario in alterutrum ex-
tremum labitur: Nam non erubescendo prodit
impudentiam suam, erubescendo ingratitudi-
nem; quia non habet de quo erubescat, nisi vel
de opere vel de incuria creatoris, quorum vtrum-
que impium est creaturæ. Vnde capite sequenti:
Nunc qui se vtrunque hominem esse considerat omnis
pudens, impudensque confunditur; absit vt de opere
Dei, sed de pœna primi veterisque peccati. Et li-
bro de peccato originali contra figmentum
istud puræ naturæ à Pelagianis excogitatum
causam pudoris primorum hominum quærens:
Non enim, inquit, confundi debuit homo de operi-
bus Dei, aut vlllo modo fuerant creato erubescenda,
quæ instituenda visa sunt creatori. Et in Sermoni-
bus de verbis Domini: Non erat vnde erubescer-
ent quando peccatum non præcesserat. Nec poterant
de sui creatoris operibus erubescere, qui operibus sui
creatoris bonis, nullum adhuc malum opus suum mis-
cuerant. Et accuratius libro secundo de nuptijs,
cùm Iulianus hominem cum illis rebellibus
motibus conditum esse statuens dixisset, Pro-
phetam duos in carne vna profitendo prope pe-
riculum pudoris accessisse, reponit ei præclare
Augustinus: Dicatur causa, cur in exprimendis ope-
ribus Dei Propheta prope periculum pudoris acceffe-
rit. Itane verò humana opera pudenda esse non debent,
sed planè glorianda & diuina pudenda sunt? Itane
verò in eloquendis & exprimendis operibus Dei non
honoratur Propheta vel amor vel labor, sed periclitat-
ur pudor? Quid enim potuit Deus facere quod eius
prædicatorem pudeat dicere? Et quod est grauius, pu-
deat hominē alicuius operis quod non homo, sed Deus se-

Lib. I. ad
Bonif. c. 16.

Ibid. c. 17.

Lib. de pecc.
orig. c. 34.

Serm. 31. de
verbis Dom.
cap. 1.

Lib. 2. de
nupt. c. 9.

cit in homine, cum omnes opifices quanto possunt labore & industria id agant, ne de suis operibus erubescant? Et mox ostendens esse vitium pœnamque peccati, quæ inobedientibus iustissimo reciprocatu

Ibid. reddita est; Huius, inquit, nos pudet & merito pudet. Nam si hoc non esset, quid nobis esset ingratus, quid irreligiosus, si in membris nostris non de vitio vel de pœna nostra, sed de Dei confunderemur operibus? Et cum eundem locum refricuisset in

Ibid. 3. cont. Jul. cap. 10. libro tertio aduersus eum scripto, Satis, inquit, te debuit admonere, nihil pudendum futurum fuisse in operibus Dei, nisi præcessisset cur natura humana deberet de sui meriti deformitate confundi. Et exsertissimè, directissimèque contra statum puræ naturæ Iuliano intorquens ratiocinationes suas, cum dixisset aduersarius iuxta istud Pelagianum dogma, ita mēbra nostra fuisse formata à Deo, ut naturaliter alia verecundiā, alia libertate gauderent, quibus verbis clarius non posset statum puræ naturæ pingere, & tamen secum pugnans statim subiecisset, Apostolum pro sua honestate genitalia loca directè appellare noluisse, replicat ei Augustinus:

Ibid. 4. cont. Jul. c. 16. Nonne his verbis tuis te ipse redarguis? Honestus ergo erat non appellare directè, quod Deus facere dignatus est rectè. Et quod creare non puduit ipsum indicem, pudebat enunciare præconem; quando istud ita esset, nisi quia ille fecerat honesta condendo, nos fecissemus inhonesta peccando? Et paulò post:

Ibid. Nullo modo enim Deus, & hoc quod est peius ante peccatum aliquid faceret in membris humani corporis inhonestum. Hæc & similia, nisi multum fallor omni sole clarius ostendunt, quanta fiducia condemnet Augustinus illam Pelagiani commenti inanitatem, qua hominem cum pudendis illis motibus velut in pura natura conditum esse delirabant. Condemnet autem non tanquam falsam tantum, quia re ipsa aliter homo conditus fuit, sed tanquam impossibilem ingratitudinis & impietatis plenam erga conditorem, quasi honestior esset creatura Creatore quam puderet operis quod instituendum visum fuerat conditori. Ex quo doctrinæ cælestis pondere factum est, ut quamuis Iulianus Pelagianam hæresim periclitari cerneret, nisi homo cum illa concupiscentiæ pudendâ & inhonestâ rebellionē conditus esse diceretur; non ausus est tamen hoc sine aliquo rubore & fluctuatione defendere. Nam in eodem loco dicit primos homines in eadem honestate permanentia membra texisse. Quam confessionem eius arripiens Augustinus, necessitatem ita sentiendi puræque naturæ statum abijciendi velut injuriosum Deo plenissimā securitate decernit: Bene

Ibid. c. 16. quod ipse confessus es, illa membra fuisse prius honesta: Non enim aliud posses nisi blasphemā opinione sentire. Ecce non nisi blasphemā opinione sentiari posse testatur, quod membra genitalia ante peccatum inhonesta fuerint, illa videlicet concupiscentiæ rebellis inhonestate, qua Paulus Apostolus membra illa inhonesta nuncupauit. Et cur obsecro opinione blasphemā, nisi quia tantæ fœditatis & inhonestatis causam tribueret Deo, cuius summa honestas & extrema puritas tantæ obscœnitatis origo in creatura rationali esse non potest? Hoc est enim quod antea contra figmentum illud Iuliani necessitatem pudoris ex Dei creatione profluxisse statuentis, velut ingratum & irreligiosum intonuerat: Quid nobis esset ingratus, quid irreligiosus, si in membris nostris non de vitio vel de pœna nostra, sed de Dei confunderemur operibus? Blasphemiam quippe in Deum, religioni & honore Dei repugnare, non est dubium.

Hoc ergo cum Iulianus quantumvis impius,

A consequens esse cerneret, ut ex illius argumenti angustijs saluā libidinis rebellionē naturali, puræque naturæ statu, sese proriperet, per aliam sese fenestram quam solam patere vidit præcipientem dedit. Nam cum erubescendi necessitatem peccato exortam esse, dogma ipsius de pura natura dici prohiberet; ex Deo vero creante natam esse, pietas erga Creatorem ab Augustino sæpè commendata, & blasphemiam timor vetare videretur, dixit primos homines nihil de illa libidinis membrorumque rebellionē erubuisse. Nimirum quia nihil illic indecens nouumque senserunt, ut

Lib. 5. cont. Jul. c. 2.

B aiebat: A pictoribus enim didicisse jactabat Augustinum quod Adam & mulier eius pudenda contexerint. Pictoribus autem atque Poëtis. Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Quod reuera non erat aliud profiteri quam ante peccatum fuisse quidem eandem libidinosa carnis fœditatem, nihil tamen ruboris primis hominibus incussisse. Quæ sententia eius non alio principio nitebatur, quam illo lumine naturæ noto, quod naturalia ac diuinitus instituta, nullo modo pudenda sunt. Ex qua simili prorsus hallucinatione Cymicorum error fluxit qui magis intrepidi libidinis aduocati quam Iulianus, de illa exercenda non verecundabantur in publico: vnde

C illa secta Caninum nomen accepit. Non ausus est tamen eo impudentiæ progredi Iulianus, quia nonnullus fidei Christianæ sensus & naturalis verecundiæ quæ supererat, cohibebat impetum, quo eum hypothesis puræ naturæ & certa veritas de non erubescendis institutis naturalibus Dei in libidinis patrociniū propellebant. Cum ergo libidinem ex puræ naturæ principijs subinde defenderet subinde naturali verecundiā errorem superante suberubesceret, hanc inconsistentiam ei Augustinus exprobrat: Tu autem defensorem quidem libidinis profiteris, sed de tuâ suscepta quod fidem, libertatemque, patri non debuerat, erubescis. Hoc tamen saltem puræ naturæ dedit, ut quemadmodum dixi, primos parentes nihil erubuisse nec sese texisse diceret, quia nihil nouum postquam peccassent aut indicens in

Lib. 4. cont. Jul. c. 15.

D eis fuit, nempe quia naturalia non possunt esse indecentia. Proinde non perizomata ut aliqui Scripturæ textus legunt, sed vestimenta eos sibi fuisse velint; quibus inquit, latera magis dicam recta fuisse quam femora. En impudentiam ex illo errore nascentem. Tantus videlicet horror cum corripuerat ne pudorem ex Creatoris arte vel inertia promanasse fateretur. Malebat enim illam concupiscentiæ tumultuantis fœditatem nudam in paradiso collocare, quam eam perizomatibus tegendo, opus Dei erubescendum confiteri.

Quod si quis forte ex Neotericis puræ naturæ assertor, hanc Iuliani sententiam, quod non arbitror, amplecti malit, quam pudendi necessitatem tribuere Creatori (nec enim video quid aliud cum aliqua probabilitate dici queat) attente perdenda, quam prodigiosa impudentiæ sententia illa visa sit Augustino, & verò omnibus honestatis naturalis amatoribus videri debet Manifestè quippe sequitur innocentiam quæ in primis hominibus in quocunque tandem statu conditi fuerint, & impudentiam habitasse simul.

Lib. 5. c. 2.

Verum & sic, inquit Augustinus, si pudor adsit, ad cuius officium vestimenta asseris pertinere, nequam persuadere conaberis, homines primos peccato magistro ista pudoris officia didicisse, & in eis primis duas quasi socias & amicas conuenienter habitasse innocentiam & impudentiam. Et paulò inferius: Imo

Ibid. dem.

Ioco supra citato.

Ibid.

verò tua ista sententia ita est indecenter impudens & deformiter nuda ut eam quantalibet folia verborum consuas, operire non possis. Et mox cum Iulianus detestis pudendis opinionem ex Pictoribus fluxisse delirasset; Absit, respondet sanctus Doctor, ut in primis hominibus tanta innocentia tam impudens esset, sed nondum inerat quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt, & adhuc clamas nihil illic indecens, nonumque senserunt. Hanc plane impudentiam tuam nimis incredibilem, absit ut dicant, Nullus te Apostolus aut Propbeta sed nec Pictor docuit nec Poëta. Illi quippe ipsi quibus quidlibet audendi, sicut eleganter dictum videtur, semper fuit aqua potestas, confunderentur tale aliquid videndum fingere quale tu credendum non confunderis disputare. Duas enim simul habitates, quarum altera est optima altera est pessima, velut inter se convenientes atque concordantes, innocentiam scilicet atque impudentiam, nullus Pictor pingere, nullus Poëta canere auderet: Nec eorum quisquam ita de sensibus desperaret humanis, ut etiam hoc sibi audiendum, aquam crederet potestatem, sed insanam potius vanitatem. In hanc autem opinionis impudentiam quod non puderet primos homines libidinosæ fœditatis cum qua creatos esse statuebat, purâ necessitate coactum, ideoque trepidum & reluctante scientia & conscientia, prorupisse Iulianum, ne scilicet fateri alioquin cogeretur primos homines sui Creatoris vel operis eius puduisse, in sequentibus Augustinus indicat. Videmus quod texerint, Adam & Eva, nimia insipientia est adhuc querere, nimia impudentia adhuc negare, quod senserint. Nam tu quoque cum obstinatissimè contradicas, usque adeo indicasti, nihil aliud humanis occurrere sensibus nisi concupiscentialem motum erubescere illos homines in genitalibus tegere voluisse; ut perizoniata erigere ad latera conareris: aut operiens latus, ubi peccatores nihil mali sensisse contendis aut deformiter nudans quod magistegendum esse consentis.

Ibid. inf. in fine. cap. 2.

CAPVT XVIII.

INFERVNTVR ALIQUA
corollaria ex prædictis de concupiscentia.
Certitudo illius doctrinæ.

EX hoc ergo conflictu Iuliani & August. nonnulla magni momenti liquidò patent, quæ ad ea quæ de libidine & eius motibus superius differuimus certius clariusque intelligenda, multum faciunt.

Primo enim constat euidenter Iulianum illos æstuantis libidinis tumultuosos motus, quos post peccatum cernimus & castitate comprimimus; primis hominibus, velut ex Dei creatione prodeuntes, tribuisse, & proinde perfectissimè ex hac parte induxisse puræ naturæ statum.

Secundò eum agnouisse coram Deo motus illos inconditos concupiscentiæ genitalis dignos esse ver. cundia: veruntamen ne Dei creatis peritiam accusare vel honestatem eius blasphemare videretur, dicere maluisse, quod primi homines membra illa tumultuantia nuda ostentaerint, quam de aliqua libidinis naturaliter incertæ fœditate erubuerint. Tolerabilius enim ei videbatur impudentiam quam blasphemiam profiteri.

Tertio intelligimus veram originem, cur nunquam ausus fuerit Iulianus motus illos libidinis qui naturam humanam in puris naturali-

bus creatam sequebantur, profiteri turpes, obscenos, illicitos, malos, sicut aperta rei veritastoties per Augustinum asserta dicendos postulabat. Nimirum verebatur ne simili prorsus modo in Deum blasphemus videretur, siquid ab eo fateretur iphonestum, fœdum, pudendum, illicitum, malumque profluxisse. Hanc enim blasphemiam ut caueret Manichæus, malum principium eorum causam esse statuit, quos malos esse, & per hoc Deo bono tribui nullo modo posse ex Christianæ fidei norma non dubitabat. Hanc enim fidem nobis disertis verbis Apostolus tradit quando dicit, scio quia non habitat in carne mea bonum. Et de concupiscentiæ motibus, quod nolo malum hoc ago, id est concupisco, ut exponere solet August. Vnde August. libro quinto contra Iulianum: Sed quacunque te verses, puram naturam comminiscendo, quacunque te iactes, quacunque vndecunque colligas, infles, ventiles, spargas, contra quod concupiscit spiritus bonus non est bonum. Quod de concupiscentia se mox ex Apostolica doctrina dixisse profitetur: Vtique concupiscentia quæ repugnat ut trahat, etiamsi spiritu contraeam concupiscente & resistente non pertrahat, ac propterea nec concipiat pariatque peccatum, non est bonum. Et ipsa est de qua dicit Apostolus: Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum. Itaque alio in loco de concupiscentia disputans vtrum bona esset an mala: De voluptate carnis, inquit, hoc sentio quod sentit Ambrosius, inimicam scilicet esse iustitiæ. Et confestim adiicit: Nunc de Catholico agitur dogmate ac fide. Perfidia non sit desertoris in te. Et infra in alio libro longè expressissimè & clarissimè: Vtrum malum non sit cui repugnantia consentiendum non est ne in suum pergat excessum, & vtrum non ex ipsa & cum ipsa concupiscentia nascatur cui malum inesse vllum negas, per quod videlicet peccatum originale propagetur, hoc inter nos differitur. In his questionibus Catholicâ veritate antiquitus traditâ vestra impia novitas suffocatur. Itaque sapiens erroris condemnat in hac parte Iulianum: Quod si contra Episcopos, pro isto, quem à te Deus auertat errore, quæsiturus es, quid dicas, &c. quid tibi erit Tullius? Et paulò post: Quam velut bonum, cum defendat error tuus, nescio quemadmodum aduersus illum quemadmodum aduersus malum concupiscat spiritus tuus. Cum ergo hanc fidem Iulianus ferre non posset & tamen hæresis Manichææ barathrum vellet fugere, alterum extremum excogitavit, ut motus illos ex Dei boni institutione nobis inesse diceret, & idcirco quia naturales, non esse dicendos malos, nec indicentes, ideoque neque primos parentes eorum in sua nuditate puduisse nec pudenda texisse. Augustinus è contrario omnino profitetur verum esse, quod si à Deo naturam humanam primitus condente promanassent isti turpis motus, neque malos, neque pudendos posse nuncupari, ne alioquin blasphemiam illa redundaret in Deum quod ipse esset autor tam horrendi mali, quod nullum in hac vita virtus acerbis patitur quodque creatura velut honestior Creatore de operibus sui Creatoris erubesceret. Sed quia indubitata est Catholica fides motus istiusmodi difflicere Deo, esse malos, illicitos, pudendos, inhonestos, ut extremæ sit impudentiæ, de illorum fœditate non erubescere, inuictè concludit August. commentum istud puræ naturæ in qua fatente Iuliano perinde, ut in præsentī statu, eadem esset carnis cum spiritu lucta, eadem libidinis cum virtute repugnantia, eadem erubescendi de tanta fœditate necessitas esse chimeri-

Lib. 3. contra Iul. 6. 22.

Lib. 9. c. 12.

Lib. 4. c. 12.

Lib. 5. c. 15.

cum, impossibile ingratum & irreligiosum, aduersus Deum, neque posse nisi blasphemam opinionem sustineri. Et merito sanè quisquis illum statum cum Iuliano velut possibilem adhuc tueri cupit, illud Augustini sibi in illo dictum existimare debeat; Vincat pudor tuus, eoque vincatur error tuus.

Lib. 4. cont.
Iul. c. 12.

CAPVT XIX.

IDEM PVDOR IN OMNIBVS libidinibus etiam animi, tametsi remissior locum habet.

QUAE haecenus de concupiscentia respectu purae naturae diximus, in libidine quidem illa carnali & obscenissima & notissima maximè vera esse patet, in omnibus tamen concupiscentijs contra spiritum militantibus quaedam quidem obscurius, alia tamen euentissimè locum habent. Nam & in illis animus grauitè rixatur & pugnat secum, & per illas nihil aliud nisi voluptates carnales appetit iuxta phrasim Apostolicam, *Caro concupiscit aduersus spiritum*, & ideo nihil nisi peccare desiderat; quae tamen desideria quia in illo statu sunt naturalia & ex institutione Dei, perinde necesse est esse licita & bona, & consensu creaturae rationalis naturam sequentis approbanda & explanda. Accedit quod & pudor arguit eos ex institutione Dei non posse proficisci, ne opus Creatoris pudendum sit creaturae. Nam & aliarum cupiditatum rebellionem erubescendam esse rationi, quae partibus illis vitiosis ad nutum obtemperantibus imperare debet, tunc maximè patet cum valde exorbitanter animum hominibus inspectatibus commouent. Hoc enim omnibus probus erubescit, improbus maiori probo non erubescit. Cur autem de illarum cupiditatum motibus minus quam de illius foedissimae libidinis obscenitate erubescamus, causa manifesta est, quia animus in ea neque sibi, ut non libeat, neque corpori, quod ei serui conditione subiectum est, ut non moueatur, imperare potest, quod in ceteris cupiditatibus non habet locum. Nam seipsum quidem superare non potest, ut non suam cupiditate titilletur, corpus tamen non mouet, nisi cum voluerit, & quantum voluerit. Ex quo efficitur, ut in corporis obtemperantis motu nullus pudor sit, in animi pugna sibi ipsi rebellantis exiguus. Quia si seipsum non superat dum concupiscit inuitus, etiam vice versa non nisi à seipso superatur. Quod quidem minus ei pudendum est, quam si corporis ei subiecti rebellionem vinceretur, pudendum tamen esse non est dubium, ideoque esse non posse ex institutione Dei quae de re praeclare sanctus Augustinus in libris de Ciuitate Dei: *Verumtamen haec libido de qua nunc differimus, eo magis erubescenda existit, quod animus in ea nec sibi efficaciter imperat, ut omnino non libeat: nec omnimodo corpori, ut pudenda membra voluntas potius, quam libido commoueat. Quod si ita esset, pudenda non essent. Nunc vero pudet animum resisti sibi à corpore, quod ei natura inferiore subiectum. In alijs quippe affectionibus cum sibi resistit, ideo minus pudet; quia cum à seipso vincitur, ipse se vincit etsi inordinate atque vitiose: quia ex his partibus quae rationi subijci debent, tamen à partibus suis ac per hoc à seipso vincitur. Et mox iterum: Minus tamen pudet, cum sibi animus ex vitio-*

Lib. 14. de
Ciu. c. 23.

Ibid.

Asis suis partibus non obtemperat, quam cum ei corpus, quod alterum ab illo atque infra illum est, & cuius sine illo natura non viuit, volenti iubentique non cedit. Quibus luculentè docet Augustinus etiam in ceteris cupiditatibus animo repugnantibus naturalis pudoris esse locum. Pudendum est enim animo inferiora superioribus in seipso peruicaciter reluctari.

CAPVT XX.

AFFERVNTVR DVAE RATIONES à priori cui concupiscentia cum pura natura dari nequeat. Sextum & septimum argumentum ex parte concupiscentiae. Obiectio soluitur, quod rebellio carnis videatur esse naturalis.

HAE quoque non obscure nos manuducunt ad ipsum cubile rationis, quae magnis vocibus clamat nullo pacto fieri posse, ut illa rebellio concupiscentiarum sit humanae naturae naturalis, in quocunque tandem condi fingatur statu. Quod ex duobus capitibus iuxta perspicacissimi Doctoris doctrinam ostendi potest. Primò, quia impossibile est, ut carnem spiritu repugnare sit ordo naturalis. Caro enim inferioris ordinis est, quam animus naturali ei lege superior. Ex quo fit, ut ordo naturae concordiam eorum postulet, ut videlicet animo tanquam Domino à corpore naturaliter seruo sine rebellionem parietur. Hoc voluit Augustinus cum paulò antè dixit, quod corpus animo natura inferiore subiectum est. Et ibidem quod animus ordine naturali anteponitur corpori. Nam inde nascitur homini naturaliter verecundia, quod libido corporis suo quasi iure membra concitando, animi naturaliter sibi dominantis detrahet imperium. Cujus naturalis ordinis perturbatio eo vitiosior est, quod sine animo nec vita quidem rebellantis corporis esse potest. Quam ataxiam vnà cum praecedente notauit Augustinus eum reprehendendo dixit, *Cum animo corpus quod alterum ab illo atque infra illum est, cuius sine illo natura non viuit volenti iubentique non cedit.*

Secundò, quia impossibile est ordinem postulare naturalem, ut animus repugnet sibi, & quidem ut superiori pars inferior, non modo repugnet, sed etiam dominetur, Cum enim in omnibus rebus pacem videamus eis esse naturalem & omnibus viribus eo tendere, sicut praeclarissimè doctissimèque ostendit Augustinus in libris de Ciuitate Dei, quid absurdius quam ut perperuo, inextinguibili, acerbissimoque bello secum luctari solius hominis natura sit? Nam illius acerbitas calamitatis dicere coegit Augustinum: *Non aliunde tantum dolorem habet humana miseria quam inde quod caro concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem: Quod omnis veraciter pius verissimum esse intimis gemitibus confitetur. Sed si pugnam illam esse naturalem aliquo plausibilis rationis fūco suaderi posse quis arbitretur, quid ab omni rationis umbra remotius cogitari potest, quam ut etiam victoriam partis inferioris de prostrata superiore naturalem esse cogitemus? Nemo arbitror quantumcunque peruicax purorum patronus naturalium, hoc vel inter surdos dicere audebit. Et tamen eos nos Catholica doctrina per Augustinum tra-*

Argumentum
cum 12. &
13. cont. sta-
tu purae nat.

Lib. 14. de
Ciu. c. 23.

Ibid.

Lib. 19. de
Ciu.

Ser. 182. de
Tempore.

Lib. 3. de sta-
tu nature
lapse.

ditæ nexus insolubilis trahit. Nam in ea doctrina A
(sicut hoc ante fufius demonstraui) vnum
ex primis est principijs, & basis cui tota necessi-
tas & structura gratiæ verbi incarnati nititur;
tam dira videlicet esse concupiscentiæ contagia,
vt mentem quam obsederit, suis vinculis capti-
uam, sibi que & creaturis amore astrictam te-
neat, amissa penitus omni libertate ad opus bo-
num: à qua miserabili creaturarum seruitute se
liberare non possit, nisi per solam gratiam Dei.
Quicquid interim voluntatis arbitrium laude
dignum agere videatur, in quamcumque partem
hic illic suam versare libertatem, non nisi in vin-
culo suo serui libertate voluitur, semper enim
in omni opere concupiscentia creaturæ alicuius
ei dominatur, & ideo seruiliter, non liberaliter
facit, quicquid facit, donec ei cœlitus dilectio
Creatoris inspiretur & in veram libertatem asse-
ratur per gratiam Saluatoris. Quod gratiæ bene-
ficio quia essentialiter puræ naturæ status ex-
cludit, necessariò sequitur ea deficiente liber-
tatem arbitrij sub concupiscentiæ concreatæ
pondere captiuam detineri, ita vt libidini pleno
jure dominanti non possit vllò modo voluntatis
arbitrium in veram dilectionis Dei bonique ope-
ris respirare libertatem. Cùm enim, ipsis Scho-
lasticis autoribus, nulla omninò differentia sit
inter concupiscentiam naturæ lapsæ & puræ, ea-
dem erit tyrannis eius in vtroque statu, eadem
arbitrij sub eius dominatione captiuitas. Quod
qui penitus intelligere velit, recollere digne-
tur, ea quæ fufissime de amissa boni libertate,
inductaque peccati seruitute, & peccandi ne-
cessitate, ex Augustino superius declarauimus.
Ibidem. Nam ista omnia non ex alio capite quàm ex con-
cupiscentia voluntatis arbitrium in sui ipsius &
creaturarum amore sub se captiuum detinente
proficiscuntur. Cùm ergo fieri non possit quin
pars superior sub inferiore captiua seruiat,
quamdiu concupiscentiæ vinculis nondum per
gratiam resolutis alligata detinetur, fieri etiam
nullo pacto potest, vt status ille miserabilis sit
rationali creaturæ naturalis. Est enim aduersus
omnem naturæ & rationis ordinem qui natura-
liter postulat, vt caro, hoc est pars illa carnalis
seruiat, spiritus erectus ei plena potestate do-
minetur. Quod Augustinus diuersis in locis non
obscurè docet. Nam hinc illud in libris de do-
ctrina Christiana vbi dicit, Spiritus concupif-
cit aduersus carnem: Non vt interimat corpus, sed
Lib. 1. de
doct. Christ.
cap. 24. vt concupiscentiam eius, id est, consuetudinem malè
domitam faciat spiritu subiugatam quod naturalis
ordo desiderat. Et hoc statim dicit spiritum facere
per principatum quia magis quod diligit vult subdi-
tum esse meliori. Hinc illud in libro de Fide &
Lib. de Fide
& Symbol.
cap. 10. Symbolo: Anima cum carnalia bona adhuc appetit,
caro nominatur. Pars enim eius (scilicet inferior)
resistit spiritui non natura, sed consuetudine peccato-
rum quæ in naturam versa est secundum generationem
mortalem peccato primi hominis. Et paulò post: Est
autem anima natura perfecta cum spiritui suo subdi-
tur, & cùm sequitur sequentem Deum. Qua de cau-
sa sanctus Ambrosius à sancto Augustino cita-
tus dicit, Princeps & domina carnis naturaliter
Lib. 2. cont.
sul. c. 8. ex
lib. de Sa-
cramento re-
gen. anima est. Quod elogio & ipse Augustinus animam
non rarò celebrat, tanquam quo solo satis in-
nuatur, obedientiam carnis erga spiritum sine
vlla repugnantia esse homini naturalem. Nam
ex illa sola radice nascitur quod naturalis homi-
ni sit ille de rebellionem carnis pudor: naturæ
scilicet ipsa sentiente, quantisque potest vocibus
clamante, sitis eam intelligat, se à naturali, si-

bique debito statu esse dimotam.

Et quia non potest illa naturæ perturbatio
nisi ipsi animæ dominanti tribui, hinc ei pudor,
quo confunditur, se non ita Domino suo exhi-
buisse seruitium, vt mereretur in carnem suam
accipere vel retinere dominatum. Nulla enim ei
causa pudendi esset si illam infirmitatem nullâ
culpâ suâ præcunte ab ipso conditore traxisset.
Quid enim illa insipientius, si alieni operis ni-
hil ad se parentesque suos attinentis, ipsam in-
culpatam pudeat? Quid illa ingratus, irreligio-
sus si operis conditoris? Iam verò nobis, vt san-
ctus Doctor ait, pudendum est quod imperio nostro
Lib. 2. de
pecc. merit.
cap. 22. caro non seruit: quia hoc sit per infirmitatem, quam
peccando meruimus. Ex quo fit vt naturalis ordo
non tantum carnis & spiritus sed & iustitiæ po-
stulet vt non possit caro spiritui innocenti repu-
gnare: grauissima quippe obscenissimaque pœ-
na est, quæ non potest ei sine culpa per iusti-
tiam optimi & æquissimi & honestissimi creato-
ris infligi. Itaque rectissimè idem sanctus Augu-
stinus Faciebat hoc ordo iustitiæ, vt quia eorum ani-
ma famulorum corpus à Domino acceperat, sicut ipsa
eide Domino suo, ita illi corpus eius obediret, atq; ex-
hiberet vita illi congruum sine vlla resistētia famula-
tū. Hinc & nudi erant & non confundebantur. Animæ
quippe rationalem naturali verecundiâ nunc pudet,
quod in carne in cuius seruitutem ius potestatis acce-
pit, nescio quâ infirmitate non potest, vt se nolente non
moueantur membra, & se volente moueantur, quæ
propter hoc in quouis casto, meritò appellantur puden-
da, quod aduersus dominam mentem quasi suæ sint
potestatis, sicut libitum est excitantur. Quibus ver-
bis vtrumq; simul ordinem perturbari indicat &
naturæ, si membra quæ naturaliter menti serui-
re debent, quasi suæ sint potestatis aduersus Do-
minam excitentur; & iustitiæ, si hoc nulla men-
tis culpa præcedente contingat. Sed de iustitiæ
naturalis perturbatione plura inferius.

Hanc sancti Augustini mentem quisquis accu-
ratus perpenderit, haud difficulter videbit ni-
hil illud argumentum vrgere, quod à Scholasti-
cis plerisque ad asserendam Deo creanti concu-
piscenciam textitur. Aiunt enim quod potentia,
ex quibus nascitur illa repugnantia carnis &
D spiritus, sint homini connaturales, voluntas, &
sensitiuus appetitus, quia ex hominis essentia
quatenus ex spiritu & carne constat, naturaliter
dimanant. Eadem verò potentia inclinationes
habent naturales ex quibus oritur ista repugnan-
tia, ergo & repugnantia ista connaturalis est
homini, perinde vt corporis corruptibilitas,
quæ ex elementis inter se pugnantibus nascitur,
vel lassitudo in motu progressiuo, quæ ex corpo-
ris grauitate.

Ad hæc igitur non est difficilis responsio iuxta
principia sancti Augustini. Est enim sit homi-
ni naturale per appetitum sensitiuum concupif-
cere, non est tamen ei naturale contra spiritum
& rationem concupiscere, sed è contrario, hoc
est contra naturam eius quia vt sanctus Doctor
ait, Hoc naturalis ordo desiderat, carnem spiritui vide locū
esse subiugatam: & contrarium jam caro facit, supra citatū
non natura sed consuetudine peccatorum quæ in natu-
ram versa est, secundum generationem mortalem pec-
cato primi hominis. Itaque sanctus Thomas cū
sibi obiecisset hoc argumentum iisdem pœnè ver-
bis, videlicet quod concupiscentiam sit pro-
prius actus virtutis concupiscibilis, quæ est po-
tentia naturalis, ideoque sequi quod concupif-
centia sit homini naturalis respondit ipse confor-
miter ad doctrinam Augustini superius tradi-

D. Thom. 1. tam. Quia in homine concupiscibilis naturaliter regi-
 2. q. 82. tur ratione, intantum concupiscere est homini natu-
 3. ad 1. rale, in quantum est secundum rationis ordinem. Con-
 cupiscentia autem quæ transcendit limites rationis
 inest homini contra naturam.

Itaque inde eos contingit, falli quia id quod
 alicui potentia per se considerata naturale esse
 vident, hoc idem dum alteri iungitur naturale
 esse concludunt. Sit enim naturale appetitui sen-
 sitiuo per se spectato concupiscere, nulla ratio-
 nis aut spiritus habitâ consideratione, non ta-
 men inde sequitur idem cum ista vaga libertate
 ei naturale esse prout spiritui atque rationi in
 eodem supposito copulatur. Tunc enim ei fit na-
 turale accuratè subesse rationi, neque præcur-
 rendo neque excedendo nutus eius.

Potest enim aliquid esse naturale cuiuspiam se-
 cundum se, cuius tamen certa moderatio fiat ei-
 dem connaturalis ex alterius coniunctione. Ita
 mulieri secundum se spectatæ competit suâ se
 gubernare libertate, cui per coniugium fiat na-
 turale mariti imperium sequi.

Corpori organizato quamdiu anima destitui-
 tur, naturaliter competit nullum habere mo-
 tum, nisi rectâ deorsum, cui per coniunctionem
 animæ fit naturalis motus animalis, hoc est mo-
 tus quaquaversum etiam deorsum animantis im-
 perio modificatus, & inflexibilitas illa prior est
 contra naturam eius.

Itaque cum pars inferior sit instar fœminæ
 respectu superioris Augustino dicente, Anima-
 lis illa pars nostra tanquam viro debet obtemperare
 rationi, vaga illa libertas appetendi & impetuo-
 sitas, quæ illi secundum se naturalis est, per il-
 lud arctissimum coniugium in eodem homine,
 moderationem & subiectionem quandam acci-
 pit naturalem, ut nunquam profiliat ad appe-
 tendum, nisi nutu coniugis, qui eam naturali-
 ter moderari debet. Quam utriusque coniugii &
 fœminæ viro subditæ similitudinem vberius ex-
 plicans Augustinus, ad hoc dicit partem anima-
 lem rationi esse coniunctam, ut non solum anima
 corpori dominaretur, quia corpus servilem locum ob-
 tinet, sed etiam virilis ratio subiugaret sibi anima-
 lem partem suam, per quod adiutorium imperaret cor-
 pori. Ad huius rei exemplum fœmina facta est, quam
 rerum ordo subiugat viro: ut quod in duobus homini-
 bus evidentiùs apparet, id est in masculo & fœmina,
 etiam in vno homine considerari possit; ut appetitum
 animæ per quam de membris corporis operamur, ha-
 beat mens inferior tanquam virilis ratio subiugatam,
 & iustâ lege modum imponat adiutorio, sicut vir de-
 bet feminam regere, nec eam permittere dominari in
 virum, quod ubi contingit peruersa & misera domus
 est. Sicut ergo, ut Augustinus loquitur, peruer-
 sa domus est, quia peruersus ordo naturalis, ut
 fœmina dominetur viro, ut inconsulto viro tra-
 ctet negotia quæ viri consilio & nutu agi debent;
 ita peruersus ordo naturalis est, si appetitus in-
 ferio spiritui dominetur, vel illo inconsulto ad
 opus suum proruat. Quod si talem obedientiam
 ex seipso habere fortasse non potest, quid ma-
 gnum est, si ei à Deo tribuatur sicut ceteris om-
 nibus facultatibus & membris qualitates de-
 dit, quibus officia non solum illi secundum se,
 sed & supposito congrua & naturalia peragenda
 sunt. De corruptibilitate corporis quomodo na-
 turalis dici possit infra latius.

CAPVT XXI.

CONFLICTVS IVLIANI ET

Augustini de translatione peccati origina-
 lis, inuictè probat concupiscentiam non pos-
 se esse puræ naturæ naturalem. Octauum
 argumentum ex concupiscentia.

DENIQUE ut hoc argumentorum ge-
 nus quod ex concupiscentia rebellante
 rationi petitur, tandem aliquando con-
 cludamus, alius Augustini & Ecclesiæ, cum to-
 ta Pelagianorum secta confixus, inuictè probat,
 ut quidem arbitror, eam à Deo puram naturam
 instituentem esse non posse. Grauiissima enim con-
 tentio sancti Augustini cum illa lue fuit, quid
 esset illud tam magnum in hominibus etiam san-
 ctificatis malum, quod peccatum jam etiam re-
 missione deletum in innocentem, si Dei opus
 spectes, prolem ex parente transfunderet. Con-
 stantissimè semper Augustinus & per ipsum &
 post ipsum Ecclesia per multas annorum centu-
 rias docuit, hoc non aliud esse nisi concupiscen-
 tiam illam carnis, quæ fœdissimas aduersus spi-
 ritum pugnas concitat. Quod ita mordicus tue-
 batur Augustinus, ut isto principio collabente
 causam Ecclesiæ de originali labe pariter labi
 non obscurè fateretur. Præcipua verò tantæ do-
 ctinæ basis erat, quid illud esset, tam magnum
 tam fœdum tam detestandum, veræque iustitiæ
 tam inimicum malum, ut hoc solo quod inesset
 creaturæ rationali, non posset eam non damna-
 tionis ream constituere, & ad mortis æternæ pœ-
 nas trahere. De cuius mali certitudine, superius
 multa ex Augustino diximus: aduersus quem Iu-
 lianus contendebat non esse malum, utpote quod
 hominibus ex vi creationis adhæsisset. Hinc ille
 locus celeberrimus instar omnium, contra illud
 Iuliani de puræ naturæ tanquam innocentis &
 bonæ institutione commentum: Quis autem ita
 sit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax,
 perucax, ita postremo insanus & demens, qui cum
 peccata mala esse fateatur, neget esse malum concu-
 piscentiam peccatorum, etiam si aduersus eam concu-
 piscente spiritu peccata concipere ac parere non sin-
 tur. Tale porro ac tam magnum malum tantum quia
 inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in
 ultimam mortem, nisi eius vinculum in illa quæ fit in
 baptismo remissione peccatorum omnium solueretur?
 Radicem tanti mali facile perspexerit quisquis
 mentis acie ponderauerit quanta iniquitas sit ut
 pars superior sub inferiore rerum creaturarum vis-
 co captiua teneatur, sicut ante gratiam arbitrij
 liberatricem necessariò captiua est; quandoqui-
 dem sit iniquitas, ordini naturali & iustitiæ con-
 traria, quod superioribus inferiora mente etiam
 consensum cohibente reluctentur.

Tanta iniquitas sine culpa & pœna esse non
 potest, siue hominis, qui eius auctor sibi peccan-
 do fuit, siue alterius qui generando vel creando.
 Rei grauitatem suo pondere librat Augustinus
 alibi, & hanc tanti mali originem digito notat:
 Neque enim nulla est iniquitas cum in vno homine, vel
 superiora inferioribus turpiter seruiant, vel inferiora
 superioribus contumaciter reluctentur, etiam si vince-
 re non sinantur. Hanc iniquitatem si homo ab homine
 altero forinsecus aduersante pateretur, quia in illo
 non esset, sine illo utique puniretur. Quia verò in illis

Argumen-
 tum 14.
 13. cont. sta-
 tu puræ nat.

Lib. 6. cont.
 1. 13.

Lib. 6. c. 19.

est, aut cū illo puniretur, aut illo ab eius reatu liberato, sic in certamine aduersus spiritū perseuerat vt hominē iam non reū ad nulla post mortē tormenta transmittat.

Sed quia in reliquijs constituti tenebrarum quas illud malum oculis virorum etiam spiritalium offundit, fœditatem eius purificata mentis acie videre non sinimur vt decet, hinc in ista nos obscuritate iactamus, & de pura natura ex Philosophia ratiocinantes, aliquid nos dicere putamus, quo malum istud innoxium esse posse monstremus. Longè alia fuit spiritalissimi debellatoris concupiscentiæ, & perspicacissimi Doctoris sensus, qui Iuliano similia ex Philosophia gentium iactitanti vt peccati originalis

Ibid. c. 5.

translationem interimeret, Nunquid vel tibi, inquit, vel quibuslibet consuetaneis tuis aliquid dicere videreris, si quantum sit (vt ex ea natum necesse sit renasci, non renatum sit necesse damnari) (malum concupiscentiæ carnis sanctitatem mentis cogitare posses? Vbi similiter, sicut in ante citatis locis docet tam horrendum esse istud concupiscentiæ carnalis malum in creatura rationali, vt quicquid ex illo nascitur sit necesse damnari. Eo scopo scripti sunt duo libri de nuptijs & concupiscentia, vndecim contra Iulianum, & pars aliorum operum non exigua. Nimirum vt ostenderet tantam esse mali istius virulentiam, vt necesse sit peccatum à parentibus illo præsente in prolem trajici: vt ita falsum esse & erroneum commentum Pelagianæ hæresis demonstraret, quo illud velut à Deo institutum & innoxium esse sanciebat. Et reuera quis ita mente destitutus est, vt non videat vniuersum Augustini laborem, & Ecclesiæ per illam doctrinam triumphantis plausum in fumos euanescere, si istud malum suapte natura tam innoxium est, vt iuxta Pelagiana decreta primis hominibus in purâ natura conditis collatum fuerit, vel iuxta scolastica conferri posse statuatur? Neque enim istud malum minus repugnat virtuti atque rationi in purâ natura, neque minus est malum, neque minus pudendum, quam illud in lapsa natura verecundia naturalis probat. Nam ex pudore solo sepiissimè malitiam eius Augustinus arguit, & peccati originalis causam esse confirmat. Nam cū Iulianus omnes recensendo causas generationis velut innoxias, libidinem quam etiam hominibus velut in purâ natura datam esserebat, prætermitteret, respondet ei Augustinus: Sed iste in his omnibus noluit nominare concupiscentiam carnis, quæ non est à Patre, &c. hanc iste noluit nominare in his omnibus quæ commemorauit naturalibus bonis, de quæ etiam nuptiæ confunduntur. Et paulò post: Ideo autem dico paruulos expertes non esse dilecti quia de illa commixtione sunt nati, quæ sine pudenda libidine non potest etiam quod honestum est operari. Et infra: Quocirca commixtionem quoque honestam coniugum non reprehendimus propter pudendam corporum libidinem. Et cū dixisset coniuges in illo actu humanum vitare conspectum: Atque ita, addit, confiteri quod pudendum est, cū debeat neminem pudere quod bonum est. Sic insinuantur hæc duo, & bonum laudandæ coniunctionis vnde filij generentur, & bonum pudendæ libidinis, vnde qui generantur regenerandi sunt ne damnentur. Rectius enim accepit nomen mali quam boni quod erubescunt & mali & boni. Meliusque credimus ei qui dicit, scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum quam huic qui dicit, hoc bonum. Vnde si confunditur, confiteretur malum.

Lib. 1. de nupt. c. 5.

Ibid.

Cap. 21.

Ibidem.

Cap. 22.

Iuliano verò respondente, non posse corporales nuptias esse sine commixtione, quæ bona est, & ideo non posse in prolem inde natam peccatum

originale traduci, replicat Augustinus: Non ostendo ego nuptias corporales sine commixtione, sed nec ipse ostendit eandem commixtionem sine confusione: & consequenter videlicet sine malo. Hæc & huiusmodi quibus eius libri scatent, totâ mole argumentorum hoc agunt, vt ex confusione velut insuperabili ratione probet concupiscentiam illam, quam Iulianus velut innoxiam à Deo insertam homini statuebat, esse aliquod malum, & pudendum malum & hoc esse satis, vt per illius mali vsum peccatum in prolem generando transiret. Hæc omnia, & quicquid Augustinus naturalibus rationibus fultus, in omnibus illis libris egit, vt libidinem probet non esse bonam, sed malam, atque ita mali originalis propagationem ex illo malo stabiliret, è fundamentis corruunt, si libido homini à Deo in purâ natura inseri posse decernamus. An enim tunc non erit malum? Non concupiscet contra spiritum? Non erunt motus eius peccandi desideria? Non erit honestis coniugibus pudenda? Quis ita deliret vt in ista sententiarum potentia profiliat? Mala erit igitur etiam tunc ex Augustini regulis libido, vtpote spiritui aduersaria, peccandi auida, sapientiæ & virtutibus inimica, hostis honestatis, pudenda etiam impudentibus. Quod si etiam tunc libido erit malum ac tantum malum, quantum Augustini rationes & isti effectus libidinis probant, inanis profectò & omnino friuolus & ridiculus est omnis iste profundissimi Doctoris labor. Alterutrum enim ex tanta virium & industriæ tam laboriosæ & perspicacis contentione consequetur, vt per illam libidinem etiam in illo statu peccatum in prolem ex concupiscentiæ istius rebellione & confusione genitam transfundatur, si hoc ipso illud nunc transfundi etiam à sanctis coniugibus ex malitia & confusione & rebellione concupiscentiæ rectè probat: vel vt perperam aduersus Iulianum puræ naturæ architectum inde probauerit nunc transfundi, si tota illa malitia quam concupiscentiæ tribuit cum hypothesi Iuliani consistere potest. Cū autem vtrumlibet perabsurdum & falsissimum sit, quid superest nisi vt dicamus alterutrum videlicet vel id quod Iulianus dixit, concupiscentiam in illo statu non fore malam, sed naturaliter bonam, & per hoc nec esse causam vt peccatum parentis in prolem transeat; vel celtè hypothesim purorum naturalium ex parte concupiscentiæ spiritui repugnantis esse impossibilem. Vnum ex diametro constantissimæ doctrinæ S. Doctoris aduersatur, vt supra satis

D

E

Vicina autem est concupiscentiæ alia peccati plaga, quam communiter Scholastici malitiam voluntatis vocant. Hanc Medina vocat odium rerum spiritualium atque caelestium. Quod si quis rectè intellexerit, concupiscentiam non posse ex Dei conditione proficisci, longè certius hoc intelliget de tali malitia voluntatis, quam tamen certum est ad statum puræ naturæ iuxta Scholasticorum placita pertinere. Non enim differt natura lapsa à purâ, nisi vt à nudo spoliatus. Itaque si præcedentia argumenta euincant concupiscentiam in statu puræ naturæ tanquam à creante Deo esse non posse, multò fortius euincant obesse debere malitiam voluntatis: Vt non sit opus de illa latius hoc ostendere. Nunc de ignorantia nonnihil adiiciendum est.

In hoc tract. & toto tractatu de Propag. pecc. orig.

1. 2. q. 109. art. 3.

CAPVT XXII.

Argumentū
totius operis
15. contra
statum puræ
naturæ.

IGNORANTIA ILLA PRO-
funda rerum agendarum non potest esse in
pura natura.

Lib. 2. de
statu naturæ
lapsæ.

Supra hoc
lib. c. 15.

Lib. 3. de lib.
arb. cap. 18.

ALIVD verò argumentum grauiſſimum contra ſtatum puræ naturæ ex ignorantia illa inuincibili iuris naturalis peti poteſt, ex qua docet Auguſtinus infinita ab hominibus etiam ſubinde ſanctis peccata perpetrari. De qua ignorantia ne actum agamus, lectorumque nimia prolixitate fatigemus videnda ſunt quæ ſupra in tractatu de pœnis peccati originalis fuſè diximus. Videliçet quod fidei Catholicæ ſit, iuxta ſanctum Auguſt. peccata inde pullulantia vera eſſe peccata, & pœnis homines obnoxios conſtituere. Et iſtius ergo doctrinæ hypotheſi ratio iſta texi poteſt. Ignorantia illa iuris naturalis cum qua nunc damnata hominis natura naſcitur, tam eſt contraria creaturæ rationali, & ita mala, vt quicquid inde naſcitur hominem culpæ reum faciat. Non poteſt ergo fieri vt homo in illis horrendis tenebris à Deo condatur antequam eas aliquā iniquitate promeruerit. Nam alioquin nulla ratio eſt cur non ipſi Deo tota illa iniquitas, quæ ex tenebris illis naſcitur, ac naſci debet, optimo iure tranſcribatur, eodem videlicet modo quemadmodum de concupiſcentia ſuperius diximus. Et quamuis veriſſimum ſit huiusmodi ignorantia lapſus non tunc fore lapſus humanæ naturæ ſed naturalis conditionis motus, ſicut neque conſenſus nefariarum quaruncunque libidinum peccata dici poſſe declarauimus, hoc tamen ipſum abſurdiſſimum eſt, vt ea quæ nunc in iſto præſenti ſtatu peccata eſſe naturæ repugnantia, Chriſtiana nos doctrina docet, ea ſola Dei condentis, & ita quodammodo ea perpetrantis vel perpetrare facientis maiestate purgemus. Nam ſi, vt Auguſtinus dicit, non eſt iſta pœna hominis, quod per ignorantiam iuris naturæ peccat, ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt ita vt melius eſſe non poſſit, ea quæ debet facit, cum iſta facit. Tota ergo talium actuum ſœditas redit in Deum, hoc ipſo quo naturam cum illis tenebris ignorantia quas exhaurire non poteſt conditam & naturaliter condendam eſſe decernimus.

An forte nulla ſœditas eſt, ſed naturalis dumtaxat imperfectio, ignorando in ipſas iuris naturæ regulas impingere? Quis hoc niſi omnis honeſtatis ignarus & cœcus dixerit? Audi interim, quid in eodem loco Auguſtinus de illis ignorantia peccatis quæ committimus naturæ damnatæ cœcitate ſubiiciat: Si autem homo qui nunc naſcitur cum iſta ignorantia bonus eſſet aliter eſſet. Nunc autem quia ita eſt, non eſt bonus, nec habet in poteſtate vt bonus ſit, ſine non videndo qualis eſſe debent ſine videndo, & non valendo eſſe, qualem debere eſſe ſe videt.

Ecce confidenter pronunciat ex pura ratione contra Manichæos diſputans, hominem qui cum tanta ignorantia naſcitur non eſſe poſſe bonum, propter caliginis iſtius altitudinem atque tenacitatem.

Nam aduerſus Manichæos diſſerit apud quos non poterat quicquam ex originalis labis hypotheſi demonſtrare, quod non ſolum commenti-

Tom. 2.

Atium eſſe ſentiebant, ſed etiam ignorantiam, vna cum concupiſcentia humanæ naturæ à malo principio concreatam eſſe & naturalem. Ipſa igitur ſola ſœditas iſtius ignorantia ſicut & concupiſcentia, Auguſtino ſatis eſt vt naturali ratione pronunciat, hominem non eſſe bonum qui cum illa procreatur. Itaque poſtquam aduerſus iſtos originalis peccati negatores confeſſiſſet Auguſtinus, vt iam iam diximus, nulla eſſe peccata ignorantia ſi illa non eſt pœna hominis, ſed vt ipſi volebant humanæ naturæ concreata & naturalis, quia quæ debet faceret cum hæc faceret; mox concludit, fieri non poſſe quin illa ſceleris alicuius perpetrati pœna ſit. Penam iſtam, inquit, eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi iuſta eſt peccati pœna eſt & ſupplicium nominatur, ſi autem iniuſta pœna eſt quoniam pœnam eſſe nemo ambigit, iniuſto aliquo dominante homini impoſita eſt. Porro quia de omnipotentia Dei & iuſtitia dubitare de mentis, iuſta hæc pœna eſt & pro peccato aliquo penditur. Sed quia Manichæos longè aliter de cauſa ignorantia & concupiſcentia ſentire certus erat, breuiter eorum ſenſa velut abſurda perſtringit. Non enim quiſquam iniuſtus dominatur aut ſurripere hominem potuit velut ignorante Deo, aut extorquere inuito, tanquam inualidiori, vel terrendo vel conſligendo vt hominem iniuſta pœna cruciaret.

Itaque obſtructis effugijs Manichæorum omnibus, qui hoc factum imaginabantur ex illo conſlictu naturæ mali cum Deo, qui calamitatum regnis ſuis impendentium metu, partem ſubſtantia ſuæ, naturæ malæ miſcuiffet, vnde illa ignorantia & concupiſcentia malignitas in humana natura graſſabatur, ruſum concludit ex ipſa rei natura & euidentia: Relinquitur ergo vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat; non videlicet de natura mali Deo bono præualentis, quia impium eſt; non de Deo bono homini concreantis, quia iniuſtum eſt, ſed de damnatione peccantis creaturæ.

Nec diſſimili modo contra Pelagianos ex ipſa ignorantia profunditate concludit; ignorantiam iſtam non puram naturam eſſe ſicut ipſi delirabant, ſed pœnam alicuius dilecti alicubi perpetrati. Omnes enim cauillationes reiſcit quibus iſta ignorantia à malitia in paruulis ipſis purgari poſſe videretur. Operæ pretium eſt ſilum ipſum diſputationis integrè protenſum intelligere.

D Illam recentium natorum profundiffimam ignorantiam videamus, illas, inquā, conſideremus tenebras mentis vtrique rationalis, in quibus & Deum prorsus ignorant, cuius ſacramentis etiam cum baptizantur obſiſtunt. In hæc quæro, vnde, & quando ſubmerſi ſunt? Ecce diſputationem de cauſa ignorantia ex natura rei ipſius indagantem, aduerſus eos qui illam puræ naturæ comitem exiſtimantes peccati pœnam eſſe pernegabant. Eos igitur primum, qui propria paruulorum peccata ſic plecti dicerent (nam eo ſtultitia quidem Pelagianorum venerant, ne ex originali peccato fluxiſſe putaretur) ipſa rei abſurditate confutat. Itane verò eas hic contraxerunt, & in hac vita ſua iam propria per nimiam negligentiam obliui ſunt Deum, prudentes verò & religioſi vixerunt vel in vteris matrum? Dicant iſta qui auſi fuerint, audiant qui voluerint, credant qui potuerint. &c. Mox aliam Pelagianorum opinionem reprimit, quæ propè omnium vnanimis fuit, putabant enim ignorantiam velut naturæ puræ cohærentem non eſſe in paruulis malam; An nullum eſt ignorantia malum, inquit, & ideo nec purgandum? Et quid ait illa vox, Delicta inuenturis & ignorantia mea ne memineris?

Hh

Ita Auguſt.
4. ad Benif.

Lib. 3. de lib.
arb. c. 18.

Lib. 1. de

Lib. 1. de
pecc. meritis
c. 36.

Ibidem

Et si enim damnabiliora peccata sunt quæ ab scienti-

Ibidem.

bus committantur; tamen si ignorantia peccata nulla essent, hoc non legeremus quod commemorari, delicta iuuentutis & ignorantia mea ne memineris. Itaque repetita denuò propositaque quæstione, tertiam tergiuersationem reiicit, quæ in secunda claudatur, nempe quod sit natura hominis puri sic incipere quemadmodum paruulos nostros nasci cernimus: In illas igitur ignorantia densissimas tenebras ubi anima infantis recentis ab utero, utique anima hominis, utique anima rationalis, Non solum indocta verum etiam indocilis iacet, quare, aut quando, aut unde contrusa est? Vbi quot sunt verba, tot sunt argumenta quibus tacitè confici cupit, non posse esse naturale istud paruuli nascentis exordium. Nam tenebra & densissima & infantis, & recentis ab utero, & animæ rationalis, & non solum indocta, quæ facile erudiri posset, sed etiam indocilis, aliqui profectò suâ magnitudine & peruiacacia pœnale clamant in tanta rationalis creaturæ recentem à Deo conditæ innocentia. Itaque

Ibidem.

quæstionem proprius tangens, si natura est hominis, inquit, sic incipere, sicut vos Pelagiani communi voce constitutis, & non iam vitiosa est ista natura, cur non talis creatus est Adam? Cur ille capax præcepti, & valens uxori & omnibus animalibus nomina imponere? hoc est cur Adæ natura est aliter condita? Concludit statim ex illa horrenda ignorantia magnitudine, necessariò pœnam esse peccati non naturæ puræ primordium. Iste autem nesciens ubi sit, quid sit, à quo creatus, à quibus genitus iam reus delicti, necdum capax præcepti, tam profunda ignorantia caligine inuolutus & pressus, ut neque tanquam de summo excitari possit, ut hac saltem demonstrata cognoscat, sed expectetur tempus quo hanc nescio quam velut ebrietatem non per unam noctem sicut qualibet grauissima solet sed per aliquot menses atque annos paulatim digerat. Hæc enim tantæ exaggeratio ignorantia collimat eò, ut extenebrarum densissimarum horrore, non eam naturæ puræ conditionem, sed pro aliqua iniquitate damnatæ supplicium esse fateamur. Quæ cum originalem esse inficiamini, restat ut sit actualis: Hoc igitur tam magnum ignorantia atque infirmitatis malum, si in hac vita iam nati paruuli contraxerunt, ubi, quando, quomodo magnâ aliquâ impietate commissâ repente tantis tenebris inuoluti sunt.

Ibid. c. 37.

Hunc verè scopum & sensum esse sancti Augustini, ut videlicet ita puram naturam Pelagianorum tenebris illis velut naturalibus inuolutum expugnet, ex eis quæ statim subiicit adhuc vberius patet: Dicit aliquis, inquit, si hæc natura pura non sunt sed vitiosa primordia, hoc est si ignorantia non ex naturæ conditione, ut Pelagiani volunt, sed necessariò ex aliquo peccato naturam vitiantem nascitur, quia scilicet talis non est creatus Adam, cur Christus longè excellentior & certè sine ullo peccato natus ex Virgine, in hac tamen infirmitate corporis atque ætate procreatus apparuit? Respondet Augustinus totum discrimen ex peccato nasci: Huic inquit, propositioni respondeamus Adam propterea non talem creatum, quia nullius parentis præcedente peccato, non est creatus in carne peccati. Nos ideo tales quia illius præcedente peccato nati sumus in carne peccati. Quod est aperte dicere, sola causa est quia natura humana in Adamo adhuc peccato carens, non potuit cum tantis rationalis mentis tenebris condi, sicut vos naturam humanam in paruulis condi fingitis. Si enim non est illa causa, tantum est illud ignorantia & infirmitatis animi in paruulis malum,

ut alterius cuiusdam substantiæ cum Manichæis dici debeat. Quod cum falsissimum, necesse est tantam ignorantiam esse pœnalem. Hoc se velle statim luculentius prodit, dum explicat se non de corporis sed mentis differentia & mirabili paruulorum infirmitate loqui: Sed igitur, inquit, de illius mentis quadam valentia usque rationis, quo præceptum Dei legemque mandati & docilis Adam caperet, & facile posset custodire si vellet. Nunc autem homo sic nascitur, ut omnino non possit propter horrendam ignorantiam atque infirmitatem non carnis sed mentis; cum omnes fateamur in paruulo non alterius, sed eiusdem substantiæ, cuius in primo homine fuit, hoc est rationalem animam degere. Quamquam non solum illa ignorantia & imbecillitas mentis, sed etiam ipsa tanta carnis infirmitas, nescio quid, quantum arbitror, pœnale demonstrat. Hæc satis ostendunt quantum arbitror ex ipsa ignorantia magnitudine colligere Augustinum non nisi pœnalem esse posse, ideoque solummodo non potuisse huiusmodi puræ naturæ in Adamo esse primordium, quia ille sine peccati iniquitate condebatur. Hæc est ergo etiam causa cur similiter à Christo Domino, non solum concupiscentiam, sed etiam paruulorum ignorantiam longè submoueat, quia sine peccato præcedente in creatura rationali esse non potest: Quamplurimam ignorantiam (paruulorum) nullo modo crediderim fuisse in infante illo in quo verbum caro factum est, ut habitaret in nobis: Nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo paruulo fuerim suspicatus quam videmus in paruulis. Quæ tanta dicit assueciantia ut absurditatem commenti Pelagiani de naturæ puritate subuerteret, cur enim obsecro, illam quam videmus in paruulis ignorantiam & concupiscentiam nullo modo fuisse in infante Christo vel credere vel suspicari ausus fuerit, si in illis nihil est mali, sed citra vllius peccati iniquitatem ex primordiis naturalibus puræ naturæ fluit? Nimirum quia utraque tantam in se malitiam, & quemadmodum de concupiscentia loquitur, iniquitatem claudit, ut impossibile sit citra peccati meritum eius causam esse vi primæ productionis in sua creatura Creatorem.

Ex qua doctrina, quam & recentiorum schola profitetur nouum argumentum contra puræ naturæ statum sumitur. Christus enim Dominus naturam humanam in puris naturalibus assumere potuit: horret autem animus cogitare quod rebellionem contra spiritum, pronitatem peccandi, peccandi desideria, difficultatem operis homini, pudoris necessitatem profundamque illam ignorantiam assumere potuerit. Cur non enim & peccabilem eum tunc futurum fuisse fide repugnante fateamur? Pronum enim ad peccandum esse, ac desiderare peccatum, supponit posse peccare. Vnde Augustinus: Profectò enim peccatum etiam maior Christus fecisset, si paruulus habuisset. Nam propterea nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum præter ipsum qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu. Peccati quippe nomine ibi intelligi concupiscentiam, quam ipse peccatum nominare solet, & propter quam in grandiore ætate peccata perpetrantur non est dubium. Cum ergo Christus plagas illas assumere non potuerit cum illis pudendis effectibus, signum euidentis est eas non esse humanæ conditioni naturales.

Sed ut de concupiscentia supersedeamus, de qua satis diximus, si fructus istius arboris ignorantia atten-

Lib. 3. cont.
Inl. cap. 15.

tia attendimus, nihil omnino ex ea, quemadmodum quoque de concupiscentia iam ante tradidit Aug. deprehendimus nasci posse nisi malum. Error enim & stultitia genuina soboles sunt illius profundissimæ puerilis ignorantia. Nam de erroris fonte dicit Aug. a Ex ignorantia debet error. Et alibi: b Non-nisi rerum ignorantia potest errari. Error aut quo in rebus eligendis & agendis fallimur, sapientiam impedit, & stultitia nuncupatur. Vtrumque verò graue admodum est creaturæ rationalis malum, quod non potest à Deo creante, sed tantummodo à culpa naturam vitiantem proficisci. Vnde de malitia erroris omnis August. *Sed diligentius considerata veritate cum nihil sit aliud errare, quam verum putare quod falsum est, falsumque quod verum est; vel certum habere pro incerto incertumque; pro certo, siue falsum, siue sit verum: idque tam sit in animo difforme atque indecens quam pulchrum ac decorum esse sentimus; vel in loquendo, vel in assentiendo est est, non non.* Et paulò post exfertur: Ipse per se ipsum error aut magnum in re magna, aut paruum in re parua, semper est malum. Quis enim nisi errans malum neget, approbare falsa pro veris, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis? Omnis autem error in discernendo iure naturæ sine dubio magnum est malum. Inde quippe nascitur, ut putet malum esse quod bonum est, aut bonum quod malum; ut Deo placere quod displicet ac displicere quod placet. Denique ut per huiusmodi stultitiæ fiduciam in delictis ignorantia quibus vita humana plena est, velut in iustitiæ luce versetur. Huiusmodi insipientia primus est originalium tenebrarum, cum quibus in hunc mundum nascimur, & in pura natura perinde nasceremur, fructus: in quam necesse naturam humanam primum in pueris prorumpere, antequam ad sapientiam, quæ sola Deo placet, possit ascendere. Qua de re pulchrè Aug. aduersus istarum plagarum originalium, velut naturæ puræ proprietatum buccinatorem Iulianum: *Quis ignorat omnes homines quicunque sapientes fiunt, ex insipientibus fieri? Nisi forte aliqui ex præconibus mediatoris (verbi gratia Ioannes Baptista) magna eius multumque insolita gratia ad sapientiam non ex insipientia sed ex infantia transire potuerint.*

Sed hoc gratia est, non naturæ etiam puræ beneficium: ut ex hoc ipso perspicuum sit malum istud quod à Scholasticis puræ naturæ citra culpam adhærere posse sancitur, non nisi malum, hoc est insipientiam in pueris vanitatemque proferre. Qua de re pulchrè adhuc Aug. *Quis autem non quotidie probet testibus rebus humanis, paruulum prius nihil sapere, deinde crescendo vana sapere, & postea si ad sapientiæ sortem pertinet, recta sapere, atque ita ab infantia ad sapientiam per insipientiam mediam peruenire.* Hæc Aug. aduersus Iulianum, qui naturam in paruulis velut puram sine vitio, sine virtute laudabat. Sed hoc insipienter ab ipso totaque hæresi Pelagiana fieri, non ex scriptura, non ex traditione, non ex hypothesi alterius eleuata scilicet naturæ statu, quam supponere contra tales aduersarios sine insigni absurditate non poterat, sed ex huiusmodi fructibus ignorantia & concupiscentia puerilis, concludit Aug. *Quapropter humana natura quæ tacet in paruulis, cui laudibus vestris Saluatorem tanquam sana sit, eo quod pura sit, inuidetis, quemadmodum prius proferat insipientia, quam sapientia fructus videtis. & radicis eius vitium videre non vultis; aut videtis*

A quod peius est, & negatis. Et alibi in eiusdem sensum: *Quare diligenter vtrum habitare cum sapientia puerilis vanitas possit, per quam necesse est ex infantia paruulus transeat, qui tamen transit; & considera qui prius fructus nascetur de radice quam laudas: Et quanta in contrarium mutatione opus habeat, ut diligatur à Deo. Fructus enim insipientia & vanitatis tam sunt mali, tam repugnantes virtuti atque sapientia, ut ex eorum solâ consideratione causam aduersus Iulianum confici putet, utpote qui non possint à laudabili, quam plantauerit conditor Deus, sed tantummodo à vitia per culpam hominis radice proficisci. Quapropter fidentissimè*

B contra istum puræ naturæ fabricatorem, non modo de tali paruulorum insipientia, quæ nisi per gratiam curari non potest, sed etiam de quorundam quasi naturali fatuitate concludit: fieri nullo modo posse quin sint supplicia peccatorum, *Vnde potuerunt in tantum malum ruere, si diuino iudicio nulla origini debetur pœna vitia? Et alibi contra Manichæos qui quasi cōmentitium deliramentum Cathol. religionis peccatū originale ridebant, ex ignorantia & concupiscentia fœditate, & malignitate fructuum inde nascentium, velut argumento nixus qualibet probatione notiori clamat Aug. Pœnam esse nemo ambigit. Pœnam esse quis dubitet? Lib. i. de lib. arb. c. 18.* Si pœna, ergo, impossibile est non præcessisse peccatum, ut vos Manichæi fingitis. Nam ut statim probans adiecit: *Quia de omni potentia Dei, non impediens ista mala aliunde irruentia, & insistentia, infligentis ea sine culpa, dubitare dementis est, iusta hæc pœna est & pro peccato aliquo penditur.* Ecce contra Manichæos naturam talem statuentes esse naturaliter, & ex ipsa videlicet tantorum malorum turpitudine & magnitudine, peccatum antecessisse talem pœnam conficit. Cum enim, ut subiungit, non potuerit infligi à iusto Deo, nec ab alio potentiore, qui bonum tanquam inualidum terrendo aut configendo superaret, non potuit in naturam humanam nisi per portam iniquitatis ac secute damnationis irripere. Vnde rectissimè, sanctissimè, & naturalissimè concludit argumentationem illam August. *Relinquitur ergo, ut hæc iusta pœna de damnatione hominis veniat.* Et rursum: *Nam sunt reuera omni peccanti anima duo illa pœnalia, ignorantia & difficultas.* Cum igitur aduersus duas diuersas aduersasque inimicorum acies, Pelagianos & Manichæos, quorum utique concupiscentiam & ignorantiam naturæ sine iniquitate præcedente concreatam esse statuebant, tam in initio conuersionis quam in fine consummationis vitæ, ex ipsa sola vtriusque natura, eas pœnas esse velut inuictâ ratiocinatione concludat, nihil profectò euidentiùs est, quam vel Scholasticos vel August. falli. Si Scholastici rectè docent posse esse puræ naturæ consecræneas, sicut hoc idem ipsum re ipsa dicebat contigisse Iulianus, & non multum discrepanti modo Manichæus, profectò turpiter errat August. Hoc enim ex natura ignorantia & concupiscentia, & effectuum inde nascentium conficit, ut factum impossibile, quod illi factum, Scholastici verò fieri posse tanquam verissimum docent. Quod si tanti magistri dignitas, victoria de vtrisque reportata autoritas & Ecclesiæ per eius doctrinam triumphantis honor, nihil aliud nos opinari sinunt, nisi verissimum esse quod ipse velut inuictum aduersus eos tota vita pressit; Scholasticos in hac re tantum à veritatis tramite discessisse necessarium est quantum ab August. doctrina discessere.

CORNELII IANSENII
EPISCOPI IPRENSIS.
DE STATV PURÆ
NATURÆ,
LIBER TERTIVS.

Transitus ad miseras corporis.

CAPVT I.

*QVID DE ILLIS, ET QVIBVSVIS
etiam æternæ damnationis malis innocentia
irrogandis sentiant quidam.*

P PUGNAVIMVS hætenus puræ naturæ statum ex affectibus solius animæ: nunc videndum, quid aduersus eum etiam ipsius corporis conditio suppediet. Nec enim sine ratione alicui videri possent, tot tantæque mortalitatis nostræ calamitates, quibus à primis fletibus nascentium vsque ad extremos gemitus morientium vita nostra conteritur, ipsaque mors malorum omnium terribilissimum, nescio quid diuinæ bonitati vel iustitiæ contrarium continere, vt ea non posset innocenti creaturæ suæ sine merito præcedentis iniquitatis infligere. Nam quamuis ista mala creaturam non malam, quemadmodum aliqua ex præcedentibus, sed miseram dumtaxat faciant; nec eam Deus illorum irrogatione ad peccandum quoquo modo incitare censeatur, non tamen idcirco in huiusmodi malis infligendis, Deo quidlibet circa suam licere creaturam credi fas est. Sunt enim & alia Dei attributa, quàm solius bonitatis, aduersus quæ siquid liberâ suâ voluntate tentauerit, non minùs à sua veritate, hoc est, à semetipso excidere videatur. nec enim minùs vitiosum est esse propriæ quam alienæ peruersitatis autorem. Quapropter iuxta sanctissimi Doctoris profundissimique principia diligenter exquirendum est, vtrum Deus sine præiudicio iustitiæ bonitatisque suæ, tam horrenda mala, quorum locupletissimum est in quolibet naturæ siue puræ siue lapsæ statu mortalitas ista seminatium, innocenti creaturæ rationali possit irrogare. Et quia non infimum istarum miserarum locum tenent etiam ista ignorantia & libido de quibus iam antea disseruimus, de illis hæc quoque quæstio, non quatenus malum, sed quatenus miserum faciunt, intelligi debet. Cuius operæ si veritas deprehendi certa potest, tantò majus fuerit pretium, quan-

A tò securiùs totum istum miserarum cumulum à Deo Creatore citra culpam creaturæ multi docent posse proficisci. Quod quidem, vtcunque tolerabile videri posset, oculos hominum ipsa consuetudine malorum quasi iam miseri familiarium fascinante, nisi iisdem principiis nixi quidam, diuinæ iustitiæ æquitatem atque sinceritatem miris perturbassent modis. Quasi namque cum Atheis, vel cum ijs qui cum Deo bellum iurauere, de absurditatis & immanitatis palma contenderent, ita nullum crudelitatis genus ab illo tyranno excogitatum fuit, quod non Deum in creaturam suam innocentem exercere posse docuerunt.

B Nam vt nihil de illo dicam, quod statuunt Deum posse non punire peccata, quod facilius in bonum sensum accipi potest, eo vsque quidam progrediuntur, vt dicant, *Absoluta sua potentia efficere posse Deum, vt homo iustus nunquam beetur, Vasquez & nec fruatur æterna gloria; & peccator non puniatur P. disp. 104. aeterno supplicio, quin imò ei detur æterna beatitudo. C. 4. n. 36.* Quod vero omnem horrorem superat, addunt adhuc, *Deum sine iniustitia posse hominem voluntate suâ æternis cruciatibus mancipare: posse homini Idem ibid. peccatori sine iniustitia quodcunque malum inferre, n. 30. vel ultra meritum culpæ vel etiam sine culpa. Nec hoc Suarez opus. de inst. sect. 5. n. 11. satis, Deum quidlibet de nobis statuatur, inre facere C suo, etiamsi perdat, damnet, in nihilum redigat. Lorinus in Denique vt coronidem imponant pietati vel vers. 12. c. 12. eruditioni suæ, si Deus beatos, inquit, omnes, sap. sapius. nullo excepto aut ad æternas deijceret pœnas, aut redigeret in nihilum, nullam eis iniuriam faceret. Et ibidem. istud totum, hoc nomine dumtaxat quia Dominium absolutum habet, quia est supremus omnium Dominus; quia est autor vitæ & mortis. Quid immanius Suarez & horribilius de diuina iustitia dici posset, fateor, Vasquez. non intelligo. Hoc tamen mihi videtur veraciter posse dici, quod si ista doctrina de Deo vera est, alius ab Aug. & antiquitate cultus est Deus quam isti colunt: Sin falsa, miserabili errore, vt nihil deterius dicam, populus Christianus per ista sententiarum portenta deluditur. Quod ne lectori temerè dictum videatur perspicuam constantemque S. Aug. doctrinam de præcipuis eorum pronunciatis, si Deus adit conatibus nostris, producturi sumus, eo videlicet huius operis suscepti scopo vt facilius ac liquidius constare possit quid de puræ naturæ miserijs statuere debeamus.*

CAPVT

CAPVT II.

PECCATVM NON POTEST
non puniri à Deo.

AC primò quidem quod ad illud pronunciatum attinet, quod Deus posset peccata quibus ab eo constitutus non perturbatur, impunita sinere, in omnibus non scriptis suis Augustinus velut paradoxum irobat, quod cum diuina iustitia conciliari nōuit. Quod quamuis Recentioribus non paucidei misericordiam dumtaxat benignitatemque considerantibus, incredibile fortasse videatur, tamen se habere quilibet non supinus lecto confitebitur, si suis momentis Augustini doctrinam sæpe numero repetitam expendere, & rationes eius æquâ lance librauerit. Quid enim aliud sibi vult id quod apertissime dicit de humana natura: Idem quippe & hac magni boni naturast, quia & hoc accepit, vt posset summi boni adhibere naturæ. Quod si noluerit bono se priuat, & hoc ei maius est. Vnde per iustitiam Dei, etiam cruciatus consequitur. Quid enim tam iniquum, quam vt bene sit deftori boni? Neque vllō modo fieri potest, vt ita sit sed aliquando amissi superioris boni non sentitur malum, cum habetur quod amatum est, inferius bonum. Sed diuina iustitia est, vt qui voluntate amittit, quod amare debuit, amittat cum dolore quod amauit, dum naturarum creator vbiq; laudetur. Et in Psalmum quadragesimum secundum: Peccare videbas, & laborare volebas, vt parum tibi esset quod esses iniustus: nisi & eum (Deum) iniustum esse voluisses à quo in te vindicari noluisses. Quid vult aliud illud luculentissimum in Psalmum quadragesimum quartum: Peccatum peniturus est, quia virga directionis est virga regni ipsius, sed non potest vt non puniat peccatum. Puniendum est peccatum, si puniendum non esset nec peccatum esset. Conuertere ad puniendâ peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt. Et illud in Psalmum quinquagesimum octauum disertissimum: Iniquitas omnis parua magnæ sit, puniatur necesse est. Non potest impunitum relinqui peccatum, quia verum est, non miserearis omnium operantium iniquitatem. Et in secunda Concione; Tales ei reos querit diabolus perducere, quos necesse sit vt damnet quia iustus est. Et in Psalmum octogesium: Et erunt impuniti peccatores? Absit. Non sibi tantum de Dei misericordia blandiantur, vt sibi etiam iniustitiam eius polliceantur. Et in Sermonibus quos ad populum habuit: Si peccatum impunitum remaneat, iniustum est, ergo sine dubitatione puniendum. Et in lib. de decem Chordis de illis hominibus qui cogitando optant vt, Deus det omnibus indulgentiam, ignoscat omnibus, neminem mittat in gehennam, ita loquitur: Iam quia iniquus vult esse Deum. Vult te Deus facere similem sui, & tu conaris Deum facere similem tui, &c. Peruersus es, & talem vis esse Deum qualis es, non qualis est. Qua de causa sæpe tradit omnino necessarium esse, vt post peccatum comitetur miseria, iuxta illud in libris de Ciuitate Dei: Si neglectis melioribus quæ ad supernam pertinent ciuitatem, bona ista sic concupiscuntur, vt vel sola esse credantur, vel his quæ meliora creduntur, amplius diligantur, necesse est miseria consequatur, & quæ inerat, augeatur. Quam doctrinam aduersus Manichæos sapius premit. Hæc sanè tam vrgentia, tam absoluta, tam præcisa, quod esset iniquum, quod iniustum, quod impossibile non

Toni. 2.

A punire peccatum; quod Deus esset iniustus nisi puniret; quod peccatum non esset peccatum nisi puniretur, euidenter sanè demonstrant, Augustinum non magis hac de re quàm de rebus exploratissimis in Ecclesia Christiana & principijs primò veris fluctuare.

Quod si rationem ponderare voluerimus cui tota istius doctrinæ moles incumbit, inueniemus illam puniendi necessitatem, non inde nasci, quod Deus ita peculiari aliqua voluntate constituerit, sed ex ipsa legis æternæ sanctione, contra quam Deus non magis quàm contra seipsum facere potest, cum illa non sit aliud quàm ipsa æterna & immutabilis ratio & voluntas Dei, seu, vt expressius loquar ipse immutabilis Deus. Lex enim æterna est illa, vt definit Augustinus, *qua iustum est, vt omnia sint ordinatissima*. Hæc non minus est stabilis quàm ipse Deus, neque enim, vt idem, ait, *vllavis, vllus casus, vlla rerum labes vnquam effecerit vt iustum non sit omnia esse ordinatissima*. Porro ordinatissimum est, vt quemadmodum iustis beatitudo ita peccantibus pœna, hoc est, miseria debeatur. Lex enim æterna & summaratio, cui semper obtemperandum, est illa per quam, inquit idem, *mali miseriam, boni beatam vitam merentur*. Nec enim inordinatum vnquam aut, iniustum esse potest, vt mali miseri, boni beati sint, Si vi legis æternæ est ordinatissimum & iustissimum, vt mali miseri sint, impossibile est, vt peccata non dico in totam æternitatem, sed vel ad vnum momentum impunita permaneant. Hoc enim ipsum iam erit contra illam æternam legem, quæ tanquam ordinatissimum statuit, vt miseria peccata comitetur.

Accedit illud, quod, cum eadem lex illa æterna non sit aliud iuxta solemnissimam definitionem Augustini, quàm *ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conseruari iubens*, perturbari vetans; omnia peccata contra illam æternam legem committuntur. Nullum est enim peccatum per quod non ordo rerum naturalis creatorem, quem Deus constituit, perturbetur; eodem Augustino dicente: Homo iniquus quantum in ipso est, perturbat in se ordinem naturalem, quem lex æterna constituit. Nihil autem ordinatius in vniuerso & pulchrius esse potest, quàm vt violatus ordo restitueretur. Cum ergo cuncta Dei opera sint ordinatissima impossibile est, vt ordinem illum impunè violatum esse permittat. Pœna est quæ perturbatus ordo restituitur, iuxta illud Augustini: *Corruptio voluntaria quæ in peccato fit turpis affectio est: cui propterea pœnalis adhibetur, vt ordinet eam, vbi talem esse non turpe sit, & decori vniuersitatis congruere cogat, vt peccati dedecus emendet pœna peccati*. Et infra: *Nec fieri vllō modo potest, vt Dei summi & veri perfecta iustitia, quæ vique quaque pertenditur, deserat etiam ordinandas ruinas peccantium*. Ista quippe ruinarum ordinatio in eo sita est, vt cadentium turpitudinem emendet pœna peccati. Quam doctrinam diuersis locis constanter tradit, ita Deum docens esse, ordinatorem peccatorum, per iudicium iustitiæ suæ, vt ea quæ peccata non essent, nisi contra naturam essent, sic iudicentur vt ordinentur, ne vniuersitatis naturam turbare vel turpare permittantur, meritorum suorum locis & conditionibus deputata. Et alibi explicans illam ordinationem. Peccata, inquit, in supplicijs ordinantur, quæ ordinatio quia eorum naturæ non competit, idem pœna est; sed quia culpæ competit, idem iustitia est.

Sed nequis fortè in ista tota ratiocinatione, quarum omnes propositiones ex fundamentalibus

Hh

Augustinianæ doctrinæ pronuntiatis textæ sunt, me falli arbitretur, operæ pretium est ipsam Doctorem sublimissimum in eandem sententiam diuersis locis audire eâ de re tanquam sibi exploratissima certissimâq; differentem. Sic ergo doctrinam istam tradit aduersus Manichæos, cum præmisisset nihil contra naturam Deum facere:

Lib. 26. c. 1. Sed, inquit, nec ipse homo contra naturam quicquam facit, nisi cum peccat, qui tamen supplicio redigitur ad naturam. Ad naturalem quippe iustitiæ ordinem pertinet, ut aut peccata non fiant, aut impunita esse non valeant: quodlibet horum sit, naturalis ordo seruatur si non ab anima, certe à Deo. Vides hîc naturalem ordinem postulare, ut si fiant, peccata puniantur: nimirum, ut ipsâ illâ punitione præscriptus ab æterna lege ordo seruetur. Quem cum anima peccatum peccando violauerit, & in peccato perseuerando, perseueret violare, à quo & quomodo nisi ab ipso Deo puniendo naturalis illè ordo seruabitur? Ille quippe est illa suprema lex naturæ, quâ talis ordo sancitus est, quem conseruari iubet & perturbari vetat: contra quem ordinem æternâ lege præscriptum, sicut alios facere vetat, ita nec ipse facere potest. Hoc est enim quod adiungit Augustinus: *Contra naturam non incongruè dicimus aliquid Deum facere, quod facit contra id quod nouimus in natura. Hanc enim etiam appellamus naturam, cognitum nobis cursum solitumque naturæ, contra quem Deus cum aliquid facit, magnalia vel mirabilia nominantur. Contra illam verò summam naturæ legem à notitia remotam siue impiorum, siue adhuc infirmorum, tam Deus nullo modo facit quam contra seipsum non facit. Cum ergo ad illam summam naturæ legem pertineat*

Lib. 1. cont. aduers. legis & Prophet. c. 5. pulchritudo iustitiæ, & supplicia peccatorum de iustitiæ pulchritudine veniant, quâ naturalis æternæ legis ordo reparatur, tam impossibile est, ut contra illum ordinem Deus veniat, peccata impunita esse sinendo, quàm ut contra suam æternam legem, hoc est, contra seipsum veniat. Sed longè vberius & explicatiùs hoc ipsum in libris

Lib. 3. de lib. arbitrio docet; Anima si velint, inquit, peccant, si peccauerint miserae fiunt. Si enim peccatis earum detractis, miseria perseuerat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque administratio vniuersitatis. Rursus si peccata fiant, & desit miseria, nihilominus debonestat ordinem iniquitas. Cum autem non peccantibus adest beatitudo, perfecta est vniuersitas. Cum verò peccantibus adest miseria, nihilominus perfecta est vniuersitas. Nam ut statim adijcit, idèd adhibetur iniquitatis turpitudini pœna, ut ordinet eam, vbi talem esse non turpe sit, & decori vniuersi congruere cogat, ut peccati dedecus emendet pœna peccati. Quis verò nisi diuinæ æquitatis vsquequaq; pertendentis imperitus dixerit, eum posse permittere, ut turpe sit vniuersum, turpisque vniuersitatis administratio? Turpis est autem eius administratio, si peccati iniquitas ita permaneat, sicut eam & vbi eam esse sit turpe. Quapropter luculentissimè explicat in subsequentiis quam indiuisa sit miseriæ, hoc est, pœnæ cum iniquitate colligatio: A quo, inquit, accepit (natura peccatrix) posse recta facere cum velit, ab eo accepit, ut sit etiam misera, si non fecerit, & beata si fecerit. Quia enim nemo superat leges omnipotentis Creatoris, non sinitur anima non reddere debitum. Aut enim reddit benè vtendo quod accepit, aut reddit amittendo quod benè vti noluit! Itaque si non reddit faciendo iustitiā, reddit patienti miseriam: quia in utroque verbum illud debiti sonat. Hoc enim etiam modo dici potuit quod dictum est: si non reddit faciendo quod debet, red-

A det patiendū quod debet. Nullo autem temporis intervallo ista diuiduntur, ut quasi alio tempore non faciat quod debet, & alio patiatur quod debet, ne vel puncto temporis vniuersalis pulchritudo turpetur, ut sit in ea peccati dedecus sine decore vindictæ. Quod quomodo, & quamobrem fiat, mox præclare explicando subnectit: Sicut enim qui non vigilat, **Ibidem;** dormit, sic quisquis non facit quod debet, sine intervallo patitur quod debet: quoniam tanta est beatitudo iustitiæ, ut nemo ab ea nisi ad miseriam possit abscedere. Ecce tibi simul in paucissimis verbis & absolutam impossibilitatem, ut peccatum vindictæ careat, & rationem quare non careat. Vtrumque breuiter aperiendum est.

Et quidem primum eorum perspicuè patet si consideres beatitudinem & miseriam ita recte creaturæ rationalis esse contraria, ut nullum recipiat aut recipere possit, medium. Quod ex pluribus Augustini testimonijs supra declinamus, vbi dicit, *Stultitiā ita contrariam esse sapientia, ut mortem vitæ, ut beatam vitam miram, hoc est, sine aliquo medio. Vsq̃ue aded, ut igitur animam esse rationalem, si neq; beatè neque miserè viuat. Et ratio certissima hoc ipsum clamat. Cum enim nemo beatus sit, quin verò fratur bono, tam necesse est ut hoc ipso quo non fruitur, miser sit, sicut necesse est eo frui ve non frui. Iam verò impossibile est peccantei esse bonum, ergo necesse est esse miserum. Nil est autem aliud puniri quàm miseriam pati, quam nemo sub iusto iudicio Dei pati, nisi meratur, potest, sicut hoc istis verbis Augustinus dicit, & infra ex immobilibus eius principijs probaturi sumus. Hoc est ergo quod solidissimè supra dixit Augustinus, Sicut qui non vigilat, dormit, sic quisquis non facit quod debet, sine intervallo patitur quod debet, hoc est, simul atque non facit quod debuit, quod nihil est aliud quàm peccare, hoc ipso sine intervallo miseriam patiendū punitur. Nam reddere patiendū quod debet, hoc est puniri, hoc est miseriam pati.*

Ratio verò cur quisquis non facit quod debet, hoc est quisquis peccat, sine intervallo patitur quod debet, seu puniatur, sicut profundissima ab Aug. redditur ita non aliter fieri posse declarat: Quoniam, inquit, tanta est beatitudo iustitiæ, ut nemo ab ea nisi ad miseriam possit abscedere. Quam rationem, ut intelligat Lector, scire oportet, Augustinum suo & Platonico more de iustitiā loqui, hoc est, non de illa qualitate, quæ bona rationalis mentis affectio est, sed de illa diuina quæ immutabiliter supra mentem fulget, à qua peccando receditur, ad quam acceditur diligendo, hoc est, summa illa iustitiā quæ est Deus. Hoc est ergo quod dicere vult Augustinus, creaturam rationalem esse tam magnum in rebus creatis bonum, ut nullâ re beata esse possit nisi solo Deo, tam magnum autem bonum esse Deum, ut nemo ab eius dilectione quâ sola beatur, cadere possit, nisi in miseriam. Hanc genuinam eius esse mentem, ex alijs diuersis eius hac de re testimonijs clarioribus patet. Nam idem istud apertius dixit in libro de natura boni, quando creaturas præstantissimas ita tractari à Deo docet, *Vt si obedientiam conseruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, boni. c. 7.* nolentes corrumpantur in pœnis. Tale quippe bonum est Deus, ut nemini eum deserenti bene sit; & in rebus à Deo factis tam magnum bonum est natura rationalis, ut nullum sit bonum quo beata sit nisi Deus. Hoc idem vberius inculcat in libris de Ciuitate Dei: Quamobrem si cum queritur, quare

Lib. de nat. boni. c. 7.

Lib. 12. de Ciuit. c. 1.

illi Angeli beati sint, recte respondetur, quia adhaerent Deo: & cum quaeritur, cur isti sunt miseri, recte respondetur, quia non adhaerent Deo, non est creatura rationalis vel intellectualis bonum quo beata sit nisi Deus. Itaque quamvis non omnis beata possit esse creatura (quia non irrationalis) ea tamen quae potest, non ex seipsa potest, quia ex nihilo creata est, sed ex illo à quo creata est. **HOC ENIM ADEPTO BEATA EST, QVO AMISSO MISERA EST.** Ille verò qui non ab alio, sed seipso bono beatus est, idè miser non potest esse, quia non se potest amittere. Et paucis interjectis iterum: Quamquam ergò summa non sint, quibus est Deus maius bonum, magna sunt tamen ea mutabilia bona, quae adhaerere possunt, ut beata sint immutabili bono, quod usque adeò bonum est eorum, ut sine illo misera esse necesse sit. Quod iterum repetit paulò post, cum dicit: Naturam illam in tanta creatam esse excellentia, ut non expleat indigentiam suam nisi utique beata sit, eique explendae non sufficiat nisi Deus. His testimonijs latiatissimè inculcatum, lucidissimèque simul expositum vides, ex vna parte fieri non posse, ut creatura rationalis beata sit nisi solo Deo. Ex altera verò (quod ex priori nascitur) quia eius indigentiae nihil sufficit nisi Deus, qui peccando deferitur, impossibile esse, ut Deum deferenti creaturae, hoc est peccanti, benè sit. Hinc ulterius miseram esse, quia non adhaeret Deo: & ulterius hoc ipso amisso miseram esse quo adepto beata est: denique hoc usque adeò esse bonum ipsius, ut sine illo miseram esse necesse sit. Quae doctrina apertissimè & irrefragabiliter docet, id quod & paulò ante astruximus, nullo modo fieri posse, ut inter illa duo, beatitudinem atque miseriam, in creatura rationali medium detur. Alterum enim necesse est, ut vel adhaereat Deo vel non adhaereat; & per hoc, ut sit vel beata vel misera. Et nequis creando suspicaretur aliud esse miseram, aliud pœnis obnoxiam, idè in libro de natura boni pramiserat, quia volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpuntur in pœnis, quod mox per miseriam in quam præcipitantur exponit. Hoc est igitur ipsissimum illud, quod cum nullum intervallum inter peccatum & pœnam esse docuisset, rationem quasi reddendo subiecit. Quoniam tanta est beatitudo iustitiae, ut nemo ab ea nisi ad miseriam possit abscedere, miseriam nihil aliud esse volens nisi pœnas, in quibus nolentes corrumpuntur. Hoc est igitur quod & in libris de Genesi ad litteram dixit: Quod si noluerit (adhaerere Deo) bono se priuat, & hoc ei malum. Vnde per iustitiam Dei etiam cruciatus consequitur. Quid enim tam iniquum est quam ut bene sit desertori boni? Si nihil est tam iniquum, quis vel Atheus dubitauerit fieri non posse, quin ille qui vocatur Deus tantæ autor iniquitatis esse non possit? Quod confestim etiam adiicit: Neque vllò modo fieri potest, ut ita sit.

CAPVT III.

DECLARATUR QUENAM sint illæ pœnæ quæ tam arctè cum peccato coherent.

SEQUENAM inquires illa pœna est, quæ peccato tam adamantinis vinculis nexa coherent? Hoc enim perturbat consideran-

tes, quod videant pœnas illas, quas pœnè solas vulgus pœnas putat, à peccato sæpè separari: videant etiam Deum non raro pœnam ignoscendo dimittere. Quomodo ergò nullo intervallo temporis peccatum & peccati pœna diuiduntur? Nonne videmus in futuram vitam quorundam supplicia reservari? Vera, fateor, ista sunt; sed assertam ab Augustino veritatem nullo modo labefactare possunt. Nam quod ad illas pœnas atinet quæ servantur in posterum, manifestiores quidem & carnali sensui acerbiores, non solæ sunt, quibus peccata in hac vita etiam jam jam commissa ponuntur. Nunc enim occultè vindicat in intimis conscientiae penetralibus Deus, ubi tantò grauior pœna est, quantò dolor interior, & amissi boni iactura damnosior. In futuro verò sicut iudicij sui æquitatem toti mundo patefaciet, ita conspicuis pœnis peccata vindicabit. Vnde Augustinus cum nullo momento peccati dedecus esse docuisset, sine decore vindictæ suspicioni vulgi præueniendo medetur, sed in futurum iudicium seruatur ad manifestationem atque acerrimum sensum miseriae, quicquid nunc occultissimè vindicatur. Et libro octauo de Genesi ad litteram huc respiciens, causamque cur præsentis vitæ pœna subinde vix pœna esse sentiat. Aliquando, inquit, amissi superioris boni sentitur malum; cum habetur quod amatum est inferius bonum. Sed diuina iustitia est, ut qui voluntate amisit quod amare debuit, amittat cum dolore quod amauit, dum naturarum creator ubique laudetur.

Ad illud alterum verò quo dicitur, Deum pro sua posse misericordia peccata dimittere, facilis responsio est: ipsam dimissionem non sine punitione pœnitenti tribui, quamvis mitiori, quam delicta mereantur. Sic enim iustitia & pax osculantur se, dum sibi occurrunt inuicem suauitate vnus, rigorem alterius temperante. Quo fit, ut Augustinus, quando peccatum omninò impunitum esse non posse tradit, duplicem puniendi modum suggerere solet, ab homine, & à Deo, & ita intellectam doctrinam suam esse verissimam. Audi sanctissimum Doctorem identidem hoc inculcantem: Quasi verò Deus impunita peccata esse permittat, etiam in eis quos à supplicio sempiterno remissione liberat peccatorum. Nullus quippe debita grauioris pœnæ accipit veniam, nisi qualemque etsi longè minorem quam debeat, soluerit pœnam: atque ita impartitur largitas misericordiae, ut non relinquatur etiam iustitia disciplina. Nam & peccatum quod multum videtur, habet pedisequam pœnam suam, &c. Itaque ad hanc punitionem hominis adhortari solet, ut seueritatem Dei punientis euadant: Non potest ut, non puniat peccatum Deus. Puniendum est peccatum: si puniendum non esset, non peccatum esset. Præueni illum, non vis ut ipse puniat, tu puni; Conuerte te ad punienda peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt. Puniendum ergò erit à te aut ab ipso. Et alibi: Prorsus aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam & illud fecisti quod impunitum esse non possit. Et in Sermonibus de diuersis: Peccatum sine dubitatione puniendum est. Hoc debetur peccato, punitio, damnatio, puniendum est peccatum aut à te aut ab ipso. Si punitur à te, tunc punitur sine te; si verò à te non punitur, tecum punitur. Ipse ergo peccati commissi dolor pœna peccati est. Quam ob causam dicit Augustinus; Nihil aliud agit quem veraciter pœnitet, nisi, ut, id quod mali fecerit impunitum esse non sinat.

Sed ut scrupuli nonnulli eximantur, qui circa peccati punitionem, siue ab homine pœni-

Lib. 8. de
Genes. ad
lit. c. 14.

Lib. de con-
tinent. c. 6.

In Psal. 44.

In Psal. 58.

Serm. 3. de
diuers. cap.
vli.

Epist. 54.

tente, siue à Deo vindicante ab ijs moueri possunt, qui difficulter tanti Doctoris auctoritati acquiescunt, nisi ratio vbiq; præuolet, & fidem extorqueat, operæ pretium est ostendere quænam illæ occultissimæ pænæ sint, quæ diuinæ æquitatis iudicio anfractus cordium intimos peruadente, non possunt ab iniquitate separari, vt simul & pænarum qualitas & ratio indiuisæ connexionis pateat. Inter illas igitur pœnas prima

Sap. 19.

est, horror ac tortura conscientia: *Cum enim sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sua perturbata conscientia.*

In Psal. 45.

Cuius molestia quia sæpè peccantibus mortis causa fuit, ipsa intolerabilior morte & grauior dolor fuit: *Inter omnes tribulationes, inquit sanctus Augustinus, animæ humanæ nulla est maior tribulatio quàm conscientia delictorum.* Et infra: *Quocunque fugerit se, talem trahit post se, & quocunque talem traxerit se, cruciat se: sed à seipso sunt tribulationes, quæ inueniunt hominem nimis. Acerbiores enim non sunt? Tanto sunt acerbiores, quanto sunt interiores.* Hanc autem esse peccati comitem indiuiduum, indicat idem sanctus Doctor aduersus Faustum, postquam peccati & pænæ connexionem explicuerat, puniendoque naturalem rerum ordinem seruari dixerat, si non ab anima certè

Lib. 16. cõf.

Faust. c. 3.

à Deo: *Vexant enim, inquit, peccata conscientiam, ipsique animo nocent, cum luce iustitiæ peccando priuatur, etiamsi non consequantur dolores, qui vel corrigendis ingeruntur, vel non correctis vltimi reseruantur.* Sed & illi dolores, inquit, multos deserunt dum vel obducta callo nihil sentit conscientia, vel alijs delicijs delinita mens sibi etiam gratulatur. Sed nemo, cui mens est sana, non videt illam esse grauiorem conscientia peccatricis pœnam. Non enim quia durum aliquid idèd rectum est, aut quia stupidum idèd sanum. Illa quippe doloris vacuitas & securitas de stupore conscientia non de sanitate nascitur. Stupor autem non minus in animo quam in corpore grauior doloribus ipsis morbus est. *Stupor non dolet, inquit Augustinus, amisit sensum doloris, tanto insanabilior, quanto peior.* Vnde de quodam qui præ superbia nihil timet, præ durtia conscientia nihil sentit. *Non te delectet, inquit, stupor eius non immortalitate indutus, sed sensu exutus est.* Horror quippe cruciatuque formidantis conscientia, vltimus ad resipiscendum stimulus relinquitur: qui si etiam tollitur, velut sensu ab ægrotante corpore sublato de sanitate desperatum est.

In Psal. 55.

Ibid.

Altera pœna vicina præcedenti, est animi huc illuc sese voluentis perpetua inquietudo. Hoc ipso enim quo ex summo suo bono animus labitur, quocunque se vertat, non inuenit vbi requiescat pes eius, nisi cum columba in Deum velut in arcam reuertatur. Nascitur hoc ex immensitate capacitatis eius, cui explenda cum non sufficiat nisi Deus, sicut ex Augustino fufius ante diximus, eum ex vno bono in aliud cum molestia volui ac reuolui, torqueri ac retorqueri necessarium est, donec æternæ veritati hæreat cuius impleatur immensitate, cuius stabilitate firmetur. Vnde tritum illud August. *Fecisti nos ad te & inquietum est cor nostrorum, donec requiescat in te.* Et illud præclarum: *Va animæ audaci, quæ sperauit, si à te recessisset se aliquid melius habituram. Versa & reuersa in tergum & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia. Et tu solus requies.* Quod si quem sensus istius pænæ forte deficiat, supplicio grauiore premitur; quod miserum suis miserijs dulciter implicatum etiam reditus ad Deum suum obliuisci facit: ex quo fit, vt neque de peccati

Lib. 12. de Cinit. c. 1.

1. Confess. cap. 1.

6. Confess. cap. 20.

A medicina, hoc est dolore cogitet, sed vel animi obtusione non doleat, vel etiam cæcitate lateat. Sed siue doleat siue non doleat, quorum alterutrum prorsus necessarium est, vtrolibet modo verissimam illam Augustini doctrinam esse probat, peccati dedecus nunquam esse sine decore vindictæ: Quid est enim aliud dolere quam ad salutem vindicare peccatum? Quid non dolere, nisi ad perniciem vindicari? Vnde rectissime pro suæ doctrinæ veritate Augustinus: *Nam & peccatum quod inultum videtur habet pedisse quam pœnam suam, vt nemo de admissio nisi aut amaritudine doleat aut cæcitate non doleat.* Nisi fortè & illam cæcitatem quispiam pœnam esse negauerit; quam si lucis internæ amator esset, non solum aliquam, sed valdè magnam pœnam esse clamaret. Quam verò latè pateat ista pœna quis nesciat, nisi quid sit interna cæcitas, nescit? Hoc scio eam in omnibus esse peccatoribus quibus nondum est data pœnitentia. Est enim comes indiuidua cuiuscunque illicitæ cupiditatis, juxta illud Augustini: *Deus solus magnus, lege indefatigabili spargens pœnales cæcitates, super illicitas cupiditates.* Nam ex illa indefatigabili lege fluit, vt in quocunque Deus beneuolus non facit vt peccatum puniens amaritudine doleat, iratus faciat vt cæcitate non doleat. Quod si verò etiam de commissa iniquitate vel cæcitate lateatur, tanto pœna est grauior, quanto est à salutis recuperatione remotior. Quis autem nesciat à receptione boni esse remotissimum qui de malo latetur; vel profundissimam esse cæcitatem hominum de cæcitate gloriantium? Ecce quot & quam grauius supplicijs plectit peccata Deus, quæ impunita esse putabantur.

Lib. de cõf. c. 6.

Lib. 1. Confess. cap. 18.

Sed alia grauior & intimior & coniunctior peccati pœna, est ipsa iactura summi boni. Nam quamuis nemo peccet nisi volens, nemo tamen summum bonum nisi inuitus amittit. Quis enim tantum bonum nollit, si fieri posset, vna cum peccati iniquitate possidere? Sed quia liberâ voluntate ab eo aueritur bono, quod simul cum illo peruerso motu haberi nequit, hinc fit vt secundum aliquid sit volens & nolens; & ita peccatum & pœna peccati concurrant simul. Peccatum est enim velut ictus læthalis quo animæ interficitur, iactura illius boni, veluti mors. Nam vt vita corporis est anima, ita vita animæ Deus: quo præsentem viuunt, absente moriuntur. Ex quo fit vt mors animæ non tam peccatum sit quam pœna peccati, juxta illam istius pænæ comminationem quæ in corpore & anima suum effectum habuit. *Quocunque die comederis ex eo, morte morieris.* Quibus verbis Augustinus tam mortem spiritus vbi anima priuatur Deo, quam corporis, vbi corpus priuatur anima, Deum primis hominibus intentasse testatur. Vt ergo mors animæ sit & iactura summi boni est pœna peccati; & quidem tanta vt quamuis nihil omnino pœnarium suppliciorum sequeretur, necesse sit hominem quibuscunque alijs pœnis siue iam dictis siue non dictis liberum, esse miserrimum. Istam indiuisam intimamque peccati pœnam significauit Augustinus, quando dixit de creatura rationali. *Hoc adepto beata est, quo amisso misera est.* Et de bono incommutabili quod est Deus, *Quod vsque adeo bonum est eorum, vt sine illo misera esse necesse sit.* Nimirum quia hoc ipso quo illud amittitur bonum, etsi nulla alia pœna sequi fingeretur, necesse est creaturam rationalem esse miseram idèdque pœnis obnoxiam. Cum enim hoc sit beatum esse, *Id quod est hominis optimum amare*

Aug. de morib. Eccl. c. 3.

habere, quia hoc est summo bono frui, ut Augustinus tradit: hoc ipso quo illud vel non amat, vel non habet, non fruitur summo bono, & per hoc impossibile est beatum esse; proinde miserum. Neque enim inter illa duo increatura rationali medium reperiri potest. Hanc ergo pœnam prædictis testimonijs Augustinus indicare voluit, cum solam istius beatifici boni amissionem ad miseriam sufficere docet, quam alibi

Lib. 16. c. 3. peccata conscientiam ipsique animo nocent, cum luce justitiæ peccando privatur, etiamsi non consequantur dolores, &c.

Hoc supplicium animi alio supplicio semper cumulat, & à peccato quamdiu peccatum est, separari nullo modo potest. Hoc ipso namque quo animus non quiescit in Deo, necesse est eum in re alia directa conquiescere. Hoc autem nihil aliud esse potest nisi creatura: cuius vel solus amor miseria est, fruitio maior miseria. Quanto enim delectabilius ac securius ea fruitur, tanto arctius cum ea colligatur. Ex quo fit ut inde homines abrumpere amorem & ad

In Psal. 9. Deum transferre non audeant: Quia cum conati fuerint, delebunt animo, tanquam pedem de compede exuere cupientes: cui dolori succumbentes à perniciosis dilectionibus nolunt abscedere. Hæc autem longè gravior pœna peccati est quam si flagris terreis caderetur: ut meritò diuinæ misericordiæ tribui debeat, & Augustinus sæpè tribuat cum non sinit amatorem creaturæ ad voluptatem eius fruendo peruenire. Quapropter rectissimè sanctus Doctor: *Miser est omnis animus vincens amicitia, id est amore, rerum mortalium & dilaniatur cum eas amittit, & tunc sentit miseriam qua miser est, & ante quam amittat eas.*

4. Confess. cap. 6.

Cum ergo impossibile sit animum à Deo se auertentem non in aliquam creaturam amando fruendoque conquiescere, impossibile est, hoc ipso non esse miserum & per hoc supplicio obnoxium: quod liberam voluntatis petulantiam comitatur. Hinc enim etiam maximè commendatur, quale bonum sit Deus, quando nulli ab eo recedenti benè est. Quare obsecro, cum alià re dilecta felix esse possit? Quia & qui gaudent in mortiferis voluptatibus, esse sine dolorum timore non possunt: & qui omnino malum desertionis suæ maiore superbia stupore non sentiant, alijs qui hæc discernere nonerunt, miserescentes prorsus apparent. Et in Psalmis loquens ab Augustino inducitur Deus:

Lib. 11. de Genes. 4.

Si recedis à me & benè tibi est, ego non sum bonum tuum. Proinde, si ipse est beatitudo nostra, quid erit recedenti nisi miseria? Nimirum ita ratum & firmum & immutabiliter verum est, quod supra dixit Augustinus: *Tanta est beatitudo justitiæ, quæ est Deus, ut nemo ab ea nisi ad miseriam possit abscedere.*

In Psal. 70.

Denique ipsum peccatum indiuisa pœna est sui ipsius. Nam quamuis peccatum quatenus præcisè voluntarium est, non possit esse pœna sed culpa, quatenus tamen summum creaturæ rationalis malum est quo se affici nemo vult, eatenus est inuoluntarium, & pœnam esse sui ipsius nihil vetat. Hinc Augustinus: *In seipsis mala voluntates habent interiorem pœnam suam eandem ipsam iniquitatem suam.*

Lib. 3. de lib. arb. cap. 15.

Cum igitur Augustini doctrina tam solidis fundamentis ab externa peritis lege nitatur, tot occultissimis & indiuisis, & incessanter peccato adherentibus pœnis veluti totidem testibus verissima esse comprobetur, nemo doctrinam istam infirmare poterit, nisi qui admi-

Lib. 8. de Genes. ad Iust. c. 13.

nistrationis vniuersi pulchritudinem, sine pœnis aut præmijs consistere, aut Deum, ut omnia susque deque ferantur, sinere posse fateatur. Nam ut Augustinus: *His duobus, premijs & supplicijs, vniuersa creatura, quam Deus à se conditam regit, mirifica & paucis cognita pulchritudine decoratur.* Nimirum, ut dum sua cuique tribuuntur, pulchritudo vniuersitatis nulla ex parte violetur.

Quibus omnibus multoque pluribus quæ nos latent, profundiori sublimitate consideratis, non dubitauit Augustinus doctrinam istam velut Catholicam doctrinam tradere, quæ negari non possit nisi negetur Deus. Nam cum aduersus Manichæos fidei desertores, ex naturali quoque lumine rationis ostendisset peccata à Deo iusto impunita esse non posse, sic omnem rem breui complexione concludit: *Quæ cum ita sint, secundum Catholicam fidem & sanam doctrinam, & intelligentibus perspicuam veritatem, nec natura Dei nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere iniuste cuiquam, vel nocere impune patitur quemquam.* Et libro de duabus animabus, ut nuda ratione fateri Manichæos cogat, voluntatem esse causam omnis mali, vnicum hoc assumit, necessario damnari aliquas animas quas videlicet peccatrices esse cernimus. Quæ nisi damnentur, hoc est pœnæ debitæ seueritate plectantur, nefas illud quod omnis religio abhorret, sequeretur non esse prouidentiam: *Quærem, inquit, utrum aliquas, an nullas animas Deus damnet. Si nullas, nullum meritorum iudicium est, nulla prouidentia, & casu potius quam ratione mundus administratur, vel potius non administratur.* Non enim administratio casibus danda est. Hoc autem si omnibus qualibet religione deuotis credere nefas est, restat ut aut sit aliquarum animarum damnatio, aut nulla peccata sint. Quomodo quæso hoc sequitur si Deus peccata possit impunita dimittere? Sed jam ad aliud doctrinæ caput progrediamur.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

Lib. de duabus anima- bus cap. 12.

CAPVT IV.

PECCATOR IN PECCATO
manens non potest beatus fieri.

HIC facile iam etiam me tacente intelligitur, quid de illa doctrina quorundam sentiendum sit, qua non contenti pœnam à peccato separasse, peccatori etiam beatitudinem tribui posse profitentur. Ita nullus est libertatis opinandi limes, cum quicquid ratiunculis humanis plausibile videtur, mox etiam disputandi solertia nulla veteris doctrinæ consideratione, propugnatur. Qua de re non est opus iterum singula principia sancti Doctoris superius tacta ponderare. Sufficit enim cuilibet perspicuum esse, ut si vnumquodque eorum probet, peccatum sine comite supplicio esse non posse, multo efficacius etiam probet peccatorem manentem in peccato non posse esse felicem, quod sicut ex principijs Augustini aperrissimè sequitur, ita etiam non raro ex professo tradit tanquam ex diuersis capitibus impossibile. Primo quia est contra iustitiam & veritatem, quarum vtraque immutabilis est: *Si in futuro seculo, vltimo Dei iudicio vindicatur de malis, hoc ei (viro iusto) placet quod Deo, ne benè sit malis, ne piorum præmijs, etiam impij perfruantur.*

In Psal. 78.

Quod utique iniustum est, & à regula veritatis, quam iustus diligit, alienum.

In Psal. 60. Deinde quia non solum in se iniustum est, sed qui hoc putat etiam iniustum faciet ipsum Deum: Qui multum sibi pollicetur de misericordia Dei, subrepat in animum ipsius ut faciat iniustum Deum, & putet, quia si permanserit peccator & noluerit recedere ab iniquitatibus suis, veniat ille, & ibi eum positurus sit, ubi ponit servos suos, qui ei obtemperant. Et iniustum hoc erit ut ibi te ponat perseuerantem in peccatis? Sic vis iniustus esse ut & Deum facias iniustum?

Lib. de l. 3. Tertiò quia est contra honestatem, contra pulchritudinem, contra ordinem vniuersi quod tali difformitate turpatur: Habitationi ergo celesti si talis anima non congruit per peccatum, terrestri autem congruit per supplicium: ut quodlibet elegerit semper sit pulchra vniuersitas, decentissimis partibus ordinata, cuius est conditor & administrator Deus. Cuius indecentiæ causam clarius explicans: Ibid. Namque optimæ, inquit, animæ cum in infimis creaturis habitant, non eas ornant miseria sua quam non habent, sed vsu earum bono. Si autem peccatrices animæ permittantur habitare in sublimibus locis, inhonestum est; quia non conueniunt illis quibus nec bene uti possunt nec ornamentum aliquid conferunt. Quod exemplo iusti peccatoris pariter ignium cruciatus tolerantium congruenter exponit, ut intelligeremus hæc inferiora quandam imaginem præ se ferre superiorum: At si post illos ignes vel etiam ante illos, optimum illum virum commutatum ad congruentiam celestis habitationis ad sidera videremus attolli, utique latremur. Si autem sceleratum latronem, siue ante supplicium, siue post supplicium cum eadem malitia voluntatis ad sedem honoris sempiternam leuari videremus in cælum, quis non offenderetur? Ita fit ut inferiores creaturas ambulo ornare potuerint, superiores autem vnus illorum. Ex quo fit ut etiam iudicet impossibile peccatorem felicitate iustorum frui, licet possibile fuerit ut Christus iustus peccatorum misérias sustineret: Non autem sicut iustus potuit in ipsa iniustitia permanens corpus habere mortale; ita iniquus potest, dum iniquus est ad immortalitatem peruenire sanctorum, scilicet sublimem & angelicam beatorum.

Ibid. infra. Quartò quia tollit funditus prouidentiam diuinam, atque ipsum consequenter Deum. Quod in quæstionibus octoginta tribus duplici ratione concludit. Prima conficit, nihil in hoc mundo casu fieri. Siquid enim casu fieret, hoc non pertineret ad prouidentiam Dei, & per hoc nec ad ipsum Deum, hoc autem tam impossibile est, quam esse quicquam boni quod non sit ex Deo. Lib. 83. 99. Complexio eius ista est: Quicquid casu sit temere fit. Quicquid temere fit non fit prouidentia. Si ergo casu aliqua sunt in mundo, non prouidentia vniuersus mundus administratur, est ergo aliqua natura atque substantia, quæ ad opus prouidentiae non pertinet. Hoc autem impossibile esse sic consequenter probat: Omne autem quod est, in quantum est, bonum est. Summè enim est illud bonum cuius participatione sunt bona cætera. Et omne quod mutabile non per seipsum, sed boni immutabili participatione in quantum est, bonum est. Porro illud bonum cuius participatione sunt bona cætera quacunque sunt, non per aliud sed per seipsum bonum est, quam diuinam etiam prouidentiam vocamus. Nihil igitur casu fit in hoc mundo. Hæc est prima ratiocinatio cui nititur secunda de pœnis & præmijs: Hoc, inquit, constituto consequens videtur ut quicquid in mundo geritur partim diuinitus geratur, hoc est solo Dei nutu, partim nostrâ voluntate. Deus enim quous homine

A optimo & iustissimo longè atque incomparabiliter melior & iustior est. Iustus autem regens & gubernans vniuersum, nullam pœnam cuiquam sinit immerita infligi, nullum præmium immerito dari. Meritum autem pœna, peccatum; & meritum præmijs, rectè factum. Optimè omnino atque verissimè. Hoc enim omnium hominum iudicio inscriptum est, quod iustus regens vniuersum nullam pœnam cuiquam immerito infligi sineret, nullum præmium immerito dari.

Cum ergo iustitiam humanam in immensum à diuina superati, creatura rationalis ignorare non possit, ex hac vena manat quod omnium sanæ mentis iudicium, illa ataxiâ velut injustâ offenditur, cum impiis hominibus iustorum præmium dari viderit aut putauerit. Testatur hoc Augustinus diuersis locis. Nam inde est id quod supra dixit, si latro leuaretur in cælum quis non offenderetur? Inde est illa Ieremiæ, illa Habacuc, illa Davidis querimonia tanquam de re in speciem absurdissima & iniustissima quod pace & felicitate fruerentur mali: Mei pœnè moti sunt pedes psal. 72. pœnè effusi sunt gressus mei. Quanta rerum perturbatio videri debuit, ubi virtutis velut indigna Dei iustitia fieri cernens periclitatur. Et quid erat hoc tantum nefas, quo Deus aspergi videretur? Quia zelauit super iniquos pacem peccatorum videns. Nimirum hoc vult, ut Augustinus propheta mentem & verba explicat: Vidi malos Tract. 28. & displicuit mihi Deus: Hoc enim volebam ut non in Ioann. permitteret Deus malos esse felices. Nempe quia indecens, peruersum, iniustum & ideo indignum & impossibile Deo. Itaque subiicit Augustinus: Intelligat homo, nunquam hoc permittit Deus. Sed ideo malus felix putatur, quia quid sit felicitas, ignoratur. Ex quo fit ut idem sanctus dicat: Magnam In Psal. 71. esse vim quæstionis, magnam difficultatem, magnum laborem, & quasi inextricabilem, ut cognoscatur quomodo & iustus sit Deus, & res humanas curet, & non sit iniquus quod peccatores felicitatem habent in terra, & iusti plerumque fatigantur. Quamobrem quicumque siue verum siue falsum colunt aut coluerunt Deum non minus Ethnicici quam fideles, istâ quæstione perturbati sunt: ut qui viderent iustitiæ repugnare, ut impij felicitate fruerentur. Et quæ, quæso, hic est ansa perturbationis, quæ umbra iustæ offensionis, si Deus possit præmiorum pœnarumque vices pro libitu suo commutare? Quo sane magis mirum est, inter solos Christianos aliquos repertos esse qui in istud paradoxum præ nimia sapientiæ subtilitate progressi sint.

CAPVT V.

E HORRENDÆ SENTENTIAE quorundam, qui putant omnes beatos pro sola Dei voluntate citra iniustitiam damnari posse ad æternas pœnas, Augustino est contraria tam ratione pœnæ damni, quam sensus.

SEd longè profectò est horribilius, & intolerabilius illud alterum paradoxum plusquam Stoicum, quo nonnulli veluti de diuinitatis arcanis magis instructi, dicere ausi sunt, si beatos omnes Deus nullo excepto ad æternas deiiceret pœnas, nullam iis iniuriam esse facturum, eo quod quidlibet de nobis sta-

vide supra
lib. preced.
c. 3. & 4.

Lib. ii. de
Genes. c. 17.

Lib. 3. de
pecc. merit.
cap. 5.

Lib. de dua.
bus animab.
cap. 12.

Lib. II. de
Genes. c. 2.

Lib. I. oper.
imperf. fol.
64.

Epist. 106,

Ibid.
In eadem
Epist.

Lib. de pecc.
orig. c. 21.

Epist. 106.

Term. 1102
diners. 6. 45

nare potest innocentes: Absit: quæ illa iustitia est? Tales nullo modo condemnari possunt; nulla iustitiâ potest accidere; absurdissimum est, à iustitia Dei pœnitens alienum; hoc est verum, hoc cuilibet occurrit, hoc manifestum est iustitiæ esse contrarium; non audebis hoc quantumvis hæreticus Pelagianus disputare, non audebis hoc quantumvis impius dicere non potes hoc dicere, nec ignorantia tua tibi potest hoc suggerere. Hæc & huiusmodi Augustinus passim tanquam de re exploratissima, euentissima, certissimaque, ut quæ apud omnes Christianos, Pelagianos, ac tantum non Atheos in confesso est, identidem repetit. Et ipsi quasi magna arcana & Augustino incognita perdocti, quia Deum omnium Dominum auctoremque vitæ & mortis esse didicerunt, è diuerso occinunt; nulla omnino iniustitia est si Deus damnet innocentes, nulla absurditas; nihil pœnitens à Dei iustitia alienum, si beatos omnes, nullo excepto in æterna, deiiciat pœnas; quidlibet de nobis statuatur, perdat, damnet, cruciet, torqueat, id iure faciet suo.

Quod si isti disceptationi non dico Salomon in throno suo, sed vel Dionysius, vel Phalaris præsideret, ut iudicaret, vter esset verus creaturæ rationalis Deus, hoc est auctor & Pater, an ille qui tanta habet erga creaturam suam viscera pietatis, tantam iustitiæ rectitudinem, tantam amicitia humanitatem atque stabilitatem, ut creaturam suam sine iniquitate ad æternos cruciatus damnare non posset, sed potius immeritam damnando naturæ propriæ sanctitatem, inhumanæ crudelitatis & iniustitiæ peruersitate violaret; an verò ille qui possit eam nulla eius præcedente culpa æternis mancipare cruciatibus, sine dubio responderet pro illo Deo cuius iustitiæ rectitudinem ad intima vsque penetrantem tueretur Augustinus, ut olim Salomon pro illa quæ filii sui cruciatus ferre non poterat, *Hic est Pater eius*, hic est verus Deus eius. Nam omnium Deo detrahentium ora clausit. Salomon Deo plenus: *Ipsum qui non debet puniri condemnare, exterum æstimas à tua virtute*. Argumentum illud quod ex absoluto domino Dei petitur, quid & quantum valeat infra commodius ponderabimus.

Sap. 12.

CAPVT VI.

SENTENTIA PELAGIANORVM

Argumentum 16. contra puram naturam.

& Manichæorum de miserijs puræ naturæ. Ostenditur ex vi legis æternæ iniustum fore Deum, si eas innocenti creaturæ imponeret.

SE D quia non pauci sunt, qui licet sententiam illam de damnatione & cruciatibus beatorum, velut iniustitiæ & immanitatis plenam detestentur, aliis tamen mitioribus malis creaturam innocentem sine vlllo vel Dei vel creaturæ præiudicio affligi posse arbitrantur, præsertim in statu puræ naturæ, qui sine magno magnorum cruciatuum cumulo esse non potest, propius ad scopum nostrum propter quem ista tractamus accedendum est videndumque vtrum Deus, iuxta doctrinam sancti Augustini, creaturam rationalem antequam peccato commuerit, tot miserijs, quot status purorum naturalium post se trahit, posset affligere. Quod si non possit, subuersus jacet à fundamentis totus

tus puræ naturæ status, ut qui non sit aliud quam vastissimum omnium miseriorum corporis atque animi seminarium.

Et quamvis iam vtcunque subluceat ex præcedentibus, quid in hac etiam quæstione de sancti Augustini mente sentiendum sit, ut tamen id ipsum lectori dilucidius, certiusque constet, hoc sine vlla tamen fluctuatione confirmo, tanquam dogma per vniuersa latifundia sanctissimæ eius doctrinæ sparsum, quod à primordiis susceptæ Catholicæ religionis vsque ad extremum halitum docuit, sub Deo iusto omnipotente ac bono, creaturam rationalem nullo modo posse tot tantisque miserijs ex quibus puræ naturæ status quasi confectus est cruciari, nisi eius culpa mereatur. Hæc doctrina basis est vna capitalis, cui præcipua pars illius, quam aduersus Manichæos Pelagianosque struxit, molis incumbit: quæ si subtrahitur doctrinam quam aduersus illas pestes tradidit: tueri ab ineptiis, absurditatibus, paralogismis, apertissimisque falsitatibus impossibile est. Quod facile iudicabit quisquis ea quæ iuxta mentem eius in sequentibus producturi sumus attentè ponderauit.

Vbi ante omnia memoriâ repetendum est, id quod ante me dixisse memini, quid Pelagiani in hac re senserint, quid asseruerint Manichæi. Nisi enim probè sciatur, quid impugnet aduersarius, quid tueatur reus, nunquam argumentorum vis perspecta esse poterit. Itaque Pelagiani in primisque Iulianus ex professo tuebantur, paruulorum nascentium innocentiam non esse gratiæ sed naturalem, ut vitii seu peccati, ita & virtutis expertem. Omnes itaque quas oculis cernimus & mente quoque intelligimus misérias siue in animo, ignorantias, concupiscentias, ingenii tarditates, fatuitates, passionum insanias & huiusmodi; siue in corpore monstrositates, intrinsecus nascentes morbos ac misérias, extrinsecus irruentes calamitates, illamque totam ærumnarum seriem quam experitur humana mortalitas, esse homini quemadmodum cæteris animalibus naturalem, hoc est ut vno verbo dicam, hominis ista esse pura naturalia in quibus à Deo conditus est. Quod diuersis locis ita esse, & à Scholasticis quoque admitti, neque ab homine tantillum in sensu Pelagianorum & Augustini scriptis versato negari posse iam aliquoties ostendimus. Ex quo fit, ut consentaneè dogmati suo nec mortem ipsam, malorum omnium corporis terribilissimam, malam esse dicerent, sed vel bonam, vel certè indifferentem, cum apertè profiteantur apud Augustinum, quod mors non semper sit malum, cum & Martyribus sit causa præmiorum: bonam vel malam mortem dici faciat, non resolutio corporum, quæ excitabuntur in omni genere hominum, sed meritorum diuersitas, quæ de humana libertate contingit. Similique prorsus ratione, neque concupiscentiam, neque illam quasi simplicem ignorantiam esse volebant mala, sed affectiones quasdam indifferentes, vel etiam bonas quarum bonus vel malus vsus ex hominis libertate nasceretur, ut supra quoque declarauimus. Nimirum ut ita nemini mirum aut paradoxum videretur, quod hominem à Deo quantumvis à peccatis alienis ac propriis innocentem in statu tot tantisque affectibus obnoxio condi posse & conditum esse decernerent.

Manichæi contrariâ viâ inceserunt, cum enim intelligerent hæc esse reuera magna creaturæ rationalis mala atque ita de Deo bono in bonitate sentirent, ut neque Deum eorum auctorem

Lib. 7. ad Benif. c. 12.

rem esse posse crederent, neque liberum hominis arbitrium, nisi per ambages iterum reuoluerentur in eundem Deum, tanquam creatæ libertatis auctorem, duo principia comminisci sacrilega impietate maluerunt, vnum bonum & alterum malum, quàm vnum principium bonum tot tantorumque malorum causam statuendo maiore illud, vt eis videbatur sacrilegio temerare. Vnde Augustinus de se cùm esset Manichæus:

Lib. 7. Conf. Quia non audebat anima mea, vt ei displiceret Deus meus, nolbat esse tuum, quicquid ei displicebat, & inde ierat in opinionem duarum substantiarum.

Cuiusmodi fuisse originem hæresis Manichææ multis in locis testis est Augustinus. Itaque dicebant omnia illa quæ nos vocamus, & verò sunt, & supra recensuimus mala, in nobis esse orta non ex Deo bono sic instituyente primitus in pura natura creaturam rationalem, quemadmodum Pelagianum dogma statuebat: neque rursus ab homine vitante naturam suam, quam Deus ille bonus primitus totam bonam instituerat, quemadmodum fides Christiana docet: Paris enim impietatis vtrumque esse sentiebant, quod vtroque modo vel directè, vel certè indirectè bonus Deus malorum auctor esse crederetur. Sed ea nata esse dicebant ex commixtione naturæ malæ seu mali, hoc est, naturæ quæ non corruptione boni superueniente vitata sit, seu ex bona facta sit mala, sed quæ ex natura sua naturaliter talis sit, ignara scilicet, malorum cupida, moribunda, moribunda, cæteraque quotquot geminus ex se scaturiens mala. Hæc autem commixtio naturæ mali & boni, in eodem homine qua ratione facta sit, confligentibus inter se duobus principiis bono ac malo, longa fabula est, neque ad peragendum id quod instituimus necessaria. Ad hoc enim sufficit id quod iam iam explicuimus; quod ita se habere ex plurimis Augustini attestationibus perspicuum est, & inferius plura dicturi sumus. Ex qua vtriusque sententiæ explicatione colligitur, Manichæos & Pelagianos hætenus puram naturam induxisse, quatenus vtrique naturam sine gratia & sine peccato à principio creante prodire sentiebant, sed hoc discrimine quod Pelagiani propter perspicuam certamque naturæ bonitatem etiam defectus eius omnes bonos, seu non malos esse dicebant: Manichæi è contrario propter perspicuam certamque defectum istorum malitiam, etiam naturam ipsam volebant esse malam. Hinc consequenter illi & naturam & defectus eius referebant in principium bonum, hoc est in Deum verum creaturæ rationalis auctorem, hi in malum seu in naturam mali ex cuius conflictu cum natura boni, & ex vtriusque commixtione quæ propter infirmitatem principij boni formidantis regnis suis consecuta est, tota corporalis creatura prodijisset. His erroribus vtriusque sectæ ob oculos positus, sententia Augustini contra Pelagianos & energia argumentorum eius plenius percipietur.

Augustinus igitur aduersus Pelagianos docet opinionem istam non solum re ipsa non esse veram, quia fides Christiana tradit omnem illam calamitatum seriem ex peccato primi parentis promanasse, sed etiam ratione naturali, multis modis ostendit eam esse non posse veram, quia vel recto & generali ordini creaturarum vel etiam diuersis Dei attributis, è diametro aduersatur, vt eam proinde semper habeat tanquam vel contra naturalem exigentiam creaturæ rationalis, vel etiam sapientissimè tanquam prorsus impossibilem.

Tom. 2.

A Et primò quidem sententia Augustini est, esse contra ordinem, rectamque administrationem vniuersitatis, vt miseria peccata præcedat. Natura quippe creaturæ rationalis, hoc est, illius quæ immutabilibus æternæ veritatis rationibus regitur & liberis motibus agitur, hoc postulat, vt non affligatur, nisi ipsa causam dederit. Omnis enim miseria siue in corpore siue in animo est afflictio eius, quia est contra voluntatem eius, cùm id ei aufertur quod recta voluntate appetit. Istam creaturæ rationalis naturam Augustinus veluti basin aduersus Hæreticos collocavit, quando dixit: *Creaturis præstantissimis, hoc est, rationabilibus spiritibus hoc præstitit Deus, vt si nolint* Lib. de nat. boni c. 7. *corrumpi non possint, id est si obedientiam conseruauerint sub Domino Deo suo, ac sic incorruptibili pulchritudini eius adhaerint: Si autem obedientiam conseruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis. Tale quippe bonum Deus est, vt nemini eum deserenti bene sit, Nimirum ita vt nullo pacto Deum deserenti bene esse possit quia repugnat naturæ rationali, quæ nullo alio bono nisi solo Deo satiari, & idè nec beari aut non nisi misera esse potest, sicut supra declarauimus; ita igitur eidem naturæ repugnat, vt non deserenti Deum male sit; hoc enim non minus cum recto ordine istius creaturæ & vniuersitatis administratione pugnat quam istud prius. Quod disertis verbis in alio loco tradit Augustinus: Si peccatis earum (animarum) detractis miseria persueuerat aut etiam peccata præcedit rectè deformari dicitur ordo atque administrationis vniuersitatis. Ecce ordinem & administrationem vniuersitatis deformatam, si miseria peccata præcesserit. Idem ipsum aduersus Philosophos in libris de Ciuitate disputans, præter ordinem rectum esse declarat, quo suus cuique locus datur, vt sine peccati merito miser quilibet fiat. Hoc autem sicut sine naturalis ordinis perturbatione esse non potest, ita nec ab autore ordinis Deo: Pax, inquit, omnium rerum est tranquillitas ordinis; ordo est parium distributionumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio.*

Proinde miseri, quia in quantum miseri sunt, vti que in pace non sunt, tranquillitate quidem ordinis careant, vbi perturbatio nulla est. Veruntamen quia meritorum iustique miseri sunt, in ea quoque ipsa sua miseria, præter ordinem esse non possunt. Non quidem coniuncti beatis; sed ab eis tamen ordinis lege se iuncti. Porro totum ordinem istum, quo & peccantibus miseria adesse, & non peccantibus abesse debet, ex æternæ legis præscripto fluere, quo naturalis ordo creaturæ rationalis administratur, statim subiicit: *Miseriores autem erunt, si pax eis cum ipsa lege non est, quæ naturalis ordo administratur.*

Porro hanc esse æternam legem iam supra capite secundo declarauimus, cùm ex ea fieri diximus, quod peccatum impunitum esse non potest. Quicquid enim ibi ad illius sententiæ probationem protulimus, multò magis ad hoc valet, vt eum qui nihil omninò mali fecit, miserum fieri non posse credamus. Cùm enim lex incommutabilis æternaque sit, quæ iustum est vt omnia sint de lib. arbit. ordinatissima, tam impossibile est ordinatissimum esse, vt qui nihil egerit mali, malè patiat, quam impossibile est ordinis perturbationem esse ordinem, ac Deum non esse Deum, Deus enim est ipsa illa incommutabilis veritas, quæ clamat iustum esse, vt omnia sint ordinatissima, quæ clamat ordinatissimum esse, vt qui malè meritis fuerit, malè patiat, & qui nihil mali fecit, nihil etiam mali patiat. Quod & Augustinus

ii

Ibid.

in eodem loco apertè proficitur cùm de æterna lege dicit : *Lex quæ summa ratio nominatur, cui semper obtemperandum est, per quam mali miseriam, boni beatam vitam merentur, qua denique fit, ut non possit aliquando iniustum esse ut mali miseri, boni autem beati sint.* Si lege æternâ iniustum esse non potest, ut boni beati sint, profecto iustum esse non potest, ut sint miseri. Et si hoc iustum esse non potest, profecto nec Deus illud facere potest, qui nihil nisi quod iustum est, facit.

Lib. 26. c. 3. Faust. c. 3.

Nam ut Augustinus, contra illam summam naturæ legem tam Deus nullo modo facit quam contra seipsum non facit. Huius igitur æternæ legis immobilitas vera radix est, cur, uti dixit Augustinus, *Spiritus rationales si nolint, id est, si peccare noluerint, corrumpi non possint;* hæc item vera radix est; Cur deformatur ordo atque administratio vniuersitatis, si miseria peccata præcedat. Semper enim & vbiq; iustum est, ut omnia sint ordinatissima. Cùm ergò nunquam ordinatissimum esse possit, ut miseria peccata præcedat; nunquam etiam lex æterna hoc dictare potest. Cùm ergò pertingat à fine summæ creaturæ vsque ad finem infimæ, & sit insuperabilis rectitudinis & indispensable æquitatis, nihil omninò in vniuersitatis administrationem irrumperè potest, quo ordinatissima illa sanctio perturbetur : *Neque enim, ut optimè sanctus Augustinus, sub Deo iusto miser esse quisquam nisi mereatur, potest.*

Lib. 1. oper. imp. f. 33.

Cùm igitur tam arcta sit connexio inter miseriā atque peccatum, ut neque peccata præcedere neque non sequi possit, hinc est, quod Augustinus ex pura ratione naturali cum Pelagianis, cum Manichæis, cum quibuscumque etiam infidelibus disputans ex hoc ipso quod miseria qualiscunque in creatura rationali reperitur, mox peccatum necessariò antecessisse concludit. Hinc in Psalmum trigésimum octauum : *Vide me in malis, video me in pœna, & apud te non video iniquitatem. Si ergo ego in pœna sum, & apud te iniquitas non est, nonne restat ut pro iniquitate erudias hominem?* Nonne idem est ac si diceret, impossibile est ut ego in pœna sim, nisi iniquitas mea commuerit. Et quomodo hoc impossibile est si in statu puræ naturæ homo à Deo produci potest? Quod si fortè dixeris Augustinum ex suppositione præsentis status loqui, de quo postea plura dicturi sumus, audi aliam eius ratiocinationem, cùm adhuc esse Manichæus & hoc ipsum diligentissimè & ex professo quæreret, quis longam illam pœnarum catenam qua vincti sumus, humano generi texuisset : *Et intendebar, inquit, ut cernerem quod audieram, liberum voluntatis arbitrium causam esse ut malum faceremus, & rectum iudicium tuum ut pateremur, & eam liquido cernere non valebam, &c.* Subleuabat enim me in lucem tuam, quod tam me sciebam habere voluntatem quam me viuere. Itaque cùm aliquid vellem aut nollem, non aliud quam me velle aut nolle certissimus eram, & ibi esse causam peccati mei, iam iamque animaduertebam. Ecce ex pura natura ratione naturali, sine fide cognitam causam peccatorum creaturæ rationalis. Nunc audi eadem naturalis rationis euidencia collectam causam pœnarum eius. *Quod autem inuitus facerem, in hac videlicet miseriæ statu, vbi ignorantia & libidinibus ad peccatum pellimur, pati me potius quam facere videbam, & id non culpam, sed pœnam esse iudicabam; qua me non iniuste plecti, te iustum cogitans, cito ferebar.* Paralogismus ille insignis est, si natura rationalis cum eisdem pœnis sine vilo peccato, sine vlla iniustitia Dei condi potest.

Ibid.

A Qua de causa nec illum ratiocinandi modum vnquam Pelagiani probauerunt, qui puram naturam attulerunt, nec Scholastici eum vnquam probare possunt, quamdiu in eo statu hominem condi posse contendunt. Sed non hîc tantum, sed infinitis alijs locis idem ipsum Augustinus contra Pelagianos & Manichæos tradidit : Vtrosque enim pœnas sine peccati merito inducentes illa ratiocinatione prostrauit. Nam in libris de libero arbitrio vbi malorum causam aduersus Manichæos indagat, cùm similiter ignorantiam & difficultatem, hoc est libidinum sæuientium infirmitatem attulisset, quibus fieret ut homo etiam quodammodo iuuitus necessitate peccaret : *Pœnam, inquit, istam esse quis dubitet? Lib. 3. de Omnis autem pœna si iusta est, peccati pœna est & lib. arb. c. 18 supplicium nominatur.* Ecce omnem omnino pœnam, hoc est miseriā, si tamen iusta est, peccati pœnam esse testatur. Hoc est non aliter creaturæ rationali infligi posse nisi eius peccata mereantur, alioquin enim hoc ipso esset iniusta. Nam hoc est quod contra Pelagianos dixerat : *Neque enim sub Deo iusto miser esse quisquam nisi mereatur potest.* Sed quia imaginari aliquis posset huiusmodi pœnas Deo permittente vel ex necessitate materiæ, siue corporis, siue animæ & corporis, in creaturam rationalem irrepere posse sine iniustitia Creatoris, quemadmodum ferè auctores puræ naturæ imaginari solent, paulò accuratius ex ratione diuinæ prouidentie res ista declaranda est, & naturæ puræ impossibilitas, juxta mentem Augustini sexcentis locis consignatam, demonstranda.

CAPVT VII.

IDEM PROBATVR EX VÆ diuinæ prouidentie cuius omnipotentia, vel scientia, vel iustitia necessario lœditur.

D S ANCTVS igitur Augustinus tanti hoc argumentum fecit, quod ex prouidentia diuinā hanc vniuersitatem administrante & quolibet fortuitos casus excludente petitur, ut non dubitauerit hoc vnicum telum omnibus infidelibus opponere, eoque solo cuncta eorum machinamenta de pura natura, de malo naturali, de miseriis ex necessitate materiæ pullulantibus, frangere atque subuertere. Nam quamuis Scripturas sacras, in quibus miseriæ nostrarum vera causa recensetur, vel prorsus abijcerent, vel non crederent, vel falsarent, fidemque Ecclesiæ de statu gratiæ in quo conditi sumus deriderent, hoc tamen argumentum quod solummodo Deum auctorem & consequenter gubernatorem vniuersi esse supponit, tam irrefragabilis euidentiæ esse censet aduersus gentilium Philosophorum ignorantiam, qui non dubitabant, hunc miseriæ statum esse homini naturalem, & aduersus Pelagianorum commenta qui eas puræ naturæ tribuebant, & aduersus Manichæorum insaniam, qui eas ex naturæ malæ commixtione fluere delirabant, ut nihil omnino vel ex propriis eorum erroneis principijs, quibus adhærebant, responderi posse iudicaret. Ipsum itaq; cum illis pectibus de miseriæ quarumlibet causa disputantem ac satagentem videamus. Cum Platonici igitur de causa miseriæ

Lib. 9. de Civit. c. 13. miseria quorundam Angelorum differens, quos ipsi bonos quidem, tamen miseros esse fateri cogebantur, sub Dei providentia nullam aliam esse concludit nisi malitiam: Qui (Apuleius) a nimo passiva, etiam misera dixisset, nisi pro eorum cultoribus erubisset. Porro quia providentia summi Dei, sicut etiam ipsi fatentur, non fortuita temeritate regitur mundus; nunquam esset istorum aeterna miseria, nisi esset magna malitia. Ecce Deo mundum gubernante nec daemones animo passivos, hoc est passionibus perturbari & consequenter miseros esse non posse aduersus Platonicos aliud opinantes putat, nisi malitia magna praecesserit. Quamobrem, quæso, & quomodo, nisi quia repugnat diuinæ providentiæ, ut quisquam, nisi mereatur, miser sit?

Ita confite- tur ipse Au- gustinus lib. de dono per- seu, cap. 11. Similiter de causa mali curiosissimè satagens cum Manichæis aduersus quos, quia sub quodam priuilegio, imò sacrilegio scripturas veteris Testamenti abijcerent, de nouis quod vellent sumerent: quod nollent spernerent, nulla eum testimoniis diuinorum adiuuabat auctoritas id eoque puris rationibus disputare cogebatur, ex eadem diuinæ providentiæ consideratione concludit: Quamobrem si nemo iniuste pœnas luit, quod necesse est credamus quandoquidem diuinâ providentiâ hoc vniuersum regi credimus, illius primi generis malorum (id est culpæ) nullo modo, huius autem secundi auctor est Deus; Nempe illius, ut ante præmiserat, quo dicimur mali aliquid pati. Injustè autem pateremur malum nisi ante malum fecissemus, sicut ibidem indicat. Et in eiusdem operis libro tertio, cum hominem etiam inuitum ad peccatum urgeri dixisset, quod quia magnum creaturæ rationalis malum est, & contra voluntatem accidit, sicut pœnæ solent, multò enucleatius ex ratione probat, nullo modo sine peccato talem pœnam ei accidere potuisse: Pœnam istam esse quis dubitet? Omnis autem pœna si iusta est peccati pœna est & supplicium nominatur: si autem iniusta est pœna, quoniam pœnam esse nemo ambigit, iniusto aliquo dominante, homini imposita est. Porro quia de omnipotentia Dei & iustitia dubitare dementis est, iusta hæc pœna est, & pro peccato aliquo penditur. Non enim quisquam iniustus dominator aut surripere hominem potuit velut ignorante Deo, aut extorquere inuito tanquam inualidiori, vel terrendo vel confligendo ut hominem iniusta pœna cruciaret. Quibus verbis Augustinus omnia Manichæis præcidit effugia, quibus absque peccato pœnas istas in humanum genus irrepisse vel irrepere posse delirare potuissent. Cum ergo nihil superesset quod responderi posset, Relinquitur ergo, inquit, ut hæc iusta pœna de damnatione hominis veniat.

Lib. 1. oper. imp. f. 50. Pelagianos verò qui tantas miseras Deo tanquam puræ naturæ auctori ascribebant, sapius ex diuinæ providentiæ consideratione contundit, singulaque Dei attributa, quæ concurrunt ad gubernationem diuinæ providentiæ sollicitè ponderat ut ostendat non posse tot miseriis affligi homines nisi peccata promeruerint: Nisi forte, inquit contra Iulianum puræ naturæ assertorem, tibi in hac quæstione laboranti Deus iustus quidem, sed infirmus quodammodo subuenire poterit, qui suis imaginibus ne innocentes graui iugo miseriæ premerentur subuenire non potuit; ut eum dicas voluisse quidem quia iustus est, sed non potuisse quia omnipotens non est. Atque ita de his angustiis exeat ut fidei caput perdas: qua fide primitus in symbolo confitemur, credere nos id Deum Patrem omnipotentem. Deus igitur tuus in tot & tantis malis quæ paruuli patiuntur, aut iustitiam, aut omnipotentiam, aut ipsam

Tom. 2.

Lib. 1. fol. 285. curam rerum humanarum est perditurus. Quodlibet autem istorum dixeris vide quid egeris. Et in libro secundo eiusdem secundæ lucubrationis contra Iulianum: Propter quod ergo affliguntur paruuli, si nullum habent omnino peccatum? An omnipotens & iustus Deus, iniustas pœnas à tot innocentibus prohibere non potuit? Non posset luculentius Augustinus quid de pura natura sentiat promere quam dicendo, quod non possit Iulianus in illa puræ naturæ quam prædicabat hypothese rationem tot miseriæ dare, quibus torquentur paruuli, quam fidem violando, quia Deus & iustus, & omnipotens, & curam rerum humanarum habere creditur. Quod argumentum velut inuictum aduersus quaslibet hypotheses, & errores, & arietes

Lib. 2. cont. 101. c. 1. B oppugnantium creberrime repetit, eadem illa Dei attributa ponderans, sine quibus diuina providentia exerceri aut explicari nequit. Nam aduersus eundem Iulianum in priore lucubratione statum puræ naturæ in paruulis prædicantem: Magisque iniquus aut infirmus ostenditur (Deus) si iugum graue super filios Adam à die sicut scriptum est natiuitatis eorum usque in diem sepulture in matre omnium; sub quo iugo imago eius atteritur, aut ipse nullo vel originali, vel proprio præcedente peccato, aut quilibet aliud ipso imponit inuito. Et libro quinto: Suorum tantos cruciatus conspiciunt paruulorum, ut sub Creatore optimo atque iustissimo nullo modo imago eius in illa ætate tanta mala pateretur si non esset originale. Vbi in Creatore ponderat omnipotentiam, in optimo bonitatem, in iustissimo æquitatem. Præclarissimè verò subuertit puræ naturæ statum cui tot miseras ascribebat Iulianus in fine libri quarti ubi singula effugia illius anguis lubrici sollicitè claudit: In his, inquit,

Lib. 4. cont. 101. cap. 11. C quæ meminisse iam non potes, paruulos intueri quot & quanta mala patiantur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus crescant. Deinde iam grandes, etiam Deo seruientes tentat error ut decipiat; tentat labor aut dolor ut frangat; tentat libido ut accendat; tentat mæror ut sternat, tentat typhus ut extollat. Et quis explicet omnia festinanter quibus grauiatur iugum super filios Adam? Ecce mala quibus puræ naturæ status viret & floret. Iam vide, quomodo ipse remotâ eorum causa peccata, defendi sine omnipotentia vel iustitiæ diuinæ violatione non possit: Huius euentia miseriæ, gentium Philosophos nihil de peccato primi hominis, siue scientes, siue credentes compulsi dicere ob aliqua scelera suscepta in vita superiore pœnarum luendarum causa nos esse natos, &c. Apostolus autem amputat opinionem qua creduntur singulæ animæ pro meritis anteactæ vitæ diuersis corporibus inferi. Ecce sublatum omne superioris vitæ peccatum. Iam vide ad quas angustias aduersarium puræ velut naturæ miseras crepantem adigat: Quid igitur restat, nisi ut causa istorum malorum sit, aut iniquitas, aut impotentia Dei, aut pœna primi veterisque peccati? Sed quia nec iniustus nec impotens est Deus, restat quod non vis, sed cogis confiteri, quod graue iugum non fuisset nisi delicti originalis meritum præcessisset. Nimirum apertissimè concludit, aduersus eum qui velut puris naturalibus ea mala tribuebat, tantum abesse hoc dici possit, ut velit nolit ad confitendum peccatum adigatur, vel certè iniustum vel impotentem esse Deum qui sine vlllo præcedente peccato, tot miseriis plectit immeritos. Quod profectò absurdissimè & falsissimè concluditur, si Deus potest sine vlla iniquitate vel impotentia sua solo liberæ suæ voluntatis & absolutæ dominationis arbitrio, cum illis miserijs humanam naturam instituere.

Ii 3

Nec verò aduersus Iulianum tantum, sed & in aliis operibus suis passim docet, nullo modo posse tantorum malorum causam quibus puræ naturæ status affligi posse dicitur Deo tribui, si-
 ne læsione iustitiæ vel potestatis eius. Nam in
 Serm. 139. sermonibus ad populum: *Malorum omnium nostro-*
 de temp. c. 3. *rum causa peccatum est. Non enim sine causa homines*
mala ista patiuntur. Iustus est Deus, omnipotens est
Deus, nullo modo ista pateremur si non mereremur.
 Et in libro octoginta trium quæstionum, quæ-
 stione 24. cum ratiocinando constituisset mun-
 dum regi prouidentia & nihil in eo casu fieri,
 Lib. 83. 99. Hoc, inquit, *constituto consequens videtur ut quicquid*
 quæst. 24. *in mundo geritur, partim diuinitus geratur, partim*
nostra voluntate Deus enim quouis homine optimo at-
que iustissimo longè atque incomparabiliter melior &
iustior est. Iustus autem regens & gubernans vniuer-
sa, nullam pœnam cuiquam sinit immerito infligi, nul-
lum præmium immerito dari. Meritum autem pœnæ
peccatum & meritum præmii rectè factum. Et vbe-
rius quæstione octogesima secunda, omnes ri-
mas obstruit, per quas elabi posset, qui præsentis
vitæ miserias, sine peccati iniquitate continge-
re posse crederet. Cum enim eorum protulisset
querimoniam qui bonos affligi molestè ferunt,
quæ sane omnium infirmorum semper fuit &
Christianorum, & maximè gentilium Pagano-
rum, sic omnium suspiciones placare satagit,
ut si peccata remoueantur non nisi cum Dei in-
iuria miseriarum tantarum cumulum in immeri-
 tos irrupere potuisse fateatur: Sed iis tamen,
 inquit, qui putant iniustum Deum, cum iustos in do-
 loribus & laboribus viderit; aut certè si non audent
 iniustum Deum dicere, vel res humanas non curare ar-
 bitrantur, vel semel statuisse necessitates factorum,
 contra quas nec ipse aliquid facit, ne ordinem re-
 rum à se dispositum inconstantia turbare credatur, aut
 aliquid aliud opinantur quod Deus in aliquo inuali-
 dus non possit à iustis ista mala prohibere, dicendum
 est. Habeshic omnes nobiliores suspiciones ho-
 minum, iuxta quas vel in iniustitiam Dei retor-
 quetur, vel in prouidentia vastitatem, vel in in-
 firmitatem eius, vel in fata ab ipso constituta, hoc
 est in ordinationem eius immutabilem, qua con-
 stituit ut ille ordo rerum ageretur; quo etiam
 iusti paterentur mala, sub quo membro etiam
 Pelagianorū pura natura continetur. Ille quippe
 rerum status immutabili lege etiam iustissimos
 quosque cruciat malis. Videamus ergo quid ad
 illa ex Augustini mente dicendum sit: Dicendum
 est, inquit, nullam futuram fuisse iustitiam in homi-
 nibus, si res humanas non curat Deus, quia omnis
 ista hominum iustitia, quam & tenere animus huma-
 nus rectè faciendo potest, & peccando amittere, non
 imprimeretur animæ nisi esset aliqua incommutabilis
 iustitia quæ integra inueniretur à iustis, cum ad eam
 conuerterentur; integra relinqueretur à peccantibus
 cum ab eius lumine auerterentur. Quæ iustitia in-
 commutabilis utique Dei est; nec eam porrigeret ad
 illustrandos ad se conuersos si res humanas non cura-
 ret. En tibi profligatos eos qui Dei prouidentia
 mundum non curante iustos affligi putant. Iam
 pergit ad eos qui Deo sic ordinante hoc fieri
 posse putant: Si verò propterea grauiā perpeti iustos
 sineret, quia contra ordinem rerum à se dispositum
 nollet venire, nec ipse iustus esset, non quia dispositio-
 nem suam seruare non vult sed quia ita disposuit ipsum
 ordinem rerum ut immeritis pœnis iusti affligantur.
 Quid manifestius quam non posse Deum talem
 rerum ordinem constituere ut immeritis pœnis
 iustus affligatur? Quod ut clarioribus verbis
 apud Scholasticos loquatur Augustinus, non est

aliud dicere quam iniustum fore Deum si talem
 ordinem rerum siue in pura natura, siue in inte-
 gra & sanctificata, siue in alia quacunque insti-
 tueret, ut immeritis pœnis iusti affligantur. Ex
 quo apertè sequitur, puram naturam in qua pro-
 miscuè iusti iniustique, vel potius omnes omni-
 nò iusti immeritis torquentur pœnis esse impos-
 sibilem, nec aliter possibilem fieri posse nisi vel
 iniustitiam, vel inualiditatem tribuamus Deo,
 vel prouidentiam adimamus, atque ita, quem-
 admodum etiam contra Iulianum dixerat, ca-
 put fidei perdamus, ut de eis angustis exeamus.
 Vnde etiam statim subiicit: In aliquo autem Deum
 esse inualidum ad repellenda mala quæ iusti patiun-
 tur, quisquis opinatur, ideo desipit, quia non intel-
 ligit, sicut nefas est iniustum Deum dicere, ita nefas
 esse omnipotentem negare. Concludit itaque non
 alia ex causa hoc contingere nisi de peccato &
 reliquiis eius hoc est ut ipse loquitur, vel de ipso
 morbo nondum sanato vel de adiutorio medicinae,
 quæ ut ægrotantibus nobis tam acerba impone-
 retur morbus meruit.

Neque verò Philosophos, Manichæos, atque
 Pelagianos tantum, apud quos omnes sola pu-
 ra natura sine gratia, & sine peccato creaturæ
 ascribitur, hoc argumento fregit Augustinus,
 hypotheses improbavit, tanquam qui Dei maje-
 statem nefaria suarum hypothesion impietate
 violarent: sed etiam ex eiusdem ipsius argumenti
 euidentia & certitudine gravissimos cruciatus
 ipse usque ad finem vitæ passus est. Cum enim
 nunquam intelligere posset quo pacto anima ra-
 tionalis, si noua vnaquæque à Deo crearetur pec-
 cati originalis posset esse rea, nunquam etiam
 intelligere consequenter potuit, quo pacto iux-
 ta illam sententiam in qua anima paruulorum
 innocens nasci videbatur, sicut Pelagiana hæ-
 resis asserbat, tot cruciatibus & miseriis sine
 violatione diuinæ prouidentia vel omnipoten-
 tia vel iustitiæ posset affligi. Audi ipsum quan-
 ta ingenuitate ingentes animi sui angustias ex
 hoc solo capite nascentes confiteatur, & opem,
 ut inde liberari possit alienæ eruditionis implo-
 ret; Sed cum ad pœnas ventum est paruulorum, ma-
 gnis mihi credere coarctor angustis, nec quid respon-
 deam prorsus inuenio: non solum eas pœnas dico quas
 habet post hanc vitam illa damnatio, quo necesse est
 trahantur, si de corpore exierint sine Christiana gra-
 tiæ sacramento, sed eas ipsas, quæ in hac vita dolen-
 tibus nobis versantur ante oculos, quas enumerare si
 velim, prius tempus quam exempla deficient. Lan-
 guescunt ægri tudinibus, torquentur doloribus, fame
 & siti cruciantur, debilitantur membris, priuantur
 sensibus, vexantur ab immundis spiritibus. Demon-
 strandum est utique, quomodo ista sine vlla sua mala
 causa iuste patiantur. Hoc est, demonstrandum est
 quomodo ista paruuli innocentes vel in pura na-
 tura, sicut hæresis Pelagiana statuit, vel iuxta
 sententiam quæ animam sine peccati contagio-
 ne in corpore creari credit, iuste patiantur.

Et quamobrem demonstrandum istud est,
 cum Deus sit vitæ mortisque dominus? Ut fa-
 ciat de paruulis quod voluerit, cum parentibus
 peccantibus detrahi posset immortalitas, &
 ita in filios etiam innocentes natura mortalis
 propagari? Hæc enim sunt quæ Scholastici ob-
 uia, plana, vera, certa que esse ne dubitant qui-
 dem. Audi Augustinum multò sublimius & re-
 ligiosius rimantem istius difficultatis anfractus:
 Non enim dici fas est, aut ista ignorante Deo fieri,
 aut eum non posse resistere facientibus, aut iniuste
 ista vel facere vel permittere. Num quidnam sicut illa
 animalia

lib. 1. oper.
 imper. f. 50.
 Vide totum
 locum paulo
 antecitatum
 ibidem.

Epist. 121

ibid.

animalia irrationalia recte dicimus in usus dari naturis excellentioribus, et si vitiosis, sicut apertissime in Evangelio videmus porcos ad usum desideratum concessos esse demonibus, hoc & de homine recte possumus dicere? Quasi diceret, nullo pacto. Et quæ causa differentia? Animal est enim, sed rationale, et si mortale. Anima est rationalis in illis membris, quæ tantis afflictionibus pœnas luit. Deus bonus est, Deus iustus est, Deus omnipotens est, hoc dubitare omnino dementis est. Tãtorum ergo malorum quæ sunt in paruulis causa iusta dicatur. Nempe cum maiores ista patiuntur, solemus dicere, aut sicut in Iob merita examinari, aut sicut in Herode peccata puniri. Et de quibusdam exemplis, quæ Deus manifesta esse voluit, alia quæ obscura sunt, hominum coniectura conceditur. Sed hoc in maioribus. De paruulis autem quid respondeamus, edisserere, si pœnis tantis nulla meis sunt punienda peccata iustitia. Nam utique nulla est in illis etatibus examinanda. Nonne ridiculum est hoc suspicari, quod Augustino in mentem nondum venerat Deum esse vitæ & mortis auctorem? Esse absolutum creaturarum dominum? Mortalitatem parentum peccantium etiam in filios non peccantes posse propagari, sicut patri aufertur peccanti feudum, quo & innoxii filii carent? Hæc enim sunt quæ velut limatus excogitata proferruntur. Nempe hæc ipsa sunt quæ Augustinus erga creaturam rationalem quæ est obiectum iustitiæ iniustitiæ, nullo modo sine culpa creaturæ vel iniustitia, vel infirmitate, vel ignorantia creatoris fieri posse testatur, & in scriptis suis tota vita asseuerantissimè testatus est. Idcirco enim passim contra Pelagianos, contra Manichæos, contra Philosophos qui mortalitati paruulorum velut in puris naturalibus prodeuntium ista tribuebant, semper clamat, Mundus regitur diuina prouidentia, Deus bonus est, Deus iustus est, Deus omnipotens est, hoc dubitare omnino dementis est; tantorum ergo malorum quæ paruuli patiuntur, iusta causa proferatur. Et reclamantibus, istum Deus ordinem suæ voluntate disposuit, respondet Augustinus; Nec ipse iustus est, quia ita disposuit ipsum ordinem rerum ut iusti vel innocentes immeritis pœnis affligantur. Ex quibus perspicuum est nunquam Augustinum tantas afflictiones, quantas etiam paruulos in hac mortalitate pati cernimus, cum diuinæ prouidentia attributis conciliare potuisse, si natura vel ab initio pura, vel etiam parentibus licet peccantibus, in posteris tamen quoquo modo expers iniquitatis, nasci poneretur.

CAPVT VIII.

IUSTITIA DEI FVNDITVS eueritur juxta Augustinum per statum puræ naturæ.

ET quamuis Augustinus in superius allegatis, & aliis non paucis locis indeterminatè semper colligat, Dei prouidentes regentisque mundum, vel omnipotentiam, vel bonitatem, vel scientiam, vel iustitiam lædi, si miseria mortalitatis huius, sine peccato creatura rationalis pateretur; sapissimè tamen aduersus eosdem naturæ puræ fabros Pelagianos, determinatè conficit, iustitiam Dei funditus tolli, nec ullâ ratione posse defendi. Quisquis enim Deum verum colit, sicut Pelagiani se colere fatebantur, de Creatoris omnipotentia, & bonita-

Tom. 2.

A te non facile dubitat. Nam statim in initio symboli Apostolici quod omnibus in ore Christianis est, Ecclesia Christiana proficitur; Credo in Deum Patrem omnipotentem creatorem celi & terræ. Quomodo ergo facile neget supremum omnium Creatorem esse omnipotentem qui creauit omnia? Esse bonum qui dedit omnia? Esse scientem atque sapientem qui excogitauit omnia? Sed hac supposita fide; iustitia statim tota periclitatur tot tantorumque miseriorum immisione sine vlllo immerito præcedentis iniquitatis; propria enim iustitiæ materia, est suum cuique tribuere, quomodo autem innocenti tanta miseria debeat, & consequenter iustè suum tribuatur, quacumque vel integræ, vel puræ naturæ suppositione, nunquam intelligi posse innumeris locis Augustinus docuit. A qua doctrina quia multa pendent, operæ pretium est attendere, quantâ certitudine & constantiâ, Pelagianis Augustinus eam obiecerit, & quam nihil ei vel in speciem responderi ab eis posse iudicauerit, qui puram naturam velut omnium istarum miseriorum fontem mordicus tuebantur. Itaque Iulianum qui præ cæteris Pelagianis naturæ puræ miseriorumque omnium velut naturalium buccinator erat celeberrimus, ut iam aliquoties ex propriis verbis eius declarauimus; ita retundit ex consideratione iustitiæ Dei: *Deus autem iustus*

Lib. 2. cont.
Iul. cap. 10.

C *si tanta paruulis mala quanta nunc dicere non sufficio, nihil peccati trahentibus irrogaret, sicut ponebat ratione puræ naturæ Iulianus, magis appareret iniustus. Et lib. 3. eiusdem operis: Malum si nullum (paruuli) ex origine traherent, nunquam cum vitis vel corporalibus nascerentur. Deus enim qui est animarum, ipse est etiam corporum conditor, qui utique humanæ in ipsa conditione naturæ vitia non infligit immerita. Et lib. 6. Contra cuius (Ecclesiæ) viscera, satis acutis telis tibi videris armatus; de iniustitia Dei contra iustitiam Dei colligens argumenta. Tunc enim est Dei vera iustitia, si græue iugum super filios Adam non est iniustum. Quomodo autem non est iniustum iugum graue, si nullam est in paruulis malum, propter quod iustè iugo premantur graui? Hoc autem iugum graue miseriorum omnium pondus comprehendit, quo genus humanum in hac ærumna mortalitatis atteritur, à primis fletibus nascentium, usque ad extremos gemitus morientium. Hoc autem iugum non est aliud quam illud quod pura natura secum trahit & puræ naturæ munus re ipsa censet esse Iulianus. De cuius proinde jugi iniustitia sæpè conqueritur Augustinus, si vera esset Pelagiana sententia, quod eo genus humanum sine peccati iniquitate premeretur. Nam in eodem libro: Quod si falsum esset*

Lib. 3. c. 6.

Lib. 6. c. 5.

D *lib. 2. c. 10; (quod scilicet ex iniquitate parentum sumus rei) profecto iugum graue super filios Adam nullo modo iustum esset. Et libro primo operis imperfecti: Vos quod dicitis potius non potest vlla iustitiæ ratione defendi: quia miseria generis humani, à qua nullam hominum ab exortu usque ad obitum videmus alienum, non pertinet ad omnipotentis iustum iudicium, si non est originale peccatum. Et multis interpositis: Ex hac aequitate, graue iugum est super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, omnino esse asseris iniquum, qui negas originale peccatum. Ostende chim iustum esse ut cum tam manifesta miseria, vel ad tam manifestam miseriam nascatur, à quo peccatum originale non trahitur. Et iterum: Erratis, vos potius iniquum cogimini confiteri, si graue super paruulos iugum, si quemadmodum nullum habent proprium, ita nullum trahunt originale peccatum. Et aliquanto post: Dic ergo, quæ iniustitia*

Ibid. c. 10;

Lib. 1. operi
imper. f. 6.

Ibid. f. 26.

fol. 27.

retributum sit parvulis, graue iugum tam magna manifesta que miseria. Et quibusdam interiectis:

Ibid. f. 63. Deinde si aggrauata etas illa (parvulorum) iniquitatem iudicis conuincit ut dicis, itane non est aggrauata graui iugo super filios Adam? Et tamen non est hinc iniquus Deus, ac per hoc merito est aggrauata.

Ibid. f. 65. Nullum est autem huius etatis meritum malum, si non est originale peccatum. Et iterum efficacius: Tu facias iniustum Deum, sub cuius omnipotentis cura,

¶ 66. cum videas graui iugo miseria parvulos premi, nullum eos peccatum habere contendis, simul accusans & Deum & Ecclesiam: Deum quidem si grauantur &

Ibid. f. 175. affliguntur immeriti. Et aliquanto post: Vos autem qui omnipotentem Deum non negatis, in graui iugo parvulorum, credi vultis iniustum, negando originale peccatum. Et libro secundo illius postremi

Lib. 2. oper. imp. f. 345. operis contra Iulianum: In illo graui iugo, quo etiam paruuli premuntur, quomodo iustus est Deus, si

Ibid. f. 348. nullus nascitur reus? Et rursus: Ipsa te conuincit in parvulis aequitas Dei, quam (forte quæ) magna est iniquitas, si iugo graui premuntur & paruuli, sine villo merito vinculoque peccati. Dies me pænè deficeret, si loca omnia recensere velim, quibus iniquitatem Dei manifestam esse concludit, si tantarum miseriaum iugum, quo videmus humanum genus etiam in parvulis premi, Deus innocentibus in creatione iuxta statum puræ naturæ à Iuliano prædicatum imposuerit. Quod iugum ideo toties tanta cura commemorare se dicit, ut

Ibid. f. 283. cervicem eius si non inflexerit frangeret, hoc est ut illius iniustitiæ consideratione velut inuicto argumento duritia Pelagiana frangeretur, quæ statum puræ naturæ velut iugum tot miseriis oneratum humano generi sine vllius merito iniquitatis imponebat. Hanc enim iniustitiam quam inferebat Deo, etiam nulla iugi factâ mentione, sed clarissimis verbis miseriae magnitudinem ponderans, exprobrat passim istis aduersariis suis in omnibus libris suis: Iudicia Dei vos

Lib. 1. oper. imperf. fol. 109. eueritis, qui generis humani miseria incipientes à parvulis, sine villo peccati merito fieri dicitis. Et in libro secundo, cum Iulianus prædicaret æquitatem Dei: Propter quid ergo, inquit, affliguntur paruuli si nullum habent omnino peccatum? An omnipotens & iustus Deus iniustas pœnas à tot innocentibus prohibere non potuit? Et inferius: Cur non potius

Lib. 2. fol. 291. miraris vniuersi generis humani ab exordio natiuitatis totam miseriam, ut nemo beatus, nisi ex misero, neque nisi post hanc vitam malis omnibus careat, cui per Dei gratiam præstatur ut careat? Et hoc mirando te corrigis, ab illo errore quo scilicet eas institutioni puræ naturæ tribuis, & iustum Dei iudicium in generis humani non iniusta afflictione cognoscis? Hoc est, cur non agnoscis ex magnitudine miseriaum quibus affligimur, & ex iustitia Dei errorem esse, quo genus humanum tot miseriis sine peccati merito affligi posse deliras? Nam hoc insani cerebri delirium esse multò inferius

Ibid. f. 308. apertissimè profitetur: Nam si sano cerebro considerares humana vitæ miseria a primis fletibus infantium vsque ad extremos genitus morientium, videres profectò quod nec ego nec tu, sed ille Adam fuerit caput horum & causa malorum: quod nolens videre clausis oculis clamas, & iustum Dei esse iudicium, & non esse originale peccatum. Quæ duo inter se quam sint contraria procul dubio cerneret, si sanum caput haberet. Et vtrumque coniungens, iugum istud videlicet toties commemoratum, ingentesque miseria, ut quid esset iugum istud exponeret:

Ibid. f. 327. Cum dicitis nullum peccatum parvulis imputandum, iniustum facitis Deum, qui eis graue iugum à die exitus de ventre matris imposuit. Quod etsi Scriptura

non diceret, quis tam cæcus est mente qui non videat miseriam generis humani, à fletibus incipere parvulorum? &c. Si autem reatus iste originis Scriptura sancta proditur, & ipse se prodit, videlicet ex ista miseriaum magnitudine quæ innocentibus imponi sine peccati iniquitate non potuit. Hæc aliaque plurima quæ adduci possent tædioque prolixitatis prætermittimus, sine vlla quantum arbitror, ambiguitate probant, verissimum esse quod supra diximus, nulla ratione secundum Augustini mentem sexcenties explicatam defendi posse iustitiam Dei, si miseria puræ naturæ humano generi sine merito præcurrentis iniquitatis imponeret. Hoc enim est ipsissimum illud quod Pelagianis toties tanta verborum acrimonia tanta ratiocinandi certitudine, tanta veritatis securitate exprobrat. Illi quippe hoc asserebant re ipsa factum, quod Scholastici fieri posse dicunt: ut sine villo peccato vel proprio vel alieno genus humanum tot calamitatibus affligatur, quot ille status infallibili lege post se trahit.

CAPVT IX.

NON PROCEDVNT AVGVSTINI

argumenta ac testimonia ex hypothese status gratiæ & supernaturalis.

QUOD ad istam luculentissimæ doctrinæ claritatem cum aliquo probabilitatis colore responderi possit, fateor equidem prorsus ignoro. An fortè Augustinum loqui ex suppositione præsentis status, quo homo in gratia conditus, & ita consequenter ad supernaturalem statum eleuatus & in felicitate miseriaum experte collocatus fuit? Hoc enim videor mihi semel respondentem quemdam audiuisse, cum vno loco ex tot adductis inopinatè premeretur, nec satis ei occurreret, quid respondere posset. Sed profectò quisquis non nimium supinus ea quæ hoc tractatu diximus ponderauerit, facile videbit nihil absurdius, & à veritate alienius posse responderi. Nam in primis quid illa hypothesis ad purgandam Scholasticorum doctrinam facit? Ipsi enim apertè docent Adamo solo peccante & ex Paradisi felicitate in mortalitatis miseria delabente, sine vlla iniquitate paruulos eodem totius mortalitatis iugo potuisse premi. Hoc enim similitudine humanorum iudiciorum, iuxta quæ filios bonis ac priuilegiis propter sola parentum peccata spoliari fas putatur, velut extra controuersiam positum probant. Ipsi rursus apertissimè docent, non solum Adamum & paruulos, sed etiam vniuersum humanum genus mortalitatis ærumnis permitti sine vlla Dei iniquitate potuisse, quantumuis cum, libera videlicet voluntate sua, Deus in paradisi felicitate collocasset. Ipsi denique vel potius eorum aliqui palam docent, Sanctos omnes imo Beatos omnes nemine excepto, ad æternas pœnas sine vlla Dei iniustitia damnari posse. Quid igitur ad propositum facit, etiam si Augustinus, humanum genus in paradisi felicitate sine miseriis vllis collocatum esse supponeret?

Sed ut paulò pressius talem hypothesein consideremus, quid ineptius, quid absurdius, imo quid stultius ac delirius, ab Augustino tanquam confessum, ab aduersario supponi posses, quam

id cuius contradictorium expugnandum erat, & quod aduersarius eius mordicus tuebatur? Iulianus enim, totaque hæresis Pelagiana velut anchoram sacram, vnde tota erroris illius pendebat salus, ista duo dogmata tuebatur, quod *Adam siue peccaret siue non peccaret, moriturus esset; quod infantes cum omnibus videlicet illis quas videmus miserijs, in illo statu nascerentur, in quo Adam ante præuicationem fuit.* Quid igitur infanlius, quam contradictorium thesibus suis antagonista velut certum sumere, & eius doctrinas capitales, quibus tota erroris moles nititur velut falsas ante certamen conuictasque supponere? Nonne has in primis oppugnare, reuincere, euertere oportuit, ne alioquin turpissimo disputationis ludibrio principium petere, & ab aduersario, vel quolibet Philosophiæ tyrone velut imperitus & stolidus disputator exploderetur? Nam tali probationis compendio quo id velut extra controuersiam sumitur, quod in quæstione versatur, id falsum supponitur, quod tueretur aduersarius, omnes hæreses facile quilibet de foro profligauerit. Cuius absurditatis atque stoliditatis, quia nemo Scholasticorum qui aliquid litteris mandandum censuerit posteritati, se fuisse existimari velit, non inferiorem quæso de Doctorum omnium principe nos opinionem habere linant: alioquin & Ecclesia periclitabitur victoriam infirmitatibus & fraudibus partam de Pelagianis venditasse.

Sed benè se habet quod ipse sanctus Augustinus probrosam huiusmodi opinionem, de se remouerit. Plurimis enim scriptorum suorum testimonijs patefecit, se optimè intellexisse hypothesein Pelagianam, qua paruulos in puris naturalibus nasci statuebant, illamque non velut falsam supposuisse, sed per iustitiæ euentiam & certitudinem conuicisse. Quid enim aliud sibi volunt illæ emphaticæ euasiones quibus aduersarios pura naturalia delirantes petit, *Vos quod dicitis non potest vlla iustitia ratione defendi: Vos erratis: vos iniquum cogimini confiteri graue iugum: vos qui omnipotentem non negatis Deum credi vultis iniustum: Iudicia Dei vos eueritis: vos iniustum facitis Deum qui generis humani miseras sine villo peccati merito fieri dicitis.* Quid aliud illæ quibus inuadit Iulianum? *Tu omnino asseris iniustum Dei iudicium: Tu facis iniustum Deum: Ipsa te conuincit æquitas Dei: Ostende iustum esse ut cum tam manifesta miseria nascentur paruuli sine villo merito vinculoque peccati?* Quid & illæ? *Cur non miraris humani generis miseriam? Cur non mirando ab illo errore te corrigis? Clausis oculis clamas iniustum esse Dei iudicium, & non esse originale peccatum.*

Quid enim significant vel significare possunt aliud ista, nisi prorsus impossibile esse, ut status puræ naturæ quem prædicabant tot miserijs cumulatus cum diuina æquitate consistat? Nam illa duo ex nulla hypothesi quam negasset aduersarius, sed ex ipsis terminis ita repugnare ut conciliari nequeant apertissimè dicit, quando pro ratione subiicit: *Quæ deo inter se quam sint contraria procul dubio cerneret si sanum caput haberet.*

Quod si necdum quispiam induci possit ut credat, non ex hypothesi, sed ex ipsa natura iustitiæ Augustinum arguere, & puræ naturæ statum euertere, velut ex ipsa sua formali ratione diuinæ iustitiæ repugnantem, audiat illa clario-
ra, quæ haud scio an non perinde atque inter-
minis pura illa naturalia velut iniusta subuer-
rant. Nam libro tertio contra Iulianum primi-

tus & ante omnia præmittit. Augustinus hypothesin aduersarij sui de puris paruulorum naturalibus, ut eum expugnare possit: *Naturam dei humanam innocentia dote locupletem.* Hoc est naturam humanam ab omni peccato innocentem nasci; quam quia paulo ante etiam adoptionis expertem esse dixerat, consequenter eam in statu purè naturali, sine virtute, sine vitio, ut alibi loquitur, nasci fatebatur. Iam vide quo pacto illum ipsum suppositum à Iuliano puræ naturæ statum, ex ipsa diuina æquitate tali statui diametraliter repugnante conuellat: Respondete, igitur, quo merito tanta innocentia nonnunquam cæca nonnunquam surda nascatur: quod vitium etiam ipsam impedit, fidem. Et mox: Iam verò quis ferat, quod ad ipsum spectat animum, imaginem Dei innocentia, sicut asseris, dote locupletem fatuam nasci, si vlla ex parentibus mala merita in paruulos transeunt? An ita est quisquam vestrum fatuus ut fatuitatem nullum malum putet? &c. Quis autem nesciat, quos vulgo moriones vocant, natura ita fatuos, ut quibusdam eorum pænè sensus pecoris conferatur? Et non vultis fateri genus humanum ex initio quo deseruit Deum, trahere damnata originis noxam, his omnibus dignissimam pœnis, &c. Nōne perspicuum est hypothesein puræ naturæ ex ipsa nuda puraque Dei iustitia neminem sine meritis affligente subuerti? Nonne verba ipsa clamant ex tot miserijs naturam conterentibus, conuinci falsum esse id quod Iulianus dixerat, naturam esse innocentia dote locupletem? Audi aliud magis adhuc, si dici potest, manifestum, quo ex diuina iustitia in tot miserijs infligendis elucente, ipsam illam naturalem innocentiam quæ in pura natura prædicatur, nominatim velut impossibilem subruit: *Si tibi placet innocentia paruulorum, remoue ab eis, si potes graue iugum quod est super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum. Sed puto quod scriptura quæ hoc dixit, melius te nouerat, quid esset innocentia creaturæ & quid iustitia Creatoris. Quis autem non videat, si habent paruuli qualem prædicat innocentiam, in graui iugo eorum diuina iustitia est, non est in eis talis qualem prædicat innocentiam.* Et libro secundo eiusdem operis imperfecti, Pelagianam hypothesein his verbis de morte refert: *Quam vos homini, etiam si non peccasset dicitis naturaliter fuisse venturam. Et aduersus eam ibidem opponit iustitiam Dei: Quas miseras vos cum sine villo peccato accidere dicitis paruulis, iniustum Deum aduersus eos dicitis.* Verba locorum istorum clara sunt, conclusio perspicua, ratio cui argumentum nititur sole nitidius lucet.

Itaque nihil addo, ne diuini eloquij quo Ecclesia per Augustinum Pelagianos vicit, obtundatur sapor. Vnum tantum dico tam apertam, tam luculentam, tam inuictam Augustini visam esse pugnam inter innocentiam creaturæ, qualis in statu puræ naturæ prædicatur, & miseras quas sibi confert habet, ut palam dicat, ex isto laqueo exiri sine violatæ diuinitatis impietate blasphemique non posse. Nisi fortè, inquit, tibi in hac quæstione laboranti, Deus iustus quidem sed in-firmus quodammodo subuenire poterit, qui suis imaginibus ne innocentes graui iugo miseriæ premerentur, subuenire non potuit: ut eum dicas voluisse quidem quia iustus est, sed non potuisse quia omnipotens non est. Atque ita de his angustiis exeas, ut fidei caput perdas, quæ fide primitus in symbolo confitemur credere nos in Deum Patrem omnipotentem. Deus igitur tuus, videlicet puræ naturæ fabricator, in tot &

Lib. 2. cont. Iul. cap. 4.

Lib. de pecc. orig. c. 13.

Lib. 1. oper. imperf. f. 49.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 459.

Ibidem.

Lib. 1. oper. imperf. f. 50.

*tantis malis quæ parvuli patiuntur, AVT IV-
STITIAM, AVT OMNIPOTENTIAM, AVT
IPSAM CVRAM RERVM HVMANARVM est
perditurus. Quodlibet autem istorum dixeris, vide
quid egeris. Evq̃m̃ est qua blasphemix impie-
tatem contrahi notat, quam paulò post exserte
ponit: Vide ne tu potiùs reus sis qui blasphemias
istum Sanctorum martyrum Deum. Dicis te colere om-
nipotentissimum, aequissimum, misericordissimum
Deum, sed ipse est omnipotentissimus qui graue iugum
quo premuntur filij Adam ex die natiuitatis suæ pro-
cul dubio ab eis posset auferre, imò nec vllomodo impo-
neret, imponere permitteret nisi peccata in eis cum qui-
bus nati sunt inueniret, quorum renatis idem ipse mi-
sericordissimus solueret. Si ergo te delectaret diuina
iustitia videres profecto quid ex ipsa veniat non vti-
que iniuste à parvulis incipiens nota omnibus hu-
mana miseria, &c.*

CAPVT X.

NON LOQVITVR AVGVSTINVS
*de pœnis formaliter vt sunt correlatiuum
culpæ, sed materialiter de quibusvis malis
prout affligunt creaturam rationalem.*

PIGET jam refellere vel referre aliam
non tam solutionem quam elusionem do-
ctrinæ constantissimæ sancti Antistitis.
Dicet enim non-nemo Augustinum formaliter
de pœnis loqui, hoc est neminem puniri à Deo
posse propriè nisi culpa præcesserit & in hoc esse
perspicuam diuinæ iustitiæ cum innocentia re-
pugnantiam. Nihil tamen vetare quo minus ma-
lo aliquo seu miseria sine vlla culpa præcedente
innocens creatura à Creatore crucietur. Sed il-
lam non esse propriè pœnam, vtpotè quæ essen-
tialiter culpam respicit velut correlatiuum suū.
Ita nihil in auctoribus sacris tam manifestum
est, quod non, si cum sensibus nostris præoccu-
patis pugnet, nescio quo proprio opinionis amo-
re perturbetur. Ostendendum igitur nobis est
nec vmbra quidem exigua pugilis nostri scri-
pta præbere, sub quatalis responsionis infirmi-
tas, vel potiùs falsitas lateat: sed potiùs pœnæ
vbique, non de pœna sub ratione pœnæ, sed de
malo sub ratione mali loqui, de afflictione sub
ratione afflictionis, de miseria sub ratione mi-
seriæ, hoc est de malis ac miserijs quatenus fe-
licitatem vitiant, animam cruciant, quietam
voluntatem creaturæ rationalis affligunt: Et in-
de concludere hoc necessario esse pœnam eius,
nec ei vllò pacto infligi ab omnipotenti & iusto
Deo, vel aliunde accidere posse nisi culpa præ-
cedat, quæ tale malum, afflictionem, miseriam,
cruciatumque mereatur. Nam hoc in primis sibi
vult illud solidissimum eius contra Manichæos
fundamentum: *Creaturis præstantissimis, hoc est
rationalibus spiritibus hoc præstitit Deus vt si nolint,
corrumpi non possint. Non enim dicit vt puniri
sed vt corrumpi non possint. Item illud: Si pec-
catis detractis miseria persenerat, rectè deformari
dicitur ordo atque administratio vniuersi, Hoc & il-
lud contra Pelagianos: Neque enim sub Deo iusto
miser esse quisquam nisi mereatur potest. Et rursus:
Neminem finit mali aliquid perpeti quod non mere-
tur.*

Neque enim hîc vlla pœnæ sub ratione pœnæ
mentio est, quasi illa nemini infligi possit absque
peccato, sed de ipsis malis quibus aliquis miser

fiat. Est autem certissimum in statu puræ naturæ
hominem fore miserum. Docent enim Schola-
stici hominem in isto statu non differre ab eo qui
nunc nascitur, nisi vt nudum à spoliato, neque
nunc excepto peccato esse deteriolem. Est autem
fidei Catholicæ hominem propter malorum isto-
rum puræ etiam naturæ adhærentium seriem,
nunc esse miserum: Homo, inquit Iob, natus de mu-
liere breui viuens tempore repletur multis miserijs.
Et Apostolus: *Video aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis meæ. Infelix ego homo, seu
vt Augustinus legit, miser ego homo quis me libe-
rabit de corpore mortis huius. Cum ergo afflictio-
nes huius vitæ, morbi, mors, repugnantia carnis
& spiritus, nunc miserum reddant hominem, mi-
serum etiam in statu puræ naturæ sine peccato
reddidissent. Quod sane & Philosophi gentium
ingenuè fassi sunt, qui Augustino teste, Vitam*

B *istam fallacia miseriæque plenissimam non opinati
sunt nisi diuino iudicio contigisse. Vnde ibidem di-
cit Ciceronem in Hortensio multa quæ videmus &
gemimus de hominum vanitate atque infelicitate di-
xisse, Qui & libro de Republica conqueritur ho-
minem non vt à matre, sed vt à nouerca natura edi-
tum. Denique quia homo in tot malis puræ na-
turæ affeculis naturaliter quietem desideraret,
qua nullam corporis molestiam pateretur. Hoc
enim eodem Augustino auctore consentientibus
gentium Philosophis homines sine magistro, sine
vllò doctrinæ adminiculo, sine industria vel arte vi-
uendi, velut naturaliter appetunt. Igitur cum istud
assequi non posset in illo statu, necesse est crucia-
retur, & proinde miser esset, iuxta illud item cer-
tissimum Augustini pronunciatum: Qui appetit,
quod adipisci non potest, cruciatur, &c. nihil au-
tem istorum animo contingit sine miseria: nec mise-
ria & beatitudo in vno homine simul habitare consue-
uerunt.*

Et sane quis mente sobria perpetuum illum
mentis & spiritus conflictum quem etiam pura
natura pateretur, intuens negare posset tunc ho-
minem miserrimum futurum esse? Vellet enim
cedere sibi concupiscentiam quod non fieret, er-
go miserrimus esset dum perpetuo eius appetitu
& renisu torqueretur. Nam vt Augustinus ex
Philosophorum etiam sensu tradit: *velle quod non
deceat, hoc ipsum miserrimum est. Itemque aliter
beatum esse neminem posse nisi habendo quod vellet &
nihil patiendo quod nollet. Miser igitur omnino
esset homo in illo statu. Cum igitur ex professo
doceat Augustinus impossibile esse vt homo mi-
ser sit, nisi hoc peccato mereatur, liquet sane
Augustinum distinxisse statum puræ naturæ non
ex pœnis sub formalitate pœnæ, sed ex hoc nu-
de quod affligunt, cruciant, angunt, miserum
faciunt sine peccato præcedente.*

E Hoc igitur ipsum, in oppugnandis illis quas
diximus hæreseon pestibus, spectasse Augu-
stinum, sexcentis testimonijs ostendi pos-
set. Nos paucis, sed perspicuis contenti eri-
mus, quorum pleraque etiam supra recensui-
mus. Nam malo sub ratione mali nitebatur,
quando supra dixit: *Vide me in malis, & apud
te non est iniquitas, nonne restat vt pro iniquitate eru-
dias hominem? Quid manifestius? Et illud con-
tra Iulianum: Deus tuus in tot ac tantis malis quæ
patiuntur aut iustitiam, aut omnipotentiam, aut ip-
sam curam rerum humanarum: perditurus est. Et
illud: Suorum tantos cruciatus conspiciunt parvulo-
rum, vt sub Creatore iustissimo nullo modo imago eius
in tanta ætate tanta mala pateretur: nisi esset origi-
nale peccatum. Et illud: Malorum omnium nostro-*

*Lib. de nat.
boni c. 7.*

*Lib. 3. de lib.
arb. c. 9.*

*Lib. 1. oper.
imperf. f. 33.*

Iob 14.

Rom. 12.

*Lib. 4. cont.
Iul. cap. 15.*

*Cicer. lib. 3.
de Repub.
vid. Aug.
ibid. c. 12.*

*Lib. 19. de
Ciuil. c. 1.*

*Lib. de mo-
rib. Eccles.
c. 3.*

*Lib. 13. de
Trinit. c. 6.
& 7.*

rum causa peccati est, non enim sine causa homines ista mala patiuntur. Iustus est Deus, &c. nullo modo ista pateremur, si non mereremur. Et illud: Deus iustus si tanta paruulis mala nihil peccati trahentibus irrogaret, magis esset iniustus. Et illud: An ita est quisquam vestrum fatuus ut fatuitatem nullum malum patet? Et non vultis fateri genus humanum trahere damnatae originis noxam. Rursum miseria sub ratione miseriae nitebatur, quando dixit: Nunquam istorum esset aeterna miseria nisi esset magna malitia. Et illud: Miseria generis humani non pertinet ad omnipotentis iustum iudicium si non est originale peccatum. Et illud: Ostende iustum esse ut cum tam manifesta miseria nascatur, a quo peccatum originale non trahitur. Et illud: Iudicia Dei vos evertitis qui generis humani miseriae sine ullo merito fieri dicitis. Et illud: Cur non miraris vniuersi generis humani totam miseriam, & hoc mirando te corrigis ab illo errore, &c. Et illud: Si sano cerebro considerares humanam vitam miseriae, videres profecto quod Adam fuerit caput horum & causa malorum. Et illud: Quis tam caecus est, ut non videat miseriam generis humani, ut scilicet inde reatum colligat? Et illud: Si te delectaret diuina iustitia videres profecto, quod ex ipsa veniat nota omnibus humana miseria.

Denique afflictione quacunque nitebatur, quatenus pati aliquid facit contra voluntatem, quando dixit: Quod inuitus facerem pati me potius quam facere videbam, & id non culpam sed poenam esse iudicabam, qua me non iniuste plecti te iustum cogitans cito fatebar. Et illud: Propter quid affliguntur paruuli, si nullum habent omnino peccatum? Et illud: Languescant aegritudinibus torquentur doloribus, &c. Demonstrandum est utique quomodo ista sine illa sua mala causa iuste patiantur. Et illud: Deus iustus est, &c. tantorum ergo malorum causa iusta dicatur. Et illud: Propter quid ergo affliguntur paruuli si nullum habent omnino peccatum? Et illud quo iubet iustum Dei iudicium ex generis humani non iniusta afflictione cognoscere. Quod si praeter haec omnia quae supra prolixius allegauimus plura poscerentur, facile obruerem profecto lectorem tadio, & aduersarium testimoniis, quibus ostendatur nunquam Augustinum ex poena formaliter sub ratione poenae contra Pelagianos arguisse, ut inde peccatum praecedere debere concluderet, sed semper ex ipsis malis materialibus, ex miseriis, ex cruciatibus; ex afflictionibus, ex iugo calamitatum quibus inuiti premimur, culpam collegisse praecedentem, hoc est, ex illis materialibus malis collegisse poenam culpae formalem. Quem enim in alium sensum, quo probabilitatis colore torqueri possunt

Lib. 6. cont. ista verba doctissimi Patris: Vnde potuerunt in
Iul. cap. 1. tantum malum ruere, fatuitatis, si nulla origini de-
Lib. 3. cont. betur poena vitata? Et illa: Itane verò tanta in
Iul. cap. 3. paruulis mala, tu qui non inuides, non vides? Et il-

la luculentissima: Omitto commemorare quae mala in hac ipsa transitoria vita penè omnes patiantur infantes, & quomodo explicetur quod dictum est, Graue iugum super filios Adam, &c. Quae utique mala sub iusto & omnipotenti Deo non irrogarentur eius imagini, quibus malis in virtute exercere infantilis aetas non potest dici, si nulla ex parentibus mala merita traherentur. Et illud adhuc apertiora: Haec autem mala paruulorum non ea quae habere negantur à vobis, sed quae perpeti cernuntur ab omnibus nobis, tu praetermittis omnino nec respicis: exspatiaris ibi vir disertissimus & exeres ingenium ac linguam tuam in laude naturae. Natura ista in tantas & tam mani-

Lib. 1. oper. festas collapsa miseriae, &c. Et illa quauis luce clariora: Quid apertius quam quod ait Apostolus pec-

catum in hunc mundum intrasse, &c. Quod si probare idem cogeretur Apostolus ipsam humani generis miseriam testem daret, quae incipit à gentibus paruulorum, & usque ad decrepitorum gemitus peruenit. Nullo enim modo sub cura omnipotentis & iusti eadem tam magna miseria naturae irrogaretur humana, nisi in duobus hominibus tota de paradisi felicitate in hanc infelicitatem peccati merito pelleretur. Ex ipsa videlicet spectabili omnium oculis miseria quam Iulianus velut naturalem praedicabat, inuictè se colligere putat veram esse Christianam fidem in verbis Apostolicis fundatam, quae tradunt praecessisse peccatum. Quod & alibi eodem modo conficit: Dic causam paruuli, dic reatum, & cur recens nato ista contingunt? Qui non vis verba Apostolica sic accipere, quemadmodum accepit ex quo est instituta Catholica Ecclesia: & quemadmodum suis tam perspicuis malis confitetur natura. Et tamen in mensura & numero & pondere disponens omnia, neminem finit mali aliquid perpeti quod non meretur. Non video sane nisi velimus de victoria non de veritate contendere, qui fieri posset, ut aduersus tam crebra, luculentaque testimonia, vel fingi posset. Augustinum contra Pelagianos Manichaeosque differentem ex poena formaliter sumpta, argumentum ad culpam ducere. Omnia namque vniuersi altissimaque voce clamant, hoc eum velle, quod illa quae oculis quotidie spectamus mala, afflictiones, miseriae, cruciatus, aut quocunque voces nomine, cum quibus humana natura oritur atque moritur, & sub quibus omnium infelicitas gemit, conuincant necessariò praecessisse peccatum. Alioquin enim nullà ratione ab iniustitia posse defendi Deum, qui creaturam innocentem tantis miseriis titulo purae naturae, ut asserbat Iulianus, mancipauerit.

Itaque non ex poena formaliter sumpta sed potius è contrario ex materialibus illis miseriis animum cruciantibus culpam colligit Augustinus: & consequenter ex eo quod sine culpa infligi nequeunt, colligit etiam esse supplicia, hoc est esse poenas formaliter.

Quomodo enim posset Augustinus sine ridicula principij petitione supponere, illa mala quae paruuli patiuntur esse poenas formaliter sumptas ut inde culpam colligat, cum hoc ipsum directe & in terminis negaret Iulianus? Tantopere quippè negabat omnes illas paruulorum miseriae esse supplicia seu poenas formaliter sumptas, ut eas nec mala quidem nominanda esse censeret, sed à Creatore non puniente sed instituyente creaturam suam naturaliter profluxisse. Hoc enim jam supra aliquoties demonstraui.

Hoc testatur etiam disertis verbis Augustinus: Sine dubio fateris rebellem esse concupiscentiam & supplicium non fateris, quod aduersus te ipsum bellum geris. Ecce fatetur concupiscentiam esse rebellem voluntati & consequenter molestam, sed non esse poenam formaliter quod supplicium dicimus. Et alibi: Mortem qua omnes morimur non vis ex peccato in omnes fecisse originaliter transitum, ne cogaris fateri simul etiam originaliter transisse peccatum. Sentis quippe quam iniquum sit, sine merito transisse supplicium.

Ecce apertissimè testatur Augustinus Iulianum nolle mortem (& eadem ratio de ceteris omnibus malis) esse supplicium, hoc est, poenam esse formaliter sumptam, imò nec ex peccato quidem accidisse, ne per istam confessionem culpam fateri cogeretur. Quomodo ergo Augustinus aduersus eum posset nisi delirando supponere, quod mors ceteraque mala sint poenae forma-

Lib. 2. oper. imperf. fol. 290.

Lib. 6. cont. Iul. cap. 10.

Lib. 2. oper. imp. f. 275.

liter sumptæ? Mala igitur illa materialia quatenus naturam rationalem doloribus torquent, & amorem rationalis ac liberæ voluntatis frustrant, vrget semper Augustinus, & inde concludit fieri nullo pacto posse ut in illo puræ naturæ statu, quem Iulianus afferebat, sine culpa præcedente ex voluntate Creatoris adhæserint. Quod ex nulla fortassis luculentiori probatione cernere licet, quam ex ea qua supra latè declarauimus, hoc ipso esse aliquod malum creaturæ rationalis, adeoque miseriam, quo diligitur bonum quod ei tollitur. Nam inde statim conficit hoc accidere creaturæ innocenti nullo modo posse nisi per iniustitiam Creatoris. Loca superius fusè recensita vide. Hic vnus sufficit: Si amatur patria magna pœna est exulare à patria: si autem non amatur patria peior est cordis pœna. Pœnam hic vocat magnam, magnum malum. Nam statim subiicit: Paruum malum est in hominis corde qui societatem non querit sanctorum qui non desiderat regnum celorum. Iam vide quomodo statim inde colligat non posse citra iniustitiam tam magnum imo vel paruum innocenti infligi malum. Hic, inquit, defende iustitiam Dei, quare vel parua pœna, id est paruum malum, infligitur innocenti in quo nullum inuenitur omnino peccatum, videlicet iuxta tuam Pelagiani hominis de puris naturalibus hypothefin.

videl. 2. de
statu puræ
nat. cap. 4.

Serm. 14. de
ver. Apost.
cap. 6.

CAPVT XI.

N V L L V M Q V A L E C V N Q V E
malum inferri à Deo potest creaturæ rationali sine culpa. Luculenta Augustini testimonia.

VT verò omnis omnino tergiuersandi ansa tollatur, non fuit contentus Augustinus ex generali illo miseriarum omnium iugo, concludere, quod iniustus Deus sit, si illud humano generi sine culpa per puræ naturæ creationem vel aliâ quâcunque ratione imposuerit, sed etiam ex singulis particularibus malis tam animi quam corporis inuictissimè sequi docet falsam esse puræ naturæ suppositionem, & injuriosam Deo, falsam inquam, & injuriosam Deo, non vi alicuius hypothefis, quod primi homines in gratia creati sunt, vel vi creationis ad supernaturalem statum eleuati, sed nudè ex eo duntaxat quod non solum non illud graue totius mortalitatis iugum, sed nec vllum quidem ex illis omnibus singulare malum, quod siue mors, siue corporis corruptibilitas, siue ingenij tarditas, siue aliud quodcunque miseriæ genus, quod Pelagianii humanæ naturæ velut puræ tribuebant innocenti creaturæ inferri possit sine iniquitate Creatoris.

Mortem illam corporalem nemo sanus dubitat esse graue creaturæ rationalis malum. Hoc Pelagianii ex natura ut brutis adhærere statuebant. Negat Augustinus hoc posse fieri, vel certè iniustum esse Deum, qui non pœnam aliquam formaliter sed istud ipsum materiale malum, quod ista hæresis materialiter ex Creatoris institutione deriuabat innocentibus hominibus imposuerit. Si mors, inquit, non pertransisset non omnes homines, quantum ad istam conditionem mortaliū pertinet, morerentur, &c. quia non erat iustum sine crimine transire supplicium. Et libro quarto ad Bonifacium: Sed Pelagianii (quidam scilicet),

Lib. 2. oper.
imperf. fol.
273.

Lib. 4. ad
Bonif. c. 4.

quomodo dicunt solam mortem ad nos pertransisse per Adam? Si enim propterea morimur quia ille mortuus est, ille autem mortuus est quia peccauit, pœnam dicunt transire sine culpa, & innocentes paruulos iniusto iudicio puniri trahendo mortem sine meritis mortis. Mortem verò esse pœnam, esse supplicium, non ex eo probat, quia correlatiuum culpæ est, sed ex eo quia malum est, quia illud exhorret creatura rationalis, ut inde constet culpam esse necessariam ut iustè creatura morte cruciatur. Quoniam, inquit, mortem nisi æternam non vis esse pœnalem; si mors pœnalis non est, quæ à corpore animam separat, cur eam timet natura, quam sic laudas ut neges esse vitiatam? Quid causæ est, ut infans ubi paululum ab infantia progredi cœperit, iam formidet occidi? Cur non ita ut in somnum sensus est procliuus in mortem? &c. Si ergo frustra mors timetur, ipse timor eius est pœna: Si autem anima separari à corpore naturaliter non vult ipsa mors pœna est, quamuis eam in vsum bonum gratia diuina conuertat.

Corruptibilitas corporis, dæmonum incurfus & vexatio corporalis, magnum utique malum est. Negat ea vlla iustitia in creaturam rationalem seruire posse, quicquid tandem Iulianus de statu naturæ puræ fingeret: Vos autem qui hoc negatis (peccati contagium) ea saltem quæ aperta sunt intuemini, cur nonnulli etiam dæmonem patientur infantes? Et paulò post: Tu autem quare sit sub diabolo ille saltem infans qui manifestissimè vexatur à diabolo, ita ut aliquando ipsa vexatione moriatur, responde si potes. Nempe iuxta statum puræ naturæ. Et alio in loco in libris operis imperfecti: Quando paruulum spiritus vexat immundus, animæque eius & corpus affligit, sensus sanitatemque peruertit, nonne vniuersa eius quam Deus instituit natura turbatur? Nec inuenitis omnino tanti huius mali meritum negantes originale peccatum. Quasi diceret, cum tamen perspicuum sit, tantum malum sine merito non posse contingere. Nam ideo statim premit aduersarium ut culpam tanto malo dignam proferat: Dic causam, paruuli die reatum, & cur recens nato ista contingunt, qui non vis verba Apostolica sic accipere, quemadmodum accepit, ex quo est instituta Catholica Ecclesia, & quemadmodum suis tam perspicuis malis confitetur natura. Ecce ipsa malorum euidentia quibus natura premittitur, cogit hominem etiam puræ naturæ laudatorem confiteri, quod peccatum aliquod naturam vitiauerit, ut tantis malis possit affligi.

Monstrositas corporis profecto malum est: nec hoc infligi innocenti potest: Malum si nullum ex origine traherent (paruuli) numquam cum vitijs vel corporalibus nascerentur. Deus enim qui est animorum, ipse est etiam corporum conditor, qui utique humana in ipsa conditione naturæ vitia non infligit immerita. Eadem omnino ratio est apud Augustinum de omnibus animi malis. Nam sicut ea quoque Pelagianii, imprimisque Iulianus ex puræ naturæ conditione proficisci volebat, ita constanter docet August. hoc citra iniustitiam nullo modo posse sentiri.

Ingenij obtusio ac tarditas, magna profecto sunt animæ rationalis mala: hæc negat posse Deum per statum puræ naturæ concreare innocenti: Falsa loqueris, nam neque ratio, neque sana eruditio, neque iustitia, neque pietas, neque sacra testimonia vestro dogmati de puræ naturæ malis suffragantur. Imo hæc omnia sicut hi qui rectè intelligunt iudicant, vestrum dogma subuertunt. Ratio quippe cernit vix ad aliquid veri se posse peruenire tarditate impediante naturæ. Eruditio pœnam laboris habet in eadem tarditate naturæ, iustitia clamat non ad

Lib. 2. oper.
inap. f. 210.

se pertinere, ut Adam filij graui iugo miseriarum, quas tu quasi puræ naturæ tribuis premantur à die exitus de ventre matris suæ, in virtute exerceri infantilis ætas non potest dici, si sine villo merito peccatorum pietas aduersus hoc malum diuinum possit auxiliari. Sacra testimonia ut hoc fiat humanum admonent animum. Et alibi cum perfectissimè in puræ naturæ statu Iulianus paruulum collocasset, asserendo eum sine laude, sine crimine voluntatis hoc solum habere quod à Deo conditore suscepit, reijcit eius hypotheseum velut impossibilem sine præcedente peccati merito: Quare ergo, inquit, graue iugum super eum à die exitus de ventre matris eius? Cur tanta corruptibilitas corporis ut aggrauaretur anima eius? Cur tanta mentis obtusio ut etiam plagis erudiat tarditas eius? Quousq; Iuliane grauis es corde? Quousq; diligis vanitatem & quæris mendacium quo vestra hæresis fulciatur? Vbi nec aggrauationem animæ ex corporis corruptibilitate sine peccati merito fieri posse docet, paulò post adhuc luculentius tradit: Si aggrauata ætas illa (paruulorum) iniquitatem iudicis conuincit ut dicis; itane non est aggrauata graui iugo super filios Adam? Et tamen non est hinc iniquus Deus, ac per hoc merito est aggrauata.

Nihil enim apertius ex Augustini mente est, quam Dei iniquitatem secururam esse, si sine merito iuxta Pelagianum dogma fuisset aggrauata.

Fatuitas illa quasi naturalis quæ in quibusdam morionibus deridetur creaturæ rationalis malum est: Et ex hoc ipso capite. Pelagianum illud puræ naturæ commentum destruit, utpote quæ non possit animæ rationali sine peccati iniquitate contingere: Iam verò quis ferat, quod ad ipsum spectat animum imaginem Dei, innocentia, sicut asseris, dote locupletem, hoc est in puris naturalibus constitutam, fatuam nasci; si nulla ex parentibus mala merita in paruulos transeunt? An ita est quisquam vestrum fatuus ut fatuitatem nullum malum putet, cum Scriptura dicat, mortuum septem diebus, fatuum verò omnibus diebus esse lugendum? Quis autem nesciat quos vulgo moriones vocant, natura ita fatuos ut quibusdam eorum pœnè sensus pecorum conferatur, & non vultis fateri genus humanum ex initio quo deseruit Deum trahere damnatæ originis noxam his omnibus dignissimam pœnis.

Hic perspicuè vides simul omnia, & Iulianum profiteri naturæ puritatem, & Augustinum non contrarium supponere, non ex pœna sub ratione pœnæ, sed ex fatuitate sub ratione fatuitatis, seu lugendi mali, puræ naturæ hypotheseum subuere, utpote cum istud malum imaginem Dei sine peccati merito fœdare non posset; Vnde & libro quinto aduersus eundem Iulianum, etiam in illa ipsa hypothese puræ naturæ Pelagiana meritum postulat, ut iustè homines cum tanta fatuitate nascantur: Sunt qui tanta cordis obtusitate nascuntur ut similiores pecoribus quam hominibus esse videantur. Quorum tanta fatuitatis, quæ in illis naturalis apparet non potestis vllum dicere meritum, qui nullum esse dicitis originale peccatum. Et alibi Iuliano similiter prædicante; bonū inuoluta inculpatæ naturæ, quo paruuli velut in puræ naturæ statu polent, chimericum istum statum ex illo malo fatuitatis expugnat: Ut omittā natura fatuos multo amplius lugendos, Scripturæ teste quam mortuos. Quos quidē ab isto tanto malo potest Dei gratia per sanguinem mediatoris eruere. Sed vnde potuerunt in tantum malum ruere si diuino iudicio nulla origini deberetur pœna vitiatæ. Et de iisdem statim iterum. Nec tamen eis sub Deo iusto, vnde hoc accidere potuerit inuenturus es, si

A nulla ex parentibus trahuntur merita filiorum. Et cum Iulianus doctrinam suam qua ista velut naturaliter naturæ puræ coherentia accidere posse sentiebat, ita perspicuam certamque iudicaret, ut Augustinum in quadam meridie comperta veritatis sine obumbramento ignorationis insanire, iactaret, omnes exitus ex laqueis istius argumenti toties repetiti claudit Augustinus, ut tandem animaduerneret, sine errore vel blasphemia ei non posse per statum puræ naturæ satisfieri: Itane verò tanta in paruulis mala, in qui non inuides non vides? Bonus est Deus, iustus est Deus. Extranea prorsus mali est nulla natura, quæ nostræ naturæ secundum Manichæos credatur admixta. Vnde sunt non dico in moribus, quia hoc propria iniquitate contingit, sed in ipsis ingenijs, cum quibus nascuntur tanta hominum mala; si non est humana origo vitiatæ, si non est massa damnata? Nonne perinde est ac si aperte diceret, tu qui statum puræ naturæ in hominibus prædicas, nunquam poteris dare rationem cur cum tantis malis ex vtero matris prodeant nisi vel Dei bonitatem vel iustitiam neges, vel hæresin manichæide mali commixtione veram esse fatearis? Quod quidem argumentum ex fatuitate ductum & alijs tractat locis, sed ista satis fuerint, ut mentem eius constantissimam hanc esse sine ambiguitate teneamus, per statum puræ naturæ iustitiam Dei nullo modo posse defendi, eo quod nulla ratio dari posset cur fatuitas obtusio ac tarditas, cur animæ ex corpore aggrauatio, cur cæcitas, surditas, corporis corruptibilitas, atque monstrositas cur demonum vexatio, ipsaque mors, cur denique vniuersum istud graue iugum quo statum ille atteritur, imaginem Dei innocentem sub tanta Dei potestate premant. Hæc enim omni voce altius clamant, sicut ubique inculcat Augustinus, non esse iustum Dei omnipotentis iudicium si nullum est in creatura ista patiente peccatum. Cuius proinde iustitiæ & omnipotentia consideratione generalissimè de omnibus omnino malis concludit profundissimus Doctor, si nullum esset peccati contagium profecto nulli malo paruuli obstricti, nihil mali vel in corpore vel in anima sub TANTA IUSTI DEI POTESTATE PATERENTUR.

CAPVT XII.

DEVS MISERIAS PURÆ

naturæ non permissiue tantum inferret creaturæ rationali sed positine. Et utronā modo iniustus.

NAM quod quidam hanc iniquitatem quæ secundum Augustinum sequeretur se probè à Deo arcere posse suspicantur, si dicant hoc permissiue tantum fieri, sicut artifex finit rubiginem in ferro ex quo cultrum fabricat, nullas in huius sancti doctrina vires habet. Non enim solummodo Deum ista mala iustè inferre posse innocentibus negat, sed etiam posse permittere. Nam inde est istud in quæstionibus octoginta tribus: Deus quous homine optimo atque iustissimo longè atque incomparabiliter melior & iustior est. Iustus autem regens & gubernans vniuersa, nullam pœnam cuiquam finit immerito infligi. Inde illud in alia quæstione: Si propterea grauiā perpeti iustos Deus sineret, quia contra ordinem rerum à se dispositum nollet venire, nec ipse iustus esset, non

Ibidem.

Ibidem.

Lib. 3. cont.
Iul. cap. 2.Lib. 83. 99.
q. 24.

q. 82.

Epist. 28. ad
Hieron.

Lib. 2. oper.
imp. f. 29c.

Lib. 2. oper.
imp. f. 52.
& 53.

Lib. 3. de lib.
arb. c. 4.

Ibid. c. 24.

Cap. 15.

quia dispositionem suam seruare non vult, sed quia ita disposuit ipsum ordinem rerum, vt immeritis pœnis iusti affligantur. Quid apertius, quam non posse Deum talem rerum ordinem siue puræ naturæ, siue alium quemcumque instituire, vt immeritis pœnis aliquis affligatur? Inde & illud in Epistolis: *Demonstrandum est vniue quomodo ista mala paruuli, sine vlla sua mala causa iuste patiantur. Non enim dici fas est aut ista ignorante Deo fieri aut eum non posse resistere facientibus, aut iniuste ista vel facere vel PERMITTERE.* Inde illud contra Iulianum, cum eum ex iustitia Dei, ad abijciendum puræ naturæ statum vellet adigere; *In mensura & numero & pondere disponens anima Deus neminem SINIT mali aliquid perpeti quod non meretur.* Inde denique est illud aduersus eundem Iulianum, cum enim blasphemare dixisset martyrum Deum, eo quod per puræ naturæ statum paruulista mala innocentibus irrogaret, rationem reddit, quia ipse est omnipotentissimus, qui graue iugum quo premuntur filij Adam ex diuinitatis suæ, procul dubio ab eis posset auferre, imò nec vlllo modo illud imposeret IMPONERE PERMITTERET, nisi peccata in eis cum quibus nati sunt inueniret. Ecce eadem omnino iustitiæ lege prohiberi Deum docet, ne ista mala vel aliquid mali infligat immeritis, & ne infligi aut imponi, aut perpeti sinat.

Enim verò si rem istam suis momentis attente trutinemus, immerito videtur dici quod Deus in puris quæ dicuntur materialibus hominem condens, prædicta corporis & animi mala non inferat, sed permittat. Nam quamuis non sit opus, vt ista mala positiuâ Dei operatione fiant, quia priuationes dumtaxat sunt, hoc ipso tamen quo materiam nemine omnino siue hominum siue Angelorum aliquo voluntatis motu causam aut occasionem aut ansam dante, talem ex multo melioribus sua liberrimâ voluntate diligit, ex qua huiusmodi mala naturali necessitate sequi debent, quicquid inde naturaliter, nullo liberæ voluntatis actu intercedente sequitur, hoc Deus non permittit, sed facit, & ipsi tanquam hoc facienti imputari debet. Vnde exsertissimis verbis Augustinus tanquam de re clarissima: *Quomodo non creatori deputandum est, quicquid in eius creatura fieri necesse est? Talem quippe materiam ex pluribus seligendo vult opus inde fabricatum non solum posse deficere, sed deficere.* Quod in defectibus rerum naturalium valde manifestum est. Illi quippe non permitti in creaturis, sed à Deo intenti sunt, vt corporum orientium & morientium successione, rerum corruptibilium vniuersitas & pulchritudo perageretur. Non aliter autem intenti sunt, nisi quia de industria materiam ex diuersis elementis inter se pugnantes temperatam eligendo, cum posset aliam, noluit eas permanendi firmitate subsistere, sed certis legibus vnâ alteri cedente transire. Quod Augustinus non vno loco perspicue docet. Nam

quando dicit: *Illud in rebus facile animaduerti potest, quod plerumque in nonnullos vsus explenda indigentia sua natura potentior inferiorem corrumpit; vel iustitiæ ordine dū vindicat culpam, vel ordine mutabilium rerū sibi cedentium secundum leges congruentissimas pro valentia cuiusq; partis vniuersitati datas, satis apertè tradit, Deum non permisisse, sed de industria procurasse, vt certis & congruentissimis legibus in rebus sublunariis res sibi mutuo deficiendo succederent.* Et quando dicit: *Omnia temporalia quæ in hoc rerum ordine ita locata sunt, vt nisi deficiat non possint præteritis futura succedere,*

A vt tota temporum in suo genere pulchritudo peragatur, absurdissimè dicitur non debere deficere. Quantum enim acceperunt, tantum agunt, & tantum reddunt ei cui debent quod sunt in quantumcunque sunt: satis apertè tradit defectus corruptibilium rerum à Deo non permittos tantum, sed destinatâ voluntate esse prouisos. Et quando dicit: *In ijs igitur rebus, quæ idè deficiunt, quia non vltra esse acceperunt, vt suis temporibus omnia peragantur, nemo defectum rectè vituperat, quia nemo potest dicere debuit permanere, cum acceptas metas transire non posset; nemo non videt Deum defectus rerum transeuntium certas metas earum durationi sanciendo, quas transire non possent, non solum permisisse, sed vt certum finem assequerentur, etiam procurasse.* Quis enim iste sit finis, disertis verbis Augustinus explicat, vt quia non solum in stabili rerum incorruptibilium firmitate quædam pulchritudo cernitur, sed etiam in ordinatissimo rerum corruptibilium transitu, per illos defectus rerum sibi succedentium oriretur quædam earum vniuersitas, quæ simul esse & permanere non poterant, & ita simul ineffabilis quædam in illa mutabilium successione pulchritudo cerneretur. Finis iste præclarissimus Deoque dignissimus, quia sine rerum defectibus, hoc est, ortu & occubitu aliisque mutationibus haberi non poterat, illi à Deo non permitti, sed quæsi sunt, eo animo quo defectus quari solent. Nimirum quia res ita de industria temperauit, vt infirmior potentiori cederet, & ita totius vniuersi quasi cuiusdam numerosæ cantionis paulatim transeuntis pulchritudo laudaretur. Quis

B enim ita à communi sensu alienus est, vt eum qui vel sententiosè loqui aut canere concinnè velit, vocum sibi cedentium successionem atque defectus, & interposita congruentibus locis silentia, non intendere, sed permittere tantum arbitretur? Cujus cantionis aut locutionis si quis vnâ particulam diligeret, nec eam vellet ceteris deficiendo locum dare, quibus decedentibus & succedentibus totus ille sermo contextitur, mirabilis dementiæ censeretur. Ex quo sanè manifestum est huiusmodi defectus naturalium rerum non permitti tantum, sed etiam deligi, quia maximos in rerum vniuersitate fructus afferunt. Alioquin enim dicere possemus etiam no-

C Ætem quieti animalium tam necessariam, omnesque rerum sublunarium mutationes quæ sine defectibilitate atq; defectibus peragi nequeunt, non certo Deum destinatoque consilio instituisse, sed permisisse. Quamquam superuacua est ista in rebus perspicuis cauillatio: Nam siue defectibilitates illas Deum permittere, siue etiam procurare velis, nemo sanæ mentis dubitare sinitur ipsi Deo non creaturis mutabilibus defectus illos naturales esse voluntarios, esse tribuendos, esse imputandos. Nam vt Augustinus, *Absurdissimè dicitur eas non debere deficere.* *Leosup. cit.* Quantum enim acceperunt tantum agunt & tantum reddunt ei cui debent. Cui autem debent, nisi sic & non aliter instituenti Deo cum acceptas metas transire non possint? Quæ si & suapte luce, & Augustini attestatione perspicua sunt, frustra dicitur Deum instituentem pura naturalia, priusquam vllus creatæ voluntatis motus ansam dederit defectus illos puræ naturæ seu mala ista naturalia non inferre, sed permittere. Ita quippe illa facit sicut in brutis facit & ita illi imputanda, sicut defectibilitates brutorum imputantur. Nam sicuti tota pulchritudo & vniuersitas brutorum illa successione transeuntium animalium

E

animalium ab initio ad mundi finem usque proditur & spectatur, istoque scopo mutabiles ac defectibiles fecit ita etiam in illo casu corpus homini corruptibile deliberato proposito temperaret, ut ab vno ordinatâ quâdam serie sibi nascendo succedentes, pulchritudinem & vniuersitatem generis sui, sicut carminis transeuntis, illâ successione monstrarent. Sed absit ut ita Deus velit creaturarum suarum ostentare pulchritudinem, ut suam vitiet, aut ita creando præbere bonitatem, ut amittat, immeritos affligendo, iustitiam. Cum enim & corpus eorum ipse fecerit, ipse elementa in corpore temperauerit, ipse furiosos illos & contrarios appetitus inseruerit, cui quæso molestia & miseria quæ inde nascitur, imputari debet nisi sic instituenti Deo: Ut enim

Lib. 3. de lib.
arb. c. 4.

optimè Augustinus: Quomodo non creatori deputandum est, quidquid in eius creatura fieri necesse est.

Quod si etiam Deus non faceret materiam corporum talem quam cernimus, ex qua hominem conderet, sed eam, ut hæretici materiarij voluerunt, sibi coeternam paratamque cum suis corporeis qualitatibus inueniret unde mala nostra nascerentur adhuc ea Deus non permitteret, sed faceret. Cum enim sit omnipotens, easque qualitates materiæ malas mutare posset, nec tamen vellet, nulla culpa creaturæ quæ inde conditur prouocante profecto non materiæ neque creaturæ, sed conditori eius defectus imputandi sunt, & eorum autor haberi ac dici debet. Ipse quippe talem esse voluit, qui cum eam mutare potuisset, nec aliter nisi per ipsum mutare posset, mutare noluit. Ita vnanimi consensu censuerunt antiqui Patres, quoties refellendi erant hæretici qui materiam quandam increatam velut miseriæ nostrarum autricem incusarunt ne Deus inde condens hominem, mala quoque fecisse crederetur. Docuerunt enim eodem prorsus modo rerum censendum esse, ac si ipsa mala destinatâ voluntate fecisset. Ita Maximus Vir doctissimus, cuius lacinia Eusebianæ vesti intexta est

Maximus
apud Euseb.
lib. 7. de
prepar. cir-
ca finem.

πῶς τὸν αὐτὸν τὰς τῶν φάσεων ποιότητας ὡς εἶχον καὶ ἀλλοιοποιεῖν λέγει; πότερον συνάμεινον μὴ κακείνας ἀμελεῖν, & βλαθεῖν; ἢ τὸ δύνασθαι μὴ εἶχον; εἰ μὴ γὰρ συνάμεινον λέγει & βλαθεῖν ὁ αὐτὸν, αἴτιον τῶν τῶν εἰπεῖν ἀνάγκη, ὅτι συνάμεινος ποιεῖν μὴ εἶν κακὴ συνεχώρησεν αὐτὰ μὴ ὡς ἦν & μάλα ὅτε δὴ μετατρέψαι πρὸς ὕλην ἤθελε. An, inquit, quod illas qualitates materiæ, ut tollere similiter ac delere potuisset, noluerit tamen? An potius quod id perficere nullo modo potuerit? Si potuisse concedis, negas voluisse; illarum causam in Deum conferas necesse est; qui cum eas innata malitia liberare posset, suam tamen ijs conditionem relinquere maluerint, quo potissimum tempore materiam elaborandam conformandamque susceperet. Quod vberius in eadem lucubratione declarat ac probat. Ita Tertulianus contra Hermogenem instanter & sapè: Aut enim potuit emendare malum materiæ, aut noluit: aut voluit quidem, verum non potuit infirmus Deus: Si potuit & noluit, malus ipse, quia malo fuit: & sic iam habetur, eius quod licet non instituerit, quia tamen si nolisset istud esse, non esset, ipse iam fecit esse, quod noluit non esse. Quo quid est turpius? Si id voluit esse, quod ipse noluit fecisse, aduersus semet-ipsam egit, cum & voluit esse quod noluit fecisse, & noluit fecisse, quod voluit esse. Quasi bonum voluit esse, & quasi malum noluit fecisse. Quod non faciendo malam iudicauit, id sustinendo bonum pronunciauit. Malum pro bono sustinendo & non potius eradicanda assertor eius inuentus est: malè si per voluntatem, turpiter si per ne-

Tom. 2.

cessitatem. Aut famulus erit mali Deus aut amicus, cum materiæ malo conuersatus, nedum etiam de malo eius operatus. Et infra breuius: Iam enim sine causa laboras, ne malorum autor constituatur Deus: quia etsi de materiæ fecit, ipsi deputabuntur, qui fecit, proinde quatenus fecit. Planè sic interest unde fecerit, ac si de nihilo fecisset. Et quibusdam interpositis: Hæc si ita sunt, nescio qua possit euadere sententia Hermogenis qui Deum, quoquo modo de materiæ malum condidit, siue voluntate, siue necessitate, siue ratione, non putet mali autorem. Porro si mali autor est ipse qui fecit planè socia materiæ per substantiam suggestum excludis iam causam materiæ introducendam. Nihilominus & per materiam Deus autor mali ostenditur, si idè materiæ præsumpta est, ne mali autor videretur. Ita Origenes contra errorem Valentini qui ex materiæ indolata quâdam facta meliora quâdam rudia relictâ esse somnia-

Cap. 14.

cap. 16.

bat atque inde fieri mala: Quarendum est utrum Deus, cum posset mala restringere, noluerit tamen, vel cum posset, non habuerit? Etenim si facultatem adesse, deesse verò dixerimus voluntatem, cum necesse est machinatorem malorum appellare, quia cum potuerit efficere ne mala essent, illa tamen manere, ut erant permiserit, maximè verò cum ille materiam subigere & formare cœperit. Quod pluribus exequitur. Ita denique Augustinus aduersus suas de materiæ malorum autricem cogitationes: Unde est malum? Aut unde fecit ea? Materies aliqua mala erat & formauit atque ordinauit eam, sed reliquit aliquid in illa quod in bonum non conuerteret? Cur & hoc? An impotens erat totam vertere & commutare, ut nihil mali remaneret, cum sit omnia potens? Postremo cur inde aliquid facere voluit, aut cur non potius eadem omnipotentia fecit, ut nulla esset omnino? Aut verò existere poterat contra eius voluntatē? &c. Apertè significans quocumque se vertant isti materiæ architecti, mala ex materiæ in Dei voluntatem infirmitatemue redundare. Quod si malorum Deus autor fuerit, si ea ex materiæ ab æterno præjacente fluere sinat, quanto verior, directior & inexcusabilior eorum autor fuerit, si materiam corporum talem ipse excogitauerit, ipse creauerit ipse cum spiritu junxerit unde necessario tot concupiscentiæ, tot ignorantia, tot dolores, tot mœrores, tot denique miseriæ in corpus & animam naturæ rationalis erumperent?

Quod acutissimè viderunt Ethnici Philosophi, qui primi Christianos ex conditione materiæ mala proficisci docuere. Nam ne in eundem laqueum inciderent quem vitare satagebant, ut mala ex materiæ in Deum reuoluerent, utpote qui materiam solo nutu suo mutare potuisset, statuerunt materiam illam fuisse immutabilem: Stoici enim apud Senecam dicebant à magho artifice formari prima, quia id in quo exercetur ars in obsequens arti est. Et ex suo sensu causam reddit cur Deus bonis viris paupertatem vulnera & acerbâ funera ascribat, quia, non potest artifex mutare materiam. Hæc passa est. Nempe viderant, si materiæ nutui Dei subiacet, & ipse talem, talium autricem miseriæ, nemine cogente, nemine consulente, nemine peccatis suis bonitatem eius irritante, sponte deligit, quicquid inde malorum nascitur, voluntati eius sine vlla dubitatione esse tribuendum. Quod ut contra hæreticos viderunt paulò ante Maximus, Tertulianus, Origenes, ira contra Philosophos Arbonius: Mala ergò, dicitis, unde hæc omnia? Ex elementis inquirunt, & ex eorum in-

1. q. natur. in
prolog.

De Provid.
cap. 5.

Lib. 2. cont.
gentes.

K k

& iudicium non habent, malitiosa esse perhibeantur A
& noxia, aut non potius ille sit malitiosus & noxius,
qui res pessimas & nocentissimas futuras, in alicuius
operis assumpsit affectum, eorum est, qui asserunt per-
uidere. Nimirum hoc ipso creaturam suam inde ne-
cessario pullulantibus esse subditam. Quod pro-
fecto si sine creaturæ suæ culpa vlla facit, injustè
facit. Iustitia quippe clamat, vt supra Augusti-
nus, non ad se pertinere, vt creatura rationalis
gravi iugo miseriarum prematur à die exitus de
ventre matris suæ, sine vlllo merito peccatorum.
Et Augustinus altissimæ iustitiæ luce radians ite-
rum clamat quod Deus in mensura & numero &
ponderè disponens omnia neminem non solum facit,
sed nec sinit mali aliquid perpeti quod non mere-
tur.

Ex isto igitur incommutabili ordine iustitiæ
patet etiam radix alia istius doctrinæ quam su-
pra libro primo latissimè tradidimus quando di-
ximus, non posse creaturam rationalem à Deo nisi
cum casta ipsius dilectione seu charitate produci.

Ratio enim est, quia impossibile est, vt eam
Deus creet miseram nisi istam miseriam culpā
præcedente mereatur: nec minus impossibile, vt
sine Dei dilectione non sit misera. Hoc enim ex
ipsa naturæ rationalis excellentia summaque
sub Deo dignitate fluit, cui beandæ nullum om-
nino bonum sufficere potest, nisi solus Deus,
& cui solā dilectione cohaeretur. Audi identidem
inculcantem hanc veritatem Augustinum tan-
quam sibi perspectissimam: Hoc adepto creatura

Lib. 12. de
Trinit. c. 1.

Ibidem.

Lib. de nat.
boni c. 7.

Lib. 13. Con-
fess. cap. 8.

Ibidem.

Lib. 14. de
Trinit. c. 12.

Lib. 1. de lib.
arb. c. 15.

Aug. lib. 1.
Conf. c. 1.

rationalis beata est, quo amisso misera est. Quod
ibi declarat esse Deum. Et mox iterum: Quod
bonum immutabile vsque adeo bonum est eorum, vt
sine illo misera esse necesse sit. Nempe quia, vt
statim adiicit, in tanta excellentia creata est natu-
ra rationalis, vt inherendo incommutabili bono bea-
titudinem consequatur, nec expleat indigentiam suam
nisi vtrique beata sit, eique explenda non sufficiat nisi
Deus. Et in libro de natura boni: Tale quippe bo-
num est Deus, vt nemini eum deserenti bene sit. Et in
libro Confessionum: Cui nullo modo sufficit ad bea-
tam vitam quicquid te minus est. Et rursum: Hoc
scio quia male mihi est præter te. Et alibi: Magna
hominis miseria est cum illo non esse videlicet per
amorem, sine quo non potest esse. Vnde alicubi tradit,
tantam esse beatitudinem iustitiæ, hoc est Dei qui
est iustitia, vt nemo ab ea nisi ad miseriam possit ab-
scedere. Ex cuius veritatis tam densa & solidā
Augustini contestatione liquidissimum est, crea-
turam rationalem si sine Dei beatifici boni sui di-
lectione condatur, hoc ipso necessario miseram
condi; nempe quia propter non expletam natu-
ralem indigentiam suam, inquietum erit cor eius,
& ita perturbatum diuersisque raptatum cupidi-
tatibus rerum inferiorum; quod sine magnatan-
tæ creaturæ miseria fieri nequit. Quamquam &
ipsa tam immensi boni carentia ad quod possi-
dendum natura eius instituta est, non potest esse
nisi magna miseria. Si enim se miseros esse pu-
tant qui oculis capti sunt, aut auro argentoque
spoliati, quiseum qui ipso Deo conditore & solo
beatifico bono suo caret, miserum esse nisi mi-
serrimus neget? Cum ergo miseria debeat pec-
cata sequi non præcedere ne alioquin lex æterna,
id est ipsa diuina ratio qua iustum est vt omnia
sint ordinatissima violetur; impossibile profecto
erit, vt creatura rationalis sine casto Dei amore
condatur.

CAPVT XIII.

DEO PER STATVM PURÆ
naturæ ascribitur crudelitas improbata in
Manichæis & Pelagianis.

ET ista quidem hætenus de læsa iustitiæ
Dei per puræ naturæ statum præcipuè
contra Pelagianos dicta sunt, non diffi-
mile verò est argumentum præcedenti quo Ma-
nichæos absurdiora delirantes expugnare solet.
Illi namq; malorum pœnaliū quibus hic affli-
gimur, originem indagantes, quamuis eam prin-
cipio bono, hoc est, Deo vero, quem naturam
boni vocitabant, assignare vererentur, & eam
reducerent in gentem tenebrarum velut in natu-
ram mali, ex alio tamen capite, in eandem re-
cidebant sententiam, quam declinasse videban-
tur. Dicebant enim naturam boni, hoc est Deum,
cū sibi & lucidis regnis suis natura mali immi-
neret, magnā necessitate compulsum esse pugna-
re. Vt igitur temperaret gentem tenebrarum, mi-
sisse animas bonas velut partes substantiæ suæ,
quæ genti tenebrarum & corpori mixtæ, mise-
rias mortalitatis huius in hac vita paterentur,
donec per separationem boni & mali, velut ex
carcere liberatæ, reuolarent in beatitudinem
suam, quæ verò non fuissent liberatæ, in fine
mundi æternis afficerentur pœnis. In hoc fig-
mento quamuis multi errores lateant, ille tamen
ad rem præsentem spectat, quo bonas animas,
sine culpa ad huius vitæ miseras, sicut in statu
puræ naturæ fieri possedicitur, missas esse de-
cernerent; quarum nonnullæ itidem sine cul-
pa tandem in fine damnarentur. Contra istam
sententiam Augustinus passim ex pura ratione
luctatur tanquam crudelitatis & iniquitatis ple-
nam, quod cū Deus non possit vllam necessita-
tem pati, vel vlla ex parte violari atque corrup-
pi, sine vlllo merito malo animas, hoc est, nos in
tantas miseras præcipitasset. Itaque in Disputa-
tione contra Fortunatum, Si Deus nihil pati po-
tuit à gente tenebrarum quia inuiolabilis est, sine cau-
sa huc nos misit, vt nos hic ærumnas patiamur. Et
paulò post: Si poterat ei noceri, non est in-
uiolabilis. Si non poterat, crudeliter huc nos mi-
sit, vt ista patiamur. Et inferius conqueritur
anima per prosopopeiam, quod cū gens tene-
brarum temperari non posset nisi sua corruptio-
ne: Quomodo, inquit, non es crudelis qui me pati
voluisti pro his regnis quibus nihil noceri poterat ab
illa gente tenebrarum. Et in 2. Disputatione aduer-
sus eundem Fortunatum cū ille Deum volun-
tariè huc animam misisse dixisset, respondet Au-
gustinus, Cui noceri nihil poterat, credulis volun-
tas fuit mittendi animam ad tantas miseras. Quod
refellendi causa, quia loquor, veniam peto ab illius
misericordia. Et statim sapius instanter vrget, cur
animas miserit ille cui noceri non poterat ad tan-
tas miseras? Et quia exploratæ crudelitatis esset
quæ nullo pacto excusari posset, concludit Au-
gustinus: Et ego noni non te habere quid dicas, &
me cū vos audirem in hac questione nunquam in-
uenisse quod dicerent. Et in libro vigesimo contra
Faustum: Quid enim mali apud illum commiseratis,
vt in pœna ista nunc ad eum gematis? Et in libro vi-
gesimo primo, instat dilemmate: Si iniustas misit
animas iniustus, vt cogeret: si volentes ingratus, vt
damnaret. Et libro vigesimo secundo exclamat,

Disp. 1. cont.
Fortunat.

In 2. Disp.
cum Fortunat.

In fine.

Lib. 20. cont.
Faust. c. 17.

Lib. 21.

c. ult.

a O im-

a Lib. 21. a Oimmaniſſimam crudelitatem ! Et in Psalmos: A
cont. Faust. b Si ergo talis Deus, crudelis quia sine causa huc vos
c. 22. misit cui nihil noceri poterat, quare vos misit? Ecce
b In Ps. 140 gens tenebrarum illi nocere non poterat. Ipse autem
vobis graviter nocuit. Et infra: Si non timuit, gen-
tem tenebrarum invidit: Si hoc timore non fecit,
crudelitate fecit. Quam ergo iniquus est cui nihil no-
ceri poterat & fecit, ut membris suis hic tantum noce-
retur. Quid multis? Passim in libris suis crudeli-
tatem illam exprobrat Manichæis, nec Deum ex-
cusari vlllo pacto docet, quod bonas animas ad
huius vitæ misérias patiendas sine vlla culpa de-
stinaverit. Quod si rectè concluditur contra
Manichæos, nullum dubium est quin idem re-
ctissimè concluditur contra Scholasticos, qui
animas innocentes in puræ naturæ statu ad eaf-
dem huius vitæ misérias mitti posse contendunt.
Neque enim Augustinus Manichæos illius impi-
etatis arguit vi alicuius hypothesis, quod na-
tura humana vel integra, vel in gratia, vel in
statu supernaturali instituta fuerit, quod & nihil
ad rem, & aduersus tales aduersarios risu potius
quam refutatione dignum, vtpote quod princi-
pium peteret, & id supponeret quod in quæstio-
ne vertebatur, sed nude ex eo quod ex ipsis ter-
minis nimiam crudelitatem, vel etiam iniustitiã
spiret, innocentem animam nulli peccato obno-
xiam, immeritò ad tantas misérias, quantas præ-
sens naturæ lapsæ & consequenter commentitijs
puræ naturæ status implicat, condemnare.

Hæc ergo causa est, cur Honorius ac Theo-
 dosius Imperatores in edicto quo proscripserunt
 Pelagianos similis crudelitatis reum ab eis fieri
 Deum conquerantur; quod hominem à Deo sine
 vlla culpa sua in mortem corporis ceterasque
 misérias, vi videlicet status illius puræ naturæ,
 præcipitatum esse decernerent; accipe verba eo-
 rum præclarissima aduersus crudelitatem auto-
 ris purorum naturalium intonantia: Hi (Pela-
 gius Celestiusque) parenti cunctarum rerum Deo;
 præcipuaque semper maiestati, & ter omnipotenti vl-
 tra omne principium transeunti, tam trucem incle-
 mentiam, seu a voluntatis assignant, ut cum formandæ
 mundi opificem curam sumeret, qualitatemque hominis
 struendæ profundâ spiritus conceptione libraret, fun-
 dati muneris fidei anteferet exordium, & mortem
 præmitteret nascituro; non hanc insidijs veriti fluxisse
 peccati; sed exegisse penitus legem immutabilis con-
 stituti. Quibus verbis perspicuè statum puræ na-
 turæ velut à Deo iuxta sensum Pelagianorum
 statim in initio mundi conditum veluti digito
 notant, & inclementis crudelitatis exhorrent.
 Nam ille tunc passim Christianorum sensus de
 illo statu erat, quem partim indito naturaliter
 lumine rationis, partim ex Augustini doctrina
 tunc vbiq; Ecclesiarum celeberrimâ percepe-
 rant. Ex quo factum est, ut ejusdem crudelitatis
 iniustitiam, postmodum Pelagianis Arausicana
 Synodus exprobrauerit ac damnauerit, dum de-
 cernit quod. Si quis mortem tantum corporis non au-
 tem & peccatum per vnum hominem in omne genus hu-
 manum transisse testatur iniustitiam Deo dabit. Ni-
 mirum quia infliget miseriam sine peccato, pœ-
 nam sine culpa: quod in antiquorum doctrina
 Catholicorum iniustum est, & vnâ cum puræ na-
 turæ statu, quem ibi Synodus Arausicana respi-
 cit, Ecclesiastica & Catholica autoritate dam-
 natum. Nam tanquam certissimum tenuerunt, id
 quod Augustinus aduersus Pelagianos purorum
 naturalium architectos præformauit, & à nobis
 sæpe repetendum est, quod Deus iustus in men-
 sura, & numero, & pondere disponens omnia; nemi-

Tom. 2.

nem sinat mali aliquid perpeti quod non mereatur. Et
 illud robustissimum & lathale eidem errori te-
 lum intorsit: Quod neque sub Deo iusto miser esse
 quisquam nisi mereatur, possit. Quo vnico vulnere
 à diuina iustitia inflictò hæresis Pelagiana &
 Manichæa, puræque naturæ status radicans
 succisa moriuntur.

CAPVT XIV.

CATHOLICI, PAGANI,
 Hæretici tam Pelagiani quàm Manichæi,
 Marcionitæ, Materarij, &c. viderunt non
 posse sine iniustitia tribui Deo misérias crea-
 turæ innocentis. Hinc in diuersos errores
 itum, ne Deum læderent.

Hæc enim diuina iustitia in admini-
 strandis pœnis atque miserijs naturæ
 rationalis tam est manifesta, tam plana,
 tam profundè naturali iudicio humanæ mentis
 insculpta, ut omne hominum genus, non modo
 fidelium, qui Scripturis sacris diuinæque bene-
 ficio reuelationis imbuti sunt, sed etiam eorum
 qui à diuinis traditionibus remotissimi fuerunt,
 ex malis atque miserijs creaturæ rationalis pec-
 catum necessario præcedere debuisse, & quæren-
 dum esse vel in hac vel in alia vita conjecerint;
 Vidit hoc & vrsit velut inuictum argumentum
 sapius Augustinus, non aduersus hæreticos tan-
 tum, ut jam sæpè vidimus, qui statum puræ na-
 turæ sine culpa præcedente introducere volue-
 runt, & omnem hypothesis contrariæ reuelatio-
 nis vel conditionis in gratia, vel eleuationis ad
 supernaturalem statum respuebant, sed etiam
 aduersus Paganos, ut eos sola naturalis rationis
 luce conuinceret. Nam inde est quod in libris de
 Ciuitate Dei qui ad redarguendos homines fidei
 expertes scripti sunt, ex solis pœnis atque mise-
 rijs velut per se manifestum colligat, humanam
 vitam pro peccato aliquo esse damnatam. Nam
 hanc argumenti sui vim ipse sæpè declarat. Quod
 ad primam originem pertinet, omnium mortalium pro-
 geniem fuisse damnatam, hæc ipsa vita si vita dicen-
 da est, tot & tantis malis plena testatur. Quorum
 cum luculentum catalogum texuisset, concludit
 ut inceperat, Quam vitam tot tantorumque testimo-
 nio malorum probauimus esse damnatam. Et radices
 tangens efficaciam talis probationis, non fidem
 profert non gratiam, non eleuationem superna-
 turalem aut aliquid huiusmodi, quod Paganis
 inauditum est, & nihil spectat ad propositum;
 sed nudè iustitiam Dei omnia scientis & poten-
 tis & administrantis creaturam rationalem: Hu-
 ius tantæ naturæ, inquit, conditor cum sit vri-
 que Deus verus & summus; ipso cuncta quæ fecit
 administrante & summam potestatem summamque
 habente iustitiam; nunquam profecto in has misérias
 decidisset nisi nimis grande peccatum in homine pri-
 ma de quo ceteri exorti sunt, præcessisset. Quæ
 si rectè concludit apud homines infideles &
 incredulos ratiocinatio, profecto perspicuum
 est misérias creaturæ rationali infligi sub
 tanta Dei iustitia & potestate sine iniquitate
 non posse.

Vidit hoc, vrsit, atq; testata est ipsa quoq; Pa-
 ganorum Philosophia. Cum enim cerneret tanta
 quibus cruciamur præsentis vitæ mala, ipsi succu-
 bens rerum euidentiæ, fieri nō posse iudicauit, ut

K k ij

In rescripto
 Imper. Ho-
 nor. &
 Theod. ad
 Palad. Præ-
 fect. Prætor.
 apud Baron.
 anno 418.

Cœ. Arans.
 Can. 2.

Lib. 22. de
 Ciuit. c. 12.

Cap. 23.

Cap. 24.

ea sine peccato rationalis natura pateretur. Itaq; A
superioris vitæ facinora causam esse dixit cur eo
supplicio plecteremur. Huius euidencia miseria,
inquit August. gentium Philosophos nihil de pecca-
to primi hominis siue scientes siue credentes, compulsi
dicere, ob aliqua scelera suscepta in vita superiore,
pœnarum luendarum causâ nos esse natos, & animos
nostros corruptibilibus corporibus eo supplicio quo He-
trusci prædones captos affligere consueuerant, tan-
quam viuos cum mortuis esse conjunctos. Quam opi-
nionem de superioris vitæ sceleribus ex miseria-
rum euidencia, Tullius veram censuit, & anti-
quioribus idem sentientibus se consentire profi-
tetur in Hortensio, cuius præclarum fragmen-
tum Augustini monumentis conseruatum est, &
contra statum puræ naturæ quem Pelagiani fin-
xerant, vsurpatum. Cum enim Augustinus vellet
vanitatem puræ naturæ à Iuliano venditam
puræ naturalis rationis luce conuellere, præfa-
tusque esset, Philosophos utpote litterarum diuina-
rum & Catholica veritatis expertes, nihil de primo
homine & eius coniuge, de prima eorum præuaria-
tione, de serpentis astutia, de nuditate corporis ante
peccatum sine confusione, & cum confusione continuò
est peccatum, de peccato denique quod in mundum
intranit, & per peccatum mors nihil omninò sapere
potuisse, mox ostendit eos inanitatem commenti
puræ naturæ quod Iulianus fabricauerat, ex sola
magnitudine miseriorum quæ sine culpa irroga-
rentur injustè reprobasse, eorumque causam
scelera aliqua superioris vitæ quæsiuisse. Locus
dignissimus est, ut hic totus inseratur: Videntur
autem, inquit Augustinus, non frustra Christiana
fidei propinquasse (Philosophi) qui vitam istam
fallacia miseriaque plenissimam non opinati sunt,
nisi diuino iudicio contigisse, tribuentes utique iusti-
tiam conditori à quo factus est, & administratur
hic mundus. Quanto ergò te melius, veritatisque
vicinius de hominum generatione senserunt, quos
Cicero in extremis partibus Hortensij Dialogi velut
ipsa rerum euidencia ductus compulsusque com-
memorat? Nam cum multa quæ videmus & gemi-
mus, de hominum vanitate atque infelicitate di-
xisset, ex quibus humanæ, inquit, vita erroribus
& ærumnis fit, ut interdum veteres illi siue vates,
siue in sacris initijsque tradendis diuinæ mentis in-
terpretes, quos ob aliqua scelera suscepta in vita
superiore pœnarum luendarum causa natos esse di-
xerant, aliquid vidisse videantur vtrumque sit illud
quod est apud Aristotelem simili nos affectos esse sup-
plicio; atque eos qui quondam, quum in prædonum
Hetruscorum manus incidissent crudelitate excogitatæ
necabantur, quorum corpora viua cum mortuis aduer-
sa aduersis accommodata quam aptissime colligaban-
tur; sic nostros animos cum corporibus copulatos, ut
viuos cum mortuis esse conjunctos: Ita Tullius. Qui-
bus optimè subjungit Augustinus perstringendo
Iulianum, qui cunctas miseras illas Deo tan-
quam purorum naturalium auctori tribuebat:
Nonne qui ista senserunt multò quam tu melius graue
iugum super filios Adam, & Dei potentiam iusti-
tiamque viderunt, etiamsi gratiam quæ per mediato-
rem liberandis hominibus concessa est, non viderunt?
Ecce Pagani Philosophi sine vlla fide gratiæ vel
institutionis primi hominis in paradiso in natu-
ræ integritate, in statu supernaturali & huius-
modi, quæ obscurandæ veritati prætexuntur, so-
lo lumine rationis iudicarunt fieri nullo modo
posse, ut saluâ iustitiâ Dei, posset innocentibus
tantarum ærumnarum pondus imponi. Nam hinc
est illud quoque quod subinde quasi parcere vo-
lentes iustitiæ Dei, culpam tot malorum in natu-

ram quasi à regulis suis aberrantem torserint.
Tullius libro tertio de Republica querebatur:
Hominem non ut à matre, sed ut à nouerca natura edi-
tum in vitam, corpore & nudo, & fragili, & infir-
mo, animo autem anxio ad molestias, humili ad ti-
mores, molli ad labores, prono ad libidines. Nimi-
rum ut optime in hæc verba sanctus Augustinus:
Rem vidit causam nesciuit. Rem vidit, quia ex
tot miserijs peruersum distortumque præter ra-
tionis leges, humanæ naturæ statum vidit: cau-
sam nesciuit, latebat enim cur esset graue iugum su-
per filios Adam, quia sacris litteris non eruditus
ignorabat originale peccatum.

Hæc causa fuit, cur alij Philosophi cum à
peccatis vitæ superioris aut à natura culpanda
abhorrent, malorum causam in materiam
transfulerint. Ut Maximus ille Tyrius cum
aliud artem ex professo facere, aliud ex ma-
teriarum affectu consequi dixisset, ἄτως ἀμέλῃ
inquit, καὶ ὅσα περὶ γλῶσσαν γίνεται, ἃς κα-
λέμεν κακῶν ἀνθρώπων ἐμβολὰς, ὑπαύθια ἡγνέων
& ἀκαίτιον καὶ πλὴν τέχην, εἴη ἡ αὐτὰ τῆς τῆ
ὅλας δημιουργίας ὡς πρὸς τινὰς ἐπερθεύας καὶ ἀναγκείας
φύσεις: Talia nimirum in his quæ circa terram eue-
niunt, quæque incursum humanorum malorum vo-
camus. In quibus innoxiam & inculpam artem
censendum: sed esse hæc fabrica totius vniuersi ve-
lut necessaria quasdam, & consequentes naturas.
Et Trimegistus: αὐτὸς τὸ ποιῶντι ἄδεν κακὸν ἄδεν
αἰχρὸν νομιζόμενον ταῦτ' ἐστὶ τὰ πάθη τὰ τῇ γέ-
νεσι προεπομένα ὅπερ ἰὺς τὸ χαλκῶ, καὶ ὁ εὐπὸς τὸ
σώματι, Ipsi factori Deo nullum malum aut tur-
pe assignandum. Nam hæc sunt affectiones gene-
rationis affectæ, sicut ærugo aris, sordes cor-
poris. Quæ omnium Stoicorum sententia te-
stibus Tertulliano & Seneca fuit, quorum
vox erat, quod à magno artifice formen-
tur praua, non quia cesset ars, sed quia id in
quo exercetur, inobsequens arti est. Alij ma-
lesicam animam culpauerunt, ut Plato cum
suis, quando dicit ψυχὴν ἄκατον καὶ κακοποιόν,
animam incompositam & malesicam, hoc est ma-
li autorem. Itemque ἐναντίαν καὶ ἀντίπαλον τῇ
αὐτῆς φύσιν, contrariam & rebellem benefica na-
tura, hoc est Deo. Alij demonem accusaue-
runt. Vnde illud Pythagoræ apud Eusebium
τῶν ἀρχῶν πλὴν μὲν μονάδα θεὸν & τὸ ἀγαθόν: πλὴν δ' αὖ-
τίς ἐστιν ἀνάστα καὶ δαίμονα & τὸ κακὸν περὶ ἢ ἐστὶ τὸ ὑπερ-
κὸν πᾶντος. Principiorum alterum esse vniionem, id
est Deum & bonum: alterum infinitum vniionem, id
est demonem & malum, circa quem materialis
multitudo est. Quæ sententia & Augustino no-
stro placuit, cum malum Duadi, bonum Mo-
nadi ascriberet, ut ante susceptam Catholicam
Religionem libros de pulchro & apto condens,
malum à bono Deo sola Philosophia duce remo-
ueret.

Sed quid Philosophos memorem? Ipsi quo-
que hæretici qui malorum causam scrutati sunt
tanquam immobile principium supposuerunt,
fieri non posse ut iustus & omnipotens & bo-
nus Deus, tot miserijs quot status puræ natu-
ræ comprehendit, innocentes homines nullo
delicto prouocatus plecteret. Nam ex huius
fidei firmitate factum est ut sibi satius puta-
rent in quolibet alios errores mali causam in-
dagando labi, quam Dei iustitiam aut bonita-
tem, excogitata tali naturæ puritate vel malo-
rum in eam innoxiam immisione violare. Hæc
enim causa fuit cur Cerdon, Marcion, & si-
miles pestes cum non crederent primum homi-
nem aut liberum arbitrium malorum omnium
quibus

Lib. 4. cont.
Iul. cap. 12.

Serm. 251

Trimegisti.
cap. 14.

Lib. contra
Hermog.
I q. naturæ
in prolog.

Lib. 14. de
p. 1. apud
Euseb.

Lib. 4. cont.
Iul. cap. 15.

videt. Iren.
lib. 1 c. 21.
Tertul. in
præf. & c.
Marcion.

Orig. in dia. l. g. de ortu mali. quibus mundus plenus est, causam esse, Deumque verum iustum & bonum esse dubitare non possent, maluerint alium comminisci peruersum Deum qui mundum & miseras eius suâ voluntate condidisset quam tantum nefas ascribere vero & bono Deo.

a Tertul. lib. 1. cont. Marcion. c. 15. b Idem cōt. Hermog. c Lib. 7. de prepar. s. 12. alias 6. d cont. Hermog. Verba Maximi. Hæc eadem causa fuit cur idem ille a Marcion & b Hermogenes & ille contra quem disputat Maximus Professor Christianæ religionis apud c Eusebium: & omnes quos *Materianos* hæreticos d Tertullianus vocat, materiam ex philosophia Stoica Deo addiderint ex qua mundum conderet *ἵνα τῷ κακῷ ὁ μὲν θεὸς ἀναίτιος ἢ τῶν δὲ ἀπαιτῶν ἢ ὅλων κτίσις.* Omnes etiam præcedentibus attestatur Iulianus: Ideo aut alium Deum bonum & optimum voluit credi, quia mali autorem existiment creatorem, aut materiam cum creatore præponunt, ut malum à materia, non à creatore deducant. Hæc itidem causa fuit cur Manichæi duas substantias effinxerint, ut quia non audebat anima eorum, ut eis displiceret Deus suus, nolebant esse Dei, quicquid ei displicebat, hoc est, quicquid malum esse sentiebant. Nimis enim absurdum & impium omnibus istis videbatur, ut Deus verus omnipotens & iustus, & bonus creaturam suam cum tot miserijs nullo peccato eius prouocatus institueret.

Hæc causa fuit, cur ipsi quoque Pelagiani, quantumvis miseras tantas velut per puræ naturæ creationem ascriberent Deo, cum tamen sobrij iustitiæ diuinæ puritatem attenderent, ipsa victi veritatis euidencia clamarent: Subuenire non merentibus potest & solent Deum cum laude clementiæ, punire autem, id est affligere non peccantes non potest, sine euersione iustitiæ. Et alibi: *Ætas illa (paruulorum) iniquitatem iudicis, infamiam iustitiæ aut accusat, aut aggrauata conuincit, cui propterea Augustinus: Ergo merito est aggrauata. Agnosce iudicem Deum. Sentis quam iniquum sit sine crimine transire supplicium. Quam proinde contradictionem & absurditatem ut fugerent, velut maris fremitum vocis contentione superaturi, nescio qua fronte, ut Augustinus de Stoicis loquitur, mala ista quibus atterimur, etiam mala esse negauerunt: paruulosq; etiam felices esse dixerunt. Clamante vicissim Augustino: O dementia singulari! Hoc disputare est an insanire? Cum miseria se natos esse paruuli flendo testantur, & felices eos dices? Nempe in absurdissimum errorem ipsumque communem sensum impingere maluerunt, quam creaturam rationalem etiam in puræ naturæ statu, quem effinxerant, vlla miseria aut afflictione sine culpa à Deo iusto posse cruciari.*

Hæc denique causa fuit, cur semper apud omnes gentes maxime labis originalis nescias, inexplicabilis quæstio visa fuerit, cur viri boni in hac vita tot crucientur malis, prout & ex Philosophorum & Prophetarum attestatione manifestum est. Vnde quæso hæc omnia nisi quia tantus horror omnes cepetat, ne diuinæ bonitati labem illam ascriberent, aut eam, ut Augustinus audet ac loquitur, blasphemarent, si sine culpa creaturæ (quam vel contigisse nesciebant aut non credebant, aut non attendebant) Deus tantarum ærumnarum autor esse crederetur. Hoc enim si fieri potest per puræ naturæ statum, ut recentiores docent, nulla omnino causa fuit cur ista quæstio vel Augustinum tantâ tot annis ante conuersionem perplexitate macerauerit, vel hæreticos vel Catholicos, vel paganos, vel vllum sanæ mentis hominem fatigauerit. Quis enim tanto stuporemersus fuit, ut qui Deum credat, non eum etiam

Tom. 2.

A vita & mortis autorem, non absolutum Dominum agnoscat, quæ nunc velut abscondita pallianda iniquitati eius mysteria proferuntur? Sed nimirum profundissime visceribus hominum etiam impiorum insculpsit Deus, quod optime de Deo existimare sit verissimum pietatis exordium. Nec optime de Deo quisquam existimat, qui non eum quanto omnipotentiorum atque meliorem credit, tanto etiam in administranda vita creaturæ rationalis esse iustiorum. Virtus enim græcè *ἰχθὺς*, id est potestas *ἰχθὺς*, ut præclare Spiritus sanctus per os sapientis, iustitiæ initium est.

Ex quo fit ut hæc postremo causa fuerit cur alij fide destituti & commissæ à primis parentibus iniquitatis ignari, cum nullam idoneam malorum causam inuenire possent, & tamen sine causa rationalem affligi creaturam aperitissime iniustum esse cernerent, difficultate victi, palam ipsum humen, cuius illa nutu acciderent, iniustitiæ culpauerunt. Vnde Tragicus *ὁ μὲν κατεπεῖν μὴ ποτ' ἐν εἰσὶ θεοὶ: κακοὶ γὰρ εὐτυχεῖντες ἐκπληττοῦ με.* Audeo profari summe vel regnant Dij? Namque improborum me attonat felicitas. Et alia de sepulchro clamabat: *Procope manus leuo contra Deum, qui me innocentem cito sustulit.* Ut incredibilis, profecto me subeat admiratio, qui fieri potuerit, ut quod & Catholici & hæretici peruersissimi & Pagani, & omnium pane hominum genus, quod numeri aliquod rebus vniuersi administrandis præesse credidit, velut iniustissimum semper abhorruit, hoc recentiores nullâ scientiâ, nullâ traditione, nullâ Patrum autoritate fulti, solâ ratiocinandi fiduciâ armati, sine scrupulo amplexi sint, quasi palmam de recondita subtilitate relaturi. Et qua tandem obsecro subtilitate? Quod Deus sit absolutus omnium Dominus, quod vitæ & mortis potestatem habet. Quasi quisquam quæ crediderit esse Deum vniuersi autorem, eum esse omnium Dominum, vitæ & mortis autorem ignorauerit. Tantas videlicet vires habet illa peripatetica, cui à multis annis innutriti sumus Philosophia. Quæ cum humani lapsus ignara fuerit, & grauissimum ærumnarum nostrarum iugum puram naturam esse crediderit, & admodum jejune de Deo ejusque iustitiâ disputauerit, sectatores hujusce hallucinationis hæredes fecit. Difficile est enim opiniones Philosophorum quibus imbuti semel fuimus, exuere atque damnare ipsa sentiendi consuetudine probabilitatem afferente veritatis, & ratione satagente, ne temerè tantj viri & nos cum ipsis aberrasse videamur.

CAPVT XV.

E EODEM ARGUMENTO PALPABILIVM MALORVM, si puræ naturæ sint, cogimur ad diuersas impietates, ad blasphemiam in Deum, ad Manichæismum; Cur, & quomodo. Epilogus omnium argumentorum.

SATIS arbitror, hæcenus ex Augustino declarauimus, non potuisse iugum tot miseriarum hominibus innocentibus imponi, sine manifesta iniustitiâ Dei. Ut tamen vis istius argumenti sexcenties ab Augustino reperiri penitus intelligatur obseruandum est, id quod supra indicauimus, in eo supponi tanquam certum, Deum nec esse infirmum

K k iij

nec ignarum : rursus in homine non esse commixtionem naturæ mali ut Manichæi voluere. Nam quodlibet istorum verum esse poneretur, non esset necesse esse iniustum Deum. Si enim natura hominum naturaliter esset mala ; ut Manichæi sentiunt, vel Deus præ inscientia vel infirmitate malorum incursum non impediret, nihil vetaret innocentes tot miserijs sine vlla Dei iniquitate cruciari. Hinc est igitur quod prout varia in isto argumento ex miserijs contexto aliquando velut certa supponuntur, ita etiam ad varias absurditates concludendas ab Augustino adhibetur & valet. Nam subinde cum velut certum apud Pelagianos supponit, naturam hominum non esse naturaliter malam, sed istam opinionem esse detestabilem Manichæorum insaniam, itemque Deum non esse inualidum, tunc determinatè Dei iniustitiam ex miserijs puræ naturæ Pelagianis laudatæ conficere solet. Cuius plurima superius exempla dedimus. Subinde vero supponendo naturam non esse malam, alterutrum infert aut inualidum aut iniustum esse Deum, qui tantis malis innoxios premit. Exemplis etiam istam partem declarauimus, quando ostendimus per puram naturam Dei prouidentiam grauitè lædi. Subinde è contrario supponendo Pelagianos credere omnipotentem & iustum Deum nulliusque peccati merito velut iure puræ naturæ tot tantisque malis genus humanum premi, concludit nullo modo hoc defendi posse nisi in Manichæorum sententiam, de malæ naturæ commixtione incidatur. Quam si abhorruerint, sicut omnis Christianus abhorreere debet, nullam superesse viam qua errumpere potuerint tanta mala, nisi originale peccatum. Quod quia peremptorium contra puram naturam est argumentum, & Augustini sententiam de hypothese illa Pelagiana quam impugnabat, liquidiſſimè ob oculos ponit, operæ pretium est hic ipsissimis eius verbis luculentissimis quamuis prolixioribus texere. Cum igitur aduersus Iulianum scribens præmississet ac promississet se ostendere velle, quod iam, inquit, sæpe monstravi, quantum hæresis Pelagiana, quæ sine peccato mala ista contigisse tradebat, Manichæos adiunaret delirantes ea ex mala natura proficisci hoc est, quod hæresis Pelagiana ad hæresim nos Manichæam cogeret, rem sic exequitur : Enumerant, inquit, Manichæi mala quæ in paruulis monstrant, quæ Cicero quoque commemorat in libris de Republica; vnde ipsa eius verba tranſtulisti. In quorum malorum commemoratione dicit : Non ut à matre natura, sed ut à nouerca hominem in has ærumnas esse projectum. Huc accedunt etiam illa quæ non quidem omnes paruulos, sed tamen plurimos cernimus perpeti multa & varia mala, vsque ad demonum incursum atque concludunt dicentes, Cum sit iustus & omnipotens Deus, vnde ista mala patitur imago eius in paruulis, nisi quia vera est, inquit, quam nos asserimus duarum naturarum boni scilicet malique commixtio ? Hos Catholica redargui veritas confitens originale peccatum per quod factum est demonum ludibrium & laboriosæ miseriæ destinata propago mortalium. Ecce quomodo Manichæi facile peccati originalis confessione iugulentur. Sed jam attende angustias eorum qui istas miserijs sublato peccato puris naturalibus attribuire volunt : Vos autem negantes originale peccatum, profecto aut cogemini dicere Deum vel inualidum vel iniustum, sub cuius potestate imago eius in paruulis sine vlla vel proprii vel originalis peccati merito tantis affligitur malis. Non enim

Lib. 6. cont.

Iul. cap. 21.

A per hæc exercetur virtus, quod recte de bonis hominibus maioribus dicitur, in quibus rationis est vsus. Ecce coguntur autores puræ naturæ confiteri iniustum aut inualidum esse Deum sine culpa tantis miserijs paruulos cruciantem. Quod si illud Barathrum fugere velint, vide quid restet : Aut quia Deum vel impotentem vel iniquum dicere non potestis, Manichæi contra vos errorem suum nefarium de duarum inter se inimicarum substantiarum permixtione firmabunt. Nempe manifestum est nullum exitum, Augustino iudice, superesse ei qui puram naturam introducere vellet, sicut Iulianus voluit, nisi per blasphemiam creatoris aut infamiam creaturæ, ut vel ipsum omnipotentem ac iustum neget, vel cum Manichæis hanc naturaliter malam esse fateatur. Vtrumque damnat & execratur Catholica fides.

B Hanc igitur consequentiæ necessitatem intuetur Augustinus quando toties Pelagianis exprobrat, quod in Manichæi sententiam ista purorum naturalium defensione cogerentur. Supponit enim, ut iam audiuius, eos nolle lædere omnipotentiam aut iustitiam Dei. His autem clausis ostijs, sublatoque tam huius quam superioris vitæ peccato, quod Pelagiani quoque auferebant, nullum omnino superesse putatur effugium nisi per Manichæi præcipitium. Quod ex plurimis eius testimonijs videre licet. Nam hoc spirant illa in opere primo contra Iulianum:

C Ne dicere cum Manichæis cogaris, alienæ mali naturæ nobis inesse commixtionem, nostrum potius originale confitere languorem. Ecce nisi peccatum originale fateatur, cogitur in asserendis miserijs sine peccato promerente assentiri Manichæis, quia videlicet Deus iniustus aut infirmus esse non potest. Hoc spirant illa in opere secundo aduersus eundem Iulianum : Si ergo Manichæos

Lib. 5. cont.

Iul. cap. 21.

Lib. 2. oper.

imper. fol.

96.

introducetes aliam naturam mali atque substantiam expugnare velles non adiuuare, profecto istas omnibus apertas à paruulis incipientes humane vitæ miserijs cum tuis deceptoribus non negares, sed vnde in eas collapsa sit nostra natura, quæ beata est primitus instituta, cum Catholicis fidelibus & præclarissimis Doctoribus diceres. Et illud in secundo libro : Manichæos tu adiuuas quibus inducendi aliam naturam

Lib. 2. oper.

imper. fol.

316.

D malam das locum negando originale malum esse causam miseriæ paruulorum. Nempe quia puram earum causam esse credebat. Nam hoc spirat & illud multo inferius : Quas miserijs vos cum sine villo peccato accidere dicitis paruulis, iniustum Deum versus eos facitis : Manichæos autem horribiliter adiuuatis. Illi enim ne facerent iniustum Deum istas miserijs à natiuitate mortalium immutabili naturæ mali, & ab alio principio venienti substantiæ tribuunt tenebrarum. Quos impios simul & vos conuincit Catholica fides, quæ ista omnia peccato illi tribuit, quod ex primi hominis voluntate intravit in mundum. Hoc spirat id quod toties alijs in locis clamat, per illam Pelagianam hypothese de miserijs naturaliter congenitis, Manichæorum de malæ naturæ commixtione sententiam adiuuari : ut illud in libro sexto primæ lucubrationis : Verum nec ipsos Manichæos

Lib. 6. cont.

Iul. cap. 21.

Lib. 1. oper.

imper. fol.

55.

Ibid. fol.

114.

nostra, facis ut eas ille permixta nobis natura tribuat aliena. Et illud multis interpositis in eodem libro cum Augustino Manichæismum Iulianus improbareret, Respondet ei sanctus Antistes: Vt nam Manichæum fortiter destrueres non turpiter adiunares. Et paulo inferius declarans in eo sitam esse Manetis errorem, quod naturæ boni communicaretur voluntas mala à commixta natura mali, hoc est quod mala, non à vitio humanæ voluntatis, sed naturaliter ab vna parte naturæ quæ sic naturaliter mala sit, promanassent, Ergo, inquit, hunc adiunas negando humanam peccato primi hominis vitiatam esse naturam, ut naturæ mali quam fingit, attribuat, quicquid malorum manifestissima inuenit miseria paruulorum. Cuiusmodi doctrina in Augustino valde frequens est, & aperte significat per illam introductionem tot miseriarum absque peccato, hoc est, per puræ naturæ statum, iustissimam præberi causam ut Manichæus mali naturam nobis mixtam esse decerneret, & ad hoc fatendum ipsos Pelagianos suæ hypothese necessitate compelli. Ex quo fit consequenter ut quando Manichæorum sententiam ac Dei in potentiam & iniquitatem remoueret, similiaque portenta sententiarum quas hæresis etiam Pelagiana damnabat, nullum exitum pro Pelagianis miseras puræ naturæ imputantibus, reliquum esse testetur. Non est, inquit, certe natura atque substantia (malum) secundum Venustianos & Manichæos; si nec vitium naturæ est, quam scilicet peccatum vitiauerit, quid est? Quasi diceret nihil responderi potest. Et alio in loco? Bonus est Deus, iustus est Deus. Extranea prorsus mali est nulla natura, quæ nostræ naturæ secundum Manichæos credatur admixta. Vnde sunt. Non dico in moribus, sed in ipsis ingenijs cum quibus nascuntur tanta hominum mala, si non est humana origo vitiatæ, si non est massa damnata? Quod est aperte dicere citra blasphemiam Dei & hæresim Manichæi, & peccati originalis fidem, quid responderi potest in tuo errore qui mala puris naturalibus tribuit? Nempe nihil. Et reuera si Augustini principia quæ tanquam indubitata tradit, nec vnquam à Iuliano labefactari potuerunt, attente ponderentur qua via erumpi possit, nisi per præcipitium plane non video. Nam ut alibi dicit Augustinus, mala ista non ex seipsis repente nasci potuere, sed aliquam eorum causam esse necessarium est. Quæ vero illa esse potest nisi vel creator vel creatura. Si creator, ergo crudelis aut iniustus Deus, qui creaturam gratis sine culpa cruciat. Si creatura, vel alia, vel ipsa quæ miseras patitur. Si alia rursus violatur Deus, qui vel ignarus vel impotens impedire non potest, ne iniuste innocens creatura torqueatur. Si ipsa, ergo vel natura ipsius mala est, vel malo mixta cui tanta mala sunt naturalia, cui tot libidinosa ac detestanda desideria naturaliter congruunt. Quæ est hæresis Manichæi, vel si naturaliter bona est, necesse est esse peccato aliquo vitiatam: atque ita quocunque ex latere rem consideres, puræ naturæ status tot miserijs infamis in Augustini principijs impossibilis est, sed necessario ad peccatum tanquam veram & vnicam malorum causam veniendum est. Atque ista quoque vera & vnica ratio est cur Augustinus sexcentis suorum scriptorum locis, sicut abunde in superioribus constitit, ex solis miserijs quas peripetitur, nulla alia cuiuscunque status, vel gratiæ vel alterius, vel diuinæ promissionis hypothese, cuius ne quidem umbra vtipiam reliqua est, irrefragabili consecutione, peccatum in hu-

mana natura præcessisse conuincit. Imo quod inuictius & euidentius illius argumenti robur ostendit, ex illis ipsis miserijs demonstrari docet, hypothese puræ naturæ esse impossibilem, iniustitiam dare Deo, blasphemiam inferre Creatori, quæ profecto puerorum terribilissima sunt, & luxatæ mentis deliria, si nihil veret hominem in pura natura condi, & tot tantisque miserijs innocentem sine vlla Dei iniquitate torqueri.

Ex hac igitur constanti & sibi vndique consentiente Augustini doctrina patet, nihil ab eius principijs magis abhorreere nihil capitalius plerisque repugnare quam puræ naturæ statum. Est enim status in quo neque iustitia, neque sapientia, neque veritas, neque Deus vlllo amore nisi carnali vitiofoque diligi potest. In quo nulla fruitio Dei, neque parua, neque magna, nulla beatitudo supernaturalis, nulla naturalis. Est enim status erroribus cæcus, offensionibus inquietus, perturbationibus miserabilis, moriendi necessitate dampnatus. In quo nullus amor nisi creaturæ, nulla libertas arbitrij nisi noxia, nullus actus nisi peruersus & malus. In quo perpetua contra semetipsam lucta creaturæ; quam neque Deus dare, neque creatura sedare potest. Cui naturalia sint sola & omnia peccandi desideria, quibus eadem naturæ lege indulgere liceat, qua etiam libet: Bonum est enim quod naturaliter libet. In quo creaturam pudet de operibus creatoris, & nominare, & monstrare, & facere erubescit opus, quod Deus instituit. In quo profundissima rerum agendorum ignorantia, qua per se fit ut ei liceat, quicquid naturæ lege damnatur. In qua tam horrendo miseriarum omnium iugo humanum genus atteritur ut & Philosophi & hæretici & antiqui Catholici exhorruerint illud ascribere Deo, utpote quod defendi non posset sine blasphemiam Creatoris, qui tanta iniustitia & crudelitate sæuiat in creaturam suam ut eam innoxiam acerbissimo supplicio plectatur. Quam enim immensam & quam horribilium malorum atque miseriarum seriem status ille complectatur quis facile mente cogitet? Quis festinanter exponat? Intueatur quilibet vniuersas damnatæ naturæ calamitates (easdem quippe prorsus esse etiam puræ volunt) vel si oculi ipsa earum vastitate caligent, legat eas aliqua ex parte recensentem Augustinum in libris de Ciuitate Dei. Quæ sane omnia si animo ab inueterata loquendi & sentiendi consuetudine in diuinæ iustitiæ veritatem, seueritatemque æternæ veritatis abducto, juxta sanctissimam, & præcipue profundissimam, securissimamque Augustini principia ponderentur, clamabunt profecto nihil in eius doctrina indignius creatura rationali, nihil monstrosius ordini Vniuersi, nihil iniuriosius Deo excogitari posse quam illam puræ naturæ machinam quæ depingi solet. Quod si quis ista ne dum liquidâ intelligentiæ sinceritate penetrare possit, satius esset ei credere ut intelligere mereatur, Dei simul & creaturæ rationalis bonitatem longe sublimius per huiusmodi supra traditam institutionem, quam per Aristotelicas coniecturas commendari, quibus existimant Deum posse creaturam rationalem innocentiam dote locupletem, inferni pœnis cruciari, & peccatricem ad claram Dei visionem attollere. Nam inde maxime elucet summa bonitas Dei, si creatura rationalis nullum omnino extra Deum reperire possit bonum, vnde ea sine ipso bene sit, & vnde ei omnis miseria auferatur. Creaturæ vero,

Ibid.

Ibid.

Lib. 5. cont.

Iul. cap. 7.

Lib. 6. c. 1.

Aug. cont. Iul.

Lib. 19. c. 4. usque ad 9. & præcipue lib. 21. c. 22. & 23.

rationalis bonitas atque dignitas inde maximè A

apparet, si nullum omnino bonum ei sufficiat quando non adhæret illi summo & vero bono. Hæc Doctor Ecclesiæ summus suo felicissimo diuinissimoq; ingenio excellentius omnibus hu-

Lib. 12. de
Ciuit. c. 1.

ius mundi Philosophis & Scholasticis penetrauit. Nam quantum ad primum, ita locutus est in libro duodecimo de Ciuitate Dei: Itaque quamuis non omnis beata esse possit creatura, ea tamen quæ potest, non ex se ipsa potest, quia ex nihilo creata est, sed ex illo à quo creata est. Hoc enim adopto beata est, quo amisso misera est. Et paulo inferius: quod vsque adeo bonum est eorum vt sine illo misera esse necesse sit. Vbi (sine illo) nihil aliud significat nisi sine amore quo illi adhæretur. Nam amore Deo cohærere est esse cum Deo, sine quo miserum esse necesse est: juxta illud itidem sancti Augustini:

Lib. 4. de
Trinit. c. 12.

Magna hominis miseria est, cum illo non esse, sine quo non potest esse. In quo enim est, procul dubio sine illo non est: & tamen si eius non meminit, eumque non intelligit nec diligit, cum illo non est. Sic ergo ex hoc maximè apparet bonitas Dei. Quantum ad secundum vero ex hoc ipso etiam maximè bonitas creaturæ rationalis commendatur dicente in eodem de Ciuitate Dei loco Augustino: Quod cum

Lib. 12. de
Ciuit. c. 1.

ita sit, huic naturæ, quæ in tanta excellentia creata est, vt licet ipsa sit mutabilis, inherendo tamen incommutabili bono, id est summo Deo, beatitudinem consequatur, nec expleat indigentiam suam nisi vti que beata sit, eique explenda non sufficiat nisi Deus, profecto non illi adhærere vitium est. Vbi ex illo principio concludit: Hinc apertissimè declaratur, illius naturæ vt Deo adhæreat conuenire. Et in libro de natura boni, vtramque & Dei & creaturæ ra-

Ibidem.

Lib. de nat.
boni c. 7.

tionalis excellentiam inde declarans: Tale quippe bonum est Deus, vt nemini cum deserenti bene sit: & in rebus à Deo factis tam magnum bonum est natura rationalis, vt nullum sit bonum, quo beata sit nisi

Lib. 13. Conf.
cap. 8.

Deus. Et in libro decimo tertio Confess. Nam & in ipsa misera inquietudine defluentium spirituum, &c. satis ostendis, quàm magnam creaturam rationalem feceris, cui nullo modo sufficit ad beatam requiem quicquid te minus est, ac per hoc nec ipsa sibi. Vnde paulo post confitetur Deo: Hoc tantum scio quia

Ibidem.

male mihi est præter te, non solum extra me, sed & in me ipso, & omnis mihi copia quæ Deus meus non est egestas est. Ex quo relinquitur sane, solum Deum esse verum creaturæ rationalis bonum, solumq; Deum eius egestatem explere posse; sine illo bono, quod solâ dilectione possidetur prorsus miseram esse creaturam rationalem, in quacunque, qualiuncunque, quantoruncunque bonorum aliorum affluentia. Sine illius igitur boni dilectione, per quam anima Deo & corpus animæ iuxta æternæ & ordinatissimæ legis exigentiam subditur, ab optimo, omnipotentissimo iustissimoque Deo creari nullo pacto potest; ne alioquin ipse creator eius impotens, inuidus, vel iniustus esse conuincatur, dum imaginem suam innocentem perpetuâ inquietudine ac tot malis ex illius amoris absentia profluentibus, tot cruciatibus animum corpusque perturbantibus affligi facit. Nunc reliquum est vt nonnullas difficultates occurrentes dissoluamus.

CAPVT XVI.

SOLVITVR DIFFICVLITAS EX

Augustini Commentario in Psalmum septuagesimum.

PRIMUM igitur ad tuendam iustitiam Dei in infligendis pœnis opponi possunt illa sancti Augustini verba ex Psalmo septuagesimo: Multum mouet Dei amor & timor. Timor Dei, quia iustus est; amor, quia misericors est. Quis enim ei diceret, quid fecisti si damnaret iustum? Quanta ergo misericordia eius vt iustificet iniustum? Vbi Augustinus aperte significat nihil Deo responderi posse si damnaret etiam iustum. Ergo multo minus si hominem in statu puræ naturæ cum miseris mortalitatis conderet.

Ad hunc locum dupliciter responderi potest; primo loqui sanctum Augustinum de præsentis vitæ statu quem peccando promeruimus. Nam post originalis culpæ meritum, non solum quælibet corporalis miseria iustis permitti imo inferri à Deo potest, quemadmodum ex calamitatibus iusti Iob, & ex plurimis Augustini testimonijs abunde patet; sed etiam ipsa damnatio. Non quidem hoc sensu, quasi iustum in iustitia persistentem Deus, qui iuste omnia disponit, sine iniquitate damnaret, sed quia post lapsum hominis neminem quantumuis iustum tenetur impedire ne rursus in peccatum damnationemque prolabor.

Gratuito quippe Deus dat homini iustitiæ perseuerantiam, & iustitiam; nec minus gratulatio debetur Deo quod ab imminente citra auxilium eius damnatione iustum, quam quod iniustum ab ipsa culpa liberauit. Nihil istorum ante ruinam humani generis locum habuit. Nam ibi ipsa hominis innocentia ab omni miseria tutabatur, ipsa potestas liberæ voluntatis, gratia etiam iuuante, si vellet, ab omni peccati ac damnationis metu. Creaturis enim præstantissimis, hoc est, rationabilibus spiritibus, hoc præstitit Deus, vt si nolunt corrumpi non possint. sicut fusè supra ex Augustino demonstraui.

Lib. de nat.
boni cap. 7.

Ex sola igitur libera eorum voluntate corruptio siue culpæ, siue pœnæ nasci potest. Si enim obedientiam conseruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis nolentes corrumpantur in pœnis. Hoc solo aditu clauso corruptio, hoc aperto, integritas eorum impossibilis est, Dei iustitia in vtramque partem vigilante, ne vel innocentem damnet, vel nocentem inultum sinat. Quicquid ergo de iustitia Dei ergo innocentiam creaturæ rationalis ex Augustino diximus, de innocentia propriè dicta, hoc est, nullo omnino peccato maculata, in quocumque statu ante peccatum, siue integræ, siue eleuatæ, siue puræ naturæ intelligi debet sicut Augustinus intelligit. Cum Manichæis quippe atque Pelagianis de malorum origine quæstio fuit, quos ex solis miseris creaturæ & iustitia Dei, falsa delirare conuincit quando aliam quamcumque portam, siue Dei creantis absolutam voluntatem, siue pugnam eius cum gente tenebrarum, siue naturam mali, hoc est, naturaliter malam, aperire voluerunt. Sed cum de hominibus iam semel peccato lapsis & in miseras mortalitatis ac morte iuste præcipitatis agitur, longe aliam doctrinam etiam de iustis iam à peccato iustificatione liberatis, eadem sententia tradit. Nimirum quod non solum ipsa

Lib. 13. de
Trinit. c. 16.

mors sed omnia seculi huius mala, quanquam de peccatorum & maxime de peccati originalis meritis veniant, tamen & remissis peccatis remanere debuerunt cum quibus homo pro veritate certaret, & vnde exerceretur virtus fidelium. Hoc enim ipsum ad peccati meritum pertinet, ut quia noluit homo, cum summa facilitate posset, conservare iustitiam, non eam nisi cum dolore recipiat, non nisi cum labore augeat, non nisi cum difficultate conseruet: ut lapsu fractus & vulneris dolorem sentiens, cautius & firmitus ambulet in iustitia ne ei peccare sensus, Noluit homo, inquit Augustinus,

Lib. 2. de pecc. merit. c. 34. in deliciis servare iustitiam. Vnde statuit Deus, ut post eius peccatum propagata caro peccati, ad recipiendum iustitiam laboribus & molestiis miteretur.

Ex quo fit ut quicquid miseriarum atque pœnarum Deus etiam iusto inferri permittit aut iubet, iustissime inferatur. Meruit enim peccatum ut etiam iustus in hac vita cum austeritate tractaretur. Quicquid enim molestiarum patitur, vel ex vulnere nondum plene sanato nascitur, vel de adiutorio quo sanandum est. Sicut igitur nemo nisi insanus culpat medicum, si velex vulnere vel ex vulneris medicina dolores patitur, ita nemo profecto nisi imprudens, Deum iniustitiæ accusaverit, si nunc etiam iustus, ex morbi sui reliquiis vel medicinalium adiutoriiis miseriarum molestiis doloribusque crucietur. Qua

Lib. 3. q. 99. de re fuse præclarissimeque Augustinus: Quoniam sic est in animo beatitudo, ut in corpore sanitas,

quemadmodum in ipso corpore alia præcipitur medicina ne bona valetudo amittatur, alio vero ut amissa recuperetur: sic in toto statu hominis, alia tunc præcepta data sunt, ne amitteret immortalitatem, alia nunc præcipiuntur ut eam recipiat. Et sicut in valetudine corporis, si quis præceptis medici quibus eadem valetudo custodienda est, non obtemperando in aliquem morbum inciderit, accepit alia præcepta ut sanari possit; quæ sæpe non sufficiunt, si talis est morbus, nisi adhibeantur à medico quadam adiutoria, plerumque aspera & dolores importantia, quæ tamen valent ad recuperandam salutem: vnde fit ut homo, quamvis iam obtemperans medico, patitur tamen adhuc dolores non solum de ipso morbo nondum sanato, verum etiam de adiutorio medicina. Ita homo per peccatum lapsus in huius vitæ morbidam & calamitosam mortalitatem, quia primo præcepto obtemperare noluit, quo sempiternam custodiret ac teneret salutem, secunda præcepta æger accepit: quibus obtemperans iam quidem non absurde dicitur iuste vivere, sed tamen molestias quas patitur, vel de ipso morbo nondum sanato patitur, vel de adiutorio medicina. Cui adiutorio deputatur quod scriptum est, quem enim diligit dominus corripit: flagellat autem filium omnem quem recipit.

Alia tamen solutio verior est, corruptum esse S. Augustini locum, legendum enim videtur: Quis enim ei diceret quid fecisti? Si damnaret iniustum? Hoc enim in primis postulat ipse sacre Scripturæ locus ex quo verba illa deprompsit. Nam Sapientiæ duodecimo, cum sapiens Dei misericordiam in remittendis peccatis exaltare vellet, verbis illis utitur quibus Augustinus, quis enim dicit tibi, quid fecisti? Sed eo fine ut ostendat, Deum argui non posse si damnaret iniustos. Sic enim in Contextu præcedit & sequitur: Nec timens aliquem, veniam dabis peccatis illorum. Quis enim dicit tibi, quid fecisti? Aut quis stabit contra iudicium tuum? Aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? Quæ perspicue significant neminem posse iniustos à debita damnatione vindicare, aut redarguere iudicium Dei, si

A iniquorum hominum peccata quibus veniam dabit, Dei vindicta sequeretur. Totus denique ille locus, ad quem Augustinus respicit, & cuius verbis utitur, nihil aliud spirat, quam Dei in damnandis peccatoribus & non damnandis iustis æquitatem. Nam inter cætera disertissimis dicit verbis, quæ merito frenum quorundam Scholasticorum licentiæ iniicere debuissent: Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tua iustitiæ initium est. Aduersus quæ tantâ luce fulgentia, quisquis recentiorum loquitur non imitandus est, sed corrigendus. Nam quod ad veteres maximeque sanctum Augustinum spectat, religiosissime semper istam Scripturarum & in eodem ipso loco sequitur.

Itaque secundo patet corruptum esse Textum Augustini, quia paulo post in eiusdem Psalmi Commentario, eandem doctrinam, eadem verborum forma de iniustis & peccatoribus iuste damnandis tradit: Nihil deesset, (laudi tuæ) in Psal. 70. si damnares omnes iniquos. Non enim non esset magna laus Dei iustitia ipsa, qua iniqui damnantur. Magna laus esset. Et statim rursus adjicit: Peccavit, factum est genus humanum tanquam massa peccatorum, profluens de peccatoribus. Quid ergo? Tu si massam istam iniquitatis damnes, quisquam tibi dicet iniuste fecisti? Esset plane etiam hic iustus, & omnis esset ista laus tua, sed quia liberasti & ipsum peccatorem iustificando impium, adjiciam super omnem laudem tuam. Ecce ipsis iisdem verbis Scripturæ quibus ante usus fuerat, & hic dicit, Si massam istam iniquitatis damnes, quisquam tibi dicet iniuste fecisti? Et continuo subiungit de maiore misericordia qua iustificatur impius: ut dubitari non possit, eandem hic & initio istius Commentarii doctrinam tradi. Nam verba nobis obiecta videntur esse compendium eorum, quæ in istum Psalmum latius de iustitia Dei in puniendis peccatoribus, & misericordia in iustificandis impiis, tradere proposuerat. Idcirco namque postea quoque fusius compescit querimonias murmurantium aduersus Deum. Cum enim pluribus eos arguisset, qui cum puniuntur nihil se male fecisse conqueruntur, ideoque se non recto iudicio tanta pati: semper eos diuinæ iustitiæ freno reprimat, ac tandem aheneum hunc murum obicit murmurantibus: Erubescere, tu tibi displice. Nihil boni faceres, nisi ille bonus esset; & nihil mali patereris, nisi ille iustus esset.

Tertio correctionem istam postulat ipsa difficultatis obiectæ circumstantia. Nam istis verbis, Quis enim ei diceret quid fecisti? Si damnaret iniustum? Quanta ergo misericordia eius ut iustificet iniustum, probare voluit Augustinus duo capita quæ præmiserat, Deum timendum & amandum: timendum propter iustitiam, amandum propter misericordiam. Multum mouet, inquit, Dei timor & amor, timor quia iustus est: amor quia misericors est. Timor quippe iustitiæ Dei respondet in verbis obiectis damnatio iusti; amor misericordiæ, iustificatio iniusti. Quis autem audiuit unquam non dico ab Augustino, sed vel ab emotæ mentis homine commendari iustitiam Dei, ex eo quod iustos ipse damnaret? Nam quamvis aliqui Scholastici recentiores inuenti sint qui dicerent iustos à Deo posse sine iniquitate damnari, nemo tamen eorum eo usque delirauit quod sciam, ut in hac damnatione elucere diceret iustitiam & non potius Dominum vel supremam potestatem Dei. Quid vero ineptus quam quod Deus timendus esse suaderetur iustis, quia iustos damnare

P. 15.

Cont. 1. in Psal. 70.

Ibid.

ap. 12. ver. 1. & 12.

Rom. 8.
Sap. 12.

posset? Exhortatio ista inaudita est in Ecclesia A
Dei ubi potius resonant illa Apostoli verba,
Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Et ille
Sapientis: *Ipsam qui non debet, puniri condemnare,*
exterum aestimas à tua virtute.

Quarto postulat huiusmodi correctionem to-
tius doctrinæ Augustinæ consonantia. Nam vt
superius satis vidimus, tota moles doctrinæ ip-
sius vndique clamat, iniustum esse Deum, si non
dico justos ipse damnet, quod exhorret velut
capitaliter inimicum Deo, sed si vel quempiam
quacunque pœna sine peccati merito cruciare.
Quid ergo magis contra Augustinum dici posset
quam Deum iustum etiam iustos posse damnare?
Nam excepto illo qui obiicitur loco in vniuer-
sis eius lucubrationibus nullum talis opinionis B
vestigium inueniri potest.

CAPVT XVII.

PROPONITVR GRAVIS DIF-
ficultas ex libro tertio de libero arbitrio,
quo ignorantia & difficultas ponuntur esse
primordia naturalia: & ostenditur hypo-
thesin illam longe differre à statu puræ na-
turæ.

Lib. 3. c. 24.
vid. & cap.
20. & 21.

ALIA difficultas longe maior ex libro
tertio de libero arbitrio suscitatur, vbi
multis docet quod Deus esset laudabi-
lis, quamuis ignorantia veri & difficultas recti esset
naturalis hominis, hoc est, si ignorantia & con-
cupiscentia, quam nomine difficultatis intelli-
git, essent homini naturaliter concreata; sub il-
lis autem vel cum illis comprehendit etiam om-
nes corporis miseriae, vt ex capite 23. patet, vbi
de morte paruulorum & cruciatibus, si eos sine
peccato paterentur, mouet controuersiam, &
eandem rationem esse tradit. Neque sententiam
istam suam in libris retractionum reuocauit, sed
potius confirmauit, quando dixit: *Quam mise-* D
riam (difficultatis seu concupiscentiæ & igno-
rantia) Pelagiani nolunt ex iusta damnatione descen-
dere, negantes originale peccatum. *Quamuis igno-*
rantia & difficultas etiam si essent hominis primordia
naturalia nec sic culpandus Deus, sed laudandus es-
set, sicut in eodem libro tertio de libero arbitrio dis-
putauimus. Ergo sine Dei iniustitia, secundum
Augustinum possent ignorantia & concupiscen-
tia, quæ dirissima mala sunt multoque magis
cæteræ mortalitatis miseriæ esse in statu puræ
naturæ primordia hominis naturalia.

Lib. 2. re-
tract. c. 9.

Respondetur hypothesin Augustini qua ponit
ignorantiam & concupiscentiam esse primordia
hominis naturalia, longissime differre ab eo sta-
tu puræ naturæ quem hactenus oppugnauimus.
Quod ex duobus capitibus capitaliter puræ na-
turæ repugnantibus ostendi potest.

Nam primo Augustinus in illa hypothesi sup-
ponit peccatum præcessisse quod ignorantiam
ac difficultatem, totamque consequenter corpo-
ris mortalitatem promeruerit, atque integritatem
primi hominis violauerit. Nam illa totius
origo disputationis istius fuit, quod cum punitum
esse primum hominem ignorantia, difficul-
tate & mortalitate constitisset, quæstio mouere-
tur, cur proles eius cum iisdem miseriis nascere-
tur. Hic occurrit illa quæstio, inquit, quam inter se
murmurantes homines rodere consueverunt. Dicunt

Lib. 3. c. 19.

enim, si Adam & Eva peccauerunt, quid nos miseri
fecimus, vt cum ignorantia cecitate & difficultatis
cruciatibus nascerentur? Et capite sequenti per-
git ostendere, hoc rerum moderatori summo Deo in-
fissime placuisse. Defendit hoc autem secundum
quatuor modos incarnationis animarum quos
cogitare possemus. Vt videlicet anima prolis ex
anima parentis propagetur, vel in corpore iam
corrupto noua creetur, vel ante creata ad illud
mittatur à Deo; vel eo sponte labatur. Sed in
omnibus illis quatuor modis supponitur corpus
parentis, & consequenter corpus prolis quod in-
de generatione ducitur, & ab anima prolis quo-
cunque quatuor modorum animandum est, primi
parentis iniquitate esse violatum, vtpote qua-
tam sibi quam proli pœnam ignorantia, difficul-
tatis ac mortalitatis accerferit. Hoc enim in sin-
gulis illis modis diserte tangit. Nam in primo
dicit: *Si vna anima facta est, ex qua omnium homi-*
num animæ trahuntur nascentium, quis potest dicere
non se peccasse cum primus ille peccauit. In secundo
vero: *Si autem sigillatim fiunt in vno quoque nascenti-*
um non est peruersum imo conuenientissimum & or-
dinatissimum apparet vt malum meritum prioris, na-
tura sequentis sit. In tertio: *Si vero in Dei aliquo*
secreto iam existentes animæ mittuntur ad inspiran-
da & regenda corpora singulorum quorumque nascenti-
um, ad hoc vtique mittuntur officium, vt corpus
quod de pœna peccati, hoc est, de mortalitate primi
hominis nascitur, bene administrando, &c. Et mox,
C *caro de propagine veniens peccatoris venientibus ad*
se animis hanc ignorantiam & difficultatem facit.
Quam miseriam, quod supplicium ab animabus
illis suscipi dicit; & in quarto incarnationis ani-
mæ modo eandem rationem esse declarat. Ex
quibus manifestum est, in tota illa hypothesi Au-
gustini peccatum hominis supponi, quod & sua
& prolis ignorantia & difficultate & mortalita-
te punitum est. Sed in hoc est inter illos quatuor
modos differentia, quod in primo quo anima
prolis ex parentis anima propagatur, istæ pœnæ
non solum patris, sed & prolis tanquam pecca-
trici supplicia esse statuuntur; in reliquis tribus
patris tantum. Supponitur enim animam prolis
non ex anima propagatam, sed vel creatam in
corpore vitiatum, vel ad corpus vitiatum à Deo
destinatam, aut certe sponte ad illud lapsam, ni-
hil omnino peccauisse, & ideo illa non esse sup-
plicia animabus istis irrogata, sed primordia na-
turalia, ex parentis tamen iniquitate transfusa.
Nihil illorum statui purè naturali conuenit, in
quo Deus corpus & animam condere decerni-
tur, non qualia meritorum atque suppliciorum
ordo, sed humanæ naturæ conditio flagitauerit,
& ipsiusmet æquissimi sanctitas, & sanctissimi
æquitas conditoris. Vna quippe circumstantia
mutata, sicut apud perspicaces ac prudentes vi-
ros, ita multo maximè apud ipsam veritatem at-
que sapientiam alias rerum agendarum regulas
poscit.

Sed alia longe capitalior inter hypothesin
Augustini & statum puræ naturæ differentia est.
Hic enim essentialiter postulat, vt in eo nihil
omnino gratiæ sit, nulla fides, nulla charitas,
nulla ad supernaturalem statum eleuatio, nulla
incorruptionis ac felicitatis æternæ, quam fides
Christiana futuram credit, expectatio: hypo-
thesis vero Augustini in eo statu quo ignorantia
ac difficultas essent primordia naturalia, vniuer-
sa ista supponit. Quod ita manifestum est in Au-
gustino vt non possit villo pacto in dubium re-
uocari. Nam & fidem & bonorum operum exer-

cap. 10.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 20. citium Deum in illa hypothese, contra illa duo mala tribuisse expressè docet: Dedit enim ille, inquit, & facultatem bene operandi in laboriosis officiis hoc est, contra difficultatem, & viam fidei in obliuionis cæcitate. Et rursus, adiutorium gratiæ Dei, & gloriam æternæ beatitudinis certantibus esse præparatam. Nam probans tales animas posse credere, recteque operari subiicit: Indiciū illud vel maxime, quod diuina omnis & querendum esse concedit, quod mutiliter nescit, & perseveranter in laboriosis officiis enitendum ad euincendam recte faciendi difficultatem, & opem à creatore implorandam; ut conantem adiuvet, qui vel extrinsecus lege, vel in intimis cordis allocutione conandum esse præcepit, & præparat ciuitatis beatissimæ gloriam triumphantibus de illo, qui primum hominem ad istam miseriam perduxit; victum pessima suafione; quam miseriam isti suscipiunt ad eum vincendum optima fide. Et paulo ante dixerat tales animas quibus ignorantia ac difficultas naturalis esset, mitti ad hoc officium, ut corpus quod de pœna peccati, hoc est, de mortalitate primi hominis nascitur, bene administrando, id est, castigando per virtutes, & ordinatissime atque legitime seruituti subijciendo, & ipsi comparent ordine atque tempore oportuno celestis incorruptionis locum. Et statim in initio hypothese illius explicans conditionem animæ, quæ naturaliter ignorantia ac difficultate premittitur: Non enim, inquit, mediocria bona sunt, non solum quod anima est, qua natura iam omne corpus præcedit, sed etiam quod facultatem habet ut adiuuante creatore seipsam excolat, & pio studio possit omnes acquirere & capere virtutes, per quas & à difficultate cruciante & ab ignorantia cæcante liberetur. Ecce adiutorium creatoris. Ecce pietatem; ecce omnium adeptionem virtutum; ecce liberationem ab ipsa ignorantia cæcitate, & concupiscentiæ difficultate. Et paulo post: Neque omnino potuit, nisi Deus omnipotens esse etiam talium creator animarum, quas & non dilectus ipse faciat, & diligens eas reficiat & dilectus ipse perficiat: qui & non existentibus præstat ut sint, & amantibus eum à quo sunt, præstat ut beata sint. Ecce dilectionem qua tales animæ diligunt Deum; ecce refectiōnem quia in suæ naturæ integritatem restaurantur, ecce beatitudinem quam Deus tribuit ut beentur. Et inferius multis interpositis statim animarum istarum supernaturalem quibus difficultas ac cæcitas naturalis esset, satiatissime clarissimeque proponit: Ignorantia vero & difficultas si naturalis est, inde incipit anima proficere, & ad cognitionem & requiem, donec in ea perficiatur vita beata promoueri. Et rursus infra fusius: Sic etiam & nunc, si ignorantia veri & difficultas recti naturalis est homini, vnde incipiat in sapientiæ quietisque beatitudinem surgere; nullus hanc ex initio naturali rectè arguit. Sed si proficere noluerit, aut à profectu retrorsum relabi voluerit, iure meritoque pœnas luet. Creator vero eius ubique laudatur, vel quod eam ab ipsis exordiis ad summi boni capacitatem inchoauerit, vel quod eius profectum adjuuet, vel quod impleat proficientem atque perficiat. Et utilitatem illius difficultatis quam haberet in illo casu anima naturalem eam esse docet, ut ex ipsa difficultate admoneatur eundem implorare adiutorem perfectionis suæ, quem inchoationis sentit autorem: ut ex hoc ei fiat charior dum non suis viribus, sed cuius bonitate habet ut sit, eius misericordia subleuatur ut beata sit. Quanto autem charior illi est à quo est, tanto in eo firmitus acquiescit, & tanto vberius eius æternitate perfruitur. Cui mox adjungit, Deum ideo isti animæ difficultate cæcitateque naturaliter

A laboranti tale exordium tribuisse, ut studendo ac proficiendo ad frugum sapientiæ iustitiæque perueniat; tantumque illi præstitisse dignitatis ut in eius etiam potestate poneret, si vellet ad beatitudinem tendere. Quid luculentius, quid apertius, quid ab omni ambiguitate defecatus; quam Augustinum in hypothese sua verum propriissimumque gratiæ statum delineare? Nam & fidem animabus difficultate & cæcitate, quasi naturaliter laborantibus tribuit, & opera bona & sapientiam, & iustitiam, & adiutorium misericordiæ Dei, & amorem seu dilectionem eius, & omnium virtutum studium & tendentiam in beatitudinem & liberationem tandem ab ignorantia & difficultate, & corporis ipsius mortalis incorruptionem, & celestis incorruptionis locum, & ciuitatis beatissimæ gloriam & triumphum de diabolo, & beatitudinem in quam non suis viribus sed Dei misericordia subleuentur, & fruitionem æternitatis Dei. Ut omnino manifestum sit in alio nullo differre Augustini hypothese à præsentī gratiæ & supernaturalis eleuationis, quem dicunt statu, nisi quod in hoc præsentī statu difficultas & ignorantia sint reuera pœna peccati, non solum quod Adam fecerit, sed etiam quod filiis in culpam propriè dictam imputetur: in illo vero, quem supponit Augustinus, primus quidem parens verè peccauerit & corporis mortalitate & animæ difficultate ac cæcitate punitus sit, animæ tamen prolis eius nullo peccato patris infecta, pœnas eius non ut pœnas, sed ut incommoda quædam subeat: eo quod non ex anima patris propagat, sed vel à Deo de nouo in ipso mortali corpore condita sit, vel ad mortale corpus missa, vel sponte in illud lapsa, ubi cæcitatem ac difficultatem studio pietatis & gratiæ Dei digerat atque superet; ut tandem reparata etiam corporis gloriosa immortalitate, ad æternam diuinæ contemplationis beatitudinem transferatur. Perfectissimus igitur gratiæ status est ille, de quo loquitur, quamuis non perfecte sit status peccati, & proinde nihil omnino ad asserendum puræ naturæ statum facit: Nam ex istis potissimum capitibus, ex Augustini sententia, puræ naturæ statum improbauimus, quæ ab hac hypothese longissimè remouentur. Nimirum ex eo quod in statu illo, quem Scholastici purè naturalem dicunt nemo posset diligere veritatem, iustitiam, sapientiam, vnoque verbo Deum; nemo ad veram rationalis naturæ beatitudinem vel tendere vel peruenire; nemo vel vnum opus bonum recte operari; nemo esse liber arbitrio; nemo tentationem quamcumque superare; nemo ab ignorantia, à difficultate, à concupiscentia, à morte, à miserijs liberari. Hæ sunt enim connaturales puræ naturæ dotes à quibus nec suis viribus ille status exui nec alienis, hoc est, per gratiam Dei potest, nisi hoc ipso status ille deleatur. Nam à tot trabalibus malis liberare sola Dei gratia potest cum qua status puræ naturæ permanere non potest. Nullo igitur pacto hypothese Augustini probat vel ignorantiam ac difficultatem corporisque miserijs, statui puræ naturæ adesse posse, vel illum ipsum statum purè naturalem esse ex Augustini mente possibilem. Nullum enim nec in hac hypothese nec in vllis scriptorum suorum locis nouit statum creaturæ rationalis Augustinus, nisi quo per Dei gratiam ipsa diligit Deum, diligit veritatem atque iustitiam, recte viuit, malas cupiditates aut ignorat aut diuinitus inspirata regit, beatitudinem celestis contemplationis gloriosamque corporis immor-

talitatem expectat aut tenet: quæ omnia capitaliter puris naturalibus aduersantur.

CAPVT XVIII.

HYPOTHESIS ISTA NON
conuincit pudorem, ignorantiam & concupiscentiam esse posse primordia hominis naturalis.

SE D inquit, saltem hoc in ista hypothesi clare velle videtur Augustinus, quod ignorantia ac difficultas, hoc est, libido, cui pudor ille naturalis iunctus est, itemque grauissimum illud miseriarum iugum, quod nobis ex corporis mortalitate fabricatum est, esse possit homini naturale, nullo in anima prolis, quæ illo iugo premitur, præcedente peccato; falsum est igitur, saltem id quod ante diximus, pudorem non posse esse naturalem eo quod hominem sui puderet autoris: falsum & illud, quod ignorantiam ac libidinem diximus non posse à Deo concreari, eo quod sint mala peccandi desideria, quæ libertatem operis boni tollant, peccandi necessitatem & consentiendi licentiam afferant, aliaque quæ superius explicata sunt: falsum & illud maxime, quod sine Dei iniustitia negauimus posse creaturam rationalem tot miseriis premi. Si enim naturalis ponatur esse cæcitas, difficultas ac mortalitas, anima pœnâ parentis, non peccatum subeunte, profecto jam pœnam, hoc est, pœnales afflictiones sine afflictæ culpa cernimus, totaque moles argumenti ante texti funditus ruit.

Difficultatem istam grauem esse non inficior. Aderit spero Deus vt etiam istam ex Augustini mente difflemus. Tam sunt enim firma atque munita, tot testimoniis clarissimis cumulata quæ contra Pelagianos ad subuertendum eorum commentitium puræ naturæ statum ex diuinæ iustitiæ consideratione proposuit, vt quicquid ex Augustini scriptis aduersus ea proferatur, intrepidus dixerim, verum esse non possit.

Ad illud igitur, quod pro pudore defendendo dicitur, facilius est responso, dicendum enim quod in hypothesi qua difficultas recti, hoc est, libido & pudor comes eius, esset eo quo dictum est modo, naturalis, creatura sine dubio erubesceret, non minus quam nunc; absit vt de opere conditoris; sed de vitio quo rectitudinem operis diuini parentum culpa peruertit. Iam enim diximus non aliter cæcitatem & libidinem in hypothesi Augustini dici naturales, nisi quia sine culpa prolis, parentibus tamen corpus mortalitate, animum ignorantia ac libidine vitiantibus. Supponitur enim totam pœnam peccati perinde vt nunc, sed sine culpa transire, quam sententiam postea quidam Pelagianismi ramus amplexus est. In qua sententia pudor ille naturalis nullas angustias faciat. Nam sine culpa proles careat siue polluta sit, semper pudor non ex opere Dei, in genus humanum, sed ex vitio peccatoris inuehitur, quod pudorem non solum ipsi sed etiam prolibus, vitium illud in corpore rebellante & in anima concupiscente præferentibus facit, nihil enim vitiatus, quam vt pudenda parentum facta filiis, & filiorum parentibus infamiam ac pudorem creent, juxta illud sapientis; Confusio patris est de filio indisciplinato. Et vicissim: Deditur filij sine honore. Quod si generaliter verum

esse probat experientia, quanto verius erit, quando ipsam probri paterni inhonestatem filij quoque frontibus iniustam gerunt?

Ad illa quæ pro ignorantia & concupiscentia afferuntur, dicimus illa tunc habere inexcusabiliter locum, quando sic sunt naturalia vt homo melior quam factus sit esse non possit, hoc est, quando illi deest adiutorium gratiæ per quam solam & vnicam, vitijs istis naturalibus homo & resistere, & mederi potest. Hoc autem status ipse purorum naturalium sibi necessario conferuum habet. Gratiâ enim resistendi & medendi penitus caret, nec alius omnino vllus superest sese ab istis malis tuendi, multoque minus liberandi modus. Nam quod recentiores fingunt adiutoria resistendi concupiscentiæ & cæcitati naturalia, Deo non cælitus tenebras animi illustrante & frenante cupiditates, Philosophiæ humanæ machinamenta sunt, quæ Augustinus in Pelagianis doctrinæ Christianæ soliditate contriuit. Nam apud illos similiter decantatum illud erat, *hominem sufficere ingenitis sibi motibus dare leges: hominem ad aliquid laudabile generosi cordis stimulis incitari*. Per quæ non aliud nisi mortaliter bonos resistendi conatus & virtutum actus hæresis illa prædicabat. Sicut fusc diuersis locis ex Augustino demonstraui. Nam huiusmodi paradoxa Pelagiana semper sustinuit Augustinus ex diuersis capitibus, quæ deduximus, non posse sine doctrinæ Christianæ læsione defendi. Si enim tunc potuisset concupiscentia per auxilium naturalis ordinis frenari, profecto posset & nunc, cum sit eiusdem conditionis roboris & firmitatis homo, cuius tunc erat. Posset igitur & nunc per naturæ vires naturalem legem seruare; quod vt diximus & dicemus alibi latius, Catholica doctrinæ auctoritate damnatum est. Nam auxilia naturalia ad seruandam naturæ legem, & ad libidinibus resistendum, ne in peccatum trahant, naturæ rationali debita sunt, ergo neque nunc negarentur, quemadmodum concursus naturalis ad bene viuendum nemini etiam Scholasticis consentientibus, negatur.

Hæc est ergo causa quod idem in illa sua hypothesi, qua ponit ignorantiam & difficultatem esse naturalia, sollicitè semper quærit adiutorium, quod ad non consentiendum atque peccandum creatura muniatur. Cuius ei tanta cura est, vt alioquin eam, consentiendo fœdissimis motibus, & irritamentis cupiditatum suarum, innoxiam futuram esse, prout & nos supra declarauimus, satis ostendat. Hinc est enim quod simulatque sibi murmura hominum de cæcitate ac difficultate ex parentibus tracta conquerentium obiecisset; Rectè, inquit, fortasse quærentur si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret. Cum vero vbique sit præsens qui multis modis per creaturam sibi Domino seruientem auersum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantē adiunget, exaudiat deprecantem, &c. Et paulo post in ipsa hypothesi de qua loquimur docet talem ignorantiam ac difficultatem non animis velut culpanda tribui debere, quia naturalia sunt, nec etiam creatori; Dedit enim, inquit, ille & facultatem bene operandi in laboriosis officiis, & viam fidei in obliuionis cæcitate. Et inferius ex illo capite culpam à creatore remouet, si animæ alibi positæ corpora eligerent, vbi cæcitate & cupiditate grauarentur, quia auxilium se liberandi dedit: Quandoquidem, inquit, etiam si eas animas ipse misisset, quibus etiam in ipsa ignorantia & difficultate liberam voluntatem petendi &

Lib. 5. cont.
1ul. cap. vlt.
Lib. 4. c. 20.

Lib. 3. de lib.
arb. c. 19.

cap. 20.

In fine cap.
20.

Lib. 4. ad
Rom. c. 4.

Eccles. 22.
Eccles. 3.

querendi & conandi non abstulit, daturus petentibus, demonstraturus quærentibus, pulsantibus aper-
turus, omnino extra culpam esset. Hæc arbitror, le-
ctor, apertissime demonstrant, non alium adfer-
re Augustinū creatoris excusandi modum, quam
quia multiplicam fidei, spei, dilectionis; oratio-
nis, adiutorij gratiam talibus animabus difficul-
tate ac cæcitate prægauatis dedit, quibus illa
vincerent, vt tandem victores ab omnibus terre-
nis vinculis expediti in æterna felicitate & feli-
ci æternitate triumpharent. Quæ omnia quia pu-
ræ naturæ statum non modo deficiunt, sed etiam
funditus subuertunt, perspicuum est, ea quæ hic
de difficultate & ignorantia naturalibus dicun-
tur, intactum prorsus esse sinere quicquid ex
Augustino supra protulimus, vt concupiscen-
tiam & ignorantiam in puræ naturæ statu im-
possibilem esse doceremus. Procedunt enim ex
hypothesi, quod nullum ibi gratiæ auxilium ad-
uersus illas pœnales malignitates, vel malignas
pœnalitates creaturæ in promptu est; quod hic
copiose dari hypothesis Augustini ponit. Tunc
enim creatura prorsus & ignorando & concu-
piscendo, & consentiendo, & per omnes suas li-
bidades volutando, non solum inculpabilis, sed
etiam esset bona: Bonum est enim quod naturaliter
libet sicut ab Augustino definitum est, nec potest
natura quæ bona est desiderare quod malum est. Qua
de re alibi fusius dictum est.

Lib. 5. cont.
Iul. c. 7.

CAPVT XIX.

NON CONVINCIT ETIAM
afflictiones & miseriae sine peccato homi-
nibus imponi posse in statu puræ naturæ
neque maioribus, neque paruulis.

SE D heustu, inquires, quid iam protuenda
iustitia Dei in imponendo tot miseria-
rum, non modo corporalium cruciatuum,
sed etiam ipsius molestissimæ libidinis iugo?
Hoc enim saltem Augustinus absque vilo pec-
cato imponi posse profiteretur, quod ante toties
negauimus.

Respondetur difficultas ista, vel aduersus
adultos, vel aduersus paruulos, vrgeri potest.
Quod ad adultos seu maiores natu ratione vten-
tes attinet, angustia non multum premunt. Faci-
le enim responderetur maiores sine Dei iniustitia
talibus molestiis affligi posse ad promouendam
propriam eorum utilitatem. Magnos enim & vti-
lissimos fructus talium perperissio miseriæ par-
rit, siue vt exerceantur in iustitia, siue vt profe-
ctum suum agnoscant in dilectione iustitiæ, siue
denique vt per malorum tolerantiam maioris
gloriæ præmium consequantur. Hæc autem tria
tam magna bona sunt, vt merito contemni de-
beat, si etiam iustus aliquid huiusmodi pœna-
lium molestiarum sine sua culpa patiat. Nam
pro iactura bonorum naturalium siue corporis,
siue animi, siue fortunarum, quas vocant, quæ mi-
seria & afflictiones vocari solent, fit ei compen-
satio longe maioris boni. Non enim quisquam sa-
næ mentis dixerit iniuste affligi hominē, oui quis
obulum tollens, aureum redderet: vel cutem le-
uiter stringendo, valetudinem grauiter læsam re-
stitueret, vel tantillum contristando, summum
gaudium, vel animi sapientiam largiretur. Ex
qua regula miseriā fratrum Ioseph, Augusti-
nus expendit, quos ille magna cum eorum per-

Tom. 2.

Aturbatione quamdiu voluit tenuit, & quanta vo-
luit mora protulit. Docet enim quod non eos v-
rique fecerit calamitosos, quando tanta etiam ipso-
rum futura latitæ exitum cogitabat, & totum hoc
quod agebat, vt eorum gaudium differretur, ob hoc a-
gebat, vt eadem dilatione cumlaretur: tanquam
non essent condignæ passioneseorum in toto illo
tempore quo turbabantur, ad futuram gloriam
exultationis quæ in eis fuerat reuelanda fratre
cognito, quem à se perditum esse arbitrabantur.
Itaque non dissimili modo, maioribus homini-
bus quibus ratio viget, nulla iniuria, sed ma-
gnum beneficium fieret si propter fructus illos
quos diximus assequendos, sine vlla culpa sua
malis illis pœnalibus præmerentur. Quos qui-
dem fructus Augustinus sub exercitatione iusti-
tiæ comprehendere solet, quando rationem red-
dit cur etiam iusti possint sine culpa cruciari.
Nam ad hanc doctrinam quam de maioribus de-
dimus, respicit quando dicit: Quæ vrique mala
sub iusto & omnipotente Deo non irrogarentur eius
imagini, quibus malis in virtute exerceri infantilis
ætas non potest dici, si nulla ex parentibus mala meri-
ta traherentur. Et alibi manifestius: Vos autem ne-
gantes originale peccatum, profecto aut cogimini dice-
re Deum vel inualidum, vel iniustum, sub cuius pote-
state imago eius in paruulis sine vilo vel proprii vel
originalis peccati merito tantis affligitur malis; non
enim per hæc exercetur virtus, quod recte de bonis ho-
minibus maioribus dicitur, in quibus rationis est vs-
sus. Et ex professo ad Hieronymum scribens:

C Deus bonus est, Deus iustus est, Deus omnipotens est, Epist. 128
hoc dubitare omnino dementis est. Tantorum ergo ma-
lorum quæ sunt in paruulis causa iusta dicatur.
Nempe cum maiores ista patiuntur, solemus dicere,
aut sicut in Iob merita examinari, aut sicut in Hero-
de peccata puniri. Et de quibusdam exemplis quæ
Deus manifesta esse voluit, alia quæ obscura sunt ho-
minum coniectura conceditur: Sed hoc in maioribus.
De paruulis autem quid respondeamus ediffere, si pœ-
nis tantis nulla in eis sunt puniendæ peccata. Nam v-
rique nulla est in illis ætatibus examinanda iustitia.
Ex quo patet quod eodem respiciat, quando de
paruulis contra Iulianum dicit: quod sub Deo
creatore optimo atque iustissimo nullo modo imago eius
in illa ætate tanta mala pateretur, si non esset origi-
nale peccatum. Nam illam ætatem nominans, satis
indicit ætatem in qua viget rationis vsus, etiam
sine peccato talibus posse affligi malis. Sed quem-
admodum hæc iuxta Augustini mentem recte de
maioribus dicuntur, ita in paruulis arctius strin-
gunt modum. Cum enim in eis nulla sit exami-
nanda vel exercenda iustitia, vt iterum iterum-
que profiteretur Augustinus, & tamen illis quo-
que ignorantiam ac difficultatem, omnesque cor-
poris miseriae naturales esse posse fateatur, quo-
modo iam iniustum erit illud graue mortalitatis
iugum? Sin autem iniustum, quomodo naturale,
an sibi contra Manichæos differenti contrarius

E Augustinus contra Pelagianos, imperito peritus,
tyroni senex? Quomodo ergo in fine vitæ repetit,
quamuis ignorantia & difficultas etiam si essent homi-
nis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed
laudandus esset, sicut in eodē libro tertio disputauimus.

Arctat fateor magnopere me difficultas ista vt
nisi audacius aliquid asserendi ipse Augustinus
aperuisset viam, pane succumberē. Dico igitur,
reuera illa duo esse contraria, senex enim aduer-
sus Pelag. puræ naturæ architectos dimicans, id
quod incautius de paruulis contra Manichæos
fuderat, emendauit. Quod si nihil aliud omnino
haberemus nisi doctrinam illam sexcenties ite-

Lib. 3. cont.
Iul. cap. 3.

Lib. 6. c. 21.

Lib. 5. cont.
Iul. cap. 2.

Lib. 1. re-
tract. c. 9.

L. 1

ratam, iuxta quam, velut inuictus omnibus Pelagianorum telis, ad mortem vsque defendit, Deum omnipotentem & iustum nullo modo posse creaturam rationalem tot miseriis quot ex puræ naturæ statu fluere hæresis Pelagiana decernebat, sine culpa cruciari, satis esset intelligentibus, ut eum reuocasse censeremus, quicquid quoquo modo aduersus alias hæreses in contrarium disputasset. Nunc verò benè habet quod ipsemet animaduertit hallucinationem suam, & infirmitatem doctrinæ præcedentis, Pelagianis iam exortis, redarguerit. Accipe confessionem eius ingenuam ad Hieronymum. Nam proposita illa sententia quæ singulas animas à Deo recentes condi & corporibus infundi statuit, vnaque ex eis fuerat, iuxta quas ignorantiam & difficultatem docuerat esse posse naturalem, iam pressus à Pelagianis, qui sententiam illam arripuerant, ita præfatur: *Sed cum ad pœnas ventum est paruulorum, magnis mihi crede coarctor angustiis, nec quid respondeam prorsus inuenio: Non solum eas pœnas dico, quas habet post hanc vitam illa damnatio, sed eas ipsas quæ in hac vita dolentibus nobis versantur ante oculos. Demonstrandum est utique quomodo ista sine ulla sua mala causa in se patiuntur. Nempe in illa sententia iam supra dicta; in qua nunquam intelligere ipse potuit, quo pacto anima rationalis non ex parentibus tracta, peccatum ex parentibus traheret, ac per hoc innocens tot miseriis, ut Pelagiani volebant, subire videretur. Et cum multa quæ patiuntur hic paruuli, mala cumulasset, profert illam ipsam suam aduersus Manichæos disputationem de qua loquimur, ut disquireret, utrum illa solutio quam tum dederat sufficiens esset, dicendo scilicet esse istas misérias naturales, nec esse propterea iniustum Deum. Ego quidem, inquit, non de ingeniis, sed saltem de pœnis paruulorum, quas in hac vita patiuntur, dixi aliquid in libris illis de libero arbitrio, quod quale sit, & cur mihi in ista, quam habemus in manibus questione non sufficiat, intimabo & eum de tertio libro locum deceptum his litteris inseram. Hic vides in primis Augustino non sufficere ad tuendam in paruulorum innocentium pœnis iustitiam Dei, quicquid contra Manichæos de malis naturaliter sine ulla peccato adhærentibus, dixerat. Itaque decepto toto illius libri loco, & in Epistolam illam translato, subiicit se vnam determinatam illarum quatuor sententiarum de animæ incarnatione eligere nunc velle, & iuxta illam defendere iustitiam Dei in paruulorum pœnis, eo quod præcedens illa defensio sua non sufficiat: Nunc verò vnam volo, si possum ratione rectâ eligere ex omnibus, & propterea huius ipsius de qua hunc agimus (quæ animam creari nouam à Deo statuit in ipso corpore, ideoque à paterno peccato esse quasi innocentem) defensionem in his quæ commemoravi, de illo libro verbis meis attentius intuens, validam firmamque non video. Ecce perspicuis verbis profertur, defensionem illius sententiæ quam tunc adhibuerat ad ostendendum quæ iustitia tales animæ paruulorum tot pœnis etiam in hac vita plecterentur, non esse validam neque firmam. Ratio verò tunc defendendi diuinam iustitiam talis fuerat, qualem ex ipso paulò ante capite præcedenti ad eam in maiorum pœnis tuendam adhibuimus, quod videlicet illa paruuli mala paterentur ad recipiendum in rebus altioribus atque diuinioribus beneficium, ut quasi intuitu futuræ compensationis illa tolerarent. Audi ipsum consequenter: Nam velut firmamentum eius illud est, quod ibi dixi, in libris scilicet de libero arbitrio.*

Quis autem nouit quid paruulis in secreto iudiciorum suorum bonæ compensationis reseruet Deus? Quoniam quanquam nihil rectè fecerint, tamen nec peccantes aliquid ista perpessi sunt. Quibus verbis satis aperte profitebatur etiam tunc, cum illas pœnas naturales esse posse statuebat hoc ipsum iniustum fore, nisi aliquid compensationis pro tot malis sine culpa toleratis reseruaret paruulis Deus.

Nunc vero, quia compensatio ista paucissimis casibus exceptis commentitia est, etiam illam languide & ex suspitione potius quam opinione ad compescendos tantummodo utcumque Manichæos proposuerat, eamque propterea repudiat sequentibus verbis. *Sed hoc non immerito dico* video de his, qui vel pro Christi nomine ac vera religione tale aliquid etiam nescientes patiuntur, vel sacramento Christi iam imbuti sunt, quia sine societate vnius mediatoris liberari à damnatione non possunt, ut possit eis etiam pro illis malis quæ hic in diuersis afflictionibus pertulerunt, compensatio ista præstari. Nunc autem cum ista quæstio non posset absolui nisi etiam de his paruulis respondeatur, qui post grauissimos cruciatus sine sacramento Christianæ societatis exspirant, quæ circa eos compensatio cogitanda est, quibus insuper & damnatio præparata est? Ecce reiecta & explosa est etiam ista miseriarum compensatio, quo vnico firmamento misérias illas naturaliter paruulis innocentibus, irrogari posse tunc quasi suspicando somnauerat. Nam suspitionem eius istam leuissimam & instar somnij fuisse satis probat illa vacillantis animi & quoquo modo se iuuare satagentia phrasis, *Quis nouit quid paruulis reseruet? &c.*

Reuera namque nemo istud vel doctorum vel indoctorum nouit, non Augustinus, non Ecclesia. Quamuis enim illa paruulis pro Christo occisis aliquid tribui vel retribui sentiat, nunquam tamen docuit pro reliquis tam multis quas tolerant miseriis aliquid compensationis vel illis, vel baptizatis, vel sine baptismo decedentibus reseruari.

Qua de causa nunquam amplius huiusmodi compensationis paruulis reseruata meminit sed definite, acriter, constanter aduersus Pelagianos ad mortem vsque defendit, iniustum vel inualidum esse Deum, si paruulis tot mala; quot ipsi naturaliter eis obtingere sentiebant, sine culpa vel infligeret vel pati sineret.

Quod si in isto gratiæ statu verissima ista sunt, quanto veriora atque certiora in eo qui fingitur puræ naturæ fuerint: Ibi enim Scholastici nullius vnquam compensationis meminere, nec verò meminisse possunt, nisi à principiis suis puræ naturæ basibus recedere velint. Nam ex ipsa naturæ conditione ignorantiam, concupiscentiam totumque miseriarum corporalium dirissimum jugum paruulis & maioribus deberi putant, nullo respectu, exercendæ, examinandæ, promouendæque iustitiæ, nullâ gloriæ cælestis adipiscendæ consideratione, nullo futuræ compensationis intuitu. Quæ si quis ad stabiliendum puræ naturæ statum admisceri velit, cum tota machina principiorum eius corruit, tum verò etiam frustra subsidium illud implorauerit. Nam ut latissime ex Augustini principiis declarauimus, nulla iustitiæ exercitatio, vel profectus, vel adeptio, vel præmij consecutio, sine Dei gratia liberum arbitrium primitus à cœcitate & concupiscentiæ vinculis liberante, & vires deinceps dante sperari potest.

CAPVT XX.

OSTENDITVR QVOMODO DEVS non esset culpandus si ignorantia & difficultas essent primordia naturalia, & soluitur difficultas proposita capite decimo septimo.

NE c huic solutioni contraria sunt illa verba S. Aug. quæ ex i. Retractionū supra in obiectione citauimus. Quamuis ignorantia & difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia, Nec sic culpandus Deus sed laudandus esset sicut in eodem lib. 3. disputauimus. Non enim illa verba significant Deum iustum fore si paruuli tanta mala sine causa mala paterentur, sed significant, Deum etiam illo casu proposito in peccatis creaturæ suæ culpari non posse, sed adhuc meritò debere laudari. Manichæi quippè, cum quibus in libris de libero arbit. dimicabat, vt causam malorum redderent, purgabant creaturam, vt quæ purâ necessitate peccare cogeretur, & accusabant Deum, cuius natura permixta genti tenebrarum omnibus fœdaretur ac violaretur malis quæ peccando perpetrantur. Hanc insaniam in illa disputatione subuertere conatur ostendendo etiamsi ignorantia & difficultas essent primordia naturalia, in quacunque quatuor illarum de animæ incarnatione sententiarum, quas ante commemorauimus, inculpabilem tamen substantiam remanere Creatoris in peccatis creaturæ, vt quæ adhuc sola jure meritoque culparetur. Quod Augustinus ipse in eadem illa Epist. ad Hier. apertè docet. Simul enim disputationem illam suam ad tuendam iustitiam Dei vincendosque Pelagianos non satis firmam esse profidetur, ad superandos verò Manichæos Dei naturam in creaturæ peccatis violantes, esse firmissimam. Cùm enim citasset totum prioris disputationis locum, vt eum recensendo corrigeret; Hæc tunc dixi, inquit, cùm hanc ipsam de qua nunc agitur, vellem communire sententiam. Sicut enim paulò ante commemoravi, quæcunque illarum de animæ incarnatione: quatuor opinionum vera esset, INCULPATAM SUBSTANTIAM CREATORIS, ET A NOSTRORVM peccatorum SOCIETATE REMOTISSIMAM nitebar ostendere. Et ideo quæcunque illarum veritate posset conuinci & repudiari ad curam intentionis meæ, quam tunc habebam, non pertinebat: quandoquidem cunctis diligentiore disputatione discussis, quæcunque illarum rectè vinceret cæteras, me securissimo fieret, quando etiam secundum omnes id quod agebant, inuictum persistere demonstrabam. Nunc verò vnā volo, si possum ratione recta eligere ex omnibus: & propterea huius ipsius de qua nunc agimus, defensionem in his quæ commemoravi de illo libro verbis meis attentius intuens VALIDAM FIRMAMQUE NON VIDEO. Nempe propter pœnas paruulorum innocentium, vt illa sententia supponebat, quæ defensionem eius falsam esse conuincit. Ecce vtrumque simul optimè consistere docet, vt quamuis vera esset illa sententia de animæ incarnatione, juxta quam miseræ paruulorum non essent supplicia, sed primordia naturæ, vincantur tamen Manichæi, & tamen hæc ipsa sententia ex illis paruulorum innocentium pœnis falsa esse monstretur. Et hæc est ratio cur quotiescunque disputationis illius contra Manichæos susceptæ meminit, nunquam dicat, se sufficienter

Tom. 2.

A defendisse iustitiam Dei in illarum inflictione pœnarum, sicut contra Pelagianos necessitas postulabat, sed semper, se in illa sententia vicisse Manichæos qui tam detestabilia de diuinæ substantiæ genti tenebrarum permixtæ violatione ac pollutione delirabant. Nam hoc est quod sibi vult in libro de dono perseverantiæ, vbi eandem disputationem contra auctorem suum Pelagiani retorquebant. Nam cùm mouisset se contra Manichæos tunc disputasse subnectit: Et poteram sicut feci, quodlibet horum verum esset, quæ non definire interponebam, certâ tamen ratione concludere, in omnibus Deum esse laudandum sine vlla necessitate credendi duas, sicut illi volunt, cœternas boni & mali permixtas esse substantias. Et infra iterum: Quamuis ergo in libro 3. de libero arbitrio ita de paruulis disputauerim, vt etiamsi verum esset quod dicunt Pelagiani, ignorantiam & difficultatem sine quibus nullus homo nascitur, primordia non supplicia esse naturæ, vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas boni scilicet & mali cœternas esse naturas; Numquid ideo fides in dubium vocanda vel deferenda est, quam contra ipsos Pelagianos Catholica defendit Ecclesia quæ asserit originale esse peccatum? Cuius videlicet istæ miseræ, sunt supplicia. Nam vt supra sæpè vidimus, ex solis huiusmodi miseriis Iulianum atque Pelagianos ad confitendam vel iniustitiam Dei, vel peccatum originale compellit. Et nonnullis interpositis iterum: Contra quos mea dirigebatur intentio, sic mihi visi sunt refellendi, vt siue pœna esset peccati originalis in paruulis, quod veritas haberet, siue non esset, quod nonnulli errantes opinantur, nullo modo tamen, quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum boni scilicet & mali permixtio crederetur. Hanc ipsam igitur solutionem respicit in eodem eo loco ex libro retractionum primo, qui nobis obijcitur: Cùm enim dixisset; Quamuis ignorantia & difficultas etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus sed laudandus esset, sicut in eodem tertio libro disputauimus, statim adiicit quasi clauem datæ solutionis indicans: Quæ disputatio contra Manichæos habenda est, qui non accipiunt Scripturas sanctas veteris testamenti in quibus originale peccatum narratur, &c. Contra Pelagianos autem hoc defendendum est quod vtræque scriptura commendat, quam se accipere profitentur.

Ex his perspicuum est Augustinum refellisse Manichæos ex hypothesi ad hominem, eaque falsâ & impossibili, sed quæ sufficeret ad eorum insanias reuincendas. Sic enim ex huiusmodi falsa hypothese refutauit etiam Pelagianos, sicut in eodem libro de perseverantia ipsemet commemorat. Sicut autem nunc, inquit, vt ostenderem gratiam Dei non secundum merita nostra dari, secundum vtrumque sensum hoc defendere malui, & secundum nostrum scilicet, qui obstrictos originali peccato paruulos dicimus, & secundum Pelagianorum, qui originale negant esse peccatum, nec tamen ideo mihi est ambigendum habere paruulos quod eis dimittat qui saluum facit populum suum à peccatis eorum: ita & in tertio libro de libero arbitrio secundum vtrumque sensum restiti Manichæis, siue supplicia, siue primordia sint ignorantia & difficultas sine quibus nullus hominum nascitur: & tamen vnum horum teneo. Ecce confitentem perspicue Augustinum, quod ex falsa hypothese Manichæos confutauerit: quam aliis plurimis locis, sicut supra tam fusè vidimus, non modo falsam, sed etiam impossibilem professus est, quatenus toties instanter docuit, diuinæ iustitiæ esse contrarium id quod Iulianus, totaque hæresis Pelagiana

Ll 2

statuebat, grauissimo videlicet miseriarum iugo paruulos sine vlllo peccati merito, velut in puræ naturæ statu premi. Nihil enim verat verum ex falso etiam & impossibili trahere. Impossibilis enim hypothesis est vt peccator in peccato suo rectè defendatur: Et tamen inde verum sequitur, Deum esse laudandum iuxta illud Aug. contra

Lib. 3. de l. arb. c. 19. Manichæos: *Restat vt propriâ voluntate peccetur, quod si tribuere volueris conditori peccantem purgabis, qui nihil præter sui conditoris instituta commisit. Qui si rectè defenditur, non peccauit. Non est ergo quod tribuas conditori.* Hypothesis impossibilis est vt *diabolus homines creauerit: ex qua tamen rectè se-*

Lib. 3. cont. Iul. cap. 12. quitur sicut Iulianus inferebat, quod *nulla sua culpa mali essent homines, & ideo iam nec mali essent.* Et illo argumento conuinci solitos à Catholicis Manichæos testis August. est; *solemus & nos aduersus Manichæos ista dicere.* Hypothesis itaque similiter impossibilis est, vt ignorantia & mala libidinum diuersarum desideria sint naturalia, & homini à Deo conditore primitus data. Ex qua tamen rectè sequitur, eis licitè posse consentiri,

Lib. 5. cont. Iul. cap. 1. fatente Augustino cum dicit. *Bonum esse quod naturaliter libet: Naturam bonam non posse desiderare quod malum est: non esse negandum bonæ, aliquod bonum.* Ex qua rectè consequenter sequitur, quicquid illa ignorantia ac desideriis naturalibus appetitur, sine vlllo peccato in pura natura posse

Lib. 3. de l. arb. cap. 18. perpetrari fatente eodem Augustino: *Nam si non est ista pœna hominis sed natura, nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est, ita vt melius esse non possit ea quæ debet facit, cum hæc facit.* Neminem enim melius esse posse, vel neminem ignorantia aut concupiscentia, aut molestiis pœnalibus benè uti sine gratia, quæ puræ naturæ statum prorsus deficit, in Aug. primum principium est, vt & supra diximus, & infra fortè iterum dicturi sumus. Ex qua denique hypothesi similiter rectè sequitur, Deum in istis naturæ primordiis adhuc esse laudandum; Dei naturam non esse mixtam cum gente tenebrarum, Deum à creaturæ sic conditæ peccatis esse remotissimum, quæ Aug. contra Manichæos in ista suppositione spectabat. Si enim tunc in illa hypothesi peccat creatura laudemus Creatorem quia non peccat nisi dum ab instituto sui Creatoris abscedit: si verò non peccat, laudemus Creatorem quia nihil præter Creatoris instituta committit, sed vtrum talis hypothesis ex alijs capitibus, siue diuinæ iustitiæ, siue prouidentia, siue aliis sit possibilis an impossibilis alia quæstio est: quæ contra Pelagianos illam tanquam veram arripientes postea liquidissimè ab Augustino sicut explicuimus certissimèque definita est.

CAPVT XXI.

DIRVITVR FVNDAMENTVM
Scholasticorum ex absoluto Dei dominio
super creaturam petitem.

SED Scholasticos potissimum transuersos egit illa dominiij supremi consideratio, quo Deus tanquam creator, Dominus est absolutus hominum totiusque creaturæ: ex quo colligunt eum de hominibus & Angelis, tanquam de re sua liberrimè disponere posse, eosque sine vlla culpa & iniustitia malis afficere, affligere, cruciare, damnare. Sed respondco conse-

cutionem esse fallacem. Ius enim creationis efficit vt creatura quæcunque rationalis sit atque dicatur esse Dei, esse in dominio eius, iurisdictione atque potestate. Ex quo nascitur vt ei non solum possit benefacere, quod cuilibet in externos licet, sed etiam legibus suis ac præceptis regere, beneficientem remunerare, peccantem coercere, iustisque supplicijs recto ordine, sine vlla sua iniquitate punire. Quæ quidem talia sunt, vt si Deum quantumcunque magnæ deitatis, & potestatis, & maiestatis ac dominationis esse fingeremus, hoc ipso tamen quo non esset Creator ac Dominus creaturæ rationalis nunquam eorum quæ diximus quicquam in eam exercere jure sinneretur. Iniustum est enim in alienos jus vindicandi sumere. Itaq; Augustinus probaturus nos à Deo conditos esse, hoc quoque, inquit, non aliunde

Lib. 2. de lib. arb. c. 1. video esse manifestum, nisi quod iam constat Deum vindicare peccata. *Siquidem ab illo est omnis iustitia. Non enim vt alicuius est bonitatis alienus præstare beneficia, ita iustitiæ vindicare in alienos. Vnde manifestum est ad eum nos pertinere, qui non solum in nos benignissimus in præstando, sed etiam iustissimus in vindicando est.* Ex quo capite non semel redarguit eos Augustinus, qui in non sibi subiectos, jus vindicandi aut delicta puniendi arripere voluerunt. Nam de Moysis homicidio, *Consultâ illâ aternâ lege, reperio non debuisse hominem ab illo, qui nullam ordinatam potestatem gerebat, quamuis iniuriosum, & improbum occidi.* Quam regulam & ad Petri facinus Malchi auriculam præcidentis extendit. Omnis enim punitio, vindicatio, correctio violenta peccatorum, qui nullâ nobis lege subduntur, hoc ipso merito tanquam iniusta reprehenditur: *Culpantur enim, vt Augustinus, etiam illi qui prohibent à malo, si modum peccati modus coercionis excedat. Item iure culpandi sunt qui turbide*

Lib. de unitate Eccl. cap. 20. *atque inordinatè in eos coercendos insiliunt, qui nullâ sibi lege subiecti sunt.* Quamobrem ciues suos Hypponenses pro concione duos modos coercendi peccata docens, *Quibus, inquit, potestis suadete, & in quos potestatem habetis, seueritatem adhibete.* Ex illo igitur absoluto domino Dei rectissimè colligas Deum creaturis rationalibus omnibus posse non modo præstare beneficium, sed etiam pro peccatis inferre supplicium: sine vlla verò culpa quibusuis afflictionibus posse cruciare nullo pacto. Dominium enim dat potestatem Domino vtendi rebus suis in quemuis vsum lege non vetitum. Lex autem ipsius Dei non positivâ voluntate sed aternâ legis veritate sancita, nullo pacto finit, vt creaturam sine vlla culpa faciat miseriam: hoc enim non est Domini sed tyranni: non Creatoris sed perditoris, non æquitatis sed crudelitatis. Ex quo fit vt hoc tam impossibile sit quam Deum non esse Deum. Quamuis enim quarumlibet miseriarum inflictio non

E superet potestatem Dei, nec excedat dominum eius, posset enim certis in circumstantiis, quæ accidere possunt, quibuslibet afflictionibus quamlibet creaturam rationalem premere; æquitas tamen incorrupta iudicis cohibet potestatem Domini. Et quid æquitas, quid veritas, quid iustitia est, nisi Deus? *Non enim, vt optime dixit August. tibi fingere debes Deum quasi idolum vel quasi hominem qui volaticâ cogitatione, quicquid spectatâ nuda potestate posse fingitur, hoc etiam subinde velle posse cogitatur; vel quasi hominem quantumcunque iustum, sed sicut ipsam inflexibilem regulam æquitatis Nunquam autem in aeternum æquum aut iustum, hoc est æquitas aut iustitia esse potest, vt innocēs*

Lib. 2. de lib. arb. c. 1.

Lib. 1. 2. cont. Faust. cap. 70.

Lib. de unitate Eccl. cap. 20.

Serm. 111. de diuers. c. 21.

Serm. 17. de verb. Apost.

Lib. de quā-
nitate anima
cap. 9.

Lib. 1 de
lib. arb. c. 6.

Ibidem.

creatura rationalis sine vlla culpa damnetur, ideoque nec in æternum voluntas Dei, hoc est, voluntas ipsius iustitiæ hoc expetere aut facere potest: Nihil enim, vt bene Augustinus, dicimus esse iustitiam nisi æquitatem: æquitas autem ab æqualitate quadam videtur appellata. Sed quæ in hac virtute, iustitiæ, æquitas nisi vt sua cuique tribuantur? Vbi autem, quomodo, quando deberi poterit miseria innocenti, qualiscunque quantacunque dominatoris potestate fingatur infligi? Cùm lex æterna sit, quod sæpè cum Augustino monere cogimur, quæ iustum est vt omnia sint ordinatissima? Nec in æternum vlla vis, vllus casus, vlla rerum labe effecerit, vt iustum non sit omnia esse ordinatissima? Cùm nulla quamuis delira cogitatio sibi persuadere queat ordinatissimum esse vt boni, hoc est vt innocentes sine vlla culpa fiant? Cùm Augustinus è contrario clamet, quid illa lex, quæ summa ratio nominatur cui semper obtemperandum est, per quam mali miseriam boni autem beatam vitam merentur. Potestne cuiuspiam intelligenti non incommutabilis æternaque videri? An potest aliquando iniustum esse vt mali miseri, boni autem beati sint? Quo si sempiternæ iustitiæ lege boni beatam vitam merentur, quæcunque illa beatitudo sit, si eadem iustitiæ lege iustum est, vt beati sint, impossibile est iustum esse vt sint miseri, multoque impossibilius vt ipsa lex iustitiæ eos miseros faciat vel miseros esse patiatur.

Hoc enim fallit ratiocinantes quod creaturam tantummodo creaturam, Deumque tantum Dominum cogitant. Nam illam quoque rationalem, Deumque iustum esse meminisse decet. Hoc ipso quippe quo rationalis creatura est, cum summa ratione quæ est ipsa lex iustitiæ, ordinem peculiarem qui cæteras omnes creaturas deficit, intimamque & quasi essentialem conjunctionem habet: ratione cuius sit, vt præter prouidentiam illam cæteris communem creaturis, qua conferantur, mutantur, intereunt, prout ordini vniuersitatis expedit, longè sublimiori prouidentia administratione gubernetur, per præcepta atque consilia, non positiua tantum sed æterna quoque medullitus visceribus impressa creaturæ, per compensationes præmiorum atque pœnarum. Quod prouidentia genus non ordinatione positiua diuinæ voluntatis assumptum est, sed ex æternæ legis fonte attendita natura talis creaturæ proficiscitur. Natura enim ipsius est pasci veritate atque iustitia, ipsamque æternam legem mentis acie conspiciere, vt quid iustum, quid iniustum sit in ipsis diuini secreti regulis legat. Hoc ipso igitur quo Deus talem creaturam condidit, eam per eiusdem iustitiæ suæ regulas quas intuetur, administrare debet, nec aliter, nisi seipsum violando potest.

Aug. lib. de
peccat. orig.
cap. 14.

Epist. 28.

Illæ namque in perpetuum clamant, verum ordinatumque gubernandæ creaturæ rationalis modum non esse alium, quàm vt illa quæ impressas conspectasque iustitiæ regulas contemnit aut diligit, ex iisdem iustitiæ regulis misera aut beata fiat. Cùm enim ipse sit iustitia, in quo tandem iustitiam exhibebit aut monstrabit, nisi rationalem gubernando creaturam, nec enim erga seipsum vel creaturam irrationalem iustitia locum habet, quam propterea sine vlla culpa quibuscumque malis affligere potest. Vt enim culpæ, ita & miseriæ & beatitudinis incapax est. Vidit hæc Augustinus, & notauit quando scrutatus causas miseriæ paruulorum si sine peccato suo tanta paterentur: Numquidnam sicut illa animalia irrationabilia rectè dicimus in vsus dari naturis

A excellentioribus etsi vitiosis, sicut apertissimè in Euangelio videmus porcos ad vsus desideratum concessos esse demonibus, hoc & de homine rectè possumus dicere? Anima est rationalis in illis membris quæ tantis afflictionibus pœnas luit. Deus bonus est, Deus iustus est, Deus omnipotens est, hoc dubitare omninò dementis est. Tantorum ergò malorum causa iusta dicatur. Quasi apertissimè diceret; non potest sine Dei iustitia vel impotentia rationalis anima sine peccato tot afflictionibus quas videmus pœnas luere.

Hic ergò æternæ & immutabilis legis ordo vera radix est, illius ineffabilis æquitatis, quæ per assiduam distributionem præmiorum atque pœnarum in administratione creaturæ rationalis apparet. Nam omnes actus eius tam indiuisè sequitur diuina iustitia, vt nec vnus quidem quantumcunque exiguus aut momentaneus, inueniri possit cui non confestim, quod meretur illa retribuatur, vt quia lex æterna clamat iustum esse vt omnia sint ordinatissima, nihil inordinatum vel ad momentum in administrationem vniuersitatis & creaturæ rationalis incurrat. Nam inde sunt illa in scriptis Augustini frequentissima:

Lib. 3. de
Trinit. c. 4.

Nihil sit visibiliter & sensibiliter quod non de interiori inuisibili atque intelligibili aula summi Imperatoris aut iubeatur aut permittatur secundum ineffabilem iustitiam præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum, in ista totius creaturæ amplissima quadam immensaque republica. Et in libro octoginta trium quæstionum: Omnia hæc diuina prouidentia pro meritis moderatur animarum. Et iterum; Ita etiam cætera creaturæ pro meritis animarum rationalium, vel sentitur vel laetetur, vel molesta, vel commoda est. Summo enim Deo cuncta bene administrante quæ fecit, nihil inordinatum in vniuerso, nihilque iniustum est, siue scientibus siue nescientibus nobis. Et quæstionibus ad Simplicianum dicit sanctos Angelos id quod in Deo SEMPTERNE IVSTITIAM vident pro congruentia rerum inferiorum temporaliter peragere. Et in Psalmos: Qui videt

Lib. 83. q. 27.

Lib. 2. ad
Simplician.
q. vlt.
In Psal. 7.

ita animarum sic ordinari à Deo, vt dum sua cuique tribuuntur, pulchritudo vniuersitatis nulla ex parte violetur, in omnibus laudat Deum. Nam, vt paulò post addit: Præmiis & supplicijs vniuersa creatura quam Deus à se conditam regit, mirifica & paucis cognita pulchritudine decoratur. Et in libro de

Lib. de quā-
nitate anima c. 36.

quantitate animæ: Deus summus & verus lege inuolabili & incorrupta, quæ omne quod condidit regit, subiicit animæ corpus animam sibi, & sic omnia sibi, neque in vllò actu eandem deserit, siue pœna siue præmio. Id enim indicauit esse pulcherrimum, vt esset quicquid est, quomodo est, & ita naturæ gradibus ornaretur, vt considerantem vniuersitatem, nulla offenderet ex vlla parte deformitas: omnisque animæ pœna, & omne præmium conferret semper aliquid proportioni iustæ pulchritudinis dispositionique rerum omnium. Et in libris de libero arbitrio: Nullo temporis intervallo ista diuiduntur, vt quasi alio tempore non faciat anima quod debet, & alio patiatur quod

Lib. 3. de lib.
arb. c. 15.

non debet, ne vel puncto temporis vniuersalis pulchritudo turpetur, vt sit in ea peccati dedecus sine decore vindictæ. Hanc ineffabilem & immobilem pulchritudinem administrationis vniuersi ex æternæ legis ordine profluentem non attendunt neque considerant vt decet, qui in sola diuina potestate languentes & hærentes, turpissimas illas labe in eius prouidentiam cadere posse somniant, vt vel peccati dedecus sine decore vindictæ sit, vel impios beatos, vel innocentes miseros esse posse, vel (quod Augustinus inordinatissimum, absurdissimum, & à iustitia Dei peni-

nitus alienum, & blasphemum vocat) vt beatos omnes nemine excepto ad æternas pœnas inferni solâ Dei voluntate deturbari posse defirent. Contra huiusmodi mentis aberrationes, solus ille luculentissimus Scripturæ locus, leuiter supra strictus, fatisse potest, quem omnis Augustini doctrina velut æternæ legis oraculum non possit liberæque voluntatis decretum explicat & supponit: Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis.

Sed Deus absolutus omnium Dominus est iniquies, illimitatæ proinde potestatis, vt creaturas affligat & condemnet, sicut visum fuerit. Respondet tibi pro Deo sapiens; Ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute, Græcè ἀπὸ τῆς οὐσίας σου ἀλλοτρίως, alienum à tua potestate. Et quasi Spiritu sancto inspiratus, argumentum Scholasticorum præuidisset, tyrannidis illius labem etiam ratione, à Deo submouens, virtus, iustus fortitudo enim tua iustitiæ initium est, quasi diceret, cum in alijs fortitudo sit lex iustitiæ hoc est, initium iniustitiæ, vt quicquid possint etiam continuo iustum putent: in te vice versâ potestas maxima est initium & principium iustitiæ, nihil omnino erga vllam creaturam rationalem exequens, quod non iustitia tua ineffabiliter imperet ac moderetur. Alij virtutem seu domini sui potestatem in innocentes ostentare solent, tu in impios, incredulos tuæ potestatis tibi contumaces, Virtutem iustus enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum qui te nesciunt audaciam traducis. Alij præ magnitudine potestatis impotentes animo fiunt, vt non dominantes potestati suæ iniqua iudicent atque faciant: Tu autem dominator virtutis iustus roboris tui, cum tranquillitate & aequitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi cum volueris posse. Iudicet quæso Lector vtri potius credendum sit, an ei qui dicit Deum æstimare, quod condemnare iustum sit exterum & alienum à sua potestate, an eis qui dicunt, esse potestati eius congruum, vt iusti omnes ad æterna supplicia deturbentur? An ei qui proficitur fortitudinem Dei esse initium iustitiæ, an illis qui contra clamant fortitudinem eius initium esse posse tam enormis iniustitiæ?

Quod si Scriptura sobriè considerata, si ratio perspicua, si lex æterna, si S. Augustini doctrina constantissima, per quem Ecclesia de hæresi Pelagiana, & commentitia puræ naturæ machina triumphauit, apertè profitentur iustorum damnationem ad æternas pœnas iniustam planè tyrannidem Deoq; indignam esse crudelitatem, profectò non minus perspicuè probant Deum quantumuis absolutæ potestatis, vitæque & mortis dominus sit creaturæ rationalis nullam omnino pœnam quantumuis exiguiam sine iniustitia inferre posse innocenti. Non enim damnatio iusti repugnat Deo, quia damnatio est, sed quia est innocentis afflictio. Innocenti enim nihil omnino debetur mali. Quo fit, vt non minus exigua, quàm magna pœna repugnet innocentie ideoque iustitiæ. Cum enim iustitia sit æquitas seu æqualitas, manifeste inæqualitatem & per hoc iniquitatem efficit, si aliquid inferatur mali cui nihil inferri debet. Et hæc est causa cur Augustinus, non minus leuissimas, quàm grauissimas pœnas innocentibus infligendas à diuina potestate & æquitate submoueat. Cuius veritatis hic illic inter cetera, prout locus tulit, testimonianon pauca dedimus. Vt illud contra Iulia-

num: Porro autem si quod huic sufficit causa, par-
uam saltem pœnam fateamini esse vt, &c. obsecro ape-
rite qualescunque oculos, & videte qua iniustitiâ infligenda sit paruulo, quem clausis oculis originali obno-
xium negatis peccato? Hoc est, quem in puris na-
turalibus natum constituitis. Et illud generale
contra eundem: Propter quid ergo affliguntur par-
uuli si nullum habent omnino peccatum? An omni po-
tens & iustus Deus, iniustas pœnas à tot innocentibus
prohibere non potuit? Et illud generalissimum:
Neminem sinit aliquid perpeti, quod non meretur.
Nam si quemadmodum hæresis Pelagiana sta-
tuebat, paruuli in pura natura nati nullo pecca-
to tenerentur obnoxij, nulli quoque, vt alibi di-
fertissimè dicit, malo paruuli obstricti, nihil mali vel
in corpore, vel in anima, substantia iusti Dei potestate
paterentur. Nimirum impossibilitas damnationis
innocentium ad æternas pœnas & ad quoscunq;
etiam leuissimæ afflictionis cruciatus ex eadem
illa radice proficiscitur, quam in ipso Deo quan-
tumuis absoluto domino vitæque & mortis auto-
re sexcenties tangit Augustinus. Ira quippe, hoc
est punitio, cruciatus, afflictio, malum, miseria,
non redditur nisi debita, ne sit iniquitas apud Deum.

CAPVT XXII.

SOLVITVR DIFFICULTAS

ex Bulla duorum Pontificum.

SVPEREST objectio quæ ex Bulla duo-
rum Pontificum sumitur. Nam ibi damna-
tur iste articulus, Deus non potuisset talem
ab initio creare hominem qualis nunc nascitur. Nunc
autem nascitur cum ignorantia, concupiscentia,
mortis & omnium earum quas experimur mise-
riarum necessitate; ergo ab initio nullo peccato
præcedente talem Deus creare potuisset. Non
igitur hoc repugnat iustitiæ Dei.

Respondetur, tota vis huius argumenti ex
Apostolicæ Sedis autoritate petitur, quæ Catho-
licis omnibus tanquam obedientie filiis veneran-
da est. Sicut ergo ipsi nobis verendum putant;
ne doctrinam istam velut Augustini asserendo, in
duorum Pontificum decretum ipse impegiſſe vi-
deatur; ita multo magis aduersariis formidan-
dum est, ne eam negando, Sedem Apostolicam
longè præsentius & periculosius in septem Pon-
tificibus lædant. Nam postquam Sedes Aposto-
lica per nouem partim doctissimos, partim san-
ctissimos Pontifices suos, Innocentium, Zocy-
mum, Bonifacium, Sixtum, Celestinum, Leo-
nem, Gelasium. Hormisdam, Ioannem II. diui
Augustini tanquam magistri optimi cœlestem do-
ctrinam aduersus Pelagianam hæresim implora-
uit, probauit, laudauit. & ita suam fecit, vt de
fide fluctuantes ad eius scripta mitteret ex qui-
bus discerent quid Catholica sequatur & asseneret
Ecclesia. Et eius doctrinam secundum prædecessorum
Pontificum statuta, Romanam Ecclesiam sequi &
probare profiteretur, profectò nefas est, totius
doctrinæ contra Pelagianos exaratae bases in
controuersiam reuocare. Hoc enim nihil est
aliud quàm Pelagianos cineres suscitare rediui-
uos, Ecclesiæ victoriam redarguere, tot sanctos
Pontifices temerariæ credulitatis & ignorantie
condemnare, fidem denique ipsam eius erudi-
tione stabilitam, nouitate concutere. Quid
enim vniuersa sancti Doctoris volumina spirant
vehementius, quid sapius, quid densius, quid

In lib. ad
Valer. &
cont. lul.

securius, quam Pelagianam hæresim, dum par-
uulos sine virtute & vitio cum tota mortis mise-
riarum necessitate in statu puræ naturæ condi-
tos comminiscitur, injustum vel impotentem fa-
cere Deum? Quid inculcant acrius, quid majori
autoritate frequentius repetunt, quam puden-
dam concupiscentiam ex Apostolica doctrina
esse malam, nihil aliud suscitantem nisi peccan-
di desideria, Deumque eius autorem, quemad-
modum & pudoris, ponnisi *erronea & blasphema*
opinio dici posse? Cujusmodi doctrinam tan-
tā constantiā defensam, si propter Aristotelicas
quasdam tricas deferere, aut potius euertere li-
cet, profecto quicquid ipse de gratia & libero
arbitrio dixit, nisi in terminis definitum sit, co-
dem jure licebit limatiore quasi Philosophia la-
befacere. Quod strenuè profecto isto sæculo à
nonnullis Philosophicæ istius subtilitatis privi-
legio factitatum est. Eo quippe loci Augustini
doctrina apud quosdam venit, tot glossis lacerata
est, tot alienissimis directèque pugnantibus in-
terpretationibus velut rudibus obruta, vt nec
ipse Augustinus (flendo non sugillando loquor)
vestigium eius reliquum in eorum scholis inue-
niret. Vt longe satius esset August. rectè fron-
te valedicere, quam tot humanas, vt mitissimè
loquar, imaginationes, sub eius autoritate vendi-
tare. Ignoscat Lector; dolor extorsit hanc parec-
basin: eo quod tam sollicitè duorum Pontifi-
cum autoritate ab ijs opponi videam, qui tan-
tam cœlestis doctrinæ molem, tantam tot anti-
quorum Pontificum autoritatem nō considerant.
Sed quia verum verò non est contrarium, nec sibi-
ipsi sancta, Pontificia, Romana Sedes; omninò
satagendum est, vt ne posteriores à prioribus
Pontificibus recessisse videantur. Itaq; propo-
sitiō quæ obijcitur necessarium habet interpreta-
tionis beneficium. Si quis enim, quemadmodum
sonat, accipiendam velit, profecto peccatorem
hominem ab initio Deus creare potuisset, talis
enim nunc, nemine Catholico dubitante nasci-
tur. Quod si peccatum excipi merito velis, quam-
uis nullo modo hoc sonet propositio, excipe igitur
eodem jure pietatis erga Deum, quicquid sine
peccato esse non potest. Talis est autem in pri-
mis fœdissima illa & pudenda concupiscentia;
talis profundissima juris naturalis ignorantia,
talis est malitia quoque voluntatis, quam D.
Thomas & omnes sectatores eius, vulnus naturæ
rationalis omnibus inflictum statuunt. Hæc
enim tria tam arctam cum peccato conjunctio-
nem habent, siue ad illud directè per peccandi
desideria incitando, siue aliter concurrente, vt
eorum Deus fons omnis honestatis, creando
autor esse non possit. Hæc enim ratio est, cur ha-
bitum malum ad peccata concitantem, creatu-
ræ rationali Deus, vt rectissimè multi autores
sentiant, non possit infundere. Hæc enim ratio
est cur Christo Domino nemo audet vel igno-
rantiam illam, vel pudendam concupiscentiam,
vel malitiam voluntatis ascribere. Quod si nemi-
ni culpæ vertitur mali habitus infusionem à Dei
potestate remouere, ceterasq; fœdissimas lases à
puritate Saluatoris, qui quicquid innoxium ipse
cōdere potest; assumere potest; liceat obsecro, pro-
fūdissimo Romanæ Ecclesiæ Doctor, turpissima
ista creaturæ rationalis inquinamenta, sine erro-
ris inuidia à Creatoris sanctitate depellere.
Quod nonnulli etiam Scholastici maturiori iu-
dicio ponderantes apertissima rei veritate ducti,
concupiscentiam à Deo puræ naturæ statui vel
omninò dari non posse senserunt, vel certè au-

A xilio Dei esse, frændandam. Quam moderatio-
nem formido nouitatis, non iudicium veritatis
extorsit. Nam hoc ipsum pœnè perinde est ac si
tollerent; palamque intelligentibus produnt, lu-
ctam carnis & spiritus esse vitium, non naturam
creaturæ rationalis; aliterque propositionem no-
bis objectam intelligendam esse, quam patrōni
concupiscentiæ spiritui rebellantis cum qua nasci-
mur, vulgo putant. Quod si propter conjun-
ctissimum cum peccato nexum, concupiscentia à
Dei creatione remoueri debet, nulla ratio est,
cur non omnes illæ pœnæ mortalitatis quas par-
uulos pati cernimus, ab eadem Dei potestate
separentur. Nam sicut Dei sanctitas, ignoran-
tiæ, concupiscentiæ, malitiæque concreatione
necessario polluenta est, ita iustitia eius, tam
dirā innocentium afflictione violabitur. Vtra-
que quippe indiuulsā conjunctione cum iniqui-
tate siue sequente siue præcedente sociata sunt:
vtrumque pari fiducia Augustinus docet, neu-
trum quod sciam ante millesimum annum & sæ-
culum Scholast. in controuersiam vocatum fuit.

Quid ergo ad propositionem quam proscri-
psit Apostolica Sedes: hæreo, fateor. Sed quid
ad doctrinam Augustini clarissimam constantis-
simamque quam toties probauit & sequitur sequen-
damque monuit Apostolica Sedes? Nām si fun-
damentales illæ contra Pelagianam hæresim do-
ctrinæ proscribendæ sunt, non inter *magistros*
optimos semper haberi à Summis Pontificibus,
sed ignauissimos haberi debuit: non *cunctis vene-*
rationi & amoris esse, sed contemptui. Nemo quip-
pe obtusius causam Ecclesiæ contra Pelagianam
puræ naturæ machinam defendit vnquam, ne-
mo miserabilius prodidit. Quid enim ineptius,
quid hebetius, quid infamius Ecclesiæ victricis
armis, quam homines Scholasticorum omnium
iudicio rem possibilem, imò prorsus congruam
humanæ conditioni maximeque naturalem asse-
rentes, velut impossibilia; impia, injusta,
blasphema commenta delirantes redarguere?
Hic pugnent ac triumphent, qui Ecclesiæ per-
niciem meditantur; non Augustinus non qui-
cunque tandem de sæce pugil in Ecclesiæ causa
Christianus. Ne igitur Pontificiam Sedem in
pugna secum relinquamus, nihil arbitror opor-
tunius, dici posse, quam Romanam Ecclesiam
cui non minus pax, quam eruditio filiorum suo-
rum cordi est, prudentiæ directricis censuram
edidisse. Multæ quippe doctrinæ subinde ma-
gis inusitata sua nouitate quam falsitate pertur-
bant. Ex quo fit vt nonnunquam proscribantur
nonnullæ propositiones, de quarum veritate ni-
hil non modo decreuerit, sed nec discernere se
velle profiteatur. Vt alibi pluribus, ni fallor, di-
ximus. Hoc igitur tanquam prudens mater, etiam
hic merito sibi vsurpandum esse duxit. Cum enim
cerneret hanc propositionem, *Deus ab initio ra-*
lem potuit creare hominem qualis nunc nascitur, com-
muni Scholasticorum consensu, certo sensu in
scholis receptam esse, ne contraria lites, offen-
siones & scandala sua nouitate generaret, sicut
jam ipsa Bulla teste generare cœperat, eam tan-
tis per vetandam censuit non tanquam falsam, sed
vt pacis inimicam. Quod si vel tunc ostendi po-
tuisset, hanc aliasque nonnullas propositiones ab
Augustino Doctorum omnium Coryphæo tam
intrepide à tot sæculis esse nemine refragante, sed
Ecclesiæ Romana per diuersos Præsules (uos ap-
plaudente traditas, absterfa videlicet per tan-
ti Doctoris autoritatem & antiquitatem, opinio-
ne falsitatis, offensaque nouitatis, nunquam

vide l. 4. de
statu nat.
lapse c. ult.

Salas intra.
Erat de
pecc. orig.
Malderus.
Palud.
Viggers.

arbitror huiusmodi decretum ab Apostolica Sede promanasset, quod nulla conciliandæ pacis extorqueret necessitas. Quæ conciliandi ratio eo videtur esse genuinior quod duobus modis Bullæ coguat. Nam & ad litteram propositio ista censura stringitur, quatenus proscribit offensivas (sufficit enim vna esse Sanctionis parte comprehensam) & aliqua ratione, vt verba sonant, ad mentem auctoris defendi posse decernitur. Quibus enim propositionibus hoc verius & iustius applicueris, quam quæ præpostera quadam philosophandi curâ, cum oblitteratæ fuerint, à sancto Augustino traditas ac fortissimè defensas esse non ambigua principiorum eius demonstratio-
ne, & vndique consonanti testimoniorum ac-

clamatione conuincitur? Quâ de re fusius alibi disertum est. Aliam per me licet quærat, cui ista non sufficit solutionem: sed ita quærat, vt meminerit, sic sibi factam tectamque tuendam recentiorum Præsulum Apostolicæ Sedis autoritatem, vt ne veterum ac plurium perniciosius lædat. Nam futilibus glossulis apertissimæ doctrinæ molem, ad novos præoccupatosque torquere sensus, de quibus Augustino nunquam vel per somnium in mentem venit, non est August. doctrinam pro sua, sed suam in Augustino quære-
re; non veritatem indagare, sed obruere. Quod sæpius à multis in rebus capitalibus cum indignatione & gemitu factitatum vidi.

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM

T O M I S E C V N D I.

A

ACADEMICI.

Academici Platoniorum secta, de omnibus dubitantes. 335
Veterum Academicorum error de vita beata perstringitur. 338.339
Adam.
Adam à Deo conditus est rectus, & quid illa reſtitudo. 31.51.55.65.69
Quali adiutorio ante lapſum inſtructus. 60. ad 63
Conditum fuiſſe beatum aſſerit Auguſtinus, & quid illa beatitudo. 31.298.333
Conditum in gratia non dubitauit antiqua Eccleſia. 29.30.31.32.71
Expenditur locus Auguſtini, contrarium ſpecie tenus indicans. 32
Creatus eſt cum amore caſto, & quid ille. 300.301.316.317
Creatus abſque omni fomite concupiſcentiali. 32.63.110
Contrarium contendunt quidam Neoterici, ſed reſelluntur. 33.34.35
Ipſius immortalitas ante lapſum aſtruitur. 36.37
Conditum fuiſſe mortalem quo ſenſu aſſerit Auguſtinus. 37.38
A diabolo tentatur & vincitur. 52.53.82.83.87
Cur libero ipſius arbitrio & non diabolo tentanti adſcribitur lapſus. 63.64.171.172
Tentatorem ſuperaffet ſi in Dei adiutorio fiduciam fixiſſet. 52.53.58.262
Fiduciam iſtam abſque gratia elicere non poterat. 55.73
In ſtatu integritatis poterat per liberum arbitrium credere, ſperare, & Deum diligere. 43.44.45.63.64.65
Poterat per idem arbitrium perſeuerare, prout reipſa perſeuerarunt Angeli ſancti. 46.47.50.60.61.62.65.74
Idque tanquam dogma fidei aſtruit Auguſtinus. 48.69
Nullum actum bonum aut meritorium exercere poterat abſque diuinæ gratiæ adiutorio, vti nec Angeli. 51.52.53.54.55.61.
Neque abſque gratiæ adiutorio perſeuerare in gratia poterat. 51.52.53.54.55.61.
Quale fuerit iſtud adiutorium, habituale an actuale 55. ad 60
Ad ſingularum tentationum victoriam indigebat gratia. 52.53.73
Sine ſua culpa tentationi ſuccubiſſet, ſi ei adiutorium gratiæ deſuiſſet. 53.58.74.87.312
Cur libero arbitrio & non gratiæ adſcribenda fuiſſet eius perſeuerantia aut meritum. 63.64.70.71.72.73
Eius meritum cur ab Auguſtino appellatur humanum, ſuum, natura. 66
Vita æterna ei fuiſſet merces, homini lapſo facta eſt gratia. 66.67
Eius meritum an & qua ratione dicendum ſit gratia. 70.71.72.73
Cur eius lapſus non adſcribatur blanditiis mulieris ad eſum prohibitum allicientis. 63.171.172
Non accepit à Deo perſeuerantiam. 68.69.70
Adiutorium ei collatum ab adiutorio hominis lapſi, qui differat. 61.62.63.64.65.68
Iſtius adiutorij neceſſitas aſſimilatur neceſſitati luminis ad videndum, oculo etiam ſano. 54.57.59.62.64
Item neceſſitati ciborum ad viuendum, pedum ad ambulandum, nauis ad nauigandum. 57.58.59.62.64
Non fuit adiutorium voluntatis, actionis, aut cum quo ſit: ſed poſſibilitatis, & ſine quo non. Et quomodo hæc differant. 58.59.60.61.62.65.68.
Lapſus Adæ perſtringitur. 41.81
Quam grauis fuit eius præuariatio. 107
Poſteros ſuos obſtrinxit vinculo quod non niſi per ſecundum Adam ſolui poteſt. 82.83.101
Cur primum eius peccatum, & non reliqua, in poſteros tranſuſum. 107.108
Factus eſt ex eſu fructus vetiti, morbidus. 103

Abſque omni interioris concupiſcentiæ incitamento peccauit: & contrarium aſſerentes reſelluntur. 35.171
Tribus ingentibus donis ante lapſum repletus, totidem penuriis poſt lapſum afflictuſ. 174
Seruire detrectans cui debuit, miſerrimam ſeruitutem incurrit. 41.42.81
Dei ſimilitudinem ambiuit, imò ſeipſum Deo prætulit. 41.42.81.106.107.173
Nimio ſui ipſius amore proſtratus eſt. 173
Inordinato ſcientiæ deſiderio periit. 6
Libertatem præuariando amiſit. 39.41.57.66.81.180.346
Eum in ſtatu puræ naturæ conditum aſſerunt Pelagiani. 342.345
Item ex concupiſcentia illiciente peccaſſe. 342
Adrianus V I. Papa.
Adrianus V I. Collegium Pontificium Louaniſ fundauit, cuius alumnus fuit author. 2
Adrumetini.
Adrumetini Monachi in Africa de gratia & libero arbitrio errant. 200
Vt gratiam ſaluarent libertatem arbitrij tollebant. *ibid.*
Affectio.
Affectio quid? Et ab affectionali qualitate qui differat. 202
Alimentum.
Alimentum vtendum vt medicamento. 136.141
Alimenti vſus vſui libidinis aſſimilatur, & in quo. 141
Alimenti neceſſitas neceſſitati gratiæ comparatur. 58.62.64
Alipius.
Alipius experiendæ libidinis cauſa vxorem ducit. 133
Non carnis voluptate, ſed mentis curioſitate victuſ. *ibid.*
Aluarez.
Aluarez diuinæ gratiæ deſenſor non poſtremus inter Scholaſticos. 323
Ambroſius.
Ambroſius Auguſtino concinit de transfuſione peccati originalis per libidinem, ſicut & alij veteres Patres. 94.95
Omnia infidelium opera eſſe vitioſa aſſerit cum Auguſtino. 242
Amor.
Amor quid. 143.145.148.149.150.154
Amoris variæ appellationes ex effectibus deſumptæ. 143.149.155.249
Amor amantem cum amato copulat. 142.159.160
Amor amantem amato ſubdit & inferiorem reddit. 157.159
Amor, omnium humanorum affectuum cardo. 142.155.156.206.211.213.249.257.305
Amor ſui, radix & regina vitiorum. 149.163.173
Amori ſui reſpondet fruitio ſui. 145.154.155
Amor in fruitionem & gaudium terminatur. 144.145.149.155.325
Amoris primogenita, deſiderium: ſecundo-genita, ſed magis dilecta, delectatio. 150
Amor diuerſos vultus induit. 142.155.156.157.249.305
Amore vitioſo reliqui affectus vitiantur. 155.109
Corrigendus proinde à reſtitutionis ſtudioſis. 141
Amor eſt pondus quoddam creaturæ rationalis. 142.182
Amor conſtituit amantem ſeruum amati. 214
Amor caſtus eſt vnica & vera ſeruitus qua Deo ſeruitur. 159
Amor creaturæ deſtruit libertatem amantis. 159.173
Amor reddit amantem ſimilem amato. 159.160
Amoris varij effectus recensentur. 159.160.161.162
Amor eſt vita cordis. 283
Amor ſui, ſuperbia. 282.283
Amor laudis, vitioſus. 235.247
Amor ſui, prima hominis perditio. 173
Amor ſui vſque ad Dei contemptum, & amor Dei vſque ad contemptum ſui, diſtinguunt inter ciuitatem Dei & diaboli. 173
Amor creaturæ an vnquam licituſ. 142.143.145.148.150.151.152.212.227.249
Redditur ratio cur non. 160. ad 166
Amor creaturæ in Creatorem relatuſ non eſt vitioſa cupiditas, ſed laudabilis charitas. 145.150.151.152.211.227
Nec eſt ſtuitio, ſed vſus creaturæ. 154.216

INDEX RERVM ET VERBORVM

Amor omnis aut in Creatore aut in creatura figitur. 145. 151.
210. 211. 216. 227. 305. 341. 368
Omnia amor creaturæ propter seipsam, lege æterna vetatur.
148. 150. 151. 152. 153. 157. 162. 165. 217. 227. 300. 315
Neque solum largè, sed & propriè peccatum est. 216. 227
340
Amor rei bonæ non semper bonus, sed frequenter malus. 146.
147. 148. 151. 165. 226. ad 229. 249
Amor est solius finis, non autem mediorum nisi improprie. 160.
165. 249
Amor rerum terrenarum est viscus spiritualium alarum. 151.
160
Amor Babilonicus quid, & quam vitiosus. 148. 254. 258
Amorem terrenorum ædificare super fundamento regni celo-
rum, est peccatum saltem veniale. 148. 155. 167
Amoris ordo ab Augustino appellatur virtus. 157. 283
Amoris ordo, in eo situs, ut fruamur fruendis, utamur vtendis
inordinatio in fructu vtendorum & vsu fruendorum. 151.
152. 161. 167. 208. 249
Amor fruendi quibuscunque creaturis non est ex Deo, adeoque
vitiosus est. 227
Amor parentum & sanguine conjunctorum an & qua ratione li-
citus. 232
Sine amore Creatoris nemo bene vititur creaturis. 227. 230
Amor erga alterum est effigies amoris erga seipsum. 173
Amor beatificus iuxta Augustinum est liber. 42. 271. quod cum
amore possidetur, absque dolore non amittitur. 148. 149. 156.
160
Amoris diuisio in licitum & illicitum ab Augustino tradita ex-
penditur. 166. 167. 132
Item in charitatem & cupiditatem. 305. 306
Amoris honesti diuisio in naturalem & supernaturalem à Scho-
lasticis confecta, rejicitur. 284. 299. 311. 316
Amorem Dei nullum agnoscit Augustinus nisi quem Spiritus
sanctus desuper infundit. 316
Amor Dei duplex, perfectus & imperfectus: vterque licitus &
honestus. 229. 230. 302
Amor Dei imperfectus potest in peccatore reperiri. 23. 302
Amorem Dei inuolui in amore honestatis creaturæ propter seip-
sam expetere, falsè à Scholasticis asseritur. 230
Amor charitatis duplex: vnus iustis proprius, alter peccatori-
bus communis. 274. 275. 320
Quisnam amor charitatis condiuidit plenè amorem cum cul-
pabili cupiditate. 274
Amor Dei an & qualiter homini naturalis. 308. ad 311
Amor Dei supernaturalis an creaturæ rationali debitus, seposi-
tà præuiā culpā. 311. 312. 313
Amor veritatis castus an viribus naturæ exerceri possit à creatu-
ra rationali. 284. 299
Amor castus iustitiæ quid? Et quid illa iustitia secundum Au-
gustinum. 290. 300. 301. 304. 308
Amor castus iustitiæ absque casto odio iniustitiæ reperiri ne-
quit, aut è conuerso. 289. 300. 301
Amor Dei etiam vt authoris naturæ si absque gratiæ adiutorio
elici potest, gratis mortuus est Christus. 303
Amorem propinquorum an infidelibus eum eliciendo peccatu-
ris ob circumstantiam prauis finis, suadere liceat. 132. 233
Amans infra rem amatam ipso suo amore deprimitur. 39. 40.
41. 156. 157
Hinc inordinatum est creaturam rationalem in vlla creatura
amorem suum figere. 157
Amans de re amata rectè iudicare nequit, & cur. 159. Vide,
Dilectio, cupiditas, charitas, voluntas.
Andabata.
Andabatarum mos pugnandi clausis oculis. 55
Angelus.
Angeli omnes in gratia creati perinde ac primi homines. 32. 71.
317
In Angelorum & hominum creatione Deus voluit primò
ostendere quid possit eorum liberum arbitrium: demùm quid
possit suæ gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium. 48. 51.
54. 60. 61. 67. 68
Angelorum natura & proprietates sunt nobis occultæ. 6
Angeli exiguo tempore fuerunt viatores. 52
Angeli boni per liberum arbitrium steterunt & mali per idem
cecidit. 46. 47. 51. 61. 64. 74
Neque tamen perseverare, aut quicquam mereri poterant
absque gratiæ adiutorio. 51. 54. 55. 56. 57. 62. 63. 64. 66. 67.
73
De Angelorum gratia idem sentiendum quod de gratia ho-
minum in statu innocentie. 32. 71. 317
Angeli boni quo sensu ab Augustino dicuntur, amplius adju-
ri quam ij qui ceciderunt. 56. 57
Angelorum perseverantia non fuit speciale donum Dei. 65
Angelorum, etiam viatorum, voluntas à quibusdam statuitur
inflexibilis. 271
Angeli sancti non habent libertatem contrarietatis ad bonum

& malum, vt nec damnati. 187. 193. 194. 195. 197. 259. 264.
269. 270. 272
Angeli mali absque sua culpa cecidissent si eis adiutorium gra-
tiæ defuisset. 51. 58. 74. 286. 312
Angelorum lapsus cui adscribendus. 63
Angelorum meritum an & quâ ratione appellari possit, gratia.
70. 71. 72
Angelis sanctis vita æterna collata est vt merces, quæ homini
lapso facta est gratia. 66. 67. Vide Adam, Diabolus.
Anima.
Anima quid debeat Deo. 153
Animæ rationalis immortalitatem vix vlli Philosophi penetra-
runt. 337
Anima rationalis quantumuis spiritualis ex defectiuo appetitu
quodammodo corporascit. 111. 117. 119
Inficitur à carne peccati sicut liquor à vase vitiatum cui infun-
ditur. 152. 153. 154
Non potest carni peccati misceri quin eius contagio inficia-
tur. 154
Anima si nec beatè nec misere vivit non est rationalis. 166
Animarum propago in Ecclesia occidentali olim asserita. 27
Anima corpori præponenda, vt & veritas ipsi animæ. 29
Anima cupiditate terrenorum sordescit. 161
Anima carnalibus addicta, caro appellatur. 358
Anima ex ordine naturæ est princeps corporis. *ibid.*
Anima peccatis sordida nequit veritati adhærescere. 161
Anima humana an ex traduce promanet, tota vita dubitavit
Augustinus. 96. 97. 98. 108. 109
Animam innoxiam carni contagiosæ infundendo Deus ab in-
iustitia qualiter vindicetur. 99
Animæ melius est creari, etiam in peccato originali, quàm
absque creatione manere in suo nihilo. *ibid.*
Animæ humanæ tam ampla est capacitas vt solius Dei posses-
sione satiari queat. 325. 368
Animal.
Animalium diuersorum varij instinctus. 1
Animalium industria & sedulitas in conseruando propriam vi-
tam. 1. 172. 337. 338. 339
Sicut animalia conseruationi vitæ, ita fideles defensionem
gratiæ Dei ad vigilare debent. 1. 2. 13
Apostoli.
Apostoli quando & quâ occasione Euangelicam legem in scri-
ptum redegerint? 4. 5
Appetitus.
Appetitus sensitiuus secundum se non est malus, sed imper-
fectus. 167
Appetitus concupiscibilis est homini naturalis, sed non eius
effrenitas & rebellio. 349. 350. 358
Variis similitudinibus id illustratur. 358. 359. Vide Concu-
piscencia. Libido.
Arauscanæ Synodus.
Arauscanæ Synodi decreta ex Augustini scriptis compilata, vt
& subsequentium Synodorum. 15. 29. 39. 45. 48. 59
Arianismus.
Arianismi origo & occasio perstringitur. 12. Vide Augusti-
nus.
Aristoteles.
Aristoteles Platonis discipulus. 328
Platonem temerè in quibusdam carpit. *ibid.*
Eius Philosophia Theologiam ex cathedris penè deturbauit.
22. 24. 74. 201. 226. 328. 343
Eius Philosophia longè abjectior quàm Platonica. 328
Eam nihilominus Scholastici plerique amplexi sunt. 343
Aristotelici Theologi minùs rectè sentiunt quàm Platonici
Philosophi. 226. 228
Aristoteles Pelagianismi origo 226. 228. 343. 344. Vide Phi-
losophia, Theologia, Scholastici.
Assuerus.
Assuerus Persarum Rex maritus Esther. 233
Eius conuersio in fauorem Iudæorum an vndeque ho-
nesta. *ibid.*
Arianismus ab Augustino iugulatur. 12. Vide Infideles.
Augustinus.
Augustinus Orbis Magister. 10
Hercules Christianorum. 12
Doctor Doctorum. 17. 21
Pater Patrum. 21. 14
Doctorum Coryphæus. 252
Diuinæ gratiæ amator sincerissimus & assertor fidelissimus.
50. 52
Augustini encomium ex authore. 11. & seqq.
Eius varia Elogia accumulatur. 16. 17. 22
Eius ingenium omnifaræ eruditionis Pelagus. 16. 306
Augustinus Hortensij Ciceronis lectione ad sapientiæ studium
incitatus. 19
Artes omnes liberales suo Marte absque Magistro didicit. 306
Limites Theologiæ in seipso fixit. 20
Ex vtero

T O M I S E C V N D I.

Ex vtero segregatus in vas electionis.	13
Eius cum B. Paulo mira simbolizatio.	19. 20. 24
Assimilatur Ioanni Euangelistæ.	13
Assimilatur Magdalene & Apostolis.	18
Eius vita non minus quam scriptura vim gratiæ exprimit & illustrat.	17. 18
Fuit spiritualissimus concupiscentiæ debellator.	360
Peccatum originale abstruendo optimè de Ecclesia Dei meritus.	75
Primus Scriptorum post Canonicos.	21
Angelus gratiæ, Angelicus, Seraphicusque Doctor.	21. 22
Noui Testamenti diuulgator, & quâ ratione?	13
Eius doctrina à capite ad calcem sibi mirè consonat.	237. 238
Sublimissima Theologia diuinitus ei mox à baptisimi inspirata.	306
Manichæos quos deseruerat, statim à baptisimato impugnat.	112
Pelagianos senex, Manichæos iuuenis prostrernit.	397. 398
Aliter contra Manichæos, aliter contra Pelagianos loquitur de peccato & libertate arbitrij ad peccandum requisita.	265. 266. 267. 268. 361
Item aliter de Ethnicis gratia destitutis, aliter de fidelibus peccato obnoxii.	267. 268
Per eius os & calamus de Pelagianis triumphauit Ecclesia.	75. 91. 92. 93. 257. 363
Eius scripta post baptismum exarata ab erroribus omni- na pura.	16
Inter quatuor sui temporis hæreses securus incedit.	17
Ante baptismum Semi-Pelagianismo infectus.	233
Interfuit Concilio Carthaginiensi.	291
Primus in Africa coram Episcopo, nondum Episcopus, est concionatus.	18
Contra torrentem veterum Patrum docuit, Deum non per se, sed per Angelos apparuisse Patriarchis.	12
Libros suos de Trinitate diu suppressit, & cur?	16
Ex ipso potissimum hausit Ecclesia genuinam gratiæ in- telligentiam.	13. 29
A Pontificibus Prælatus reliquis Doctoribus.	14. 59
Ab Africanis delectus ad scribendum de gratia.	14. 91
Eius scripta à Pontificibus approbata.	14. 15. 22. 402. 403
Ceteri Doctores satius duxerunt eo loquente silelere, quàm loqui.	14. 92
De quibus Augustini scriptis intelligendum est illud Ce- lestini: sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere?	22
Quin eius sententia de libero arbitrio fuerit sententia Ecclesiæ, ne hæretici quidem in dubium reuocant.	177
Ab ipsius semita declinare, periculosum.	23. 76
Neotericorum crebræ hallucinationes circa ipsius sensa, & vnde?	24. 51. 52. 55. 56. 59. 67. 68. 69. 73. 77
Neotericorum Augustino obtreptantium temeritas re- tunditur.	15. 17. 76. 277
Assimilantur leporibus insustantibus leoni mortuo.	14
Inepta comparatio Augustini cum gigante nanum per- spiciacorem egestantem humeris, à quibusdam institu- ta, perstringitur & retorquetur.	23
Augustinus pluri faciendus solus, quàm Scholasticorum quantacunque multitudo.	23. 27. 28. 276
Augustinus Ecclesiæ notas & prærogatiuas luculentissimè expressit.	12. 21
Baptismi unitatem, necessitatem, & efficaciam longè solidius stabiluit quàm præcedentes Patres.	ibid.
Gratiam Christi in Christianorum intelligentia funda- dauit.	ibid.
Augustinus fortui perfecto, veteriores Patres embrioni assimiliantur.	12
Docti omnes cuiusvis sectæ aut conditionis, Augusti- num deposcunt arbitrum.	21
Vt olim Philosophi omnes cupiebant haberi Socratici, sic Theologi omnes cupiunt haberi Augustiniani.	ibid.
Negati liberi arbitrij crimen Augustino à Pelagianis affictum.	176. 177
Augustinus crescendo in notitia veritatis crescebat simul in notitia proprii reatus.	121
Ignorantiam suam, etiam inuincibilem, pro delicto re- putat.	ibid.
Augustino aduersantur quotquot astruunt vllum opus mo- raliter bonum absque fide diuinâ.	218
Augustinus materiale peccati originalis in concupiscentia, formale in reatu constituit.	76. 77. 78
Nihil eorum in quibus Scholastici formale peccati ori-	

ginalis constituunt, latuit Augustinum.	80
Augustinus cur potius actuale peccatum quam originale in priuatione constituat?	83
De propagatione peccati originalis potissimum aduersus Iulianum dimicauit.	90. 91
Tredecim libros ea de re conscripsit.	91
Ij libri specialiter ab ipso Augustino laudantur. ibid.	
Inutiles sunt & inanes si originale peccatum aliter quam per libidinem propagetur.	91
Horum librorum tres latent, vel perierunt.	ibid.
Duo nunc inueniri.	91. 194
Augustinus sententiam suam de propagatione peccati ori- ginalis per concupiscentiam, pro Catholica veritate, & oppositam pro impia nouitate habuit.	96
Augustinus de natura & propagatione peccati originalis nunquam dubitauit.	96. 97
De quibusdam circumstantiis istius propagationis totâ vitâ fluctauit, & quænam illæ?	56. 57. 58. 108. 109. 176. 377
Augustini liber de gestis Pelagij quando scriptus.	119
Augustini textus mendosus in Psalmum septuagesimum emendatur.	393. 394
Augustinus senior & eruditior errores iuuentutis emenda- dat & retractat.	397. 398
Diospolitani Concilij censuram laudat & approbat.	118
Oppugnando Iulianum moritur.	91. 109. 110
Postrema illa aduersus Iulianum scripta nuper inuenta, appellatur opus imperfectum.	110
Sub Augustini patrocinio quinquaginta quatuor Ordi- nes Religiosi militant.	18
Lectio operum Augustini per viginti duos annos im- mersus fuit author.	11
Quoties interea temporis ista opera percoluerit?	25
Augustini sensa veraciter indagare & propalare, vnicus au- thoris scopus.	25. 26
Protestatio authoris super hoc recensetur.	26

Aurum.

Aurum argento pretiosius & sublimius.	161
Sicut aurum commixtione argenti sordescit, sic anima rationalis carni infusa maculatur.	ibid.

B

BABYLON, BABYLONICKS.

Babylonicus amor quid, quàm vitiosus?	149. 177. 188.
Pelagiani Catholicam Ecclesiam agnominant Ba- bylonem,	177. 188

Bacchanalia.

Bacchanalia à Bacchantibus summa cum insaniam celebrata,	180
--	-----

Baptismus.

Baptismus vnicum remedium peccati originalis.	83
Non tollit concupiscentiam, sed eius reatum.	77. 83. 88.
Eius vnitas, necessitas, & energia ab Augustino mirè illustrata.	96. 100. 105
Frustra administratur paruulis si absque vitio procrean- tur.	12. 13
Baptizandi exorcizantur & exsufflantur, & cur?	30. 314. 315
Baptizandi abrenunciant pompis diaboli, & quid illæ?	83
Baptizati carent omni reatu, sed non omni malo.	143
Baptizati habent in se duo semina, & quæ illa?	111
Ratione vnus feminis in se viuunt, ratione alterius ge- nerant mortuos.	104

Beatitudo, Beatus.

Beatitudo ab omnibus appetitur.	279. 280
Beatitudinis appetitus intimis naturæ visceribus infixus.	334. 335. 336
Beatitudo obiectiua in obiecto fruitionis sita.	150. 152. 210.
	249. 252. 281. 304

INDEX RERVM ET VERBORVM

Beatitudo obiectiua cum summo bono & fine vltimo coincidit. 244. 245. 251
 In solo Deo consistit. 252. 285. 304. 308. 392
 Eam in Deo constituerunt nobilissimi Philosophorum. 303. 304
 Beatitudinem voluntas amando insequitur, intellectus contemplando assequitur. 340
 Beatitudinem ex temporalibus aucupari, vetitum & mordinatum. 151. 304
 Sicut beatitudo temporalis non est vera beatitudo, sic virtus sterilis non est vera virtus. 141. 142
 Beatitudo formalis, in assecutione Dei consistit. 327
 Absque comprehensua Dei contemplatione stare nequit. 325
 Non potest à Deo denegari vlli creaturæ rationali innocenti. 328. 329
 Ad eam requiritur dilectio bonis beatificantis, eiusque possessio. 280. 281. 326. 332
 Angelis data est instar mercedis, hominibus lapsis facta est gratia. 66. 67. 271. 272
 Beatitudo & miseria opponuntur priuatiuè & carent medio quod sit creatura rationalis. 281. 332. 366. 367. 368
 Beatitudinis supernaturalis desiderium an & qualiter homini connaturale? 308
 Beatitudinis diuisio in naturalem & supernaturalem à Scholasticis conficta. 313. 334
 Beatitudo nequit consistere in vsu rei cuiuscunque. 249. 280. 304
 Beatitudo est summa omnium votorum. 338
 Si creatura per naturæ vires posset consequi beatitudinem, esset Deus. 340
 Beatitudini repugnat mors, error, & offensus. 334. 335. 336
 Beatitudo requirit inamissibilitatem & impeccabilitatem. 340
 Beatitudinem posse per Deum pro suo beneplacito auferri à Beatis, horrendum quorundam dogma. 370. 371
 Solum beatitudinis obiectum est propter se diligendum. 210
 Beatitudo appetitione summi boni inchoatur, eiusdem adeptione completur. 249. 308. 334. 392
 Beatitudo supernaturalis an & qua ratione sit creaturæ rationali naturalis. 308. 309. 328. 329. 330
 Beatus quis dicendus, & quis non? 281. 326. 332. 334. 339. 368
 Beatus nemo qui non habet omnia quæ vult, non tamen quisquis habet omnia quæ vult, idcirco est beatus. 281. 326
 Sicut Beati omnia agunt ex amore boni diuini; sic homo lapsus gratia destitutus, ex amore creaturæ. 270

Beda.

Beda cum Augustino sentit peccatum originale per libidinofam concupiscentiam propagari. 94

Bellarminus.

Bellarminus Louanij commoratus tempore promulgationis censuræ Apostolicæ. 273. 274
 Eius iudicium de quibusdam propositionibus per censuram proscriptis. 273
 Augustini sententiam de malitia omnium operum infidelium deserit. 229. 235
 Falsò imponit Augustino quod perpetuo fluctuauerit de modo propagandi peccati originalis. 96
 hallucinatio de gratia primi hominis. 55
 Eius perseverantia bonorum Angelorum. 69
 Item de peccato inficientem homini lapso debitam astruit. 313.
 Gratiam suam. 321

Bernardus.

Bernardus, de modo propagandi peccatum originale per concupiscentiam, Augustino suffragatur. 95

Bonum.

Bonum ex integra causa, malum ex singulis defectibus. 230
 Bonum aduersus bonum non pugnat. 347. 348
 Boni cupiditas ex Deo, cum non sit aliud quàm charitas. 256
 Boni possibilitas per peccatum primi parentis amissa, & quale sit illud bonum. 177. 178. & seqq. Item 202. 215. 258

Bonus actus moralis duo requirit, officium & finem. 232. 234. 239. 243. 244. 251. 252
 De summo dono multiplex Philosophorum opinio. 244. 245. 249. 251. 334
 Summi boni appetitione beatitudo inchoatur, adeptione completur. 249. 308. 334. 392
 Omnia vitæ officia in ipsum referenda. 252
 Summum bonum nemo nisi inuitus amittit. 369
 Summum bonum cum fine vltimo coincidit. 244. 245. 352.
 Vide beatitudo, finis, Plato.

Brutus.

Brutus Romanus filios proprios occidi curauit. 247
 Ista occisio etiam si ex officio apparuerit honesta, ex fine tamen fuit vitiosa. *ibid.*
 Finis iste non alius fuit nisi inanis gloria. *ibid.*

Bulla.

Bulla Pontificia Louanij promulgata per præpositum, Ariensem & Franciscum Toletum. 276
 Quo anno id factum? 275
 In Bulla damnantur propositiones quædam, quæ in rigore & proprio verborum sensu sustineri possunt. 276
 Bulla à Neotericis per interpunctiones vitata. *ibid.*
 Multæ propositiones in Bulla damnatæ ab Augustino traduntur vt indubitatæ. 164. ad 68
 Sextuplici censurarum genere propositiones in Bulla notantur. 276
 Facultas Theologica Louaniensis petiuit à Pontifice vt propositiones discerneret penes diuersos gradus damnabilitatis. 275
 Nonnullæ propositiones in Bulla damnatur non propter falsitatem doctrinæ, sed propter acrimoniam censuræ. 273
 Bulla non aduersatur veritati doctrinæ Augustinianæ. 109. 110. 275. 278. 279
 Iniuriosi sunt in Augustinum qui propter censuram Bullæ, violatæ gratiæ crimen ei impingunt. 73
 Pontifices Bullam euulgando, partim eruditioni partim tranquillitati fidelium studuerunt. 194. 403. 404
 Hinc factum vt in Bulla proscribantur quædam propositiones vt offensiuæ, non obstante earum veritate. 276. 403
 Bulla ab æmulis deprauata per additionem particulæ aduersatiuæ contra mentem Pontificis. 276
 Bulla originalis Louanij asseruatur, ex cuius tenore manifestum est, recentiores adulterasse copias. 275. 276
 Idque in Scholis publicis à Iansenio patefactum anno, M. DC. XVIII. *ibid.*

C

CAMPI ELYSII.

Campi Elysi, locus beatitudinis obtinendæ juxta Ethnicos Poëtas & Philosophos. 327. 329

Cassianus.

Cassianus naturalis seminis virtutum assertor. 255. 256

Cato.

Cato rigidi seruator honesti appellatus. 136
 Cato seipsum non ex fortitudine, sed ex impatientia & imbecillitate permisse ostenditur. 338

Causa.

Causa nequit effectum perfectiorem se causare. 81. 82. 127
 Causa vitiosa vitiosum producit effectum. 87. 88. 91. 93. 94

Cæcus, Cæcitas.

Cæcus à non vidente qualiter differat? 127
 Cæcitas corporalis assimilatur ignorantie inuincibili. 127. 128
 Excæcati peccant etiam in eo quod vitare defectu scientiæ nequeunt. 128. 129. 193
 Quomodo eorum peccata sint voluntaria. *ibid.*

Celestinus.

T O M I S E C V N D I.

<i>Celestinus.</i>	
Celestini Papæ elogium de Augustino & scriptis eius.	14
Celestini anceps censura de quibusdam Augustini scriptis expenditur.	22. 23
<i>Celestinus.</i>	
Celestinus Pelagij discipulus acutissimus & versutissimus.	297
Augustinum dilemmate vrget, vtrum naturæ necessitate an arbitrij libertate peccaret.	ibid.
Augustini responsio ad istud dilemma.	297
<i>Cerdon.</i>	
Cerdon hæreticus Marcionis dogma amplectitur.	388
Duos Deos comminiscitur, vnum iustum & bonum, alterum peruersum & crudelem.	389
Occasio istius insani dogmatis eluciditur.	ibid.
<i>Charitas.</i>	
Charitas alia perfecta, alia imperfecta.	310
Charitas absque fide esse nequit.	217
Charitas sola vult bonum.	288
Charitas est gluten quo Deus eiusque iustitia cordibus iustorum vnitur.	298
Charitas est dilectio Dei propter Deum.	301
Est finis omnium præceptorum.	302
Charitatis præceptum obligat ad referendum omnia in Deum.	161. 163
Vnde oriatur ista obligatio?	163
Ab Estio refunditur in beneficia Christi redemptoris, sed refellitur.	ibid.
Qualis debeat esse ista relatio in Deum?	ibid.
Non sufficit habitualis, sed necessaria est actualis expressa aut virtualis.	ibid.
Inter laudabilem charitatem & culpabilem cupiditatem Augustinus medium non agnoscit.	211. 212. 216. 305
Charitatis auctio est cupiditatis diminutio: Charitatis perfectio, cupiditatis nullitas.	162
Charitas est arbor bona, cupiditas arbor mala.	212. 217. 221. 305
Charitas est radix omnium bonorum sicut cupiditas omnium malorum.	144. 145. 147. 212
Charitas nihil est nisi boni cupiditas.	220. 288
Charitatis actum viribus naturæ adscribit Pelagius.	302. 303
Inter charitatem & fidem est mutua causalitas.	7
Charitas omnibus virtutibus imperat.	107
Charitas ab August. appellatur libertas, & cur?	262.
Vide dilectio, cupiditas, voluntas.	
<i>Christus, Christianus.</i>	
Christus ex vi suæ conceptionis à peccato originali immunis, & cur?	89. 93. 94. 100. 109. 110
Christi anima si carni aduersus spiritum concupiscenti infusa fuisset, peccato non caruisset.	110
Christus non potuit in statu puræ naturæ nasci.	362
Christus solus grandioris ætatis accessu in peccatum non est prolapsus, & cur?	ibid.
Christus absque ignorantia idcirco conceptus & natus, quia hæc præsupponit peccatum.	ibid.
Christus non consuetudinem se cognominauit, sed veritatem.	27
De Christi præputio offensua concio auditores vehementer perturbauit.	276
Christus sæcularium scientiarum imperitus videri voluit, & cur?	11
Christus Euangelicam doctrinam non scripsit sed viuæ vocis oraculo tradidit.	4
Christus an Abraham apparuerit, & an cum Iacob luctatus?	12
Christus tribus tentationum generibus à diabolo pulsatus.	133
Christus ex commixtione maris & sceminae procreari cur noluerit?	89
Christiani quam sedulo necessitatem gratiæ tueri debent?	1. 2. 13
Solo nomine Christiani sunt qui viribus naturæ vllum initium boni operis etiam moralis adscribunt.	238. 239.
Vide Iesus, gratia.	
<i>Chrysostomus.</i>	
Chrysostomus post Origenem Theologiæ Græcicæ Princeps.	19
Postiores Græci ex ipso vt communi fonte documenta sua in Scripturam sacram deriuarunt.	20
<i>Cicero.</i>	
Ciceronis sententia de beatitudine arridet Augustino, & Monicæ.	280. 281. 327. 339. 340
Ciceronis Hortensius de laudibus Philosophiæ Augustinum ad sapientiæ inuestigationem incitauit.	19. 280. 327

Ciceronis paradoxum de sapiente incluso intra taurum Phalaridis.	338. 339
<i>Circumcisus.</i>	
Circumcisus non circumcisus, sed præputiatum generat, & cur?	105
Eo exemplo ostenditur iustos parentes procreare filios peccatores.	ibid.
<i>Conceptio.</i>	
Conceptio libidinosa est necessaria causa transfusionis peccati originalis.	86. 89
An proles concepta absque pruritu libidinis, Deo miraculosè impediante istum pruritum, foret obnoxia peccato originali?	106
Doctrina de conceptione maculata Mariæ perturbauit Hispaniam; ideoque proscripita est, non vt falsa, sed vt offensua. 21. 27. Vide concupiscentia, libido, originale peccatum.	
<i>Concubitus.</i>	
Concubitus carnalis inter coniuges quando à peccato immunis censendus?	137. ad 141. 147. 166
Extra spem prolis generandæ nunquam licitè exercetur, & cur?	137. ad 140. 147. 166
Concubitus cum vetula, infœcunda, grauida, aut menstruata, semper illicitus, esto sit vxor.	140
Si proles aliter quam per carnalem concubitum generari posset, non liceret concumbere intuitu prolis suscitandæ.	ibid.
Matrimoniales tabulæ redarguunt coniuges absque spe prolis coeuntes.	137. 147. 148
<i>Concursus.</i>	
Concursus Dei concomitans à recentioribus quibusdam appellatur gratiæ adiutorium, sed temerè. 55. 58. 118. 219	
Idque vt singulare genus gratiæ Adamo innocenti & Angelis tribuisse videantur.	58
Concursus Dei non præbetur creaturæ in præmium meriti, nec in pœnam demeriti subtrahitur.	58
Non impetratur fidendo nec amittitur diffidendo.	ibid.
Præsto adest cuilibet volenti agere.	ibid.
Tam est necessarius ad malè quàm ad benè agendum.	58. 219. 220
Non reddit potentiam agendi robustiorem.	58
Concursus supernaturalis tam est debitus agenti supernaturali, quàm naturalis naturali.	58
<i>Concupiscentia.</i>	
Concupiscentia cuius speciei qualitas.	101. ad 107
An ultra positiuam qualitatem appetitus sensitiui includat effœnitatem?	102. 112. 342
Concupiscentia carnalis describitur.	101. 111. 112
Eam in paradysum ante lapsum Adæ, imò in cælum inuehunt Pelagiani.	31. 32. 90. 91. 342. 356
Contrarium constanter tenet Augustinus.	32. 33. 63
A Platonis & aliis litteratis appellatur voluptas.	344
Est pœna peccati.	33. 35. 49. 81
Concupiscentiam spiritualement in paradysum inuehunt Scholastici nonnulli, sed temerè.	33
Concupiscentiæ, etiam carnalis, aliqui motus in paradysso fuissent; sed omnes ita ordinati vt voluntatis rationalis nutum nec præcederent nec excederent.	36. 90
Concupiscentia à Pelagianis laudatur.	76. 342. 343. 344. 356. 372
Concupiscentia vsu intenditur.	102. 103
Disuetudine remittitur.	103
Concupiscentiam nostram in Deum vt authorem, primi omnium refuderunt Pelagiani.	350
Si esset ex Deo nobis inserta, non esset vitiosum ei consentire.	351. 352. 353
Eius motus, etiam indeliberati, sunt peccata.	348. 349
Sententia id negans ab Augustino vocatur insania.	348
Concupiscentiæ prouocationes esse inimicissimas sapientiæ & Philosophiæ, agnouerunt Ethnici.	351
Concupiscentia spiritalis appellatur malitia.	360
Concupiscibilis appetitus est homini naturalis, sed eius effœnitas & rebellio est eidem violenta.	359. 360
Id variis exemplis & similitudinibus illustratur.	359. 360
Opposita obedientia & subiectio respectu appetitus superioris, est homini connaturalis.	358. 360
Concupiscentia & libido pro eodem vsurpantur ab Augustino.	77
Concupiscentia generantium est necessaria causa propagationis peccati originalis, nec aliter quam per eam potuit propagari.	85. ad 90. & seqq. Item 104. 105. 106. 381
Nullus veterum, nequidem Pelagiani dubitarunt Augustinum sic sensisse.	89. 90
Concupiscentiæ malum à nuptiarum bono studiosissimè distinguit Augustinus.	91. 94

- Concupiscentia cum reatu, apud Augustinum est peccatum originale. 76. 77. 78. 80. 95. 96. 100. 109
- Concupiscentia per baptismum non tollitur actu, sed reatu. 77. 78. 83. 88. 100
- Sententia negans concupiscentiam esse peccatum originale, ab Augustino appellatur impia nouitias; sua autem opposita, Catholica veritas. 96
- Concupiscentia quæ juxta Augustinum est peccatum originale, quid? 77. 95. 96
- An in carne an in anima resideat. 77. 108. 109
- Concupiscentiæ motus ab Augustino describitur, desiderium peccati. 77. 109. 111. 132. 135. 347. 348. 349
- Item desiderium bonorum temporalium: siue inclinatio animæ ad fruendum inferioribus. 164
- Cur Augustinus in concupiscentia potius constituerit peccatum originale quam in aliquo eorum in quibus à Scholasticis constituitur, cum nihil horum latuerit eum. 80. 81. 82
- Concupiscentia ab Apostolo passim vocatur peccatum. 33.
96. 97. 102. 135. 182. 186. 189. 269. 362
- Ab Augustino appellatur lex peccati, idque phrasi Apostolica. 87. 88. 89. 94. 100. 135
- Item morbus. 354
- Peccatum. 82. 93. 135
- Contagium. 100
- Malum. 93. 96. 100
- Vinculum mortis. 82
- Affectionalis qualitas. 101
- Consuetudo carnalis. 102. 128. 131. 166
- Iniquitas. 178. 179
- Consuetudo naturæ inolita, naturalis, in naturam versa. 102. 130. 171
- Varia alia eius nomina recensentur. 130. 131
- Concupiscentia est fœtus & fructus diaboli. 83
- Est vestigium peccati. 131
- Vitium cui consentiendo peccatur. 169
- Vulnus inflatum, quo dum bene etiam viuimus, claudicamus. 87
- Mater & filia peccati. 135
- Non est ex Deo, sed ex mundo & diabolo: Nec potest à Deo inferi. 92. 346. 347. 348. 349. 350
- Quam late, se extendat: quod eius objectum, & qui actus? 106. 131. 164
- Cur potius in hominibus quam in bestiis vitiosa? 350
- Crescente charitate decrescit. 121
- Est supplicium, & quidem inter temporalia grauissimum. 129. 171. 349. in fine.
- Caret oculis discretiuis. 349
- Eius trimembris diuisio in concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ, expenditur. 132. 133. 144. 147. 220
- Omnia peccata hominis lapsi ex aliquo horum nascuntur. 132. 133. 134. 168. 169. 203. 205. 341
- Idque docet Augustinus & alij Doctores tam veteriores quam recentiores ipso. 170
- Concupiscentiæ, quæ est lex peccati; lex iustitiæ vetat obedire. 135
- Præceptum non concupiscendi, est iuris naturalis, & latissime patens. 125. 126. 205
- Post concupiscentias ire, quid? 134. 168. 169
- Concupiscentia à qua causa Adamo & posteris indita? 106
- Concupiscentia carnaliter transfusa in prolem, quomodo in animam transmittat reatum culpæ? 109. 110. 111
- Si per Deum habitualis concupiscentia in generantibus extingueretur, non transfunderetur in prolem originale peccatum. 107
- Secus sentiendum si merè impediretur actualis eius habitu permanentis, delectatio. 106
- Per concupiscentiam propagari peccatum originale non solus Augustinus, sed veteres communiter omnes senserunt. 93. 94. 112
- Eam sententiam Augustinus appellat Catholicam veritatem. 96. 112. 342
- Concupiscentiam indiuiduè comitatur pudor confusionalis, & cur? 354. 358
- Si aliter quam per concupiscentiam propagetur peccatum originale, Augustinus in vanum contra Iulianum decertauit. 91
- Item Ecclesia non nisi fallaciter de Pelagianis triumphauit. 92. 93
- Concupiscentia est radix corruptionis in semine genitali. 104
- In semine habitualiter delitescit, & in eius emissionem sese prodit. 104. 105
- Concupiscentia cum sit desiderium mali, non potest non esse mala. 348. 349. 359

Argumenta Iuliani pro patrocínio concupiscentiæ perstringuntur. 343. ad 346

Concupiscentiam nec bonum esse, nec à Deo inferi posse aduersus Iulianum ostenditur. 345. ad 350

Eius natura & proprietates ex mente Iuliani expenduntur. 342. 343

Conflictus Augustini cum Iuliano in duobus potissimum versabatur, & quænam illa? 343. 344. 345.

Vide, Augustinus, libido, natura pura, originale peccatum, Pelagiani. 368

Conscientia.

- Conscientia scientiam includit. 161
- Conscientiam ab Augustino attribui paruulis, mentitur Iulianus. 80. 84
- In conscientia alicuius esse, apud Augustinum, quid? 80
- Conscientiæ remorsus & tortura est pedisequa culpæ, & grauissima pœna. 367. 368
- Eius molestia fuit quibusdam causa mortis. 368
- Est utilis stimulus ad resipiscendum. 367. 368
- Eo remorsu per cauterialem stuporem extincto, desperatum est de salute & resipiscencia. 368
- Conscientiæ stupor & callus est grauius supplicium quam remorsus. 367. 368

Consuetudo.

- Consuetudo inueterata ab Augustino appellatur necessitas. 259. 266
- Consuetudo est altera natura. 102. 105. 107. 128. 194. 272. 361
- Consuetudo perinde ac habitus parit actus similes iis quibus genita est. 135
- Consuetudini prauæ vim necessitandi attribuunt Pelagiani, non satis consequenter ad sua capitalia dogmata. 55. 90. 190. 191. 195
- Christus noluit cognominari consuetudo, sed veritas. 27

Contagium.

- Contagium quid? & vnde sic dictum? 100
- Contagij vocabulo libenter vitur Augustinus tractans de propagatione peccati originalis, & cur? 100. 105

Cornelius Centurio.

- Cornelius Centurio ante instructionem à Petro acceptam habuit veram fidem. 229. 230
- Si absque fide exercuisset opera misericordiæ, per ea non placuisset, sed displicuisset Deo. 222. 223. 224. 227. 229. 230. 236
- A quibus didicit fidem vnus Dei? 230
- Ante instructionem Petri non habuit fidem Christi redemptoris iam pro humana salute crucifixi. *ibid.*

Cornelius à Lapide.

- Cornelius à Lapide concupiscentiam spiritualem protoplastis ante lapsum falsò affingit. 33
- Augustinum ficticia citatione pro se allegat. 33. 34
- De gratia primi hominis grauiter hallucinatur. 55

Creatura.

- Creatura nequit se meliorem reddere quam à suo Creatore condita fuerit. 319. in fine, & 320
- Creatura in tantum vitiosa, in quantum à sui Creatoris arte deuiat. 85. 286. 311. 319. 351
- Quænam sit ista ars Creatoris? 312
- Creatori imputandum quicquid à creatura fieri necesse est. 23. 319. ad 324
- Creatura Creatoris sui imitatrix & æmula. 41
- Creatura dominatur amanti se inordinatè. *ibid.*
- Creaturæ amor magna miseria, fruitio major miseria. 369
- Creaturæ sanctitas, iustitia, & rectitudo, est charitas. 80. 82.
- Vide, amor, dilectio, natura.

Cupiditas.

- Cupiditas quid? 144. 145. 146. 153. 211. 217
- Cupiditas boni non est aliud quam charitas. 220. 288. 303
- Cupiditas & charitas carent medio. 145. 211. 217. 305. 306
- Cupiditatis

T O M I S E C V N D I.

Cupiditatis objectum quam amplum? 145. in fine, & 146.
210. 211
Cupiditas moderationem non recipit. 148
Cupiditas omnia peccata complectitur; & sola culpatur in
sacra Scriptura. 144
Cupiditas praeit, voluptas subsequitur. 149. in fine, & 150
Cupiditas & voluntas apud Augustinum qui differant?
262
Cupiditas est omnium malorum radix. 144. 145. 148. 211.
213. 226. 305
Cupiditas charitati aduersatur, & eius decrementum est
charitatis augmentum, & contra. 102. 144
Cupiditas triplex, voluptatis, excellentiae, & spectaculi.
133
Vide, amor, charitas, libido, peccatum.

Curiositas.

Curiositas quid, unde oriatur, & quod eius objectum?
131. 147
Christianis Theologis summopere vitanda. 6
Curiositas experiendi libidinem quosdam egit in praecipitum.
132
Vide libido.

Cynicus.

Cynici unde sic appellati? 355
Cynici, libidinis intrepidi patroni. *ibid.*
Pelagianorum libidini patrocinantium prodromi. *ibid.*

Cyprianus.

Cyprianus ab Augustino magnopere laudatur. 346
Eius aurea sententia de conflictu carnis aduersus spiritum.
ibid.
Cyprianus ante Augustinum scripserat de unitate Ecclesiae,
sed ab Augustino postmodum de eadem scribente multis
parafangis postergatus est. 12
Cypriani lucubratio de Ecclesiae praerogatiuis embrioni si-
milis: Augustini, foetui perfecto. *ibid.*
Cypriani & aliorum veterum dogma de apparitionibus
verbi diuini in lege naturae & Moysaica, Arianismum
genui. *ibid.*
Ab Augustino in libris de Trinitate refutatur; quos, ne
authoritati veterum praesumptuose praedjudicare videretur,
diuturno tempore suppressit. *ibid.*

Cyprius Rex.

Cyprius Rex mirabilem praxim procreandi formosas pro-
les excogitauit. 104

D

D E L E C T A T I O.

Delectatio sensitiva cuiuscunque sensus propter
seipsam expeti nunquam potest licite. 136. ad
141. 245
Dilectatio praesupponit cupiditatem seu desiderium. 149.
in fine, & 150
Delectatio libidinosa instituta est à natura propter concubi-
tum, non è conuerso; hinc naturae ordinem peruertit qui
propter delectationem vitatur concubitu. 165. 166
Delectationis diuisio in licitam & illicitam ab Augustino
tradita expenditur. 166
Delectatio modum recipit à virtute non solum quoad offi-
cium sed etiam quoad finem. *ibid.*
Delectatio licita ab Augustino vocatur, concessa: illicita,
non concessa. *ibid.*
Delectatio consuetudinem, consuetudo parit necessitatem.
160
Vide, libido, concupiscentia, Pelagiani.

Defectus, Deficere.

Defectus in quouis peccato intime includitur, & quis iste?
158
Deficere à Deo fonte omnis boni, est fons omnis mali. 309
Deficere, non est fieri aut esse nihilum: sed in nihilum ten-
dere. 157. 283

Democritus.

Democritus veritatem in puteo sepultam assererat. 2
Neoterici Theologicam doctrinam subtilitatum Philo-
sophicarum labyrintho obscurantes, similem puteum se-
peliendae veritati effodiunt. 2. 3. 6. 25. 74. 80

Desiderium.

Desiderium in gaudio tanquam ultimo termino quiescit.
173
Desiderium desideratis frustratum, desiderantem cruciat.
172. 280
Desiderium peccati ab Augustino appellatur concupiscentia.
77

Deus.

Deus vita animae, vt anima corporis. 1. 78. 80. 172. 298
329
Deus vnitur animae glutine charitatis. 258
Sicut Dei possessio est animae vita, ita Dei iactura est ani-
mae mors. 82. 83. 368
Sicut bruta referunt omnia in conseruationem vitae suae
corporalis, ita creaturae rationales omnia debent refer-
re in conseruationem Dei in seipsis. 1. 78. 172
Deus non solum est vita animae humanae, sed & vnicum bo-
num, lex, regula, lumen, pulchritudo. 80
Deo seruire, regnare est: ab eo liberati, seruire est. 40. 42
Dei fruitio est perfectissima creaturae libertas. 40
Deus an in propria persona apparuerit Patriarchis. 12
Deus bonarum voluntatum quas ipse inspirat, adiutor. 32
Deus solus per naturam impeccabilis. 340
Deus in prima Angelorum hominumque conditione osten-
dere voluit quid possit eorum liberum arbitrium, demum
quid possit suae gratiae beneficium, iustitiaeque iudicium.
48. 51. 55. 61. 67. 68
Dei regimen duplex, alterum imperij, alterum gratiae. 51
Regimen imperij non subtrahit ob peccati demeritum:
regimen gratiae subinde subtrahit. *ibid.*
Deus non aliter quam per amorem regnat in creaturis ratio-
nalibus. 329
Dei regnum est iustitia & pax. *ibid.*
Deus custodit, illustrat, accendit, & adiuuat hominem:
non per habitalem, sed per actualem gratiam. 56
Deus per gratiam auxilians assimilatur medico. *ibid.*
Dei inhabitatio reddit creaturam bonam, iustam, rectam,
sanctam, pulchram, luminosam. 80. 81
Deus est omnis verae sapientiae author & inspirator. 318. 319
Deus indefatigabili lege spargit poenales caecitates super
illicitas cupiditates. 368
Deus odit quicquid ipse non fecit. 216. 217. 218
Deus solus est obiectiua beatitudo creaturae rationalis. 150.
240. 252. 282. 285. 304. 308. 327. 367. 392
Deum esse summum hominis bonum agnouerunt Platonici.
303
Deus super omnia propter se diligendus, reliqua non nisi
propter ipsum. 150. 152. 153. 159. 166. 167. 217. 227. 239.
270. 306
Deo solo fruendum, creaturis omnibus vtendum. 150. 166.
167. 172. 217. 227. 239. 270. 283
Deus propter seipsum vniuersa condidit. 152
Deus solus creaturis rationalibus superior. 157. 250. 251.
252. 282. 308
In ipso proinde solo figendus amor, alioquin erit distor-
tus & obliquus. 282. 283. 308. 395
Deus & beati carent libertate contrarietatis ad bonum &
malum, cum tamen sint perfectissime liberi. 187. 193. 195.
197. 259. 264. 269. 270
Deus multipliciter dicitur operari motus animi nostri. 232
Deus frequenter operatur bonum in nobis, etsi nos male
operemur illud. *ibid.*
Hinc ex eo quod actus noster dicatur donum Dei, non
recte colligitur quod sit vndequaue honestus. *ibid.*
Deo adscribenda bona talenta etiam naturalia. 233
Deus sicut est fons nostrae beatitudinis, ita & finis ac termi-
nus omnis nostrae appetitionis. 252
Deo vti semper est vitiosum. 270
Deus solus est finis creaturae rationalis. 282. 308. 392
Dei dona sunt duplicis generis: aliaque legitimis haeredi-
bus reseruantur, alia quae concubinariis filiis proijciun-
tur? 232
Deus si non gratis amatur, non recte nec fructuose amatur.
300. 302
Deus an & qualiter per naturae vires cognoscibilis. 304. 307
Deus suae naturali rectitudini debet, vt semper faciat quod
se decet. 321. 324

INDEX RERVM ET VERBORVM

Hinc ex quocunque, inconuenienti quantumuis exiguo respectu diuinæ perfectionis, sequitur absoluta impossibilitas. 321

A Deo recedere non foret creaturæ vitiosum, nisi Deo adherere esset connaturale eidem. 309. 310. 311

Dei iustitia non patitur creaturam absque præuia culpa priuari casto sui Creatoris amore. 313. 314

Deus non colitur nisi diligendo. 283

Deum solum diligere accollere, indispensabili lege obstringitur creatura rationalis. *ibid.*

Deus est veritas prima est incommutabilis, adeoque dilectio veritatis ab Augustino inculcata, est ipsissima Dei dilectio. 285. 286. 293. 294. 308

Dei iustitia peritur creaturam rationalem absque sua præuia culpa miseris alteri. 281. 330. 331. 371. 377. 378. 379. 386. 387

Hinc falsa & horrenda est Neotericorum quorundam sententia; Deum ratione supremi dominij posse pro libitu creaturas innocentes æternis suppliciis affligere. 99. 364. 400. 401

Magis adhuc horrenda eorum sententia qui asserunt, Deum posse beatos omnes inferni cruciatibus torquere. 370. 371

Deus sicut nequit innocentes cruciare, ita nec nocentium culpa impunitas relinquere, quicquid reclament Neoterici. 364. 365. 371. 372

Potest nihilominus punire (prout de facto punit) citra condignum. 127. 367

Deus non potest peccatorem in peccato persistentem beatificare, quicquid somnient Philosopho-Scholastici. 369. 370

Deus tanto magis hominem implet, quanto magis homo se per humilitatem euacuat. 163

Deus foret iniustus si hominem absque præuia culpa sineret concupiscentiæ fluctibus agitari. 172. 256. 306

Deo proinde adscribenda foret crudelitas improbata in Manichæis & Pelagianis, si hominem in statu puræ naturæ condidisset. 386. 387

Dei iustitiam variis viis saluare contententes in varios errores prolapsi sunt Ethnici, hæretici, & quidam Catholici. 387. 388. 389

Dei iustitiam illasam tueri, difficile Augustino visum semper fuit, si anima humana non à parentibus traducatur, sed à Deo carni contagiosæ per creationem infundatur. 97. 99. 108. 109. 376. 377. 387. 388

Vt Deum ab iniustitia vindicent quidam Scholastici, pactum comminiscuntur inter Deum & Adamum inclusis posteris initum. 85. 93. 94. 98. 99. 100. 101. 111

Tale pactum astruere nihil aliud est quam Deum culpæ, & parentes cum prolibus purgare. 93. 98. 99

Pactum illud exploditur vt commenticium & Deo iniuriosum, & assignatur genuina ratio saluandi Dei iustitiam non obstante creatione & infusione animæ innocentis in corpus contagiosum. 93. 98. 99. 100. 101. 102

Deus nullum malum inferre potest creaturæ rationali absque præuia culpa, idque non solum sub formali ratione pœnæ prout est correlatiuum culpæ, sed & quouis alio modo. 380. ad 384

DEVM SEQVERE: famosa Græcorum Philosophorum sententia, & in quo sito sit ista sequela? 304

Deus & diabolus inuerso ordine procedunt in capienda possessione hominis: Deus ab anima incipit & carnem mediante anima erigit: diabolus dominium suum à carne inchoat & inde ad animam extendit. 111

Dei imago hominibus impressa. 255. 312. 325. 330. 334

Ea impressio facit vt hominis appetitus sola Dei possessione satiari possit. 385. Vide, Beatitudo, dilectio, finis, fruitio, natura.

Diabolus.

Diabolus cur spiritus immundus appellatus? 161

Diabolus terrenarum cupiditatum author & princeps, & ob id princeps & tector huius mundi dictus. 180

Eius potestas in peccatores quanta? *ibid.*

Cur non plenè utatur suâ potestate in impios? *ibid.*

Etiamsi plenissimè ea vteretur, maneret nihilominus in peccatoribus libertas ad peccandum sufficiens. 181

Diabolus non habet libertatem contrarietatis ad bonum & malum, vti nec vlli damnati. 187. 193. 195. 197. 259. 264. 269. 271

Diabolus minus liber ad bonum quam homo viator gratia destitutus, & qua ratione? 202

Diabolus continuò peccando non demeretur, nec supplicia sua aggranat, & cur? 272

Diabolus protoplastos ad peccandum induxit suadendo, non necessitando aut cogendo. 261

Diabolus per Euam tentauit & vicit Adamum, & per inferioris partis concupiscentiam tentat hominem lapsum. 52. 53. 82. 83. 87. 168. 169

Cur non diabolo tentanti nec mulier blanditijs pellenti, sed libero Adami arbitrio adscribatur præuicatio Adæ? 64. 171

Diabolus tentantem vicisset Adamus si in Dei adiutorio fiduciam collocasset. 52. 53. 58

Ad istam fiduciam eliciendam necessarium ei fuit adiutorium gratiæ sine quo non. 52. 53. 73

Diabolus Adamum prosternendo, posteros vniuersos fecit sibi vernaculos. 82. 83. 87. 180

Diaboli pompæ quibus in baptismo abrenunciamus, quid? 143

Diabolus mediante carne quam primo possidet, dominium suum in animam hominis extendit. 111. Vide, Adam, Angelus, concupiscentia, libido, peccatum.

Dilectio.

Dilectio omnis aut est fruitio aut vsus. 163. 164

Dilectio proximi à Deo præcepta, vsusne sit an fruitio? 163. 164. 252

Dilectio sui-ipsius non propter Deum, odium potius est quam dilectio. 163. 164

Cur Deus non expresserit præceptum diligendi nos-ipsos perinde ac præceptum diligendi Deum aut proximum? *ibid.*

Tanto magis homo seipsum diligit quanto magis per humilitatem obliuiscitur sui. 164

Dilectio Dei est vnica vera & solida iustitia hominis. 80

Dilectio Dei nunquam pellitur nisi dilectione creaturæ. 81

Dilectio Dei & proximi, legis plenitudo est. 164. 240. 292. 293

Dilectio Dei ex toto corde, tota anima & tota mente, elucidatur. 164. 172. 252. 253

Præceptum diligendi Deum super omnia, an & qualiter homini naturale? 307. 308

Dilectio proximi non propter Deum, peccatum est. 167. 252

Inter proximos maximè iubemur diligere propinquiores. 167

Dilectionis præceptum nequit per actum vndeunque malum impleri, etiam quoad substantiam præcepti. 270

Sola dilectio est verus Dei cultus. 283

Dilectionis Dei diuisio in naturalem & supernaturalem à Philosopho-Scholasticis conficta, ab Augustino nunquam excogitata. 284. 288. 299. 300. 301. 316

Ea diuisio assimilatur diuisionis motus lapidis sursum, in motum naturalem & supernaturalem. 308

Dilectio Dei in beatificam fruitionem directè tendit, sicut sagitta in suum scopum. 325

Dilectio Dei est charitas: dilectio creaturæ, cupiditas. 305

Dilectio Dei excedit vires naturę etiam iuxta Ethnicos Philosophos. 304. 305

Quicquid sit ab homine absque gratuita Dei dilectione, vitiosè sit, & peccatum est. 302

Dilectionem Dei castam viribus naturæ possibilem astruit Pelagius. 301. 303

Qualisnam sit ista dilectio quam Pelagius naturæ viribus adscribit, naturalis an supernaturalis? 303. 312

Dilectio Dei casta si per naturæ vires exerceri potest, gratis mortuus est Christus. 302. 303. 306

Dilectio Dei casta potest reperiri in peccatoribus fidelibus ad iustitiam accedentibus. 302

Dilectio veritatis ab Augustino deprædicata, est ipsissima Dei dilectio, & illa veritas est ipse Deus. 285. 293. 294. 295. 308

Sine dilectione casta incommutabilis veritatis nemo potest esse sapiens, prudens, iustus, fortis aut temperans. 285. 304. 308. 319

Separatio ab ista veritate est distorta, peruersa, & peccaminosa voluntas. 285. 294

Dilectio iustitiæ ab Augustino deprædicata quid? quam necessaria ad benè agendum, & an ad exercendam illam sit necessaria gratia? 286. 288. 293. 294. 295. 316

Voluntas ea carens non solum mala est, sed pessima. 286. 294. 312. 316

Dilectio Dei nisi sit gratuita non est casta, recta, vel fructuosa. 300. 301

Absque gratuita Dei dilectione nullum datur opus veræ pietatis. 301. 312

Ad Deum gratuitò diligendum necessarium est gratiæ cœlestis auxilium. 301. 302

Dilectio & contemplatio Dei à Christianis appellatur vita æterna, & regnum cœlorum. 328. 330

Non potest negari creaturæ innocenti, adeoque status puræ naturæ ex eo capite impossibilis est. 328. 329. 330. 331. Vide, Amor, Augustinus Deus, gratia natura.

Diospolitana Synodus.

- Diospolitana Synodus aduersus Pelagium indicta. 177
 Definit ignorantiam etiam inuincibilem subiacere peccato, 18
 Eius iudicium ab Augustino approbatur. *ibid.*
 Eius mendosus textus emendatur. *ibid.*

Diuitie.

- Diuitie omnium cupiditatum satelites. 134
 Diuitiarum cupiditas vocatur auaritia. 146. 148. 149
 Diuitie expetuntur vt seruiant cupiditati carnis, oculorum aut ambitioni sæculi. 134
 Hinc amor diuitiarum nunquam est primus, sed semper alterius rei amorem præsupponit. 134

Diuomachus.

- Diuomachus & Calliphon philosophi, voluptatem cum honestate coniungentes, Stoicismum cum Epicureismo permiscunt. 148. 249
 Hominem cum bellua iungendo scyllæ bonum astrunt. 148
 Eorum dogma amplexus est Iulianus Pelagianorum antesignanus. *ibid.*
 Eidem dogmati adherere conuincuntur Scholastici recentiores qui mediocritate vitiorum contenti sunt. 148

Dolor.

- Dolor quid, & vnde nascatur? 160
 Dolor amissi boni, est testis amati. 156. 160

Dominium, Dominari.

- Dominij ratio in quo sita? 101
 Dominium carnalis concupiscentiæ in voluntatem gratiæ destitutam tollit omnem libertatem bene agendi. 178. 179. 180
 Dominium diaboli in Adam & posteros post primam de iis reportatam victoriam astruitur. 82. 83. 180
 Dominari alicui, quid? 178
 Vide, amor, diabolus, concupiscentia, libertas.

E

ECCLESIA.

- E**cclēsia supra petram à Christo fundata. 26
 Est columna veritatis, cum qua quisquis non colligit, dispergit. *ibid.*
 Ecclesiæ iudicio author seipsum & sua scripta humiliter submittit. 26. 279
 Ecclesia semper manet æquè infallibilis. 26
 Hinc non magis falli potuit tempore Augustini & inde vsque ad ætatem Scholasticorum, quam iam. 26. 27. 276. 401
 Ecclesia an & qualiter errare possit. 26. 27
 Ecclesia non solum eruditioni, sed & paci fidelium innigilat. 276. 403
 Hinc subinde proscribit propositiones, propter assensiones quas generant, nihil præjudicando earum veritati. 276. 403
 Ecclesia per Augustinum mirè illustrata. 11
 Ecclesia Catholica à Pelagianis agnominatur Babylon. 177. 188

Æthiops.

- Æthiops ex accidenti, sed in naturam quodammodo versos niger. 103. 107
 Colorem suum in prolem cum semine transfundit. 101. 104. 105. 107
 Ex ea coloris transfusione illustratur transfusio peccati originalis per concupiscentiam. *ibid.*
 Vide, peccatum originale.

Effectus.

- Effectus nequit esse præstantior sua causa. 81. 82. 127. 128. 129
 Effectus vitiosus non nisi à vitiosa causa procedit. 86. 87. 88. 92. 93. 94

Effrenitas.

- Effrenitas appetitus concupiscibilis consistit in gratiæ re-
 fricis vacuitate. 103
 An concupiscentia eam includat. 102. 103. 112
 Reddit concupiscentiam in homine vitiosam, quæ in brutis non est vitiosa. 350. 359

Electio.

- Electio mediij ob finem extrinsecum non est in rigore amor. 102
 Ab Augustino appellatur dilectio transitoria. 243
 Vide, amor, finis dilectio, mansuetudo.

Epicurus, Epicurei.

- Epicurus finem boni in voluptate constituit. 148. 173. 245. 249. 250
 Virtutes statuit voluptatis ancillas. 245
 Eius dogma ab Augustino appellatur, horribilis turpitudine. 245
 Vt Epicureis pudorem incurerent Stoici, voluptatem in regia sella ancillantibus virtutibus depinxerunt. 245. 250
 Epicurei sicut finem boni in voluptate, ita finem mali in tristitia & dolore constituerunt. 247
 Epicurei tanquam humi repentes corpore suo fruendum censuerunt, contemptis superioribus. 250
 Eorum dogma refertur, & vt pudendum ac porcinum refellitur. 250
 Parum ab eorum dogmate distant Philosopho scholastici qui vitiorum mediocritate contenti sunt. 148
 Vide, Diuomachus, finis, Stoici.

Error, Errare.

- Error tam magnis quam in paruis semper malus. 6. 363
 Errare inuitum, non est natura hominis instituti, sed pœna damnati. 123. 124. 193. 363
 Error est pœna nimiae curiositatis. 6
 Error etiam inuincibilis iurius naturalis, non excusat à peccato hominem lapsum. 125. 126. 129. 361. 362
 Errare quid? 363. Vide, ignorantia peccatum.

Estius.

- Estij hallucinatio circa radicem ex qua oritur obligatio referendi omnia in Deum, refertur & refellitur. 163
 Vide, charitas.

Execratio.

- Execratio vnde nascatur? 161
 Execratio cum sit pœna peccati, non excusat subsequentiæ peccata. 129. 193
 Hinc concluditur, ignorantiam etiam inuincibilem in seipsa, non excusare subsequentiæ peccata. *ibid.*

Exorcismus.

- Exorcismus & exsufflationes baptismales ad quid adhibeantur? 83. Vide Baptismus.

Euangelium.

- Euangelium non nisi post Christi ascensionem in scriptum redactum, & cur? 4. Vide Christus.

F

FACINVS.

- F**acinus & flagitium qui different? 134
 Facinus est flagitij filia. *ibid.*
 In facinoribus ira, in flagitiis libido collocatur. *ibid.*

Fames.

- Fames & sitis à statu innocentiae abessent. 38

Fides.

- Fides charitatem accendit & charitas vicissim fidem exsuscitat. 7
 Fides credit quod ratio non assequitur. 99
 Fides diuina est initium omnis bonis operis. 181. 185. 217. 211. 270
 Ante finem, arbitrium non est liberum ad faciendum bonum. 187. 194. 217. 216. 228. 237. 270
 Nullum opus bonum, etiam moraliter, absque fide fieri potest. 203. 204. 205. 209. 210. 215. 270

INDEX RERVM ET VERBORVM

Hinc omnia opera infidelium sunt vera & propria peccata.
 Possitne quis absque fide, saltem velle operari bonum si non perficere? 187. 197. 204. 205. 233. 234
 Augustinus vt certissimam doctrinam docuit, a quo fide diuina nullum opus bonum quantumuis naturale fieri ab homine posse, sed omnia infidelium opera esse peccata. 256. 257. 258
 Idem senserunt alij Patres. 241. 242
 Concilium Arausicanum idipsum definiuisse ostenditur. 257
 Soluuntur objectiones ex quibusdam verbis Augustini desumptæ. 220. 230. 231
Fides est directrix necessaria cuiusvis intentionis honestæ. 209. 222. 227. 253
 Hinc omnia opera infidelium ex circumstantia prauis finis seu carentia debite intentionis vitiantur. 258. 253
 Mera fidei absentia sufficienter vitiat opera infidelium. 226 & seqq.
 Absque fide nequit esse charitas, de cuius radice quicunque fructus non surgit, vitiosus est & infectus. 217. 221. 222
Fides est diuinæ gratiæ donum & beneficium. 218
Fides in Christum redemptorem est necessaria ad salutem. 229. 30. 253
 Non est tamen necessaria ad exercenda opera pietatis & meritoria, sed sufficit fides vnus Dei, idque ostenditur exemplo Cornelij Centurionis. 229. 230
 Absque fide nulla vera virtus aut veræ virtutis operatio. 253
 Hinc Philosophorum virtutes sunt vera vitia, non nisi virtutis imagine palliata & laruata. 237. ad 242. & 246. 247. 340
Fides tam quoad initium quam quoad progressum & perfectionem ex Deo est, non ex nobis. 218. 260
 Fidei vis impetrandi & merendi expenditur. 229
 Fides qua creditur prout oportet, nequit absque charitate saltem inchoata & imperfecta reperiri. 301. 303
 Fides quæ non per amorem veritatis, sed per timorem supplicij operatur, non est laudabilis, sed culpabilis. 191
 Vide Augustinus, charitas, dilectio, finis, gratia, infidelis, Philosophus, virtus.

Finis.

Finis & officium in quouis opere spectanda & discernenda, & quomodo inter se differant? 151. 152. 157. 209. 239. 241. 244
Finis operantis à fine operis discernendus. 154
Finem operantis in creatura constituere, semper est mortale delictum: secus de fine operis. 154. 155
Finem vltimum operis in creatura constituit quisque peccat, etiam venialiter. 153. 154
Finis præstitutus regulat media. 155. 209
Finis vltimus creaturæ rationalis est solus Deus. 150. 240. 252. 282. 308. 367
 Idque agnouerunt Philosophorum nobilissimi. 304
 An Deus vt clarè videndus possit dici finis vltimus naturalis creaturæ rationalis, & quomodo cum absque supernaturali gratiæ auxilio obtineri nequeat? 308. 309
 Detur in homine appetitus naturalis respectu finis vltimi quem absque gratia consequi nequit? 308. 309. 333. 334
Finis diuisio in finem qui & finem cui, expenditur: & resoluitur quæstio, vter horum sit principalior? 173. 174
Finis amanti fruendi dominatur, & quâ ratione? 40. 41. 156. 210. 241. 245. 246
 Solus finis est objectum amoris in rigore. 160. 165. 248. 249
 In finibus & mediis nequit dari processus in infinitum. 305. 306. 312
 Finibus non actibus pensantur officia. 229
 Finis debiti absentia vitiat omnia opera infidelium. 227
 Vide, bonum, fides, beatitudo, intentio, fruitio.

Flagitium.

Flagitium procreat facinus, & quomodo hæc differant. 144
 Vide, facinus.

Flere, Fletus.

Flere sanâ mente, multò satius quam alienata mente ridere. 334
Fletus vitam hominis inchoat: gemitus finit. 363. 377. 378

Fletus paruulorum nascentium & gemitus decrepitorum morientium, indices sunt grauis iugi filiis Adæ impositi. 377. 378. 379

Florentius Conrius.

Florentius Conrius Tuamensis in Ibernia Archiepiscopus,
 De pœnis paruulorum sine baptismo decedentium scripsit accuratum opusculum. 174
 Clarissimè ibi ostendit quàm procul ab Augustino distant, qui vel naturalem beatitudinem vel immunitatem à pœna sensus, paruulis absque lavacro morientibus, benignè magis quàm sapienter promittunt. 174
 Eò ab auctore remittitur, Lector pro indagandis pœnis peccati originalis in futura vita. 174
 Quamuis in principali causa quam susceperat expendendam, Augustini mentem feliciter assecutus sit: de quibusdam tamen incidentibus circumstantiis hallucinatus fuisse ostenditur, remissuè. 174

Fornicatio.

Fornicatio spiritualis in quo consistat? 229
Fornicans spiritualiter à Deo, nequit habere corpus verè pudicum, & cur? 229. 237. 238. 247
Fornicatio spiritualis ab Augustino specialiter vsurpatur pro idolatria: generaliter comprehendit omnem corruptionem casto amoris cœlestis sponsi contrariam. 229
 Vtrouis modo sumatur, ostenditur non posse cum ea consistere vera pudicitia corporalis: & quid habere corpus verè pudicum? 229

Fortitudo.

Fortitudo sanitatem comitatur: pusillanimitas ægritudinem. 48
 Occisio sui ipsius non est actus fortitudinis, sed pusillanimitatis. 338. 339
 Idque ostenditur exemplo Catonis, quem non honestas torpia præcauens, sed infirmitas aduersa non sustinens in seipsum armauit. 338

Fructus.

Fructus subiacet Dominio eius qui fruticis est possessor. 82. 83. 87
 Hinc diabolus paruulos tanquam fruticis sui (hoc est libidinis) fructus, æquo possidendi iure retinet mancipatos. 82. 83. 87
 Hinc rursus diabolus subiugando protoplastum, posteros omnes fecit sibi vernaculos. 82. 83. 87. 180
Fructus nequit esse melior arbore proferente. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 92. 93. 94. 180
Fructus nullus creaturæ rationalis potest esse bonus nisi de charitatis radice consurgat. 217
 Omnes fructus cupiditatis, vtpotè arboris malæ, mali sunt: omnes fructus charitatis, vtpotè arboris bonæ, boni sunt. 212. 217. 223. 305

Frui, Fruitio.

Frui & vti quid, & qui differant? quid item fruitio & vsus? 40. 131. 150. 151. 154. 164. 249. 251. 252. 281. 308. 326
Frui vtendis & vti fruendis, est totius humanæ vitæ puerilitas, vniuersa peccata complectens. 151. 152. 161. 166. 208. 249
Fruendis vti, non tam vti quàm abuti est. 161
Frui & vti in deliberatè operantibus carent medio. 15
Fruens vtendis nequit iisdem vti, & cur? 161
Fruendum solo Deo: vtendum creaturis vniuersis. 150. 152. 153. 157. 165. 208. 217. 249
Fruitio creaturæ semper est vitiosa. 151. 152. 153. 157. 165. 209. 210. 217. 249
 Eius rei ratio redditur. 156. 157
Fruitio creaturæ, æternâ & indispensabili lege prohibita est; adeoque intrinsecè mala. 151. 164. 165. 249
 Omnis amor creaturæ non relatus in creatorem actu aut virtute, fruitio est & non vsus; adeoque vitiosus, & lege æternâ vetitus. 148. 152. 208. 209. 210. 217. 227. 245. 249. 316
Fruitionem creaturæ committitur cæcitas. 161
Fruitio caret tranquillitate quoties caret securitate. 160
Fruitio est delectrix amoris. 157
Fruitio est finis amandi, & amor initium fruendi. 145. 146. 149. 154. 160. 325
Fruitio non tam est amor, quam fructus amoris. 146

Fruitio

T O M I S E C V N D I .

uitio sui, superbia est. Fruitio aliarum creaturarum vitiosa cupiditas. 253. 305
Fruitio sui respondet amoris sui, uti & fruitio Dei amoris Dei. 145. 325
Fruitio pro objecto habet beatitudinem objectiuam siue veram siue apprehensam. 150. 164. 249. 252. 280
Fruitio ad beatitudinem necessaria prorsus est. 326
Fruitio absque dilectione subsistere nequit. *ibid.*
Fruitio & usus, dilectionem plene partiuntur. 163
Amor virtutis propter seipsam non est usus sed fruitio, adeoque vitiosus est si in creatorem non referatur. 246. 247. & seqq.
Fruitio homini in Deo, non tam hominis quam Dei fruitio est, adeoque licita & laudabilis. 164. Vide, amor, charitas, cupiditas, beatitudo, finis, peccatum, Stoici.

Fulgentius.

Fulgentius Augustini discipulus, & Augustinianæ doctrinæ sectator ac propugnator. 43. 47. 48. 51. 57. 94. 109. 236. 283

G

GARASSVS.

Franciscus Garassus Philosophicis principiis plus æque infestens Theologicam veritatem temere labefactat. 36
Mortalitatem in paradysum secluso protoplastorum lapsu inuehit. *ibid.*
Eius exorbitatio retunditur. *ibid.*

Gelasius.

Gelasius Papa de propagatione peccati originalis per concupiscentiam suffragatur Augustino, sicut & alij patres antiquiores & recentiores ipso. 94
Transfusionem peccati originalis illustrat accommodato exemplo transfusionis macularum in agnos Laban ex vehementi apprehensione variegatarum virgarum tempore conceptionis matribus objectarum. *ibid.*

Genus.

Genus à Porphyrio usurpatur pro origine. 341. à Iuliano specificante conditiones & attributa concupiscentiæ libidinosæ, eodem modo usurpatur. 342

Gratia.

Gratia importat carentiam debiti, non tamen vndecunque provenientis. 322. 323. 324
Gratia Christi, fundamentum Christianæ religionis. 13
Ea sublata, vita, passio & resurrectio Christi evanescerent. 13. 44. 186. 238. 303. 306. 357. 363
Quam sedulo eius conseruationi ac defensionis ad vigilare debeant Christiani? 12. 13
Ab Augustino ita illustrata, ut ob id meruerit Angelus gratiæ cognominari. 21
Mysteria gratiæ & prædestinationis ab Augustino patefacta, perinde ac mysterium incarnationis à Ioanne Euangelista. 13
Non minus vitæ conuersatione ab Augustino est expressa gratiæ energia, quam scriptis. 17. 18
Gratiæ adiutorium fuit necessarium Angelis & protoplastis innocentibus ad perseverandum. 31. 51. 52. 55. 56. 57. 62. 63. 64. 66. 68. 73
Item ad exercendos singulos actus honestos. 51. 53. 178
Item ad vincendas singulas tentationes. 53. 73
Sine sua culpa cecidissent si eis tale adiutorium denegatum fuisset. 51. 58. 74. 186. 312
Adiutorium illud non fuit merè habituale, sed & actuale. 55. 56. 57. 58. 59
Gratia illa à gratia hominis lapsi qui differat? 60. 62. 63. 64. 67
Eius necessitas assimilatur necessitati luminis ad videndum, alimenti ad viuendum, nauis ad nauigandum, pedum ad ambulandum. 54. 56. 57. 58. 59. 62. 64
Gratia illa assimilatur habitibus, quibus cum volumus, utimur. 63
Conferebat operandi possibilitatem, non ipsam operationem aut voluntatem. 60. 61. 62
Suberat determinationi liberi arbitrij, eiusque nutum exspectabat. 60. 61. 63
Non ei proinde, sed libero arbitrio adscribenda foret operatio aut perseverantia subsequens. 62. 63. 64. 65
Gratia sine qua non, & gratia cum qua fit: item adiutorium possibilitatis & adiutorium voluntatis & operis, ab Augusti-

no studiosissimè secernuntur.

59. 60

Gratia sufficiens à Scholasticis excogitata in statu naturæ lapsæ, nullum in Augustino habet fundamentum. 129. 269. 270. 313. 220
Imo eius assertores Augustino aduersantur, quatenus asserunt eam cuilibet paratam esse, quasi eam in manica haberet pro libitu. 129. 269. 270. 313. 320
Naturæ puræ debitam esse gratiam, longè rationabilius sensit Augustinus; quam Scholastici, naturæ lapsæ. 302
Gratia sufficiens Neotericorum comparatur cum auxilio possibilitatis, Angelis & protoplastis collato. 60
Gratia secundi Adæ potentior est gratia primi Adæ. 51. 58. 60. 64. 65. 69
Gratia actualis quibus vocabulis ab Augustino & Conciliis expressa? 56
Gratiæ liberatrici efficacia non est fundanda in præscientia siue diuina siue humana. 62
Vti nec in acquiescentia & libera determinatione liberi arbitrij. 61. 73
Scholastici qui vel in Dei præscientiam vel in cærdinem libertatis arbitrij efficaciam gratiæ refundunt, non satis distinguunt gratiam hominis lapsi à gratia Angelorum aut status innocentie. 73
Gratiæ intelligentia ab intelligentia liberi arbitrij pendet, & è conuerso. 177. 197
Gratiam oppugnantes, liberum oppugnant arbitrium. 185. 200
Gratiæ liberatrici notio & natura carentiam libertatis ad bonum præsupponit. 186. 188. 89. 190
Angeli & protoplasti innocentes non eguerunt gratia liberatrice, eguerunt tamen adiutrice. 178. 188
Ea indiget homo lapsus ad quodcunque opus bonum, etiam ordinis naturalis, exercendum. 103. 204. & seqq. Item 214. & 286
Contrarij assertionem Augustino impingere frustra contendunt quidam Neoterici. 230. 231. 233. 258
Homo lapsus gratiâ destitutus non solum nequit ulli tentationi victoriosè resistere, sed nec cum vllis tentationum fluctibus configere velle: singulis autem plenissimè absque vlla renitentia obsequitur. 52. 81. 204. 205. 215. 216. 218. 219. 220
Gratiam ab Augustino & Concilijs deprædicatam ut necessariam ad bene operandum moraliter, à Philosopho Scholasticis peruersè exponitur de generali concursu causæ primæ. 219. 220. 221
Ostenditur esse vera propria ac supernaturalis gratia. 259
Gratia an ad nubendum absque peccato, necessaria? 232
Gratia facit legis dilectores: lex absque gratia, præuicatorum. 179. 203. 204. 188. 189
Gratiæ necessitas ad eliciendum castum amorem veritatis, astruitur. 284. 285. 286. 287. 293. 294. 308
Gratiæ necessitas ad diligendam iustitiam & reliquas virtutes dilectione casta, astruitur. 286. 287. 288. 289. 294. 295. 299
Neotericorum contrariam astruentium opinio Pelagianismi fugillatur. 299
Expenditur vis particulæ, *sicut oportet*, ab Augustino astruente necessitatem gratiæ ad bene operandum, viurpatæ. 302
Gratia non minus ad odiendam iniustitiam, quam ad diligendam iustitiam necessaria. 289
Gratiæ necessitas ad vitandos errores astruitur. 335. 336
Gratiæ necessitatem ad consequendam beatitudinem naturalem agnouerunt Philosophi quidam Ethnici. 305. 306. 326. 317
Gratia supernaturalis creaturæ rationali est debita, secluso culpe demerito. 312. 313. 314
Conciliatur illa ratio debiti cum notione & proprietate gratiæ. 313. 320. & seqq. ad 25
Gratiæ vocabulum ab Augustino subinde extenditur ad significandum ipsam naturam. 222
Gratiæ donum speciale, quid? & cur perseverantia Angelorum & merita naturæ integræ non censcantur specialia gratiæ dona? 65. 66
Gratiam habitualement agnouerunt Pelagiani. 55. 177
Imò & actualem, quæ sopitos & subcineratos charitatis ignes ad instar venti suscitaret. 177
Gratiæ tamen proprietatem destruebant, eam meritis liberi arbitrij adscribendo. 178
Gratia adoptionis Augustino non est aliud, quam charitas. 315
Gratiæ adoptionis debetur omni creaturæ rationali innocenti, adeoque nequit creatura rationalis à Deo condi in statu naturæ puræ. 314. & seqq.
Gratia habitualis influit cum libero arbitrio in opus meritorium. 111
Gratia habitualis infusa fuit Angelis & protoplastis in primâ creatione. 29. 30. 31. 32. 111
Gratia habitualis ab Augustino comprehenditur sub nomine liberi arbitrij ubi de homine integro est sermo. 57
Gratia habitualis conjuncta cum vacuitate concupiscentialis

INDEX RERVM ET VERBORVM

infirmittatis conferebant protoplaſtis pleniffimam ſanitatē,
& inde profluentem fortitudinem eximiam æquilibrium lib-
ertatis. 48. 49. 50
Gratiæ habitualis conſervatio debita eſt homini non ponenti
obicem: gratuita tamen eſt; adeoque ratio gratuiti non tol-
lit debitum qualecunque. 321
Vide, Adam, Angelus, dilectio, liberum arbitrium, natura,
Pelagiani, tentatio, virtus.
Gula, Gulof.
Gula eſt cupiditarum amor. 249
Eius obiectum ſunt cibus & potus. 147
Objectum illud non eſt de ſe malum ſed bonum: gula ta-
men eſt vitioſa; unde deducitur, amorem rei bonæ frequen-
ter eſſe vitioſum. 147. 249
Quomodo alimentis vtendum vt vitetur gula? 136. 141. 147
Gulof ad reſectionem trahuntur concupiſcentiæ delectationis,
non indigentia ſuſtentationis. 147
In alimenta non ex officio deſcendunt, ſed ex cupiditate ruunt.
ibid.
Gulæ cum luxuria aſſinitas. 147

H

HABITVS.

HABITVS quid? & qualiter cum adiutorio poſſibi-
littatis conueniat? 63
Inclinat ad ſimiles actus iis quibus genitus eſt. 135
Habitus, potentia, & actus, circa idem obiectum verſantur.
243
Habitibus vtitur pro libitu voluntas, perinde ac potentiis exte-
rioribus deſpoticè ſibi ſubditis. 63
Habitus virtuoſus, vide, virtus.
Habitus vitioſus, vide vitium.
Heli.
Heli Hebræorum Pontifex inopinato caſu corruit. 115
Varia pericula vitæ humanæ impendentia perſtringuntur. *ibid.*
Hermogenes.
Hermogenes hæreticus Marcioniſ impij ſocius. 389
Materiam Deo coxam adſtruit. *ibid.*
Hinc à Tertuliano agnominatus *Materianus*. 383
Occaſio iſtius hæreſeos expenditur. 387. 388
Hæreticus.
Hæretici ſimplici veritatis reuelationi acquieſcere dedignantur.
6
Scholaſtici eos quoad hoc imitantes carpuntur. *ibid.*
Hæreticum non facit error in fide niſi adſit pertinaciæ. 26
Non ſolum Catholici, ſed & hæretici Auguſtinum in ſuorum
dogmatum patronum depoſcunt. 21
Hæretici moderni libertatem arbitrij nimis deprimunt. 177
Liberum hominis arbitrium, ſerui arbitrij agnomento intitu-
lant. 182
Eodem vocabulo vtitur ſubinde Auguſtinus, ſed ſenſu alio
quam hæretici. 182
Falluntur proinde Catholici quidam controuerſiſ negantes
nomen ſerui arbitrij ab vltio veterum orthodoxorum accom-
modatum arbitrio voluntatis humanæ. 182
Hieronymus.
Hieronymus dialogos ſuos aduerſus Pelagianos ſub Attici, &
Critobuli ſuppoſitiſ nominibus euulgat. 118
Auguſtino concinit quoad doctrinam de pseudo-virtutibus
Philophorum & infidelium, nullumque opus veræ virtutis
in deſtitutis fide agnoſcit. 243
Semina virtutum cunctis naturaliter inſita admittit, ſed alio
ſenſu quam Pelagiani aut Semi-Pelagiani. 255
Hieronymus ab Auguſtino in diuerſis capitulis diſſentit. 21
Hieronymus inter Doctores ſui temporis vſque ad Auguſtinum,
culmen authorittatis adeptus. 21
Articulos inter ſe & Auguſtinum ventilatos toto Græcorum
Doctorem exercitu municbat. 21
Ab Auguſtino, mole Scripturarum & rationum oppreſſus & ad
palinodiam adactus. 21
Auguſtino aduerſus Pelagianos in arenam prodeunte, ſilentium
ſibi circa eandem materiam indixit, quod vſque ad mortem
non amplius rupit. 14. 91
Eius de Auguſtino eiufque ingenio, teſtimonium. 14
Homo.
Homo inter Deum & creaturas purè corporeas medius. 173.
in fine. 282
Hominis cor non niſi in Deo requieſcit. 174. 182
Homo non conditione naturæ, ſed infectione culpæ factus eſt ſer-
uus cupiditatum. 189
Homo ex duplici natura, corporali & ſpirituale compactus: &
harum cuilibet ſua reſpondent bona. 342. 344
Homo per peccatum totus in deterius mutatus. 36. 37. 44
Hominis integri & lapſi diſcrimen quoad vires agendi. 49. 50
Hominis lapſi nondum per gratiam liberati diſcrimen à dæmo-

ne, quoad poſſibilitatem operandi bonum. 260
Homo nihil debet niſi quod accipit. 312
Homo naturaliter ſcire deſiderat. 316
Homo naturaliter mortem abhorret, vti & cætera animantia.
336. 339
Hominis inferiorem partem aduerſus ſuperiorem rebellare, con-
tra ordinem naturæ eſt; adeoque violentum & turpe. 357. 358.
359. 360
Contrarium aſſerentes, conſlictum Auguſtini cum Iuliano ina-
nem reddunt & illuſorium. 360
Hominis lapſi vita à primis ſtetibus infantia vſque ad extremos
gemitus mortis, miſeriis atteritur. 364. 377. 378
Homini innocenti nequit Deus denegare gratiam adoptionis.
313. 314
Homo nequit à Deo creari ſtultus aut inſipiens. 318
Homo nequit eſſe ſteriliter bonus. 224
Homo ſemper operatur propter aliquem finem. 243. 244. 245
Hominis lapſi miſeria perſtringuntur. 113. 114. 115. 116. 117. 171.
173. 174
Homo lapſus niſi per gratiam liberetur, ſub diaboli tyrannide
detinetur captiuus. 180
Homo lapſus nihil habet de ſuo, niſi peccatum & mendacium.
216. 217. 218
Peccatum illud non eſt ſolum largè, ſed & propriè dictum pec-
catum Deo diſplicens, eumque offendens. 217. 218
Nec meretur coronam ſed ſupplicium à Deo. *ibid.*
Homo de ſuo mendax, nec niſi Dei beneficio verax. 217. 218. 219
Illa particula, de ſuo, expenditur. 219. 220
Illa particula, de ſuo, non excludit concurſum generalem or-
dinis naturalis. 219. 220
Homo vt honeſtè operetur non ſatis eſt quod operetur bonum,
ſed neceſſe eſt vt operetur bene. 226. 227
Homo peccat damnabiliter in eo quod hic & nunc vitare nequit:
illud tamen peccatum non eſt merè peccatum, ſed inſuper pec-
na peccati. 268
Propoſitio iſta, homo peccat in eo quod neceſſariò facit, quo ſen-
ſu à Pontificibus damnata. 272. 273
Homo in puris naturalibus conſtitutus non poſſet Deum caſto
amore diligere, adeoque non teneretur. 322
Peccata ab homine in puris naturalibus perpetrata, non niſi
materialiter in ipſum hominem: formaliter verò in Deum re-
fundenda ſorent. 319. 322
Homini in ſtatu puræ naturæ condito deberi gratiam fatetur
Suarez, ſed ordinis naturalis. 322
Propoſitio iſta: Deus non potuit talem ab initio creare hominem
qualis nunc naſcitur, quo ſenſu & quo genere cenſuræ damnata?
402. 403. 404
Vide, gratia, natura, liberum.

Honorius.

Honorius & Theodoſius Imperatores publico edicto Pelagianos
proſcribunt. 387
Conqueruntur in ſuo edicto, Deum à Pelagianis argui crude-
littatis. 388
Eadem querela fieri poteſt contra Neotericos, ſtatum puræ na-
turæ poſſibilem aſtruentes. 367. 372. 374. 386. 387. 388
Hortenfius.
Hortenfius Ciceronis de laudibus & deſenſione Philoſophiæ
compoſitus, Auguſtinum ad ſapientiæ indagationem accendit,
19. 280. 327
Ciceronis in Hortenſio ſententia de beatitudine, non ſolum
Auguſtino, ſed & Monicæ matri ipſius mirè arridet. 280. 281.
340
Vide, Cicero, Auguſtinus.

Hypognoſicon.

Libri Hypognoſicon operibus Auguſtini immixti. 44. 45
Pertexti ex verbis aut ſaltem ſenſibus Auguſtini, Proſperi, &
Fulgentij. *ibid.*
De viribus liberi arbitrij hominis lapſi quid ſentiat eorum au-
thor? 45

I

IESVS.

Ieſus interpretatur Saluator. 2
Ad quid venit in mundum. 1
Ieſus eſt vita animæ humanæ. 1. 78
Fruftra appellatur Ieſus ſi natura ſibi ſufficiat ad faciendum
bonum aut vitandum malum. 2. 44
Vide, Chriſtus, gratia, liberum, natura, originale peccatum
Ignis.
Ignis per quem ſalvi ſunt qui in gratia cum reatu poenæ tempo-
ralis decedunt, ab Auguſtino variè exponitur. 148. 149
Ignorantia alia vincibilis dicitur, alia inuincibilis, & quid vtra-
que? 117. 119
Prior eſt voluntatis, poſterior neceſſittatis. 118
Ignorantia vincibilis eſt ſpecies negligentia, 116. 121
Igno-

T O M I S E C V N D I.

Ignorantia, etiam inuincibilis, est poena peccati. 49. 119. 121. 128. 170. 361. 362. 363.

Ignorantiam vincibilem à peccato non excusare, fatebantur ipsi Pelagiani. 117. 119.

Ignorantia inuincibilis alia est juris, alia facti. 124.

Ex ignorantia hominis, culpam colligit Augustinus. 363.

Ignorantia facti à culpa excusat, fatente etiam Augustino. 124. 126.

Ignorantia facti non repugnat statui innocentiae, imo reipsa ibi fuit. 127.

Ignorantia iuris positiui etiam diuini, excusat à culpa quando est inuincibilis. 124. 125. 126.

Ignorantia inuincibilis juris naturalis nullatenus à culpa excusat. 117. 118. & seqq. Item 125. 126. 129. 361. 362.

Idque vt certissimum fidei dogma tradit Augustinus cum Hieronymo & Concilio Palestino. 118. 361.

Redditur fundamentalis ratio cur minus hæc quam præcedentes ignorantiae, excuset. 126. 127.

Ignorantia inuincibilis juris naturalis non tam est peccatum quam poena peccati. 127.

Neque in statu innocentiae fuisset. 127. 361.

Ignorantiam cur non assumpsit verbum diuinum in humanitate Christi, saltem in infantia aut pueritia Christi? 362.

Qualiter intelligenda diuisio peccati in peccatum ex ignorantia & peccatum ex infirmitate, ab Augustino usurpata? & quæ ignorantia ibi venit intelligenda? 81. 170.

Ignorantia errorem dehonestat. 363.

Vide, error.

Illecebra.

Illecebra quid? & an omnis libido ad illecebras pertineat, adcoque omne peccatum? 134.

Immortalitas.

Immortalitas apud Augustinum duplex. 37.

Immortalitas hominum in statu innocentiae ab immortalitate sanctorum post resumpta corpora, qui differat? ibid.

Immortalitatis appetitus humanis visceribus intimè à natura infixus. 337.

Immortalitas ad beatitudinem necessariò exigitur. ibid.

Immortalitas, secluso peccato, communis fuisset toti generi humano. 36.

Vide Adam, innocentiae status, natura, mortalitas.

Immundus, Immunditia.

Immundus spiritus, diaboli cognomen, & cur? 161.

Immunditia consequitur amorem temporalium. 161.

Indifferentia.

Indifferentia contrarietatis ad bonum & malum non est essentialis libera. 42. 180. 187.

Id ostenditur exemplo Dei & beatorum carentium indifferentia ad malum, nec non demonum ac damnatorum carentium indifferentia ad bonum. 187. 195. 198. 199. 259. 264.

Indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum libertati essentialem faciunt Pelagiani. 199.

Quo sensu asserit Augustinus hominem lapsum habere arbitrium liberum ad bonum & malum? 199. 200. 201.

Indifferentia contradictionis est sufficiens libertas ad peccandum. 259. 270.

Indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum non posse attribui arbitrio hominis lapsi absque Pelagianismi notâ, censet Augustinus. 191.

Augustino neganti libertatem ad bonum in homine lapso necdum liberato per gratiam, continet Celestinus Papa & Synodus Arausica. 192.

Fauent Scripturæ, & quid ad eas responderit Iulianus? 189. 190.

Infans.

Infans nec scientiam habet nec conscientiam: & falsò Iulianus Augustino asserit asseritionem oppositi. 80. 84.

Infantes frustra baptizantur si absque vitio procreantur. 30. 314. 315.

Infantes ab infantia ad sapientiam non nisi per intermediam insipientiam pertingunt: & specialis prærogatiua præcursoris Baptistæ fuit, ad sapientiam non per insipientiam transisse. 366.

Ista insipientia est poena grauis culpam necessariò præsupponens; vnde in pura natura nullatenus fuisset, multò minus in statu innocentiae fuit. 361. & seqq.

Infantes sunt lucis audidissimi, & vnde ista auditas? 129.

Infantes ex obliquo lucis aspectu strabones fieri compertum est. 129.

Infantes in originali peccato decedentes quibus poenis in altera vita affligantur? remissiue. 175.

Vide baptisimus, originale peccatum.

Infidelitas, Infidelis.

Infidelitas appellatur fornicatio, & cur? 229.

Infideles appellantur tenebræ & filij dissidentiae. 180.

Infideles in omni sua actione peccant, & cur? 221. 228. 239. 240.

Peccatum illud non largè tantum aut improprie, sed strictè & rigorosè peccatum esse ac Deo displicere, ex Augustino contra Neotericos, ostenditur. 223. 224. 243.

Eam doctrinam non intra latitudinem opinionis, sed vt certissimam fidei veritatem tradit Augustinus. 256. 257.

Oppositam sententiam graui censura perstringit, & impiam appellat. 257.

Augustino concinit Synodus Arausica. 257. Item Ambrosius, Prosper, & Hieronymus. 241. 245.

Redditur ratio infectionis omnium operum absque fide exercitorum, iuxta Augustini principia. 226. & seqq.

Objectiones ex verbis Augustini depromptæ quibus oppositum, innuere videtur, proponuntur & soluuntur. 229. 230. & seqq.

Sola fidei diuinæ absentia sufficit vt omnia infidelium opera sint vera peccata. 226. 227.

Ad idem sufficit absentia amoris casti sive directi. 217.

Nullam veram virtutem in infidelibus agnoscit Augustinus: sed omnes eorum virtutes esse vera vitia virtutis simulachro palliata, constanter asseuerat. 238. 256. 257.

Infidelium fortitudo ex culpabili mundi cupiditate promanat, & per consequens vitium est non virtus. 213.

Propositio ista: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia*, quo sensu & quo genere censura à Pontificibus damnata. 275.

Non est eadem ratio de fidelibus in statu peccati existentibus, & de infidelibus fide destitutis; quoad possibilitatem operandi bonum. 229. 230.

Vide, fides, gratia, liberum, natura, virtus.

Innocentiae status.

Status primæ innocentiae felicitas adumbratur & expenditur. 31. 38. 39. 49. 50. 63. 172. 173.

In statu innocentiae si perdurasset, plures fuisset damnandos quam saluandos, nonnulli Philosopho Scholastici asserunt, sed falso fundamento nixi. 34.

In statu innocentiae homines non habuissent notitiam adeò plenam, vt omnem ignorantiam excluderet. 127.

In statu innocentiae quanta facultatum omnium subordinatio & pax? 49. 50.

Status innocentiae non excludit omnes tentationes ab exte infeco provenientes. 53. 54.

In statu innocentiae ad merendum & perseuerandum necessaria fuit gratia cælitus infusa. 51. 52. 55. 56. 57. 62. 63. 66. 73. 178.

Opera meritoria ibi exercita non in gratiam sed in liberum arbitrium forent refundenda, & cur? 43. 44. 45. 46. 63. 64.

In statu innocentiae non fuisset vlla interior aut innata tentatio superbiae, excellentiae aut laudis: multò minus tentatio carnalis aut sensualis: & contrarium asserentes redarguuntur. 33. 34. & seqq.

Vide Adam, concupiscentia, gratia, ignorantia.

Innocentius.

Innocentius Papa doctrinam Augustini de gratia, approbat, & extollit. 14. 402.

De propagatione peccati originalis per concupiscentiam, suffragatur Augustino. 91.

Item de impotentia liberi arbitrij ad faciendum bonum aut vitandum malum absque gratiae auxilio. 274.

Intentio.

Intentio operantis est oculus rectificans aut obliquans opus inde emanans. 220. 222. 225. 227.

Intentio cupiditatis separanda est ab opere charitatis. 288.

Intentio praua vitiat omnia opera quibus miscetur. 155. 209. 223. 225. 227.

Intentionem fides dirigit: intentio opus probat. 155. 209. 227. 253.

Hinc in destitutis fide, vti nequit esse recta intentio; ita nec opus probatum. 205. 206. 207. 254.

Intentionis diuisio in habitualement, formalem & virtualement, expenditur. 163.

Intentio habitualis non sufficit ad honestandum aut vitandum opus: sufficit vero actualis siue formalis siue virtualis. 163.

Intentio honestatis moralis propter seipsum est vitiosa, & officium virtutis labefactat. 251. 252. 253.

Operans ex intentione honestatis moralis ibi sistendo, tam constituit finem vltimum in creatura, quam peccans venialiter. 251.

Viuat secundum carnem. 251.

Scholastici asserentes licitum esse operari ex intentione honestatis moralis, Stoicismum resuscitant. 251. 252. Vide, fides, finis, Stoici, virtus, amor, dilectio.

Ira.

Ira ex naturæ institutione est rationis satellites. 114.

Eius furor & effrenitas in natura lapsa, perstringitur. ibid.

Oritur ex amore concupiscentiali, & appetitus irascibilis in concupiscentia fundatur. 134.

INDEX RER. ET VERB.

Iugum.

Iugum graue super filios Adæ expenditur. 377. 378.
Est certissimum indicium peccati originalis. *ibid.*
Nequit à Deo imponi creaturæ innocenti. *ibid.*
In statu puræ naturæ fuisset, adeoque cum necessario culpam præsupponat, reddit statum istum impossibilem. *ibid.*

Iulianus.

Iulianus Pelagianismi architectus. 92.
Plagarum naturæ laudator & buccinator. 363.
Operum steriliter bonorum aduersus August. assertor. 223. 240. 241.
Libertatis arbitrij ad bonum & malum deprædicator. 226. 227. & seqq.
Augustini, ob negatam possibilitatem boni absque gratia liberatrice, de manichæismo calumniator. 262. 263.
Concupiscentiæ & libidinis in paradysum tam terrestrem quam cælestem inuector. 90. 342. & seqq.
Iulianus Augustino affingit, quod paruulis conscientiam attribuat. 80. 84.
Negat Protoplastos post lapsum, præ verecundia abscondisse sua verenda. 355.
Perizomata Protoplastorum in vestimenta integra artificiosè conuertit. 355.
Aduersus Iulianum Augustinus tredecim libros edidit, quorum tres adhuc latent, duo nuper inuenti. 90. 91. 92. 193.
Oppugnando Iulianum mortuus est Augustinus. 91. 108. 109.
Libri Augustini aduersus Iulianum ab ipso Augustino specialiter commendantur. 91.
Erunt tamen inutiles & vani si aliter quam per concupiscentiam propagetur originale peccatum. 90. 91. 92. 95. 193.
Iulianus aduersus Augustinum de peccato originali ejusque propagatione, & de viribus liberi arbitrij potissimum decertauit. 90. 92. 187. 188. 189. 353.
Conflictus iste luculenter demonstrat, Augustinum sensisse: concupiscentiam non esse homini naturalem, adeoque statum puræ naturæ à Pelagianis assertum & à Neotericis tamquam possibilem confictum, implicare contradictionem. 359. 360.
Vide, Augustinus, concupiscentia, libido, Pelagiani.

Iustus, Iustitia.

Iustus venialiter delinquens finem vltimum in creatura constituit: adeoque non vitur sed fruitur creaturis. 352. 153. 154.
Manet tamen creatori habitualiter conjunctus. 158.
Iusta anima, concupiscentiæ, carni, & mundo vniuerso dominatur, & qua ratione? 82.
Iustitia pro opere justo seu meritorio sumitur frequentissimè. 66.
Iustitia non datur vlla, nisi quam Deus gratiosè elargitur. 30.
Iustitia exigit vt dona Dei in suum referantur authorem. 152.
Iustitiæ dilectio quid? quam necessaria: & an ad eam eliciendam necessaria sit gratia. 286. 287. 288. 289. 290. 291.
Absque ea voluntas non solum mala est, sed & pessima. 291. 288.
Iustitiæ dilectio est legis condelectatio. 289. 295. 297.
Quantum quisque diligit iustitiam, tantum odit peccatum. 289. 291. 300.
Dilectio iustitiæ ab Augustino depredicata à quibusdam Philosopho Scholasticis perperam intelligitur de amore honestatis cuiuscunque moralis. 291. 292. 293. 296.
Dilectio iustitiæ Augustiniana est verus actus Theologicæ charitatis. 292. 293.
Solis proinde fidelibus propria est. 292.
Iustitia cuius dilectionem Augustinus deprædicat, non est creatura vlla, sed increatus Deus. 294. 295. 296. 297. 298. 366.
Qua ratione iustitia hæc ab Augustino dicatur scribi in cordibus iustorum. 298.
Iustitiæ dilectio vires naturæ excedit. 299.
Tam necessaria est ad cauendum malum, quam ad prosequendum bonum. 290. 291. 300.
Iustitia Dei misericordiam alleuiantem habet adjunctam. 363.
Iustitia Dei funditus euertitur per statum naturæ puræ. 376. 577. & seqq.
Iustitia Dei nequit vllam culpam impunitam relinquere. 363. & seqq.
Iustitia Dei vetat creaturam innocentem vllis miserijs atteri. 281. 306. 330. 331. 363. 371. 377. 378. 379. 386.
Non patitur vt peccator manens talis beatificetur, quicquid reclamant Scholastici. 369. 370. 371.
Nec vt beatus vllus suâ beatitudine priuatur, & æternis supplicijs atteratur. 371. 372.
Iustitiam Dei violari miserijs humanæ naturæ agnouerunt Ethnici & hæretici originalis peccati propagationem ignorantes, & idcirco polytheismum inuenerunt, ne Deum bonum iniustitiæ redarguere cogerentur. 387. 388. 389.
Si Deus saluâ suâ iustitiâ possit creaturam innocentem miserijs terere, conflictus Augustini cum Iuliano vanus redditur & ineptus. 359. 360. 361.
Ecclesiæ denique triumphus de Pelagianismo reddetur fallax & illusorius. *ibid.*

Iustitia Dei non vetat iustos vltra condignum præmiari, & impios citra condignum puniri. 127. 367.
Iustitiæ inimicus esse conuincitur, qui ex supplicij timore à peccando desistit. 292. 299.
Iustitia originalis an & qua ratione possit dici homini naturalis? 307. 308.
Iustitia originalis à Luthero & Caluino dicitur homini taliter naturalis, qualiter bestię naturalis est sanitas, aut aquæ frigus. 307.
Iustitiam Dei, animam humanam creantis & peccaminosæ carni infundentis, saluare: Augustino semper visum fuit difficile: hinc an animâ esset ex Deo per creationem, an ex parentibus per translationem, tota vita dubitauit. 96. 97. 99. 108. 109. 378.
Assignatur modus conciliandi creationem animæ cum iustitia Dei. 99.

L

LEO PAPA.

Leo Pontifex doctrinam Augustini aduersus inimicos gratiæ approbat, sequendamque decernit. 14. 402.
Sententiæ Augustini de propagatione peccati originalis per concupiscentiam, subscribit. 94.
Vti & sententiæ de peccaminositate omnium operum absque fidei diuinæ directione exercitorum. 236.

Lessius.

Lessius dogmatibus suis fulcimentum quærit ex diuturno Ecclesiæ consensu, Scholasticorum ex pulpitis docentium suffragijs expressio. 26.
Retorquetur ratio ista, ostendendo Ecclesiâ (cuius semper æqualis est autoritas) ante aduentum Scholasticorum per plurimas annorum centurias Augustino oppositum assueranti adhæsisse nec adhuc ab eo plenè defecisse. 26.
Lessius liberum arbitrium hominis lapsi nimis extollit. 72. 73.
Discretionem credentium ab incredulis in cardinem humanæ libertatis refundit. 72. 73.
Negat gratiam determinare nos ad agendum, sed expectare nuntium voluntatis dominantis sibi quasi pedissequæ. 72.
Negat consequenter gratiam facere vt faciamus. *ibid.*
Gratiam sufficientem à Deo semper offerri imo deberi homini lapsi contendit. 313.
Violatæ gratiæ crimen Augustino temerè impingit. 72. 73.

Lex.

Lex spiritu gratiæ destituta non minuit, sed auget concupiscentiam nitentem in vitium. 205. 204. 268. 289.
Lex frustra minatur quando iniquitas dominatur. 179. 181. 205.
Legis Mosaicæ & Euangelicæ penes scriptionem, discrimen. 4. 290. Item penes perfectionem. 182. 185. 184. 203. 207. 290.
Vna promittebat bonum carnis altera promittit bonum spiritus. 207.
Legem ex amore iustitiæ obseruare quid? & quam necessarium juxta Augustinum. 206. 207. 286. 287. 288. 289.
Legem ex pœnæ formidine obseruare, vitiosum est. 206. 207. 232. 287. 287. 288. 290. 299. 300.
Lex præcipiens adimplenda est ex amore iustitiæ: lex prohibens, ex odio iniustitiæ. 290. 289.
Sub lege esse, quinam dicantur? 287. 288. 289. 290.
Lex naturalis humanis cordibus tam profundè inscripta est, vt nulla iniquitatis liturâ aboleri queat. 255.
Lex æterna quid? 156. 157. 157. 158. 162. 245. 250. 295. 365.
Lex æterna indispensabiliter vetat vllam creaturam propter seipsam diligere. 148. & seqq. 282. 286. 365.
Peccata vniuersa etiam venialia, lege æternâ prohibentur; eique aduersantur. 158. 365.
Tenemur ei conformari non solum habitu, sed in omni actu. 365.

Libertas, liberum arbitrium.

Libertas ad bonum per peccatum primi parentis amissa. 39. 40. 42. 44. 57. 66. 82. 181. 182. 188. 259. & seqq.
Libertas amittitur amando quamcumque creaturam. 159.
Libertas potissimum est circa finem: seruitus circa media. 39. 40. 42.
Libertas & seruitus sibi inuicem correspondent, sicut dominium & subjectio. 39. 182.
Libertas & seruitus respiciunt arbitrium. 82.
Libertas carentiam seruitutis seu captiuitatis importat. 39. 42. 182.
Libertas indifferenter accommodatur veræ & vmbaticæ: & harum

harum analogia expenditur. 42.
 Libertas respicit terminum, à quo quis dicitur liber. 42. 262.
 Libertas facit rem esse sui juris, suæque potestatis. 39. 40.
 42.
 Ad rationem libertatis spectat potestas agendi quod velis. 39. 40.
 178. 181. 187.
 Libertas creata semper adjunctam habet aliquam seruitutem. 40.
 Libertas in statu innocentiae longè major quàm in statu naturæ lapsæ. 43. 44. 45. 46.
 Libertas in statu innocentiae, mobilis: in cælo; immobilis. 41.
 Libertas non requirit desultoriam mobilitatem arbitrii. 271.
 Libertas in cælo non tollitur, sed perficitur. 197.
 Libertas plena in ipso amore beatifico reperitur. 271.
 Libertas & voluntas apud Augustinum coincidunt. 261.
 Libertas reperitur in omnibus actibus deliberatè voluntariis. 271.
 Libertas ad bonum à modernis heterodoxis nimis deprimitur. 177.
 A quibusdam cr. hodoxis plus æquo extollitur. ibid.
 Libertas ad bonum opponitur captiuitati sub malo. 178. 179.
 220.
 Libertati essentiali esse indifferentiam ad bonum & malum; contendunt Pelagiani. 187. 199. & seqq.
 Contrarium astruitur: & ex libertate Dei, beatorum, & damnatorum, euincitur. 42. 181. 187. 193. 194. 197. 198. 259. 264.
 269. 270. 272.
 Libertas boni & possibilitas boni coincidunt. 199.
 Libertas ab bonum in homine destituito gratiâ, à libertate demonum, qui differat? 202.
 Libertas ad bonum seclusa gratia liberatrice, per Adæ præuaricationem penitus deperdita est. 178. 180. 183. & seqq. 217.
 258. 320.
 Id astruit Augustin. vt dogma fidei. 191. 192. 257. 258.
 Libertas liberè perditâ, non nisi Christo liberante restituitur. 201. 202.
 Non solum amissa est libertas operandi bonum, sed & abstinendi à malo. 192. 258.
 Libertas abstinendi ab vno peccato per patrationem alterius; non est simpliciter libertas non peccandi. 192. 205. 215. 216.
 222.
 Possesse habere libertatem boni, naturæ est hominum: habere autem, gratiæ est fidelium. 201.
 Sicut libertati ad bonum nihil derogat impotentia ad malum; ita libertati ad malum nihil derogat impotentia ad bonum. 187.
 195. 199. 259. 264.
 Bonum illud cuius possibilitatem peccando perdidimus non esse supernaturale tantum, sed & quodcunque morale ordinis etiam naturalis, ostenditur 202. 115. 216.
 Libertati non derogat auxilij indigentia. 177. 178. 200.
 201.
 Liberari & adiuuari multum discrepant. 178.
 Libertas arbitrii conciliatur cum necessitate peccandi absente gratiâ. 258. & seqq. 264.
 Libertas contradictionis ab Augustino nusquam appellatur libertas. 264. 271.
 Eam sufficere ad peccandum nusquam negat Augustinus. 270.
 271.
 Libertas contradictionis sufficit ad saluandam vtilitatem correctionum & exhortationum: & ad peccati perpetrati exprobationem. 269. 270.
 Libertatis ostendendæ gratiâ, an quis operari possit? 171.
 Liber respectu alicujus rei, quis dicatur? 178. 181. 186. in fine. 199.
 Liberum arbitrium dupliciter usurpatur. 39. 41.
 Liberum arbitrium hominis etiam integri, ad bonum non sufficit sine gratia. 53. 72.
 Liberum arbitrium phrasi Augustinianâ non excludit gratiam saltem habitualement. 57.
 Imo nec actuale adiutorium possibilitatis; quale habuerunt Angeli & protoplasti. 64.
 Liberum arbitrium hominis integri assimilatur bilanci in æquilibrio, & globo perfectè sphaerico super planum constituto. 61. 68. 178.
 Dominabatur gratiæ, & idcirco ipsi & non gratiæ adscribenda fuisset perseverantia & meritum hominis in sua integritate persistentis. 62. 63.
 Liberum arbitrium hominis lapsi est pedissequa gratiæ saluatricis. 51.
 Liberum arbitrium ab Augustino nonnunquam appellatur gratia. 323.
 Liberi arbitrii negati crimen Augustino affectum à Pelagianis. 176. 177. 198.
 Augustinus ab ista calumnia vindicatur. 176. 177. 188. 199.

Liberi arbitrii intelligentia cum gratiæ intelligentia prorsus connexa. 177. 217.
 Liberum arbitrium hominis lapsi captiuatum sub peccato. 179.
 185. 221. 340. 359.
 Nisi per gratiam ab ea captiuitate liberetur, non nisi ad peccandum valet. 178. 192. 193. 195. 196. 199. 217. 220. 258. 320.
 Id asseuerat Augustinus tanquam dogma fidei. 274.
 Duplex vulnus arbitrio per Adæ præuaricationem inflatum, libertatem ad bonum abstulit: & quæ sint illa vulnera? 181. 185.
 Propter hæc vulnera & captiuitatem incursum, ab Augustino appellatur, *Seruum arbitrium*. 182.
 Falluntur proinde Neoterici controuertistæ asserentes nomen *serui arbitrii* vsque ad tempora Lutheri fuisse inauditum. 182.
 Vide, Adam, Angelus, gratia, indifferentia, peccatum, Pelagiani.

Libido.

Libido quid? 158.
 Generaliter comprehendit omnem cupiditatem. 77.
 Ab Augustino confunditur cum concupiscentia. ibid.
 Libidinis patrocinium à Pelagianis susceptum, & ob id ab Augustino appellatur, *suscepta Pelagianorum*. 139. 340. 342. 343. 349. 372. 136. 139. 342. & seqq.
 Excessum libidinis improbant Pelagiani, & quibus limitibus mediocritatem eius circumscribant? 136. 139. 342. & seqq.
 Libido à Pelagianis in paradysum tam terrestrem quàm cælestem inuehitur. 31. 32. 33. 90. 91. 342. & seqq.
 Libido omnium sensuum, aduersus Pelagianos, mala esse ostenditur. 136. 137. 145. 149. 350. 351.
 Libidinis propter seipsam expetitæ, vsus semper est illicitus. 134. 135. & seqq.
 Libidinis ad honestum finem relatæ usus non semper illicitus: & quæ regula hic tenenda? 134. 137.
 Libidinis exercitium inter conjuges seclusa spe procreandi prolem, est illicitum. 137. 138. & seqq.
 Contrarium sustinent quidam recentiores mediocritate vitiorum contenti, & Pelagianis contra veterum Patrum consensum suffragantes. 139. 148. 246. 341. 342.
 Eorum arguenda recensentur. 141.
 Argumenta ista diluuntur. 165. 166.
 Dogma istud ad Epicuræismum reducitur. 245.
 Libidinis vsus assimilatur vsui alimentorum. 141. 147.
 Libidinem menti & rationi prædominari, inordinatum est & turpe. 139. 140.
 Libidinis malum à nuptiarum bono studiosissimè distinguit Augustinus. 91. 92.
 Libidinis esse vnitas perstringitur. 114.
 Libidinosus affectus quo arctior eo tenebrosior. 128.
 Libido est causa propagationis peccati originalis: non merum signum aut argumentum. 85. 86. 104. 342.
 Non potuit originale peccatum aliter quam per libidinem propagari. 86. 87. & seqq. Item. 105. 106.
 Idque Augustinum constanter sensisse agnouerunt ipsi Pelagiani quibuscum decertauit. 89. 90.
 Qua ratione per libidinem transfundatur peccatum originale? 102. 103. 104.
 Libido est radix corruptionis in semine genitali, illud vitians, in eo latens, & in eius emissionem sese prodens. 103. 104. 105.
 Libidinis diuisio trimembris in libidinem sentiendi, libidinem sciendi, & libidinem excellendi, expenditur. 132. 134. 174. 210.
 Libido sentiendi quid? & à viuacitate sensitiuæ facultatis, quæ differat? 132. 133.
 Eius quinquimembris diuisio pro numero sensuum externorum, perstringitur. 132.
 Libidinis sciendi ratio & inordinatio expenditur. 133. 134.
 Libido sciendi generat curiositatis vitium. 135. 249.
 Libido excellendi, quæ superbia vitæ vocatur, arcem mentis non suburbia cecupat, & ob id expugnata difficillima est. 133.
 Libido excellendi ab Augustino vocatur ambitio sæculi. 133. 134.
 Tres istæ libidinis species sunt radices omnium peccatorum in natura lapsa. 132. 133.
 Libido possidendi nunquam est prima, sed aliquam ex tribus prædictis semper supponit, in eaque radicitur. 134.
 Vide, concupiscentia, cupiditas, originale peccatum, Pelagiani.

Lingua.

Lingua instrumentum loquendi ex primæ institutione significat; & inde ad loquelam ipsam significandum translata est. 127. in fine.

INDEX RER. ET VERB.

Lorinus.

Lorini horribile dogma de iustitia Dei, refertur. 364. refellitur. 370. 371. 372.

Lumen.

Lumen ad videndum necessarium homini quantumvis integris & sanis oculis. 54. 55.

Ea necessitas assimilatur necessitati gratiæ ad bene operandum, etiam in natura integra. 54. 57. 59. 62. 64.

Lumen infantibus adeo gratum ut ex eius obliquo aspectu nonnulli fiant strabones. 129.

Vide gratia, infans.

M

MALVM.

MALVM non est natura, sed naturæ vitium. 340. Mali desiderium quantumvis ineliberatum est simpliciter malum, nec à Deo inferri potest. 348. 349. 359. 360.

Non potest non esse malum id cui consentiendo peccatur: Ex quo principio Augustinus irrefragabiliter deducit concupiscentiam esse malam, nec à Deo inferri posse: unde fit ut status puræ naturæ sit impossibilis. 353. 359. 360.

Contrarium afferentes vocat imprudentes, impudentes, procaces pertinaces, pericaces, insanos, dementes. 359.

Malum est contra naturam: nec sub ratione mali amari ab ullo potest. 271. 310.

Mali fuga ex oppositi boni prosecutio amore promanat. 271. 280. 289.

Malorum tolerantia à bonorum oppositorum adhæsiua dilectione proficiscitur. 289.

Malum nullum à Deo inferri potest creaturæ rationali absque præiua culpa. 301. 382. 383.

Manichæi.

Manichæi & Pelagiani ex eodem capitali principio in contrarios errores prolapsi. 265. 322. 323. 356. 372. 373.

Manichæi nimis aduersus Deum insani. 84. 189. 352. 356. 386.

Eorum sacrilegum dogma de duabus naturis. 372. 373. 386. 387. 389.

Manichæi peruersam naturæ humanæ conditionem in primam nominis creationem, culpato creatore; refundunt. 84. 85. 189. 196. 263. 341. 361.

Non libero proinde arbitrio sed naturâ, homines esse malos delirant. 189. 194. 196. 201. 219. 356.

Humanum corpus non ex Deo bono sed ex mala natura conditum esse fabulosi dogmatis. 85. 122. 189. 173.

Animam humanam esse partem diuinæ substantiæ somniant. 322.

Naturam malam creatricem humani corporis coæuam Deo bono de cuius substantia est anima humana, statuunt: perpetuamque pugnam eorum inter se confingunt. 328.

Manichæi sacrarum Scripturarum sacrilegi temeratores. 307. in fine. & 375.

Manichæismi infamiam Augustino & reliquis orthodoxis incurrunt Pelagiani, & cur? 176. & seqq. 189. 195. 262.

Augustinus ab ista calumnia vindicatur. 176. 177. 187. 199.

Manichæos quos deseruerat, mox à baptismo impugnat Augustinus. 121.

Aliter aduersus Manichæos aliter aduersus Pelagianos, de peccato & libertate ad ipsum requisita Augustinus consuevit loqui, & cur? 265. & seqq. 365.

Aduersus Manichæos decertauit Augustinus iunior & imperitior, aduersus Pelagianos senior & eruditior. 397. 398.

Hinc errores in scriptis suis aduersus Manichæos, senex in libris aduersus Pelagianos emendauit. 397. 398.

Mansoria dilectio.

Mansoria dilectio apud Augustinum quid? Et quomodo differat à dilectione transitoria? 150. 153. 245. 246. 249. Vide dilectio.

Marcion.

Marcion hæreticus qua occasione prolapsus in insanum errorem de duobus Dijs: vno bono, altero peruerso? 388. Vide, Cerdon, Hermogenes, Materiati.

Mater.

Matres filiorum carnibus nonnunquam pastæ. 114.

Matres & nutrices prauas suas inclinationes in paruulos quos vel vtero gestant vel lacte alunt, transfundere consueuerunt. 104. 105.

Ex ista transfusione elucidatur modus propagandi peccatum originale. ibid.

Matres vehementi apprehensione percussæ, ferum quem concipiunt aut vtero gestant, qualitate obiecti apprehensi inficiunt. ibid.

Materiati.

Materiati à Tertulliano agnominantur hæretici qui malum naturæ in materiam Deo coæternam referebant. 388.

Eorum hæresis ex Philosophia stoica originem traxit. 388.

Prima occasio istius insani dogmatis illustratur: & inde concluditur impossibilitas status puræ naturæ. 388. 389.

Matrimonium.

Matrimonium est minus bonum quam continentia. 353.

Matrimonium non nisi liberorum procreandorum causa inestum. 138. 147. 165.

Matrimonij vsus extra spem prolis nunquam licitus, & cur? 138. 140. 147. 165.

Si proles aliter quam per carnalem coitum procreari posset matrimonialis copula nunquam liceret. 140.

Coniuges absque spe prolis coeuntes ab ipsis tabulis matrimonialibus redarguuntur. 138. 140. 147. 148.

Matrimonium cessit homini lapsio in remedium morbi concupiscentialis, & quo sensu id accipiendum? 135. 354.

Matrimonij vsus cum vetula, grauida, menstruata, aut quoquo modo infacunda, improbatur. 140.

Vide concupiscentia, concubitus, libido.

Medicus, Medicamentum.

Medicus necessarius est sanis ad conseruandam sanitatem medicamentis acquiram. 56.

Medicus non est necessarius sanis ut sanentur, nec liberator liberis ut liberentur. 197. 314.

Medici analogia cum Deo per gratiam auxiliante & à captiuitate peccati liberante. 56. 297. 314.

Medicorum diligentiam excedet morborum copia. 114. 336.

Medici plurimos effectus adscribunt occultis qualitatibus. 103. 106. 314.

Medici de morbo controuertunt an præsatio sit, an qualitas positiua vna vel plures. 103.

Medicamenta pleraque grauissima sunt tormenta. 114.

Mendacium.

Mendacium est intrinsecè malum, & cur? 158.

Mendacium destruit animi integritatem. 158.

Mendacium nequidem pro conseruanda pudicitia licitè committi potest. 158.

Meritum, Merces.

Meriti & mercedis ratio in quo constituenda? 41. 66.

Meritum nullum esse potest absque gratia, etiam in statu naturæ integræ. in fine. 52. 66. 67.

Meritum hominis integri & lapsi qui differant. 66.

Meritum & merces correlatiue se respiciunt. 66.

Habent quandam oppositionem ad gratiam. ibid.

Debent esse ejusdem ordinis. 340.

Meritum hominis integri & Angelorum ab Augustino non reputatur gratia, & cur? 67.

An vlla ratione fuerit gratia, & qua? 70. Vide, Adam, Angelus, gratia, innocentia status.

Militia.

Militia Christiana in debellanda concupiscentia tumultuante potissimum exercetur. 164.

Miseria, Miser.

Miseria quælibet est supplicium peruersitatis. 38.

Miseria est species mali, eamque euitare conatur omnis creatura rationalis. 280.

Miser esse, nemo potest desiderare. 280.

Miseria & beatitudo opponuntur priuatiue, & in creatura rationali non habent medium. 239. 332.

Miserijs arteri creaturam rationalem absque præiua culpa, diuina iustitia pati nequit. 281. 307. 332. 344. 345.

Miserias humanæ naturæ esse supplicia alicujus præiue culpæ agnouerunt.

agnouerunt Ethnici Philosophi. 375. 387. 388.
 Miserrimum est velle, quod non decet. 281.
 Miser quisque efficitur mala voluntate: sed miserior potestate,
 qua desiderium malæ voluntatis expletur. *ibid.*
 Miser esse sub Deo iusto nemo potest, nisi mereatur. 332. 374.
 387. 388.
 Vide Beatitudo, concupiscentia, Deus, homo, libido, natura.

Misericordia.

Misericordia impendenda est nesciente sinistra quid faciat dex-
 tra: & quid hoc? 288.
 Misericordie opera absque directione fidei diuinæ exercita sunt
 vera peccata. 222. & seqq. 237.
 Vide Cornelius Centurio, fides, infidelitas, intentio.

Molina.

Molina in Augustinum injuriosus. 15. 59. 73.
 Adeoque in Ecclesiam & Pontifices. 15.
 Catholice doctrinæ fundamenta ex Augustini scriptis per Pon-
 tifices hausta, vellicare contendit & concutere. 15. 16.
 Spirituales concupiscentias & innatas superbix titillationes in
 paradysum inuehit. 33. 34.
 Iisdem argumentis ad id persuadendum vitur, quibus aduersus
 Augustinum vsus fuerat Iulianus. 34. 35.
 Dogma istud evertit & eneruat capitalia principia doctrinæ Au-
 gustinianæ aduersus Pelagianos. 34.
 Ab Augustino appellatur dementia. 34.
 Molina hallucinatio de gratia primi hominis. 55. 59.
 Molina liberum arbitrium hominis lapsi nimis extollit. 73.
 Violatæ gratiæ crimen Augustino impingit. *ibid.*
 Negat gratiam determinare liberum arbitrium hominis lapsi ad
 agendum: aut facere vt homo faciat. 73.
 Libero arbitrio attribuit potestatem dominatiuam supra gra-
 tiam, adeoque facit gratiam pedissequam liberi arbitrij non
 minus in natura lapsa quam in integra. *ibid.*

Morbidus, Morbus.

Morbidi morbosos procreant, & cur? 94. cap. 20.
 Morbus an priuatio an positiua qualitas sit, controuertitur inter
 Medicos. 103.
 Morbi corporalis cum peccato originali similitudo. *ibid.*
 Morbus & omnis alia miseria ad mortem disponens, à statu in-
 nocentiæ abesset. 38.
 Morborum multitudo Medicorum indagacionem exsuperat. 114.
 336.

Mores.

Mores plerumque consequuntur temperiem corporis. 105.
 Mores & inclinationes naturales parentum & nutricum transfun-
 duntur in proles genitis aut lactatas. 102. 103. 104. 105. 107. 160.
 Ex illa transfusione illustratur propagatio peccati originalis per
 concupiscentiam. *ibid.*

Mors, Mortalitas.

Mors corporis est supplicium primi peccati. 36. 387.
 Deus foret iniustus si mortem absque præuia culpa creaturæ ra-
 tionali inferret. 364. 387.
 Mortem esse humanæ naturæ connaturalem contendunt quidam
 Neoterici. 337.
 Mors non est ex natura aut naturæ authore, sed ex culpa aut cul-
 pæ progenitore. 36. 364. 387.
 Mors est omnium malorum terribilissimum. 364.
 Mors animæ non tam est peccatum, quam pena peccati. 368.
 Mortalitas ab Augustino duplex statuitur: vna quæ necessitatem,
 alia quæ possibilitatem moriendi includit. 37.
 Garassi exorbitatio, mortalitatem in paradysum secluso peccato
 inuehens, retunditur. 36. vide Adam, beatitudo, natura,
 homo, mulier, morbus.

Mulier.

Mulier innupta est sui juris: nupta subiacet potestati & directio-
 ni mariti, idque ex naturæ ordinatione. 319.
 Eo exemplo ostenditur quomodo motus concupiscentiæ qui in
 brutis non sunt turpes, in hominibus turpes sint si rationis ju-
 gum excutiant. *ibid.*
 Sicut mulierem viro dominari inordinatum est & monstruosum,
 sic concupiscentiam in homine præualere rationi, turpe & il-
 licitum est. 359.
 Mulier corrupta castimonix studens grauioribus concupiscentiæ
 titillationes patitur, quam virgo. 102.
 Mulier factu grauida inordinatis ciborum desiderijs agitatur. 104.

Mundus.

Mundus vniuersas creaturas complectitur. 210.
 Mundus pro mundi dilectoribus vsurpatur, sicut domus pro in-
 habitatoribus. 133.
 Mundo vtendum non fruendum. 155. 210.
 Mundi dilectio non ex Deo est, sed ex diabolo & ex nobis; adeo-
 que vitiosa est. 216. 217. 220. 254.
 Non adiuuat vtentem, sed corrumpit fruentem. 217.
 Mundi dilectores nihil habent nisi concupiscentiam carnis, con-

cupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. 220. 221.
 Vide Amor, cupiditas, dilectio, finis, fruitio.

N

N A N V S.

N A N O - G I G A N T A E A similitudo à quibusdam re-
 mere instituta ad eleuandam Augustini auctoritatem,
 expenditur & retorquetur. 23. 24.

Natura, Naturale.

Naturæ vocabulum quid importet? 49. 365.
 Natura ab August. subinde appellatur gratia, & cur? 312. 323.
 Natura non propendet in impossibile aut vanum. 238.
 Natura vsurpatur pro naturalibus proprietatibus. 344.
 Quid natura desideret, absque magisterio discitur. 142. 351.
 Sicut natura ex natura, sic ex vitio vitium procreatur; adeoque ex
 natura vitiata, natura vitiata. 88. 100. 101. 103.
 Natura in tantum vitiosa est, in quantum à sui factoris arte de-
 flectit: & quæ illa factoris ars. 85. 286. 311. 351.
 Natura in sua radice vitiata, absque suo vitio propagari nequit.
 87. 88. 100. 103.
 Natura humana si à Deo primitus condita fuisset eo modo quo
 nunc in paruulis nascitur, nequaquam esset vitiosa. 85. 285.
 311. 310. 351. 352.
 Natura lapsa pronitas in malum perstringitur. 81. 82. 83.
 Natura lapsa & natura pura, qui differant? 279. 335. 339. 341.
 361.
 Natura pura quid? & quid ab ea remoueat ista puritas? 279. 329.
 Naturæ puræ vocabulum à Pelagianis dimanauit. 279.
 Statum puræ naturæ asserere impossibilem, Neoterici quidam
 existimant nefarium. 278. 279.
 Status ille ab Ethnicis & hæreticis excogitatus & in Ecclesiam
 inuectus. 278. 279. 303. 332. 333. 337. 345.
 Status puræ naturæ Augustino & veteri Ecclesiæ prorsus ignotus.
 278. 329.
 Eius possibilitatem astruentes, à Pelagianis qui differant. 279.
 314. 333. 345.
 Possibilitas istius status capitalibus Augustini principiis è diame-
 tro aduersatur. 279. 302. 333. 304.
 Miseriæ illius status non modo adæquant, sed & exsuperant mi-
 serias naturæ lapsæ. 334. 341. 372.
 Naturæ puræ status in Augustini principiis est absolutè impossi-
 bilis. & seqq. 281. 312. 315. 316. 332. 333.
 Natura rationalis nequit à Deo creari propter seipsam. 280.
 Non potest creari nisi propter finem suum naturalem, in quem in-
 nato pondere vergit. 280. 282. 333.
 Finis illo non potest alius esse quam Deus. 282. 300. 306. 392.
 Natura rationalis nequit creari absque amore sui finis ultimi, sal-
 tem in actu primo expedito. 282. 283. 300. 301. 392.
 Hinc ex impossibilitate istius amoris in statu puræ naturæ sumi-
 tur primum argumentum aduersus possibilitatem istius status.
 282. & seqq. vsque ad 324.
 Secundum argumentum contra eandem possibilitatem sumitur ex
 impossibilitate fruitionis ultimi finis absque gratiæ auxilio,
 quod puræ naturæ deesset. 325. & seqq.
 3. Argumentum ex impossibilitate consequendi regnum celo-
 rum, quod absque iniustitia negari non potest creaturæ inno-
 centi: quid regnum celorum? 328. & seqq. vsque ad 333.
 4. Argumentum ex necessitate errandi, moriendi, & offensio-
 nes patiendi in purâ natura: cum quibus nequit consistere vl-
 la beatitudo etiam naturalis. 333. & seqq. vsque ad 340.
 5. Arg. ex carentia possibilitatis ad vllum bonum faciendum abs-
 que gratia, quæ puræ naturæ supponitur deesse. 340. 341.
 6. Arg. ex necessitate peccandi in singulis actibus propter capti-
 uitatem sub concupiscentia, quæ non minus in purâ quam in
 lapsa natura dominaretur. 340. ad 347.
 7. Arg. ex turpitudine concupiscentiæ ob quam repugnat eam à
 Deo inseri. 346. 347. 348.
 8. Arg. ex moribus concupiscentiæ, qui non sunt aliud quam
 peccandi desideria, quæ in authorem naturæ refundi non de-
 bent nec possunt. 347. ad 352.
 9. Arg. ex eo quod licitum foret creaturæ cum concupiscentiæ
 effrenitate à Deo creatæ, fomiti consentire absque sua quidem
 culpa, sed cum culpa creantis. 351. 352. 353.
 10. Arg. ex eo quod nuptiæ in illo statu forent omnino illicitæ,
 cum tamen sint humanæ naturæ secundum se consentaneæ.
 353. 354.
 11. Arg. ex confusionali pudore indiuisso libidinis comite, qui
 euidenter testatur effrenitatem concupiscentiæ non esse ho-
 mini naturalem, sed violentam, & ex peccato tanquam neces-
 sario prærequisitâ causâ ortam. 353. & seqq. ad 358.
 12. Arg. ex naturalis ordinis perturbatione per rebellionem car-
 nis aduersus spiritum. 353. 354.

INDEX RER. ET VERB.

12. Arg. ex eiusdem naturalis ordinis perturbatione per dominatum inferioris partis in superiorem, & per conflictum animi secum. 357. 358. 359.

14. Arg. ex conflictu Augustini aduersus Iulianum, & victoria Ecclesiae de Pelagianis. 359. 360. 361.

16. Arg. ex profunda ignorantia rerum agendarum, quæ nequit esse homini connaturalis. 361. 362. 363.

16. Arg. ex iustitia Dei, eiusque prouidentia, omnipotentia, & omniscientia, quarum aliqua necessario læderetur si creaturam innocentem tantis miserijs conteri permetteret, quantas secum adfert status puræ naturæ. 371. 372. & seqq.

Natura rationalis eo ipso quo pura esset, innocens esse conuincitur. 279. 329. 332.

Naturam rationalem à suo creatore sola culpa separare potest. 318. 316.

Natura rationalis nisi sit recta, necessario est peruersa & distorta. 318.

Nequit à Deo condi absque sapientia. 318.

Nequit absque casto amore sui creatoris esse sapiens, verax, æqua, recta, iusta aut bona. 309. 310. 311. 312.

Natura rationalis creata, inter Deum & creaturas purè corporeas mediat. 172. 282. 283. 285.

Seipsum amando efficitur superba: interiora amando, carnalis. 283.

Prosequendo quodcunque se deterius, deterior redditur. 283.

Deum vnum & verum colere & adorare indispensabili lege obstringitur. 283.

Dei amore casto destituta seipsam necessario diligit, adeoque superba est, & peruersa. 283.

Nequit creari absque casto amore veritatis & iustitiæ, saltem in actu primo expedito. 285. 286. 287. 302. 312.

Si absque tali amore conderetur, vniuersa eius peccata in Deum redundarent. 286. 287. 312. 321. 323. 324.

Nec Deus posset eam absolueret ab obligatione diligendi suum creatorem & conseruatorem. 283. 312.

Dilectio illa siue creatori, siue veritatis aut iustitiæ nequit per vires naturæ absque diuinitus infuso auxilio gratiæ elici. 299. 300.

Natura rationalis non potest à Deo primus condi absque supernaturali charitate adeoque nequit in statu puræ naturæ creari. 302. 303. 312.

Charitas illa creaturæ rationali innocenti debita, an & qua ratione possit dici naturalis, cum viribus naturæ obtineri nequeat. 307. 308. 309.

Naturæ innocenti ex vi suæ creationis debitam esse gratiam & charitatem multo rationabilius asserit Augustinus quam Scholastici gratiam sufficientem naturæ lapsæ asserunt debitam. 321.

Qua ratione debitum illud cum supernaturalitate gratiæ constat? 312. & seqq.

Naturæ rationali non foret vitiosum à Deo recedere, nisi eidem connaturaliter competeret, Deo adherere. 309.

Naturæ rationalis bonum quod vitijs labefactatur, ab Augustino Naturale appellatur. 311.

Natura vitijs minuitur & deprauatur, non penitus destruitur. 310.

Natura rationalis si à Deo crearetur expers sapientiæ, non foret idcirco stulta aut vitiosa. 319.

Ista tamen hypothesis in doctrina Augustini est planè impossibilis: soluitur obiectio in contrarium ex verbis Augustini deprompta. 319.

Natura rationalis in statu naturæ puræ condita miserior foret reliquis creaturis. 321.

Istius status miseria perstringitur. 335. 336. 338. 339. 372.

Natura rationalis non est dicenda pura sed damnata, si non est capax supernæ beatitudinis. 337.

Naturæ puræ status tam est impossibilis quam impossibilis est naturæ puræ beatitudo. 338.

Natura pura nec in hac vita, nec post mortem posset consequi suam beatitudinem. 339. 340. 341.

Nec posset in hac vita exercere actiones beatitudinis post mortem obtinendæ meritorias. 339.

Imo nihil boni agere posset, sed in singulis actionibus necessario peccaret. 340. 341.

Status istius possibilitatem astruentes Manichæis suffragantur. 341. 372. 390.

Caluinismi notam difficulter euadunt. 348.

Augustinus in eos inuehitur tanquam blasphemos in Deum, & indecenter impudentes. 355. 356. in fine.

Deum crudelitatis arguere conuincuntur. 364. 372. 373. 386. 387.

Cum Atheis de immanitatis & absurditatis palma concertant. 364. 367.

Dei prouidentiam euerunt. 374. 377. 378. 379.

Dei iustitiam funditus exinanunt. 377. 378. 379.

In varias blasphemias & hæreses incidere coguntur. 390. 391. 392.

Augustini argumenta contra possibilitatem status puræ naturæ non procedunt ex hypothesi sublimationis humanæ naturæ ad statum gratiæ & beatitudinem supernaturalem. 378. 379.

Nec in ijs agitur de miserijs hominis lapsi quatenus sunt formaliter poenæ præsupponentes culpam quam correlatiue respiciant. 380. 381.

Miseriæ istius status, non merè permissiue sed magis positiue in auctorem naturæ refunderentur. 384. 385. 386.

Eas non posse Deo ut auctori adscribi agnouerunt non solum Catholici sed & Hæretici & Pagani: in eorum infiniti errores ut boni Dei iustitia saluari queat. 385. 388. 389. 390.

In statu puræ naturæ conditum fuisse à Deo Adamum, & in eodem nasci eius posteros pertinacissime sustinuerunt Pelagiani. 279. 314. 332. 333. 344.

Naturæ puræ condiciones perstringuntur. 341. 342.

Naturæ puræ status nimis Deo est in iustus. 351. 355. 372. 373.

In eo statu illicitæ essent nuptiæ. 353.

Non minus in statu naturæ puræ concupiscentiæ rebellio gigneret confusionem & ruborem, quam nunc in statu naturæ lapsæ. 354.

Natura rationalis naturaliter appetit similitudinem sui Creatoris, & cur? 334.

Similitudo ista in participatione æternitatis, veritatis & charitatis increatarum, quæ tribus personis diuinis respectiue appropriantur, consistit. 334. 335. 336.

Hinc mors repugnans æternitati, error repugnans veritati, & offensio repugnans charitati, creaturæ rationali naturales esse nequeunt, sed violentæ sunt: & beatitudini etiam naturaliter aduersantur. 334. 335. & seqq.

Naturæ rationali à culpa puræ ita debetur vita æterna & regnum cælorum, ut absque diuinæ iustitiæ violatione ei negari non possint. 328. 329. & seqq.

Ratio illa debiti non obstat supernaturalitati regni cælorum & vitæ æternæ respectu creaturæ cui seposita culpa debetur, etiam ex mente præcipuorum Scholasticorum. 306. 307. 308.

Supremum Dei Dominium non posset excusare Deum ab iniustitia, si aut beatitudinem creaturæ rationali innocenti denegaret, aut miseras inferret. 400. 401. 402.

Soluitur obiectio desumpta ex mendoso textu Augustini in Psalmum septuagesimum. 392. 393. 394.

Soluitur alia difficultas ex libro tertio de libero arbitrio ubi insinuare videtur Deum non fore culpandum etiam si creaturam puram miserijs affligeret. 394. 395. & seqq.

Propositio ista: *Deus non potuisset talem ab initio creare hominem qualis nunc nascitur*, quo sensu & quo genere censuræ à Pontificibus proscripta? & an eius proscriptio obstat veritati doctrinæ Augustinianæ de impossibilitate status puræ naturæ? 402. & seqq.

Ostenditur quod Augustinus successu temporis profecerit in sua doctrina de impossibilitate status naturæ puræ. 397. 398. 399.

Natura irrationalis nequit beata aut misera esse. 282.

Quod in natura inferiore est rectissimum & ordinatissimum, in superiore frequenter est peruersum, vitiosum, & inordinatum. 350.

Hinc concupiscentia quæ in brutis non est vitiosa, in homine vitiosa est & inordinata. 350. 351.

Ex hac inordinatione colligitur impossibilitas status puræ naturæ. 346. 347. & seqq.

Non solum natura ipsa, sed & naturales eius dotes ab Augustino appellantur gratia. 322. 323.

Naturale quid? & quo sensu gratia & gloria æterna possunt dici naturales creaturæ rationali? 306. 307. 308. 309.

Peccatum nequit esse naturale ulli naturæ. 319.

Quædam solitariè spectata sunt naturalia, quæ ex conjunctione alterius redduntur violenta. 359.

Vide amor, concupiscentia, Deus, dilectio, beatitudo, homo, originale peccatum, Pelagiani, miseria.

Necessitas, Necessarium.

Necessitas peccandi per peccatum incurfa qualis? & quomodo cum libertate ad peccandum requisita stet? 259. 269. 270.

Necessitas quoad specificationem comparitur libertatem quoad exercitium. 259. 260.

Necessitas apud Augustinum vsurpatur pro coactione. 261.

Necessitas peccandi seclusa gratia, non obstat utilitati correctionum, præceptorum, & exprobrationum. 269. 270.

Soluitur difficultas de præceptis affirmatiuis quæ non nisi per actus vndeque honestos impleri possunt. 270.

Necessitas peccandi ab Augustino constanter asserta, non reprobat per oscriptionem huius propositionis: *Homo peccat damnabiliter in eo quod necessario facit*. 272.

Necessarium quo pacto repugnet libero & voluntario perfecto, & quæ illa necessitas? 60. 61.

Vide gratia, libertas, homo.

T O M I S E C V N D I.

Nescientia.

Nescientia, quid, & quomodo se habet ad ignorantiam? 122.

Vide error, ignorantia.

Nolitio.

Nolitio quælibet oritur ex volitione oppositi. 271.

Vide Amor, dilectio.

Nubere, Nuptiæ.

Nubere absque peccato an possit quis gratiâ destitutus? 232.

De nuptijs & concupiscentia quâ occasione scripsit Augustinus. 360.

Nuptiarum bonum à libidinis malo studiosissimè discreuit Augustinus. 91. 92. Vide Matrimonium.

Nutrix.

Nutrix in paruulum quem lactat, prauas suas inclinationes cum lacte non raro transfundit. 105.

Vide Mater, originale peccatum.

O

O B I E C T V M.

O B I E C T V M, phrasi Augustinianâ, inest potentia aut actui ipsum representanti. 30.

Iuxta hunc loquendi modum intelligendum est Augustinus dum ait, reatum hominis qui se peccasse non meminit, non esse in animo ipsius peccatoris, sed in occultis Dei legibus, & in mentibus Angelorum. 78. 79.

Obstetrices Aegyptiacæ.

Obstetrices Aegyptiacæ mentiendo benefecerunt Hebræis. 235.

In ijs remunerata est à Deo mentis benignitas, non mentientis iniquitas. ibid.

Remuneratio ista non obstat veritatis doctrinæ Augustinianæ de vitiositate omnium operum infidelium. ibid.

Occidere, Occiso.

Occidere seipsum, non fortitudinis sed imbecillitatis actus est. 338.

Vide Cato, fortitudo.

Officium.

Officium virtutis quid? & à fine qui differat. Vide finis, virtus.

Oliua.

Oliua oleastrum subinde progengerat, & qua ratione id fiat? 89.

Ex illa progeneratione ostenditur quomodo parentes iusti procreent proles originali peccato inquinatas. ibid.

Olympius.

Olympius Episcopus de propagatione peccati originalis per libidinem continit Augustino, vti & alij veteres. 93.

Omissio.

Omissio deliberata & moralis an possit reperiri absque omni positivo actu voluntatis? 270.

Omissio deliberata an semper fiat propter finem. ibid.

Possitne quis implere præceptum negatiuum absque gratia, idque per puram omissionem? ibid.

Optatus Mileuitanus.

Optatus Mileuitanus ante Augustinum scripserat de baptismo: sed materiam istam non satis illustravit. 13.

Augustino eandem materiam pertractanti cedit, non secus ac embrius fortui perfecto. ibid.

Opinio.

Opinio animum præoccupans, facit vt quis aliorum verba quantumuis violentè, in suas potius partes distorqueat; quam se alijs accomodet. 85. 237. 277.

Ita taliter præoccupatis sollicitudo laboris sit dux erroris, dum loca ab ijs quærentur non quibus se corrigant, sed anticipata sua sensa confirmant. 86.

Opus.

Opus indifferens inter bonum & malum ab Augustino nullum agnoscitur. 211. 212. 216. 228. 251.

Opera steriliter bona quænam dicantur? 223. 253.

Opera steriliter bona à Pelagianis excogitata, ab Augustino constantissimè negantur. 223. 241. 2. 4.

Opera steriliter bona eo ipso quo ad vitam æternam non conducunt, sunt vera peccata. 145. 152. 209. 217. 228. 341.

Opera steriliter bona ab Augustino tantoperè reprobata, à Scholasticis quibusdam Pelagio suffragantibus astruuntur. 254.

Opus bonum ab Augustino non agnoscitur, quod æterni præmij non sit meritorium. 254.

Opus bonum non datur vllum nisi ex fide per charitatem operante procedat. 217. 253.

Opus quodcunque non ex Dei dilectione profectum, ipso non re-

cto sine peccatum est. 251. 253.

Cur Augustinus requies fidem & charitatem ab bene operandum nonnunquâ addat particulas, *sicut oportet, vera virtutis*: &c. 154. 301. 302.

Opus fieri *sicut oportet*, quid? 302.

Opus non fit *sicut oportet*, nisi ex charitate fiat. 301.

Opus factum ex timore pænæ, non fit *ut oportet*. ibid.

Opus pietatis nullum Augustinus agnoscit nisi quod ex Dei gratuito amore proficiscitur. 301.

Operari intuitu honestatis moralis aut splendoris virtutis ibi sistendo, non licet. 204. 241. 243. 251. 252. 291. 292. 293. 297.

Oppositum asserentes Stiocismum resuscitant. 251. 252.

Eorum error ex prophana Philosophia emanauit. 293.

Vide fides gratia, intentio, infideles, Philosophi, Stoici, Vasquez.

Oratio.

Orationes quotidianæ fidelium, gratiæ necessitatem luculenter astruunt. 2. Vide gratia.

Ordo.

Ordo quid? & in actibus virtutis quam necessarius? 307.

Virtus Augustino est ordo amoris. 157. 243. 249.

Vide virtus.

Origenes.

Origenes Theologiæ Græcicæ Princeps habitus. 20.

Humanæ temeritatis & diuinæ castigationis exemplum. 5.

Subsequentium hæresum fons & origo. ibid.

De transfusione peccati originalis per concupiscentiam, Augustino concinit. 93.

Ab Augustino postergatus. 20.

Originale Peccatum.

Originale peccatum varijs nominibus ab Augustino expressum, 80. 82. 100. 101. 102. 105.

Eius exhibitio, totius Pelagianismi basis. 75. 90. 91. 92.

Eius agnitio, gratiæ & Christianæ fidei fundamentum. 75.

Prædicatu facillimum: intellectu secretissimum. 75. 89. 96. 100.

In eo adstruendo Augustini industria potissimum desudauit. 185. 91.

Eius naturam & propagationem eodem semper modo absque vlla fluctuatione Augustinus explicauit. 76. 96. 97. 99. 110.

De quibusdam tamen circumstantijs eius, tota vita fluctauit, & quænam illæ? 76. 96. 99. 108. 110. 376.

Eius materiale est concupiscentia: formale, reatus. 76. & seqq. 95. 101.

Formale illud non pænæ, sed culpæ reatus est. 77. 78.

Quomodo ab Augustino reatus ille dicatur conscriptus in mentibus Angelorum & occultis Dei legibus? 77. 78.

Materiale per baptismum non tollitur: tollitur verò formale. 77. 78. 83. 88. 96.

Originale peccatum habituali personale affine. 80.

De eius formali multiplices Neotericorum sententiæ recensentur. 80.

Nihil eorum in quibus illud à Scholasticis constituitur, Augustinum latuit: maluit tamen reatum assignare quam quidquam reliquorum. 80. 84.

Cur maluit Augustinus originale peccatum pistinè quam priuatè exprimere: cum expresserit peccatum personale per priuationem? 84.

An materiale & formale peccati originalis eidem subiecto proprio insint? 108.

Originale peccatum quâ ratione voluntarium, liberum, cuiuslibet scienter perpetratum? 84. 85. 113.

Non est purè peccatum, sed insuper pænâ peccati. 85.

Ad Augustino appellatur contagium, & affectionalis, qualitas. 100. 101. 102. 105.

An sit priuatio an habitus corruptus? 103.

Quomodo in posteros Adæ transfundatur? 85. 86. & seqq. 104. & seqq.

Originale peccatum transfundi per libidinosam concupiscentiam senserunt ante Augustinum, Origenes, Olympius, Hilarius, Ambrosius. 93.

Idem post Augustinum senserunt: Leo, Chrysologus, Fulgentius, Gelasius, Beda, Remigius, Philippus, Bonæ-spensis, Bernardus, Hugo & Richardus Victorini, Innocentius tertius, Urbanus quartus, Magister cum Scholasticorum coryphæis. 93. 95.

Idipsum constantissimè tradidit Augustinus tamquam Catholicæ fidei dogma. 95. 96. 97.

Originalis peccati propagatio assimilatur transfusioni podagræ à parentibus in posteros. 87. 106. 101. 104.

Item transfusioni nigredinis, crispitudinis, & similitatis Aethiopum generantium in genitos. 101. 104. 105. 107.

Item transfusioni coloris virgarum excorticatarum in agnos Laban. 94.

Item transfusioni infectionis à radice vitiata in truncum & ramos: à fonte in riuum. 87. 91. 99. 100.

De sola propemodum propagatione peccati originalis August.

INDEX RER. ET VERB.

cum Iuliano conflixit. 90. 91. 188. 189. 353.
 Tredecim libros ea de re aduersus Iulianum conscripsit : tres alios meditabatur, quos morte præuentus non incæpit. 90. 91. 193.
 Ex tredecim conscriptis tres perierunt aut adhuc latent: duo nuper inuenti & cum Iuliani libro editi. *ibid.*
 Omnes istæ tot annorum & vigiliarum lucubrationes funditis euertuntur, si aliter quam per concupiscentiam propagetur originale peccatum. *ibid.*
 Augustinus tamen ipse (alioqui modestissimus) libros istos specialiter commendat, elaboratumque opus nuncupat. 91.
 Neoterici quidam Philosopho-Scholastici doctrinam Augustini de propagatione peccati originalis per concupiscentiam, deserentes; pactum Dei cum Adamo & posteris comminiscuntur, in quod propagationem illam vltimatè resoluunt. 85. 86. 89. 93. 94. 98. 99. 100.
 Tale pactum asserere, est peccatum originale euertere: aut Deum, purgatis generantibus & prolibus genitis, culpate. 93. 98. 99.
 Quidam ex his pactuat is non contentus valedicere Augustino, doctrinam ipsius grauissimis censuris perstringit, & Pelagianismi insinuat. 15. 76. 85. 91. 92. 93.
 Augustinum hac in re censurando, Ecclesiam non minus imperitè quam temerè vellicat; quæ non nisi stilo & calamo Augustini de Pelagianis triumphauit. 75. 76. 91. 92. 93. 363.
 Qua ratione à parentibus iustis transfundatur in prolem originale peccatum? 88. 89. 104. 105.
 Variis similitudinibus transfusio ista illustratur. 104. 105.
 Philosopho-Scholasticorum super huiusmodi transfusione hallucinationes perstringuntur. 88. 89.
 Non solum de facto originale peccatum per libidinosam concupiscentiam propagatur, sed nec aliter propagari potuit. 86. 87. 89.
 Hinc si Adam post lapsum antequam genuisset, concupiscentiam benè viuendo extinguere in seipso potuisset & reipsa extinxisset, nullum peccatum in posteros transfudisset. 107.
 Similiter nec parentes proximi transfunderent si per inusitatum miraculum à concupiscentia habituali immunes fierent tempore coitus. *ibid.*
 Secus dicendum si Deus miraculosè compesceret actuale concupiscentiæ pruritus tempore commixtionis, permanente habituali. 105.
 Item si miraculosè ex vitiatis seminibus absque carnali commixtione formaretur infantulus. *ibid.*
 Cur potius primum Adæ peccatum in posteros transfundatur, quam reliqua subsequenti? 107.
 Originale peccatum est toti speciei humanæ commune. 107.
 Originali peccato infecti sub diaboli tyrannide captiuantur: & solo baptismo inde liberantur. 82. 83.
 Originalis peccati poena generatim perstringitur. 113. 114. 115. 116. 117.
 Duæ speciales eius poenæ expendantur, quæ libertatem ad operandum bonum abstulerunt homini. 182.
 Poenæ correspondentes originali peccato in altera vita insinuantur, remissiue. 175.
 Vide Augustinus, concupiscentia, Iulianus, libido, Pelagiani, Scholastici.

Oues.

Oues Laban colorem virgarum sensibus haustum tempore coitus, transfuderunt in suos foetus. 94. 104.
 Exemplo transfusionem peccati originalis per libidinem, accommodatè explicat Gelasius Papa. 94.

Ozorius.

Ozorius sententiam Augustini de prædestinatione, seueritatis & difficultatis accusat; eique Græcorum, Gallorum, & Massiliensium dogma parenter præfert. 15.
 Satius foret si alij Philosopho-Scholastici Augustinum similiter rei cerent palam, quàm tot ludibrijs adulteratum vindicare præsumerent. 222. 228.
 Ozorio non minus temerarius Catharinus sententiam Augustini de prædestinatione, crudelem appellat & truculentam eamque vt desperationis occasionem & incentiuum palam respuit. 15.

P

PACTVM.

PACTVM Dei cum Adamo inclusis posteris, à Neotericis confictum explonitur. 92. 98. 99.
 Vide Deus, originale peccatum, Scholastici.
Peccatum, Peccare.

Peccatum ab Augustino definitur: voluntas agendi quod iustitia verat, & vnde liberum est abstinere. 85. 109. 122. 192. 260. 262.
 Ea definitione abutuntur Pelagiani impugnantes originale peccatum, & adstruentes libertatem contrarietatis ad bonum &

malum. 123. 192. 202.

Peccatum aliter ab Augustino describitur: Amor rei temporalis quæ amanti auferri potest inuito. 211. 143.
 Item dictum factum vel concupitum contra legem æternam. 148. 158. 286.
 Item, quod quamuis habeat speciem boni operis, sit tamen non propter requiem sempiternam. 145. 152. 209. 228.
 Peccatum quodlibet consistit in fruitione vtendorum aut vsu fruendorum. 151. 152. 161. 166. 208. 249.
 Peccatum includit rationem voluntarij, & quomodo ea reperitur in peccato originali? 84. 85. 123. 260. 267.
 Quid illud voluntarium iuxta Augustinum? 262.
 Peccatum prærequirit scientiam, & quomodo ea reperitur in peccato originali? 84. 123. 263.
 An & qua ratione peccatum requirat libertatem & euitabilitatem. 84. 123. 124. 192. 193. 264. 312.
 Peccatum Augustino est voluntas mala ab incommutabili bono ad commutabile deficiens. 80.
 Peccatum quodlibet est stultitia, & cur? 140.
 Peccati variae rationes formales expenduntur. 80. 81. 83.
 Peccatum personale ab Augustino describitur priuatiue: originale positiue, & cur? 83.
 Peccati ratio formalis in quo sita iuxta Augustinum. 283.
 Peccatum nequit esse vlli naturale, & cur? 318.
 Peccati dedecus nequit esse absque dedecore vindictæ. 368.
 Peccata quædam mortalia, quædam venialia. 148. 155. 158. 405.
 An & quo sensu verum sit, tunc peccari mortaliter quando finis in creatura constituitur? 154.
 Peccatum veniale in Deum referre tam ingratum ipsi est, quam mactare filium in conspectu patris. 154.
 Peccans vel venialiter, non vitur sed fruitur creaturis: adeoque peruersus est. 153. 154. 155. 251.
 Idem sentiendum de eo qui intuitu moralis honestatis & splendoris virtutis operatur. 251. 252.
 Peccans venialiter non præponit Creatori creaturam: peccans mortaliter, præponit. 154. 158.
 Peccans mortaliter non solum actu sed & habitu diuinam amicitiam abruptit. 154. 158.
 Peccatum quodlibet inde nascitur quod id quod maius est ad minus declinat. 158.
 Peccata vniuersa ad tres fontes reuocantur, & qui illi? 132. 133.
 Imo ad duos reuocari possunt. 170. 262. 268.
 Peccata vniuersa hominis lapsi instigante concupiscentiâ perperantur. 167. 168. 262. 341.
 Ab Augustino idcirco appellantur foetus concupiscentiæ. 168.
 Redditur ratio huius Augustinianæ doctrinæ. 171. 172.
 An & qualiter peccata ex ignorantia sint etiam ex concupiscentiâ? 170.
 Peccatum esse in animo, in conscientia, in memoria, apud Augustinum quid? 79.
 Peccatum carnis quid? & à peccato animæ qui differat? 109.
 Peccatum quâ ratione faciat nouissima prima, & prima nouissima? 111.
 Peccatum ex carne in spiritum serpit sursum: sanctificatio ex spiritu in carnem deorsum. 111.
 Peccata quædam ex ignorantia, quædam ex infirmitate: & quænam ignorantia ibi intelligenda est? 121. 125. 170. 193. 194. 195. 297. 218.
 Peccata iuxta Augustinum quædam ex ignorantia, quædam ex negligentia, quædam ex obliuione, quædam ex non intelligentia: & qualiter hæc differant? 121.
 Peccata per excoriationem commissa non excusantur ratione excoriationis, eo quod hæc sit voluntaria saltem in causa. 128. 129. 193.
 Hinc deducitur, peccata commissa per ignorantiam quæ est poena peccati originalis, quantumuis hic & nunc inuincibilis sit, non excusari. 115. 116. & seqq. Item. 125. 126. 127. 128. 129. 193. 361. 362.
 Peccatum non nisi voluntate committitur, & quid illa voluntas? 262. 263.
 Ad peccatum sufficit voluntarium in causa. 267.
 Soluitur obiectio ex Augustino. 268. & seqq.
 Peccata quædam vitari nequeunt nisi per actum vnde quaque honestum. 146. 270.
 Quomodo in eorum perpetratione stat libertas ad peccandum requisita, cum necessitate peccandi? *ibid.*
 Peccatum omissionis an necessario habeat adjunctum actum positium voluntatis? 270.
 Peccati reum quemquam constituere in eo quod vitare non potuit; summæ insanix esse, docet Augustinus: & quo sensu? 84. 85. 122. 124. 192. 260. 262. 312. 320.
 Peccator & præuaricator, qui differant? 125. 126.
 Peccatum induxit peccandi necessitatem. 192. 193. 296. 297. 259. 340. 341.
 Omne factum si rectè factum non est, peccatum rectè nominatur. 216. 225. 228. 241. 302. 318.

T O M I S E C V N D I.

Peccatum vnum vitari potest absque gratia, sed perpetrando alterum. 259.
 Hoc tamen non tam est peccatum vitare quam in peccatum incidere. 260. 264.
 Nullum peccatum virtute vitari potest absque gratia. 224. 237.
 Nullum peccatum facit vnus homo quin faceret alter, si Dei custodia deesset. 231.
 Potest quis alteri consulere actum quem alter exercendo peccabit. 232.
 Ex quo motiuo abstinendum est à peccato vt quis censeatur peccatum simpliciter vitare? 206. 207. 216.
 Nemo peccat nisi volens. 331.
 Peccati desiderium nec bonum esse, nec à Deo inferri potest. 348.
 Omnis peccans auertit se à Deo & ad creaturam se conuertit. 81. 84.
 Sub diaboli potestate captiuatur qui mortaliter peccat. 82. 83.
 Peccatum frequenter est pœna alterius peccati, imo sui ipsius. 85. 123. 124. 193. 194. 233. 260. 262.
Pelagiani.
 Pelagiani & Manichæi ex eodem principio in contrarios errores prolapsi. 265. 322. 323. 356. 372. 373.
 Pelagianorum & Semi-pelagianorum discordia quoad vires liberi arbitrij humani. 45.
 Pelagiani vires naturæ extollendo, Christo & Christiano nomini injuriosi. 2. 188.
 Eorum dogma de mortalitate protoplastorum ante præuaricationem. 36. 344. 378. 379.
 Negant mortem esse malam aut pœnalem. 372. 373.
 Statum puræ naturæ in Ecclesiam inuehunt. 279. 280. 314. 329. 345. 356. 372. 375. 378.
 Capitalia eorum dogmata sunt duo: vnum, paruulos in eo statu nasci in quo fuit Adam ante lapsum: alterum, Adamum siue peccasset siue non peccasset fuisse moriturum. 329. 344. 345. 378. 379.
 Catholicam Ecclesiam agnominant Babylonem. 177. 188.
 Liberi arbitrij negati crimen Augustino impingunt. 176. 176. 188. 189. 198.
 Augustini sententiam de amissa per peccatum possibilitate boni, veraciter intellexerunt. 188. 189. 199. 236.
 Eorum responsio ad scripturas ab Augustino pro sua sententia allegatas. 189. 190.
 Quo potissimum fundamento negent originale peccatum? 84.
 Pelagiani omnium libidinum patroni fidelissimi: & ob id ab Augustino libido vocatur *suscepta Pelagianorum*. 136. 139. 140. 342. 343. 349. 356. 362.
 Excessum libidinis improbant: & quibus limitibus mediocritatem eius circumscribant? 136. 139. 341. 345. 349.
 Iis suffragantur quidam Scholastici quorum Theologia contenta est mediocritate vitiorum. 139. 148. 342.
 Pelagiani libidinem in paradysum tam terrestrem quam etiam caelestem inuehunt. 32. 33. 90. 342. & seqq.
 Eorum hæresis ex Philosophia Peripatetica dimauit: & ob id ab Augustino cognominantur simiæ Aristotelis. 328. 343. 352.
 Eo demeritiæ prolapsi sunt eorum nonnulli, vt paruulis nondum ex utero natis vsum rationi, attribuerint. 361.
 Augustinum calumniantur tanquam qui paruulis conscientiam attribuerit. 80. 84.
 Deum crudelitatis reum non minus quam Manichæi constituunt: eoque nomine proscribuntur edicto Imperatorio. 386. 387. 388.
 Iis quoad hoc dogma suffragantur Scholastici possibilitatem status puræ naturæ astruentes. 364. 372. 374. 386. 387. 388.
 Pelagiani paruulos absque baptismo decedentes ab omni supplicio immunes faciunt. 329.
 Paruulos per baptismum capaces reddi regni cælorum admittunt. ibid.
 Gratia necessitatem ad superandos errores agnoscunt, sed subdole. 335.
 Augustinum in primum Symboli articulum impingere calumniantur, & cur? 345.
 Eorum hæresis non nisi fallaciter subiugata & victa, si aliter quam per libidinem propagetur originale peccatum. 91. 92.
 Vide Adam, Augustinus, concupiscentia, gratia, libertas, libido, natura, originale peccatum.

Pœna.

Pœna quælibet est pedisequa culpæ. 367. 368.
 Pœna triplex culpam mortalem necessariò consequitur, conscientia tortura, Dei iactura, & animi inquietudo. 367. 368.
 Pœna interiori conscientia inflata longè grauior est pœnis exterioribus. 367.
 Grauiissima peccati pœna est, de peccato ipso gaudere. 368.
 Omnis pœna culpam necessariò præsupponit. 362. 363. 366. 371.
 Idque verum est iuxta solidam Augustini doctrinam, non tantum de pœna formaliter sumpta pro correlatiuo culpæ, sed & materialiter pro quacunque miseria. 380. 381. 382.

Nullum peccatum à Deo iusto relinqui potest impunitum. 364. 365. 368. 369. 390.
 Pœna iustissima peccatoris est: vt qui omisit velle cum posset, amittat posse cum vellet. 194.
 Pœna includit rationem inuoluntarij. 85. 192.
 Pœna damni in quo sita? & an de absoluta Dei potentia possit inferri innocenti? 370. 371. 372.
 Pœna sensus antonomasticè appellatur damnatio. 370.
 Eam innocenti inferre Deus absque iniustitia non potest: adeoque non potest absolute. 370. 371. 372.
 Lorini horribile dogma refertur: Deum ratione supremi Domini posse beatos omnes aut in nihilum redigere aut ad æternas pœnas deicere. 364.
 Exploditur illud dogma vt Augustinianæ doctrinæ è diametro oppositum. 370. 371. & seqq.
 Sicut Dei iustitiæ repugnat innocenti pœnam infligere, ita & beatitudinem conferre peccatori in peccato perseueranti. 369. 370.

Peripatetici.

Peripatetici inter Stoicos & Epicuræos medij. 246. 249. 250.
 Eorum error de vita beata perstringitur. 338.
 Eorum dogma de summo bono. 246. 249. 250.
 Vide Aristoteles, Philosophia, Plato, Epicurus, Stoici.

Perseuerantia.

Perseuerantia & perseuerandi potestas, an & qualiter differant? 47. 61. 65.

Perseuerantia in bono à Pelagianis adscribitur viribus naturæ. 57.

Perseuerantia hominis lapsi est speciale donum gratiæ: perseuerantia hominis integri vti & Angelorum, non gratiæ sed libero arbitrio adscribenda, & cur? 46. 47. 50. 63. 65. 66. 68.

Ad perseuerandum necessarium fuit gratiæ adiutorium tam homini in egro quam Angelis. 52. 63.

Vide Adam, Angelus, innocentia status.

Philippus Bonæ-spei.

Philippus Abbas Bonæ-spei sancti Bernardi coætanneus. 94.
 De propagatione peccati originalis per libidinem, suffragatur Augustino; vti & alij veteriores, coætuales, & recentiores. ibid.

Philosophia, Philosophi.

Philosophia interpretatur amor sapientiæ, & quid illa sapientia in cuius amore consistit? 304. 305.

Philosophia errorum fons, & hæreticorum mater. 3. 4. 6. 11. 34. 36. 37. 76. 101. 201. 219. 237. 256.

Theologiam ex cathedris pœne deturbauit. 22. 24. 74. in fine. 80. 201. 328. 329.

Philosophi hæreticorum patriarchæ. 36. 301. 342. 345. 352.

Miseria humanæ naturæ ductu rationis agnouerunt. 117.

Philosophorum ducentas octoginta octo sectas distinguit Varro; quarum varietas potissimum orta est ex diuerso modo opinandi de fine boni & mali. 335.

Philosophorum sectas Augustinus ad duas coarctat, & quæ illæ? 251.

Philosophandi nulla alia causa homini, nisi vt beatus sit. 335.

Philosopho-scholasticæ subtilitates parum profunt veritati inueniendæ, & multum obscurant inuentam. 6. 24. 74. 80.

Ab Apostolis & antiquis Patribus proscriptæ. 7.

Philosophicæ argutiunculæ sunt parricidiales pugiunculi. 100.

Iis terreri non debet Theologus vt à tritis majorum semitis deflectat. 122. 253.

Philosophorum virtutes sunt vera vitia, solâ virtutis imaginè palliata. 180. 237. 238. & seqq. 246. 247. 340.

Vide Aristoteles, Diomachus, Epicurus, Plato, Stoici.

Plato, Platonici.

Plato Philosophorum princeps: imo Deus, habitus. 328. 354.

Eius dogma Christianismo vicinissimum. 354.

Ab Aristotele discipulo suo in multis temere carpitur. 328.

Dij plurimis sacrificandum sentiebat, polytheismum inuehens. 335.

Platonici Philosophorum omnium nobilissimi. 155. 304. 326.

Quoad opinionem de fine boni proximè ad Christianos accesserunt. 304. 317. 335.

Melius de quibusdam fidei nostræ mysterijs ratiocinati sunt quam nonnulli Scholastici. 328.

De beatitudine hominis quid senserint? 303. 326. 327.

Soli inter Ethnicos Philosophos de inuenta veritate gloriari potuerunt. 335.

Philosophiam in Dei amore constituerunt. 304. 305.

Vnde hauserint notitiam Dei? 304.

Quamuis de fine vltimo rectè senserint, circa media tamen quibus acquiri debet, turpissimè errarunt. 335.

Sententiam suam de fine vltimo occultare studuerunt, & cur? 335.

Tripartitam Philosophiæ diuisionem in Logicam, Physicam & Ethicam excogitarunt. 304.

Plures demones vbi colendos duxerunt, & cur? 306.

INDEX RER. ET VERB.

Eorum præcipui fuerunt noui Academici qui nihil se scire sed de omnibus dubitare profitebantur. 335.
Vide Academici, Philosophia, beatitudo.
Podagra.
Podagra hæreditarius morbus. 87. 104.
Eius propagatio propagationi originalis peccati affinis. 87. 100. 101. 104.
Vide originale peccatum.

Polemon.
Polemon luxuriosus Xenocratis oratione ad continentiam accenditur. 71. 230.
Eius subsequens continentia an donum Dei, & an ex omni parte honesta? 230. 231.
Vide fides, infidelis opera.

Prædeterminatio.
Prædeterminatio physica à quibusdam astruitur necessaria ad omnes actiones hominis siue lapsi siue integri. 73.
Dogma istud funditus subuertit principia doctrinæ Augustinianæ de gratia primi hominis ante lapsum. 73. 74.
Prædeterminationis physica natura & proprietates perstringuntur. 73. 74.

Prosper aquitanicus.
Prosper doctrina & sanctitate celeberrimus habetur. 13.
Augustinianæ doctrinæ sectator fidelissimus & propugnator acerrimus. 13. 44. 47. 48. 238. 256. 296.
Augustini de gratia sententiam tanquam Apostolicam & Catholicam deprædicat. 13. 44.
De vitiositate vniuersorum operum absque fidei directione exercitorum Augustino succinit. 235. 236. 241. 242.
Virtutum naturalia semina? Semi-pelagianis asserta refutat. 256.
Sententiam suam qua olim dixerat, Philosophos virtutis luce fulsisse, retractat. 238.
Eius de Augustino celebre testimonium. 92.

Pudor.
Pudor, indiuiduus concupiscentiæ effrænis comes, & cur? 353. 358. 360.
Vide concupiscentia, libido, Iulianus.

Q

QVO & QVA.

QVO & QVA habitudinem principij præuij important. 57.
Non possunt accommodari concursui concomitanti. ibid.

R

RADIX.

RADIX vitiosa vniuersam massam in se radicatam vitiat. 87. & seqq. 94. 95.
Vide originale peccatum.

Ratio.
Ratio libidini dominari debet, non seruire. 139. 140.
Ratio & mens potentior est libidine. 140.
Ratio à Stoicis statuitur suprema Regina cui omnia seruire debent. 249. 250.
Item extrema norma vitæ humanæ. 250.
Rectius statueretur ancilla supremæ & incommutabilis veritatis. ibid.
Vide Stoici.

Reatus.
Reatus imputabilitatem importat: reatus quidem culpæ ad culpam, poenæ ad poenam. 78.
Reatus culpæ cum concupiscentia complet peccatum originale. 77. 78. 79.
Reatus culpæ est causa reatus poenæ. 78. 79.
Quid ille reatus culpæ originalis, & in quo subiecto resideat? 108.
Reatum culpæ & poenæ inter se distingui non modò Augustinus asseuerat, sed & ipsi Pelagiani agnoscunt. 78. 79.
Reatus culpæ ab Augustino appellatur pollutio, auersio à Deo, impietas, iniquitas. 78. 79. 80.
Quo sensu Augustinus docet reatum hominis qui sui delicti oblitus est, non esse in animo hominis sed in mentibus Angelorum? ibid.
Reatus culpæ originalis per baptismum tollitur, manente concupiscentia materiali. 77. 83. 88. 96. 100.
Vide baptismus, concupiscentia, originale peccatum.

Rebellio.
Rebellio partis inferioris aduersus superiorem in homine aduersatur rectitudini ordinis naturalis, adeoque nequit esse homi-

ni connaturalis. 357. 359.
Contraria subordinatio & obedientia est connaturalis naturæ humanæ. 358. 359.
Si ista rebellio sit homini connaturalis, triumphus Augustini de Pelagianis est inanis, illusorius, & fallax. 321. 322.
Solutur obiectio aduersariorum. 358. 359.
Vide concupiscentia, homo, natura pura.

Regimen.
Regimen Dei respectu creaturæ rationalis aliud est imperij aliud gratiæ, & quid utrumque? 51.
Regimen imperij non subtrahitur ob demeritum peccantis: regimen gratiæ subinde subtrahitur. 51.
Regimen gratiæ non in habitibus sed in actualibus auxilijs potissimum consistit. 51. Vide Deus.

Regnum Dei.
Regnum Dei in quo potissimum consistat? 329. 330.
Nullum determinatum locum importat. 329.
Coincidit cum vita æterna. 329. 330.
Extra regnum Dei statuere vitam æternam, pro absurdissimo reputat Augustinus. 330.
Regnum Dei debetur omni creaturæ rationali innocenti, nec illud debitum obstat eius supernaturalitati. 329. & seqq.
Exclusio à regno Dei esset grauissimum supplicium hominis etiam in statu puræ naturæ conditi. 332. 333.
Vide beatitudo, Deus, homo, natura pura.

Remigius.
Remigius Autisiodorensis de propagatione originalis peccati per libidinem concinit Augustino. 94.

Roffensis.
Roffensis Episcopus & martyr gloriosus Augustino suffragatur quoad vitiositatem omnium operum absque fidei directione exercitorum. 258.
Dicit omnes Patres id ipsum sensisse. ibid.
Vide fides, infideles.

Romani.
Romani, virtutum imaginibus præcellebant cæteris Ethnicis. 246. 247.
Eorum indoles laudis audissima. 246.
Virtus fuit eis via ad honoris, gloriæ & possessionis finem. 247.
Eorum virtutes non veræ virtutes, sed vitia pompaticæ virtutis imagine laruata. 235. 238. 246. 247.
Quomodo Deus eorum pseudo-virtutes mercede temporali remuneratus sit, cum ex mali finis circumstantia omnia eorum opera fuerint vitiosa. 235.
Romani humanæ laudis & politicæ libertatis cupiditatem mira partrarunt. 247. 250.
Id ostenditur inductione desumpta ex præcipuis Romanorum. 247.
Idem ostenditur auctoritate nobilissimorum Scriptorum qui apud Romanos floruerunt. 247.
Redditur ratio cur eorum virtutes fuerint vitia. 247. 248.
Vide Caro, fides, infideles, intentio, gratia.

S

SALOMON.

SALOMONIS iudicium de prole controuersa. 372.
Salomon author libri Sapientiæ, quam librum è canone bibliorum rejiciunt Pelagiani. 119.

Sapiens, Sapientia.
Sapiens quis veraciter dicendus? 209.
Sapientia quid? & an in peccatoribus reperiatur? 30.
Sapientia nulla est absque Dei dilectione. 319.
Sapientia & stulticia carent medio. 30. 281. 318. 319. 366.
Quo sensu Augustinus mediam quandam affectionem inter sapientiam & stulticiam admittere videatur? 319.
Sapientia quantumuis in se bona, vitiosè appetitur propter seipsam. 132. 147.

Scholastici.
Scholastici Aristotelici in plurimis hallucinantur. 21. 328.
Scholastici nimis curiosè mysteria fidei perscrutantes reprehenduntur. 5. 6. 8. 98.
Hæreticis assimilantur, qui simplici veritatis reuelationi sine rationis naturalis indagine acquiescere nolunt. 6.
Eorum subtilitates quam obnoxie periculo erroris? 8. 201. 204. 257.
Eorum concors sententia quanti facienda? 26. 27. 28.
Augustini vel solius sententia præferenda est sententiæ omnium Scholasticorum contrarium afferentium. ibid.
Scholastici statum puræ naturæ possibilem astruentes redarguuntur. 319.
Scholastici multi in Augustini scriptis non tam ipsius sensum, quam suorum dogmatum apparens aliquod munimen querunt. 404.
In causa paruulorum absque baptismatis vnda decedentium magis benigni quam sapientes sunt. 174.

T O M I S E C V N D I .

Scholastici vsum libidinis causa voluptatis exercitæ approban-
tes, Pelagianis suffragantur. 139. 142.

Diuomachi & Calliphontis dogma resuscitant. 362. 609.

Ab Epicuræis parum distant. 148. 145.

Scholastici pactum Dei cum Adamo, inclusus posteris, confingen-
do, homines purgant & Deum culpant. 85. 93. 99.

Non Augustinus nec vllus veterum vsque ad Scholasticos eius-
modi pacti meminit in tractatu de originali peccato. 89. 93.
94.

Reijcitur pactum istud propter absurda quæ infert. 98. 99.

Vide Augustinus, concupiscentia, libido, finis, intentio, homo,
natura pura, originale peccatum, Pelagiani.

Scotus.

Scotus Scholasticorum coryphæus. 308.

Beatitudinē formalem in Dei dilectione fruitiua constituit. 308.

Naturalem appetitum beatitudinis supernaturalis in homine
etiam lapso agnoscit. ibid.

Ei quoad hoc concinit D. Thomas licet de appetitu isto nonni-
hil discordet. ibid.

Scriptura.

Scriptura materialis in lege noua non requiritur per se require-
batur autem in veteri. 4.

Scriptura sacra nihil præcipit nisi charitatem; nihil culpatur nisi
cupiditatem. 144.

Sæculum.

Sæculum vsurpatur pro re sæculari seu temporali. 143. 144. 159.

Conformari sæculo, quid? ibid.

Sæculi amor mortem operatur. 156.

Semi-Pelagiana hæresis.

Semi-pelagianæ hæresis fundamentum & basis. 21. 45.

Semi-pelagiani perinde ac Pelagiani naturalia virtutum semina
astruunt. 255. 256.

Dogma istud ex profana Philosophia emanauit. 256.

Quo sensu ab Augustino & aliis veteribus admittuntur ista vir-
tutum semina? 255.

Seruum arbitrium.

Serui arbitrij nomen à modernis hæreticis humanæ voluntati in-
ditum. 182.

Eodem nomine ante eos vsus fuerat Augustinus, sed sano & Ca-
tholico sensu. 182.

Falluntur proinde Catholici controuertistæ negantes antiquitus
fuisse vsurpatum. 182.

Arbitrium humanum ex seruo fieri liberum, in Scholasticorum
scholis pœnè inauditum. 182.

Vide libertas, liberum arbitrium.

Socrates.

Socrates Platonis Magister. 335.

Malo dæmone familiariter vsus. ibid.

Moribundus gallum Æsculapio immolat. ibid.

Vt olim Philosophi omnes cupierunt haberi Socratici, sic Theolo-
gi omnes cupiunt haberi Augustiniani. 20.

Sorbona.

Sorbona, occasione primatus Põrificij in duas factiones diuisa. 21.

Status.

Status hominis quadruplex juxta Augustinum, ante legem, sub
lege, sub gratia, in pace. 125. 126. 182. 183. 184.

Expenditur singulorum natura, & applicantur singulis homini-
bus in particulari. 182. 183. 184.

Status creaturæ rationalis duplex: naturalis & pœnalis. 265. 267.

Status innocentie. Vide innocentie status.

Status naturæ puræ. Vide natura pura.

Status naturæ lapsæ. Vide homo, natura lapsa.

Stoici.

Stoici humanam rationem statuerunt extremam normam vitæ
humanæ, & reginam cui cætera omnia seruire debeant. 249.
250.

Virtutem senserunt appetendam esse propter intrinsecam hone-
statem, propriumque splendorem; & in quò consistat iste splen-
dor virtutis. 246. 247. 249.

Eorum dogma de fine boni, minus improbandum quam peripa-
teticorum: improbandum tamen. 246.

Eorum dogma rejicitur vt superbiæ incentiuum. 250. 251.

Eorum cum Epicuræis disceptatio de fine boni. 245. 246.

Vt Epicuræos palam confunderent, voluptatem in Regia sella
ancillantibus omnibus virtutibus depingi curarunt. 245. 250.

Eorum dogma de fine boni minus pudendum quam Epicuræo-
rum. 250.

Tam Stoici quam Epicuræi vixerunt secundum carnem, quamuis
Stoici longissimè recedere à carne contenderint. 251.

Augustinus sententiam olim suam Stoicismo fauentem retractat
& reuocat. 251.

Stoici materiam statuerunt absolutè immutabilem: & quæ facit
istius dogmatis occasio? 385. 386.

Stoicorum arrogantia retunditur. 338.

Stoicorum insanum paradoxum de beatitudine sapientis tauri
Phalaridis inclusi. 338.

Stoicismum resuscitant Scholastici asserentes licitum esse operam
propter intrinsecam virtutis honestatem, ibi sistendo. 251. 252.

Stultitia.

Stultitia quid? & quam vitiosa? 30. 318. 363.

Stultitia parentum transfunditur in proles perinde ac alij defe-
ctus: ex qua transfusione illustratur propagatio originalis
peccati. 103. 105. 107. 160.

Stultitia & sapientia in natura rationali carent medio, & soluitur
objectio ex Augustino. 30. 281. 318. 319. 366.

Vide natura pura, sapientia, homo.

Suarez.

Suarez ex praua intelligentia doctrinæ Augustinianæ in trans-
uersum actus. 67. 218. 238.

Pelagij dictum Augustino nimis supinè affingit. 67. 68. 69.

Auxilium naturale pro auxilio gratiæ obtrudit. 218. 219.

Canonem Concilij Arausici peruersè intelligit. 218.

Opera steriliter bona cum Pelagianis agnoscit. 223. 238.

Fomitrem spiritualis concupiscentiæ & superbiæ in paradysum
ante lapsum inuehit. 34.

Refellitur ex Augustino & Concilio Tridentino. 34.

Gratiam sufficientem homini etiam lapso ad supernaturalem fi-
nem ordinato debitam astruit. 313.

Eius hallucinatio circa Angelorum perseuerantiam. 69.

Item circa necessitatem gratiæ ad opera moraliter bona ab Au-
gustino assertam. 223. 238. 239.

Naturales liberi arbitrij vires nimis extollit. 72. 73. 218.

Augustini pronunciatum de peccaminositate omnium operum
infidelium, ad quæstionem facti distorquet. 125. 218.

Negat gratiam determinare nos ad agendum, aut facere vt fa-
ciamus. 73.

Docet libertatem hominis lapsi perinde ac integri dominari gra-
tiæ. 73.

Docet Deum ratione supremi dominij posse pro libitu omnes
tam beatos quam damnatos, tam noxios, quam innoxios salua
perdere, damnare, annihilare. 364.

Augustinum in suas partes violentè trahit. 69. 70. 218. 248.

Augustini doctrina à temerarijs eius censuris vindicatur. 73.
222. 228. 229. 248. & seqq.

Melius fecisset Augustini doctrinam palam rejciendo, quam tot
ludibrijs adulteratam vindicando. 222. 228.

Superbia.

Superbia, vide concupiscentia, cupiditas, libido excellendi.

Sympathia.

Sympathiæ & antipathiæ energia elucidatur. 104. 105.

Synderesis.

Synderesis quid, & an per peccatum deleri de mentibus humanis
possit? 255.

Syrmiensis synodus.

Syrmiensis Synodus aduersus Photini dogmata indicta. 12.

Definit, Filium Dei & non Patrem apparuisse veteribus Patriar-
chis, & luctatum fuisse cum Iacob. 12.

Augustinus è contra asseuerat Deum non nisi per Angelos appa-
ruisse, aut luctatum fuisse. ibid.

T

T E N T A T I O .

T E N T A T I O nulla superari potest absque gratia & Dei
amore. 52. 204. 215. 216.

Idque tradit Augustinus vt Catholicam veritatem
274.

Tentationem veraciter superare quis censendus? 60.

Tentatio vna superari potest viribus naturæ succumbendo alteri:
sed hoc non est tentationem verè vincere. 259. 260. 261.

Tentationi nulli resistere posse hominem: an & qualiter à duobus
Pontificibus damnatum? 273. 274.

Quid Vasquez ea de sentiat? quid item Toletus & Bellarmi-
nus eius sententiæ subsignantes? 273.

Theodosius imperator.

Theodosius, vide Honorius, natura pura, Pelagiani.

Theologia Theologus.

Theologia innititur principijs reuelatis. 3.

Theologica conclusio quæ talis, non est fidei. 16.

Theologiæ Scholasticæ abusus perstringitur. 9. 37. 75. 237.
258.

Theologia Scholastica ab hæreticis vniuersum proscribitur, sed
immerito. 9.

Multa argumenta hæreticis suppeditat in perniciem fidei. 10.

Theologiæ limites in Augustino fixi. 20. 76.

Theologia Thomistica, Augustinianæ doctrinæ summariū. 20.

Theologia Neotericorum Scholasticorum infinitis erroribus re-
peta. 24. 25. 75. 76. 257.

Peruersa Theologia, quæ contenta est mediocritate vitiorum.
148. 151.

INDEX RER. ET VERB.

Ea assimilatur Philosophiæ Epicuræ, Diomacheæ, & Calliphontæ. 148.
Theologi Scholastici Philosophorum magis quam veterum Patrum discipuli. 326.
Theologum facit memoria, Philosophum ratio. 4.
Theologus posteris ea tradere debet, quæ à maioribus didicit. 76. 4.
Theologis periculosum, à tritis maiorum semitis deflectere. 76. 99. 238.
Theologi omnes cupiunt videri Augustiniani: ut Philosophi olim Socratici. 21.
Theologi suis opinionibus præoccupati, authores omnes quos legunt, in suas partes vel inuitè distorquent. 85. 237. 238.
Theologica professiones vix alijs nunc conferuntur qua exercitatis in pulvere Philosophico: commoda & incommoda inde pullulantia expenduntur. 3. 37. 328.
Theologorum modernorum crebræ hallucinationes ex Philosophia potissimum manant. 34. 37. 69. 75. 99. 101. 201. 221. 237. 255. 292. 328. 329.
Theologorum in Synodis Ecclesiasticis quodnam munus? 6.
Causidicis similes sunt, non iudicibus. ibid.
Thomas Aquinas.
S. Thomas Aquinas Theologorum Scholasticorum Coryphæus. 96. 308.
Beatitudinem in clara Dei visione constituit: naturalem tamen beatitudinis appetitum hominibus tribuit. 308.
Eius summa Theologica nihil aliud est, quam Augustinus compendiat. 20.
De propagatione peccati originalis per libidinem, suffragatur Augustino. 96.
Item de obligatione referendi omnes actiones in Deum formaliter aut virtualiter. 162. 163.
Item de natura peccati originalis; quam negat consistere in pura priuatione, sed in habitu corrupto. 103. 112.
Timor.
Timor, tormentum habet non delectationem. 290. 292.
Timor oritur ex amore boni oppositi mali quod timetur. 206.
Qui ex timore supplicij à peccando retrahitur, inimicus iustitiæ esse conuincitur. 206. 207. 228. 229. 232. 287. 292. 299. 306. 301. 302.
Operari ex timore amittendi temporalia, æquè vitiosum est ac operari ex cupiditate assequendi temporalia. 206.
Vide dilectio, iustitia, lex.
Tolerantia.
Tolerantia Schismaticorum aut Hæreticorum pro veritate fidei in qua conueniunt cum Catholicis, an laudabilis? 232.
Quomodo ab Augustino ista tolerantia & patientia vocetur donum Dei, cum juxta eundem omnia opera exercita absque fidei per dilectionem operantis directione sint vitiosa & peccaminosa? 232. Vide fides, opera.
Toletus.
Toletus Louanium destinatus ad promulgandam Bullam duorum Pontificum: & quo anno? 273.
Mitigationem censuræ à Vasquezio excogitatam approbat, & opinioni Vasquezij subscribit. ibid.
Vide Bulla, Bellarminus, Vasquez, Tentatio.

V

VASQUEZ.

VASQUEZ Augustini vinum aquâ diluit. 291.
Opinionibus proprijs cerebri præoccupatus ceteros authores vel inuitos in suas partes distorquet. 85.
Falsò affingit Augustino perpetuam fluctuationem de natura peccati originalis, aut propagationis ipsius. 96. 97.
Vasquez in Augustinum nimis injuriosus, adeoque in Ecclesiam & Romanos Pontifices. 15. 73. 76. 91. 92.
In Augustini scriptis parum versatus: nec videtur ea legisse, nisi forte alienis oculis. 69. 77.
Augustini indubitatam doctrinam de natura & propagatione peccati originalis, grauissimis censuris perstringit, & Pelagianismi insinuat. 15. 77. 85. 91. 92. 93.
Maluit Augustini scripta censurare, quam perferuari. 77. 78.
In eo temeritas & imperitia de palma concertant. 77.
Naturam & liberum arbitrium nimis superbè tuetur. 73.
Violatæ gratiæ crimen Augustino in meritò impingit. ibid.
Cogitationes naturaliter bonas pro vera gratia obtrudit. 291.
Non posset Pelagius Augustini doctrinam magis subdolè & perniciosè adulterare, quam adulterauit Vasquez. ibid.
Vasquez negat gratiam determinare nostrum arbitrium ad agendum, aut facere ut faciamus. 73.
Dicit liberum arbitrium hominis lapsi perinde ac integri, prædominari gratiæ. ibid.
Amorem iustitiæ ab Augustino deprædicatum, peruersè exponit

de amore cuiuscunque virtutis, etiam propter seipsam. 291.
De perseverantia Angelorum grauius hallucinatur. 69.
Supremum Dei dominium vsque adeo ampliat, ut non vereatur dicere quod Deus ut supremus Dominus possit pro libitu noxios beare & innoxios damnare, saluâ iustitiâ. 364.
Gratiam sufficientem hominibus lapsis debitam astruit, cum tamen non possit pati quòd Augustinus homini innocenti gratiam à suo Creatore deberi asserat. 313.
Gloriatur se inuenisse acta Synodi Diospolitanae, sed vanè. 77.
Suis præstigijs subtilitatis peccatum in fumos resoluit. 78. 85. 86.
Peccati pollutionem in figmento rationis constituit. 78.
De quibusdam propositionibus à duobus Pontificibus condemnatis rectè sentit, testibus Toletus & Bellarmino. 273. 274.
Venia.
Venia siue ignoscentia culpam necessariò supponit. 138. 139.
Hinc rectè Augustinus ex verbis Apostoli deducit concubinum carnalè inter conjuges causa voluptatis, non vacare culpâ. ibid.
Venialiter peccans finem vltimum in creatura constituit. Vide peccatum.
Veritas.
Veritatem noscere de eaque gaudere, omnes naturaliter appetunt. 334.
Veritas non solum corpori, sed & ipsi animo præponenda. 158.
Veritatis sempiternæ vestigium cuiuslibet creaturæ impressum. ibid.
Veritas quo sensu dicitur esse in anima, itera in ipsis rebus? 79.
Vidua.
Vidua continentia studens grauius concupiscentiæ insultus patitur, quam virgo: uti & meretrix, quam incorrupta. 102.
Virtus.
Virtutis variæ definitiones perstringuntur. 157. 237. 243.
Virtus imponit modum, voluptari etiam quantum ad finem. 166.
Virtus & vitium non tam officijs quam finibus discernuntur. 167. 239. 253. 255.
Virtus & bona consuetudo, qui differant inter se? 237.
Virtus nequit esse steriliter bona. 240.
Virtus non potest in vllum peccatum influere. 244.
Virtus non in Deum relata, vitium potius est quam virtus. 252.
Virtutè propter seipsam appetere, vitiosa superbia est. 250. 297.
Virtus Deo seruire debet, & non typho. 250. 254.
In virtute etiam Christiana gloriari, superbia est. 249.
Virtutis finis est Deus intentione bonæ fidei amandus. 255.
Virtute nemo malè uti potest. 285.
In virtute duo potissimum spectanda, officium & finis: & quomodo hæc differant? 152. 167. 208. 234. 239. 243. 244. 255.
In opere virtuoso officium se habet instar corporis: finis instar animæ. 255.
Veræ virtutis rationem nihil fortitur, nisi quod prodest ad vitam æternam. 241.
Virtus Augustino nihil est aliud quam ordo amoris, vel ipse amor Dei. 237. 238. 253.
Nulla vera virtus reperiri potest absque vera pietate & veri Dei religioso cultu. 253.
Hinc in infidelibus nulla datur vera virtus: & Philosophorum virtutes sunt vitia. 229. 237. 238. & seqq. 246. 247. 253. 341. in fine.
Quid de fidelibus peccatoribus sentiendum? 229.
Nulla virtus etiam moralis absque gratiæ auxilio inchoatè acquiri potest: multò minus perfectè. 238. 239. 255. 256.
Virtutes cardinales earumque functiones perstringuntur. 240. 253.
Virtutum semina cunctis insita à natura asserunt Semi-pelagiani & quo sensu ab Augustino & alijs Patribus admissa fuerint eadem semina? 255.
Vide fides, gratia, homo, natura infidelis, intentio, opera, Philosophi.
Vita.
Vita corporalis cunctis animantibus charissima. 1.
Vita corporis, anima: vitæ animæ, Deus. 1. 78. 80. 172. 296. 298. 329.
Sicut Dei inhabitatio est vita animæ, sic Dei desertio est mors animæ. 368.
Deus est vita animæ, quatenus ei vnitur glutine charitatis. 298.
Vitæ spirituali insidiantur buccinatores liberi arbitrij ad bonum absque gratia. 2.
Vita æterna, Vide regnum Dei, Pelagiani.
Vitium.
Vitium quid? & an sit contra naturam creaturæ rationalis? 244. 309. 310. 311. 351.
Vitium ex vitio propagatur perinde ac natura ex natura. 87. 88. 89. 92. 96. 100.
Vitium effectus arguit vitiositatem causæ. 92. 93. 94.
Vitiolorum victoria quando reputetur vera. 515. 260.
Vitium non debet reputari vitium nisi Dei amore vincatur. 257. 258. 260.

Non

T O M I S E C V N D I.

Non minus vitiosum est alienæ peruersitatis authorem esse,
quam propriæ. 364.

Vide fides, infidelis, Philosophi, Romani, virtus.

Voluntas, voluntarium.

Voluntas ab Augustino passim vsurpatur pro actu volitionis. 53.
81. 212. 239. 260. 261.

Voluntas in bonis solum: cupiditas in malis reperitur. 144.

Voluntas bona apud Augustinum nihil est aliud quam charitas
mala, nihil nisi cupiditas. 31. 54. 57. 81. 212. 216. 225. 230.
292. 302. 316.

Voluntas fruens & vtens, qui differant? 40.

Voluntas inter bonum & malum media consistere non potest. 212
284. 321.

Voluntas tunc maximè libera est cum per amorem Deo adhæret
40.

Voluntas hominum etiam impiorum in manu Dei est. 232

Voluntas hominis lapsi nondum liberata per gratiam, non tam

voluntas quam cupiditas dicenda est. 193. 213. 262.

In tantum libera est ad bonum, in quantum fuerit liberata. 297.

Qualiter differat à voluntate dæmonum? 202.

Voluntas ab Augustino antonomastice sumitur pro volitione
prorsus spontanea. 260. 261. 263.

Voluntatis humanæ cum imaginatiua, & cum sensitiuo appetit
sympathia. 107.

Voluntatem malam Deus dare nequit, vti nec creatura bonam
281.

Voluntate quis miser efficitur, sed inferior potestate. 280.

Voluntarium quid: & qualiter reperiatur in peccato originali.
84. 113. 260. 262.

Voluntarium perfectum coincidit cum libero. 260.

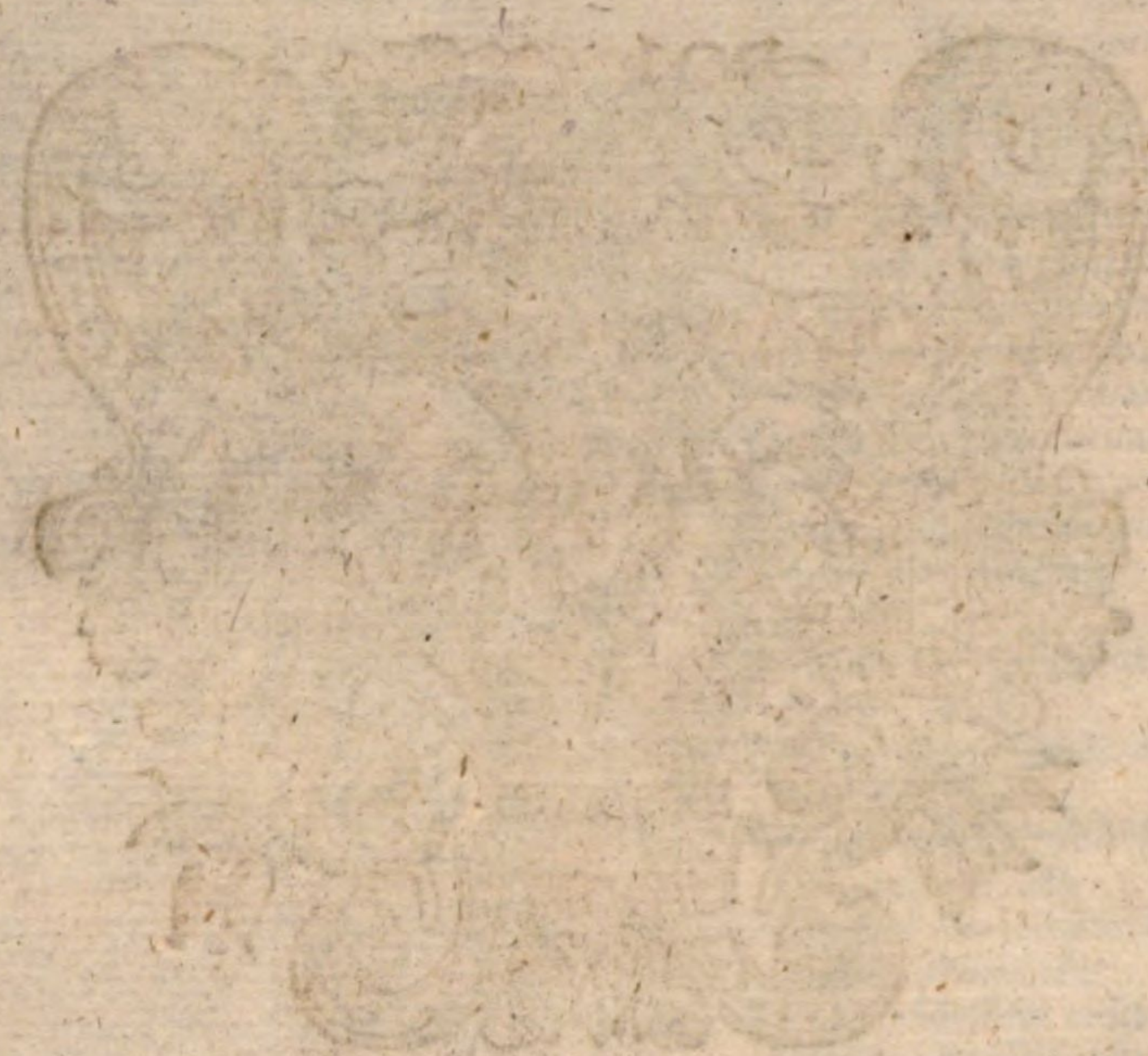
Voluntarium repugnat rationi pœnæ. 85.

Voluptas.

Voluptas, Vide concubitus, libido delectatio, Epicurus;

F I N I S T O M I S E C V N D I.

Jansenius, Cornelius, 1585-1638

Augustinus

Bd.: 2.

Rothomagus 1643

2 Polem. 110-2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10635716-1